

Nordiska rådet

25:e sessionen

1977

Supplementband

innehållande remissuttalanden m. m.

rörande förslag (s. k. A-saker)

behandlade vid 25:e sessionen

Förslagen med tillhörande

utskottsbetänkande finns i huvud-

bandet från sessionen

NORDISKA RÅDET
SEKRETERARIATET

Stockholm 1977

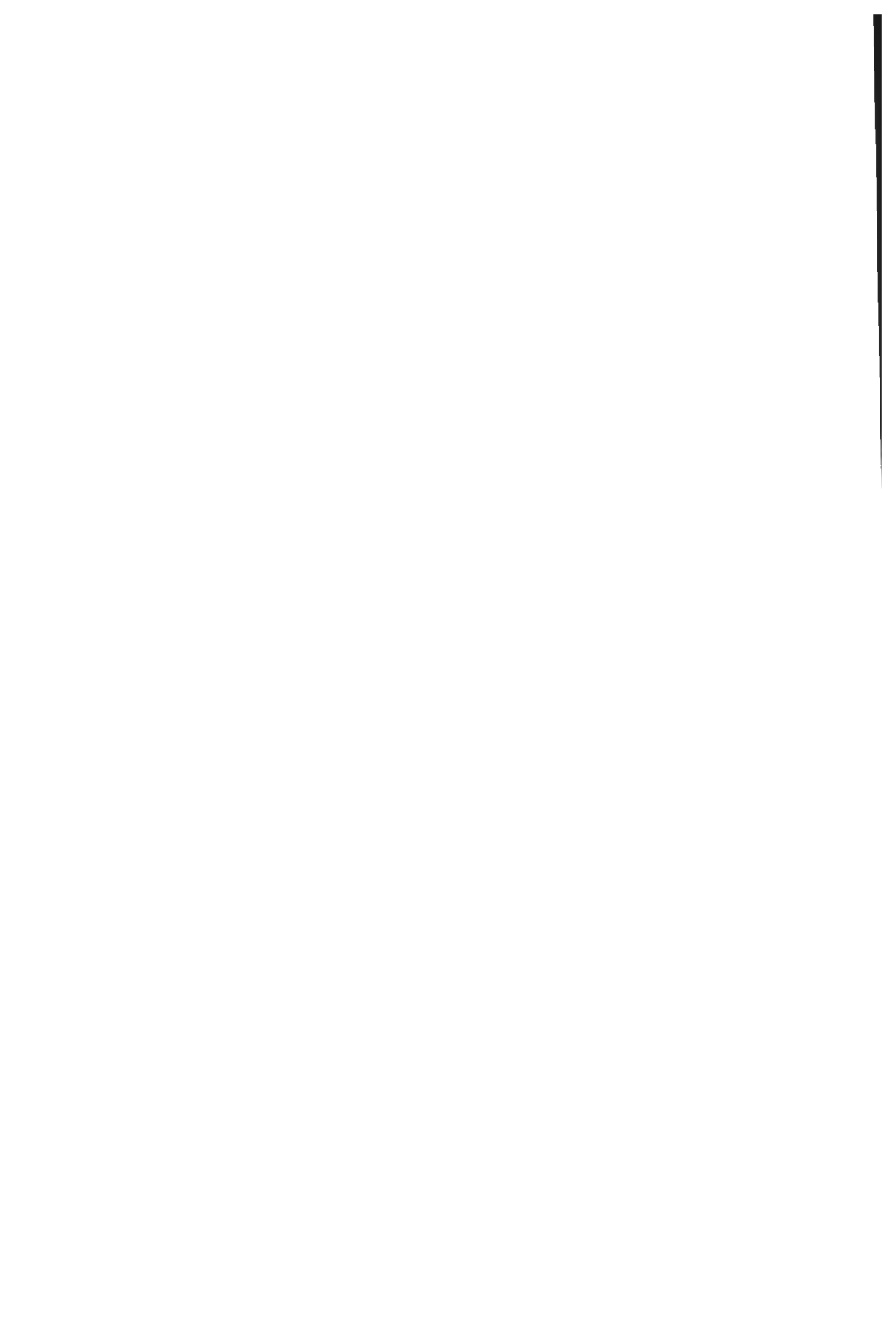
Kungl. Boktryckeriet P A Norstedt & Söner

Redaktör Åke Edwall

ISBN 91-7052-312-6

Innehållsförteckning*Medlemsförslag*

A 452/s	Förkortning av arbetstiden	5
A 465/k	Utförelse av antikviteter från de nordiska länderna	62
A 466/e	Utnyttjande av alternativa energikällor	103
A 468/k	Inrättande av ett nordiskt forskningscentrum för lantbrukskooperation	141
A 469/k	Samnordisk insats för främjande av cirkuskonsten	166
A 470/e	Årliga nordiska handlingsprogram för gemensam insats inom utvecklingshjälpen	190
A 471/k	Gemensam nordisk insats för att öka undervisnings- utbudet i nordiska språk	210
A 472/j	En nordisk konvention om gemensamma regler för godkännande av datasystem på ADB	294
A 473/e	Nordisk samverkan för hantering av radioaktivt avfall	358
A 474/s	Nordisk arbetsmarknad för tandtekniker m. m. . .	387
A 475/s	Upprättande av en nordisk databank för lediga platser	415
A 476/e	Samordning av de nordiska ländernas forskning om samt kartläggning och utnyttjande av havets resurser	440
A 477/j	Införande av offentliga utskottsutfrågningar i Nordiska rådet	50
A 478/e	Nordisk insats för att underlätta nyetablering av mindre och medelstora företag grundade på in- novationer	528
A 479/e	Nordisk samverkan för att främja u-ländernas in- tresse inom världshandeln	536
A 480/j	Avgivande av regeringsberättelse om det nordiska samarbetet till de nordiska parlamenten	593
A 481/k	Förbättrad språkförståelse i Norden och i det nordiska samarbetet	603
A 482/e	Nordisk insats för att bevara den fria sjöfarten . .	646
A 484/e	Den nordiska samverkan på biståndspolitikens område	664
A 485/k	En undersökning av kulturindustrins påverkan i de nordiska länderna	682
A 486/k	Utvecklande av de nordiska ländernas fonogram- arkiv	714
A 487/k	Firandet av Nordens dag vid fastställd tidpunkt i hela Norden	743
A 488/s	Upprättandet av ett nordiskt institut för arbets- marknadsfrågor	757
A 489/t	Samnordisk insats mot trafikonykterheten	776
A 490/t	Förbättring av barnens trafikmiljö	821
A 491/k	Åtgärder för ökad spridning av nordisk film inom Norden	858
A 492/e	En nordisk bank för utvecklingsländerna	890
A 494/s	Förenhetligad medicinsk nomenklatur	911
A 499/e	Nordiskt finansieringsstöd till färöisk ekonomi	932

Medlemsförslag

om förkortning av arbetstiden

(Väckt av Finn Gustavsen, Lars Lindeman, Ingemar Mundebo och Sture Palm)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Nordens fackliga samorganisation — NFS:

Krav på kortare arbetstid har framförts av de fackliga organisationerna i Norden i en rad sammanhang såväl vid förhandlingar som vid kontakter med samhällsmyndigheterna. Resultatet är att den faktiska genomsnittliga årsarbetstiden successivt minskat sedan en lång tid tillbaka. Därigenom har en del av de gemensamma resurserna använts för att öka fritiden. NFS finner det rimligt att en del av standardhöjningen även i framtiden tas ut i form av förkortad arbetstid.

Det bör emellertid fastslås att arbetstidsförkortningen inte får vara ett medel att öka sysselsättningen. Alla medborgares rätt till arbete måste samhället garantera med hjälp av bl. a. en aktiv närings- och industripolitik, en aktiv arbetsmarknadspolitik, en framsynt utbildningspolitik o. s. v.

Vid den framtida utbyggnaden av sysselsättningspolitiken och vid förverkligandet av kravet på arbete åt alla är emellertid arbetstiden i sig ofta en avgörande faktor i det individuella fallet. Arbetet i hemmet kräver alltså stora insatser. Föräldrarna behöver tid för den dagliga tillsynen av hemmet och samvaron med barnen. Detta är svårt att klara för familjer där båda föräldrarna heltidsarbetar utanför hemmet och för enföräldersfamiljer. Har föräldrarna långa resor till och från arbetet minskar möjligheterna än mer. Det finns därför starka skäl för ytterligare generella förkortningar av arbetstiden. Samtidigt måste emellertid samhällets barntillsyn byggas ut. Vid en utbyggnad av barntillsynen måste också alla som har obekvämlig arbetstid tillförsäkras samhällets stöd vid barntillsynen.

En framtida förkortning av arbetstiden kan teoretiskt sett tas ut på flera olika sätt. Många skäl talar dock för att en förkortning av den dagliga arbetstiden är att föredra framför en minskning av antalet arbetsdagar per vecka. Minskad trötthet och stress hos de förvärvsarbetande kommer sannolikt att reducera risken för olycksfall i arbetet, ge en jämnare spridning av arbetstiderna över dagen och därmed möjlig-

görandet av bättre utnyttjande av trafikmedel, vägar m. m. En förkortning av arbetstiden torde i sig också medföra ökad efterfrågan på arbetskraft och därigenom vidgade möjligheter för kvinnan att få förvärsarbete.

Det torde dock vara nödvändigt att de fackliga organisationerna kan göra branschmässiga anpassningar av arbetstidsförkortningens utläggning med hänsyn till t. ex. de speciella förhållanden som råder inom olika områden av arbetslivet. För vissa arbetstagare, exempelvis för dem som är bundna till arbetsplatsen också under fritiden, för skiftarbete och för dem som är sysselsatta i arbete utanför hemorten, är en annan utläggning av arbetstiden starkt motiverad, främst av sociala skäl.

NFS ansluter sig till målsättningen att arbetstiden minskas till 6 timmar per dag. Det måste emellertid samtidigt fastslås att löntagarorganisationerna skall ges ett avgörande inflytande på hur och i vilken takt detta långsiktiga mål skall uppnås. Vidare måste i förhandlingar prövas hur generella arbetstidsförkortningar skall avvägas mot andra vägar att tillförsäkra löntagarna en rättvis andel av de ökade resurserna.

Konsekvenserna av en betydande arbetstidsförkortning torde bli omfattande och gripa in på många områden av samhällslivet. Det är därför nödvändigt att noggrant förbereda en sådan reform genom att undersöka följdverkningarna för bl. a. samhällsekonomin, den sociala sektorn, arbetsmiljön och fritiden. Följdverkningarna av en förkortad arbetstid bör emellertid bli relativt likartade inom de olika nordiska länderna och bedömningarna av dessa bör också kunna ske utifrån relativt likartade utgångspunkter. Det torde därför vara naturligt att erforderliga undersökningar bedrivs i samarbete mellan länderna. Därigenom kan befintliga utredningsresurser samordnas och utnyttjas effektivare än om varje land genomför egna undersökningar.

Under hänvisning till vad som ovan anförts och efter att ha inhämtat synpunkter från medlemsorganisationerna rekommenderar NFS Nordiska rådet att antaga följande rekommendationer:

1. Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i de nordiska länderna att verka för att män och kvinnor bereds samma rätt och möjlighet till förvärsarbete samt att barnomsorgen ej får lägga hinder i vägen för att ta arbete
2. Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i de nordiska länderna att verka för att det långsiktiga målet för en arbetstidsförkortning bör vara sex timmars arbetsdag
3. Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utreda de samhällsekonomiska och sociala konsekvenser som en betydande arbetstidsförkortning kommer att medföra.

Stockholm den 30 juni 1975

Nordens fackliga samorganisation

Richard Traelnes

Nordiska kvinnoaksföreningars samorganisation (NKS):

Som framgår av medlemsförslaget med bilaga hemställde NKS i en skrivelse till Nordiska rådet i juni 1974 att rådet dels måtte stödja förslaget om en arbetsvecka på fem dagar med en förkortning av arbetsdagen, dels tillbakavisa förslag om annan generell arbetstidsförkortning med argumentet att det motverkar jämställdhet på arbetsmarknaden mellan kvinnor och män.

Utvecklingen under det gångna året har inte givit NKS anledning att ändra uppfattning. Tvärtom har den, åtminstone i Sverige, livliga diskussionen om 6-timmarsdagen visat att kravet på en successivt förkortad arbetsdag med 6 timmars arbetsdag som mål vinner allt starkare stöd bland organisationer, partier och enskilda. NKS ser därför med stor tillfredsställelse att medlemmar av Nordiska rådet nu för fram detta krav och tillstyrker deras förslag.

Stockholm den 13 juni 1975

För Nordiska kvinnoaksföreningars samorganisation

Karin Ahrland
Förbundsordförande

Barbro Hedvall
Förbundssekreterare

Nordens husmorförbund:

Förslaget er sendt Nordens husmorförbunds medlemsorganisationer, og vi har mottatt uttalelser fra henholdsvis Husmodersförbundet hem och samhälle, Sverige, Finlands svenska Marthaförbund og Norges husmorförbund.

Uttalelsene lar seg vanskelig samordne til en felles uttalelse fra NHF og vi tillater oss derfor å oversende alle de tre uttalelsene (*se nedan*).

Oslo, 23. juni 1975

Nordens husmorförbund

Elin Wedege
Forbundsleder

D a n m a r k**Arbejdsministeriet:**

---

ad 1: Dansk lovgivning vedrørende den daglige arbejdstid er begrænset til regler i arbejderbeskyttelsesloven om, at en arbejdstager skal have

en daglig hvileperiode på mindst 11 timer og i almindelighed fri søn- og helligdage. Fastsættelse af arbejdstidens længde er i øvrigt traditionelt i Danmark ikke et lovgivningsanliggende, og de hidtil stedfundne nedsættelser af arbejdstiden i Danmark er gennemført på grundlag af aftaler mellem arbejdsmarkedets parter. Der foregår derfor ikke for tiden i arbejdsministeriet overvejelser om nedsættelse af arbejdstiden, og arbejdsministeriet ser sig ikke på det foreliggende grundlag i stand til at udtale sig om den foreslåede nedsættelse af den nugældende sædvanlige arbejdstid på 40 timer ugentlig til 30 timer ugentlig. Det må dog på forhånd anses for usandsynligt, at arbejdsministeriet vil gå ind i overvejelser om spørgsmålet, før der foreligger et initiativ hertil fra arbejdsmarkedets parter eller deres stilling til det foreliggende forslag er kendt.

Det bemærkes herved, at der ved de hidtil gennemførte nedsættelser af arbejdstiden er ydet lønmodtagerne compensation. Såfremt også fremtidige nedsættelser af arbejdstiden kun kan gennemføres mod kompensationsbetaling til lønmodtagerne, vil den foreslåede arbejdstidsnedsættelse derfor være ensbetydende med en forøgelse af lønudgifterne på 1/3, bortset fra, hvad der på visse områder måtte kunne opnås af besparelser gennem yderligere rationalisering o. lign.

ad 2: Med hensyn til den rekommanderede undersøgelse af de samfundsøkonomiske og sociale konsekvenser af den foreslåede betydelige arbejdstidsforkortelse bemærkes, at arbejdsministeriet for sit vedkommende ej heller mener at kunne udtale sig herom, herunder om, hvorvidt det i betragtning af Nordisk Ministerråds begrænsede økonomiske ressourcer måtte være ønskeligt at prioritere en sådan undersøgelse således, at denne nu bør iværksættes.

Det tilføjes, at statsministeriet og økonomiministeriet, det økonomiske sekretariat, ikke over for arbejdsministeriet har fremsat bemærkninger om forslaget.

København, den 18. august 1975

P. m. v.

E. b.

Lundbeck

Amtsrådsforeningen i Danmark har i skrivelse den 7 april 1975 forklarat sig ikke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Kommunernes Landsforening:

I denne anledning skal Kommunernes Landsforening bemærke, at en eventuel gennemførelse af det fremsatte forslag vil medføre en æn-

dring i de i dag gældende aftaler og ovenkomster for personale ansat i primærkommunerne, såfremt arbejdstidsnedsættelsen skal ske mod fuld lønmæssig kompensation. Man tillader sig at henlede opmærksomheden på, at der allerede i dag er mulighed for nedsat arbejdstid — mod tilsvarende lønreduktion — såfremt de tjenstlige hensyn ikke taler herimod.

Såfremt det måtte ønskes, er man fra Kommunernes Landsforenings side villig til at udarbejde en oversigt over de i dag gældende overenskomsters bestemmelser om arbejdstidens længde.

København, juni 1975

Allan Nielsen

P. Bramsnæs

Frederiksberg kommune:

Man er herfra positivt indstillet over for forslaget, men man mener ikke at kunne tage stilling til, om en væsentlig arbejdstidsnedsættelse bør gennemføres ved lov, før de økonomiske og sociale konsekvenser er undersøgt. Der bør vel også nærmere gøres rede for, i hvilket omfang man vil kunne forvente en ændring af de hjemmegåendes relative fordeling på kvinder og mænd, dersom forslaget gennemføres.

Med hensyn til lovindgreb vedrørende arbejdstiden skal det bemærkes, at arbejdstidens længde og fordeling over ugens (og årets) dage er et spørgsmål, der i Danmark sædvanligvis afgøres af arbejdsmarkedets parter, og spørgsmålet må i disses forhandlinger få tillagt den betydning, det formodes at have for organisationernes medlemmer. Man anser det for betænkeligt, at spørgsmålet løsrives fra sin sammenhæng med andre arbejdsmarkedsspørgsmål, og at en nedsættelse af den daglige arbejdstid prioriteres særlig højt.

Det kan tilføjes, at en generel fastsættelse af den daglige arbejdstid til 6 timer vil støde på mange praktiske forhindringer. Uden at komme ind på enkelte områder skal man anføre, at man på mange arbejdsområder ikke kan fastlægge det daglige antal arbejdstimer som foreslået. I flertallet af de nugældende overenskomster er arbejdstiden fastsat til et ugentligt timetal, inden for hvilket arbejdsgiveren/tjenestestedet fastsætter den daglige arbejdstid. En eventuel arbejdstidsnedsættelse af det foreslåede omfang skulle måske derfor ske ved, at arbejdstiden bliver nedsat til 30 timer pr. uge i stedet for 6 timer pr. dag.

Sammenfattende skal man udtale, at man værdsætter initiativer til fremme af ligestillingen mellem mand og kvinde, men at man er betænkelig ved lovindgreb i arbejdsmarkedsforhold, og at man ikke kan

anbefale forslaget i dets foreliggende form. Man har dog intet at indvende mod, at der foretages en undersøgelse af de økonomiske og sociale konsekvenser af en væsentlig arbejdstidsforkortelse. Først når resultaterne af en eventuel undersøgelse foreligger, mener man at kunne tage stilling til hensigtsmæssigheden af en lovmæssig væsentlig nedsettelse af arbejdstiden.

København, den 1. august 1975

Knud Pinborg

Hans Købler

Dansk Arbejdsgiverforening:

— — — anføre, at spørgsmålet om fastsættelse af arbejdstiden i den private sektor traditionelt altid har været et anliggende, der forhandles frit mellem arbejdsmarkedets parter uden det offentliges indblanding.

Efter Arbejdsgiverforeningens opfattelse bør der ikke ske ændringer i denne praksis.

København, den 12. juni 1975

Dansk Arbejdsgiverforening

Arne Lund

J. Stenbjerre

Danmarks Rederiforening har i skrivelse den 1 augusti 1975 förklarar sig önska avstå från att uttala sig i anledning av medlemsförslaget.

Københavns magistrat, Overborgmesteren:

Hertil skal bemærkes, at kommunen vanskeligt vil kunne udtale sig om sin stilling til arbejdstidsforkortelsen, så længe konsekvenserne heraf ikke kendes, og man finder derfor, at den foreslåede redegørelse for konsekvenserne må foreligge, inden der bør tages stilling til, om det kan anbefales regeringerne at arbejde for en arbejdstidsforkortelse.

Endvidere bemærkes, at fastlæggelse af arbejdstiden normalt sker i forbindelse med fastlæggelse af andre arbejdsforhold, hvor de enkelte hensyn på de forskellige områder indgår i en samlet vurdering.

Dertil kan føjes, at spørgsmålet om arbejdstidens længde indgår i de overenskomstforhandlinger, som det offentlige fører med de forskellige parter, hvor individuelle forhold gør sig gældende. Det vil således formentlig på en række arbejdsområder være meget vanskeligt at fastlægge det daglige antal arbejdstimer til 6 som foreslået.

Københavns kommune mener derfor, at en eventuel stillingtagen til problemerne omkring arbejdstidens og den enkelte arbejdsdags længde først vil kunne tages, efter at der måtte være gennemført en grundig undersøgelse og vurdering af de forskellige — såvel økonomiske som sociale — konsekvenser, som problemerne vedrørende ændring af arbejdstiden vil rejse.

København, den 18. juli 1975

P. o. v.

Ringgaard Pedersen

S. Lørup

Sammenslutningen af Landbrugets Arbejdsgiverforeninger (SALA):

SALA er af den opfattelse, at der — på kort eller længere sigt — hverken er praktisk eller økonomisk baggrund for en generel nedsættelse af den daglige eller ugentlige arbejdstid. 8 timers arbejdsdag må også fremover være det rigtige, for at erhvervet kan have en rimelig udnyttelse af produktionsapparatet.

Det skal også tilføjes, at arbejdsmarkedets parter i Danmark hidtil har afgjort arbejdstidsspørgsmålet uden regeringsindgreb. På flere områder er der da også åbnet mulighed for deltidsarbejde, hvorved de i forslaget nævnte særlige behov for lønmodtagerne vil kunne imødekommes.

På baggrund af disse bemærkninger kan SALA ikke anbefale, at Nordisk Råd fortsætter behandlingen af dette problem, der efter vor opfattelse er umuligt at efterkomme.

København, den 12. juni 1975

Sammenslutningen af Landbrugets Arbejdsgiverforeninger

P. Rømert Rasmussen

Andels- og Privatslagteriernes Arbejdsgiverforeninger *hänvisar i skrivelse den 22 juli 1975 till yttrande av den 12 juni 1975 från Sammenslutningen af Landbrugets Arbejdsgiverforeninger (se ovan).*

Danske Kvinders Nationalraad:

— — — at rådet kan støtte tanken om, at Nordisk Råd søger at fremme bestræbelserne for, at der ved tilrettelæggelsen af fremtidige arbejdstidsforkortelser tages familiepolitiske hensyn og hensyn til arbejdet for ligestilling mellem mænd og kvinder såvel på arbejdsmarke-

det som i hjemmet. Nationalrådet er med forslagsstillerne enige i, at disse formål — efter at der er gennemført femdages-uge i de fleste fag — bedst fremmes ved, at arbejdstidsforkortelser udmøntes i en nedsættelse af den daglige arbejdstid.

På denne baggrund kan Nationalrådet støtte tanken om, at Nordisk Råd foretager en undersøgelse af de sociale og økonomiske konsekvenser af en nedsættelse af den daglige arbejdstid.

København, den 11. juni 1975

P. r. v.

for Karen Ytting
Formand

Inger Langberg
Sekretær

F i n l a n d

Social- och hälsovårdsministeriet:

Ministeriet ansluter sig till det i medlemsförslaget föreslagna och framhåller att arbetstiden bör tillämpas enligt familjens behov, för att män och kvinnor skall få lika möjligheter till förvärvsarbete, barnavård och fritidssysselsättning.

Förkortningen av arbetstiden minskar bl. a. behovet att anordna barndagvård. De utarbetade dagvårdsplanernas kvantitativa mål borde dock inte sänkas, då antalet dagvårdstjänster ännu är otillräckligt. Då förkortningen av arbetstiden eventuellt skulle äga rum i slutet av 1980-talet, skulle detta inte påverka dagvårdens kvantitativa mål förrän den rådande bristen på dagvårdstjänster har tillfredsställts.

Särskilt med tanke på utvecklandet av arbetarskyddet kan förslaget anses vara positivt. Långa arbetsdagar och långa avstånd till arbetet ökar i betydlig mån risken för olycksfall i arbetet. Social- och hälsovårdsministeriet anser dock man i detta sammanhang borde särskilt utreda möjligheten till en minskning av natt- och skiftarbete samt av ackordsarbete.

Helsingfors den 11 juli 1975

Alli Lahtinen
Social- och hälsovårdsminister

Eeva-Kaarina Kokkonen
T.f. yngre regeringssekreterare

Arbetskraftsministeriet:

Förverkligandet av jämställdhet mellan könen på arbetsmarknaden är en central målsättning i medlemsförslaget om en allmän arbetstidsförkortning. Den kommande arbetstidsförkortningen borde enligt förslaget ske genom förkortning av den dagliga arbetstiden. Detta skulle förbättra kvinnornas möjligheter till förvärvsarbete och skulle öka makarnas jämställdhet i familjen. Förslaget om mindre antal arbetsdagar per vecka avvisas i stället. Det framförs också, att ministerrådet skulle utreda samhällsekonomiska och sociala följder av arbetstidens betydliga förkortning.

Arbetskraftsministeriet anser, att reglering av arbets- och fritiden ingår som en viktig del i samhällspolitiken, som strävar till att öka individernas välbefinnande. Efter att 40-timmars och 5-dagars arbetsvecka genomförts har de olika parterna inte mera kraftigt krävt arbetstidens ytterligare förkortning, utan huvudvikten har lagts vid förbättrande av arbetsförhållandena. Den otillräckliga principiella diskussionen och undersökningen försvårar sålunda uppställandet av mål på lång sikt. Märkas bör, att 40-timmars arbetsvecka inte fullt genomförts, eftersom övertidsarbete ökat för en del av arbetstagarna. Speciella åtgärder behövs i de näringar och yrken, där arbetsveckan på grund av otillräcklig lagstiftning eller dålig facklig organisering är längre än normalt.

Faktorer som man skall beakta vid förkortning av arbetstiden är den ekonomiska utvecklingen, den internationella konkurrensförmågan, inflationstrycket och möjligheter till att höja produktiviteten. Arbetskraftsministeriet anser, att även tillgången till arbetskraft skall beaktas som en central begränsande faktor. Den kvantitativa knappheten av arbetskraftsutbudet håller på att bli vanligare på lång sikt.

När man överväger förkortning av arbetstiden — till exempel genom att tillämpa flexibel arbetstid — skall man sträva till att produktionen förblir så hög som möjligt och att utbudet av och efterfrågan på arbetskraft anpassas i hela ekonomin och inom olika produktionssektorer.

Arbetstidsförkortningen skulle öka efterfrågan på arbetskraft, vilket skulle förbättra kvinnornas möjligheter till förvärvsarbete, såsom det motiveras i förslaget. Graden av kvinnornas arbetsdeltagande är i vårt land redan internationellt jämförelsevis hög. Kännetecknande för arbetskraftsandelarnas utveckling har varit en kraftig ökning av kvinnornas arbetskraftsandelar i de mellersta åldersgrupperna, medan männens arbetskraftsandelar sjunkit. Ökning av deltidsarbete och den snabba tillväxten av kvinnodominerade servicenäringar har bidragit till kvinnornas förbättrade möjligheter att erhålla arbete. Så har äkten-skapen inte mera lett till någon betydlig minskning av arbetsdeltagande. Husmödrarna som enbart sköter sitt hushåll bildar dock fortfa-

rande den bredaste arbetskraften. Enligt utförda undersökningar är hindret för övergången till arbetskraften inte den långa arbetstiden utan bristfälliga yrkeskunskaper, svårighet att ordna barntillsyn samt långa arbetsresor.

Vid reglering av arbetstiden skall man beakta kraven av arbetets speciella drag. Härvid skulle arbetslivets allmänna flexibilitet främja bäst arbetskraftspolitikens mål. Vid sidan av förkortningen av den allmänna arbetstiden borde man dryfta olika möjligheter i anslutning till flexibla arbetstider samt semester- och pensionsvillkor. En central fråga torde härvid vara, hur långt man skall unna individen valfrihet i fråga om hans arbetstid. Det är inte säkert, vilket som är bättre för individen och samhället, förkortade arbetsdagar eller längre veckoslut.

I synnerhet för Finlands del skall man också ständigt beakta påverkan av arbetskraftsreformer på migrationen. Om till exempel Sverige och Norge skulle övergå till förkortad arbetstid, skulle det leda där till ökning av efterfrågan på arbetskraft. Arbetskraftsreserverna i hemlandet (den kvinnliga arbetskraften) torde snart vara uttömda, och åtminstone Sverige och Norge har begränsat invandringen av utomnordisk arbetskraft, så att efterfrågetrycket igen skulle riktas mot Finland. Därför bör vi kraftigt framhäva, att man inte i något nordiskt land medvetet eller omedvetet bör skapa en situation, där ett annat nordiskt land utnyttjas som arbetskraftsreservområde. Upprätthållandet av gemensam nordisk arbetsmarknad förutsätter, att därpå inriktade åtgärder länder alla länder till gagn.

Med beaktande av de ovannämnda omständigheterna förenar arbetskraftsministeriet sig om förslagets kläm nr 2. Tanken om utförande av samnordiskt undersökningsarbete borde understödhas.

Helsingfors den 10 juni 1975

Heikki Salovaara
Avdelningschef

Pauli Snellman
Sekreterare för
internationella ärenden

Ålands landskapsstyrelse:

---

2) att förslaget om närmare utredning av de samhällsekonomiska och sociala konsekvenser en arbetstidsförkortning skulle komma att medföra i princip understödes av Ålands landskapsstyrelse, som dock icke i ärendets nuvarande skede finner det möjligt att mera precist yttra sig i saken, i synnerhet som förslaget till sin allmänna natur är sådant att mera arbetsmarknadsorganisationerna än förvaltningsmyndigheter

synas böra taga de första besluten och rekommendationerna i hithörande frågor.

 Mariehamn den 10 juni 1975

Jan-Erik Lindfors

Arbetsgivarnas i Finland centralförbund och Affärsarbetsgivarnas centralförbund¹:

 Den i Finland gällande lagstiftningen och tillämpade arbetsmarknadspolitiken bygger på principen om likställighet i arbete mellan kvinnor och män. En persons kön ställer inte hinder i vägen för förvärvsarbete och avancemang. Allmänna arbetsvillkor, såsom arbetstid, semester samt lön o. s. v. bestämmes oberoende av arbetstagares kön.

Under detta och föregående decennium har flera vittgående socialpolitiska reformer genomförts, och i flera fall har arbetsmarknadsorganisationerna varit initiativtagare. I synnerhet under de senaste åren har de socialpolitiska åtgärderna i allt högre grad gått ut på att stöda barnfamiljer. Såsom exempel må nämnas några centrala reformer. Den lagstadgade barnbördsledigheten har förlängts sålunda, att den under det senaste decenniet var — beroende på bransch — 4—6 veckor, fr. o. m. den 1 juli 1974 är 174 vardagar. Även barnbidragens penningbelopp har höjts avsevärt, senast fr. o. m. den 1 juli 1975. Vid samma tidpunkt trädde även det väsentligt utvidgade boendeunderstödet i kraft, vilket främst förbättrar barnfamiljernas boendesituation. Under de senaste åren har även barndagvården varit föremål för betydande reformer, vilka i allt större utsträckning kommer att underlätta möjligheterna för barnens försörjare, i synnerhet kvinnorna, att delta i arbetslivet.

Den senaste tidens reformer har för sin del medverkat till, att de förvärvsarbetande kvinnornas andel av hela den kvinnliga befolkningen mellan 15—74 år är synnerligen hög, vilket framgår av följande utvecklingssiffror från statistikcentralen (för jämförelsens skull har även motsvarande siffror för männen medtagits):

Arbetskraftsandelar, procent, 15—74-åringar

	Kvinnor	Män
	%	%
1970	55,1	75,2
1971	55,4	74,2
1972	55,4	72,5
1973	56,7	72,5
1974	57	72

Vid jämförelse av siffror för kvinnornas deltagande i arbetet med motsvarande siffror för OECD-länderna har Finland relativt sett det

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

högsta antalet förvärvsarbetande kvinnor, och i detta hänseende är vi före bl. a. alla nordiska länder.

I Finland övergick man successivt till 40-timmars arbetsvecka sålunda, att den helt och hållet var genomförd fr. o. m. början av år 1970. Då var den i vårt land tillämpade arbetstiden bland de kortaste i världens industriländer. Vid uppgörandet av internationella arbetstidsjämförelser används som källa ofta den jämförelse OECD publicerade år 1972 om industrins årliga standardarbetstimmar i OECD-länderna år 1971.

Årliga standardarbetstimmar inom industrin år 1971

Land	Arbetsvecka	Semester med lön	Fridag med lön	Årlig arbetstid
Portugal	48	4—12 dygn	9	2328—2392
Spanien	48	7—14 ”	15	2264—2320
Schweiz	44—46	2— 3 vecka	4— 8	2086—2272
Frankrike	44 3/4 (1)	4 ”	8—10	2066—2272
Japan	42—48	6 dygn	10	2056—2368
Holland	42 1/2	16—17 ”	7	2018—2026
Luxemburg	42—45	18 ”	10	1960—2116
Belgien	42—44	18 ”	10	1960—2064
Norge	42 1/2	24 ”	10	1938
Österrike	42	18 ”	13	1936
Italien	42—44	13—15 ”	17	1928—2043
England	40	2— 3 vecka	5— 6	1912—1960
Danmark	41 3/4	24 dygn	9	1907
Irland	40—45	12—18 ”	6	1888—2196
Australien	40	3 vecka	9—11	1872—1888
Sverige	41 1/4	24 dygn	9—11	1865—1881
Västtyskland	40—43	15—18 ”	10—13	1832—2038
Kanada	40	2— 4 vecka	11—12	1824—1912
USA	40	2— 4 ”	12	1824—1904
Finland	40	18—24 dygn	5— 7	1800—1884

Även om arbetstiden förkortats i en del länder efter jämförelseåret hör vårt land fortfarande till föregångsländerna då det gäller kort arbetstid. Dessutom bör man minnas, att även i Finland har den årliga arbetstiden förkortats efter år 1971 i samband med förnyandet av semesterlagen, då semestern förlängdes. Låt oss ännu nämna, att t. ex. i Norge genomförs lagstadgad 40-timmars arbetsvecka först fr. o. m. den 1 april 1976.

I medlemsförslaget föreslås en förkortning av arbetstiden på lång sikt till sex timmar per dag eller en övergång till 30 timmars arbetsvecka. Förslaget baserar sig närmast på familjepolitiska grunder. I förslaget konstateras bl. a. att ett familjevänligare arbetsliv bör skapas genom att anpassa arbetstiden efter personalens förhållanden.

Den synvinkel, ur vilken arbetstidens längd granskas i förslaget, är synnerligen snäv. Förutom från arbetstagarens sida bör arbetstidsfrågorna granskas framför allt med tanke på samhällets kraftresurser — arbetskraftresurser och ekonomiska resurser. I det följande granskas i korthet dessa faktorer.

Tillväxtutsikterna för Finlands nationalekonomi under de följande 5—15 åren är betydligt sämre än tillväxten hittills. Grundorsaken är uttryckligen den avtagande tillväxten av arbetskraft. Den rådande knappheten på arbetskraft är till sin natur sådan, att den kommer att vara bestående långt in i framtiden, vilket framgår av följande utredning som uppgjorts år 1974 av Ekonomiska planeringscentralen.

Befolkningen i arbetsför ålder och utbudet på arbetskraft åren 1950—1970 samt prognos för åren 1980—2000 (utgående från att nettoemigrationen är 0), 1 000 personer

	1950	1960	1970	1980	1990	2000
Befolkningen i arbetsför ålder	2 553	2 776	3 052	3 247	3 299	3 269
Utbudet på arbetskraft	1 984	2 033	2 118	2 262	2 282	2 182
Utbudet på arbetskraft i arbetsför ålder	1 888	1 956	2 086	2 242	2 267	2 170

Den avtagande tillväxten betyder framför allt att tempot för reformpolitiken sjunker på ett avgörande sätt, jämfört med vad det var under det expansiva 1960-talet. Det torde komma att visa sig vara svårt att genomföra redan fastslagna reformer enligt den planerade tidtabellen. Med säkerhet skulle en förkortning av arbetstiden hindra genomförandet av flera planer och kunde leda till att den redan uppnådda samhällseliga servicenivån förflackas. Viljan att förkorta arbetstiden kommer säkert att kvarstå även framdeles, men den bör — såsom hittills — avpassas efter tillväxten av kraftresurserna och kraven på alternativt mera fritid eller höjd materiell levnadsstandard.

Jämfört med övriga industriländer har Finland i genomsnitt svagare möjligheter att minska sin produktiva arbetsinsats. Detta äger sin riktighet även då vi jämför vårt land med det övriga Norden. I förhållande till Sverige är vår materiella levnadsstandard klart lägre och det är nödvändigt att förkorta detta avstånd för att få arbetskraften att hållas i vårt eget land. Sålunda borde en utökning av produktiviteten hos oss riktas framför allt mot att öka produktionen och förbättra den aktiva befolkningens konsumtionsmöjligheter. På Finlands ekonomiska horisont syns inte heller sådana nya tillväxtimpulser, som man kunnat notera i Norge. Ramarna för Finlands reformpolitik är trånga och det sätt på vilket tillväxten kan ske är långt fastslagna: för att kunna behålla arbetskraften i vårt land och för att trygga vår nationella utveckling bör förutsättningarna för ekonomisk tillväxt bestå. Viktigast av dem är arbetet, dess mängd och dess art.

Det är vår åsikt att problem, som hänförs till arbetstiden och disponerandet av densamma, bör nalkas på så sätt att man strävar till att klarlägga de olika alternativ som står till buds utan att förkorta den nuvarande arbetstiden. Gällande arbetstidslagar och kollektivavtalen i allmänhet ger en möjlighet till glidningar i arbetstiden både per dag

och per vecka. Dessa möjligheter borde ytterligare undersökas och vid behov utvecklas. Inom servicenäringarna, främst inom detaljhandeln, har deltidarbete blivit allt vanligare. Utredningar visar, att deltidarbete i synnerhet innehafts av skolelever, studerande och husmödrar. Jämfört med t. ex. Sverige och USA befinner vi oss dock på en synnerligen anspråkslös nivå. Denna arbetstidsform, vilken lämpar sig särskilt väl för husmödrar, bör kontinuerligt utvecklas och möjligheterna att utsträcka den till olika näringsgrenar bör undersökas. Genom flexibel arbetstid försöker man jämna ut trafiktopparna i tätorter och komma fram till individuell disponering av arbetstiden. På detta sätt och genom att utveckla kollektivtrafiken kan den tid som åtgår till arbetsresor förkortas. Barndagvården är en mycket central fråga även för arbetslivet. Såsom tidigare konstaterats har både arbetsmarknadsorganisationerna och den offentliga makten fäst uppmärksamhet vid ordnandet av barndagvården. Då dagvården utvecklas, utökas givetvis kvinnornas möjligheter till förvärvsarbete. Den arbetskraftsbrist som vid sidan av otillräckliga ekonomiska resurser råder i vårt land har dock även i denna fråga fördröjt ett genomförande.

Traditionellt har arbetsmarknadsorganisationerna förhandlingsvägen enats om arbetstidens längd, och disponerandet av densamma liksom om övriga arbetsvillkor. Detta har lagstiftarna beaktat så, att det i många centrala arbetslagar är möjligt att i kollektivavtal mellan arbetsmarknadsorganisationerna på riksnivå avvika från lagens uttryckliga bokstav. Denna princip, som anammats av lagstiftarna, grundar sig på att arbetsmarknadsorganisationerna, som representanter för olika intressegrupper, bäst känner till branschvisa specialförhållanden och kan beakta dem i ingångna avtal. Den ståndpunkt som lagstiftarna intagit har visat sig vara ändamålsenlig. Vi anser det synnerligen viktigt, att denna praxis, som tillämpats under hela den tid vårt kollektivavtalssystem varit i kraft och som visat sig vara bra består i fortsättningen. De problem som hänförs till arbetsvillkoren inklusive arbetstidens längd, bör i främsta rummet anses som en förhandlingsfråga för arbetsmarknadsorganisationerna och inte en fråga för lagstiftarna. Härtill finns större skäl i framtiden, då arbetstagarnas egentliga skyddsaspekt i fråga om förkortad arbetstid betyder mindre än förut.

Med hänvisning till det ovan sagda anser vi, att det inte finns realistiska förutsättningar för den arbetstidsförkortning, som framförts i medlemsförslaget, och vi anser sålunda förslaget omöjligt att genomföra. De anförda internationella jämförelserna visar att den arbetstid som tillämpas i Finland är bland de kortaste i industriländerna. Jämfört med övriga länder utgör inte vårt lands välstånd någon grund för en reformpolitik som skulle göra arbetstiden kortare hos oss än i andra industriländer. På basen av den nationalekonomiska tillväxtprognosen kommer det uppenbarligen att visa sig vara svårt att genomföra redan fastslagna reformer enligt den planerade tidtabellen.

En förkortning av arbetstiden betyder oundvikligen ett ökat behov av arbetskraft, vilket skulle kunna fyllas endast genom import av utländsk arbetskraft. Detta alternativ har inte allmänt ansetts rekommendabelt. Då man vill skapa en atmosfär som är familjevänligare än idag både i arbetslivet och i samhället överhuvud bör man, enligt vår uppfattning, överväga andra metoder än en schematisk allmän förkortning av arbetstiden.

Helsingfors den 30 juli 1975

Arbetsgivarnas i Finland
centralförbund r.f.

Tapani Kahri

Affärsarbetsgivarnas
centralförbund r.f.

Kauko Markkanen

Finlands industriförbund¹:

Vi har tagit del av det yttrande Arbetsgivarnas i Finland centralförbund och Affärsarbetsgivarnas centralförbund gemensamt avlåtit i ärendet (*se ovan*) och får anmäla, att vi till alla delar förenar oss om det samma.

Helsingfors den 27 augusti 1975

Finlands industriförbund

Olli Ikkala

Väestöliitto r.y. (Befolkningsförbundet)¹:

Väestöliitto förenar sig i princip om medlemsförslaget, som syftar till att förverkliga jämlikhet mellan män och kvinnor samt till att åstadkomma ett familjevänligare arbetsliv, som skulle ge båda föräldrarna samma möjligheter att uppfostra sina små barn.

Att förkorta arbetsdagen på det föreslagna viset förutsätter en produktionsökning på uppskattningsvis 30 procent om man önskar bibehålla levnadsstandarden oförändrad. Vid en förkortning av arbetsdagen är det sålunda i själva verket fråga om vilka sociala förbättringar samhället önskar sätta i förgrunden. Sannolikt skulle en sådan stor samhällselig förnyelse under de närmaste åren bromsa möjligheterna att genomföra övriga samhälleliga och socialpolitiska åtgärder.

Ehuru det för närvarande, till följd av teknikens och automationens utveckling, förefaller möjligt att så småningom förkorta arbetstiden utan att sänka levnadsstandarden, skulle en sådan åtgärd utan tvivel emellertid komma att öka obalansen mellan efterfrågan och utbudet på arbetskraft i Finland.

Den finska befolkningens förnyelsegrad har under de senaste sex åren varit under 100 procent och under de senaste tre åren till och med un-

¹ Yttrandet översatt från finska.

der 80 procent. Den nuvarande utvecklingen av födelsesiffrorna leder till en minskning av den aktiva arbetskraften redan på 1980-talet, medan samtidigt pensionärernas antal redan under detta årtionde stiger till över en miljon. Social- och hälsovårdstjänsterna kan inte automatiseras. På dessa områden kommer det att i Finland råda en allt större brist på arbetskraft. En alltför snabb övergång till förkortad arbetstid bara ökar bristen på arbetskraft och därav följande störningar på arbetsmarknaden samt i distributionen av hälsovårds- och socialtjänsterna. Den av denna obalans föranledda bristen på arbetskraft kommer ytterligare att ökas genom Finlands svårigheter att även inom den närmaste framtiden med framgång konkurrera om sin egen arbetskraft. Finland har ju som granne till Sverige, som lider av ständig brist på arbetskraft, förlorat en del av sin arbetskraft till Sverige. En förkortning av arbetstiden kommer också att minska Finlands möjligheter att minska den ekonomiska klyftan mellan Sverige och Finland, vilken i själva verket är huvudorsaken till arbetskraftens utvandring. Till ekonomisk tillväxt medverkar också kvaliteten på landets egna råvarureserver. I detta avseende är Finland sämre ställt än dess grannländer.

Det är uppenbart, att moderns arbetslön på grund av bristande yrkesutbildning ofta förblir låg och att arbetet utanför hemmet inte har något större intresse för henne. Därför är det från moderns och barnens synpunkt meningsfullt, om modern får barnavårdsunderstöd till exempel i form av moderslön för den tid då hon sköter sitt barn hemma. För samhället är denna också en billigare lösning för de lågavlönades vidkommande än att sköta barnen på daghem. För de personer, som har hög utbildning och befattning med hög lön, kan saken vara annorlunda. För dem är förvärvsarbetet ett viktigt medel att förverkliga sig själva, men en kort arbetstid kan ge dem möjligheter till exempel till social aktivitet. För de lågavlönades del kommer höjandet av den materiella levnadsstandarden ännu länge att vara ett viktigare mål än arbetstidens förkortning. Förkortning av arbetstiden kan till och med leda till att man tar ett annat arbete för att täcka familjens konsumtionsutgifter, vilket sker nu för tiden i många fall. Beredskapen till övertidsarbete är ju störst just i fråga om småbarnsföräldrar.

Man kan sträva även på annat sätt till ett familjevänligt arbetsliv än vad som avses i medlemsförslaget.

Enligt Väestöliittos uppfattning är också att föda barn och att sköta och uppfostra dem ett aktivt deltagande i produktionslivet, produktion av arbetskraft. På grund av gamla tankevanor ser man emellertid ännu inte allmänt saken på detta sätt, även om produktionslivets grundpelare består av arbetskraft, råmaterial, kapital och kunskap. Ifall arbetskraft inte står till buds, rubbas produktionslivet. När man inser att det är lika värdefullt att uppfostra och sköta barn som att arbeta utanför hemmet, får man en grundval på vilken man kan bygga samma löne-, social- och pensionsförmåner för dem som sköter ett barn under

skolåldern och för andra som går i arbete. För barnen är detta det bästa alternativet, och på lång sikt är det också nationalekonomiskt förmånligast.

Såsom ett förfarande som är smidigare och familjepolitiskt mera motiverat än arbetstidens förkortning anser Västöliitto ett system, där man försöker säkerställa för den ena av föräldrarna till barn under skolåldern möjlighet att sköta sitt barn hemma. Denna vårdtid skulle till exempel mot 1980-talets slut vara för varje barn 4 till 5 år. Vid sidan av detta system bör man utveckla möjligheter till deltidarbete till en början genom skiftesarbete samt yrkesmässig vidare- och fortbildning, vilket skulle möjliggöra en återkomst till arbetslivet för den av föräldrarna som skött barnet, varpå det finns exempel i många olika europeiska länder.

Även om en förkortning av arbetstiden uppenbarligen skulle medföra många goda aspekter bör man enligt Västöliittos uppfattning förverkliga andra ur familjens synpunkt viktigare åtgärder, innan man övergår till kortare arbetstid, vilket är en dyr förnyelse för samhället. Innan man börjar rekommendera åtgärder som syftar till arbetstidens förkortning, bör man grundligt undersöka vilka nationalekonomiska och sociala följder en förkortning av arbetstiden skulle medföra. Speciellt bör man utreda hur arbetstiden kan förkortas i ett land där arbetskraften hotar minska.

Helsingfors den 19 juni 1975

Västöliitto r.y.
Kauko Sipponen
Ordförande

Jouko Hulkko
Verksamhetsledare

Svenska befolkningsförbundet i Finland:

---

1) Svenska befolkningsförbundet anser att frågan om en förbättring av arbetstagarnas förhållanden bör behandlas av arbetsmarknadsorganisationerna. Ifall en arbetstidsförkortning kan genomföras, bör denna som regel gälla färre arbetstimmar per dag, inte färre arbetsdagar eller förlängd årssemester.

En kortare arbetstid bör gälla alla arbetstagare, inte endast småbarnsföräldrar. Förslagsställarna pekar i sin motivering på svårigheterna för barnfamiljer. Inom ramen för familjestödsutredningen i Sverige föreslås en förkortning för småbarnsföräldrar. En låsning vid dem kan emellertid leda till diskriminering i arbetslivet. I nämnda utredning förutsätts vidare, att endast föräldrar, som båda arbetar på heltid, skall kunna dra nytta av reformen. Detta skulle enligt planen locka ut flera kvinnor i arbetslivet på heltid. Detta kan ur barnens synpunkt inte vara lyckligt. Som motivering för den tänkta reformen har bl. a. anförts att

daghemstiden nu för småbarn är för lång. Samtidigt som man är fullt medveten om detta, måste man ifrågasätta det lyckliga i att barn i åldern 3—7 år efter enligt den svenska linjen genomförd reform i allt större utsträckning skulle daghemsplaceras på heltid.

Samtidigt som Svenska befolkningsförbundet anser att en förkortning av den dagliga arbetstiden under vissa omständigheter kan vara ändamålsenlig, vill förbundet dock betona vikten av att en viss flexibilitet tillämpas. Denna kan både för individuella arbetstagare och för arbetsgivarna i en del fall vara fördelaktigare.

2) Svenska befolkningsförbundet anser att en arbetstidsförkortning måste föregås av en synnerligen omsorgsfull utredning. Förslaget utgår från en fortsatt positiv resursutveckling. En reform för med sig omfattande nationalekonomiska och sociala följder. Inte minst det viktiga vårdarbetet kan drabbas i negativ riktning.

Som sammanfattning ber Svenska befolkningsförbundet i Finland att som sin ståndpunkt få anföra:

1) Om en arbetstidsförkortning sker, bör denna som regel omfatta antalet arbetstimmar per dag.

2) En eventuell reform bör föregås av en grundlig och omfattande utredning, där alla tänkbara konsekvenser beaktas.

Helsingfors den 9 juni 1975

För Svenska befolkningsförbundet i Finland

Karl-Erik Forsberg

Ordförande

Margareta Aminoff

Ombudsman

Finlands stadsförbund:

Finlands stadsförbund framhåller att, såsom man i Nordiska rådets medlemsförslag även framfört, torde konsekvenserna av en generell förkortning av den dagliga arbetstiden till att omfatta 6 timmars arbetsdag bli synnerligen omfattande och gripa in på de flesta områden i samhällsmaskineriet bl. a. få stor betydelse för den kommunala servicen. Innan något direkt ställningstagande kan tagas till frågan bör noggranna undersökningar föranstaltas för att utreda konsekvenserna. Mot bakgrunden av överenskommelsen mellan de nordiska länderna om en fri nordisk arbetsmarknad verkar det rätt naturligt att erforderliga undersökningar åtminstone till att börja med skulle bedrivas i samverkan mellan länderna.

Finlands stadsförbund önskar vidare framhålla att frågan om en nedskärning av arbetstiden i hög grad är en förhandlingsfråga mellan arbetsmarknadens parter. På den kommunala sektorn representerar den kommunala avtalsdelegationen arbetsgivarparten.

I detta skede önskar Finlands stadsförbund endast framföra en del

allmänna synpunkter på förkortningen av arbetstiden som ett medel i strävan mot full likställighet mellan män och kvinnor.

I dagens läge då det för många äkta par framstår som naturligt att såväl kvinnan som mannen bidrar till familjens försörjning med inkomst av förvärvsarbete och antalet kvinnor som ensamstående förälder kraftigt ökat bör huvudintresset fästas vid att stärka kvinnans ställning i samhället så att hon på lika villkor med mannen kan delta i förvärvsarbete, utan att för den skull bli utsatt för ett pressande dubbelarbete.

Som ett led i denna strävan kan en minskning av antalet arbetstimmar per dag vara av betydelse. En förkortning av den dagliga arbetstiden är definitivt att föredra framom en minskning av antalet arbetsdagar per vecka. För att denna eventuella arbetstidsförkortning skall ha önskad verkan bör den dock vara generell och omfatta alla, såväl män som kvinnor. Ifall arbetstiden förkortas enbart för någon grupp t. ex. småbarnsföräldrar kan detta lätt, tvärtemot avsikten, leda till att motverka jämställdheten på arbetsmarknaden.

En eventuell övergång till sextimmars arbetsdag kunde dock lämpligast ske stegvis, varvid det förefaller naturligt att utgå från en arbetstidsförkortning för personer i skiftesarbete. Skiftesarbete kan redan i och för sig betraktas som så pressande att förkortad arbetstid kan anses motiverad. En arbetstidsförkortning kunde även tänkas ha gynnsam inverkan på utbudet av arbetskraft t. ex. inom hälsovårdssektorn var den i dagens läge huvudsakligen består av kvinnlig arbetskraft i skiftesarbete.

Innan en sänkt arbetstid kan tänkas få en positiv inverkan på kvinnans ställning i samhället bör dock bristen på ändamålsenlig barndagvård avhjälpas. Även i detta fall är de skiftesarbetande föräldrarna svårast utsatta.

Införande av ett ökat antal deltidsarbeten för kvinnor kan inte anses som någon bra lösning för att skapa jämställdhet på arbetsmarknaden mellan kvinnor och män. Det kan snarast anses förstärka kvinnornas underläge i förvärvslivet och deras karaktär av arbetskraftsreserv. Deltidstjänsternas anställningsvillkor medför ofta även sämre möjlighet till vidareutbildning och sämre befodringsmöjligheter. Däremot kunde man i allt högre grad satsa på flexibel arbetstid och på större chans för de lågavlönade, vilka ofta är detsamma som kvinnorna, att bli delaktiga av vidareutbildning och därigenom öka kvinnornas jämställdhet med männen på arbetsmarknaden.

Helsingfors den 25 juni 1975

L. O. Johanson
Verkställande direktör

Christel von Martens
Administrationsplanerare

Delegationen för jämlikhetsärenden¹:

I Finland övergick man år 1966—1969 stegvis till fem dagars arbetsvecka. Under senare år har kravet om arbetstidens förkortning på nytt kommit upp. Arbetstiden kan förkortas genom att förlänga semestern, genom att förlänga fritiden vid veckoslutet eller genom att förkorta den dagliga arbetstiden. Talrika undersökningar visar att förvärvsarbete kvinnor, vilka dessutom nästan ensamma utför även hushållsarbetet hemma, hör till de grupper som har den längsta arbetsdagen i det finska samhället.

Organisationer och officiella organ, som främjar kvinnans ställning, har mycket ofta i samband med denna angelägenhet framfört som sin uppfattning att fritidens ökning bör ske genom att förkorta den dagliga arbetstiden. För detta talar även övriga faktorer. Till följd av långa arbetsdagar och långa resor måste barnen dagligen vara 9—10 timmar i dagvård, vilket är psykiskt och fysiskt ansträngande. På motsvarande sätt måste barn i skolåldern tillbringa den långa eftermiddagen hemma utan vård och handledning från vuxna.

Många med arbetslivet sammanhängande stressfaktorer — såsom den snabba arbetstakten, behandlingen av ohälsosamma och giftiga ämnen, tungt och enformigt arbete — är så stora, att en minskning av den dagliga ansträngningen och återhämtningstidens förlängning skulle kunna ha en effektivare verkan för hälsans och konditionens bibehållande än mera sällan återkommande om ock längre fritid.

Mot bakgrund av det ovan anförda är delegationen för jämlikhetsärenden av den åsikten, att de i medlemsförslaget ingående rekommendationerna om arbetstidens förkortning är värda stöd. Den dagliga arbetstidens förkortning till sex timmar, i synnerhet för föräldrar med små barn, bör tillstyrkas såsom en målsättning med långt perspektiv. Delegationen önskar emellertid i detta sammanhang också fästa uppmärksamheten vid vissa målsättningar med kortare perspektiv och angående arbetstidens förkortning och arbetstidsregleringar. På senare tid har beviljandet av rätt till studiepermission med lön till samtliga arbetstagare varit uppe. Att garantera studiepermission med lön åt varje arbetstagare är viktigt i synnerhet för kvinnor, emedan man då kan erbjuda de kvinnor som redan är i arbetslivet reella möjligheter att skaffa yrkesutbildning. Dessutom utgör arbetstagare i fortsatt skiftes- och nattarbete samt andra personer som utför exceptionellt tungt eller farligt

¹ Yttrandet översatt från finska.

arbete en sådan arbetstagargrupp, vars rätt till 6 timmars arbetsdag bör övervägas redan före arbetstidens generella förkortning.

Helsingfors den 10 juni 1975

Delegationen för jämlikhetsärenden

Meeri Kalavainen
Ordförande

Marianne Laxén
Ställföreträdare för
generalsekreteraren

Suomen kunnallisliitto (Finlands kommunförbund):

Principen, enligt vilken föräldrar bör ha mera tid att ägna åt familjelivet och åt sina barn, kan anses vara ett godtagbart mål. Man har redan vidtagit olika åtgärder inom arbetslivet för att nå detta mål. Bland dessa kan nämnas fem dagars arbetsveckan, förlängningen av moderskapsledigheten och användningen av löpande arbetstid. Genom att med hjälp av massmedia förändra inställningen har man försökt få männen att i högre grad än tidigare delta i hushållsarbete och umgås med barnen. Det behövs ännu mycket undervisning och mycken rådgivningsverksamhet som går längre i dessa frågor. Genom uppfostran borde pojkar redan som barn vänjas vid att delta i hushållsarbete på samma sätt som flickor.

Förkortningen av arbetstiden är en omedelbar följd av den ökade användningen av maskinkraft. Som en följdforeteelse härav tillkommer tydligare arbetstidsarrangemangen för dem som verkar inom serviceyrken. Det är enkelt att förverkliga en växling av arbetstiderna och affärernas öppethållningstider. Experimentet kan lämpligen inledas sommartid, då den dagliga arbetstiden inom många branscher endast är 6,5 timmar.

Enligt Nordiska rådets medlemsförslag bör övergången till kortare arbetstid ske likformigt i alla nordiska länder. Det är inte heller skäl att utföra separata undersökningar, utan forskningen bör omfatta alla de nordiska länderna gemensamt. På grund av den livliga flyttningsrörelsen inom de nordiska länderna är det viktigt att arbetslagstiftningen är så enhetlig som möjligt. Då man utför undersökningar bör man beakta att man i Finland på fackföreningshåll ännu inte har nått enighet om att förkorta arbetsdagen till 6 timmar.

Helsingfors den 23 juni 1975

Eero Koivukoski
Biträdande direktör

Aune Nuutilainen
Jurist

Socialdemokratiska kvinnors centralförbund¹:

Övergången till kortare arbetstid bör ske stegvis. Först måste man beakta periodarbetarna, skiftesarbetarna samt arbetarna i synnerligen ansträngande yrken.

Varje arbetstagare bör säkerställas en vintersemester om två veckor.

Socialdemokratiska kvinnors centralförbund är enigt med Nordiska rådet om att man i långtidsplaner bör sträva till en arbetsdag om sex timmar.

Vi motiverar den sistnämnda punkten på följande sätt:

- bättre hälsa för alla
- barnens ensamvaro skulle bli kortare
- faderns roll i familjen skulle bli bättre
- kvinnans roll i samhället skulle bli bättre
- demokratin skulle öka (tid att delta)
- mera arbetsplatser
- deltidsarbete skulle minska
- jämlikheten mellan man och kvinna skulle öka både i familjen och i arbetslivet
- ökat ekonomiskt oberoende

Socialdemokratiska kvinnors centralförbund uppmärksammade speciellt den omständigheten, att förslaget om arbetstidens förkortning inte sänts på remiss till arbetstagarnas intresseorganisation FFC (Finlands fackförbunds centralorganisation). Vi antar att Nordiska rådets finska delegation sänder sitt förslag efteråt på remiss till FFC.

Helsingfors den 23 juni 1975

Socialdemokratiska kvinnors centralförbund

Sinikka Luja-Vepsä

Marja-Liisa Kunnas

Finlands demokratiska kvinnoförbund r.f.¹:

Vi tillstyrker många av de i medlemsförslaget ingående förslagen och hoppas att de leder till positiva beslut.

Vår organisation har redan under flera års tid yrkat på en förkortning av arbetstiden till 6 timmar genom att minska antalet arbetstimmar per dag. Det ingår också i vårt krav, att arbetstidens förkortning bör kunna utnyttjas som ett arbetsmarknadspolitiskt medel så att antalet arbetstillfällen ökas. En förkortning av arbetstiden får inte leda till förlust av förtjänst, vilket har skett bl. a. vid övergång till 40 timmars arbetsvecka. Arbetstidens förkortning får inte heller leda till snabbare arbetstakt och starkare slitning av arbetskraften.

¹ Yttrandet översatt från finska.

Vårt krav om övergång till 6 timmars arbetsdag utan minskad förtjänst grundar sig på att under de senaste tjugo åren en stark teknisk utveckling ägt rum i vårt samhälle, varigenom även arbetsintensiteten ökat. Den ständiga strävan till effektiviserad produktion har förändrat och förändrar fortfarande arbetslivet, arbetet och dess innehåll på många sätt. Även arbetarens ställning i produktionen har förändrats. Detta har inte enbart inneburit en snabbare arbetstakt utan även införande av nya, allt effektivare och billigare arbetsmetoder: mekanisering, automation, rationalisering. Den allt snabbare tvångsmässiga arbetstakten och konkurrensen med maskinen är dagligen verklighet på arbetsplatserna. Trycket av den ökade arbetsanspänningen prövar på många sätt arbetstagarnas fysiska uthållighet, sliter nerverna och förkortar den arbetsföres ålder. Även sjukdomar och olyckor och i synnerhet psykiska störningar har därför ökat. Det är orätt att göra människan till slav för maskinen. Maskinen bör i stället betjäna människan, underlätta hennes arbete. Även arbetstagarna bör bli delaktiga i det ökade och alltmer tilltagande välbefinnande som skapas av den utvecklade tekniken och av deras eget arbete. Därför bör man förutom regleringar som berör arbetstiden också höja arbetstagarnas löner i takt med produktionsökningen, effektivisera arbetarskyddet och de sociala tjänsterna, sänka pensionsåldern, förbättra arbetsmiljön och möjligheterna att tillbringa fritiden. Förverkligandet av 6 timmars arbetsdag utan minskad förtjänst bör säkerställas genom lagstiftning och kollektivavtal. Det skulle säkerställa arbetstidens förkortning med alla dess fördelar även för arbetstagarna på svagt organiserade fackområden och på små arbetsplatser.

Såsom det också säges i medlemsförslaget, är konsekvenserna av en arbetstidsförkortning synnerligen omfattande och griper in på olika områden i samhällslivet.

Våra önskemål angående forskningsföremål för att lösa med arbetslivet sammanhängande problem är följande:

— En speciellt brådskande uppgift är arbetstidens förkortning för personer i 3-skiftsarbete. För att minska skiftsarbetets olägenheter bör man också se till att den obekväma arbetstiden ersätts med avlönad fritid. En form att rekommendera skulle vara att anordna en återhämtningstid efter nattskiftet, varvid arbetstagaren skulle kunna komma tillbaka till den normala dygnsrytmen. Då natt- och skiftesarbetet anstränger både kvinnor och män bör nattarbete minskas generellt.

— Förutom lagstadgade arbetarskyddsåtgärder är det viktigt att förebygga mentalhygieniska olägenheter. Härtill kan man medverka bl. a. genom att övergå från ackordslön till tidlön utan att sänka inkomstnivån, att öka vilopauserna, att mera generellt införa avlönade vintersemestrar, genom avlönad fritid t. ex. för arbetstagares studier o. s. v. Arbetarskyddet bör utvidgas att också gälla problem som för-

anleds av rationaliseringen och av den ökade arbetstakten. Rationalisering och arbetsstudieverksamhet bör komma under arbetstagarnas kontroll. Arbetstakten bör anpassas till arbetstagarnas förutsättningar så att den inte skadar deras hälsa. Arbetsplatshälsovården bör utvecklas, återhämtningspauser och arbetsplatsmotion bör ökas för att förebygga slitage- m. fl. skador. Matsservering på arbetsplatsen bör anordnas.

— Restiden till och från arbetet bör förkortas. Nu för tiden när arbetsplatserna är belägna långt borta från bostadsområden har restiden ökat för större delen av arbetstagarna. Sålunda kan arbetsdagen bli nästan lika lång som under århundradets förra hälft. Ekonomisk nödvändighet, boende- och levnadskostnadernas höjd, har förorsakat att talrika arbetstagare — i synnerhet lågt avlönade kvinnor och ensamförsörjare — har blivit tvungna att göra mycket övertidsarbete eller att arbeta på två arbetsplatser. Den oskäliga belastningen av sådant förvärvsarbete ökar den psykiska belastningen på arbetstagarna och har en inskränkande effekt på deras liv i fråga om deltagande i samhällelig verksamhet.

— Att utföra deltidarbete är oförmånligt för arbetstagaren, då han förutom obekväma arbetstider blir utan de flesta sociala förmåner och tjänster.

— Ehuru kvinnornas andel i vårt lands arbetsliv är betydande — 48 procent — och 54 procent av kvinnorna i vårt land deltar i arbetslivet, präglas kvinnornas deltagande i produktionslivet och i samhällets verksamhet fortfarande av den från produktionsfamiljens tid härstammande gamla arbetsfördelningen mellan olika kön både i arbetslivet och i hemmet. I arbetslivet har kvinnorna placerats i lägre avlönade och mindre uppskattade — även om för samhället viktiga — arbeten. Kvinnorna får i genomsnitt 30 procent lägre lön än män. Kvinnornas deltagande i samhällslivet liksom också i arbetslivet försvåras genom kvinnans familjebundenhet: dubbelroll i förvärvs- och hemarbeten, brist på barnträdgårdspplatser o. s. v. Dessa tjänster motsvarar inte på långt när de krav som ställs av kvinnornas alltmer ökande deltagande i arbetslivet. När man utvecklar samhällets tjänster, bör man i högre grad än tidigare beakta behovet hos arbetande föräldrar och deras familjer. Antalet dagvårdspplatser bör t. ex. ökas och dagvårdssystemet utvecklas så att det blir mångsidigare. Dagvårdsproblemen för skiftesarbetare bör lösas. Dagvården för skolbarn och vården av sjuka barn bör ordnas. Speciell uppmärksamhet bör riktas på gravida kvinnors och småbarnsmödrars skydd och på deras placering i sådant arbete och i sådan arbetsmiljö, att varken de eller barnet lider skada för hälsan. Samhälleliga tjänster som underlättar hemarbeten bör ökas.

Vi hoppas att, när man undersöker frågan om övergång till 6 timmars arbetsdag, man beaktar de av oss ovan framförda synpunkterna.

Helsingfors den 14 juni 1975

Finlands demokratiska kvinnoförbund r.f.

Förbundsdelegationen

Helvi Niskanen

Ordförande

Anna-Liisa Hyvönen

Generalsekreterare

Samlingspartiets kvinnoförbund r.f.:

I medlemsförslaget finns flera beaktansvärda synpunkter. I sin helhet är dock förslaget lättvindigt, konventionellt och ensidigt. Detta framgår bl. a. av att i förslaget ej nämnts om en förkortning av arbetstiden skulle ske utan att sänka inkomstnivån eller om den skulle utgöra ett alternativ till en höjning av realinkomsten. Det är mycket troligt att åtminstone en del av arbetarna hellre höjer sin levnadsnivå genom att öka sin fritid än genom att höja sina inkomster. Alla arbetare delar dock inte denna åsikt. Det är dessutom ej helt realistiskt att anta att man samtidigt skulle såväl kunna öka realinkomsten som förkorta arbetstiden. Vid diskussion om ökningen av samhällets kraftresurser är det skäl att komma ihåg att en tydlig brist på arbetskraft redan under en längre tid kunnat observeras i de nordiska länderna, att tillgodogörandet av det industriella kapitalet inte i all oändlighet kan effektiviseras t. ex. på grund av miljövårdssynpunkter och att kraven på en höjning av servicestandarden speciellt kräver mänsklig arbetskraft. Det ställer sig inte enkelt att öka användningen av maskinkraft inom servicenäringarna.

Uppgörarna av medlemsförslaget föreslår att man först skulle skrida till åtgärder för ett förkortande av arbetstiden och sedan därefter skulle klarlägga vilka samhälleliga, ekonomiska och sociala följder detta skulle förorsaka. Åtgärdernas ordningsföljd borde tydligen vara den motsatta: man bör försöka klarlägga följderna innan arbetstiden förkortas. Förutom vid de i det första stycket nämnda följderna är det också skäl att fästa uppmärksamhet vid hur den ökade fritiden utnyttjas: som fritid, vilket uppgörarna av medlemsförslaget antar eller t. ex. för upprätthållandet av bisysslor. Det torde vara möjligt att erhålla tidsenliga utredningar beträffande denna synpunkt. T. ex. i Finland vore det skäl att klarlägga vad som skedde vid övergången till 40-timmars arbetsveckan, i vilken mån ökade t. ex. övertidsarbetet och bisysslorna. Om fritiden används för ett annat förvärvsarbete uppfyller den inte de krav som ställts. Om detta är fallet vore det snarare bättre att hålla arbetstiden oförändrad och öka utkomsten så att intresset för biinkomster minskar. På detta sätt kunde man försäkra sig

om att fritiden verkligen används på det idylliska sätt som uppgörarna av medlemsförslaget beskrivit. En annan punkt som kräver utredning är hur en allmän förkortning av arbetstiden kan sammanlänkas med den förbättring av olika former av service som medborgarna förutsätter, trots att det är tydligt att en förkortning av arbetstiden i och för sig kan minska trycket mot en ökning av vissa serviceformer t. ex. olika typer av barndagvårdstjänster.

En ökning av deltidarbete kan försvaras på flera olika sätt. Deltidsarbete möjliggör bl. a. att kvinnor som i annat fall enbart skulle hålla sig inom familjekretsen kan upprätthålla åtminstone någon form av kontakt med arbetslivet. Då barnen vuxit upp är det tydligen lättare att börja heltidsarbete om man kan uppvisa arbetserfarenheter från åtminstone ett deltidarbete. Emedan skolning utgör en betydande investering för samhället är det mera ändamålsenligt om denna investering kan utnyttjas åtminstone genom ett deltidarbete. Ett förbättrande av arbetsvillkoren vid deltidarbete är främst en arbetsmarknadspolitisk fråga om också t. ex. beskattningen kan vara av betydelse. Ehuru deltidarbete i detta stycke setts främst som en kvinnofråga avses med detta icke att familjeskötseln är eller skulle få vara enbart en kvinnoangelägenhet. På lång sikt eftersträvas naturligtvis också i denna fråga en möjligast stor jämlikhet. Utgångspunkten också i medlemsförslaget står dock i enlighet med nämnda realiteter.

Användandet av en flexibel arbetstid har gett goda erfarenheter och bör i mån av möjlighet utökas. Detta är dock inte möjligt på alla arbetsområden.

Förutom med några förbigående omnämmanden har i framställningen ej alls berörts beaktandet av tiden för arbetsresorna i arbetstidssystemet. Den fritid en arbetare har till sitt förfogande är till stor del beroende av arbetsresornas längd. I detta avseende befinner sig olika arbetare i mycket olika ställning. Då arbetsresorna tydligen blir allt längre trots alla motsatta strävanden vore det skäl att i arbetstidssystemet utreda hur den tid som åtgår till resor kunde beaktas. I stället för att som nu är fallet med arbetstid avse enbart den tid som på arbetsplatsen används till arbete kunde man tala om ett slags totalarbetstid vid bedömning av vilken även den tid arbetsresorna kräver skulle beaktas. Problemet är onekligen svårt och en lösning skulle tydligen fordra ibruktagandet av personliga arbetstider. Vid eftersträvande av jämlikhet också vad beträffar arbetarnas mängd av fritid torde det dock ej finnas andra utvägar. Om man strävar till ett allmänt förkortande av arbetstiden är det fördelaktigare ur arbetarens synpunkt med beaktande av den tid som åtgår till arbetsresor att erhålla en förkortad, t. ex. 4-dagars arbetsvecka än den i medlemsförslaget föreslagna förkortade arbetsdagen.

En annan beaktansvärd synpunkt vid diskussionen om totalarbets-

tiden är frågan om fortbildnings- och omskolningskurser. Det är ett känt faktum att uppnådda färdigheter snabbt föråldras då samhället utvecklas i allt snabbare takt. En tidsenlig yrkesskicklighet kommer därför i framtiden att på de flesta områden kräva en närapå oavbruten skolning. Den tid som fordras för denna skolning borde redan nu beaktas vid diskussionen om arbetstidssystemet. Man har erfarenheter av ett sammanlänkande av tiden för skolning och den egentliga arbetstiden på arbetsplatsen från t. ex. USA.

Till slut är det skäl att allvarligt varna för att förkortningen av arbetstiden och därmed förknippade speciella omställningar framförs som speciella kvinnofrågor. Om de fördelar kvinnorna erhåller som arbetare förbättras jämfört med männens genom lagstiftning eller på annat sätt kan detta leda till att i stället för att den i alla avseenden goda och förtjänstfulla målsättningen uppnås kvinnornas möjligheter att erhålla arbete som motsvarar deras utbildningsnivå försämras. Alla kvinnor befinner sig ej i samma situation: det finns också kvinnor som ej har någon familj att sköta om. Det är inte i något avseende ändamålsenligt att ordna deras arbetsförhållande på samma sätt som för kvinnor med familj. Då man eftersträvar jämlikhet och framhäver möjligheten att välja vore det bättre att i stället för den nuvarande indelningen som kriterium använda familjeförhållanden och försörjningsskyldigheter än det faktum om arbetaren i fråga är man eller kvinna.

Helsingfors den 18 juni 1975

Elsi Hetemäki
Ordförande

Eeva-Maija Pukkio
Generalsekreterare

Svenska kvinnoförbundet:

— — — meddelar Svenska kvinoförbundet att det stöder rekommendationen med samma motiveringar som ingår i medlemsförslaget förstärkta av tillägget formulerat av Nordiska kvinnoaksföreningars samorganisation på dess möte i Esbo den 17 juni 1974.

Svenska kvinnoförbundet betonar vikten av förkortning av arbetsdagen med bibehållande av femdagarsveckan och motsätter sig en komprimering av arbetsveckan på bekostnad av arbetsdagens längd.

Helsingfors den 29 maj 1975

Svenska kvinnoförbundet r.f.

Jutta Zilliacus
Sekreterare

Det utvecklade Finlands kvinnor r.f.:

Det skall anordnas deltidarbete för kvinnan, för därvidlag kommer hemhjälsproblemet att underlättas emedan modern orkar vid sidan av förvärsarbetet sköta hemmet. Barnen kommer inte heller att lida av moderns långa frånvaro.

Det skulle vara önskvärt att deltidarbete skulle stå även männen till buds. I någon mån skulle mannens och hustruns mellan varandra växlande arbetstider underlätta barnens dagvård.

Mellan far och mor växlande tresiftsarbete är mindre lämpligt för familjen. I arbetslivet borde man ta hänsyn till arbetarnas familjeförhållanden.

Ändå i fråga om männen borde det iakttagas utöver vårt specialprogram, att mannen inte skall övergå till sextimmars arbetsdag om han inte deltar i barnvård.

Övergången till sextimmars arbetsdag skall inte genomföras förrän den noggrant prövats.

Genomförandet av sextimmars arbetsdag skall inte beröra befolkningsdelen i bästa arbetsföra ålder, då arbetseffektiviteten därvid blir störd och även arbetets moraliska trygghet sönderbryts och medborgarna snarare blir vana vid lättja än arbete.

I ärligt, sedligt arbete ligger nationens rikedom och välsignelse och kraft.

Sextimmars arbetsdag skall dessutom inte reducera arbetarnas förtjänster, vilket problem först borde dryftas noga före experimenterandet.

Jyväskylä den 4 maj 1975

Det utvecklade Finlands kvinnor r.f

Pirkko Rahkila-Rissanen
Ordförande, ombudsman

Finlands svenska Marthaförbund:

Förslaget om förkortning av arbetstiden till 6 timmar per dag vill förbundet understöda, men man frågar sig om samhället kan bära de ökade kostnader som detta för med sig, då det måste antagas att löneinkomsten skall vara densamma. Förbundet förmodar att detta icke nu under vikande konjunkurer är möjligt. Förbundets åsikt är vidare att minskad arbetstid bör innebära en arbetsdag på 6 timmar och icke

ökat antal lediga dagar, emedan barnens vistelse på daghem då föl kortas, vilket med hänsyn till barnens bästa är synnerligen önskvärt.

Helsingfors den 29 maj 1975

Finlands svenska Marthaförbund

Margareta Ehrnrooth
Sekreterare

Norge

Forbruker- og administrasjonsdepartementet:

Forbruker- og administrasjonsdepartementet finner det lite hensiktsmessig på det nåværende tidspunkt å fastsette et bestemt timetall pr. dag som mål når det gjelder fremtidige arbeidstidsnedsettelse i Norge.

Oslo 5. juni 1975

N. R. Mugaas

Edvin Saastad

Kommunal- og arbeidsdepartementet:

— — — Saken har herfra vært forelagt forskjellige departementer og institusjoner til uttalelse, jfr. vedlagte kopier av brev av 5. juni 1975 fra Arbeidsdirektoratet, 6. juni 1975 fra Arbeidsforskningsinstituttene, juni 1975 fra Sosialdepartementet, 28. mai 1975 fra Direktoratet for arbeidstilsynet og 5. juni 1975 fra Forbruker- og administrasjonsdepartementet (*se nedan*). Saken har dessuten vært forelagt Finansdepartementet og Landsorganisasjonen i Norge, som har meddelt at den ikke har merknader til medlemsforslaget.

Tiltak for å øke yrkesdeltakingen blant kvinner er et sentralt spørsmål innen norsk arbeidsmarkedspolitikk i dag, ikke minst sett på bakgrunn av det sentrale politiske mål om "arbeid for alle". Vi viser i denne sammenheng til St. meld. nr. 50 (1974—75), Naturressurser og økonomisk utvikling.

Det er en nødvendig forutsetning for å øke yrkesdeltakingen blant kvinner at forholdene legges til rette på en slik måte at dette er praktisk mulig, da særlig for gifte kvinner. Flere arbeidsplasser i distriktene, økt mulighet for deltidsarbeid og fleksibel arbeidstid, kombinert med praktiske tiltak som utbygging av daginstitusjoner, er grunnleggende krav som er kommet sterkt til uttrykk i den senere tid. Generelt legges det også opp til en politikk hvor kvinner og menn blir likestillet når det gjelder rett til nedkortet arbeidstid for småbarnsforeldre og rett til fravær under barns sykdom.

Det er grunn til å tro at den lave yrkesdeltakingen blant gifte kvinner

i mange geografiske områder hvor det er arbeid å få, i stor utstrekning skyldes hensynet til barn og andre familieforpliktelser. Dette er vanskelig å kombinere med arbeid utenfor hjemmet en såvidt stor del av dagen som er vanlig arbeidstid i dag. På denne bakgrunn mener vi at en generell nedsetting av arbeidstiden pr. dag i vesentlig grad vil øke mulighetene for gifte kvinners yrkesdeltaking, samtidig som det bedrer mulighetene for en reell likestilling mellom kjønnene på arbeidsmarkedet.

En vil imidlertid peke på at det fra 1. januar i år ble gjennomført arbeidstidsforkortelser for skiftarbeid og arbeid under dagen til 38 timer pr. uke. I Ot. prp. nr. 16 (1974—75) side 1 er det redegjort for ytterligere arbeidstidsforkortelser som vil bli foreslått gjennomført fra 1. april 1976. Departementet finner det derfor vanskelig å rå til at det på det nåværende tidspunkt legges konkrete planer for tidspunktet for framtidige arbeidstidsforkortelser.

Arbeidstidsforkortelser bør dessuten ses i sammenheng med andre tiltak for å bedre arbeidsmiljøet og må prioriteres utifra de fordeler dette vil gi utsatte grupper i arbeidslivet.

De arbeidstidsforkortelser som foreslås i medlemsforslaget må sies å ha mindre vernemessig betydning. Dette departement er derfor av den oppfatning at andre tiltak for å bedre arbeidsmiljøet nå bør prioriteres foran en generell nedsettelse av arbeidstiden ut over det som er nevnt i Ot. prp. nr. 16 (1974—75).

Det bør imidlertid arbeides videre med andre tiltak som kan lette sysselsettings situasjonen for kvinner, for eksempel økt bruk av deltidsarbeid og redusert arbeidstid for småbarnsforeldre.

En utredning som nevnt i medlemsforslagets del II vil kunne gi et nødvendig og verdifullt grunnlag for drøfting av de videre arbeidstidsreduksjoner og bør derfor gjennomføres.

Oslo, 17. september 1975

Leif Aune

Svein Ragnar Kristensen

Sosialdepartementet:

---

1. Under forutsetning av at den økonomiske utvikling fortsetter i samme takt som i de siste decenniene, antar forslagsstillerne at det er realistisk gradvis å forkorte arbeidstiden inntil en ved slutten av 1980-årene kan gå over til 6 timers arbeidsdag.

Sosialdepartementet for sin del antar at en bør utrede og vurdere forskjellige alternativer for arbeidstidforkortning som blant annet lengre ferier og kortere arbeidsuke, før 6 timers arbeidsdag eventuelt fastset-

tes som langsiktig mål. Og det bør skje i samråd med arbeidstakernes organisasjoner.

En antar at en generell nedsettelse av arbeidstiden vil være et betydelig virkemiddel når det gjelder å legge forholdene til rette for full likestilling mellom kvinne og mann — i hjem, yrkesliv og samfunnet for øvrig.

2. Sosialdepartementet vil støtte forslaget om at det på felles nordisk basis foretas utredning om de samfunnsøkonomiske og sosiale konsekvenser som forskjellige former for arbeidstidforkortning vil medføre.

Oslo, 5. juni 1975

Tor Halvorsen

Statens arbeidstilsyn:

Medlemsforslaget går ut på en anbefaling om at den daglige arbeidstiden på lang sikt settes ned til 6 timer. Bakgrunnen for forslaget er i første rekke hensynet til barnefamiliene, — at begge foreldre skal få mer tid til samvær med barna — og at kvinnene skal få større praktiske muligheter for å ta lønnet arbeid.

Direktoratet bemerker at arbeidervernhensyn har spilt en betydelig rolle ved tidlige arbeidstidsforkortelser. Det er særlig sammenhengen mellom lang arbeidstid og høy ulykkesfrekvens/for tidlig nedslitning som har vært utslagsgivende. Slike hensyn er imidlertid kommet mer i bakgrunnen i de senere år. For enkelte grupper arbeidstakere gjelder klare vernehensyn ved fastsettelse av arbeidstiden også i dag, f. eks. for skiftarbeidere, grube- og tunnellarbeidere og eldre arbeidstakere. Når det gjelder barnefamiliene, antar direktoratet at det særlig er sosiale hensyn som taler for nedsatt arbeidstid — i første rekke betydningen av samværet med barna. Arbeidstilsynet har ingen spesielle forutsetninger for å vurdere dette.

På et punkt vil direktoratet gi forslaget sin fulle tilslutning. Dersom en alminnelig arbeidstidsforkortelse blir aktuell, er en *daglig* avkortning fra et verne- og helsemessig synspunkt absolutt å foretrekke, framfor oppsparing av hele fridager. Særlig i forbindelse med skiftindustrien har direktoratet merket en markert tendens til å konsentrere arbeidstid og fritid til sammenhengende perioder. Direktoratet er betenkt over denne utviklingen som særlig kan gå ut over svakere grupper arbeidstakere, særlig eldre, som trenger regelmessig avkobling og hvile.

Oslo, 28. mai 1975

Bjarne Dahlberg

Sjur Lohne

Arbeidsforskningsinstituttene:

Uttalelse fra instituttsjefene professor, dr. med. Kåre Rodahl og dr. philos. Bjørn Gustavsen vedlegges (*Bihang 1 och 2*).

Oslo, 6. juni 1975

Ifølge fullmakt

Arne Mogens

BIHANG 1

Notat från Instituttsjefen för Arbeidsfysiologisk institutt angående medlemsförslaget

Forslaget om nedsettelse av arbeidstiden tar utgangspunkt i behovet for barneforeldre å være sammen med sine barn. Jeg finner argumentasjonen på dette punkt noe anstrengt. Å fostre barn er en ting, å delta i yrkeslivet noe annet. For øvrig er det vel ikke sikkert at den arbeidstidsforkortelse for yrkesaktive foreldre som foreslås her vil gjøre forholdene vesentlig bedre hverken for barnet eller foreldrene.

En generell forkortelse av arbeidstiden er en sak for seg. Det hevdes i 4. avsnitt på side 2 at en fremtidig forkortning av arbeidstiden bør tas ut gjennom en minskning av antallet arbeidstimer pr. dag. Dette er i overensstemmelse med den fysiologiske viten man har om kroppens reaksjon på arbeidsstress, og bør ikke bare gjelde for fremtidig arbeidstidsforkortelse, men også for den arbeidstidsforkortelse som allerede er innført. Det er bare det at en kan ikke på den ene side redusere arbeidstiden og samtidig kreve samme produktivitet og levestandard uten samtidig å bringe inn flere arbeidstakere i yrkeslivet, bl. a. ved å heve pensjonsalderen, ved bruk av deltid, og av delvis arbeidsføre osv. Det vil si: En må fordele byrdene på flere for at hver enkelt skal kunne slippe med mindre innsats. Men samtidig synes en å kunne lese mellom linjene i forslaget at det er snakk om en etappevis nedskjæring av arbeidstiden, kanskje med færre arbeidstimer pr. dag i denne omgang, for så å komme igjen med forslag om færre arbeidsdager i uken i neste omgang. Dette er neppe klokt.

Endelig må en ikke glemme at i mange tilfelle har arbeidstakerne stor anledning til å ordne sin fritid og sin arbeidsrytme, i hvert fall når det gjelder skiftarbeid. En ser da at man frivillig har valgt å konsentrere mye arbeidsinnsats i visse perioder for å oppnå tilsvarende mye fritid i andre perioder. Dette har bl. a. ført til de såkalte spring-skift. En operatør kommer f. eks. av skift lørdag kveld kl. 22.00 og skal på skift igjen kl. 06.00 søndag morgen. Dersom han har lang arbeidsvei, kan dette føre til at han nesten ikke får sove mellom skiftene. Dette er uforsvarlig og bør etter mitt skjønn ikke tillates. Det ville etter min mening være rimelig om det ble påbudt med minst 12 timers hvil mellom to skift.

Det man etter mitt skjønn først og fremst trenger i dag er ikke nødvendigvis en ytterligere forkortelse av arbeidstiden, men en bedre fordeling mellom arbeid og hvile eller rekreasjon.

Oslo, mai 1975

K. Rodahl

Professor, dr. med.

Notat från Instituttsjefen för Arbeidspsykologisk institutt angående medlemsforslaget

Det fins en viss forskning omkring ulike arbeidstidsordninger og deres følger for arbeidstakerne. Hovedtyngden av slik forskning ligger på den rent fysiologiske siden, men med visse innslag av psykologiske og sosiale undersøkelser.

I den aktuelle forskningen har en ikke viet de aspekter ved arbeidstiden som medlemsforslaget om nedsettelse av arbeidstiden motiveres ut fra — hovedsakelig likestillingsspørsmål — særlig vekt. Dette henger nok til en viss grad sammen med at forskningen stort sett har tatt sitt utgangspunkt i de gruppene som allerede er på arbeidsmarkedet. I tillegg er det særlig problemer forbundet med skiftarbeid som har pådratt seg interesse.

Det finnes etterhvert en rikholdig litteratur om skiftarbeidets helsemessige og sosiale følger. Det lar seg hevde at et første siktemål i arbeidet med nedkorting av arbeidstiden må rette seg mot nattarbeidet. Nattarbeid synes å tilta i omfang i Norge for tiden.

Studier omkring verne og arbeidsmiljøspørsmål har brakt fram eksempler på særgruppers spesielle behov for nedkorting av arbeidstiden. Det dreier seg her om eldre mennesker som nok kan klare sin gamle jobb, men som ikke makter å stå en hel åttetimers dag ut. Videre er en nedkorting av arbeidstiden relevant for mange som har et mindre handicap som begrenser deres muligheter for å fungere 100 % gjennom en normal arbeidsdag. Vi vet at det kan være vanskelig for slike grupper å få deltidsordninger i sitt opprinnelige arbeidsmiljø. Og på tross av et stramt arbeidsmarked de siste årene så er mange mennesker nettopp i disse kategoriene uten beskjefligelse eller underbeskjefliget.

Med andre ord er det grunn til å tro at en gjennom nedkorting av arbeidstiden til seks timer ville kunne gjøre arbeidsmarkedet åpent for grupper av arbeidstakere som idag ikke "lever opp" til de kravene som stilles. Dette forutsetter naturligvis at tempokravene ikke skrues opp for å gjøre en åttetimers jobb på seks timer.

Der medlemsforslagets motivering først og fremst understreker betydningen av arbeidstidsnedsettelsen for kvinnebevegelsens måloppnåelse, er det grunn til å streke under et like stort behov for å kunne innlemme størst mulig antall av alle dem som ønsker et arbeid i aktivt sysselsettingsforhold.

Blant familiene er det først og fremst barnefamiliene eller de familier der det er omsorgsarbeid for eldre eller syke familiemedlemmer som gjør at en eller flere i husholdet blir bundet til hjemmet som arbeidssted, som kan hjelpes gjennom en nedkorting av arbeidstiden. Dette vil gjøre det mulig for den (eller de) som er i arbeidslivet å ta aktivt del i arbeidet med barnetilsyn eller omsorgsarbeide ellers.

Av hensyn til barnas tilpasning er også sekstimersdagen tilrådelig. Nyere barnepsykologisk litteratur anfører at opphold i daginstitusjon ut over fem—seks timer påvirker barn i ugunstig retning, familiens interne samspill påvirkes og forstyrres gjennom dette.

Ikke desto mindre er det en del forhold som kan være verd å anføre som eventuelle motargumenter mot en avkorting av arbeidstiden.

Avkortningen av arbeidstiden kan føre til at den enkelte arbeidstaker blir vesentlig mindre interessert i forholdene på arbeidsplassen. Vi vet

fra bedrifter der det er stor grad av deltids eller korttidsansatte — at det lett blir konflikter i forholdet mellom de faste, heltidsarbeiderne og de andre. Korttidsarbeidere og deltidsarbeidere ser ofte liten sammenheng mellom sin egen arbeidsoppgave og det som skjer forøvrig i bedriften. (Dette er akutte problemer i store varehus f. eks.). Ofte berøres den faglige aktiviteten i negativ retning.

Videre kan vi tenke oss (det finnes også eksempler på en slik utvikling) at de ansatte som har kort arbeidstid blir disinteresserte i arbeidsmiljøforholdene — de er der jo en relativt kort tid av dagen — noe som kan føre til at arbeidet med å endre arbeidsmiljøvilkårene ikke vil bli fulgt opp, men tvert om vil forfalle. Vi vet at slikt reformarbeide i høg grad er avhengig av at de ansatte presser på for å skape endring.

En av de mer alvorlige konsekvensene av en sekstimers arbeidsdag ligger i faren for dobbeltarbeid, ekstraarbeid og overtidspress. Dersom det ikke endres på andre forhold i samfunnet, vet vi at det er mange som fortsatt vil se seg nødt til å plusse på sin egentlige inntekt gjennom dobbeltarbeid. Enkelte familier vil komme i den situasjon at de ser seg i stand til å klare ikke bare to jobber, men kanskje to og en halv jobb. Hensynet til barna og hensynet til familiefellesskapet er dermed like dårlig ivare tatt med en sekstimers som med en åttetimers arbeidsdag.

Lange arbeidsreiser er et betydelig problem for mange idag. Ideelt sett vil nedkorting av arbeidsdagen føre til at en får en nedkorting av den samlede tiden brukt til arbeidsreiser og arbeid. Men dette er slett ikke sikkert. Store bokostnader i sentrale strøk vil komme til å motivere til utflytting til strøk der bokostnadene er lavere og bomiljøet kanskje bedre enn i storbyene. Den kortere arbeidstiden vil kanskje føre til at folk flytter lenger unna og føler seg i stand til det.

Oslo, 6. juni 1975

Bjørn Gustavsen

Dr. philos.

Arbeidsdirektoratet:

Arbeidsdirektoratet har med interesse merket seg de synspunkter som kommer frem i medlemsforslaget. Direktoratet deler den oppfatning at arbeidstidsspørsmålet er av stor betydning for kvinnes muligheter i arbeidslivet og for likestilling mellom kjønnene.

Arbeidsdirektoratet vil på det nåværende tidspunkt ikke ta standpunkt til hvorvidt det er realistisk med en generell arbeidstidsforkortelse av det omfang som nevnes i forslaget. En vil imidlertid støtte forslaget om at de samfunnsøkonomiske og sosiale konsekvenser dette ville medføre, utredes på nordisk basis. Videre vil en si seg enig i at en ved arbeidstidsforkortelser bør ta sikte på kortere daglig arbeidstid fremfor en kortere arbeidsuke.

Selv om en får en generell forkortelse av arbeidstiden er det sannsynlig at mange småbarnsforeldre, særlig kvinner, vil ønske å arbeide deltid. Deltid kan også være aktuelt for andre grupper f. eks. eldre, funksjonshemmede og småbrukere. Arbeidsdirektoratet vil derfor an-

befale at en på nordisk basis også utreder spørsmålet om ansettelsesvilkår ved deltidsarbeid med sikte på en bedring av disse.

Oslo, 5. juni 1975

Reidar Danielsen

Erik Eriksen

Norske kommuners sentralforbund:

Norske kommuners sentralforbund viser til Forbruker- og administrasjonsdepartementets uttalelse og har ikke noe å bemerke utover dette.

Oslo, 1. juli 1975

Kjell T. Evers

Arne Rødskog

Norsk arbeidsgiverforening:

Første punkt i dette forslag er at det langsiktige mål for en arbeidstidsreduksjon må være 6 timers arbeidsdag. Det fremgår av kommentarene at forslagsstillerne samtidig går inn for 5 dagers uke, slik at forslaget innebærer en ukentlig arbeidstid på 30 timer. Det er som kjent Regjeringens hensikt å redusere den alminnelige arbeidstid fra 42 1/2 til 40 timer pr. uke i 1976. Å stille opp en målsetting om 30 timer er etter vår oppfatning helt urealistisk innen overskuelig fremtid. Spørsmålet om reduksjon av arbeidstiden kan ikke ses isolert, men må vurderes i sammenheng med alle andre krav som vil legge beslag på økningen i samfunnets ressurser. Dessuten må man ta i betraktning at arbeidsmarkedet i Norge er og vil bli preget av mangel på arbeidskraft.

På denne bakgrunn må vi bestemt fraråde at man såvel nasjonalt som på nordisk basis stiller opp en slik målsetting.

Spørsmålet går videre ut på at Nordisk Ministerråd skal utrede de samfunnsøkonomiske og sosiale konsekvenser av en betydelig arbeidstidsreduksjon. Vi tillater oss å stille et stort spørsmålstejn ved hensiktsmessigheten av en slik utredning på nordisk basis. I de nordiske land har man til enhver tid gjort bruk av informasjon og utredninger fra nabolandene, og etter vår vurdering har dette vært en tilfredsstillende måte å gå frem på. Det er fagfolkene på det nasjonale plan med bistand av partsrepresentantene som best kan vurdere disse spørsmål, og vi finner det derfor naturlig at utredningsarbeidet skjer innen vårt land, slik som det har vært gjort hittil.

Oslo, 26. mai 1975

Norsk arbeidsgiverforening

Kaare N. Selvig

Det norske arbeiderpartis kvinnesekretariat:

I det handlingsprogram Arbeiderpartiets kvinnebevegelse vedtok på sin landskvinnekonferanse i 1973, heter det bl. a.

— at tilbudet om fleksibel arbeidstid må økes, særlig med tanke på småbarnsforeldre, pensjonister, delvis uføre m. v.

— at tilbudet om deltidsarbeid utvides betraktelig både for kvinner og menn

— at en på lengre sikt søker å senke den daglige normalarbeidstid for samtlige arbeidstakere.

Landskvinnekonferansen i 1975 behandlet og vedtok et program med tittelen Barnas plass i dagens samfunn. I forbindelse med det ble kravene til endringer i arbeidslivet konkretisert nærmere. Bl. a. ble det krevd at småbarnsforeldre skal gis rett til kortere arbeidsdag.

Landsmøtet i Det norske Arbeiderparti sluttet seg til hovedprinsippene i dette programmet, og Regjeringen har også tatt et initiativ i dette spørsmålet. Det framgår av St. meld. nr. 50 (1974/75) om Ressurs- og samfunnsstyring at spørsmålet om rett til nedkortet arbeidstid for småbarnsforeldre nå er til utredning i Forbruker- og administrasjonsdepartementet. Foreløpig tas det sikte på at et forslag om dette skal legges fram i 1976.

Som det framgår av de siterte vedtak har Kvinnesekretariatet gjennom lengre tid vært opptatt av arbeidstidsspørsmål. Særlig har en sett det som vesentlig å få senket arbeidstida for småbarnsforeldre. Begrunnelsen for denne prioriteringa samsvarer godt med teksten i 4. avsnitt s. 2 i forslagsstillernes begrunnelse.

Kvinnesekretariatet støtter forslaget om en generell senkning av normalarbeidstida, men vil foreslå at nedkortet arbeidstid for småbarnsforeldre prioriteres også i anbefalingen fra Nordisk Råd.

Kvinnesekretariatet støtter også forslaget om samarbeid om utredninger av samfunnsøkonomiske og sosiale konsekvenser ved en betydelig arbeidstidsforkortelse. En slik utredning vil kreve stor arbeidsinnsats bl. a. fra en rekke faggrupper og en ser det som en åpenbar fordel med et samarbeid her.

Oslo, 23. mai 1975

Det norske arbeiderpartis kvinnesekretariat

Bjørg V. Bergh

Senterkvinnene:

En generell nedsettelse av arbeidstiden til 6 timer pr. dag vil bli et økonomisk løft. Vi vet at det finnes mennesker i samfunnet vårt

som ligger etter i velstandsutviklingen. Så lenge dette er tilfelle bør en generell arbeidstidsnedsettelse ikke være noen prioritert oppgave.

Derimot bør en vurdere en nedsettelse av arbeidstiden for spesielt utsatte grupper.

For å oppnå et mer familievennlig arbeidsliv, som omtalt i forslaget, mener Senterkvinnene at fleksibel arbeidstid, deltidsarbeid og ektefelledelt arbeid er vegen å gå. I likhet med de nordiske kvinnesaksorganisasjoner mener vi det er meget uheldig med 4 dagers uke.

Oslo, 6. mai 1975

Senterkvinnene

Marie Larsson

Formann

Mathea Rygg

Høyrekvinner landsforbund:

Høyrekvinner landsforbund har behandlet det ovennevnte medlemsforslag og er enig i rekommendasjonene, med følgende tilføyelse til pkt. 2:

— — — kommer att medföra, i närt samarbaid med partene i arbeidslivet.

Oslo, 30. mai 1975

Høyrekvinner landsforbund

Karin Hafstad

Formann

Kristelig folkepartis kvinner:

En finner det vanskelig på nåværende tidspunkt å ta prinsipielt standpunkt for 6 timers arbeidsdag.

En er av den oppfatning at dette vil medføre så mange konsekvenser at en nærmere vurdering av de mange virkninger en slik ordning vil føre til, må utredes nærmere før en kan gå inn for 6 timers arbeidsdag.

Kr. F. K. ville imidlertid finne det positivt om et slikt utredningsarbeide ble satt i gang.

Oslo, 4. juni 1975

Kristelig folkepartis kvinner

Anne Johanne Kvale

Landssekretær

Norske kvinners nasjonalråd:

Norske kvinners nasjonalråd samlet til landsmøte 12.—13. mai 1975 støtter forslaget om at en forkortning av den daglige arbeidstiden er å foretrekke fremfor reduksjon av antall arbeidsdager pr. uke.

Oslo, 22. mai 1975

Norske kvinners nasjonalråd

Anna Louise Beer

Formann

Norges familjeråd:

Norges familjeråd vil understreke betydningen av at et mer familievennlig arbeidsliv bør skapes gjennom en tilpasning av arbeidstiden etter familienes behov.

Med hensyn til det medlemsforslag om en nedsettelse av arbeidstiden til 6 timer pr. dag som er fremmet av Nordisk Råd, er Norges familjeråd selvsagt enig i dette når de alminnelige forhold i samfunnet gjør det ønskelig.

Norges Familjeråd vil imidlertid påpeke at en slik generell nedsettelse av arbeidstiden ikke nødvendigvis vil bedre forholdene i hjemmet sett fra et likestillingssynspunkt. På side 2, fjerde avsnitt har Nordisk Råd skissert enkelte konsekvenser som en nedsettelse av arbeidstiden vil medføre. Det hevdes at kortere daglig arbeidstid vil resultere i blant annet mer tid for omsorgsarbeid og fritidsaktiviteter, større mulighet til lik fordeling av oppgavene mellom kjønnene, mindre tretthet og stress og til sist økt etterspørsel etter arbeidskraft. Norges familjeråd anser det her nødvendig å påpeke at disse konsekvenser er høyst usikre og at det ut fra eksisterende økonomisk teori ikke finnes grunnlag for alle de påstander Nordisk Råd her har fremlagt.

Å analysere fordelingen av tid, endringer i denne fordeling gjennom økonomisk vekst, og hva økonomisk utvikling innebærer, er ikke bare et økonomisk spørsmål. Det er selvsagt et problem av mer almen interesse.

Tidsfordelingen og endringer i denne invirker på hele vår holdning til samfunnsproblemene. Norges familjeråd vil imidlertid understreke at det kan være nyttig å ta utgangspunkt i økonomisk teori og ut fra dette undersøke eventuelle virkninger av en nedsettelse av arbeidstiden.

Det finnes for å bruke økonomisk terminologi, et visst tilbud av tid. Videre hersker det også en bestemt etterspørsel etter tid.

Tid kan av individene brukes til å arbeide — i den hensikt å skaffe forskjellige goder. Men tid brukes også til konsum; dvs. den prosess der varer kombineres med tid for å frembringe den endelige nytteverdi i den økonomiske prosessen.

Det er viktig å være klar over at ikke bare produksjon, men i like stor grad konsum krever tid.

Tilbudet i forhold til etterspørselen etter et gode avgjør i hvilken grad det kommer til å råde et knapphetsforhold. Sett fra økonomisk synsvinkel, er vanligvis individenes etterspørsel etter tid stor nok i forhold til tilbudet til å gjøre tiden til en "knapp ressurs". Men dersom tiden er en knapp ressurs i likhet med en hvilken som helst annen økonomisk ressurs, må den også være underlagt almene økonomiske lover. Dvs; tidsressursene må fordeles slik at de gir like stor avkastning på alle ulike bruksområder — aktiviteter.

Generelt vil en nedsettelse av arbeidstiden kunne gjennomføres når effektiviteten på arbeidsplassen økes. En nedsettelse av arbeidstiden vil si at produktiviteten pr. time, og dermed avkortningen av tid anvendt til arbeid økes. Med andre ord prisen på arbeid vil stige. Dette innebærer at den tidsfordeling som på et tidligere inntektsnivå representerte likevekt, nå er blitt utsatt for en forskyvning. En ny tilpasning finner sted. Avkastningen av — eller om man vil "prisen" på tid anvendt til andre aktiviteter vil endre seg, og for noen aktiviteters vedkommende må den for å være i samsvar med almene økonomiske prinsipper måtte øke. En slik utvikling kan altså medføre en generell økning i knappheten på tid.

Hvordan en nedsettelse av arbeidstiden vil innvirke på godet fritid, er det vanskelig å uttale seg konkret om ut fra tradisjonell økonomisk teori. Og at det vil gi de konsekvenser som Nordisk Råd skisserer på side 2, har man intet belegg for i dagens økonomiske teori. Ut fra denne synes det vel så nærliggende å argumentere med at nedsatt arbeidstid, som kan medføre at "prisen" på fritid vil øke, kan gi som resultat at godet fritid blir et knappere gode enn det er i dag.

Dette vil selvsagt avhenge av hvordan prisene på andre goder vil endre seg, og da generelt hvordan tilpasningen i denne nye situasjonen vil fortone seg. Men uansett vil, med den målsetting vi i dag har angående økonomisk utvikling, nedsatt arbeidstid bety økt effektivisering.

Hvordan så dette kan være forenlig med mindre stress stiller vi oss meget tvilende til. Viser ikke utviklingen i vårt velferdssamfunn i dette århundre at nedsatt arbeidstid og stress følger hverandre i stor grad? Norges familieråd vil ut fra dette søke å få saken nærmere vurdert både ut fra en økonomisk synsvinkel og ut fra et bredere samfunnsvitenskapelig synsfelt.

Norges familieråd vil stille et alternativt forslag til Nordisk Råd.

Dette forslag går ut på at mann og hustru deler arbeidet ute og hjemme, dvs. at de begge arbeider ca. 1/2 tid i yrkeslivet. Begge er forsørgere og begge er hjemmearbeidende oppdragere.

Men opplegget er ikke bare for partnere med barn. Det skal kunne tilpasses alle som lever i en fellehusholdning.

Med andre ord: Alle jobber i dag deles i to. En slik ordning vil stille

arbeidstakerne mer fritt med hensyn til sin arbeidstilpasning uten at dette behøver påvirke avkastningen av — eller prisen på arbeid (og dermed "prisen" på fritid).

Ut fra et effektivitets- og utnyttelsessynspunkt vil et slikt forslag også innebære en bedre utnyttelse av eksisterende kapitalutstyr.

En forutsetning for dette forslaget er at det finnes deltidsarbeid i alle yrker, men ordningen er likevel noe mer enn bare deltidsarbeid. Det betyr innføring av ett nytt samfunns- og familiemønster, eller en ny idéologi om man vil (rolledelingsideologien). Denne tar hensyn til kvinnens dobbeltstilling og setter deltidsarbeid inn i et nytt perspektiv. Barneoppdragelse og sosiale aktiviteter i hjemmet er for viktige oppgaver til å overlates til en person alene.

Når mannen skal ta del i disse oppgaver, må han trekkes tilbake til hjemmet, samtidig som han overlater en del av forsørgeransvaret ved utarbeid til kvinnen.

Rolledelingsidéologien gjelder alle familier uansett antall medlemmer og sammensetning. Det er også den eneste måte å oppnå reell likestilling mellom kjønnene på.

En nedsettelse av arbeidstiden fra 8 til 6 timer pr. dag vil i seg selv ikke løse likestillingsproblemene både i arbeidslivet og i hjemmet.

Det siste århundre har man jevnlig fått arbeidstiden redusert, først fra 12 til 10, så fra 10 til 8 timer pr. dag, uten at dette har endret noe på kvinnens arbeidssituasjon i hjemmet i forhold til mannens. Det er ingenting som tilsier at det nettopp blir ved overgangen fra 8- til 6-timers arbeidsdag at mannen bretter opp ermene og deltar jevnbyrdig i de daglige gjøremål og aktiviteter i hjemmet dersom ikke rollemønstret endres på annen måte.

En undersøkelse angående forslaget om delt arbeidstid er foretatt ved Sosiologisk institutt, Universitetet i Oslo. En første rapport fra denne undersøkelsen — "også mannen på deltid i yrkeslivet" — foreligger nå fra Instituttet, og man kan trekke følgende konklusjoner:

For det første at mannen ikke blir gående ledig den tiden han er hjemme. Han gjør sin jobb og vel så det. Materialet viser videre at et flertall av de som var med i forsøket fikk mer anledning til å følge med i politiske spørsmål, eller delta mer aktivt i foreningsvirksomhet og nærmiljøet.

Mer tid til personlig utfoldelse — mer avveksling mellom hjemmet og yrkeslivet — kunne gjøre mer av det en har lyst til — mindre stress — tid til hobbyer og videreutdanning, er ting som blir nevnt av de fleste.

Ellers mente alle at forholdet til ektefellene var blitt bedre på en eller annen måte, i form av overskudd til hverandre, bedre samhold og større gjensidig forståelse av hverandres situasjon og behov.

Materialet er svært entydig når det gjelder foreldrenes bedrede kon-

takt med barna. Dette selv om de fleste av mødrene nå var mindre sammen med barna i tid enn før.

Til slutt må det understrekes at alle familiene var enige om at ordningen hadde gitt reell likestilling når det gjaldt forholdet mellom kjønnene. Dette er det første forsøk som har gitt et slikt resultat.

Med hensyn til en bredere samfunnsmessig betydning, vil ordningen bidra til å redusere en alt for kraftig vekst i industriproduksjonen og dempe den generelle forbruks- og kostnadskarusellen. Ordningen stimulerer til økt produksjon av varer og tjenester i hjemmene. Og den lavere vekst i inntektene, som finner sted ved en slik ordning i forhold til et arbeidsliv der både mann og kvinne er ute i fullt arbeid, begrenser etterspørselen etter varer og tjenester som det er begrenset tilgang på fra naturens side. Dette at ordningen holder kostnadsnivået nede, er noe som kommer alle individer i samfunnet til gode uansett hvilket funksjonsmønster de måtte ønske.

Ordningen er også en gevinst for bomiljøene. En forutsetning for et miljø er at det finnes mennesker i miljøet som er opplagt til å opptre i en sosial sammenheng, og undersøkelsen som er referert foran viste at de som valgte en ordning med delt arbeidstid hadde mer overskudd til å gå aktivt inn i miljøet også omkring hjemmet. Ved å dele opp jobbene slik forslaget forutsetter, vil behovet for flyttinger mellom landsdeler og regioner bli mindre, noe som vil bevare miljøene i distriktene, og begrense pressproblemene i vekstområdene.

Ved ensidig (mannsdominerte) utbygde industristeder i distriktene (eksempelvis Mo i Rana, Årdal og Sunndal Verk etc.), vil kvinnene kunne skaffes permanent arbeid på linje med mannen, og familiene behøver ikke fraflytte slike steder for å oppnå beskjefteigelse for hele familien.

Hittil har samfunnet i det hele tatt ikke vært innstilt på et slikt funksjonsmønster innen familien som skissert foran.

En Fakta-undersøkelse om likestilling fra 1972, viser imidlertid at grunnlaget for delt arbeidstid både for mann og kvinne er tilstede i langt større grad enn man på politisk hold har trodd.

Det må til slutt understrekes at Norges familieråd selvsagt er enig i en generell nedsettelse av arbeidstiden når de alminnelige forhold i samfunnet gjør dette ønskelig.

Men man må være oppmerksom på at en slik nedsettelse av arbeidstiden i seg selv ikke vil løse de likestillingsproblemer mellom kjønnene som er tilstrebet i fremlegget fra Nordisk Råd. En ordning med delt arbeidstid for mann og kvinne er dermed *like* aktuelt ved 6 timers arbeidsdag.

Oslo, 30. mai 1975

Ola Rokkones

*Steinar Tangeraa*s

Norges husmorforbund (NH):

Gjennom stortingsdokumenter og uttalelser fra ansvarlige politikere er arbeidsstyret i NH kjent med at det i Norge idag allerede er i gang et omfattande utrednings- og forskningsarbeid i offentlig regi vedrørende barnefamilienes levekår og foreldrenes behov for å kunne ivareta sine familieforpliktelser på en tilfredsstillende måte. Alle de momenter som er nevnt i A 452/s synes å stå i forgrunnen for arbeidet.

Arbeidsstyret går ut fra som en selvfølge at Norge gjennom Nordisk Råd holder de øvrige nordiske land underrettet om det arbeid som er i gang, og at Norge på tilsvarende måte gjennom Rådet får alle de opplysninger fra andre nordiske land som kan ha betydning for arbeidet både i en nasjonal og en nordisk/internasjonalt sammenheng.

Vi finner det forøvrig naturlig at en tilsvarende utveksling av opplysninger finner sted mellom de nordiske husmorforbund gjennom NHF.

Under henvisning til foranstående finner arbeidsstyret i NH på det nåværende tidspunkt ikke å kunne gi sin støtte til medlemsforslag A 452/s.

Oslo, 23. juni 1975

Norges husmorforbund

Hjørdis Vaage
Nestleder

S v e r i g e**Socialstyrelsen:**

Förslagsställarna har framhållit att en förkortning av arbetstiden får konsekvenser på en rad områden och inte minst för samhällsekonomin.

Med hänsyn till utveckling och planering av den framtida socialpolitiken är det enligt socialstyrelsens uppfattning angeläget att frågan om en arbetstidsförkortning och konsekvenserna av en sådan blir föremål för en snar utredning. På grund härav får socialstyrelsen tillstyrka att förkortning av arbetstiden måtte i enlighet med det i Nordiska rådet framlagda medlemsförslaget bli föremål för utredning.

Stockholm den 23 maj 1975

På socialstyrelsens vägnar

Henry Sälde

A. Friberg

Universitetskanslersämbetet:

I ärendet har yttranden avgetts av rektorsämbetena vid universitetet i Stockholm, karolinska institutet samt högskolan i Luleå (*se nedan*). Med överlämnande av nämnda yttranden får UKÄ anföra följande.

UKÄ delar den uppfattning som kommit till uttryck i medlemsförslaget att en anpassning av arbetstiden till de anställdas familjeförhållanden har avgörande betydelse för genomförande av ökad jämställdhet mellan kvinnor och män. De möjligheter som för närvarande står till buds för sådan anpassning — deltidsarbete, flexibel arbetstid, rätt till förkortad arbetstid för småbarnsföräldrar — utgör visserligen, som framhålls i förslaget, dellösningar. De torde inte sakna betydelse som medel att underlätta kvinnornas förvärsarbete och förbättra möjligheterna för föräldrar att dela ansvaret för både försörjning och omvårdnad av barnen. Målet för anpassning av arbetstiden till såväl kvinnans som mannens önskemål om en fördelning av arbete och fritid på lika villkor bör dock vara en generell förkortning av arbetstiden. UKÄ biträder därvid förslagets argumentering för en kortare arbetstid med utgångspunkt i familjen och dess behov.

Med denna utgångspunkt finner UKÄ övervägande skäl tala för att förkortning av arbetstiden genom minskning av antalet arbetstimmar per dag är att föredra framför andra alternativ att minska totalarbets-tiden. I de undersökningar, som bör komma till stånd rörande konsekvenserna av en arbetstidsförkortning och som med fördel synes bära samordnas inom Norden enligt förslaget, bör dock även alternativ till generell sextimmarsdag belysas.

UKÄ tillstyrker medlemsförslaget.

Stockholm den 13 juni 1975

Ingegerd Lager

Hans Björk

Arbetsmarknadsstyrelsen:

Vad gäller frågan om det långsiktiga målet för en arbetstidsförkortning vill styrelsen hänvisa till att det för närvarande pågår ett omfattande offentligt utredningsarbete för att belysa arbetstidsfrågans olika aspekter. En av dessa utredningar, den s. k. familjestödsutredningen, framlägger inom kort förslag om möjligheter för småbarnsföräldrar till 6 timmars arbetsdag. Detta förslag tillgodoser en del av de synpunkter som framförts av förslagsställarna.

Konsekvenserna på arbetsmarknaden av en omfattande arbetstids-

förkortning torde bli avsevärda. Det är därför av stor vikt att ha tillräckliga kunskaper om följdverkningarna i olika avseenden. Konsekvenserna av en större arbetstidsförkortning torde bli relativt likartade i de nordiska länderna. Det synes därför värdefullt att i möjligaste mån samordna utredningsverksamheten kring dessa frågor i de nordiska länderna. En sådan samordning skulle också bidra till att skapa förutsättningar för en harmonisering av den nordiska arbetsmarknaden även i detta avseende.

Stockholm den 9 juni 1975

Arbetsmarknadsstyrelsen

Gunnar Andersson

Palle Landin

Bo Jangenäs

Arbetskyddsstyrelsen:

I början av 1900-talet var det vanligt med en veckoarbetstid av 56—60 timmar i veckan. Vissa grupper av arbetstagare hade en arbetstid av 12 timmar om dagen. Från och med den 1 januari 1920 maximerades emellertid för de flesta arbetstagare arbetstiden till 48 timmar i veckan. Dygnsarbetstiden fick med vissa undantag vara högst 8 1/2 timme, en siffra som senare höjdes till 9 timmar. För vissa kategorier av arbetstagare gällde speciella regler. Från och med 1957 har den maximala veckoarbetstiden successivt sänkts och den uppgår enligt nu gällande lag till 40 timmar. I vissa branscher föreskriver dock gällande kollektivavtal kortare veckoarbetstider.

Några bestämmelser om arbetstidens längd per dag för vuxna arbetstagare finns inte i nu gällande arbetstidslagstiftning. Den tidigare gällande begränsningen till 9 timmar per dag ansågs inte kunna överföras till 1970 års arbetstidslag med hänsyn till att man under lagens bestämmelser förde in all den verksamhet som varit undantagen i tidigare lagstiftning. Att låta regeln om 9 timmars arbetsdag gälla generellt ansågs mot denna bakgrund inte lämpligt.

Den successiva minskning av arbetstiden som skett under 1900-talet har givetvis varit av stort värde för arbetstagarna, som härigenom fått kraftigt ökad fritid, vilken de kunnat disponera för bl. a. umgänge med familjen och för föreningsverksamhet och rekreation. En fortsatt minskning måste ur dessa synpunkter hälsas med tillfredsställelse. Ur allmän social synpunkt synes, såsom motionärerna har anfört, många skäl tala för att en sådan minskning i första hand bör ske genom att den dagliga arbetstiden förkortas.

Då det gäller skyddet mot olycksfall synes en minskning av arbetstiden per vecka eller per dygn vara av mindre betydelse. Det finns för

närvarande inte tillgång till några undersökningsresultat, som ger vid handen att frekvensen av olycksfall i samband med arbete minskar om arbetstiden förkortas. Uttalandet att en minskning av arbetstiden skulle ge mindre trötthet och stress synes också diskutabelt. Risk finns för att en förkortning av arbetstiden tvärtom kan medföra högre prestationskrav och större stress under arbetstiden, vilket i sin tur skulle kunna leda till ökad risk för ohälsa och kanske även stegrad olycksfallsfrekvens. En eventuell arbetstidsreform i enlighet med motionärernas förslag måste därför förenas med åtgärder som motverkar en sådan utveckling. Å andra sidan kan den förbättring av arbetstagarnas allmänna sociala situation som den ökade fritiden kan förväntas medföra även komma att påverka frekvensen av sådana olycksfall och sjukdomar, som sammanhänger med trötthet och stress.

De nu antydda problemställningarna är för närvarande ofullständigt penetrerade. De bör enligt styrelsens mening göras till föremål för ytterligare forskning och utredning.

Stockholm den 5 juni 1975

Gunnar Danielson

Göran Lindh

Delegationen för arbetstidsfrågor har i skrivelse den 29 maj 1975 avböjt att yttra sig i anledning av medlemsförslaget.

Sysselsättningsutredningen:

Av utredningens direktiv framgår bl. a. att den skall överväga förändringar av arbetstiden som kan göra arbetslivet mera lättillgängligt. Departementschefen uttalade vidare i direktiven att han delar uppfattningen att den framtida arbetstidsförkortningen — sedan den femte semesterveckan genomförts — bör ske i form av minskad arbetstid per dag.

Sedan sysselsättningsutredningen börjat sitt arbete har, som framhållits i medlemsförslaget, en särskild delegation för arbetstidsfrågor tillsatts (DELFA) med statssekreteraren i arbetsmarknadsdepartementet som ordförande. I delegationen ingår vidare representanter för arbetsmarknadens parter och ordförandena i statliga utredningar som i något avseende berörs av arbetstidsfrågorna. Sysselsättningsutredningen är representerad i delegationen genom sin ordförande. Sysselsättningsutredningen skall i samarbete med delegationen (DELFA) bedöma arbetstidsförkortningens effekter på bl. a. produktion och sysselsättning. Utred-

ningen har inte ännu kommit så långt i sitt arbete att man kan göra denna bedömning.

Stockholm den 14 maj 1975

Lars Sandberg
Ordförande

Delegationen för jämställdhet mellan män och kvinnor:

Delegationen delar helt förslagsställarnas uppfattning om angelägenheten av en kortare daglig arbetstid. En stegvis förkortning av arbetstiden till sex timmar per dag är enligt delegationens uppfattning ett utomordentligt viktigt led i arbetet för jämställdhet. För att arbetstidsförkortningen skall få åsyftad effekt fordras samtidigt en rad andra samhällsförändringar.

I Sverige har de stora löntagarorganisationerna lagt fast att det långsiktiga målet för en arbetstidsförkortning bör vara sex timmars arbetsdag. Regeringen har ställt sig bakom denna uppfattning.

Som påpekas i medlemsförslaget har vidare i Sverige en särskild delegation för arbetstidsfrågor DELFA inrättats. Med hänsyn till dess uppgifter bör det främst vara DELFA:s sak att uttala sig om förutsättningarna för en nordisk samverkan vid bedömningen av de samhällsekonomiska och sociala konsekvenser som en fortsatt arbetstidsförkortning kommer att medföra.

Delegationen för jämställdhet mellan män och kvinnor har för sin del inlett förberedande kontakter med berörda parter angående en försöksverksamhet med sex timmars arbetsdag på en ort i Sverige. Avsikten är att bidra till en mer konkret diskussion om vilka verkningar sextimmarsdagen kan få för olika grupper av anställda och på olika typer av arbetsplatser. Syftet är också att belysa vilka åtgärder på andra områden som aktualiseras vid en övergång till sex timmars arbetsdag. Erfarenheterna från en sådan försöksverksamhet kommer förmodligen att kunna vara av värde för andra nordiska länder på samma sätt som vi för svensk del har intresse av eventuella projekt på detta område i de andra nordiska länderna. Ett samråd och informationsutbyte på detta område tillstyrks därför.

Stockholm den 3 juni 1975

Anna-Greta Leijon

Ingemar Lindberg

Karolinska institutet, medicinska fakulteten:

Fakulteten instämmer i huvudsak med de i förslaget framförda rekommendationerna men anser att den föreslagna utredningen av de samhällsekonomiska och sociala konsekvenserna av en betydande arbetstidsförkortning också bör inkludera medicinska aspekter.

Solna den 26 maj 1975

På medicinska fakultetens vägnar

Arne Ljungqvist

Eyvor Wahlbom

Stockholms universitet, rektorsämbetet:

Rektorsämbetet har för sin del den uppfattningen att det för majoriteten arbetstagare är mest önskvärt att ta ut en framtida arbetstidsförkortning i form av kortare arbetstid per dag. Detta gäller framför allt den stora gruppen föräldrar med barn under och i skolåldern.

I det aktuella medlemsförslaget återfinns de väsentligaste argumenten för en kortare arbetsdag sett ur familjesynpunkt. Rektorsämbetet ansluter sig därför till de synpunkter som framförs i medlemsförslaget. En minskning av antalet arbetstimmar per dag torde vara en av de främsta drivkrafterna för att i praktiken förverkliga den jämlikhet mellan man och kvinna som allmänt eftersträvas. En kortare arbetsdag skulle ge föräldrar möjlighet att förvärvsarbeta och även att på andra sätt ta del i samhällslivet samtidigt som de hinner och orkar med sitt ansvar för hem och barn. En kortare arbetsdag skulle vara ett viktigt steg på vägen till ett samhälle med ökad jämlikhet mellan man och kvinna, ett samhälle där det även finns plats för barnen.

Förslaget om kortare arbetstid genom att minska antalet arbetstimmar per dag och inte genom att införa ytterligare en arbetsfri dag i veckan, syns även ur medicinsk synpunkt vara att rekommendera. Arbetstempot blir jämnare och lugnare och individen mindre stressad.

Trots de fördelar medlemsförslaget skulle innebära för den anställde, vill rektorsämbetet inte underlåta framhålla vikten av att arbetstidsförkortningens förläggning närmare utreds, speciellt med hänsyn till bl. a. de ekonomiska och arbetsmarknadsmässiga problem, som dagens och morgondagens samhälle ställs eller kan förutses bli ställt inför.

Vidare understryks att en sänkning av arbetstiden, oavsett hur den sker, oundvikligen kommer att medföra ökade krav på personella resurser för att få arbetskraft och arbetsvolym i balans. En motsvarande

resursförstärkning måste ha skett i god tid före det en arbetstidsförkortning införs.

Stockholm den 2 juni 1975

På rektorsämbetets vägnar

Allan Hellstrand

Karl-Erik Nordström

Högskolan i Luleå, rektorsämbetet:

— — — har i sin tur berett de fackliga organisationerna vid högskolan tillfälle att yttra sig (*se nedan*).

Rektorsämbetet tillstyrker medlemsförslaget.

Luleå den 7 juni 1975

Enligt uppdrag

Siw Stenlund

Institutet för social forskning:

Förslagen¹ gäller samordning och stimulans av pågående nordisk forskning och främjande av forskningsutbyte och forskningssamarbete över ländergränserna inom tre angelägna forskningsområden. Vart och ett av de tre förslagen förtjänar stöd då sådant utbyte och samarbete är nödvändiga moment, när det gäller att säkra forskningens kvalitet.

Institutet bedriver själv viss forskning inom arbetstidsområdet inom ramen för forskning om förändringar i levnadsnivå och planerar att i samarbete med sekretariatet för framtidsstudier i Sverige genomföra studier av arbetslivet i framtiden. Någon massmediaforskning bedrivs däremot ej inom institutet. För all den forskning som pågår vid institutet har det nordiska utbytet varit fruktbart och givande. Detta utbyte sker informellt och genom personliga kontakter. Men dessa personliga kontakter har som grund det organiserade nordiska samarbetet inom Nordiska sociologförbundet, de Nordiska socialpolitiska forskarsymposierna och ekonommötena m. m.

När nu institutet på samma gång har att ta ställning till tre förslag på i och för sig angelägna forskningsområden kan man dock inte förbigå frågan om formerna för det nordiska forskningssamarbetet och forskningsutbytet och urvalet av områden som skulle få stöd i nordisk regi. Man kan inte komma ifrån intrycket att de tre förslagen ej bygger på

¹ A 452/s om förkortning av arbetstiden, A 455/k om nordiskt program för framtidsstudier och A 457/k om samnordisk massmediaforskning.

någon genomtänkt syn om hur det nordiska samarbetet skall utformas. Mot särskilda sekretariat och samordningskommittéer för vart och ett av de tre områdena kunde man ställa kraftfullt stöd till de organiserade kontakterna mellan de nordiska forskarna. På Nordiska sociologförbundets kongresser träffas både massmediaforskare, arbetstidsforskare och framtidsforskare. De socialpolitiska forskarsymposierna kan behandla både arbetstidsforskning och studier av arbetslivet i framtiden. På motsvarande sätt arbetar de övriga forskarsammanslutningarna.

Dock gäller t. ex. att existerande forskarförbund ej kan erhålla stöd till sina reguljära kongresser från de nordiska samarbetsorganen, då Nordiska kulturfonden ej beviljar stöd till upprepat och organiserat samarbete, endast till "nya" aktiviteter.

Med utgångspunkt i önskvärdheten och nödvändigheten av internationellt forskningsutbyte och forskningssamarbete och de egna erfarenheterna av fruktbarheten hos nordiska kontakter stöder institutet de tre förslagen men skulle önska att formerna för det nordiska forskarsamarbetet övervägdes i ett större sammanhang.

Stockholm den 13 juni 1975

Bertil Olsson

Gösta Rehn

Svenska kommunförbundet:

De främsta skälen som anförs för en förkortning av den dagliga arbetstiden hör samman med båda föräldrars rätt och skyldighet att ta hand om barnen i familjen samt den dagliga tillsynen av hemmet. Genom en förkortning av den dagliga arbetstiden skulle, menar man, fler kvinnor välja att arbeta utanför hemmet vilket också ur andra aspekter än jämställdhetssynpunkt vore positivt.

Styrelsen delar uppfattningen att en förkortning av arbetstiden skulle vara ett betydelsefullt steg på vägen mot jämställdhet mellan män och kvinnor. Förutsättningen för att en arbetstidsförkortning skall få denna effekt är också enligt styrelsens mening att arbetstidsförkortningen tas ut genom en minskning av den dagliga arbetstiden.

En förkortning av den dagliga arbetstiden skulle också kunna stimulera till aktiviteter på fritiden såsom föreningsliv och politiskt arbete. Den kommunala demokratin bygger på att medborgarna har intresse och tid för politiskt arbete. Det är en angelägen uppgift att skapa förutsättningar för ett sådant engagemang.

I medlemsförslaget nämns deltidsarbetet som en dellösning för en anpassning av arbetstiden till de anställdas förhållanden. Vad gäller deltidsarbete vill styrelsen hänvisa till det utredningsarbete som bedrivs

på initiativ av Delegationen för jämställdhet mellan män och kvinnor. Utredningen beräknas vara färdig våren 1975 och kommer att utgöra underlag för bl. a. de fackliga organisationernas ställningstaganden beträffande deltidarbete.

Flexibel arbetstid är en annan dellösning som förs fram i medlemsförslaget. Försöksverksamhet bedrivs på några kommunala arbetsplatser. Denna kommer att fortsätta på arbetsplatser där det är praktiskt möjligt och lämpligt med hänsyn till arbetets art.

Som framhävs i medlemsförslaget finns stort behov av utredningsarbete kring frågan om sex timmars arbetsdag. En så betydande förkortning av arbetstiden måste givetvis genomföras i flera etapper. Det finns påtagliga behov av att klarlägga förutsättningarna för och konsekvenserna av en så betydande arbetstidsförkortning inom olika sektorer av arbetsmarknaden. Vad gäller kommunal verksamhet kan konstateras att för åtskilliga grenar av denna kommer det med säkerhet att bli nödvändigt att helt kompensera bortfallet av arbetstimmar genom nya personaltillskott. Det är också nödvändigt att ägna stor uppmärksamhet åt frågan om anpassning av samhällslivets olika funktioner till den väsentligt förändrade situation som uppkommer vid så betydande förkortning av arbetstiden. Denna aspekt är av särskilt intresse för kommunerna med hänsyn till deras ansvar för olika former av fritidsaktiviteter. Det är enligt styrelsens mening viktigt att utredningen av antydd art genomföres innan man påbörjar genomförandet av arbetstidsförkortningar som medvetet inriktas mot målet sex timmars arbetsdag.

Styrelsen har inget att erinra mot att utredningsarbete kring dessa frågor sker samordnat mellan de nordiska länderna. Det ankommer dock på de organ inom respektive land som handhar dessa frågor att uttala sig om hur detta samarbete bör utformas.

Styrelsen vill också framhålla att det i Sverige råder full enighet om att det är parterna på arbetsmarknaden som skall bestämma takten i utvecklingen mot sex timmars arbetsdag. Parterna står här inför svåra avvägningar mellan olika krav angående arbetstidsreformer och mot andra standarduttag i form av löneökningar.

Stockholm den 23 maj 1975

Svenska kommunförbundet

Inge Hörlén

Rut Hammarström

Landstingsförbundet:

Landstingsförbundet delar uppfattningen, att en förkortning av arbetstiden är ett viktigt steg framåt mot målet att uppnå jämställdhet

mellan män och kvinnor. Arbetstidsförkortningen bör också enligt förbundets mening tas ut genom minskning av den dagliga arbetstiden och inte genom minskning av antalet arbetsdagar per vecka.

Som skäl för sitt ställningstagande vill förbundet i likhet med medlemsförslaget till Nordiska rådet anföra, att en förkortning av arbetstiden skulle medföra ökad efterfrågan på arbetskraft och därigenom vidgade möjligheter för kvinnan till förvärvsarbete, att män och kvinnor skulle ges samma möjligheter till kontakt med barnen och till att delta i hemarbetet. Den utökade fritiden skulle också kunna stimulera till ökad aktivitet utanför hemmet, i föreningsliv och i politiskt arbete. En minskning av den dagliga arbetstiden är att föredra även med hänsyn till kontinuiteten i det vårdarbete, som bedrivs av landstingen.

Beträffande förslaget om deltidsarbete som dellösning, vill förbundet hänvisa till det utredningsarbete som bedrivs på initiativ av Delegationen för jämställdhet mellan män och kvinnor och som beräknas bli färdigt våren 1975. Utredningen kommer bl. a. att utgöra underlag för de fackliga organisationernas ställningstagande till deltidsarbete.

Under flera år har landstingen bedrivit försöksverksamhet med flexibel arbetstid för administrativ och annan icke schemabunden personal. Försöksverksamheten, som slagit väl ut, kommer att fortsätta och stegvis utökas där det är praktiskt möjligt.

I Sverige har diskuterats en delreform med förkortad arbetstid för småbarnsföräldrar. Det finns dock skäl anta, att denna form av förkortad arbetstid till övervägande del skulle utnyttjas av kvinnor, vilket ur jämställdhetssynpunkt inte är att förorda. Å andra sidan skulle, sett ur landstingens synpunkt som arbetsgivare, en sådan delreform kunna medföra att fler kvinnor i bristyrken stannade kvar i förvärvsarbete. En fortsatt samhällsdebatt i denna fråga vore av värde.

Förbundet har intet att erinra mot utredningssamarbete mellan de nordiska länderna i frågan om förkortning av arbetstiden. Det ankommer dock på de organ i respektive land, som handhar denna fråga att närmare ange hur samarbetet praktiskt skall utformas.

För landstingens del är det väsentligt att frågan om 6 timmars arbetsdag utreds. En snabbare takt i arbetstidsförkortningarna än vad som tidigare varit fallet kan innebära ekonomiska och utbildningsmässiga problem och även stora organisatoriska svårigheter för vårdsektorn.

Slutligen vill förbundet framhålla att det i Sverige råder full enighet om att det är parterna på arbetsmarknaden, som måste avgöra i vilken takt arbetet skall bedrivas för att uppnå målet, 6 timmars arbetsdag, och hur generella arbetstidsförkortningar skall vägas mot andra arbetstidsreformer och mot andra standarduttag.

Stockholm den 22 maj 1975

Landstingsförbundet

Kurt Ward

Rune Carlsson

Svenska arbetsgivareföreningen (SAF):*Analys av bakomliggande behov*

Som grund för de tankar som framförs i rubricerade medlemsförslag ligger en rad allmänt formulerade behov. Bl. a. framhålls att män och kvinnor bör ges samma möjlighet att behålla kontakten med såväl förvärvslivet som med barnen. Förslaget skall med andra ord ses som ett sätt att förverkliga likställighetsprincipen mellan män och kvinnor. Över huvud taget föreligger enligt förslaget behov av att både män och kvinnor ges möjlighet att svara för sin andel av de gemensamma uppgifterna i hemmet samt att ökat utrymme ges för fritidsaktiviteter av olika slag utanför hemmet. Indirekt framförs även behovet av att minska stress och trötthet hos de förvärvsarbetande och därmed reducera risken för olycksfall i arbetet samt behovet av att möjliggöra ett bättre utnyttjande av trafikmedel, vägar m. m.

Förslaget innebär att en generell arbetstidsförkortning till 6 timmars arbetsdag mot slutet av 1980-talet verksamt skulle bidra till att fylla ovannämnda behov.

De synpunkter som framförs i förslaget överensstämmer i hög grad med de synpunkter som framförts i den allmänna debatt, som pågått under senare tid i anslutning till frågan om jämställdhet mellan könen — en debatt som i Sverige syns ha påbörjats under 1974 genom att krav rörande 6 timmars arbetsdag för småbarnsföräldrar framfördes.

SAF anser att de behov — vart och ett i sak välmotiverat — som ligger bakom förslaget om 6 timmars arbetsdag borde bli föremål för en mer genomgripande analys innan några som helst principiella eller mera konkreta förslag till åtgärder rekommenderas eller fastläggs. En sådan analys skulle kunna ge ett säkrare underlag för en bedömning av vilka åtgärder som bäst kan bidra till att de föreliggande behoven avhjälpas på kortare eller längre sikt. Detta gäller i synnerhet om analysen utmynnar i en prioritering av behoven.

Formulering av olika alternativ

Den ovannämnda analysen skulle sannolikt visa att andra alternativ än ett generellt genomförande av 6 timmars arbetsdag kan uppställas då det gäller att tillgodose de olika behov som föreligger.

I förslaget har som alternativ nämnts deltidarbete, flexibel arbetstid samt förkortad arbetstid för vård av små barn. Förslagsställarna drar enligt SAFs mening något för hastigt den slutsatsen att de sistnämnda alternativen måste betraktas som dellösningar och att "målet för en anpassning av arbetstiden till den moderna familjens önskan om en ömsesidig och lika fördelning av arbetstid och fritid bör vara en generell och stegvis genomförd sänkning av arbetstiden".

SAF anser att även andra alternativ än de i förslaget nämnda kan uppställas såsom t. ex. partnersarbete innebärande att två arbetstagarer delar på ett arbete, skiftarbete i form av två skift om 6 timmar, arbetstidsscheman som vid både dagtid och olika skiftformer ger en ledig vardag med vissa intervaller, t. ex. var tredje, fjärde eller femte vecka, olika antal arbetade timmar från dygn till dygn, pensionsålderssänkning, femte semestervecka etc.

Förutom åtgärder av generell karaktär finns sålunda möjligheten att inom den nuvarande lagstiftningens ram utforma varianter av arbetstidsuttag vilka är anpassade till behoven i varje enskilt fall.

Utvärdering av de olika alternativen

De olika alternativ som uppställs för att täcka de i förslaget angivna behoven måste givetvis bli föremål för en noggrann utvärdering. Därvid skall såsom framförs i förslaget såväl de samhällsekonomiska som de sociala konsekvenserna undersökas, varvid de komplicerade sambanden mellan kostnader, produktion, priser, efterfrågan, konkurrens, social service etc. bör utredas. Detta gäller icke minst det alternativ som framförts i förslaget rörande en generell arbetstidsförkortning till 6 timmars arbetsdag.

I förslaget anges att det torde vara realistiskt att anta att om den ekonomiska utvecklingen fortsätter i samma takt som under de senaste decennierna ges möjlighet till successivt kortare arbetstider. Det kan emellertid lätt konstateras — utan att i detta sammanhang gå in i någon djupare analys — att om arbetstagarna skall erhålla oförändrade realinkomster efter en arbetstidsförkortning till 6 timmar per dag måste inkomsterna öka med 33 1/3 procent. Om arbetsproduktiviteten ökar med 3 procent per år — och hela produktivitetstillväxten skulle användas till finansieringen av arbetstidsförkortningen — skulle teoretiskt sett en kostnadsökning av detta slag klaras på ca 10 år. Detta innebär emellertid att den privata och offentliga standardstegringen måste hållas oförändrad. Om konsumtionen ökar med 1 procent per år måste kostnaderna fördelas på 15 år.

Det kan även konstateras att en generell förkortning av arbetstiden — åtminstone i ett övergångsskede — kommer att öka behovet av arbetskraft inom såväl den privata som den offentliga sektorn.

Inom den offentliga sektorn förstärks arbetskraftsbehovet genom de indirekta effekterna av arbetstidsförkortningen i form av nya anspråk på offentlig service.

Med hänsyn till begränsade möjligheter att utnyttja de latent arbetskraftsresurserna och invandrad arbetskraft kan man sålunda förutse en brist på arbetskraft.

Arbetstidsförkortningen leder vidare till ökade rationaliserings- och mekaniseringsinsatser vilket bl. a. innebär en stegring av energibehovet.

Slutsats

SAF anser att den ovan beskrivna behovsanalysen samt uppställandet och utvärderingen av olika alternativ bör ske i överläggningar mellan arbetsmarknadens parter. Dessa torde ha de största förutsättningarna att göra de rätta avvägningarna då det gäller att förändra arbetsvillkoren och att disponera det samhällsekonomiska utrymme som står till förfogande för förbättringar av arbetsvillkoren. I motsats till förslagsställaren anser SAF att lagstiftning inte behöver övervägas i detta sammanhang.

SAF anser att det första förslaget till rekommendation skulle verka onödigt bindande för den fortsatta utvecklingen av arbetsvillkoren i synnerhet i ett läge då det aktuella problemområdet ännu inte fullt penetrerats. Risk föreligger att den föreslagna rekommendationen skulle ge de fortsatta resonemangen och övervägandena en sned infallsvinkel. Mot bakgrund härav föreslår SAF att det första förslaget till rekommendation avvisas.

SAF vill dock i princip inte motsätta sig det andra förslaget till rekommendation. En utredning av denna karaktär kan underlätta arbetsmarknadsparternas ställningstaganden till en generell arbetstidsförkortning.

Stockholm den 7 juli 1975

Svenska arbetsgivareföreningen

Curt-Steffan Giesecke

Gunnar Göthberg

Riksförbundet hem och skola (RHS):

RHS finner det betydelsefullt att utredningar av det slag som förslagsställarna avser i punkt 2 kommer till stånd och kan därvid hänvisa till Arbetsplan för HoS-rörelsen åren 1974—76:

Under senare tid har intresset för de ungas *hela* uppväxtsituation tydligt ökat. Ett antal utredningar har nyligen börjat beskriva de ungas uppväxtbetingelser och studera samspelet mellan olika förändringar som inträffat och kommer att inträffa. Det är angeläget för HoS-rörelsen att underlätta och påskynda — såväl på riksplplanet som lokalplanet — dylika beskrivningar så att underlag skapas för en bred diskussion kring önskvärda åtgärder.

Stockholm den 1 juni 1975

Riksförbundet hem och skola

Karl Grunewald
Förbundsordförande

Lars Hildeberg
Förbundssekreterare

Centerns kvinnoförbund:

I och för sig betraktas det i Sverige som en förhandlingsfråga mellan arbetsmarknadens parter. Arbetstidsfrågor har emellertid tidigare varit föremål för lagstiftning och förbundet finner det angeläget att sex timmars arbetsdag blir föremål också för politiska överväganden och beslut.

Till en långsiktig målsättning om sex timmars arbetsdag har de stora löntagarorganisationerna numera anslutit sig. Frågan har väckts av kvinnoorganisationerna. Centerns kvinnoförbund har således sex timmars arbetsdag på sitt program. Förbundet har när denna målsättning antogs också uttalat sig för att en förkortning av den dagliga arbetstiden bör prioriteras före andra former av arbetstidsförkortningar som förts fram bl. a. en ytterligare semestervecka eller en förlängning av veckoslutsledigheten. Förbundet delar alltså helt de synpunkter som förts fram i medlemsförslaget om värdet — framför allt för förvärvsarbetande föräldrar — av en kortare arbetsdag.

Beträffande yrkandet i medlemsförslaget om utredning förutsätter förbundet att varje beslut på sedvanligt sätt kommer att föregås av en bedömning av dess konsekvenser i olika avseenden. Förbundet ifrågasätter emellertid om det är lämpligt att dessa bedömningar sker ur nordisk synpunkt. Det synes riktigare att varje land självt svarar för att ta fram nödvändiga beslutsunderlag. Samråd bör därvid givetvis ske mellan nordiska länder vilket numera i utredningssammanhang är vanligt.

Stockholm den 13 juni 1975

Centerns kvinnoförbund

Sonja Fredgardh
Förbundsordförande

Karin Andersson
Förbundssekreterare

Moderata samlingspartiets kvinnoförbund:

Förbundet instämmer med motionärerna i kravet på en kortare arbetstid och att denna förkortning av arbetstiden ur såväl jämställdhets-synpunkt som föräldrapolitisk synpunkt bör ske genom en förkortning av den dagliga arbetstiden. Det torde dock finnas många yrkesgrupper och enskilda individer som skulle föredra en annan form av arbetstidsförkortning. Undantag från den generella arbetstidsförkortningens utformning måste därför ske, vilket bör möjliggöras genom förhandlingar mellan arbetsmarknadens parter.

En generell arbetstidsförkortning till 6 timmars arbetsdag torde, som

motionärena också påpekar i motionen, få synnerligen omfattande konsekvenser och gripa in på de flesta områden i samhället. Förbundet finner med anledning härav den föreslagna utredningen av de samhälls-ekonomiska och sociala konsekvenserna av en betydande arbetstidsförkortning synnerligen angelägen. Denna undersökning bör enligt förbundets mening företas och resultaten presenteras och noga övervägas, innan Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i de nordiska länderna att verka för att det långsiktiga målet för en arbetstidsförkortning bör vara sex timmars arbetsdag.

Stockholm den 2 juni 1975

Britt Mogård

Folkpartiets kvinnoförbund:

Folkpartiets kvinnoförbund har i denna fråga samma uppfattning som folkpartiet framfört i motioner till riksdagen. Det innebär att vi anser, att målet för arbetstidsförkortningen bör vara sex timmars arbetsdag och att förslag om fyra dagars arbetsvecka bör avvisas. En förkortning av arbetsdagen är ett mycket betydelsefullt steg på vägen mot ett familjevänligare arbetsliv. Vi anser att en rekommendation från Nordiska rådet till regeringarna i de nordiska länderna skulle vara mycket värdefull eftersom det nu gäller att skapa en stark opinion för en förkortning av den dagliga arbetstiden. Vi tillstyrker alltså förslaget.

Det föreslås också i medlemsförslaget att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utreda de samhälls-ekonomiska och sociala konsekvenser som en betydande arbetstidsförkortning kommer att medföra. Vi anser att en sådan utredning, gjord i samverkan mellan länderna, skulle vara av stort värde i arbetet på en reformering av arbetslivet i de olika nordiska länderna. Vi tillstyrker förslaget.

Stockholm den 16 juni 1975

Folkpartiets kvinnoförbund

Marianne Wahlberg
1:e vice ordförande

Husmodersförbundet hem och samhälle har i skrivelse den 30 maj 1975 förklarat sig tillstyrka medlemsförslaget.

SACO/SR-föreningen vid högskolan i Luleå:

Vi har sett förslaget som en rekommendation till Nordiska ministerrådet att utreda de samhällsekonomiska och sociala konsekvenserna av en arbetstidsförkortning. Vi stöder denna rekommendation.

Luleå den 28 maj 1975

För SACO/SR-föreningen

Toivo Hofslagare

Akademijänstemännens förening (ATF), sektion 214/35, har i skrivelse den 15 maj 1975 förklarat sig tillstyrka medlemsförslaget.

Medlemsförslag

om utförelse av antikviteter från de nordiska länderna

(Väckt av Mette Madsen, Rolf Sellgren, Per Olof Sundman och Paavo Väyrynen)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Nordiska konstförbundet:

Nordiska konstförbundet har vid sitt arbetsutskottsmöte på Hässelby slott den 22—23 november 1975 behandlat ovannämnda förslag och finner det ytterst angeläget, att frågan utreds i hela dess vidd, så att man om möjligt skulle få till stånd en för samtliga nordiska länder acceptabel helhetslösning på problemet. Då det på grund av andra arbetsuppgifter inom förbundet under de gångna 2 månaderna har varit omöjligt att genom förbundets nationella sektioner få fram mera ingående synpunkter på frågan och dess lösning, kan NKF i detta skede endast ge sitt fulla stöd åt initiativtagarnas rekommendation till Nordiska rådet i detta ärende.

En utredning kring möjligheterna att bevara äldre nordiska kulturföremål i de nordiska länderna torde vara en arbetsuppgift som skulle lämpa sig synnerligen väl för det blivande nordiska kulturcentret, om vars grundande i Finland Nordiska ministerrådet i december 1975 fattade beslut. Frågan är emellertid enligt NKF:s uppfattning av brådskande art och förbundet hoppas därför, att det skall vara möjligt för Nordiska ministerrådet — i väntan på kulturcentrets färdigblivande — att komma fram till ett lämpligt förfaringsätt för utredningens genomförande.

Helsingfors den 31 januari 1976

För Nordiska konstförbundet

Annemie Österberg

Förbundssekreterare

D a n m a r k

Statsministeriet:

— — — skal man hermed oversende en gennem rigsombudet og Færøernes landsstyre indhentet udtalelse af 12. januar 1976 med bilag

fra Føroya Fornminnissavn (*se nedan*), der har tilsluttet sig det omhandlede forslag.

Hertil kan såvel *Færøernes landsstyre* som *rigsombudsmanden på Færøerne* og *statsministeriet* henholde sig.

København, den 30. januar 1976

P. m. v.

E. b.

Ruth Christensen

Handelsministeriet:

I denne anledning skal man meddele, at eventuel indførelse af eksportforbud for de omhandlede genstande ikke kan ske med hjemmel i den under handelsministeriet hørende lovgivning (Lov nr. 372 af 23. december 1964 om valutaforhold m. v.), som kun giver hjemmel til at regulere udførelsen ud fra handelspolitiske eller forsyningsmæssige hensyn.

Det tilføjes, at det ved overvejelserne om etablering af eventuelle regulerende foranstaltninger må tages i betragtning, at såvel art. XX i GATT-overenskomsten som art. 36 i Rom-traktaten kun hjemler adgang til at indføre udførselsrestriktioner, såfremt det drejer sig om beskyttelse af nationale skatte af kunstnerisk, historisk eller arkæologisk værdi. Indførelsen af generelt udførselsforbud for antikviteter vil derfor ikke kunne finde sted.

København, den 20. december 1975

P. m. v.

E. b.

Erik Nielsen

Ministeriet for kulturelle anliggender:

Det er i skrivelsen oplyst, at man har anmodet statsministeriet (Færøernes landsstyre), handelsministeriet og undervisningsministeriet om at fremsætte eventuelle bemærkninger til forslaget over for ministeriet for kulturelle anliggender (*se ovan*).

Under henvisning hertil fremsendes vedlagt de udtalelser, som man har modtaget fra handelsministeriet og statsministeriet.

Endvidere vedlægges de udtalelser, som ministeriet for kulturelle anliggender har indhentet fra rigsarkivaren, rigsbibliotekaren, nationalmuseet, statens museum for kunst, statens kunstmuseumsnævn samt statens lokalmuseumstilsyn (*se nedan*).

Idet man henviser til de ovennævnte skrivelser, skal ministeriet for kulturelle anliggender for sit vedkommende udtale, at man på det foreliggende grundlag kan tilslutte sig forslaget om, at spørgsmålet om ud-

førsel af antikviteter gøres til genstand for en undersøgelse på nordisk plan.

København, den 16. februar 1976

P. m. v.

E. b.

Niels-Jørgen Nielsen

Fuldmægtig

Rigsarkivet:

I den anledning vil jeg gerne udtale, at arkivvæsenet har forståelse og sympati for den hensigt, der ligger bag forslaget, men at sagen er af begrænset interesse for arkivvæsenet. Hovedparten af arkivalierne i Rigsarkivet og landsarkiverne er af offentlig proveniens og tilhører det offentlige. Ved tyveri eller på anden måde kan de komme i privat besiddelse. Så snart dette konstateres, vil arkivvæsenet under påberåbelse af statens vindikationsret tage skridt til (gen)erhvervelse af arkivalierne.

Privatarkiver, som er afleveret til Rigsarkivet og landsarkiverne, er statens ejendom, og kommer de i privat besiddelse, vil der blive truffet foranstaltninger til at generhverve dem. For privatarkiver i privateje i Danmark gælder ingen forbud mod salg eller mod udførsel til udlandet. Det foregår en vis handel med breve og andet håndskriftmateriale, navnlig sådant, som stammer fra eller vedrører mere kendte personer. Antagelig har der også i de senere år været tale om en stigende udførsel til udlandet af sådant materiale, om end den samlede udførsel heraf stadig kun er af beskedent omfang. For så vidt denne udførsel omfatter skriftligt materiale af betydning for dansk eller nordisk historie, må den betegnes som beklagelig, og der kunne derfor være grund til at undersøge mulighederne for at forebygge eller standse den. Det må imidlertid forudses at blive særdeles vanskeligt at regulere forholdet ved hjælp af forbud eller andre retsfor skrifter. Det vil næppe være muligt at forbyde danske statsborgere at disponere frit over deres private papirer, herunder at sælge og eventuelt udføre dem, og det vil i hvert fald være vanskeligt eller umuligt at kontrollere overholdelsen af et eventuelt udførselsforbud. Selv om et udførselsforbud begrænsedes til at gælde materiale over en vis alder og skabt af ikke længere levende personer, ville en kontrol forudsætte indførelse af registreringspligt og af et betydeligt administrativt apparat, som det statslige arkivvæsen ikke råder over, og som kun kan tilvejebringes ved betydelige nybevillinger.

København, den 3. februar 1976

Johan Hvidtfeldt

Nationalmuseet:

I anledning heraf skal man udtale, at Nationalmuseet hilser det i Nordisk Råd tagne initiativ velkommen, idet Nationalmuseet finder grund til at støtte enhver bestræbelse for ad lovgivningens vej at hindre eller begrænse vilkårlig handel med og udførsel af værdifulde kulturgenstande, hvad enten disse er fremstillet i Danmark eller ved deres tilstedeværelse her i landet bidrager til at belyse den nationale kunst- og kulturhistorie.

Endvidere taler hensynene til Danmarks internationale kulturforbindelser for en sådan udbygning af den antikvariske lovgivning i Danmark ligesom i de øvrige nordiske lande.

Nationalmuseet regner med til sin tid at få lejlighed til at udtale sig nærmere om indholdet af og formuleringen af de omhandlede lovbestemmelser. Man vil dog allerede nu påpege, at det efter museets opfattelse vil styrke effektiviteten af et eksportforbud væsentligt, dersom der kan tilvejebringes midler, som sætter det offentlige i stand til at erhverve kulturgenstande, der ønskes afhændet til udlandet.

København, den 3. februar 1976

P. d. v.

P. V. Glob

Bent Collin

Statens museum for kunst:

— — — skal jeg herved meddele, at jeg kan anbefale, at der tilvejebringes et dispositionsbeløb, som kan anvendes i tilfælde, hvor Museets finanslovsbevilling ikke rækker til erhvervelse af kunstværker, som er særligt betydelsefulde for Museets samlinger, og hvis forbliven her i landet tør regnes for en national pligt.

København, den 26. januar 1976

Jørn Rubow

Det nationalhistoriske Museum på Frederiksborg:

Uanset at Det nationalhistoriske Museum på Frederiksborg gennem tiderne har høstet store fordele ved den frie import af kunstgenstande fra udlandet (især Tyskland og England), må det erkendes, at faren for udenlandske opkøb af danske antikviteter, især folkekunst og ældre brugsgenstande af enhver art, er blevet så alvorlig og truende for vort lands bestand af kunst- og kulturhistorisk værdifulde genstande, at det nu vil være formålstjenligt med lovgivningsmæssige foranstaltninger, således som de praktiseres i mange andre lande. Det bør efter vor op-

fattelse være en forudsætning, at sådanne kommer til at omfatte rimelige dispensationsmuligheder.

Hillerød, den 23. april 1976

Jørgen Paulsen

Ny Carlsberg Glyptotek:

At forslaget, således som det klart fremgår af ordlyden og af kulturministeriets formulering, men mindre klart af præmisserne, må opfattes som tagende sigte alene på beskyttelse af nationale (nordiske) skatte og kulturobjekter af kunstnerisk, historisk eller arkæologisk værdi, jfr. handelsministeriets præciserende udtalelse af 30. december 1975 om manglende dansk hjemmel til indførelse af generelt eksportforbud for antikviteter under henvisning til bl. a. Rom-traktatens artikel 36.

At Ny Carlsberg Glyptotek under denne forudsætning iflg. sit erklærede samleområde (antik græsk, romersk og etruskisk kunst samt fransk og dansk kunst fra det 19. og begyndelsen af det 20. århundrede) kun i ringe grad, om overhovedet, berøres af det i forslaget rejste problem, nemlig kun for så vidt angår bevarelsen af fremragende værker af dansk guldalderkunst, som må antages især at blive varetaget af Statens Museum for Kunst, men at man direkte opfordret gerne fremsætter sit principielle syn på spørgsmålet, nemlig:

At en eventuel restriktiv lovgivning, hvorved ikke tænkes på generelt eller totalt udførselsforbud, burde omfatte alle kunstværker og antikviteter uanset oprindelsesland.

At man ud fra et rimeligt gensidighedsprincip ikke kan lovfæste og håndhæve et rigoristisk, endsige et totalt, udførselsforbud uden samtidig eller i konsekvens heraf at ratificere UNESCO-konventionen af 1970, hvilket ville være i åbenbar strid med danske og formentlig også med de øvrige nordiske landes interesser.

At forslagsstillerne må formodes at have taget denne konsekvens i betragtning, men synes parate til at acceptere et sådant skridt.

At en ratifikation af UNESCO-konventionen ville overflødig gøre forslaget.

At en dansk eller nordisk restriktiv lovgivning på dette område, hvad forslagsstillerne da også har peget på som en udvej, måtte være baseret på det i England og Frankrig praktiserede præemptionsprincip (*droit de préemption*), ifølge hvilket et af staten nedsat sagkyndigt nævn kan udsætte eksporten af et kunstværk eller en antikvitet, som det skønner ønskeligt at bevare for landet, i indtil 3 måneder ved inden udløbet af denne frist at betale den på en offentlig auktion opnåede eller den af en udenlandsk køber tilbudte pris. I England findes der en spærregrænse på vistnok 3 000 £, således at objekter, der er vurderet lavere, kan

handles frit. Man kunde tænke sig, at man i Danmark, der har færre kulturelle og økonomiske ressourcer, kunde ønske at sætte grænsen lavere, således at også jævner genstande af hjemlig herkomst ville blive omfattet af bestemmelsen, eventuelt tillige genstande af mindre end 100 års ælde.

At det må påhvile det enkelte land at håndhæve sine love og toldbestemmelser, og at en signatar-stat derfor ikke, som forudsat i UNESCO-konventionen, bør forpligte køberen (importøren) til forlods at sikre sig eksportlicens fra oprindelses- eller transitland eller pålægge ham den oftest umulige opgave at dokumentere den pågældende handelslegalitet.

At en fair præemtionsordning, dersom den anerkendtes og praktiseredes universelt, i forbindelse med en rimelig Danefæ (Treasure Trove) — kompensation ville være mere effektiv end UNESCO-konventionen af 1970 og i hvert fald meget væsentligt ville begrænse den illegale eksport — eller i alles interesse legalisere en eksport af et passende omfang.

At det i Nordiske Råd rejste spørgsmål, selv om dets løsning i en nordisk sammenhæng kunne forenes med den omstændighed, at Danmark ene af de nordiske lande formelt er bundet af Rom-traktaten, ikke ses at kunne gøres til genstand for en fællesnordisk lovgivning, der i så fald måtte indeholde bestemmelser om de interskandinaviske relationer, som det ville være yderst vanskeligt at formulere, idet interesserne er parallelle, men ikke nødvendigvis fælles, i visse tilfælde måske tilmed modstridende, og fordi problemet er nationalt og internationalt, men ikke specielt nordisk.

København, den 26. februar 1976

Mogens Gjødesen

Statens lokalmuseumstilsyn:

Statens lokalmuseumstilsyn kan stærkt anbefale, at det foreliggende medlemsforslag, der har peget på en klar mangel i den danske lovgivning, af betydning også for vore internationale relationer, følges op af en lovgivning, som må skønnes at burde tage sit udgangspunkt i og i videst muligt omfang følge den i medlemsforslaget citerede Unesco-konvention af 1970.

Det må vel antages, at emnets kompleksitet, som det også er antydnet i handelsministeriets medsendte udtalelse, og som formentlig er en af hovedårsagerne til den manglende danske lovgivning på dette felt, vil nødvendiggøre et udvalgs- eller kommissionsarbejde, hvortil statens lokalmuseumstilsyn i givet fald gerne tilsiger sin medvirken.

Det må i øvrigt skønnes hensigtsmæssigt, om sådant besluttes, at den-

ne kommission samtidig får til opgave at gennemgå den allerede eksisterende, spredte danske antikvariske lovgivning for om muligt at samordne denne med det her omhandlede forslag til et egentligt antikvarisk lovkompleks.

København, den 2. februar 1976

P. t. v.

Morten Lundbæk

Statens kunstmuseumsnævn:

I den anledning skal man herved meddele, at statens kunstmuseumsnævn kan anbefale, at der tilvejebringes et dispositionsbeløb, som kan anvendes i tilfælde, hvor museer ikke selv er i stand til at sikre sig, at en attråværdig museumsgenstand forbliver her i landet.

København, den 20. januar 1976

P. n. v.

Jørn Rubow

Den danske Antikvarboghandlerforening:

Bøger er ikke nævnt direkte i forslaget, men da man har sendt os korrektoren til udtalelse, skal vi kort redegøre for vort syn på forslaget for så vidt som det vil komme til at berøre bøger, der er mere end 100 år gamle. Antikviteter i almindelig forstand indgår kun undtagelsesvis i vor handel.

Gamle bøger er antikviteter, men adskiller sig fra andre antikviteter derved, at hver bogtitel oprindeligt har været fremstillet i et oplag på et større eller mindre antal. Det er meget sjældent, at der dukker danske bøger op, som ikke findes i et eller flere eksemplarer i de offentlige samlinger. Det vil derfor være urimeligt at etablere kontrolforanstaltninger. Resultaterne vil på ingen måde komme til at modsvare omkostningerne og det besvær, man evt. pålægger en i forvejen vanskeligt stillet lille branche. Antikvarboghandlerne har igennem tiderne haft et fortrinligt samarbejde med Det kgl. Bibliotek, og vi føler os overbevist om, at det kan fortsætte ad frivillighedens vej til gavn for begge parter.

Danske antikvarier handler over størstedelen af kloden. Danske bøger sælges til universiteter og forskere i udlandet, men til gengæld importeres der også mange bøger, både danske og udenlandske, dels til reeksport, dels til salg på hjemmemarkedet til brug for forskere og samlere, hvis samlinger ikke så sjældent ender i offentlig eje.

"The free flow of books" er et helt uvurderligt gode, som alle tænksomme mennesker bør værne om. Det er af allerstørste betydning for nationernes åndsliv og den indbyrdes forståelse.

Gamle danske bøger er ikke et investeringsobjekt af betydning for udlændinge. De er for lokalt prægede, og langt de fleste er ganske uinteressante for udenlandske samlere. Hovedparten af eksporterede danske bøger går til universitetsbiblioteker og skandinaviske forskningsinstitutter i udlandet.

Drejer det sig om danske originale breve og manuskripter, stiller sagen sig lidt anderledes, fordi det er unika. Men vi tror ikke, problemet er stort, fordi de kun i få, specielle tilfælde har nogen interesse uden for landets grænser. Og en effektiv kontrol vil det sikkert være yderst vanskeligt at etablere.

Alt i alt kan vi ikke se, at probleme er stort inden for det område, vi beskæftiger os med. Og vi vil fraråde, at man skaber ordninger, som der ikke er noget virkelig behov for, og som vi tror vil skade mere, end de vil gavne.

København, den 22. januar 1976

Hans Bagger

Rigsbibliotekarembedet:

Generelt må det hævdes, at ethvert forbud mod udførsel af kulturgenstande eller andre restriktioner i samme retning på sin vis, i hvert fald for så vidt angår bøger og manuskripter, er i modstrid mod den almindelige tendens til at fremme informationsudveksling mellem landene, en tendens som jo også UNESCO har støttet med sine konventioner om free flow of information; der kan næppe være tvivl om, at det må anses for en fordel for dansk kultur som helhed, at der rundt omkring i udenlandske biblioteker og andre samlinger findes f. eks. originale værker af Tycho Brahe, Søren Kierkegaard, H. C. Andersen, Ørsted o. s. v., ligesom det må anses for at være af betydning, at landets nationalbibliotek, Det kongelige Bibliotek, i sin egenskab af landets bogmuseum uden vanskeligheder vil være i stand til at erhverve inkunabler, sjældne bogbind og sjældne manuskripter o. l. fra udlandet, og sådanne erhvervelser vil blive vanskeliggjort eller umuliggjort, såfremt et land indførte restriktioner eller udførselsforbud.

Det er dog naturligvis rigtigt, som det er fremhævet i det til Nordisk Råd stillede medlemsforslag, at eksporten af antikviteter og kunstgenstande er steget væsentligt i de senere år, og også ældre danske bøger, manuskripter og breve af berømte danske forfattere er blevet eftertragtede genstande på det internationale marked og handles nu til så høje priser, at det i vidt omfang er umuligt for danske kulturinstitutioner at konkurrere.

Det kan således trods alt være rimeligt, at man undersøger, om det er nødvendigt med restriktioner, og på hvilke måder sådanne kunne iværksættes.

At iværksætte generelt forbud imod eksport af danske bøger og manuskripter af en vis alder vil jeg principielt anse for uhensigtsmæssigt, og det må vel også anses for tvivlsomt, om det kan gennemføres, jfr. Handelsministeriets skrivelse af 20. december 1975 (j.nr. A. 20-75).

Et eventuelt forbud vil meget let kunne omgås og vil kræve ret store kontrolforanstaltninger, og det må naturligvis være en ret for antikvarboghandlere og private bogsamlere m. v., at der, såfremt det forbydes dem at sælge til udlandet, da opstilles et alternativ, hvorefter de pågældende ting købes af den danske stat eller danske statsinstitutioner.

Hele spørgsmålet om at hindre en uønsket eksport af bøger, håndskrifter o. l. vil derefter, såvidt jeg kan skønne, kunne løses ved, at der, således som det fra min side er blevet foreslået for flere år siden, oprettes en for de centrale kulturinstitutioner (Det kongelige Bibliotek, Nationalmuseet o. s. v.) fælles kulturfond, som i givet fald vil være i stand til at købe de ting, som står i fare for at blive eksporteret, og som skønnes at være af så stor interesse, at de bør forblive inden for landets grænser. En sådan kulturfond, der naturligvis bør være af permanent karakter, og hvis midler skulle kunne overføres fra det ene finansår til det andet, vil kunne træde i funktion, når bl. a. værdifulde bøger og håndskrifter står over for at blive udført til udlandet. Ordningen kræver naturligvis en vis anmeldelsespligt, men en sådan pligt vil næppe kunne virke generende for hverken private ejere eller antikvarboghandlere, idet der i mangfoldige tilfælde vil blive givet tilladelse til eksport, f. eks. når det drejer sig om bøger, hvoraf der i forvejen findes et passende antal i danske samlinger. I de tilfælde, hvor tilladelsen ikke gives, må fonden erhverve tingene til en betaling svarende til den, der ellers ville kunne opnås fra udlandet.

En sådan ordning vil formentlig betyde, at uønsket eksport ikke vil forekomme i større omfang, og vil derfor bedre end et generelt forbud have den virkning, som tilsigtes.

København, den 30. januar 1976

Palle Birkelund

Gammel Estrup, Jyllands Herregårdsmuseum:

— — — skal jeg udtale, at Gl. Estrup, Jyllands Herregårdsmuseum, ikke har tilføjelser at gøre til forslaget. Man er opmærksom på det rejste problem, men har ikke hidtil kunnet se, at der kan etableres en ordning, der både kan følges op af rimeligt effektive kontrolforanstalt-

ninger og lader sig praktisere uden at forårsage godtroende erhververe af antikviteter vanskeligheder.

København, den 21. januar 1976

E. Thrane

Dansk kulturhistorisk museumsforening:

— — — skal jeg på foreningens vegne meddele, at man giver sin støtte til det initiativ, der er taget, og bifalder, at der arbejdes videre med de i forslaget anførte muligheder.

Roskilde, den 31. januar 1976

Ulla Thyrring

Museumsdirektør, næstformand

Kunst- og Antikvitetshandlerringen:

— — — at vi for så vidt godt forstår hensigten med den forelagte indstilling vedrørende et eventuelt udførselsforbud for antikviteter befindende sig i Danmark og ældre end et nærmere fastsat årstal.

Vi er i vor forening indstillet på at medvirke til et sådant lovforslag, men finder, at alder alene ikke skal være et afgørende kriterium; f. eks. mener vi, at antikviteter frit bør kunne forhandles inden for de nordiske lande, ligesom de også altid burde kunne udføres til deres oprindelsesland, hvor dette kan fastslås.

Herudover mener vi, at selv om man generelt, som i Sverrig, lægger sig fast på år 1860 som grænse for udførsel, bør der kunne gives adgang til dispensationer fra denne regel i tilfælde, hvor det ikke drejer sig om varer af større sjældenhed.

Et nævn til varetagelse af sådanne dispensationer finder vi ikke alene skal have repræsentation fra museerne, men også fra antikvitetsbranchens organisationer.

Frederiksberg, den 16. januar 1976

P. b. v.

Chr. Lindahl

Foreningen af danske Kunstmuseer:

— — — — —
Vi kan naturligvis gå ind for, at der foretages en sådan undersøgelse, men vil i hvert fald for billedkunstens vedkommende ikke være kede af,

at også ældre dansk kunst var bedre repræsenteret på udenlandske museer, end den er i øjeblikket.

Esbjerg, den 4. maj 1975

T. Permin

Advokat

Dansk Bibliofil-Klub:

— — — skal undertegnede som formand for Dansk Bibliofil-Klub herved meddele, at bestyrelsen har drøftet det nævnte forslag. Bestyrelsen er nået til den formening, at de regler, som findes i England, svarer til bestyrelsens opfattelse af, hvorledes problemet bør løses. Således skulle 80 000 kr. i værdi være grænsen for hvilke kunst- og antikvitetsgenstande der skulle kræves tilladelse til at eksportere — det være sig ting, der er fremstillet her i landet, nordiske ting eller af udenlandsk oprindelse.

Det offentlige bør have en forkøbsret og have en rimelig frist til at skaffe midlerne, således at den pris, som det offentlige køber til, er markedsprisen. Der bør tages rimeligt hensyn til sælger og køber, hvorved der kommer lige vilkår for alle interesserede.

København, den 1. oktober 1976

Niels Gangsted

Føroya Fornminnisavn:

— — — — —
I den færøske lovgivning om fortidsminder er der ved lagtingslov nr. 38 af 2. juni 1970 om tilføjelse til lagtingslov nr. 19 af 16. sept. 1948 om fredning af fortidsminder og bygninger indarbejdet et forbud mod eksport af genstande ældre end 100 år med kunstnerisk, kulturel eller historisk værdi. Forbudet kan i givet fald udstrækkes til også at omfatte yngre genstande.

Landsantikvaren har mulighed for at give udførselstilladelse, ligesom der i tilfælde af landsantikvarens nægtelse kan appelleres til landsstyre, som træffer endelig afgørelse.

Selv om overtrædelser af forbudet aldrig er rapporteret, må det anses for sandsynligt, at det forekommer, da det i praksis er umuligt at kontrollere eventuelle overtrædelser. Bestemmelsen anses alligevel for nyttig, da den sætter landsantikvaren i stand til at gribe ind i sager, han får kendskab til, ligesom bestemmelsen har muliggjort standsning af udenlandske antikvitethandlers annoncering efter genstande, som omfattes af udførselsforbudet.

Den, som får nægtet udførselstilladelse, henvises formentlig til det

hjemlige marked, da loven ikke indeholder nogen bestemmelser herom og museet eller andre offentlige myndigheder ikke pålægges pligt til at erhverve genstande, hvor eksporttilladelse er nægtet.

Fra Føroya Fornminnissavns side kan man fuldt ud tilslutte sig Nordisk Råds forslag, idet man vil fremhæve vigtigheden af, at køber så vel som sælger forpligtes til at lade handelen gå tilbage, når ulovlig eksport foreligger.

Tórshavn, den 12. januar 1976

Arne Thorsteinsson

F i n l a n d

Undervisningsministeriet¹:

— — — nämnda skrivelse har undervisningsministeriet bitt Jyväskylä universitet, Finlands museiförbund, Tammerfors universitet, Åbo universitet, Riksarkivet och Åbo akademi att inkomma med utlåtande i det ovannämnda vid Nordiska rådet väckta medlemsförslaget. Utlåtandena bifogas härjämte (*se nedan*).

Som sitt eget yttrande konstaterar undervisningsministeriet, att skyddandet av den nationella kulturtraditionen inte får leda till inbundenhet utan man bör bevara den ständiga växelverkan mellan den nationella och den universella kulturutvecklingen. Endast i de fall, där växelverkan leder till menlig utarmning av den nationella kulturtraditionen eller när den har andra negativa följder, bör man ingripa i sådan utveckling med lagstiftningsåtgärder eller andra medel som statsmakten förfogar över. Många länder har även ansett det vara nödvändigt att med interna åtgärder begränsa och reglera utförsel av kulturföremål.

Enligt ministeriet är behovet av att begränsa utförsel av kulturföremål stort i alla nordiska länder och förutsätter skyndsamma lagstiftningsåtgärder. I Finland finns för närvarande inga gällande regler, som kan hindra utförsel av värdefulla kulturföremål. Därför har utförseln från Finland varit rätt livlig och utgör på grund av våra relativt knappa kulturföremål ett verkligt hot mot vårt nationella kulturkapital. För att avhjälpa missförhållandet förbereder man som bäst i ministeriet en lag och förordning om begränsning av utförsel av kulturföremål, som man avser att föredraga under första hälften av detta år.

För Finlands del är det inte speciellt betydelsefullt att man utarbetar samnordiska regler om begränsning av utförsel, eftersom kulturföremål utförs från Finland just till andra nordiska länder. Därför bör man främst skapa en nationell lagstiftning för att hindra utförseln från Finland. Undervisningsministeriet anser dock, att det otvivelaktigt är till gagn för frågan att den inte bara behandlas på det nationella planet

¹ Yttrandet översatt från finska.

utan också i Nordiska rådet. Vid sidan av landets interna lagstiftning kunde även finnas ett kompletterande, med den nationella lagstiftningen harmoniserande nordiskt avtal.

Helsingfors den 23 februari 1976

Jaakko Numminen

Kanslichef

Fredrik Forsberg

Yngre regeringssekreterare

Tullstyrelsen:

Tullstyrelsen understödjer medlemsförslaget som går ut på att bevara äldre nordiska kulturföremål i de nordiska länderna. Såsom konstateras i motiveringarna till förslaget har exporten av nationella antikviteter och konstföremål blivit ett internationellt problem, som berör såväl den legala som den illegala utförelsen.

Frågan har också behandlats vid tullkontrollmyndigheternas möten. Gagn för frågan att den inte bara behandlas på det nationella planet. Vid Tullsamarbetsrådets XI tullbrottsmöte i Bryssel 06-10.10.1975 fästes allvarlig uppmärksamhet på smuglingen av kulturföremål och annan brottslighet som föregår själva smuglingen, såsom ett internationellt problem. Mötet godkände en resolution, vari hänvisande till UNESCO-konventionens principer, framfördes önskemålet att Tullsamarbetsrådets medlemsländer — vilka för närvarande är 79 till antalet — aktivt skulle använda sig av och utveckla alla tillbuds stående former för ömsesidigt bistånd för att förhindra denna illegala verksamhet.

I medlemsförslaget hänvisas till åtgärder i syfte att förhindra att värdefulla kulturföremål skingras utanför de nordiska länderna. Såsom en möjlighet har föreslagits att medel ställs till förfogande för uppköp av antika föremål, som bedöms vara av sådant kulturellt värde att de borde behållas i hemlandet. Det torde knappast vara möjligt att genomföra detta tillvägagångssätt på samnordisk bas utan landvis. Såsom i motiveringarna har påpekats, bör detta tillvägagångssätt förenas med bestämmelser om anmälningsplikt vid export av kulturföremål, varvid vederbörande myndighet ges förköpsrätt. Ifall att förköpsrätten inte används, borde för tullmyndigheterna företas ett intyg härför i samband med exporten. Ett viss slag av kontroll i samband med exporten är m. a. o. av nöden även vid ett förfarande som skulle basera sig på förköpsrätt.

I motiveringarna har såsom en annan tänkbar möjlighet framförts tanken på utarbetande av enhetliga nordiska bestämmelser om exportförbud för antika föremål. Kontrollsvårigheterna, som härvid skulle

uppstå och som påpekats av förslagsställarna, är obestridliga. I själva verket borde kontrollen täcka såväl exporten från Finland som importen till landet. Kontrollen skulle å andra sidan underlättas av att den skulle ske inom ramen för samnordiska bestämmelser och gemensamt med de övriga nordiska tullmyndigheterna.

Tullkontrollen är m. a. o. av central betydelse, oberoende av vilkendera av ovannämnda alternativ beträffande exportförbud för antika föremål som skulle komma i fråga. Tullstyrelsen har givit ett utlåtande 30.11.1974 i anledning av undervisningsministeriets utarbetande av ett förslag till lag om kontroll av export av historiskt värdefulla föremål. De förfaringsätt som utskisserats i undervisningsministeriets förslag och som ingått i tullstyrelsens utlåtande i anledning härav, kan enligt tullstyrelsens förmenande även tillämpas på nordisk bas. I praktiken skulle kontrollen anpassas till de övriga tullrutinerna vid export och import utan att kontrollskyldigheterna skulle öka. Kontrollen skulle således huvudsakligen verkställas i form av stickprov, som vid behov kunde kompletteras med skärpt kontroll, t. ex. i anledning av anmälan som inkommit från de övriga nordiska länderna.

Till slut konstaterar tullstyrelsen, att gränstullkontrollen avsevärt skulle underlättas av de åtgärder som vidtas i det inre av landet för förhindrande av illegal export av kulturföremål. Tänkbara åtgärder vore skärpt kontroll i museer för förhindrande av stöld, en noggrann katalogisering av de föremål som skulle omfattas av medlemsförslaget samt fästande av uppmärksamheten på kulturhistoriskt värdefulla föremål genom omfattande upplysningsarbete.

Helsingfors den 29 januari 1976:

Generaldirektörens ställföreträdare:

Veikko Hynynen
Tullråd

Raimo Peltonen
Tullråd

Helsingfors universitet, konsistoriet¹:

Konsistoriet vid Helsingfors universitet meddelar högaktningsfullt, att det förenar sig med det närslutna yttrandet av historisk-filologiska sektionen (*se nedan*).

Helsingfors den 11 februari 1976

Ernst Palmén
Rektor

Rauni Salin
Tj.f. biträdande sekreterare

¹ Yttrandet översatt från finska.

Helsingfors universitet, historisk-filologiska sektionen¹:

Finland har i UNESCO understött konventionen, som reglerar införsel och utförsel av kulturhistoriskt och ur nationell synpunkt värdefulla antikviteter. Finland har inte ratificerat konventionen, utan saken har förberetts i undervisningsministeriet. Målet har varit en fristående nationell lagstiftning. På uppdrag av undervisningsministeriet har förvaltningssekreteraren Ilkka Pere utarbetat en promemoria, som utmynnar i ett förslag till lag om kontroll av utförseln av kulturhistoriskt värdefulla föremål.

Helsingfors universitet förordar stiftandet av sagda lag. Eftersom lagförslaget omfattande beaktar principen i den av UNESCO godkända konventionen tillämpande den i vår nationella lagstiftning och hos oss rådande rättsbegrepp, torde lagförslaget erbjuda en bättre grund för administrativa åtgärder än en internationell konvention. Man kunde dra viss nytta av samordning av lag och administrativa åtgärder i alla nordiska länder, men den kan å andra sidan fördröja lagstiftningen.

Enligt Helsingfors universitet är det viktigt, att man omgående får till stånd en skyddslag för antikföremål av tidigare nämnda slag. Universitetet understöder sålunda det vid Nordiska rådet väckta medlemsförslaget.

Helsingfors den 27 januari 1976

(Ej sign.)

Åbo akademi:

Åbo akademi delar förslagsställarnas uppfattning om nödvändigheten av lagstiftning rörande utförseln av antikviteter från de nordiska länderna. Frågan är brådskande.

Problematiken kan anses omfatta två huvudmoment:

- a) bestämmelser om utförsel från det egna landet
- b) bestämmelser om påföljder inom det egna landet för brott mot annat lands utförselbestämmelser.

Ehuru a) kan förefalla att vara av primärt intresse torde lagstiftning inom a) förbli ineffektiv så länge b) inte tillgodosetts genom internationella överenskommelser och därav föranledd lagstiftning.

Viktigt vore att den lagstiftning som möjligen tillkommer tack vare medlemsförslaget i fråga bleve enhetlig inom Norden.

Åbo den 30 december 1975

För Åbo akademi

Kurt Nyholm

Rektor

C.-E. Sundman
Förvaltningsdirektör

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

Åbo universitet¹:

Initiativet fäster uppmärksamhet vid en fråga som är mycket viktig med tanke på de nordiska ländernas kulturhistoria men som hittills inte beaktats i tillräcklig mån. Det är nämligen uppenbart att viktiga delar av dessa kulturföremål, som är av central betydelse speciellt för etnografi- och kulturhistorieforskare, kan skingras till utlandet genom utförelse av antikviteter. Detta innebär att källmaterial av stort nationellt värde utarmas.

För Finlands del kan man konstatera att det inte finns obegränsat av här aktuella föremål: genom de snabba förändringsprocesserna i samhället har väsentliga delar av detta kulturkapital redan gått förlorade — och i Karelen har kriget förstört en del. För vårt eget land är alltså brådskande åtgärder av nöden. Universitetet föreslår därför att man i Finland så snart som möjligt stiftar en lag med bestämmelser om utförelse av antikviteter — lagen är veterligen redan klar till sina väsentliga delar. Det är samtidigt skäl att utveckla frågan också på nordisk nivå ty gemensamma kulturintressen gör det sannolikt möjligt att i fortsättningen ta upp den till enhetlig behandling. Med hänvisning till ovanstående anser universitetet att det väckta förslaget är motiverat och hoppas att det leder till resultat.

Åbo den 19 december 1976

Osmo Ikola
Rektor

Kari Hyppönen
Byråchef

Tammerfors universitet¹:

Förslaget är i viss mån oklart formulerat. Av dess ordalydelse kan man få den uppfattningen att de nordiska länderna kunde betraktas som en helhet inom vilken fri rörlighet skulle tillåtas för kulturföremål och att begränsningar skulle tillämpas endast vid export till land utanför Norden. Till ett sådant förslag bör man ställa sig klart avvisande. Förfarandet står i konflikt med de bestämmelser om utförelseförbud som redan existerar i de nordiska länderna och speciellt med de synpunkter som utgör grunden för bestämmelserna, d. v. s. att kulturföremål bör betraktas som sådan "nationalegendom" som det av vetenskapliga, museala och kulturpolitiska skäl inte är önskvärt att sälja från den nationella miljön.

Då medlemsförslaget utarbetades utgick man emellertid sannolikt från att varje enskilt nordiskt land skulle införa bestämmelser som på

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

ett enhetligt sätt skulle förhindra att kulturföremål förs ut från respektive land och samtidigt givetvis också från Norden.

Kulturföremålen, allt från gamla konstföremål till folkliga bruksföremål, i de olika nordiska länderna skiljer sig såväl kvalitetsmässigt som kvantitativt i hög grad från varandra och dessutom råder det betydande skillnader i åldersstrukturen. Mest påfallande är skillnaderna mellan Danmark och Finland. Ännu större är variationerna mellan länderna ifråga om vad slags föremål som är eftertraktade för utförsel. Detta innebär att det är mycket svårt att utarbeta enhetliga nordiska bestämmelser där särdragen hos vart och ett lands föremål skulle beaktas, såvida man inte går in för mycket långt gående exportförbud som täcker så gott som alla föremål. Detta vore emellertid inte ändamålsenligt med tanke på det internationella kulturutbytet, och speciellt övervakningen av bestämmelserna skulle vara mycket besvärlig. Av dessa orsaker är lagstiftningen på området mycket brokig i de nordiska länderna. I Finland utreds frågan för närvarande av undervisningsministeriet för att det så småningom skall bli möjligt att skapa ett utförsel förbudssystem som på bästa sätt tjänar våra förhållanden.

Utan att ta ställning till förbud mot utförsel av kulturföremål, förbudens art eller frågan om hur önskvärt det överhuvudtaget är med förbud, anser Tammerfors universitet med hänvisning till ovanstående att det inte är speciellt motiverat att låta utreda möjligheterna att bevara äldre nordiska kulturföremål i de nordiska länderna.

Tammerfors den 22 december 1975

Lauri Seppänen
Prorektor

Matti Jussila
Planerare

Rektor vid Jyväskylä universitet hänvisar i skrivelse den 28 december 1975 till etnologiska institutionens yttrande av den 18 december 1975.

Jyväskylä universitet, etnologiska institutionen:

Etnologiska institutionen vid Jyväskylä universitet anser att medlemsförslaget om utförsel av antikviteter från de nordiska länderna är mycket viktigt. Eftersom det emellertid klart har kunnat konstateras att export av kulturföremål i stor omfattning förekommer inom Norden föreslår institutionen att förslaget formuleras så här: "att Nordiska rådet måtte rekommendera Nordiska ministerrådet att utreda möjligheterna att bevara äldre nordiska kulturföremål i vederbörande land".

Jyväskylä den 18 december 1975

Veikko Anttila
Tf. professor

Riksarkivet:

Riksarkivet behandlar inom sitt verksamhetsområde skriftliga kulturföremål enligt lagen om offentliga arkiv 17.6.1963 (ändring av lagen om offentliga arkiv nr 293/63).

Lagens 13 § säger:

Handlingar, som höra till kommunalt, kyrkligt eller privat arkiv och äro att anse såsom forntida urkunder, må icke förstöras eller överlåtas, förrän meddelande därom gjorts till riksarkivet och detta behandlat ärendet. Riksarkivet äger rätt att låta avskriva och avbilda urkunderna, så ock, då avsikten är att förstöra eller åt enskild person överlåta urkunden, inlösa den till staten och besluta om dess bevarande.

Den i lagen nämnda inlösningsrätten har riksarkivet rätt litet kunnat begagna sig av på grund av att i budgeten inte finns medel anvisade för detta ändamål. Ej heller har riksarkivet befogenheter att bestämma inlösningspriset. Då filatelin nuförtiden har utvidgats från att samla frimärken till att även omfatta urkunder och brevkuvert, i vilka kan finnas frimärken och stämpelmärken, sigill, fjäderpennor som tecken för expresbrev, stämplor o. d. är filatelisternas marknadspris betydligt högre än handlingarnas verkliga värde.

Riksarkivet har inte möjligheter att övervaka allt det arkivmaterial som är i privat ägo. Enligt riksarkivets åsikt borde i stadgandena om utförsel av antikviteter från landet finnas bestämmelser om förbud eller begränsningar av utförsel av de handlingar, som har betydande vetenskapligt källvärde eller som bör anses som kulturminne.

Om ifrågavarande handlingar lämnas till förtullning, bör riksarkivet ha rätt att bestämma ett pris för dessa handlingar och exproprieras dessa. Utförsel från landet skulle endast vara tillåtet med tillstånd av riksarkivet. Ifrågavarande tillvägagångssätt förutsätter dock att hos tullen finns en person som är förtrogen både med antikviteter och skriftliga kulturföremål.

Riksarkivet understöder medlemsförslaget trots att övervakningen av att lagen efterföljs uppenbarligen kommer att möta vissa svårigheter.

Helsingfors den 19 januari 1976

Toivo J. Paloposki
Riksarkivarie

Toini Aunola
Arkivråd

Museiverket:

I Finland har man under de senaste åren i offentligheten fäst rätt stor uppmärksamhet vid det problem, som behandlas i det ifrågavarande

de medlemsförslaget beträffande den ur nationell synpunkt menliga utförelsen av kulturhistoriskt värdefulla föremål.

Vid UNESCO:s generalkonferens 1970, då konventionen angående ifrågavarande ärende behandlades, understödde Finland godkännandet av konventionen, vilken senare likväl icke blivit ratificerad. På uppdrag av undervisningsministeriet har yngre förvaltningssekreteraren Ilkka Pere för Finlands del gjort en utredning angående regleringen av införelse och utförelse av kulturföremål.

Till utredningen anslöt sig ett förslag till lag om kontroll/begränsning av utförelsen av värdefulla kulturföremål samt ett förslag till en förordning given på basen av ovannämnda lag.

I lagutkastet hade man beaktat flera av de möjligheter som nämns i medlemsförslaget i syfte att bevara kulturföremål i ursprungslandet.

I det den 17 april 1975 av museiverket till undervisningsministeriet givna utlåtandet i saken klargjordes att utredningen kunde anses som ett tillräckligt förarbete för stiftandet av en av behovet påkallad lag. Såväl utredaren som museiverket ansåg, att den nämnda UNESCO-konventionens interna genomförande i Finland inte vore ändamålsenligt, utan att man vore tvungen att stifta en särskild lag för att kunna kontrollera efterlevnaden av ett sådant exportförbud. Museiverket ansåg, att en dylik lag borde fås till stånd snarast möjligt.

På basen av det ovan anförda kan man således dra den slutsatsen att frågan i Finland förberetts mycket långtgående. Av den anledningen anser museiverket det icke ändamålsenligt att fördröja lagstiftningsåtgärderna för Finlands del genom att ingående utreda frågan inom ramen för nordiskt samarbete.

Museiverket anser det likväl önskvärt, att de nordiska länderna sammellan gemensamt utreder de verkningar ett eventuellt förverkligande av den planerade lagstiftningen i Finland och de nordiska länderna skulle ha till exempel på tullstadgandena och återförandet till ursprungslandet av illegalt utförda föremål.

De ovannämnda utredningarna får likväl inte fördröja de lagstiftningsåtgärder som kommer att vidtagas för Finlands del.

Helsingfors den 12 december 1975

C-J Gardberg

Överdirektör, statsarkeolog

Heikki Halttunen

Assessor

Finlands museiförbund r.f.¹:

Förslaget grundar sig på behovet att begränsa exporten av kulturföremål. Detta behov är enligt Museiförbundet mycket stort i alla nordiska länder och förutsätter omgående lagstiftningsåtgärder. Det är

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

utan tvekan nyttigt för saken, att den dryftas både på nationell nivå och i Nordiska rådet.

Hos oss i Finland har lagberedningsarbetet, som syftar till att begränsa utförsel av kulturföremål, dock redan framskridit på undervisningsministeriets åtgärd mycket långt och den med frågan förknippade utredningen är enligt förbundet grundlig och dess åtgärdsförslag i huvudsak ändamålsenliga. Dessutom är just exporten från Finland mycket livlig och utgör på grund av våra relativt få kulturföremål ett verkligt hot mot vårt nationella kulturkapital. Situationen medger sålunda inte att åtgärder uppskjuts mycket, vilket utan tvekan skulle vara följden, om lagberedningsarbetet skulle göras inom ramen för det nordiska samarbetet.

Enligt Finlands museiförbund är det därför nödvändigt, att i Finland påbörjade lagberedningsarbeten omgående slutförs och en lag stiftas om begränsning av utförsel av kulturföremål. Det är av ringa betydelse för totalresultatet, om exporten regleras med anmälningsplikt eller tillstånd. Lagens effektivitet torde i praktiken avgörande bero på museiverkets ekonomiska möjligheter att sköta av exportbegränsningen föranledda inlösningsåtgärder.

Helsingfors den 3 februari 1976

Finlands museiförbund r.f.

Unto Salo
Ordförande

Riitta Heinonen
Generalsekreterare

Finska fornminnesföreningen r.f.¹:

Finland har i UNESCO understött 1970 års konvention, som reglerar utförsel av kulturhistoriskt värdefulla antikviteter. Finland har dock inte ratificerat konventionen. Undervisningsministeriet siktar på en särskild nationell lagstiftning i ärendet, för vars beredning yngre förvaltningssekreteraren Ilkka Pere utarbetat ett omfattande betänkande som utmynnar i förslag till lag om kontroll av utförseln av kulturhistoriskt värdefulla föremål.

Enligt Finska fornminnesföreningen är det utförda förberedningsarbetet tillräckligt för Finlands del och föreningen understöder stiftandet av sagda lag snarast möjligt. Detta i synnerhet därför att det ifrågasvarande lagförslaget enligt vår mening å ena sidan beaktat principerna i UNESCO:s konvention och å andra sidan de krav som våra lagars särdrag ställer. Sålunda kan det tjäna som grund för en samnordisk lag om begränsning av utförsel av kulturhistoriskt värdefulla föremål.

Enligt Finska fornminnesföreningen är det viktigt att man snarast

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

möjligt först får till stånd en nationell skyddslag och sedan en väl förberedd samnordisk lag, som hindrar utförsel av kulturhistoriskt värdefulla föremål.

Helsingfors den 29 januari 1976

C. F. Meinander

Ordförande

Teppo Korhonen

Sekreterare

Suomen antikvariaattiyhdistys — Finska antikvariatföreningen:

De antikvariat som hör till Finska antikvariatföreningen r.f. handlar med böcker och gammal grafik. I den mån materialet kan betecknas som *fennica* är det så gott som undantagslöst inhemska köpare som har intresse för detta material.

Utlandet är i högsta grad koncentrerat på det internationella materialet. Här ligger en stor skillnad då det gäller antikvariatet och antikhandeln. Föremål, möbler, tavlor etc. utövar en helt annan lockelse för samlarna oberoende av ursprungsland. Detta faktum är i och för sig en garanti att vårt finländska material i fråga om tryckalster stannar inom landets gränser.

Dock skulle ett exportförbud på tryck gjorda i Finland under 1600-talet (vårt första tryckerisekel) helt säkert vara till nytta för att hindra eventuell utförsel av vår äldsta *fennica*. I synnerhet som det i västvärlden hela tiden ökande samlarintresset överhuvudtaget liksom den ständigt ökande internationella inflationen alltid utgör en viss fara för de raraste objekten i respektive länder.

Helsingfors i januari 1976

För Finska antikvariatföreningen

Tove Olsoni-Nilsson

Ordförande

Numismatiska föreningen i Finland r.f.¹:

Numismatiska föremål av inhemskt ursprung, som alltså har tillverkats i vårt land, är med några få undantag inte kända före året 1790. Man har dock i ringa mått hittat i vår jord annorstädes i Europa tillverkade silver- o. a. mynt, som hör till vårt lands arkeologi och historia som viktiga kunskapskällor för tidsbestämning och den ekonomiska historien.

Samlandet och handeln av numismatiska föremål är internationellt och har ökat kraftigt under de senaste åren. Det ringa antal föremål

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

som hittats i vårt land har minskat det internationella intresset för vårt land i detta avseende. Efterfrågan har sålunda inte ännu mycket stort tillgången på forskningsmaterial. Museiverkets Myntkabinett är dock den riktiga myndighet som kan ge närmare uppgifter härom. I fortsättningen måste man naturligtvis sträva till att trygga de offentliga samlingarnas tillgång på forskningsmaterial och deras bevarande både med inhemska och utländska uppköp.

Numismatiska föremål är i allmänhet på grund av sitt lilla format och sin lilla vikt mycket lätta att exportera. Det vore särskilt svårt att kontrollera möjliga exportbegränsningar, åtminstone i fråga om privata samlare. Det torde vara lätt även för handelsmän på branschen att exportera i deras försäljningslager ingående föremål, som möjligen har arkeologiskt värde, bland andra föremål. En effektiv kontroll skulle ställa stora krav på tullmyndigheternas specialkunskaper. Vi har redan annars mycket få sådana specialkunskaper. Ett bevis på detta är bl. a. bristen på forskartjänster, i jämförelse med t. ex. de övriga nordiska länderna.

De finska samlarna har under de senaste åren skaffat till sina samlingar genom importhandel bl. a. några numismatiska föremål, som hör till antikens historia och som annars inte finns i vårt land. Enligt vår uppfattning är det nyttigt och önskvärt att grunda och öka även privata samlingar av numismatiskt värde i vårt land.

Vi vill också fästa uppmärksamhet vid, att möjliga internationella exportbegränsningar försvårar ökning av samlingar i vårt land, som är fattigt på branschens material, varvid värdefulla föremål kan flyttas utanför vårt lands gränser, när man är rädd för sådana begränsningar.

Med hänvisning till det ovan anförda anför vi som vår åsikt, att det inte torde vara möjligt att göra mycket i praktiken på numismatikens område, när man överväger möjliga exportbegränsningar i Norden eller i större omfång.

Helsingfors den 24 januari 1976

Numismatiska föreningen i Finland r.f.

Nils J. Lindberg
Ordförande

Klaus Selinheimo
Viceordförande

N o r g e

Finans- og tolldepartementet:

Finansdepartementet kan ikkje sjå at det er dokumentert mishøve ved den norske fornminnelova eller praktiseringa av ho som forsvarar auka utgifter med å utvide kontrollen med utførsle av fornminne eller at staten i større grad skal kjøpe inn slike for å sikre dei nasjonalt.

Innanfor ramma av ei slik oppfatning vil Finansdepartementet ikkje ha noko å merke til at føresegnene for eksport av fornminne vert gjort meir einskaplege i dei nordiske landa.

Oslo, 13. januar 1976

Carl C. Lous

Arne Styrmo

Kirke- og undervisningsdepartementet:

Med unntak av arkivar- og biblioteksinstitusjonene har Kirke- og undervisningsdepartementet forelagt medlemsforslaget til uttalelse for institusjonene nevnt i § 3 i Regler i henhold til Lov om fornminne. Følgende fire institusjoner har til nå uttalt seg: Riksantikvaren, Det kongelige norske videnskabers Selskab, Museet, Norsk teknisk museum, Vestlandske kunstindustrimuseum. Alle støtter medlemsforslaget.

Vestlandske kunstindustrimuseum forutsetter at de norske bestemmelsene ikke svekkes ved en eventuell samordning. *Norsk teknisk museum* ventilerer tanken om større fleksibilitet omkring 100-års grensen for antikviteter, slik at museer i visse tilfelle også får høve til å kontrollere eksport av enkelte nyere gjenstander.

Ut over dette har departementet ikke mottatt spesielle kommentarer.

Ut fra det som er sagt ovenfor er dette departement enig i at det blir tatt initiativ til en fellesnordisk utredning for å vurdere mulighetene til å beskytte eldre nordiske kulturgjenstander mot utførsel. Det bør være en forutsetning fra norsk side at de gjeldende norske regler på området ikke svekkes.

En gjør oppmerksom på at sjøfartsmuseene ikke har fått seg forelagt saken til uttalelse. Dersom utredningen blir en realitet, går vi ut fra at disse museene vil få anledning til å fremme sine synspunkter i forbindelse med remissbehandlingen.

Oslo, 6. januar 1976

Etter fullmakt

Johs. Aanderaa

Sverre Ringard

Miljøverndepartementet:

Miljøverndepartementet har forelagt medlemsforslaget for en rekke departementer og institusjoner til uttalelse.

Vedlagt følger de innkomne uttalelser fra Finansdepartementet, Kirke- og undervisningsdepartementet, Riksantikvaren, Kunstindustrimuseet, Nasjonalgalleriet, Norsk folkemuseum, Norsk hærmuseum og Tromsø museum (*se ovan resp. nedan*).

Av de nordiske land synes Norge å ha det mest vidtgående vern når

det gjelder eksport av kulturgjenstander, jfr. fornminneloven av 29.6.1951 § 13 med forskrifter gitt ved Kgl. res. av 5.12.1952.

Det er alminnelig enighet blant de forespurte instanser om at dette vernet ikke må svekkes ved eventuelle felles nordiske bestemmelser på dette felt.

Miljøverndepartementet antar at det kan være en fordel med et nordisk samarbeide på dette området. En stiller seg derfor positiv til Nordisk Råds initiativ om en felles utredning med sikte på å oppnå ensartede bestemmelser i Norden vedrørende utførelse av antikviteter. En vil imidlertid understreke betydningen av at de norske regler ikke svekkes.

Oslo, 2. februar 1976

Etter fullmakt

Morten Thornquist

Halvard P. Johansen

Hærmuseet:

Med ovenfor nevnte skriv fulgte et eksemplar av et medlemsforslag til Nordisk Råd om utførsel av antikviteter fra de nordiske land. I samsvar med "Lov om fornminne" er utførsel av kulturgjenstander forbudt uten specialtillatelse fra visse kulturinstitusjoner. Hva angår eldre våpen som ikke er å betrakte som arkeologiske funn, er denne myndighet tillagt Hærmuseet.

Som det går frem av medlemsforslaget finnes ikke tilsvarende bestemmelser i de øvrige nordiske land — i hvert fall ikke så omfattende. På internasjonal basis finnes en konvensjon i UNESCO's regi, men denne er bare ratifisert av 20 stater. De nordiske land har ikke ratifisert avtalen.

Den norske "Lov om fornminne" antas i prinsippet å innebære en god beskyttelse. Her støter man imidlertid på den store og avgjørende svakhet, nemlig at det norske likeså vel som de fleste andre lands tollvesen ikke makter å utøve den kontroll som er en forutsetning for at loven skal kunne virke effektivt i praksis. Imidlertid skal innskytes at det selvsagt finnes mange ærlige personer som sørger for å ha formalitetene i orden.

En annen side av dette spørsmål er det som er antydnet om å tilstille de enkelte kulturinstitusjoner midler, slik at man ved kjøp kan være i stand til å unngå utførsel, og at gjenstandene derved isteden kan innlemmes i institusjonens samlinger. I en slik ordning ligger både en appell og en mulighet for å redusere utførselen av kulturgjenstander i økonomivinnings henseende. Hvor store beløp det vil dreie seg om er

det umulig å si noe om, da de (ulovlige) salg til utland som hittil har funnet sted naturlig nok ikke er registrert.

Hærmuseet vil se det som en vesentlig bedring av de nå nærmest ukontrollerbare forhold, om det innen de nordiske land

- fastsettes felles regler for kontroll av utførsel av antikviteter
- bevilges midler som kan bremse utførsel av kulturgjenstander og samtidig berike de enkelte kulturinstitusjoners samlinger med de samme gjenstander
- søkes etablert en skjerpet tollmessig kontroll.

En viktig forutsetning for at slike bestemmelser skal ha noen betydning er at de blir kunngjort på en effektiv måte.

Oslo, 9. januar 1976

E. Eyvang
Bestyrer

Nasjonalgalleriet:

Nasjonalgalleriet ser positivt på et nærmere samarbeide mellom de nordiske land på dette felt og ser gjerne en samordning av bestemmelsene om eksport av antikviteter, såfremt dette ikke på noe punkt vil komme til å bety en svekkelse av de norske bestemmelser som gjelder i dag (paragraf 13 i Lov om fornminner, 1951).

I stedet for en svekkelse ønsker Nasjonalgalleriet tvert imot en klarere presisering i loven om at også særlig verdifull billedkunst som er yngre enn hundre år kan nektes utført.

Nasjonalgalleriet vil anse det som en fordel om det kan oppnåes et generelt nordisk eksportforbud for antikke gjenstander, eventuelt at bestemmelsene blir strengere og mer effektive enn de som håndheves i dag.

Oslo, 5. januar 1976

Knut Berg

Oscar Thue

Riksantikvaren:

Riksantikvaren vil i sakens anledning få uttale seg enig i at det bør utarbeides felles regler angående utførsel av antikviteter fra de nordiske land. Norge har, som påpekt, ganske strenge lovregler på området, men håndhevelsen står og faller jo med de dessverre meget svake muligheter tollvesenet har for kontroll.

På Riksantikvarens område har saken kanskje ikke så stor aktualitet. Spørsmål om utførsel av bygningsdeler eller hele bygningen har sjelden eller aldri blitt forelagt oss, og vil vel stort sett sjelden dukke opp.

Når det gjelder bygninger, er det faktisk et annet forhold som er vanskeligere, nemlig oppkjøp og flytting av hus fra bygdene til byene eller andre deler av landet.

Saken bør derfor ha størst aktualitet for museene. Bevilgning av midler til innløsning av gjenstander som trues av eksport, bør komme på tale.

Riksantikvaren er ellers helt enig i at spørsmålet om en felles nordisk utredning av problemet blir tatt opp av Nordisk ministerråd.

Oslo, 5. desember 1975

Roar Hauglid

Foreningen til norske fortidsminnesmerkers bevaring:

Foreningen til norske fortidsminnesmerkers bevaring kan gi sin tilslutning til det forslag som står gjengitt på side 2 i det tilsendte dokument. Vi vil tilføye at det haster med en slik utredning. Det ser ut til at Norge har de mest vidtgående bestemmelser nu (Lov om fornminne av 29. juni 1951, § 13). Av hensyn til dem som i god tro erverver antikviteter bør vel staten være forpliktet til å kjøpe opp disse til takstpris. Aldersgrensen bør vel strammes inn. Vi forstår forslaget slik at restriksjonene ikke skal gjelde for utførsel til annet nordisk land. For å lette hjemkjøp av antikviteter fra land utenfor Norden, bør de være fritatt for merverdiavgift.

Oslo, 14. januar 1976

Bjørn Bjørnseth
Hovedstyrets formann

Kunstindustrimuseet i Oslo:

Stilt overfor det aktuelle forslag finner jeg det naturlig å vurdere to spørsmål:

1. Hvordan fungerer de norske lovregler?
2. Egner de seg som mønster for en eventuell felles nordisk lovgivning?

Ad 1. De norske lovregler er åpenbart de mest rigorøse i Norden. De er relativt klare. Men når det gjelder vilkårene for utførseltillatelse, er det naturlig nok atskillig rom for skjønn. Da slik tillatelse kan gis av flere institusjoner, er det teoretisk mulig for en søker å gå til flere institusjoner inntil vedkommende finner en leder med liberalt syn. En samordning er nødvendig. Etter reglene skal alle tillatelser sendes Riksantikvaren, men hva som der skjer med dem, har vi som skal ta standpunkt til søknadene, aldri fått melding om. Avslag burde også meldes til Riksantikvaren, som på sin side — ut fra det innkomne materiale — med visse mellomrom burde antyde hvor toleransegrensen til enhver tid

går. I det hele tatt bør nok Riksantikvaren settes i stand til en mer aktiv medvirkning til den form for kulturvern det her er tale om.

Det gjelder også opplysningsvirksomhet på en annen viktig front, nemlig tollerne. Min erfaring er at disse føler seg meget usikre innenfor dette felt — naturlig nok. Det er lett å dumme seg. For endel år siden ble en mann stanset på Svinesund med en mengde kobberkjørlere i bilen. En museumsmann ble tilkalt fra Oslo. Kobberkjørlene viste seg å være nylagede i gammel stil. Vedkommende tollere vil neppe stanse flere "antikvitetsmuglere".

De norske lovregler har sikkert redusert utførslen av antikviteter. Men effekten står og faller med antikvitetshandlernes holdning til reglene. Mange av dem er lojale. Da de er underlagt strenge regler om autorisasjon, bør det slås hårdt ned på eventuelle brudd på reglene for utførsel av antikviteter.

Antikvitetshandlernes forbund bør antagelig få anledning til å uttale seg om forslaget.

Ad 2. At de andre nordiske land ikke har så strenge regler som Norge, forvirrer ofte folk fra disse land. Mer ensartede regler vil utvilsomt ha sine fordeler, men saken har mange sider. Bl. a. er de liberale regler, særlig i Danmark, en av de vesentlige forutsetninger for en omfattende virksomhet med internasjonale antikvitetsauksjoner. Innenfor de norske regler ville en slik virksomhet — der betydelige økonomiske interesser er involvert — være utenkelig.

Spørsmålet om de norske lovregler egner seg som mønster for de andre nordiske land, må i det hele tatt henvises til avgjørelse hos disse, da de vil medføre atskillig innstramning.

På den annen side bør ikke Norge liberalisere sine regler for å komme på linje med de andre nordiske land. I den forbindelse er Kunstindustrimuseet ut fra sine forutsetninger nødt til å ta avstand fra en anførsel i det foreliggende medlemsforslag: "Antalet antika föremål av inhemskt ursprung inom Norden torde vara relativt högt".

Hvis det blir tale om friere adgang til overføring av antikviteter internt mellom de nordiske land, må det advares mot dette.

Oslo, 6. januar 1976

Kunstindustrimuseet i Oslo

Lauritz Opstad

Direktör

Norsk folkemuseum:

Før ein går over til sjølve saka, skal ein få minna om følgjande: Norsk folkemuseum var hausten 1975 i to samanhengar i kontakt med Miljøverndepartementet for å få nærare definert og presisert korleis dei

gjeldande reglane skal praktiserast. Den eine saka galdt førespurnad om utførsel til Japan, der det m. a. var spørsmål om overføring til eit utanlandsk museum (brev frå Folkemuseet 28.6., svarbrev frå departementet 10.9.75). Den andre saka galdt spørsmålet om utførsel av eit heilt innbo i samband med tidsavgrensa utflytting til Sveits (brev frå Folkemuseet 28.6., svarbrev frå departementet 18.9.75). Vi viser til desse sakene og dei klargjerande opplysningane som blir gjevne i svarbrev fra departementet.

Det blir i tillegg vist til den uttalinga som vart gjeven av ein komite nedsett av Norske Kunst- og Kulturhistoriske Museer i 1968 (innstillinga om "Vernetiltak i forbindelse med omsetning og utførsel av antikviteter" datert 12.8.1969).

Norsk Folkemuseum helsar med glede det initiativet som Nordisk Råd har teke for å få effektivisert kontrollen med utførsel av antikviteter. Museet kjem kontinuerleg i kontakt med problemet når det blir spørsmål om dispensasjon skal gjevast. Museet kan ikkje ta initiativ i slike saker, men svarar på førespurnader, i regelen frå antikvitetshandlarar. Ein av museets konservatorar tek då alltid kontakt med vedkomande forhandlar, og museets svar blir gjeve ut frå den tilrådinga konservatoren gjev. Museets innstilling har vore at det er vår oppgåve å kunna nekta, meir enn å skulle nekta.

Med bakgrunn i dei røynslene museet har gjort når det gjeld å avgjera spørsmålet om utførsel, kan følgjande punkt presiserast:

1. Det er viktig å ha reglar om eksportforbod, men desse reglane blir svært ofte berre papirpåbod dersom dei ikkje blir følgt opp med ein utbygd kontroll. Det er i første rekkje tollvesenet som utøver denne kontrollen, og det må overvegest om det bør utarbeidast nye reglar om dette. Eitt sikringsmiddel kan vera å krevja at det saman med eksportløyvet skal følgja eit fotografi til identifikasjon av gjenstanden(e).

2. Kontrolltiltaka kan aldri bli effektive nok, og like viktig er det å få gjeve informasjon til dei aktuelle instansene/personane. Slik informasjon kan gjevast på følgjande måte:

a. Alle antikvitetshandlarar bør informerast om kva lova seier, og få ein gjennomarbeidd kommentar frå museumshald. Det viser seg at det finst antikvitetshandlarar som er heilt uvitande om kva lova seier (eller at det i det heile finst ei lov). Norsk Folkemuseum kan gjerne ta på seg å utarbeida slike kommentarar.

b. Museumsetaten må få ei oppgåve over dei tollstasjonane som blir aktuelle når det gjeld å ta stilling til spørsmålet om utførsel. Desse tollstasjonane bør få ny informasjon om saka med klåre retningsliner for korleis dei skal leggja opp kontrollen.

c. Det kan koma på tale med kortare opplæringskurs for personellet ved tollstasjonane.

3. Dei gjeldande reglane opererer med omgrepet "kulturhistorisk interesse". Dette er eit omgrep ein bør sjå nærare på. Mange antikvitetshandlarar tek avgjerd om sal til utlendingar ut frå ei estetisk vurdering. Det har fått til følgje at kulturhistorisk verdfulle ting har gått ut

av landet, fordi dei ikkje heldt estetiske mål. Her bør det ei nyvurdering og presisering til.

Punkta ovanfor er sette opp i samråd med dei konservatorane som i særleg grad har vorte dregne inn når spørsmålet om utførsel skal avgjerast. Ein av konservatorane, Carsten Hopstock, har arbeidd ut eit notat med presisering av visse spesielle punkt. Dette notatet følgjer som vedlegg (Utførsel av antikviteter fra Norge; datert 12.1.76).

Når det gjeld det konkrete framlegget frå Nordisk Råd, kan Norsk Folkemuseum gje følgjande kommentarar:

Nordisk Råd etterlyser ei sams nordisk utgreiing om spørsmålet og bed Nordisk Ministerråd ta initiativet til å få greitt ut spørsmålet. Det blir nemnt to måtar å gjera dette på:

1. Få gjennomført sams nordiske føresegner om eksportforbod for antikke gjenstander. Dette vil krevja ei sterk utbygging og effektivisering av kontrollsystemet.

2. Stilla midlar til disposisjon for styresmaktene, slik at kvart einskilt land kan kjøpa opp antikke gjenstander som blir vurderte som kulturhistorisk verdifulle. Denne løysinga vil krevja eintydige reglar om meldeplikt, slik at styringsmaktene til kvar tid er orienterte.

Som nemnt ser Norsk folkemuseum det initiativet som Nordisk Råd på denne måten har teke, som gledeleg, og vi meiner at det både er påkravt og at det vil ha stor verdi å få ei grundig utgreiing av sakskomplekset. Kan ein få sams reglar for dei nordiske landa, vil mykje vera vunne. Samstundes kan ein så prøva å få arbeidd inn tiltak for å styrkja kontrollen og gjera informasjonen betre, slik det er gjort framlegg om framanfor. — Folkemuseet er i tvil om den andre framgangsmåten, som blir nemnt i framlegget frå Nordisk Råd, vil føra fram. Framlegget vil gje styringsmaktene ei slags monopolstilling når det gjeld å fastsetja prisane, og det kan få til følgje at svært mykje vil bli freista omsett irregulært. Men framlegget opnar for interessante perspektiv, og det bør difor takast med i vurderinga når spørsmålet skal utgreiast.

Norsk folkemuseum vil følgja denne saka med stor interesse og står gjerne til teneste med opplysningar dersom det skulle vera ønskjande.

Bygdøy, 12. januar 1976

Halvard Bjørkvik
Museumdirektør

BIHANG

Uttalelse vedrørende utførsel av antikviteter fra Norge:

I løpet av de årene Norge har hatt restriksjoner for utførsel av antikviteter, der Norsk Folkemuseum skal gi tillatelse eller nekte, har jeg gjort enkelte erfaringer omkring praktisk håndhevelse av loven.

Jeg har mange ganger vært tilkalt for å ta stilling til slik utførsel når det gjelder gjenstander knyttet til bykulturen, men også på annen måte vært involvert i saker av denne art. Som regel har det vært greit å ta avgjørelser. Sakene har stort sett vært opplagte, enten det gjelder tillatelse eller nektelse av utførselen. Jeg har også oppfattet regelen slik at det har vært museenes oppgave å kunne nekte mer enn å skulle nekte, en oppfatning tidligere museumsdirektør Reidar Kjellberg var talsmann for.

Når det gjelder typisk europeiske "antikviteter" som oppgis å være innført som antikviteter, og som later til å være det, har jeg gitt tillatelse til utførsel. I tiden etter siste krig (1945) er importen av slikt gods øket sterkt, og gjennom årene får man en viss øvelse i å vurdere slike saker.

Værre er det med andre europeiske gjenstander som like gjerne kan ha gammel brukstradisjon i Norge, f. eks. ting som kan ha vært innført her som nye og så dannet tradisjon i norsk miljø. Der har jeg tatt hensyn til tradisjonene i hvert enkelt tilfelle, der slike er mulig å få rede på, og tatt hensyn til hvilke mengder det finnes i landet — og hvor godt museene er dekket med slikt materiale. Jeg kan nevne to kategorier:

1) Barokkskap. Disse var det god pris på i 1930-årene da leilighetene ofte var større enn nå. Idag er slike skap vanskelig å få omsatt i Norge, museene er forholdsvis godt dekket, Akershus Slott o. l. bygninger like så. Norske antikvitethandlere har nå funnet marked for slike skap i Tyskland. Her har jeg flere ganger gitt tillatelse til utførsel mot at antikvitethandleren gir Norsk Folkemuseum et fotografi med mål av skapet og en kort beskrivelse av tresort m. m. Stort sett oppgis disse skapene å være innført som antikviteter i 1900-årene, og flere av typene kan styrke en slik påstand. For ordens skyld har jeg i slike tilfelle ofte kontaktet kolleger for å spørre om de kan være interessert for sine institusjoner før jeg har gitt tillatelse til utførsel.

2) Biedemeyer-møbler av mahogni, som ofte må ansees å være masseproduisert i Tyskland, og innført her rundt midten av 1880-årene, er en annen kategori. Slike gjenstander finnes det mange av i Norge, såvel i offentlig som i privat eie. Jeg har gitt tillatelse til utførsel av en del slike gjenstander når de er helt ordinære. Hvis tradisjonene bak dem skulle være av spesiell interesse, f. eks. knyttet til spesielle steder eller personer, kan jeg ha stilt meg annerledes til tillatelsen.

Når det gjelder arv til norske i utlandet, kan utførselen by på problemer. Jeg har i flere tilfelle nektet tillatelse, til og med når det gjelder direkte arvinger eller endog eiernes egen utreise med anmodning om å ta tingene med. Slike situasjoner byr ofte på vanskeligheter hvor en konservator må døyne anklager av til dels sterk art. Hvis jeg likevel skulle tillate utførsel i slike tilfelle, måtte det være fordi materialet er forholdsvis godt dekket i norske museer, men da har jeg foreslått å få gjenstandene fotografert og beskrevet før tillatelsen gis.

Ikke sjelden har antikvitetshandlerne eller transportbyråene allerede pakket gjenstandene og sendt dem til tollboden når det bes om utførsels-tillatelse. I slike tilfeller har jeg nesten alltid krevet gjenstandene pakket ut igjen, blant annet for å hindre et eventuelt smutthull eller vane.

Flere ganger har jeg møtt argumenter som at gjenstanden eller gjenstandene er så sterkt restaurert, at det ikke spiller noen rolle å utføre dem, og at museene likevel ikke vil være tjent med å ha dem. I slike tilfeller har jeg stilt meg skeptisk og overveiet saken nøyer enn ellers, av samme grunner som nettopp nevnt. Påstanden om at gjenstandene skal utføres til Danmark og således blir i Norden, stiller jeg meg også skeptisk til, fordi Danmark lett kan være en bro for videre eksport. Danmark har hittil ingen lov om utførsel slik som Norge, så vidt jeg vet. Det jeg hittil har nevnt viser at loven og håndhevelsen av den ikke byr på store problemer så langt.

Det egentlige problem ligger i skjult eksport, som vi må kunne regne med foregår. Jeg har forstått at det har vært slike lekkasjer, blant annet fra Østfold. Det er også en lett sak å frakte gamle gjenstander til Sverige uten at noen håndhevere av denne lov får rede på det. Små-gjenstander av stor kulturhistorisk verdi (f. eks. sølv, glass o. s. v.) går lett i håndbagasje og kan utføres uten vanskeligheter. Likeledes er det sakens lett å putte gamle gjenstander innimellom vanlig flyttegods som går ut av landet. Det skulle heller ikke by på problemer å utføre gamle gjenstander fra mindre havner i Norge eller med fly. At slik utførsel forekommer, tror jeg man kan regne med som meget sannsynlig.

Loven er nyttig, og personlig vil jeg gå inn for å håndheve den og eventuelt stramme den inn.

Bygdøy, 12. januar 1976

Carsten Hopstock
Førstekonservator

Tromsø museum:

Saka har vært drøfta her mellom de tre berørte avdelinger, og på basis av dette skal vi tillate oss å bemerke følgende:

Når det gjelder oldsaker, finner arkeologisk avdeling at gjeldende lov av 1951 i tilfredsstillende grad ivaretar de interesser som er knytt til slik eksport.

M. h. t. gjenstander av samisk opphav har det i alle år vært drevet innsamling til museer over heile verden. Innafor det samiske kulturområde gikk som kjent mye av gjenstandsmassen tapt under siste krig, så der er nå mindre å samle enn tidligere. Endel kretser innafor samiske organisasjoner går nå sterkt inn for at samene skal få beholde i fred det de har innafor sine områder, samt få tilbakeført fra museene det som tidligere er gått ut av området. Disse ønsker bør det tas hensyn til ved lovendringer, slik at man får bestemmelser som hindrer utførsel fra de samiske områder.

Forøvrig vil vi støtte tanken om forkjøpsrett for museene ved ut-

førsel, med meldingsplikt fra antikvitethandlere. Ved oppkjøp i de samiske områder bør det i alle fall gis slik melding til de samiske museer der, før gjenstander derfra føres vekk, også når det ikke dreier seg om regulær eksport fra landet.

Det bør kanskje også vurderes om alderen på antikviteter bør settes ned, f. eks. til 50 år, for å lette kontrollen.

Forøvrig forstår vi at reglene på dette område nå også er under vurdering i miljøverndepartementet, i forbindelse med forberedelsene til ny lov om kulturvern.

Tromsø, 19. januar 1976

Håvard Dahl Bratrein

Norges kunst- og antikvitetshandlers forening:

Vår forening består i øyeblikket av 20 medlemmer inklusive 4 antikvarbokhandlere, og alle arbeider i Oslo-området, undtatt ett medlem i Bergen og to i Fredrikstad.

De norske regler for eksport av antikviteter er klare, idet generelt forbud foreligger for gjenstander som er over 100 år gamle. Dog kan Norsk Folkemuseum eller annen kulturmyndighet dispensere fra denne bestemmelse hvis gjenstanden enten er sterkt restaurert eller er uten kulturell interesse for landet. Hvis gjenstanden er importert av søkeren selv, kan eksport ikke nektes. Det sier seg imidlertid selv at våre medlemmer ikke eksporterer en norsk gjenstand av kulturell verdi, selv om medlemmet selv har importert den.

Vi vil på den annen side her gjerne få nevne at våre handlere gjennom de siste 30 år har importert hundrevis av norske sølvkrus og andre verdifulle ting, vesentlig gjenstander som de rike engelske og skotske laksefiskere kjøpte opp på Vestlandet i 2. halvdel av forrige århundre — til og med kirkesølv har forekommet. Av annet kan nevnes den berømte "Gaaraastol" (I.C. Dahl's stol) som er kjøpt hjem fra Tyskland. Denslags gjenstander blir selvsagt aldri eksportert på ny.

Våre medlemmer har forøvrig et utmerket samarbeid med våre museer i denne sak, og vi etterlever stort sett det prinsipp at vi ikke engang spør om eksporttillatelse for en gjenstand som er høyverdig og som antagelig må være av kulturell interesse for landet. Vi har nok med å skaffe våre norske kunder gode varer, og vi er ikke spesielt interessert i eksport. At en utlending benytter seg av en norsk stråmann for å få kjøpt en norsk ting, som vi ellers ikke vil eksportere, kan desverre ikke forhindres, men slikt forekommer sjelden.

Det måtte vel være mulig å finne frem til en felles nordisk ordning med hensyn til eksport av antikviteter og andre kulturverdier fra de

nordiske land til verden forøvrig, men samtidig bør det vel utarbeides spesielle lettelser for import/eksport av samme gjenstander de nordiske land imellom!

Vi mener imidlertid at faren for eksport av antikviteter og andre kulturgjenstander ikke ligger hos våre medlemmer eller hos andre handlere, derimot hos privatfolk, som til stadighet tar med seg slike ting når de reiser ut av landet, — uten å oppgi noe til våre tollmyndigheter, — som på sin side heller ikke spør den reisende om noe. Og saken gjelder her ikke bare eksport, men i svært mange tilfeller ulovlig import, som foretas hos utenlandske kunst og antikvitetshandlere for midler den norske statsborger har tilgode i utlandet, — vesentlig smykker, sølv og gull, — og som vedkommende da heller ikke betaler ”moms” for.

Disse ting bør utvivlsomt gis større prioritet, men i slike saker har man også det handicap, at våre tollmyndigheter er helt ukyndige når det gjelder bedømmelse av nevnte ting. I denne forbindelse ønsker vi også å peke på at Oslo-distriktet praktisk talt er det eneste hvor våre tollmyndigheter etterlever reglene for eksport av antikviteter. Langs hele vår lange kyst og grense eksporteres mengder av antikviteter som våre myndigheter ikke kjenner til, — det være seg på grunn av smarte eksportører eller av manglende ”viten” og kyndighet hos våre myndigheter!

Hvis Nordisk Råd er interessert i nærmere opplysninger eller konferanser om denne sak, står undertegnede gjerne til rådighet. I alle tilfelle vil vår forening være interessert i å holdes ajour med sakens gang. Vi tror nok også at det vil være nyttig at ett av våre medlemmer tas med i Rådets fagkomite.

Oslo, 20. november 1975

Arnstein Berntsen

Formann

S v e r i g e

Generaltullstyrelsen:

I kungörelsen (1927: 129) angående förbud mot utförsel från riket av vissa äldre kulturföremål stadgas förbud mot utförsel av vissa sådana föremål, tillverkade före år 1860, nämligen möbler och husgeråd av trä, även i förening med annat ämne, byggnader och byggnadsdelar samt till byggnader hörande inredningsföremål, vägg- och studsarur i foder samt lösa urfoder. Föremål av detta slag, som ingår i personligt bohag, får utföras av person som flyttar till utlandet för att bosätta sig där. I övriga fall fordras för utförsel särskilt tillstånd av riksantikvarieämbetet.

Om någon vill utföra föremål av det slag, som omfattas av kungörelsens bestämmelser och därvid åberopar att detta är tillverkat efter år 1860, åligger det honom — om det inte är uppenbart att föremålet inte är så gammalt — att för tullmyndigheten styrka föremålets ålder genom särskilt intyg om tiden för tillverkningen, utfärdat av tillverkaren eller annan tillförlitlig person eller, om sådant intyg ej kan anskaffas, intyg av tjänsteman hos offentlig eller enskild kulturvårdande institution, såsom museum eller hembygdsförening, eller av sådan institution anvisad sakkunnig person.

Utförsel utan tillstånd av äldre kulturföremål, som omfattas av föreskrifterna i ovannämnda kungörelse, är i princip att betrakta som varusmuggling.

Den kontroll, som tullverket utövar över utförseln från riket av varor, är som regel begränsad till en granskning av de anmälningshandlingar och andra dokument, som vederbörande exportör är skyldig att avlämna till tullmyndigheten i samband med utförseln. Därutöver håller tullverket en allmän uppsikt över trafiken i syfte att så långt detta är möjligt förhindra att varor utföres utan anmälan.

Varuundersökning eller annan fysisk kontroll av exportgoods sker som regel endast i form av stickprov. Urvalet för dessa stickprov är antingen slumpmässigt eller styrt. I sistnämnda fall utväljes för kontroll sådana objekt där det finns särskild anledning misstänka att varusmuggling eller annat tullbrott kan förekomma. Den metodik som används vid kontroll av exportgodset är i princip densamma som den som används vid kontroll av importgodset. Importgodset blir dock som regel oftare föremål för kontroll, beroende på att detta generellt sett är underkastat betydligt fler restriktioner. Importgodset är dessutom som regel belagt med tull, skatt eller annan införselavgift. Exportgodset är i stor utsträckning frilistat enligt bestämmelserna i exportförbudskungörelsen (1947: 324) och inte heller i övrigt underkastat några restriktioner vid utförseln. Några avgifter utgår för närvarande inte vid export varom här kan bli fråga. Däremot föreligger möjlighet i vissa fall till restitution av tull eller annan avgift, skattebefrielse eller exportbidrag för varor som förs ut, vilket i och för sig kan motivera kontroll över att varorna verkligen lämnar landet.

Frågan om omfattningen av den kontroll som skall utövas i samband med utförsel av antikviteter och andra äldre kulturföremål kan enligt styrelsens uppfattning inte ses som en isolerad företeelse utan måste sättas i relation till det totala behovet av kontroll av varutrafiken till och från Sverige. De resurser som står till verkets förfogande för denna kontroll måste användas på ett sätt som medför största möjliga effektivitet totalt sett. En avvägning av insatserna beträffande olika kontrolluppgifter är nödvändig, samtidigt som man måste ha en tillräcklig beredskap för att snabbt kunna anpassa resurserna till inträffade förändringar i trafikens omfattning och struktur.

Tullverkets bevakningsresurser har under senare år i stor utsträckning fått användas för att försöka hålla tillbaka den omfattande smuglingen av narkotika samt annan smuggling av särskilt farlig art. Samtidigt gäller det att genom stickprovskontroller av reseffekter och transportmedel se till att den s. k. resandesmuglingen inte överskrider en för samhället tolerabel nivå. Det synes med hänsyn härtill knappast möjligt att genomföra någon mera omfattande skärpning av den kontroll som nu sker av varutrafiken från landet. En sådan skärpning torde inte heller kunna förenas med föreliggande krav på enkla och snabba rutiner i samband med gränspasseringen för att trafiken till och från landet skall kunna bedrivas på ett tillfredsställande sätt. Man bör i detta sammanhang beakta att Sverige har en såväl totalt som relativt sett omfattande utrikeshandel vilket betyder att mycket stora kvantiteter varor dagligen passerar våra gränser. Den utrikes resandetrafiken har dessutom ökat starkt under en följd av år.

Vad som nu sagts innebär sålunda att tullverket icke kan utöva någon fullständig kontroll över utförseln av äldre kulturföremål. De åtgärder som kan sättas in måste, vilket torde framgå av vad som anförts i det föregående, i första hand vara av selektiv natur där man inriktar kontrollen på sådana varusändningar som kan misstänkas innehålla föremål av det slag varom här är fråga. Styrelsen har fäst de lokala tullmyndigheternas uppmärksamhet på förekommande utsmuggling av kulturföremål och anmodat dessa att så långt ske kan försöka förhindra sådan smuggling.

Undervisning om gällande bestämmelser om in- och utförsel förbud meddelas på samtliga grundläggande kurser vid tullskolan och hos de regionala tullmyndigheterna. Som framgår av vad som tidigare sagts åligger det den som skall utföra föremål av det slag varom här är fråga att vid tveksamhet styrka föremålets ålder genom intyg från sakkunnig person. Tullpersonal behöver med hänsyn härtill inte i och för sig besitta de kunskaper som erfordras för att avgöra om ett föremål är tillverkat före eller efter år 1860.

En eventuell utvidgning av nu gällande exportförbud för vissa äldre kulturföremål att även omfatta andra varuslag skulle medföra ökade svårigheter att utöva en effektiv tullkontroll. Även om tullverkets möjligheter att hindra utförsel av utförsel förbudna varor är begränsade har ett exportförbud — i kombination med varusmuggningslagens påföljder för utförsel av varor i strid mot utförsel förbud och försök därtill — likväl en preventiv effekt. Det torde således kunna förutsättas att ett exportförbud efterlevs av flertalet exportörer.

Stockholm den 9 januari 1976

Generaltullstyrelsen
Lennart Eriksson

Tell Hermanson

Riksantikvariet och Statens historiska museum:

Mot bakgrunden av vad som framförts i förslaget och den inom ämbetet under en lång följd av år vunna erfarenheten anser ämbetet det vara ytterst angeläget att en undersökning, som syftar till att utreda möjligheterna att bevara äldre nordiska kulturföremål i de nordiska länderna snarast kommer till stånd.

Stockholm den 22 januari 1976

Riksantikvarieämbetet

K. E. Högner

Ake Nisbeth

Nationalmuseum:

Enligt nationalmuseets mening skulle ett generellt exportförbud komma att visa sig tämligen verkningslöst, när möjligheterna att kontrollera efterlevnaden av ett sådant förbud synes i det närmaste obefintliga. I den i medlemsförslaget omförmälda UNESCO-konventionen sägs bl. a., att medlemsstat skall vidta erforderliga åtgärder för att förhindra att museer och liknande institutioner förvärvar kulturföremål som olagligen exporterats från annan medlemsstat. Även en sådan reglering ter sig problematisk. Den professionella konsthandeln kan nämligen därigenom lockas att konstruera falska provenienskedjor, något som kan leda forskningen till allvarligt men.

Alltsedan budgetåret 1965/66 har de svenska statsmakterna ställt ett särskilt riksstatsanslag till förfogande för att användas till inköp av vissa kulturföremål, beträffande vilka risk föreligger att de kommer att föras ut ur landet. Denna ordning torde vara helt tillfyllest, om den fungerade. Nationalmuseet har dock på denna punkt gjort den erfarenheten, att man överlätit åt museet att med hjälp av de för dess normala accession anslagna statsmedlen ta på sig kostnaderna för sådana räddningsaktioner. Vid inte mindre än tre tillfällen, nämligen i februari 1970, i oktober 1973 och i november 1973, har museet ansökt om medel ur omförmälda särskilda riksstatsanslag men i samtliga fall fått avslag. I intet fall har heller de konstföremål det gällt kunnat räddas inom ramen för museets reguljära statsanslag. Risk föreligger för att tilltron till nationalmuseets möjligheter att rädda konstföremål på denna väg därigenom rubbats, något som kan verka hämmande på framtida hembud åt museet av föremål av denna typ.

Stockholm den 7 januari 1976

Bengt Dahlbäck

Överintendent och chef för Nationalmuseum

Sven Ljungberg

Nordiska museet:

Nordiska museet är remissinstans till riksantikvarieämbetet i frågor om utförsel av möbler och andra träföremål m. m. enligt 1927 års kungörelse.

Ärenden av detta slag har för museets del ökat väsentligt under 1970-talet. Huvudorsaken är stor efterfrågan från utlandet, där föremålen kan säljas med betydligt högre vinst än i Sverige.

De föremål för vilka utförseltillstånd begärs, registreras med bild och text och detta både vid tillstyrkan och avstyrkande. Denna dokumentation är värdefull, framför allt från forskningssynpunkt.

Det finns säkra belägg för att stora mängder av föremål, för vilka utförseltillstånd ej har sökts, förts ut ur landet. Det finns t. o. m. anledning misstänka export av vissa möbler för vilka utförseltillstånd begärts men avslagits. Den väsentliga orsaken torde vara den ringa risken för upptäckt på grund av tullmyndigheternas bristande resurser. Danmark, som inte har någon lagstiftning som kräver exporttillstånd för antikviteter, fungerar ofta som transitoland. Det är för närvarande inte möjligt att bilda sig någon säker uppfattning i fråga om vilka slag av föremål vilka kvantiteter och till vilka värden olaglig utförsel sker.

Det sedan 1965 anvisade särskilda förslagsanslag för inköp av vissa kulturföremål, beträffande vilka risk föreligger att de kommer att föras ut ur landet, har endast fått utnyttjas i ett fåtal fall. De mycket höga krav som ställs på de föremål som på detta sätt skall "räddas kvar" i landet utesluter helt de enklare ting från allmoge- och borgerlig miljö som är en lika viktig del av svenskt kulturarv som toppskiktet av konst- och konsthantverksprodukter. En ansökan att få disponera medel ur anslaget för inköp tar också för närvarande tid att behandla. Det är därför omöjligt att vid ett auktionstillfälle snabbt förvärva föremål, som man på goda grunder kan misstänka kommer att föras ur landet utan tillstånd.

Nordiska museet vill starkt betona behovet av skärpt kontroll av efterlevnad av exportförbudet samt också av snar utvidgning av förbudet till i första hand svenska 1700-talsfajanser som för närvarande är begärliga utomlands.

Nordiska museet tillstyrker att Nordiska rådet måtte rekommendera Nordiska ministerrådet att utreda möjligheterna att bevara äldre nordiska kulturföremål i de nordiska länderna. Nordiska museet anser att en enhetlig lagstiftning i de nordiska länderna och ett samgående i kontroll-, bedömnings- och upplysningsfrågor skulle vara av stort värde.

Stockholm den 30 januari 1976

Sune Zachrisson
Styresman för Nordiska museet

Sveriges Konst- och antikhandlareförening:

Under de senaste hundra åren, då intresse för antikviteter förelegat, har en enorm import av sådana ägt rum till Sverige. Under 1800-talet främst från Tyskland och Frankrike, efter första världskriget även från Italien, Österrike, Holland och Kina och efter andra världskriget till största delen från England.

Under de senaste 10 åren torde importen ha minskat och en viss export förekommit, främst av utländska föremål, som kunnat säljas till högre priser i respektive ursprungsländer, t. ex. hamburgerskåp och meissenporcelain i Tyskland, förgyllda bronser i Frankrike, italienska tavlor i Italien etc.

Däremot har exporten av svenska föremål varit obetydlig. Den förutsätter ju att man kan få mer betalt i utlandet än i Sverige. Det är allmänt bekant att priserna på svenskt silver, måleri, porcelain etc. hos oss är så högt, att utlandet inte kan betala mer.

Vad som varit och i viss mån fortfarande är lågt i pris av svenska föremål är skrymmande möbler, som på grund av sin storlek inte passar i moderna våningar, t. ex. skåp, chiffonjerer, skänkar och stora byråer. Att dessa exporteras kan likväl inte sägas utgöra någon nämnvärd förlust för landet.

När kungörelsen om utförelsförbud för vissa kulturföremål utfärdades år 1927 var den en reaktion mot den export av allmogeföremål, som då förekom till Amerika.

Allmogeföremål med originalmålningar i behåll samlas emellertid i Sverige i dag så ivrigt och till så höga priser att det inte lönar sig att exportera dem.

Från museihåll har hävdats att svenska föremål som exporterats, genom allehanda ingrepp förlorat sin svenska karaktär, vilket skulle försvåra identifikationen och återimport hit i framtiden.

Av annonseringen i internationella tidskrifter t. ex. den engelska "Connoisseur" framgår tvärtom att firmor, som får in svenska saker, det kan gälla en kristallkrona, en spegel eller en silverpjäs, framhåller och betonar ursprungslandet, tydligen i vetskap om att de attraherar nordiska köpare.

Att som i Nordiska rådets medlemsförslag i denna fråga påstå att föremålen "skingras" när de exporteras torde vara starkt överdrivet.

Lika litet som man kan säga att utländska föremål "skingrats" i och med att de hamnat i Sverige. Tvärtom har vi i vårt land fyllt våra museer med utländska saker t. ex. Nationalmuseum, ostasiatiska, egyptiska, etnografiska eller medelhavsmuseet.

Vi omger oss med och vårdar i våra hem japanska träsnitt, indiska bronser, kinesisk keramik, venetianskt glas, franska gravyrer, tyskt porcelin, holländskt måleri, engelska möbler etc.

Det är väl förmätet att tro att nordiska föremål skulle bli sämre bevarade i utlandet om man där anser dem värda att förvärvas.

Om exportförbud införs torde man även få den konsekvensen, att importen av svenska föremål, som påträffats utomlands begränsas. En viss tvekan att införa saker, som sedan inte får utföras igen, om man önskar det, skulle förmodligen uppstå.

Detta skulle framför allt bli kännbart om exportförbudet utsträcktes till att gälla även föremål av utländskt ursprung. Ingen skulle taga till Sverige t. ex. en dyrbar målning inköpt på världsmarknaden, om han vet att han inte får sälja den på samma marknad igen, om det skulle bli nödvändigt.

Sveriges konst- och antikhandlareförening är anslutet till CINOA (Confederation international des Negociants en Oeuvres d'art) som bekämpar alla handelshinder och vi anser att det inte föreligger några vägande motiv för ett exportförbud utan anser tvärtom att även kungörelsen från år 1927 bör slopas.

Varje förbud, anmälningsplikt etc. skapar byråkrati med därav följande kostnader, tidsspillan, besvär och beroende av myndigheter.

Statens offentliga samlingar är i dag så fyllda av kulturföremål, till stor del förvarade i magasin och otillgängliga för allmänheten, att det sällan torde komma fram något på marknaden, som skulle komplettera deras bestånd.

Med nöje skulle emellertid handelns representanter erbjuda staten att köpa sådant, som man bedömde omistligt för landet om vederbörande museimyndighet finge tillräckliga medel härför till sitt förfogande.

Under återopande av vad ovan framförts får vi uttrycka vår förhoppning, att inga nya hinder för handeln med konst och antikviteter skapas, utan att tvärtom de redan existerande avlägsnas.

Stockholm den 7 januari 1976

Gregor Aronowitsch

Ordförande

Riksförbundet för hembygdsvård:

Rapporter från hembygdsföreningar och enskilda medlemmar från olika delar av landet berättar om systematiska uppköp av stora kvantiteter bygdeföremål i huvudsak på auktioner, samt utförsel av dessa legalt och illegalt ur landet i bl. a. möbelbussar via Danmark. Föreskriven exportlicens tycks sökas endast i obetydlig omfattning. Tullkontrollen synes vara otillräcklig och många kulturföremål omfattas icke av exportrestriktionerna.

Samfundet för hembygdsvård och Svenska ungdomsringen för bygdekultur anordnade våren 1974 en debattafton kring frågan. Vid denna deltog bl. a. också representanter för ansvariga myndigheter. Ovan nämnda iakttagelser bekräftades under debatten. Det framkom vidare att den svenska tullen icke anser sig ha resurser för att övervaka gällande bestämmelser. Erforderlig expertis synes ej regionalt stå till tullens förfogande. Vid mötet framfördes krav på snabba effektiva åtgärder för att förhindra utförsel samt på ändringar av kungörelsen från år 1927, så att den kommer att omfatta flera föremål än de som nu omfattas av bestämmelserna i kungörelsen. Vid en interpellationsdebatt i riksdagen den 7 maj 1974 har en utredning utlovats.

Enligt vad vår ordförande inhämtat genom riksdagens upplysnings-tjänst den 1 dec. 1975 har

regeringen uppdragit åt statens kulturråd att göra en värdering av erfarenheterna av gällande ordning i fråga om utförsel av äldre kulturföremål och i anledning därav avge de förslag som rådet kan finna påkallade.

Enligt uppgift från kulturrådet har man inom rådet tillsammans med representanter för riksantikvarieämbetet och Nordiska museet börjat utarbeta förslag till hur den aktuella utredningen och värderingen skall utföras. Med detta förslag som underlag kommer kulturrådets styrelse vid sammanträde i februari eller mars 1976 att besluta om sättet för utredningens genomförande. Uppdraget anses av kulturrådet vara brådskande och handläggs med förtur.

Riksförbundets ordförande har i slutet av januari 1976 — under hand — av utbildningsministern erfarit att han också finner ärendet vara av brådskande natur.

Det är angeläget att de nordiska länderna som har likartad kultur snarast vidtar gemensamma åtgärder för att hindra icke önskvärd export av kulturföremål. Frågan måste dock även ses ur internationell synvinkel: Det är inte konsekvent att nordbor inför utländska antikviteter och samtidigt förbjuder utlänningar att köpa upp och föra ut nordiska sådana. Däremot torde ett underlättande av inköp utomlands för återinförsel av nordiska antikviteter via skattelättnader vara önskvärt. För närvarande måste man vid svenska tullen erlægga moms vid återinförsel av antikviteter. Föremål som är över 100 år får dock införas tullfritt. Möjligen kunde ett för Norden gemensamt tullskydd övervägas.

Vidare bör en avsevärd förbättring ske av de ekonomiska möjligheterna för myndigheter och museer att förvärva kulturföremål, böcker m. m. som anses omistliga för respektive land.

Slutligen bör det framhållas att även enklare bruksföremål o. d. ur bondekulturen numera är begärliga på den europeiska marknaden. Även detta innebär risk för en betydande kulturell utarmning. Det är därför viktigt att också på detta område överväga för Norden gemensamma åtgärder.

Sammanfattningsvis önskar Riksförbundet för hembygdsvård uttrycka följande.

Nordiska rådet bör rekommendera de nordiska länderna:

1. att snarast ratificera UNESCO-konventionen om in- och utförsel av antikviteter och konstföremål och utforma tullbestämmelserna i enlighet därmed,
2. att ge tullverken möjligheter att i samarbete med varandra kontrollera att bestämmelserna åtföljs,
3. att tullen utrustas med regional expertis som vid behov kan tillkallas.
4. att underlätta återinförsel av redan utförda nordiska antikviteter exempelvis genom vissa skattelättnader.

Stockholm den 30 januari 1976

Riksförbundet för hembygdsvård

Ivan Svanström
Förbundsordförande,
riksdagsman

Rune Engström
Kanslichef

Medlemsförslag

om utnyttjande av alternativa energikällor

(Väckt av Johannes Antonsson, Svend Haugaard, Eric Krönmark, Morten Lange, Bror Lillqvist och Erland Steenberg)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Nordforsk:

NORDFORSK er enig i at det kan være nyttig med nordisk samarbeid om visse FoU-oppgaver innen energisektoren. Overveielser om alternative energikilder bør skje i denne sammenheng.

I den utstrekning samarbeidsbehov lar seg aktualisere innenfor rammen av medlemsorganisasjonene (de fem landenes teknisk-vitenskapelige forskningsråd og motsvarende samt ingeniørvitenskapsakademiene), vil NORDFORSK finne det naturlig å ta opp slikt FoU-samarbeid.

Når det gjelder den foreslåtte kartlegging i Nordisk ministerråds regi, vil vi imidlertid vise til en nylig avsluttet utredning, "Samnordisk forskning, utveckling och teknologiförmedling på energiområdet" (Rapport till Nordiska Ämbetsmannakommittén för industri- och energipolitik. 1 oktober 1975). I denne sammenstillingen berøres også området alternative energikilder. Vi kan ikke se at det på det nåværende tidspunkt vil være hensiktsmessig med ytterligere utredninger av kartleggende type.

Stockholm den 12 desember 1975

NORDFORSK

Tore Tysland

Styrets formann

Erling Hagen

Direktør

Nordel:

Nordel følger med stor interesse aktiviteten på energiområdet når det gjelder de ikke konvensjonelle energislag, særlig med tanke på mulig-

hetene for utnyttelse til elproduksjon. Det foregår allerede samarbeid mellom elkraftprodusentene i de nordiske land i disse spørsmål, spesielt tas det sikte på en viss arbeidsdeling mellom landene i behandlingen av de alternative energislag, alt etter de enkelte lands forskjellige naturlige forutsetninger.

Blant annet på bakgrunn av redegjørelsen i utredningen "Nordisk energisamarbejde" (NU 1974: 26) har Nordel besluttet

dels å utarbeide en rapport om den aktuelle status innen de nordiske land når det gjelder eksisterende kunnskaper om og oppfatninger av fremtidsutsiktene for de alternative energislag: solenergi, geotermisk energi, vindkraft, bølge- og tidevannsenergi, breedreaktorer og fusjonsenergi samt om varmepumper,

dels å utrede forutsetningene for anvendelsen av mottrykkskraft og gi forslag til eventuell utveksling av erfaringer innen Nordel om mottrykkskraften.

Arbeidet med de nevnte spørsmål pågår innen Nordel. En rapport skal fremlegges til Nordels årsmøte 2.—3. sept. 1976. Nordel har også medvirket med foredragsholdere ved en konferanse om alternative energislag i Stockholm 27. november 1975, arrangert av CDL, Svenska Kraftverksföreningen og IVA.

I tillegg til utredningsarbeidet pågår i de enkelte nordiske land praktiske forsøk med utnyttelse av de forskjellige alternative energislag. Først og fremst må nevnes den allerede eksisterende utnyttelse av geotermisk energi på Island, hvor det foruten den store andel den har av husoppvarming etc., foregår praktiske forsøk med elproduksjon fra geotermisk energi. I Finland arbeides det med øket anvendelse av torv som brensel for varmekraftverk. I Danmark og Sverige studeres vindkraften, og i Norge har man spesielt tatt opp mulighetene for utnyttelse av energien i havbølgene.

Nordel følger også utviklingen når det gjelder solenergien, som i første omgang er aktuell for oppvarmingsformål, men av naturlige grunner foregår praktiske forsøk foreløpig bare under sydligere himmelstrøk. Utviklingen av breedreaktoren og fusjonsenergien følges av Nordels kjernekraftutvalg. Det bør også nevnes at det i Sverige pågår omfattende forsøk med anvendelse av varmepumper.

Under henvisning til det som er sagt ovenfor vil Nordel få fremholde:

1. Nordel anser det innen Nordel pågående arbeid på området alternative energislag for å imøtekomme de krav til samordning av utviklingen innen Norden som forslagstillerne i Nordisk Råd ønsker, i hvert fall når det gjelder utnyttelse av de alternative energislag til produksjon av elektrisk energi.

2. Om Nordisk Råd eller Nordisk Ministerråd vil oppnevne arbeidsgrupper for ytterligere studier av de nevnte energispørsmål, ønsker Nordel i tilfelle å bli representert i disse.

Som nevnt foran ventes en rapport om Nordels arbeid med alternative energislag å bli fremlagt på Nordels årsmøte 2.—3. sept. 1976. Hvis Nordisk Råd ønsker en tidligere mere utførlig dokumentasjon enn den nå oversendte uttalelse fra Nordel, ber vi om beskjed. Det kan i tilfelle komme på tale med en foreløpig rapport på grunnlag av det hittil fremkomne materiale, bl. a. foredragene på den foran nevnte CDL-konferansen.

Oslo, 18. desember 1975

Sigurd Aalefjær

Olav Melby

Nordisk industrifond:

Nordisk industrifond får med anledning härav meddela, att Nordiska ämbetsmannakommittén för industri- och energipolitik den 12 mars 1975 tillsatte en särskild ad hoc kommitté för nordiskt samarbete inom forskning, utveckling och teknologiförmedling på energiområdet. Ad hoc kommittén tillsattes med anledning av Nordiska ministerrådets (industriministrarnas) anmodan i "Tilläggsberättelse rörande nordiskt energi- och industrisamarbete", C 1, 1975.

Ad hoc kommitténs uppgifter blev i överensstämmelse med Tilläggsberättelsens formuleringar att undersöka behov av och möjligheter för ytterligare nordiskt samarbete inom forskning, utveckling och teknologiförmedling på energiområdet och rapportera till Ministerrådet före den 1 oktober 1975. Rapporten förutsattes dels innehålla en genomgång av konkreta forskningsprojekt, som inte faller under andra nordiska samarbetsorgan och som är av intresse för två eller flera nordiska länder, dels ge anvisning om hur samarbetet kan organiseras inom ramen för existerande organisationer och hur finansieringen kan planeras.

Tillsättningen av ad hoc kommittén och formuleringen av dess uppgifter sammanbands i Tilläggsberättelsen ej med en utredning av möjligheterna att genomföra de projekt som hade föreslagits av de nordiska industriförbunden i bilagan till den nordiska energiutredningen. Det har dock under arbetets gång visat sig vara ändamålsenligt att i ad hoc kommitténs rapport ta med de av industriförbundens förslag som kunde hänföras till ad hoc kommitténs område.

Ad hoc kommittén har bestått av representanter för Nordisk industrifonds styrelse och sekretariat samt från NORDFORSK och NKA. En representant för Nordiska ministerrådets sekretariat har följt kommitténs arbete

Ad hoc kommittén har nu genomfört sitt uppdrag och överlämnade den 1 oktober 1975 en redogörelse för sitt arbete i en rapport till äm-

betsmannakommittén för industri- och energipolitik. I rapporten framhåller ad hoc kommittén att man anser sig ha konstaterat behov av och möjligheter för ett ökat nordiskt samarbete inom energi FoU och man framlägger synpunkter på omfattningen av ett sådant samarbete samt förslag till hur samarbetet kan organiseras och finansieras. Rapporten kommer att utges i Nordisk utredningsserie.

Rapporten beskriver ca 60 förslag till nordiska energiprojekt. Förslagen är grupperade i tre fackliga huvudområden: energiproduktion, energidistribution och energianvändning. De beskrivna projektförslagen har i första hand betraktats som exempel på projektområden och icke som färdigformulerade projekt som kan rekommenderas bli genomförda i föreliggande form. Ad hoc kommittén har företagit en prioritering av projektförslagen och framräknat projektkostnaderna för tre prioritetsgrupper.

Inom huvudområdet energiproduktion, som kostnadsmässigt är den största av de tre fackliga huvudområdena, har projekt rörande jordvärme, solenergi och vindkraft av ad hoc kommittén givits hög prioritet.

Den ovan nämnda rapportens förslag till nordiskt samarbete inom forskning, utveckling och teknologiförmedling på energiområdet bygger på en värdering av behov och möjligheter, som dels framkommit från de kontakter som under rapportarbetet tagits med nordiska FoU-kretsar, och dels på den kännedom om de nordiska ländernas och andra industriländers energi-FoU, som finns hos ad hoc kommitténs och Nordisk Industrifonds styrelseledamöter.

Med hänvisning till formuleringen i det föreliggande medlemsförslaget A 466/e vill Nordisk industrifond som sin uppfattning framhålla, att det finns behov av och möjligheter för nordiskt samarbete inom forskning och teknologi beträffande jordvärme, solenergi och vindkraft men att det knappast finns behov av att sätta igång ytterligare utredningar utöver de undersökningar som ligger till grund för den ovan nämnda rapporten från ad hoc kommittén samt det planläggningsarbete som i rapporten föreslås bli utfört innan konkreta projekt sätts igång. Enligt beslut vid sammanträde med Nordiska ministerrådet (industriministerrådet) i Köpenhamn den 17 november 1975 kommer utökad samarbete inom forskning, utveckling och teknologiförmedling på energiområdet att sättas igång under 1976.

Stockholm den 8 december 1975

För Nordisk industrifond

Rut Bäcklund-Larsson

Nordens fackliga samorganisation — NFS:

I många länder pågår en omfattande forskning för att undersöka möjligheterna att utnyttja jordvärme, solenergi och vindkraft i energihushållningen. Det är enligt NFS' uppfattning viktigt att de nordiska länderna följer med och tar del i detta forskningsarbete. Vart och ett av de nordiska länderna har emellertid svårigheter att disponera nödvändiga resurser och det är därför nödvändigt att utnyttja möjligheterna till nordiskt samarbete vad gäller energiforskning.

Samtidigt måste emellertid uppmärksammas att Nordiska ministerrådet redan givit Nordisk industrifond i uppdrag att på grundval av en nyligen genomförd inventering av nordisk energiforskning arbeta vidare med dessa frågor. Under 1976 planerar industrifonden att låta genomföra ett flertal förstudier av olika områden för nordiskt energiforsknings-samarbete. Därvid kommer även forskningssamarbete vad gäller jordvärme, solenergi och vindkraft att bli föremål för studier. NFS anser att resultaten av ovan angivna aktiviteter inom ramen för Nordisk industrifonds verksamhet bör avvaktas innan ytterligare åtgärder vidtas.

Stockholm den 15 december 1975

Nordens fackliga samorganisation

Richard Traelnes
Generalsekreterare

D a n m a r k**Handelsministeriet:**

I overensstemmelse med de indhentede udtalelser fra undervisningsministeriet, miljøministeriet og atomenergikommissionen skal handelsministeriet meddele, at man ikke finder, at der er behov for yderligere kortlægning af området end den i dag forefindende, og at det kan befrygtes, at det foreslåede initiativ vil kunne medføre en forsinkelse af en påkrævet hurtig intensivisering af de eksisterende forsknings- og udviklingsprojekter på området.

København, den 2. januar 1976

P. m. v.

E. b.

A. Henriksen
Konsulent

Industrirådet:

I efteråret 1974 afleverede de nordiske industriforbund et notat vedrørende energiforsyning og energiøkonomi, som blandt andet pegede på visse projektområder, der syntes at være egnede for særlig indsats inden for rammerne af et nordisk samarbejde. Heri indgik ikke direkte projekter vedrørende geotermisk energi, solenergi og vindkraft.

Dette bør dog ikke tages som udtryk for, at industrien ikke finder det af betydning, at også mulighederne for på længere sigt at udnytte mere utraditionelle såkaldte alternative — energikilder, bør undersøges nærmere, og at man ligeledes bør overveje, om udviklingen på dette område bedst fremmes gennem nordisk samarbejde.

Industrirådet lægger derfor i relation til det foreliggende forslag vægt på, at den nyligt udarbejdede rapport fra den nordiske embedsmandskomite om "Samnordisk forskning, utveckling och teknologiförmedling på energiområdet" også omfatter området alternative energikilder.

København, den 21. januar 1976

Ove Munch

F. Breitenstein

Danske Elværkers Forening:

— — — oplyse, at foreningen ikke har bemærkninger at gøre til forslaget eller kan stille supplerende oplysninger til rådighed vedrørende det fremsendte forslag.

København, den 16. januar 1976

Danske Elværkers Forening

L. Leonell

Arbejderbevægelsens Erhvervsråd:

— — — kan tilslutte sig forslaget om at kortlægge den forskning og de undersøgelser, der foregår i forskellige lande, om mulighederne for at udnytte alternative energikilder.

København, den 15. december 1975

P. r. v.

Frithiof Hagen

Akademiet for de tekniske Videnskaber (ATV):

— — — — —
I september 1975 besluttede ATV at nedsætte et nyt vindenergi-udvalg med det formål at formulere konkrete projektprogrammer. Udvalgsarbejdet foregår i snæver kontakt med Teknologirådet.

Samtidig iværksatte Teknologirådet i snæver kontakt med ATV tilsvarende programarbejde på området solenergi.

Arbejdet med såvel vindenergiprogrammet som solenergiprogrammet er planlagt afsluttet i januar 1976, således at det derefter skulle være muligt i Danmark at træffe beslutning om en forsknings- og udviklingsindsats på områderne i større skala.

ATV dyrker i vid udstrækning samarbejde med nordiske kolleger på mangfoldige områder. Et eksempel herpå er, at ATV's vindenergiudvalg er i nær løbende kontakt med Styrelsen for teknisk utveckling (Sverige), som har udarbejdet det svenske vindenergiprogram.

Som svar på Deres ønske om en generel udtalelse tilslutter vi os derfor gerne tanken om nordisk samarbejde og koordination vedrørende udnyttelsen af alternative energikilder.

Lyngby, den 11. december 1975

Niels I. Meyer
Præsident

F i n l a n d

Finansministeriet¹:

Vid Nordiska rådet har väckts ett medlemsförslag om att Nordiska ministerrådet skall kartlägga den forskning och de utredningar som pågår i de nordiska länderna och i vissa andra industriländer avseende jordvärme, solenergi och vindkraft i syfte att samordna utvecklingen av forskning och teknologi beträffande dessa energikällor.

Finansministeriet finner den föreslagna kartläggningen nödvändig och förordar det väckta medlemsförslaget under förutsättning att de av ifrågavarande verksamhet föranledda kostnaderna kan finansieras inom ramen för rådets årliga budget.

Helsingfors den 16 december 1975

Paul Paavela
Finansminister

Teemu Hiltunen
Statssekreterare

Undervisningsministeriet:

— — — har undervisningsministeriet ombett Finlands akademi samt Helsingfors och Uleåborgs universitet, Åbo akademi, Tammerfors och Villmanstrands tekniska högskola samt Tekniska högskolan att inkomma med utlåtande i ärendet. Utlåtandena bifogas härjämte (*se nedan*).

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

Ministeriet kommer att ta ståndpunkt i ärendet i samband med frågans behandling i de samarbetsorgan som tillsatts med stöd av nordiska kulturavtalet.

Helsingfors den 1 april 1976

Jaakko Numminen
Kanslichef

Fredrik Forsberg
Yngre regeringssekreterare

Handels- och industriministeriet:

Såsom det framgår av utredningen "Samnordisk forskning, utveckling och teknologiförmedling på energiområdet" av den 1 oktober 1975, som den ovannämnda ämbetsmannakommittén låtit göra, har de mindre vanliga energikällorna likväl medtagits i undersökningen. Följaktligen kan den fortsatta behandlingen av dessa ske i samband med behandlingen av nämnda utredning och en särskild undersökning för deras del skulle ej synas vara av nöden.

Om själva utnyttjandet av ovannämnda mindre vanliga energikällor i Finland kan konstateras, att de enligt gällande uppfattning torde få en begränsad användning. Det är dock skäl att även i Finland följa med och delta i forskningen på detta område.

Helsingfors den 23 januari 1976

Erkki Vaara
Avdelningschef, överdirektör

Esko Ylikoski
Byråchef

Ekonomiska planeringscentralen¹:

1. Energibehovets utveckling och alternativa energikällor

Med alternativa energikällor avses i medlemsförslaget den geotermiska energin, solenergin och vindkraften. Alla dessa energikällor kan i praktiken anses vara outtömliga. De sistnämnda hör dessutom till energiformer, som ständigt förnyas och ingår i ekologiska kretslopp.

Teknologin, som grundar sig på det nuvarande energibruket och nutida energikällor utgör inte grundvalen för den långsiktiga ekonomiska utvecklingen och tillväxten. Knappheten på några energikällor och miljöskador, som deras användning kan medföra, kommer att begränsa energiförbrukningens ständiga tillväxt. Om man strävar till kontinuerlig ekonomisk tillväxt och underlättande av levnadsförhållanden, är det

¹ Yttrandet översatt från finska.

nödvändigt att utveckla teknologin så att den sparar på energi och utnyttjar förnyelsebara, rena energikällor.

Med tanke på energiförsörjningsproblem på lång sikt måste de framlagda utredningsförslagen anses beaktansvärda.

2. Den geotermiska energin

Enligt vad vi vet i dag förekommer inte geotermiska energikällor i finsk jord, som man kunde utnyttja med dagens teknologi. I princip finns värme överallt, om man går tillräckligt djupt in i jorden.

Man borde utvidga detta forskningsobjekt så, att det även omfattar utnyttjandet av låga temperaturer som värmeenergi om detta inte behandlas i andra sammanhang. Det är möjligt att uppflytta värme från en lägre till högre temperatur med hjälp av en värmepump. Med dess hjälp kan man förflytta till exempel frisk luft med lägre temperatur eller markytans värme in i rummet, vars temperatur är högre.

3. Sol- och vindenergin

Finland har inte något gynnsamt läge i fråga om dessa energiformer. För närvarande kan dessa källor utnyttjas endast till att lokalt komplettera utbudet av de övriga energikällorna. Men på grund av möjliga energibesparingar och nödvändigheten på lång sikt vore det skäl att redan på detta stadium börja utveckla tillämplig teknologi och utnyttjandesätt. Till exempel redan enbart med en god planering av bostäder och bostadsområden kan man skapa förutsättningar för bättre utnyttjande av solstrålningen. Man kan hitta många förläggningsplatser för vindgeneratorer, dock inte för alltför stora enheter.

Helsingfors den 17 december 1975

Eero Tuomainen
Direktör

Helsingfors universitet:

Konsistoriet har inbegärt ett utlåtande av matematisk-naturvetenskapliga sektionen och anser på basen av detta, att en sådan utredning vore nyttig för att utbreda information om den pågående forskningen och de nya idéerna beträffande användningen och utvecklingen av alternativa energikällor. Utredningen som sådan är dock inte tillräcklig, utan den borde leda till mera konkreta åtgärder för att stöda forskningen på detta synnerligen viktiga område.

Helsingfors den 17 december 1975

Ernst Palmén
Rektor

Rauni Salin
T. f. biträdande sekreterare

Åbo akademi:

Efter att i ärendet ha hört berörda fakulteter önskar Åbo akademi anföra följande.

Åbo akademi konstaterar, att en kartläggning av den energitekniska forskningen i Finland har gjorts och antar att de övriga nordiska länderna har utfört liknande kartläggningar. En sammanställning på inter-nordisk bas borde kunna göras utan någon större svårighet.

Kartläggningen borde även beakta utnyttjandet av energi i havsvågor. På detta område har en doktorsavhandling nyligen publicerats i Finland.

Speciell uppmärksamhet borde ägnas forskning rörande utnyttjande av solenergin, den ojämförligt största av de nämnda energikällorna och som sannolikt kommer att spela en väsentlig roll i den framtida energiförsörjningen. Utveckling av teknologi för solkraftverk kan inlemmas i ett program för u-landshjälp och måste i globalt perspektiv ses som en synnerligen angelägen uppgift.

Åbo den 30 december 1975

För Åbo akademi

Kurt Nyholm

Rektor

C.-E. Sundman

Förvaltningsdirektör

Uleåborgs universitet¹:

Uleåborgs universitet meddelar högaktningsfullt att det anser att förslaget om en kartläggning på nordisk samarbetsbas av den forskning och de utredningar som pågår i de nordiska länderna och i vissa andra industriländer avseende jordvärme, solenergi och vindkraft i syfte att samordna utvecklingen av forskning och teknologi beträffande dessa energikällor, är mycket värdefullt och brådskande.

Uleåborg den 19 december 1976

Pekka Heikkinen

Förvaltningsdirektör

Villmanstrands tekniska högskola, institutionen för kraftteknik¹:

- — — önskar Villmanstrands tekniska högskola meddela följande:
— i förslaget avsedd forskning förekommer inte i större omfattning vid högskolan;
— för närvarande håller ett diplomarbete om utnyttjande av solenergi på att färdigställas,

¹ Yttrandet översatt från finska.

— också under den närmaste framtiden är möjligheterna små då det gäller forskning på det avsedda området beroende på att tyngdpunkten i energiforskningen vid Villmanstrands tekniska högskola för närvarande ligger på optimering av regional och riksomfattande samproduktion och förbrukning av el- och värmeenergi, vilket för flera år framåt binder den ringa personal som är insatt i energifrågor.

Villmanstrand den 9 december 1975

R. T. Huovilainen
Professor i kraftverkslära

Tammerfors tekniska högskola, administrativa byrån¹:

Lösandet av de ökade energiförsörjningsproblemen förutsätter att det internationella samarbetet på området kraftigt utbyggs. I slutdokumentet från den europeiska säkerhets- och samarbetskonferensen nämns energiforskning som ett område som undertecknarländerna strävar till att utveckla. Det är naturligt att Tammerfors tekniska högskola vill delta i utvecklandet av sådan energiteknisk forskning som den har naturliga förutsättningar för.

Med tanke på en utbyggnad av det internationella samarbetet på energiforskningens område är det ändamålsenligt att kartlägga forskningsprojekten inom denna sektor. Lösandet av energiproblemen förutsätter ökad arbetsfördelning inom den internationella energiforskningen så att garantier kan skapas för att forskningen samtidigt är såväl tillräckligt omfattande som tillräckligt djupgående. Även om de mest revolutionerande lösningarna för energiförsörjningen i Finland med största sannolikhet, beroende på landets geografiska och klimatologiska förhållanden, inte kommer att utgöras av utnyttjande av geotermisk energi, direkt solenergi eller vindkraft, är kartläggning av forskningen på detta område positivt vad gäller den vetenskapliga informationen. Tammerfors tekniska högskola ställer sig sålunda positiv till medlemsförslaget vid Nordiska rådet om utnyttjande av alternativa energikällor.

Tammerfors den 15 december 1975

Osmo Hassi
Rektor

Seppo Loimio
Byråchef

Tekniska högskolan:

Utnyttjandet av jordvärme, solenergi, vindkraft samt andra alternativa energikällor såsom våg och tidvattenergi har i många länder bli-

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

vit föremål för ett aktivare forsknings- och utvecklingsarbete än förut. Forskningens målsättning är utredning av de lokala möjligheterna, teknisk-ekonomisk bedömning av nyttan jämförd med andra alternativ även med beaktande av miljövårds- och energistrategiska synpunkter samt utvecklande av den teknologi som behövs för detta utnyttjande.

För att kunna koordinera det nordiska samarbetet bör även de av lokala förhållanden dikterade naturliga förutsättningarna beaktas. Så har redan delvis skett t. ex. inom det av nordiska samarbetsorganet för elproduktion, Nordel, igångsatta samarbetet för utredning av alternativa energikällor, där kartläggandet av jordvärmens forskning har anvisats Island, vindkraften Danmark, vågkraften Norge, torvkraften Finland samt fusionsenergin Sverige. Solenergin möjligheter är i de olika nordiska länderna nästan likadana och forskningen har hittills försiggått närmast i Sverige och Danmark. Då det redan i de olika nordiska länderna i avsevärd grad igångsatts en energiforskning som siktar på användning av olika energikällor, skulle det vara skäl att placera de i detta sammanhang uppkomna nya verksamheterna i redan befintliga forskningsenheter och därutöver befästa det nordiska samarbetet. Det skulle även vara ändamålsenligt att koordinera detta samarbete inom ramen för ett redan befintligt samarbetsorgan som t. ex. Nordforsk. I annat fall är faran den att resurserna splittras och helhetsbilden fattas.

Jordvärmens, solenergin och vindkraften erbjuder intressanta, men enligt i de nordiska länderna redan utförda undersökningar, begränsade och åtminstone tillsvidare oekonomiska möjligheter för de nordiska länderna med undantag av Island, där utnyttjande av jordvärmens är baserad på lokala specialförhållanden. Men på grund härav skulle inte forskningen av dessa få minska finansieringen av mera prövade och lovande energikällor, vilka fortfarande behövs i större utsträckning för utvecklande av lönsamheten och teknologin. Tekniska framsteg kan även väntas betr. i förslaget nämnda energikällor, framförallt på solenergin område, där den internationella forskningsverksamheten redan nått vidsträckta proportioner. På denna grund är forskning av teknologins utveckling och lokala förhållanden även i de nordiska länderna berättigad.

Med ovannämnda preciseringar understödes forskningen av jordvärme, solenergi och vindkraft samt andra alternativa energikällor och nordisk koordinering.

Otnäs den 4 december 1975

Pentti Laasonen
Rektor

Martti Liesto
Administrativ direktör

Finlands akademi¹:

Utom i medlemsförslaget nämnda energikällor — jordvärme, solenergi och vindkraft — räknas till alternativa energikällor ofta även våg- och tidvattenenergi, torv- och fusionsenergi samt utnyttjande av industrins och bostadstätorternas avfall i värmeekonomin.

På grund av energikrisen har forskningen av dessa energikällor blivit livligare i flera länder. Målet med forskningen är att utreda grundteknologin och lokala förutsättningar samt teknisk-ekonomisk bedömning av utnyttjande i jämförelse med konventionella, dvs. fossila alternativ och alternativ, som grundar sig på atomenergi, även med tanke på miljövärdssynpunkter.

Man har redan fäst uppmärksamhet vid koordinering av det nordiska samarbetet och Nordiskt samarbetsorgan på kraftförsörjningsområdet Nordel beslöt våren 1975 att utarbeta en rapport om, på vilken nivå kunskaperna om alternativa energikällor för närvarande är, samt värdering av deras blivande utvecklingsmöjligheter i de olika nordiska länderna beträffande solenergi, vindkraft, vågenergi, geotermisk energi, torvens användning till energi och fusionenergi samt värmepumpar. Kartläggningsarbetet delades så mellan länderna, att Island tillföll geotermisk energi, Finland torv, Norge vågenergi, Danmark vindkraft och Sverige fusionenergi och värmepumpar. I solenergiutredningen har man anlitat också utländsk sakkunnighet. Om solenergin har hittills forskats i huvudsak i Sverige och Danmark.

I november innevarande år anordnades på grund av forskningen ett informationstillfälle i Stockholm för ansedda nordiska gäster, där experter från olika områden lämnade översikt över sina arbetsresultat. Föredrag, som hölls vid tillställningen, har utgivits som stenciler, som allmänheten kan erhålla. Den slutliga rapporten utkommer i mars 1976.

Man kan alltså konstatera, att samnordisk kartläggning av alternativa energikällor redan pågår. Koordinering av samarbete borde även i framtiden ändamålsenligt göras inom ramen för befintliga samarbetsorgan såsom Nordforsk och Nordel, så att effektivt utnyttjande av resurserna och god kommunikation kunde tillförsäkras.

Alternativa energikällor erbjuder intressanta men begränsade möjligheter för de nordiska länderna, utom utnyttjande av jordvärme på Island som grundar sig på lokala specialförhållanden och torvens användning till energi i Finland. Därför borde forskningen av jordvärme, solenergi och vindkraft inte minska på finansiering av forskning av beprövade och mera lovande energikällor, som fortfarande behövs i allt högre grad för att spara och för teknologins utveckling samt för att kunna köpa inhemska aggregat.

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

Eftersom man även i fråga om i medlemsförslaget nämnda alternativa energikällor kan vänta utveckling på grund av internationell forskning, bör deras uppföljning och samnordisk koordinering av uppföljningen understödjas. Finlands akademi konstaterar, att koordinering redan fått en bra start och förslagsställarnas önskan redan gått i uppfyllelse.

Helsingfors den 16 december 1975

Helge Gyllenberg

Ordförande

Elisabeth Helander

Forskningsdirektör

Atomenergikommissionen:

— — — hänvisar atomenergikommissionen till att ministerrådet gett ämbetsmannakommittén i uppdrag att utarbeta en redogörelse om "Samnordisk forskning, utveckling och teknologiförmedling på energiområdet". Då i denna även kommer att behandlas frågan om nya energikällor önskar atomenergikommissionen inte i detta skede avge något ytterligare utlåtande.

Helsingfors den 5 januari 1976

Björn Palmén

Atomenergikommissionens sekreterare

Alands landskapsstyrelse:

— — — har landskapsstyrelsen beslutat att ställa sig positiv till den föreslagna kartläggningen av den forskning och de utredningar som pågår i de nordiska länderna och i vissa andra industriländer avseende jordvärme, solenergi och vindkraft i syfte att samordna utvecklingen av forskning och teknologi beträffande dessa energikällor.

Mariehamn den 16 januari 1976

Alarik Häggblom

Lantråd

Tor Mattsson

Avdelningschef

Akademien för tekniska vetenskaper:

Till de alternativa energikällorna räknas ofta, utöver de i medlemsförslaget nämnda — jordvärme, solenergi och vindkraft — även våg- och tidvattenenergi samt torv- och fusionsenergi.

Som en följd av energikrisen har forskningen rörande dessa energikällor i hög grad intensifierats i många länder. Denna forskning syftar

till att kartlägga den grundläggande teknologin och de lokala förutsättningarna för alternativa energikällor samt att utvärdera deras teknisk-ekonomiska användbarhet jämfört med konventionella energikällor, dvs. de som grundar sig på användning av fossila bränslen och kärnenergi, med beaktande även av miljövårdsaspekterna.

Möjligheterna till en nordisk koordinering av detta arbete har redan uppmärksammats, och våren 1975 beslöt elproducenternas nordiska samarbetsorgan Nordel att utarbeta en "state of the art"-rapport rörande de alternativa energiformerna och en bedömning av deras framtida utvecklingsmöjligheter i de nordiska länderna, med beaktande av solenergi, vindkraft, vågenergi, geotermisk energi, energiutvinning från torv, fusionsenergi samt värmepumpar. Kartläggningsarbetet fördelades mellan länderna så, att Island behandlar den geotermiska energin, Finland torven, Norge vågenergin, Danmark vindkraften och Sverige fusionsenergin och värmepumparna. I utredningen om solenergi har man också anlitat utländsk sakkunskap. Forskningen härom har hittills huvudsakligen bedrivits i Sverige och Danmark.

Med anledning av denna utredning anordnades i Stockholm i november i år ett informationsmöte för en skara auktoritativa nordiska gäster, varvid experter på de olika områdena gav en lägesbeskrivning av uppnådda resultat. De föredrag som hölls vid mötet har utgivits i form av ett kompendium, som är tillgängligt för allmänheten, och den slutliga rapporten utkommer i mars 1976.

Man kan alltså konstatera, att det redan pågår ett samnordiskt kartläggningsarbete om alternativa energikällor. Det förefaller ändamålsenligt att även i fortsättningen företa koordineringen av samarbetet genom redan existerande samarbetsorgan, såsom Nordel och Nordforsk, för att därigenom uppnå en effektiv användning av resurserna och god spridning av resultaten.

De alternativa energikällorna erbjuder intressanta, om ock begränsade och enligt gjorda utredningar än så länge oekonomiska möjligheter för de nordiska länderna, med undantag av jordvärmens i Island och energiutvinning från torv i Finland, vilka sammanhänger med speciella lokala förhållanden. Därför borde forskningen om jordvärme, solenergi och vindkraft icke få ske på bekostnad av den ekonomiska satsningen på mera beprövade och lovande energikällor, som fortsättningsvis i ökande utsträckning behövs för utvecklingen av teknologi och ekonomi samt för att befärma tillverkningen av behövlig apparatur i hemlandet.

Då man även i fråga om de i medlemsförslaget nämnda alternativa energikällorna kan vänta sig framsteg, tack vare det internationella forskningsarbete som inriktar sig på deras utveckling, bör man följa med utvecklingen på detta område och härvid beakta möjligheterna till nordisk koordinering. Akademin för Tekniska Vetenskaper konstaterar att denna koordinering redan har påbörjats och att de i medlemsförslaget

uttryckta önskemålen sålunda i stort utsträckning redan har förverkligats.

Helsingfors den 18 december 1975

Teknillisten tieteen akademia — Akademin för tekniska vetenskaper r.y.

Pekka Jauho

Preses

Viljo Kuuskoski

Verkställande direktör

Svenska tekniska vetenskapsakademien i Finland:

Akademin anser att den i medlemsförslaget gjorda hemställan om kartläggning av forskning rörande jordvärme, solenergi och vindkraft är mycket viktig och att densamma snabbt bör realiseras. Förutom dessa energikällor kunde ännu i utredningen inrymmas havsvågor. Forskningsarbete rörande utnyttjande av havsvågsenergi bedrivs vid Tekniska högskolan under ledningen av tekn. dr. Rolf Törnkvist med understöd av bl. a. Svenska tekniska vetenskapsakademien i Finland.

Helsingfors den 17 december 1975

Torolf Lassenius

Ordförande

Folke Stenman

Sekreterare

Finlands kraftverksförening r.f.¹:

Till en kartläggning av de forskningsobjekt som föreslås i medlemsförslaget ställer vi oss positiva. Härvid borde man enligt vårt förmenande dock i så hög grad som möjligt utnyttja redan existerande och på dessa områden verksamma organisationer.

Otnäs den 26 november 1975

Finlands kraftverksförening r. f.

Harry Björk

Ordförande

Matti O. Koskinen

Sekreterare

Finlands industriförbund:

De nordiska industriförbunden inlämnade hösten 1974 en promemoria till Nordiska ministerrådet, i vilken den nuvarande energiförsörjningens alltför stora ensidighet betonas, samtidigt som däri under-

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

stryks, att man inte väsentligen kan bromsa in industrins energikonsumtion utan att äventyra produktionen och sysselsättningen. Industrin vill emellertid för egen del verka därhän, att användningen av energi i industrin effektiveras genom att minska energispillet, genom att investera i energibesparande processer, osv. I promemorian föreslås att nio forskningsprojekt borde inledas på nordisk nivå, vilka alla hänför sig till ett effektivare utnyttjande av nu förefintlig energiteknologi eller till ett tillvaratagande av energi som kan utvinnas genom avfallsutnyttjande. I promemorian har man inte direkt gått in på den geotermiska värmen, solenergin och vindkraften som nya energikällor.

Att ta i bruk möjliga nya energikällor är emellertid viktigt för hela folkhushållet och sålunda också för industrin. Ehuru jordens energikällor på lång sikt med stor sannolikhet kan anses vara tillräckliga, blir deras utnyttjande med tiden allt mer dyrbart. Att utforska och utveckla nya, tävlande energikällor kan anses vara motiverat. Vi förhåller oss positivt till det väckta förslaget, vilket avser en kartläggning av den forskningsverksamhet som hänför sig till jordvärme, solenergi och vindkraft.

Då kartläggningen av forsknings- och utredningsarbetet tar sikte på att samordna och förenhetliga forskningen och den teknologiska utvecklingen i fråga om dessa energikällor inom de nordiska länderna, och möjligen tillföra detta forskningsfält mera medel, borde man enligt vår uppfattning redan i kartläggningsskedet fästa uppmärksamhet vid följande.

Värdet av forskningsresultat beträffande jordvärme, solenergi och vindkraft, avgörs, förutom av utsikterna att teknologiskt kunna tillämpa dem, också av möjligheterna att ekonomiskt förverkliga dem. Med de separata projektens ekonomiska bärkraft förstår vi i detta sammanhang, förutom den rent företagsekonomiska lönsamheten, vidare deras totalekonomiska lönsamhet, inkluderande miljöskyddssynpunkter m. m.

Ifall man på basen av en kartläggning beslutar att göra upp ett forskningsprogram som ansluter sig till jordvärmen, solenergin och vindkraften, borde man vid fastställandet av dess omfattning noga ta hänsyn till tillgängliga forskaresurser och finansieringsmöjligheter i förhållande till annan forskning på energiområdet. En samnordisk forskningsverksamhet på området kan uppenbart i stor utsträckning ersättas genom att bevaka motsvarande forskningsverksamhet i andra länder.

Helsingfors den 31 december 1975

Finlands industriförbund

Juhani Ristimäki

Fonden för Finlands självständighets jubileumsår 1967 (SITRA)¹:

Utom i medlemsförslaget nämnda energikällor — jordvärme, solenergi och vindkraft — räknas till alternativa energikällor ofta även våg- och tidvattenenergi samt torv- och fusionsenergi.

Som en följd av energikrisen har forskningen av dessa energikällor blivit mycket livligare i flera länder. Målet med forskningen är att utreda grundteknologin och lokala förutsättningar samt teknisk-ekonomisk bedömning av utnyttjande i jämförelse med konventionella, d. v. s. fossila alternativ och alternativ, som grundar sig på atomenergi, även med tanke på miljövårdssynpunkter.

Man har redan fäst uppmärksamhet vid koordinering av det nordiska samarbetet och Nordiskt samarbetsorgan på kraftförsörjningsrådet, Nordel, beslöt våren 1975 att utarbeta en rapport om, på vilken nivå kunskaperna om alternativa energikällor för närvarande är, samt värdering av deras blivande utvecklingsmöjligheter i de olika nordiska länderna beträffande solenergi, vindkraft, vågenergi, geotermisk energi, torvens användning till energi och fusionsenergi samt värmepumpar. Kartläggningsarbetet delades sig mellan länderna, att geotermisk energi tillföll Island, torv Finland, vågenergi Norge, vindkraft Danmark och fusionsenergi och värmepumpar tillföll Sverige. I solenergiutredningen har man anlitat även utländsk sakkunnighet. I solenergi har hittills forskats i huvudsak i Sverige och Danmark.

I november 1975 anordnades på grund av forskningen ett informationstillfälle i Stockholm för ansedda nordiska gäster, där experter från olika områden lämnade översikt över sina arbetsresultat. Föredrag, som hölls vid tillställningen, har utgivits i sencilerad form, som allmänheten kan erhålla. Den slutliga rapporten utkommer i mars 1976.

Man kan alltså konstatera, att samnordisk kartläggning av alternativa energikällor redan pågår. Koordinering av samarbetet borde även i fortsättningen ändamålsenligt göras inom ramen för befintliga samarbetsorgan såsom Nordel och Nordforsk, så att effektivt utnyttjande av resurserna och god kommunikation kunde tillförsäkras.

Alternativa energikällor erbjuder intressanta men begränsade och enligt redan utförda utredningar än så länge oekonomiska möjligheter för de nordiska länderna, bortsett utnyttjande av jordvärme på Island, som grundar sig på lokala förhållanden och torvens användning till energi i Finland. Därför borde forskningen av jordvärme, solenergi och vindkraft inte minska på finansiering av forskning av beprövade och mera lovande energikällor, som fortfarande behövs i allt högre grad för sparsamhetens och teknologins utveckling samt för att kunna köpa mera inhemska aggregat.

Eftersom man även i fråga om i medlemsförslaget nämnda alternativa energikällor kan vänta utveckling på grund av internationell forsk-

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

ning, bør deras uppföljning och samnordiska koordinering av uppföljningen understödas. Sitra konstaterar, att koordinering redan fått en bra start och medlemsförslagsställarnas önskan därmed redan långt gått i uppfyllelse.

Helsingfors den 7 januari 1976

Fonden för Finlands självständighets jubileumsår 1967

C. E. Carlson

N o r g e

Departementet for industri og håndverk:

Forslaget er blitt forelagt Kirke- og undervisningsdepartementet Miljøverndepartementet, Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen, Christian Michelsens institutt, Norges teknisk-naturvitenskapelige forskningsråd, Institutt for atomenergi og Statens oljedirektorat.

Det er innkommet svar fra Miljøverndepartementet, Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen, Christian Michelsens institutt og Institutt for atomenergi (*se nedan*).

En vil henlede oppmerksomheten på det arbeid som for tiden pågår etter initiativ fra Nordisk Ministerråd på det område medlemsforslaget omfatter. Det tør være kjent at Nordisk Ministerråd 29. januar i år igangsatte en undersøkelse av samarbeidsmulighetene innenfor energiforskning og -utvikling og teknologiformidling. Dette utredningsarbeid ble avsluttet 1. oktober d. å. Den endelige rapport vil bli trykt i Nordisk Utredningsserie.

Utredningen omfatter bl. a. energiforskning vedrørende energiproduksjon inklusive forskning på ressursene solenergi, jordvarme og vindkraft. En har konstatert konkrete samarbeidsmuligheter på disse felter.

Det er fremholdt i utredningen at listen over samarbeidsmulighetene, som teller omlag 60 forslag, er foreløpig. En forventer at nye, konkrete samarbeidsoppgaver vil komme til etter at en har funnet frem til en høvelig administrasjon av gjennomføringen av slike samarbeidsoppgaver.

Ministerrådet har gitt sin tilslutning til hovedpunktene i denne utredning, men har ikke vurdert de enkelte forslag til samarbeid. Ministerrådets uttalelse er vedlagt C 1. Av denne tilleggsberetning til C 1 fremgår det bl. a. at Ministerrådet har bedt om å få seg fremlagt forslag til en permanent organisering av energi-, forsknings- og utviklings-samarbeidet innen 1. november 1976.

Medlemsforslagets intensjoner synes etter dette å være ivaretatt gjennom den beskrevne aktivitet. Inntil resultatet endelig forligger,

synes det ikke opportunt å igangsette et parallelt arbeid om samarbeidet på energiforskningsområdet.

En er kjent med det arbeid Nordel har igangsatt på området alternative energikilder. Nordel har vært kontaktet i forbindelse med det arbeid Ministerrådet har tatt initiativet til på energiforsknings- og utviklingsområdet, slik det er beskrevet ovenfor.

Oslo, 30. desember 1975

Etter fullmakt

Christofer Owe

Rolf Thodesen

Miljøverndepartementet:

Alternative energikilder som jordvarme, solenergi, og vindkraft kan i dagens situasjon sies å være av begrenset interesse i større energisammenheng. Det synes imidlertid å foreligge et berettiget håp om at de sammen med andre alternative energikilder på noe sikt innen begrensede områder vil kunne dekke en ikke ubetydelig del av det totale energiforbruk.

Det har hittil vært satset meget beskjedne midler til kartlegging av bruksområder og utvikling av teknologi for bedre utnytting av jordvarme, solenergi og vindkraft. Etter Miljøverndepartementets oppfatning er det av stor betydning å skaffe oversikt over utført og planlagt forskning på disse områder og å sikte mot en nordisk, og også bredere internasjonal samordning (f. eks. gjennom IEA) av forskningsinnsats.

Ut fra dette vil Miljøverndepartementet støtte det forslag som er fremmet i Nordisk Råd.

Oslo, 17. desember 1975

Etter fullmakt

Richard G. Fort

Halvard P. Johansen

Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen:

Det er naturlig å vise til det arbeid som gjøres i NORDEL, som ble dannet i 1963 etter anbefaling fra Nordisk Råd. Nordel har allerede tatt opp spørsmålet om nordisk samarbeid om "alternative kraftslag", etter forslag fra generaldirektør Norrby i statens vattenfallsverk. Man har foreslått en fordeling av utredningsarbeidet mellom landene således:

Danmark:	Vindenergi
Finland:	Torv
Island:	Geotermisk energi
Norge:	Bølgeenergi
Sverige:	Fusjonskraft og eventuelt breeder-reaktoren.

Solenergi synes ikke å være noen spesialitet for enkelte av de nordiske land, men emnet kan eventuelt deles mellom landene. Det var foreslått å lage en oversikt innen utgangen av 1975, og arbeidet er igang.

NORDEL er selv blitt bedt om en uttalelse om medlemsforslaget.

Utenom denne fellesnordiske undersøkelse er det i Norge nedsatt et utvalg for å søke å styrke den energi-økonomiske forskning. En vil da få en oversikt over hva slags forskning som gjøres i Norge på energifeltet generelt.

Forøvrig kjenner en i NVE ikke til om det i Norge for tiden gjøres forskning eller utredninger på områdene jordvarme, solenergi eller vindkraft. NVE følger imidlertid utviklingen i andre land.

Oslo, 7. november 1975

Etter fullmakt

Asbjørn Vinjar

Kjell Køber

Chr. Michelsens institutt:

Den siste tids energidebatt i Norden har vært konsentrert omkring kjernekraftens rolle i den fremtidige energiforsyning. I Norge har debatten også inkludert gassfyrte verk. Det har vært relativt lite saklig diskusjon om et eventuelt bidrag fra alternative energikilder utover disse. Debatten om en energiforsyning basert på kretsløppressurser har ikke fått et seriøst tilsnitt, selv om det allerede foreligger et stort antall utredninger og rapporter på sol- eller vindbasert energitilskudd i husholdninger.

Det synes derfor å være mye å tjene på en avklaring m. h. t. hvilke bidrag man kan vente både i det relativt korte og lange løp fra alternative kilder. En slik avklaring vil ha stor betydning for *all* energibeslutning; for Norge kun på lang sikt.

Mange av de alternative energikilder, f. eks. vindgeneratorer er spesielt egnet til desentralisert utnyttelse. På litt sikt kunne denne egenskapen komme til å spille en rolle i valget av energikilde.

Utredningen om allerede pågående prosjekter faller naturlig inn som en første del av et forskningsprogram for analyse av alternative energibærere. Sentraladministrasjonen ville derved kunne bli avlastet arbeidet

med slike forslag. Det synes også å være naturlig å utvide rammen for et slikt prosjekt til også å inkludere et allerede løpende norsk prosjekt, utnyttelse av bølgekraft, muligens også fotosyntese.

Bergen 10. desember 1975

Chr. Michelsens institutt
Avd. for Naturvidenskap og Teknikk
Jan A. Andersen

Norges industriforbund:

I løpet av de neste 20—40 år må vi regne med at alternative energikilder som geotermisk, solenergi, vindkraft og kanskje fremfor alt fusjonsenergi kan komme til å spille en stadig økende rolle i verdens energiforsyning. De industrialiserte land vil alle antagelig ha i gang forsknings- og utviklingsarbeider som tar sikte på å undersøke mulighetene for slik energiutnyttelse. Selv om vi må regne med at storparten av denne forskningen vil foregå i de større industrialiserte land, vil også de nordiske land ha enkelte prosjekter innenfor denne type energiforskning.

Norges Industriforbund har tidligere anbefalt at man innenfor et nordisk samarbeide utreder mulighetene for å gjennomføre visse praktiske prosjekter for energisparing i industrien.

Vi betrakter imidlertid en mer samordnet nordisk forskning når det gjelder alternative energikilder som av mindre praktisk betydning. Når det spesielt gjelder medlemsforslaget, anbefaler dette at Ministerrådet kartlegger den forskning og de utredninger som pågår i de nordiske land og i visse andre industriland m. h. t. jordvarme, solenergi og vindkraft, i den hensikt å samordne forskningen og teknologien når det gjelder disse energikilder.

Norges Industriforbund regner med at informasjon om forskningsprosjekter av denne typen i ett nordisk land vil bli kjent for forskningsmiljøene i de andre nordiske land gjennom de ordinære informasjonskanaler som eksisterer mellom de forskjellige forskningssystemer. Med de lange utviklingsmål slike alternative energikilder nødvendigvis må ha, og med den store forskjell der er i de forskjellige nordiske land m. h. t. hvilke alternative energikilder som best kan utnyttes, vil Norges Industriforbund betrakte det som relativt uhensiktsmessig å samordne slik forskning med hensyn på praktiske resultater på det nåværende tidspunkt.

Dersom det skulle oppstå lovende prosjekter innenfor den alternative energiforskning, vil en eventuell samordning av forskningsinnsatsen og

den etterfølgende teknologiske utvikling kunne foretas på et senere tidspunkt.

Oslo, 28. november 1975

Norges industriforbund

Jan Didriksen

Adm. direktør

Institutt for atomenergi:

Vi viser til Industridepartementets brev av 27.10.1975 (Ref. Id. Utg. 7236/75 U G1/EH) og det medfølgende medlemsforslag til Nordisk Råd datert 22/9 1975.

Instituttet er av den oppfatning at det idag foreligger et visst behov for bedre kunnskaper om forutsetningene for anvendelse av alternative energikilder som geotermisk energi, solenergi, vind- og bølgekraft. Det er likeledes behov for en samlet og systematisert oversikt over igangværende og påtenkte forsknings- og utviklingsarbeider i Norden og andre industriland. Medlemsforslaget peker derfor på visse konkrete behov for informasjon som idag ennå ikke er tilfredsstillende dekket.

Medlemsforslaget må imidlertid sees på bakgrunn av en rekke igangværende utredninger og analyser som tar sikte på å tilveiebringe den ønskede informasjon på dette området. Det kan her nevnes at de nordiske elkraftprodusentenes organisasjon, NORDEL, i løpet av 1975 vil legge frem en serie rapporter som vurderer de nevnte alternative energikilder. På forskningssiden har Nordisk Ministerråd gitt Embetsmannskomiteen for Industri- og Energipolitikk i oppdrag å utrede forutsetningene for øket sam-nordisk forsknings- og utviklingsarbeid på energiområdet, og utredningen foreligger i disse dager. Den inneholder en rekke konkrete prosjektforslag av utrednings- og forskningskarakter med hensyn til alternative energikilder. Lignende utredninger og analyser vil bli igangsatt i regi av Det Internasjonale Energibyrådet.

Etter Instituttets mening bør resultatene av de nevnte utredninger og planer bli vurdert før det blir tatt ytterligere initiativ angående alternative energikilder på det nordiske plan. En rekke av de forsknings- og utviklingsoppgaver som eventuelt kan bli aktuelle, bør antagelig hensiktsmessig løses på bred internasjonal basis. Den videre behandling av disse saksområdene innenfor IEA bør derfor følges med oppmerksomhet fra nordisk side.

Med hilsen

Institutt for atomenergi

Viking Olver Eriksen

S v e r i g e

Universitetskanslersämbetet:

Inkomna yttranden (*se nedan*) och en sammanställning av däri framförda synpunkter och förslag (*se Bihang*) bifogas.

UKÄ är i princip positivt inställt till nordiskt samarbete på forskningsområdet och vill därför inte avstyrka det framförda förslaget att kartlägga pågående nordisk och internationell forsknings- och utredningsverksamhet rörande jordvärme, solenergi och vindkraft. Enligt UKÄ:s mening finns det dock skäl till viss tvekan om det meningsfulla med både den nordiska och den utomnordiska kartläggningen.

Det bör, som bl. a. framgår av yttrandet från rektorsämbetet vid Stockholms universitet, uppmärksammas att forskningsansvariga myndigheter i Sverige redan har en ganska god bild av i vårt land pågående forsknings- och utredningsverksamhet på området. Till en del hör detta samman med att svensk forskning rörande dessa alternativa energikällor är relativt obetydlig. Enligt UKÄ:s bedömning behövs snarare ytterligare sådan forskning än kartering av de pågående aktiviteterna och deras eventuella samordning med liknande verksamhet i övriga nordiska länder.

Skall å andra sidan, enligt förslaget, karteringen utsträckas till icke-nordiska industriländer kan arbetet bli mycket omfattande och tidsödande. I hög grad måste en sådan inventering bli en kompilation av forskningskataloger och befintliga projektlister. Det kan nämnas att en sammanställning nyligen gjorts i USA vad gäller landets jordvärmeresurser och deras utnyttjande (*Assessment of Geothermal Resources of the United States — 1975. Geological Survey Circular 726, Washington, D.C., 1975*).

Enligt medlemsförslaget skall kartläggningen ha till syfte att samordna utvecklingen av forskning och teknologi beträffande de tre alternativa energikällorna. UKÄ ställer sig delvis tveksamt till de praktiska möjligheterna att förverkliga sådana samordningsintentioner. Den tekniska utvecklingen vad gäller t. ex. borrh teknik m. m. för att utvinna jordvärme sker till mycket stor del inom ramen för de stora internationella oljebolagens FoU-verksamhet och låter sig inte samordnas på nordisk bas. Forskningsresultat och teknik för att utvinna jordvärme ur Islands geologiskt unga och vulkaniska berggrund kan inte heller utan vidare överföras till svensk eller finsk urbergsterräng. Strävandena att samordna forskning etc. rörande jordvärme, solenergi och vindkraft måste i hög grad ta hänsyn till att de nordiska länderna både geologiskt och klimatologiskt är varandra ganska olika.

För samtliga tre alternativa värmekällor gäller att de, med lokala undantag, i dagsläget är föga ekonomiskt konkurrenskraftiga. En kar-

tering av forskningsresultat, som inte på något sätt också inkluderar de ekonomiska problemen med utnyttjande av jordvärme, solenergi och vindkraft, kommer att bli av begränsat värde. Enligt UKÄ:s mening får kartläggningen, om den genomförs, inte bara bli en kataloguppräknig av diverse in- och utländska tekniska forskningsprojekt på området. Karteringen måste innefatta någon form av sakkunnig bedömning och värdering av de tänkbara projektens genomförbarhet.

UKÄ anser att karteringen och utvärderingen måste göras av personer med naturvetenskaplig-teknisk och i vid mening ekonomisk kompetens, t. ex. inom ramen för ett tvärvetenskapligt samarbete mellan nordiska universitet och högskolor. För samordning av den svenska delen av programmet kan styrelsen för teknisk utveckling eller statens delegation för energiforskning svara.

Stockholm den 12 december 1975

Hans Löwbeer

Åke Mattsson

BIHANG

Remissammanställning

Yttranden har inkommit från rektorsämbetena (RÄ) vid universiteten i Uppsala, Lund, Göteborg, Stockholm, Umeå och Linköping, vid Chalmers tekniska högskola (CTH) och högskolan i Luleå. Sammanfattning av inkomna yttranden:

RÄ och mat-nat fak Uppsala

Tillstyrker förslaget om kartläggning av energiforskning och -utredningar enligt rådsförslaget.

RÄ Lund

Överlämnar yttranden från mat-nat och tekn fak Lund.

Mat-nat fak Lund

Fakulteten finner kartläggningen i och för sig berättigad men anser att hela energiproblematiken bör ses i ett sammanhang, varför också andra energiformer bör komma in. För Sveriges del bör delegationen för energiforskning redan ha erforderlig information.

Tekn fak Lund

Instämmer i medlemsförslagets rekommendation.

RÄ och mat-nat fak Göteborg

Tillstyrker förslaget om kartläggning av energiforskning och -utredningar enligt rådsförslaget.

RÄ Stockholm

RÄ hänvisar till sina tidigare ställningstaganden till utredningar rapporter och enkäter från energiprogramkommittén, energiprognosutredningen och energisparkommittén. Det är viktigt att energiäknutna

grundforskningsprogram startas nu vid universiteten, eftersom det där fortfarande finns många kvalificerade unga forskare som kan antas vilja delta i projekten. Vikande rekrytering till matematisk-naturvetenskaplig fakultet kommer att medföra att den disponibla forskarbasen snabbt minskar. RÅ intar en positiv attityd till de tankar som ligger bakom den nu aktuella remissen. Vad gäller svenska förhållanden torde dock forskningsansvariga myndigheter ha en tämligen god bild av pågående forskning och bör kunna tillhandahålla aktuell information (gäller bl. a. forskningsråden, KVA, IVA). Om en gemensam nordisk kartläggning av berörd forskning kommer till stånd, förordar RÅ att dess svenska del sköts genom STU och industridepartementets industriforskningsdelegation.

RÅ och mat-nat fak Umeå

Tillstyrker medlemsförslaget.

RÅ CTH

Vill självt inte yttra sig i ärendet. Överlämnar yttrande från

Energitekniskt centrum vid CTH

Diskuterar behovet av forskning och forskningsamarbete på energiområdet. Sammanfattningsvis tillstyrks rådsförslaget ”i den vidaste tolkning detta kan ges”.

RÅ Linköping och Luleå

Avstår från att yttra sig.

Stockholm den 12 december 1975

Ake Mattsson

Tf. avdelningsdirektör

Överstyrelsen för ekonomiskt försvar:

Enligt den av regeringen till föregående riksmöte framlagda propositionen (1975: 30) om energihushållning m. m. bör de viktigaste inslagen i den framtida energipolitiken vara en dämpad ökning av energikonsumtionen, en aktiv oljepolitik, en tryggad kraftförsörjning och en internationell samverkan i energifrågor. Inom ramen för denna målsättning ligger bl. a. en strävan att minska beroendet av importerad energi, främst olja, genom utveckling och tillvaratagande av inhemska energikällor. Till sådana energikällor, som än så länge inte kommit till utnyttjande, kan hänföras geotermisk energi, solvärme och vindkraft.

Möjligheterna att utnyttja ifrågavarande energikällor och från dem erhålla nämnvärda bidrag till energiförsörjningen är en fråga på lång sikt. I energiprognosutredningens betänkande Energi 1985—2000 uttalas, att vindkraftverk kan bli aktuella först under senare delen av 1980-talet för kraftproduktion. Solenergin bedöms inte förrän tidigast om ca 30 år kunna lämna några mera betydande bidrag till energiförsörjningen. Beträffande geotermisk energi framhålles i betänkandet att de geologiska förhållandena i Sverige är sådana, att med nuvarande teknik

föresättningar saknas för ett utnyttjande av denna form av energi.

Begränsad forskning sker inom Sverige beträffande möjligheterna att utnyttja de ovan berörda energikällorna och vissa medel har anslagits för forskning och utveckling härutinnan. Någon mer omfattande FoU-verksamhet särskilt vad gäller solenergi och geotermisk energi kan knappast förutses realistisk för Sveriges vidkommande utan de svenska insatserna torde i stället böra inriktas på att följa den internationella utvecklingen.

Med hänsyn till den framtida energibilden och angelägenheten ur försörjnings- och beredskapssynpunkt att kunna utnyttja nya energikällor och därmed minska importberoendet är det enligt överstyrelsen önskvärt att ett internationellt utbyte kan ske beträffande hithörande forskning och utveckling. En kartläggning av den forskning och de utredningar, som pågår i de nordiska länderna och vissa andra industriländer avseende sådana energikällor, bör kunna tjäna som underlag för en samordning av utvecklingen av forskning och teknologi inom detta område. Överstyrelsen tillstyrker därför det till Nordiska rådet ingivna medlemsförslaget om utnyttjande av alternativa energikällor.

Stockholm den 1 december 1975

Överstyrelsen för ekonomiskt försvar

Sten Lundberg

D. Davidsson

Statens industriverk:

Inom International Energy Agency (IEA) pågår för närvarande arbete inom solenergiområdet i arbetsgruppen Working Party on Solar Energy inom Subgroup on Energy Research and Development. Beslut har också nyligen tagits inom IEA att inkludera områdena jordvärme och vindkraft i Subgroup on Energy Research and Development's verksamhetsområde. Detta arbete inom IEA bör stödjas.

Den Nordiska Ämbetsmannakommittén för industri- och energipolitik har gjort en utredning om samnordisk forskning och utveckling och teknologiförmedling på energiområdet. De projektförslag som förs fram behandlas redan i vissa fall inom andra nationella eller internationella samarbetsorgan. I denna utredning ingår projekt för jordvärme, solenergi och vindkraft.

Eftersom Ämbetsmannakommittén har gjort denna utredning samt vissa andra energiutredningar är det lämpligt att låta kommittén överväga om behov finns av den ovan nämnda kartläggningen av pågående forskning och utredningar om jordvärme, solenergi och vindkraft och i så fall ansvara för att den genomförs samt att föreslå hur en sam-

ordning av forskning och utveckling beträffande dessa energikällor kan komma till stånd. Kommittén bör därvid beakta vad som sker i de övriga internationella organisationer som studerar frågor om jordvärme, solenergi och vindkraft.

Stockholm den 11 december 1975

Eric Pettersson

Inger Soldéus

Statens vattenfallsverk:

Vattenfall har under 1974 genomfört en studie av de i dagsläget gällande tekniska och ekonomiska förutsättningarna för storskalig produktion av elkraft ur vinden. Resultatet härav visade att vindkraft för närvarande ej är kraftekoniskt motiverbar i Sverige. Kostnaderna kan komma att nedbringas genom forskning och utveckling. Det bedöms dock vara synnerligen tveksamt om tillräcklig kostnadssänkning kan åstadkommas inom överskådlig tid.

Vattenfall följer emellertid den internationella forskningen och utvecklingen inom vindkraftområdet. För att få de tekniska möjligheterna att utnyttja vindenergin ytterligare belysta har Vattenfall anskaffat ett par små vindkraftanläggningar, som användes för husuppvärmning. I samarbete med Chalmers Tekniska Högskola genomföres ett omfattande mätprogram.

Solenergi kan nyttiggöras genom absorbatörer av olika slag. En annan metod, som nyttiggör solenergi, är att ta vara på det värmeinnehåll som finns i ytterluften med hjälp av värmepumpsteknik. Sistnämnda princip är visserligen teoretiskt klarlagd sedan lång tid, men dess praktiska problem kan för närvarande ej sägas vara tillfredsställande lösta. Vattenfall har sedan 1974 understött försöksanläggningar av värmepumpar för bostadsuppvärmning och utfört omfattande mätningar av driftbetingelserna. Speciellt har lösningar passande för den befintliga bebyggelsen med vattenburet värmesystem utarbetats, varvid möjligheter till parallellarbete med befintlig oljeeldning är en viktig del för att reducera effekttopparna. Inom närmaste halvåret kommer genom stöd från Vattenfall ett antal anläggningar fördelade på olika delar av landet, olika hustyper och olika värmepumpkonstruktioner att tagas i drift. Genom dessa prov i befintlig bebyggelse väntas viktiga erfarenheter kunna erhållas av värmepumpar i praktisk drift.

Förutsättningarna för geotermisk energi bl. a. i Sverige med hänsyn till berggrundens beskaffenhet har nyligen behandlats i en rapport som utarbetats av tekn. dr. Ulf Lindblom, Tekniska högskolan. Denna rapport ingår i en serie tekniska rapporter utgivna av Centrala Driftled-

ningen. Det tänkbara bidraget från geotermisk energi till Sveriges framtida energiförsörjning anges vara så litet att det ej ger anledning till uppskov med utbyggnader av andra energikällor.

Centrala Driftledningen anordnade i samarbete med Svenska Kraftverksföreningen och Ingenjörsvetenskapsakademien den 27 november en konferens: Elkraft -75, elförsörjningen och alternativa energislag. Härvid redovisades av experter från olika länder läget beträffande: Solenergi, geotermisk energi, torvenergi, vindenergi, vågenergi och fusionsenergi.

Nordel har som bekant beslutat sammanställa en rapport om aktuell status inom de nordiska länderna beträffande aktuell kunskap om och framtidsbedömningar för de alternativa energislagen: Solenergi, vindenergi, våg- och tidvattenenergi, geotermisk energi, bridreaktorer och fusionsenergi samt värmepumpar. Denna rapport planeras bli färdigställd i mars 1976.

Sammanfattningen av ovanstående innebär:

Vattenfall har relativt ingående undersökt de tekniskt-ekonomiska förutsättningarna för vindkraftverk och värmepumpar. Omfattande praktiska prov kommer närmaste tiden till stånd med värmepumpar för uppvärmning av befintliga byggnader.

Centrala Driftledningen anordnade i november en konferens som behandlade elförsörjningen och alternativa energislag.

Nordel kommer nästa vår att framlägga en rapport om alternativa energislag.

Vällingby den 22 december 1975

Statens vattenfallsverk

J. V. Norrby

Styrelsen för teknisk utveckling (STU):

STU finner det angeläget att de FoU-insatser som görs inom områdena geotermisk energi, solenergi och vindkraft, för att ge optimala resultat i möjligaste mån koordineras inom de nordiska länderna och biträder därför det förslag om utnyttjande av dessa alternativa energikällor som gjorts i Nordiska rådets medlemsförslag A 466/e.

Det aktuella området faller sedan 1975-07-01 under Nämnden för energiproduktionsforskning, men har i ett flertal projekt tidigare stötts av STU, som dock fortfarande med intresse följer utvecklingen.

Stockholm den 4 december 1975

För Styrelsen för teknisk utveckling

Lennart Lindeborg

Uppsala universitet, rektorsämbetet hänvisar i skrivelse den 2 december 1975 till matematisk-naturvetenskapliga fakultetens yttrande av den 2 december 1975 (se nedan).

Uppsala universitet, matematisk-naturvetenskapliga fakulteten:

— — — En sådan kartläggning ansågs vara värdefull även för fakultetens forskning inom dessa områden.

Vid en förfrågan till fakultetens berörda institutioner har svar inlämnats från astronomiska observatoriet, avdelningen för elektronik, Teknikum, samt avdelningen för fasta jordens fysik. — — —

Uppsala den 2 december 1975

Enligt uppdrag

Leif Sanner

Marianne Hasselrot-Herbai

Lunds universitet, rektorsämbetet:

Rektorsämbetet, som berett matematisk-naturvetenskapliga och tekniska fakulteterna tillfälle att inkomma med yttrande i ärendet, får härmed överlämna utdrag ur protokoll respektive yttrande i ärendet från nämnda fakulteter (se nedan).

Lund den 8 december 1975

På rektorsämbetets vägnar

Göran Angsmark

Anders Ranger

Lunds universitet, matematisk-naturvetenskapliga fakulteten:

Fakulteten finner den i förslaget framlagda kartläggningen av forskningen inom områdena jordvärme, solenergi och vindkraft i och för sig berättigad, men anser att hela energiproblematiken bör ses i ett sammanhang, varför också andra energiformer bör komma in. Fakulteten vill också påpeka att för Sveriges del den nyupprättade delegationen för energiforskning torde sitta inne med erforderlig information.

Lund den 19 november 1975

Carl-Erik Fröberg

Bo Paulsson

Lunds universitet, tekniska fakulteten har genom översänt protokoll av den 10 november 1975 förklarat sig tillstyrka medlemsförslaget.

Göteborgs universitet, rektorsämbetet hänvisar i skrivelse den 26 november 1975 till matematisk-naturvetenskapliga fakultetens yttrande av den 21 november 1975 (se nedan).

Göteborgs universitet, matematisk-naturvetenskapliga fakulteten:

— — — vill tillstyrka att en kartläggning av energiforskning och -utredningar göres i enlighet med förslaget.

I Sverige torde Nämnden för energiproduktionsforskning och Delegationen för energiforskning inom en snar framtid ha en mycket god överblick över verksamheten på detta område i Sverige.

Härutöver är det angeläget att utbyte sker av information om planerade och pågående studier som gäller effektivare energianvändning, vidare om allmänna energisystemstudier (vilka i Sverige har Delegationen för energiforskning som ansvarigt organ), särskilt studier om energins roll i det internationella systemet.

Göteborg den 21 november 1975

Olof Hanner

Inger Enlund

Stockholms universitet, rektorsämbetet:

Forskningen kring olika energiformer och deras nyttiggörande har givits betydande uppmärksamhet inom landet under de senaste åren. Energiprogramkommittén har i betänkande (SOU 1974: 72) lagt förslag till en utvidgad svensk forskning kring bl. a. olika former för energiproduktion. Kommittén har vidare, efter att ha genomfört en enkät rörande allmänna energisystemstudier, lagt ett förslag till plan för allmänna energisystemstudier (Ds I 1975: 3). Energiprognosutredningen har, liksom Energisparkkommittén, lämnat betänkande respektive enkät till universitetet. Dessa samtliga har besvarats i form av remissyttrande eller, vad beträffar Energisparkkommittén, genom att från institutioner inkomna enkätsvar överlämnats.

Rektorsämbetet har genomgående intagit positiv hållning till medverkan i forskning kring energifrågorna och i de tidigare svaren bl. a. framhållit att universitet tvivelsutan kan delta i projekt kring energifrågor i större omfattning än hittills. Begränsande faktorer i tidigare forskning har funnits bl. a. på resurssidan. De resurser som t. ex. Energiprognoskommittén önskat ta fram för allmänna energisystemstudier och som sannolikt främst avser förstärkningar av personalorganisationen bör sålunda kompletteras med resurser på driftkostnadssidan innan de helt kan komma forskningen tillgodo. En annan begränsande faktor är

den osäkerhet som de unga forskarna ser inför en eventuell forskarkarriär. Rektorsämbetet anförde i sitt yttrande över Energiprognoskommitténs första betänkande att en satsning på ett energianknutet grundforskningsprogram ter sig angeläget nu därför att universiteten idag förfogar över en stab kvalificerade yngre forskare som kan tas upp i projekt inom energiområdet men att de senaste årens vikande rekrytering till matematisk-naturvetenskaplig fakultet innebär att denna disponibla forskarbas kommer att bli mindre om man väljer att satsa vid ett senare tillfälle. Konkret ansåg rektorsämbetet att energiinriktade grundforskningsprojekt bäst skulle komma till stånd om man initierade dem genom forskningsråden d. v. s. förstärkte rådsanslagen.

Rektorsämbetet intar en positiv attityd till de tankar som ligger bakom den nu aktuella remissen. Vad gäller svenska förhållanden torde emellertid forskningsansvariga myndigheter ha en tämligen god bild av pågående forskning och bör kunna tillhandahålla aktuell information. Utöver det material som togs fram till Energiprogramkommitténs första betänkande torde sålunda forskningsråden liksom Kungl. vetenskapsakademien och ingenjörsvetenskapsakademien kunna ge information om inom landet aktuell forskning. Om remissens förslag om en gemensam nordisk kartläggning av berörd forskning kommer till stånd, vill rektorsämbetet förorda att dess svenska del omhänderhas av styrelsen för teknisk utveckling och av industridepartementets industriforskningsdelegation.

Stockholm den 13 november 1975

Gunnar Hoppe

Sten Schager

Umeå universitet, rektorsämbetet hänvisar i skrivelse den 20 november 1975 till matematisk-naturvetenskapliga fakultetens yttrande av den 19 november 1975 (se nedan).

Umeå universitet, matematisk-naturvetenskapliga fakulteten:

Matematisk-naturvetenskapliga fakulteten tillstyrker förslaget att kartlägga den forskning och de utredningar som pågår i de nordiska länderna avseende alternativa energikällor.

Umeå den 19 november 1975

På matematisk-naturvetenskapliga fakultetens vägnar

Hans Wallin

Marianne Tollin

Chalmers tekniska högskola, rektorsämbetet:

Rektorsämbetet har i ärendet inhämtat synpunkter från högskolans centrum för energiteknik. Centrums yttrande överlämnas härmed (se nedan).

För egen del önskar rektorsämbetet icke avge yttrande.

Göteborg den 25 november 1975

På rektorsämbetets vägnar

Gunnar Brockman

Chalmers tekniska högskola, energitekniskt centrum:

Sedan slutet av 1973 har betydelsen av en utökad forskning på energiområdet starkt accentuerats över hela världen. Av naturliga skäl har därvid inriktningen i Norge, med stora fyndigheter av olja och gas på dess del av Nordsjösockeln, varit något annorlunda än i Nordens övriga länder. När det gäller tidigare etablerade energikällor såsom olja, kol, ved, vattenkraft och liknande har forskning, utbyggnad och drift skett genom härför sedan länge etablerade organisationer. Dessa har i respektive land tack vare betydande ekonomiska resurser haft möjligheter att driva erforderlig forskning och även att delta i internationellt samarbete. När det gäller utvecklingen av den konventionella värmekraften och motsvarande forskning har Sverige tillsammans med Norge på grund av dessa länders stora vattenkraftresurser, legat ett stycke efter såväl Finland som Danmark och den övriga världen, där värmekraftproduktion utnyttjas.

Ingendera av de nordiska länderna har något avsevärt erfarenhetsunderlag eller någon etablerad forskning om de i förslaget nämnda energikällor, geotermisk energi, solenergi eller vindkraft. Dock nyttjar Island sedan länge en etablerad teknik för geotermisk energi. Det kan synas rimligt och riktigt, när det gäller utvecklingen av dessa energislag, som är starkt beroende av geografiska förutsättningar, att ett visst samarbete formaliseras de nordiska länderna emellan. Därigenom bör utvecklingen kunna drivas fram snabbare och effektivare, samtidigt som risken för dubblerade projekt bör kunna minskas. Givetvis får och behöver ett sådant samarbete inte hindra någotdera landet att även dra nytta av impulser och erfarenheter från andra delar av världen, vilket förslaget ej heller utesluter.

Det är att anta att Norge, under den närmaste dekadern, kommer att satsa större delen av detta lands utvecklingspotential åt energisidan, på den s. k. nordsjöoljan. En generositet i samarbetet, utan att väga insatserna från respektive land öga för öga och tand för tand, torde dock vara det som bäst gagnar alla Nordens länder.

Sammanfattningsvis kan därför endast ges den uppenbara rekommendationen att tillstyrka rådsförslaget i den vidaste tolkning detta kan ges.

Göteborg den 17 november 1975

Energitekniskt centrum vid
Chalmers tekniska högskola
G. Rosenblad
Ordförande

Högskolan i Luleå har i skrivelse den 26 november 1975 förklarat sig avstå från att yttra sig i anledning av medlemsförslaget.

Statens naturvetenskapliga forskningsråd:

Rådet konstaterar att ansvaret i Sverige för planering och samordning av FoU rörande utnyttjandet av dessa energikällor huvudsakligen åvilar industridepartementet genom delegationen för energiforskning, nämnden för energiproduktionsforskning och STU. Genom Energiprogramkommitténs arbete har en omfattande inventering av FoU i Sverige rörande energi inkl. de nämnda alternativa energikällorna redan utförts och redovisats i betänkandet Energiforskning (SOU 1974: 72—76). Rådet förutsätter att motsvarande översikter finns för övriga nordiska länder, varför en sammanställning av de samlade nordiska FoU-insatserna enkelt skulle kunna åstadkommas och göras tillgänglig.

Då berörda forskare kan förutsättas vara väl medvetna om såväl nordisk som övrig internationell verksamhet inom området ifråga, torde den föreslagna kartläggningen vara av intresse främst som allmänt informationsmaterial.

Mot denna bakgrund är det enligt rådets mening för Sveriges vidkommande tveksamt om en ytterligare kartläggning verkligen erfordras. Det torde vara väsentligare att medel satsas på ökad forskning rörande de nämnda alternativa energikällorna.

Stockholm den 11 december 1975

Martin Fehrm

Bengt Samuelsson

Statens råd för atomforskning:

Rådet ifrågasätter om en sådan kartläggning verkligen erfordras. Om rådet har under de senaste åren varit föremål för stor uppmärksamhet. Inom energiområdet engagerade forskare torde ha goda möjligheter att bilda sig en uppfattning om nu pågående forskningsarbeten i nordiska och andra länder, i synnerhet som en rad nationella och internationella energiutredningar nyligen publicerats. Man kan för Sveriges vidkommande särskilt peka på de omfattande betänkanden som publicerats av energiprogramkommittén och vissa andra statliga utredningar samt på den kontinuerliga uppföljning av energiforskningen världen över som förekommer inom Ingenjörsvetenskapsakademien.

En kraftfull forskningsinsats framstår på grundval av ovanstående utredningar som motiverad. En samordning av nordiska forskningsinsatser är måhända ändamålsenlig, men torde kunna åstadkommas med skäligen enkla och konkreta åtgärder utan någon föregående kartläggning av det slag som skisseras i medlemsförslaget från Nordiska rådet.

Stockholm den 26 november 1975

Mats Lemne

Lars Persson

Ingenjörsvetenskapsakademien:

Akademien delar förslagsställarnas uppfattning att en sådan kartläggning är välmotiverad. De framtida möjligheterna att i de nordiska länderna nyttja de nämnda alternativa energislagen är osäkra och det är därför speciellt viktigt att dubbelarbete kan undvikas.

En undersökning av förutsättningarna för att utöka det nordiska energiforskningsarbetet har utförts av Ångpanneföreningen på uppdrag av Nordiska ministerrådet. Denna undersökning omfattar bland annat förslag på konkreta forsknings- och utvecklingsprojekt beträffande jordvärme, solenergi och vindenergi. Nordiska ministerrådet har på grundval av denna utredning beslutat att det nordiska energiforskningsarbetet skall utökas.

En viss kartläggning av FoU kring de alternativa energislagen ingår även i en undersökning som utförs av den nordiska samarbetsorganisationen på elkraftområdet, Nordel. Den föreslagna kartläggningen bör därför ske i nära kontakt med Nordel.

Stockholm den 15 december 1975

Ingenjörsvetenskapsakademien

Gunnar Hambræus

Staffan Stillesjö

Energisparkommittén:

Förslaget tar upp frågan om en kartläggning av den forskning och utredningsverksamhet som pågår i de nordiska länderna och i vissa andra industriländer avseende jordvärme, solenergi och vindkraft i syfte att samordna utvecklingen av forskning och teknologi beträffande dessa energikällor.

Energisparkommittén har enligt sina direktiv inte till uppgift att behandla dessa frågor och anser sig därför inte ha kompetens att avge yttrande i denna fråga.

Stockholm den 28 november 1975

Energisparkommittén

Erik Grafström
Ordförande

Ulf Karlsson
Huvudsekreterare

Nämnden för energiproduktionsforskning:

Nordiska Ämbetsmannakommittén har låtit göra en utredning om samnordisk forskning, utveckling och teknologiförmedling på energiområdet. I denna behandlas projekt rörande jordvärme, solenergi och vindkraft. Nämnden avser mot bakgrund härav att den föreslagna kartläggningen bör samordnas med det arbete som kommer att göras på basis av ämbetsmannakommitténs utredning.

Nämnden vill också peka på att samarbetsprogram inom områdena jordvärme, solenergi och vindkraft har etablerats inom IEA. Detta förhållande bör beaktas och nyttiggöras inom det nordiska energiforskningsarbetet.

Stockholm den 15 december 1975

Lars Rey

Sveriges industriförbund:

De nordiska ländernas samarbete på energiområdet är — speciellt avseende de traditionella energikällorna — för närvarande av ganska stor omfattning. Några av de aktuella arbetsområdena berörs i medlemsförslagets inledning.

Vad beträffar utvidgningen av samarbetet till att omfatta de s. k.

alternativa energikällorna — jordvärme, solenergi och vindkraft — är naturligtvis ett nordiskt samarbete också av intresse. Det är emellertid viktigt att väl planera de nya samarbetsprojekten. Det är bl. a. något förvånande, att inte medlemsförslaget diskuterar NORDELS pågående arbete med just de ovan nämnda och ytterligare alternativa energikällor. Detta arbete har pågått så länge, att preliminära resultat nyligen har kunnat presenteras, vid ELKRAFT '75, arrangerad av CDL, Svenska kraftverksföreningen och IVA den 27 november i år i Gamla riksdagshuset i Stockholm. Förutom sol- och vindenergi och geotermisk energi diskuterades här energin i havsvågor, torv och användning av värmepumpen.

Möjligen kan invändas, att NORDELS samarbete i första hand är inriktat på produktion av elenergi. Som emellertid framkom vid ELKRAFT '75, behandlades även andra energiproduktionsformer. Exempelvis diskuterades ganska ingående problem i samband med husuppvärmning med hjälp av solenergi.

Förbundet kan därför knappast stödja medlemsförslagens hemställan i dess första del beträffande kartläggning av forskning och utredning avseende jordvärme, solenergi och vindkraft.

Däremot skulle enligt Förbundets mening Nordiska rådet kunna satsa på viss samordning av forskning och teknologi beträffande dessa energikällor. Naturligtvis måste noggrann planering ske av projekten för att undvika dubbelarbeten. Verkligt stora satsningar görs redan i exempelvis USA, Japan och Frankrike.

En stor del av projektarbetet för industriell utveckling pågår redan — även i Norden. Rådet borde vara berett att stödja industrisatsningar (t. ex. inom ramen för prototyper och försöksanläggningar), där avsevärd kunskap redan finns, men där de stora satsningarna ändå inte görs på grund av otillräcklig finansiering. Förbundet är berett lämna sin medverkan till här aktuella projekt. Detsamma torde gälla de nordiska systerorganisationerna. Rådet skulle vidare kunna diskutera hur avskrivnings- och skatteregler borde utformas i de nordiska länderna för att stödja angelägna utvecklingsarbeten inom energiområdet.

En i sammanhanget väsentlig fråga rör kostnadsuppskattningar för de alternativa energislagen. Alla vill naturligtvis minska beroendet av importerad energi. Men det kan inte ske till vilket pris som helst. Redovisning av ev. projekt måste därför sammankopplas med en uppskattning av priset för resp. energislag t. ex. i relation till olje- och kärnenergi. Här bör en samordning ske med energisystemstudierna i de nordiska länderna.

Mot bakgrund av vad som anförts i detta yttrande kan Industriförbundets uppfattning beträffande rubricerade medlemsförslag sammanfattas:

- Kartläggning av forskning och pågående utredningar i de nordiska länderna avseende jordvärme, solenergi och vindkraft kan knappast motiveras enligt de riktlinjer som föreslås i medlemsförslaget.
- Samordning av utvecklingsarbete beträffande de alternativa energikällorna kan möjligen initieras i vissa fall. Noggrann planering måste emellertid krävas för att undvika dubbelarbete.
- Industrins utvecklingsarbete bör kunna stödjas särskilt.
- Kostnadsuppskattningar för de alternativa energislagen bör presenteras i största möjliga utsträckning och speciellt priserna relativt kärnkraft och olja.

Stockholm den 19 december 1975

Sveriges industriförbund

Bo Helmerson

Harry Albinsson

Medlemsförslag

om inrättande av ett nordiskt forskningscentrum för lantbrukskooperation

(Väckt av Ingvar Bakken, Ingemar Mundebo, Juhani Saukkonen och Per Olof Sundman)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Nordisk Kontaktorgan for Jordbrugsforskning:

Nordisk Kontaktorgan for Jordbrugsforskning (NKJ) vil understreke den meget betydningsfulle rolle landbrukskooperasjonen inntar for næring og samfunn i de nordiske land. Også landbrukskooperasjonen har behov for å få belyst mange spørsmål gjennom forskning og det er derfor all grunn til å støtte en videre utbygging og styrking av forskningen på dette området.

Hvordan dette best kan løses er et spørsmål som krever mange avveininger. Det er grunn til å påpeke at innenfor landbruksforskningen er det et utstrakt samarbeid både på det frivillige og det forpliktende plan. Det er flere samarbeidsorganisasjoner, og i denne forbindelse er det naturlig å nevne NKJ som er et kontaktorgan mellom de landbruksvitenskapelige forskningsråd i de forskjellige land. Videre er det samarbeidsorganer innenfor mer avgrensede områder som Nordiske Jordbrugsforskernes Forening (NJF) og Samarbetsnämnden för nordisk skogsforskning (SNS). De forskjellige samarbeidsorganisasjoner har vist seg å fungere som effektive organ for landbruksforskningen i Norden og som formidlingsorgan for det nordiske samarbeid. Organisasjonenes virksomhet er stadig økende og vi er på god vei mot en så intim kontakt at hele Norden kan betraktes som et forskningsmiljø for såvidt angår landbruksforskningen.

NKJ mener man skal være forsiktig med å opprette nye nordiske forskningssentre eller organisasjoner på områder hvor det ville være mere naturlig å videreføre og styrke det nordiske samarbeid ved hjelp av de organisasjoner man allerede har.

Når det gjelder spørsmålet om opprettelse av nordiske forskningssentre har en slik sentralisering både fordeler og ulemper. Fordelene

ligger først og fremst på områder hvor det kreves så store investeringer og driftsutgifter at saken vanskelig kan gjennomføres uten at de nordiske land går sammen om den. Innen andre områder vil en sentralisering svekke tilsvarende forskningsmiljøer i de enkelte land. Nordiske forskningsentre fører også til at det blir lang vei mellom forskningen og de aktuelle brukere av forskningsresultatene.

For at de bevilgende myndigheter kan ha garanti for at eventuelle ekstra tildelinger tilgodeses forskning innenfor landbrukskooperasjonen, kan disse midler "øremerkes" til formålet.

Da NKJ er det organ som dekker hele det landbruksvitenskapelige området, og som særlig arbeider med de økonomiske sider ved aktuelle forskningsprosjekter, ville det være naturlig at slike øremerkede midler ble stilt til rådighet for dette organ, som da igjen kunne trekke de aktuelle organisasjoner inn i bildet, som f. eks. Nordiske Jordbruksforskernes Forening og Samarbetsnämnden før nordisk skogforskning.

Oslo, 4. mars 1976

For Nordisk Kontaktorgan for Jordbruksforskning

Ottar Jamt

Torvald Sørbo

Nordiske Jordbruksforskernes Forening (NJF):

Landbrukskooperasjonen inntar en meget betydningsfull rolle for næring og samfunn i de nordiske land. Det er klart at en så stor virksomhet som landbrukskooperasjonen har behov for å få belyst mange spørsmål gjennom forskning, og det er derfor all grunn til å støtte en videre utbygging og styrking av forskningen på dette området.

Hvordan dette best kan løses, er et spørsmål som krever mange avveininger. Berettigelsen av nordiske forskningssentra synes særlig å være på områder som krever så store ressurser at de kun kan gjennomføres når de nordiske land går sammen om oppgaven. På områder hvor de enkelte land driver og ønsker å opprettholde en forskning, kan et nordisk forskningssentrum på samme område vise seg ikke å være noen heldig løsning. Et annet forhold som også må tillegges vekt er at når forskningen konsentreres til et nordisk forskningssentrum må det nødvendigvis bli lang avstand mellom forskningsmiljøet og en stor del av de aktuelle brukere av forskningsresultatene. Ellers vil NJF påpeke at det er av den oppfatning at man bør være forsiktig med å opprette nye nordiske forskningssentra eller organisasjoner på områder hvor det kan være mye å vinne ved å videreføre og styrke det nordiske samarbeid ved hjelp av de organisasjoner man allerede har.

Innen landbruksforskningen er det et utstrakt samarbeid både på det

frivillige og det forpliktende plan. Dette samarbeid er stadig økende og det er et meget nært samarbeid mellom landbruksforskerne i Norden.

Det er flere samarbeidsorganisasjoner, og innen landbruket er det naturlig å nevne Nordisk Kontaktorgan for Jordbruksforskning (NKJ) som ble etablert i 1965 og som er et kontaktorgan mellom de landbruksvitenskapelige forskningsråd i Norden. Videre kommer samarbeidsorganer innen mer avgrensede områder som jordbruk, skogbruk og veterinærmedisin.

Når det gjelder Nordiske Jordbruksforskeres Forening har den 11 fagseksjoner, hvorav én seksjon for landbruksøkonomi. Mange av de som deltar i denne seksjons virksomhet, driver i sine hjemland til dels med forskningsoppgaver som er av interesse for landbrukskooperasjonen. Det samme kan sies om medlemmene i Komitéen for nordisk skogøkonomi som ett av 16 samarbeidsorganer innen nordisk skogforskning.

NJF mener det skulle ligge godt til rette for en videre utbygging og styrking av nordisk forskning på landbrukskooperasjonens område ved at det gis økede ressurser til de aktuelle eksisterende samarbeidsorganer. For at de bevilgende myndigheter kan ha garanti for at eventuelle ekstra tildelinger tilgodesees forskning innen landbrukskooperasjonen kunne disse midler øremerkes til formålet.

Oslo, 17. mars 1976

For Nordiske Jordbruksforskeres Forening

Ottar Jamt

Nordens Bondeorganisationers Centralråd (NCB):

Forslaget har været sendt til udtalelse i en række af medlemsorganisationerne i Nordens Bondeorganisationers Centralråd, der, så vidt det foreligger oplyst, alle har udtalt sig positivt for forskningscenterets oprettelse. Der skal specielt henvises til udtalelse af 30. januar d. å. fra Den svenske NBC-afdeling, fremsendt til NBC's generalsekretariat (*se nedan*). I denne udtalelse peges på, at kooperationen i de nordiske lande omfatter såvel konsumenter som producenter, samt at der er behov for nordisk forskning også inden for konsumentkooperationen. Efter Den svenske NBC-afdelings opfattelse bør der derfor tilstræbes oprettelse af et nordisk kooperativt institut med en underafdeling for landbrukskooperation.

På vegne af Nordens Bondeorganisationers Centralråd vil jeg hermed anbefale, at det foreslåede projekt gennemføres, samt at der ved gennemførelsen tages hensyn til de betragtninger og synspunkter, der er anført i udtalelser fra en række af NBC's medlemsorganisationer, herunder de af Den svenske NBC-afdeling anførte synspunkter.

Samtidig skal jeg henstille, at Nordens Bondeorganisationers Centralråd inddrages i de videre overvejelser vedrørende centerets etablering samt i tilrettelæggelsen af centerets arbejde fremover, herunder at NBC får lejlighed til at deltage i overvejelser og drøftelser vedrørende centerets konkrete arbejdsopgaver samt prioritering af disse opgaver.

København, den 24. februar 1976

For Nordens Bondeorganisationers Centralråd

Arne Pilegaard Larsen

D a n m a r k

Landbrugsministeriet:

— — — oversendes hoslagt kopi af en fra landbrugets samråd for forskning og forsøg direkte til Nordisk Råds danske delegation fremsendt udtalelse af 13. februar 1976 (*se nedan*) til hvis indhold man kan henholde sig.

Det tilføjes, at der ikke ses at være modtaget henvendelser om sagen fra undervisningsministeriet, hvem man har underrettet om foranstående.

København, den 8. marts 1976

P. m. v.

E. b.

Claus Sinding

Undervisningsministeriet:

Man har nu modtaget svar fra såvel statens jordbrugs- og veterinærvidenskabelige forskningsråd som direktoratet for de videregående uddannelser. Uanset at landbrugsministeriet med skrivelse af 8. marts 1976 (hvoraf undervisningsministeriet har fået kopi (sekr./j.nr. 0905/1²)) har svaret udenrigsministeriet alene for sit vedkommende, fremsendes udtalelserne gennem landbrugsministeriet med henblik på eventuel koordinering med udtalelsen fra landbrugets samråd for forskning og forsøg, hvis indhold undervisningsministeriet ikke er bekendt med.

Statens jordbrugs- og veterinærvidenskabelige forskningsråd har udtalt følgende:

Rådet kan ikke anbefale oprettelse af det foreslåede center finansieret via statsmidler. De opgaver, der skulle henlægges til et sådant center, må antages at kunne udføres inden for allerede etablerede institutioner, hvortil kommer, at opgaverne efter rådets mening naturligt kunne henvises til andelsbevægelsen, hvis aktiviteter er af så store dimensioner, at de påtænkte forskningsopgaver uden vanskelighed måtte kunne bekostes af andelsbevægelsen selv. Dertil kommer, at man prin-

cipielt er tilbageholdende med etablering af nordiske forskningsinstitutioner, som ikke på overbevisende måde udfylder en hidtil uløst opgave.

Direktoratet for de videregående uddannelser henholder sig til følgende udtalelser fra *Den kgl. veterinær- og landbohøjskole*:

Som det fremgår af medlemsforslaget behandles og koordineres fællesnordiske forskningsprojekter på jordbrugsområdet af Nordisk Kontaktorgan for Jordbrugsforskning (NKJ). Dette organ indstiller godkendte projekter til finansiering af de respektive landes forskningsråd på området.

De nationale råd finansierer de nationale delprojekter ved bestående institutioner. Under gennemførelsen sikres fornøden koordinering.

Der er i de nordiske lande institutioner som vil kunne deltage i fælles nordisk forskningsprojekt vedrørende jordbrugskooperation. Det anses for mere hensigtsmæssigt at gøre brug heraf — ved den omtalte fremgangsmåde — end at oprette og finansiere et fællesnordisk forskningscentrum.

Departementet er enig i de anførte udtalelsers konklusion, at oprettelse af det foreslåede center ikke kan anbefales finansieret via statsmidler.

København, den 11. marts 1970

P. m. v.

E. b.

Annelise Hauch

Fuldmægtig

Andelsudvalget:

— — — ønsker vi gerne fra Andelsudvalgets side at anbefale, at forslaget vedtages, og at et sådant centrum oprettes.

Andelsbevægelsen eller kooperationen i landbruget er i samtlige nordiske lande stærkt udviklet og har meget stor betydning for landbrugs erhvervets hele stilling, idet andelsvirksomhederne står for en meget væsentlig del af landmændenes indkøb såvel som af forædling og afsætning, herunder eksport. Trods denne stærke udvikling af landbrugskooperationen i praksis er det påfaldende, at de nordiske lande sammenlignet med mange andre kun kan opvise en meget begrænset forskningsvirksomhed på disse områder.

Der er dog ingen tvivl om, at en kvalificeret forskningsindsats på en række aktuelle felter, dels økonomiske og organisationsteoretiske, dels juridiske og andre, kunne være af væsentlig værdi, såvel for samfundet som helhed som specielt for landbruget. Den nære kontakt mellem de nordiske landes andelsorganisationer og den omstændighed, at mange af deres problemer er de samme, gør det rimeligt at forvente, at en ind-

sats på nordisk basis ikke alene vil stimulere forskningsarbejdet, men også give det en mere rationel organisation.

Vi er naturligvis fra Andelsudvalgets side meget villige til og interesserede i, om det ønskes, at uddybe vore synspunkter. Vi vil gerne tilføje, at vi vil anse det for hensigtsmæssigt, at Nordens Bondeorganisationers Centralråd, som også omtales i begrundelsen for medlemsforslaget, inddrages i drøftelserne og i instituttets fremtidige arbejde.

København, den 29. januar 1976

Johs. Dons Christensen

/ Clemens Pedersen

De samvirkende danske Landboforeninger:

Trods den meget betydelige rolle, som kooperationen spiller i samtlige nordiske lande både vedrørende forsyningen af landbrugsbedrifterne med produktionsmidler og vedrørende forarbejdning, forædling og markedsføringen af landbrugets produktion, er der ikke tvivl om, at jordbrugskooperationen som forskningsområde i Norden — og i særlig grad i Danmark — er forsømt. Derfor må forslaget om at få gennemført en øget forskningsindsats omkring andelssamvirkets hidtidige betydning og fremtidige muligheder hilses velkomment.

Samvirksomheden finder, at den store ensartethed i forudsætningerne i de enkelte nordiske lande gør det naturligt at søge forskningsindsats på dette område fremmet på fællesnordisk plan.

Samvirksomheden skal i øvrigt gøre opmærksom på de muligheder, der ligger for gennem Nordens Bondeorganisationers Centralråd (NBC) at udnytte denne organisations ekspertise i forbindelse med det videre arbejde med planlægningen af dette meget interessante initiativ.

København, den 13. februar 1976

På samvirksomhedens vegne

E. b.

Jørgen Skovbæk

Danske Husmandsforeninger

Det er husmandsforeningernes opfattelse, at forskning på det kooperative felt er et særdeles forsømt område, i hvert fald i Danmark. Det må derfor være relevant, at en forskning på dette område iværksættes, herunder også om mulige udvidelser af samarbejdet mellem de nordiske lande på landbrugsområdet. Vi må dog pege på, at der allerede eksisterer et ikke ringe samarbejde i NBC-regie mellem nordiske kooperative virksomheder og organisationer.

Det anføres i medlemsforslaget A 468/k vedrørende et nordisk forskningscenter for landbrugs Kooperationen side 2, 3. stk., at "forskning behøvs även vad gäller reglering av omsättningen, offentlig prisreglering och jordbrukspolitiska åtgärder". I den forbindelse må det anføres, at for Danmarks vedkommende er disse tre forhold underkastet de bestemmelser, som er fastsat eller fastsættes af Det europæiske økonomiske Fællesskab.

København, den 17 december 1975

På foreningernes vegne

Jørgen Pedersen

Landbrugets Samråd for Forskning og Forsøg:

Samrådet finder, at der — når henses til den betydelige rolle, som jordbrugs Kooperationen spiller i samtlige nordiske lande — knytter sig stor interesse til jordbrugs Kooperationens problemer og muligheder. Der er derfor tale om et væsentligt forskningsfelt, hvor der tilsyneladende i samtlige nordiske lande er behov for en initierende indsats. Derfor må medlemsforslaget hilses velkomment. Såfremt der kan stilles midler til rådighed — f. eks. fra det nordiske kulturbudget — vil det uden tvivl være muligt at få gennemført en øget fællesnordisk forskningsindsats på området.

Samrådet finder det imidlertid ikke hensigtsmæssigt, at medlemsforslaget baseres på oprettelse af et nordisk centrum for landbrugs Kooperationsforskning. Dels må det antages, at flere især landøkonomiske institutioner i Norden vil være interesserede i at starte projekter inden for området, dels vil det være vanskeligt inden for den givne beløbsramme at sikre en ønskelig faglig bredde i forskningen, hvis virksomheden skal koncentreres et enkelt sted.

Samrådet ser hellere, at et beløb til stimulering af nordisk landbrugs Kooperationsforskning overføres til de nordiske jordbrugs forskningsråds (modsvarende) samarbejdsorganisation: Nordisk Kontaktorgan for Jordbrugsforskning (NKJ). Det vil være muligt for NKJ — inden for den givne beløbsramme — at initiere og stimulere en forskningsindsats på landbrugs Kooperationens område på linie med den virksomhed, som NKJ generelt udfører for at stimulere et fællesnordisk samarbejde for hele jordbrugsforskningen.

København, den 13. februar 1976

På Samrådets vegne

E. b.

Ib Skovgaard

Finland**Undervisningsministeriet:**

— — — har undervisningsministeriet bett Finlands akademi samt Helsingfors universitet att inkomma med utlåtande i ärendet. Utlåtandena bifogas härjämte (*se nedan*).

Ministeriet kommer att ta ståndpunkt i ärendet i samband med frågans behandling i de samarbetsorgan som tillsatts med stöd av nordiska kulturavtalet.

Helsingfors den 1 april 1976

Jaakko Numminen

Kanslichef

Fredrik Forsberg

Yngre regeringssekreterare

Jord- och skogsbruksministeriet:

Förslaget grundar sig på en av Nordiska kontaktorganet för jordbruksfrågor tillsatt kommittés betänkande som gavs år 1974. I förslaget föreslås upprättande av ett nordiskt forskningscentrum för lantbrukskooperation, vars uppgift vore att bedriva och främja forskning rörande lantbrukskooperation i nära kontakt med de nordiska lantbrukshögskolorna, andra akademiska läroanstalter och forskningsinstitutioner samt med de kooperativa organisationerna i de nordiska länderna. Forskningscentret borde placeras i anknäytning till en av de nordiska lantbrukshögskolorna eller Helsingfors universitet.

Det nordiska samarbetet på jordbruksområdet har givit goda erfarenheter. På det att det för handen varande förslaget skulle leda till ett gott och varaktigt resultat vore det skäl att överväga även andra alternativ. Enligt vår mening borde det utredas i vilken mån det föreslagna forskningscentrets syften kunde uppnås genom att effektivisera samarbetet mellan de i de nordiska länderna förefintliga forskningsinstitutionerna, antingen inom ramen för existerande samarbetsorganisationer eller på annat sätt. Existerande samarbetsorganisationer kunde kompletteras och möjligen förstärkas så att deras verksamhet bättre än hittills skulle täcka forskningsbehovet för nordisk lantbrukskooperation. Märkas bör att det inom Helsingfors universitet finns ett kooperativt institut.

Med de ovanstående synpunkterna avses att framhäva betydelsen av en mångsidig granskning och utarbetning av olika möjligheter i samband med denna fråga, för att komma till den sakligt och ekonomiskt sett mest fördelaktiga lösningen. Om det visar sig att det är möjligt att uppnå ett tillräckligt forskningssamarbete allenast genom grundande

av det föreslagna forskningscentret, intar jord- och skogsministeriet en positiv ställning till förslaget.

Helsingfors den 24 februari 1976

Heimo Linna

Jord- och skogsbruksminister

Antti Nikkola

Byråchef

Konsistoriet vid Helsingfors universitet¹:

I det väckta medlemsförslaget föreslås, att Nordiska rådet rekommenderar medlemsländernas regeringar att upprätta ett nordiskt forskningscentrum för lantbrukskooperation. Centrets uppgift skulle enligt förslaget vara att främja grundläggande och tillämpad forskning för att stärka och vidareutveckla lantbrukssamarbetet mellan de nordiska länderna genom att planlägga, samordna och finansiera forskningsprojekt. Behovet av ett centrum motiveras bl. a. av den ståndpunkten, att om lantbrukskooperationen inte är uppmärksam på tendensen mot allt större internationella koncerner och inte i tid vidtar mått och steg för att möta denna utveckling, kommer vitala intressen för näringen och samhället att kunna hotas.

Lantbrukskooperationens betydelse i Norden har traditionellt varit stor framför allt när det gäller lantbruksprodukternas marknadsföring. Mot denna ståndpunkt vore en förbättring av förutsättningarna för forskningsverksamhet på detta område mycket önskvärd. Det bör dock konstateras, att forskning på området även för närvarande företas i olika nordiska länder samt för Finlands del vid institutionen för kooperationslära vid Helsingfors universitet och i Sällskapet Pellervos marknadsforskningsinstitut. Forskningsverksamheten har dock varit relativt splittrad i de nämnda institutionerna på grund av de knappa resurserna. När lämpliga forskningsenheter redan finns, bör man noga överväga om det finns anledning att upprätta ett helt nytt forskningscentrum. Det skulle i stället — om verksamhetens finansiering verkligen kan ordnas — kännas meningsfullare att upprätta en fond, som skulle stöda förverkligandet av forskningsprojekt som hör till lantbrukskooperationen eller till lantbruksekonomins område i allmänhet. Härvid skulle forskningen fortfarande ske i de existerande enheterna och man kunde förbättra förutsättningarna för forskningsverksamheten utan de kostnader som upprättandet av en ny enhet medför.

Helsingfors den 18 december 1975

Nils Oker-Blom

Prorektor

Rauni Salin

Tf. biträdande sekreterare

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

Finlands akademi¹:

Lantbrukskooperationens betydelse i Norden har traditionellt varit stor framför allt vid lantbruksprodukternas marknadsföring. Mot denna ståndpunkt vore en förbättring av forskningsverksamhetens förutsättningar på detta område mycket önskvärd. Man bör dock konstatera, att forskning på området även för närvarande företas vid de nordiska ländernas lantbrukshögskolor samt för Finlands del vid institutionen för kooperationslära vid Helsingfors universitet och vid Sällskapet Pellervos marknadsforskningsinstitut. Forskningsverksamheten vid de nämnda institutionerna har dock varit relativt splittrad på grund av de knappa resurserna. Eftersom lämpliga forskningsenheter redan finns, bör man noga överväga, om det finns anledning att upprätta ett helt nytt forskningscentrum.

Man bör i stället främja samnordiska lantbrukskooperativa forskningsprojekt eller projekt som i allmänhet hör till lantbruksekonomin, så att forskning fortfarande kan ske vid de existerande enheterna. Förutsättningarna för forskningsverksamheten kunde förbättras genom att man reserverade för ändamålet separata projektmedel t. ex. i den nordiska kulturbudgeten. Såsom sakkunnigorgan kunde framför allt Nordiska kontaktorganet för jordbruksforskning komma i fråga, vars verksamhet täcker alla lantbruksvetenskaper.

Helsingfors den 5 mars 1976

Helge Gyllenberg
Ordförande

Elisabeth Helander
Forskningsdirektör

Lantbrukets forskningscentral:

De agrarpolitiska och lantbruksekonomiska frågorna hör inte till lantbrukets forskningscentralens verksamhetsområde. I den mån forskningsverksamheten utvecklas och lantbruksforskning bedrivs mera omfattande än tidigare som samforskning för forskningsinrättningar på olika områden, kommer en forskningscentral som bedriver teknisk lantbruksforskning i ökad utsträckning i samarbete med den agrarpolitiska och lantbruksekonomiska forskningen.

Ehuru Nordiska rådets medlemsförslag om grundande av en nordisk forskningscentral för lantbrukets andelsverksamhet egentligen inte berör vår forskningscentral, förordar forskningscentralen åtgärder för främjandet av gemensam nordisk forskning om lantbrukets andelsverksamhet. Forskningscentralen har likväl inte förutsättningar att bedöma, på vilket sätt man lämpligast kunde inleda en dylik forskningsverksamhet, d. v. s.

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

huruvida det för ändamålet borde grundas en fristående forskningscentral, eller om verksamheten kunde skötas mera ekonomiskt och tillräckligt effektivt i samarbete mellan existerande forskningsorganisationer.

Helsingfors den 16 december 1975

J. Paatela
Överdirektör

Antti Elomaa
Kontorchef

Lantbruksekonomiska forskningsanstalten:

Samarbetet mellan de nordiska länderna inom jordbruksforskningen torde för tillfället ske så att forskningsinstitutet i vart land samarbetar med de forskningsinstitut, som representerar motsvarande forskningsgebit, i de övriga nordiska länderna. De nordiska jordbruksforskarna håller kontakt inom ramen för sin egen organisation (Nordiska jordbruksforskarens förening), som erhåller statligt ekonomiskt stöd. Även Finlands akademi har verkställt samnordiska forskningar som hänföra sig till NKJ:s (Nordiska kontaktorganet för jordbruksforskning) program. Likaså har högskolorna i de nordiska länderna eget samarbete, liksom också kooperativa och övriga jordbruksorganisationer, vilka har en egen samnordisk organisation (NBC).

Man har vid flera tillfällen konstaterat, att oberoende av nuvarande nordiska samarbete och forskning finns det behov av att få igång mera omfattande samnordiska forskningsprojekt rörande jordbruk och jordbrukspolitik. Tills vidare har större forskningsprojekt strandat på grund av brist på medel.

Det förslag som nu väckts i Nordiska rådet om grundandet av ett samnordiskt forskningscentrum för kooperationsforskning baserar sig på en utredning från år 1974. I ifrågavarande utredning, har grunderna framställts rätt kortfattat. Före man börjar grunda ett nytt institut borde man ännu överväga hur man skall genomföra den forskning som anses vara behövlig. Man frågar sig om man inte kunde använda redan befintliga, av staten och olika organisationer finansierade institut, även för den samnordiska forskningen.

Ifall man väntar resultat av en samnordisk forskning förutsätter detta ett en verkligt funktionsduglig enhet grundas. De i förslaget nämnda penningbeloppen verkar alltför små. Vad finansieringen beträffar måste man konstatera, att det nordiska samarbetet inom ramen för befintliga institut begränsas av bristen på pengar.

Forskningsanstalten uttalar som sin uppfattning angående grundandet av ett nordiskt institut för forskning av jordbrukskooperation, att det finns många grunder för att utöka den samnordiska forskningen. Man borde få till stånd mera omfattande forskningsprojekt rörande nordisk jordbruksproduktion, marknadspolitik, inkomspolitik, prispoli-

tik, specialisering i olika länder, regionala frågor m. m. Enligt forskningsanstaltens uppfattning borde man ändå först utreda hur man skulle kunna effektivisera samarbetet inom ramen för de redan befintliga instituten. Ifall man beslutar sig för att grunda ett samnordiskt institut, bör man garantera att man får tillräckliga resurser för verksamheten och försäkra sig om samarbetet med i de olika länderna redan befintliga forskningsinstitut.

Helsingfors den 26 februari 1976

Matias Torvela
Forskningsanstaltens chef,
professor

Lauri Kettunen
Avdelningschef,
professor

Lantbruksproducenternas centralförbund¹:

Lantbrukskooperationens betydelse inom det nordiska näringslivet och i synnerhet inom jordbrukssektorn är obestridlig. Dess betydelse poängteras både nationellt och internationellt genom lantbrukets framgång bl. a. som en sektor inom det samnordiska utvecklingssamarbetet. På det nationella planet har kooperationen visat sig vara mycket viktig, när man utvecklat jordbruksprodukternas och produktionsinsatsernas marknadsföring. I de olika nordiska länderna har man vid universitet, högskolor och på den privata sektorn utfört forskningsverksamhet för att vidareutveckla lantbrukskooperationen. Särskilt med tanke på att öka, centralisera och koordinera forskarkrafterna vore det önskvärt att öka samarbetet mellan de nordiska länderna inom denna sektor.

Lantbruksproducenternas centralförbund stöder det nämnda medlemsförslaget, om man kan kanalisera nya forskarkrafter och resurser för denna sektors utvecklande genom att upprätta det i medlemsförslaget nämnda forskningscentret för lantbrukskooperation. Centralförbundet förutsätter vidare att organet, som bildas för forskningscentrets administration, i första hand får till uppgift att koordinera forskningsverksamheten och dess medel och inte att verkställa själva forskningen. Vid forskningsprojektens genomförande bör man använda de i de nordiska länderna existerande lantbrukskooperationsorganisationerna och deras underlydande institutioner, så att man kan effektivisera och koordinera deras verksamhet på det samnordiska planet.

Helsingfors den 24 februari 1976

Lantbruksproducenternas centralförbund

Heikki Haavisto

Esko Lindstedt

¹ Yttrandet översatt från finska.

Svenska lantbruksproducenternas centralförbund:

Med hänsyn till Kooperationens stora betydelse inom lantbruket i de nordiska länderna anser centralförbundet att förslaget om ett nordiskt forskningscentrum borde förverkligas. Centrets främsta uppgift borde därvid bli att planlägga, samordna och finansiera forskningsprojekt på detta område. Projekten kan praktiskt genomföras vid sedan befintliga lantbruksforskningsinstitutioner vid nordiska högskolor eller vid forskningsinstitutioner inom nordiska lantbrukskooperativa organisationer. Internordiska forskningsprojekt bör vid behov även kunna ledas och utföras vid centret, dock givetvis i nära samarbete med nämnda institutioner i de nordiska länderna.

Målsättningen bör vara att befrämja ett ökat nordiskt samarbete inom lantbrukskooperationen. Behovet härav motiveras bl. a. i medlemsförslaget genom nödvändigheten av att kunna bemöta den ökade internationella konkurrensen från multinationella företag. Detta motiverar även statligt stöd för finansieringen av forskning och utveckling inom forskningscentret.

Helsingfors den 27 februari 1976

Svenska lantbruksproducenternas centralförbund

Tor Nymalm

Ola Rosendahl

Finlands svenska andelsförbund:

Vårt förbund ställer sig positivt till edert medlemsförslag och det är förenligt med vårt förbunds intressen att lantbrukssamarbetet i Norden stärks och utvecklas.

Helsingfors den 24 februari 1976

Bengt Wallén

Verkställande direktör

Pellervo-Seura r.y. (Sällskapet Pellervo):

Lantbruket i de nordiska länderna är principiellt, strukturellt och funktionellt i många avseenden likartat. Lantbrukets ställning och betydelse är både ekonomiskt och samhällligt i alla nordiska länder mycket framstående. Inom de enskilda ländernas kooperativa organisationer och även i nordiska sammanhang bedrivs det forskning beträffande lantbrukskooperationen. Vid universiteten och högskolorna varierar denna verksamhet och det nordiska samarbetet är uppenbarligen av ringa om-

fattning. Det föreligger behov av ett närmare samarbete för att stimulera och utvidga den lantbrukskooperativa forskningen och detta behov ökar enligt vår uppfattning.

Därför förenar vi oss med det föreliggande medlemsförslaget och de synpunkter som framförts av den kommitté som utrett saken. Vi förordar att ett nordiskt forskningscentrum för lantbrukskooperation inrättas. Samtidigt framhåller vi att man i forskningscentralens verksamhet bör använda sig av i olika nordiska länder redan existerande forskningsorgan och att centralen bör stå i nära kontakt med lantbrukets kooperativa organisationer.

Helsingfors den 19 februari 1976

Pellervo-Seura ry.

Esko Koivisto

Kyösti Eskelinen

N o r g e

Kirke- og undervisningsdepartementet:

Dette departement har ikke tilstrekkelig faglig innsikt innen forskningsvirksomheten i Norge og de andre nordiske land på dette felt, og om hva som nå eksisterer av samarbeidsformer mellom disse landene, til å kunne bidra med råd i dette spørsmålet.

En vil likevel nevne til overveielse om en ikke kunne oppnå det samme på en mer rasjonell måte ved at Norges lantbruksvitenskapelige forskningsråd og tilsvarende forskningsråd i de andre nordiske land utvikler samarbeid om forskningsoppgaver som gjelder landbrukskooperasjoner.

Det nevnte forskningsområdet er vel nokså tverrfaglig i sin karakter, men en kan likevel være i tvil om miljøet vil få tilstrekkelig bredde. Norges handelshøgskole er i tilfelle et eksempel på en institusjon som kunne bidra i et eventuelt samarbeid mellom etablerte institusjoner.

Oslo, 18. mars 1976

Etter fullmakt

E. Skadsem

Arve Kjelberg

Landbruksdepartementet:

— — — Norges landbruksvitenskapelige forskningsråd og Kirke- og undervisningsdepartementet er blitt forelagt saken til uttalelse (*se oven resp. nedan*).

Samvirketanken har god grobunn i de nordiske landene. Gjennom en årrekke har samvirkeforetakene hatt en sentral plass i næringslivet. Samvirkeorganisasjonene i landbruket har med sin store oppslutning fra produsentene dominert markedene for jordbruksvarer i Norden. På den måten spiller de en viktig rolle i hele samfunnsøkonomien og har stor betydning for den økonomiske utviklingen i landene.

I de senere år har utviklingen stilt samvirkeorganisasjonene innenfor landbruket i en spesiell situasjon. Store internasjonale konsern er etablert i forsøk på å få innflytelse over produksjon og omsetning av jordbruksprodukter. Dette vil kunne få konsekvenser både for jordbruksnæringen og samvirkeorganisasjonene, og det vil kunne forstyrre hele samfunnsøkonomien som kjennetegner de nordiske landene.

Norden blir ofte trukket fram som et eksempel for andre land når det gjelder utbyggingen av landbrukssamvirket. Mange land, og kanskje særlig utviklingsland, er interessert i å studere de forskjellige sider ved landbrukssamvirket nærmere. Men det er gjort få undersøkelser om landbrukssamvirket. Landbruksdepartementet vil understreke betydningen av en forskningsinnsats på dette feltet. Både næringsmessig og samfunnsmessig vil det være av stor nytte å få belyst ulike sider ved landbrukssamvirket. En forskningsinnsats vil også danne basis for en nærmere studie av landbrukssamvirket fra andre land som er interessert i dette.

Det er naturlig at Norden samarbeider om slike forskningsoppgaver, fordi forholdene er så pass like i disse landene og for å få en god allokering av ressursene. Spørsmålet blir om det er nødvendig å etablere et nytt forskningssenter eller om det alt eksisterer organ som kan ta seg av dette. Landbruksdepartementet vil i den sammenheng peke på at det alt eksisterer et utstrakt samarbeid mellom de landbruksvitenskapelige forskningsråd i de nordiske landene. Dette samarbeidet er stadig økende og på god vei til å skape et felles forskningsmiljø i Norden når det gjelder landbruksforskningen. Landbruksdepartementet vil derfor anbefale at forskningen om landbrukssamvirket kan samordnes gjennom de etablerte samarbeidsorganene for landbruksforskningen i Norden.

Oslo, 7. april 1976

Etter fullmakt

John Ringen

E. Kopperud

Norges landbruksvitenskapelige forskningsråd hänvisar i skrivelse den 4 mars 1976 till yttrande av den 4 mars 1976 från Nordisk Kontaktorgan för Jordbruksforskning (se ovan).

Landbrukets sentralforbund:

— — — Saken er forelagt vårt styre som har vedtatt å tilrå at forslaget vedtas og at et nordisk forskningssentrum som foreslått blir opprettet. Styrets standpunkt er i første rekke begrunnet av det behov som utvilsomt er tilstede for forskning på dette område og at slik forskning for tiden blir drevet i meget liten utstrekning. Styret antar at et nordisk samarbeide vil stimulere slik forskning. Der er også i denne sammenheng av spesiell betydning at landbrukskooperasjonen i Norden i stor utstrekning har de samme problemer og dessuten et meget nært samarbeid.

Oslo, 22. desember 1975

Landbrukets sentralforbund

Hans Borgen

Olav Borgan

S v e r i g e

Lantbruksstyrelsen:

— — — har lantbruksstyrelsen — under hänvisning till bifogade inom styrelsens planeringsenhet upprättade promemoria (se *Bihang*) — ej något att erinra mot förslaget om inrättandet av ett nordiskt forskningscentrum för lantbrukskooperation.

Jönköping den 11 februari 1976

På lantbruksstyrelsens vägnar

H.-O. Düselius

BIHANG

PM upprättad inom lantbruksstyrelsen i Sverige med anledning av medlemsförslag A 468/k angående inrättande av ett nordiskt forskningscentrum för lantbrukskooperationen

Det remitterade förslaget gäller inrättande av ett nordiskt forskningscentrum för lantbrukskooperation. Enligt framställningen skulle detta centrum's huvudsakliga uppgift bli att bedriva och på olika sätt främja

forskning rörande lantbrukskooperation i nära kontakt med de nordiska lantbrukshögskolorna, andra akademiska läroanstalter och forskningsinstitutioner samt med de kooperativa organisationerna i de nordiska länderna.

I förslaget nämner man endast lantbrukskooperationen. Vidare preciseras inte närmare vad som i sammanhanget skall avses med kooperationsforskning. Ur en rent kooperationsideologisk synvinkel torde det dock vara svårt att särskilja vad som i olika sammanhang menas med producent- respektive konsumentkooperation. I ett yttrande över motiöner om införande av kooperation som undervisningsämne i den högre undervisningen framhöll statsutskottet (SU 1970: 170) att den kooperativa verksamheten rymmer många aspekter och berör ett flertal ämnen som företagsekonomi, ekonomisk historia, sociologi, statskunskap och lantbrukets marknadslära.

Ett sådant förhållande torde inte minst gälla kooperativa insatser i u-länder. I förslaget om inrättande av ett centrum för kooperationsforskning nämns för övrigt inte den betydelse som en sådan forskning skulle kunna ha för att främja de insatser som görs för att utveckla kooperationen i u-länder. Ett sådant utvecklingsarbete bedrivs i samverkan mellan producent- och konsumentkooperativa organisationer.

I förslaget nämnes som en lämplig forskningsuppgift att finna passande former för ett ökat nordiskt samarbete inom lantbruksproduktionen, anpassat efter nordiska produktionsförhållanden. I detta sammanhang bör dock pekas på de i vissa avseenden avsevärda skillnader beträffande bl. a. såväl de fysiska som de jordbruks- och handelspolitiska förutsättningarna för jordbruksproduktion, som råder mellan de olika nordiska länderna.

I framställningen framhålls vidare att forskning även behövs vad gäller reglering av omsättningen, offentlig prisreglering och jordbrukspolitiska åtgärder. I Sverige rör frågor angående pris- och marknadsreglering inom jordbruksområdet mera direkt statens jordbruksnämnds verksamhet än den verksamhet som lantbruksstyrelsen bedriver. Styrelsen kan dock understryka den viktiga roll som lantbrukskooperationen i Sverige har.

I framställningen anförs även att Nordens bondeorganisationers centralråd vid ett möte med sin generalförsamling konstaterat att det främst varit uppbyggnaden av jordbrukskooperationen i de nordiska länderna som förhindrat ett större internationellt inflytande från s. k. multinationella företag över produktion och hantering av livsmedel i de nordiska länderna.

Enligt industridepartementets utredning "Livsmedelsindustrin i Sverige" (Ds I 1972: 2) består den svenska livsmedelsindustrin dels av en s. k. skyddad del som baseras på råvaror från inhemskt jordbruk omfattande slakteri- och charkuteriindustri, mejerier, kvarnar, bagerier och sockerindustri, dels av en s. k. konkurrensutsatt del. Den skyddade livsmedelsindustrin domineras helt av jordbrukets föreningsrörelse, som äger hela mejeriindustrin, svarar för 85 procent av den totala slakten samt 65 procent av kvarnindustrin.

Företag med utländskt majoritetsinflytande förekommer främst inom den konkurrensutsatta livsmedelsindustrin som bl. a. omfattar frukt- och grönsakskonservindustrin samt olje- och fettindustrin. Företag med utländskt majoritetsinflytande torde svara för 5—10 procent av sysselsättningen inom den totala livsmedelsindustrin (1972).

Förslaget om inrättande av ett nordiskt centrum för kooperationsforskning får ses positivt dels mot bakgrund av den stora betydelse, som lantbrukskooperationen haft vad gäller utvecklingen inom jordbruket, och dels med hänsyn tagen till den betydelse, som forskningsinsatser inom området allmänt kan ha för att ytterligare främja en effektiv och rationell primärproduktion samt förädling av jordbruksprodukter.

Hänsyn bör dock tas till de särarter, som finns beträffande lantbrukskooperationens speciella ställning i de olika nordiska länderna. I sammanhanget kan därför inte bortses från det behov, som föreligger av en forskning även på det nationella planet i Sverige beträffande lantbrukskooperationens betydelse, bl. a. inom jordbrukspolitiken. Kooperationen ingår som en viktig del i ämnet lantbrukets marknadslära vid den svenska lantbrukshögskolans institution för ekonomi och statistik.

Jönköping den 19 januari 1976

Jordbrukets högskolor och SVA:

Det speciella syftet för centret är enligt förslaget att bedriva och på olika sätt främja forskning rörande lantbrukskooperation. Häri ingår att planlägga, samordna och finansiera olika forskningsprojekt. Verksamheten förutsätts bli bedriven i nära samarbete med de nordiska lantbrukshögskolorna, andra akademiska läroanstalter och forskningsinstitutioner samt de kooperativa organisationerna i de nordiska länderna. Centret förutsätts bli placerat i anknytning till en av de nordiska lantbrukshögskolorna eller Helsingfors universitet. En finansiell ram för centrets verksamhet föreslås slutligen också.

I anledning härav vill styrelsen för jordbrukets högskolor och SVA inledningsvis understryka angelägenheten av att de kooperativa företagsformernas förutsättningar och möjligheter i ökad utsträckning beaktas i debatten om svensk näringspolitik. Detta gäller både konsument- och producentkooperation. Dessa företagsformer bör också beaktas vid bedömningar av de multinationella företagens verksamhet. Kooperativa företagsformer är därjämte viktiga utvecklingsvägar i u-länderna. Svenskt bistånd har varit starkt engagerat i organisation av och utbildning för sådant samarbete, varvid producent- och konsumentkooperation samarbetat. Inom svenskt högskoleväsen ägnas emellertid de kooperativa företagsformerna i allmänhet ringa intresse. Framför allt gäller detta forskning rörande deras betydelse och problem. Sedan länge har dock viss undervisning och forskning rörande lantbrukskooperation bedrivits vid lantbrukshögskolan och i någon mån vid skogshögskolan.

Vid lantbrukshögskolan sker detta främst inom avdelningen för lantbrukets marknadslära. I arbetsinstruktionen för denna avdelning, som företräds av en professor och en biträdande professor, ingår sålunda lantbrukskooperation som ett särskilt angivet ämnesområde. Detta är naturligt, mot bakgrund av den svenska lantbrukskooperationens bety-

delsefulla ställning inom svenskt närings- och samhällsliv. Avdelningens undervisningsaktiviteter avseende lantbrukskooperation har hittills framför allt omfattat en grundkurs, som under senare år följts av 40—50 studerande per år. Dessutom har ett betydande antal examensuppgifter genomförts i anslutning till undervisningen.

Det stora intresse för hithörande frågor, som de studerande visat, har föranlett att avdelningen för närvarande utarbetar en påbyggnadskurs i ämnet. Denna kommer att genomföras för första gången under våren 1976 med 15—20 deltagare. I kursen kommer mer principiella frågor rörande såväl lantbrukskooperation som andra kooperativa samverkansfrågor att ägnas särskild uppmärksamhet. Detsamma gäller bl. a. lantbrukskooperationen i andra länder.

Avdelningens forskning med speciell inriktning på lantbrukskooperation uppmärksammar i dagsläget speciellt beslutsprocessen i de lantbrukskooperativa företagen. För att möjliggöra en breddning av forskningen har man vid avdelningen under det senaste året bl. a. etablerat kontakter med de företagsekonomiska respektive statsvetenskapliga institutionerna vid Uppsala universitet. Här föreligger nämligen behov av en tvärvetenskaplig forskningssamverkan.

Vid skogshögskolan ges sedan ett par år en begränsad undervisning i kooperation inom ramen för ämnet skogsekonomi. På grundkursen besöks Sänga-Säby under ett par dagar och på AB-nivå ges en mindre kurs i kooperation. Strävan är att vidga undervisningen om kooperations- och samverkansfrågor genom att ta upp det även i andra ämnesavsnitt. För skogsbrukets del är samverkan inom produktionen av speciellt intresse, eftersom sådan samverkan försiggår sedan ca 20 år inom ramen för skogsbruksområdenas verksamhet. Forskningen inom området har dock varit mycket begränsad och behovet av forskningsinsatser är mycket stort.

Av nu berörda förhållanden framgår att jordbrukets högskolor redan tillmäter de lantbrukskooperativa frågorna betydelse inom såväl undervisningen som forskningen. Det är därför också naturligt att styrelsen ser mycket positivt på initiativ, som syftar till att främja en ökad nordisk forskningssamverkan inom området. Den organisatoriska utformningen av sådan forskningssamverkan är emellertid allt för oklar i motiven och måste bli föremål för utredning.

Styrelsen vill också peka på några frågor, som inte närmare behandlas i det föreliggande förslaget. Hit hör frågan om sambanden mellan det tänkta centrets forskning och den redan etablerade undervisningen i lantbrukskooperation, i Sverige lika väl som i övriga nordiska länder. Hit hör vidare frågan om centrets arbetsformer med avseende på forskning som skulle initieras och samordnas av centret, men som skulle genomföras vid redan etablerade forskningsavdelningar. Hit hör slutligen också det tänkta centrets aktiviteter då det gäller att möta det stora intresse för

nordisk lantbrukskooperation, som otvivelaktigt föreligger på det internationella planet.

Forskning och utbildning inom området lantbrukskooperation torde beröra många frågor som är generella för all kooperativ verksamhet — således även för konsumentkooperationen. Före uppbyggandet av ett nordiskt samarbetsorgan för lantbrukskooperativ forskning bör avgränsnings- och samverkansformer med konsumentkooperation utredas.

Styrelsen vill understryka vikten av att dessa och liknande frågor blir föremål för en tidig och ingående prövning.

Sammanfattningsvis vill sålunda styrelsen för jordbrukets högskolor och SVA tillstyrka motionärernas förslag att intensifiera forskning inom lantbrukskooperationen men föreslår att ovan berörda frågor dessförinnan utreds.

Uppsala i mars 1976

På styrelsens för jordbrukets högskolor och SVA vägnar

Ragnar Edenman

Görel Oscarsson

Statens råd för skogs- och jordbruksforskning:

Rådet vill understryka vikten av att forskningen inom detta för jordbruksnäringen så betydelsefulla område intensifieras. Det synes dock rådet att risk för överadministration uppstår om ett nytt centrum av föreslagen art tillskapas. Rådet anser det därför mera lämpligt, att denna forskning tillföres ytterligare resurser inom ramen för redan etablerade universitet och fackhögskolor inom Norden.

Då värdefulla kontakter inom jordbruksforskningen på det nordiska planet redan finns (jfr här skrivningen på medlemsförslagets 1:a sida, stycket 2) och fungerar väl, bör man enligt rådets mening i första hand söka lösa behovet av forskning inom lantbrukskooperationens område genom att utnyttja dessa kontaktmöjligheter. Förslagsvis kunde här samordningen ske genom Nordiska kontaktorganet för jordbruksforskning (NKJ), som är gemensamt forum för de nordiska forskningsråden på jordbruksområdet.

Stockholm den 25 februari 1976

Statens råd för skogs- och jordbruksforskning

Kåre Frøier

Rådets huvudsekreterare och kanslichef

Sigrid Fernros

Jordbrukskooperationens byrådirektör

Lantbrukarnas riksförbund:

Undervisning i lantbrukskooperation förekommer i Sverige i första hand vid lantbrukshögskolan och i någon mån vid skogshögskolan. Inom lantbrukshögskolan tillmäts ämnet en allt större betydelse och avdelningen för lantbrukets marknadslära håller på att utveckla ämnet ytterligare. Forskning i detta ämne har för närvarande en mycket liten omfattning. Vissa kontakter mellan lantbrukshögskolan och institutioner vid Uppsala universitet tyder på att en forskning kring dessa frågor så småningom kan växa fram. Samverkan i dessa frågor mellan lantbrukshögskolorna och andra institutioner i de nordiska länderna förekommer däremot endast i liten omfattning. Samtidigt har behovet av en närmare samverkan mellan lantbrukskooperationen i de nordiska länderna ökat, vilket också förslagsställarna framhåller.

Förbundet har tagit del av den rapport om Nordisk Forskningscenter for Landbrukssamvirke, som en kommitté utsedd av Nordiska kontaktorganet för jordbruksfrågor har avgivit i juni 1974. Förbundet delar kommitténs slutsatser och förslag.

Förbundet konstaterar således att det föreligger ett behov av ett nordiskt institut för lantbrukskooperativa frågor. Samtidigt ifrågasätts emellertid varför ett institut skall inrättas enbart för lantbrukskooperativa frågor, då kooperationen i de nordiska länderna omfattar såväl konsumenter som producenter. Även på det konsumentkooperativa området föreligger det sannolikt ett behov av ett gemensamt nordiskt institut. Förbundet har därför kommit till den uppfattningen att man i första hand bör verka för ett nordiskt kooperativt institut som behandlar såväl lantbruks- som konsumentkooperativa frågor.

Stockholm den 13 februari 1976

Lantbrukarnas riksförbund

Harald Håkansson

Den svenska NBC-avdelningen:

Undervisning i lantbrukskooperation förekommer i Sverige i första hand vid lantbrukshögskolan och i någon mån vid skogshögskolan. Inom lantbrukshögskolan tillmäts ämnet en allt större betydelse och avdelningen för lantbrukets marknadslära håller på att utveckla ämnet ytterligare. Forskning i detta ämne har för närvarande en mycket liten omfattning. Vissa kontakter mellan lantbrukshögskolan och institutioner vid Uppsala universitet tyder på att en forskning kring dessa frågor så småningom kan växa fram. Samverkan i dessa frågor mellan lantbrukshögskolorna och andra institutioner i de nordiska länderna före-

kommer däremot endast i liten omfattning. Samtidigt har behovet av en närmare samverkan mellan lantbrukskooperationen i de nordiska länderna ökat, vilket också förslagsställarna framhåller.

Den svenska NBC-avdelningen har tagit del av den rapport om Nordisk Forskningscenter for Landbrukssamvirke, som en kommitté utsedd av Nordiska kontaktorganet för jordbruksfrågor har avgivit i juni 1974. Avdelningen delar kommitténs slutsatser och förslag.

Avdelningen konstaterar således att det föreligger ett behov av ett nordiskt institut för lantbrukskooperativa frågor. Samtidigt ifrågasätts emellertid varför ett institut skall inrättas enbart för lantbrukskooperativa frågor, då kooperationen i de nordiska länderna omfattar såväl konsumenter som producenter. Även på den konsumentkooperativa området föreligger det sannolikt ett behov av ett gemensamt nordiskt institut. Avdelningen har därför kommit till den uppfattningen att man i första hand bör verka för ett nordiskt kooperativt institut med en underavdelning för lantbrukskooperation.

Med hänsyn härtill hemställs att NBC i första hand verkar för att ett gemensamt nordiskt kooperativt institut inrättas med en underavdelning för lantbrukskooperativa frågor i enlighet med de riktlinjer som framgår av ovan nämnda rapport.

Stockholm den 30 januari 1976

Den svenska NBC-avdelningen

Olof Karlander

BILAGA 3

I efterhand inkomna yttranden

F i n l a n d

Delegationen för nordiskt kulturellt samarbete hänvisar i skrivelse den 29 april 1976 till forskningssektionens yttrande (se nedan).

Delegationen för nordiskt kulturellt samarbete, forskningssektionen¹:

Statens vetenskapsråd har i sitt program konstaterat, att inrättande av nya forskningsinstitutioner och -centra kan komma i fråga endast i undantagsfall, emedan dylika nya institutioner permanent binder medel, vilka i ett senare skede kunde få mera ändamålsenlig användning. Vidare framhålls i vetenskapsrådets program att man i första hand bör sträva till att förverkliga de vetenskapliga undersökningar, som

¹ Yttrandet översatt från finska.

det samhälleliga behovet förutsätter, bl. a. genom projektvis finansierad forskning med utnyttjande av befintliga forskningsenheter och av de möjligheter som universitet och högskolor erbjuder.

I forskningsavsnittet av riktlinjerna för det nordiska kultursamarbetet fastslås likaledes att man vid tillgodoseendet av det samnordiska forskningsbehovet bör söka andra metoder än inrättandet av permanenta forskningsinstitutioner.

På jordbruksforskningens område utförs samnordiskt forskningsarbete inom ramen för Nordiska kontaktorganet för jordbruksforskning (NKJ). Den i medlemsförslaget föreslagna nordiska forskningen rörande jordbrukskooperation lämpar sig väl att utföras som projektforskning inom ramen för existerande organisationer.

Med hänvisning till det ovan anförda finner forskningssektionen inom delegationen för nordiskt kulturellt samarbete det inte vara ändamålsenligt att inrätta ett självständigt nordiskt forskningscentrum för jordbrukskooperation.

Helsingfors i april 1976

(Ej sign.)

S v e r i g e

Universitetskanslersämbetet:

Rektorsämbetena vid universitet och högskolor har av UKÄ beretts tillfälle att yttra sig i ärendet — — — en sammanfattning av dem bifogas (se *Bihang*).

1 Allmänt

Lantbrukskooperativ forskning som direkt anknyter till jordbruksnäringarnas villkor och utveckling bör i vårt land vara en uppgift för i första hand jordbrukets högskolor. I en vidare betydelse, då intresset knyts till ekonomiska och organisatoriska problem, kan också universitetsinstitutioner ge viktiga forskningsbidrag.

2 Behovet av ett nordiskt centrum för lantbrukskooperativ forskning

Enligt förslaget motiveras ett utbyggt samarbete på jordbruksforskningens område bl. a. av att vitala intressen för jordbruksnäringen i de nordiska länderna hotas av de multinationella företagens växande inflytande på olika sektorer. Enligt UKÄ:s mening finns dock betydande hinder för ett samlat nordiskt agerande. Den handelspolitiska situationen är olika i t. ex. Finland och Danmark, och även andra internationella bindningar försvårar gemensamma lösningar. Till detta kom-

mer bl. a. historiskt betingade skillnader länderna emellan i kooperationens utformning och omfattning. För grundforskningsprojekt kan en nordisk forskningsamverkan i dessa fall vara av intresse, men för kortiktig och direkt åtgärdsinriktad FoU bör nationella forskningsprogram vara en rimligare och mer realistisk arbetsform.

På förslag av kultursekretariatet har nyligen tillsatts en arbetsgrupp med uppgift att utreda frågan om ett vidgat samarbete beträffande nordisk komparativ samhällsforskning (*jfr Nordiska rådets rekommendation nr 15/1975*). Enligt UKÄ:s mening skulle denna arbetsgrupps mandat kunna utsträckas till att också gälla förutsättningarna för ett utökat nordiskt samarbete om långsiktsproblemen för nordisk lantbrukskooperation. Däremot ställer sig UKÄ tveksamt till förslaget att inrätta ett särskilt centrum för forskning rörande lantbrukskooperationen i Norden. Ett sådant centrum skulle få svårt att fylla sin uppgift att bedriva och stödja forskning av så stor bredd och så disparat natur. UKÄ vill i stället förorda en ökad satsning på basresurser inom berörda högskolor i Norden. Samverkan i konkreta forskningsprojekt mellan befintliga institutioner i de nordiska länderna bör kunna etableras inom ramen för det normala forskningsarbetet.

3 Stöd till svensk lantbrukskooperativ forskning

Enligt UKÄ:s mening är det angeläget att de svenska högskoleinstitutioner som vill ägna sig åt dessa forskningsfrågor också erhåller nödvändiga resurser. Projektmedel och helst också vissa fasta basresurser bör kunna tillföras universiteten inom ramen för uppdragsforskning eller sektoriella forskningsprojekt.

Urvalet av forskningsprojekt och formuleringen av forskningsuppgifter bör ske i samråd mellan forskare och lantbrukskooperationens företrädare. Det är viktigt att uppnådda forskningsresultat sedan effektivt förs ut både till de lantbrukskooperativa intressenterna och till en bred allmänhet. Enligt utkastet till den kommande högskolelagen åläggs universitet och högskolor att i det allmänna bildningsarbetet verka för spridning av forskningsresultat och deras tillämpning. Denna s. k. tredje uppgift för universiteten (utöver att bedriva forskning och utbildning) bör här vara särskilt viktig med hänsyn till kooperationens folkrörelsekaraktär.

Stockholm den 25 februari 1976

Hans Löwbeer

Ake Mattsson

BIHANG

Remissammanställning

Rektorsämbetena vid universitet och högskolor har av UKÄ beretts tillfälle att yttra sig i ärendet. I flertalet fall har läroanstalterna dock avstått härifrån. Yttranden har inkommit från rektorsämbetena vid universiteten i Uppsala och Stockholm.

Rektorsämbetet vid universitetet i Uppsala

Förslaget tillstyrks.

Uppsala skulle vara en lämplig stationeringsort för ett sådant nordiskt centrum.

Rektorsämbetet vid universitetet i Stockholm

Instämmer i de synpunkter som framförs i yttrandet från universitetets företagsekonomiska institution (*se nedan*).

Företagsekonomiska institutionen vid universitetet i Sthlm

Förslaget tillstyrks.

Ett nordiskt forskningscentrum borde dock ges vidgade uppgifter: vissa kompletteringar och alternativ bör övervägas inom en vidare forskningsorganisatorisk ram.

De lantbrukskooperativa problemen och möjligheterna måste i ett samhällsvetenskapligt perspektiv jämföras med Kooperation inom andra områden, t. ex. förädling, distribution, service (bank, försäkring m. m.), bostadsförsörjning osv.

Mycket av det erfarenhetsmaterial som samlats inom Kooperationen — och folkrörelserna överhuvud taget — syns inte ha förmedlats till universitetet. De kooperativa forskningsfrågorna bör tas upp vid universitetet. Att utvärdera det ekonomiskt-organisatoriska kunnandet inom Kooperationen med utgångspunkt i samhällsvetenskapliga ämnen (ekonomi, kulturgeografi, sociologi etc) borde kunna bli till fördel för både Kooperationen och universitetsforskningen-universitetsutbildningen.

Medlemsförslag

om samnordisk insats för främjande av cirkuskonsten

Väckt av Per Olof Sundman

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

D a n m a r k

Ministeriet for kulturelle anliggender:

Under hensyn til, at det af skrivelse af 28. januar 1976 fra Nordisk Råd fremgik, at rådet — i overensstemmelse med en tidligere telefonisk drøftelse med kulturministeriet — samtidig havde rettet henvendelse til bl. a. en række cirkus samt Dansk Artist Forbund og Cirkusdirektørforeningen, aftaltes det med Nordisk Råd, at ministeriets svar skulle bero på modtagelsen af kopier af de indgåede svar til Nordisk Råd.

Ministeriet for kulturelle anliggender har senest i begyndelsen af juni modtaget Cirkusdirektørforeningens svar af 31. maj 1976, som imidlertid var af en sådan karakter, at en fornyet drøftelse måtte anses for hensigtsmæssig. Cirkusdirektørforeningen har midt i juni lovet kulturministeriet et uddybende svar. Kulturministeriets endelige udtalelse beror herpå.

Ministeriet finder det naturligvis ønskværdigt, at det undersøges, på hvilken måde cirkuskunsten i Norden kan fremmes, herunder det formålstjenlige ved at indrette et nordisk cirkuscentrum.

Ministeriet er imidlertid ikke i stand til at skønne over udgifterne ved en realisering af de i forslaget indeholdte tanker, men det må umiddelbart antages, at udgifterne vil være betydelige. Man må derfor på det foreliggende grundlag nære nogen tvivl om det hensigtsmæssige i at søge forslaget realiseret, førend det er nærmere klarlagt, hvilke udgifter der vil være forbundet med oprettelsen af et nordisk cirkuscentrum omfattende en nordisk cirkusskole, et cirkusmuseum og et forestillingslokale for cirkus.

Efter kulturministeriets opfattelse vil det ved afgørelsen af sagen endvidere være ønskeligt, at der foreligger nærmere oplysninger om behovet for et sådant centrum.

København, den 14. juli 1970

P. m. v.

E. b.

Niels-Jørgen Nielsen

Fuldmægtig

I fortsættelse af skrivelse herfra af 14. juli 1976 vedrørende medlemsforslag til Nordisk Råd, sag A 469/k, om fællesnordisk indsats til fremme af cirkuskunsten, fremsendes hermed den af Cirkusdirektørforeningen bebudede uddybende skrivelse om forslaget (*se nedan*), idet bemærkes, at ministeriet på det foreliggende grundlag kan henholde sig til sin tidligere afgivne udtalelse.

København, den 3. oktober 1976

P. m. v.

E. b.

Niels-Jørgen Nielsen

Fuldmægtig

Cirkusdirektørforeningen:

Foreningen er yderst tilfreds med det medlemsforslag, der er fremkommet om samnordisk indsats til fremme af cirkuskunsten.

Med hensyn til spørgsmålet om oprettelse af et nordisk cirkuscentrum, eventuelt således, at det skulle omfatte en nordisk cirkusskole i Cirkusbygningen i København eller på Djurgården i Stockholm, skal følgende bemærkes:

Uddannelse af artister, som den former sig i Østeuropa, er næppe til at overføre til nordiske forhold. Artister, der uddannes i Norden, kan ikke forvente arbejdsmuligheder i Norden efter endt uddannelse, idet markedet i Norden højst kan udstrækkes til at andrage en sæson på ca. 6 måneder i hvert af de nordiske lande. Efter at en artist har optrådt disse steder, må arbejdsmulighederne søges på det internationale marked. Der kan i så fald kun forventes arbejde for de allerbedste artister, og erfaringerne — også fra skolerne i Østeuropa — viser, at det langtfra er alle, der når toppen og dermed mulighed for et fornuftigt udkomme. Foreningen mener derfor, at det ikke vil være formålstjenligt at oprette nogle egentlige cirkusskoler, men at man måske

i højere grad må rette opmærksomheden på de talenter, der opstår i de nordiske idrætsforeninger, og medvirke til, at der for disse talenters vedkommende sker en videreuddannelse til artister.

København, den 31. maj 1976

Niels Nørring

Under henvisning til foreningens skrivelse af 31. maj d.å. og senere telefonsamtale med Kulturministeriet skal jeg på foreningens vegne yderligere meddele følgende:

Foreningen finder, at såfremt man måtte mene det formålstjenligt med et cirkusmuseum, må dette ske efter aftale med Nationalmuseet, der har en afdeling vedrørende cirkus, og hvor der i en lang årrække har været eksperter, der har beskæftiget sig med problemet, og hvor der er samlet en ret omfattende mængde af — efter museets skøn — bevarelsesværdige ting vedrørende cirkus. Foreningen vil finde det hensigtsmæssigt, om man kombinerede Nationalmuseets cirkusafdeling med det levende cirkus, f. eks. således, at der med passende mellemrum blev udskilt dele af Nationalmuseets effekter — eventuelt i forbindelse med andre nordiske landes tilsvarende effekter — til udstilling i montrer eller lignende, bl. a. i foyer'en i Cirkusbygningen i København.

Foreningen og direktør Benneweis vil i givet fald kunne påtage sig at skaffe de nødvendige lokaler i Cirkusbygningen i København til oprettelse af en cirkusskole. Opmærksomheden henledes dog herved på sidste afsnit af min skrivelse af 31. maj d.å.

København, den 23. august 1976

Niels Nørring

Dansk Artist Forbund har i skrivelse den 10 maj 1976 förklarat sig tillstyrka medlemsförslaget.

Barly's Arkiv:

Jeg må selvsagt finde forslaget om et nordisk samarbejde på cirkusområdet yderst interessant ud fra de kulturelle betragtninger, som ligger til grund for Barly's Arkivs virke, men vil dog påpege, at det såvidt mig bekendt har været en gennemgående indstilling i førende danske cirkuskredse, at man i videst muligt omfang skulle undgå en direkte stats- eller kommunalstøtte, som man frygter vil kunne virke hæmmende på

den kunstneriske frihed, der altid har karakteriseret dansk cirkusliv.

Denne indstilling deles, som det fremgår af forslaget, imidlertid ikke af svenske og finske cirkuskredse, og jeg finder, at det derfor vil være relevant, om rådet samtidig retter forespørgsel til danske cirkuskredse — i første række Cirkusdirektørforeningen, der kan kontaktes gennem direktør Eli Benneweis, Cirkusbygningen i København, for det tilfælde, at man skulle have ændret indstilling til spørgsmålet.

Det skal endvidere bemærkes, at forslagets omtale af billetprisernes højde næppe kan siges at være helt relevant efter danske forhold, idet billetpriserne f. eks. i Cirkusbygningen i København i gennemsnit ikke ligger stort over, hvad der er gældende priser for den bedre del af de københavnske premierebiografer. Endelig vil der efter min mening i Danmark være mulighed for gennem ARTE-aftaler at give endnu større befolkningskredse adgang til fordelagtige cirkusbesøg, hvis cirkusbranchen skulle ønske at tiltræde en sådan ordning.

Jeg finder dog alligevel forslaget yderst positivt med hensyn til muligheder for at give artister bedre uddannelse, men det er et spørgsmål, om en sådan uddannelse for Danmarks vedkommende ikke forholdsvis let vil kunne indføres gennem de forskellige studieordninger, der allerede eksisterer, så meget mere som Danmark er det eneste af de skandinaviske lande, der har opbygget en fagorganisation (Dansk Artistforbund) på området. Danmark har således i modsætning til de øvrige nordiske lande de to organisationer, der er nødvendige for i henhold til dansk lovgivning at nedsætte et fagligt fællesudvalg — arbejdsgivere (Cirkusdirektørforeningen) og lønmodtagere (Dansk Artistforbund) og derigennem opnå uddannelsesmæssig ligestilling med øvrige erhverv i Danmark.

Såfremt man skulle komme til realitetsdrøftelser om et fællesnordisk arbejde på området, vil jeg dog påpege, at det efter min mening må blive afgørende, at man da vælger København som centrum for dette arbejde. Dels har cirkusbygningen på Djurgården i Stockholm i en længere årrække været benyttet af Sveriges radio og er ændret i overensstemmelse hermed, og dels er adgangen til Stockholm trafikalt vanskelig for et videre samarbejde. Med den lette adgang til samarbejde i TV-médiet med Sveriges radio i Malmö og de lette forbindelser til Norges radio i Oslo, vil det være naturligt at vælge København, hvor man tillige har den eneste fungerende cirkusbygning, der er helt centralt placeret. Efter Cirkus Benneweis' overtagelse af driften skal det tillige påpeges, at man ikke ændrer opbygningen i vinterhalvåret, således som det tidligere har været tilfældet, men bibeholder manegen intakt, således at man let vil kunne anvende bygningen i vinterhalvåret, såfremt man skulle ønske dette. Den tidligere ordning, hvorefter der traditionelt skulle være biograf i vintersæsonen, skyldtes jo udelukkende et gammelt bevillingsspørgsmål, hvorefter der ikke måtte vises cirkusforestillinger i

den periode, hvor Det kgl. Teater viste ballet, men disse forhold er næppe relevante i dag.

Jeg skal endvidere påpege, at Barly's Arkiv af mig er opbygget på non-profit-basis og i dag er verdens største arkiv, efter at det tyske arkiv i Hamburg gik tabt under krigen.

Efter mine bestemmelser skal arkivet overgå til nationalt, dansk eje på et senere tidspunkt, og det vil være imod mine intentioner at flytte det til et andet land, idet mit livsarbejde er udført på baggrund af mit ønske om at bevare og fremme cirkuskulturen, således som den hidtil har manifesteret sig i Danmark og specielt i København, der i modsætning til de øvrige hovedstæder altid har været centeret, hvortil artisterne drog og stadig drager uden for deres arbejdsæson.

Dette forhold vil tillige give mulighed for, at man ved hjælp af gamle artister centreret vil kunne opbygge en relevant artistuddannelse, hvis man vælger København som centrum.

En meget væsentlig del af Barly's Arkiv er overladt mig af disse gamle artister, og jeg tror det vil være i modstrid med gavernes ønsker, om det derfor flyttes til andre steder, hvilket også har bevirket, at jeg altid har afslået at flytte arkivet til udlandet, selv på de mest favorable økonomiske vilkår.

Idet jeg håber, dette mit svar vil kunne danne grundlag for de danske repræsentanters stilling, er jeg gerne til tjeneste med alle yderligere oplysninger og informationer, som rådet måtte ønske, og forbliver

København, den 9. april 1976

Barly's Arkiv

Ølund Barly

F i n l a n d

Undervisningsministeriet:

— — — har undervisningsministeriet ombett *Esiintyvät taiteilijat r.f.* inkomma med utlåtande i ärendet. Utlåtandet bifogas härjämte (se *nedan*).

Undervisningsministeriet ber att för egen del få framhäva att den främsta samnordiska åtgärd som kunde företas för cirkusartisterna i Norden vore en gemensam vidareutbildning. Ministeriet anser att vidareutbildningen för denna yrkesgrupp även bör tas med i den utredning som företas av sekretariatet för nordiskt kulturellt samarbete. Mi-

nisteriet kommer att ta slutlig ståndpunkt i ärendet i samband med frågans behandling i de samarbetsorgan som tillsatts med stöd av nordiska kulturavtalet.

Helsingfors den 30 september 1976

Jaakko Numminen
Kanslichef

Fredrik Forsberg
Yngre regeringssekreterare

Centralkommissionen för konst¹:

Med hänvisning till det närslutna sakkunnigyttrandet från Esiintyväät taiteilijat ry (Upptredande artister rf.) anför Centralkommissionen för konst, att den stöder det däri framställda kravet, enligt vilket hela nöjesskatten bör borttagas från cirkuskonst även i Finland. Enligt Centralkommissionen är de i yttrandet gjorda förslagen om anordnande av cirkusartisternas utbildning riktiga. Kommissionen anser dock, att det vore ändamålsenligt att med samnordiska åtgärder anordna närmast de avancerades utbildning och branschens fortbildning och vidareutbildning. Grundutbildningen torde däremot kunna ordnas i varje enskilt land i början till exempel som kursverksamhet. För denna del konstaterar kommissionen, att den beviljat sina disponibla stipendier för branschens kursverksamhet i Finland. Man har fått uppmuntrande erfarenheter av dessa kurser.

Helsingfors den 21 september 1976

Kalervo Siikala
Ordförande

Risto Kivelä
Sekreterare

Esiintyväät taiteilijat ry. (Upptredande artister rf.)¹:

Per Olof Sundman vet mycket väl, att Finlands skattesystem har gjort slut på den finska cirkusen och försvårat underhållningsartisternas verksamhet och existensmöjligheter på denna bransch.

Vår förening har sedan 1940 strävat till att förbättra de finska cirkusartisternas existensmöjligheter bl. a. genom att ständigt föreslå sänkning av nöjesskatten. Nøjesskatten, när den var som högst 50—40 %, dödade fullständigt den finska cirkusen. Sedermera sänktes nöjesskatten visserligen till 20 procent, men detta kunde inte mera återuppliva cirkusverksamheten under denna televisionens och andra nya underhållningsformers tid.

¹ Yttrandet översatt från finska.

Vi har här i Finland endast en liten grupp cirkusartister, och det nu väckta medlemsförslaget om cirkusartistutbildningen är utmärkt. Visserligen har vi redan i Finland börjat utbilda återväxt på cirkuskurser, vilket varit möjligt med stöd av stipendier, som vi under de två senaste åren fått från undervisningsministeriet. Vi hoppas att dessa kurser bildas till en finsk cirkusskola, varvid vi kunde skicka goda elever till den planerade samnordiska cirkusskolan. Våra kurser har väckt stort intresse, och man har bett oss att hålla kurser på olika håll i landet; kursernas fortbestånd är naturligtvis beroende av statsmaktens välvilliga inställning till saken. Ett synligt exempel på vår verksamhet är de unga artisternas betydligt förbättrade kunskaper på tonåringscirkusen i Fredrikshamn.

Vad gäller ett cirkusmuseum, kan vi anföra följande:

Som resultat av insamlingsarbetet under flera årtionden har Solmu Mäkelä en mycket värdefull och sällsynt omfattande samling av allt som ansluter sig till cirkus. En liten del av denna samling utställdes i Jyväskylä på sommaren 1974 med stöd av ett stipendium från Suomen Kulttuurirahasto (Kulturfonden för Finland). Dessutom har utställningen visats i Finlands mest betydande konstmuseer och en del av detta utställningsmaterial visas som bäst i Sverige, bl. a. i februari 1975 i Stockholms kulturhus. I juni 1976 ordnas samma utställning i Nordens Hus i Reykjavík. Det cirkusmaterial som redan finns i Finland räcker också till ett eget cirkusmuseum, om man bara hittar lämpliga utställningslokaler.

Helsingfors den 29 mars 1976

Esiintyvät taiteilijat ry

Viljo Korpela

Ordförande

Solmu Mäkelä

Sekreterare

Om föreliggande ärende har vi avgivit ett yttrande till undervisningsministeriets avdelning för internationella ärenden den 29.3.1976. Under tiden har vi som privatpersoner ordnat med stöd av ett stipendium från Centralkommissionen för konst en grundkurs i cirkuskonst i Fredrikshamn den 23.—25.7.76. Kursen fick mottaga en överraskande stor och ivrig deltagargrupp, som övertygade oss om nödvändigheten av denna sorts utbildningsverksamhet för att kunna skapa en stadig grund för cirkusens nytillkomst i Finland.

Enligt vår mening är det nu motiverat att ordna ett samnordiskt möte i Helsingfors för dem, som är intresserade av cirkusbranschen. Vår

förening har alla möjligheter att sköta de praktiska anordningarna utom finansieringen.

Helsingfors den 10 augusti 1976

Esiintyväät taiteilijat ry

Viljo Korpela

Ordförande

Solmu Mäkelä

Sekreterare

Stiftelsen Barnens Dag:

Cirkus i ordets egentliga bemärkelse finns i detta nu inte i Finland. Stiftelsen Barnens Dag driver en cirkusvarieté, Peacock, på den av Stiftelsen ägda nöjesparken Borgbacken i Helsingfors.

Orsaken till att någon finländsk ambulerande cirkus inte existerar är närmast den hårda beskattningen, de långa avstånden mellan bostadscentra och de därmed sammanhängande höga transportkostnaderna. Andra orsaker är det låga publikunderlaget i glesbygderna samt artistgagernas storlek. Utbytet av inhemska artister är relativt litet och de få, verkligt goda artister som finns, "slits" snabbt slut i televisionsrutan och i restaurangprogram. Ett konkret exempel härpå är cirkusvarieté Peacocks program, som följaktligen till största del består av utländska artistnummer. På grund av de långa resorna och den finska markens ogynnsamma kurs gentemot de flesta utländska valutor, blir programkostnaderna oproportionerligt höga. Trots en ansevärd publik gör detta cirkusvarietén förlustbringande. Då emellertid Stiftelsen anser, att en cirkusvarieté hör till en nöjespark med familjepublik, har Peacock inte nedlagts.

Vill man göra cirkusen lönsam bör dess form av underhållning jämföras med teatern och därför givetvis inte belastas med nöjesskatt utan tvärtom beviljas statsstöd i samma utsträckning som teatrarna. De snäva restriktionerna beträffande djurnummer bör i någon mån uppmjukas så att t. ex. de populära schimpans- och delfinnumren åter skulle tillåtas.

Tanken på att i Finland uppföra en cirkusbyggnad är knappast realistisk. Ändamålsenligare vore, att man i samband med planeringen av nya idrotts-, is- och mässhallar skulle beakta cirkusens behov och i konstruktionen införliva de tekniska detaljer, som är nödvändiga för att utrymna skulle kunna utnyttjas av en cirkus.

I ingen händelse kan man tänka sig att en året-runt-cirkus skulle löna sig i Finland, därtill är publikunderlaget alldeles för litet i motsats till t. ex. Köpenhamn. Men förutsatt att ovanstående reformer vidtagas, kunde en turnerande sommarcirkus kanske göras lönsam.

Vad så frågan om upprättandet av en cirkusakademi i Norden beträff-

far, anser vi att en arbetsgrupp, bestående åtminstone delvis av fackfolk inom nöjesbranschen, skulle tillsättas för att utröna behovet av en dylik. Enligt vår uppfattning borde en artistskola vara internationell och ta emot elever från hela Europa, och på detta vis delvis garantera återväxten av artister också till de stora internationella cirkusarna. Sedan finansieringen av skolbygget lösts, kunde driftskostnaderna till en del finansieras med terminsavgifter och statsstöd. Dessutom kunde skolan ett antal år efter det eleverna dimitterats fungera som agent för dem och sålunda få artistprovision. Eleverna borde dessutom beredas möjlighet att få statsstipendier i sitt hemland.

Andra frågor som borde lösas är artistpensionen och artistbarnens skolgång. Allt som kan bör göras för att cirkusen, som är en av de äldsta kulturformerna, kan bevaras. Cirkusen appellerar i ännu högre grad än teatern till hela familjen, över alla ålders-, ekonomiska och sociala gränser. Den atmosfär och stämning som är typisk för cirkus kan aldrig förmedlas genom en TV-ruta eller på en filmduk.

Helsingfors den 7 april 1976

Stiftelsen Barnens Dag

Bo Ekelund

Socialråd, verkställande direktör

N o r g e

Kirke- og undervisningsdepartementet:

Medlemsforlaget har vært lagt fram for Norsk kulturråd til uttalelse (*se nedan*).

Medlemsforlaget nevner særskilt to hovedproblemer, tilgangen på særskilte sirkusbygninger og rekruttering og utdanning av artister.

Vi er i tvil om det er riktig å satse på utbygging av særskilte sirkusbygninger. Det utstyr de ulike artister opererer med i dag, er gjerne konstruert slik at det kan monteres i ulike anlegg. F. eks. har Jordal amfi, som nå er overbygd, hatt besøk av det russiske statssirkus. Samme sirkus og andre har hatt forestillinger i flere av våre idrettshaller. Bruk av tilstedeværende bygninger muliggjør bl. a. at de ulike sirkus kan nå ut i landet også om vinteren.

En særskilt sirkusbygning kan vel neppe påregnes bygd og drevet her i landet, muligens med unntak av Oslo og Bergen.

De omreisende teltsirkus har tradisjon og bør settes i stand til å kunne fortsette sin virksomhet.

De statlige overføringsmidler til kultursektoren i kommunene og

fylkene bør i prinsippet kunne brukes til garanti mot underskott ved forestillinger i lokalsamfunnet, men dette avgjøres av kommunale organ.

Utdanning av artistene har foregått, og foregår vel fortsatt ved sirkusene, og tradisjonelt går gjerne artistenes barn i foreldrenes fotspor.

Med de krav som stilles til programmenes vanskelighetsgrad og derav krav til perfektionering, er det muligens grunn til å regne med at opplæringen etter hvert vil måtte skje med en "sirkusskole". Det vil også muliggjøre et bredere rekrutteringsgrunnlag.

Oslo, 5. mai 1976

Etter fullmakt

Olav Hove

Olav Nyhamar

Norsk kulturråd:

Rådet viser til det som sies i kapittel om sirkus i den danske "kulturpolitiske redegjørelse" fra 1969, fra det danske kulturministerium, og vil gi sin tilslutning til de betraktninger som gis der. I Norge er det for tiden etter det Norsk kulturråd har fått opplyst, tre sirkus i virksomhet: Arnardo, Berny og Merano (nystartet i 1975).

Norsk kulturråd vil erklære seg enig med forslagsstilleren i at sirkus kan være en morsom, tradisjonsrik og fantasistimulerende underholdning, som også har sin verdi som familieunderholdning.

Rådet mener at dette forslaget bør kunne sees i sammenheng med Nordisk ministerråds vedtak om å utrede spørsmål om nordisk samarbeid om barnekultur (jfr Norsk kulturråds uttalelse av 15 mars 1975 vedrørende medlemsforslag til Nordisk Råd om samnordisk innsats for å støtte barnekultur). Kulturrådet vil anbefale at den nordiske arbeidsgruppen som er nedsatt bør få i oppdrag også å vurdere muligheter og tiltak for å bevare en så tradisjonsrik og fantasistimulerende underholdning som sirkus kan være.

Oslo, 19. mars 1976

For Norsk kulturråd

Hartvig Kiran

Ingeborg Lyche

Cirkus Berny:

Jeg har med interesse lest herr Per Olof Sundmans kompendium om cirkus og cirkuskunst. Som cirkusdirektør med førstehånds kjennskap til de problemer et norsk cirkus står overfor må jeg vedgå at etter min oppfatning har herr Sundman angrepet problematikken utfra en noe forkjørt synsvinkel.

A. (Tredje avsnitt vedr. cirkusbygninger)

Herr Sundman synes å være av den oppfatning at cirkusbygninger ville gi cirkuskulturen bedre vilkår. Til dette må jeg straks opponere. Det ligger i cirkusets ånd og egenart fra de eldste tider at cirkus har vært oppsøkende kultur. I tråd med dette kan nevnes at Cirkus Berny i løpet av turneen besøker praktisk talt samtlige fylker i vårt land og "utkant Norge" er kanskje vårt viktigste virkefelt. Cirkus er følgelig en kilde til glede for *hele* det norske folk i motsetning til institusjoner som arbeider i permanente lokaler som tilfellet er med våre fleste teatre, opera og ballett. Skulle cirkusene bli henvist til noen ganske få cirkusbygninger ville en vesentlig del av cirkusets egenart, ide og formål bli utslettet. Jeg føler meg sikker på at cirkusets eksistens i permanente bygninger/scener ville bli av kortvarig karakter. Utviklingen de senere år har vist at det ikke er publikumsmessig dekning for flere dagers opphold på samme sted — selv byer av betydelig størrelse. Siste år hadde vi en sesong på 139 dager. På denne tid ble 110 steder besøkt.

Konklusjonen er derfor at en turnevirksomhet av tilnærmet samme omfang som i dag er helt avgjørende for et cirkus' drift.

B. (Avsnitt 2 og 3) Utdannelse, rekruttering til artistyrket

Det er hevet over enhver tvil at de offentlige myndigheter i østblokklandene har vist en enestående vilje og evne til å legge forholdene til rette for utdanning av cirkusartister. Det er heller ikke tvil om at en offentlig cirkusskole i nordisk regi vil stimulere interessen både for artistyrket og cirkuskunsten i Norden. Men skal opprettelsen av en slik skole kunne forsvares må man samtidig gi elevene en sikkerhet, at det er arbeid å få etter utdannelsen. Og dette er kjernen: Å etablere en slik skole ville være en feildisponering av store dimensjoner hvis ikke de nordiske cirkusenes eksistens blir sikret.

For Norges vedkommende må norske cirkus tilbys slike vilkår at cirkus også i fremtiden vil være et hyggelig og viktig innslag i vårt kulturbilde. I denne sammenheng vil jeg tillate meg å komme med en del direkte forslag:

1. I Norge betaler ikke utenlandske artister skatt etter vanlige norske skatteregler. Reglene i Norge går i korthet ut på at det skal svares en

avgift på 20 % til Finansdepartementet beregnet utfra artistenes honorarer. Dette er en kostnad for sirkuset og inngår blant de større og tyngende utgiftsposter. Årligårs beløper denne avgiften seg til ca. 60 000 kroner. Alle etablissementer som engasjerer utenlandske kunstnere må svare denne avgiften — med et vesentlig unntak: Institusjoner som mottar støtte fra stat eller kommune skal ikke betale avgift. I Cirkus Berny oppfatter vi denne avgiften som særdeles diskriminerende: Står man på egne ben skal man belastes for avgiften, men har man støtte til driften går man fri. Det hadde vært av særlig stor betydning for norske sirkusers økonomi at denne avgiften ble fjernet også for sirkusets vedkommende.

2. Det er svært ofte forbundet med store vansker å finne passende sirkusplasser rundt omkring i norske kommuner. Dessverre er mange kommuner lite serviceinnstilt overfor sirkus. Dette gir seg til kjenne ved at man enten avslår å leie ut til sirkus, eller at man ikke ser seg i stand til å assistere sirkuset i bestrebelsene på å skaffe plass eller ved at man forlanger høye plassleier i tillegg til strømforsyningen og avfallsbortkjøringen. Samlet kan disse plassutgiftene komme opp i ca. 80 000 kroner gjennom hele sesongen. En oppmuntring er det at stadig flere kommuner stiller plass etc. gratis til disposisjon. Dersom dette kunne gjennomføres over hele landet, kombinert med en større imøtekommenhet og velvilje fra kommunens side ville sirkusenes stilling bli vesentlig bedret. For den enkelte kommune ville utgiftene ved et sirkusbesøk i så fall betydd svært lite — for sirkuset kan disse utgiftene komme opp i, som nevnt, ca. 80 000 kroner.

3. Et norsk sirkus har ofte behov for kontakt og assistanse fra det offentlige. Jeg hadde sett det som en utvilsom fordel at det innenfor Kirke- og undervisningsdepartementet ble opprettet et kontaktorgan som i de forskjellige saker kunne yde sirkusene service vis a vis en lang rekke med kommunale, statlige og andre offentlige kontorer og instanser.

4. Et område som ligger godt til rette for en felles-nordisk innsats er å skape like regler for import- og fremvisning av dyr i de nordiske land. Slik situasjonen nå er opplever vi at Danmark er i en særlig privilegert stilling. Således gis det i Danmark tillatelse til fremvisning av en rekke dyr (rovdyr unntatt) som det ikke gis tillatelse for i Sverige og Norge. Mange publikummere blir skuffet når de sammenligner det lille utvalget med dyr de får se i en norsk manesje med de dyr som blir vist i TV fra opptak i utenlandske sirkus. Spesielt savnes i Norge kenguruer og sjimpanser. Disse dyr blir ikke tillatt vist. En langt mer smidig holdning til hvilke dyr som kan vises i en norsk manesje ville i høy grad bidra til å øke bredden over det som vises i manesjen og dermed stimulere sirkusinteressen. Vi finner det svært uheldig og diskriminerende at NRK kan vise utenlandske sirkusfilmer med dyr som ikke tillates fremført i Nor-

ge. I denne sammenheng er det bemerkelsesverdig at NRK viser en påfallende mangel på interesse når det gjelder norske sirkus.

Etter mitt skjønn vil en imøtekommenhet til de ovenfor nevnte fire punkter bety at sirkusdrift i Norge vil være sikret i overskuelig fremtid uten at det offentlige behøver å gå til direkte økonomiske uttelling for å gi sirkuskulturen trygge levevilkår. Cirkuskulturen og sirkuskunsten er totalt avhengige av selvstendige og økonomisk velfunderte sirkus. Et hovedsiktemål for norske sirkus må i fremtiden være fortsatt kvalitetsøkning kombinert med en senkning av billettprisene. Dette siktemål kan neppe virkeliggjøres uten en viss form for offentlig medvirkning, og denne medvirkning bør etter min mening skje i den form som jeg har skissert i de foregående fire punkter.

c. Jeg støtter fullt ut tanken på et nordisk sirkusmuseum og jeg vil gjerne bidra med bilder og materiale fra min families befatning med sirkusdrift i 143 år.

Nesbru, 3. februar 1976

Liv Berny

Cirkus Merano:

Jeg ser det som et stort pluss at det endelig gjøres noe positivt for sirkuskulturen i Norden. Og vil vere behjelpelig med alt som kan fremme vår underholdningsform, som jeg tror i hvert fall i Norge som er vårt arbeidsfelt, er meget oppadstigende.

Det blir år etter år vanskeligere å finne dyktige artister og derfor ser jeg det som et stort pluss om De Nordiske land går sammen om en sirkusskole, som interesserte i vårt fag kan få sin utdanning og økonomisk støtte for og bygge opp kulturen.

Det blir år etter år dyrere for publikum å gå på sirkus. Dette skyldes dyre artister, skatter og avgifter samt en meget utstrakt reisevirksomhet som sirkus Merano har i Norge (i fjor ble 130 steder i Norge besøkt). Derfor tror jeg det også vil vere til stor hjelp for og bevare sirkusene her i Norden med en statelig støtte, på samme vilkår som teater, opera, kino etc. Ikke for at vi som driver sirkus skal tjene mer. Men for og stadig kunne besøke fler steder, engasjere bedre programmer, og med lavere billettpriser for publikum.

Oslo, 12. april 1976

Cirkus Merano a.s.

Knut Dahl
Direktør

S v e r i g e**Skolöverstyrelsen (SÖ):**

Även om SÖ hyser viss tvekan om sin kompetens i frågor om främjande av cirkuskonsten i Norden, vill SÖ dock gärna anföra följande.

Motionären konstaterar inledningsvis att cirkusarnas situation ständigt försämrats till följd av konkurrens med andra former av underhållning. Vidare anføres att cirkusföreställningarna är förenade med avsevärda kostnader och att biljettpriserna medfört minskad besöksfrekvens. Det största problemet för cirkusarna anses dock vara rekrytering och utbildning av artister. "Ett villkor för cirkuskonstens fortbestånd synes vara att en systematisk utbildning igångsätts".

Med hänsyn till att det finns få inhemska cirkusar i Norden finner SÖ det tveksamt om man skall satsa på en internordisk utbildning av cirkusartister. Mot bakgrund av de ekonomiska problem som anförts i motionen finns det också skäl att ifrågasätta möjligheterna för de utbildade att erhålla arbete i Norden.

Därest det skulle bedömas riktigt att inrätta ett nordiskt cirkuscentrum innefattande även artistutbildning anser SÖ flera skäl tala för att detta centrum förläggs till Köpenhamn. I Danmark finns fortfarande en relativt stor cirkus som kan ha behov av artister. Det torde också vara av stort värde att vid utbildningen ha tillgång till dels cirkusartister som kan medverka i undervisningen, dels befintliga lokaler. Till detta kommer att man har närmare till eventuella avnämare i Europa.

SÖ vill avslutningsvis antyda att ett rationellt främjande av cirkuskonsten torde förutsätta avsevärda ekonomiska insatser.

Stockholm den 26 april 1976

Jonas Orring

Birgitta Gustafson

Statens kulturråd:

Statens kulturråd anser att cirkuskonsten utgör en viktig del av kulturområdet. Kulturrådet delar uppfattningen att cirkuskonsten inte får tillåtas gå under i konkurrensen med andra former av underhållning. I vårt land är det oklart i vilken mån det föreligger ett mera generellt behov av direkt stöd till cirkusverksamhet och hur ett sådant stöd i så fall skulle kunna utformas. Statliga bidrag är sannolikt inte det centrala. Insatser från kommunerna bör ägnas speciell uppmärksamhet.

Problemen är emellertid inte helt desamma i övriga nordiska länder.

Innan frågan om samnordiska lösningar kan diskuteras behövs en klarare bild av cirkusens situation i de olika länderna. Bl. a. är det viktigt att försöka klarlägga den reella arbetsmarknaden för artister av denna typ. Här kommer varietén in i bilden eftersom cirkus och varieté till stor del är en gemensam arbetsmarknad.

Statens kulturråd avser att utreda frågan om samhällsstödet till cirkusverksamhet. I första hand planeras en förstudie om lika problem och tänkbara stödformer. Statens kulturråd och universitetskanslersämbetet har vidare regeringens uppdrag att se över utbildningen vid statens scen-skolor. Skolornas möjligheter att utbilda varietéartister ska bl. a. prövas.

Statens kulturråd finner det svårt — innan förhållandena i vårt land kartlagts — att ta ställning till tanken på ett nordiskt cirkuscentrum och en nordisk utredning i frågan. Ett fullföljande av det nationella utredningsarbetet är en viktig grund för fortsatta överväganden av olika lösningar. Vissa problem måste med största sannolikhet lösas på nationell basis. I andra fall kan en samnordisk lösning vara aktuell.

Stockholm den 21 april 1976

Paul Lindholm

Hans Johansson

Folkparkernas centralorganisation:

---

1. Allmänt

FPC delar Sundmans positiva syn på cirkuskonsten och dess viktiga roll som kulturyttring. Intresset för cirkuskonsten synes öka samtidigt som behovet av skilda samhällsinsatser reses från allt flera håll. I Sverige har riksdagsman Åke Wictorsson (s), genom motion i riksdagen, hemställt om en allsidig utredning av cirkuskonstens villkor. I motionen hänvisas bl. a. till förslag om insatser för cirkuskonsten som Akademin för cirkuskonstens bevarande i Sverige framfört. Statens kulturråd i Sverige har också frågan under utredning. När den kan vara klar är ovisst.

2. Begreppsfrågor

Sundman berör i sitt förslag enbart cirkus och cirkusartister. Ingenting nämns om varieté och varietéartister. Cirkus och varieté kan sägas representera två slags former av föreställningsplatser med i stort sett samma artister. Den förra formen presenteras antingen i fasta cirkusbyggnader eller i tältmaneger. Varieté framförs som regel på teater-scen. I varietéprogrammen finns emellertid inte de stora dressyrnumren eller de luftnummer som kräver mycket höga höjder. Däremot kan förekomma mindre dressyrnummer samt sång- och dansnummer. Det för-

tjänar påpekas att cirkus- och varietéartister inte bara ingår i större sammanhållna ensembler utan även arbetar var för sig i exempelvis restauranger, folkparker, etc.

FPC använder därför i fortsättningen begreppen cirkus och varieté samt cirkus- och varietéartister för att markera de två huvudsakliga föreställningsformer, där berörda kulturarbetargrupper gör insatser. Av arbetsmarknadspolitiska skäl synes det också lämpligt att använda nämnda begrepp.

3. Cirkus- och varietéartisternas arbetsmarknadssituation, utbildning, etc.

FPC saknar en analys av den reella arbetsmarknadssituationen för cirkus- och varietéartister. En sådan analys behövs innan insatser på utbildningsområdet planeras.

För Sveriges vidkommande synes allt fler cirkusar under senare år startat verksamhet, men med varierande framgång. Till en del beror det på att tillräckliga ekonomiska resurser saknats. Det är, som Sundman helt riktigt angett, förenat med stora kostnader att driva såväl fast som ambulerande cirkusverksamhet. De cirkusar som klarat sig bäst är oftast de stora och i Norden väletablerade. Det är dock inte i första hand dessa cirkusar som krävt statsbidrag.

Cirkusar, som av olika skäl måst avbryta turnéer, har ställt många artister inför stora problem. Detta har bl. a. lett till att flera cirkus- och varietéartister sökt fackligt medlemskap för att bättre kunna hävda sina rättigheter. En del av dessa artister i Sverige är numera anslutna till Svenska Teaterförbundet.

Om något nordiskt land överväger någon form av statsbidrag till cirkusar bör en rad krav ställas på ägarna, bl. a. krav som rör artisternas anställningsförhållanden, garantibelopp, etc.

Vid en beskrivning av den nordiska och då särskilt den svenska arbetsmarknaden måste också varietén inräknas. Utöver enstaka arbetsmöjligheter vid tillfälliga festarrangemang, restauranger, etc. är folkparkerna de enda som fullföljer en varietétradition. Detta sker bl. a. genom Folkparkernas artistförmedling, som förmedlar cirkus- och varietéartister till folkparker och andra arrangörer både i Sverige och utomlands. Dessa insatser har tidvis varit av betydande omfattning.

De främsta insatserna gör emellertid FPC genom egna produktioner. Varje år produceras ett särskilt helaftonsprogram med cirkus- och varietéartister under namnet Malmstenstruppen. Sommaren 1975 gavs ett 60-tal föreställningar. Fritiof Malmsten började som konstcyklist turnera i folkparkerna redan 1905 och så småningom kom en särskild produktion att få bära hans namn.

Varieté International turnerade i folkparkerna i 22 år fram till 1969. Tempo-Tempo i sex år fram till 1962. Vidare har bl. a. Sovjetvarietén under vissa år turnerat i folkparkerna, senast 1974. Under 1976 kommer

Sovjet med en ny produktion till folkparkerna, kallad Cirkus på teater-scen.

Dessutom har FPC stått som arrangör för en rad officiella gästspel där cirkus- och varietéartister ingått. Som exempel kan nämnas akrobat-truppen Tientsin från Folkrepubliken Kina. I maj innevarande år kommer en större ensemble från Folkrepubliken Korea att turnera i Sverige. I ensemblen ingår också cirkus- och varietéartister. I några fall har sådana produktioner även förmedlats till övriga nordiska länder. Ett samarbete med Sveriges radio förekommer också beträffande TV-inspelningar, som även omfattat de nordiska länderna. Slutligen kan nämnas att bröderna Colombaionis, två clowner från Italien, gjort en rad barn- och familjeframträdanden i folkparkerna under senare år.

Många nordiska cirkus- och varietéartister har svårigheter att få arbetstillfällen i de nordiska länderna och måste därför söka sig ut på världsmarknaden. Det nyvaknade intresset för dessa artisters konstnärliga insatser har kommit ganska sent och har ännu inte gett några mera påtagliga effekter vad gäller antalet arbetstillfällen. Konkurrensen från bl. a. öststaterna har möjligen också haft viss betydelse. Genom en målmedveten och kvalitativ satsning på utbildning, produktion och publikarbete, främst i öststaterna, har ett stort intresse skapats för cirkus- och varietékonsten, vilket bl. a. lett till en ökad tillgång på bra artister. Det har i sin tur möjliggjort en omfattande artistförmedling även till västvärlden. I denna del av världen utgör öststatsartister en stor andel i cirkus- och varietésammanhang. Hittills har det för cirkus- och varietéproducenter i många fall varit billigare att anlita artister från öststaterna än från det egna landet.

Om samhällsstöd till cirkus och varieté i någon form ska komma att utgå i framtiden, bör det ställas krav på att arbetsmöjligheter också erbjuds det egna landets artister. FPC vill för sin del arbeta för ett ökat antal arbetstillfällen för artister från Sverige och övriga Norden.

Allt fler länder har i dag utbildning för cirkus- och varietéartister. Utöver de skolor som Sundman nämner har bl. a. Folkrepubliken Kina och Korea, Polen, Kuba och Frankrike särskilda skolor.

En representant för FPC besökte för några månader sedan skolan i Paris. Denna skola startade så sent som 1974 och har statliga anslag. Intill skolan finns en permanent tältcirkus, där dagliga föreställningar ges. De bästa eleverna medverkar i vissa program. Utbildningen är tre-årig och elevernas minimiålder 16 år. Först andra året pågår undervisning hela dagarna. Eleverna får då också lön mot att de på kvällarna arbetar med varjehanda i cirkusen, exempelvis flytta rekvisita, sälja program etc. Förebilden för skolan i Paris har varit skolorna i Sovjet och DDR.

Cirkus- och varietéartister från Sverige har till FPC uttryckt önskemål om utbildningsmöjligheter, både i form av grundutbildning och i

form av vidareutbildning och fortbildning. Önskemål har också framförts om att få arbeta på heltid med sitt yrke.

FPC finner, i likhet med Sundman, det som angeläget att utbildningsmöjligheter skapas.

Innan vidare åtgärder inleds bör emellertid en analys göras av den nuvarande arbetsmarknaden för cirkus- och varietéartister. Därefter bör en prognos göras över den framtida arbetsmarknaden och förslag till samhällsinsatser utarbetas för en ökning av antalet arbetstillfällen.

Vad gäller frågan om att ordna utbildningen som ett gemensamt nordiskt projekt kan FPC inte ge ett helt entydigt svar. Viss basinformation innefattande närmare uppgifter om den nuvarande och den framtida arbetsmarknaden saknas liksom hur stort intresset är för ett deltagande i en framtida cirkus- och varietéutbildning. FPC kan dock, utifrån en befolkningsmässig bedömning, finna skäl som talar för Sundmans förslag om en gemensam nordisk insats.

FPC vill i sammanhanget erinra om att den svenske utbildningsministern i regeringens proposition 1975/76: 135 anför att regeringen gett Statens Kulturråd och UKÄ i uppdrag att gemensamt göra en översyn av utbildningen vid statens scenskolor. I översynen ska bl. a. undersökas vilka nya slag av artistutbildning, t. ex. utbildning av varietéartister, som scenskolorna i framtiden ska kunna medverka i.

4. Föreställningslokal för cirkus och varieté samt gästspel

En skola för cirkus- och varietéartister behöver enligt FPC en byggnad för viss träning och för egna föreställningar. Eleverna bör också få möjlighet att svara för andra arbetsinsatser. En sådan byggnad skulle emellertid i stor utsträckning också kunna fungera som gästspelsscenen för andra cirkus- och varietéproduktioner, folklöre, balett, etc.

Sådana byggnader finns enligt Sundman endast i Köpenhamn och Stockholm. FPC är dock osäker om huruvida byggnaden i Köpenhamn är tillgänglig, eftersom cirkus Benneweis enligt uppgift disponerar denna byggnad under hela vinterhalvåret.

5. Museum för cirkus och varieté

FPC delar Sundmans uppfattning att de fotografier och andra föremål som finns och som kan ha historiskt värde ska bevaras. Men även material som speglar nordisk varietéverksamhet bör bevaras. Det bör i sammanhanget erinras om att FPC överlämnade 1972 sitt stora Malmstensarkiv till Stockholms Stadsmuseum. Detta arkiv som omfattade teater-, opera-, cirkus- och varietéminnen anses vara unikt. I boken *Cirkus* författad av Alfred Rundberg (Zindermans, 1965) är största delen av dess illustrationsmaterial hämtat från detta arkiv.

Om de planer som ovan redovisats på en särskild byggnad kan kom-

ma att realiseras, anser FPC att utrymme bör finnas för ett museum för cirkus och varieté.

6. Sammanfattning

FPC har sammanfattningsvis och med hänvisning till framförda synpunkter inga erinringar mot det av Sundman väckta medlemsförslaget.

Stockholm den 6 april 1976

Folkparkernas centralorganisation

Olle Johannesson/

Bertil Jansson

Svenska teaterförbundet:

Teaterförbundet är de svenska cirkus- och varietéartisternas fackliga organisation. De svenska cirkusartisternas situation är i dag helt ohållbar och det är med rätta dessa artister fruktar för att yrket kommer att dö ut i landet. Orsakerna till detta är flera men de viktigaste torde vara följande:

1. Arbetstillfällena i Sverige minskar, vilket i sin tur främst beror på att den nuvarande skatte- och avgiftslagstiftningen gör det klart ekonomiskt gynnsammare för arbetsgivaren att engagera utländska artister och att engagera hela cirkusar från öststaterna.

2. Rekryteringen till yrket är närmast obefintlig beroende på den osäkra ekonomiska och sysselsättningsmässiga situationen samt den totala avsaknaden av utbildningsmöjligheter.

Teaterförbundet anser att den statliga kulturpolitiken måste omfatta även cirkuskonsten. Detta är i första hand en nationell fråga. Ett samnordiskt initiativ för att genom en nordisk cirkusskola främja cirkuskonsten i de nordiska länderna skulle kunna få helt avgörande positiva effekter för cirkuskonsten och de utövande artisterna.

Teaterförbundet har i annat sammanhang fört fram tanken att cirkusbyggnaden på Djurgården i Stockholm borde användas för cirkusföreställningar och också skulle kunna inrymma en cirkusskola. På detta sätt skulle Norden få två cirkusbyggnader som användes för sitt ursprungliga ändamål, vilket självklart skulle förändra cirkuskonstens ställning i Norden på ett avgörande sätt.

Stockholm den 21 april 1976

Svenska teaterförbundet

Lars Edström

Ordförande

Tomas Sander

Akademien för cirkuskonstens bevarande i Sverige:

Akademien för cirkuskonstens bevarande i Sverige är en sammanlutning med syfte att bevara cirkus som en allmänt erkänd konstart, att sprida kännedom om cirkuskonsten och främja intresset för denna konstart. Ingen till ledamotskap i akademien valbar person får ha någon yrkesmässig anknytning till cirkusvärlden.

Cirkusakademien har med tillfredsställelse noterat det stora intresse för cirkuskonsten som kommit till uttryck i det remitterade medlemsförslaget och får med anledning därav anföra följande.

Utbildningen inom cirkuskonsten är en vit fläck på kartan över utbildningsmöjligheter i Norden. Inom praktiskt taget alla andra konstarter kan den nordiska ungdomen numera förverkliga sig själv genom tillgång till en samhällsunderstödd utbildning. När det gäller cirkuskonsten saknas däremot både samhällsunderstödda och andra utbildningsanstalter i de nordiska länderna. Situationen är för övrigt likartad i hela Västeuropa med undantag för Frankrike, som har två nystartade privata cirkusskolor.

Situationen kompliceras av att det numera endast i undantagsfall är möjligt för en talangfull dansk, finsk, isländsk, norsk eller svensk pojke eller flicka att få en lärlingsplats i en redan etablerad artistgrupp. Anledningen till detta är framförallt de ökade levnadsomkostnaderna och osäkerheten för varje truppchef att efter flera års undervisning få behålla den färdigutbildade eleven i sitt eget nummer. Därtill kommer att inte alla cirkusbarn blir utövande artister utan väljer andra yrken. Båda dessa omständigheter — de etablerade cirkusartisternas obenägenhet att utbilda elever utanför familjekretsen och deras egna barns övergång till annan yrkesverksamhet — har åstadkommit en stagnation av artistrekryteringen inom den västliga cirkusvärlden.

Förhållandet skulle förmodligen vara detsamma i Sovjetunionen och andra länder inom det s. k. östblocket, om man inte där gått in för en välplanerad cirkusartistutbildning i statlig regi.

Bristen på goda cirkusnummer av västeuropeisk eller amerikansk härstamning täcks för närvarande i en allmer ökad omfattning genom import av artister som utbildats i de öststatliga cirkusskolorna. Situationen belyses bl. a. av att flertalet av de cirkusar som under säsongen 1976 turnerar i Sverige har enbart eller till övervägande del östeuropeiska artistnummer. Även om dessa ofta är av hög kvalitet måste man nu även i Västeuropa sörja för en nyrekrytering av goda cirkusartister. Cirkusakademien vill därför understryka det i medlemsförslaget uttalade behovet av en systematisk cirkusartistutbildning i de nordiska länderna. Förslaget om en gemensam nordisk cirkusskola är således mycket väl motiverat och tillstyrkes till fullo.

Cirkusakademien önskar beträffande uppläggnings- och undervisnings- i den föreslagna cirkusskolan hänvisa till de alternativa utbildnings-

vägar — dels en sjuårig utbildning för elever mellan 11 och 18 år, dels en fyraårig utbildning för elever mellan 14 och 18 år — som förekommer i den statliga cirkusskolan i Moskva.

Undervisningen bör omfatta alla former av akrobatik, lindans och jonglering samt balett, plastik, mim och musik. I de två sista klasserna bör också undervisning i klassisk och modern clownkomik ges. Även fysiologi och cirkushistoria bör stå på schemat.

Samtidigt bör eleverna genomgå i princip samma grundskoleutbildning med tonvikt på språkkunskaper som förekommer i det land, där undervisningen är förlagd.

Eleverna bör under slutet av undervisningen inrikta sig på en eller ett par specialiteter inom cirkusbranschen samt få hjälp med den konstnärliga utformningen och kompositionen av egna nummer. Efter avslutad utbildning bör eleverna få skolans hjälp att erhålla engagemang vid nordiska eller utländska företag.

Undervisning i djurdressyr torde, med hänsyn till kostnaderna för ständiga inköp av odresserade djur, böra få anstå till ett senare stadium av skolans utveckling. Däremot bör övervägas, om man inte skall ha akrobatik till häst och skolridning som tillvalsämnen.

Lärare i cirkusämnena vid skolan bör rekryteras bland äldre pedagogiskt lagda artister från de nordiska länderna.

Undervisningen bör vara kostnadsfri och eleverna bör ha samma möjligheter till studiebidrag, bostadsbidrag och stipendier som eleverna vid andra yrkesskolor.

Under somrarna bör de äldre eleverna erbjudas möjligheter till praktiska erfarenheter i en turnerande cirkus.

Vad beträffar skolans lokalisering vill cirkusakademien av rent praktiska skäl föreslå cirkusbyggnaden på Djurgården i Stockholm.

Skälen är följande.

- 1) Stockholm ligger centralt i Norden.
- 2) Cirkusbyggnaden på Djurgården är uppförd i den klassiska stilen med manegen placerad rakt under den höga kupolen.
- 3) Byggnaden är mycket stor och har omfattande sidoutrymmen — bl. a. en stor scenbyggnad — med många lokaliteter utanför själva föreställningslokalen. Dessa lämpar sig mycket bra som undervisningsrum i tekniska och teoretiska ämnen. Utrymmen finns dessutom för ett cirkusmuseum av det slag som omnämns i medlemsförslaget.
- 4) Byggnaden, som sedan 1957 uteslutande disponeras som TV-studio, måste få en adekvat användning, när denna verksamhet inom kort beräknas upphöra. Byggnaden måste dessutom av rent kulturhistoriska skäl återställas för sitt ursprungliga ändamål — cirkus.

Cirkusakademien anser således att cirkusbyggnaden på Djurgården är en idealisk plats för det nordiska cirkuscentrum inrymmande en gemensam nordisk cirkusskola, ett cirkusmuseum och en föreställningslokal för cirkus och andra gästspel som omnämns i medlemsförslaget. Inte

minst möjligheten att i samma byggnad som cirkusskolan ha en föreställningslokal som en eller ett par gånger om året upplåtes för cirkusgästspel är mycket tilltalande, eftersom eleverna därigenom får en omedelbar naturlig kontakt med utövande artister och den arbetsmiljö som skall bli deras egen.

En förläggning av cirkusskolan till cirkusbyggnaden i Köpenhamn skulle visserligen också möjliggöra dessa kontakter mellan elever och utövande cirkusartister, men denna byggnad saknar de talrika sidoutrymmen, som måste anses nödvändiga som undervisnings- och träningslokaler.

Cirkusakademien finner medlemsförslaget synnerligen tilltalande och vill på allt sätt understödja dess förverkligande. Akademien står således gärna till förfogande med kompletterande upplysningar och förmedling av kontakt med de cirkusskolor som redan är etablerade i Östeuropa.

Stockholm den 15 april 1976

För Cirkusakademien

Lars-Erik Löfman
Akademiens direktör

Musiketablissemangens förening musik- och artistbyrå (MEF):

— — — MEF:s musik- och artistbyrå har under år 1975 sammanlagits med Riksorganisationen av artistarbetsgivare (ROA), vilket givit oss en utvidgad bas för förmedlingsverksamhet av bl. a. cirkusartister.

Vi kan instämma i förslagets bedömning av skälen till att rekrytering och utbildning av artister i västeuropa är i stadigt minskande, vilket otvivelaktigt har sin grund i att cirkusarnas ekonomiska situation försämrats. Detta torde dock ej enbart bero på den konkurrens som cirkusarna utsatts för genom andra former av underhållning, utan också på att i varje fall i Sverige de kommersiellt arbetande cirkusarna tvingas existera under andra ekonomiska betingelser än de östeuropeiska cirkusarna vilka numer i avsevärd omfattning börjat besöka Sverige för gästspel och turnéer.

Förmodligen faller den speciella situationen i Sverige enbart delvis inom ramen för en samnordisk insats på initiativ av Nordiska rådet, men det är för oss en ofrånkomlig observation, att en betydande hjälp för svensk cirkuskonst vore att alla svenska cirkusföretag och cirkusartister med engagemang i Sverige borde beredas likvärdiga konkurrensmöjligheter genom att svenska statsmakter konsekvent behandlade alla utövare av cirkuskonsten, oavsett ursprung, som kulturarbetare och generellt lättade eller slopade det skattetryck som nu drabbar vissa artister och företag men ej andra.

Enligt vår bedömning skulle en sådan åtgärd i sig själv ge ett icke ringa stöd till cirkuskonsten och skulle undvika nödvändigheten av bedömningar från fall till fall av inkomna ansökningar från cirkusföretag om statsbidrag. Dessutom finns anledning till kommunala eller statliga insatser av annan art för cirkuskonstens främjande.

Beträffande de praktiska problemen i fråga om att organisera en samnordisk systematisk utbildning av cirkusartister undandrar det sig vår bedömning huruvida rekryteringen ens i hela Norden vore tillräcklig för att någon systematisk utbildning i nuläget skulle kunna genomföras till rimliga kostnader i förhållande till antalet rekryter. Dock torde ett förbättrat ekonomiskt klimat för cirkusföretagen inom en överskådlig framtid kunna ge till resultat att rekryteringen förbättrades i takt med det allmänna ekonomiska utbytet. Det är vår uppfattning att massmedia (TV) på det hela taget har bidragit till en förbättring av cirkusföretagens situation genom att i förhållandevis stor omfattning ge utrymme åt cirkusen vilket vi tror övervägande har varit av godo genom att det stimulerat allmänhetens intresse för konstformen, och även bidragit till att cirkuskonsten numer vunnit en tilltagande "respektabilitet" i allmänhetens ögon. Detta borde på sikt förbättra kontinuiteten och traditionens vidareförande inom cirkusfamiljerna.

Otvetydigt vore anordnandet av ett nordiskt cirkuscentrum ett avsevärt stöd för cirkuskonstens fortbestånd och framåtskridande men skulle sannolikt, i varje fall om detta skulle förläggas till cirkusbyggnaden på Djurgården i Stockholm, kräva dels ett avskaffande av artistskatten för cirkuskonstnärer så att cirkusföretag kunde utnyttja byggnaden för kommersiell verksamhet under förbättrade ekonomiska omständigheter samt dessutom en avsevärd statlig eller kommunal insats ekonomiskt antingen i form av understöd eller i form av någon sorts förlustgarantier för att eliminera den ekonomiska osäkerhet som längre gästspel på en plats i varje fall i Sverige torde utsättas för. Ett ytterligare villkor vore att driften av cirkuscentret uppbyggs på ett sådant sätt att ansvaret för den kulturella och den kommersiella verksamheten delas och anförtros var för sig till personer, företag eller institutioner med direkt erfarenhet av respektive fack. Huruvida möjlighet finns att praktiskt utnyttja cirkusbyggnaden på Djurgården som föreställningslokal för cirkus med hänsyn till ombyggnadskostnader och till den verksamhet som nu bedrivs i lokalen samt lokalens lämplighet för andra typer av gästspel undandrar sig vårt bedömande, men enligt vår mening skulle de kostnader och den arbetsinsats som krävdes vara väl värda sitt pris med hänsyn till den förlösande effekt detta torde ha för cirkuskonstens fortsatta utvecklingsmöjligheter.

Mot bakgrund av ovanstående stöder vi på allt sätt Per-Olof Sundmans hemställan och förordar att en utredning måtte tillsättas för att undersöka hur det ekonomiska klimatet för cirkusarnas verksamhet

kunde förbättras och om möjligt likriktas inom Norden, samt att de praktiska och ekonomiska problemen i samband med inrättandet av ett nordiskt cirkuscentrum måtte belysas och att en grund för förslagets genomförbarhet etableras.

Stockholm den 30 april 1976

Musiketablisementens förenings musik- och artistbyrå

Peter Lundin

Medlemsförslag

om årliga nordiska handlingsprogram för gemensam insats inom utvecklingshjälpen

(Väckt av Kristian Gestrin, Lars Korvald, Terhi Nieminen och Jón Skaftason)

BILAGA I

Yttrande över medlemsförslaget

Nordens fackliga samorganisation — NFS:

Det fastslogs redan i Helsingforsavtalet från år 1962 att de nordiska länderna bör samordna sitt bistånd till och samarbete med u-länderna när så anses lämpligt. Ansvaret för samordningen av u-hjälpen åvilar numera ministerrådet. År 1974 tillsatte styrelsen för de samnordiska utvecklingsprojekten en permanent samordningsgrupp där varje land är medlem. Det har emellertid visat sig att betydande praktiska problem föreligger då det gäller samordning av nordisk utvecklingshjälp, t. ex. i fråga om biståndet till Mocambique vilket NFS djupt beklagar.

Enligt NSF:s uppfattning är det av vikt att den nordiska utvecklingshjälpen så långt möjligt koordineras. NFS anser emellertid att ministerrådet och de nationella biståndsorganen bör granska frågan i ett långsiktigt perspektiv och söka finna lösningar som på olika sätt främjar samordningen. Därefter kan ställning tas till den konkreta frågan om upprättandet av årliga handlingsprogram, vilket som isolerad åtgärd dock kan bli av mindre värde. En annan fråga som bör övervägas är upprättandet av en nordisk utvecklingsfond.

Stockholm den 26 januari 1976

Nordens fackliga samorganisation

Richard Traelnes
Generalsekreterare

D a n m a r k

Udenrigsministeriet:

— — — skal man meddele, at sagen har været forelagt *afdelingen for internationalt udviklingsamarbejde (Danida)*, der udtaler følgende:

Fra dansk side tillægger man den fællesnordiske bistand til udviklingslandene stor betydning og ser, som det bl. a. er kommet til udtryk i den nordiske Styrelse for fællesnordiske bistandsprojekter, gerne dette samarbejde videreført og udvidet. En forudsætning for nye fællesnordiske indsatser er, at der i de udviklingslande, de nordiske lande yder bistand til, er ønske om, at de nordiske lande i fællesskab yder støtte til gennemførelse af en bestemt aktivitet.

Styrelsen for de fællesnordiske bistandsprojekter og en af denne nedsat arbejdsgruppe undersøger mulighederne for nye fællesnordiske bistandsaktiviteter.

På mange områder er der etableret et mere uformelt samarbejde mellem de nordiske lande på bistandsområdet inden for bl. a. FN, ECOSOC, UNDP, UNIDO og UNCTAD. Mere formaliseret er samarbejdet i Den afrikanske Udviklingsfond, Den asiatiske Udviklingsbank og i Verdensbanken, hvor de nordiske lande har fælles repræsentation i bestyrelserne. Tilsvarende gælder for Den internationale Valutafond.

Der afholdes regelmæssige koordinationsmøder mellem bistandsafdelingerne i de nordiske landes udenrigsministerier, ligesom cheferne for de nordiske bistandsadministrationer regelmæssigt mødes med henblik på koordinering af bistanden og udveksling af erfaringer og informationer inden for bistandsområdet.

Herudover foregår der et frugtbart samarbejde mellem de nordiske bistandsadministrationer på en lang række områder. Eksempelvis kan nævnes, at der afholdes jævnlige koordinationsmøder mellem repræsentanter for de nordiske administrationer om bistand inden for bestemte faglige områder eller til bestemte udviklingslande og om udsendelse af personel til udviklingslandene. Også bistandsorganernes informationsafdelinger har etableret et snævert samarbejde.

Fra dansk side anser man alle de forannævnte udslag af det nordiske bistandsamarbejde for meget betydningsfulde, og der skønnes ikke at være noget konkret behov for etableringen af nye procedurer af den i forslaget skitserede karakter til fremme af bistandsarbejdet. Man er fortsat fra dansk side interesseret i deltagelse i et nordisk samarbejde om sådanne nye fællesnordiske projekter, som der er ønske om hos Danmarks samarbejdslande inden for de økonomiske rammer, der er lagt for bistandsamarbejdet med de enkelte lande.

Det tilføjes, at forslaget ikke i øvrigt har givet udenrigsministeriet anledning til bemærkninger, og at det ikke har været forelagt andre danske myndigheder til udtalelse.

København, den 20. januar 1976

P. m. v.

E. b.

Tage Leth

Industrirådet:

— — — bemærker Industrirådet, at man anser ydelse af statslån for at være den for de nordiske lande mest velegnede bistandsform, fordi denne form for støtte til fattige oversøiske landes industrialiseringsbe-

stræbelser er den, der i størst udstrækning respekterer modtagerlandenes egne prioriteringsønsker.

Industrirådets primære standpunkt er derfor, at der i fordelingen af den danske u-landsbistand lægges større vægt på denne låneform end på projektstøtte. Et væsentligt problem med hensyn til projektbistand er at sikre en rimelig udviklingseffekt for modtagerlandene ved denne hjælpeform. Dette formål vil bedre kunne tilgodeses ved en koordinering af de nordiske landes projekter, der gør det muligt at tage større opgaver op ved hjælp af indbyrdes afstemte nordiske delprojekter.

Industrirådet kan derfor tilslutte sig medlemsforslaget.

København, den 17. december 1975

Ove Munch

Dansk Røde Kors:

Til hjælp for nystartede Røde Kors selskaber i udviklingslandene, som er i færd med at opbygge aktiviteter, som normalt varetages af Røde Kors selskaber, sker der en omfattende udviklingshjælp. Disse aktiviteter omfatter: sundhedsoplysning, førstehjælpsundervisning, arbejde for forebyggelse af katastrofer, oprettelse og drift af poliklinikker, uddannelse af medicinsk personel, drift af blodbanker, spredning af kendskab til Genèvekonventionerne, besøg hos fanger og bistand til forbedring af deres forhold.

Ligaen af Røde Kors Selskaber i Genève, som er en sammenslutning af 122 Røde Kors selskaber, har i de sidste 10 år været koordinator af bistanden fra Røde Kors selskaber i de industrialiserede lande til Røde Kors selskaber i udviklingslandene, og alene i 1974 havde denne bistand et omfang på 45 millioner danske kroner.

De nordiske lande har været aktive inden for denne bistand, men det er Dansk Røde Kors' opfattelse, at en drøftelse af fællesnordisk optræden og eventuelle fællesnordiske projekter, som nævnt i medlemsforslag A 470/e, vil kunne medvirke til en forbedret og mere koordineret indsats med større udbytte dels for modtagerlandene, dels for de deltagende Røde Kors selskaber i Norden og for de nordiske lande som sådan. De nordiske Røde Kors selskaber har et særdeles snævert samarbejde på alle arbejdsområder. Det er imidlertid vor opfattelse, at et nærmere samarbejde, hvad angår de specielle Røde Kors udviklingsprojekter mellem de nordiske Røde Kors selskaber, eventuelt med statslig bistand, ville være en værdifuld forbedring af det nuværende samarbejde og til gavn for de befolkningsgrupper i udviklingslandene, som har brug for denne bistand. Dansk Røde Kors kan derfor anbefale medlemsforslag A 407/e.

København, den 22. januar 1976

Arne Fremm

Finland**Ministeriet för utrikesärendena¹:**

Redan i början av 1960-talet vidtogs samnordiska insatser inom utvecklingshjälpen. Den juridiska bakgrunden till verksamheten är den s. k. Oslo-överenskommelsen från år 1968, där principerna om samnordiska insatser inom utvecklingshjälpen fastslås. Projektens administration består av ett genom Nordiska rådets beslut av 1961 tillsatt ministerkommitté och en samnordisk styrelse. Fördelarna av de samnordiska utvecklingsprojekten har varit uppenbara, när den administrativa belastningen fördelats mellan länderna och verksamhetsområdenas urval har ökat.

Det i hänvisningen nämnda medlemsförslaget siktar på att ytterligare förstärka det samnordiska utvecklingssamarbetet och rekommenderar årliga planer bl. a. för att öka antalet projekt.

Det samnordiska utvecklingssamarbetet administreras utom i Nordiska ministerrådet och styrelsen för de samnordiska biståndsprojekten, även i regelbundna möten mellan utrikesministeriernas och de övriga utvecklingssamarbetsmyndigheternas tjänstemän.

De senaste åren har man mellan styrelsen för de samnordiska biståndsprojekten och de nordiska utvecklingssamarbetsmyndigheterna diskuterat det samnordiska utvecklingssamarbetets framtid. Utgångspunkten har varit, att det traditionella projektinriktade samarbetet inte längre kan tillämpas i den nordiska utvecklingssamarbetspolitiken när varje land i bilaterala program försöker betona biståndets landsinriktade planering. Härvid planeras utvecklingssamarbetet från mottagarlandets utgångspunkter och man betonar mottagarlandets avgöranderätt även vid dess förverkligande. Man har också sökt former för det samnordiska utvecklingssamarbetet som bättre än det projektinriktade biståndet harmonierar med principerna i den landsinriktade och mottagarinriktade planeringen. Styrelsen för de samnordiska biståndsprojekten beslöt i augusti 1975 att börja utarbeta ett förslag, att det i bilateralt bistånd redan förverkligade landsinriktade förfarandet skulle tillämpas även i det samnordiska utvecklingssamarbetet.

Helsingfors den 17 februari 1976

Tom Grönberg
Biträdande avdelningschef

¹ Yttrandet översatt från finska.

Handels- och industriministeriet¹:

— — — framlagda medlemsförslagen A 470/e, A 479/e och A 484/e² framhåller handels- och industriministeriets handelsavdelning följande.

Det nordiska utvecklingssamarbetet bedrivs närmast inom ramen för de internationella organisationerna samt på gemensam samnordisk nivå. En del av den sistnämnda verksamheten utgörs av s. k. projektverksamhet, som inleddes på 1960-talet och för närvarande bygger på Oslo-överenskommelsen av år 1968 samt på tilläggsprotokoll från åren 1971 och 1973.

Under de senaste 10—15 åren har utvecklingssamarbetet kännetecknats av en betydande förändring. Den egentliga biståndsverksamheten är numera endast en del av utvecklingssamarbetspolitiken, inom vars ram man försöker betona även den internationella handelns betydelse, överföringen av teknologi, tillträdet till marknader osv. Å andra sidan har även de anslag som ges för bistånd kännetecknats av en kraftig ökning, och utvecklingssamarbetspolitiken har kommit att spela en betydande roll i de olika staternas utrikespolitik.

Vid diskussionerna om utvecklingssamarbetets framtid i de nordiska länderna har man under de senaste åren framfört uppfattningar, enligt vilka en på speciella projekt inriktad verksamhet inte längre lämpar sig som grund för utvecklingssamarbetet. Det bör dock konstateras, att de samnordiska projekten endast utgör en del av de nordiska ländernas hela utvecklingssamarbete. De har fasta verksamhetsformer som har varit till uppenbar fördel; man har kunnat inleda omfattande projekt, koordinera verksamheten och göra betydande inbesparingar i fråga om administrationen.

Handelsavdelningen anser fördelarna av projektverksamheten vara av sådan art, att det åtminstone inte i detta skede, i brist på ett ersättande system, torde vara skäl att riva upp det system som skapats för projekten. Under sådana förhållanden anser handelsavdelningen, att projektverksamheten tills vidare kunde effektivieras exempelvis i den form som föreslås i medlemsförslaget (A 479/e).

I medlemsförslaget (A 484/e) föreslås en utredning om den nordiska biståndspolitik. Då det har konstaterats att de nordiska ländernas utvecklingssamarbete fortgående har utvidgats och intensifierats, samtidigt som behoven i de länder som erhållit bistånd har förändrats, kunde det vara ändamålsenligt att göra en grundligare utredning för att erhålla en totalbild av hela det nordiska samarbetet på utvecklingssamarbetets fält och därigenom försöka skapa en fast grund för planering av den

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

² *A 470/e: Medlemsförslag om årliga handlingsprogram för gemensam insats inom utvecklingshjälpen, A 479/e: Medlemsförslag om nordisk samverkan för att främja u-ländernas intressen inom världshandeln och A 484/e: Medlemsförslag om den nordiska samverkan på biståndspolitikens område.*

framtida verksamheten. Styrelsen för de nordiska projekten kunde eventuellt åta sig ansvaret för genomförandet av denna utredning.

Beträffande medlemsförslaget (A 479/e) konstaterar handelsavdelningen, utan att särskilt ta ståndpunkt till de framförda motiveringarna, att den ökade betydelsen av relationerna mellan i-länderna och u-länderna samt det praktiska förverkligandet av de mål som under de senaste åren godkänts i Förenta Nationerna har ställt nya krav på politiken i förhållande till u-länderna och därmed även på den internationella handeln. De nordiska länderna har i allmänhet gemensamt burit det ansvar som följer av dessa krav och gjort sin egen kraftiga insats på detta område. Som exempel kan i detta sammanhang nämnas de nordiska ländernas fasta samarbete vid Förenta Nationernas handels- och utvecklingskonferens (UNCTAD IV) samt i de frågor som ansluter sig till den pågående nord-syd dialogen (CIEC).

Ett gott exempel är ytterligare samarbetet mellan de nordiska länderna vid skapandet och utvecklandet av ett preferenssystem för utvecklingsländerna. Dessutom kan man i anslutning till handelsförhandlingsronden inom GATT nämna de s. k. tropiska produkterna, för vilkas del de nordiska länderna våren 1976 gav utvecklingsländerna en lista med nästan enhetliga erbjudanden.

Handelsavdelningen anser, att medlemsförslaget (A 479/e), till den del det berör de nordiska ländernas aktivitet för att i det handelspolitiska förhandlingsarbetet driva utvecklingsländernas intressen, utgör en praktisk bekräftelse på den verksamhet och den politik, som de nordiska länderna i allmänhet har följt och som man även i framtiden kommer att följa.

Koordineringen av denna samverkan sker på vederbörande minister-nivå.

Helsingfors den 12 juli 1976

M. Kunnaala

Biträdande avdelningschef

Päivi Lehtonen

Föredragande

Finlands utrikeshandelsförbund¹:

Finland deltar i samnordiskt utvecklingssamarbete i två länder i Östafrika. Dessa verksamhetsformer hör närmast till yrkesundervisningen och utgör inte någon stor del av Finlands insats i utvecklingssamarbetet.

Förbundet konstaterar att alla nordiska länder under senare tid eftersträvat att koppla näringslivet till utvecklingssamarbetet i syfte att få i utvecklingssamarbetet investerade medel att delvis gagna också givarländernas ekonomi.

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

Förbundet anser det ändamålsenligt att det nordiska samarbetet fortgår i sådana ändamålsenliga projekt som för tillfället är lämpliga för detta samarbete.

Helsingfors den 18 februari 1976

Finlands utrikeshandelsförbund

Harri Malmberg

Industrins centralförbund¹:

De nordiska ländernas gemensamma utvecklingssamarbete har hittills i hög grad koncentrerats till å ena sidan skolningsprojekt och å andra sidan gemensam representation i internationella organisationer. Ytterligare har myndigheterna i de nordiska länderna etablerat en fortgående inbördes kontakt i dessa frågor. Dessa verksamheter har visat sig vara mycket ändamålsenliga och de tillbuds stående knappa resurserna har kunnat förenas till meningsfulla helheter. Samarbetet har enligt Industrins Centralförbund antagit fasta former och borde fortsätta.

Planerandet och förverkligandet av nya projekt för samnordiskt utvecklingsbistånd borde enligt Industrins centralförbund grunda sig på ett praktiskt behov. Härvid kunde man med samnordiska krafter genomföra förnuftiga projekthelheter.

Helsingfors den 12 februari 1976

Industrins centralförbund

B. O. Johansson

Konsumtionsandelslagens centralförbund r.f.:

— — — och framhåller därför, att det redan nu förekommer en betydande koordinering av det nordiska utvecklingssamarbetet, kooperationen medräknad.

Eftersom det emellertid är synnerligen viktigt, att de nordiska ländernas utvecklingssamarbete så fullständigt som möjligt och i bästa möjliga form länder de hjälpbehövande länderna till fromma och eftersom särskilt det nuvarande ekonomiska läget förutsätter en noggrann eliminering av all tomgång, anser Konsumtionsandelslagens centralförbund det motiverat, att det i Nordiska rådet gjorda förslaget och möjligheterna att förverkliga det noggrant utreds i samarbete med behöriga nordiska förvaltningsmyndigheter.

Helsingfors i februari 1976

Niilo Hämäläinen

Raija Itkonen

¹ Yttrandet översatt från finska.

Finlands Röda Kors¹:

Allmänt taget har de nordiska Röda Kors föreningarnas samarbete på Röda Korsets alla verksamhetsområden under de två senaste decennierna blivit allt intimare. Detta gäller speciellt katastrofhjälpen, Röda Korsets främsta arbetsform, vilken uppnått ett betydande omfång. Inom katastrofhjälpen förekommer ett dagligt praktiskt samarbete som omfattar planering, utbildning, tillgodogörande av nordisk personal, samordnade inköp och transporter o. s. v. Oberoende av det intima nordiska samarbetet är de olika hjälpaktionerna icke samnordiska utan det Internationella Röda Korset koordinerar alla internationella hjälpaktioner. Genom att alla nordiska Röda Kors föreningar, utom det nämnda samarbetet, erhållit mycket betydande statsbidrag för sin katastrofhjälp, har de nordiska Röda Kors föreningarnas insats under olika hjälpaktioner proportionellt varit mycket betydande.

Röda Kors föreningarnas förbund (Ligan), de 122 nationella Röda Kors föreningarnas världsederation, har sedan början av 1960-talet varit koordinator för "Röda Korsets utvecklingsprogram". Detta program omfattar projekt för främjandet av utvecklingsländernas Röda Kors förenings verksamhet inom hälsofostran, olycksfallsvården, den förebyggande katastrofhjälpen, blodtjänsten, utbildningen o. s. v. Det årliga värdet av programmet är för närvarande ca 50 milj. Schw.fr. De nordiska Röda Kors föreningarna har även inom denna arbetssektor gjort en relativt sett mycket betydande insats. Finlands Röda Kors bedriver som bäst, med ett statsbidrag som täcker ca 50 % av kostnaderna, ett 5-års projekt i Tanzania med syfte att utveckla Tanzanias Röda Kors verksamhet bl. a. inom hälsofostran, olycksfallsvården och blodtjänsten.

De nordiska Röda Kors föreningarna har endast en gång samfällt deltagit i Röda Korsets utvecklingsprogram (utom Danska Röda Korset som då hade ett stort projekt i gång i Kongo). Det var då, 1964—1970, fråga om den nordiska Röda Kors aktionen i Nigeria, vars syfte var både att utveckla Nigerias Röda Kors infrastruktur och att bygga upp föreningens katastrofberedskap. Främjandet av hälsofostran utgjorde ett omfattande delprojekt som verkställdes i alla delstater med hjälp av mobila grupper bestående av unga nordiska experter och unga nigerianer. Projektet koordinerades av Finlands Röda Kors som även på grund av projektets omfång på anhållan av Ligan fungerade som dess administratör. Erfarenheterna från detta projekt var positiva även ur administrationssynpunkt sett om än projektet gav FRK i dess egenskap av koordinator en hel del arbete både på det nordiska planet på grund av talrika överläggningar och på grund av flera resor till Nigeria bl. a. för att evaluera verksamheten.

Då man bedömer erfarenheterna av Nigeria-projektet kan man anse

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

det vara riktigt att projektet utfördes samnordiskt. Å ena sidan hade de nordiska Röda Kors föreningarna på 1960-talet ganska liten erfarenhet och relativt knappa resurser och å andra sidan var projektet så omfattande att det krävde en speciell administration.

När man i dag överväger önskvärdheten av samnordiska projekt kan man konstatera att alla nordiska Röda Kors föreningar fått så mycket erfarenhet och så stora tillgångar att begränsade Röda Kors utvecklingsprojekt mest ändamålsenligt förverkligas av en enda nordisk Röda Kors förening. Däremot kan man anse att ett samnordiskt Röda Kors projekt är befogat om projektet är så vidsträckt att det kräver en speciell administration, t. ex. på grund av att det förutsätter en stor personal.

Under sistnämnda förutsättning förordar Finlands Röda Kors medlemsförslaget A 470/e.

Helsingfors den 10 februari 1976

För Finlands Röda Kors centralstyrelse

Kai J. Warras
Generalsekreterare

Norge

Utenriksdepartementet:

Utenriksdepartementet anser at det foreliggende forslag ligger innenfor de oppgaver som tilligger Nordisk Ministerråd i henhold til Oslo-overenskomsten av 1968.

Det utarbeides allerede i vid utstrekning planer for felles nordisk innsats. Således foreligger årlige planer og budsjetter for alle pågående prosjekter, samtidig som det skjer et utstrakt samarbeid i form av møter i det nordiske styre og dets arbeidsgrupper samt utveksling av dokumentasjon.

Det tilligger også Ministerrådet å fremme forslag til regjeringene om nye felles-nordiske prosjekter. Det kan være ønskelig å styrke det nordiske samråd på dette felt i former som knytter de enkelte lands fagmyndigheter på bistandsområdet nærmere Ministerrådet, eventuelt ved opprettelse av en embetsmannskomite.

Oslo, 26. januar 1976

For utenriksministeren

Sverre Gjellum

Knut Taraldset

Norges industriforbund:

Som det fremgår av motiveringen for forslaget, har de nordiske land i mange år arbeidet med det sikte å samordne sin innsats når det gjelder hjelp til og samarbeid med utviklingsland for å gjøre denne mer effektiv. Det er etablert et formelt apparat og et sett av regler for å kunne gjennomføre denne samordning. De nordiske lands administrasjoner på saksområdet har såvidt vi forstår også et meget nært og godt samarbeid på alle nivåer innen administrasjonen. Samordning av den politiske styring av den nordiske innsats er ivaretatt av egne etablerte organer.

Når det spesielt gjelder planleggingen av det nordiske samarbeidet, forstår vi at de nordiske felles prosjekter inngår i den planlegging som foregår på nasjonal basis, i alle fall gjelder dette i Norge. Vi har derfor vanskelig for å se at utarbeidelsen av årlige planer for det nordiske samarbeid kan tilføre dette samarbeide vesentlige nye impulser.

Oslo, 7. januar 1976

Norges industriforbund

R. Roem Nielsen
Vise-adm. direktør

Norges Røde kors:

— — — På dette felt har vår organisasjon svært lite å bidra med, men vi vil dog anføre følgende:

1. Norges Røde kors har til nå ikke ledet eller gjennomført utviklingsprosjekter i den tradisjonelle betydning av ordet, og har således ikke egentlig erfaring på dette felt.

2. Den utviklingshjelp som Røde kors driver, er rettet mot søsterorganisasjoner i utviklingsland og tar sikte på å bygge opp disse organisasjoner til en standard som gjør dem skikket til i sin tur å yde effektiv bistand i egen befolkning når katastrofen oppstår.

3. I denne sammenheng kan nevnes utviklingen og oppbygningen av Nigerias Røde kors i årene 1964—67. Dette var en felles nordisk innsats som ga meget gode resultater.

4. I den utstrekning dette har interesse, stiller vi med glede disse erfaringer til disposisjon. Utover dette føler vi oss imidlertid ikke kompetente til å bidra med noe av verdi i denne sammenheng.

Oslo, 16. desember 1975

For Norges Røde kors

Haakon Mathiesen
Generalsekretær

Landbrukets sentralforbund:

Styret er av den oppfatning at mange oppgaver innen utviklingshjelpen ligger naturlig tilrette for et nordisk samarbeide. Styret vil derfor anbefale at medlemsforslaget blir vedtatt.

Oslo, 22. desember 1975

Landbrukets sentralforbund

Hans Borgen

Olav Borgan

Det norske misjonsselskap:

— — — Til Deres underretning kan jeg imidlertid meddele at saken ikke synes å være av interesse for vårt misjonsselskap.

Stavanger, 4. februar 1976

Magne Valen-Sendstad

S v e r i g e**Styrelsen för internationell utveckling (SIDA):**

Sedan tillkomsten av de nuvarande samnordiska biståndsprojekten i Kenya och Tanzania, har svenskt utvecklingsbistånd alltmer utformats i enlighet med principerna för s. k. landprogrammering. Det är därvid i första hand de mottagande ländernas behov och prioriteringar, som skall vara avgörande för utvecklingssamarbetets innehåll och utformning. I en årlig framställning lämnar respektive mottagarland förslag till hur biståndets resurser skall fördelas och utnyttjas, och vid årliga förhandlingar fastställs ett samarbetsprogram för det framförliggande året. Härvid, liksom i den kontinuerliga dialog, som förs av ambassad/biståndskontor med mottagarlandets myndigheter, söker man också anpassa givarlandets administrativa procedurer (för planering, beslutsfattande, resultatvärdering, rapportering etc.) till resp. mottagarlands förhållanden. Härigenom kan resurser snabbt och effektivt ställas till mottagarlandets förfogande.

Vad gäller gemensamma nordiska biståndsinsatser har sedan landprogrammeringssystemet infördes inte något av de svenska samarbetsländerna begärt någon sådan utöver vad som anges under punkt c) på s. 18 i den bifogade skriften Nordiskt samarbete för u-länderna (*Bihang 1*). I vilken utsträckning detta i sin tur kan sammanhånga med att något aktivt utbud av insatsidéer, samnordiska eller bilaterala, knappast låter sig förena med landprogrammeringstekniken är en öppen fråga.

I medlemsförslaget till Nordiska rådet talas om "muligheter for direkte indflytelse på projekter og konkrete arbejdsoppgaver som man ville opnå gennem flere fælles projekter". Vidare talas om "faste og regelmæssige fremleggelser av nordiske projekter" för bl. a. de nordiska nationalförsamlingarna.

Dessa förslag synes innebära en tillbakagång mot administrativt tyngre och mer givarcentrerade metoder, som knappast skulle underlätta för mottagarländerna att "i noe større grad" utnyttja "de fordeler som en sterkere samordning burde gi." Även samordning av givarländerns bistånd är en uppgift, som i första hand måste ankomma på mottagarlandet.

Det skall samtidigt framhållas att möjligheter till nordisk samordning vid planering och beredning av projekt fortlöpande prövas. Det sker bl. a. vid regelbundna möten mellan dem som inom resp. nordisk biståndsmyndighet handlägger bistånd till olika länder, sektorer (befolkning, hälso, Kooperation, landsbygdsutveckling, exportfrämjande, vatten, skog, undervisning, industri etc.) och verksamhetsformer (personalbistånd, expert- och fredkårsutbildning, inköp, information etc.). Vidare bevakar biståndsmyndigheterna och den nordiska styrelsens permanenta samordningsgrupp SPES, att nordiska synpunkter läggs på administrationsfrågor samt övriga frågor där för de nordiska länderna gemensamma intressen föreligger. Vid nordiska styrelsens och biståndschefernas regelbundna sammanträden förekommer ömsesidig information, samråd och policydiskussioner. SPES har för styrelsen för nordiska biståndsprojekt framlagt förslag till principer för och utformning av samordnat nordiskt bistånd till ett antal länder och områden. För närvarande undersöks möjligheterna att komma fram till konkreta uppslag rörande ett samnordiskt utvecklingssamarbete med Moçambique. I svenska regeringens nyligen avgivna budgetproposition (1975/76: 100, s. 43) sägs på tal härom, att "om Moçambiques regering så önskar, kan medel inom denna ram användas för någon nordiskt samordnad insats". Ytterligare information om "former for fælles nordisk bistands-samarbejde" ges på s. 15—19 (*här ej tryckt*).

Det bör också framhållas, att besluts- och administrationsprocesser som hittills tillämpats i samband med samnordiskt bistånd innefattar flera steg och är mer inriktade på detaljkontroll och detaljstyrning än vad som är fallet i fråga om bilateralt bistånd.

Av bifogade mandat och arbetsprogram (*Bihang 2*) för den nordiska styrelsens permanenta samordningsgrupp SPES framgår, att en översyn för närvarande pågår, som siktar till en rationalisering av det nordiska samarbetet på biståndsområdet inom den nordiska styrelsens mandat. Det förefaller ändamålsenligt att det nu framlagda medlemsförslaget behandlas vidare i detta sammanhang.

Vad slutligen gäller rapportering beträffande det nordiska samarbetet,

inom ramen för utvecklingssamarbetet med de fattiga länderna, sker en fortlöpande sådan i styrelsen för nordiska biståndsprojekt och därmed till nordiska ministerrådet. För svenskt vidkommande kan också hänvisas till SIDA:s årliga anslagsframställning och verksamhetsberättelse. Genom dessa rapporter och dokument finns ett underlag för den debatt i de nordiska ländernas nationalförsamlingar och i Nordiska rådet som medlemsförslaget efterlyser.

Stockholm den 23 januari 1976

Sten-Olof Döös

Bo Schiller

BIHANG 1

Former for fælles nordisk bistandssamarbejde

c) Fælles projekter

I den nordiske styrelses regie har der været gennemført en række fælles projekter, således som institutionaliseret ved Oslo-overenskomsten med tillægsprotokoller. Af projekterne er Kibaha-projektet i Tanzania allerede tilendebragt, og styrelsens virke koncentrerer sig i øjeblikket om de to andelsprojekter i Kenya og Tanzania og om landbrugsuddannelses- og forskningsprojektet i Tanzania.

Ud over dette projektsamarbejde med deltagelse af alle nordiske lande finder der for en række projekters vedkommende et nordisk samarbejde sted mellem to eller tre af landene. Eksempelvis kan nævnes The Institute of Development Management og bygningen af fire gymnasieskoler i Tanzania, om hvilke Norge, der administrerer projekterne, samarbejder med Finland og Danmark, respektive Danmark alene.

Til at varetage den løbende koordination af de nordiske aspekter i bistandsarbejdet har den nordiske styrelse oprettet en "permanent samordningsgruppe" bestående af én centralt placeret embedsmand fra hver bistandsadministration.

Niels Lassen

BIHANG 2

Mandat och arbetsprogram för styrelsens permanenta samordningsgrupp. SPES. fastställda av styrelsen för nordiska biståndsprojekt 1974-06-18

Beslut

Styrelsen beslöt

att tillsätta en styrelsens permanenta samordningsgrupp, SPES

att — med de ändringar av förslag till mandat och arbetsprogram

som föranleds av diskussionen den 18 juni — fastställa förslag till mandat och arbetsprogram för SPES enligt punkt 2 nedan.

2.1 Mandat för styrelsens permanenta samordningsgrupp, SPES

SPES huvuduppgift är att på styrelsens uppdrag utreda och planera gemensamma aktiviteter. Därjämte skall den hålla sig orienterad om pågående nordiska projekt och föreslå styrelsen åtgärder för utveckling och förbättring av dessa. Följande riktlinjer skall i övrigt gälla för samordningsgruppen:

1. Varje biståndsorgan utser en tjänsteman som ordinarie ledamot och en som ersättare i SPES. Dessa tjänstemän skall inneha centrala befattningar inom biståndsadministrationerna.

2. Ledamöterna av SPES ska var och en inom sitt biståndsorgan, tillse att möjligheterna till nordiska åtgärder uppmärksammas vid planering och beredning av insatser. De ska också bevaka att nordiska synpunkter läggs på administrations- och informationsfrågor liksom övriga frågor, där för de nordiska länderna gemensamma intressen kan väntas föreligga.

3. Utifrån vunna erfarenheter ska SPES fortlöpande pröva behovet av nya former för arbete och beslut inom den nordiska styrelsen och på eget initiativ framlägga förslag till revision av styrelsens verksamhet.

4. SPES ska fästa styrelsens uppmärksamhet på viktigare frågor i periodiska rapporter från samordningsgrupper på tjänstemannanivå och i redovisningar över de nordiska ländernas agerande i FN-sammanhang så som dessa redovisas i tillgängligt material. SPES ska också orientera styrelsen om viktiga frågor i biståndsdebatten i de nordiska länderna. Det tillkommer SPES att utifrån dessa bevakningsuppgifter framlägga förslag till eventuella åtgärder inom styrelsens arbetsområde.

5. Till sammanträde med styrelsen ska SPES i ärenden, som gruppen initierat eller som hänvisats till den, tillse att särskild föredragningspromemoria utarbetats. SPES ska också då så bedöms önskvärt ges tillfälle att delta i förberedelse inför behandling vid styrelsens eller biståndschefernas sammanträden av sådana ärenden, som det ankommer på enskild biståndsmyndighet att föredra.

6. För att förbereda ärenden, som ska behandlas av styrelsen eller biståndscheferna, ska SPES sammanträda som regel minst en månad före den tidpunkt, som utsatts för sammanträde med styrelse och biståndschefer. Därvid sammanträder SPES i land, som står på tur att svara för styrelsens och biståndschefernas sammankomster. Efter beslut av styrelsen eller av biståndscheferna kan SPES för behandling av särskild fråga sammanträda även vid annan tidpunkt.

7. Protokoll som kortfattat redovisar vilka ärenden som behandlats vid sammanträde med SPES ska upprättas. Biståndsmyndigheten i sammanträdeslandet tillser att så sker. Särskilda minnesanteckningar kan tagas till protokollet. Protokoll och eventuella minnesanteckningar ingår i de handlingar, som utsänds före sammanträde med styrelse och biståndschefer.

8. SPES ska för styrelsen lägga fram en årsrapport över sin verksamhet.

Arbetsprogram för styrelsens permanenta samordningsgrupp, SPES

A. SPES skall efter studier och uppföljning av följande frågor framlägga förslag till lämpliga åtgärder rörande:

1. De nordiska ländernas insatser i Sahel och övriga torkdrabbade delar av Afrika.

2. En ev. samordning av de nordiska ländernas bistånd till Bangladesh. Detta innebär enbart ett åtagande att göra en studie, och inbegriper ej ett ställningstagande till Bangladesh som nordiskt samarbetsland.

3. Insatser på kooperationens område.

4. Utvecklingssamarbete för landsbygdsutveckling.

5. Utbildning av "frivilliga"/volontärer/fredkårsdeltagare vid centret i Arusha.

6. Samverkan vid utbildning av kontraktsanställda fältarbetare/experter.

7. Fortbildning av biståndsadministratörer bl. a. genom tjänstbyte mellan de nordiska länderna under kortare tid.

B. Följande metod- och procedurfrågor skall SPES ägna fortlöpande uppmärksamhet åt:

1. Översyn med sikte på möjlig rationalisering av det nordiska samarbetet på biståndsområdet inom styrelsens mandat.

2. Översyn och eventuell revidering av Oslo-avtalet.

3. Översyn av hittills tillämpad ordning för förberedelse och beslut vad gäller sammanträden med styrelsen för nordiska biståndsprojekt och biståndscheferna. Särskild uppmärksamhet skall ägnas metodiken för genomförande och uppföljning av fattade beslut. Arbetet skall inriktas på en eventuell revidering av befintliga regler.

4. Översyn och ev. rationalisering av sammanträden med och rapportering från samordningsgrupper för fackfrågor som länderprogrammering, befolkningsfrågor, rekrytering, utbildning, informationsverksamhet m. m.

5. Översyn av gällande former för rapportering mellan biståndsadministrationerna och från sammanträden med organ som tillsatts för det nordiska samarbetet. Även frågan om lämpliga former för utnyttjande och delgivning av rapporter — i den mån de är tillgängliga — om förhållanden i länder av gemensamt intresse för de nordiska biståndsmyndigheterna skall uppmärksammas. Syftet skall vara att föreslå förbättring och rationalisering av verksamheten.

Biståndspolitiska utredningen

Kommerskollegium:

Såvitt kollegiet kan se gäller förslaget en renodlad biståndspolitisk fråga, nämligen samordningen av de nordiska ländernas hjälpinsatser. Kollegiet, vars befattning med u-landsproblemen främst rör frågor med handelspolitisk anknytning vilka behandlas i FN, GATT m. fl. internationella organ, har inga särskilda synpunkter att anföra på det aktuella förslaget.

Stockholm den 12 januari 1976

O. G. Lindqvist

Rutger Croneborg

Biståndspolitiska utredningen (BPU):

BPU har ännu inte avslutat sin översyn av den svenska biståndspolitiken. Av denna anledning anser vi det inte möjligt att nu ta ställning till det förslag som lagts fram av medlemmar i Nordiska rådet.

Stockholm den 9 januari 1976

Torsten Nilsson
Ordförande

Svenska röda korset:

Svenska röda korset framför här synpunkter endast på förhållanden där egen erfarenhet finns. I viss mån torde dessa erfarenheter kunna vara tillämpliga även i statliga sammanhang.

Nordiska rödakorsprojekt

Endast projekt syftande till utveckling av nationella rödakorsföreningar utanför Norden berörs av dessa synpunkter. Inom den ekonomiskt sett mycket mer omfattande katastrofhjälpen förekommer praktiskt samarbete beträffande planläggning, erfarenheter, personal, utbildning, transporter, bestämmande av omfattning, fördelning på varuslag, anskaffning av varor för varandras räkning etc. Det nordiska samarbetet här är speciellt endast genom sin intensitet och effektivitet jämfört med den liknande verksamhet som i mer eller mindre hög grad bedrivs överallt i världen och samordnas av de centrala rödakorsorganen i Genève.

Under efterkrigstiden har nordiskt samarbete i utvecklingsprojekt förekommit huvudsakligen i form av en institution i Österrike efter Ungern-krisen 1956 samt ett utvecklingsprojekt för Nigerias röda kors 1964—1970.

Karaktäristiskt för Röda korsets utvecklingsprojekt idag är att inställning och förutsättningar hos den rödakorsorganisation som önskar hjälp för utveckling skall vara bestämmande för projektets utformning.

Detta betyder i regel att personal och investeringar blir små inom varje projekt. Skälen härför är att utländsk personal endast undantagsvis är lämplig om icke "counterparts" finns från ett tidigt stadium och efter hand övertar uppgiften. Det är nästan aldrig möjligt att tillgodose denna sida i ett projekt i stor skala. Beträffande de ekonomiska investeringarna begränsas dessa av projektlandets möjligheter att underhålla de institutioner, transportmedel eller kostnadskrävande verksamhet som startas med hjälp av utländska medel.

Ett annat karaktäristiskt drag är att även om noggranna planer eftersträvas som underlag för arbetet, behöver dessa ofta ändras under

projekttiden. Projektets slutliga ekonomiska omfattning bör också anpassas till utvecklingen, kort uttryckt så, att om samarbetet går bra och förmågan i projektlandet visar sig ligga över det väntade, bör stora ansträngningar göras för att tillföra ytterligare resurser, alternativt genomföra projektet på kortare tid än planlagt. Går samarbetet bra, kan det vara lämpligt att minska omfattningen av projektet och/eller samtidigt förlänga tiden för dess genomförande.

I en frivilligorganisations arbete regleras dessa förhållanden ofta automatiskt genom att finansiering är förhållandevis lätt om ett projekt utvecklas väl och förhållandevis svår, om det inte går så bra. Det finns samband mellan förtroende och entusiasm å ena sidan och resurser å andra sidan samt önskan och möjligheter att anpassa sig till förändrade förutsättningar.

Skäl för gemensamma nordiska projekt

När detta arbete inleddes saknades erfarenhet i alla de nordiska länderna. De personella resurserna i sekretariaten var också små, varför det ansågs angeläget att kunna fördela uppgifterna både beträffande insamlande av erfarenheter och genomförande.

Även ekonomiskt var möjligheterna små inom en del av de nordiska föreningarna.

Det bedömdes även att om flera nationella rödakorsföreningar gick samman om ett projekt skulle olägenheterna av verklig eller misstänkt politisk motivering minska.

Slutligen bedömdes samgåendet vara en stimulans till utveckling inom alla de nordiska föreningarna, särskilt i de länder där u-landshjälp vid den aktuella tidpunkten icke ännu hade starkt stöd från allmänheten och Röda korsets aktiva medlemmar. PR- och insamlingsverksamhet bedömdes också få bättre förutsättningar vid en gemensam aktion.

Det österrikiska projektet finansierades i huvudsak av medel som hade insamlats under den akuta Ungern-krisen och fick även i övrigt en så speciell utformning att de erfarenheter som kunde vinnas var begränsade. Denna begränsade erfarenhet var emellertid så övervägande positiv att ett ganska omfattande utvecklingsprojekt för det Nigerianska röda korset kom till stånd 1964. I det projektet deltog icke Danmark som vid den tidpunkten bundit sig för ett projekt i dåvarande Kongo och icke ansåg sig ha ekonomiska och personella resurser för någon ytterligare ansträngning.

De ovan angivna positiva skälen för ett nordiskt samarbete bekräftades i stort sett av utvecklingen.

Den största fördelen torde ha varit att 1970 när Nigeria-projektet avslutades var alla de nordiska föreningarna — möjligen med undantag av Island — tillräckligt starka och erfarna för att ensamma åtaga sig utvecklingsprojekt.

Nackdelar av gemensamma nordiska projekt

Flygaren Carl-Gustaf von Rosens deltagande i striderna i Nigeria 1968—69 ledde till starka reaktioner i Nigeria mot Sverige, vilket också drabbade Svenska röda korset och indirekt de övriga nordiska Röda kors-föreningarna, som deltog i det gemensamma projektet.

Möjligen var erfarenheterna av samgåendets politiska konsekvenser därför delvis motstridiga. Genom att de nordiska Röda kors-föreningarna även i övrigt tillhör de mest aktiva i den internationella Röda kors-världen uppstod på sina håll föreställningen att Norden genom detta samgående ville ytterligare öka sitt redan tidigare starka inflytande. Utan att någonsin bli mycket viktig uppfattades denna företeelse som en olägenhet av alla de nordiska Röda kors-föreningarna.

Strävanden till gemensamt handlande under konflikten i Vietnam var allmänt värdefulla, men planer på gemensamma projekt måste avskrivras, delvis på grund av skillnader i den politiska inställningen i de nordiska länderna.

Om de deltagande föreningarna verkligen skulle engagera sig i den centrala ledningen av gemensamma projekt (erfarenhet från Nigeria), förutsatte detta en ganska tung mekanism som krävde mycket administrativt arbete och ibland förorsakade obekväma fördröjningar. Genom en mycket god insats från det koordinerande och verkställande Röda korset (Finland) blev svårigheterna för de andra nordiska Röda kors-föreningarna icke av nämnvärd betydelse. Troligen blev de praktiska lärdomarna av de frågor som väcktes och den dokumentation som insamlades övervägande av positiv art även på det administrativa området.

Förhållandet att så starka eller potentiellt starka Rous kors-föreningar som de nordiska genom sitt samgående icke kunde ta sig an mer av de många önskvärda projekten tedde sig mot slutet av samarbetsperioden som en nackdel.

Sammanfattningsvis har det nordiska samarbetet i gemensamma utvecklingsprojekt haft en stor konstruktiv betydelse för utvecklingen av detta slags verksamhet i alla de nordiska Röda kors-föreningarna och för somliga av dem påskyndat denna utveckling i hög grad.

De erfarenheter som vunnits har också förbättrat de nordiska Röda kors-föreningarnas vilja och förmåga att på det helt internationella planet bidra till policyutveckling, ökande av resurser, samverkan, erfarenhetsutbyte, personaltjänst, utbildning, materielinköp och dylikt.

Det från början tämligen avgränsade nordiska samarbetet har efterträtts av en ny form av friare men ännu mer omfattande samarbete inom den internationella ramen. På fackbetonade områden är samarbetet betydande. Vänskap, förståelse och samhörighetskänsla i de nordiska Röda kors-föreningarna fortsätter att utvecklas på ett givande sätt i de lösare samarbetsformer som nu tillämpas.

Diskussioner om internationella angelägenheter förs såväl systematiskt som spontant, dock utan att någon bindande samordning eftersträvas.

I dagens läge ter sig ett fullt samgående i ett nytt utvecklingsprojekt föga sannolikt. Detta beror icke på negativa erfarenheter, utan väsentligen på att utvecklingen, såsom ovan antytts, gjort andra arbetsformer möjliga. Ett undantag kan möjligen vara ungdomsprojekt av den typ som ingick i Nigeriprogrammet (detaljredogörelse kan lämnas). Olika nationalitet hos de unga nordiska delegater, som arbetade i Nigeria, gav säkert en djupare insikt och erfarenhet än som varit möjliga om delegaterna kommit från endast ett land.

Aven om angelägenheten av gemensamma nordiska utvecklingsprojekt inom Röda korset f. n. bedöms såsom ringa, finns ett klart behov av samarbete vid val, utformning och värdering av projekt och metoder. Ett praktiskt utnyttjande av resurser — personella eller materiella — från ett eller flera andra nordiska länder inom ett nordiskt lands projekt kan vara lämpligt.

Samarbete i dessa avseenden mellan statliga organ och Röda korset bör — vilket sker i Sverige — diskuteras på nationell nivå och kan ha intresse även på nordiskt plan. Ett område, som här ter sig särskilt intressant är förberedelser för katastrofhjälp.

Stockholm den 14 januari 1976

Svenska röda korsets centralstyrelse

Olof Stroh

Generalsekreterare

Sveriges industriförbund:

Vi vill med anledning härav gärna framhålla, att vi ser positivt på ett ökat nordiskt samarbete på utvecklingshjälpens område. Denna uppfattning är i överensstämmelse med vår principiella inställning att alla möjligheter bör utnyttjas för att stärka den nordiska samhörigheten. Ett enat nordiskt uppträdande på det internationella ekonomiska samarbetets område har ju länge eftersträvats. Härigenom har man på en gång kunnat öka Nordens inflytande i världen och föra de nordiska länderna närmare varandra. Ett utvidgat nordiskt samarbete på det biståndspolitiska området skulle enligt vår mening ligga väl i linje med dessa strävanden.

Från vår synpunkt är det också av intresse i detta sammanhang att notera att våra grannländer, kanske särskilt Danmark men också Norge, i sin biståndspolitik visat en klart positiv inställning till att utnyttja de möjligheter till ett effektivare bistånd som en samverkan med närings-

livet erbjuder. De skiljer sig därvidlag påtagligt från den svenska regeringen, som ofta velat konstruera fram motsättningar mellan u-ländernas intressen och det svenska näringslivets insatser. En mera enhetlig inställning mellan de nordiska länderna skulle vara till båtnad även för u-länderna.

Stockholm den 9 januari 1976

Sveriges industriförbund

Erik Braunerhielm

Medlemsförslag

om gemensam nordisk insats för att öka undervisningsutbudet i nordiska språk vid utländska universitet och läroanstalter

(Väckt av Sven Hammarberg, Guttorm Hansen, Elsi Hetemäki, Inge-
mar Mundebo, Anna-Lisa Nilsson och Jón Skaftason)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

D a n m a r k

Undervisningsministeriet:

Man finder det hensigtsmæssigt, at der gennemføres en undersøgelse af mulighederne for en samordning af undervisningstilbudene i de nordiske sprog ved udenlandske universiteter og læroanstalter. Man er af den opfattelse, at en sådan undersøgelse vil kunne foretages af kulturafdelingens organer.

København, den 25. marts 1976

P. m. v.

E. b.

Annelise Hauch

Fuldmægtig

Det danske Selskab:

I sit arbejde for oplysning om Danmark og kulturelt samvirke med andre lande har Det danske Selskab fået talrige beviser på den fundamentale betydning af, at også det danske sprog bliver tilgængeligt for det størst mulige antal Danmarksinteresserede inden for forskellige fagområder, altså ikke blot for universitetsstudenter med germanske sprog som speciale. Dette synspunkt gælder ikke blot på baggrund af vort lands lidenhed og nødvendigheden af at betjene sig af lokalsprogene (ikke blot de såkaldte hovedsprog).

Det danske Selskab har mange eksempler på, hvorledes udbredelsen af kendskab til dansk blandt forfattere, journalister, forlæggere, pædagoger, bibliotekarer, forretningsfolk osv. har fremmet et konstruktivt samkvem på de respektive områder. Danskundervisning har således en særdeles praktisk værdi for vore udlandsforbindelser.

¹ Se *Nordiska rådet, 12:e sess., s. 360.*

Som det fremgår af vor udtalelse til Uppskjutet medlemsforslag om samarbejde mellan danska, norska och svenska institutioner för kulturell upplysning i utlandet, *Sak A 38/1963*, *Sak A 6/1964*¹ har Det danske Selskab tidligt påpeget betydningen af et sprogpædagogisk samarbejde mellem de nordiske lande i USA, og i denne forbindelse oplyst om sin egen virksomhed i en række europæiske lande.

I de mellemliggende år har Det danske Selskab indhentet nye erfaringer fra sin virksomhed for udbredelsen af kendskab til dansk i udlandet. En af de vigtigste er, at de senere års intensivering af undervisningen i fremmede sprog og deraf følgende stærke udbygning af audiovisuelt undervisningsmateriale har nødvendiggjort, at de små lande, og deriblandt de nordiske, gør en forstærket indsats for tilvejebringelsen af et effektivt og interessant materiale, der dels gør tilegnelsen af sproget lettere og mere resultatrigt, dels afspejler væsentlige træk i åndsliv og samfundskultur.

Det danske Selskab har modtaget adskillige eksempler på, at mangelen på et sådant materiale medfører, at den enkelte underviser, også ved universiteter i udlandet, ofte føler sine muligheder forringet.

Det danske Selskab finder derfor, at det ville være nyttigt i medlemsforslaget at inddrage spørgsmålet om fremstilling af undervisningsmateriale til undervisning i de respektive nordiske sprog. Da sprogundervisning for andre nationaliteter i ens eget sprog kræver andre forudsætninger end undervisning i fremmedsprog for landsmænd, ville det også være hensigtsmæssigt at tilrettelægge et særligt kursus i undervisning i nordiske sprog for udlændinge.

En indgående beskrivelse af det efterlyste undervisningsmateriale er af pladmæssige grunde ikke muligt på dette sted. Og det er givet, at der ville blive tale om variationer fra land til land. Som fællesnævner mener Det danske Selskab dog at kunne foreslå, at der på grundlag af de nye principper bør udarbejdes

1) en lærebog I. for begyndere, der beskriver det grammatiske og fonetiske system, og som indeholder et så meningsfuldt som muligt læsestof, der er udarbejdet til formålet,

2) en lærebog II, for viderekomne, som i det væsentlige bygger på foreliggende kommenterede tekster, hentet fra litterære værker og fra aviser og tidsskrifter, samt velkommenterede "lydbilleder" fra den daglige tilværelse, som giver træk af det daglige omgangssprog, evt. uddrag af taler i forsamlinger, radiosproget o. s. v.

Disse lærebøgers instruerende, vejledende og kommenterende tekst skal foreligge på de landes sprog, hvor lærebogen skal anvendes. I valget af teksterne i lærebog II, der vil vinde i effektivitet gennem instruktivt og relevant billedstof, bør der lægges vægt på eventuelle historiske og nutidige relationer med de pågældende lande.

3) Sprogbånd, der indeholder de i lærebog I og II benyttede tekster, indtalt af øvede erfarne sprogdyrkere (pædagoger, radiomedarbejdere og skuespillere) samt for "lydbilledernes" vedkommende nøje kommenteret, især fonetisk.

Som et eksempel på sådanne sprogband vedlægges tekstbogen¹ til "Danske sprogband", udarbejdet af Det danske Selskab til brug for danskundervisningen i Island. Denne serie viser kun en enkelt side af ovennævnte forslag, men er et praktisk forsøg i den foreslåede retning.

Det foreslåede materiale ville i rigt mål kunne nyttiggøres også i undervisningen på universiteterne, der givetvis også må begynde på det elementære grundlag.

For Det danske Selskab at se ville det være hensigtsmæssigt, om Nordisk Råd optog ovenstående forslag til overvejelse og valgte det som grundlag for et koordineret fremstød for udbredelsen af kendskab til de nordiske sprog i andre lande. I en parentes bemærket ville det måske også kunne tjene til fremme af internordisk sprogforståelse.

I tilfælde af en positiv modtagelse af forslaget vil Det danske Selskab gerne medvirke til dets praktiske gennemførelse.

København, den 12. januar 1976

Folmer Wisti

Dansk Samvirke:

Det er en elementær dansk interesse, at danske, der midlertidigt eller permanent lever i udlandet, kan få støtte til at vedligeholde sproget for deres eget og deres nærmestes vedkommende. Problemet er særlig aktuelt i disse år, hvor et stort antal danske udsendes til midlertidigt arbejde af danske virksomheder samt danske og internationale organisationer. Og det er fuldt så stort for danske som for andre landes udeboende, fordi danskerne er færre, spreder sig stærkere og assimileres lettere. Hertil kommer, at der indtil videre ikke er blot nogenlunde tilstrækkelige muligheder for aflytning af dansk radio i udlandet.

Antallet af danske lærestole og kurser i USA og andetsteds er beskedent, og danske børneskoler findes kun, hvor specielle forudsætninger har været til stede.

Danmark har en klar interesse i de muligheder, der kan ligge i fællesnordiske tiltag på dette område.

København, den 30. marts 1976

Niels Alsted

F i n l a n d

Utrikesministeriet²:

— — — får utrikesministeriet meddela, att ministeriet som stickprov begärt ett utlåtande från England, där man har långvarig erfarenhet av undervisning i nordiska språk och andra nordiska ämnen på universitetsnivå.

¹ Här ej tryckt.

² Yttrandet översatt från finska.

Utlåtandet, som har utarbetats gemensamt av två lärare i ifrågavarande ämnen vid Londons universitet, professor Michael Branch och professor W. R. Mead, bifogas denna skrivelse i kopia. Utlåtandet från London gäller visserligen endast undervisningsförhållandena i England, men ger redan ensamt underlag för slutsatsen att undervisningssituationen i fråga om de nordiska språken bör utredas grundligt på ett generellt plan innan arbetet med initiativet vidareförs.

Utrikesministeriet stöder tanken på tilläggsutredning särskilt av ändamålsenlighetsskäl. Samtidigt vill ministeriet fästa uppmärksamhet på det problem, som hänger samman med undervisningen i finska språket på grund av dess specialnatur i förhållande till övriga nordiska språk.

Helsingfors den 30 mars 1976

K. Salo
Informationschef

Undervisningsministeriet¹:

— — — har undervisningsministeriet ombett forskningscentralen för de inhemska språken, delegationen för nordiskt kulturellt samarbete och delegationen för utlandslektorat och språkkursärenden att inkomma med utlåtande i det ovannämnda medlemsförslaget.

Utlåtandena bifogas härjämte (*se nedan*).

Ministeriet förenar sig med det närslutna utlåtandet av ministeriets högskole- och vetenskapsavdelning.

Helsingfors den 20 september 1976

Jaakko Numminen
Kanslichef

Fredrik Forsberg
Yngre regeringssekreterare

Undervisningsministeriet, högskole- och vetenskapsavdelningen¹:

Med anledning av i hänvisningen nämnda skrivelse konstaterar högskole- och vetenskapsavdelningen, att det inte framgår av Nordiska rådets medlemsförslag (A 471/k), vilket slags gemensamt nordiskt inslag för att öka undervisningsutbudet i nordiska språk vid utländska universitet och läroanstalter medlemsförslaget åsyftar. För utvecklingen av vårt lands liksom andra nordiska länders kulturell relationer är det utan tvivel motiverat att fästa uppmärksamhet vid att öka undervisningsutbudet av dessa länders kultur och språk. Enligt högskole- och vetenskapsavdelningen är det dock inte ändamålsenligt att utgå ifrån, att lärartjänster i nordisk kultur och nordiska språk vid olika länders universitet skulle upprätthållas med medel från de nordiska länderna, till vilket

¹ Yttrandet översatt från finska.

försök medlemsförslagets motivering hänvisat. I Finlands högskoleväsen har man med budgetmedel i synnerhet under de senaste åren närmast på reciprocitetsprincipen inrättat flera undervisningstjänster i språk som är sällsynta i Europa.

Om man tror, att det gemensamma nordiska uppträdandet kan öka undervisningsutbudet i de nordiska språken i några länder, bör man då fästa uppmärksamhet vid finska språkets särnatur. Enligt högskole- och vetenskapsavdelningen är det inte skäl att inrätta sådana undervisningstjänster på högskolenivå, till vilkas undervisningsskyldighet skulle ingå undervisning i både finska och svenska samt de övriga nordiska språken. Eftersom man borde förutsätta, att lärarna har en tillräcklig vetenskaplig kompetens i språk av två olika språkgrupper, vore det sannolikt omöjligt att hitta kompetenta personer till sådana undervisningsuppgifter.

Helsingfors den 7 april 1976

Mikko Niemi
Avdelningschef

Leena Pirilä
Föredragande

Forskningscentralen för de inhemska språken¹:

Undervisningen i finska språket och därmed besläktade språk ges vid utländska universitet i allmänhet vid institutioner som arbetar separat från undervisning och forskning i andra nordiska språk. Det torde vara svårt att åstadkomma organisatoriska förändringar i detta avseende. Man borde dock sträva till att undervisningen i finska språket skulle anslutas till den institution där undervisningen i övriga nordiska språk ges. Detta borde ske vid alla de universitet där det inte sedan gammalt finns en lärostol i finska språket och kulturen eller i finsk-ugrisk språkforskning eller ett särskilt Finlands institut. Den finlandssvenska litteraturen torde i viss mån kunna beaktas i anslutning till undervisningen i svenska språket och litteraturen. Lättast vore att i det första skedet etablera ett mer omfattande samarbete i undervisningen i nordisk historia och modern kultur. Sannolikt borde en nämnd underlydande Nordiska rådet tillsättas för att planera harmoniseringsåtgärderna. Nämnden skulle utarbeta ett förslag om hur undervisningen i nordisk modern kultur och historia kunde harmoniseras och effektiviseras samt hur man i undervisningen i språk och litteratur kunde åstadkomma ett mer omfattande samarbete mellan de nordiska länderna än för närvarande.

Helsingfors den 19 mars 1976

Esko Koivusalo
Tf. direktör

¹ Yttrandet översatt från finska.

Delegationen för nordiskt kulturellt samarbete¹:

Delegationen för nordiskt kulturellt samarbete sänder härmed be-
gärt utlåtande om det medlemsförslag A 471/k som väckts vid Nor-
diska rådet om gemensam nordisk insats för att öka undervisnings-
utbudet i nordiska språk vid utländska universitet och läroanstalter.
Utlåtandet (*se nedan*) har utarbetats av delegationens sektion för under-
visning och delegationen omfattar det.

Helsingfors den 29 april 1976

Kalervo Siikala
Ordförande

Fredrik Forsberg
Sekreterare

Delegationen för nordiskt kulturellt samarbete, sektionen för undervisning¹:

Medlemsförslaget innehåller en hemställan om att Nordiska minister-
rådet måtte undersöka hur undervisningsutbudet i nordiska språk vid
utländska universitet och läroanstalter kunde samordnas och byggas ut
genom en samnordisk insats. Sektionen för undervisning anser att det
är viktigt att kunskapen om nordiska språk och därigenom också om
de nordiska ländernas kultur ökas i utlandet.

Sektionen för undervisning önskar speciellt understryka att finska
språket hör till de nordiska språken och att det trots sin särart bör ges
samma ställning som de övriga nordiska språken då undervisningsut-
budet ordnas.

Då undervisningsutbudet i nordiska språk ordnas bör man enligt sek-
tionens åsikt börja med att kartlägga var undervisning i nordiska språk
eller nordisk historia och kultur för närvarande ges. Likaså borde det
utredas hur språkundervisningen i detta nu är ordnad. Sektionen anser
vidare att det är skäl att ytterligare utveckla samarbetet mellan de nor-
diska beskickningarna i denna fråga och att samarbetet bör utvecklas
via kulturattachéerna.

Med hänvisning till ovanstående anser sektionen att Nordiska minis-
terrådet bör undersöka vilka möjligheterna är att effektivisera undervis-
ningen i nordiska språk i utlandet.

Helsingfors den 18 mars 1976

Lasse Hoffman
Ordförande

Anne Karlqvist
Sekreterare

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

Delegationen för utlandslektorat och språkkursärenden¹:

Delegationen anser att uttrycket "nordiska språk" i detta sammanhang bör uppfattas så att det utom svenska, danska, norska och isländska inbegriper också finska och måhända även samiska. Det är alltså fråga om en kulturregional definition och inte om en lingvistisk. Delegationen anser att det vore viktigt att undervisningen i de nordiska språken enligt denna definition knyts närmare samman. Med beaktande av de nordiska ländernas kulturella och statliga traditioner och likheterna i nu rådande förhållanden kan det anses väl motiverat att undervisningen i nordiska språk och nordisk kultur ges vid samma institution. Detta vore motiverat såväl med tanke på studerandena som på det samnordiska stöd som det hänvisas till i medlemsförslaget. Det är angeläget att gemensamt föra fram den nordiska kulturen i utlandet och den föreslagna integreringen vore säkert ägnad att göra undervisningen i nordisk kultur effektivare.

Att i praktiken ordna undervisningen i nordiska språk i enlighet med olika länders förhållanden, undervisningstraditioner och språk är dock emellertid inte någon okomplicerad fråga. För Finlands del kan man hänvisa till två faktorer. En integrering av den finlandssvenska litteraturen och kulturen med studier i svenska språket och den rikssvenska litteraturen förutsätter specialarrangemang. Betydligt mer invecklad är dock frågan om en anknötning av finska språket och den finskspråkiga litteraturen till den helhet som studierna i svenska, danska, norska och isländska bildar. Undervisningen i finska (liksom också i samiska) ges i de flesta länder vid separata institutioner, numera ofta i anslutning till undervisningen i ungerska språket och kulturen eller givetvis i anslutning till allmän fennougristik. Man kan inte vänta sig några snabba förändringar i den rådande institutionsstrukturen.

Delegationen anser att en särskild permanent nämnd underlydande Nordiska rådet borde tillsättas för att planera undervisningsutbudet i nordiska språk utomlands. Nämnden skulle sträva till att i enlighet med medlemsförslaget koordinera och effektivera undervisningen i nordiska språk och härvid beakta Finlands (speciellt språkliga) särart.

Helsingfors den 16 mars 1976

Pertti Virtaranta
Ordförande

Etelka Tamminen
Sekreterare

¹ Yttrandet översatt från finska.

Finlands ambassad i London¹:

Ambassaden har bitt dr Michael Branch, professor i finska språket och litteraturen vid London-universitetets School of Slavonic and East European Studies, att avge utlåtande rörande det av sju medlemmar i Nordiska rådet väckta medlemsförslaget om ökat undervisningsutbud i nordiska språk i utlandet. Dr Branchs utlåtande, vilket han har utarbetat i samarbete med professor William R. Mead och vilket ambassaden värdsamt närslutet översänder till utrikesministeriets kännedom, är grundligt och utreder detaljerat nuläget när det gäller studier i finska i Storbritannien (*se Bihang*).

Dr Branch anser att de möjligheter till akademiska studier i finska som tillhandahålles av Londonuniversitetet motsvarar de nuvarande behoven och att andra studiemöjligheter utanför universitetet står och har stått till buds i en omfattning som svarar mot efterfrågan. Enligt dr Branch har studierna i finska en relativt stark ställning, emedan hans institution är permanent och ekonomiskt tryggad.

Om man som resultat av medlemsförslaget i Nordiska rådet avser att erbjuda ett lektorat i finska språket åt något universitet i Storbritannien, förordar dr Branch universitetet i Edinburgh, emedan det har två avdelningar, som bägge skulle kunna erbjuda bakgrund för ett nytt lektorat. Den ena av dessa avdelningar är universitetets filologiska avdelning, den andra dess folkloristiska avdelning. Därutöver betonar dr Branch att universitetsbiblioteket i Edinburgh har en av de bästa samlingarna rörande Finland utanför London, och att Edinburgh på grund av den ekonomiska och politiska utvecklingen håller på att utvecklas till ett allt viktigare kulturellt centrum i Det Förenade Konungadömet.

Det mest centrala och viktigaste i dr Branchs utlåtande är måhända hans varning för att det under rådande ekonomisk kris inte är tillrådligt att oöverlagt föreslå en ökning av undervisningsutbudet i nordiska språk i Storbritannien. Det viktigaste vore tillsvidare att stödja och upprätthålla de undervisningspunkter som redan existerar. Vad beträffar utvidgningsplaner vore det klokast att skjuta dem på framtiden.

Det förefaller på grundval av dr Branchs utlåtande som om Nordiska rådet, innan medlemsförslaget behandlas, borde låta ett av rådet utsett expertutskott grundligt utreda det nuvarande undervisningsutbudet beträffande nordiska språk och förutsättningarna för att utvidga detta utbud, varvid den engelska sakkunskapen borde utnyttjas. Utan en dylik grundläggande utredning skulle Nordiska rådets beslut i praktiken kunna visa sig vara oändamålsenliga, ja rentav skadliga.

London den 3 mars 1976

Henrik Antell
Ambassadsekreterare

¹ Yttrandet översatt från finska.

**University of London, School of Slavonic and East European Studies,
finska institutionen¹:**

Allmänt 1.10

Samtidigt som jag med tillfredsställelse noterar den entusiasm och välvilja som ådagaläggs i ovannämnda dokument, måste jag börja med några reservationer. Jag är oroad av vissa missförstånd beträffande förhållandena i England och jag är bekymrad över att dessa missförstånd torde kunna påverka beslutsfattandet. Det framgår vid en ytlig genomläsning av dokumentet, att dess författare inte förstått, att avståndet från ett universitet inte är av någon betydelse, eftersom varje brittisk studerande, som antagits till en institution vid ett universitet, erhåller studiebidrag, som täcker levnads- och resekostnader. Vid ett mera ingående studium av dokumentet visar det sig, att författarna inte förstått karaktären av humanistiska studier vid brittiska universitet inom vars ram resurser i Nordiska Studier bedrivs. Ej heller tycks de ha blivit informerade om regeringens officiella ställningstagande i fråga om de s. k. "mindre" ämnena. Jag skulle därför vilja föreslå, att de skyndsamt gör sig underrättade om detta ställningstagande. I annat fall kan de komma att befinna sig i den situationen att de föreslår åtgärder, som står i strid med de riktlinjer i utbildningsfrågor vilka fastställts av Departementet för Utbildning och Vetenskap samt Universitetens Studiebidragskommitté (UGC=University Grants Committee, d. v. s. det organ inom Finansdepartementet som ansvarar för universitetens finansiering).

1.20

Det förhåller sig så att de ekonomiska restriktionerna kommer att medföra en begränsning av undervisningen i Skandinaviska Studier — men däremot inte i Finska Studier — och att dessa i framtiden sannolikt kommer att inriktas på ett litet antal regionala centralorter. Många ser emellertid detta som en utveckling som bör välkomnas (förutsatt att de lärare som berörs därav beredes annan sysselsättning) och att de tror att den verkliga anledningen till oro inte utgöres av den nuvarande nedskärningen utan av den ohämmade expansion och mångdubbling av mindre institutioner, som ägde rum under 1960-talet (och detta gäller även flera andra ämnesområden). Denna mångdubbling betraktades vid denna tid av lärarna i de traditionella centralorterna för Skandinaviska Studier med oro, då den ofta var motiverad av lokal opportunist (den akademiske läraren är en ökad imperiebyggare!). De nya institutionerna har sällan förvärvat tillräckliga biblioteksresurser

¹ *Yttrandet översatt från engelska.*

och genom att erbjuda kurser, som låter fängslade och spännande har de lockat studerande från de större centralorterna och följaktligen bidragit att begränsa förhållandet mellan lärare/studerande för dessa och deras krav på medel. Som en följd därav försvagades de större centralorterna och någon motsvarande verklig vinst uppnåddes inte.

1.21

Det problem som bör ge anledning till allvarlig oro för Nordiska rådet är verkningarna av ekonomiska nedskärningar för centralorterna. Finansieringen av Skandinaviska Studier är, med undantag av det fåtal fall då en institution erhåller medel från privata källor, en intern angelägenhet för ifrågasvarande college, d. v. s. universitetet mottager ett ej specificerat bidrag från UGC, vilket de sedan fördelar på fakulteter och institutioner. Det belopp som varje fakultet eller institution mottager är ett resultat av bittra interna meningsmotsättningar, där de starkare grupperna får en större andel. Den Skandinaviska Institutionen vid University College vid Universitetet i London har t. ex. därför fått kämpa mot jurister, ingenjörer, medicinare — för att endast nämna tre mäktiga grupper — om dessa medel. Det är inte nödvändigt för mig att utveckla vad som händer när medlen är knappa.

För att belysa vad detta konkret innebär, behöver jag endast säga att under de senaste tolv månaderna, då inflationstakten varit mer än 25 %, inkomsterna för universiteten endast har ökat med 5 %. Regeringens "Vita bok" angående offentliga utgifter till slutet av 1970-talet (publicerad den 18 februari 1976) visar att universiteten kommer att tillhöra de områden som kommer att drabbas hårdast och de kommer inte att få någon verklig ökning i sina tillgångar över huvud taget.

1.22

Såvitt nu kan överblickas av framtiden kommer de Skandinaviska Studierna följaktligen att drabbas mycket hårt. De mindre institutionerna kommer att stängas och efterfrågan på studerande kommer att uppsugas av centralorterna. Detta bör göra det möjligt för dem att förbli kostnadsmedvetna (ett förhållande mellan lärare/studerande på 1:10 har framlagts som en ny norm) och att följaktligen upprätthålla någon slags undervisning. Icke desto mindre så kommer deras medel att reduceras allteftersom de får kämpa mot mäktigare institutioner om medel och de blir tvungna att minska antalet lärare och annan personal vid institutionerna. Inte vid några institutioner i hela landet tillsätts längre befattningar, som blivit vakanta. Nästa åtgärd hos de mindre institutionerna — och till och med de skandinaviska centralorterna är "mindre" enligt inhemskt språkbruk — blir att inte förnya lektorernas kontrakt (d. v. s. lektorer vars modersmål är finska) och jag känner till fall där detta redan äger rum. Om Nordiska rådet därför önskar stödja de Skandinaviska Studierna i England, bör det inrikta sina ansträngningar på att hjäl-

pa redan etablerade institutioner att vidmakthålla sin personal snarare än att inrätta nya befattningar.

1.30

Finskans ställning är annorlunda av två skäl. För det första finns det bara en institution i finska i England, och för det andra är denna institution inte en del av ett "college" med flera fakulteter utan är förlagd till ett erkänt fackinstitut inom universitetet, vilken såsom en nationell centralort erhåller för särskilda ändamål specificerade medel beträffande vilka den inte behöver konkurrera med andra mäktiga grupper vid universitetet.

Finska studier

Naturlig efterfrågan

2.10

I det följande skall jag ange huvuddragen av efterfrågan på finska. Jag skall därvid använda termerna *naturlig efterfrågan* för att beskriva intresset hos de människor som av flera skäl har beslutat att de vill lära sig språket och först då undersöker möjligheterna att anmäla sig till en kurs, och *styrd efterfrågan* för att beskriva det intresse som uppstår bara därför att människor erbjudes ett tillfälle att lära sig språket.

2.11

Den naturliga efterfrågan på finska i England är av tre slag:

(a) För de universitetsstuderande som vill avlägga examen i humanistiska ämnen och väljer finska som ett särskilt ämne för sina studier.

(b) Intensivkurser i språk av yrkesskäl.

(c) Språkkurser för icke-akademiska studerande av särskilda orsaker såsom resor, allmänt intresse eller av familjeskäl m. m.

2.12

Efterfrågan på kurser för akademiska studier tillgodoses av Finska Institutionen vid Universitetet i London. Där erbjuds två kurser för fil. kand. examen (Bachelor of Arts) samt möjligheter att studera för högre examina. Under förutsättning av brittiskt medborgarskap eller bosättning i England under minst tre år erhåller studerande från alla delar av England ett statligt studiebidrag avsett att täcka kostnaderna för studier, bostad, uppehälle och resor mellan universitetet och hemmet. Kännedom om kurserna ges i prospekt som utges av vederbörande institution och av UCCA-systemet (=Universities' Central Committee on Application)¹. UCCA är den organisation genom vilken brittiska studerande ansöker om inträde till universiteten.

Undervisningen meddelas av institutionsföreståndaren, en kvinnlig finsk lektor (som avlönas med bidrag från UKAN=Ulkomaanlehtori —

¹ *Universitetens centrala antagningsnämnd (fritt översatt)*

ja kielikurssiassaiain neuvottelukunta), som har till medhjälpare den lärare vid institutionen som har ansvaret för undervisningen i de Östbaltiska områdenas historia. I institutionens officiella utvecklingsprogram för femårsperioden 1977—1982 ingår bl. a. inrättandet av en andra fast tjänst i finska språket och litteraturen. Det är emellertid föga troligt att det alls skall bli möjligt att i nuvarande ekonomiska läge tillsätta denna tjänst.

Fastän institutionen redan ur kostnads- och effektivitetssynpunkt uppfyller de fordringar som UGC uppställt, är kursernas uppläggning och undervisning av sådant slag att man är beredd att antaga varje sökande, som har erforderliga meriter.

2.13

De människor som av yrkesskäl behöver intensivkurser i finska kommer från många områden av samhällslivet. Vad de har gemensamt är att det är fråga om personer med lång yrkesutövning inom sitt verksamhetsområde. Deras arbetsgivare anser det därför värt att satsa på att ge dem en utbildning i språk under flera månader. Vid varje kurs kommer det sannolikt att finnas två brittiska diplomater, som har tolv månaders tjänstledighet, s. k. sabbatsår, för att studera finska; de bevisar särskilda kurser i Jyväskylä. En gång vart sjätte till sjunde år placerar inrikesministeriet ända upp till tio tjänstemän, som handlägger invandrarärenden, på en intensivkurs om 20 veckor, vilken är särskilt anordnad för dem vid Polytechnic of Central London. Affärsmän, som allt emellanåt behöver kurser, anlitar vanligtvis privata lärare för individuell undervisning.

Vid min institution har man den uppfattningen att dess egen särskilt utformade intensivkurs i språk (som leder till läsförståelse i finska på 15 veckor) också har ett värde för landet i dess helhet inom detta ämnesområde, och vi är beredda att taga emot studerande av denna kategori (för närvarande bevisas vår kurs av biblioteksföreståndaren för Skandinaviska avdelningen vid British Museum). Det är också möjligt att vi i framtiden kommer att svara för undervisningen för den del av de studerande från Utrikesdepartementet (Foreign Office) och krigsmakten.

Karakteren av detta efterfrågeområde är av sådant slag, att de som behöver dessa slags kurser i allmänhet har sin verksamhet förlagd till Londonområdet; visst intresse har förmärkts från personer, som bor utanför London, men i samtliga fall har intresset kommit från personer, som är tillräckligt betydelsefulla för att deras företag skall vara beredda att ge dem tid och möjligheter att studera i London eller i Finland.

2.14

Intresset bland icke-akademiker kommer oregelbundet i vågor, i allmänhet utspritt över en femårsperiod. I perioder av stort intresse ges

kvällskurser vid tre Londoninstitut: the Adult Education Centre at Goldsmiths' College, the Chelsea- Westminster Institute, the Polytechnic of Central London. Under de senaste tre åren har endast de två sistnämnda haft kurser i gång. Det finns för närvarande tecken som tyder på att en ny intressevåg håller på att taga form. Tidigare har det gjorts försök att anordna kvällskurser i Esher, Birmingham och Nottingham, men de har samtliga fått upphöra mitt under terminen av brist på det statistiskt nödvändiga elevunderlaget. Det förefaller som om ett upptagningsområde av 7 milj. människor är erforderligt för att vidmakthålla en tillräcklig ström av studerande för detta slag av kvällskurser! Personligen tror jag att antalet studerande skulle kunna vara mycket större, om de lärare som leder kurserna lade ned större energi och hade mera sinne för att sprida upplysning om sina kurser.

2.15

Jag är säker på att den naturliga efterfrågan på studier i finska i England redan är tillgodosedd. Den enda svagheten i de möjligheter som allmänt står till buds berör icke-akademiska studerande, som bor utanför Londonområdet. Det finns emellertid lokala lösningar på detta problem i de fall det föreligger ett tillräckligt stort intresse; de kommunala undervisningsorganen torde komma att ställa medel till förfogande för att avlöna en lärare i kvällsundervisning förutsatt att ett tillräckligt antal personer förbinder sig att delta i en kurs.

2.20

Beträffande anordnandet av studier för såväl lägre som högre akademiska examina i finska tror jag därför att de möjligheter som erbjuds av Universitetet i London är tillräckliga för det nuvarande behovet på riksnivå; förbättringar i denna situation skulle uppnås om man tillsatte den andra tjänsten som redan ingår i utvecklingsplanerna för detta institut. I detta sammanhang bör det också framhållas att denna tjänst är helt i överensstämmelse med de allmänna riktlinjer för akademiska studier i England, nämligen att det endast bör finnas en enda centralort för s. k. "mindre" ämnen (dessa riktlinjer har fastställts genom de s. k. Scarborough and Rayter-utredningarna och nyligen ånyo bekräftats i ganska eftertryckliga ordalag genom UGCs uttalande i frågor som rör de allmänna riktlinjerna för undervisningen i språk och litteratur).

Mot denna bakgrund skulle, inte ens under normala förhållanden, något universitet i England överväga att inrätta ytterligare en finsk institution till vilken en lektor skulle kunna knytas. För att utrusta en institution som gör det möjligt att driva undervisning, anordna examina och avlöna såväl lärare som annan personal samt inrätta ett bibliotek, skulle det behövas ett engångsanslag i fråga om kapitalinvesteringar på omkring 80 000 pund sterling med en årligen återkommande utgift på 10 000—20 000 pund sterling beroende på personalens storlek samt

bibliotekets innehåll och omfattning. Om därför ett nytt lektorat skall inrättas, torde direktiven för detsamma komma att falla under begreppet styrd efterfrågan och en huvudman måste skaffas inom ramen för dessa direktiv.

Styrd efterfrågan

3.10

Styrd efterfrågan måste ses ur en helt annan synpunkt. Redan förekomsten av min egen institution styr en betydande del av efterfrågan från de studerande som annars aldrig skulle ha tänkt på att lära sig finska, särskilt i skandinaviska språk, ungerska, ryska och allmän språkvetenskap, men också bland historiker, statskunnskapare, nationalekonomer och geografer.

Jag skulle ytterligare vilja betona betydelsen av denna styrda efterfrågan. Den attraherar ofta icke blott doktorander och liknande studerande, utan studerande som läser på grundexamen och som beslutar sig för att lära sig finska är i genomsnitt mycket studiebegåvade och fortsätter sannolikt att studera för en högre examen; stundom leder det till att en student väljer en finsk modell för forskning på doktorandnivå. Kontakter av detta slag är bland de mest betydelsefulla när det gäller att befrämja långsiktiga och inflytelserika relationer mellan England och de nordiska länderna. Jag tror att åtgärder för att styra sådan efterfrågan bör uppmuntras i största möjliga utsträckning.

3.11

Förutom min egen institution är East Angliauniversitet det enda universitet som jag känner till där styrd efterfrågan har påvisats (se punkt 3.12). Under flera år har doktor John Coates, som där är fakultetschef (Dean of Students) (han är också oavlönad lektor i finsk-ugriska studier), anordnat nybörjarstudier och kurser på mellannivå (intermediate), i vilka undervisningen leddes av en timavlönad finländare, som är bosatt i trakten; då jag personligen har haft, och alltjämt har, reservationer beträffande kvaliteten av detta arbete, har kurserna med säkerhet visat att det går att styra intresset härför och att resultaten kan bli givande.

3.12

Professor Glyn Jones vid Universitetet i Newcastle har ägnat sig särskilt åt att studera den finlandssvenska litteraturen och har nyligen anordnat kurser i detta ämne. Undervisningen, som meddelas av honom själv och en kollega, kompletteras varje år under sommarterminen av en lektor från Finland, vilken undervisar under tre veckor vid professor Jones' institution.

Professor Jones framhåller att hans institution inte har några planer

på att anordna undervisning i finska språket eller i finsk litteratur, eftersom (a) detta inte skulle tillåtas av universitetsmyndigheterna och (b) eftersom han tror att av såväl vetenskapliga skäl som av utbildnings skäl mera kan uppnås inom ramen för Nordiska Studier vid Universitetet i Newcastle genom inriktning på ett område där både lärare och studerande redan besitter den nödvändiga språkfärdigheten samt har ett visst mått av realiakunskaper.

Professor Jones inser emellertid, att för att studera finlandssvenska problem på ett riktigt och vetenskapligt sätt man måste ha fullgott stöd av sakkunniga i finska språket och studier i finska litteraturen och av denna anledning har han och jag kommit överens om att samarbeta inom detta studie- och undervisningsområde. I praktiken kommer detta att innebära regelbundna besök av honom till min institution och av mig till hans institution omkring två gånger per termin (d. v. s. sex gånger per år) för att föreläsa och leda seminarier. Denna överenskommelse kommer att träda i kraft vid den tidpunkt då medel blir tillgängliga för att täcka resekostnaderna.

3.13

Enligt min mening är det viktigare att känna till vad doktor Coates har försökt att göra vid Universitetet i East Anglia (har utrikesministeriet en PM om detta?). Detta var ett allvarligare alternativ som nu har avbrutits av brist på medel. Samtidigt som jag inte föreslår, att det nya lektoratet skall förläggas till Universitetet i East Anglia — både av skäl, som omtalas i det följande, och därför att det i och med doktor Coates' pensionering om två eller tre år, inte kommer att finnas någon som vill tillträda denna befattning — så vill jag i själva verket föreslå, att man överväger möjligheten att ge ett årligt bidrag på 3 000 finska mark för att doktor Coates skall kunna fortsätta verksamheten tillsammans med en arvodesanställd finländare, som är bosatt i närheten; det skulle emellertid bara bli en investering på kort sikt, eftersom den finsk-ugriska verksamheten där skulle komma att upphöra i och med doktor Coates' nära förestående pensionering.

3.20

Det medför avsevärda problem att förlägga ett lektorat till ett engelskt universitet. Vårt studiesystem med examensanknutna kurser, institutionsorganisation och personalstrukturen vid institutionerna är helt olika dem som råder i andra delar av Europa. Man skulle behöva taga betydande hänsyn till allt detta, innan Nordiska rådet fortsatte med sina planer. Lektoratet måste bli knutet till en redan existerande institution, vars föreståndare vore beredd att påtaga sig det administrativa ansvaret att integrera kurserna med institutionens kursplaner; det är ur administrativ synpunkt otänkbart att utan vidare inrätta ett finskt lektorat vid ett universitet i England och vänta sig att det skall sätta i gång med undervisning.

3.21

En plats som vid första påseende kan synas vara den självklara platsen att knyta ett lektorat till är en institution för Skandinaviska Studier och jag betvivlar inte att en statistiskt godtagbar intressnivå skulle kunna stimuleras och vidmakthållas vid någon av de större centralorterna. Vissa invändningar kan emellertid riktas mot denna placering av ett lektorat. För det första är det omöjligt att veta vilka Skandinaviska studieorter som kommer att överleva; det torde vara oklokt att erbjuda en finsk lektor åt en institution i hopp om att stimulera intresset vid en tidpunkt då personalen håller på att reduceras i fråga om ämnen som redan existerar. För det andra behöver en statistiskt godtagbar intressnivå inte nödvändigtvis sammanfalla med skicklighet och fördelar på lång sikt.

3.22

Medan den Skandinaviska Institutionen förser mig med ett statistiskt tillfredsställande antal studerande för akademisk grundexamen — och helt naturligt är breddningen av deras nordiska erfarenhet tvärs över Bottniska viken en givande övningsuppgift — så har min egen erfarenhet i London visat, att de viktigaste fördelarna på lång sikt är de som kan uppnås genom att undervisa de studerande som läser allmän språkvetenskap, historia och andra samhällsvetenskaper. Dessa studerande är antingen redan doktorander eller kommer sannolikt att fortsätta med forskning. De representerar också nästa generation av humanistiska forskare, lärare och administratörer med lång erfarenhet inom såväl affärsvärlden, industrin som statsförvaltningen i långt större utsträckning än de studerande av skandinaviska språk vilka efter avlagd grundexamen söker sig till de traditionella yrkena för akademiker. För att styra efterfrågan av detta slag torde den mest självklara platsen för en ny finsk lektor vara i en institution för allmän språkvetenskap vid ett större universitet, som har många fakulteter och som är beläget ett gott stycke utanför upptagningsområdet för min egen institutions styrda efterfrågan. Det bör också vara ett universitet, som vanligen är det första valet för en studerande, då han ansöker om inträde till ett universitet enligt UCCA-blanketten (fastän jag inte vågar säga detta högt, finns det universitet till vilka studerande med utmärkta kvalifikationer inte söker — detta är en av orsakerna till att det misslyckades med finska språket vid Universitetet i Hull).

3.30

Om man betraktar alla dessa faktorer skulle mitt förslag bli att knyta lektoratet till Universitetet i Edinburgh. Detta motiveras av följande skäl:

(a) Universitetet har minst två institutioner, som skulle kunna utgöra en lämplig administrativ bas för lektoratet och nästan säkert en regelbundet återkommande tillgång på studerande.

(b) Den första av dessa institutioner är Institutionen för Allmän Språkvetenskap, en av de största och av många ansedd som den bästa i England. Det finns runt om i Europa och i Förenta staterna (USA) en klar tendens att inte längre taga föga kända afrikanska eller asiatiska språk såsom föredöme för icke-indoeuropeiska språk, vilka studerande i allmän språkvetenskap måste studera och för att ägna sig åt ett finsk-ugriskt språk.

(c) Den andra institutionen gäller den muntliga litteraturen (saga och sägner), den enda institutionen i sitt slag i England. Institutionen, som är internationellt erkänd, har goda förbindelser med framstående finska akademiker (år 1979 blir institutionen mötesplats för den vart femte år återkommande kongressen för forskning i folksägner). Finländarna är erkända såsom ledande auktoriteter i fråga om muntlig litteratur och jag tror att institutionen i Edinburgh skulle välkomna tillfället att ge dess studerande kurser, som skulle tillåta dem att självständigt komma i kontakt med finska källor.

(d) Utanför London har biblioteket vid Universitetet i Edinburgh en av de bästa samlingarna av finskt material, i synnerhet vetenskapliga tidskrifter, i England och den bästa i Skottland (den är dessutom vida bättre än vid universitet med skandinaviska institutioner).

(e) Den ekonomiska och politiska utvecklingen kommer sannolikt att göra Edinburgh till ett nationellt centrum av i högsta grad ökad betydelse; en del av den naturliga efterfrågan som skisserats under punkt 2.13 kommer säkerligen att flyttas till Edinburgh.

(f) Den finlandsinriktade verksamheten i Edinburgh stimuleras redan genom upprättandet av ett finskt konsulat samt planerna på bildandet av en skotsk-finsk förening.

Enligt min uppfattning pekar dessa faktorer tillsammans tydligt på att Edinburgh blir centralort för undervisningen i finska och jag är förvissad om att intresset härför, när det väl är väckt och har fått fast mark under fötterna, kommer att sprida sig till andra institutioner vid universitetet och till kretsar utanför universiteten.

Slutsats

4.10

Om Nordiska rådet har för avsikt att knyta ett lektorat i finska till ett engelskt universitet, då föreslår jag Universitetet i Edinburgh, där antingen Institutionen för Allmän Språkvetenskap eller Institutionen för Muntlig Litteratur skulle kunna utgöra en lämplig administrativ och akademisk bas för en sådan befattning.

4.11

Mot bakgrund av nuvarande och förestående ekonomiska läge för de engelska universiteten anser jag emellertid, att Nordiska rådet borde

grundligt överväga, om inrättandet av ett lektorat är bästa sättet att befrämja nordiska studier just nu. Då till och med redan existerande centralorter är ställda inför nödtvånget att minska sin personal, torde ett sådant beslut framstå som orimligt och torde inte främja goda och förstående relationer i den akademiska världen.

4.12

Skandinaviska Studier står för närvarande inför två överhängande ekonomiska problem:

- (a) Att vidmakthålla personalnivån hos de större institutionerna.
- (b) Att till de större institutionerna knyta lärare från mindre institutioner, som kan komma att läggas ned och för vilka andra befattningar inte kan ges inom deras eget universitet.

Jag tillåter mig därför att föreslå att det är för dessa ändamål som tillgängliga medel borde användas på kort sikt. Tidpunkten att sända ytterligare lärare torde bli om fyra à fem år, när England börjat hämta sig efter nuvarande kris. Hur mycket jag än skulle vilja se mitt eget ämne förstärkt med ytterligare en lärarbefattning, måste jag erkänna att, när det gäller kvalificerad personal, som står inför möjligheten att bli utan arbete, bör ett andra lektorat i finska — med tanke på att den nuvarande situationen är tillfredsställande — inte prioriteras högt.

Förslag

5.10

Att Nordiska rådet anholder att föreståndaren för Institutionen för Skandinaviska Studier vid University College vid Universitetet i London (den största institutionen i England) framlägger en redogörelse för det sannolika läget för Skandinaviska Studier i England för de närmaste fem åren.

5.11

Att Nordiska rådet bör revidera sina i Dokument A 471/k framlagda riktlinjer med hänsynstagande till innehållet i denna redogörelse.

5.20

Att om och när det beslutas att inrätta ett lektorat i finska, bör det knytas till Universitetet i Edinburgh.

5.21

Att om och när det beslutas att inrätta ett lektorat i finska, bör de myndigheter som är ansvariga för tillsättandet be mig att, innan ansökningsförfarandet äger rum, utarbeta följande promemorior:

- (a) Orsakerna till att finska studeras av brittiska studerande.
- (b) Faktorer, som man bör ta hänsyn till, när man tillsätter en finsk lektor vid ett brittiskt universitet.

London den 21 februari 1976

Michael Branch

*Översikt av innehållet**Allmänt*

- 1.10 Missförstånd som vidlåder dokument A 471/k
- 1.20 Allmänna utvecklingslinjer beträffande undervisningen i Skandinaviska Studier
- 1.21 Ekonomiska restriktioner beträffande Skandinaviska Studier
- 1.22 Konsekvenser av ekonomiska restriktioner
- 1.30 Det ekonomiska läget beträffande Finska Studier

*Finska studier**Naturlig efterfrågan*

- 2.10 Definitioner
- 2.11 Efterfrågans natur
- 2.12 Kurser för akademisk examen
- 2.13 Intensivkurser i språk
- 2.14 Kvällskurser
- 2.15 Sammandrag av punkt 2.10—2.14
- 2.20 Varför inga fler finska institutioner kommer att inrättas

Styrd efterfrågan

- 3.10 Efterfrågans natur i London
- 3.11 East Anglia
- 3.12 Newcastle
- 3.13 Framtiden för sådana studier vid East Anglia
- 3.20 Problem beträffande plats där lektorat skall förläggas
- 3.21 Förläggandet av en skandinavisk institution
- 3.22 Förläggandet till en institution av annat slag
- 3.30 Förslag att förlägga ett lektorat till Universitetet i Edinburgh

Slutsatser

- 4.10 Edinburgh såsom den lämpligaste platsen för Finska Studier
- 4.11 Ställningstagande till allmänna riktlinjer
- 4.12 Aktuella prioriteringar

Förslag

- 5.10 Översikt av nuvarande situation
- 5.12 Revidering av nu gällande riktlinjer
- 5.20 Inrättandet av en tjänst vid Edinburgh
- 5.21 Förberedande åtgärder

Helsingfors universitets konsistorium hänvisar i skrivelse den 26 maj 1976 till historisk-filologiska sektionens yttrande av den 16 mars 1976 (se nedan).

Helsingfors universitet, historisk-filologiska sektionen:

Termen nordiska språk i förslagsställarnas skrivelse kan å ena sidan fattas i vanlig rent lingvistisk mening (dvs. svenska, norska, danska, isländska och färöiska), men också i betydelsen "språk i Norden", var-

vid finskan innesluts i termen. Som i det följande utredes, är det skäl att beakta finskans ställning i den undervisning som avses.

Undervisning i nordiska språk, alltså i betydelsen svenskan och dess närmaste släktspråk, har som förslagsställarna antyder förekommit i USA och Storbritannien, men också — kan det tilläggas — vid ett flertal tyska universitet och i viss mån även annorstädes på kontinenten. Huvudsakligen torde undervisning ges i svenska och norska: det paradoxala är, att studiet av fornisländskt språk och isländsk litteratur står starkare t. ex. i Storbritannien än på de flesta håll i Norden. Denna lovvärda inriktning på det isländska leder emellertid alltför lätt till att nutida nordiska språk och litteratur råkar i skymundan. Förslagsställarnas initiativ bör därför hälsas med tillfredsställelse.

Även om finskan på sina håll är företrädd av egna akademiska lärostolar och det finns lektorat i finska vid åtskilliga universitet, är det skäl att beakta dess ställning, när förslaget dryftas. Finskan kan alltför lätt stå i en situation, där språket sammanförs med helt andra språk, t. ex. under en beteckning som "langues orientales". Det vore naturligare att föra finskan samman med de skandinaviska språken, eftersom den kultur samtliga dessa företräder bör ses som en enhet. Sektionen vill starkt understryka denna synpunkt.

När förslagsställarna talar om behovet av samordning av undervisningsutbudet, rör de vid en central punkt. Undervisningen i ett visst språk vid ett universitet bör ges kontinuerligt och icke bero på tillfälligheter. t. ex. ämnesföreträdarens intresse för något av de nordiska språken. I de stora kulturländerna, framför allt de anglosaxiska och de tysktalande, borde utbudet samordnas så att de mest efterfrågade språken, snarast väl svenska och norska, borde kunna läsas på flera håll, medan det tillgodoses att de mindre lästa språken kan läsas åtminstone vid ett universitet.

Hela frågan gäller, såsom det antyds i medlemsförslaget, mer än det rent språkliga. Undervisningen i litteratur tillgodoses visserligen genom lektorerna, men Nordiska rådet borde understryka, att den nordiska litteraturen som helhet skall beaktas, givetvis även Finlands. Slutligen är orientering i Nordens historia och nutidskultur väsentlig. Måhända kunde den bäst tillgodoses av gästlektorer med skyldighet att ge kortare kurser vid flera universitet.

Saken är alltså viktig, men kräver noggrann planering. Måhända kunde den i framtiden gagnas bäst om en nordisk nämnd för undervisningen i Nordens språk, litteratur och kultur tillsattes, en motsvarighet till den som redan finns för undervisningen i finska språket och Finlands kultur.

Helsingfors den 16 mars 1976

(Ej sign.)

N o r g e**Kirke- og undervisningsdepartementet:**

Medlemsforslaget har en generell form, og remissorganene gir uttrykk for atskillig tvil med hensyn til hvilke konkrete samarbeidstiltak det er tenkt på. Uttalelsene viser imidlertid at det kan være interesse for samarbeidstiltak som tar sikte på å styrke undervisningen i nordiske språk ved utenlandske læresteder, f. eks. ved samordnet innkjøp av litteratur, oppslagsverker og andre læremidler, etablering av stipendordning for nordiske studier, alminnelig informasjonsutveksling, o. l. Derimot er uttalelsene ensidig negative til en nordisk samordning eller en felles nordisk prioritering av undervisningstilbudene i nordiske språk ved utenlandske universiteter.

De ordninger som er etablert for norske lektorer i utlandet, sorterer administrativt under Utenriksdepartementet. Kirke- og undervisningsdepartementet viser for sin del særlig til de vedlagte uttalelser fra Utenriksdepartementet og dets sakkyndige organ på dette felt, Norsk lektoratsutvalg.

Oslo, 30. april 1976

Etter fullmakt

Olav Nyhamar

Brit Alstad

— — — og ettersender vedlagt kopi av brev fra Universitetet i Trondheim, Norges lærerhøgskole, universitetets avdeling for filologiske fag (*se nedan*).

Som det fremgår av uttalelsen, slutter Avdelingsstyret for filologiske fag seg til uttalelsen fra Norsk lektoratsutvalg som ble oversendt Nordisk råds norske delegasjon med vår ekspedisjon av 30. april (*se Bihang I*).

Oslo, 10. mai 1976

Etter fullmakt

Olav Nyhamar

Brit Alstad

Utenriksdepartementet:

Medlemsforslaget ble sendt de norske sendelektorer til vurdering. Lektorenes svar ble forelagt Norsk Lektoratutvalg som 27. mars d. å. har avgitt en uttalelse. Avtrykk av denne og av lektorenes svar følger vedlagt (*se Bihang*).

Utenriksdepartementet slutter seg til Lektoratutvalgets uttalelse og vil for sin egen del understreke norsklektoratens nære tilknytning til de bilaterale kulturavtaler og deres viktige rolle i norsk opplysningsarbeid i utlandet.

Som det vil ses, fraråder de fleste av lektorene at forslaget følges opp. Enkelte anser det som mulig at en felles nordisk administrasjon av lektoratene ville gi fordeler (styrket rekruttering, bedre utnyttelse av kontortekniske og undervisningstekniske hjelpemidler og av bibliotekstilbudet), men ingen støtter forslaget uforbeholdent.

Lektorenes viktigste innvending er:

1) Det *utgangspunkt* at antall stillinger er for stort i forhold til oppslutningen er stort sett ikke riktig.

2) Forslaget vil av universitetene bli sett som et påskudd til å stryke stillinger med det resultat at det samlede undervisningstilbud i nordisk språk og litteratur reduseres. I en slik situasjon vil *norskens stilling* kunne bli svekket i forhold til svensk og dansk.

3) En samordning og prioritering er vanskelig å gjennomføre *administrativt* fordi den ville kollidere med universitetenes faglige og økonomiske autonomi og ønske om et bredt og variert undervisningstilbud og forskermiljø.

I Tyskland er dessuten delstatsordningen en viktig hindring.

4) En samordning og prioritering er vanskelig å akseptere på *studentplan* fordi de nordiske språk har forskjellig status med hensyn til anerkjennelse som del av embetseksamen; fordi et skandinavisk språk ikke uten videre erstatter et annet, og fordi studentene ofte har sterke faglige og/eller personlige motiver for å studere det språk de velger, enten som "brødstudium" eller som hobby.

5) En spredning av språkundervisningstilbudet på bekostning av de større universitetssentra vil svekke det *forskingsmiljø* og den avanserte undervisning som det også er i Nordens interesse å opprettholde.

Oslo, 6. april 1976

Helene Andersen

Charlotte Lund Frederiksen

BIHANG

Professor Reidar Djupedal, Det nasjonale Sendelektorsutvalg:

Norsk Lektoratsutval har teke mot brev frå Det Kgl. Utenriksdepartement med kopi av ovannemnde framlegg, med spørsmål om å gje ei vurdering av saka.

Norsk Lektoratsutval har dessutan teke mot kopi av brev frå Det Kgl. Utenriksdepartementet av 5. febr. d. å. til dei norske sendelektorane, vedlagt ei rekkje svar.

Desse svara inneheld ei mengd opplysningar og synspunkt som bør analyserast nærmare. Det ser ut til at dei fleste sendelektorane er noko i villreie om dei konkrete framlegg som skal kome som konklusjonar på Medlemsforslaget. Det ser ut til at dei og er noko skeptiske når det gjeld tanken om ei eventuell nordisk prioritering av "parallelle undervisningstilbud i skandinavisk ved samme universitet".

Norsk Lektoratsutval er samd i dette siste synspunktet, og vil nedanfor grunngje dette noko nærmare.

På den andre sida oppfattar Norsk Lektoratsutval det Medlemsforslag som her ligg føre, som eit positivt tiltak for å styrke undervisningstilbudet i nordiske språk i utlandet. Nordiske språk må her oppfattast som ei felles nemning som og omfattar komponentar av litteratur, kultur m. m.

Norsk Lektoratsutval trur at det er urealistisk å få etablert "nordiske" lektorat i den meining at ein og samme person kan undervise i alle eller fleire nordiske språk på eit avansert steg.

Dersom det derimot er tale om å prioritere eitt lands språk ved eit universitet utfrå ei samla økonomisk vurdering, er dette ein politikk som for tida ikkje kan vere tilrådeleg, då det er interne universitetsforhold og faglege vurderingar og behov som avgjer kvart enkelt universitets stilling til nasjonalitetsspørsmålet.

Derimot kan det tenkjast typar av lektorat som i god meining kan vere *nordiske*. Her bør ein først og fremst nemne lektorat i moderne nordisk historie ved University College, London, som var eit framifrå og prisverdig nordisk tiltak. Dette lektoratet vart etablert i 1968, og vart finansiert av dei nordiske land i felleskap gjennom Nordisk Kultursekretariat. Av det Medlemsforslag som no ligg føre, går det fram at Kultursekretariatet ikkje har "funnet å ville fortsette med en slik enkeltstående prøveordning ut over den bevilgede periode".

Når ein ser på intensjonane bak dette lektoratet, og den posisjon dette felles nordiske lektoratet hadde fått i universitetsmiljøet i London, må dette seiast å vere både ein trist og ein forhasta konklusjon.

Dette lektoratet var nettopp eit eksempel på at det var mogeleg å etablere eit felles-nordisk lektorat som ein bindelekk mellom kvart lands faglege miljø midt i eit Scandinavian Department.

Det kan såleis ikkje styrkje tiltrua til nordisk samarbeid i dei lektorat som Medlemsforslag elles omtalar, når det ikkje er mogeleg å få halde oppe eit nordisk-finansiert lektorat som på alle måtar låg vel til rette for felles-nordisk innsats.

Norsk Lektoratsutval vonar derfor at dommen i denne saka ikkje er den endelege.

Norske sendelektorat

Med sendelektorat meiner vi eit lektorat (eller ei undervisningsstilling) i norsk, oftast på åremål (3+3 år) som er finansiert av det land (eller det universitet) lektoren arbeider i.

Som oftast er lektoren utnemnd etter innstilling frå Norsk Lektoratsutval. Sendelektorane har fast og regelvist samband med Det norske Utanriksdepartementet som yter reisetilskot, flyttetilskot m. m., og i visse tilfelle lønnstilskot.

Lektorane arbeider under skiftande vilkår, og det er derfor ikkje alle som har bruk for like stor støtte. Men gjennomgåande får alle ei viss

hjelp når dei treng det. Den økonomiske støtte som blir ytt til enkelte lektorat, kan nærmare spesifiserast og motiverast i kvart tilfelle.

Det kan her skytast inn at det forsøk som Europarådet har gjort for å etablere eit felles regelverk for alle "lectors" (som i praksis svarar til våre sendelektorar) byr på mange og uovervinnelege problem. Eit slikt felles regelverk vil redusere eller ta bort mange av dei rettar og fordeler som mange sendelektorar alt har i det miljø og ved det universitet dei arbeider, utan at dei får noko tilsvarende i staden.

Vi har i dag ei heil rekkje lektorat i mange land som er fast organisert som sendelektorat.

Desse lektorata er som regel organiserte i skandinaviske institutt (eller germanistiske institutt), og lektorane er medlemmer av lærarstaben.

Faget norsk er anten eit sjølvstendig fag eller ein del av eit meir omfattande studium der og andre nordiske språk kan gå inn, anten fakultativt etter val, eller som integrerte delar.

Oversyn over norske sendelektorat:

Danmark:	København (to lektorat) Odense Århus
Finland:	Helsinki
Frankrike:	Paris Strasbourg Lyon Caen
Island:	Røykjavík
Italia:	Bologna Napoli Roma
Polen:	Poznan
Storbritannia:	Newcastle upon Tyne London Glasgow
Sverige:	Uppsala Gøteborg Lund Stockholm
Tyskland:	Kiel Køln — Bonn Berlin — München Münster Hamburg
USA:	Chicago

Nokre av desse lektorata er faste, d. v. s. ikkje på årsmål (f. eks. dei i Storbritannia). Andre er i ei slags mellomstilling, d. v. s. for noko lengre periodar.

I tillegg til desse fast organiserte lektorata, finst det ei lang rad med temporært organiserte undervisningsstillingar eller assistentstillingar. Desse stillingane er oftast opptak til meir permanente ordningar. I ein del tilfelle er det utlendingar med kjennskap til norsk, som er ansvarlege for undervisninga.

Vi har og eit par institusjonar som gir eksamen på linje med norsk examen artium, og der norsk er ein del av fagkrinsen.

Blant undervisningsstillingar av dette slaget, kan nemnast:

Belgia:	(Gent)
Finland:	(timelærarordning ved fleire universitet)
Frankrike:	Lycée Corneille (Rouen), gymnas
Nederland:	organisert undervisning ved fleire universitet
Polen:	Gdansk
Storbritannia:	Aberdeen Bangor Cambridge East Anglia (Norwich) Atlantic College
Tyskland:	Marburg Bochum Frankfurt/Main Regensburg
Østerrike:	Wien

Vidare finst det organisert norskundervisning i Sovjetunionen (Moskva, Leningrad), Tsjekkoslovakia (Praha, Brno) og ved minst 25 universitet og colleges i USA. Når det gjeld undervisningsstillingane i norsk i USA, er dette eit emne som bør drøftast særskilt, da det økonomiske grunnlaget for dei som oftast er fond og gåver, og ikkje fast statsstøtte.

Det har vidare vore planar i fleire land om å få i stand norskundervisning ved ymse universitet (Japan, Israel, Romania, Spania), men eg kjenner ikkje til kor langt desse planane er komne.

Om tilskott til sendelektorata m. m.

På grunn av dei aukande leviekostnader, og på grunn av det skiftande lønsnivå i ulike land, har det i visse tilfelle vore naudsynt å gje løns-tilskott til visse lektorat. Dette er ei ordning som er av heller ny dato.

Liknande ordningar har og andre nordiske land innført, men det er ingen felles stønadsordning for nordiske sendelektorar, og kan heller ikkje bli det, fordi lønsnivået i dei nordiske land ikkje er det same og dei økonomiske ressursar ikkje dei same.

Det avgjerande argument imot ei slik ordning er likevel at ei felles nordisk stønadsordning ville gripe inn i kvart enkelt universitets indre sjølvstyre, og redusere eller ta bort dei plikter og det ansvar kvart universitet no kjenner for sine nordiske fagtilbod. Det er nemleg heilt utopisk å tenkje seg at Nordisk Råd i lengda vil kunne ta på seg dei fulle økonomiske plikter som ei slik omlegging vil føre med seg.

Denne innvending gjeld først og fremst stillingsstruktur og stillingsorganisasjon. Andre eventuelle støttetiltak blir omtala nedenfor.

Om universiteta og deira integritet og økonomiske ansvar

Som det går fram av det som ovanfor er sagt, er undervisningsstillingane i norsk av skiftande karakter og status.

Mange er fast organiserte som ein del av fagtilboda ved universiteta. Andre att er i oppbyggjinga.

Samanfatande kan ein derfor seie at alle norsklektorat (med unntak av Reykjavik) og undervisningsstillingar er organiserte og betalte av vedkomande land, og har kome til utfrå vanleg prioritering og budsjettering over eit lengere tidsrom.

Alle universitet har langt på veg sitt indre sjølvstyre. Dette sjølvstyret er uavkorta når det gjeld fagplanar og undervisningstilbod. Når det gjeld den økonomiske sida av saka, vil det stundom vere naudsynt å prioritere og vege alternativ mot kvarandre, særleg når det gjeld nye fag og stillingar; men har eit universitet valt å føre inn eit nytt fag, ved å skipe stillingar i faget, seier det seg sjølv at det og har teke på seg det økonomiske ansvaret for at faga kan haldast oppe og byggjast ut innanfor dei rammer og på det lønsnivå som gjeld i vedkomande land.

Andre tiltak i nordisk regi

Den skepsis som ovanfor har kome til orde når det gjeld ei felles nordisk prioritering og subsidiering av undervisningsstillingane i nordiske språk og litteratur, står ikkje i vegen for positive og konstruktive tiltak i nordisk regi, for å styrke desse faga elles. Norsk Lektoratsutval vil nemne nokre slike tiltak:

1. *Bibliotek.* Fleire institutt og/eller universitetsbibliotek med lange tradisjonar, har eit tilfredsstillande utval av nordisk skjønnlitteratur, faglitteratur og oppslagsverk, og dei held desse biblioteka ajour.

Ved andre universitet kan det vere ringare stell, t. d. ved universitet i Aust-Europa eller ved nye institutt.

Så langt ressursane har nådd, har norske styresmakter (bl. a. ved hjelp av Norsk Kulturråd) prøvd å etablere ein grunnstamme av norsk skjønnlitteratur og faglitteratur ved kvart sendelektorat som ikkje har hatt slike hjelpebibliotek.

Stort sett må ein seie at behovet for litteratur er stort, og på dette området er det absolutt naudsynt med effektive tiltak.

Det må vere ei viktig oppgåve for Nordisk Råd å syte for at dei institutt og universitetsbibliotek som har vanskelegast for å skaffe nordisk litteratur, får hjelp til det.

2. *Stipend.* Ved fleire universitet finst det stipend som studentar i nordisk kan få til studieopphald i eitt eller fleire nordiske land, t. d. i samband med sommarkurs e. l.

Andre land har ikkje slike ordningar.

Her er på nytt ei stor og viktig oppgåve som i alle fall bør drøftast i nordisk samanheng for å lette utvegen for utanlandske studentar til både å få kurstillbod og til å få stipend til reise og opphald i Norden.

3. *Pensjonsordning, sosiale ytingar.* Nordisk Råd bør syte for at vi får felles pensjons- og trygdeordningar for sendelektorane i Norden, og dessutan syte for at sendelektorar elles i utlandet kan kome inn under dei nasjonale pensjonsordningar når det er naudsynt, eller få sine pensjonsordningar samordna med dei nordiske.

4. *Kurskonferansar.* Så vidgreina og skiftande som vilkår og plikter for dei nordiske sendelektorar er, er det eit stort behov for ein felles

kurskonferanse, for å få felles spørsmål og problem drøfta og utgreidde. Eit nordisk initiativ i så måte må helsast med glede.

5. Av same grunnar som ovanfor, kan det vere behov for eit felles nordisk blad for informasjonar, kunngjeringar, fagspørsmål m. m.

Konklusjon:

Når det gjeld sendelektorata i Vest-Europa og visse lektorat utanfor Europa, er det for tida ikkje tilrådeleg å gjere større endringar i den autonomi og det indre sjølvstyre som universiteta har til å etablere og halde oppe dei lektorat som finst for kvart nordisk lands språk, litteratur og kultur.

Når det gjeld universitet i USA, er lærestillingane der (professorat på ulike steg) finansierte av gåver eller fond. Eventuelle økonomiske tilskott til universitet i USA bør drøftast særskilt med tanke på spesielle tiltak.

Eventuelt andre hjelpetiltak for å styrke undervisninga i dei nordiske språk i utlandet (bibliotek, stipend til reiser og opphald, pensjonsordningar og sosiale ytingar, konferansar, meldingsblad) bør drøftast og utgreiast nærmare.

Det tiltak som Nordisk Råd her har vist, ser vi på som velkome. På den andre sida er det fleire spørsmål som må avklarast før det bør bli gjort vedtak i saka.

For å få alle desse spørsmål nærmare utgreidd, er det naturleg å be om at kvart nordiske lands sendelektoradministrasjon i samråd med det departement (ministerium) som har med desse problem å gjere, får i oppdrag å vurdere saka nærmare og kome med ei innstilling.

Det skal vere eit nordisk møte i Gøteborg i mai, og det vil da vere naturleg å ta denne saka opp til førebels drøfting der.

Norsk Lektoratsutval vil elles leggje til at det store arbeidet dei nordiske sendelektorar gjer som kulturambassadørar både for Norden og for sine eigne land, bør Nordisk Råd vite å påskjone med tiltak som kan hjelpe dei i arbeidet. I så måte er det nok av oppgåver å ta fatt på.

Trondheim, 27. mars 1976

Reidar Djupedal
Professor, dekanus,
formann i Norsk lektoratsutval

BIHANG 2

Universität Hamburg:

1. Kort beskrivelse av situasjonen for nordiske språk ved Universität Hamburg

Ved Universität Hamburg undervises det i norsk, svensk og dansk. De tre lektoratene har tilsammen rundt 300 studenter og er integrert i undervisningen og administrasjonen til 'Germanisches Seminar'. Ved 'Finnisch-Ugrisches Seminar' undervises også i finsk og samisk. For de tre skandinaviske språkene er situasjonen den at det overveldende antall studenter leser språkene som hobby ved siden av sine egentlige hoved-

studier. Historie- og økonomistudenter har adgang til å avlegge 'Zwischenprüfung' i et av språkene som annet fremmedspråk (f. eks. i stedet for fransk). De må da skrive en 'Klausur' (eksamen) i form av en oversettelse fra vedkommende språk til tysk. Bestått eksamen er nødvendig for videregående studier innen det aktuelle faget. Svært få studenter benytter seg av dette tilbudet. Lærerstudenter som utdanner seg til virke i folke- eller realskolen kan avlegge eksamen i språkene som valgfag klasse B. En slik eksamen fører med seg et forholdsvis omfattende studium av vedkommende språks historie og utvikling fram til dets nåværende tilstand, av vedkommende lands litteratur, historie, samtidshistorie og geografi. Studiet avsluttes med en forholdsvis krevende eksamen. Også for dette tilbudet er forespørselen minimal.

Interessen for de nordiske språkene er stadig økende. Lektoratene er populære og studenter fra så å si alle institutter ved universitetet deltar. Undervisningsforholdene vil fra neste semester (SS 76) bli betraktelig bedre ettersom vi da flytter inn i nye undervisningslokaler som er utstyrt med gode og moderne hjelpemidler.

Etter at situasjonen for norsk og dansk det siste året har vært svært usikker (vi har arbeidet under konstant trussel om nedleggelse), er det nå klart at lektoratene er sikret bevillinger for videre drift. Dette har skjedd etter en meget aktiv innsats fra de studerende og etter press fra de respektive lands myndigheter.

2. *Norskens plassering i forhold til de øvrige språk*

I WS 75/76 leste 100 studenter og 'Gasthörer' norsk ved Universitetet i Hamburg. Dette tilsvarer omtrent antallet ved de to andre nordiske lektoratene. I forhold til svensk og dansk har norsk hatt en særdeles kraftig framgang de siste 2—3 årene, og studentantallet har i denne perioden blitt mer enn fordoblet.

Eksamensrettighetene er prinsipielt de samme for norsk som for dansk og svensk, men varierer i praksis alt ettersom studenter i tidens løp har avvirket eksamener (f. eks. som støttefag til diplom eller som bifag til promosjon). Studenter som vil avlegge eksamen må nemlig selv søke om rett til dette hos sine respektive 'Prüfungsamter' (eksamensinspektører). Faget må så bli godkjent som eksamensfag og lektoren som 'Prüfer'. Dansk er — som eksempel — registrert som støttefag for økonomistuderende da det alt har vært arrangert en slik eksamen. For at norsk skal kunne registreres må selvsagt en student være interessert i å lese faget som støttefag. Skulle det bli aktuelt, vil det ikke by på problemer, det er i første rekke en formsak. Norsklektoren vil da bli ansvarlig for opplegg av pensum, formulering av eksamensoppgaver, korrigering og bedømmelse.

Som nevnt under 1. er antallet eksamenskandidater lite. I forrige semester avla to historiestudenter 'Zwischenprüfung'. I inneværende semester avlegger en student en slik prøve. To lærerstudenter vurderer å ta norsk som valgfag klasse B. En promosjonskandidat (doktorand) i pedagogikk vurderer å lese norsk som bifag. Til nå har dansk vært det mest aktuelle eksamensfaget her i Hamburg. Dansk er undervisningsfag i enkelte skoler i Schleswig-Holstein, mens norsk aldri har vunnet fram som undervisningsfag i skolene i Forbundsrepublikken. De tre nordiske lektoratene har nøyaktig samme status ved universitetet. Selvsagt eksisterer det en uskyldig konkurranse mellom de tre nordiske lektoratene, men samarbeidet fungerer utmerket på faglig, administrativt og sosialt plan.

Inntrykket om at norsklektoratet stadig vinner popularitet forsterkes. Jeg er ikke i tvil om at institusjoner av denne art har stor betydning som formidler mellom Norge og Forbundsrepublikken. Studentene er entusiastiske og driver fin PR for Norge. Mange studerende med "internasjonale" yrker (ingeniører, medisiner, naturvitenskapsfolk etc.) kan svært godt tenke seg et opphold i Norge for kortere eller lengre tid. Ekskusjoner som lektoratet, under svært vanskelige økonomiske forhold, stadig forsøker å arrangere, er en livgivende katalysator for å holde interessen oppe.

3. Forsøk på beskrivelse av lærestedets/instituttets vurdering av situasjonen nå og i tiden framover

Norsk har i en menneskealder hatt en selvskrevet plass ved 'Germanisches Seminar' her i Hamburg. Så lenge de økonomiske tilstander tillot det, tror jeg faget også har vært betraktet som en rettmessig bestanddel av et institutt som smykker seg med navnet — germansk —. Etter at en på undervisnings- og kulturfronten har satt i gang med omfattende sparetiltak det siste året, har situasjonen imidlertid forandret seg noe. En har stillt spørsmålsteget med fagets berettigelse i det universitære landskap, og da rødstiften ble hentet fram for å stryke ut "mindre viktige" fag, var norsk i faresonen. En betraktet faget som en for universitetet dyr luksu og besluttet å legge det ned. En vurdering av norsk som fag i det tyske utdanningssystem førte til betenknninger, særlig her i Hamburg hvor faget ikke er integrert i et nordisk institutt som til eksempel i Kiel og Berlin. Det lave antallet eksamenskandidater gjorde ikke vurderingen av norskens være eller ikke være særlig lysere. De kulturelle forbindelser med Norge ble mindre viktige i en økonomisk vanskelig situasjon. Som alt nevnt er denne krisen nå (jallfall forbigående) over, men den har likevel ført til at norsken, i Universitetets øyne, snarere betraktes som en belastning enn som en verdifull bestanddel. Norsk blir nemlig undervist på bekostning av andre disipliner (en forutsett dosentstilling blir ikke opprettet, det nederlandske lektoratet legges ned og gjøres om til timelærerstilling), og dette skaper naturligvis ikke særlige hyggelige tilstander. Det bedyres imidlertid at man er glad for at det fremdeles undervises i faget, men det skal ikke noe særlig mer en gangsyn for å kunne se gjennom fasaden. Sett med instituttets øyne kan situasjonen forståes: norsk opptar plassen for "viktigere" disipliner. Etterhvert som tilstandene blir mer normale igjen, tror jeg nokså sikkert at forholdene vil bedre seg og vende tilbake til det jevne.

Det er nylig opprettet et Sentralt Fremmedspråkinstitutt ved Universitetet i Hamburg. Det ryktes at de nordiske språkene muligens vil flyttes fra deres opprinnelige institutt ('Germanisches Seminar') til dette nye instituttet, dette er imidlertid foreløpig helt uoffisielt.

4. Lektorens egen vurdering av situasjonen

Sett ut fra interessen og oppslutningen for norsk språk og litteratur vil jeg ubetinget vurdere situasjonen her i Hamburg som positiv. Positivt er selvsagt også at nedleggelsesspøkelset har forsvunnet og ikke lenger forstyrrer lektoratets nattesøvn. De gnisninger som oppstår under en anspent økonomisk situasjon kan overvinnes. Isolasjonen fra de andre lærerkreftene ved 'Germanisches Seminar' har vært iøynefallende, og jeg vil derfor, i den grad tiden tillater det, forsøke å rette på dette

ved å delta i noe av seminarets undervisning forøvrig. Dette har jeg inntrykk av vil bli vurdert positivt fra seminarets side.

Et noe bekymrende trekk ved situasjonen (som jeg alt har vært inne på) er at så få studenter avlegger eksamen i faget. Så lenge dette trekket er dominerende, risikerer vi at karakteristikken "hobbyfag" vil leve videre, og legitimeringen av fagets plass vil igjen kunne bli vanskelig hvis de økonomiske tilstander skulle forverres ytterligere. Jeg vil gjøre hva jeg kan for å fremme opplysning om de eksamensrettigheter norskfaget har ved universitetet, og det er mitt håp at flere — kanskje særlig aktuelt for økonomistudenter — vil fatte interesse for denne delen av studiet.

En viktig faktor for legitimeringen av norskens plass, er at lektoren etter beste evne deltar aktivt i forskning og debatt innenfor sitt fag (i de fleste tilfeller vel nordistikk), slik at han kan forsvare sin plass som vitenskapelig medarbeider overfor seminaret.

UD har i alle år ytt bistand till lektoratet i form av bokgaver og anskaffelse av annet undervisningsmateriell. Det ville bety mye om denne støtten fortsatt kunne regnes med.

5./6. Kommentar til forslaget om nordisk koordinering og prioritering./ Vurdering av forslaget i lys av situasjonen slik den er nå.

Det heter i medlemsforslaget: "Samtidig må det konstateres at søkingen av studenter til kurser i nordiske språk er så vidt begrenset at antallet stillinger — til dels flere parallelle undervisningstilbud i skandinavisk ved samme universitet — virker stort."

Dette stemmer ikke med realiteten i Hamburg, hvilket har gått fram ovenfor. Videre heter det i forslaget: "Derimot er det mange steder langt til nærmeste universitet eller college med undervisning på noe nordisk språk. Det synes med andre ord å være behov så vel for en bedre samordning som en mer gjennomtenkt samlet prioritering av det undervisningstilbud det her gjelder."

Beskrivelsen passer ikke på forholdene her i Tyskland (og er vel heller ikke primært ment å gjøre det). Hva som derimot går helt klart fram av forslaget er at sentraliseringstanken er sterkt framtreddende. Symptomatisk nok står det ikke i forslaget hvordan denne sentraliseringen er tenkt utført. Jeg kan imidlertid tenke meg at en prioriterer svensk ved uni. x i et land, dansk ved uni. y og norsk ved uni. z i samme land. En slik modell vil splitte opp kontakten mellom sendelektorene og etter min mening gjøre arbeidsforholdene våre betydelig verre. Når en sitter i utlandet har en et sterkt behov for faglig kontakt med andre nordister. Denne kontakten er av stor betydning for det undervisningstilbudet de nordiske lektorene kan legge fram for sine studenter, og den vil forsvinne hvis den modellen som er skissert ovenfor vinner fram. Hvis en, som det går fram av forslaget, er redd for at undervisningstilbudet for nordiske språk skal svekkes i utlandet, er ikke dette den veien en må gå!

7. Bør forslaget støttes eller frarådes

I den form forslaget nå foreligger (og denne formen sier ikke mye) bør forslaget ikke støttes! En sentralisering av undervisningen fremmer ikke kjennskapet til de nordiske lands språk og kultur, det burde være innlysende. En annen sak er at et samarbeid mellom de nordiske land når det gjelder opplegg og administrasjon ville være av det gode. I

disse tider, hvor knappe økonomiske forhold gjør vilkårene for nordisk undervisningen usikker, ville en felles nordisk opptreden virke sterkere enn at de enkelte land på egen hånd prøver å vinne forståelse for sine respektive språk enkeltvis. Dette vil føre til en innbyrdes konkurranse og ikke fremme utbredelsen av svensk, dansk og norsk.

Hamburg, 26. februar 1976

Ivar Larssen-Aas

BIHANG 3

Freie universität Berlin, Fachbereich Germanistik:

— — —, der De understreker at De først og fremst ønsker uttalelser fra lærestedene og ikke fra sendelektorene vedrørende Nordisk Råds medlemsforslag, har jeg tillatt meg å konferere med Prof. Christensen om hvordan vi på beste måte kunne besvare Deres brev.

Prof. Christensen har vært så vennlig å formulere en vurdering som jeg vedlegger (*se Tilläggsbilang*). Etter mitt skjønn gir han her en dekkende vurdering av situasjonen, og jeg kan i det hele slutte meg til den framstilling han gir i punktene 1—7 på side 2 i sitt brev.

Som punkt 4 kan derfor anføres at min personlige vurdering i det store og hele samsvarer med det som Prof. Christensen uttrykker under punkt 3. At fagets stilling er konsolidert, viser bl. a. det forhold at vi, som visstnok eneste nordiske institutt i BRD, har utarbeidet og fått godkjent en utførlig studieplan, der både språk, litteratur og "Landeskunde" er grundlig behandlet. Jeg vedlegger et eksemplar av denne studieplanen, og viser spesielt til § 22, s. 11f.

Det bør også nevnes at instituttbiblioteket ikke bare benyttes av lærere og studenter ved instituttet. Fra andre institutt kommer forskere og studenter som arbeider med skandinaviske emner. Også skandinaver som oppholder seg i Berlin i forskningsøyemed, samt yrkesgrupper som oversettere, journalister og naturligvis også privatpersoner, benytter seg av biblioteket.

I øyeblikket er imidlertid spesielt biblioteket rammet av den "sparetid" som Prof. Christensen nevner. Vi er blitt tvunget til å innskrenke nye innkjöp til det minimale og det absolutt aller mest påkrevende. Dette går dessverre spesielt ut over "Landeskunde" og nyere norsk litteratur, d. v. s. de områder der det er mest behov for nyanskaffelser.

Ad punkt 5 vil jeg gjerne tilføye at forslaget så absolutt bør gjennomarbeides. I sin nåværende form virker det uklart og synes til og med å romme en selvmotgelse, idet man samtidig snakker om å utbygge og å sentralisere.

Berlin, 25. februar 1976

Aashild Hov

TILLÄGGSBIHANG

Freie universität Berlin Fächbereich Germanistik:

Jeg har været meget glad for at se materialet, fordi det tyder på at der er ved at komme liv i den nordiske interesse for det arbejde vi gør. Det er en kendt sag, at hvert af landene fra tid til anden — f. eks. ved besættelse af stillinger — gerne giver en hjælpende hånd, og at den materielle støtte er stærkest fra svensk og svagest fra dansk side; men en samlet og konsistent politik savnes.

Dette er særlig påfaldende, når enkelte læresteder trues med nedlæggelse af lektorater (jvf. senest Hamburg og University of East Anglia), men i grunden er det lige så galt, at man i gode tider ikke har rammer, som kan udfyldes ad hoc til løsning af kortfristede opgaver eller udbygges med henblik på langsigtede målsætninger.

Et nærliggende eksempel: vi forsøger ved Freie Universität Berlin (ene af alle universiteter i verden?) at gøre skandinavisk "Landeskunde" (politik, økonomi, medier) til obligatorisk bestanddel af studiet til magister eller doktor i Skandinavistik. Udformningen af en sådan disciplin (målsætning, afgrænsning, teori, hjælpemidler) er en oplagt opgave for et samarbejde mellem os og et fællesnordisk finansieret projekt. Men hvor findes rammerne? Vi har hidtil klaret de indledende bevægelser via mere eller mindre tilfældige kontakter opnået gennem de danske-norske-svenske medarbejderes fortid i deres hjemlande. Således f. eks. Media-Forsk i Århus, en række universitetsinstitutter af filologisk karakter og Nordisk Sommeruniversitet.

Jeg hilser altså den foreliggende mulighed for at animere de nordiske lande til at skabe rammer for et sagligt og personelt samarbejde omkring de udenlandske læresteders forskning og undervisning i skandinaviske emner. Nordiske sprog er det naturlige udgangspunkt, men en begrænsning til filologi (sprog og litteratur) vil være imod vores interesser og imod den måde vi definerer vores skandinaviske lektorater på.

Mit konkrete forslag vil være, at Nordisk Råd nedsætter et udvalg med repræsentation af politikere, embedsmænd, filologer og samfundsvidenskabsmænd. At der gives udvalget et kommissorium omfattende ovenstående problemstillinger og med ret snæver tidsbegrænsning. At udvalget forpligtes til at høre repræsentanter for de udenlandske læresteder. At der sigtes mod et eksperiment omfattende Skandinavistik i en bredde svarende til vores Studienplan (udkast af 11. februar 1975, som godkendt af universitetets senat 9. juli 1975).

Du bør altså, efter min mening, fremsende en xerox-kopi af nærværende sammen med studieplanen, når du besvarer Utenriksdepartementets skrivelse af 5. februar.

Hvad angår de enkelte spørgsmål i Utenriksdepartementets skrivelse, så er min stillingtagen — og viden — som følger:

1. Dansk, norsk og svensk er ligestillet og der gives dels sprogkurser for alle studerende ved universitetet (p.t. ca. 175 fordelt på de tre sprog), dels systematisk uddannelse til magister- og doktorniveau, jvf. Studienplan.
2. Norsk er principielt ligestillet. Søgningen har overvægt på svensk.
3. Fagets stilling er konsolideret, fordi vi har et professorat i nyere og et i ældre skandinavistik. Det er tjenestemandstillinger. De øvrige

stillinger er tilknyttet disse (jvf. kapasitetsoversigten i Studienplan). Tilsvarende sterkt udbygget er kun ét andet lærested i Forbundsrepublikken. Vi håber at kunne forhindre, at de nuværende sparetider fører til at vores lektorater reduceres til rene sprog lærerstillinger med sterkt forhøjet undervisningspligt.

4. Din sag.

5. Bør gennemarbejdes. Vi vil gerne medvirke.

6. Forslaget kan føre til en styrkelse af vores interne position ved universitetet, og da man i de nuværende sparetider faktisk er ude efter "de små orkidé-" fag, så hilser vi det specielt velkomment. Glider det imidlertid ud i ren filologi, subsidiært ren sprogundervisning, så er det mindre interessant og måske direkte farligt, jvf. pkt. 3 ovenfor.

7. Det bør støttes under fremhævning af de positive og negative tendenser som er nævnt ovenfor.

Som du véd har jeg forskningssemester fra i dag og seks måneder frem. Jeg opholder mig hovedsagelig i Århus, men medvirker i maj måned i et forskerseminar i Bergen. Jeg vil gerne holdes à jour i denne sag, og jeg vil gerne medvirke, hvis den udvikler sig.

Berlin, 25. februar 1976

Erik M. Christensen

BIHANG 4

Institut für nordische Philologie der Universität zu Köln:

Jeg henviser til kollega Bybergs utførlige stillingtagen til Nordisk Råds forslag om koordinering og prioritering av lektorstillingene ved utenlandske læresteder og til departementets konkretiserte spørreskjema angjeldende samme sak. Da jeg stort sett deler lektor Bybergs oppfatning og er enig i hans konklusjon, vil jeg her bare gå inn på et par punkter som ikke nevnes eller kommer klart nok frem i hans argumentasjon.

Man kan gå utifra at alle universiteter med fullt utbygd Nordisk Institutt prinsipielt går inn for at alle nordiske land er representert med egne lektorer. Da dette av økonomiske grunner i de fleste tilfelle ikke lar seg gjennomføre, vil det etter min erfaring ofte være slik at man prioriterer de språk instituttsjefen gjennom sine spesielle forskningsinteresser føler seg nærmest knyttet til (i Köln norsk og islandsk). Det er således rimelig å anta at et skifte i instituttets eller de ansvarlige gremiers ledelse lett vil kunne føre til en forskyvning av prioritene. Det er vanskelig å se hvordan en fellesnordisk kommisjon uten annet enn rådgivende funksjon skulle kunne innvirke på denne praksis. Under de nåværende forhold ville det derfor etter min oppfatning være klokere om man fra norsk side tok skritt i retning av å få opprettholdt status quo. Dette kan f. eks. skje ved at de relativt få norske lektorstillinger i Forbundsrepublikken blir bygget fastere inn i den tysk-norske kulturavtalen. En slik nasjonal kulturpolitisk prioritering av lektorstillinger ville i dagens situasjon være mer forståelig enn et nordisk fremstøt som kan misforstås og bli foranledning til at stillinger strykes uten at nye blir opprettet.

Hvordan de små "luksus" — eller "orkide" — fag i fremtiden vil bli behandlet, er det ennå for tidlig å si noe sikkert om. Det later imidlertid til at man ikke kan regne med noen økning av antall lektorater i tiden som kommer. Vi har ved flere anledninger søkt om å få bevilget et islandsk lektorat i tillegg til dem vi har, men dette er alltid blitt avslått. Sålenge vi beholder status som eget institutt, er det på den annen side rimelig å anta at de bevilgede stillinger ikke vil strykes. Dette vil naturligvis til en viss grad være avhengig av den økonomiske utvikling og av landet Nord-Rhein Westfalens praktiske iverksettelse av den såkalte Hochschulrahmengesetz.

Ifølge denne rammeloven, som ble vedtatt av Forbundsdagen før jul, faller kategorien lektor såvidt meg bekjent bort. De nåværende lektorene skal overføres til andre grupper innen for personalstrukturen — de fleste antageligvis til den nederste gruppen Lehrkräfte für besondere Aufgaben, da forutsetningen for en overføring til høyere grupper er at man er promovert eller kan oppvise en tilsvarende akademisk grad. Jeg viser i denne sammenheng til min utredning om problemet på siste lektorkonferanse, hvor spørsmålet om ekvivalering av akademiske grader også ble tatt opp.

Da rammeloven sannsynligvis vil føre med seg en negativ nydefinering av en lektors arbeidsområde og status (jfr. native speaker), ville jeg tro at de fleste kolleger i øyeblikket ville være mer tjent med andre politiske initiativer, f. eks. slike som kan føre med seg at lektorstillingene også i fremtiden blir betraktet som kombinerte språk-litteratur-stillinger og vurdert på lik linje med tilsvarende stillinger i Skandinavia.

Knut Brynhildsvoll

BIHANG 5

Westfälische Wilhelms-Universität Münster, Nordisches Seminar:

Premiss i medlemsframlegget

Ein må seia seg samd med Utanriksdepartementet i at medlemsframlegget gjev få konkrete haldepunkt. Likevel er der nokre implisitte premiss som avteiknar seg nokolunde klårt: 1) Medlemsframlegget har som mål å verna om og verja den posisjonen nordiske språk har som framandspråkstudium utanom Norden; denne posisjonen er no truga av økonomiske tilhøve. 2) Medlemene ser saka frå ein økonomisk og administrativ ("teknokratisk") synsstad, og siktar mot administrative åtgjerder. 3) Framleggsstellarane må konkret sikta mot stillingar/stillingskategoriar som vik mykje av frå tilhøva på Kontinentet og dermed frå det store fleirtalet av slike stillingar. 4) Framleggsstellarane går ut frå at dei nordiske språka er innbyrdes utskiftelege med di tre av dei er innbyrdes forståelige, og orienterer seg nok her meir etter eit politisk faneberarperspektiv enn syrgjelege fakta, jfr. tekstings spørsmålet i fjernsynet. 5) Finskens stilling som ikkje-indoeuropéisk språk har ein ikkje teke omsyn til.

Premiss for den fråsegna som fylgjer

Eg ser meg nøydd til å sjå framlegget ut frå tilhøva slik dei tér seg i Den tyske sambandsrepublikken nett no, og spesielt ut frå tilhøva i del-

staten Nordrhein-Westfalen, i og med at kulturstyremakta er desentralisert her i landet.

Fråsegna byggjer på den føresetnaden at det ikkje i nær framtid vert aktuelt å gå over til å finansiera undervisningsstillingar i nordiske språk i Vest-Tyskland — som no vert finansierte her — or nordiske midlar beinveges.

Fråsegna byggjer til slutt på den føresetnaden at målet må vera at omfanget av undervisningstilbodet i nordiske språk totalt sett vert halde ved lag, og at ingen tiltak må setjast i verk som kan føra til reduksjonar. Det må vidare vera ein føresetnad at det innbyrdes tilhøvet mellom dei nordiske språka utanlands ikkje vert skipla i den lei at dei sterke vert sterkare og dei veike tapar endå det vesle dei har.

Orientering om stoda her og no

I store drag fylgjer utgreiinga det oppsette Departementet ynskjer.

1. a) *Kort utgreiing om stoda for nordiske språk i Münster*

Nordisches Seminar ved universitetet i Münster er eit sjølvstendig institutt organisatorisk tilslutta *Fachbereich Germanistik*. Til instituttet er det knytt eit professorat i nordisk filologi, til professoratet ei assistentstilling, og dessutan lektorat i svensk (sidan 1962), dansk (sidan 1964) og norsk (sidan 1967). Undervisningstilbodet femner m. a. om grunnkurs i norrønt mål, emne frå norrøn filologi og frå norrøn litteratur, emne frå nordisk målsøge, emne frå nordisk litteratur både skilt etter nasjonallitteraturane og heilsleg, og i seinare tid også det ein kan kalla bakgrunns- og kulturkunnskap ("Landeskunde") for norsk og svensk. Attåt dette kjem det språkundervisning i svensk, dansk og norsk. Om studenttal: sjå under pkt. 2. Når ein ser bort frå den undervisninga lektorane driv, er tysk både undervisnings- og kommunikasjonsspråk; men på lag slik er stoda nok òg for "store" språkfag som engelsk og fransk her i landet.

b) *Studieskipnaden her*

Eg minner om at den tyske studieskipnaden krev to skulefag til lærareksamen (Staatsexamen); ein studerar dei to faga samstundes. Storparten av studentane tek sikte på lærareksamen og lærarstilling. I Nordrhein-Westfalen er *svensk* valfritt 2. framandspråk ved nokre få skular; såleis kan ein student avleggja eksamen i svensk som 3. fag til lærareksamen; full godkjenning for dette faget får dei såleis ikkje. Det skal vera fåre for at svensk kan missa denne serstoda. Dansk og norsk kan inngå i faget *Nordistik*, som kan gjennomførast på *Magister-* og *Doktor-*nivå (det siste svarar nærmast til ein laudabel cand. philol. hjå oss). Yrkesutsiktene er ringe i faget, så studenttilstrøyminga er lita.

c) *Stoda samanlikna med andre "små" språk*

Samanlikna med "småfaga" ved norske universitet under trefagsordninga står nordiske språk på grunn av studieskipnaden her overlag veikt. "Små" romanske språk profiterer på det kravet til alle som studerer eit romansk språk her at dei også skal skaffa seg eit minstemål av kunnskapar i eit anna romansk språk. Således vurderer eg stoda for nordiske språk som serskilt veik. Det er små (i praksis ingen) utsikter til at studentar i faget *Germanistik* kan få byta ut delar av sitt pensum, t. d. i eldre tyske språktrinn, med eit moderne nordisk språk.

2. *Norsken si stilling i høve hine nordiske måla*

Det store fleirtalet av studentar og andre som fylgjer undervisninga ved instituttet, er av ovannemnde grunnar "hobbystudentar", gjerne folk med sterke spesialinteresser. Til denne tid har berre to studentar gjort bruk av høvet til å ta svensk som 3. fag; men interessa skal vera stigande. Gjennomsnittleg kan det i kvart semester vera ikr. 100 studentar som fylgjer undervisninga i svensk, ikr. 40 i norsk og i dansk under 20. I siste semester låg tala høgare, for norsk totalt 58; det er for tidleg å seia om dette er uttrykk for nokon tendens.

Svensk dominerer i kraft av den gunstigare studieordninga, av at lektoratet har eksistert svært lenge med ein lektor i livsstilling, vedkomande går då òg inn for oppgåva med liv og sjel; vidare i kraft av all den stønad Svenska Institutet kan gje (her har utviklinga av pedagogisk gjennomtenkt undervisningsmaterieell ein heil del å seia: dette gjev nok større avkastning enn norske bokgåver), og endeleg i kraft av den sterke posisjonen Sverige har i tysk opinion, i alle høve mellom yngre menneske. Endeleg må det seiast at det frå svensk side vel òg vert lagt for dagen ein sterk *vilje* til å dominera, noko som kan gje seg ymse utslag.

Svensk har, så vidt eg kan sjå, ei dominerande stode i heile Vest-Tyskland. Undervisning i svensk vert det gjeve ved langt fleire universitet/høgskular enn tilsvarande for norsk og dansk. I delstatane Saarland, Niedersachsen, Rheinland-Pfalz og Baden-Württemberg finst det ikkje noko norsklektorat. Korleis stoda kan vera der norsk ikkje er representert, kan illustrerast ved ei liste over tilveksten i instituttbiblioteket for Nordisches Institut i Göttingen, (delstaten Niedersachsen) i 1974. Der skaffa dei seg heile 3 — tre — norske titlar og 94 — nittifire — svenske i det året.

3. *Det synet lærestaden/instituttet har på stoda*

Eg viser til vedlagde fråsegn frå prof. dr. Schottmann. Nordisches Seminar.

Eg finn grunn til å nemna serskilt her at ein lever i konstant frykt for innsparingar. T. d. er det grunn til å rekna ålvorleg med at universitetet kan koma til å stryka norsklektoratet og/eller dansklektoratet når åremålskontraktane går ut i 1977.

Det vil vera taktisk svært uklokt å venda seg til høgare universitets- eller andre styringsorgan i ei sak der sakspapira antyder at dei skandinaviske språka er innbyrdes utskiftelege.

Eg vonar samtlege norsklektorar i Vest-Tyskland har politisk gangsyn til å ha skjønna dette.

4. *Mitt syn på lærestaden/instituttet sitt syn*

Dette fell i store drag saman med prof. Schottmanns, jfr. vedlegg.

5—6. *Kommentar/vurdering av fremlegget*

a) *Det eksisterande tilbodet*

Av leden 1) ovanfor går det fram at dei studentane som søkjer undervisninga i nordiske språk i Münster, stort sétt gjer dette på si' av sine fagstudium og vanlegvis ut frå sterke personlege interesser.

Det er korkje ålment kjent eller utan vidare innlysande for folk i Tyskland at dei 3 skandinaviske språka er innbyrdes forståelege. Dette innsynet får studentane fyrst etter 2—3 semester.

Såleis er der meir enn tvilsamt om dei tre skandinaviske språka står i eit reelt konkurransetilhøve til einannan når det gjeld studenttilstrøyminga. Dei studentar som kjem til norskundervisninga for di dei har knytt personlege kontaktar i Noreg, ville truleg ikkje nærma seg instituttet eingong dersom norsken mangla der. Sameleis vil det vera med dei ikkje radt få som vil lesa Hamsun (eller Ibsen) på originalspråket, og dei som har vore på eller bur seg på ei feriereise til Noreg, vil vel slett ikkje gå i gang med svensk eller dansk. Studentar som arbeider med spesialelmne innanfor andre fag (geografi, jus o. dl.) kan heller ikkje ventast ha filologiske føresetnader for å tru dei kan ha hjelp av andre skandinaviske språk. Det vil turvast all verdsens propaganda for å brigda på denne stoda.

På offisielt hald vil ein finna mykje forståing for ein offisiell framstøyt i den lei at skandinaviske språk er innbyrdes forståelege. Her har ein eit godt argument for innsparing av stillingar. Dansk og norsk er dei veikaste partane her. Om endelykta kan ein døma sjølv.

Konklusjon: Slik stoda er i Vest-Tyskland i dag, er det ovleg sannsynleg at en freistnad på nordisk "hestehandel" av stillingar for å unngå "flere parallelle undervisningstilbud i skandinavisk ved samme universitet" vil føra til reduksjon både i tilbod og tilstrøyming, så ein ville på denne måten fylla det vilkåret at det "ville være urimelig om man i dagens situasjon skulle svekke undervisningstilbudet i og dermed kjennskapen til nordiske språk i de land vi har mest kontakt med".

b) Mogeleg koordinering av eventuelle nye stillingar

Prinsipielt må ein sjå ei prioritering og koordinering av nyoppretta stillingar som ein føremon frå nordisk synsstad, men det er vanskeleg å sjå at dette skal kunna skje innanfor Vest-Tyskland utan at tungtvegande taktiske motargument (sjå ovanfår) måtte gjerast gjeldande. Sjå òg nedanfor.

c) Samarbeid og koordinering av administrasjonen av lærestillingar i nordiske språk

Dette refererer til Utanriksdepartementets rundskriv til lektorane og ikkje til medlemsframlegget.

Det overskrifta antyder, kunne ein tenkja seg under den føresetnad at stillingane vart fullfinansierte or samt nordiske midlar, og at stillingsinstruksane tilplikta lærarane å kjenna eit visst ansvar også for hine nordiske landa og språka.

Skulle ei koordinering føra til oppretting av nye organ og nye stillingar til å administrera utanlandslærestillingane heimefrå, må eg klårt ta avstand frå tanken. Pengane kan mykje betre nyttast i direkte investeringar.

Då dei skandinaviske språka — så like dei enn er — krev undervisningsmiddel kvar for seg, er eit samarbeid på det praktisk-pedagogiske området vanskeleg å gjennomføra i praksis. Nett på dette omkvervet er vårt potensial så lite at det ville mona å sameina kreftene.

Emnet "Landeskunde" får aukande rom; på dette området måtte det vera mogeleg med koordinering og samarbeid over landegrensene.

7. Bør ein telja til eller ifrå: konklusjonar

Medlemsframlegget er uklårt i formuleringa.

Dersom det konkret siktar mot faktiske tilhøve i engelsktalande land,

og dersom det på denne måten kan bergast undervisningsstillingar i den delen av verda, må ein stø framlegget for så vidt som det gjeld dei landa. Ordlyden i framlegget er i den grad i utakt med forholda i Vest-Tyskland og andre land på Kontinentet, at det snautt kan kallas relevant.

Då det er overhangande fåre for at framlegg i denne lei andsynes tyske kulturstyremakter av økonomiske grunnar kan få leie skadeverknader, bør det i den mon dei vagt formulerte tiltaka er tenkte gjorde gjeldande for alle land utanom Norden, bestemt avvisast frå norsk side, ikkje minst av di talet på personar som lærer norsk står i fåre for å gå radikalt ned i Vest-Tyskland.

Münster i februar 1976

Jan E. Byberg

Lektor

BIHANG 6

Nordisches Institut der Universität, Kiel:

Tradisjonelt har faget "Nordistik" sin sterkeste stilling i Forbundsrepublikken Tyskland nettopp i Kiel. På grunn av Schleswig-Holsteins nære tilknytning til Danmark, har dansk en noe sterkere stilling enn de øvrige nordiske språk. Det vil f. eks. gå fram av studieplanen at dansk kan gå inn som hovedfag både til "Staatsexamen für Gymnasiallehrer" og til "Staatsexamen für Realschullehrer". Imidlertid har interessen for alle nordiske språk økt i de senere årene.

Den siste tids økonomiske problemer har også i Vest-Tyskland gjort det vanskelig å få nødvendig økonomisk støtte til å opprettholde universitetslektorater m. v. Vårt institutt er kjent med hvilke problemer bl. a. det danske og norske lektoratet i Hamburg har hatt. Selv om man her i Schleswig-Holstein også merker sparekniven, vil det neppe bli aktuelt f. eks. å nedlegge ett eller flere nordiske lektorater i overskuelig fremtid. I realiteten har "Nordistik" aldri hatt en så sterk stilling i Kiel som i øyeblikket. Tallet på fagstudenter er økende, og stadig flere studenter lærer ett eller flere av de nordiske språk ved siden av annet fagstudium. Nevnes må også at Universitetets "Sonderforschungsbereich 17" er knyttet til "Nordisches Institut" hvor seks forskere arbeider med Projekt B 12: "Beiträge von Kritikern, Übersetzern und literarischen Institutionen zur Rezeption skandinavischer Literatur von 1870—1914".

I prinsippet virker forslaget fra Nordisk Råd om en nordisk koordinering og prioritering av undervisningstilbudet i skandinavisk fornuftig, men slik situasjonen er i Kiel, bør forslaget for vårt vedkommende fra-rådes. Det utelukker ikke at tanken kan ha noe for seg ved andre læresteder.

Kiel, 17. februar 1976

John Landrø

Ruhr-Universität Bochum, Germanistisches Institut:*Forutsetninger for forslaget*

Det går klart fram av forslaget at det er økonomiske vanskeligheter, ved utenlandske læresteder som i de nordiske landene — der midlene til sendelektoratene er "gjenstand for sterke begrensninger", som danner forutsetningene for den foreslåtte samordningen. Særlig forestillingen om att det gjelder et "være, eller ikke være" synes å være sterk, siden man forestiller seg en prioritering av undervisningstilbudet som en mulig løsning. En slik prioritering betyr en inrømmelse til en politikk som går ut på å stramme inn på undervisnings-budsjettet, til fordel for andre poster, og vil i sig selv ikke kunne hindre at undervisningstilbudet i nordiske språk blir svekket — snarere tvert imot! Et "samordnet grunnlag for den framtidige innsats og aktivitet" kunne også legges opp for å hindre slike sparetiltak og svekkelsen som følger av dem. Som lektor Jan Byberg har påpekt, springer forslaget ut fra et rent teknokratisk synspunkt. Det det her gjelder, er å inrette seg etter omstendighetene, i stedet for å forandre på dem.

Forutsetninger for min uttalelse

Som Jan Byberg går jeg ut fra forholdene i Forbundsrepublikken, spesielt de i delstaten Nordrhein-Westfalen. Jeg regner heller ikke med at det i overskuelig framtid blir aktuelt å finansiere undervisningsstillinger i nordiske språk i Vest-Tyskland med midler fra Norden, men jeg tror den vesttyske kulturpolitikken kan gjøre det nødvendig med en sterkere understøttelse enn den som ytes idag. Dette gjelder først og fremst undervisningen i dansk og norsk — mens svensken står sterkt gjennom støtten fra Svenska Institutet, har man for de to andre språkene lite å holde seg til, og dette gir seg utslag i usikkerhet og manglende muligheter til å sette faget i respekt.

Mens man på tysk side går inn for reduksjoner som særlig må ramme små fag, skulle man i Nordisk Råd heller søke midler — ikke bare av økonomisk art — som var egnet til å øke undervisningstilbudet ved alle læresteder i utlandet.

I det følgende holder jeg meg til mønsteret Departementet har satt opp:

1. Situasjonen for nordiske språk i Bochum

— Instituttet for "Skandinavistik" er ikke selvstendig, men tilknyttet instituttet for tysk språk og litteratur, administrativt som økonomisk.

Til instituttet er det knyttet et professorat i nordisk filologi (siden 1972), en "Rat"-stilling (tilsvarende norsk universitetslektor), og et lektorat i svensk (siden 1968), og fra 1973 to "Lehraufträge" i dansk og norsk. Siden midlene ikke strekker til for å opprette to fulle lektorer, er min danske kollega og jeg blitt ansatt på en slags timelærerbasis: Vi underviser begge 6 timer i uken i semestret og blir honorert for denne og bare denne tiden, mens vi i realiteten utfører mye av det samme arbeidet som fast ansatte lektorer forpliktes til.

Undervisningstilbudet rommer grunnkurs i norrønt språk og littera-

tur, innføring i nyere tids språk- og litteraturhistorie/for de enkelte landene eller for hele området "Skandinavistik"/, dessuten seminarer over spesielle språklige eller litterære emner. Til dette kommer språkkursene, og kursene i "Landeskunde" der studentene skal lære å kjenne den politiske og kulturelle bakgrunnen for det de ellers tilegner seg i faget "Skandinavistik" — disse kurserne befinner seg enda på planleggingsstadiet.

Siden tysk og skandinavisk institutt her er ett, oppsøker mange tysk-studerende den skandinaviske avdelingen og deltar i kurs og seminarer, av denne grunn er undervisningsspråket tysk. De studenter som velger å ta skandinavisk som hovedfag kan gjøre dette innenfor rammen av faget tysk, dvs. de tar sine kurs over skandinaviske emner ved siden av sitt pensum i tysk (til en viss grad kan dette også skiftes ut) og skriver sin hovedoppgave til Staatsexamen (lærereksamen) over et tema som har relevanse for faget tysk som skandinavisk. Andre tar rent tysk hovedfag (pluss et eller to bifag) og søker så om å ta et skandinavisk fag som tilleggsfag. Svensk er det vanlige, men en søknad om å gå opp i norsk eller dansk ville ikke bli avvist.

Enkelte andre velger skandinavisk hovedfag uavhengig av tysk, disse kan ikke ta lærereksamen, men går opp til ren akademisk prøve — Magister eller Doktor-eksamen. Siden yrkesutsiktene er små (universitetslærer, forlagskonsulent, kringkastings-medarbeider o.l.), er det få som velger dette studiet.

2. Norsk i forhold til andre språk

— Norsk som dansk er nye fag i Bochum, mens svensk-lektoratet har eksistert så lenge som universitetet selv. Av dette følger at svensken står sterkest, med hensyn til bøker og annet undervisningsmateriale, men også i studentenes og de universitetsansattes bevissthet. For tiden er det mellom 50 og 100 som følger svenskundervisningen, mens det er mellom 20 og 30 som tar norsk, det samme i dansk. De fleste av disse studentene er såkalte hobby-studenter, som ofte følger undervisningen med liv og sjel, men som ikke har til hensikt å ta noen eksamen i faget. Svensken har størst popularitet fordi det her tilbys flere kurs (10—12 timer i uken), fordi lærematerialet er større og tildels bedre, tilbudet på reiser til og stipendier ved svenske læresteder likeså, og sannsynligvis fordi Sverige har sterkest posisjon i tyskopinion — noe som vel ikke minst skyldes svensk initiativ. Jeg sikter her til utstillinger, konserter, filmer og teaterforestillinger, — alle de kulturelle tiltak fra svensk side som, iallfall her i Vest-Tyskland, ikke etterfølges av norske eller danske myndigheter.

3—4. Lærestedets/lektorers vurdering

— Punkt tre og fire faller i min framstilling sammen, da vi på instituttet er av samme mening: Situasjonen for samtlige skandinaviske språk ved universitetet i Bochum er i øyeblikket usikker, for det første på grunn av myndighetenes sparepolitikk, for det andre på grunn av "numerus clausus" — ordningen i filologiske fag. — Sparepolitikken rammer alle fag, men siden småfagene står svakt på forhånd, kan de ikke "råd" til å miste en stilling eller to, slik som større fag kan. Skandinavisk institutt i Bochum befinner seg dessuten på et begynnerstadium, biblioteket må bygges ut, og annet utstyr som kart, bånd og båndspiller

først anskaffes, før det kan komme på tale å "prioritere". — Den nye opptaksordningen til fag som tysk (snart et "lukket" studium) fører med seg en ufrivillig og uønsket reduksjon av studenttallet på skandinaviske seksjon samtidig. Potensielle skandinaviske-studerenter er for det meste å finne blant tysk-studerende; blir det færre av dem, får vi også færre studenter ved vår avdeling. Om "Skandinavistik" var et selvstendig fag ved et selvstendig institutt, så det kanskje lysere ut, men dette er igjen utelukket av økonomiske grunner.

Siden stillingen er så usikker, sier jeg meg enig med Jan Byberg i at det ville være taktisk uklokt å vende seg til høyere universitets- eller andre styrings-organ i denne saken, der det fra Nordisk Råds side antydes at de skandinaviske språkene kan eller må skiftes ut gjenbyrdes.

5—6. *Kommentar/vurdering av forslaget*

— Som jag sa i innledningen, synes jeg forslaget er uegnet å løse problemene vi står overfor, siden det sikter på en mekanisk/teknisk løsning. Det skulle heller spørres hvorfor undervisningstilbudet i skandinaviske språk er så forskjellig fra sted til sted og fra land til land, dessuten hvorfor ett av dem, svensk, står så mye sterkere enn norsk og dansk. — — De studentene som studerer norsk/svensk/dansk har enten spesiell faglig interesse, eller like spesielle personlige grunner — ofte foreligger det dobbelt motivasjon, slik at studenten med norsk familie eller venner velger å studere norsk for så å gjøre dette til sitt hovedfag. Disse studentene, og dem er det ikke så få av, ville forlate instituttet om ikke *deres* fag var representert der. Og det kan være lang vei å gå til neste universitet der en skandinavisk lektor er å finne som underviser nettopp dette språket de søker. Slik er situasjonen allerede idag, prioriteringen ville bare gjøre den verre. Og til syvende og sist ville en få en reduksjon såvel i tilbud som i tilstrømning, selv bidra til svekkelsen i stedet for å hindre den.

Det eneste jeg vurderer positivt ved forslaget, er at det finnes folk som virkelig gjør seg tanker om undervisningstilbudet ved utenlandske læresteder, og de vanskelige arbeidsforholdene der. Situasjonen er alvorlig, og de enkelte sendelektorene har ikke mye å stille opp mot sparetiltak og andre former for innskrenkninger. Det er absolutt et behov for å få disse spørsmålene vurdert, og det er mulig at man i nordisk sammenheng i fellesskap kan legge opp "et samordnet grunnlag for den framtidige innsats og aktivitet." Men da måtte forholdene i de enkelte land først gjøres til gjenstand for en grundigere undersøkelse, og tiltakene måtte være av annen art, i det man gikk inn for å endre på de forholdene som nå rår og ikke å rette seg etter dem!

7. *Konklusjon*

— Forslaget ser først og fremst ut til å ta sikte på forholdene i engelsktalende land, og det er mulig at det der kan omsettes uten å volde skade. Her i Vest-Tyskland ville det høyst sannsynlig bare virke mot sin hensikt, og derfor tar jeg avstand fra det. Jeg synes forøvrig at det er betegnende at man i første omgang går ut fra forholdene i engelsktalende land og overser at nærmeste nabo i sør fører en kulturpolitikk som kan få alvorligere virkninger. En gang sto de skandinaviske språkene sterkt her i Tyskland; idag ville man uten videre ned-

legge lektoratene eller slå dem sammen, hvis man fra skandinavisk side inviterte til det.

Bonn, mars 1976

Kari Uecker

Lektor

BIHANG 8

**Seminar für Nordische Philologie und Germanische Altertumskunde,
Universität München:**

Ved Universität München er det et eget institutt for nordisk filologi med for tiden én professor, fire vitenskapelige assistenter, tre lektorer, en sekretær og en timelærer. Jeg er den eneste skandinav ved instituttet og har ansvaret for undervisning i norsk språk og litteratur. De to andre lektorene har ansvaret for henholdsvis svensk og islandsk/norrønt. Vi har ingen lektor for dansk, men undervisning i dansk språk gis av vår timelærer (Lehrbeauftragter). Assistentene driver dels undervisning, dels er de opptatt med andre oppgaver. Deres undervisning omfatter forskjellige fagemner innen norrønt, språkvitenskap, Landeskunde. — Lektorene har til nå hatt 10 timers undervisningsplikt pr. uke, men det foreligger nå planer om en betydelig utvidelse av undervisningsplikten. — Ved vårt institutt kan man ta magistergraden (Magisterprüfung) og/eller doktorgraden (Promotionsprüfung). — I dette vintersemesteret har vi en 70—80 studenter ved instituttet, de fleste er språkkursdeltakere, men ca. 20 studerer nordisk som fag. I inneværende semester blir det gitt 50 undervisningstimer pr. uke fordelt som følger: norrøn kultur/litteratur 10, norrønt språk 4, islandsk språk 4, dansk språk 4, svensk språk 8, norsk språk 8, nyere nordisk litteratur 8, innføringskurs 4.

Norskens plassering i forhold til de øvrige språk skulle, når det gjelder personell og undervisningstilbud, fremgå av det foran nevnte. Svensk språkundervisning blir besøkt av flest studenter, ca. 50 deltakere i dette semester, norsk av 32, dansk og islandsk av svært få. De forskjellige hoved- og proseminarer har et deltakerantall på fra en 3—4 til 10—12.

Som det fremgår av min beskrivelse foran er vårt institutt bra besatt med stillinger i forhold til søkningen av studenter. På grunn av det vel-dige område vårt fag dekker er tallet på ingen måte for stort. Skal vi kunne forske og drive en forsvarlig faglig undervisning innen de mange deldisipliner, trenger vi så absolutt våre stillinger. Instituttets ansvar er først og fremst å gi et solid vitenskapelig undervisningstilbud til de studenter som vil ta magister- og/eller doktorgraden hos oss, og til det trenger vi spesialister på de forskjellige fagområder. En nedskjæring av stillingene ville samtidig være en begrensning i det frie valg av studie- og forskningsobjekter. Når det gjelder språkkursene, særlig i svensk og norsk, blir de nå så bra besøkt at læremulighetene blir optimalt utnyttet. For mange studenter i hver gruppe begrenser som kjent den enkeltes øvingsmuligheter. Vi har også registrert en økning i studenttilstrømningen de to siste semestre, særlig i vinter. Dette kan henge sammen med at svært mange studier nå lukkes. — Vårt institutt er av den oppfatning at antall stillinger absolutt bør beholdes og når den økonomiske situasjon blir bedre, på nytt søke om å få et dansk lektorat.

Undertegnede lektor støtter vårt institutts vurdering av hvor viktig det er å holde et høyt og bredt vitenskapelig nivå. En konsentrasjon av lærekrefter og forskning i noen større byer har åpenbare fordeler både når det gjelder det samlede undervisningstilbud, det faglige miljø og biblioteksforhold. Det vil jo måtte bli dyrt å bygge opp et faglig forsvarlig bibliotek på flere steder. På den annen side innser jeg selvfølgelig at man kan diskutere hvorvidt det er hensiktsmessig å drive praktisk rettet språkundervisning i alle tre skandinaviske språk ved et og samme lærested. Man kunne vel tenke seg en alternering av undervisningstilbudet på dette område over noen semestre, men det betyr ikke at lektorene fra de andre skandinaviske land i de semestrene, da de ikke var pålagt praktisk språkundervisning, måtte bli arbeidsledige. Innen nordisk litteratur og språkvitenskap vil det være nok av emner å undervise i. En mulig løsning når det gjelder spredningstanken er selvfølgelig å legge en del av den praktiske språkundervisningen til byer som ligger i nærheten av den universitetsby hvor det finnes et godt utbygd institutt for nordisk filologi. Undervisningen i disse omkringliggende byer kunne så fordeles mellom de skandinaviske land etter en bestemt fordelingsnøkkel. En slik språkundervisning på flere steder vil nok øke motivasjonen for et fagstudium ved det sentrale institutt. Jeg mener derfor at en bør holde på og gjerne utbygge det forsknings- og undervisningsmiljø man i dag har ved enkelte universiteter. Her bør vel alle eller de fleste land i Norden være representert. I byer omkring disse sentrale institutter kan man så bygge ut et undervisningstilbud i de nordiske språk etter en nordisk koordinering og prioritering.

Forslaget fra Nordisk råd sikter mot å øke undervisningstilbudet i nordiske språk. Jeg støtter selvfølgelig alle bestrebelsene i den retning, men i den økonomiske situasjon vi befinner oss, hvor kulturministeriene og universitetsadministrasjonene prøver å spare penger og stillinger hvor det er mulig, bør en betenke seg grundig før en fra nordisk side nedlegger en stilling for om mulig å opprette en ny stilling et annet sted. En slik omlegging må jo foretas i samarbeid med de utenlandske universiteter. Ut fra min erfaring med og kjennskap til tyske forhold har jeg vanskelig for å tro at en slik koordinering mellom de nordiske land og tyske læresteder lett lar seg gjennomføre, i hvert fall i dagens situasjon. I en tid med en sterk internasjonalisering hvor de store nasjoner stadig utvider sin kulturelle innflytelse bør en ikke gå inn for en løsning som kan føre til at det oppstilte ønske om økt undervisningstilbud får en negativ virkning. Jeg har den faste overbevisning at de nordiske lands kultur og politiske samfunnsordning bare kan utøve en positiv virkning på tyske forhold; muligheten til kjennskap om Norden bør derfor ikke minskes.

Min konklusjon blir derfor at forslaget nok kan støttes, men på den betingelse at ingen stillinger nedlegges. Man bør vel av erfaring vite hvor vanskelig det er å få opprettet nye. Jeg forstår jo at forslaget fra Nordisk Råd vel har et økonomisk utgangspunkt med ønske om innsparing av penger. Jeg er ikke villig til å tillegge den økonomiske vurdering så stor vekt så lenge det kan være fare for en svekket nordisk innflytelse. Når dette forbehold er tatt, vil jeg støtte en konkret utforming av forslaget som sikter mot en sterk faglig konsentrasjon ved de nåværende godt utbygde læresteder i nordisk filologi og mot en

spredning av undervisningstilbudet i de nordiske språk i omkringliggende byer.

München, 1. mars 1976

Johs. Eide
Univ. lektor

BIHANG 9

Seminar für Nordische Philologie und Germanische Altertumskunde, Universität München:

Ved Universität Regensburg er det fra ca. 1971 blitt gitt i hovedsak praktisk opplaring i norsk språk. För den tid ble det undervist i svensk. Norsken horer ved dette universitet inn under Germanistisk Institutt og man kan ikke ta noen spesiell eksamen i norsk der. Ved siden av den praktiske språkundervisning har jeg i et par—tre semester holdt noen "Proseminar" innen norront og norsk litteratur. En bekreftelse på aktiv deltakelse ved slike seminar blir godkjent som en del av pensum til det germanistiske studium. Min stilling ved dette universitet er time-larer (Lehrbeauftragter) med dertil avlønning. Jeg har fått lønnskudd fra UD og reisetilskudd for reise mellom München og Regensburg fra universitetet der. Dagpenger har jeg ikke fått. Fra jeg overtok undervisningen i Regensburg sommeren 1974 har jeg pr. uke hatt 6 timers undervisning. På grunn av onske om innsparing av penger er jeg for sommersemesteret 1976 bare blitt tildelt 4 timer pr. uke. Student-sokningen har variert noe fra semester til semester, fra en 10—12 del-takere til noe over 30. I inneverende semester har jeg hatt 17 studenter. Universität Regensburg har en bra utbygd biblioteksavdeling for nordisk språk og litteratur som nok til nå har dekket behovet. Etter min vurdering skulle biblioteksforholdene og den nå opparbeidede tradisjon kunne danne et egnet utgangspunkt for en utvidelse på lengre sikt, selv om mulighetene til det i den naverende situasjon ikke er gode.

Når det gjelder den videre uttalelse til Nordisk Råds forslag, viser jeg til min utgreiing fra Universität München (*se ovan*).

München, 1. mars 1976

Johs. Eide

BIHANG 10

Skandinavische Abteilung, Deutsches Seminar, Universität Frankfurt:

— — — jeg synes Nordisk Råds forslag om koordinering er glimren-de — som idé. Men siden lektoratene i Forbundsrepublikken ikke fi-nansieres ved norske, men ved tyske midler, vil en slik ordning ikke la seg gjennomfore. I tilfellet Forbundsrepublikken er det de enkelte del-statene som betaler lektorenes lonn. Dessuten er lektoratene bundet til et bestemt universitet eller institutt. Jeg kan godt tenke meg jeg under "normale" omstendigheter ville ha provet å gå inn for Nordisk Råds forslag. Men på det naverende tidspunkt må det praktisk mulige tas meget alvorlig. Forslaget er urealistisk og må dessverre frarådes.

I delstaten Hessen er situasjonen ved universitetene slik at stillinger strykes i fleng og ledige stillinger ikke utlyses. Først så het det seg at dette bare var tenkt som en foreløpig ordning; men det er det ikke lenger noen som tror på.

Unnskyld at jeg ikke er gått inn på Deres spørsmål i riktig rekkefølge. Men jeg syntes det var best å ta hovedsaken først. Det står igjen å beskrive situasjonen for de nordiske språk ved dette universitet: det er tre lektorater (dansk, svensk og norsk); norsk og svensk står like sterkt, dansk noe svakere. Interessen for norsk — ikke minst for norsk litteratur — har øket, og det er flere studenter som har valgt et norsk emne for sitt magisterarbeide.

Frankfurt, 27. februar 1976

R. A. Hartner

BIHANG 11

Germanistisches Institut der Universität, Wien:

1. Ved universitetet i Wien undervises det for tiden i svensk, norsk og dansk. Fr. o. m. vintersemesteret 1973/74 t. o. m. sommersemesteret 1975 ble det dessuten undervist i islandsk.

Undervisningen i skandinaviske språk administreres under Germanistisk Institut ved universitetet her.

Det er vanskelig å komme med en felles vurdering av situasjonen for disse tre språk, bl. a. fordi kontakten mellom de enkelte lektorer delevis er mangelfull. Dermed blir ogsaa kjennskapet til de forholdene som ligger utenfor ens rekkevidde tilsvarende utilstrekkelige.

Likevel synes visse felles trekk å gjøre seg gjeldende:

Rent bortsett fra universitetets generelt positive holdning til skandinavisk i teorien, fører skandinavistikk en heller stemoderlig tilværelse i praksis. Plass- og utstyrmangel, samt tungvinne arbeidsforhold i sin alminnelighet gaar i særdeleshed ut over de skandinaviske språk. De mangelfulle tilstander merkes kanskje best for norsk og svensklektorene, siden disse utfører den vesentligste del av sitt arbeid paa universitetet. Den danske sendelektoren arbeider og underviser i sitt hjem. Ingen av lektorene har eget kontor. Svensklektoren deler kontor med en professor, norsklektoren har sin arbeidsplass sammen i værelset hvor minst 10 studenter arbeider. Det er rimelig at de overnevnte forhold vanskeliggjør arbeidet for alle impliserte parter, spesielt under samtaletimene. Ang. adgang til visuelle hjelpemidler, hjelp til maskinskrivearbeide o. a. sekretærarbeide, kommer de skandinaviske lektorene i siste rekke. Et hyppig forekommende fenomen er ogsaa at rommene som en underviser i eller benytter til arbeidsplass ofte er opptatt til møter og annen instituttvirksomhet.

Etter min mening bør disse forhold tas opp i forbindelse med behandling av forslaget.

2. Norsken inntar en mellomstilling i forhold til svensk og dansk. Det undervises 8 timer i uken i svensk, 6 timer i uken i norsk og 2 timer i dansk.

Gjennomsnittlig leser dobbelt saa mange svensk som norsk. Antall

danskstudenter har jeg ikke kjennskap til. Gjennomsnittstallet for norskstudentene er samlet ca. 25 pr. semester. Det ser ut til å være større stabilitet blant dem som studerer norsk, siden en forholdsvis større prosent av de studentene som begynner studiet hvert semester følger opp og tar eksamen ved semesterets slutt. En forholdsvis stor prosent av studentene på begynnerkurset går dessuten videre på fortsetterkursene.

Svensk og dansk har lengre tradisjoner ved universitet sammenlignet med norsken. En synes likevel å merke en sikkert voksende interesse for norsk, på tross av fagets korte levetid.

3. Universitetet er sparsomme med å gi opplysninger om hvordan skandinavistikk blir vurdert som helhet — samt hvor tungt et skandinavisk språk veies mot et annet. En kan likevel slutte at den alminnelige innstilling er positiv. På tross av en åpenbar stresset økonomisk situasjon med innsparing på flere hold, synes viljen til å opprettholde undervisning i skandinavistikk, i den utstrekning det er behov for det, å være til stede.

Samtidig merkes en viss labilitet overfor de forelesningsrekker, der hvor behovet enten er økende eller synkende. Tidligere er nevnt at islandsk er falt bort og norsk har fått innrømmet ytterligere 2 uketimer (fr. o. m. siste høstsemester).

En annen side ved saken: Det har vist seg mer enn en gang tidligere at de bevilgende myndigheter har satt seg imot universitetets positive holdning. Det impliserte ministerium har flere ganger holdt tilbake bevilgninger på tvers av universitetets prioriteringer. En må være forberedt på at dette kan skje igjen.

4. Jeg mener Universitetets holdning til problemkomplekset er nøktern, sunn og riktig og nødvendig for å opprettholde vår posisjon ved lærestedet her. Selv om den teoretisk positive innstillingen til dels ikke alltid stemmer overens med visse sider ved vår praktiske arbeidssituasjon, bør en tillegge det siste mindre betydning.

5+6. Jeg mener det er umulig å gi noe ensartet svar på disse punkter. Motivene bak interessen for skandinaviske språk er så vidt ulike. Besvarelsen av punkt 5+6 kan kun foretas om en prioriterer et enkelt lands interesser framfor et annets. Likeledes må en prioritere Universitetets ulike motiver for å drive undervisning i de ulike språk, samt studentenes høyst forskjellige motiv for å studere de aktuelle språk. Uten denne prioritering, vil Raadets forslag om koordinering, spesielt forslaget om prioritering sette de enkelte medlemslands interesser i et skarpt motsetningsforhold til hverandre. Koordinering er i praksis vanskelig gjennomførbart. Muligheten for å gjennomføre dette beror på det samlede og det enkeltvise undervisnings- og administrasjonsopplegget ved det enkelte lærested. Ved universitetet har vi forsøkt å undervise felles i norsk og svensk historie, språkhistorie og politiske forhold. Opplegget har imidlertid strandet på i første rekke manglende motivering hos studentene, dels også på så forskjellig språklig nivå hos de forskjellige studenter slik at utbyttet av det hele for noen var minimalt. Problemene som knytter seg til slik koordinering er mangfoldige, av administrativ, praktisk og ikke minst pedagogisk art. Generelt mener jeg at dette vanskelig lar seg gjennomføre.

7. Jeg mener forslaget bør støttes på betingelse av at en revurderer de naaværende forhold i intimt samarbeid med det enkelte læresteds

egenart og særlige interesser, samt tar hensyn til det enkelte medlemslands syn paa saken.

Wien, i februar 1976

Ingeborg Lackner

BIHANG 12

Háskóli Íslands:

Slik underteikna har forstått medlemsforslaget, må dette først og fremst vera aktuelt med omsyn til lærestader utanfor Norden, og grunnlaget mitt for å kunne uttala meg er dermed dårleg. Spørsmålet om koordinering og prioritering kan etter mi meining ikkje handsamast på same vis for det nordiske området som for land utanfor. Koordinering trengst i baa høve, men prioritering i den forstand at stillinger blir oppgjevne til fordel for andre nordiske stillinger i same land i Norden, må ein så vidt råd er unngå, ikkje minst på grunnlag av tanken om styrking og utvikling av nordisk samarbeid generelt.

Ved utforminga av svar på spørsmåla frå UD har eg hatt den innan-nordiske situasjonen for auga, og spesielt den islandske. Dei synspunkta som kjem fram kan difor tykkjast vera på sida av den aktuelle saka, men er viktige ved drøfting og fastlegging av ei nordisk samordning *innanfor* Norden.

Ved Háskóli Íslands, som er landets einaste universitet, er dei nordiske språka underviste som eige fag. Norsk er altså, ved sida av å vera ein obligatorisk del av faget islandsk, eit sjølvstendig fag som blir undervist på line med andre framandspråk.

Oppslutninga om studiet av dei nordiske språka er for tida god, og vil vel snarere kunne auke enn minke i åra som kjem. Dette heng særleg saman med at islendingane har lovfest allmenn opplæring i dansk, norsk eller svensk i grunnskulen så vel som i den høgere skolen, og at den enkelte skal kunne velge mellom dei som første framandspråk. Dette er også ein årsak til at det er urealistisk å tenke seg at eitt lands lektorat skulle kunne skjømte undervisninga av fleire nordiske språkfag samtidig. Slik tilhøve er på Island, ville koordinering først og fremst vera ønskjeleg med omsyn til tilsetjingsvilkåra til sendelektorane frå dei forskjellige nordiske landa. I dag er dei til dels ulikt stilte når det gjeld løn, pensjonsordning o. s. v., og det er både uheldig og unaturleg når dei gjer same arbeidsinnsats og dessutan er stasjonerte i Nordens Hus, der dei på sett og vis fungerer som *ei* gruppe, iallfall i ein del samanhangar.

Kanskje ville det vera lettare å få til ei samordning om sendelektorane var administrerte over departement som tilsvara kvarandre i respektive heimland, og ikkje *ein* over kulturdepartementet og ein annan over utanriksdepartementet, slik tilfellet er no. Ein kunne også tenkje seg ei løysing der lektorata var tekne ut av den noverande samanhangen og kom inn under det felles nordiske kulturbudsjettet, som anna nordisk kulturelt samarbeid.

Reykjavik, 17. februar 1976

Ingeborg Donali

BIHANG 13

Universitetet i Helsingfors:

Berre universitetet i Helsinki har nordiske lektorat. Universiteta i Åbo (2 stk.), Tammerfors, Jyväskylä, Uleåborg og Joensuu prøver alle saman å tilby kurs i norsk. Det same gjeld den nye svenske lærarhøgskulen i Vasa. Meir eller mindre tilfeldige lærarar står for undervisninga på desse stadene. Stort sett er tilhøva utfredsstillande for lærestaltane.

Nordisk samarbeid om undervisning i nordiske språk tek vel først og fremst sikte på andre land enn Norden. Grannane må vel kunna vera litt rauste når det gjeld deira eige land. Her i Finland må målet for norsk i første omgang vera eit reint norsk lektorat i kvar universitetsby. Lektorane i dei små universitetsbyane må kunna ta på seg oppgåver andre stader enn ved universitetet — t. d. vitjing på gymnas og i folkeakademi. Finland treng sårt til ein slik kontakt med Norden.

Norskundervisninga er ved finske universitet knytt til svenskstudiet. Tilbakegangen for svensk i seinere tid får automatisk verknader for norsk. Men samtidig merkar ein utanfor universiteta stigande interesse og behov for norsk. Språkinstitutt, offentlege institusjonar og vitskapslege institutt av ulikt slag melder seg som interesserte i kurs dersom det let seg gjera å arrangera slike. Ofte kan det finnast pengar til å finansiera einskilde kurs, men altfor uorganisert og tilfeldig til at det skulle kunna fungera som stillingar.

Helsingfors, 1. mars 1976

Turid Farbregd

BIHANG 14

University of Aberdeen:

Jeg holder meg systematisk til de punkter som ble satt opp som mønster for svar. Enkelte av dem fant jeg det mest naturlig å slå sammen.

1—2. Department of Scandinavian Studies, King's College, University of Aberdeen gir følgende muligheter for studier av nordiske språk:

- a) "Ordinary Degree" i svensk språk og litteratur (1 år);
- b) "Advanced Degree" i svensk språk og litteratur (2 år);
- c) "Honours Degree" i svensk språk, litteratur og nordisk språkhistorie (3 år). I den sistnevnte grad inngår et anselig pensum norsk og dansk. (Det undervises i dansk og norsk litteratur og oversettelse fra dansk/norsk til engelsk.)

d) Kurs i "Elementary Norwegian" (1 år) to timer pr. uke. Kurset har ingen eksamen og gir ingen spesifiserte kvalifikasjoner.

e) Norsk konversasjon en kveld i uken (ca. 2 timer). Hvem som helst, også ikke-studerende, kan komme til denne gruppen, bare de har et visst minimum av forkunnskaper.

Scandinavian Studies i Aberdeen har fire lærere: to britiske, en svensk og en norsk. Irene Scobbie, "head of department", underviser både i svensk og dansk.

3. Interesse for norsk språk og kultur i Aberdeen og omegn begynte å blomstre akkurat på et tidspunkt da universitetet hadde trang økonomi. Ved hjelp av finansielt tilskudd fra Norge var man i stand til å få i gang den norskundervisning som er nevnt under punkt 1—2, og planen var også å innføre gradvis "Ordinary, Advanced og Honours degrees" i norsk, altså gjøre norsk likeverdig med svensk, som på disse tre nivåer har vært drevet her i over 10 år. Fakultetet vil ikke tillate å starte "degree courses" hvis der ikke er minst to ansatte lærere for dem (slik at f. eks. den ene kan vikariere for den andre i tilfelle av sykdom). Da man ikke hadde nok penger til å ansette to lærere i norsk og man ikke kunne garantere vikarhjelp på annen måte heller, har planene om en utbygd norskundervisning inntil videre vært skrinlagt.

Imidlertid er her en stadig økende interesse for norsk og skandinaviske emner i det hele tatt. Høsten 1975 opprettet man et nytt "Centre for Nordic Studies", som er planlagt som et tverrfaglig forskningscenter: (*tryckes ej*). Her i Aberdeen ble også i fjor vår den første konferanse arrangert for universitetslærere i "Scandinavian Studies" i Storbritannia og Irland. Etter denne konferansen ble det dannet en "Interuniversity Committee of Scandinavian Studies" som hadde som målsetting å vurdere og evt. forandre organiseringen av skandinaviske studier i Storbritannia. På et møte i desember 1975 besluttet komitéen at man på lang sikt ville arbeide for et fellessenter for skandinaviske studier i Skottland, og Aberdeen syntes å peke seg ut som det gunstigste sted for dette senter.

Edward Wright, rektor ved Universitetet her, har også vist stor interesse for Norge og håper i løpet av dette år å reise på en good-will-turné til norske universiteter.

Alt i alt fins det altså interesse og muligheter for mange nye aktiviteter. Det som man mest av alt ønsker nå, er "degree"-kurs i norsk. Hvis Nordisk Råd kunne hjelpe til med dette ved a) finansiere en ny norskstilling eller b) garantere vikar hvis den eneste norsklærer av tvingende grunner måtte være fraværende for kort eller lang tid, kunne vi altså etablere norsk på samme nivå som svensk. Dermed kunne man tilfredsstille alle de studenter som ville ta norsk som del av sin universitetseksamen. Det fins i Skottland, på Shetland og Orknøyene skoler som underviser i norsk (f. eks. Kirkcaldy, Fife, Skottland, Anderson Institute, Shetland og The Academy, Stromness, Orknøyene). De som har gått på disse skolene, "sogner" naturlig til universitetet i Aberdeen. Det er ingen tvil om at mange av dem som har lært norsk i slike skoler ville ønsket å gå videre med faget på universitetet hvis det hadde eksistert et undervisningstilbud.

4. Som personlig kommentar vil jeg bare si at jeg i alt vesentlig støtter de planer og ønsker som jeg skisserte under punkt 3. Særlig mener jeg det ville vært en stor landevinning å få etablert et akademisk fullverdig norskstudium her.

5—6. Ut fra min personlige erfaring fra situasjonen i Aberdeen synes vel forslaget om "nordisk prioritering og koordinering" å ha både positive og negative sider. En felles nordisk administrasjon til å behandle utenlandsstillinger i skandinaviske språk kan sikkert være en bedre ordning enn den administrasjonsform som eksisterer i dag. De erfaringer vår instituttstyrer, Irene Scobbie, har gjort i sine bestrebelser på å få folk til stillinger her i Aberdeen, tyder på at en mer effektiv og samlet nordisk administrasjon ville vært en fordel. (Dette vil ikke si at

kontakten med Norge og hjelp derfra har vært dårlig, tvertimot!) Det eksisterer jo altså allerede her i Storbritannia en "Interuniversity Committee of Scandinavian Studies" (se punkt 3) som en tilsvarende nordisk kommitté kanskje kunne ha et fruktbart samarbeid med. Forslaget synes også å kunne innebære en bortrasjonalisering av stillinger som fra skotsk synspunkt ikke er ønskelig. Som det fremgår av pkt. 3, vil man altså på lang sikt gjerne utbygge og konsentrere undervisningen i skandinaviske språk i Skottland her i Aberdeen. Dette vil imidlertid ikke si at man ønsker å nedlegge undervisningen andre steder i landet.

7. Etter å ha diskutert saken en del med Irene Scobbie, synes jeg fremdeles det er svært vanskelig å si et definitivt ja eller nei til forslaget. Jeg kjenner ikke på langt nær nok detaljer i hele dette kompliserte mønster! Jeg håper imidlertid at de opplysninger jeg har kommet med kan være til en viss hjelp!

Aberdeen, 11. februar 1976

Solveig Dæhlin

BIHANG 15

The University of Newcastle upon Tyne:

1. Department of German and Scandinavian Studies ved University of Newcastle upon Tyne tilbyr kurs i dansk, norsk og svensk fra begynnerrtrinnet til M. A., og studentene har også innenfor disse fagene mulighet til å ta deleksamene i norrønt og de andre nordiske lands litteratur (inkludert finlandssvensk). Følgende opplegg eksisterer for dem som ønsker å studere nordisk:

a) Scandinavian (dansk, norsk eller svensk) Honours.

Varighet: 4 år, hvorav ett — fra 1976 av det andre studieåret — tilbringes i Danmark, Norge eller Sverige. I første og tredje år må studentene som tar 'Honours Scandinavian' også studere et bifag — 'Subsidiary Subject'.

b) 'Joint Honours'.

Varighet: 4 år. Studentene studerer også i dette tilfellet to fag, hvorav det ene er et nordisk språk, men her med like mye 'vekt' på begge fag. Det tredje året av studiet tilbringes utenlands, — halvparten av tiden i et av de nordiske landene, og f. eks. den andre halvparten i Tyskland, hvis de studerer tysk. (Tysk er hittil den eneste kombinasjonen vi har hatt med Scandinavian i Joint Honours.)

c) General Studies.

Varighet: Fra 1 til 3 år. Studentene som velger å ta et av de nordiske språkene, må her studere det på lik linje med to eller tre andre fag. (En B. A. i General Studies tar 3 år i alt.)

d) Subsidiary Subject.

Varighet: 1 eller 2 år. Studenter som tar et ikke-skandinavisk fag som sitt 'Honours Subject', kan ta dansk, norsk eller svensk det første eller de to første årene av studiet, sammen med sitt 'Honours Subject'.

e) Postgraduate Studies.

Dansk, norsk og svensk tilbyr hver for seg M. A.-kurs. Kurset er ettårig for heltidsstudenter og toårig for deltidsstudenter. Man kan også

ta en 'M. Litt.-degree' i et av de tre lands litteratur eller språk. Man skriver da en avhandling i løpet av minimum et år, men i motsetning til M. A.-studiet har M. Litt. ingen undervisning eller eksamen.

Lærere:	Dansk	Norsk	Svensk
Professorer	1	—	—
Fast ansatte 'lecturers' 'Lectors' (ansatt for bare ett år om gangen)	1	1	2 1/2 (delt med tysk)
Tillsammen:	3	2	3 1/2

Dessuten er det nylig blitt opprettet et lektorat i nordisk historie, men stillingen har ikke blitt fylt på grunn av universitetets dårlige finansielle situasjon.

3. Det er vanskelig å få noen konkrete opplysninger om instituttets vurdering av den nåværende eller framtidige situasjon. For øyeblikket er universitetene i Storbritannia under sterkt økonomisk press, og studenttallet er synkende, spesielt i språkfag. Imidlertid sier instituttbestyreren (Head of Department) at alle tre fag er likestilte i Newcastle, og at de også i fremtiden vil fortsette å være det.

4. For øyeblikket later det til at det er økt interesse for norskstudiet, iallfall i Newcastle, trass i den generelle tendensen med synkende studenttall, men det er umulig å si om dette er et forbigående eller varig fenomen.

5—7. Vi mener at nordisk samarbeid i prinsippet er positivt, men at det er vanskelig å ta stilling til medlemsforslaget i Nordisk Råd, siden det er noe vagt formulert og ikke sier mye om hvordan en prioritering og koordinering skal gjennomføres i praksis.

Newcastle, 25. februar 1976

Astrid Rudjord

BIHANG 16

United World College of the Atlantic:

I. Situasjonen for nordiske språk ved Atlantic College

Ved Atlantic College undervises de danske, svenske og norske elevene i sine respektive morsmål av skolens norske lektor. Det gis for tiden ingen undervisning i finsk, — de finske elevene driver selvstudium. Skolen har desverre ingen islandske elever. Hvert av de skandinaviske språkene undervises 8 timer i uken, tilsammen 24 timer. Skolen har 13 danske elever, 14 svenske, 13 norske og 7 finske. Den totale elevmasse er ca. 350 fra ca. 40 forskjellige nasjoner, og det vil si at omlag 13 % av elevmassen er nordisk. Elevene studerer til den internasjonale studenteksamen (International Baccalaureate).

I tillegg til morsmålsundervisningen gir den norske lektoren undervisning i norsk som fremmedspråk til en gruppe på 7 ikke-nordiske elever 3 timer i uken. Disse elevene tar ingen offisiell eksamen i norsk. 2 elever driver selvstudium av svensk, en av finsk språk.

Lektoren gir også forelesninger i nordisk litteratur på engelsk. Disse

forelesningene går inn som en del av skolens undervisningstilbud i den verdenslitterære del av pensum for engelsk morsmål.

For tiden er det bare det norske utenriksdepartement som yder tilskudd til de lønnsutgifter skolen har i forbindelse med lektoratet i skandinaviske studier.

Skolen antar at det er tilstrekkelig stor interesse for norsk som fremmedspråk til at det ville være ønskelig å sette igang med undervisning som kunne føre frem til IB-eksamen i norsk som B-språk på lavere nivå.

Skolen er rimelig bra utstyrt med bøker til morsmålsundervisningen, men mangler så og si fullstendig materiell for undervisning i norsk som fremmedspråk.

2. *Lektorens vurdering av situasjonen*

Det er min erfaring at det er få problemer forbundet med at svenske og danske elever får undervisning i sine respektive morsmål av en norsktalende lektor; både de svenske og danske elevene ser ut til å forstå norsk meget bra. Derimot er det svært vanskelig, for ikke å si umulig, å få de danske og svenske elever til å kommunisere med hverandre på sine morsmål. De påstår til stadighet at de ikke forstår hverandre, og foretrekker å samtale på engelsk.

Jeg er enig i skolens vurdering når det uttrykkes ønske om å bygge ut undervisningen av norsk som fremmedspråk. Dog vil jeg peke på visse praktiske vanskeligheter som en slik utbygging vil medføre. Som skandinavisk lektor ved Atlantic College har jeg omlag 27 timers språk/litteraturundervisning i uka, med dertil hørende forberedelses- og rettelarbeid. I tillegg til dette rådgivningstimer med enkeltelever, samt minimum 10 ukentlige timer med trening av elever og administrasjon av elevaktiviteter. Jeg vil ikke uten videre gjerne se dette arbeidsprogrammet ytterligere utbygget.

Forøvrig synes jeg at situasjonen på Atlantic College er et godt eksempel på hvordan undervisning i nordiske språk uten særlige vanskeligheter kan koordineres og bety en effektiv utnyttelse av ressurser.

Jeg ville derfor finne det rimelig om man støttet forslaget om en samlet nordisk prioritering og koordinering på dette området.

Ivar Lund-Mathiesen

Lektor

BIHANG 17

Institut fil. Germ. Collegium Novum, Ul. Marchlewokiez 12413 Poznań, Polen:

1) I Poznan drives for tiden hovedfagstudium med sikte på å utdanne magistre i løpet av 5 år i de fire nordiske språk: norsk, dansk, svensk og finsk. Studentene har fra 12—14 obligatoriske timer i nordiske språk, i litteratur og i realia pr. år, og de to siste år skal bl. a. brukes til en vitenskapelig hovedoppgave. Det ventes at studentene skal nå et høyt nivå, når det gjelder beherskelse av de resp. språk.

2) Norsk språk står i en meget sterk stilling, da et lektorat har vært besatt her så å si kontinuerlig i 12 år. Mange av de stedlige lærerkraftene kan norsk og har Norgesopphold bak seg, bl. annet sjefen, B. Piotrowski,

og to doktorgradsarbeider i norsk litteratur, om Bjørnson og om Vesaas, er i arbeid. I tillegg arbeider flere med moderne norsk historie. Ellers har en lærer ved instituttet, Rv. Awedyk, skrevet en komparativ studie i norsk-polsk fonologi og et annet tilsvarende arbeid i komparativ grammatikk er under arbeid av mgr. Klocek. Norsk må sies å stå i en særstilling da ingen tilsvarende arbeider er igang i de øvrige nordiske språk.

3) Instituttet her, det som omfatter all germansk filologi, venter seg mye av arbeidet med å grunnlegge permanente hovedfagstudier i skandinavistikk, og man planlegger faktisk å opprette et eget institutt, Instytut Skandynawistyki, fra og med 1977. Men det er klart at mye avhenger av hvor vellykket arbeidet med disse pionér-kullene viser seg å være. — Interessen for dette studium blant studentene må sies å være meget stor. Instituttet mener de kunne ha fylt 6 ganger så mange studie-plasser innenfor rammen av nordiske språk uten problemer.

4) Personlig mener jeg at nordiske, og i særdeleshet norsk, språk har en meget god prestisje her i Poznań. Men dersom vi skal være sikre på at dette enestående tiltaket skal bli permanent, må vi få til en rekke styrkingstiltak. Etter å ha konferert med mine tre nordiske kolleger, er jeg kommet fram til at det er spesielt på 3 måter vi kan utbedre situasjonen. For det første trenger vi sårt til studiemateriell, det være seg både bøker og lydbånd, og savnet vil merkes tydelig når arbeidet med vitenskapelige oppgaver skal ta til om et år. Nå vil vi trenge mye, god sekundærlitteratur. For det andre ville et professorat i nordiske språk her nede gi det vitenskapelige arbeidet et mer betryggende grunnlag. Her ville et fellesnordisk samarbeid være ideelt både faglig og økonomisk. For det tredje har vi lenge følt behovet for en tidsmessig kopieringsmaskin, og skal en skaffe midler til en fotokopimaskin uten at dette går for mye ut over andre bevilgninger, må nok her og en fellesnordisk innsats til. Jeg kunne legge til at anskaffelse av sekundærlitteratur og hovedfagstudenter er i høy grad et fellesanliggende også, da vi både her og hjemme i norden er avhengig av internordiske publikasjoner og et fellesbibliotek ville spare både penger og tid.

5) og 6). Forslaget om større spredning av nordiske lektorater og andre lærestillinger i f. eks. Polen stiller vi oss negative til når det gjelder høyere undervisning. Her er det både økonomiske, miljømessige og faglige fordeler som taler for at Poznan bygges ut til et sentrum for nordisk filologi. Denne oppfatning deler og i høy grad polske universitetsfolk. Her gjelder det å satse på kvalitet, slik at de uteksaminerte magistre selv kan bli velkvalifiserte spredere av nordiske språk og nordisk kultur. Dessuten er det ingen her i Polen som ser på en konkurranse innbyrdes mellom de nordiske språkene som noen fare, da studentgrunnlaget er så solid. Men når det gjelder undervisning på et lavere plan, la oss si, en, eller to-årig, elementærundervisning er det klart at forslaget har mye for seg.

Ved å bygge ut et større sentrum for høyere nordisk undervisning vil en dessuten spare mye økonomisk da mange anskaffelser ikke trenger å skje parallelt, men kan ytes i fellesskap.

Spørsmålet om en felles-nordisk administrasjon for de utsendte lærekreftene, har og vært drøftet, og her er også en avveining nødvendig. Rent administrativt/økonomisk er det nok best med en stedlig sjef som snakker godt polsk og som kjenner forholdene, men når det gjelder faglig samarbeid og planlegging av felles tiltak, innkøp og bestillinger hadde det vært gunstig med en ordning som tilsier f. eks. opprettelse av

et felles-faglig organ der sjefstillingen kunne gå på omgang mellom de utsendte kreftene. Stillingen burde medføre en viss godtgjørelse og den burde og innlemmes i et organisert samarbeid med den stedlige institutt-administratør.

7) Forslaget bør støttes når det gjelder spørsmålet om felles nordisk innsats for å utbygge undervisningstilbudet i nordiske språk, da dette sparer midler og samtidig gir bedre tilbud og bedre utnyttelse av tilveiebrakt utstyr. Men forslaget støttes ikke når det gjelder tanken om å spre de nordiske undervisningstilbudene i langt større grad, da dette ikke gavner utbyggingen av et høyere undervisningstilbud. Når det dreier seg om elementærundervisning kan en imidlertid støtte forslaget. Et forslag om å opprette en felles nordisk administrasjon ved lærestedene kan støttes i den grad det gjelder å behandle saker som de utsendte kreftene er kompetente til å ta seg av.

Poznań, 21. februar 1976

Olav Rykkja

BIHANG 18

Cité Internationale de l'Université de Paris, Maison de Norvège:

1) Kort beskrivelse av situasjonen for nordiske språk ved angjeldende lærested

Det gis undervisning i nordiske språk ved to av Paris' femten universiteter (hva dansk angår også ved et tredje). Det er sendelektor for alle fire språk, og disse sorterer administrativt under Université de Paris IV. De nordiske språk er "mineurs", d. v. s. at de vanligvis tas som støttefag til et større (språk)fag, ofte engelsk eller tysk. Det er imidlertid også mulig å ta nordiske språk som hovedfag til "maîtrise" (som til en viss grad kan sammenlignes med norsk cand-mag-eksamen) og til "Doctorat troisième cycle" (mer eller mindre sammenlignbar med hovedfag eller magistergrad). På Université de Paris IV er timetallet og undervisningstilbudet likt for dansk, svensk og norsk, islandsk har et noe annet opplegg og litt lavere timetall.

På det andre universitetet der det undervises i nordiske språk, Université de Paris III (Sorbonne Nouvelle), er undervisningen parallell med undervisningen på Paris IV, men tilbudet er noe mindre: Dansk undervises bare på første årstrinn, norsk bare på første og annet, islandsk ikke i det hele tatt. Svensk undervises på alle tre årstrinn. Undervisning i "nordisk sivilisasjon" og seminar for hovedfagsstudenter gis bare på Paris IV. Studenter som er innskrevet ved Paris III har imidlertid adgang til forelesningene på Paris IV, og har i praksis det samme undervisningstilbud. De kan også få samme faglige kompetanse. Nordisk på Paris III er nærmest organisert som en "filial" til Skandinavisk Institutt på Paris IV.

2) Norskens plassering i forhold til de øvrige språk

Som det vil framgå av ovenstående, har norsk akkurat det samme undervisningstilbud som svensk og dansk på Paris IV, mens tilbudet er noe mindre enn for svensk, noe større enn for dansk på Paris III. Som

nevnt har alle fire språk sendelektor, fast ansatt ved og administrativt tilknyttet Paris IV. Både dansk og svensk har en undervisningsassistent ved siden av sendelektoren, mens islandsk og norsk bare har sendelektor. Instituttbestyreren, professor Gravier, underviser i dansk, svensk og norsk litteratur, samt i ”skandinavisk sivilisasjon”, og han leder seminar for hovedfagsstudentene. Nestlederen, professor Boyer, underviser i dansk, svensk, islandsk og norsk litteratur samt i ”skandinavisk sivilisasjon”.

Med de variasjoner som er nevnt ovenfor kan en trygt si at alle de fire lands språk, litteratur og sivilisasjon er sidestilt i undervisningen ved universitetene i Paris. Studenttallet er så absolutt høyest i svensk, lavest i islandsk. Antall studenter i dansk og norsk er vel omtrent likt, men etter hva som ble sagt sist höst, skulle norsk for tiden ligge noe over og være litt mer stabilt. Slike variasjoner vil jeg anta jevner seg ut på sikt, og de er ikke i noe tilfelle markante.

3) *Forsök på beskrivning av lærestedets/instituttets vurdering av situasjonen nå og i tiden framover*

På grunn av min svangerskapspermisjon har jeg ikke hatt anledning til å diskutere Utenriksdepartementets henvendelse med mine overordnede. Min beskrivelse blir derfor höyst uoffisiell, og helt ut basert på det inntrykk jeg har kunnet danne meg gjennom de et og et halvt år jeg har vært sendelektor i Paris.

Jeg tör trygt si at tanken om en prioritering av/konsentrasjon om færre lektcrater og tilsvarende oppgivelse av andre, er fullstendig fremmed for ledelsen av Skandinavisk Institutt på Paris IV, og at en slik plan ville möte motstand. Når det gjelder undervisningstilbudet, tror jeg ledelsen for öyeblikket — og i överskuelig framtid — satser på status quo. Det eneste önske om forandring jeg har hört nevne, er ansettelse av en undervisningsassistent også i norsk, dette for å avlaste lektoren noe, idet norskelektoren har langt höyere timetall enn de andre ved instituttet. Så vidt jeg forstår, ville ansettelse av en assistent skje uten medvirkning fra norsk side og således bli en intern sak på Paris IV. Meg bekjent foreligger ingen konkrete planer. Det samlede studenttall i nordiske språk har vært synkende, noe så vel ledelse som lektorer selvsagt beklager sterkt. Dette gjelder særlig på Paris III, hvor situasjonen nærmer seg det katastrofale. Etter manges oppfatning — så vidt jeg har forstått også etter ledelsens — har dette sammenheng med at nordisk for noen år siden ble flyttet fra én del av Paris III til en annen. Grunnen den gang var ”uroligheter”. Undervisningen ble flyttet fra Censier, som ligger meget sentralt, til Asnières, som ligger utenfor Paris. På Asnières er for övrig studenttallet sterkt synkende for alle fag. Slik studieopplegget er, må det antas at studenter innskrevet på Paris III, som normalt ville ha valgt et nordisk språk som stöttefag, foretrekker å ta et annet stöttefag framfor å reise til forelesninger langt utenfor Paris, med det tidstap det medförer. Så vidt vites arbeider instituttledelsen for å få undervisningen i nordisk flyttet tilbake til Censier, i håp om at studenttallet vil öke igjen.

4) *Lektorenes egen vurdering av denne*

Min egen vurdering faller stort sett sammen med instituttledelsens. Jeg finner imidlertid grunn til å understreke att det er lite realistisk å regne med opprettelse av en assistentstilling til ved Paris IV. Det er

ingen tegn som tyder på en slik økning i studenttallet at dette ville vinne gehör hos universitetets ledelse. Derimot tror jeg på teorien om at en tilbakeflytting til Censier på Paris III ville føre til økning i studenttallet. Dette siste tror jeg vil bli den eneste endringen i tiden som kommer.

5) *Kommentar til forslaget om nordisk koordinering og prioritering*

Forslaget i sin nåværende form er etter min mening altfor lite konkret til at det er mulig å ta standpunkt til det. Prinsipielt bør man vel gå inn for samarbeid mellom de nordiske land når det gjelder forholdet til den øvrige verden, på de områder der dette er mulig. Fra norsk side bør man vel ta med i beregningen den sterke stilling (prestisje) Sverige har internasjonalt, noe som gjenspeiles i det faktum at de fleste studenter velger svensk når de skal lese et nordisk språk (Jeg har ingen konkrete tall, men meg bekjent er dette i alle fall gyldig hva Europa angår.) I fall en prioritering skulle medføre oppgivelse av enkelte lektorater og sterkere satsning på andre, ville det vel være naturlig å satse på de(t) språk som allerede hadde flest studenter? I hvor høy grad man i slike tilfelle skal ta "snevre" nasjonale hensyn, er en helt annen sak.

6) I Paris ville som sagt tanken om koordinering/prioritering — i fall det skulle innebære utbygning av undervisningen i enkelte språk *på bekostning* av andre — neppe vinne gehör. Som det forhåpentligvis har framgått av ovenstående, er Skandinavisk Institutt ved Université de Paris IV fast organisert og vel utbygd, og jeg tror jeg tør si at ledelsen vil sette alt inn på å beholde et noenlunde jevnbyrdig undervisningstilbud i alle fire språk. Antakelig ville ledelsen — i fall et eller flere sendelektorater skulle falle bort — forsøke å satse på lokale krefter for å opprettholde undervisningstilbudet som det nå er. Jeg tror også dette ville være realiserbart. Det ville langt fra være noen ideell løsning — bl. a. kunne man ikke sette samme krav til undervisningspersonalets utdannelse — men ledelsen ville foretrekke den framfor undervisning i færre språk.

7) *Bør forslaget støttes eller frarådes?*

Jeg går ut fra at svaret på dette spørsmålet utelukkende skal baseres på vurderingen av situasjonen ved det universitet der den enkelte lektor arbeider. Svaret for mitt vedkommende må derfor bli negativt. Det er vel også tvilsomt om medlemsforslaget er utarbeidet med tanke på så store universitetssentra som Paris, der et bredt og variert undervisningstilbud mer eller mindre er en selvfølge på alle fagområder.

Paris, 18. mars 1976

K. Myhre

BIHANG 19

U. E. R. des Langues Vivantes Etrangères Esplanade de la Paix, Caen:

1. Ved Universitetet i Caen dekker Skandinavisk Institutt undervisning i fire nordiske språk: dansk, islandsk, norsk og svensk, og på fire ulike nivåer. På fransk side er det ved instituttet ansatt én professor, to universitetslektorer (maîtrise-assistants) og en assistent (ikke fast rekrutte-

ringsstilling). I tillegg har instituttet en skandinavisk lektor for hvert av de fire språkene.

Det samlede antall studenter ved instituttet er nok noe synkende, lik som ved Det historisk-filosofiske fakultet generelt, men det må likevel sies å være anselig: 232 innskrevne pr. november 1975. Hva størrelsen angår, er derfor Skandinavisk Institutt ett betydelig institutt ved Universitetet i Caen, og sannsynligvis det største i sitt slag i Frankrike.

Skandinavisk Institutt i Caen er det eneste instituttet i Frankrike hvor det er mulig å oppnå *licence*-graden i skandinaviske språk. Man kan også i Caen skrive en hovedoppgave innenfor skandinavisk og oppnå en *maîtrise*, som gir en rett til å melde seg til *agrégation* (riktignok i et annet språk, fordi det med få unntak ikke undervises i skandinaviske språk i franske gymnas. *Agrégation* er nemlig en prøve man må igjennom for å få ansettelse i den høyere skolen eller ved universitetet). Det må her understrekes at muligheten til å ta en *licence* eller en *maîtrise* i skandinavisk er avhengig av at instituttet har en lektor for hvert språk. Lektorene utgjør nemlig halvparten av instituttets undervisningspersonell.

2. Norsk språk hevder seg godt "i konkurranse med" de tre andre nordiske språkene det undervises i i Caen. Det er nå innskrevet til sammen 50 studenter i norsk, 49 i dansk, 12 i islandsk og 51 i svensk, og dette gjelder bare den rent språklige undervisningen.

Ledelsen ved Skandinavisk Institutt i Caen har alltid sørget for fullstendig likevekt mellom de fire representerte språkene. På samme vis gis det heller ingen undervisningstilbud i ett lands litteratur eller sivilisasjon uten at de samme tilbud gis for de andre skandinaviske lands litteratur eller sivilisasjon. Selvsagt vil studenttilstrømningen til et fag variere, men det skyldes mange tilfeldige forhold, først og fremst timeplanen. Å sløyfe ett eller flere lektorater ville imidlertid innebære et planmessig brudd med den likevektspolitikken som hittil har vært ført, og som vært basert på en god arbeidsdeling mellom de franske lærerne og lektorene.

3. Den franske staben ved Skandinavisk Institutt er ikke fornøyd med forholdene slik de nå er, og med hensyn til fremtiden råder det nok en viss pessimisme. Hele det franske undervisningssystem undergår for tiden stadige forandringer, og mye tyder på at Skandinavisk Institutt — sammen med andre "perifære" institutter — fremover vil måtte kjempe hardere for sin eksistens (d. v. s. for å få de nødvendige bevilgninger). Likevel hersker det ingen katastrofestemning ved instituttet. Av og til gjelder det nemlig bare om å finne gunstige tolkninger av de nye regelverkene.

4. I den grad jeg har oversikt over nye lover og økonomiske og administrative forhold, samsvarer min vurdering av instituttets stilling med den franske stabens.

La det her være sagt at de fire nordiske lektoratene er en svært viktig støtte i instituttets "kamp for tilværelsen". Det betyr mye at det er fire lektorer, at de har fullført embetseksamen i sine hjemland og — særlig — at de har et så nært samarbeid med kulturavdelingene i sin hjemlands utenriksdepartementer. Alt dette styrker opplagt instituttets posisjon utad.

5. og 6. Det virker innlysende at det ville være "urimelig om man i dagens situasjon skulle svekke undervisningstilbudet i og dermed kjennskapen til nordisk språk (. . .)".

Hvis dagens tilbud skal opprettholdes, er likevel ensidige nordiske initiativ langt fra tilstrekkelige. Det som til sjuende og sist teller, er at den franske studieordningen gir gode muligheter for nordiske studier, og at bevilgningene til eksisterende stilling og læresteder ikke reduseres.

Etter mitt syn ville rasjonaliseringstendensene på fransk hold bare stimuleres ved at nordiske land konsentrerte sin innsats omkring færre stillinger, eller eventuelt bidro til å minske (d. v. s. svekke) eksisterende institutter ved å spre de nordiske lektoratene på flere læresteder. I Frankrike kunne resultatet lett bli at man til slutt bare hadde ett virkelig nordisk læresenter, og det ville naturligvis ligge i Paris.

Dessuten skal vi ikke glemme at noen mer eller mindre isolerte nordiske undervisere rundt omkring ved provins-universitetene ville få store vanskeligheter med å få støtte blant de franske kollegaene i kontroversielle saker, og i den konkurranse om studenter og bevilgninger som alt i dag er et faktum.

Jeg vil også minne om at tittelen "lektor" i Frankrike nærmest betegner "innfødt hjelpeleerer i praktisk språkbruk". Og en lektor har etter loven ikke rett til å eksaminere og rette eksamensoppgaver. Det er enda en grunn til at de nordiske lektorene ikke bør isoleres ved flere mindre universiteter.

Endelig kan det spørres om de nordiske land er tjent med å la seg representere under ett i utlandet. Vil ikke det bare øke den rådende tendens til å slå dem nyanseløst sammen? For Norges vedkommende er jeg redd en sløyfing av lektoratet i Caen (for nå bare å ta det) ville innebære at Norge ble redusert til sin eksistens på kartet over Norden.

Tanken om at det kan virke noe flott å opprettholde en undervisningsstilling for et begrenset antall studenter, er meg selvsagt ikke fremmed, og det er vel denne tanken som har ført til forslaget i Nordisk Råd. Likevel: Hvem vet om ikke noen av studentene ved Skandinavisk Institutt en dag får viktige stillinger i fransk politikk og eller næringsliv, eller iallfall i undervisningssektoren? For övrig er jo lektoren noe mer enn en underviser. Han står også til disposisjon som foredragsholder og er i det hele tatt sitt lands representant på lærestedet.

7. Som det har fremgått, er jeg derfor sterkt imot at den nordiske innsatsen konsentreres om færre språk (i hvert fall i Caen, som er mitt vurderingsutgangspunkt).

Hva angår forslaget om en felles nordisk administrering av de nordiske lektorstillingene, skjønner jeg ikke egentlig hva det skulle innebære. Men også det ville vel føre til at man sløyfet stillinger dersom tilstrømmingen av studenter i en periode skulle avta.

8. Jeg finner det på sin plass å nevne her at de franske myndigheter nettopp har fremlagt en rapport om de utenlandske lektorers stilling i Frankrike. En av hovedkonklusjonene er at lektorenes arbeid er av meget stor betydning for språkinstituttene ved universitetene.

9. Ledelsen ved Skandinavisk Institutt i Caen ber meg opplyse at den er noe forbauset over at den ikke har blitt kontaktet direkte i forbindelse med denne rundspørringen. Jeg er også bedt om å si at dersom de nordiske land skulle gå til det skritt å sløyfe stillinger ved Universitetet i Caen, ville det sette hele Skandinaviske Instituttets eksistens i fare.

10. Selv om det ikke hörer direkte hjemme i denne sammenheng, tillater jeg meg å påpeke til slutt hvilken voldsom betydning det har at nordiske böker oversettes til fransk og anmeldes i den anerkjente pressen. Det skulle være nok å nevne den utrolige suksess Mosse Jörgensens bok om forsöksgymnaset har fått.

Caen, i februar 1976

Per Buvik

Section norvégienne, Lycée Corneille, Rouen:

Som Departementet er klar over, faller ikke norskundervisningen ved Lycée Corneille inn under samme betingelser som norskundervisningen ved franske universiteter. Norsklektorens hovedoppgave er å undervise de norske elevene ved lycéet i norsk og fransk og ellers lede den norske seksjonen. På grunn av de spesielle forholdene ved Lycée Corneille, vil ikke alle punktene i Departementets forespørsel kunne besvares.

1. Kurset i norsk på Lycée Corneille er i første rekke et tilbud til alle gymnasiaster i l'Academie de Rouen. Ikke-gymnasiaster kan aksepteres dersom de a) er tidligere elever ved kurset b) dersom de har en spesiell tilknytning til Norge. Skolens rektor må søke Akademiet i hvert enkelt tilfelle for elever av denne kategorien.

Hovedmengden av elevene består følgelig av gymnasiaster. Det blir undervist 3 timer pr. uke, 2 timer for begynnere og 1 time for viderekommande. På begynnerkurset går det for tiden ca. 30 elever; på kurset for viderekommande 7, hvorav 3 er ikke-gymnasiaster. Kurset blir betalt av den franske stat. Pensumet er ikke fast, unntatt for de gymnasiastene som velger norsk som 3. fremmedspråk til baccalauréat. For begynnere er undervisningen lagt opp rundt Harry Persons "Manuel de Norvègien", for de viderekommande er den basert på artikler og skjønnlitterært stoff. Konversasjon inngår som en naturlig del på begge trinn.

2. Norsk er det eneste skandinaviske språk som undervises i Rouen i offentlig regi. L'Institut Danois driver et kurs i dansk, men det er ingen konkurranse mellom norsk og dansk. Men noe samarbeid er det heller ikke.

3. Lycee Corneilles ledelse ser positivt på at det gis norskundervisning ved lycéet og er interessert i å opprettholde den. Akademiet har derimot villet redusere timetallet fordi det er innført nye regler for elevantall pr. klasse for kurs av denne kategorien. Det er derfor ikke håp om at skolen eller Akademiet vil ta et initiativ for å styrke norskundervisningen i Rouen.

4. For øyeblikket er elevtallet tilfredsstillende, selv om en kunne ønske seg flere elever på kurset for viderekommande. Det er mange årsaker til at få elever fortsetter etter det første året; den viktigste er kanskje at norsk bare er akseptert som 3. valgfrie fremmedspråk som har koeffisient 0 og bare gir plusspoeng over 10 til baccalauréat. En annen viktig årsak er det lave timetallet, som naturlig nok fører til et magert utbytte. Mangel på brukbare læremidler virker også hemmende, både på elev og lærer.

Slik er den nåværende situasjonen. Det er selvsagt ønskelig, og det burde være mulig, å forbedre den. Dersom norsk kunne bli anerkjent som 2. fremmedspråk ved franske gymnas, ville uhyre meget være vunnet. Men det er vel lite håp om det, selv med felles nordiske forhandlinger med franske skolemyndigheter.

Derimot ville det være ønskelig med et norsk initiativ for å gjøre kurset åpent for alle interesserte. Jeg har forsøkt å gjøre det på egen hånd, men det viser seg at det er nødvendig med en offisiell henvendelse til l'Academie de Rouen.

Punkt 4., 5., og 6. tillater jeg meg ikke å besvare, fordi jeg ikke har

den nødvendige erfaringen, og fordi spørsmålet om en eventuell koordinering ikke er aktuelt i Rouen.

Jeg vil tilslutt tillate meg å peke på at den norskundervisningen som tilbys ved Lycée Corneille er av en spesiell karakter i og med at den ikke i første rekke henvender seg til språkstudenter, men til gymnasiaster og studenter av alle kategorier. Norsk språk og kultur har gode vekstmuligheter i Rouen på grunn av den norske seksjonen ved Lycée Corneille og på grunn av en relativt stor skandinavisk koloni. Med offisiell støtte skulle det derfor være mulig å øke undervisnings- og informasjonstilbudet ytterligere.

Rouen, 23. februar 1976

Oscar Fr. Rostrup

BIHANG 21

Universite des Sciences Humaines, Faculté des Langues, Litteratures et Civilisations Etrangères, Institut d'Etudes Scandinaves, Strasbourg-Cedex:

Ved universitetet i Strasbourg finnes det et undervisningstilbud i tre nordiske språk idet både Norge, Sverige og Danmark er representert med hver sin sendelektor.

Av lektoratene er det norske eldst, det har vært undervist i norsk i Strasbourg i over 50 år. Ellers er det svensk som er best utdanningsmessig underbygget. Instituttets sjef, Guy Vogelweith, har oppholdt seg i Sverige og skrevet en avhandling om Strindberg og hans assistent, fru Kessler, er svensk født. Selv om de begge to underviser innen alle tre områder, på fransk, vil tyngdepunktet selvfølgelig ligge der de har bredest kunnskaper.

Hva fordelingen av studentene angår, så går hovedmassen av gode grunner til svensk. Mellom norsk og dansk veksler det, alt etter konjunktorene. Forøvrig har studenttallet de siste årene svinget sterkt. For noen ganske få år siden var kullene så store i alle tre språk at de mer enn rettferdiggjorde investeringene, de siste årene har det vært så få at man kan lure på om tilbudet ikke koster mer enn man får igjen for det. iallfall kvantitativt. Hvordan det vil bli i fremtiden er umulig å si. Våre konjunkturer svinger med resten av universitetets, og hvordan det går med universitetene i den nærmeste fremtid avhenger i den høyeste grad av den generelle økonomiske situasjon.

Hva norske angår, har vi de siste årene tapt litt til dansk. Norges nei til Fellesmarkedet slo ut med en gang og dessuten har vi ingen Kierkegaard, noe som har en viss betydning i et land hvor man fremdeles studerer filosofi. Vi har rett og slett mindre intellektuell prestisje, som vi har mindre sosialreformatrisk prestisje i konkurransen med Sverige. Vi har en liten fordel fordi norsk er et sånt utmerket mellomspråk, men det er jo ikke noe man kan sette opp på en rekrutteringsplakat, det ville blant annet være illojalt.

Jeg vil gjerne snakke litt om norsk før jeg kommer inn på skandinaviske samarbeidsspørsmål. Norges stilling som minstebror i forsamlingen

holder vel egentlig på å forandre seg, og jeg tror det kunne være på sin plass om noen satte seg ned og tenkte på hvilket ansikt det kan være hensiktsmessig at Norge viser utlandet på læresteder som våre. Vi får nok studenter på natur og folklore, men vi ville utvilsomt vinne på også å kunne presentere oss som et likeverdig medlem av det progressive Skandinavia med muligheter for foregangstiltak på mange områder og også for nye og berikende problemstillinger. Det er vel ikke feil å si at det er i Norge mange ting skjer, for øyeblikket. Hittil har den siden av saken vært avhengig av hvor flinke våre studenter blir til å lese avis-artikler og av hvilke bevilgninger vi har for å få dem fotokopiert. Vi får en del materiale fra ambassaden, men noen uttenkt plan finnes det vel ikke for oss. Hva om man kunne få trykket opp det som fra tid til annen sies om oss i utenlandsk presse, i vårt tilfelle i fransk?

Dette som en innledning til det jeg har å si til ideen om skandinavisk samarbeid. Ett felles lektorat i historie er utvilsomt en glimrende ide, forutsatt at et utenlandsk universitet er interessert i å bruke annet enn egne krefter på et slikt felt. Ideelt sett er det vel nemlig våre studenter som burde få slike stillinger, det vil si de studentene som vi former i skandinavisk og som burde kunne finne passende utfoldelseområder for sine kunnskaper. Det samme gjelder lektorater i litteratur, i samfunns-kunnskap.

Når det gjelder samfunnskunnskap vil jeg forøvrig komme med et forbehold. (På fransk heter det sivilisasjon.) Hvis Nordisk Råd tenker på en rasjonalisering av lektoratene for å spare penger i en periode hvor alle bevilgninger er knappe, er det selvfølgelig ingen grunn til å argumentere. Hvis de derimot mener at *en* nordisk lektor kan gjøre jobben for de andre, så må de gå inn for å utdanne folk som *kan* gjøre det. Sannheten er at vi vet nokså lite om hverandre, at vi *er* ulike og at vi bruker mer eller mindre av vår tid på å prøve å formidle våre studenter at det nettopp i vårt land finnes et moderne paradisi eller en høyere bevissthet, noe som for intellektuelle kommer ut på ett. Hvis vi kunne oppdras til bredere nordisk forståelse, ville det være glimrende, også for våre studenter som ofte svarer på vår intoleranse med sin egen. Men da må man utdanne folk som har reelle kunnskaper om nordisk særegenhet og ikke bare kurser i språkvitenskap og litteraturhistorie. (En historiker er ingen dårlig idee, men det er språklektoratene det dreier seg om her.)

Vår utdanningsbakgrunn er forøvrig ikke helt den samme, og ikke våre lønninger heller. Hvem skal byttes ut med hvem, og på hvilke premisser? En virkelig skandinav som har gått inn for å bli det, fortjener vel i det minste dansk lønn. Og hva skal gjøres med det som vel er et underforstått premiss, nemlig at lektoratene, iallefall for danskene, fungerer som universitetsstipendiater?

Hvis det dreier seg om virkelig skandinavisk samarbeid og ikke bare om økonomi, vil jeg gjerne få fremlegge et par ideer. Det er ikke sikkert at man øker interessen for noe som helst ved å rasjonalisere. En student som har lyst til å studere dansk, går ikke nødvendigvis i gang med norsk fordi det er det tilbudet han har ved det universitetet han studerer. Og det at man legger ned et dansk lektorat i Nancy, er ingen garanti for at man får flere svenskstudenter for eksempel i Rennes. Det vil si, det er ikke sikkert at vinningen kvantitativt blir særlig stor. Overfor utenlandsk universitetsadministrasjon tror jeg forøvrig vi står sterkere som komplette institutter enn som enslige lektorater. Å rasjonalisere oss er vel også å slå bena under våre sjefer, og begrense våre studenters allerede minimale sjanser til å gjøre karriere på våre felt.

Dessuten er det et spørsmål om hva man mener med skandinavisk samarbeid, det vil si hvem det er som skal samarbeide og hvem det er som skal ha gleden av det. Er det vi som skal samarbeide mellom oss til vår — økonomiske — fordel, eller er det våre utenlandske studenter som skal kunne nyte godt av det vi har å by dem. Hvis jeg tviler på skandinavens nåværende muligheter for å gjøre fyllest for hverandre, så tviler jeg ikke på at vi kan utføre en del ting sammen. Når vi har fått våre studenter over førstetrinnet, oppdager de gjerne, med litt hjelp, at de dermed har muligheten for å bli skandinaver og noen av dem blir det. Vi har studenter som for eksempel lærer svensk og så går videre med dansk, på høyeste trinn. Det er folk som trives hos oss nettopp fordi vi har et representativt tilbud. Men det forutsetter at vi og våre aviser er det, at det finnes et skandinavisk miljø. Hva skulle forøvrig skje med våre biblioteker om vi blir regruppet og rasjonalisert, de som bare er levende fordi vi er der for å formidle dem?

Vi arbeider med en idee i Strasbourg som i høyeste grad er nordisk. Vi skal forsøke å få i stand en intern publikasjon, et stensilert hefte som skal komme ut tre eller fire ganger i året. Vi skal blant annet bruke det til å trykke opp noen av våre studentarbeider, har vi ikke kvantitet for øyeblikket så har vi nemlig kvalitet. Studentene skriver essays om folk som Vesaas eller Seeberg, og det hender de oversetter når det er behov for en tekst på fransk. Vi skal dessuten presentere det vi etterhvert får av nye bøker, for eksempel Mosse Jørgensens bok om forsøkskgymnaset som vi har på fransk og norsk. Vi har også tenkt å utnytte de studentene vi til enhver tid har i de forskjellige nordiske land, be dem om bidrag og formidle adresser. (Det er så vidt jeg vet fem i Norge for øyeblikket hvorav en tidligere svenskstuderende som er medisinerkandidat i Nord-Norge.) Jeg går ut fra at vi får det vi trenger av penger til papir og stensiler, men det er kanskje den typen tiltak Nordisk Råd kunne støtte oss med.

Jeg kunne også tenke meg en annen form for aktiv interesse fra Rådets side. Som det kommer klart frem, er vår topp svært spesialisert, hos oss er sjefen "svenske", i Lyon er hun "dansk". Svært ofte er de fra forje århundre. Kunne det ikke være mulig å gi våre franske skrivebordintellektuelle en sjanse til å lære Skandinavia å kjenne, å gi dem stipendier eller samle dem i en nordisk ramme. Det ville kunne gi samarbeidet på instituttene en bredere basis.

Min reaksjon på Nordisk Råds forslag er altså at det må være bedre å konsolidere de institutter og stillinger som allerede finnes og ellers vente på bedre tider. Det er ikke sagt at det hersker noen utbredt ønske om skandinavisk ved alle franske universiteter. Slike behov opparbeides og det er vel mest realistisk for øyeblikket å holde stand ved allerede eksisterende institutter. Hjelp oss til å drive nordisk samarbeid i marken til glede for de menneskene vår undervisning er beregnet på så får vi se hva som kan komme ut av skandinavisk-kyndige mennesker på langt sikt.

Dessuten er det et annet aspekt som gjelder de nordiske land på individuell basis. Når lektorene fungerer, det vil si når de ikke er for sjåvinistiske eller lengter alt for mye hjem, er de faktisk en ganske god utenriksrepresentasjon. Vi kommer i direkte kontakt med unge mennesker i utvikling og vi formidler et bilde av en sivilisasjon vi tror på. Jeg tror det kan ha en viss betydning ut over all offisiell diplomatisk eller kommersiell representasjon. Dessuten betyr det vel også noe å ha folk i pos-

ter i utlandet noen år. At noen skandinaver lærer å fungere på egen, nordisk og internasjonal basis i levende miljøer beriker vel også våre egne land.

Jeg mener altså at Nordisk Råds forslag i den formen det foreligger, bør frarådes.

Strasbourg, 21. februar 1976

Kari Røchringer

BIHANG 22

Université Lyon, U. E. R. Sciences du Langage et des Moyens d'Expression:

1. Ved Universitetet i Lyon undervises det i svensk, dansk og norsk. Lærerstaben består av Professor Erica Simon, instituttets leder, som underviser i skandinaviske samfunnsforhold, François-Noël Simoneau, som tar seg av instituttets daglige drift og som har svensk som sitt speciale, en svensk, en dansk og en norsk lektor, samt to assistenter (franske). Disse siste tar seg av språklaboratoriene, henholdsvis i norsk og dansk. Svensk har flest studenter, ca 60 innskrevne studenter i år, mens norsk og dansk har omtrent like mange, ca 35—40 innskrevne studenter hver. Undervisningen går over to år, med mulighet for et tredje, hvor man oppnår et "certificat de norvégien/danois/suédois". Den skandinaviske seksjonen sorterer under tyskseksjonen og må finne seg i å komme i annen rekke når det gjelder plassering av timene. For et par år siden forekom det visse gnisninger, men nå er samarbeidet utmerket.

2. De tre skandinaviske språk følger samme undervisningsopplegg, og det foregår overhodet ingen rivalisering mellom språkene. Snarere tvert imot. Da jeg begynte som sendelektor for tre år siden, var det norske studenttallet katastrofalt lavt (to studenter på tredje år og en eneste på annet år). Under innskrivningen gjorde den svenske og danske lektor alt som stod i deres makt for å overbevise studentene om at det var klokest å velge norsk. Dette gjorde de altså på bekostning av sine egne studenttall. Man anså at *en svekking av norskens posisjon ville bety en generell svekking av den skandinaviske seksjonen som sådan*.

3. Universitetet i Lyon er inne i en økonomisk krise. Det foregår stadig innstramninger på budsjettet, men de skandinaviske språk har hittill ikke blitt berørt. Man har derfor en følelse av at man egentlig ikke sitter særlig fast i stolen. Undervisningsmessig derimot har jeg inntrykk av at det hele fungerer tilfredsstillende. Det var imidlertid å ønske at vi kunne tilby en form for forskningsmiljø. Hvis studentene ønsker å forsette ut over de tre år, er de henvist til å fortsette ved et annet universitet. Dette gjelder alle de tre språkene. Instituttets leder synes ikke å være interessert i at man skal drive forskning her i Lyon, og det skal innrømmes at dette har ført til en del misstemning.

4. På bakgrunn av universitetskrisen, kan man lett bli pessimistisk. Det er jo først og fremst de små fag som blir skadelidende. Men jeg tror tross alt at instituttet vil overleve. Studenttallet har vært stabilt de siste årene, og arbeidsforholdene er stort sett gode. Jeg vet at enkelte av de store seksjonene ikke har tatt oss særlig alvorlig, men jeg tror dette begynner å rette på seg.

5. Jeg vet ærlig talt ikke om jeg helt har forstått hva dette forslaget går ut på. Jeg tror i alle fall at det skandinaviske institutt i Lyon har sin eksistensberettigelse. Det må også nevnes at ved siden av selve undervisningen, driver lektoren også en del opplysningsvirksomhet. Jeg får ukentlige henvendelse fra folk som vil reise til Norge eller som vil lære norsk, og jeg har videre en håndfull privatelever. Jeg mener derfor at prioriteringen av skandinaviske språk er meget viktig. Hva angår koordineringen, forstår jeg det slik at man mener det er uklokt å undervise i samtlige språk ved ett og samme universitet, at man f. eks. skulle undervise i norsk i Grenoble, svensk i Dijon og dansk i Lyon, for å ta mitt eget område. Dette skulle da evt. skje på nordisk basis.

6. Som jeg allerede har nevnt under punkt 2, vil en oppsplitting av de tre språkene føre til en svekkelse av instituttet, og jeg tror at på bakgrunn av den svake posisjon de små fag allerede har, vil en slik løsning få katastrofale følger.

7. Jeg mener det er riktig at man avgjør problemene i forbindelse med norskundervisningen i utlandet på et fellesnordisk plan. Men jeg tror at for Lyons vedkommende ville det være uklokt å desentralisere undervisningen. Dette tror jeg gjelder generelt for de små institutter. Ved universiteter med meget stor studenttilgang, ville forslaget muligens være av interesse.

Lyon, 27. februar 1976

Wenche Meisingset

Royal Norwegian Embassy:

Ambassaden er enig i hovedkonklusjonen i de svar som er kommet inn, nemlig at forslagets ånd er positiv og oppmuntrende, men at det er for vagt til at man egentlig kan ta stilling til det.

Man kan også vanskelig være uenig i forslagets hovedpremiss, nemlig ønskeligheten og nødvendigheten av at det i fremmede land finnes mennesker med skikkelig kjennskap til de nordiske lands språk og kultur.

Men når det er sagt må det også understrekes at man på norsk side bør søke å komme frem til klarhet over hva som er de spesifikt *norske* interesser i det enkelte land og på det enkelte lærested, og hvordan disse best kan ivaretas innen et nordisk samarbeid.

Til støtte for samarbeidstanken har det vært pekt på at de nordiske språk, som "små" fag, kommer i faresonen hver gang det er tale om sparetiltak ved universitetene — slik man har opplevd i Storbritannia og Tyskland. Et samarbeid på dette område vil utvilsomt kunne bidra til å sikre og styrke de nordiske fags stilling. På den annen side bør man ikke la dette samarbeid få en karakter som bidrar til å redusere eller tilsløre de enkelte fags identitet. Til daglig glemmer man ofte at de tre lands kultur og litteratur i mange henseender er svært forskjellige.

Hverken for den enkelte student eller for det enkelte lands interesser erstatter det ene nordiske språk det annet.

Hva den "samordning" og "samlede nordiske prioritering" som det tales om vil innebære i praksis er det på forslaget nåværende stadium vanskelig å ha noen mening om. Det kan imidlertid neppe være ønskelig med samordning og prioritering som innebærer at norskstudiets stilling svekkes i forhold til dansk og svensk. Ved britiske universiteter synes norsk å hevde seg godt sammenlignet med svensk og dansk, og man bør ikke i samarbeidets navn svekke faget på læresteder hvor det har livskraft.

Så viktig som saken er, burde det imidlertid være mulig å finne frem til et samarbeid bygget på en rimelig balanse mellom nasjonale og nordiske interesser.

London, 31. mars 1976

Etter fullmakt:

Sven Smaaland
Ambassadesekretær

Universitetet i Oslo:

— — — har her ved Universitetet i Oslo vært forelagt for Det historisk-filosofiske fakultet som har uttalt:

Dekanus finner at saken ikke foranlediger noen uttalelse fra fakultetets side. Det kan derimot tenkes at den bør forelegges det nasjonale Sendeleksorutvalget. Formann for utvalget er professor Reidar Djupe- dal ved Universitetet i Trondheim, Norges lærerhøgskole.

Universitetsdirektøren viser til dette og vil foreslå at saken forelegges for det nasjonale sendelektorsutvalg ved professor Reidar Djupedal.

Oslo. 28. januar 1976

Olav M. Trovik

Jostein Løfsgaard

Universitetet i Bergen:

Saken har vært forelagt Universitetets norskseksjon, som har gitt forslaget sin støtte. Seksjonen uttaler videre:

I tillegg til dei allmenn-kulturelle grunnar som talar for framlegget, tillet vi oss å peike på den faglege interesse framlegget også har med di undervisninga i nordiske språk ved utanlandske universitet er med på å byggje ut studiet av nordisk som eit internasjonalt forskningsfelt. Det har også synt seg at utanlandsklektorata utgjer eit verdfullt tilskot til rekrutteringsgrunnlaget for forskarar i faget, ikkje minst fordi det til-

fører morsmålstudiet unge forskarar som har fått kontakt med forsknings- og undervisningsmiljø i utlandet.

Universitetet viser til dette.

Bergen, 10. mars 1976

Magne Lerheim

Ass direktør

Hilde Hvidsten Brevtin

Universitetet i Bergen, Den nasjonale fagseksjon i nordisk:

Vi er kjent med at vilkårene for undervisning i nordisk språk og litteratur ved universiteter og andre høyere lærestalter utenfor Norden er blitt vanskeligere i løpet av de siste åra.

Vi er derfor glad for det initiativet som er tatt for å undersøke hvordan denne undervisninga kan "samordnes og bygges ut gjennom felles nordisk innsats".

Det går ikke umiddelbart klart fram av teksten i medlemsforslaget hva som skal legges i "samordnes og bygges ut". Vi tillater oss derfor å foreslå en del tiltak som bør overveies i undersøkelsen:

- En bør finne ei løsnings på det problemet at de nordiske språkene enkelte steder kommer i et innbyrdes konkurranseforhold når det gjelder ressurstildeling og studenttilgang.
- Det bør overveies om ikke de nordiske land kan utvide og innbyrdes samordne bruken av bokgaver/bokutveksling som støttetiltak. Spesielt for land i Øst-Europa, der universitet og høyskoler ikke har adgang til utenlandsk valuta, er den vanskelige situasjonen når det gjelder bøker på nordiske språk et vesentlig problem.
- En bør overveie å sette i gang et planmessig arbeid med ordbøker og andre læremidler. For mange lands vedkommende er situasjonen på dette området svært vanskelig.
- De ikke så få "innfødte" lærerne i nordiske språk bør få muligheter til å hente impulser til sin virksomhet gjennom stipendie-opphold i Norden.

Vi synes det vil være uheldig om ordene samordning og utbygging også skulle innebære at arbeidsvilkårene for de nordiske sendelektorene skulle bli vanskeligere, f. eks. ved at lektoratene blir omgjort til reiselektorater i høyere utstrekning enn i dag. For Norges vedkommende har sendelektorene vært en viktig kilde til rekruttering av forskere og lærere til universitetene, og det ville være uheldig om ei rasjonalisering av den virksomheten de står for skulle endre på dette.

Bergen, 27. april 1976

For Den nasjonale fagseksjon i nordisk

Bjarne Fidjestøl

Formann

Eivind Buanes

Sekretær

Universitetet i Trondheim, Norges lærerhøgskole, Avdeling for filologiske fag:

Det same medlemsforslag er gjennom Utanriksdepartementet sendt til Norsk lektoratsutval til fråsegn. Det har utarbeidd eit svar som Avdelingsstyret for filologiske fag har slutta seg til, og vi viser til dette.

Trondheim, 27. mars 1976

Reidar Djupedal

Universitetet i Tromsø:

Vi vil med dette orientere Departementet om at Institutt for språk og litteratur ved Universitetet i Tromsø kommer til å legge saken fram for møte i Nasjonal fagseksjon for Nordisk på førstkommende møte i Volda, 12. mars.

Eventuelle uttalelser vil derfor bli oversendt noe etter den frist Departementet har fastsatt.

Tromsø, 10. mars 1976

Willy Haugli

Dag Mathiesen

ANSA¹:

— — — Både vår studentsekretær i New York (*se Bihang*) og i Oslo har satt seg inn i spørsmålet og formulert endel idéer.

Det er et klart behov for utvidede undervisningstilbud i nordiske språk. Alle tiltak som vil forbedre situasjonen er etterlenget og hilset velkommen. Men det er for vårt vedkommende usikkert hvordan Medlemsforslag A 471/k skal tolkes og hva de praktiske konsekvenser av en samordning ville bli. Det er selvsagt positivt at spørsmålet er tatt opp og at de nordiske land kan samarbeide om saken. Men om "samordning" fører til sentralisering eller sammensmelting i undervisningen tar ANSA avstand fra denne fremgangsmåten.

ANSA tviler sterkt på om de nordiske land vil være tjent med å la seg representere under ett i utlandet. Dette kunne hurtig komme til å medføre en nyanseløs sammenblanding hvor det eller de språk som ikke ble representert ved en spesialutdannet lektor ville bli redusert til sin eksistens på kartet over Norden. Tvert imot burde man gå inn for å styrke de eksisterende tilbud i norsk språk og litteratur.

Forslaget bærer bud om en samlet prioritering fra nordisk side, hvilket vil innebære at man tenker seg å oppgi enkelte stillinger i språk til

¹ *Association of Norwegian Students Abroad Allianz (Samband for norske studenter i utlandet).*

fordel for andre. Uttalelser fra norske sendelektorer i europeiske land går imot en slik prioritering og spredning.

Det er i tråd med ANSAs arbeidsprogram å styrke norskundervisningen i utlandet, for der igjennom å lette adgangen til fruktbart studium ved norske læresteder for utenlandske statsborgere. ANSA mener at utenlandsstudium har en egenverdi, også for utenlandske borgere som ønsker å komme til Norge for å studere. Disse ville stå bedre rustet til et fullverdig studium i vårt land om de allerede i sine hjemland hadde benyttet muligheten til å lære seg endel norsk.

Konklusjon: Selvom samarbeid mellom de nordiske land er positivt, frarådes Medlemsforslag nr. 471/k av ANSA.

Vi ønsker dog en utvidet innsats på dette området i fremtiden.

Oslo, 12. mars 1976

Roberta Wiig
Generalsekretær

BIHANG

Uttalende med anledning av medlemsforslag om gemensam nordisk innsats för att öka undervisningsutbudet i nordiska språk vid utländska universitet och läroanstalter

Studentsekretæren vil i det følgende forsøke å gi en oversikt over situasjonen i USA (dessverre er materialet for Canada relativt mangelfullt) og en del momenter for betraktning med hensyn til fremtidig virksomhet.

Basert på data innhentet fra Modern Language Association (MLA) for 1972, gjengitt i: "Nordic Area Studies in North America", Askey, Gage, Rovinsky; ASF/SASS, N.Y. 1975 har vi laget en oversikt som viser i hvilken grad de forskjellige nordiske språk (islandsk er utelatt i grunnlagsdataene) undervises ved samme institusjon.

Ialt er det en eller annen form for språkundervisning i ett eller flere nordiske språk ved 58 institusjoner i USA. 17 institusjoner har *bare norsk*. 21 institusjoner har *bare svensk*. 2 institusjoner har *bare dansk*. 4 institusjoner har *bare finsk*.

Det undervises i *norsk ved 27 institusjoner*, i *svensk ved 33*, i *dansk ved 12* og i *finsk ved 8*.

7 institusjoner har undervisning i 2 nordiske språk, 6 institusjoner har undervisning i 3 nordiske språk, og kun 1 (U. of Wisconsin) har undervisning i fire nordiske språk. (Vi mistenker imidlertid at dataene kan være misvisende idet vi antar at også U. of Minnesota har språkundervisning i fire språk.)

Hvilke er så de 7 institusjonene som har 3 eller flere nordiske språk?

1. Brigham Young, U., Utah
2. U. of California, Berkeley, Ca.
3. UCLA, Ca.
4. Intl. Training School, Vermont

5. U. of Minnesota, Mn.
6. U. of Washington, Wa.
7. U. of Wisconsin, Wisc.

Geografisk fordelt:

Østkysten	1	(nr. 4)
Midt-vesten	2	(nr. 5 og 7)
Vestkysten	3	(nr. 2, 3 og 6)
Vest?	1	(nr. 1)
Sør	0	

Alle disse institusjonene (med unntak av Intl. Training School) er store, regionale universiteter. Med unntak av Brigham Young U. (mormoner-styrt) og Intl. Training School (privat) er alle delstatsuniversiteter.

Nordisk språk undervises i 25 av USA's 52 stater.

Hovedtyngden av undervisningen ligger i følgende stater:

California	(10 inst./språk)
Minnesota	(8 inst./språk)
New York	(7 inst./språk)
Washington	(9 inst./språk)
Wisconsin	(8 inst./språk)

California har ingen undervisning i finsk og New York har ingen undervisning i norsk. (Igjen advarer vi om at dataene kan være mangelfulle, men MLA's data er sannsynligvis de beste vi har til rådighet.)

Det som slår en umiddelbart, er det relativt store antall "små" institusjoner som tilbyr et eller annet nordisk språk. En rekke av disse har imidlertid nær tilknytning til skandinavisk innvandring i USA:

Augsburg College
 Augustana
 Concordia College
 Dana College
 Fox Valley
 Gustavus Adolphus College
 North Park
 St. Olaf College
 Suomi College
 Upsala College
 Ursinius College.

En videre følge av dette synes å være forklaring på at det i sydstatene (med unntak av Florida og Texas) praktisk talt ikke undervises i nordiske språk.

Så litt om totale antall studenter i USA som studerer nordiske språk. MLA sier følgende:

	Registrering 1972	Registrering 1974	Endring 1972—74
Dansk	177	183	— 3.4 %
Finsk	137	134	— 2.2 %
Islandsk	26	11	
Gammel islandsk	23	24	
Norsk	1.248	1.557	— 24.8 %
Svensk	1.166	1.396	— 19.7 %
	2.777	3.305	— 19.1 %

Dr. Richard Brod, Director, Foreign Language Programs, MLA, sier i en artikkel i International Action (ACE) at det mellom 1972 og 1974 var en generell nedgang i antall studenter som studerer fremmede språk på 6 %. Den skandinaviske fremgangen (19,1 %) er derfor bemerkelsesverdig. Det er vesentlig de "store" språkene som fransk, tysk og latin som har mistet fotfestet.

En øket interesse for etnisk bakgrunn blant ungdom kan være noe av forklaringen på fremgangen blant nordiske språk. Samtidig har en rekke colleges og universiteter droppet kravet om et fremmed språk for å oppnå eksamen, noe som gir seg utslag i en synkende interesse for de "store" språk og en økende interesse for de "små".

To nasjonale forskningsprosjekter i USA som så på "foreign Language achievement" kan være av interesse: Jack Carrol's data fra 1965 hvor han så på tilegning av fremmede språk blant hovedfagsstudenter i siste år av college og Richard Lamberts data fra 1968 — Lambert konsentrerte seg om språk- og geografisk område beherskning blant spesialister på graduate nivå.

Bl. a. viser dataene at kun 17 % av de som hadde fått undervisning i fremmede språk i sin helhet i USA kunne tale, skrive og lese det fremmede språk uten vanskelighet, mens hele 63 % som hadde studert språket i det landet det benyttes som hovedmål, behersket språket uten vanskelighet.

Dataene viser videre:

- nødvendigheten av å undervise få studenter intensivt heller enn mange og overfladisk, og en styrking av en sterk gruppe med spesialister
- hvis fremmedspråket benyttes hjemme, har studenten mye lettere for å beherske språket (en mulig forklaring på interessen for etnisk orienterte språk)
- tidlig trening (grunnskole +) er meget viktig
- nødvendigheten av nasjonal styring i språkundervisningen
- nødvendigheten av å opprette tospråklige skoler (bilingual) for de som har "kjøkken"-kompetanse i språket
- nødvendigheten av motivasjon via fremtidig yrkesorienterte språk ("trenger jeg dette språket for å bedre min yrkeskompetanse")
- gjennom utvekslinger bør fremmede språk helst undervises av krefter som har språket som morsmål.

Endel spørsmål reises ut fra dette:

- bør språkundervisning i større grad enn nå foregå i språkets hjemland
- i hvilken grad bør en satse på intensive "språklaboratorier" (f. eks. i sommerperioden) i et lukket miljø hvor all aktivitet foregår på fremmedspråket
- hvordan kan vi fra skandinavisk side motivere studenter til å studere nordiske språk (yrkesrelevanse o. l.)
- bør vi i sterkere grad enn nå forsøke å få nordiske språk inn i grunnskole og ungdomsskole
- i hvilken grad kan nordiske studenter som oppholder seg i USA i studieøyemed utnyttes som "ressurspersoner"
- bør vi satse midler på en øket utveksling av språkpedagoger og områdespesialister mellom Norden og USA.

Det er naturlig for ANSA å konsentrere seg om norske (og nordiske) studenter som oppholder seg i USA og deres eventuelle medvirkning i en videre utbygging av nordiske språk.

Til tross for at de nordiske land har en relativt stor gruppe studenter i USA (bilag III), er det vårt inntrykk at disse i liten grad benyttes som ressurspersoner i språkundervisningen. Årsakene til dette kan være flere:

- Studentene føler de har liten kompetanse (ingeniørfag, business, agriculture o. s. v.) i språk
- fakultetene ønsker å benytte sine egne viderekomne studenter som hjelpere
- ingen eller liten mulighet for økonomisk kompensasjon til slike studenter
- språkundervisningens form gir liten mulighet til å benytte nordiske studenter.

Med bakgrunn i det som hittil er nevnt, vil ANSA peke på en del sider som bør tas med i betraktningen av nordisk språkundervisning i USA:

1. Språkundervisning bør sees i sammenheng med undervisning som har tilknytning til Norden generelt; historie, geografi, statsvitenskap, sosialvitenskap o. s. v. Språkundervisningen er vesentlig, men hele begrepet "Scandinavian Studies" er aktuelt (Scandinavian er her definert som det vi normalt vil kalle Norden. Årsaken ligger i at "Nordic studies" her benyttes som et samlebegrep på "nordlige studier" d. v. s. nordkalotten o. s. v.)

2. En bør i samarbeid med undervisningsmiljøet i USA/Canada vurdere i hvilken grad det kan opprettes organisert språkundervisning i form av "language camps" f. eks. om sommeren. Det en tenker seg, er en gruppe språkstudenter som ene og alene konsentrerer seg om språk i 4—6 uker. All kommunikasjon bør foregå på det spesifikke nordiske språk. I en slik sammenheng kan det være aktuelt å benytte nordiske studenter som allerede er i USA/Canada eller å yte støtte til opphold og reise for studenter fra Norden.

Spesielt vil et slikt program ha betydning for begynnere. En slik "drukning" i språket vil skille ut de som kun har overflattisk interesse og samtidig sementere interessen blandt de seriøse studentene. Derved vil den videregående undervisning få større slagkraft.

3. Utvekslingsstipendier både til studenter og lærere bør seriøst vurderes. De tilbud som idag finnes er neppe tilfredsstillende. I meget begrenset omfang er det mulig for nordiske studenter å få statlig støtte til humanistiske fagstudier i USA. For amerikanske/kanadiske studenter å komme til Norden er like vanskelig. Riktignok vil amerikanske studenter slippe å betale dyre gebyr, men leveomkostningene er store og reiseutgifter kommer i tillegg.

Det bør kunne skapes en interesse for nordiske språk og skandinaviske studier blant amerikanere dersom det fantes muligheter for å søke stipend til opphold i Norden etter at studenten hadde bevist sin interesse for faget.

Dessuten må vi fortsette arbeidet med anerkjennelse av hverandres utdanning, slik at studenten kan integrere sitt utenlandsopphold i en større helhet.

For lærere bør det kunne tilbys kortere og lengre opphold i Norden, slik at det bygges opp en sterk ekspertgruppe på nordiske språk og forhold.

4. Den videre utbygging av nordiske språkstudier og Scandinavian Studies i USA og Canada bør skje i nært samarbeid med Society for the Advancement of Scandinavian Studies (SASS). American Scan-

dinavian Foundation og andre. De nordiske informasjonstjenester (under UD) bør settes istand til å virke som stedlige kontakter. (Den norske informasjonstjeneste er kommet meget godt igang. Dog kan det med begrensede ressurser være at dette arbeidet blir skjøvet til side, dersom ikke øremerkede midler blir fastsatt).

5. En rekke organisasjoner (American Scandinavian Foundation, Scandinavian Seminar, SAS, de nordiske informasjonstjenester, SASS o. s. v.) arbeider i øyeblikket med planlegging av en konferanse i 1977 som vil berøre nettopp spørsmålet om samordning av nordisk virksomhet i USA på alle felter.

Konferansen får tittelen "Scanpresence II" og har i prinsippet to formål: 1. En kartlegging av tiltak som oppfattes som "nordiske" i USA og 2. Hvordan kan denne "presence" bedre samordnes i fremtiden. En av feltene som vil bli behandlet er nettopp hva som gjøres og bør gjøres på undervisningssektoren.

Vi har pekt på endel områder hvor vi tror at en øket innsats vil ha positive følger. Dersom Nordisk Råd og de enkelte regjeringer er av den oppfatning at en nærmere samordning i undervisningstilbudet i nordiske språk vil kunne føre til en rasjonalisering som vil være besparende, er dette bare delvis riktig. Det er viktig å peke på at i land som USA og Canada må en regne med ressursinnsprøytinger for å oppnå den ønskede effekt. Dette vil m. a. o. koste penger.

Videre bør vi ikke forsøke å dukke unna det faktum at det er en viss rivalisering mellom de ulike nordiske språks "status".

Dersom vi et øyeblikk ser bort fra lokale årsaker i USA og konsentrerer oss om innbyggertallet i Norden, ser vi øyeblikkelig at antall studiesteder hvor det undervises i norsk ikke står i forhold til svensk og dansk. Totalt sett er det også flere studenter som studerer norsk enn noen av de andre språkene.

Det kan derfor by på problemer fra nordisk side å samordne tiltakene. Men det er jo derfor vi har Nordisk Råd.

Det Kgl. Norske Generalkonsulat, New York, 13. februar 1976

Fred H. Nomme
Studentsekretær

S v e r i g e

Svenska institutet:

Svenska institutet har ansvaret för det av svenska staten finansierade samarbetet med utländska universitet och andra institutioner som bedriver undervisning i svenska. Samarbetet har efterhand antagit ganska fasta former, och vissa principer har kommit att framstå som vägledande för verksamheten.

När det gäller själva omfattningen av undervisningsutbudet är det institutets uppfattning att detta inte i högre grad kan eller bör påverkas av intressenter utanför det land eller det utbildningsväsen inom vilket undervisningen bedrivs. Fransmännen, inte svenskarna, avgör hur myc-

ket undervisning i svenska som behövs i Frankrike, o. s. v. Med utgångspunkt i detta synsätt menar Svenska institutet, att varje beslut om inrättande och upprätthållande av lärartjänst i svenska är en angelägenhet för vederbörande utländska läroanstalt och att denna läroanstalt normalt också bör svara för att lärarna erhåller skälig lön. Institutet anser inte att det i detta avseende föreligger någon principiell skillnad mellan inhemska universitetslärare och utländska lektorer. Vi uppfattar de svenska lektorerna utomlands som lärare, inte som kulturattachéer eller informationstjänstemän.

För att åstadkomma effektiv undervisning i ett främmande språk behöver emellertid varje institution, som har den uppgiften, levande kontakt med det land (de länder) där språket i fråga hör hemma. En stor del av detta kontaktarbete är av den arten att det kräver administrativ och kanske ekonomisk förankring i det land vars språk man studerar.

Mot bakgrund av sådana överväganden avsätter Svenska institutet resurser (för närvarande en verksamhetsbudget mellan 500 000 och 600 000 kr. per år) för att biträda utländska institutioner med svenskundervisning. Det stöd som lämnas ges huvudsakligen i följande former:

1. Assistans åt alla utländska läroanstalter, som så önskar, när det gäller att finna lämplig svensk lärare (lektor).

2. Ekonomiska bidrag till svenska lärare för rese- och flyttningkostnader i samband med tillträde resp. frånträde av tjänst vid utländsk läroanstalt.

3. Resebidrag till utomlands verksamma svensklärare (framför allt icke-svenskar), så att dessa kan besöka Sverige för fortbildning, kontaktverksamhet o. s. v.

4. Utsändande av gästföreläsare från Sverige till utländska institutioner med svenskundervisning.

5. Anordnande av konferenser, i Sverige och i "viktigare" länder med svenskundervisning, för lärare i svenska.

6. Anordnande av fortbildningskurser i Sverige under ferietid för utländska svensklärare och svenskstuderande. Här ingår inte bara språkfärdighetsträning utan också t. ex. litteratur- och realiaundervisning och undervisningsmetodik.

7. Bidrag till utveckling av läromedel speciellt lämpade för svenskstuderande vid utländska universitet.

8. Bockåvor, tidnings- och tidskriftsprenumerationer och dokumentationsservice till i princip alla institutioner med svenskundervisning utomlands (för närvarande, så vitt vi vet, c:a 200 institutioner, huvudsakligen i Europa och Nordamerika).

Det aktuella medlemsförslaget till Nordiska rådet ter sig för Svenska institutet i första hand som en fråga om vilka av de ovan uppräknade stödformerna som lämpar sig för att samordnas eller byggas ut genom gemensam nordisk insats. Vi anser, att särskilt punkterna 3, 4 och 5 här-

vid bör beaktas. Även punkterna 6 och 7 kan förtjäna att uppmärksammas.

Lärare i nordiska språk vid utländska läroanstalter har ofta behov av kontakter, forskningstillfällen o. s. v. i mer än ett av de nordiska länderna. Resemöjligheter som erbjuds åt lärare (jfr punkt 3 ovan) skulle därför säkert i många fall kunna vidgas till att omfatta två eller flera av de nordiska länderna under en och samma resa och i så fall kanske finansieras med samnordiska resurser.

Gästföreläsare som sänds ut från något nordiskt land till utländska institutioner med undervisning i nordiska språk (jfr punkt 4 ovan) föreläser ofta över ämnen av intresse för alla studerande som läser något nordiskt språk, oavsett om de är specialiserade på danska, norska eller något annat nordiskt språk. Nordisk samordning och samfinansiering ter sig här fullt tänkbar.

Konferenser med lärare i nordiska språk utomlands (jfr punkt 5 ovan) kan hållas — och hålls i verkligheten ganska ofta redan nu — på gemensam nordisk basis. Det är här inte i första hand fråga om vetenskapliga kongresser o. d. utan om arbetssammanträden där lärare i nordiska språk och administratörer från de nordiska länderna diskuterar praktiska och pedagogiska problem och samarbetsformer. Gemensam nordisk insats för anordnande av sådana konferenser ter sig fullt naturlig.

Kursverksamheten (jfr punkt 6 ovan), särskilt den kursverksamhet som avser språkfärdighetsträning och i första hand riktar sig till de studerande, bör säkert i det väsentliga anordnas språk för språk och land för land. Kurser för i första hand lärare i exempelvis metodfrågor, nordisk litteraturvetenskap och nordiska samhällsförhållanden torde däremot i viss utsträckning kunna organiseras samnordiskt.

Vissa läromedel (jfr punkt 7 ovan), exempelvis textböcker i språkhistoria, litteraturhistoria och andra historiskt orienterade ämnen, skulle kunna framställas på samnordisk grundval.

Utöver de stödformer som räknas upp ovan har Svenska institutet också stipendieprogram, som kan utnyttjas av utländska svenskstuderande för studier eller forskning i Sverige. Detta gäller inte i högre grad de bilaterala stipendieformerna, då urvalet av stipendiater här till stor del styrs av myndigheter i stipendiaternas hemländer och då dessa myndigheter i allmänhet inte prioriterar studier i nordiska språk. Däremot gäller det de unilaterala stipendieprogrammen, nämligen institutets s. k. gäststipendier, som kan sökas av människor från alla länder för i princip alla ämnen, och de s. k. europarädsstipendierna, som kan sökas av medborgare i väst- och sydeuropeiska länder. Institutet tilldelar ett relativt stort antal utländska skandinavister sådana stipendier även om detta sker i hård konkurrens med ett mycket stort antal sökande inom andra ämnesområden. Visserligen torde utländska skandinavister i regel ha sitt

huvudsakliga forsknings- eller studieintresse förlagt till ett nordiskt land, men ett samnordiskt stipendieprogram helt avsett för utländska skandinavister kan ändå förtjäna att övervägas. Ett sådant program borde enligt institutets mening organiseras så att utländska lärare och studerande i nordiska språk, utan mellankomst av myndighet i hemlandet, direkt hos nordisk instans kunde ansöka om stipendium för studier, forskning eller fortbildning i ett eller flera av de nordiska länderna.

Svenska institutet vill slutligen erinra om att Europarådets kulturstyrelse för närvarande behandlar ett detaljerat förslag om principer för anställningen av utländska språklektorer vid europeiska universitet ("Principles governing the position of lecturers abroad"). Om åtgärder vidtas från Nordiska rådets sida i den här aktuella frågan, bör möjligen hänsyn tas till de principer som Europarådet kommer att rekommendera.

En form för samråd de nordiska länderna emellan beträffande stödet till undervisningen i nordiska språk vid utländska läroanstalter existerar redan. Ungefär vart tredje år hålls nämligen informella sammanträden med företrädare för de organ (lektoratsnämnder o. s. v.) som har ansvaret för denna uppgift i vart och ett av de nordiska länderna. Nästa möte av detta slag äger rum i Göteborg i maj 1976. Om en högre grad av nordisk samordning och en löpande planering av gemensamma åtgärder skulle bedömas som önskvärd, kunde eventuellt denna samarbetsform institutionaliseras, och konferenserna i fråga skulle kunna tilldelas preciserade funktioner till främjandet av nordiskt samarbete på det aktuella området.

Stockholm den 26 mars 1976

Nils-Gustav Hildeman
Programdirektör

Universitetskanslersämbetet:

UKÄ har berett rektorsämbetena vid universiteten tillfälle att avge yttranden i ärendet. Kopia av yttrandena överlämnas härmed (*se nedan*).

I samtliga yttranden tillstyrks medlemsförslaget inom Nordiska rådet att Nordiska ministerrådet skall rekommenderas att undersöka på vad sätt undervisningsutbudet i nordiska språk vid utländska universitet och läroanstalter kan samordnas och utbyggas genom en gemensam nordisk insats.

Också UKÄ menar att det är angeläget att betingelserna för en samordning och utökning av undervisningsutbudet i nordiska språk i utomnordiska länder utreds. Enligt UKÄ:s bedömning är ett aktivare engagemang för en förstärkning av utbildningen i nordiska språk vid läroanstalter i utomnordiska länder en fråga som är synnerligen väl lämpad

för koordinerade samnordiska initiativ. En utredning med det angivna syftet ligger väl i linje med strävandena till en allmän internationalisering av utbildningsutbudet. Såsom framhållits vid remissbehandlingen har ett ökat utbud av undervisning i de nordiska språken såväl kulturell som handelspolitisk betydelse i det mellanfolkliga samarbetet. Den pågående internationaliseringen av bl. a. fritiden, arbetsmarknaden och utbildningen i alla länder talar också för att de nordiska länderna ägnar de nordiska språkens ställning på olika håll i världen skärpt uppmärksamhet. Innehållet i säkerhets- och samarbetsavtalet från 1975 års Helsingforskonferens pekar i samma riktning.

UKÄ understöder därför att insatserna aktiveras. I enlighet med medlemsförslaget bör möjligheterna att samordna och bygga ut undervisningsutbudet i nordiska språk vid utländska universitet undersökas. I utredningsarbetet bör föreliggande remissmaterial beaktas.

Stockholm den 23 mars 1976

Rolf Rudhe

Gunilla Lengard-Tegnér

Skolöverstyrelsen:

Ett förslag om en gemensam nordisk insats för att öka undervisningsutbudet i nordiska språk vid utländska universitet och högskolor överensstämmer enligt SÖ:s mening med vad som sägs i Den europeiska säkerhets- och samarbetskonferensens slutdokument om samarbete och utbyte på utbildningens område. En internationaliseringssträvan, som ju också präglar det svenska skolväsendet, bör inte bara innebära att vi i Norden lär om andra utan även att kännedom om nordisk kultur och Nordiska språk sprids till andra länder. Ehuru en undervisning i nordiska språk vid utländska universitet och lärosäten inte ligger inom SÖ:s ansvarsområde, ställer SÖ sig likväl positiv till att en undersökning görs enligt det väckta medlemsförslaget. SÖ vill då särskilt understryka vikten av att eventuellt vidgade insatser sker samnordiskt.

Stockholm den 10 mars 1976

På skolöverstyrelsens vägnar

Lennart Teveborg

Britt Wilson Lohse

Uppsala universitet, rektorsämbetet har i skrivelse den 23 februari förklarat sig tillstyrka medlemsförslaget.

Uppsala universitet, språkvetenskapliga sektionens utbildningsnämnd:

Utbildningsnämnden delar förslagsställarnas uppfattning att en bättre samordning bör komma till stånd vid planeringen av utbudet av undervisning i olika nordiska språk vid utländska universitet. Samtidigt efterlyser nämnden uppgifter om förändringar i antalet lärartjänster och antalet studerande i nordiska språk under de senaste åren. Sådana uppgifter kompletterade med en behovs- och önskemålsundersökning borde ge ett gott underlag för en genomtänkt prioritering av undervisningen i nordiska språk i utomnordiska länder. I detta sammanhang bör det övervägas i vad mån en periodisering av kursutbudet kan medföra fördelar ur främst ekonomisk synvinkel så att undervisning kan komma till stånd vid flera universitet än vad som annars blir fallet.

Om det är riktigt att antalet studerande är på tillbakagång är det enligt nämndens uppfattning angeläget att frågan tas upp till utredning.

Uppsala den 20 februari 1976

Frithiof Rundgren

Lars Fransson

Lunds universitet, rektorsämbetet:

— — — har i sin tur inhämtat yttrande från språkvetenskapliga sektionen. Rektorsämbetet överlämnar härmed språkvetenskapliga sektionens yttrande och vill för egen del varmt tillstyrka en utredning med uppdraget att undersöka möjligheterna till ett nordiskt samarbete ifråga om utbyggnaden av undervisningen i nordiska språk vid utländska universitet.

Lund den 10 mars 1976

Sven Johansson

Kent Olsson

Lunds universitet, humanistiska fakulteten, språkvetenskapliga sektionen har i protokoll av den 13 februari förklarat sig tillstyrka yttrande från institutionen för nordiska språk.

Lunds universitet, institutionen för nordiska språk:

Enligt institutionsstyrelsens mening är denna fråga av synnerlig vikt för de nordiska ländernas delaktighet i det mondiala utbytet av tankar och åsikter. Nordens länder har inte råd att låta sina stämmor överröstas av det tilltagande internationella sorlet. Systemet med nordiska lektorer i det utomnordiska utlandet är ett av de bästa medlen, i varje

fall på lång sikt, att göra den propaganda för nordiskt språk och nordisk kultur som det här gäller. Institutionsstyrelsen finner det djupt beklagligt, om det existerande undervisningsutbudet minskades, och anser att det motsatta borde eftersträvas. Inte minst bör man därvid ha i åtanke de många nya universitet, som på senare decennier och år har tillkommit, bl. a. i Storbritannien men också på andra håll. Det är därvid nödvändigt, att de nordiska ländernas bidrag av olika slag till dessa ansträngningar noggrant koordineras, så att en fruktbarande samverkan de nordiska länderna emellan kommer till stånd, inte en konkurrens.

Lund den 2 februari 1976

På institutionsstyrelsens vägnar

Bertil Ejder

Tf prefekt

Göteborgs universitet, rektorsämbetet, hänvisar i skrivelse den 24 februari 1976 till yttrande av den 23 februari 1976 från språkvetenskapliga sektionen och dess utbildningsnämnd (se nedan).

Göteborgs universitet, språkvetenskapliga sektionen och språkvetenskapliga sektionens utbildningsnämnd:

Språkvetenskapliga sektionen och dess utbildningsnämnd finner det vara väsentligt att utbudet av undervisning i nordiska språk vid utländska universitet utökas. Genom samfällid nordisk planering kan utbudet ökas högst väsentligt utan att kostnaderna ökas i motsvarande grad. I länder och vid lärosäten med mindre intensiv kontakt med Norden kan otvivelaktigt undervisningen i mer än ett av de nordiska språken skötas av en lektor i nordiska språk. Å andra sidan är det viktigt att fullt utbyggd undervisning i nordiska språk ges i länder och vid lärosäten, där en intensivare kontakt med Norden har hävd eller är önskvärd.

Ett ökat utbud av undervisning i nordiska språk i utomnordiska länder kan få ej blott kulturell utan även handelspolitisk betydelse.

Mot bakgrund av det sagda vill sektionen och utbildningsnämnden varmt tillstyrka förslaget om en utredning om hur utbudet av undervisning i nordiska språk vid utländska universitet och lärosäten skall kunna samordnas och byggas ut genom en gemensam nordisk insats.

Göteborg den 23 februari 1976

I tjänsten

Claes Hjertman

Stockholms universitet, rektorsämbetet:

Yttrande från institutionen för nordiska språk (*se nedan*) överlämnas till universitetskanslersämbetet med betoning av det angelägna i att vidtaga lämpliga åtgärder.

Stockholm den 4 mars 1976

Enligt uppdrag:

Lars Cleve

Stockholms universitet, institutionen för nordiska språk:

Jag finner medlemsförslagets argumentering för en ökning av undervisningsutbudet i nordiska språk vid utländska universitet och läroanstalter grundlig och väl befogad. Det är utan tvekan oroväckande, att kunskapen om och undervisningen i nordiska språk är på väg att försvagas i t. ex. USA och England, liksom att på de nordiska ländernas budgeter medel till lektorat och andra lärartjänster i nordiska språk vid lärosäten i utomnordiska länder är föremål för "sterke begränsningar". Vad England beträffar, pekas på en konkret orsak, nämligen landets ekonomiska svårigheter. Rent allmänt torde gälla, att de nationella problemen under senare år blivit så svåra i åtskilliga västeuropeiska länder, att resurserna helt enkelt inte har räckt till för en internationell kulturkommunikation på bred bas.

Det synes mig vara angeläget, att inte endast behovet av en ökning av insatserna på det aktuella området betonas, utan att också önskvärheten av en effektiv samordning av resurserna kraftigt understryks. Samordningen bör enligt min uppfattning ske direkt genom de nordiska ländernas utbildningsdepartement och inte — som nu tycks vara fallet i den mån samordning över huvud taget förekommer — "genom samarbete mellan de nordiska lands ambassader och kulturattachéer".

Utöver vad som anförs i medlemsförslaget vill jag endast tillägga, att det förvisso skulle ha sitt stora värde om undervisningen i nordiska språk (och nordisk litteratur) kompletterades med ett större inslag av realia än vad som — om jag är rätt underrättad — är fallet i dag.

Sammanfattningsvis vill jag alltså kraftigt stödja en rekommendation som går ut på att Nordiska ministerrådet måtte undersöka vad som kan göras för att undervisningen i nordiska språk, nordisk litteratur och nordiska realia vid utländska universitet och läroanstalter skall få ökad omfattning genom en gemensam nordisk insats.

Stockholm den 19 februari 1976

Lennart Elmevik

Tf prefekt

Umeå universitet, humanistiska fakultetens utbildningsnämnd:

Den bakgrund till förslaget, som tecknas av förslagsställarna, är korrekt: det finns brister i planeringen av det i rubriken nämnda undervisningsutbudet. Det framlagda förslaget att dels samordna, dels öka undervisningsutbudet i de nordiska språken vid utländska universitet och högskolor är därför i hög grad värt att ta fasta på. Att detta bäst sker genom en gemensam nordisk insats är uppenbart.

I detta sammanhang vill utbildningsnämnden fästa uppmärksamheten på att det finns brister i fråga om möjligheterna att meddela undervisning i de nordiska språken även inom Norden. Sålunda saknar Umeå universitet som det enda universitetet i Sverige fasta tjänster i danska och norska. Det vore därför även befogat med en översyn av möjligheterna att ge ett gott undervisningsutbud i nordiska språk vid universitet och högskolor i Norden.

Detta ärende har beretts av avdelningen för nordiska språk.

Umeå den 1 mars 1976

På humanistiska fakultetens utbildningsnämnds vägnar

Gunnar Eriksson

Lars-Eddy Bergström

Universitetet i Linköping, filosofiska fakultetens utbildningsnämnd:

Filosofiska fakultetens utbildningsnämnd, som av rektorsämbetet beretts tillfälle att lämna synpunkter på rubricerade förslag, överlämnar som eget yttrande inhämtat yttrande från institutionen för språk och litteratur (*se nedan*).

Linköping den 25 februari 1976

På utbildningsnämndens vägnar

Ingemar Lind

Christer Eklöf

Universitetet i Linköping, institutionen för språk och litteratur har i skrivelse den 9 februari 1976 förklarat sig tillstyrka medlemsförslaget.

Riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet:

Riksföreningen gjorde från början av 1900-talet och fram till det andra världskrigets slut en pionjärinsats för undervisning i svenska genom lektorer vid universitet och högskolor i utlandet. Riksföreningen uppe-

höll som huvudansvarig denna verksamhet till mitten av 1940-talet, då Svenska institutet kom till och övertog ansvaret.

Riksföreningen har dock även under senare tid gjort vissa insatser på området och städse varit representerad inom Svenska institutets lektorsnämnd. Riksföreningens intresse för svensk lektoratsverksamhet i utlandet framgår av att ett internordiskt samråd i hithörande frågor, som Svenska institutet arrangerar i maj innevarande år, kommer att äga rum i riksföreningens lokaler i Göteborg.

Riksföreningen bedömer lektoratsverksamheten vid universitet och högskolor i utlandet och dess följdverkningar som synnerligen betydelsefulla. För riksföreningen framstår vidare samarbete mellan de nordiska länderna som lika naturligt som önskvärt. Denna synpunkt gäller även undervisningen i nordiska språk i utlandet, där samarbetet bör kunna ge på en gång ökat utbyte och vissa besparingseffekter. Även om i princip vederbörande universitet och andra läroanstalter i utlandet har att svara för lärarnas löner, krävs dock som regel ekonomiska insatser av även de genom undervisningen företrädda länderna.

Gemensamma nordiska insatser torde vara möjliga och lämpliga på i första hand följande områden:

Lärarna i nordiska språk — och då särskilt de icke-nordiska — har för sitt arbete stor nytta av besök i de nordiska länderna och av den orientering och vidareutbildning, som därigenom kan erhållas; resebidrag är i detta syfte ofta en nödvändighet, och en samordning inom Norden bör kunna uppnås.

Under mellankrigsåren arrangerade Riksföreningen kurser i Sverige för universitetslektorernas i utlandet elever. Svenska institutet har i senare tid återupptagit denna idé i större skala. Även här torde en utvidgning till en eller annan nordisk kurs vara något att sträva mot.

Anordnande av konferenser för lärare i nordiska språk i utlandet har ägt rum och haft värde. Sådana konferenser, förlagda till nordiskt land eller till länder med många sådana lärare verksamma, torde vara ett område av vikt för gemensam-nordisk insats.

Gästföreläsare från nordiskt land till utländska institutioner med undervisning i nordiska språk synes vara av värde och intresse för hela Norden.

Vissa läromedel, särskilt lämpade för studerande av nordiska språk och nordiskt kulturliv, torde kunna planeras och utvecklas gemensamt.

Göteborg den 29 mars 1976

Enligt uppdrag:

Ake Olason

Generalsekreterare

Utlandssvenskarnas förening:

— — — — —

Riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet, med vilken vår förening har ett nära samarbete, ägnar sedan gammalt särskild uppmärksamhet åt frågor rörande undervisning i svenskt språk och spridande av svensk kultur i utlandet. Utlandssvenskarnas förening, som beretts tillfälle att ta del av riksföreningens den 29 innevarande månad dagtecknade remissutlåtande i förevarande ärende, vill för sin del ansluta sig till de av riksföreningen framförda synpunkterna.

Stockholm den 31 mars 1976

Utlandssvenskarnas förening

Per Zethelius

BILAGA 3**I efterhand inkommet yttrande****Lektoratsudvalget:**

— — — har været behandlet på en konference i Göteborg mellem de nordiske lektoratsadministrationer 20.—21. maj 1976. Man enedes her om at fremsætte følgende konkrete anbefalinger for at fremme det angivne formål:

1. Oprettelse af en *informationscentral* vedrørende undervisningen i de nordiske sprog og litteratur uden for Norden. En samlet oversigt over lektorater og lignende lærerstillinger udgør forudsætningen for at kunne fordele eventuelle forøgede undervisningstilbud mere ligeligt mellem forskellige lande og universiteter. Det er herved ikke hensigten at indgribe i de enkelte institutioners dispositioner m. h. t. at nyoprette eller supplere undervisning i nordisk, men at *samordne og prioritere* støtteordningerne fra de respektive nordiske lande med henblik på at afveje behovene for faglig og kulturel kontakt, anskuet såvel fra nordisk side som fra de fremmede læresteders side. En sådan koordinering, som gør det muligt at udnytte de givne ressourcer mere rationelt, vil bl. a. kunne praktiseres gennem regelmæssige *kontaktmøder* mellem repræsentanter for de nordiske lektoratsadministrationer såvel som med nordiske lektorer inden for et givet fremmed sprogområde.

2. Udvidet støtte til udlandslektoraterne m. h. t. *bøger og undervisningsmidler*. De nuværende tilskud til aktuel fag- og skønlitteratur, aviser og tidsskrifter, lydband, informationsmateriale etc. er utilstrække-

lige og ofte tilfældigt og ulige fordelt. Det vil også være tænkeligt, at visse lærebøger kan udarbejdes eller udgives på samnordisk basis.

3. Supplerings af den lokale undervisning med et *stipendieprogram* for ikke-nordiske skandinaver (studenter, forskere, lærere, oversættere m. v.) til studier i et eller flere nordiske lande. På de steder, hvor der meddeles nordisk undervisning, vil en sådan mulighed for stipendieophold virke stimulerende til videregående specialstudier, og på øvrige steder vil den i nogen grad kunne afhjælpe manglen derpå.

4. Finansiering af *gæsteforelæsere* fra Skandinavien. Også disse udgør et velkomment supplement til den nordiske undervisning i udlandet, og da forelæsningssemnerne kan tilrettelægges således, at de har interesse for studerende af flere nordiske sprog, forekommer det rimeligt at udbygge og koordinere denne virksomhed.

5. Udsendelse af et samnordisk *nyhedsblad* med oplysninger, meddelelser og artikler af relevans for nordiske udlandslektorer, herunder lektorer ansat i et andet nordisk land.

6. Etablering af en ligeartet *pensions- og anciennitetsordning* for de udsendte lektorer i og uden for Norden. Det vil gøre disse tidsbegrænsede stillinger mere attraktive — og dermed kvalitativt gavne undervisningsniveauet — dersom en fast pensionsordning kan tilvejebringes i forbindelse med lønudbetalingen, og dersom tjenesteårene i udlandet vil kunne tilgodegøres ved senere ansættelse i hjemlandet.

7. Med hensyn til den i medlemsforslaget omtalte lærerstilling i nordisk historie ved University College i London, hvor undervisningen har været besørget *alternerende* af videnskabsmænd fra Danmark, Norge, Sverige etc., skal man anbefale, at dette værdifulde initiativ bliver forlænget ud over prøveperioden. Derimod vil en sådan turnusordning *ikke* være egnet for undervisningen i de nordiske sprog og litteraturer, hvor den gældende eksamensordning som regel må forudsætte, at der til stadighed er tilknyttet en lærer i respektive dansk, norsk, svensk, islandsk eller finsk.

8. Generelt skal det påpeges, at den i medlemsforslaget anvendte betegnelse "nordiske sprog" ikke må forstås for snævert. For det første omfatter undervisningen i almindelighed tillige det pågældende lands *litteratur og kultur*, og den i Europarådets notat "Principles governing the position of lecturers abroad" mærkbare tendens til at reducere lektorfunktionen til elementær sprogindlæring forekommer særdeles beklagelig set fra nordisk synspunkt. For det andet bør begrebet "nordiske sprog" opfattes således, at det medomfatter *finsk og samisk*, d. v. s. defineres kulturregionalt i stedet for lingvistisk. I praksis forholder det sig ganske vist sådan, at undervisningen i finsk (ligesom også i samisk) i de fleste lande henhører under separate institutter, sædvanligvis forbundet med ungarsk sprog og kultur. Ligeledes vil en integration af finlands-svensk litteratur og kultur i studiet af rikssvensk sprog og litteratur

forudsætte særlige arrangementer. Det er imidlertid væsentligt at understrege Finlands andel i det nordiske kulturfællesskab i forbindelse med de oven for anbefalede bestræbelser for administrativ koordination og udbygning.

Den 11. oktober 1976

Mogens Brøndsted

Formand, Dansk
Lektoratsudvalg

Kristinn Johannesson

Isländsk lektor vid
Göteborgs universitet

Pertti Virtaranta

Ordförande, Delegationen för
utlandslektorat och
språkkursärenden

Reidar Djupedal

Formann,
Norsk lektoratsutval

Erik Frykman

Ordförande, Svenska institutets
lektoratsnämnd

Medlemsförslag

om en nordisk konvention om gemensamma regler för godkännande av datasystem på ADB som innehåller personuppgifter m. m.

(Väckt av John Austrheim, Tellervo Koivisto, Lars Korvald och Jón Skaftason)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Nordisk dataunion (NDU):

For tiden foregår det et internasjonalt utrednings- og lovgivningsarbeid om registrering, bearbeiding, oppbevaring og offentliggjøring av persondata, som omfattes med stort alvor i alle vestlige land.

Hos oss i Norden er det i Sverige opprettet og i Norge foreslått opprettet relativt frittstående organer (Datainspektionen/Datatilsynet) som har eller vil få vide fullmakter til å påse at de elementære personinteresser ikke blir krenket. Grunntonen bak disse forslag er sterkt og entydig. Det er individets interesser som først og fremst skal beskyttes ved å legge vekt på utforming av en borgervennlig, rettskaffen administrasjon med stor vekt på saklighet og diskresjon.

Nevnte organer er imidlertid dessuten pålagt å foreta en avveining mellom nytte og ulempe. Samfunnsinteressene kommer altså inn i vurderingen på ethvert punkt. Hvis det utkrystalliserer seg en konflikt er det de politiske myndigheter, ikke Datainspektionen/Datatilsynet, som har det siste ord.

I Danmark og Finland er imidlertid utredningsarbeidet ikke sluttført, i Norge vil en kommende datalov først bli å behandle i Stortinget i vårsesjonen 1977 og i Sverige er det foreslått igangsatt nytt utredningsarbeid for å forbedre eksisterende datalover. Av dette vil det fremgå at det i alle nordiske land føres en debatt om den detaljerte utforming av regelverket, og behovet for eventuelle inspeksjons- og tilsynsorganer og hvilken rolle sistnevnte virksomheter skal spille i den nasjonale forvaltning.

NDU håper at de land som oppretter offentlige tilsynsorganer evner

å sette de daglige problemer inn i en prinsipiell sammenheng og tar de nødvendige hensyn til overordnede mål. Utformingen av en nordisk datakonvensjon kan være et skritt i riktig retning.

Således synes vi det er positivt om de nordiske land kan enes om en konvensjon om felles regler for bruk av persondata og være en veiviser for de øvrige land i den vestlige verden.

Viktig er det imidlertid å påpeke at det er bruken og mulighetene for misbruk som bør være den avgjørende faktor ved utformingen av regelverket, ikke det tekniske hjelpemiddel i seg selv.

Vedlagte forslag til "Nordisk persondatakonvention" gir en god ramme for det videre arbeid og NDU påtar seg gjerne å foreslå personer som kan delta i det fremtidige utredningsarbeid.

NDU har lagt merke til at forslagsstillerne har brukt formuleringen: "snarest søker utarbeidet en nordisk konvensjon". Hvis konvensjonen blir utarbeidet og vedtatt i den aller nærmeste framtid er det trolig at den må utformes i meget generelle vendinger og kun kan inneholde uforpliktende retningslinjer dvs. ikke gi noe mer enn det allerede etablerte faglige samarbeid i Norden. Vi mener derfor at arbeidet med konvensjonen bør gå parallelt med, men ikke avsluttes før de nasjonale lover er utarbeidet.

Harmoniseringsbestrebelsene innen feltet persondata og personvern bør være en prioritert oppgave for Nordisk råd og således tilføres tilstrekkelige ressurser.

Oslo, 16. mars 1976

Knut Korsvold

Formann

Per Scott

Styremedlem

Nordens fackliga samorganisation — NFS:

När det gäller databehandling av personuppgifter är det ett faktum att det finns betydande risker för intrång i den personliga integriteten. Det behövs därför särskilda dataregler som skyddar den enskilda individen. De nordiska länderna har redan genomfört vissa åtgärder då det gäller lagstiftning på detta område. Därvid har omfattande kontakter upprättats mellan berörda kommittéer i de olika länderna. Även de fackliga organisationerna har upprättat samarbete i denna fråga.

Det är enligt NFS' uppfattning väsentligt att man även fortsättningsvis följer utvecklingen inom dataområdet och datalagstiftningen i de olika nordiska länderna och drar nytta av varandras erfarenheter. Detta

kan underlättas genom inrättandet av ett samarbetsorgan mellan de nordiska länderna enligt de riktlinjer som föreslagits i artikel 5, nordiska persondatakonventionen. NFS utgår från att fackföreningsrörelsen skall vara representerad i ett sådant samarbetsorgan med hänsyn till bl. a. den omfattande användningen av datasystem inom arbetslivet.

NFS vill emellertid inte ta ställning till frågan om en särskild konvention enligt medlemsförslag A 472/j är bästa lösningen då det gäller att främja den individuella integriteten vid databehandling. Ytterligare erfarenheter bör samlas inom ett nordiskt samrådsorgan enligt den modell som anges i artikel 5 i persondatakonventionen.

Stockholm den 9 april 1976

Nordens fackliga samorganisation

Richard Traelnes
Generalsekreterare

D a n m a r k

Justitsministeriet:

I den anledning skal justitsministeriet udtale, at det på et nordisk justitsministermøde i Oslo den 28. oktober 1975 blev besluttet at nedsætte en nordisk arbejdsgruppe, der skal overveje problemerne om data-kommunikation mellem de nordiske lande. En stillingtagen til medlemsforslaget må efter justitsministeriets opfattelse foruden at afvente resultaterne af dette arbejde også set fra et dansk synspunkt bero på de overvejelser om en datalovgivning, der for tiden foregår i Danmark.

Indenrigsministeriet har over for justitsministeriet udtalt, at man ikke på indeværende tidspunkt finder at kunne tage stilling til medlemsforslaget, idet spørgsmålet efter indenrigsministeriets opfattelse formentlig bør behandles i tilknytning til det lovforslag om personregistre, der forventes fremsat på baggrund af det netop afsluttede arbejde i det under justitsministeriet nedsatte udvalg vedrørende personregistre.

Handelsministeriet har over for justitsministeriet udtalt, at videre overvejelser på dette område efter handelsministeriets opfattelse i alle tilfælde må afvente afgivelse af betænkning fra justitsministeriets registerudvalg, som efter foreliggende oplysninger kan forventes at afgive betænkning i den nærmeste fremtid om lovregulering af forholdene omkring offentlige registre, herunder specielt EDB-registre. Handelsministeriet ønsker således ikke på indeværende tidspunkt at fremsætte bemærkninger til det omhandlede medlemsforslag.

Statsministeriet har oplyst, at Færøernes landsstyre har udtalt, at landsstyret kan tiltræde, at der udarbejdes en konvention som den foreslåede.

København, den 21. april 1976

P. m. v.

E. b.

N. Eilschou Holm

EDB-rådet:

— — — skal der herfra fremsættes anmodning om, at et sådant forslag ikke fra dansk side fremmes i Nordisk Råd.

Justitsministeriets Registerudvalg (Trolle-udvalget) afgiver i dette forår "delbetænkning om offentlige registre", og denne vil herefter, sammen med "delbetænkning om private registre" (fra 1973) danne grundlag for udformning af dansk data- eller registerlov, formentlig i folke-tingssamlingen 1976/77.

EDB-rådet kan på denne baggrund ikke fremsætte kommentarer til det fremsendte forslag, der kunne pålægge dansk erhvervsliv bindinger, men vil overlade til de enkelte organisationer selv at redegøre for deres standpunkt.

København, den 2. april 1976

EDB-rådet

E. Næsborg

sekretariatschef

Industrirådet:

— — — — —
Som det fremgår af medlemsforslaget, findes der allerede i Sverige en datainspektion, som håndhæver de gældende svenske bestemmelser for så vidt angår datasystemer, som indeholder personoplysninger.

En dansk lov om "Behandling af oplysninger i offentlige og private registre" forventes udarbejdet, behandlet og vedtaget i løbet af 1976. En sådan lov ventes at indebære oprettelsen af et tilsynsorgan (et registernævn, nedsat af justitsministeriet).

Nogle tilsvarende registermyndigheder ventes angiveligt oprettet også i Norge og Finland.

Udveksling af erklæringer mellem disse registernævne (datainspektioner) om samarbejde og gensidig anerkendelse af de nationale register-

loves tilstrækkelighed vil — efter Industrirådets opfattelse — være en mere fleksibel løsning end en nordisk persondatakonvention og må derfor foretrækkes fremfor en sådan konvention.

København, den 7. april 1976

Ove Munch

J. C. Wernich-Hansen

Provinshandelskammeret har i skrivelse den 5 maj 1976 forklarat sig ikke ha noget att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Grosserer-Societetet har i skrivelse den 21 maj 1976 forklarat sig icke ha något att invända i anledning av medlemsförslaget.

Danmarks Sparekasseforening og Den danske Bankforening:

I anledning heraf skal Sparekasseforeningen og Bankforeningen henvisse til det arbejde, der foregår i det under Justitsministeriet nedsatte registerudvalg. Registerudvalget har foreløbig udmøntet sit arbejde i delbetænkning nr. 687 om private registre med et tilhørende lovudkast og vil i den nærmeste fremtid afgive en delbetænkning og et lovudkast vedrørende offentlige registre. Sparekasseforeningen og Bankforeningen er repræsenteret i udvalget og har herigennem modtaget løbende underretning om lovgivningsinitiativer på området i de øvrige nordiske lande. Det er herved blevet os klart, at der består en betydelig divergens mellem danske og navnlig svenske synspunkter angående behovet for en regulering af og kontrol med offentlige og private registre på grund af den afgørende forskel mellem dansk og svensk lovgivning vedrørende "offentlighed i forvaltningen".

Vi må finde det betænkeligt at tage udgangspunkt i det vide svenske offentlighedsprincip for en regulering af registervirksomhed, da der i sig selv kan rejses afgørende indvendinger mod at operere med et så vidt offentlighedsprincip på registerområdet. Endvidere savner vi et større erfaringsmateriale til brug for en vurdering af, om der måtte være noget behov for fastsættelse af fællesnordiske regler på dette område.

København, den 3. maj 1976

Danmarks Sparekasseforening

Henning Bech

Klaus Koch

Den danske Bankforening

A. Skjoldager

Henning Birch

Assurandør-Societetet:

I det under justitsministeriet nedsatte registerudvalg, som i 1973 afgav delbetænkning om private registre (betænkning nr. 687) og nu står over for at afgive delbetænkning om de offentlige registre, har man via det løbende samarbejde mellem embedsmændene i de nordiske lande været fuldt orienteret om lovgivningsinitiativer i de enkelte nordiske lande. Udvalget har valgt at basere sine to lovudkast på principper, som societetet, der er repræsenteret i udvalget, har kunnet tilslutte sig, og som på visse punkter afviger fra de principper, man har valgt at følge i de øvrige nordiske lande, i første række Sverige.

Societetet ser principielt med velvilje på bestræbelserne på internationalt at nå frem til fælles regler på det omhandlede område og kan derfor støtte et nordisk samarbejde herom, men societetet skal pege på, at en eventuel konvention må tilgodese de synspunkter, som har været grundlæggende for det danske registerudvalgs overvejelser og lovskitser. Disse synspunkter kan være vanskelige at forene med de synspunkter, som er lagt til grund for den svenske lovgivning på området. I den svenske lovgivning arbejdes der således med en betydelig mere indgribende regulering af og kontrol med registervirksomheden, herunder den private, end det er tilfældet efter registerudvalgets foreliggende lovudkast. Dette skyldes, at man i Sverige har et grundlovssikret offentlighedsprincip i forvaltningen, som giver borgerne en næsten uhindret adgang til de offentlige registre, herunder også registre indeholdende mere sensitive personoplysninger. I de andre nordiske lande, hvor man ikke kender dette offentlighedsprincip, må en lovgivning, der regulerer problemerne i forbindelse med anvendelse af edb i relation til beskyttelsen af individet, derfor få et andet indhold end i Sverige. Hertil kommer, at det foreliggende erfaringsmateriale om disse reguleringsproblemer formentlig endnu er for spinkle til at danne grundlag for fastsættelse af fælles regler.

Indtil større erfaringer er indvundet, og der er opnået en mere udbredt enighed om de principper, som skal gælde for adgangen til registre med personoplysninger, må societetet derfor fremfor en konvention foretrække en rent praktisk ordning, hvor de tilsynsmyndigheder, som er eller måtte blive nedsat til regulering af og kontrol med registervirksomhed i de forskellige lande, samarbejder om løsningen af de konkrete sager, hvor en behandling i fællesskab findes påkrævet.

København, den 29. marts 1976

P. k. v.

Frits Pedersen

M. Bojesen-Koefoed

Generaldirektoratet for Post- og Telegrafvæsenet:

— — — meddeles, at generaldirektoratet ser absolut positivt på tanken om en nordisk konvention om godkendelse af EDB-datasystemer til personregistrering.

Ikke mindst fordi der mellem de nordiske teleforvaltninger foregår et nært samarbejde om etablering af et nordisk offentligt datanet, hvis formål bl. a. er at lette datakommunikationen mellem de nordiske lande, må det forekomme ønskværdigt at søge etableret fællesnordiske bestemmelser på det omhandlede område.

København, den 4. maj 1976

E. b.

J. F. Pedersen

Arne Jørgensen

Københavns Kommune:

Sagen har været forelagt Københavns folkeregisterforvaltning, der har afgivet vedlagte udtalelse (*se nedan*).

Organisationskontoret kan tilslutte sig det i udtalelsen anførte. Man skal i tilknytning hertil bemærke, at der generelt set er risici ved en registrering af personoplysninger uanset registreringsmåde. Man er her enig i nødvendigheden af ensartede retningslinier med henblik på at skabe en rimelig sikkerhed omkring de personoplysninger, der findes i forvaltningen.

Etableringen af et samlet personregistersystem vil formentlig skabe bedre muligheder for at gennemføre de nødvendige sikkerhedsmæssige foranstaltninger omkring persondata.

København, den 29. april 1976

Jørgen Sandberg

Frederiksberg Kommune har i skrivelse den 28 april 1976 förklarat sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Københavns Statistiske Kontor:

Registreringen af persondata i folkeregistret sker efter nærmere af indenrigsministeriet fastsatte regler. Tilsvarende er der af indenrigsministeriet fastsat detaljerede forskrifter for opbevaring af CPR-oplysninger og for udlevering af oplysninger til private.

For tiden foretager en styringsgruppe under organisationsudvalget en forundersøgelse af spørgsmålet om eventuel oprettelse af en database

indeholdende oplysninger vedrørende Københavns kommunes borgere. Ved udarbejdelsen af rapport om undersøgelsen vil der bl. a. blive gjort rede for de sikkerhedsmæssige foranstaltninger, der må anses for nødvendige og hensigtsmæssige ved etablering og drift af en database. Der vil herved blive henvist til en betænkning om EDB-personregistre, der forventes afgivet i nær fremtid af et registerudvalg under justitsministeriet.

I betragtning af, at der allerede eksisterer en overenskomst mellem Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige om folkeregistrering, kan det forekomme naturligt, at der søges gennemført en nordisk konvention om registrering m.v. af persondata på EDB. Det skal dog bemærkes, at strammere regler på det sikkerhedsmæssige område sædvanligvis medfører højere omkostninger ved registrering og opbevaring af oplysningerne.

København, den 6. april 1976.

P. d. v.

Frits Sørensen

Amtsrådsforeningen i Danmark:

I denne anledning skal bemærkes, at de i forslaget nævnte procedurer for godkendelse og anvendelse af de i edb-systemerne lagrede persondata har været overvejet i et af justitsministeriets nedsat udvalg. Dette udvalg, der har til opgave at overveje de problemer vedrørende privates retsbeskyttelse, som er forbundet med oprettelse og brug af offentlige og private registre, har den 25. marts 1976 afgivet sin sidste delbetænkning vedrørende de offentlige registre.

Da udvalgsarbejdet forventes at ville resultere i et forslag til lovgivning omkring såvel private som offentlige registre, finder Amtsrådsforeningen det hensigtsmæssigt, at den videre behandling af ovennævnte forslag afventer justitsministeriets stillingtagen til resultatet af udvalgsarbejdet.

København, den 21. april 1976

Erling Tiedemann

Jens M. Nielsen

Dansk Arbejdsgiverforening:

Dansk Arbejdsgiverforening ser sig ikke på nuværende tidspunkt i stand til at udtale sig om ovennævnte medlemsforslag. Efter vor opfattelse kræver spørgsmålet en yderligere belysning, som blandt andet

den i den nærmeste fremtid forventede betænkning fra det af det danske justitsministerium den 9.9.1970 nedsatte registerudvalg (det såkaldte Trolle-udvalg) vil kunne bidrage til.

København, den 14. april 1976

Dansk Arbejdsgiverforening

J. Stenbjerre

Foreningen af danske EDB-Servicebureauer:

Indledningsvis vil vi gerne udtrykke vor tilfredshed med, at man fra Nordisk Råds side på så tidligt et tidspunkt har taget dette meget komplicerede spørgsmål op til løsning på fælles nordisk plan.

For den danske edb-servicebranche er det af vital interesse, at en sådan nordisk konvention etableres, eller at der i det mindste skabes fællesaftaler mellem de nordiske lande.

Efter vedtagelsen af den svenske datalov, som bl. a. nøje fastsætter regler for oprettelse og godkendelse af personregistre vedrørende svenske statsborgere, er spørgsmålet ikke længere af akademisk interesse.

Som det sikkert er Dem bekendt, arbejder edb-servicebranchen i høj grad internationalt, ikke mindst er der et meget integreret samarbejde mellem de nordiske lande.

Mange danske EDB-servicebureauer udfører i dag databehandling for svenske og norske virksomheder.

Den svenske datalov, som først nu rigtig er begyndt at virke, har derfor helt naturligt rejst spørgsmålet: Kan et dansk EDB-servicebureau databehandle for en svensk virksomhed? Den svenske datainspektion har fornylig taget spørgsmålet op, nogen konklusion er der os bekendt endnu ikke truffet.

Såfremt afgørelsen bliver negativ vil dette betyde en meget kraftig konkurrenceforvridning mellem svenske EDB-servicebureauer og de øvrige landes bureauer.

I konventionsforslagets artikel 3 bliver dette forhold omtalt, og som det fremgår af ovenstående vil vi fra FDE's side lægge megen vægt på at de respektive landes registergodkendelse skal være gyldige for de øvrige lande.

Konventionsforslagets artikel 2, som gennemgår grundprincipperne, ligger i sin generelle form meget tæt op til de tanker, der har været fremført fra dansk hold. Efter FDE's opfattelse skal man være meget forsigtig med hensyn til den arbejdsbyrde, man let kan komme til at pålægge erhvervslivet, såfremt konventionen bliver for restriktiv; i denne forbindelse tillader vi os at henvise til de erfaringer, man har gjort i Sverige efter vedtagelsen af den svenske datalov.

Problemerne i Sverige er især opstået på grund af definitionen af begrebet personregistre, der efter vor opfattelse har været alt for bred; dette har medført, at antallet af registre er blevet meget stort.

Dermed er vi nået til artikel 1, der netop behandler definitionen af begrebet persondata. I relation til erhvervslivets databehandling bør man være meget opmærksom på pkt. 7, der let kan blive en administrativ belastning.

Det er FDE's principielle opfattelse at persondata, der benyttes i forbindelse med administrativ databehandling, ikke er af vital personlig karakter, og derfor så vidt muligt, bør falde udenfor. Den svenske datalov har ikke undtaget disse persondata.

På grund af forslaget's meget summariske karakter finder vi det ikke rigtigt på nuværende tidspunkt at fremkomme med yderligere bemærkninger, men vi stiller os til rådighed, såfremt man fra sekretariatets side ønsker yderligere oplysninger.

Ballerup, den 21. april 1976

Foreningen af danske EDB-Servicebureauer

Finn Berentsen

Formand

Kommunernes Landsforening:

Bestyrelsen vedtog at henvise til, at spørgsmålet behandles i udvalget vedrørende privates retsbeskyttelse i forbindelse med oprettelse og brug af offentlige og private registre (Trolle-udvalget). Kommunernes Landsforening er repræsenteret i dette udvalg, hvorfor landsforeningens synspunkter vil fremkomme i forbindelse med udvalgets arbejde.

Man skal dog anmode om at blive holdt orienteret om sagens forløb i Nordisk Råd.

København, den 6. april 1976

Jens Mathiasen

O. Ingvartsen

Det danske Advokatsamfund:

I anledning heraf meddeles, at Advokatrådet ikke finder at have anledning til at fremsætte en udtalelse om det foreliggende forslag.

København, den 30. marts 1976

P. r. v.

Poul Østergaard

Dansk Management Center — DMC klub 2:

— — — kan vi oplyse at DMC klub 2, i hvilken deltager fem større danske dataservicevirksomheder, alene har til hensigt at fremme lederudvikling inden for disse virksomheder og derfor ikke mener sig berettiget til at fremsætte udtalelser om sager med politisk indhold som det her omhandlede medlemsforslag om en nordisk konvention om fælles regler for godkendelse af EDB-systemer, som indeholder personoplysninger m. m.

Vi vil således afstå fra at fremkomme med en egentlig udtalelse om forslaget men vil gerne, såfremt delegationen måtte have behov herfor, foranledige supplerende oplysninger stillet til rådighed, f. eks. i form af konkrete tilfælde, hvor en konvention af den omhandlede art ville kunne have fremmet eller hæmmet anvendelsen af EDB i Norden.

København, den 28. maj 1976

DMC klub 2

O. Stangegård

Formand

Danske Reklamebureauers Brancheforening har i skrivelse den 10 maj 1976 förklarar sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Finland**Justitieministeriet¹:**

Frågor om användning av persondataregister och privatlivets skydd har utretts i Finland sedan början av 1970-talet. Hittills har i justitieministeriet utarbetats bl. a. ett förslag till lag om kreditupplysningar (publikation 27/1975 av justitieministeriets lagstiftningsavdelning). Till förslagens viktigaste mål hör att skydda privatlivet i samband med persondataregistrering inom kreditupplysningsverksamheten och vid utlämning av data. I lagförslaget försöker man också effektivt trygga, att privata medborgare faktiskt kan kontrollera pålitligheten av uppgifter om dem själva och deras användning.

Beredningen av en allmän lag om persondataregister kan bygga på ett som kommittéarbete utarbetat preliminärt utkast till allmän lag om personregister. Enligt utkastet skulle lagens tillämpningsområde omfatta både privata och offentliga personregister och den skulle tillämpas både på manuella och ADB-register.

Enligt justitieministeriet vore det viktigt, att privatlivets skydd effek-

¹ Yttrandet översatt från finska.

tivt kan tryggas i persondataregistrering. Eftersom moderna dataförbindelser möjliggjort en snabb och lätt dataöverföring över gränserna, vore det viktigt, att man vid reglering av privatlivets skydd kunde enas om internationellt enhetliga bestämmelser. På grund av de livliga dataförbindelserna mellan de nordiska länderna vore det just för dem önskvärt att genomföra en enhetlig reglering. Mellan de nordiska länderna kan man sträva till en enhetlig reglering antingen så, att dessa länder träffar ett avtal om ärendet, som förpliktar avtalsparterna att samordna sin lagstiftning angående persondataregistrering med avtalets bestämmelser. Eller så, att varje nordiskt land samordnar sin interna lagstiftning med lagstiftningen i de övriga nordiska länderna utan att principer om en enhetlig lagstiftning har fastställts i en juridiskt förpliktande konvention.

Enligt medlemsförslaget borde lagstiftningen angående persondataregistrering samordnas i de nordiska länderna genom en nordisk konvention. En sådan konvention förutsätter naturligtvis, att de nordiska länderna kan enas om huvudprinciperna i den framtida lagstiftningen angående persondataregister.

Eftersom utarbetning av lagstiftningen angående persondataregister först startas i Finland, är det enligt justitieministeriet viktigt, att den kunde ske i samarbete med alla nordiska länder. Om den nödvändiga samordningen av lagstiftningen då visar sig vara möjlig, skulle man samtidigt skapa förutsättningar för den i medlemsförslaget avsedda konventionen.

Helsingfors den 17 maj 1976

Kristian Gestrin
Jutsitieminister

Antti Kivivuori
Avdelningschef

Finansministeriet¹:

Såsom bakgrund till yttrandet anför finansministeriet följande: I 12 § 5 punkten förordningen 2.2.1973 om finansministeriet (74/73) stadgas att det åligger finansministeriets organisationsavdelning att handlägga bl. a. ärenden som angår automatisk databehandling och statens datamaskincentral. I 2 § förordningen 20.3.1975 om automatisk databehandling inom statsförvaltningen (212/75) stadgas att finansministeriet leder och övervakar den automatiska databehandlingen och dess utnyttjande inom statsförvaltningen. Ministeriet skall sörja för i synnerhet de styrnings- och övervakningsuppgifter som ansluter sig till förenhetligandet av ADB-tillämpningar, anskaffning och användning av ADB-

¹ Yttrandet översatt från finska.

apparatur, utvecklandet av arbetsmetoderna samt ordnandet av statsförvaltningens inre ADB-undersöknings- och utbildningsverksamhet. I 46 § finansministeriets 8.2.1973 utfärdade arbetsordning bestäms att ADB-byrån vid organisationsavdelningen handlägger ärenden som angår: 1) verksamhetsprinciperna för ADB-verksamheten inom statsförvaltningen, 2) utnyttjandet av automatisk databehandling inom statsförvaltningen samt 3) den förkovran och samordning av den automatiska databehandlingen inom statsförvaltningen som ankommer på finansministeriet samt verksamheten vid statens datamaskincentral.

I överensstämmelse med ovan återgivna stadganden ankommer det på finansministeriet att leda och övervaka den ADB-registrering som sker inom statsförvaltningen, bl. a. i fråga om sådana register som innehåller personuppgifter. Finansministeriet handlägger dessutom ADB-ärenden som berör hela landet och statsrådet har 6.11.1975 ministeriet till bistånd tillsatt en delegation, vars uppgift är att vara ett samarbets- och sakkunnigorgan för hela landet i ADB-frågor.

Finansministeriet anser att frågorna om dataskydd för individen har fått ökad betydelse i samma mån som den automatiska databehandlingen har utvecklats. Gällande lagstiftning i Finland är behäftad med vissa brister med tanke på dataskyddet för den enskilda medborgaren. Dessa borde redas ut och avhjälpas. Fördenskull borde

- det redas ut vilka med tanke på dataskyddet för individen hemliga, förtroliga eller ömtåliga data eller sammanställningar av data som förekommer i personregistren,
- en kartläggning ske i fråga om gällande stadganden om dataskydd för individen samt ett förslag framläggas om justering av dem och om definiering och kriminalisering av brott mot dataskydd,
- en utredning göras om syftet med och innehållet i en särskild, till personregistren anknuten lagstiftning om dataskydd för individen,
- en utredning göras om hur individen skall beredas möjlighet att söka och få rätt i samband med överträdelse av det individuella dataskyddet.

I fråga om internationella datasystem och dataläckor konstaterar finansministeriet att nuvarande system för persondata främst tjänar postningen av tidningar och tidskrifter eller också faktureringen vid vissa internationella sammanslutningar. Härvid hopsamlade adressdata används också i någon mån såsom adresser vid postorderförsäljning. Dessa register innehåller knappast sådana data som avses i artikel 1 i det utkast till konvention som har fogats till medlemsförslaget. Finansministeriet anser att man kan tala om dataläckor först när sådana uppgifter, som avses i den bilaga till medlemsförslaget, vilken har utarbetats av forskaren Seipel, överförs från ett land till ett annat. Ministeriet finner, att man till en början borde reda ut de verkliga dataläckornas omfattning och art, så att verkliga dataläckor kan förebyggas genom ändamålsenliga internationella fördrag.

I medlemsförslaget påpekas att frågor om dataskydd för individen håller på att undersökas i alla nordiska länder. Bland de nordiska länderna har endast Sverige reglerat frågor om dataskydd för individen genom en särskild datalag, och en datainspektion har där tillsatts för att övervaka de ADB-register som innehåller personuppgifter. Dessa åtgärder grundar sig på gällande lagstiftning i Sverige. Också i andra länder grundar sig stadgandena om dataskydd för individen på gällande bestämmelser, särskilt i fråga om myndigheternas verksamhet och handlingars offentlighet. Skiljaktigheter länderna emellan uppkommer också genom olikheter särskilt hos stadgandena om datasystem för personuppgifter och hos de bestämmelser i lag som styr institutionernas verksamhet. Till följd härav får de myndigheter som behandlar frågor om dataskydd för individen olika befogenheter och uppdrag, vilka medför sina egna begränsningar för det nordiska samarbetet mellan dessa myndigheter. För Finlands del har det inte heller retts ut huruvida en särskild myndighet behöver tillsättas för att behandla frågor om dataskydd. Det är motiverat att vara mycket förbehållsam mot en utvidgning av det statliga ämbetsmaskineriet. Detsamma är förhållandet i fråga om behovet av och formen för förfarandet vid godkännande av datasystem för personuppgifter.

I medlemsförslaget anses det påkallat att enhetliga grundläggande regler skapas för godkännande av ADB-register som innehåller personuppgifter. Finansministeriets uppfattning är emellertid att de grundläggande nordiska reglerna för dataskydd för individen inte alltför ensidigt bör utformas på grundval av den svenska datalagen, utan hänsyn bör härvid tas till de synpunkter på lagstiftningen i ämnet som föreligger i samtliga nordiska länder. I Finland är inte ens de primära utgångspunkterna än så länge klarlagda, emedan datasystemkommittén har upplösts.

I medlemsförslaget påpekas att undersökningsresultat, som gäller dataskydd för individen, har utväxlats mellan de nordiska länderna. Ett samarbete av detta slag är motiverat och erforderligt. Samarbetet borde emellertid än så länge vara inofficiellt, dels emedan de medverkande länderna befinner sig på olika beredskapsnivå i fråga om stadgandena om dataskydd, dels emedan de resultat som nås genom samverkan inte får vara bindande i högre grad än vad nationella bestämmelser och nationella behov anger.

Samarbetet borde grundas på en bredare bas än hittills, så att det kan innefatta alla av saken berörda myndigheter och de viktigaste övriga intressenterna i frågan.

Med hänvisning till vad ovan anförts finner finansministeriet att Finland åtminstone inte i detta skede bör biträda den konvention som har fogats till medlemsförslaget och inte heller något annat mellanfolkligt fördrag som berör dataskydd för individen, innan behovet av hithöran-

de stadganden och frågan om dessas innehåll samt övriga grundläggande administrativa frågor i anslutning till dataskyddet för individen har kunnat redas ut i vårt land. Finansministeriet anser också att bindande avtal, som ingås i detta skede, rentav kan försvåra åtgärder till förkovran av lagstiftningen om dataskyddet för individen i vårt land.

Helsingfors den 13 april 1976

Esko Rekola
Minister

Juhani Pöyhönen
Överinspektör

Social- och hälsovårdsministeriet, byrån för internationella ärenden¹:

Den omständigheten, att den automatiska databehandlingen blivit allmänare vid insamlande och överförande av administrativa data och register av persondata, har ökat behovet att fästa större uppmärksamhet än tidigare vid olika problem i anslutning till dataläckage, dataskydd och en integrerad behandling av data. Inom social- och hälsovårdsministeriets förvaltningsgren används persondata i synnerhet i samband med socialförsäkringen, användningen av sociala och hälsovårdstjänster samt vid uppdateringen av medicinska register.

Ovannämnda dataskyddsproblem är av betydelse även i sådana sammanhang, där olika myndigheter vid olika tillfällen hos en och samma grupp insamlar i stort sett samma, genom personbeteckning identifierade grunddata, som används vid olika tidpunkter och för olika ändamål. En sådan parallell, ofta mångfaldig insamling och processering av data förorsakas av att olika myndigheter är bundna av dataskyddsprinciper, som vid olika tidpunkter utvecklats för dem. Även om dessa principer eller regler går ut på att skydda t. ex. grunddata angående individen (statens datamaskincentral, statistikcentralen, skattestyrelsen, medicinalstyrelsen o. s. v.), kan det på olika håll finnas olika åsikter om hur data kan utmatas och överföras från ett register till ett annat.

När gemensamma nordiska regler för dataskydd utvecklas skall man fästa uppmärksamhet vid såväl den juridiska som den statistiskt-politiska synpunkten. Den juridiska synpunkten går ut på att så tydligt som möjligt reglera principerna för insamlande och bevarande av sådana data som betraktas såsom "farliga".

Den statistiska synpunkten kan anses gå ut på att på så sätt avgränsa innehållet för de datasystem, som håller på att utvecklas eller planeras (t. ex. SSDS), att man på ett håll inte strävar till sådana data, som man på annat håll kommit överens om att avstå ifrån.

Av ovannämnda orsaker anser social- och hälsovårdsministeriet att

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

enhetliga principer angående insamlande, bearbetande, bevarande och offentliggörande av för ADB registrerade persondata kan avsevärt öka den nordiska jämförbarheten mellan och användbarheten av olika data. I detta hänseende synes också strävan till gemensamma dataskyddsregler motiverad.

Helsingfors den 22 mars 1976

Seppo Lipponen
Planerare,
tjf. planeringschef

Folkpensionsanstalten:

I sitt medlemsförslag till Nordiska rådet konstaterar John Austrheim, Tellervo Koivisto, Lars Korvald och Jón Skaftason, att vi lever i en tid då datatekniken tas i bruk inte bara inom industri- och produktionslivet utan också i sociala, medicinska och andra sammanhang. De som utarbetar lagarna har en viktig funktion i den utveckling, som dels skall skydda den enskilda människan och dels beakta de krav hans omgivning uppställer. Förslagsställarna konstaterar vidare, att dessa spörsmål i stor utsträckning är likartade i alla de nordiska länderna. Folkpensionsanstalten förenar sig om uppfattningen, att lagstiftningen har den största betydelse för skyddet av medborgarens personliga integritet. Det kan också konstateras, att den automatiska databehandlingen blivit godkänd som metod åtminstone på socialförsäkringens område. I Finland har man inom socialförsäkringen använt sig av automatisk databehandling i 15 års tid.

Förslagsställarna påpekar, att det finns ett grundläggande behov av att i de nordiska länderna utforma gemensamma regler angående personuppgifter, så att det kan skapas ett tillräckligt skydd för de nordiska medborgarnas integritet gentemot ADB-systemen. Emedan socialförsäkringslagstiftningen i alla de nordiska länderna innehåller rigorösa och detaljerade bestämmelser om att uppgifter, vilka samlas i samband med socialförsäkringsverksamheten, skall hemlighållas och bevaras som konfidentiella, finner Folkpensionsanstalten, att det åtminstone för socialförsäkringens vidkommande inte för närvarande föreligger behov av nya sådana regler som ovan omtalats. I förslaget konstateras, att en nordisk konvention vore det naturliga sättet att reglera såväl grundprinciperna för databehandlingen av personuppgifter som det nordiska samarbetet i detta avseende. På socialförsäkringens område har vi redan internordiska överenskommelser, vilka omfattar bl. a. utväxling av data mellan de nordiska länderna.

Enligt förslaget borde Nordiska rådet anbefalla Nordiska minister-

rådet att för skyddet av den enskildes personliga integritet i Norden med det snaraste försöka utarbeta en nordisk konvention om registrering, bearbetning, lagring och offentliggörande av persondata på ADB och om ömsesidigt godkännande av ADB-system som innehåller personuppgifter.

Emedan en dylik konvention omfattande alla sektorer av samhällelig verksamhet inte kan ta hänsyn till de speciella socialförsäkringsaspekterna utan snarare skulle begränsa och schematisera socialförsäkringens utvecklande, anser Folkpensionsanstalten, att det i stället för en inter-nordisk konvention vore skäl att utveckla andra former av nordiskt samarbete i fråga om hemlighållande och konfidentiell behandling av data om enskilda medborgare samt utlämnande av sådana data för forskningsändamål.

Helsingfors den 21 april 1976

Folkpensionsanstalten

Jaakko Pajula

Osmo Oittinen

Befolkningsregistercentralen:

Åtgärderna i syfte att trygga personers integritet har under de senaste åren varit föremål för utredning i flera olika sammanhang. Den tilltagande registreringen av data, den automatiska databehandlingens kraftiga ökning och utnyttjandet av deponerade data för många olika behov har bidragit till utredningens aktualitet.

Före det i handlingarna ingående avtalsutkastets fortsatta behandling borde det klarläggas vilka uppgifter i personregistren som det vore skäl att hålla hemliga, behandla som konfidentiella eller anse vara så ömtåliga, att ett speciellt behov av skydd föreligger. Individens behov av dataskydd och myndigheternas eller näringslivets behov är i samband med samhällets olika funktioner av olika slag. I främsta rummet borde man härför undersöka de nuvarande föreskrifternas tillräcklighet och framställa erforderliga förslag om att avhjälpa bristerna. Ett sådant på en enda sektor inriktat försök är den framställning som delegationen för folkbokföringsärenden 14.06.1974 gjorde hos ministeriet för inrikesärendena om ändring av 12 och 25 §§ lagen om befolkningsböcker.

I de nordiska länderna har stadgandena om privatlivets skydd och handlingars offentlighet varit olikartade. Den naturliga följderna härav har varit, att också lagarna om dataskydd och motsvarande förslag skiljer sig från varandra. Det kunde vara ändamålsenligt att man i Finland i syfte att förenhetliga stadgandenas sakliga innehåll skulle i den redan

existerande lagstiftningen införa såsom tillägg noggrannare föreskrifter än för närvarande om privatlivets skydd, så att frågorna inom ett vart specialområde skulle kunna regleras på bästa möjliga sätt och så att ett långsamt och alltför centraliserat övervakningssystem, som bromsar ADB-branschens i och för sig nödvändiga utveckling, inte skulle komma att uppstå.

Privatlivets skydd skulle kunna utvecklas utgående från följande grunder:

- i registret införs endast data som är nödvändiga från verksamhetens synpunkt
- individen skall i mån av möjlighet beredas tillfälle att erhålla utredning om de om honom själv ingående uppgifterna i registret, om inte några särskilda orsaker utgör hinder härför
- sekretessbelagda eller konfidentiella uppgifter används endast för ändamål som på förhand fastställts genom stadganden
- de registrerade uppgifterna om individ skall vara felfria och motsvara dagsläget
- individen tillförsäkras vissa grundrättigheter att besluta om användningen av grannliga uppgifter om honom själv
- för personer som behandlar personregister uppställs tystnadsplikt som villkor
- kränkningar av individualitetsskyddet bestraffas på sätt som gärningen betingar.

Ur ovan åsyftade principer kan följande konkreta målsättning härledas:

- i lagstiftningen angående ämbetsverk eller inrättning innefattas bestämmelser om de väsentliga register som där förs och om den bedrivna ADB-verksamheten samt uppgifternas överlåtlighet
- överträdelse av dataskyddet kriminaliseras, varvid överträdelserna behandlas i gängse straffprocessuell ordning
- användningen av personregister utanför statsförvaltningen legaliseras genom speciell stiftning, i vilken ovan nämnda principer omfattas.

Ifall förenämnda mål uppnås, föreligger sannolikt inte behov av att inrätta ett separat, på personregister specialiserat kontrollorgan, emedan brott mot bestämmelserna behandlas i normal straffprocessuell ordning och eftersom legaliseringen redan i och för sig inverkar generalpreventivt på eventuella försök till missbruk.

Beträffande avtalsförslagets detaljer konstateras följande, såvida de inte behandlats ovan:

- i befolkningsböckerna ingår uppgift om persons medborgarskap, om att person dömts till villkorligt frihetsstraff, att person avtjänar frihetsstraff eller vårdas på sinnessjukhus eller annan motsvarande anstalt. Frånsett uppgiften om medborgarskap kan dock dessa uppgifter med stöd av 12 § lagen om befolkningsböcker lämnas endast vederbörande myndighet. Uppgift om medborgarskap åter är nödvändig på grund av vallagstiftningen. Det vore kanske inte ändamålsenligt att definiera uppgifterna så som skett i avtalsförslaget, utan i detta

borde också ingå bestämmelser om uppgifternas överlåtlighet på olika sätt till olika slag av mottagare

- i punkt 4 i andra artikeln preciseras också det stadgande som redan nu ingår i 11 § lagen om befolkningsböcker. Det kan konstateras, att avdrag rörande en person kostar omkring 400 mark, vilket belopp med stöd av förordningen 11.02.1976 om avgifter som skall uppbäras för uppgifter som utgives från befolkningsregistercentralen (126/76) påförs den till vilken uppgifter lämnas
- i punkterna 6 och 8 i andra artikeln har de ärenden preciserats, som ingår i bestämmelserna i 12 och 23—25 §§ lagen om befolkningsböcker.

På grundvalen av det ovan anförda anser befolkningsregistercentralen, att det för Finlands vidkommande är sakenligt att medverka till att ett eventuellt nordiskt avtal kommer till stånd först efter det att i Finland ställning internt fattats i grundfrågorna rörande individens dataskydd såväl beträffande de skyddade uppgifterna som i fråga om den organisatoriska lösning, som anses lämpligast för våra förhållanden.

Helsingfors den 7 april 1976

Hannu Tulkki

Direktör

Matti Paakkolanvaara

Tf. inspektör

Kyrkostyrelsen:

Kyrkostyrelsen förenar sig om medlemsförslagets ståndpunkt i det, att ADB-systemen, med vars hjälp enskilda individers persondata registreras, uppbevaras, utformas och offentliggörs, är faktorer, som med beaktande av medborgares intimitetsskydd inte får utvecklas utan offentlig bevakning. Vidare anser kyrkostyrelsen, att personregistren i de olika nordiska länderna bör utvecklas sålunda, att ett multilateralt utnyttjande av data är möjligt inom ramen för konventionen.

Kyrkostyrelsen anser, att vid utarbetandet av konventionen särskild uppmärksamhet bör fästas vid att såväl den enskildas som företagsverksamhetens rättsskydd bevaras på sätt som nordisk demokrati förutsätter. Vidare anser kyrkostyrelsen det vara av vikt, att gemensamma konventioner rörande persondata tillräckligt beaktar av myndigheterna i vart och ett land redan godkända databehandlingssystem och deras särdrag.

Helsingfors den 13 februari 1976

Ahti Auranen

Ecklesiastikråd

Erkki Huhta

Föredragande

Centralhandelskammaren¹:

I alla nordiska länder har man under den senaste tiden förberett en lagstiftning i syfte att trygga integritetsskyddet. Härvid har man även strävat efter att inbördes harmonisera dessa bestämmelser i de olika nordiska länderna. I Sverige är redan en datalag i syfte att skydda ADB-registrering av personuppgifter i kraft. Även i Norge och Danmark har beredningsarbetet för motsvarande lagar kommit långt. Redan nu står det klart, att ovan nämnda länders bestämmelser kommer att skilja sig från varandra i avsevärd grad. I Finland arbetade även en kommitté som hade i uppdrag att framlägga ett lagförslag om registrering av persondata. Kommittén upplöstes emellertid innan den hann uppgöra något konkret lagförslag om registrering av persondata och därtill hörande skydd. Sålunda är lagberedningsarbetet i Finland ännu oavslutat.

Med anledning av det ovan sagda anser Centralhandelskammaren, att Finland saknar möjligheter att i detta skede påbörja utarbetandet av ett nordiskt avtal. Först borde en kommitté tillsättas för att utreda och kartlägga eventuella problem inom detta område samt behovet av en lagstiftning i vårt land. Efter det vi fått till stånd en nationell lagstiftning som motsvarar Finlands behov, kan ett godkännande av ett samnordiskt avtal övervägas. Om vi i detta skede skulle förbinda oss till ett nordiskt avtal, skulle detta samtidigt binda lagstiftarna vid beredningen av en egen nationell lagstiftning och som en följd härav kunde vi få bestämmelser som icke lämpar sig för våra förhållanden.

Ifall de nordiska ländernas lagstiftning i framtiden kommer att vara så pass likartade, att man kan överväga att ingå ett samnordiskt avtal, är det enligt Centralhandelskammarens åsikt obehövt att särskilt reglera registreringen på ADB-system. Ett eventuellt avtal borde omfatta registrering av konfidentiella persondata på alla system, då ingen anledning föreligger att behandla ADB-systemet skilt för sig.

Centralhandelskammaren anser att all reglering borde gälla endast sådana registreringar, som innehåller för det personliga integritetsskyddet viktiga uppgifter. Dylik information utgör i praktiken endast 10 % av registrerade persondata. Då den största delen av registren innehåller helt rutinartade uppgifter, anser Centralhandelskammaren att dessa register inte bör regleras eller bevakas. Likaså finns det inte heller anledning att begränsa överlåtande av "ofarliga uppgifter" mellan de olika länderna. Lagarna som stiftas för att skydda den personliga integriteten borde enligt Centralhandelskammarens åsikt gälla såväl privat som de offentliga myndigheternas register. Centralhandelskammaren anser, att man inte för bevakningen av dessa för det personliga integritetsskyddet viktiga register bör inrätta någon ny myndighet såsom i Sverige, utan

¹ Yttrandet översatt från finska.

den eventuella bevakningen kunde omhänderhas av någon redan existerande myndighet.

Med anledning av det oavsagda anser Centralhandelskammaren, att man i Finland först bör utreda behovet av ett skydd för konfidentiella persondata och på basen av detta vidtaga eventuella nödiga lagstiftningsåtgärder samt revidera redan existerande bestämmelser. Efter det man fått till stånd en för våra behov anpassad nationell lagstiftning, kan man överväga en anslutning till internationella avtal. Med anledning härav anser Centralhandelskammaren, att det inte föreligger skäl att i detta sammanhang yttra sig närmare om avtalsförslagets enskildheter.

Helsingfors den 15 april 1976

Centralhandelskammaren

Sakari Yrjönen

Verkställande direktör

Markku Häyrinen
Avdelningssekreterare

Statens datamaskincentral¹:

Statens datamaskincentral har i första hand till uppgift att planera och utföra ADB-uppgifter, som statens ämbetsverk och institutioner och andra kunder ger den. Härvid svarar datamaskincentralen för utförandet av ADB-uppgifter och för därmed förknippat bevarande av datamaterialet med beaktande av säkerhets- och datasäkerhetssynpunkter. Datamaskincentralen får inte utan tillstånd utlämna sina kunders datamaterial. Datamaskincentralens personal har tystnadsplikt.

Det åligger Datamaskincentralens kunder att kräva speciella säkerhetskrav för sina uppgifter, när man planerar att använda ADB och när man utarbetar ADB-system. Härom och om datamaskincentralens övriga uppgifter och plikter upprättas ett skriftligt avtal mellan parterna.

Det åligger datamaskincentralens kunder att i första hand bestämma regler för säkerhet, användning och datasäkerhetsfrågor i anslutning till behandlingen av ett visst datamaterial. Datamaskincentralen åligger att se till, att de krävda och överenskomna förpliktelserna efterföljes. Under datamaskincentralens hittillsvarande verksamhet har man inte haft problem med dessa saker.

När man utarbetar och godkänner allmänna regler för persondataregister bör man enligt datamaskincentralen tillse att den automatiska databehandlingen inte upptar en särställning i jämförelse med övriga databehandlingsmetoder så att man inte därmed försvårar införandet av moderna behandlingsmetoder. Vidare bör man se till att ADB-tekniken också erbjuder möjligheter att förbättra datasäkerheten.

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

Innan man godkänner de inom Nordiska rådet föreslagna gemensamma reglerna, bör man utreda, vilka nackdelar och fördelar godkännandet av reglerna medför i jämförelse med nuläget.

Man bör också undersöka om de internationella reglerna utgör ett hinder för individuell lagstiftning, som varje lands enskilda förhållanden förutsätter och i vilken omfattning det är nödvändigt eller tillåtet att utlämna medborgares personuppgifter till ett annat land.

Helsingfors den 13 april 1976

Jukka I. Wallenius
Överdirektör

Esko Tapanainen
I stället för
produktionschefen,
stabschef

Arbetsgivarnas i Finland centralförbund och Industrins centralförbund:

Betecknande för det moderna samhället är det alltmer ökande inbördes beroendet mellan dess olika funktioner. De beslut som fattas och de åtgärder de medför får i allmänhet djupgående konsekvenser. Avgörandena bör fattas på basen av riktiga och så mångsidiga upplysningar som möjligt. Främst av denna orsak har behovet av olika upplysningar vuxit avsevärt på sista tiden. Å ena sidan har behovet av att snabbt få riktiga upplysningar och å andra sidan behovet av att trygga individens integritet blivit föremål för det allmänna intresset.

Alla nordiska länder har under detta decennium förberett lagstiftning om datasystem. Sverige har sedan år 1973 sin s. k. datalag, i vilken förutsättningarna för ADB fastställs. I de övriga nordiska länderna är beredningsarbetet på hälften. Trots att beredningsarbetet delvis sker samtidigt och trots det samarbete som förekommit i detta sammanhang, ser det ut som om lagstiftningen i de olika länderna kommer att avvika, kanske t. o. m. väsentligt, från varandra. I Finland ligger beredningsarbetet efter jämfört med de övriga nordiska länderna på grund av att den datasystemkommitté som tillsattes år 1972 upphörde med sin verksamhet år 1975 utan att ha fått något förslag färdigt.

Även i Finland är det nödvändigt att få till stånd en lagstiftning som reglerar registrering av persondata. Lagstiftningsåtgärderna bör emellertid anpassas efter redan gällande lagar antingen genom att utveckla eller komplettera dem. Endast om det är oundvikligt, t. ex. för att reglera principerna för registrerande av persondata, är det skäl att skapa en ny lagstiftning. Vi anser att ADB i sig själv inte förutsätter speciallagar.

Det är endast fråga om teknik som i likhet med all övrig teknik bör

kunna anpassas till användning i samhället inom ramen för övrig lagstiftning.

Om utredningarna ger skäl därtill skulle i framtiden följande principer beaktas i lagstiftningen:

Utgångspunkten bör vara att skydda individen. Detta innebär att med tanke på integritetsskyddet bör konfidentiella eller ömtåliga data eller datastrukturer ställas under särskild kontroll. Största delen uppskattningsvis 80—90 % av rörliga data är rutinupplysningar, som då de används eller t. o. m. eventuellt missbrukas inte torde kunna åsamka individen någon skada. Det finns inte skäl att vidta skydds- och regleringsåtgärder beträffande de sistnämnda.

Lagstiftningen bör gälla både offentliga och privata register oberoende av vilken teknik som används.

Strafflagen bör fastställa sådana för integritetsskyddet kränkande handlingar, som registerhållare eller databehandlare kan tillgripa.

Lagen bör fastställa medel, med vilka individen har möjligheter att göra sig förtrogen med uppgifter som berör honom och att korrigera felaktiga uppgifter.

Det medlemsförslag som skickats ut på remiss grundar sig på Sveriges lagstiftning. I Finland har man ännu inte fattat något beslut om de legislativa grundfrågorna. Om medlemsförslaget förverkligas skulle detta, åtminstone för vissa viktiga delar, innebära ett principiellt ställningstagande i frågor som ännu inte blivit lösta eller utredda. Av denna anledning anser vi att det inte finns någon möjlighet att utarbeta en nordisk konvention förrän de primära lagstiftningsfrågorna blivit lösta i Finland, Danmark och Norge.

Helsingfors den 20 april 1976

Arbetsgivarnas i Finland
centralförbund

M. Moren

Industrins centralförbund

Timo Laatonen

Reklambyråernas i Finland förbund¹:

Enligt förbundets mening behövs den föreslagna nordiska konventionen inte under nuvarande förhållanden. I lagstiftningen och avtalspraxis angående personalupplysningar, som för den personliga integritetens skull är sekretessbelagda och skall skyddas för missbruk, bör man utgå från nationell basis. Före lagstiftningsarbetets början och ingåendet av internationella avtal bör man noggrant utreda de redan förefintliga persondataregistren, definiera personupplysningar som behöver skydd och kartlägga den i Finland gällande lagstiftningen som påverkar dem.

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

En central roll i utredningsarbetet på nationell basis spelar definieringen av sådana personuppgifter, vilkas missbruk medför vederbörande personlig skada. Enligt Reklambyråernas i Finland förbund innehåller större delen av gällande persondataregister sådana uppgifter som namn, födelsedatum, adress, yrke, skolutbildning, medlemskap i olika samfund o. s. v., för vilkas användning inte behövs något lagstadgat skydd.

Enligt förbundet bör den nationella lagstiftningen och internationella avtal, som ingås på basis av den, gälla alla persondataregister. Att begränsa regleringen på grundval av registertekniken, t. ex. till ADB-register, är inte ändamålsenligt. Möjligheter till missbruk finns också i register, som upprätthålls med annan teknik. Likaså bör regleringen gälla alla persondataregister oberoende av om de upprätthålls av offentliga myndigheter, medborgarorganisationer eller det privata affärlivet.

Dataöverföringen i anslutning till persondataregister bör enligt förbundet begränsas endast för de delar, där registren innehåller personuppgifter som definieras som skyddade.

Man bör också bereda privata medborgare möjlighet att få veta, vilka uppgifter om dem som registrerats och de skall också ha möjlighet att rätta till felaktiga uppgifter. Man skall också definiera medborgarnas rättigheter, så att de själva kan besluta om användningen av uppgifterna.

Enligt Reklambyråernas i Finland förbund är det viktigt att skyndsamt påbörja utredningsarbetet om behovet att skydda persondataregistren och beredningen av behövlig nationell lagstiftning. Reklambyråernas i Finland förbund är beredd att ställa sin sakkunskap till förfogande för i reklamen tillämpliga persondataregisters del. Behovet av en nordisk konvention bör omprövas sedan den nationella lagstiftningen slutförts.

Helsingfors den 22 april 1976

Reklambyråernas i Finland förbund

Topi Törmä
Ordförande för
förbundsrådet

Matti Larres
Direktionsordförande

Bankföreningen i Finland r.f.:

Behovet av persondataskydd

I bankverksamheten har man tämligen långvarig erfarenhet av kunddataskydd och i banklagen ingår ganska noggranna banksekretessregler. Man har inte kunnat konstatera att ändringar i databehandlingsmeto-

dena skulle ha gjort uppbevarandet av banksekretessen svårare. Det fysiska skyddet av i olika ADB-system bevarade data samt kontrollen av deras användning är lättare i jämförelse med register som sköts manuellt, då ADB-register bara är maskinläsbara. De antagna dataläckorna i samband med ADB torde närmast gälla den sammanställning av data från olika register som är möjlig med hjälp av den offentliga administrationens register och system.

Enligt den erfarenhet man fått inom bankverksamheten bör reglerna för personupplysningsskyddet anknytas till uppgifternas konfidentiella karaktär och inte till den utnyttjade tekniken såsom i medlemsförslaget. För skydd av konfidentiella data finns nuförtiden regler rörande olika datagrupper eller olika myndigheter, samfund eller yrkesgrupper. Konkreta med undersökningsresultat påvisade fall av minskat dataskydd respektive ökat regleringsbehov torde vara få; i förslagets motiveringar eller bilagor förekommer inte ett enda sådant.

När man fastställer stadgar för persondataskydd bör man också ta hänsyn till människornas behov av att till sin egen förmån avstå från att hemlighålla sina data t. ex. då namn, adress och telefonnummer uppges för telefonkatalog eller det kontonummer som används i betalningsförmedlingen för bankgiro- eller postgirokataloger.

De tydligaste principer som, när det gäller att ytterligare utveckla skyddet av konfidentiella persondata, bör beaktas i lagstiftningen torde vara

1 människans rätt att få veta var upplysningar om honom/henne finns registrerade samt

2 människans rätt att få eventuellt felaktigt registrerade data om honom/henne rättade.

Dessa principer kan bäst införas i Finlands rättsordning genom att den nationella lagstiftningen utvecklas och utan att man binder sig vid en sådan nordisk konvention som kan medföra helt onödigt och improduktivt arbete för myndigheter, företag och samfund i Finland.

Skulle Finland ändå gå med i föreslagna nordiska konventionen rörande persondata, önskar vi uppmärksamma Er på följande punkter i konventionsutkastet.

Artikel 1 Verksamhetsområdet

Konventionens område bör omfatta alla register som innehåller konfidentiella persondata oberoende av den tekniska metoden efter vilken dessa register behandlas. Register som inte innehåller konfidentiella data bör utelämnas ur konventionen.

Datagruppen i punkt 5 — kreditvärdighet — är ett allt för löst uttryck i detta sammanhang och borde definieras noggrannare. Om en lag som rör kreditupplysningsverksamheten stiftas, borde man ta i be-

aktande att det inte är skäl att låta motstridiga eller varandra täckande föreskrifter ingå i den allmänna lagstiftningen.

Artikel 2 Grundprinciper

Med den i punkt 1 nämnda administrativa myndigheten bör inte avses en särskild, ny myndighet. Register som innehåller konfidentiella data kan uppges för någon redan existerande registermyndighet. Eventuella kränkningar av dataskydd kan behandlas av de redan existerande domstolarna. Det finns inget skäl att etablera en skild myndighet så länge det inte i praktiken finns bevis på en så stor ökning av kränkningarna att de existerande myndigheterna inte är i stånd att behandla dem.

I punkterna 2, 3, 4 och 5 borde man koncentrera sig endast på ovan nämnda väsentliga frågor gällande dataskydd. I synnerhet borde man fästa avseende vid möjligheten att trygga rätten till korrigerings- och felaktiga upplysningar, en rätt som nu helt och hållet saknas i grundprinciperna.

Förslaget i punkt 8 angående straff för obehörigt införande av data i ADB-system bör utsträckas att gälla datasystem som innehåller konfidentiella data i allmänhet och inte endast ADB-system.

Artikel 3 Ömsesidigt hänsynstagande och samarbete

Utlämnning av persondata över statsgränser torde hänföra sig till bl. a. polis-, tull-, arbetskrafts-, hälso- och socialmyndigheternas verksamhet samt till export- eller importhandel eller företag som idkar betalningsförmedling. Det är tämligen osannolikt att man i detta skede har en så klar bild av databehandlingen beträffande de ovannämnda myndigheternas eller företagets utländska kontakter att det skulle vara möjligt att ge meningsfulla allmänna föreskrifter om saken. Utlämnning av konfidentiella data till medborgare eller myndighet i annat land bör förstås vara förbjudet.

En förutsättning för utformandet av stadgarna i artikel 3 synes vara att en utredning görs av den överlåtelse av konfidentiella persondata och dessas utnyttjande som i umgänget mellan länderna förekommer från ett land till ett annat.

Artikel 4 Skadeersättning

Den internationellt civilrättsliga konventionspunkt som föreslagits i artikeln är egendomlig. Skadeersättningsplikten skall bedömas efter de regler som gäller i det land vars rättsordning tillämpas i själva ärendet.

Artikel 5 Samarbetsorgan

Alla det påtänkta samarbetsorganets beskrivna arbetsuppgifter utom punkt 4 är funktioner som hör till organisationernas allmänna uppgifter utan något egentligt innehåll rörande dataskyddet. Behovet av en ut-

redning av dataskyddsstandarder och enhetliga förfarings sätt när det gäller dataskydd kan förordas, likaså ett utbyte av erfarenheter. Det torde vara bäst att sköta detta slags samarbete mellan de nordiska länderna genom de kanaler som redan existerar mellan behöriga myndigheter.

På grund av ovanstående anser Bankföreningen i Finland att undersökningarna till grund för förslaget till en nordisk persondatakonvention inte är tillräckliga och att utvecklingen av skyddet av konfidentiella persondata i Finland tillsvidare bäst sker genom att den nationella lagstiftningen utvecklas.

Vi förutsätter att oss också bereds tillfälle att avge yttrande över det nordiska konventionsutkast som eventuellt kommer att avfattas.

Helsingfors 25 mars 1976

Bankföreningen i Finland r.f.

Raimo Ilaskivi

Eero Kostamo

Annonsörernas förbund¹:

Behovet att utveckla lagstiftningen angående persondatasäkerheten är uppenbart med tanke på framtiden. Utvecklandet av lagstiftningen förutsätter dock ett tillräckligt forsknings- och utredningsarbete inom området på nationell basis. I den slutliga lagstiftningen bör man också i tillräcklig grad ta hänsyn både till individens och den offentliga maktens, olika samfunds och företagarvärldens behov att kommunisera och fungera smidigt i inbördes umgänge.

Ett grundligt utredningsarbete med hänsyn till olika parter s behov bör påbörjas omgående. Avsikten med den slutliga lagstiftningen får inte och kan inte vara att hindra eller begränsa kommunikationen mellan individen och samfunden, vare sig den är kommersiell eller ideell, i jämförelse med de redan tillbuds stående tillvägagångssätten.

Lagstiftningen angående reglering av persondataregister bör täcka förutom dataregistrering på ADB också övriga, både grafiska och digitala metoder. En närmare precisering saknar också uttrycket tillitsfulla personuppgifter. Det är klart att en personuppgift som uppger en på människan själv beroende avvikelse måste hemlighållas. Uppgifter om t. ex. ålder, yrke, bostadsort, hobby och annat, torde i stället inte kunna räknas till lagstiftningen i fråga.

Till regler om persondataregister måste också räknas både myndigheternas, olika samfunds och näringslivets dataregistrering och datainsamling. Med nya regler får man inte försvåra t. ex. den fria kom-

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

munikation, vare sig den är yrkesmässig, kommersiell eller ideell, om den bara sker inom lagstiftningens ramar.

Eftersom den frivilliga och självreglerande, på demokratiskt beslutanderätt baserade förhandskontrollen har visat sig fungera väl i vårt land, bör en betydande del av upplysningsarbetet angående persondatatasäkerhet och personuppgifternas riktiga användning redan i första skedet hänvisas t. ex. till organ, som handeln, industrin och näringslivet upprättat för att reglera och kontrollera reklam, information, forskning och marknadsföring. Samtidigt skall samhället besparas flera ekonomiska besvär, som upprättandet av nya organ som koncentrerar sig på skötseln av det ifrågakvarande områdets frågor, onekligen skulle medföra.

Med hänvisning till det ovan anförda är det omotiverat att kräva, att t. ex. alla persondataregister skulle behöva tillstånd, för att inte tala om att man skulle begränsa personuppgifternas redan i praktiken stadgade och godkända användningsformer.

Helsingfors den 13 april 1976

Mainostajien litto — Annonsörernas förbund r. y.

Jussi Carpén

Kristiina Suhonen

Sparbanksförbundet i Finland:

Rent allmänt anser vi, att det vore eftersträvansvärt, om man i form av en nordisk konvention kunde få till stånd regler för persondatabehandling. Reglerna bör dock ta hänsyn till att persondatasystem i de olika nordiska länderna uppenbarligen kommer att utformas på olika sätt i legislativt, organisatoriskt och tekniskt avseende.

De persondatasystem medlemsförslaget aktualiserar kommer enligt vår uppfattning i rätt liten utsträckning att innehålla uppgifter, som är relevanta med hänsyn till bankernas verksamhet, emedan bankerna är och även i fortsättningen kommer att vara underställda stränga sekretessbestämmelser och noggrann insyn från myndigheternas sida.

A andra sidan innehåller t. ex. kreditupplysningar sådana persondata, som är nödvändiga för bankernas kreditgivning. I det avseendet anser vi det ligga i den enskilde medborgarens intresse att kreditbeslut bygger på tillförlitliga personuppgifter.

Vi vill även framhålla, att det inte bör finnas någon anledning att försvåra användningen av register med normala persondata (adress, ålder, socialskyddssignum osv.), emedan användningen av dessa data

innebär en avsevärd rationalisering och kostnadsinbesparing utan att samtidigt inkräkta på den personliga integriteten.

Vad dataregistrens administration beträffar vill vi framhålla, att det bör vara möjligt att komma till rätta med anmälningsskyldighet för olika register, så att något särskilt ämbetsverk inte behöver skapas. Det betyder samtidigt att insamling, arkivering, kontroll och utnyttjande av dataregistren bör regleras tillräckligt noga.

Vi förenar oss i övrigt om behovet av att omöjliggöra obehörig användning av personuppgifterna, möjligheterna för den registrerade att själv få kontrollera och vid behov rätta uppgifterna om sig själv och garantier för att persondata kan utnyttjas endast av kompetent och behörig användare i enlighet med det PM forskare Peter Seipel utarbetat.

Helsingfors den 15 april 1976

Sparbanksförbundet i Finland

M. Ali-Melkkilä

Anders G. Lindqvist

Finlands stadsförbund, Suomen kunnallisiitto och Finlands svenska kommunförbund:

— — — Kommunernas centralorganisationers byråer framför som sitt utlåtande följande:

Såsom det framhålls i medlemsförslaget är behovet av bestämmelser som reglerar registreringen och utnyttjande av personuppgifter i datasystem stort. I och med att dataöverföring mellan de skilda nordiska länderna kommer att få allt större omfattning kan det anses motiverat att de skilda ländernas lagstiftning, som reglerar datasystem bygger på samma grundprinciper. Ett intimt nordiskt samarbete i dessa frågor kommer säkert också att visa sig vara nödvändigt för att en tillräcklig kontroll skall kunna åstadkommas.

Dock måste man förhålla sig kritisk till förslaget om att varje datasystem, som godkänts i ett land, förpliktigar de andra nordiska länderna att godkänna ifrågasvarande datasystem. Förslaget till nordisk persondatakonvention ger inte tillräckliga grunder för ett dylikt automatiskt förfarande.

Allmänt kan man konstatera att förslaget till nordisk personalkonvention i huvuddrag följer de tankegångar som följts då datasystemlagstiftningen diskuterats i Finland. Emedan konventionen förutsätter en speciell övervakningsmyndighet, vilket är en fråga som är helt öppen

i Finland, är det dock svårt att i detta skede ta ställning till konventionsförslagets enskilda bestämmelser.

Helsingfors den 15 april 1976

Finlands stadsförbund

L. O. Johansson

Matti Haapala

Suomen kunnallisliitto

Eero Koivukoski

Olli Paasio

Finlands svenska kommunförbund

K. J. Brunström

Rolf Eriksson

Suomen lakimiesliitto — Finlands juristförbund r.y.¹:

Juristförbundet betonar att man även i Finland med det snaraste borde sträva till att få till stånd ett så effektivt bevakningssystem som möjligt av registreringen av personuppgifter på ADB, så att man kunde förhindra de faror för missbruk som tydligt föreligger vid utvecklandet av ifrågavarande system. Utarbetandet av den interna lagstiftningen borde börjas på nytt med det utredningsmaterial som bas som den numera upplösta datasystemkommittén (Betänkande nr 110/1974) utarbetat, och däri sträva till att så vidlyftigt som möjligt beakta olika intressegruppers, såsom medicin- och socialvårdens och affärlivets, åsikter. Juristförbundet anser att medborgarnas privatliv effektivt borde skyddas för ADB-system genom att förbjuda alla onödiga register och utveckla ett effektivt bevakningssystem för att skydda de erforderliga registren från missbruk.

Juristförbundet anser att en nordisk konvention om godkännande av gemensamma regler för datasystem på ADB innehållande personuppgifter vore önskvärd. För detta föreligger både uppenbart behov och förutsättningar, eftersom de nordiska länderna bildar ett gemensamt arbetsmarknadsområde och som följd av flyttningsrörelsen länderna emellan, många av landets medborgare bor i grannländerna. Det vore synnerligen viktigt att i detta skede få till stånd ett samarbete mellan de nordiska länderna, då det i alla dessa länder bereds en intern lagstiftning om datasystem på ADB. En samnordisk konvention vore en naturlig lösning för att bestämma de gemensamma principerna för datasystem på ADB som innehåller personuppgifter och redan vid

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

utarbetningsskedet få lagstiftningen till sina väsentliga delar enhetlig i de nordiska länderna.

Helsingfors den 29 april 1976

Suomen lakimiesliitto — Finlands juristförbund r.y.

Erkki Ailio
Styrelseordförande

Tapio Elvilä
Verkställande direktör

Suomen postimyynti- ja suoramainontaliitto r.y. (Förbundet för post-order och direktreklam i Finland):

Vi anser att man först borde kartlägga nuvarande gällande nationella bestämmelser beträffande personuppgiftsregister. Först därefter är det möjligt att rationellt ta ställning till eventuella ytterligare behov inom detta område.

I motiveringen till medlemsförslaget nämns de behov som orsakar reglering: privatpersoners integritet, privatlivets fredande, individen själv och beaktandet av individens omgivning. Vi anser att före reglering borde innehållet av föregående begrepp grundligt kartläggas speciellt då de är i växelverkan med ett verksamt samhälle och näringslivet.

Detta är av nöden så att man inte omöjliggör faktorer som tjänar samhälls- och näringslivet. Å andra sidan bör man kunna sträva efter att skydda verkligt känsliga uppgifter.

Alla personuppgifter som skall registreras eller redan är registrerade är inte känsliga såsom namn- och adressuppgifter. Därför är bestämmelser av nöden endast för registrering av särskilt specificerade känsliga uppgifter.

SPSL anser det av nöden, att såvida bestämmelser gällande registrering av känsliga personuppgifter är nödvändiga borde dessa gälla register som uppehålls både med ADB och andra system. Endast på detta vis kan man i praktiken uppehålla ett skydd, i stället för att skyddet i den nu föreslagna formen kanske enbart skulle innebära att registren skulle överflyttas från ett system till ett annat.

Eventuellt i kraft trädande bestämmelser borde gälla personregister både inom den allmänna och privata sektorn.

Vi har också hört från Sverige att den datalag, som trädde i kraft den 11 maj 1973, redan visat sig föråldrad. Detta faktum står klart för näringslivet, Datainspektionen och politikerna. Regeringen har därför redan börjat utarbeta riktlinjerna för en ny kommitté. Det svenska justitiedepartementet har givit de riktlinjer enligt vilka kommittén skall bearbeta en ny datalag. Det vore därför angeläget att först se vad den

nya svenska datalagen omfattar innan vi själva börjar utveckla denna lagstiftning.

Sammanfattningsvis framställer vi att medlemsförslaget beträffande nämnda personregisteruppgifter inte skulle godkännas på grund av att förslaget inte kan anses vara på alla punkter helt genomtänkt i nuvarande form.

Helsingfors den 14 april 1976

Suomen postimyynti- ja suoramainontaliitto r.y.

Martti Immonen

Ordförande

Finska försäkringsbolagens centralförbund:

Med ökande bruk av databehandlingssystem som innehåller personupplysningar ökar även behovet av regler rörande den enskildes skydd i sammanhanget. Centralförbundet anser att en nationell lag rörande dataskydd bör stiftas. Härvid skulle en definition åstadkommas rörande vilka personupplysningar som berör den personliga integriteten samtidigt som man skulle bli kvitt den nuvarande oklarheten vad gäller rätten att använda upplysningar i allmänna register såsom befolkningsregistret och företagsregister.

Centralförbundet anser, att det i Finland borde fås till stånd nationella regler rörande datasystem som innehåller personupplysningar och att dessa regler borde utarbetas på basen av situationen i Finland. Om man likväl önskar underteckna en nordisk konvention i detta skede, borde i konventionen lämnas utrymme för sådana ändringar som vår nationella lag kan förutsätta. Godkännandet av en nordisk konvention skulle av allt att döma innebära anpassning av lagstiftningen rörande personupplysningar till den svenska datalagen, vilket skulle ha som följd en långsammare och mera byråkratisk procedur jämfört med alternativa lösningar. Centralförbundet anser att man i fråga om bruket av personupplysningar närmast borde gå in för ett sådant på anmälningsplikt baserat system som införts i Danmark.

Arbetsrutinerna i försäkringsbranschen förutsätter uppbevarande och bruk av vissa personupplysningar på ADB och denna verksamhet borde inte få försvåras av en nordisk konvention eller en nationell datalag. Inom försäkringsbranschen har heller inga problem uppstått under nuvarande förhållanden, emedan upplysningarna i försäkringsbolagens register användes uteslutande för skötseln av kundernas försäkringsangelägenheter.

Centralförbundet hemställer om att, ifall man går in för en sam-

nordisk konvention, det måtte beredas tillfälle att under konventionens beredning ytterligare avge sitt utlåtande i fråga.

Helsingfors den 7 april 1976

Finska försäkringsbolagens centralförbund

Antti Kataja

Matti L. Aho

Finska dataförbundet:

Betydelsen av den automatiska databehandlingen har ökat i rask takt de senaste åren. En snabb teknisk utveckling har möjliggjort, rent tekniskt och ekonomiskt sett, insamlandet, uppehållandet och nyttjandet av vissa data på ett sätt som tidigare varit helt omöjligt på grund av deras volymrikedom eller snabba föränderlighet.

En central fråga som uppstår i detta sammanhang, är integritetsskyddet. Det insamlas ett flertal uppgifter om personer i olikartade personregister, vilka kan koordineras för olika användningar. De nu existerande möjligheterna och databranschens snabba utveckling, har ökat oron för privatlivets integritet, isynnerhet som det saknas en lagstiftning på detta område. Då man skall upprätta regler för integritetsskyddet, anser Finska Dataförbundet att man inte borde begränsa dem att gälla enbart automatisk databehandling. Personuppgifter kan nämligen dels behandlas lika effektivt även i personregister som sköts med hjälp av annan teknik, och dels utplånas gränserna mellan ADB och annan databehandling i och med utvecklingen.

Integritetsskyddet består delvis av dataskyddet, med vilket menas både legala och andra medel, vilkas uppgift är att begränsa datautgåvorna och deras offentlighet, och på så sätt hindra missbruket av data. Med dataskyddet menas också organisatoriska och tekniska skyddsmetoder vid databehandling.

Finska dataförbundet anser att allmänhetens tillit till att dataskyddet är effektivt organiserat i alla instanser och organisationer som behandlar personuppgifter, är förutsättningen för framtidens verksamhet. Då lagstiftning dock saknas, har Finska dataförbundet tillsatt en arbetsgrupp, Dataskyddsgruppen, vars uppgift är att så fort som möjligt insamla och skapa normer och riktlinjer för ADB-användare och ADB-specialister för att skydda personuppgifter.

Då dataskyddsfrågorna uppställdes, konstaterade man inom Finska dataförbundet att registerövervakningen blir ett centralt problem. Registerinnehavet kunde organiseras t. ex. så att det grundar sig enbart på informationsplikten, men om informationsplikten inte kunde anses vara tillräcklig, borde man lagenligt definiera, vilka personuppgifter på in-

tegritetsområdet som fordrar uppehålls- och användningstillåtelse för ifrågavarande register. På detta sätt skulle man slippa en stor mängd onödigt kontrollarbete. Sveriges datainspektion har t. ex. konstaterat, att bara ca 10 % av personregistren innehåller uppgifter som är av vikt för integritetsskyddet.

De som bestämmer över användningen av register som tillhör integritetsskyddet samt de som innehar register bör åstadkomma enhetliga normer för integritetsskyddet av personregister.

Då man utser övervakningssystem borde man å ena sidan ta i beaktande viktighetsgraden av integritetsskyddet och å andra sidan beakta betydelsen av den verksamhet, som man försöker begränsa eller hindra med övervakning.

Finska dataförbundet anser att man i de nordiska länderna så snart som möjligt borde åstadkomma en lagstiftning, som skulle begränsa dataskyddet för personregister enligt allmänt godkända normer. I lagstiftningen borde de tillvägagångssätt påvisas, vilka skulle utgöra ramen för beslutet vid användningen av registrerade uppgifter och vid behandlingen och förvaringen av registret.

Enligt arbetsgruppen borde en dylik lagstiftning inom de olika nordiska länderna göras så enhetlig som möjligt. Då skulle behandlingen av personuppgifter ske enligt likartade normer när det gäller dataskydd. Man borde formulera normerna för personuppgifternas skydd genom ett samnordiskt beslut. I första hand borde man utforma normerna för överförandet av personuppgifter från ett nordiskt land till ett annat, och personuppgifternas behandling i ett annat nordiskt land än den registrerade personens hemland.

Då dataskyddet har stor betydelse även för ADB, borde man vid uppgörandet av dataskyddsregler och eventuellt ett samnordiskt beslut, beakta också ADB-tekniken och de krav ADB ställer i praxis.

Helsingfors den 23 mars 1976

Finska dataförbundet

Erkki Marttila

Ordförande

N o r g e

Forbruker- og administrasjonsdepartementet:

Departementet synes at det er vanskelig å ta stilling til en Nordisk konvensjon om felles regler for godkjenning av datasystem på EDB som inneholder personopplysninger før vi har bestemt oss for hvilke prinsipper som vil bli lagt til grunn for den norske lovgivning.

Dersom lovene i de forskjellige nordiske land blir sydd over samme lest skulle et slikt utvidet gyldighetsområde som foreslått være gjennomførbart uten for store komplikasjoner, men dersom lovene blir vesentlig forskjellige kan de praktiske konsekvensene bli store. Bl. a. kan vi tenke oss at systemer som ikke blir godkjent i ett land kan komme inn via et annet land med en annen lovgivning og praksis.

Under det videre arbeid med saken bør det vurderes hvilke kostnader man vil pådra seg i forbindelse med den persondatakomite som er antydnet opprettet i det tilsendte PM om en nordisk persondatakonvensjon.

Når det gjelder den vedlagte skissen til en slik konvensjon vil vi komme med følgende merknader:

1. *Til artikkel 1, virkeområdet*

I listen over datakategorier som konvensjonen skulle omfatte savner vi en kategori som sikrer forbrukerne mot kommersiell utnytting. Rett nok blir et aspekt ved et slikt forbrukervern tatt opp i gruppe 5 — data om kredittverdighet — men dette er ikke tilstrekkelig. Vi vil derfor foreslå enten en utvidelse av datagruppe 5 eller en ny kategori som omfatter data om forbrukeratferd.

2. *Til artikkel 2, grunnprinsipper*

Her bør det føyes til et punkt som redegjør for prinsippet/prinsippene for håndtering av datamasser etter at de registrerte personopplysninger er uaktuelle, d. v. s. ved utsletting av data/destruering av datamaterialet eller ved fortsatt arkivering av f. eks. historisk verdifullt kildemateriale.

3. *Til artikkel 5, samarbeidsorgan*

Som ytterligere en spesiell oppgave for den nordiske persondatakomiteen vil vi foreslå

— å holde seg orientert om og å vurdere de former for registrering, lagring, bearbeiding og anvendelse av relevante personopplysninger (jfr art. 1) om statsborgere i nordiske land som internasjonale organisasjoner, institusjoner og konserner med plassering utenfor Norden måtte gjøre bruk av.

For øvrig viser en til vedlagte brev av 23.3.1976 fra Statens driftscentral for administrativ databehandling.

Oslo, 21. april 1976

Etter fullmakt

Henning Lem

Didrik Dyrnes

Justis- og politidepartementet:

— — — har Justisdepartementet forelagt saken (med frist 31 mars 1976) for følgende andre faginstanser: Forbruker- og administrasjonsdepartementet, Statistisk sentralbyrå og Universitetet i Oslo, Institutt for privatrett. Det er til nå bare kommet svar fra Statistisk sentralbyrå (*se nedan*). Andre uttalelser vil eventuelt bli ettersendt.

Statistisk sentralbyrå uttaler at det har ingen prinsipielle innvendinger mot at Norge inngår en nordisk konvensjon om felles regler for godkjenning av persondatasystemer. Byrået har derimot en del kommentarer til konkrete punkter til den skissen til en konvensjon som fulgte som tillegg til medlemsforslaget.

Justisdepartementet er enig med forslagsstillerne når det gjelder behovet for at alle de nordiske land får en datalovgivning med sikte på å trygge enkeltmennesker mot urimelig registrering og bruk av personopplysninger. — Som det går fram av medlemsforslaget, er imidlertid lovarbeid i gang i de forskjellige land, og det har vært samarbeid landene imellom i det utredningsarbeidet som har foregått. Gjennom slik mer uformell kontakt vil man i alle fall langt på veg sikre at de samme grunnsynspunkter kommer fram i de ulike lands lovgivning. Som det også påpekes i medlemsforslaget, er innstillingen til spørsmålene om EDB og personvern i grunntrekkene likeartet i de nordiske land.

Justisdepartementet stiller seg på denne bakgrunn tvilende til hva det vil være å vinne ved å inngå en formell konvensjon mellom de nordiske landene om personvern og EDB. Her, som på flere andre områder, kan utveksling av synspunkter med sikte på relativt ensartede interne lovregler være en vel så naturlig samarbeidsform mellom de nordiske land. Etter departementets oppfatning kan det dessuten være riktigere å prioritere arbeidet med å få fram lovgivning om EDB og personvern i de enkelte land, framfor arbeidet med en konvensjon som nevnt.

På det nåværende tidspunkt ser Justisdepartementet ikke grunn til å komme med nærmere kommentarer til den skissen til en konvensjon som fulgte medlemsforslaget.

Oslo, 12. april 1976

Rolv Hellesylt
Fung. eksp. sjef.

Kirsti Coward

Statistisk sentralbyrå:

Statistisk sentralbyrå har ingen prinsipielle innvendinger mot at Norge inngår en nordisk konvensjon om felles regler for godkjenning av persondatasystemer. Vi går ut fra at det konkrete innholdet i en slik konvensjon ikke kan fastlegges før de enkelte land har kommet lenger med

utarbeiding av sine egne lover som skal regulere disse forholdene. Det er også sagt i medlemsforslaget at "En nærmere bearbeiding av et konvensjonsutkast vil måtte skje ved medvirkning av de enkelte lands justisministerier og de myndigheter som har med datakontrollen å gjøre."

Byrået har i brev av 29. september 1975 til Justisdepartementet gitt uttalelse om NOU 1975: 10 Offentlige persondatasystem. Vi viser til denne uttalelsen som også dekker flere av de punkter som den foreslåtte konvensjonen tar opp. Byrået vil likevel gjøre noen merknader direkte til den skisse til konvensjon som er lagt ved forslaget.

Generelt vil vi peke på at det i mange sammenheng er viktig å skille mellom statistiske og administrative persondatasystem. Et persondatasystem som skal tjene statistiske formål, vil ikke nytte dataene på en slik måte at det får noen konsekvens for det enkelte individ. I et administrativt datasystem derimot vil opplysningene bli brukt til å treffe avgjørelser om den enkelte. Feil og mangler ved dataene eller behandlingen vil derfor få en helt annen konsekvens for den enkelte enn i et statistisk datasystem. Denne vesentlige forskjellen mener vi tilsier at de to hovedtyper av persondatasystem på flere punkter må behandles forskjellig i en slik konvensjon.

Artikel 2, pkt. 3. "Registrerad skall upplysas — — — om den avsedda användningen". Det har i Norge vært fullt akseptert at data samlet inn til et administrativt formål også kan nyttes til statistikk eller forskningsformål utenfor den myndighet som har samlet inn dataene og uten at den registrerte har blitt opplyst om dette. Det vil neppe være praktisk eller naturlig i alle sammenheng å opplyse den registrerte om slik bruk av data. Byrået mener derfor dette punktet må utformes slik at "användning" begrenses til slik bruk som berører den registrerte direkte, dvs. inngår i en saksbehandling som berører ham. Produksjon av statistikk er derimot en prosess av en slik art at verken prosessen eller resultatet innvirker på den enkeltes forhold dersom produksjonen er underlagt betryggende kontroll.

— pkt. 4. "Såvida annat inte uttryckligen föreskrivits skall varje registrerad ha rätt att få uppgift om vad som finns registrerat om honom och om hur uppgifterna utnyttjas." Byrået mener det er tilstrekkelig for statistiske datasystem å opplyse om hvilke typer data registrene inneholder og at de brukes til statistiske formål. Utskrifter av de faktiske data for den enkelte vil forutsette et kostbart EDB-system som i seg selv vil representerere en større risiko for misbruk av opplysninger om den enkelte enn det statistiske datasystem. Den enkeltes behov for inspeksjon av data som bare brukes til statistiske formål, må også antas å være av liten betydning.

— pkt. 5. "Den som svarar för persondatasystem skall sörja för att data är riktiga, fullständiga, rättvisande och aktuella." Denne grunnregel inneholder krav som må sees i relasjon til det formål dataene skal

brukes til. I statistikkproduksjon vil det ikke være mulig å oppfylle disse kravene fullt ut enda de er forenlige med de krav som stilles til ideelle statistiske data. Det vil, som pekt på under pkt. 3 ovenfor, imidlertid ikke ha noen direkte konsekvens for den registrerte om dataene ikke oppfyller disse kravene fullt ut. Byrået mener derfor dette punktet må utformes slik at persondatasystem for statistikk og forskning ikke underkastes disse kreverne i en slik absolutt form.

Artikel 3. "Vid bedömning av integritetskänsligheten hos persondatasystem som berör annan fördragsslutande stat — — —". En antar at ingen av Byråets statistiske eller administrative (data fra folkeregistreringen er de eneste administrative persondata Byrået har direkte ansvar for) persondatasystem berører andre land selv om de kan inneholde data om fremmede statsborgere som er bosatt eller oppholder seg i Norge. Det ville være uheldig om saksbehandlingen ved godkjenningen av slike system skulle forsinkes ved innhenting av uttalelse fra andre land slik det er foreslått i denne artikkel.

Oslo, 31. mars 1976

Petter Jakob Bjerve

Erik Aurbakken

Statens driftssentral for administrativ databehandling:

Ad. Artikkel 2

Det bør utpensles hva som menes med "tillsyn"; f. eks. ta avgjørelsen hva gjelder systemets relevans, datainnsamlingsmetode, krav til registrenes ajourhold, dataenes "levetid" m. v.

Ordet "rimelig" i pkt. 7 svekker prinsippet (muligens er det her språklige tolkningsforskjeller).

Ad. Artikkel 3

Forbindelsen mellom "bevakningsmyndighet" og "den administrative myndigheten" er ikke umiddelbar klart.

Ad. Artikkel 5

Skal en nordisk persondatakonvensjon ha noen mening, må det etableres et organ — dette kunne hensiktsmessig være sammensatt av representanter for de respektive lands Datatilsynsråd.

Oslo, 23. mars 1976

Åge Borg Andersen

Norske forsikringsselskapers forbund:

Som De vil kjenne til, forberedes for tiden norsk lovgivning på dette felt idet det foreligger både et lovutkast om personvern i forbindelse med offentlige EDB-anlegg og et lovutkast om vern i forbindelse med private EDB-anlegg. Vårt forbund har stillet seg positivt til en gjennomføring av lovregler i samsvar med de foreliggende utkast, og finner det uheldig om initiativet fra Nordisk Råd skulle forsinke vedtagelsen av de foreliggende forslag til norsk lov. Dette kan vel vanskelig unngås dersom man skal avvente en nordisk konvensjon på dette felt, og vi vil derfor fraråde det medlemsforslag som er tatt opp innen Nordisk Råd.

Oslo, 28. januar 1976

Norske forsikringsselskapers forbund

Knut E. Henriksen

Adm. direktør

Den norske advokatforening:

Foreningens lovutvalg for EDB har sett på medlemsforslaget vedrørende nordisk konvensjon om felles regler for godkjenning av data-system på EDB som inneholder personopplysninger. Forslaget er oversendt foreningen fra den norske delegasjon ved Nordisk Råd.

Det er en kjent sak at foreninger og organisasjoner, postordrefirmaer og diverse abonnementsforetak og diverse andre institusjoner og foretak ofte opererer over landegrensene. På grunn av vårt språklige og kulturelle fellesskap og ofte nært økonomisk samarbeid, er dette spesielt aktuelt og naturlig innen de nordiske land. Dette medfører at dataforetak i ett land samler, lagrer og benytter data om personer i andre land. Gode grunner taler derfor for en samordning av lovreglene for drift av og kontroll med slike dataforetak. Spesielt er det viktig at personer hjemmehørende i ett land får rett til kontroll med hva som er registrert om vedkommende i et annet land, med rett til å kreve korreksjon og mulighet for å kreve erstatning for feil.

Hvorvidt en slik samordning av lovreglene skal pålegges de enkelte land gjennom en konvensjon synes å være et hensiktsmessig spørsmål. All den stund lovgivningen i de enkelte land er under forberedelse med en klar bevissthet om behovet for harmonisering av lovgivningen innen Norden, synes det lite naturlig å velge konvensjonsveien. Spørsmålet om hvordan den interne lovgivning skal innrettes vil under enhver omstendighet måtte vurderes av lovgiveren i forbindelse med spørsmålet om ratifikasjon av konvensjonen. Etablering av et samarbeids-

organ mellom de nordiske land på persondataområdet må kunne skje administrativt uten etablering av en formell konvensjon.

Med forslaget fulgte en skisse for en konvensjon som nevnt. Så vidt vi forstår, har man ikke bedt om foreningens vurdering av denne skisse. Vi har derfor ikke tatt stilling til utformingen og til detaljer. Etter vår oppfatning omhandler skissen stort sett de spørsmål som det er naturlig å ta med i en slik konvensjon. Dog finner vi det lite naturlig å medta en så spesiell lovvalgsbestemmelse som artikkel 4, uten at denne vurderes som ledd i de lovvalgsregler som gjelder i de nordiske land på erstatningsrettens område. Det bemerkes at mens medlemsforslaget gjelder datasystem på EDB, omfatter skissen også datasystem som utnytter annen datateknikk. De foreliggende utkast til norsk lovgivning på området, NOU 1974: 22 Persondata og personvern og NOU 1975: 10 Offentlige persondatasystem og personvern, er ikke begrenset til bare datasystem på EDB. De fleste av personvernproblemene kan også oppstå når personopplysninger lagres i tradisjonelle system, og vi ser derfor ingen grunn til at en nordisk konvensjon begrenses til persondatasystem på EDB.

Oslo, 29. mars 1976

Torvald C. Løchen
Advokat, formann

J. F. Villars-Dahl
Høyesterettsadvokat

Georg Lund
Høyesterettsadvokat

Norges handelsstands forbund:

Som nevnt i premissene til forslaget er det foreløpig bare Sverige som har vedtatt særlige lovregler på dette felt. Vi er derfor i tvil om hensiktsmessigheten av på det nåværende tidspunkt å ta opp arbeidet med en nordisk konvensjon som nevnt.

De personvernsspørsmål som reiser seg i forbindelse med EDB-teknikken har også vært behandlet i OECD og Europarådet. Sistnevnte har således vedtatt to rekommandasjoner om disse spørsmål. Vi er klar over at disse ikke er bindende og derfor ikke kan erstatte en konvensjon som foreslått. Vi vil imidlertid nevne at en eventuell konvensjon — for å få en rimelig effekt — bør omfatte langt flere enn bare de nordiske land.

Oslo, 30. mars 1976

Norges handelsstands forbund

Herman Scheel
Adm. direktør

S v e r i g e

Justitiekanslern:

Den fortgående snabba utvecklingen inom datatekniken har medfört att kraven på en internationell reglering av vissa datafrågor alltmer ökat i styrka. Vad som särskilt fångat uppmärksamheten är att den moderna datatekniken medger ett brett informationsflöde över gränserna, alltmer vidgat ju mer teleförbindelserna för datakommunikation mellan länderna byggs ut. Ett sådant informationsflöde har uppenbara fördelar men det innebär också uppenbara risker. Jag finner ingen anledning att här närmare utveckla detta tema.

En särskild typ av dataflöde kan förväntas som följd av önskemål från användare i ett land att få databearbeta material med hjälp av datorer i ett annat land. Till förmån för en sådan utveckling talar särskilt att man därigenom kan mer effektivt utnyttja befintliga resurser. I vissa fall kan man på detta sätt också utnyttja de skillnader i dygnsrytm som föreligger mellan olika länder.

En vidgad internationell datatrafik ger anledning att i god tid överväga de specifika datarättsliga problem som är förbundna med denna liksom allmänna juridiska problem, exempelvis straffrättsliga och skadeståndsrättsliga frågor. Först med en omfattande internationell reglering torde finnas förutsättning för ett fullgott integritetsskydd vid dataregistrering och databehandling av personuppgifter.

Vad särskilt gäller datatrafiken inom Norden bör det självfallet vara ett mål att få till stånd en i allt väsentligt överensstämmande lagstiftning i de nordiska länderna. På grundval av en sådan lagstiftning borde det inte möta några avgörande hinder att låta offentlig myndighets tillstånd till dataregistrering få giltighet i samtliga nordiska länder. Men även om en sådan allmän enighet i lagstiftningen inte skulle kunna uppnås, torde det finnas ett betydande utrymme för ett system med personregistertillstånd med nordisk giltighet. Det allt övervägande antalet personregister innefattar nämligen personuppgifter av föga integritetskänsligt slag. Jag syftar här närmast på de personregister av skilda typer som brukas inom affärlivet, exempelvis kundregister och leverantörregister. Även utan en gemensam nordisk lagstiftning torde det vara möjligt att för dessa enklare registers vidkommande medge en nordisk giltighet. Detta torde gälla vare sig dessa registertyper underkastas — såsom i Sverige — tillståndsplikt eller enbart en anmälningskyldighet.

Det är uppenbart att många olika problem möter vare sig man vill nå en mer fullständig nordisk enhet på detta område eller vill begränsa sig till en lösning för de fall som är minst farliga från integritets- och andra synpunkter. Mot bakgrund av att lagstiftningen i de olika länderna kommit så olika långt kan det ifrågasättas om tiden ännu är mogen för ett

arbete av det slag som föreslås i medlemsförslaget. Mot bakgrund av den tekniska utvecklingen är det emellertid enligt min mening önskvärt att man snarast tar upp frågan. Jag tillstyrker alltså förslaget. Härmed har jag inte på något sätt tagit ställning till den av Seipel utarbetade mycket illustrativa skissen till en konvention.

Stockholm den 13 april 1976

Ingvar Gullnäs

Bert Lindberg

Svea hovrätt:

Den svenska regeringen har nyligen beslutat att tillkalla en kommitté för att se över lagstiftningen om personorienterad ADB-information m. m. och att utreda frågan om förstärkning av offentlighetsprincipen i fråga om ADB-upptagningar. I kommitténs uppdrag ingår att företa en allmän översyn av den svenska datalagen (1973: 289). Tidigare har den nordiska ämbetsmannakommittén för lagstiftningsfrågor beslutat att tillsätta en arbetsgrupp med uppgift att studera de problem som den internationella datatrafiken ger upphov till och att kartlägga behovet av en nordisk konvention på dataområdet.

Mot bakgrund av det anförda synes det hovrätten som om förslagsställarnas önskemål om utredning angående en eventuell nordisk konvention på ADB-området redan tillgodosetts.

Stockholm den 7 april 1976

På hovrättens vägnar

Sten Rudholm

Charles Gavatin

Rikspolisstyrelsen:

Rikspolisstyrelsen tar inte ställning till huruvida behov föreligger att tillskapa en nordisk persondatakonvention, men vill beträffande det föreslagna utkastet till konvention anförda följande.

Enligt förslaget skall överenskommelsen omfatta persondatasystem som innehåller data angående bl. a. kriminell belastning och avtjänade straff. Denna definition är enligt styrelsens uppfattning alltför vag för att möjliggöra en enkel avgränsning mellan sådana system som skall omfattas av konventionen och andra system. En närmare precisering torde därför vara nödvändig. En viss ledning härvidlag torde kunna hämtas i 4 § datalagen.

Persondatakonventionen skall enligt förslaget omfatta system som utnyttjar elektronisk databehandling samt annan databehandlingsteknik. Med annan databehandlingsteknik förstås enligt styrelsens uppfattning manuella register såsom bl. a. microfishesystem och liknande. Även en samling akter sorterade i exempelvis personnummerordning torde omfattas av förslaget. Härvid skulle bl. a. det manuella kriminalregistret och de lokala polismyndigheternas aktsamlingar bli föremål för bevakningsmyndigheternas tillsyn och omfattas av de föreslagna grundprinciperna i konventionen. Detta medför en alltför långtgående reglering med orimliga konsekvenser som följd. Styrelsen anser därför att den föreslagna persondatakonventionen endast bör omfatta sådan ADB-registrering som idag faller under den svenska datalagen.

De föreslagna grundprinciperna i konventionen företer stora likheter med bestämmelserna i den svenska datalagen. Förslagen medför dock en mera långtgående reglering än datalagen. Enligt punkt 3 får data endast insamlas på sätt som står i överensstämmelse med lag. Styrelsen vill peka på att insamlande av ifrågavarande data idag till stor del sker med stöd av kungörelser. Av praktiska skäl måste insamlandet även framdeles kunna ske med stöd av annan författning än lag. I samma punkt stadgas att registrerad skall upplysas huruvida insamlandet av data är frivilligt och om den avsedda användningen. En bestämmelse av sådant innehåll saknar förankring i verkligheten bl. a. vad avser brottsregistreringen. Detta gäller särskilt den registrering som sker i spaningssyfte. Ett genomförande av förslaget i denna del skulle avsevärt försvåra polismyndigheternas brottsbekämpande verksamhet.

I punkt 6 artikel 2 regleras tystnadsplikten. I Sverige är frågor angående tystnadsplikt f. n. föremål för ny lagstiftning. Styrelsen anser därför att denna lagstiftning bör avvaktas innan nu ifrågavarande bestämmelse slutligt utformas.

I förslaget till artikel 3 stadgas bl. a. att utlämning till tredje land av data som berör medborgare i annan fördragsslutande stat kräver tillstånd av bevakningsmyndigheten i det landet. Mellan de polisiära myndigheterna i Norden utlämnas uppgifter kontinuerligt. För Sveriges del regleras detta uppgiftslämnande av bestämmelser i polis- och kriminalregisterlagstiftningen. Styrelsen vill ifrågasätta om det är berättigat att sådant uppgiftslämnande, som redan är noggrant reglerat genom lag- och författningsbestämmelser, underkastas kravet på tillstånd av vederbörande bevakningsmyndighet. En prövning i efterhand av statsmakternas redan fattade beslut förefaller omotiverad. Styrelsen anser därför att undantag från den föreslagna tillståndsprövningen bör göras i de fall uppgiftslämnandet redan är författningsreglerat.

På grund av ovan framförda invändningar mot utformningen av utkastet till konventionstext finner styrelsen — för den händelse en konven-

tion anses böra komma till stånd — vidare utredning vara nödvändig i fråga om konventionens omfattning och utformning. En strävan bör därvid vara att undvika en alltför långtgående detaljreglering.

Stockholm den 12 april 1976

Rikspolisstyrelsen

Lennart Printz

Hans Wranghult

Datainspektionen:

ADB-tekniken har skapat en helt ny situation som bl. a. kan påverka den personliga integriteten. Mot denna bakgrund har den svenska datalagen (1973: 289) tillkommit samt pågår utrednings- och lagstiftningsarbete i övriga nordiska länder. Frånsett det behov som allmänt kan föreligga att samordna lagstiftningen i Norden finns särskilda skäl att om möjligt harmonisera existerande och väntad lagreglering av ADB. ADB-tekniken kombineras alltmer med annan teknik. En sådan teknik av stor betydelse i internationella sammanhang är telekommunikationstekniken.

Hittills har frågan om ADB och integritet stått i förgrunden. Det är inte osannolikt att framöver även andra frågor om användning av ADB aktualiseras, både nationellt och internationellt.

De effekter av datoriseringen som enligt den allmänna debatten på nationell nivå brukar anses kräva reglering är bl. a. ADB-teknikens möjligheter till stora koncentrationer av information, de nya möjligheterna att snabbt och effektivt sammanställa och göra urval av uppgifter samt den enskildes begränsade möjligheter till insyn och kontroll. Särskilt i sistnärända hänseende vidgas problemen om register över medborgare i ett land inrättas och förs i ett annat land, d. v. s. utanför det förstnämnda landets jurisdiktion. Telekommunikationstekniken och ADB ger helt nya möjligheter till informationsbehandling utanför ett lands gränser.

Redan databehandling inom ett land kan emellertid vara av intresse för andra länders medborgare. Detta gäller kanske speciellt inom Norden. En omfattande ström av resande mellan de nordiska länderna, den fria arbetsmarknaden, utökad rösträtt, samarbete inom sjuk- och hälsovård, socialvård, kriminalvård m. fl. områden medför förutom ett mycket stort informationsflöde mellan dessa länder också att ADB-registren i ett nordiskt land har stor betydelse för de stora grupper medborgare i de andra länderna som kortare eller längre perioder vistas där.

Flödet av datalagrad information är redan stort. Datainspektionen

uppskattar att inom Norden ett par tusen personregister berörs härav. Flödet kan väntas öka mycket snabbt.

Det redan existerande flödet har motiverat att allmänna datanät inrättas, och avsikten är att sammanbinda dessa till ett nordiskt datanät. Liknande nät är i drift eller kommer att inrättas även i utomnordiska länder, och det är sannolikt att dessa framöver kopplas samman. Redan existerar privata internationella datanät som utnyttjar satelliter som transkontinentala länkar. Ett exempel på ett världsomspännande existerande datanät är flygbolagens SITA-system. Exempel på ett omfattande nät som inom kort tas i bruk är SWIFT-systemet som kommer att förbinda 250 banker i 13 länder i Europa, USA och Kanada..

Flödet av massdata över gränser kräver inte särskilt invecklade metoder. Av följande sammanfattning framgår att även mer traditionella metoder för befordran av data är av intresse. Det flöde som förekommer sker genom

- att rådata (listor, mikrofilm etc.) översänds per post eller liknande sätt
- att data lagrade på maskinläsbart medium (magnetband, skivor, kassetter etc.) översänds på samma sätt
- att information överförs via fast uppkopplade eller uppringda teleledningar från terminal till dator eller tvärtom eller från dator till dator.

Dataflödet över gränserna kan avse bearbetning av information, varefter bearbetningsresultatet återförs till ursprungslandet eller slutligt lagras i bearbetningslandet eller en kombination härav.

Dataflödet över gränserna förekommer både inom den privata och den offentliga sektorn.

Inom privatsektorn är flödet inte koncentrerat till vissa branscher. Det förekommer inom all slags verksamhet. Som exempel kan nämnas oljebranschen, kreditkortsföretag och leasingfirmor, radio- och TV-branschen, bilproduktion, läkemedelsindustrin, banker, försäkringsbolag och servicebyråverksamhet. Det är inte bara de stora företagen som utnyttjar datatransmission. Även ganska små företag använder datorkraft utomlands, ibland utan att känna till detta. Ett litet företag är ofta kund hos en servicebyrå och utnyttjar dess standardsystem. Servicebyråer har ej sällan filialer i andra länder eller samarbetar med servicebyrå i annat land, exempelvis för att kapa egna belastningstoppar.

Inom privatsektorn är kanske flödet av icke-persondata störst. Det persondataflöde som emellertid förekommer har karaktären av personalinformation, kunddata, medicinska data, ekonomisk information, folkbokföringsdata för bl. a. direktreklam m. m.

Inom den offentliga sektorn är kanske flödet kraftigast inom forsknings- och statistiksektorerna (ej sällan personbunden information). Redan har vidare i samband med riksdagsval ett omfattande dataflöde ägt

rum. Även inom denna sektor förekommer flöden av icke-persondata, men flödet av personuppgifter kommer sannolikt att öka kraftigt.

Det finns många skäl till dataflöde över gränserna. Dessa är både av praktisk, teknisk, ekonomisk, effektivitets- och säkerhetsmässig karaktär. Tillgången till datorkraft utomlands kan sålunda vara bättre. Samarbeta med andra företag eller institutioner i utlandet är också av betydelse för förläggandet av ADB-register utomlands. Internationella databanker kan erbjuda möjligheter till system som för sin funktion kräver mera fullständigt underlag än vad som kan erhållas i hemlandet. Ett annat skäl kan vara att andra och bättre tekniska eller ekonomiska lösningar kan erhållas utanför hemlandet. En lägre kostnadsnivå i annat land kan också vara avgörande för databehandling där. I detta sammanhang är tidsförskjutningar av intresse. Genom att utnyttja datorkraft på ordinarie arbetstid i annat land kan undvikas de merkostnader i hemlandet som uppkommer genom övertidsarbete.

Till de säkerhetsmässiga skälen hör möjligheterna till s. k. back-up-rutiner i annat land. Ett praktiskt exempel är att företag belägna nära gränsen kan ha lättare att finna en dator med bearbetningsmöjligheter liknande den egna datorns på mer närbelägen ort i grannlandet. Vid driftstörningar i den egna datorn går det snabbt att ta sig över gränsen och enligt i förväg träffat avtal utföra de nödvändiga bearbetningarna. Datainspektionen har efter prövning enligt 11 § datalagen meddelat flera företag tillstånd till utlandsbearbetningar av detta slag.

Hittills har integritetsproblemen dominerat debatten. Nästan i samtliga utvecklade länder pågår utrednings- eller lagstiftningsarbete i fråga om data och integritet. I detta avseende pågår också internationellt samarbete. Bl. a. har Europarådet ägnat integritetsfrågorna uppmärksamhet. Två rekommendationer från Europarådet föreligger, en beträffande den privata sektorn (1972) och en beträffande den offentliga (1973). Inom OECD pågår också ett aktivt samarbete. Frågorna har även berörts inom FN.

Trots Europarådets rekommendationer är redan antagna och föreslagna datalagar liksom de som kan väntas bli föreslagna ganska artskilda, även om de bygger på samma grundprinciper. Artskillnaderna beror bl. a. på skillnader i traditioner och rättsuppfattningar. Detta återspeglas också i berörda länders olika grundlagar som i varierande mån medger rätt till information ur register. Liksom i Sverige krävs på många håll ändringar i konstitutionella regler innan datalagar kan antagas.

De nordiska länderna har mera gemensamt i sina samhällsförhållanden än många andra länder. Trots detta överensstämmer inte den svenska datalagen och väntad lagstiftning i Danmark och Norge i alla väsentliga detaljer. Detta kräver ökade harmoniseringssträvanden eller överenskommelser som brygger över skillnaderna.

Möjligheterna till ökad harmonisering torde vara ganska goda. I övriga nordiska länder har lagstiftning ännu inte antagits. I Sverige har riksdagen, såsom förutsattes vid datalagens antagande, beslutat om översyn av lagen. Datainspektionen har nyligen redovisat erfarenheterna av datalagens tillämpning under de första åren och emot denna bakgrund har direktiv nu utfärdats för en översyn av lagen.

Jämsides med översynen av datalagen inleder, efter beslut av Nordiska ministerrådet, en arbetsgrupp med företrädare för justitiedepartementen i de nordiska länderna, sin verksamhet för att försöka finna en lösning beträffande regleringen av flödet av persondata mellan de nordiska länderna.

I den internationella debatten har frågorna kring internationellt dataflöde börjat vidgas från integritetsfrågan även till andra problem. Det har påpekats att det — liksom på nationell nivå — kan föreligga risk för bl. a. politiska, arbetsmarknadsmässiga, sociala, ekonomiska, kulturella samt suveränitets- och säkerhetsmässiga problem. Vidare kan uppkommen obalans genom datorutnyttjande i annat land leda till teknisk stagnation inom det egna landet. Särskilt säkerhetsfrågorna har väckt alltmer uppmärksamhet. I en nyligen av det svenska försvarsdepartementet publicerad rapport Svensk samhällsutveckling; datorerna, erinras om det datoriserade samhällets sårbarhet. En del av detta problem består just av dataflödet över gränserna. Några exempel kan nämnas.

- Inverkan av driftstörning av karaktären olyckshändelse i en fredlig värld.
- Inverkan av driftstörning orsakad av uppsåtliga handlingar som sabotage på grund av inre eller yttre kriser eller på grund av krigshandlingar i andra länder än de länder mellan vilka flödet av information går, d. v. s. i första hand länder genom vilka telekommunikationerna endast passerar.
- Inverkan av ökade möjligheter till industrispionage eller vanligt spionage genom sammanställning av information från olika, var för sig till synes ointressanta dataregister; detta är självfallet ett problem redan på nationell basis men ökar när bearbetning sker utomlands, där kanske intresset av naturliga skäl koncentreras till att bevaka och säkerställa den nationella databehandlingen.

Datainspektionen har vid tillämpningen av 11 § datalagen att ta ställning till utlämnande av personuppgift som skall databehandlas i utlandet. Även om sådant medgivande hittills alltid lämnats för bearbetning i annat nordiskt land föreligger behov av en gemensam och smidigare lösning. Det förslag till nordisk persondatakonvention som omfattas av medlemsförslaget löser en hel del av de problem som kan väntas uppkomma. Förslaget har dock än så länge mer karaktären av utkast än slutlig konventionstext och behöver således överarbetas. Det kan, särskilt mot bakgrund av de nämnda möjligheterna till ökad harmonisering, trots allt ifrågasättas om en konvention eller annan överenskommelse

behöver bli så omfattande. Inom olika arbetsgrupper i OECD har datainspektionen fört fram att det visserligen brådskar att finna en lösning så att inte ett fritt informationsflöde över gränserna paradoxalt nog onödigtvis stoppas på grund av bristande reglering.

Datainspektionen kan i detta sammanhang hänvisa till följande uttalande av riksdagens trafikutskott (TU 1975/76/1): "Utskottet förutsätter också för sin del att någon svensk anslutning till utländska datanät inte sker förrän de av motionärerna aktualiserade frågorna fått en tillfredsställande lösning", d. v. s. har lösts genom internationella konventioner eller på annat sätt.

Vissa grundläggande regler skulle kunna skapa erforderlig trygghet för medborgare och ansvariga myndigheter i informationens ursprungsland vid utlandsbearbetningar. En snabb lösning kan emellertid endast uppnås genom utnyttjande av ett slags minsta gemensam nämnare som inte strider mot något berört lands existerande lagstiftning. Det har f. ö., mot bakgrund av de andra skäl utöver den personliga integriteten som nämnts, ifrågasatts om inte en överenskommelse bör gälla information i allmänhet och inte bara persondata. I den mån behov sedermera uppkommer kan en sådan grundläggande överenskommelse kompletteras. Mot denna bakgrund har föreslagits att ett grundskydd inledningsvis bör omfatta all information som elektroniskt lagras, bearbetas eller transporteras utomlands.

För sådan information bör gälla.

- att den inte får användas för andra ändamål eller överföras till annan än vad som bestämts i ursprungslandet
- att person som i sitt arbete har giltigt skäl att få tillgång till sådan information skall ha tystnadsplikt
- att handling som innebär att någon olovligen bereder sig tillgång till eller olovligen ändrar eller på annat sätt påverkar sådan information är straffbelagd; jämför regeln om dataintrång i 21 § datalagen
- att rimliga säkerhetsåtgärder skall skydda sådan information mot dataintrång
- att varje fördragsslutande stat så långt det är möjligt garanterar att avbrott ej uppkommer i förbindelse mellan utrustning för elektronisk lagring och bearbetning av information samt utlandet
- att varje registrerad person skall ha rätt att få uppgift om vad som finns elektroniskt registrerat om honom och hur uppgifterna utnyttjas, såvida annat inte uttryckligen föreskrivits.

Den teknologiska utvecklingen är mycket snabb. Ett utdraget lagstiftningsarbete eller internationellt samarbete riskerar leda till en reglering som när den väl presenteras redan hunnit bli föråldrad. Datainspektionen förordar därför att ett nordiskt samarbete på det nordiska planet inledningsvis koncentreras till en överenskommelse av mer grundläggande karaktär i kombination med ett intimt samarbete mellan de datainspektioner eller motsvarande institutioner som torde komma att inrättas i exempelvis Danmark och Norge. En sådan, eller om möjligt, en mer om-

fattande och detaljerad snabb lösning inom Norden skulle också ha den fördelen att den påskyndar lösningar i ett större internationellt sammanhang.

Stockholm den 21 april 1976

På datainspektionens vägnar

Jan Freese

Televerket har i skrivelse den 15 april 1976 förklarat sig icke ha något att erinra mot förslaget.

Statistiska centralbyrån (SCB):

I förslaget framhålls att man inom de närmaste åren kan räkna med att alla nordiska länder har en lagstiftning som rör personregister på ADB. En konvention till stöd för gemensamma nordiska åtgärder mot dataflykt har tidigare diskuterats inom Nordiska Rådet. Förslagsställarna anser att det även finns behov av en konvention som lägger fast allmänna grundprinciper för personuppgifter. En sådan konvention skulle kunna ligga till grund för en enhetlig behandling av personregister inom de olika nordiska länderna. Det skulle bl. a. kunna medföra att personregister som givits tillstånd i ett nordiskt land också skall godkännas i andra länder.

SCB har för närvarande inget utbyte av personuppgifter med andra länder och berörs därför inte annat än undantagsvis av förslaget. Centralbyrån ställer sig dock från allmänna synpunkter positiv till en enhetlig grund för lagstiftningen på detta område som ett led i det allmänna nordiska samarbetet. Många företag och administrativa organ kan för sin verksamhet ha behov av att data på personnivå kan överföras mellan de nordiska länderna. Om detta kan ske med bevarat skydd för den personliga integriteten bör man inte genom olikartad lagstiftning onödigtvis lägga hinder mot detta och mot ADB-system som innefattar personuppgifter från flera länder.

En konvention, som innefattar allmänna grundprinciper, förefaller vara en god grund för en enhetlig behandling av personregistren.

Enligt SCB:s uppfattning bör grundprinciper av detta slag innefatta vilka kriterier som bör användas vid bedömningen av personregister. Sådana kriterier kan vara att man bör bedöma den samhällsnytta personregistrets användning medför och ställa den mot de risker för integritetsintrång som kan föreligga vid ordinarie användning, de risker som finns att uppgifterna används på ett icke avsett sätt och de integritetsintrång som då kan uppstå. Ett sådant synsätt överensstämmer bl. a. med principerna bakom den svenska datalagen. Av detta synsätt följer

att man i grundprinciperna inte bör låsa egenskaper hos informations-system som inte generellt medför risker för integritetsintrång.

I den skiss till konvention som bifogats förslaget har grundprinciperna i huvudsak denna karaktär. Artikel 2 punkt 5 förefaller dock vara ett undantag, som också kan illustrera de svårigheter som ligger i att etablera allmängiltiga grundprinciper. Där stadgas: ”Den som svarar för persondatasystem skall sörja för att data är riktiga, fullständiga, rättvisande och aktuella”. Enligt SCBs uppfattning är dessa villkor av huvudsaklig betydelse om personuppgifterna skall användas för beslut som rör de enskilda personerna, om de kan komma att användas för sådana beslut eller om det finns risk för att de t. ex. på grund av dataintrång kan komma att utnyttjas obehörigt. Har man t. ex. ett informationssystem, där uppgifter endast utnyttjas för statistiska sammanställningar e. d., och där man skapat garantier mot icke avsedd användning, bör kravet på korrekthet hos individuppgifterna främst bedömas utifrån de krav som finns på slutresultatets kvalitet. Det är med hänsyn härtill angeläget att den ifrågavarande principen inte ges formen av ett så absolut krav som gjorts i den bifogade skissen till konvention.

Stockholm den 12 april 1976

Statistiska centralbyrån

Lennart Fastbom

Lars Olsson

Riksskatteverket:

Inledning

I föreliggande yttrande beskrivs kortfattat de ADB-system som idag och inom den närmaste framtiden kommer att finnas inom RSVs verksamhetsområde. Vidare lämnas några allmänna synpunkter på en Nordisk persondatakonvention och på den skiss till konvention som bilagts som illustration.

RSV är central myndighet i fråga om bland annat beskattning, in-
drivning, folkbokföring, och allmänna val, samt beskattningsmyndighet för s. k. punktskatter, sjömansskatt, kupongskatt m. m.

Länsstyrelserna, som är regionala myndigheter inom RSVs verksamhetsområde, är bl. a. beskattningsmyndighet inom länet och svarar även för datorregistrering och bearbetning inom skatte- och folkbokföringsområdet. Länsstyrelsen är också överexekutor i länet.

De lokala myndigheterna inom RSVs verksamhetsområde utgörs bl. a. av lokala skattemyndigheter.

ADB-system inom folkbokföring och beskattning

Nuvarande ADB-system inom folkbokföring och beskattning utgörs av ett regionalt system, vilket innebär att flertalet län innehar datorer.

ADB-systemet är magnetbandsorienterat och omfattar i huvudsak fastighetsredovisning, personredovisning och skatteredovisning. Med skatteredovisning avses redovisning av inkomst- och förmögenhetsskatt samt förande av register över juridiska personer, företag, föreningar, dödsbon, m. m., och register över utbor, skattskyldiga som är bosatta eller registrerade i annan kommun än den där fastigheten eller rörelsen är belägen.

ADB-system finns också för mervärdesskatt samt för röstsammanräkning i de allmänna valen.

Varje länsstyrelse för register över bl. a. befolkningen inom länet. I registren ingår uppgifter om personnummer, namn, adress, nationalitet, inkomst, skatteuppgifter m. m. Registren förekommer i form av magnetband, kort och listor. Länsstyrelserna tillhandahåller registeruttag inom ramen för vad 13 § sekretesslagen och datalagen medger.

Enligt riksdagens beslut den 29 maj 1975 skall ett nytt ADB-system för folkbokföring och beskattning (AFB-systemet) utvecklas.

Systemet skall ha blandad regional och central registerföring. Registren avseende folkbokföring och fastighetsredovisning skall föras vid regionala anläggningar på motsvarande sätt som på nuvarande datorer. Vid en central datoranläggning som är direktminnesorienterad, skall föras arbetsregister för beskattningen. Vid anläggningen skall finnas centrala sökregister över fysiska personer och organisationer. Registren skall vara tillgängliga via terminal hos skattemyndigheterna.

AFB-systemet skall utvecklas och tas i drift i etapper. Den första genomförande-etappen avser verksamhetsfunktionerna taxering och debitering av slutlig skatt som skall tas i drift från och med nyåret 1978. Övriga funktioner införs under 1978—1981.

Vid utvecklingsarbetet av AFB-systemet ges integritetsfrågorna stor vikt.

ADB-system inom exekutionsväsendet

Inom exekutionsväsendet pågår försök med att utnyttja ADB inom verksamheten (REX-projektet). Utvecklingsarbetet är inriktat på ett riksdatsystem. Detta skall omfatta samtliga s. k. allmänna mål hos kronofogdemyndigheterna, dvs. närmast mål angående skatter, allmänna avgifter och böter, samt vissa s. k. enskilda mål.

REX innebär uppbyggnad av en riksomfattande databank, administrerad av RSV, med information om gäldenärer och deras skulder. I REX databank registreras endast sådana uppgifter som är nödvändiga för den exekutiva verksamheten. Uppgifter som framkommer vid fält-

verkställighet om gäldenären liksom omdömen i olika avseende om honom registreras inte i systemet.

Samtliga kronofogdemyndigheter skall ha direkt åtkomst till registrerade uppgifter med hjälp av bildskärmsterminaler kompletterade med skrivutrustning.

Inför riksdrift planeras ett system av terminalkontroller för åtkomst och behörighet. Det använda databashanteringssystemet innehåller väl utbyggda möjligheter till sådana kontroller. Likaså skall till terminalerna anslutas behörighetsläsare.

Ett riksdatabasystem inom exekutionsväsendet i full drift synes vara till stor hjälp vid tillämpningen av handräckningsavtal som utarbetats mellan de nordiska länderna.

Allmänna synpunkter på en Nordisk persondatakonvention

I och för sig syns det önskvärt med enhetliga regler i Norden för godkännande av datasystem på ADB som innehåller personuppgifter m. m. Lagstiftningarna i de Nordiska länderna på detta område har emellertid kommit olika långt och är i flera avseenden olika. RSV saknar möjlighet att bedöma förutsättningarna för att åstadkomma en konvention på detta område.

Den svenska regeringen har nyligen tillsatt en utredning om översyn av lagstiftningen och personorienterad ADB-information m. m. Denna utredning skall enligt direktiven ta upp förslag till de lagbestämmelser som föranleds av internationella överenskommelser eller som annars påkallas av hänsyn till den internationella datatrafiken. RSV förutsätter att frågor som tagits upp i medlemsförslaget kommer att utredas av denna kommitté och begränsar sig därför till att lämna följande allmänna synpunkter på konventionsskissen.

Stora delar av konventionsskissen överensstämmer väl med den svenska datalagen och dess tillämpning. Konventionen omfattar emellertid ett vidare område än vad som regleras i den svenska datalagen. Behovet av denna utvidgning kan ifrågasättas.

I konventionen förutsätts i olika lägen ett remissförfarande mellan de nordiska ländernas bevakningsmyndigheter. RSV vill framhålla vikten av att detta remissförfarande administreras på ett sätt som inte onödigtvis fördröjer handläggningen av tillståndsärenden.

Stockholm den 14 april 1976

Gösta Ekman

Tord Österlund

Datasamordningskommittén:

ADB-system i Sverige både i den offentliga och privata sektorn innehåller i många fall data om personer från andra länder och då inte minst från de nordiska grannländerna. Det synes därför vara fördelaktigt om man i enlighet med vad som sägs i medlemsförslaget kan få till stånd en nordisk konvention om registrering, lagring och offentliggörande av datorlagrade persondata och om gemensamt godkännande av ADB-system för hela Norden. En sådan konvention bör även vara fördelaktig från sådana tekniska och ekonomiska samordningssynpunkter som främst legat till grund för datasamordningskommitténs (DASK:s) arbete. Bl. a. kan det därigenom bli möjligt att använda samma ADB-system i flera länder utan ytterligare krav på skyddsåtgärder. Däremot har DASK från sina utgångspunkter inget att anföra när det gäller innehållet i en eventuell konvention.

DASK vill dessutom hänvisa till att frågan om nordiskt samarbete på dataområdet berörs i direktiven till den utredning om översyn av lagstiftningen om personorienterad ADB-information m. m. i Sverige vilka nyligen offentliggjorts. Där sägs bl. a. att överläggningar om nordiskt och annat internationellt samarbete från svensk sida bör bedrivas i nära kontakt med den kommitté som skall svara för denna översyn.

Stockholm den 13 april 1976

Enligt datasamordningskommitténs beslut

Rune Hermansson

Hans Johanson

Samarbetsorganet för rättsväsendets informationssystem (SARI):

---

1. Allmänt om RI-projektet

Samarbetsorganet leder ett projekt för utveckling och uppbyggnad av rättsväsendets informationssystem (RI).

Syftet med RI-projektet är främst att förenkla och förbättra informationsutbytet mellan myndigheterna inom rättsväsendet samt mellan dessa myndigheter och andra myndigheter med vilka de har ett frekvent informationsutbyte. I samband därmed söker man också på olika sätt rationalisera kontorsarbetet inom de myndigheter som berörs av informationsutbytet. Det andra huvudsyftet med RI-projektet är att skapa underlag för planeringen inom rättsväsendet.

Målet är att på sikt nå fram till ett rättsväsendets informationssystem (RI).

RI är inte tänkt att vara ett enda datasystem med en enda databank utan en rad olika från varandra skilda delsystem på olika dataanläggningar. Delsystem utformas emellertid så att samkörningar av data för statistiska, ekonomiska och andra redovisningar skall kunna göras. Om sådana samkörningar skall ske och hur de i så fall skall utformas måste givetvis bedömas från fall till fall med hänsyn till bl. a. gällande lagstiftning, däribland datalagen (1973: 289).

Utredningen och utvecklingen i RI-projektet är indelade i etapper. Antalet etapper är nu 15. Inom ramen för en och samma etapp sätts ofta system i drift vid olika tidpunkter. Flertalet av dessa etapper kan lämpligen hänföras till tre större problemområden, nämligen

- System för brottmålsförfarandet i vid mening hos polis, åklagare och de allmänna domstolarna samt förfarandet inom kriminalvården
- System för diarieföring, beslutsregistrering, textbehandling i departement och olika myndigheter och därmed sammanhängande frågor
- System för planering och uppföljning inom rättsväsendet.

Gränsen mellan områdena är inte skarp. Vid sidan av dessa större problemområden faller vissa delprojekt som har varierande anknytning till nämnda områden.

2. Medlemsförslagets tillämpning på rättsväsendet

ADB-system utvecklas inom rättsväsendet i många länder. Det förekommer ett omfattande internationellt samarbete på detta område. Samarbetet gäller emellertid främst tekniska frågor som systemuppbyggnad och registerorganisation och mycket sällan datautbyte.

Det datautbyte som förekommer är begränsat till försändelser av handlingar eller telexmeddelanden inom ramen för den rigorösa lagstiftning som finns på detta område. Utbyte av personinformation på maskinläsbart medium förekommer inte alls.

Mot denna bakgrund anser samarbetsorganet att de frågor som tas upp i medlemsförslaget saknar direkt aktualitet på rättsväsendets område.

Den skiss till konvention som bilagts medlemsförslaget tar sannolikt främst sikte på förhållandena på andra än rättsväsendets område. Av artikel 1 framgår emellertid att konventionen är avsedd att tillämpas även på rättsväsendet. De regler som tas upp i konventionstexten är emellertid inte anpassade till förhållandena på detta område. Samarbetsorganet anser därför att förslaget inte kan läggas till grund för en konvention utan ytterligare utredning.

Den svenska regeringen har nyligen tillsatt en utredning om översyn av lagstiftningen om personorienterad ADB-information m. m. Denna utredning skall enligt direktiven ta upp förslag till de lagbestämmelser som föranleds av internationella överenskommelser eller som annars

påkallas av hänsyn till den internationella datatrafiken. Nordiska ämbetsmannakommittén för lagstiftningsfrågor har vidare beslutat tillsätta en arbetsgrupp med uppgift att kartlägga behovet av en nordisk konvention på dataområdet.

Samarbetsorganet förutsätter att frågor som tagits upp i medlemsförslaget kommer att utredas i nu angiven ordning.

Stockholm den 9 april 1976

För Samarbetsorganet för rättsväsendets informationssystem

L-O. Hillerudh

B. Alpsten

Landstingsförbundet:

Förslaget syftar till att Nordiska ministerrådet skall få i uppdrag att som ett led i värnandet om den enskildes personliga integritet i Norden snarast utarbeta en nordisk konvention om registrering, bearbetning, förvaring och offentliggörande av persondata på ADB samt om ömsesidigt godkännande av ADB-system som innehåller personupplysningar. Styrelsen, som i övrigt vill hänvisa till de synpunkter förbundet genom underremiss inhämtat genom bifogade yttrande från Kommun-Data AB (*se nedan*), har för sin del ingen invändning mot att ett sådant uppdrag lämnas. Därigenom bör de hithörande frågorna tillföras den ytterligare allsidiga belysning som synes nödvändig innan ärendet kan föranleda slutligt beslut.

Stockholm den 25 mars 1976

Landstingsförbundet

Kurt Ward

Rune Carlsson

Sveriges industriförbund:

I skrivelse 1975-12-08 (*se Bihang*) till justitiedepartementet har Sveriges industriförbund uttalat som sin mening att det i de nordiska länderna pågående lagstiftningsarbetet i största möjliga mån bör samordnas och att en överenskommelse om persondatabehandling träffas. Enligt denna bör parterna förplikta sig att svara för att persondatabehand-

ling på såväl det offentliga som det privata området utförs enligt vissa grundläggande regler.

Vikten och betydelsen av en sådan samordning, som nu sagts, ökar snabbt. En kraftig trafikutveckling kan sålunda förutses, som på data-servicebyråområdet blir särskilt stark. Terminalutvecklingen enligt en av 17 europeiska teleförvaltningar utförd marknadsprognos — Eurodata Study 1972 — visar på en fyrdubbling av terminalantalet under 9 år från 1976 till 1985.

The Eurodata countries terminal forecasts
(Thousands excluding "in-house")

Country	1972	1976	1980	1985
Belgium	2.2	9.6	17.8	27.7
Denmark	1.8	4.0	6.7	14.5
Finland	1.1	6.9	10.1	14.7
France	11.0	33.9	66.2	135.3
F.R. Germany	14.6	51.5	105.0	220.5
Greece	0.1	0.3	1.1	2.5
Iceland	—	0.04	0.1	0.2
Ireland	0.3	0.8	1.8	3.2
Italy	8.2	21.3	33.4	60.4
Luxembourg	0.06	0.24	0.40	0.68
Netherlands	3.2	16.1	26.4	41.9
Norway	0.8	3.3	5.8	10.3
Portugal	0.4	1.7	2.4	4.0
Spain	3.3	9.4	15.9	29.0
Sweden	3.7	11.4	19.4	30.6
Switzerland	2.2	8.0	16.8	26.2
United Kingdom	26.3	57.5	107.8	193.1
Total	79.6	235.6	437.4	815.0

Tillkomsten och utbyggnaden av internationella, publika datanät driver på denna process, som gör det nödvändigt att snabbt finna lösningar som tillgodoser viktiga samhällsintressen på nordisk nivå. Gemensamt godkännande av ADB-system för hela Norden skulle därvid enligt Industriförbundets mening vara ett sådant verksamt bidrag. Erfarenheterna från andra samhällsfaktorer pekar redan nu på ett behov av ett permanent nordiskt organ för (data)registerfrågor.

Sveriges industriförbund tillstyrker sammanfattningsvis det framlagda medlemsförslaget under framhållande att samordning av nordisk datalagstiftning är nödvändig för att lösa problem som eljest snart nog blir akuta för den internordiska datatrafiken.

Stockholm den 15 april 1976

Sveriges industriförbund

Lennart Körner

P.-G. Vinge

BIHANG

Skrivelse till justitiedepartementet i Sverige från Sveriges industriförbund angående nordiska samordningsåtgärder på ADB-området

Vid överläggningar med företrädare för nordiska industriförbund den 1 december 1975 dryftades åtgärder av i första hand rättslig natur som påkallas av den utomordentligt snabba ADB-utvecklingen.

Med anledning härav och med kännedom om att en nordisk arbetsgrupp på departementsnivå inom kort kommer att inleda ett arbete i syfte att närmare utreda behovet av en samordning av nordisk datalagstiftning vill Sveriges industriförbund framföra följande synpunkter.

Den svenska industrin stöder oreserverat ansträngningarna att skydda den enskildes integritet. Industriförbundet finner det emellertid samtidigt vara angeläget att dataflödet över gränserna inte i onödan hämmas av en lagstiftning som visat sig få tidigare icke förutsedda effekter. Vi anser sålunda att en samordning av nordisk datalagstiftning är helt nödvändig för att lösa problem som eljest snart nog blir akuta för den internationella datatrafiken. Efter hand som lagstiftning på området införs i andra länder kommer med all sannolikhet flera lagar att samtidigt vara tillämpliga på samma ADB-system. Förfaranden av innebörd att registeransvarig kan komma att få söka tillstånd i en rad länder med eventuellt olika synsätt på samma registerinnehåll antyder en möjlig utveckling, som bör motverkas. Även andra skäl talar för en nordisk samordning av insatser och resurser på ADB-området.

Med hänsyn till de nordiska ländernas var för sig begränsade resurser kan specialisering komma att bli nödvändig inte blott tekniskt utan även systemtekniskt. Bristen redan idag på expertis i sistnämnda avseende är redan omvittnad och blir med all sannolikhet en av de allvarligaste "flaskhalsarna" framöver, som gör det nära nog nödvändigt att kunna utnyttja resurserna där de står att finna. Ett dyligt resursutnyttjande kan allvarligt komma att hämmas, om icke en avstämning i någon form sker av pågående lagstiftningsarbete.

Enligt Industriförbundets mening talar emellertid inte bara näringslivets behov för en samordning av nordisk datalagstiftning. Det må sålunda erinras om det livliga informationsflöde som pågår mellan den enskilda och den offentliga sektorn. Uppgiftslämnande för statistikproduktion, för sjukvård och socialvård — för att bara nämna några få exempel — ger sålunda i en gemensam nordisk arbetsmarknad en ny dimension åt databehandlingen. Utvecklingen kräver sålunda att man snabbt söker finna en lösning som tillgodoser för samtliga de nordiska länderna viktiga samhällsintressen.

Med hänsyn till det fortsatt hastiga skeendet på ADB-området måste berörda frågor behandlas skyndsamt. Det synes alltså knappast möjligt att avvakta resultatet av en mera fullständig utredning. I stället bör en kartläggning ske av de mera omedelbara behoven. Med hänsyn till i praktiken svåra gränsdragningsproblem mellan personinformation och annan information bör denna behovsgenomgång principiellt gälla allt internationellt dataflöde. Tillkomsten av internationella datakommunikationsnät och nu närmast ett nordiskt sådant nät ställer särskilda krav som har belysts i trafikutskottets betänkande 1975/76:1. Utskottet förutsätter där att "någon svensk anslutning till utländska datanät icke sker förrän de av motionärerna aktualiserade frågorna fått en tillfredsställande lösning."

Kartläggningen bör rimligen leda till att det i de nordiska länderna pågående lagstiftningsarbetet i största möjliga mån samordnas och att en överenskommelse om persondatabehandling träffas. Enligt denna bör parterna förplikta sig att svara för att persondatabehandling på såväl det offentliga som det privata området utförs enligt vissa grundläggande regler varom i princip enighet kan antagas råda, förslagsvis enligt följande

- 1) persondatasystem skall stå under tillsyn av administrativ myndighet
- 2) information får inte användas för andra ändamål eller överföras till annan än som bestäms i ursprungslandet
- 3) person som i sitt arbete är behörig att äga tillgång till information skall vara underkastad tystnadsplikt. Förfarande som innebär att någon olovligen bereder sig tillgång till eller olovligen ändrar eller på annat sätt påverkar information som är maskinellt lagrad skall vara straffbelagd
- 4) rimliga säkerhetsåtgärder skall skydda den information som här avses
- 5) registrerad person skall ha rätt att få del av vad som finns elektroniskt registrerat om honom och om hur uppgifterna nyttjas såvida inte annat är uttryckligen föreskrivet.

Sveriges industriförbund vill i detta sammanhang även framhålla att det framöver kan visa sig nödvändigt att tillsätta ett permanent nordiskt organ för registerfrågor. Erfarenheterna från andra samhällssektorer pekar tydligt härpå.

Med hänsyn till den särskilda vikt vi tillmäter de frågor det nu gäller, är förbundet berett att stödja de ansträngningar som görs i syfte att åstadkomma en nordisk samordning av åtgärder på i första hand det rättsliga området. Industriförbundet förklarar sig i sådant avseende berett att medverka vid den förut nämnda kartläggningen av problemområdet.

Stockholm den 8 december 1975

Sveriges industriförbund

Lennart Körner

P.-G. Vinge

Sveriges advokatsamfund:

Samfundet har tidigare i yttrande över medlemsförslaget A 335/j¹ uttalat sin principiella positiva inställning till strävandena att åstadkomma enhetlig nordisk reglering på dataregisterområdet. Huvudsyftet med det nu aktuella medlemsförslaget A 472/j att skapa ett tillfredsställande skydd för de nordiska ländernas innevånars personliga integritet vid användning av persondatasystem anser samfundet vara synnerligen angeläget.

Samfundet vill därför förorda att en utredning tillsätts för närmare undersökning av förutsättningarna för åstadkommande av en enhetlig

¹ *Se Nordiska rådet, 20:e sess., supplementband, s. 591*

reglering på området. Skulle en sådan utredning resultera i förslag till konventionstext, utgår samfundet från att förslaget kommer att remissbehandlas i vanlig ordning, varför samfundet avstår från att nu kommentera den till medlemsförslaget fogade skissen till konventionstext.

Stockholm den 16 juni 1976

Sveriges advokatsamfund

Lars Samzelius

L. Reuterwall

Svenska försäkringsbolags riksförbund:

Riksförbundet delar uppfattningen att det finns ett behov av att personuppgifter som registrerats med hjälp av ADB behandlas på ett enhetligt sätt i alla nordiska länder. Ett system med godkännande av personregister med verkan för hela Norden skulle i och för sig kunna medföra betydande praktiska fördelar. En förutsättning synes vara att inställningen till integritetsproblemen är så likartad i de nordiska länderna att förutsättningar finns för att etablera ett fast nordiskt samarbete om behandlingen av personregister.

Riksförbundet vill med hänvisning till vad ovan anförts tillstyrka att frågan om en nordisk konvention beträffande behandlingen av personregister som förs med ADB närmare utreds.

Stockholm den 25 mars 1976

Svenska försäkringsbolags riksförbund

Lars Dahlgren
Styrelsens ordförande

Richard Schönmeyr
Verkställande direktör

Svenska bankföreningen:

Förslaget siktar till gemensamma regler i de nordiska länderna för godkännande av personregister och utnyttjandet av sådana register. I ett förslag till konvention mellan de nordiska länderna skisseras sådana gemensamma regler.

Konventionsförslaget visar enligt bankföreningens mening stora svårigheter att enbart genom en konvention uppnå den tänkta samordningen. Detta belyses närmare vid vår kommentar nedan till olika bestämmelser i konventionsförslaget. Regelbyggnaden inom dataområdet arbetar delvis med så allmänna begrepp att en tillräcklig stadga och specificering knappast kan uppnås i en konvention utan först genom nationell lagstiftning. Enligt vad som upplysts kommer inom de närmaste åren

datalagar att finnas i alla de nordiska länderna. En harmonisering av dessa lagar framstår såsom ett naturligt mål. I arbetet mot det målet kan en konvention av detta slag vara vägledande genom att tillhandahålla gemensamma principer. Skall harmoniseringen uppnås, synes emellertid helt nödvändigt att regelbyggarna i varje land fortsättningsvis samverkar med övriga länders motsvarande organ med konventionen som utgångspunkt. Konventionens bestämmelse i artikel 5 om ett särskilt samarbetsorgan uppfattar bankföreningen som ett uttryck för denna tanke.

Bankföreningen vill i detta sammanhang framhålla betydelsen av att konventionsarbetet på detta område inte begränsas till Norden. Inte minst den internationella handelns starka ökning aktualiserar ett dataflöde över gränserna. De rättsfrågor, som därvid kan uppkomma, kan lättare finna en lösning om datalagarna i olika länder i tillräcklig utsträckning samordnas. Föreligger en samordnad nordisk datalagstiftning borde principerna i denna kunna få en ökad genomslagskraft vid arbetet på konventioner med räckvidd utanför Norden och därmed på innehållet i nya datalagar.

Vi övergår här efter till en kommentar till olika bestämmelser i konventionsförslaget.

Artikel 1

I denna artikel anges konventionens verksamhetsområde. Under punkterna 1—7 anges villkoren för konventionens tillämplighet på olika persondatasystem. Bankföreningen tolkar artikeln så att dessa villkor skall vara uppfyllda såväl beträffande persondatasystem, som utnyttjar elektronisk databehandling, som beträffande persondatasystem, som utnyttjar annan databehandlingsteknik. Viss tvekan kan emellertid finnas huruvida ”om”-satsen hänför sig till bägge slagen av persondatasystem. Ett förtydligande är önskvärt.

Eftersom uttrycket ”annan databehandlingsteknik” ej har definierats, är det svårt att bilda sig en slutlig uppfattning om artikelns tillämpningsområde.

I punkt 7 av artikeln talas om ”data som i övrigt är av utpräglat förtrolig eller personlig karaktär”. Detta är en mycket allmän bestämning, vars innebörd kan växla från land till land. Även om uppfattningen i de olika nordiska länderna i stor utsträckning sammanfaller, måste man dock räkna med att åsiktsskillnader kan föreligga i åtskilliga hänseenden. En verklig samordning kan näppeligen ske på annat sätt än genom likalydande bestämmelser och nära kontakt mellan de tillämpande myndigheterna.

Artikel 2

I punkt 3 uttalas att data får insamlas endast på sätt som står i över-
12—760225. Nordiska rådet. Supplementband

ensstämmelse med lag och respekt för den enskildes integritet. Denna bestämmelse synes få erforderlig tydlighet endast om besked lämnas vilket lands rättsordning och integritetsbegrepp som skall beaktas. Bestämmelsen torde över huvud bli svår att tillämpa innan de berörda ländernas datalagar harmoniserats.

I punkt 8 uttalas att obehörigt införande, ändring eller utplåning av data i ADB-system samt försök härtill skall vara straffbelagt. I analogi med bestämmelsen i 21 § i den svenska datalagen borde från straffanspråket undantas försök och förberedelse till sådana gärningar i de fall då brottet, om det hade fullbordats, skulle vara att anse som ringa.

Artikel 3

Enligt denna artikel skall vid bedömning av integritetskänsligheten hos persondatasystem, som berör annan fördragsslutande stat, hänsyn tas till verkningar och uppfattningssätt i den andra staten. Det lär bli svårt att uppnå en adekvat tillämpning av denna princip innan datalagarna har harmoniserats. Dessförinnan kan det bli svårt att uppnå tillräckligt säkra riktpunkter för en tillämpning. Vad särskilt angår uttrycket "fördragsslutande stat" synes detta väl oklart. Uttrycket lär avse personer i den fördragsslutande staten men en specificering av personkretsen synes erforderlig, så att klarhet uppnås, om man avser endast medborgare i den fördragsslutande staten eller möjligen över huvud alla personer, som bor där eller tillfälligtvis vistas där.

I sista stycket av artikel 3 anges att utlämning till tredje land av data, som berör medborgare i annan fördragsslutande stat, kräver tillstånd av bevakningsmyndigheten i det landet. Till en början må anmärkas att bestämmelsen förutsätter att det alltid finns en bevakningsmyndighet i landet, men denna förutsättning behöver uppenbarligen icke vara uppfylld. Över huvud synes bestämmelsen väl generellt utformad. Utlämning av en uppgift till tredje land bör i det särskilda fallet kunna ske under förhållanden, som utesluter varje integritetskränkning. Vare sig bestämmelsen siktar på generella tillstånd eller tillstånd i varje särskilt fall kan bestämmelsen i den föreslagna utformningen föra alltför långt, och detta gäller även om harmoniserade datalagar skulle föreligga. Hinder eller onödig omgång kan uppkomma även beträffande överföring av uppgifter, som är ur integritetssynpunkt likgiltiga.

Stockholm den 2 april 1976

Svenska bankföreningen

Jonas Nordenson

P. Modigh

Kommun-Data AB:

Med hänvisning till bl. a. ett likartat synsätt på integritetsfrågor och förekomsten av många integrerade datasystem i Norden föreslår förslagsställarna gemensamma regler i alla nordiska länder när det gäller personupplysningar. I konsekvens härmed skulle då ges möjlighet till en ömsesidig förpliktelse att godta datasystem som är godkänt av grannländernas datamyndigheter. En nordisk konvention för dessa syften föreslås bli utarbetad.

Inom de kommunala områdena torde det hittills ej förekommit några system integrerade med system i annat nordiskt land. Allmänt sett bör integrationen mellan olika personregister behandlas med största varsamhet. Det torde likväl vara värdefullt med ett likartat synsätt beträffande hanteringen av personregister i alla nordiska länder. Beträffande skissen till persondatakonvention vill vi framföra följande.

Generellt sett saknas definitioner på de använda uttrycken, persondatasystem, annan databehandlingsteknik, integritetskänslig etc.

Artikel 1

I motsats till den svenska datalagen omfattar konventionen även persondatasystem som utnyttjar annan databehandlingsteknik om de innehåller vissa angivna uppgifter. Konsekvenserna härav går utanför de områden vi har någon möjlighet att bedöma.

Artikel 2, punkt 3

Föreskrifter om att registrerad skall upplysas huruvida insamlandet är frivilligt och om den avsedda användningen torde vara tillämplig på enkäter och liknande. I administrativa rutiner torde det vara praktiskt svårt att tillgodose detta.

Stockholm den 8 mars 1976

Kommun-Data AB

Gunnar Karlström

Svenska dataföreningen:

Svenska dataföreningen, som är medlem i Nordiska dataunionen, avger härmed yttrande i ovannämnda ärende. Då ämnet är så komplicerat och omfattande har vi begränsat oss till några väsentliga punkter i själva förslaget. Detta innebär inte att vi generellt instämmer i alla övriga punkter.

Artikel 1, Verksamhetsområde

”Annan databehandlingsteknik” torde vara den databehandling som inte är ”elektronisk”. Förslaget täcker alltså *alla* persondatasystem som är integritetskänsliga enligt punkterna 1—7, oberoende av på vilket

medium informationen är registrerad och oberoende av vilka tekniska hjälpmedel som används vid bearbetningen av persondata. Detta anser vi vara rätt.

Nuvarande svenska datalagstiftning omfattar endast information skriven på medium som kan läsas av en dator, t. ex. hålkort, magnetband och skivminnen. Förslag återkommer ständigt, bl. a. i den svenska riksdagen om att även information på mikrofilm skall omfattas av lagen. Nästa logiska steg torde vara papper, från vilket information på optisk väg kan läsas av en dator. Resonemanget visar det ohållbara i att göra en lagstiftning beroende av vilket medium som är bärare av informationen.

Artikel 2, Grundprinciper

Punkt 5

Kan den som svarar för ett persondatasystem (= registerhållare) verkligen åläggas att sörja för att data är riktiga, fullständiga, rättvisande och aktuella? Aktualitet och fullständighet är ju beroende av uppgiftslämnaren, dvs. många gånger individen själv. Dessutom torde en människas "politiska och religiösa uppfattning, avtjänade straff, hälsotillstånd, sinnestillstånd, intellektuella förmåga, sexuella förhållanden, kreditvärdighet och mottagen samhällshjälp" (för att ta några av förslagets exempel) undergå väsentliga förändringar till såväl art som grad utan att någon utomstående rimligen kan åläggas att garantera riktigheten och aktualiteten av tidigare lämnade data. Att kräva aktualitet skulle antingen innebära en orimlig uppgiftslämnarbörda för den enskilde eller ett datainsamlingsystem av typ polisstat.

Vi föreslår i stället: "Den som svarar för persondatasystem skall sörja för att lagrade persondata är så riktiga, fullständiga, rättvisande och aktuella som insamlingsmetodik och hänsyn till den enskilde medger. Omdömen och information av för den enskilde negativ art skall raderas ur registren efter ett för varje register bestämt antal år".

Punkt 6

"Data får spridas endast till behöriga användare". Vi instämmer helt och ser här ett generellt förbud för massmedia att sprida personinformation som omfattas av konventionen. Vi ser inget skäl för att information om enskilda individer i offentliga register okontrollerat skall få publiceras i massmedia. En ändring på den punkten synes oss vara den mest angelägna förbättringen av integritetsskyddet och ej på något sätt stå i strid med vår tryckfrihetsprincip.

Artikel 5, Samarbetsorgan

Den typ av samarbetsorgan som skisseras i artikeln är onödig i detta fall. Det torde vara tillräckligt att — för svenskt vidkommande —

uppdra åt Datainspektionen att hålla kontakt i hithörande frågor med sin eventuella motsvarighet i övriga nordiska länder eller med lämpliga departement.

Täby den 29 mars 1976

Svenska dataföreningen

Centralstyrelsen

Gunnar Hedelin

Sekreterare

Medlemsförslag

om nordisk samverkan för hantering av radioaktivt avfall

(Väckt av *Elsi Hetemäki, Harri Holkeri, Sinikka Karhuvaara, Eric Krönmark och Ib Stetter*)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Nordisk Kontaktorgan for Atomenergispørgsmål:

1. Inledning

I medlemsforslag A 473/e om nordisk samverkan för hantering av radioaktivt avfall har fem medlemmer af Nordisk Råd henstillet, "att Nordiska Rådet rekommenderar Nordiska Ministerrådet att undersöka möjligheterna till nordisk samverkan för hantering och lagring av radioaktivt avfall."

Som nævnt i motiverne til medlemsforslaget har Nordisk Kontaktorgan for Atomenergispørgsmål (Kontaktorganet) i en årrække beskæftiget sig med spørgsmål vedrørende radioaktivt affald. I forbindelse med udarbejdelsen af Nordisk Ministerråds rapport NR 1974: 26 om nordisk energisamarbejde henledes i kapitel 14.5 opmærksomheden på mulighederne for fremtidigt nordisk samarbejde vedrørende brændselskredsløbet. På baggrund af affaldsspørgsmålenes stigende aktualitet har Kontaktorganet i de sidste år lagt stor vægt på at fremme nordisk samarbejde på dette område. Kontaktorganets årlige temamøde var således i 1976 viet affaldsspørgsmålene, og man kunne her konstatere, at der er god overensstemmelse mellem de tanker, som findes udtrykt i medlemsforslaget og det arbejde, som Kontaktorganet har iværksat.

Ved behandling af spørgsmål om radioaktivt affald fra kernekraftværker er det vigtigt at skelne mellem to kategorier af affald; for det første det som opstår ved drift af kernekraftværker ("reaktoraffald"), for det andet det som opstår ved oparbejdning af bestrålet reaktorbrændsel ("oparbejdningsaffald"). Den førstnævnte kategori omfatter lav- og middelaktivt affald, medens den anden kategori herudover især også omfatter højaktivt affald, hvor størsteparten af den i reaktorerne producerede radioaktivitet koncentrerer.

2. Oparbejdningsaffald

Det er navnlig spørgsmålet om den endelige opbevaring af ”oparbejdningsaffald”, som har vakt offentlighedens opmærksomhed i de senere år. Situationen er for tiden den, at udbrændte brændselselementer fra de svenske (og senere fra de finske) reaktorer vil blive lagret i en årrække, inden de sendes til oparbejdning. Planer for solidificering (omdannelse til fast form) af højaktivt affald ved udenlandske oparbejdningsanlæg er nu så langt fremskredne, at man kan regne med, at højaktivt affald, som stammer fra nordiske reaktorer, kan være overført til glasform eller andet modstandsdygtigt materiale i 1990 eller årene derefter. Såfremt der opføres oparbejdningsanlæg i Norden, kan også her højaktivt affald på fast form tidligst fremkomme i 1990. For at udnytte radioaktivitetens naturlige henfald vil der sandsynligvis herefter gå en årrække, før det solidificerede affald endeligt opbevares i geologiske formationer. Affald fra oparbejdningsanlæg har hidtil været disse anlægs ejendom og ansvar, men i drøftelser om nye oparbejdningkontrakter har oparbejderen forbeholdt sig ret til at kunne returnere solidificeret højaktivt affald til oprindelseslandet.

I Sverige og Danmark er spørgsmålet om opbevaring af oparbejdningsaffald for nylig behandlet i rapporten: ”Använt kärnbränsle och radioaktivt avfall”, april 1976 fra Aka-utredningen, og i den danske atomenergikommissions redegørelse af april—maj 1976 ”Affald fra kernekraftværker”. Det fremgår af disse rapporter, at grundfjeldets bjergarter skønnes at være egnede for endelig opbevaring af højaktivt affald. Der kræves et omfattende og kapitalkrævende udviklingsarbejde for at tilpasse opbevaringsmetodernes teknologi til lokale forhold og for at demonstrere de valgte metoders tekniske og sikkerhedsmæssige egnethed.

Spørgsmålet vedrørende opbevaring af oparbejdningsaffald behandles som nævnt i motiverne til medlemsforslaget i en række internationale organisationer, hvori de nordiske lande deltager. Eksempler herpå er arbejdet i Den internationale Atomenergiorganisation (IAEA) og i OECD's Nuclear Energy Agency, som for nylig har oprettet en affaldsbehandlingskomité. Desuden har Danmark, Norge og Sverige i en årrække deltaget i arbejdet ved det fælles-europæiske oparbejdningsanlæg Eurochemic og i dettes affaldsprogram. De fremgangsmåder til behandling og opbevaring af oparbejdningsaffald, som er udviklet i udlandet, bliver herigennem tilgængelige i Norden, hvor den fremtidige indsats i højere grad kan tilrettelægges med henblik på dels at komplettere det udenlandske arbejde, dels at tillempe metoderne til de specifikke betingelser.

Også den nordiske kraftindustri har gennem Nordel og dennes brændelseskredsløbsgruppe taget affaldsspørgsmålene op især med henblik på at analysere markedssituationen for oparbejdningstjenester.

Der foreligger i dag ikke noget klart billede af, hvor brændsel fra nordiske kernekraftværker vil blive oparbejdet i 1980'erne. Indtil videre vil der derfor især være et incitament for de nordiske lande til i fællesskab at undersøge forudsætninger og fremgangsmåder ved en eventuel fremtidig opbevaring af solidificeret oparbejdningsaffald i Norden. Det fremgår af de to ovenfor nævnte rapporter, at der til undersøgelser af konkrete opbevaringsmetoder kræves en omfattende arbejdsindsats. En samordning af metodestudier, resultatbedømmelse, sikkerhedsvurderingsmetoder, teknologisk og geologisk udviklingsarbejde kan byde på væsentlige fordele.

Rapporten fra den svenske Aka-utredning indeholder et forslag om at overveje bygningen i Sverige af et oparbejdningsanlæg med en kapacitet på 800 t brugt uran pr. år. Et sådant anlæg er inklusive affaldshåndtering beregnet at kræve en investering på ca. 4 milliarder sv.kr., hvilket under svenske forhold svarer til en omkostning på 0,5 øre pr. kWh. Et 800 t-anlæg har en kapacitet, som er betydelig større end den, som er nødvendig til oparbejdning af brændsel fra de reaktorer, som der til dato er truffet beslutning om at bygge i Sverige. Mindre anlæg ville imidlertid føre til uforholdsmæssigt højere oparbejdningsomkostninger. Aka-utredningen peger på, at yderligere faktorer, som må tages med i betragtning, er eventuelle nye svenske kernekraftenheder efter 1985 samt behov for kapacitet til oparbejdning af i første række brændsel fra andre nordiske lande. Aka-utredningen tilråder derfor, at et svensk anlæg bør udformes, så det får en fleksibel kapacitet.

3. Reaktoraffald

Lav- og middelaktivt affald er hidtil navnlig produceret som følge af atomenergiforskning samt ved brug af isotoper ved sygehuse og i industri. I fremtiden vil reaktoraffald fra reaktorernes daglige drift udgøre de største mængder. Selv om metoder findes for håndtering og opbevaring af reaktoraffald, er der på dette område gode muligheder for metodeforbedring og rationalisering, som kan føre til praktiske forholdsregler til reduktion af mængderne og til en rutine for behandling og opbevaring af reaktoraffald.

Spørgsmål vedrørende lav- og middelaktivt affald behandlede ved et nordisk seminar, som Kontaktorganet organiserede i 1974. Derefter blev konkrete anbefalinger vedrørende fælles udviklingsarbejde angående "reaktoraffald" udarbejdet for Kontaktorganet af en ad hoc-gruppe i 1975. Anbefalingerne vedrører både teknisk udviklingsarbejde, sikkerhedsaspekter og administrative regler.

Teknisk udviklingsarbejde vedrørende "reaktoraffald" er siden 1975 samordnet gennem de nordiske atomenergiforskningsinstitutters koordineringskomité, NAK, som har oprettet et nordisk affaldsprojekt.

Visse sikkerhedsmæssige aspekter er behandlet i publikationen "The

applicability of current international radiation protection recommendations in the Nordic countries”, udgivet i 1976 af de nordiske strålebeskyttelsesmyndigheder.

Også NARS — Nordisk Arbejdsgruppe for Reaktorsikkerhed — har i sine rekommandationer (*Nordisk Utredningsserie 1976: 35*) behandlet spørgsmålet om reaktoraffald. NARS specificerer, hvilke oplysninger om affaldssystemerne og affaldsbehandlingen, som skal medtages i sikkerhedsredegørelser vedrørende nye kernekraftværker.

Behovet for sikkerhedsbetonet udviklingsarbejde er under overvejelse i den af Kontaktorganet i 1975 oprettede Nordiske kernesikkerheds ad hoc gruppe, NKS. NKS vil fremlægge forslag til nye sikkerhedsorienterede fællesnordiske udviklingsarbejder blandt andet vedrørende radioaktivt affald. NKS beskæftiger sig herunder især med ”reaktoraffald”; men der gøres opmærksom på, at tyngdepunktet for sådan fællesnordisk forskning i løbet af få år forventes at forskyde sig mod ”oparbejdningsaffald”.

Praktiske og økonomiske grunde taler i dag for, at reaktoraffald behandles og lagres i det land, hvor reaktoren er placeret.

Det vil alligevel være betydningsfuldt for udviklingen, at administrative regler, love, krav og ansvarsforhold udvikles parallelt i de nordiske lande, således at der ikke lægges hindringer i vejen for de fælles løsninger, som senere måtte vise sig at være fordelagtige.

4. Kommentarer til medlemsforslag A 473/e

Inden for de nærmeste år skal der i flere af de nordiske lande træffes vigtige beslutninger vedrørende kernekraft. Et centralt spørgsmål er håndtering og lagring af det radioaktive affald, som opstår ved produktion af kernekraft.

Kontaktorganet finder ligesom forslagsstillerne, at et nært nordisk samarbejde omkring disse spørgsmål burde være af værdi for ethvert nordisk land, der anvender eller planlægger anvendelsen af kernekraft.

Mulighederne for industrielt samarbejde på dette område vil meget afhænge af, om oparbejdning af anvendt kernebrændsel kommer i stand i Norden. Kontaktorganet støtter den i motiverne til medlemsforslaget fremførte tanke om, at det samlede nordiske behov for oparbejdningskapacitet bliver taget i betragtning, såfremt der i et nordisk land realiseres planer om at opføre et oparbejdningsanlæg. Formerne for et eventuelt industrielt samarbejde kan ikke angives endnu, men bør gøres til genstand for nærmere nordiske overvejelser, såfremt et oparbejdningsanlæg realiseres.

Den svenske Aka-utredning har foreslået, at et forprojekt for et svensk oparbejdningsanlæg påbegyndes. Mulighederne for et nordisk samarbejde omkring et sådant projekt bør undersøges.

I motiverne til medlemsforslaget omtales også samarbejde om opbevaring af radioaktivt affald. Efter Kontaktorganets opfattelse bør samarbejde på dette område i første række koncentreret omkring udvikling af metoder og regler for håndtering, behandling og opbevaring af sådant affald. Som nævnt ovenfor er et sådant samarbejde allerede iværksat.

Efter kontaktorganets opfattelse bør det endvidere undersøges, om dette samarbejde kan udstrækkes til også at gælde midlertidig opbevaring af anvendt kernebrændsel, om hvilket der nu i Sverige gennemføres visse undersøgelser under ledelse af Programrådet for radioaktivt affald.

Man må regne med, at endelig opbevaring af højaktivt affald hidrørende fra oparbejdning af anvendt kernebrændsel fra kraftværker i Norden tidligst kan blive aktuel omkring år 1990 efter oparbejdning i et anlæg i Norden eller i et anlæg uden for Norden. Også på dette område finder Kontaktorganet, at der foreligger muligheder for et nordisk samarbejde om udformningen af opbevaringsanlægget og om hensigtsmæssige metoder for selve opbevaringen. Et industrielt samarbejde herom vil efter Kontaktorganets opfattelse først kunne aktualiseres på et senere tidspunkt.

Myndighedernes ansvar for radioaktivt affald er ved at blive klarlagt i flere af de nordiske lande. Bl. a. på initiativ fra Kontaktorganet forekommer der allerede et nært samarbejde mellem de pågældende myndigheder, og dette samarbejde vil sandsynligvis blive uddybet yderligere. Kontaktorganet deler den i motiverne til medlemsforslaget fremførte anskuelse, at et nært samarbejde mellem de nordiske myndigheder, som har ansvaret for sikkerhedsspørgsmål på kernekraftområdet, er til stor nytte for sikkerhedsarbejdet.

Kontaktorganet har siden sin oprettelse haft til opgave at fremme det nordiske samarbejde på kerneenergiområdet. I de seneste år har arbejdet i stor udstrækning været rettet mod kernekraftens sikkerhed og kernebrændslets kredsløb. Kontaktorganet ser som en naturlig del af sit arbejde, at også spørgsmålet om et nærmere samarbejde vedrørende oparbejdning af anvendt kernebrændsel og radioaktivt affald udredes af Kontaktorganet.

5. Konklusion

På baggrund af det ovenfor anførte om oparbejdningsaffald og reaktoraffald støtter Nordisk Kontaktorgan for Atomenergispørgsmål medlemsforslag A 473/e.

Ikke alle de nordiske lande har endnu taget stilling til, hvorvidt, og i givet fald hvornår, kernekraft skal tages i brug.

Den af den danske handelsminister i april—maj 1976 afgivne energipolitiske redegørelse, som også omfatter affaldsspørgsmålet, danner nu

grundlag for det danske folketings overvejelse af spørgsmålet om atomkraftens eventuelle anvendelse i Danmark. I Finland er affaldsspørgsmålet genstand for udredning i atomenergikommissionen. I Norge er der nedsat en komité til vurdering af kernekraftværkers sikkerhedsforhold. Den af Aka-utredningen i april 1976 afgivne betænkning er for tiden genstand for remisbehandling i Sverige.

Disse forhold må der tages hensyn til under det videre nordiske samarbejde på området.

Risø, den 22. juni 1976

Franz Marcus

Nordisk Atomkoordineringskomité (NAK):

NAK har siden 1968 virket som de fire nordiske atomenergiinstitutters fælles komité med henblik på at initiere fælles projekter og erfaringsudveksling mellem institutterne. En række større projekter er igangsat, og man kan anslå, at de fire institutter årligt investerer 10 mill. s.kr. i sådanne fællesprojekter. I en række af disse projekter deltager også organer uden for institutternes kreds, både fra de nordiske lande og fra udlandet.

NAK har ikke opbygget nogen egen administration. Ved større fællesprojekter udnævnes en værtsorganisation, som overtager ansvaret for projektets praktiske gennemførelse. Hvert projekt ledes af et programråd, hvor de deltagende organisationer er repræsenteret.

I 1975 blev der på NAK's initiativ igangsat et affaldsprojekt, hvorved arbejde som udføres ved de fire atomenergiforskningsinstitutter samordnes inden for en helhedsramme. Affaldsprojektet omfatter væsentlige dele af behandlingskæden for 'reaktoraffald' (lav- og middelaktivt affald). Under projektperioden har der været afholdt nordiske specialmøder med repræsentanter fra myndigheder, kraftindustri og andre beslægtede forskningsområder om specielle emner som måling af aktivitetindhold, solidifiering af affald og migration i jord.

NAK, som i sin tid blev oprettet på initiativ fra Nordisk kontaktorgan for atomenergispørgsmål, har fulgt behandlingen i kontaktorganet af affaldsspørgsmålene. NAK har således gjort sig bekendt med kontaktorganets hørings svar NKA(76)3 og deler helt de synspunkter, som der er fremhævet. NAK har derfor foretrukket ikke selv at fremsende et yderligere hørings svar.

NAK vil gerne tilføje, at den anser det for givet, at et kommende samarbejde om affaldsspørgsmål vil medføre behov for teknisk forsøgsarbejde og udredninger, som med fordel vil kunne udføres ved

atomenergiforskningsinstitutter i de nordiske lande. Dette gælder også den tekniske baggrundsviden, som kræves for at udforme regler og bestemmelser.

Ved tilrettelæggelse af et kommende program vedrørende radioaktivt affald turde det være hensigtsmæssigt at udnytte NKA's organisation og dets ovenfor omtalte fleksible samarbejdsmonster.

Risø, den 22. juni 1976

På Nordisk Atomkoordineringskomité's vegne

Franz Marcus

D a n m a r k

Miljøministeriet, miljøstyrelsen:

— — — Miljøstyrelsen har indhentet en udtalelse over sagen fra Tilsynet med nukleare Anlæg samt drøftet sagen med Energistyrelsen. Miljøstyrelsen kan herefter oplyse, at såvel miljøstyrelsen som Energi-
styrelsen ganske kan tilslutte sig Nordisk Kontaktorgan for Atomenergi-
spørgsmåls hørings svar af 22. juni 1976 (*se oven*).

København, den 25. juni 1976

P. d. v.

Karen Westerbye-Juhl

Industriområdet:

Den fortsatte udbygning af kærnekraften er især aktuell for de industrialiserede lande — for Nordens vedkommende drejer det sig om Finland og Sverige, medens situationen for Danmarks vedkommende endnu ikke er afklaret. Dette medfører en aktualisering af problemerne omkring håndtering af radioaktivt affald og opbevaring heraf.

Det forekommer naturligt, at man, i betragtning af de store omkostninger der synes at være forbundet med løsningen af disse problemer, bør tilstræbe et nærmere samarbejde mellem de nordiske lande på dette område, ikke mindst fordi der også heri ligger visse muligheder for et nærmere industrielt samarbejde.

Derfor kan Industrirådet anbefale medlemsforslaget om Nordisk samarbejde for håndtering af radioaktivt affald.

København, den 29. juli 1976

Hans-Erik Hansen

Danske Elværkers Forening:

— — — kan det meddeles, at foreningen gerne ser et fælles nordisk samarbejde på dette vigtige område.

Et sådant samarbejde kan åbne mulighed for, at oparbejdning og opbevaring af det højaktive affald kan finde sted i de områder inden for Norden, hvor de geologiske forudsætninger for langtidsopbevaring er bedst.

Et fælles nordisk samarbejde på affaldsområdet vil for de nordiske lande kunne udgøre et realistisk alternativ til planer om udnyttelse af oparbejdningsanlæg i øvrige dele af Europa.

Foreningen skal derfor så stærkt som muligt anbefale, at den af Nordisk Råd afgivne rekommandation til ministerrådet udvides til at omfatte den komplette behandling af ubrændte brændselselementer, dvs. transport, reprocessing, glassificering, håndtering samt midlertidig og endelig deponering.

København, den 22. juni 1976

Danske Elværkers Forening

H. Thorsen

F i n l a n d**Ministeriet för inrikesärenden, miljövärdavdelningen¹:**

Kärnkraftverkets reaktor med sina hjälppaggregat innehåller radioaktivt material och vid reaktordriften bildas fasta, flytande och gasformiga radioaktiva avfall, som är synnerligen farliga för omgivningen och den organiska naturen. Även om kärnkraftverket innehåller flera olika aggregat och tekniska speciallösningar för avfallshantering eller -lagring, hör avfallsfrågan fortfarande till kärnkraftanvändningens viktigaste frågor.

Den största delen av kärnkraftverkets radioaktivitet ingår i använt bränsle, som man enligt för tillfället rådande utsikter i Finland försöker transportera från landet för upparbetning. Därför är det ändamålsenligt, att frågor rörande kärnbränslets regeneration behandlas just inom ramen för multilateralt internationellt samarbete och åtminstone i huvudsak inom ramen för större regionala enheter än Norden. Problematiska för Finland blir alltså avfall, som bildas vid reaktordriften, lågaktiva avfall samt fasta avfall, som skall lagras. Till exempel lagras radioaktiva flytande avfall och jonbytestartsavfall först på kärnkraftverksområdet cirka 10 år, varvid halveringen av radioaktivt avfall har till följd, att aktiviteten och den därav föranledda värmeut-

¹ Yttrandet översatt från finska.

vecklingen minskar så mycket, att avfallen kan överföras i fast form. Hanteringen av sådana och fasta avfall förutsätter åter en väl bevakad och kontrollerad hantering.

I Finland påbörjar man inom den närmaste framtiden sin verksamhet vid åtminstone två kärnkraftverk, varför frågor rörande kärnavfalls-hantering är mycket aktuella för vårt land. I allmänhet kan man också konstatera, att frågor i anslutning till kärnkraftsproduktionen skall enligt ministeriet för inrikesärenden anpassas efter rikets helhetsmål, som i rätta proportioner beaktar både kraven på säkerhet och energiförsörjningen och som också skulle utnyttja Finlands geografiska och befolkningsmässiga särdrag för att minska kärnkraftverkens nackdelar och risker.

Utredningar och forskningar, som kärnkraftområdet kan utnyttja, är av stor betydelse vid värdering av lösningsmodeller rörande kärntechnologins utnyttjande. Forskningsinvesteringarnas mängd och forskningsverksamhetens organisation har väsentligen påverkats av nationella mål för kärntechnologins utnyttjande. En så ung kärnkraftsstat som Finland kan naturligtvis inte erbjuda självständiga lösningar på forskningsområdet som behandlar den egentliga reaktorsutvecklingen. Även i fråga om normutvecklingen och säkerhetsanalyser måste man i huvudsak anlita modeller som utvecklats annorstädes. På vissa områden beträffande utvecklingen av kärnkraftverkets hjälpaggregat och avfallsfrågan kan man med forsknings- och utredningsåtgärder nå nationellt ändamålsenliga lösningsmodeller.

Stadgarna om hantering av radioaktivt material och även avfall ingår i atomenergilagen (356/70), atomenergiförordningen (75/58) strålskyddslagen (174/57) och strålskyddsförordningen (328/57). Finland har anslutit sig till Internationella atomenergiorganisationen (IAEA) samt dessutom ingått flera samarbetsavtal om atomenergins fredliga användning. Såsom det framgår ur medlemsförslaget, finns det i synnerhet för kärnavfallsforskning och -utredning flera internationella och nordiska organ, i vilkas verksamhet även Finland har deltagit. Till sådana organ hör Nordiska kontaktorganet för atomenergifrågor (NKA) samt det underställd ad hoc-grupp (NKS), som forskar i särskilt avfallsfrågan. Dessutom finns det för samarbete mellan myndigheterna Nordiska arbetsgruppen för reaktorsäkerhet (NARS) och Nordiska atomkoordineringskommittén (NAK).

På grund av det ovan sagda kan man konstatera, att det finns uppenbara förutsättningar för samnordiskt forsknings- och utredningsarbete angående radioaktivt avfall, samarbete, som skulle gälla också tillfällig lagring av radioaktiva bränsleelement samt säkerhetssynpunkter i anslutning till transporter, i synnerhet om det vore möjligt att förbättra de samnordiska organens inbördes koordinering på området. Detta syfte skulle också tjänas av att man försöker kodifiera områdets nationella

forskningar och förbättra deras utnyttjande vid planering av samnordiskt koordinerad verksamhet.

Internationellt samarbete är nödvändigt för att hantering av radioaktivt avfall kan utvecklas. Samarbetet kan till sin natur vara bilateralt eller regionalt. Ministeriet för inrikesärenden understöder det i hänvisningen nämnda medlemsförslaget och preciserar det så, att Nordiska rådet rekommenderar ministerrådet att undersöka möjligheterna till nordisk samverkan för hantering och lagring av radioaktivt avfall för att komma till från miljövärdssynpunkten lämpliga lösningar.

Helsingfors den 31 maj 1976

Olli Ojala
Avdelningschef

Satu Nurmi
Yngre regeringssekreterare

Handels- och industriministeriet:

En central fråga vid produktion av kärnenergi är hantering och lagring av det radioaktiva avfallet. Handels- och industriministeriet anser, att ett nära nordiskt samarbete beror av, huruvida upparbetning av använt kärnbränsle kommer att kunna ske i Norden. Handels- och industriministeriet anser, att det sammanlagda nordiska behovet av upparbetningskapacitet borde tas i beaktande, såvida det i något nordiskt land byggs en upparbetningsanläggning. Formerna för det industriella samarbetet bör närmare utredas på nordisk bas, såvida en upparbetningsanläggning realiserar. Särskilt möjligheterna för ett nordiskt samarbete kring ett förprojekt för en svensk upparbetningsanläggning, vilket föreslås av den svenska AKA-utredningen, bör undersökas. För närvarande pågår redan nordiskt samarbete om utveckling av metoder och regler för hantering, behandling och lagring av radioaktivt avfall. Detta samarbete kan möjligen utsträckas till att även gälla lagring av använt kärnbränsle.

Det förefaller som om slutlig lagring av högaktivt avfall som härstammar från upparbetning av använt kärnbränsle i Norden tidigast kan bli aktuell år 1990. På detta område föreligger möjligheter för nordiskt samarbete om utformningen av lageranläggningen och ändamålsenliga metoder för själva lagringen.

Avfallsfrågornas tekniska och administrativa aspekter utreds för närvarande i Finland av atomenergikommissionen. Den utredning, som hittills färdigställts, är till sitt innehåll likadan som det i Nordiska rådet framlagda medlemsförslaget.

Det arbete, som inom ramen för Internationella atomenergiorganet för närvarande bedrivs för att kartlägga problemen i samband med grun-

dandet av regionala hanteringscentra för kärnbränsle, kan möjligen i framtiden få tillämpningar på ett samarbete angående skötsel av kärnavfallsfrågorna på nordisk bas eller till och med på ett mera vidsträckt samarbete utöver Norden.

Med hänvisning till det ovan anförda stöder handels- och industriministeriet det framlagda förslaget, att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att undersöka möjligheterna till Nordisk samverkan för hantering och lagring av radioaktivt avfall.

Helsingfors den 30 juni 1976

Erkki Vaara

Överdirektör, avdelningschef

Björn Palmén

Vik. överinspektör

Till förtydligande av det yttrande som handels- och industriministeriets energiavdelning den 30.6.1976 avgav beträffande rubricerade ärendet, i vilket vi i förväg ville meddela vår positiva hållning till nordiskt samarbete i ifrågakvarande sak önskar handels- och industriministeriet vördsamt framföra följande.

I Finland är handels- och industriministeriet och atomenergidelegationen för närvarande syselsatta med att närmare studera problemet rörande hanteringen av använt kärnbränsle och med att kartlägga de tekniska behandlingsmöjligheterna.

Handels- och industriministeriet anser att det i detta sammanhang vore skäl att förberedelsevis i samarbete speciellt med svenska myndigheter och forskningsinstitutioner undersöka frågorna i samband med hanteringen av det använda bränsle som uppstår i kärnkraftverken. Vi hänvisar i detta hänseende till den i Sverige utförda grundliga AKA-utredningen.

Helsingfors den 10 september 1976

Eero Rantala

Handels- och industriminister

Erkki Vaara

Avdelningschef, överdirektör

Social- och hälsovårdsministeriet har i skrivelse den 14 maj 1976 förklarat sig instämma i yttrande av den 29 april 1976 från Strålskydds-institutet (se nedan).

Miljövrådsrådet¹:

Miljövrådsrådet understryker betydelsen av samarbetet mellan de nordiska länderna i hanteringen av radioaktivt avfall och anser att det är viktigt att vidta de i medlemsförslaget nämnda åtgärderna för att utveckla samarbetet.

Helsingfors den 22 april 1976

Antti Kulmala

Ordförande

Pentti K. Väisänen

Sekreterare

Helsingfors universitets konsistorium hänvisar i skrivelse den 28 april 1976 till matematisk-naturvetenskapliga sektionens yttrande av den 22 april 1976 (se nedan).

Helsingfors universitet, matematisk-naturvetenskapliga sektionen:

I anslutning till produktionen av kärnkraft uppstår avfallsproblem på olika plan. Samnordisk forskning kring metoder för hantering av sk. låg- och mellanaktivt avfall som uppstår vid produktionen av kärnkraft har redan under en följd av år bedrivits i samverkan mellan både myndigheter och forskningsinstitutioner. Ett dylikt samarbete har motiverats bl. a. av gemensamma tekniska problem som uppstått då reaktorer av likartad typ använts i dessa länder och av en fördelning av de ekonomiska resurserna.

Högaktivt avfall uppstår närmast i uppberetningsanläggningar. Redan nu har man konstaterat att det på 1980-talet kommer att råda brist på uppberetningsservice i hela världen, vilket för de nordiska ländernas del kan betyda, att man antingen i betydande omfång blir tvungen att utöka förvaringskapaciteten eller också att deltaga i utbyggandet av uppberetningsservicen. Först i det senare fallet blir det fråga om hantering av högaktivt avfall. I första skedet borde man därför utreda behovet av uppberetning, därefter de sociala, omgivningspåverkande, ekonomiska och tekniska aspekter som hänför sig till uppberetningsanläggningens drift. Till dessa hör även behovet av forskning kring det högaktiva avfallet samt arbetsformerna.

Matematisk-naturvetenskapliga sektionen anser förslaget vara gott och att det torde kunna omfattas.

Helsingfors den 22 april 1976

Martti Tienari

Dekanus

Sirkka Korsman

Tf. fakultetssekreterare

¹ Yttrandet översatt från finska.

Finlands akademi, tieteen keskuslaitos¹:

Finland har bundit sig till vissa internationella allmänna överenskommelser om avfallshantering och -transport. Avfallsfrågan försöker man i allmänhet utreda institutionsvis. I Finland har man föreslagit, att man skall träffa avtal också om avfallshantering i samband med bränsleavtalet. En helhetskoordinering av avfallshanteringen har ännu inte ordnats tillfredsställande inom ramen för lagstiftningen. I fråga om reaktorer, som för närvarande byggs i Finland, har man beträffande bränslet i Imatran Voimas Lovisa reaktor kommit överens med Sovjetunionen, medan saken står öppen för Teollisuuden Voimas Olkiluoto reaktor.

Flera internationella och nordiska arbetsgrupper undersöker radioaktivt avfall. I Sverige tillsattes år 1973 en parlamentarisk forskningsgrupp (AKA-utredning), vars slutrapport torde bli färdig under våren 1976. Rapporten kommer att behandla tekniska, ekonomiska och säkerhetssynpunkter av radioaktivt avfall.

På samnordiskt plan verkar Nordiska kontaktorganet för atomenergifrågor (NKA) och underlydande ad hoc-grupp (NKS), till vilkas uppgifter hör att göra förslag om avfallsfrågor. Dessutom finns det en nordisk koordineringsgrupp för atomenergi (NAK) som koordinerar forskningsinstitutens arbete. Myndigheterna har ständigt samarbete mellan de nordiska strålskyddsinstituterna. Dessutom finns ett kontaktorgan på atomenergiområdet NARS.

För närvarande finns det redan nordiska organ, som kan behandla de i medlemsförslaget nämnda frågorna om radioaktivt avfall. Genom dessa organs åtgärder har man också redan behandlat frågor, som åtminstone delvis är förknippade med avfallshantering och -lagring.

Mot bakgrund av det ovan sagda konstaterar Finlands akademi, att det inte är ändamålsenligt att inrätta nya arbetsgrupper eller organ för samnordisk hantering och lagring av radioaktivt avfall.

Man borde i stället öka antalet miljövårdsexperter inom de redan förefintliga arbetsgrupper. Enligt akademien bör man också överväga koordinering av det nordiska utredningsbehovet, varvid man med olika organs nuvarande kunskaper kombinerades med resultat av AKA-utredningen. Nordiska kontaktorganet för atomenergifrågor (NKA) bör få i uppdrag att sköta denna koordinering.

Till sist skall det konstateras, att för närvarande endast Sverige har kärnkraftverk både i bruk och under byggnad. Danmark torde först under den närmaste tiden ta ställning till reaktorbyggande. Sålunda bör man före utredningens början i de nordiska samarbetsorganen, ta

¹ Yttrandet översatt från finska.

hänsyn till att åtminstone tre nordiska länder förutsätts vara intresserade av att starta utredningar.

Helsingfors den 27 april 1976

Helge Gyllenberg
Ordförande

Elisabeth Helander
Forskningsdirektör

Statens tekniska forskningscentral:

Kärnkraftens radioaktiva avfall uppdelas i två grupper:

- (1) avfall från upparbetning av använt bränsle
- (2) annat avfall (s. k. reaktoravfall), gasformigt, flytande och fast, som produceras under driften

Detta avfalls (2) radioaktivitet består av (a) aktiveringsprodukter från reaktorordningar, (b) små mängder av klyvningsprodukter som frigjorts från bränslet samt av (c) orenligheter i avkylningsvatten. Avfall samlas i luft- och vattenrengöringsapparaterna; delvis uppstår det under service- och reparationsarbeten.

Avfall som uppstår vid reaktordriften (2) är en begränsad del av kärnenergens avfallsfråga, men i finska förhållanden märkbar. Vid normal reaktordrift kvarblir över 99,9 % av bränslets radioaktivitet i bränslestavarna. Först under upparbetningsskedet (1) kan det tillvaratas och behandlas. Reaktoravfallet (2) måste behandlas genast när reaktorn är i drift.

Upparbetning och anknytande avfallshantering är inte aktuella i Finland inom den närmaste framtiden (≤ 1990), och inte heller i de andra nordiska länderna. Det fordras år av planerings-, forsknings- och utvecklingsarbete förrän en anläggning för upparbetning kan byggas i Norden och dess avfall behandlas och deponeras geologiskt.

I USA beräknar man att industriell överföring i fast form av högaktivt flytande upparbetningsavfall kan börja tidigast 1983. Efter överföring i fast form lagras högaktivt avfall temporärt kanske i årtionden. Man antar, att rutinmässig, långvarig och slutlig lagring av högaktivt avfall är möjlig tidigast efter 15 år.

Enligt avtal transporteras det använda bränslet från Lovisa kärnkraftverk till Sovjetunionen.

I dessa förhållanden måste de praktiska arbetena ställas i följande viktighetsordning:

- (1) avfall som produceras under reaktordriften, reaktoravfall
- (2) använt bränsle

Denna ordning har följts både i det finska och det samnordiska tekniska utrednings-, forsknings- och utvecklingsarbetet.

I VTT:s reaktorlaboratorium har sedan hösten 1973 arbetat en projektgrupp (från år 1976 kärnavfallssektionen), vars uppgift är att utreda, undersöka och utveckla hanterings-, transport- och deponeringsmetoder för kärnkraftens radioaktiva avfall. Enligt den ovan anförda ordningen har kärnavfallssektionens arbete i första hand koncentrerats på avfall som produceras under reaktordriften.

Beträffande använt bränsle har man följt den internationella utvecklingen och utarbetat preliminära utredningar angående lagring och transport av använt bränsle.

Ända från början har det nordiska samarbetet varit väsentligt i kärnavfallssektionens arbete. Under det Nordiska rådet finns samarbete på olika nivåer som är anknutet till behandling av radioaktivt avfall. Det praktiska tekniska arbetet har kanaliserats genom Nordiska Atomkoordineringskommitténs (NAK) avfallsgrupp. På initiativ av NAK:s avfallsgrupp upprättades år 1975 ett samprojekt mellan de nordiska kärnforskningsinstituterna för undersökning och utveckling av det låg- och medelaktiva reaktoravfallets behandlingsmetoder. Till projektet hör avfallets inventering, hantering och lagring, och det borde vara färdigt år 1977. Varje nordiskt land utför en lika stor del av detta arbete, dvs. flera manår. Finlands andel utförs av VTT:s reaktorlaboratoriums kärnavfallssektion.

Det Nordiska Kontaktorganet för Atomenergifrågor (NKA) tillsatte vid sitt möte 1975-09-04 en arbetsgrupp "Nordisk kärnsäkerhets ad hoc grupp, NKS". Ändamål med gruppens verksamhet är att föreslå projekt till rationaliserad nordisk forskning på de områden som har betydelse för kärnenergens säkra användning, såsom hantering av radioaktivt avfall. NKS-gruppen har anlitat NAK-avfallsgruppens projektråd för att utarbeta förslag till projekt, deras omfattning och finansieringsbehov.

Vid NAK avfallsgruppens möten har man föreslagit att det är skäl att vänta på slutrapporten från Aka-utredningsgruppen före planering av nordiskt tekniskt samarbete i upparbetningsavfallets behandling.

I detta skede har man planerat att NKS-gruppen presenterar ett antal projektförslag. I de flesta av dessa projekt skulle Finland delta med arbetsinsatser. Projekten ansluter sig till hantering av medel- och lågaktivt avfall. Erhållna uppgifter kan utnyttjas också vid behandlingen av högaktivt upparbetningsavfall, i synnerhet projektet som ämnar kartlägga aktivitetsspridning vid slutlig förvaring av radioaktivt avfall i geologiska formationer.

Det må betonas att upparbetning av använt bränsle och anknytande avfallshantering är ett mycket fordrande område. Att genomföra detta enbart med samnordiska krafter är en omfattande och betydelsefull fråga som tills vidare innehåller också osäkerhetsfaktorer. Före planer om Finlands deltagande borde noggranna och mångsidiga utredningar och undersökningar utföras om bränslefrågor (inklusive upparbetning

och avfallshantering), där man möjligast ingående uppvärderar också andra internationella möjligheter samt tillgängliga resurser som fordras för olika alternativ.

Verksamheten på detta område förutsätter i finska förhållanden både internationellt samarbete och iakttagande av den internationella situationen och utvecklingsförutsättningarna. Man förutsätter också investeringar i större resurser än nu.

Den idealiska lösningen för Finland skulle nu vara att föra det använda bränslet utrikes för upparbetning. Man bör också försäkra sig om alternativ upparbetningsservice. Det nordiska samarbetet som nämns i medlemsförslaget kunde vara motiverat. Det skulle på lång sikt utgöra en naturlig följd till nordiskt samarbete i kärnteknisk forskning.

Helsingfors den 19 maj 1976

Pekka Jauho
Generaldirektör

Veikko Palva
Forskningsdirektör

Strålsäkerhetsinstitutet:

I förslaget avses med radioaktivt avfall först och främst högaktiva avfall i använt kärnbränsle, vilka i samband med återhanteringen av bränslet separeras och lagras.

En återhantering i Finland kommer inte åtminstone under de närmaste årtiondena att vara ekonomiskt möjligt, och vårt land kommer att vara beroende av utländska tjänster. Härvid är det nordiska samarbetet naturligtvis en möjlighet värd att undersökas. Då det endast är Sverige och Finland som i Norden har kärnkraftverk i bruk eller under byggnad och då kärnkraftens framtid i de andra nordiska länderna än så länge är osäker, skulle i första stadiet ett samarbete mellan dessa två länder komma i fråga.

Det nordiska samarbetet inom atomenergin är på sakkunnignivån mycket omfattande och bl. a. avfallsfrågor utreds både i nationella och samnordiska projekt.

Hanteringen och lagringen av det högaktiva avfallet kräver stora ekonomiska investeringar, och inledandet av samarbetet i praktiken förutsätter politiska beslut i alla deltagande länder. I Finland förutsätter en framgångsrik skötsel av avfallsfrågorna dessutom en aktualisering av lagstiftningen.

De principiella och praktiska problemen i anslutning till hanteringen och lagringen av högaktivt avfall är så omfattande, att det inte är möj-

ligt att i samband med detta utlåtande framföra detaljerade rekommendationer angående dessa. Strålsäkerhetsinstitutet anser dock att man i enlighet med förslaget borde utreda möjligheterna till nordiskt samarbete i frågan.

Helsingfors den 29 april 1976

Antti Vuorinen
Direktör

Seppo Väisänen
Överinspektör

Atomenergikommissionen:

Den ämnessfär, som medlemsförslaget berör, har redan någon tid varit under beredning i atomenergikommissionen. Senast våren 1975 tillsatte kommissionens allmänna sektion en arbetsgrupp för att utreda teknik och administrativ organisation för hantering av avfallsämnen från kärnkraftverk. Denna arbetsgrupp rekommenderar i sin utredning bl. a. att "för att utveckla beredskapen borde förutom pågående undersökningar ytterligare följande ärenden bl. a. klarläggas:

- Hantering av låg- och medelaktivt avfall samt standardisering av förpackningar med tanke på långvarig lagring.
- Bestämning av lämpliga lagringsplatser; detta kräver bl. a. geologiska utredningar.
- Möjligheter för lagring av högaktivt avfall. Här i borde man verka i samarbete med övriga nordiska länder; saken är så vidsträckt, att Finland knappast ensamt kan avgöra den." I detta sammanhang hänvisar arbetsgruppen till den i Sverige nyligen färdigställda Akautredningen och bedömer, att denna kommer att bli riktningsgivande för fortsatta undersökningar i kärnavfallsfrågorna.

Denna rekommendation av arbetsgruppen har i december 1975 tillställts handels- och industriministeriet och är till sitt innehåll likadan som det i Nordiska rådet framlagda medlemsförslaget.

Atomenergikommissionen har även med intresse följt det arbete som inom ramen för Internationella atomenergiorganet för närvarande bedrivs för att kartlägga problemen i samband med grundandet av regionala hanteringscentra för kärnbränsle. Kommissionen anser, att resultaten av detta arbete möjligen kan tillämpas på ett samarbete angående skötsel av kärnavfallsfrågorna på nordisk bas eller till och med på ett mera vidsträckt internationellt samarbete utöver Norden.

Med hänvisning till det ovan anförda anser atomenergikommissionen det framlagda medlemsförslaget, att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att undersöka möjligheterna till nordisk sam-

verkan för hantering och lagring av radioaktivt avfall värt att understöda.

Helsingfors den 8 juni 1976

Erkki Vaara
Ordförande

Jorma Routti
Generalsekreterar

Imatran Voima Oy¹:

---

1. Förslaget är väl uppgjort och bygger på grundlig bakgrundskunskap.

2. Inom Imatran Voima Osakeyhtiö anser man att en utredning av frågorna rörande hantering och upplagring av använt kärnbränsle och radioaktivt avfall är en viktig och brådskande uppgift.

3. Avsikten är att återsända det kärnbränsle som skall användas vid Lovisa kärnkraftverk som sådant till Sovjetunionen som ett led i kraftverkets bränsleförsörjning; även för Lovisa-verkets del existerar dock ett problem när det gäller medel- och lågaktivt kärnavfall.

4. Bolaget tillstyrker nordiskt samarbete om hantering och lagring av radioaktivt avfall. AKA-utredningens nyligen publicerade betänkande utgör en god grundval för utvecklande av samarbetet.

5. Inom det nordiska samarbetet bör man beakta det utredningsprogram rörande regionala kärnbränslecentraler, som har initierats inom Internationella Atomenergiorganisationen, och till vilket Finland liksom Sverige har intagit en positiv hållning. Det bör anses vara en viktig synpunkt att internationella uppbyggnadsanläggningar för radioaktiva ämnen utformas så att de bidrar till att stödja kärnstoppavtalets målsättningar.

Helsingfors den 2 augusti 1976

Pentti Alajoki

Kalevi Numminen

Industrins kraft Ab¹:

---

1. Med tillfredsställelse måste man konstatera, att uppmärksamhet fästs vid det i medlemsförslaget nämnda ärendet och att det däri behandlade verksamhetsområdet ansetts vara ett möjligt mål för det nordiska samarbetet.

¹ Yttrandet översatt från finska.

2. Industrins kraft Ab:s grundtanke om bränsle har varit att organisera bränsleförsörjningen så, att det kvarvarande uranbränslet i de använda bränsleelementen samt det i dessa element bildade nya bränslet, plutonium, separeras i uppberetningsanläggningar från andra ämnen för återanvändning som bränsle vid vårt kraftverk. Verksamheterna i denna cykel är av sådan natur, att man kommer till en ekonomiskt lönande lösning endast, när denna cykels verksamhetsformer har bränsle från tillräckligt många kärnkraftverk. Detta faktum talar för sin del kraftigt för nödvändigheten av det nordiska samarbetet.

3. Den i Sverige tillsatta parlamentariska utredningen (AKA-utredningen) har nyligen publicerat sitt betänkande, som uppställer mål för hantering och lagring av radioaktivt avfall samt byggande av uppberetningsanläggningar i Sverige någon gång på 1900-talet.

4. Förenta Nationernas atomenergiorgan (IAEA) i Wien utreder som bäst möjligheter till att bygga regionala uppberetningsanläggningar, varvid uppberetningen, beredningen av nya bränsleelement med plutonium och långtidsförvaringen av avfall kunde ske på ett och samma ställe. Även tanken med denna plan är att engagera flera länder i samarbete och dela kostnaderna på detta sätt mellan tillräckligt många kärnkraftverk, likaså att effektivisera det internationella "safeguard-kontrollet".

5. Enligt vår mening är det väckta medlemsförslaget bra och vi hopas att det snabbt leder till samarbete mellan de nordiska länderna.

Esbo den 24 maj 1976

Industrins Kraft Ab
Magnus von Bonsdorff

N o r g e

Departementet for industri og håndverk:

Behandling, midlertidig oppbevaring og endelig anbringelse av radioaktivt avfall vil avhenge av arten av avfallet. Som nevnt i foredraget i medlemsforslaget er det på en rekke felter allerede i gang et internasjonalt samarbeid på området, bl. a. det nordiske samarbeid som har sin institusjonelle ramme i Nordisk Kontaktorgan for Atomenergispørsmål. I det nordiske samarbeid har en hittil på dette område særlig beskjeftiget seg med lav- og middelaktivt avfall. I den senere tid har det også reist seg spørsmål om mulig samarbeid om de problemer som gjelder høyaktivt avfall.

Spørsmålene omkring det høyaktive avfall er særlig knyttet til renses-anlegg for anvendt kjernebrensel, anlegg for å bringe avfall over i en egnet form for langtidslagring og til det endelige anbringelsessted for

slikt avfall. Det er spesielt de større mengdene som skiller det radioaktive avfall som har sin opprinnelse i kjernekraftverk, fra det som har sin opprinnelse fra forskningsreaktorer og reaktorer for isotopproduksjonen. Også når det gjelder høyaktivt avfall synes det å foreligge samarbeidsmuligheter både på det tekniske område og med hensyn til regelverk o. l.

Det finnes i dag ingen kommersielle renseanlegg i Norden. Slike anlegg må ha stor kapasitet for å være økonomiske. Det kan ikke regnes med at noe nordisk land alene i overskuelig fremtid vil få bruk for et så stort anlegg som det her er tale om. Det internasjonale atomenergi-byrå (IAEA) vurderer for tiden hensiktsmessigheten av bygging av regionale anlegg, bl. a. for å lette sikkerhetskontrollen med slike anlegg. Et eventuelt renseanlegg med sikte på det nordiske behov vil være i overensstemmelse med denne tanke.

Industridepartementet finner i prinsippet å kunne slutte seg til medlemsforslagets konklusjon, men en vil imidlertid gjøre oppmerksom på at de nordiske land har kommet ulike langt med hensyn til å ta i bruk kjernekraft i energiproduksjonen. Således er det for Norges vedkommende ennå ikke tatt standpunkt til hvorvidt, og i så fall når, kjernekraft skal tas i bruk. Dette forhold vil måtte tas tilbørlig hensyn til under det videre nordiske samarbeid om radioaktivt avfall.

Oslo, 29. juni 1976

For industriministeren

O. C. Müller

Christofer Owe

Miljøverndepartementet:

Miljøverndepartementet antar at det i prinsippet vil være riktig at de nordiske land samarbeider om løsning av felles problemer vedrørende radioaktivt avfall.

En antar imidlertid at ettersom det ennå ikke er vedtatt å bygge kjernekraftverk i Norge, bør Norge ikke gå aktivt inn for et slikt samarbeid på det nåværende tidspunkt.

Det synes rimelig å overlate til utvalget som skal vurdere sikkerhetsproblemene ved kjernekraftverk å vurdere og fremme forslag om hvilke utredninger og samarbeidsformer — herunder nordiske — som er aktuelle på dette felt.

Oslo, 19. mai 1976

Etter fullmakt

Olaf Sætersdal

Steinar B. Kringlebotten

Utenriksdepartementet:

Etter Utenriksdepartementets syn bør prosjektet bare settes i gang hvis det er et praktisk, faglig behov for det. Hvorvidt dette er tilfelle, må vurderes av fagmyndighetene.

Oslo, 24. mars 1975

For Utenriksministeren

Tore Bøgh

Knut Berger

Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen:

Et samarbeid i Norden om behandling av radioaktivt avfall må være av verdi for alle de nordiske land.

Nå foregår det allerede et samarbeid internasjonalt og i Norden om disse spørsmål konf. uttalelse i denne sak fra Nordisk kontaktorgan for atomenergispørsmål av 1976-06-22. I prinsipp vil vi gi vår tilslutning til denne uttalelse.

På grunn av den usikkerhet som rår når det gjelder utnyttelsen av kjerneenergi i Norge, er det også noe begrenset hva innsats vi kan gjøre i dag på dette felt ut over det som allerede er i gang. Om noe område likevel skulle fremheves på dette tidspunkt måtte det etter vårt syn være:

- I Myndighetenes ansvar for lagring av avfall.
- II Enhetlige regler for avfallshåndtering. (Konf. nærmere begrunnelse i vedlegget til dette brev; se *Bihang*.)

Oslo, 25. juni 1976

Gunnar Vatten

Asbjørn Vinjar

BIHANG

Kommentarer til:**Medlemsforslag om nordisk samarbeid om radioaktivt avfall**

De nordiske land samarbeider allerede om flere spørsmål vedrørende radioaktivt avfall. Flere organisatoriske enheter er involvert og samarbeidet foregår i tildels forskjellige former. Parallelt med det nordiske samarbeidet er de nordiske land engasjert i flere samarbeidsgrupperinger med en bredere internasjonal deltagelse.

På bakgrunn av det nordiske samarbeidet som allerede foregår og de måter hvorpå forslag til samarbeidsprosjekter blir fremmet og iverksatt på, er det uklart hva en eventuell tilslutning til foreliggende forslag vil innebære av forandringer. Begrunnelsen for en eventuell tilslutning til forslaget må være en berettiget forhåpning om at det vil resultere i

forandring i den nuværende situasjon. Disse forandringer kan være av forskjellig type, eksempelvis en utvidelse, en intensivering, en omprioritering av samarbeidet i sin nuværende form, eller en omstrukturering av samarbeidsformene for å øke effektiviteten eller bedre koordineringen.

I bakgrunnen for forslaget er antydnet visse samarbeidsområder:

- a) industriell virksomhet på avfallsområdet
- b) utforming av avfallsutrustningen på reaktoranlegg
- c) myndighetenes ansvar for lagring av avfall
- d) enhetlige regler for avfallshåndtering, og
- e) ansvarsfordeling mellom de nordiske land (nordisk opparbeidingsanlegg, samnordisk lagring i geologiske formasjoner).

På bakgrunn av (1) usikkerheten hva angår utnyttelsen av kjerneenergien i Norge i den overskuelige fremtiden, (2) den rimelige begrensning av vårt eventuelle engasjement i de mange faser av/aspekter ved avfallshåndtering, behandling og lagring, og (3) den norske deltagelse i forskjellige internasjonale samarbeidsprosjekter vedrørende radioaktivt avfall anses alene (c) og (d) av de ovenfornevnte oppgaver å være aktuelle samarbeidsprosjekter.

Foreliggende forslag anbefales vedtatt med begrunnelse at det ville kunne lede til en nordisk bearbeiding av spørsmål vedrørende ansvarsfordeling og regler for håndtering av radioaktivt avfall.

Statens institutt for strålehygiene:

Det er på ingen måte gitt at Norge vil få kjernekraftverk i løpet av det kommende tiår og således vil få større mengder høyaktivt avfall å disponere. Man kan derfor ikke se at det haster med en avgjørelse fra norsk side.

Parallelt med den norske utredningen om kjernekraft og vårt energi-behov, bør man dog merke seg den nylig fullførte utredning fra det svenske parlamentariske AKA — utvalget. Etter instituttets oppfatning er det svenske forslag om avfallshåndtering meget realistisk og fortjener den største interesse. Mot denne bakgrunn vil instituttet foreslå at man fra norsk side støtter Medlemsforslag A 473/e vis-à-vis Nordisk Råd.

Østerås, 30. juni 1976

Kristian Koren

Institutt for atomenergi:

Institutt for atomenergi har bidratt til utarbeidelse av forslag til besvarelse av medlemsforslag A 473/3 gjennom det kontaktnett som er etablert mellom de nordiske lands atomenergiinstitusjoner.

Dette forslag er senere noe modifisert ved medvirkning av kontaktmannsgruppen innen Nordisk kontaktorgan for atomenergispørsmål og

foreligger nå som dokument NKA(76)3 av 2 juni 1976. Instituttet er for sin del innforstått med de synspunkter som fremkommer i dette dokument.

Kjeller, 25. juni 1976

Institutt for atomenergi

Viking Olver Eriksen

Norges industriforbund:

— — — Vi vil støtte forslaget om at man undersøker mulighetene for nordisk samarbeide når det gjelder håndtering og lagring av radioaktivt avfall.

Den geografiske nærhet mellom de nordiske land gjør at behandlingen av slikt avfall i ett land ikke er de andre land uvedkommende. For land av de nordiske lands størrelse, må man også anta at en betydelig rasjonalisering og økonomisering må kunne oppnås ved felles lagringsanlegg. Det må være en forutsetning at denne utredning ses i sammenheng med den norske utredning om sikkerhetsforholdene

i forbindelse med kjernekraftverk som nå skal igangsettes, og at et nordisk samarbeide også kan omfatte samarbeide med land utenom Norden.

Oslo, 26. februar 1976

Norges industriforbund

Jan Didriksen

Adm. direktør

S v e r i g e

Statens naturvårdsverk:

Frågor rörande radioaktiva utsläpp, strålskyddsfrågor, problem med säkerhet vid drift, transporter och avfallshantering ävensom andra liknande säkerhetsfrågor ingår inte i verksamhetsområdet för statens naturvårdsverk. Under åberopande härav avstår verket från att avge yttrande i föreliggande ärende.

Solna den 27 april 1976

Enligt uppdrag

Ulf Hänniger

Sveriges geologiska undersökning:

Sveriges geologiska undersökning har på uppdrag av Aka-kommittén arbetat med frågor kring förvaring av kärnkraftens högaktiva avfall i fast form i svensk berggrund. Detta har lett till bedömningen att gynnsamma förutsättningar för långtidsförvaring av högaktivt fast avfall i berggrunden torde finnas på många platser i vårt land. Allmänt tillgänglig geologisk information anger att mycket likartade förutsättningar också finns på många håll i Finland samt även i Norge, där dock jordbävningsaktiviteten är något högre.

Utformningen av avfallsanläggningar liksom av rationell ordning och enhetliga regler för hanteringen av högaktivt eller alfastrålande avfall kräver emellertid en lång tid av fortsatt forskning och utveckling.

Nordisk samverkan på dessa områden är självfallet mycket önskvärd, särskilt med tanke på den nära geologiska, samhälleliga och transportmässiga anknypningen mellan de nordiska länderna. Samtidigt bör understrykas att motsvarande tekniska problem och geologiska förutsättningar bearbetas energiskt i många andra länder. Ett vidare samarbete både inom internationella organisationer, såsom FN och OECD, och bilateralt med vissa enskilda länder, är angeläget även från nordisk synpunkt.

Stockholm den 7 april 1974

Sveriges geologiska undersökning

Gunnar Ekevärn

Gunnar Kautsky

Statens vattenfallsverk:

I Sverige pågår ett FoU-program i regi av Programrådet för radioaktivt avfall (PRAV) uppdelat på i följande huvudpunkter:

1. Hantering av reaktoravfall
2. Lagring av utbränt bränsle
3. Upparbetning av utbränt bränsle
4. Deponering i geologiska formationer

Av dessa delprogram är de två första tidsstyrda av existerande och kommande kärnkraftstationers behov och båda delprogrammen planeras bedrivas så att underlag motsvarande krav på lokaliseringsansökan för centrala anläggningar skall vara framtagna till sommaren 1978. De övriga programmen är mera långsiktiga till sin karaktär.

Tidsprogrammet för de båda första delprogrammen styrs främst av två för Sverige specifika förhållanden, dels behovet att till 1978 ha

tillräckligt material framme för att utgöra ett gott underlag för svenska riksdagens energibeslut detta år, och dels behovet av en för landets samtliga kärnkraftstationer central anläggning för förvaring av aktivt avfall och lagring av utbränt bränsle i avvaktan på upparbetning.

På grund av att tidsprogrammet för dessa delprogram är pressat anser Vattenfall det väsentligt att eventuellt nordiskt samarbete inte påverkar näralliggande målsättning och arbetsplaner.

Vad gäller mer långsiktigt inriktat arbete inom området för radioaktivt avfall anser Vattenfall det både lämpligt och önskvärt med samarbete inom Norden såväl inom områden som forskning och normutveckling där samarbete redan pågår, som inom mer projekt- och anläggningsknutna områden.

Samarbetet bör i första hand syfta till en optimal resursanvändning och till att finna gemensam policy och gemensamma metoder för behandling och hantering av det radioaktiva avfallet. Frågan om gemensamt utnyttjande av anläggningar bör övervägas mot bakgrund av den förväntade relativt snabba tekniska utvecklingen av nya metoder samt IAEA:s rekommendation om strävan efter regionala lösningar.

Vattenfall tillstyrker således förslaget att undersöka möjligheterna till nordisk samverkan för hantering och lagring av radioaktivt avfall.

Vattenfall anser att Sveriges insatser vid en nordisk samverkan bör samordnas av programrådet för radioaktivt avfall.

Vällingby den 10 juni 1976

Statens vattenfallsverk

J. V. Norrby

Statens kärnkraftinspektion:

Kärnkraftinspektionen har en positiv inställning till nordiskt samarbete inom kärnkraftområdet, särskilt vad gäller säkerhetsfrågor. Inspektionen deltar och har deltagit i flera nordiska samarbetsprojekt, t. ex. inom NKA:s ram och i NARS-arbetet.

Inspektionen har idag inte några myndighetsuppgifter inom avfallsområdet annat än vad gäller hantering av utbränt bränsle i kärnkraftverken och transporter av klyvbart material. Kärnkraftinspektionens uppgift som tillsynsmyndighet enligt atomenergilagen torde även komma att omfatta den tekniska säkerheten i anläggningar för hantering och lagring av radioaktivt avfall.

I medlemsförslaget sägs "ovanstående nordiska samarbetsorgan skulle kunna få i uppdrag att utarbeta förslag till en rationell ordning för hantering av radioaktivt avfall i Norden" varvid med "samarbetsorgan" avses NKA och NARS. Det kan påpekas att NKA har tillsatt en nor-

disk ad hoc grupp för kärnsäkerhetsfrågor som behandlar bland annat avfallsområdet. En slutrapport kommer att framläggas under sommaren 1976. I denna skall ingå förslag till samnordiska utvecklingsprojekt inom avfallsområdet.

Med hänvisning till ovanstående vill kärnkraftinspektionen uttrycka sin positiva inställning till medlemsförslaget "att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att undersöka möjligheterna till nordisk samverkan för hantering och lagring av radioaktivt avfall".

Stockholm den 11 maj 1976

För statens kärnkraftinspektion

Arne Hedgran

Göran Hedelius

Programrådet för radioaktivt avfall (Prav):

Programrådet för radioaktivt avfall (Prav) driver enligt sin instruktion och på förslag av Aka-utredningen forsknings- och utvecklingsarbeten inom följande delområden av hantering av radioaktivt avfall:

Hantering av medel- och lågaktivt reaktoravfall.

Transport och central lagring av utbränt bränsle och aktiverade reaktorkomponenter.

Separering och solidifiering av högaktivt avfall.

Slutlig deponering av högaktivt avfall.

Pravs arbetsinsatser inriktas i första hand på de i tiden mest närliggande konkreta behoven av förbättrade hanteringsmetoder respektive anläggningar för lagring av bränsle och avfall. Motsvarande behov uppkommer för övriga nordiska länder i den takt de anskaffar kärnkraftreaktorer. De förbättringar av hanteringsmetoder, som vi kan åstadkomma, kommer naturligt övriga nordiska länder tillgodo oavsett samarbetsöverenskommelser. Anläggningar kan bli till nytta för övriga nordiska länder dels genom praktiska erfarenheter av byggande och drift, dels om de byggs med en sådan kapacitet eller med sådana utbyggnadsmöjligheter att de kan användas även av övriga nordiska länder.

De sålunda för närvarande aktuella arbetsinsatserna drivs i allmänhet fram mot så närliggande beslut om konkreta åtgärder, att det knappast är möjligt med ett nordiskt samarbete i dessa speciella fall.

Ett för alla parter givande samarbete bör däremot kunna åstadkommas i första hand på metodutvecklingsidan, och då med sikte på resultat i något längre tidsperspektiv.

De metoder för hantering av reaktoravfall som används i dag vid

kärnkraftverken är fullt acceptabla ur säkerhetssynpunkt men knappast idealiska vad gäller långtidslagring.

Förbättrade metoder är värdefulla, när de än kommer in. Metodutveckling lämpar sig därför för ett systematiskt arbete på längre sikt och med en fördelning av arbetet mellan länderna. Sådant samarbete har redan startat på initiativ av NKA och en utökning av samarbetsprogrammet kommer att föreslås av NKS.

Det är knappast meningsfullt att här förteckna de konkreta behov av metodförbättringar inom avfallshanteringen, som observerats av Aka-utredningen, Prav och kärnkraftindustrin i Sverige. Vi konstaterar att ett nordiskt samarbete bör innebära en välkommen resursförstärkning och är beredda att i lämplig samarbetsgrupp bidra med förslag till konkreta arbetsuppgifter.

Frågan om samarbete för att klara behoven av anläggningar för lagring av avfall eller bränsle är mindre entydig. Utöver Sverige kan för närvarande endast Finland ange några aktuella behov av lagringskapacitet och på längre sikt bestäms behoven av den framtida utvecklingen av kärnkraften i samtliga länder. Inom Norden är det Sverige som tidigast ställs inför kravet att lösa sina avfallsproblem vad gäller långtidslagring. Där så kan ske utan olägenhet, bör man uppföra anläggningarna så att de är förhållandevis enkelt utbyggbara. På så sätt kan man, om man finner det ur olika synpunkter lämpligt, längre fram ta upp diskussioner om sambruk av avfallslagret.

En förutsättning för att praktiskt sambruk av avfallsanläggningar över gränserna skall kunna komma till stånd, är att myndighetsföreskrifterna i de olika länderna är väl samstämda. Det framstår därför som en synnerligen angelägen förutsättning för samarbete i övrigt, att ett samarbete startar myndigheterna i de nordiska länderna emellan i avfallsfrågan. De nu pågående och planerade samarbetena i NKA:s och NKS:s regi synes innebära ett steg i denna riktning.

Utöver ett nordiskt samarbete pågår ett vidare internationellt erfarenhetsutbyte. Ett utvidgat nordiskt samarbete bör utformas så att det tar hänsyn till enskilda nordiska länders behov av och möjligheter till sådana internationella samarbeten.

Stockholm den 15 juni 1976

Programrådet för radioaktivt avfall

Ove Norell

Statens råd för atomforskning:

Vad gäller de problem som sammanhänger med radioaktiva ämnens spridning i omgivningen och de hälsomässiga konsekvenserna därav finns sedan många år ett väl fungerande nordiskt samarbete etablerat.

Detta gäller såväl på myndighetsnivå, där strålskyddsnormer och tillämpningsföreskrifter regelmässigt har utarbetats under nära kontakt mellan berörda myndigheter, som i fråga om det tillämpade strålskydd, där Nordiska Sällskapet för strålskydd utgör ett gemensamt forum. Något behov av ytterligare institutionalisering av detta samarbete föreligger inte. Däremot är det synnerligen önskvärt att de reella d. v. s. ekonomiska möjligheterna att vidga detta samarbete, i första hand genom etablerande av arbetsgrupper av ad hoc karaktär förbättras.

En av invändningarna mot kärnkraften utgör problemet med det radioaktiva avfall som uppkommer vid energiproduktionen. Ehuru ett stort antal förslag för avfallets hantering och isolering från ekosystemet framförts och även provats i halvteknisk skala har ingen internationell enighet nåtts om lämpligaste förfarande, utan varje land synes benäget att lösa frågorna enligt nationella förutsättningar och bestämmelser. En ytterligare anledning till denna nationella politik är att behovet av beslut om avfallshanteringsteknik är akut i länder där kärnkraften redan hunnit bli etablerad, medan detta ej alls gäller för länder, som ännu ej tagit kärnkraft i drift. Detta förhållande skulle kunna medföra att helt olika hanteringssätt kan komma att väljas i två grannländer, och att vardera landet känner sig otillfredsställt med det säkerhetssystem som grannlandet valt.

Situationen i Norden liknar mycket den ovan beskrivna: Sverige med etablerad kärnkraft, Finland med sådan under byggnad samt Danmark och Norge utan fasta planer. Rådet utgår dock från att en nära samverkan kommer att ske mellan de nordiska länderna i dessa frågor. Hanteringsfrågorna är så komplicerade att den fåtagliga expertisen i Norden bör samverka om en för Norden lämpligaste lösning. Rådet anser det därför som önskvärt att en nordisk samverkan för hantering av radioaktivt avfall kommer till stånd.

Atomforskningsrådet har dock svårt att ta ställning till förslaget om medlemmar i en samverkanorganisation innan en sådan organisations ställning i förhållande till andra myndigheter klarlagts. Rådet är emellertid berett att delta i en diskussion om dessa spörsmål.

Stockholm den 11 maj 1976

Mats Lemne

Lars Persson

Ingenjörsvetenskapsakademien:

Akademien delar förslagsställarnas uppfattning att en samverkan mellan de nordiska länderna på det aktuella området skulle innebära

att dubbelarbete undviks. Det skulle också vara möjligt att genomföra projekt som för de enskilda länderna kräver så stora insatser att de kanske i flera fall ej ligger inom möjligheternas ram.

Akademien anser att dessa frågor med fördel kan behandlas inom en för ändamålet inrättad kommitté vid sidan av och i nära samarbete med det Nordiska kontaktorganet för atomenergifrågor (NKA) och Nordiska arbetsgruppen för reaktorsäkerhet (NARS).

Stockholm den 9 juni 1976

Ingenjörsvetenskapsakademien

Gunnar Hambraeus

Leif Olausson

Sveriges industriförbund:

Utbyggnaden av kärnkraften i Finland och Sverige aktualiserar problemen med dels hantering av radioaktivt avfall från kraftreaktorer och dels den slutliga deponeringen av detsamma. Industriell verksamhet på avfallsområdet bör därför snart komma till stånd. En gemensam nordisk anläggning för avfallshantering borde kunna vara ett lämpligt projekt att realisera främst för att ge dessa problem rationella lösningar.

Förbundet vill därför tillstyrka medlemsförslaget att undersöka möjligheterna till nordisk samverkan för hantering och lagring av radioaktivt avfall.

Stockholm den 11 juni 1976

Sveriges industriförbund

Bo Helmerson

Harry Albinsson

Aka-utredningen:

I det pågående utredningsarbetet håller vi på att studera bl. a. nämnda förslag.

Våra överväganden med anledning av förslaget i Nordiska rådet kommer att framgå av utredningens huvudbetänkande som beräknas bli klart före 1976-05-15.

Malmö den 19 mars 1976

För Aka-utredningen

Gösta Netzén

Philip Moding

Medlemsförslag

om nordisk arbetsmarknad för tandtekniker m. m.

(Väckt av Asbjørn Haugstvedt och Jan-Ivan Nilsson)

BILAGA 1

Skrivelse till Nordiska rådets presidiesekretariat från tandtekniker Valter Lönnroth

Undertecknad som är finsk krigsinvalid med fastställd invaliditetsprocent, — 20 % —, omskolad till tandtekniker i Sverige med hjälp av Hjälpkommittén för Finlands Invalider under åren 1945—1951, först genom lång kurs vid Gävleborgs Tandtekniker Institut och senare med praktik vid olika laboratorier i Sverige, och som innehar Kungl. Svenska Socialstyrelsens behörighetsbevis nr 1136 ber att få framhålla följande:

Trots legitimation i Sverige, lång väl vitsordad praktik i både Sverige och Finland har min anhållan om att bli legitimerad i Finland avisats av Medicinalstyrelsen i Finland med hänvisning till lagen om utövande av tandteknikeryrket i Finland av den 30.4 1964 nr 218—227.

Då denna lag i dagens läge måste betraktas som otidsenlig på grund av att utbildningen i Sverige och Finland är av samma klass och sker på samma sätt hemställer undertecknad till Nordiska rådet att åtgärder bör vidtagas för att få denna lag ändrad så att finsk medborgare som har legitimation i Sverige automatiskt även får denna i Finland och vice versa. Undantag skall självfallet göras för utbildningen till specialtandtekniker vilken sker enbart i Finland för tillfället och inte i Sverige. Önskvärt är även att tidpunkten för legitimationen i Sverige är densamma i Finland så att tiden räknas tillgodo från samma datum. Detta är mycket viktigt då antalet år i yrket räknas som merit.

Undertecknad hoppas att denna fråga tages upp till behandling så fort som möjligt då den är av synnerligen stor vikt för de finska medborgare vilka nu arbetar som tandtekniker i Sverige.

Högaktningsfullt

Valter Rafael Lönnroth

Tandtekniker

*BILAGA 2***Yttranden över medlemsförslaget****Nordiska hälsovårdshögskolan (NHV):**

NHV:s styrelse finner det naturligt och önskvärt att den gemensamma nordiska arbetsmarknaden underlättas genom att likartade förhållanden etableras i samtliga nordiska länder beträffande utbildning av tandtekniker.

På grund av bristen på laboratorieresurser vid NHV anser högskolans styrelse att vidareutbildning av nordiska tandtekniker ej kan förläggas till NHV.

Göteborg den 28 april 1976

På styrelsens vägnar

Sven Olof Hedengren

Ordförande

Sixten Haraldson

Studierektor,
tf föreståndare

Nordisk tandteknikerunion:

Vi önskar för kännedom meddela att NTU hållit kongress i Stockholm den 19 juni 1976 varvid till unionens president valts tandteknikerchefen vid Stockholms läns landsting, Mac Hoffmann.

Kongressen beslutade att unionens kansli för kommande period skall ha sitt säte i Stockholm under ovan angiven adress. NTU:s administrativa verksamhet handlägges av Sveriges tandteknikers riksförbunds (STR) kansli med samma adress.

Kongressen beslutade vidare till ny generalsekreterare i unionen utse förbundsdirektören i STR, Richard Åkerbrant.

På kongressen tillsattes ett särskilt utbildningsråd med delegater från Danmark, Norge, Finland och Sverige.

Sammanställande i utbildningsrådet är studierektorn vid vårdyrkeskolan i Huddinge, Bengt Hammarlund.

Rådet är sammansatt av delegater med gedigen erfarenhet från utbildning av blivande tandtekniker i de nordiska länderna. Dess konstituerande skall ses mot bakgrund av det i Nordiska rådet väckta medlemsförslaget om nordisk arbetsmarknad för tandtekniker.

Stockholm den 23 juni 1976

Richard Åkerbrant

Nordisk tandteknikerunion

Nordisk Institutt for Odontologisk Materialprøvning (NIOM):

NIOM's arbeid omfatter standardisering, prøvning og forskning av odontologiske materialer. Brukerne av den informasjon som kommer fra NIOM vil i første rekke være tannleger og tannteknikere i Norden. Det antas ikke å være vesentlig forskjeller i kravet til odontologiske materialer i Danmark, Finland, Norge og Sverige. Fra et rent materialtek- nisk synspunkt skulle det derfor ikke være noe til hinder for en felles nordisk arbeidsmarked også for tandteknikere.

NIOM har ikke kompetanse til å ytre seg om forslaget forøvrig, og det foreslås derfor at remisslisten utvides vesentlig.

Oiso, 4. februar 1976

Ivar A. Mjör
Instituttssjef

D a n m a r k**Undervisningsministeriet:**

Ifølge udtalelse indhentet fra direktoratet for erhvervsuddannelserne er det i maj 1974 nedsatte udvalg vedrørende uddannelse af praktiserende tandteknikere nu kommet til enighed om et forslag til uddannelse af praktiserende tandteknikere, og udvalgets betænkning ventes at foreligge i foråret 1976.

Betænkningen vil herefter blive forelagt et af indenrigsministeriet ned- sat udvalg til revision af tandlægeloven.

København, den 26. marts 1976

P. m. v.

E. b.

Annelise Hauch
Fuldmægtig

Kommunernes Landsforening:

-- -- -- skal man meddele, at Kommunernes Landsforening ikke har bemærkninger til forslaget.

København, den 3. marts 1976

Jens Mathiasen

E. Krarup

Amtsrådsforeningen i Danmark:

— — — skal man herved meddele, at Amtsrådsforeningen ikke på nuværende tidspunkt har bemærkninger til forslaget.

København, den 5. marts 1976

P. f. v.

E. b.

Finn Kristiansen

Dansk Tandlægeforening:

Det skal herved først oplyses vedrørende forholdene i Danmark, at praktiserende tandteknikers uddannelse ikke er godkendt af undervisningsministeriet, at praktiserende tandteknikere og laboratorieteknikere ikke har pligt til at løse næringsbrev, at laboratorieteknikere, uddannet i forsøgsuddannelsen, modtager statslig legitimation, idet der udstedes uddannelsesbevis.

Det kan yderligere oplyses, at praktiserende tandteknikers nuværende uddannelse er fireårig og med 525 timers teoretisk uddannelse.

Vedrørende det fremsatte forslag skal Dansk Tandlægeforening tillade sig at udtale, at det efter foreningens opfattelse er på et uheldigt tidspunkt, forslaget fremsættes.

I såvel Norge som Sverige og Danmark er forskellige forhold inden for tandplejesektoren til undersøgelse og overvejelse, herunder også tandteknikerspørgsmål.

I Danmark er følgende spørgsmål uafklarede:

1. Laboratorieteknikeruddannelsen er under revision. Sideløbende med traditionel mesterlære er der siden 1972 gennemført en forsøgsuddannelse under de erhvervsfaglige grunduddannelser. Denne forsøgsuddannelse skal — ved revision af lov om disse forsøgsuddannelser i 1977 — vurderes af Folketinget, før den fremtidige uddannelse fastlægges. Under indtryk af den aktuelle beskæftigelsessituation er den traditionelle mesterlære netop suspenderet indtil 1.1.1978.

2. Spørgsmålet om praktiserende tandteknikers fortsatte virksomhed er ligeledes under overvejelse. En autorisationsansøgning ligger ubesvaret siden 1971, mens man i udvalg søger at finde anvendelige uddannelsesforslag og søger at definere et virksomhedsområde, som kan svare til givne uddannelsesforslag.

3. Det samlede tandplejesystem er under analyse med henblik på en rationel tilrettelæggelse af fremtidens tandplejesystem. I disse overvejelser indgår også vurderinger af det fremtidige hjælpekræftniveau og overvejelser angående hjælpekræfters fremtidige uddannelse.

I De europæiske Fællesskaber klassificeres laboratorieteknikere i øvrigt som håndværkere og autoriseres ikke, men har fri bevægelseret inden for fællesskaberne.

Dersom forslaget trods det uheldige tidspunkt alligevel ønskes behandlet nu, vil Dansk Tandlægeforening hermed ud fra det anførte anbefale, at den danske delegation alene går ind for forslag 2, således at der arbejdes for, at de nordiske laboratorieteknikeruddannelser gensidigt anerkendes, hvorimod man må gå imod forslag 1 og 3.

København, den 17. marts 1976

B. F. Reibel
Formand

Jesper Grønlund

Landsforeningen af praktiserende Tandteknikere i Danmark:

— — — kan jeg oplyse, at der er nedsat en kommission under undervisningsministeriet, der blandt andet skal søge at belyse og udrede tandteknikerspørgsmålet i Danmark.

Det er derfor ikke muligt for mig på nuværende tidspunkt at komme med udtalelser, før kommissionen har afsluttet sit arbejde. Dette vil formentlig ske medio 1976.

Helsingør, den 27. februar 1976

Bent Pihl

Foreningen af Dental Laboratorier:

Det foreliggende forslag om på nordisk plan at søge etableret fælles arbejdsmarked for tandteknikere skal vi med stor interesse tilslutte os vel vidende, at der er mange problemer, som skal løses, forinden planen kan blive til virkelighed.

I det os tilsendte medlemsforslag finder vi flere passager, som synes så vildledende eller upræcise, at vi føler os forpligtede til allerede på nuværende tidspunkt at give vore bemærkninger hertil.

Bemærkninger til medlemsforslag af 26. november 1975

S. 2, 2. stk.: Hertil skal bemærkes, at nok findes der 3 uddannelsesmuligheder i Danmark, men i denne sammenhæng må vi gøre opmærksom på, at det er absolut forkert at medregne den uddannelse, som Landsforeningen af praktiserende Tandteknikere administrerer, idet det er en helt privat uddannelse, som dels ikke kvalificerer til arbejde på dentallaboratorium, dels ikke er anerkendt i lærlingelovens forstand og endelig ikke er påkrævet for at kunne praktisere som tandtekniker. For at undgå misforståelser bør man vel tilføje, at omtalte fag, praktise-

rende tandteknikere, intet har med laboratorietandteknikerfaget at gøre, hverken uddannelsesmæssigt, organisationsmæssigt eller på anden måde.

Omtalte 2 andre uddannelser, som begge dækker laboratorietandteknikerfaget, kan således alene komme på tale med hensyn til et frit nordisk arbejdsmarked, idet resten af Norden ikke tillader praktisering af andre end tandlæger. Den nærmeste undtagelse er dog Finland, som tillader en praktisering for laboratorietandteknikere efter gennemført uddannelse som laboratorietandtekniker og yderligere et år på specialkursus. Den i medlemsforslaget med a. betegnede uddannelse er en uddannelse, som i Danmark kaldes mesterlæreuddannelse, og som stort set svarer til den norske på 4 1/2 år. Som i Norge afsluttes med en eksamen, en såkaldt svendep prøve. Den anden danske uddannelse, i medlemsforslaget betegnet b., er en forsøgsvis indført værkstedsskoleuddannelse kombineret med praktikanttjeneste på arbejdssteder, som svarer til et gennemsnit af de svenske og finske og den tilsvarende norske.

S. 2, 3. stk.: Dette stykke er misvisende, idet det omtalte ministerielle udvalg udelukkende havde til opgave at undersøge mulighederne for en autorisation og en forbedret uddannelse af de praktiserende tandteknikere (c) og ikke, som det antydes i forslaget, at behandle den samlede tandteknikeruddannelse i Danmark. Vi finder anledning til endnu en gang at præcisere over for det øvrige Norden, at vi i Danmark har to helt forskellige tandteknikere, som man må lære at skelne imellem. Den ene gruppe (a+b) kaldes laboratorietandteknikere og den anden (c) praktiserende tandteknikere. De sidste er af omtalte ministerielle udvalg foreslået omdøbt til kliniske tandteknikere.

S. 2, 5. stk.: I dette stykke anvendes udtrykket specialtandtekniker, hvilket vi for så vidt udmærket kan acceptere, idet det dækker over den samme tanke, som ligger til grund for udtrykkene specialtandlæge og speciallæge, når blot dette princip vil blive anerkendt i hele Norden. For øjeblikket er det imidlertid i Danmark således, at der inden for tandteknikerfaget er en tilbøjelighed til ved dette udtryk først og fremmest at forestille sig en medarbejder, som kun er uddannet i ét speciale og intet kendskab har til andre grene af faget, med andre ord en ikke fuldt uddannet.

S. 3, stk. 3: De nævnte svenske forhold med 3 vidt forskellige uddannelser kan efter vor opfattelse kun give meget forskellige kvalifikationer, som næppe alle giver lige god ret til "legitimation". Der er således ikke blot 5 landes uddannelser, som skal koordineres, men med Norges 2 og Danmarks 2 i alt 9.

S. 3, stk. 5: Oplysningen om, at man som bevis for færdiggjort uddannelse i Danmark modtager næringsbrev er ukorrekt. Svendebrev eller håndværksbrev er det rigtige og må vel i denne forbindelse kunne side-stilles med den svenske og finske legitimation, som reelt kun er en formel overbygning.

S. 3, stk. 7: Spørgsmålet om en tandtekniker, hvilket vi i denne forbindelse igen må bemærke, må kaldes laboratorietandtekniker, er "legitimeret" eller autoriseret, er for os at se ikke så vigtigt som at få fastslået, at enhver leder af et laboratorium (selvstændige — afdelingsledere eller ansat hos tandlæge) skal være fuldt uddannet. Om man derefter af administrative årsager skal kræve vedkommende autoriseret, er som sagt sekundært. Lignende tanker rører sig muligvis hos forfatterne af forslaget, men det kommer ikke rigtigt til udtryk. Det er, som om man har stirret sig blinde på de svenske ordningers fuldkommenhed. Det synes for os, som om alle ordninger som beklageligvis kun løseligt er omtalt i forslaget er behæftet med store mangler, ikke mindst de svenske. Det skal dog med disse kritiske bemærkninger ikke antydes, at vi er negative. men blot tydes som en opfordring til, at ethvert medlem af det udvalg, som forhåbentlig herefter nedsættes af Nordisk Råd, går til sagen uhildet af fordomme og egen fuldkommenhed og søger at løse problemerne på den bedste måde.

S. 4, stk. 1: Det synes uklart for os, hvor man egentlig vil hen med denne form for videreuddannelse. Har man gjort sig klart, at man hermed tilstræber at uddanne en praktiserende tandtekniker, som herefter skal have ret til at udføre visse behandlinger, som i Sverige og Norge hidtil er forbeholdt tandlæger. Har man endvidere overvejet, såfremt man tænker på videreuddannelse med sådanne perspektiver, om det ikke var bedre for tandteknikerne, hvis man i stedet forsøgte at lette adgangen for disse til tandlægeuddannelsen. I øvrigt skal vi tilføje, at forslaget om en fælles form for videreuddannelse vil vi give al mulig støtte samt påpege, at der i et sådant forslag er mange andre perspektiver end de nævnte.

Lad os som afslutning meddele, at der er vor opfattelse, at sagen haster, og at vi er rede til at deltage i løsningen af de fælles problemer. Vi har med disse vore kommentarer haft til hensigt allerede i denne første runde at forsøge at pege på foreliggende misforståelser og problemer, således at Nordisk Råd i næste runde kan tage fat på konkrete opgaver og derved få arbejdet i gang.

København, den 13. august 1976

P. b. v.

Alf Rasmussen

Finland**Undervisningsministeriet:**

Ministeriet ber särskilt att få påpeka, att frågan om gemensam nordisk vidareutbildning för olika yrkesgrupper är under utredning i sekretariatet för nordiskt kulturellt samarbete. Ministeriet kommer att ta ståndpunkt i ärendet i samband med frågans behandling i de samarbetsorgan som tillsatts med stöd av nordiska kulturavtalet.

Helsingfors den 20 september 1976

Jaakko Numminen
Kanslichef

Fredrik Forsberg
Yngre regeringssekreterare

Social- och hälsovårdsministeriet:

Social- och hälsovårdsministeriet ställer sig i princip positivt till förslaget om att utsträcka den gemensamma nordiska arbetsmarknaden till att omfatta även tandtekniker.

I medlemsförslaget har konstaterats att tandteknikerutbildningen i stort sett är likadan i de nordiska länderna och att utbildningstiden i allmänhet är 3—4,5 år. Dessutom framgår det av förslaget, att tandtekniker i Danmark och Norge inte får legitimation av staten utan näringsbrev eller hantverksbrev. I Finland och Sverige däremot erhålls legitimation av medicinalstyrelsen eller socialstyrelsen. Med anledning av vad ovan sagts anser social- och hälsovårdsministeriet, att förutsättningen för en gemensam nordisk arbetsmarknad för tandtekniker är att legitimation av tandtekniker åstadkommes i Danmark och Norge och att grundutbildningen för tandtekniker förenhetligas i de nordiska länderna.

Efter det att ovannämnda saker utretts, kan man övergå till frågan om en enhetlig vidareutbildning för tandtekniker i de nordiska länderna.

Helsingfors den 17 mars 1976

Markus Onnela
Ställföreträdande kanslichef,
avdelningschef

Kirsti Valvio
Sekreterare för
internationella ärenden

Helsingfors universitet:

I Nordiska rådet har förslag väckts om en nordisk arbetsmarknad för tanktekniker. Helsingfors universitet anser att medlemsförslaget i princip bör understödjas. Liknande överenskommelser har ju tidigare ingåtts för andra kategorier av hälso- och sjukvårdspersonal (läkarna år 1965, tandläkarna år 1967, sjukskötare år 1968 och farmaceuter år 1969).

Nu är dock att märka, att grundutbildningen och auktorisationen för tandtekniker inte är enhetlig i de nordiska länderna. Utbildningstiden t. ex. varierar mellan 3—4,5 år, och endast i Finland och Sverige gäller ett statligt övervakat auktoriseringssystem.

Universitetet anser, att förutsättningen för skapandet av en nordisk arbetsmarknad för tandtekniker är att förenhetliga grundutbildningen och att i alla nordiska länder införa en statligt övervakad legitimering. Detta borde gälla alla s. k. laborietandtekniker. Utanför dessa bestämmelser skulle givetvis "specialtandteknikerna" stå, en yrkeskår som är företrädd endast i Finland. För enhetlighetens skull vore att rekommendera, att legitimeringen sköttes av medicinalstyrelsen i respektive land, som även skulle övervaka tandteknikernas verksamhet.

Helsingfors den 24 mars 1976

Ernst Palmén

Rektor

Kira Ukkonen

Biträdande sekreterare

Yrkesutbildningsstyrelsen¹:

Såsom det konstateras i medlemsförslaget är yrkesutbildningen för tandtekniker fyraårig i Finland. För att efter avslutad utbildning få verka som tandtekniker bör vederbörande av medicinalstyrelsen erhålla legitimation. Också utlänning, som inte yrkesutbildats vid statens tandteknikerskola, kan erhålla legitimation efter att ha klarat av ett fackligt kompetensprov.

Yrkesutbildningsstyrelsen anser att det är önskvärt att man slopar sådana faktorer i lagstiftningen som för olika yrkesgruppers vidkommande utgör ett hinder för en samnordisk arbetsmarknad. En grundförutsättning för en gemensam arbetsmarknad är dock att den fackliga utbildningen harmoniseras såväl i fråga om utbildningstid som innehåll.

Beträffande vidareutbildningen borde man enligt yrkesutbildningsstyrelsens åsikt utreda möjligheterna att ordna frågan på nordisk bas med hänvisning till att tandteknikerna utgör en rätt liten yrkesgrupp.

Med hänvisning till den samnordiska arbetsmarknaden för bl. a. läkare, sjuksköterskor och farmaceuter och de erfarenheter man har härav

¹ Yttrandet översatt från finska.

är yrkesutbildningsstyrelsen redo att medverka till att gemensam nordisk arbetsmarknad för tandtekniker förverkligas sedan förutsättningarna för att harmonisera utbildningen har utretts i samtliga nordiska länder. Yrkesutbildningsstyrelsen finner det också önskvärt att förutsättningarna för en gemensam nordisk vidareutbildning för tandtekniker utreds.

Helsingfors den 24 mars 1976

Seppo Oinonen
Generaldirektör

Annette Liljeström
Överinspektör

Finlands stadsförbund:

— — — meddela, att förbundet i princip ställer sig positivt till de i medlemsmotionen framförda förslagen. Samnordisk arbetsmarknad är redan nu för hälsovårdspersonalens del i rätt stor utsträckning förverkligad. Det är motiverat att sträva till att även tandteknikerna kommer inom ramen för ett dylikt system.

En förutsättning för samnordisk arbetsmarknad för tandtekniker är, att förfarandet i fråga om legitimeringen är liknande i alla nordiska länder. På grund av detta torde ett förverkligande av förslaget förutsätta, att man i Danmark och Norge inför statlig legitimering av tandtekniker. Likaså borde man, ifall det förekommer betydande kvalitativa skillnader i utbildningen avlägsna dessa.

Fråga om förutsättningarna för en samnordisk arbetsmarknad för tandtekniker borde allmänt utredas. Stadsförbundets byrå anser i enlighet med förslaget det vara motiverat att man i detta sammanhang också fäster uppmärksamhet vid ordnandet av samnordisk utbildning för tandtekniker.

Helsingfors den 13 april 1974

Torsten Widén
Biträdande avdelningschef

Suomen kunnallisliitto (Finlands kommunförbund) och Finlands svenska kommunförbund:

Den i enlighet med Nordiska rådets rekommendation (*rek. 19/1975*) väckta förslaget om att den gemensamma nordiska arbetsmarknaden skulle utvidgas att omfatta även tandteknikerna bör anses ändamålsenlig med tanke på arbetskraftens rörlighet och ökningen av arbetstillfällena.

Finland har för närvarande ett betydande underskott på hälso- och

sjukvårdspersonal. Veterligen råder det även brist på tandtekniker i landet. Enligt planer som uppgjorts av medicinalstyrelsen skulle från statens tandteknikerskola räknat från år 1977 årligen utexamineras 22 nya tandtekniker.

Tillhandahållandet av tandteknikertjänster hör inte i Finland till det kommunala hälso- och sjukvårdssystemet. Ifall dessa tjänster inom de närmaste åren fogas till den kommunala hälso- och sjukvården skulle förutsättningen för en tillräcklig tillgång på arbetskraft inom branschen vara, att tandtekniker inte avstås till utlandet.

Helsingfors, den 17 mars 1976

Suomen kunnallisliitto

Eero Koivukoski

Bitr. direktör

Aulikki Mentula

Byråchef

Finlands svenska kommunförbund

K. J. Brunström

Förbundsdirektör

Erik Nylund

Förbundssekreterare

Finlands tandteknikerförbund:

Vårt utlåtande berör enbart Finlands förhållanden, och kommer därför inte att beröra förhållandena i de övriga nordiska länderna.

Vi anser det vara väldigt positivt, att det i Finland finns en tandteknikerlag som definierar och skyddar tandteknikernas verksamhet i vårt land, och framför allt vill vi poängtera att denna lag skyddar finska medborgare i rätten att utöva tandteknik. Kompetensprov, som varje tandtekniker aspirant bör genomgå, är på sin plats just för att upprätthålla god och högklassig yrkesnivå. Det, att de som fått sin skolning i Sverige inte har klarat proven, beror på svag arbetsnivå, varför vi ovillkorligen håller fast vid att kompetensprov bör genomgå före legalisering fastän man utbildat sig till tandtekniker i ett annat land.

Det har framgått, att personer från Finland farit till Sverige för att den vägen försöka utbilda sig till tandtekniker. Det oaktat bör dessa personer genomgå samma kompetensprov som de som skolats här har genomgått.

Herr Valter Lönnroth hör till de företagare som trots uppmaning inte har förevisat godkänt intyg av Sveriges medicinalstyrelse på basen av vilket han skulle ha kunnat genomgå kompetensproven för uppvisande av kompetens. En orsak till detta kan vara, att berörda parter inte besitter de kunskaper i tandteknik som fordras i Finland för att bli kvalificerad tandtekniker.

Den samnordiska arbetsmarknaden kan beröra finska tandtekniker först då skolning, arbetsnivå och fordringar står på samma nivå. Då är vi beredda att godkänna den samnordiska arbetsmarknaden till att också

beröra tandtekniker i Finland. Vår strävan är, att skolningen i alla nordiska länder skulle vara på samma nivå och att man fem år efter godkänt slutprov kan genomgå specialkurs och utbilda sig till specialtandtekniker.

Helsingfors den 11 mars 1976

Suomen hammasteknikkojen liitto —
Finlands tandteknikerförbund r. y.

Usko Kari-Koskinen
Ordförande

Mauno Elomaa
Ombudsman

Statens tandteknikerskola¹:

När man skall etablera en gemensam nordisk arbetsmarknad för tandtekniker, bör alla parter ha tillräckliga garantier för att tandteknikernas yrkeskompetens i alla nordiska länder kan jämföras. Med jämförbarhet avses här utom yrkeskunskaper även utbildningens likformighet, med andra ord vilka ämnen och i vilken omfattning de ingår i tandteknikerutbildningen i de olika nordiska länderna samt hur lång utbildningen är. Av denna anledning och eftersom man kan konstatera klar brokighet, föreslår statens tandteknikerskola,

1. att man först utreder enhetligheten i tandteknikerutbildningens undervisningsinnehåll och utbildningsorganisation i de olika nordiska länderna och därefter,
2. om man konstaterar, att de avviker mycket från varandra, vidtar åtgärder för att förenhetliga dem och
3. att man först efter de ovannämnda åtgärderna beslutar om etableringsförfarandet för den gemensamma nordiska arbetsmarknaden.

Statens tandteknikerhögskola understryker särskilt, att auktorisationsordning som sådan inte ger garantier för likvärdig yrkeskompetens. Först med officiellt godkänt samnordiskt undervisningsprogram och kontrollerad utbildning kan den inom godkända gränser garantera likvärdig yrkeskompetens.

Dessutom understryker statens tandteknikerskola att en grundförutsättning för en lyckad samnordisk vidareutbildning är en tillräckligt enhetlig grundutbildning.

Helsingfors den 29 mars 1976

För Statens tandteknikerskola

Erkki Puro
Rektor

¹ Yttrandet översatt från finska.

Suomen hammaslääkäriliitto — Finlands tandläkarförbund:

En av grundprinciperna vid bildandet av en samnordisk arbetsmarknad för tandtekniker m. m. är enligt förbundet att de uppställda kompetensfordringarna i de olika medlemsstaterna motsvarar varandra då det gäller skolningen av tandtekniker. Såsom det redan framgår av medlemsförslaget ligger saken ej till på detta sätt, ty utbildningssystemet i Danmark och Norge skiljer sig märkbart från motsvarande system i Sverige och Finland.

Finlands tandläkarförbund anser att det inte finns några som helst förutsättningar för en samnordisk arbetsmarknad för tandtekniker m. m. förrän förnyandet av tandteknikerutbildningen slutförts i Danmark och Norge samt förrän staten i nämnda länder sköter legaliseringssystemet.

Medlemsförslagets redogörelse över de finska förhållandena är såtillvida felaktig att specialtandteknikerutbildningen kallas för vidareutbildning av tandtekniker vilket det ingalunda är, ty det är ej frågan om fortbildning på tandlaboratorieområde, utan om en specialkurs. Personer som genomgått denna kurs kan efter ansökan hos Medicinalstyrelsen beviljas rätt att med viss begränsning självständigt tillverka och anpassa lösa helproteser åt de personer som skall bruka dem. Redogörelsen är även felaktig då man säger: "Anpassa lösproteser" ty specialtandteknikerna har ej rätt att tillverka och anpassa delproteser.

Tandteknikermästarutbildningen kan anses vara yrkesmässig fortbildning för laboratorietandteknikerna.

Sedan specialtandteknikerutbildningen i Finland påbörjats har den i landet rådande bristen på tandtekniker ökat och möjligheterna att få fordrande laboratoriearbeten utförda har försvårats.

Finlands tandläkarförbund ställer sig i princip positivt till en samnordisk arbetsmarknad för tandtekniker m. m. och anser att Finlands delegation borde samverka till att få till stånd sådana rekommendationer, vilka befrämjar sakens förverkligande. Sålunda borde man ställa sig positivt till medlemsförslagets rekommendationer no. 1 och 2, men negativt till förslag no. 3, ty dess utgångspunkt är felaktig.

Helsingfors den 31 mars 1976

Suomen hammaslääkäriliitto —
Finlands tandläkarförbund

Leila Telivuo
Ordförande

Teuvo Tuominen
Förbundsdirektör

Norge

Sosialdepartementet:

I Norge har tannteknikere normalt ikke lovlig adgang til å utføre tann- tekniske arbeider direkte på pasienter. Dette gjelder også tilvirkning og tilpassing av løse proteser. Tilsvarende gjelder etter det opplyste ikke i Danmark og Finland, hvor tannteknikere på visse vilkår og etter gjen- nomgått spesialkurs selvstendig kan tilvirke og tilpasse løse proteser på pasient. Det arbeid som utføres av tannteknikere her i landet skal skje etter oppdrag fra tannlege som ledd i behandling av pasienten som tann- legen er ansvarlig for.

Spørsmålet om en særskilt godkjenningsordning for tannteknikere her i landet er for tiden under vurdering i administrasjonen. Sosialdeparte- mentet har for sitt vedkommende funnet grunn til å innhente nærmere opplysninger, bl. a. fra landets fylkestannleger, om mulige uheldige er- faringer og klager under den nåværende ordning med tannteknikerfaget som håndverk og under bestemmelsene i lov om håndverksnæring. So- sialdepartementet vil ikke anse det formålstjenlig å etablere et særskilt apparat for iverksetting av og kontroll med en godkjennings- eller auto- risasjonsordning medmindre det viser seg å foreligge et påtrengende be- hov av helsemessige grunner. Ifølge opplysninger Sosialdepartementet har mottatt gir håndverksloven idag adgang for Industridepartementet til å dispensere fra vilkårene for å oppnå håndverksbrev som normalt er begrenset til innvånere av riket, og ved løsning av håndverksbrev godtas både svenneprøve og eksamen i bokføring/kalkulasjon fra utlandet under forutsetning av at disse eksamener eller prøver finnes å være jevn gode med tilsvarende norske.

Da utdanningskravene for tannteknikere etter det opplyste stort sett synes være likeartet i de nordiske land, bør det etter Sosialdepartemen- tets oppfatning være mulig å komme fram til en ordning med adgang for fagutdannede tannteknikere til å oppnå arbeid ved laboratorier i hvilket som helst av de nordiske land uten hensyn til statsborgerskap og uten at det kreves innføring av en autorisasjonsordning. Noe annerledes sy- nes det å stille seg når det gjelder rett til etablering av egen virksomhet utenfor hjemlandet.

Sosialdepartementet antar at man bør stille seg positivt til muligheten for yrkesutøvere fra samtlige land til å kunne delta i videre- og etter- utdanning for å dyktiggjøre seg innenfor faget. Departementet finner imidlertid ikke å kunne anbefale at man fra norsk side medvirker til å etablere videreutdanning dersom den er ment å ta sikte på at tann- teknikere selvstendig skal kunne tilvirke og tilpasse kunstige tenner di- rekte på pasienter. Slik virksomhet anses her i landet som tannlegevirk- somhet og er ifølge tilleggslov av 31. mai 1935 forbudt å utføre for

andre enn utdannede tannleger. Det synes ikke å være grunn til å medvirke til å endre på dette forholdet her i landet i samband med spørsmålet om en felles nordisk videreutdanning.

Oslo, 29. mars 1976

Etter fullmakt

Torbjörn Mork

M. Christensen

Oslo yrkesskole-Sogn:

Deres brev er forelagt lærerne ved tannteknikerlinjen. Da Oslo yrkesskole-Sogn driver opplæring av tannteknikere frem til svenneprøven, har lærerne gått ut fra at felles nordisk arbeidsmarked for tannteknikere — i alle fall ikke foreløpig — vil få noen innflytelse på denne skolemessige opplæring.

Når det gjelder spørsmålet om hvor vidt og i hvilken utstrekning dette vil gi fordeler eller skape problemer ute i praksis, antar lærerne at dette bør tannteknikermestrenes og tannteknikersvennenes organisasjoner være nærmere til å uttale seg om.

Ut over det som er nevnt ovenfor, finner ikke skolen grunnlag for å uttale seg.

Oslo, 18. mars 1976

Arne Rambæk

Rektor

E. O. Breidesmo

Inspektør

Norske kommuners sentralforbund har i skrivelse den 24 mars 1976 forklarat sig tillstyrka medlemsförslaget.

Den norske tannlægeforening:

Først vil vi si at etter vår mening er forslaget reist på et noe ugunstig tidspunkt, da det synes som om forskjellige beslektede spørsmål fortiden er under vurdering i flere av landene uten at de har nådd frem til et standpunkt for egen del. Således er tannteknikerutdannelsen under utredning i Danmark og en autorisasjonsordning til utredning i Sverige ved et utvalg nedsatt av Sosialstyrelsen. Her i landet har muligheten for en godkjenningsordning for tannteknikere med hjemmel i Lov om godkjenning m. v. av helsepersonell av 14.6.74 vært nevnt, men Sosialdepartementet har hittil inntatt en avventende holdning til spørsmålet. Det ville

derfor vært å foretrekke om vurderingen av felles nordisk tiltak på tann-
teknikerområdet hadde blitt utsatt inntil de nordiske land hadde avklart
sine nasjonale ønskemål og bestemmelser.

Da vi antar at det allikevel er ønskelig med bemerkninger til de frem-
satte forslag, vil vi fremholde følgende:

Vi må først slå fast at forslag nr. 3 om felles nordisk videreutdanning
— særlig på bakgrunn av premissene for forslaget — er det mest vidt-
gående og av stor prinsipiell betydning. Hittil har det vel vært slik at man
i bestrebelsene på å oppnå et felles arbeidsmarked for visse yrkesgrup-
per har lagt til grunn at det dreier seg om å gi de andre lands yrkesut-
øvere samme rettigheter som vertslandets innenfor rammene av dettes
lovgivning og uten å søke endringer i denne. Forslag nr. 3 *kan* tolkes som
en anbefaling av at Norge og Sverige skal innføre en rett for tanntek-
nikere, — oppnådd gjennom videreutdanning, — til å utføre platepro-
tetisk behandling direkte for pasient. Hvis forslaget er ment slik, må vi
for vår del ta skarpt avstand både fra forslaget og den måte som denne
sak i tilfelle behandles på. Her i landet ble dette spørsmål meget om-
hyggelig vurdert i forbindelse med Lov om tannlegers rettigheter og
plikter i 1927 og 1935 og med at tannteknikerfaget kom inn under hånd-
verksloven i 1937. Det skulle idag ikke være noen grunn til å ta dette
spørsmål opp på nytt. Om det skulle gjøres, måtte det i hvert fall kreves
en ganske annen begrunnelse enn å se dette som et felles nordisk anlig-
gende. Vi forbeholder oss å komme tilbake til denne siden av saken på
bredt grunnlag om forholdene skulle gjøre det nødvendig.

Hva forslag nr. 1 og 2 angår vil vi gjenta at det fortsatt er et åpent
spørsmål om norske interesser tilsier en autorisasjons- eller godkjen-
ningsordning for tannteknikere ut over det som er etablert gjennom hånd-
verksloven. Det skal også bemerkes at om man tar autorisasjonsspør-
smålet opp til vurdering, er autorisasjon av tannteknikere bare en side av
saken. Meget kan tyde på at autorisasjon av selve bedriften, det tann-
tekniske laboratorium, kan være et like aktuelt spørsmål. Vi forstår imid-
lertid at forslag nr. 1 om autorisasjon er fremsatt for å skape et grunn-
lag for gjennomføring av forslag nr. 2 om fritt arbeidsmarked. Vi er
imidlertid i stor tvil om en slik sammenkobling er nødvendig.

Til nu har praksis vært slik at tannteknikere med utdanning i utlan-
det, det gjelder også norske statsborgere, har måttet avlegge prøve i
Norge for å godtgjøre at de tilfredsstiller våre krav til svenneprøve og
håndverksbrev. Det er sannsynlig at denne praksis blir endret slik at uten-
landske eksamener og prøver anerkjennes som likeverdige med norske
når slik likeverdighet foreligger og at vedkommende søker får tilsvaren-
de rettigheter i forhold til håndverksloven. Om man ønsker å fastsette
regler om dette, må dette kunne la seg gjøre uten å gå veien om en auto-
risasjonsordning.

På bakgrunn av det vi her har uttalt, vil vi anbefale at den norske dele-

gasjon til Nordisk Råd innskrenker seg til å stemme for forslag nr. 2 som etter det vi kan forstå, fullt ut tar vare på den vesentlige intensjon i denne sak og som gir mulighet for en utredning og vurdering av hvordan man på enkleste forsvarlige måte kan realisere et felles nordisk arbeidsmarked for tannteknikere uten å kolliderere med nasjonale særinteresser og prinsipielle standpunkter fastsatt i eksisterende lovgivning.

Oslo, 23. februar 1976

Den norske tannlægeforening

Arne Sollund

Generalsekretær

Norges dentallaboratoriers forbund:

— — — Forslaget er blitt sendt ut til forbundets 10 lokalforeninger for uttalelse, og senest i mars måned ble forslaget behandlet på forbundets representantskapsmøte.

Norges dentallaboratoriers forbund er den organisasjon som representerer de næringsdrivende tannteknikere i Norge.

Organisasjonen er medlem av Norges håndverk- og industribedrifters forbund og Håndverkernes arbeidsgiverforening.

Organisasjonen har også medlemmer ved Universitetene i Oslo og Bergen, samt i folketannrøkta.

Forbundet har representanter i fagets prøvenemder, yrkesskoleutvalg og riksyrrkesutvalg.

Tannteknikerfaget i Norge er et håndverksfag, og kommer inn under håndverksloven.

På Nordisk tannteknikers Unions møte i 1970 foreslo Norges dentallaboratoriers forbund's representant, at N. T. U. skulle arbeide for å fremme en enhetlig nordisk basisutdanning for tannteknikere. Dette ble enstemmig vedtatt.

På N. T. U.'s senere møter har også tannteknikerutdanningen stått sentralt.

I 1975 fikk også forbundet etablert et kurs og etterutdanning laboratorum med all nødvendig utrustning, og med plass til 6 stykker. I tilknytning hertil kommer også et forelesningsrom med plass til 15 stykker.

Forbundet har satt ned en komité for kurs og etterutdanning som er i virksomhet, og som allerede har arrangert diverse kurser i faglige emner. Norges Dentallaboratoriers Forbund ser på denne virksomhet som særlig viktig.

Når det gjelder der foreliggende forslag fra Nordisk Råd om å utrede forutsetningene for å sette i verk en statlig autorisasjon for tannteknikere, kan Norges Dentallaboratoriers Forbund opplyse om at forbundet i 1972, i henhold til den nye håndverkslov § 19, ba om sær-

rettigheter for tannteknikerfaget, slik at ingen kunne drive håndverksnæring i faget uten å ha løst de nødvendige papirer for sådan næring.

Det kan opplyses om at tannteknikerfaget er nevnt i forarbeidende til loven som et fag som særlig høver for en slik ordning. Det har i sakens anledning vært en del korrespondanse og møter, men Departementet for Håndverk og Industri har ennå ikke tatt standpunkt til saken.

Etter forslag fra Norges dentallaboratoriers forbund har Sosialdepartementet sagt seg enig i at det opprettes et samarbeidsutvalg mellom tannteknikerfaget og Departementet vedrørende tannhelse spørsmål.

Ad. Forslag 2. vil Norges dentallaboratoriers forbund peke på de ulikheter som foreligger når det gjelder basisutdanning og etableringsrett m. m. i de Nordiske land. På bakgrunn av de utredninger og meldinger som foreligger i Norge om den fremtidige yrkesutdannelsen, den videregående skole, er det Norges Dentallaboratoriers Forbund's syn at det ikke er riktig på det nuværende tidspunkt å anbefale forslaget.

Norges dentallaboratoriers forbund foreslår at forslaget blir utsatt inn til videre, og at det settes ned et utvalg for å utrede forutsetningene for en mer ens Nordisk basalutdanning — status — kompetanse — videreutdanning m. m.

Den økonomiske struktur og personellbehovet bør vel også utredes og sees i sammenheng med forslaget.

Det er også Norges dentallaboratoriers forbund's syn at Nordisk tannteknikerunion som er et samarbeidsorgan for de nordiske tannteknikerorganisasjoner bør komme sterkere inn når disse saker skal utredes.

Norges dentallaboratoriers forbund medvirker gjerne til å fremme forslag i saken.

Oslo, 21. april 1976

Thor Arne Hagen

S v e r i g e

Socialstyrelsen:

För den som godkänts vid genomgång av tandteknikerskola jämte praktikanttjänstgöring utfärdar socialstyrelsen behörighetsbevis såsom examinerad tandtekniker. Sådant behörighetsbevis är ett krav för att få inneha tjänst inom folktandvården. Något krav på utbildning för att få verka som tandtekniker i privat verksamhet finns för närvarande inte i Sverige. En inom socialstyrelsen verksam arbetsgrupp har nyligen framlagt ett förslag om att privata tandtekniska laboratorier skall registreras och uppställa krav på bl. a. att innehavaren av respektive föreståndaren för privata tandtekniska laboratorier skall vara behöriga tandtekniker.

Förslaget remissbehandlas för närvarande. Arbetsgruppen fortsätter sitt arbete med att framlägga förslag till hur en auktorisation för tandtekniska laboratorier bör utformas. Styrelsen ställer sig därför positiv till att en utredning kommer till stånd om möjligheterna att införa en statlig auktorisation för tandtekniker i Danmark och Norge.

De svenska bestämmelserna och förslagen bör därvid också prövas i syfte att ernå så likartade bestämmelser som möjligt vilket torde vara nödvändigt om en gemensam arbetsmarknad skulle kunna ernås.

Förutsättningarna för att en gemensam nordisk arbetsmarknad för tandtekniker kan etableras är enligt styrelsens mening att tandteknikerutbildningen är så likartad som möjligt. Styrelsen föreslår därför att en särskild utredning prövar frågan i vad mån grundutbildningen för tandteknikerna i de nordiska länderna är likvärdig. Utredningen bör även lägga förslag till eventuella ändringar av grundutbildningen som betingas av kravet på en likartad utbildningsgång fram till utbildad tandtekniker. Behörighetsbestämmelserna för tandtekniker inom de olika nordiska länderna bör därvid även överses i likhet med som ovan föreslås.

Medlemsförslaget innehåller slutligen ett förslag till en gemensam nordisk vidareutbildning för tandtekniker. Den vidareutbildning som omtalas i förslaget är den specialkurs för tandtekniker i Finland, som leder fram till en behörighet för tandteknikern att arbeta kliniskt på patient. Socialstyrelsen hävdar att sådana kurser varken nu eller i framtiden är aktuella för svenska tandtekniker, då det inte finns några förslag att låta tandtekniker verksamma i Sverige få arbeta kliniskt på patienter. Styrelsen anser däremot att vidareutbildning av tandtekniker i syfte att öka tandteknikernas kunskaper inom det egna kompetensområdet är en mycket angelägen fråga. Möjligheterna till en nordisk samverkan beträffande denna typ av vidareutbildning bör därför prövas varvid möjligheter att förlägga utbildningen till Nordiska hälsovårdshögskolan i Göteborg även bör utredas.

Stockholm den 31 mars 1976

Bror Rexed

Elisabeth Allgulander

Universitetskanslersämbetet:

UKÄ har inhämtat yttranden från rektorsämbetena vid universiteten i Lund, Göteborg, Umeå samt karolinska institutet. UKÄ överlämnar de inkomna yttrandena (*se nedan*).

Gemensam nordisk arbetsmarknad för tandtekniker

UKÄ stöder — i likhet med flertalet remissinstanser — förslaget att en gemensam nordisk arbetsmarknad för tandtekniker etableras. Såsom odontologiska fakulteten i Umeå framhållit är förutsättningen för en sådan gemensam arbetsmarknad att tandteknikerutbildningen är någorlunda enhetlig i de olika nordiska länderna. Förutsättningen för att uppnå en sådan enhetlighet bör därför enligt UKÄ:s mening undersökas.

Nordisk vidareutbildning för tandtekniker

Enligt medlemsförslaget bör förutsättningarna för en nordisk vidareutbildning utredas. UKÄ anser att det kan finnas skäl för att anordna en vidareutbildning för tandtekniker på nordisk basis. Det är emellertid oklart hur stort behovet av en sådan utbildning är och vad den syftar till. UKÄ tillstyrker därför att även denna fråga utreds.

Stockholm den 5 maj 1976

Hans Löwbeer

Kristina Dahlgvist

Skolöverstyrelsen:

De nordiska länderna har träffat överenskommelser om gemensam nordisk arbetsmarknad för några yrkeskategorier inom hälso- och sjukvårdsområdet t. ex. tandläkare. För dessa yrken föreligger särskilda kompetensvillkor eller krav på auktorisation. Mot bakgrund av detta finner skolöverstyrelsen (SÖ) det naturligt att även tandteknikerna får en gemensam nordisk arbetsmarknad.

SÖ anser således att tandtekniker bör få möjligheter att utöva yrket i annat nordiskt land än det i vilket utbildning och behörighet erhållits. Sådana möjligheter bör skapas utan andra krav på examination eller annan kompletteringsutbildning utöver vad som normalt fordras för inskolning. En förutsättning är dock att utbildning och därmed kravet för behörighet att utöva yrket är likvärdiga i de nordiska länderna.

Enligt beslut av regeringen 1975-02-12 pågår i Sverige försöksverksamhet med en treårig utbildning av tandtekniker. Utbildningen anordnas som specialkurs i gymnasieskolan. Den första kursen startade höstterminen 1975 vilket innebär att en utvärdering av försöksverksamheten kan starta först 1978. Resultatet härav kommer att ligga till grund för ställningstaganden beträffande eventuell övergång till treårig utbildning i hela landet och behovet av eventuell vidareutbildning för tandtekniker.

Om sådant behov av vidareutbildning föreligger bör, enligt SÖ:s mening, förutsättningarna för en samnordisk vidareutbildning för tand-

tekniker utredas i likhet med vad som skett för andra yrkeskategorier inom hälso- och sjukvårdsområdet.

Stockholm den 24 mars 1976

Jonas Orring

Rolf Danielsson

Lunds universitet, odontologiska fakultetens utbildningsnämnd:

I medlemsförslaget presenteras skillnaderna mellan tandteknikerutbildningen i de olika nordiska länderna ganska väl. Möjligen har situationen i Danmark under det senaste året blivit bättre än vad som framgår av förslaget. Utbildningsnämnden tillstyrker i förslaget anförda önskemål, nämligen att Nordiska rådet måtte rekommendera

1. regeringarna i Danmark och Norge att utreda förutsättningarna för införandet av en statlig auktorisationsordning för tandtekniker.
2. Nordiska ministerrådet att verka för att en gemensam nordisk arbetsmarknad för tandtekniker etableras.
3. Nordiska ministerrådet att utreda förutsättningarna för en gemensam nordisk vidareutbildning för tandtekniker.

Såvitt utbildningsnämnden kan bedöma innebär detta med stor sannolikhet att en utredning måste tillsättas för att snarast möjligt åstadkomma en enhetlig nivå på utbildningen för tandtekniker i de nordiska länderna.

Utbildningsnämnden förutsätter att tandteknikerna i övriga länder inte kommer att ges möjlighet att arbeta operativt i munhålan på samma sätt som i Danmark.

Yttrandet grundar sig på förslag från professor Göte Nyquist och rektor Jan Montén.

Lund den 1 mars 1976

På utbildningsnämndens vägnar

Björn Klinge
Ordförande

Göran Lindahl

Göteborgs universitet, rektorsämbetet, hänvisar i skrivelse den 4 mars 1976 till yttranden av odontologiska fakulteten och tandsjukvårdsnämnden av den 24 februari 1976 respektive den 4 mars 1976 (se nedan).

Göteborgs universitet, odontologiska fakulteten:

Frågor rörande innehållet på och organisationen av den svenska tandteknikerutbildningen är för närvarande under utredning. Huvudmannaskapet för utbildningen kommer således, i enlighet med fattat riksdagsbeslut, att överföras från statliga myndigheter till landsting och kommuner. Försöksverksamhet med landstingsorganiserad tandteknikerutbildning inom gymnasieskolans ram, bedrivs sedan hösten 1975 vid den i förslaget nämnda Grantorpsskolan i Huddinge.

Någon legitimation av tandtekniker eller speciell behörighet att utöva tandteknikeryrket finns, i motsats till vad som anges i förslaget, för närvarande ej i Sverige. Frågor kring detta problem har dock diskuterats under en längre tid bl. a. inom berörda fackliga och vetenskapliga organisationer.

Avslutningsvis torde det vara av intresse att nämna att Socialstyrelsen nyligen tillsatt en arbetsgrupp för odontologisk teknologi (SAOT) med uppgift att bl. a. utreda frågor rörande kravspecifikationer på tandtekniska arbeten.

Mot bakgrund av att tandteknikerutbildningen är under utredning i Sverige, samt att Socialstyrelsen för närvarande behandlar problem rörande krav på tandtekniska arbeten är det den odontologiska fakultetens uppfattning att beslut rörande gemensam nordisk arbetsmarknad för och vidareutbildning av tandtekniker för närvarande ej bör fattas.

Göteborg den 24 februari 1976

Gunnar E. Carlsson

Barbro Strand

Göteborgs universitet, tandsjukvårdsnämnden, hänvisar i skrivelse den 4 mars 1976 till odontologiska fakultetens yttrande av den 24 februari 1976 (se ovan).

Umeå universitet, rektorsämbetet, har i skrivelse den 17 februari 1976 förklarat sig instämma i odontologiska fakultetens yttrande av den 12 februari 1976 (se nedan).

Umeå universitet, odontologiska fakulteten:

Fakulteten finner det därvid angeläget att betona att tandteknikerutbildningen måste vara enhetlig i de olika nordiska länderna samtidigt som teknikeryrket också skall vara enhetligt definierat såsom tandteknisk

assistans åt tandläkaren vid den laboratoriemässiga framställningen av odontologiska restaurationer.

Fakulteten kan inte stödja förslagsställarna i deras krav på en gemensam nordisk vidareutbildning vars definition är oklar och motivation diffus.

Umeå den 12 februari 1976

På odontologiska fakultetens vägnar

Max Lundberg

Julia Sandlund

Karolinska institutet, rektorsämbetet, hänvisar i skrivelse den 4 mars 1976 till odontologiska fakultetens yttrande av den 27 februari 1976 (se nedan).

Karolinska institutet, odontologiska fakulteten:

Förslaget utmynnar i en hemställan att Nordiska rådet måtte rekommendera tre olika åtgärder. Fakulteten ger i det följande sina synpunkter på de olika förslagen till åtgärder.

Rekommendationen att regeringarna i Danmark och Norge måtte utreda förutsättningarna för införandet av en statlig auktorisationsordning för tandtekniker

Inom socialstyrelsen har nyligen en utredning framlagt förslag till utformning av auktorisationsregler för privata tandtekniska laboratorier. Förslaget är nu under remissbehandling. Enligt förslaget skall omfattande krav uppfyllas både vad gäller laboratoriet och dess innehavare för att detta skall kunna auktoriseras.

Det förekommer inom den svenska tandvården att tandtekniska laboratorier i andra nordiska länder anlitas. Därför är det värdefullt om auktorisationsregler finns inom samtliga nordiska länder. Fakulteten tillstyrker därför att en utredning om auktorisation genomförs i Danmark och Norge. Det material som redovisas av den svenska utredningen bör därvid kunna vara av stort värde.

Rekommendation att nordiska ministerrådet måtte verka för att en gemensam nordisk arbetsmarknad för tandtekniker etableras

Införandet av en gemensam nordisk arbetsmarknad för tandtekniker innebär att envar medborgare från de nordiska länderna skall ha rätt att vara verksam inom yrket i annat nordiskt land på samma villkor som i hemlandet.

Fakulteten anser att en förutsättning för införandet av en sådan bestämmelse är att utbildningen till tandtekniker är någorlunda lika inom alla de nordiska länderna. Någon form av behörighet måste krävas av den tandtekniker som skall kunna omfattas av en sådan bestämmelse om gemensam nordisk arbetsmarknad.

Fakulteten vill påpeka att förslagsställarna i Nordiska rådet felaktigt anger att tandtekniker i Sverige efter avlagd examen vid tandteknikerskola erhåller legitimation av socialstyrelsen. Tandtekniker räknas i Sverige inte till kategorien medicinalpersonal och kan inte erhålla legitimation. Socialstyrelsen utfärdar däremot behörighetsbevis såsom examine-rad tanktekniker.

Rekommendation att nordiska ministerrådet måtte utreda förutsättningarna för en gemensam nordisk vidareutbildning för tandtekniker

I Danmark och Finland finns vidareutbildning i form av specialkurser för tandläkare som arbetat viss tid inom yrket. Efter genomgången sådan specialkurs kan vederbörande tandtekniker i vissa fall få rätt att självständigt utöva klinisk verksamhet.

Fakulteten har ingenting att erinra mot att en utredning kommer till stånd om en gemensam nordisk vidareutbildning. En sådan utbildning bör syfta till att vidmakthålla kunskaperna hos tandteknikerna inom det givna behörighetsområdet och bygga ut dessa i takt med tandteknikens utveckling. Fakulteten motsätter sig bestämt att en sådan utbildning skall kunna ge rätt att utöva egen klinisk verksamhet.

Stockholm den 27 februari 1976

På odontologiska fakultetens vägnar

Anders Lundström

Bertil Koch

Landstingsförbundet:

Vad först beträffar auktorisationsordning för tandtekniker noterar förbundet att denna fråga är en angelägenhet som främst berör Danmark och Norge. Det kan dock konstateras att i Sverige får tandtekniker som genomgått föreskriven utbildning ett s. k. behörighetsbevis såsom examine-rad tandtekniker genom socialstyrelsens försorg.

I det väckta förslaget hänvisas till att en gemensam nordisk arbetsmarknad tillämpas för en rad kategorier av hälso- och sjukvårdspersonal: läkare, sjuksköterskor, tandläkare m. fl. Landstingsförbundet har i annat sammanhang uttalat sig för att svenska tandläkare skall få beställa tandtekniska arbete från övriga nordiska länder. Som skäl härför åberopades de nordiska tandteknikernas likvärdiga kunskapsnivå samt

den gemensamma nordiska arbetsmarknaden. Det bör enligt landstingsförbundets uppfattning vara ett naturligt steg i utvecklingen att nu verka för ett genomförande av en gemensam arbetsmarknad också för tandtekniker. Förbundet tillstyrker sålunda förslaget i denna del.

Motionärernas tredje förslag tar sikte på en utredning av förutsättningarna för en gemensam nordisk vidareutbildning för tandtekniker. Frågan är inte i alla delar knuten till huruvida en gemensam nordisk arbetsmarknad för tandtekniker etableras. Landstingsförbundet tillstyrker dock att frågan utreds inom ramen för Nordiska ministerrådets arbete.

Stockholm den 26 mars 1976

Landstingsförbundet

Rune Carlsson

Eric Johansson

Sveriges tandläkarförbund (STF):

Av de framlagda förslagen synes klart framgå

att förslagsställarnas mål är att det skall kunna etableras en gemensam nordisk arbetsmarknad för berörda länders tandtekniker,

att de med gemensam arbetsmarknad avser att envar medborgare från de nordiska länderna skall ha rätt att vara verksam inom yrket i annat nordiskt land på samma villkor som i hemlandet, samt

att de är införstådda med att en gemensam arbetsmarknad kräver en mycket likartad yrkesutbildning jämte efterutbildning i de nordiska länderna.

STF delar förslagsställarnas uppfattning att en förutsättning för en gemensam nordisk arbetsmarknad är att utbildningen av tandtekniker är någorlunda likartat utformad inom alla de nordiska länderna. Det måste likaså krävas att tandteknikerna erhåller någon behörighetshandling efter genomgången utbildning.

Till undvikande av framtida missförstånd önskar STF påpeka, att förslagsställarna felaktigt angivit, att tandtekniker i Sverige efter avlagd examen vid tandteknikerskola erhåller legitimation av socialstyrelsen. Det rätta förhållandet är att socialstyrelsen utfärdar ett behörighetsbevis.

I vad avser första delförslaget bör påpekas, att en utredningsgrupp inom socialstyrelsen i Sverige nyligen lagt fram förslag till utformning av auktorisationsregler för privata tandtekniska laboratorier. Förslaget innebär att omfattande kompetenskrav ställs på innehavaren av eller föreståndaren för ett tandtekniskt laboratorium för att detta skall erhålla auktorisation. Även sammansättningen av personalen i övrigt torde komma att bli föremål för reglerande bestämmelser.

Eftersom icke blott arbetskraften utan även de tandtekniska produkterna har en nordisk marknad, vore det värdefullt om auktorisationsregler funnes i samtliga nordiska länder. STF tillstyrker därför att en utredning genomförs i Danmark och Norge, därest förhållandena i övrigt i dessa länder möjliggör detta. Det material som redovisas i ovan nämnda svenska utredning bör därvid kunna vara av värde.

Vad slutligen gäller förslaget om en gemensam vidareutbildning önskar STF göra följande påpekande. I Danmark och Finland finns vidareutbildning i form av specialkurser, vilka berättigar berörda tandtekniker att i vissa fall självständigt utöva klinisk verksamhet. STF kan ej acceptera sådan klinisk verksamhet i Sverige.

STF har däremot ingenting att erinra mot att en utredning kommer till stånd om en gemensam nordisk efterutbildning. En sådan utbildning bör syfta till att vidmakthålla tandteknikernas kunskaper inom behörighetsområdet och bygga ut dessa i takt med teknikens utveckling men ej till att ge tandteknikerna rätt att utöva egen klinisk verksamhet. Sistnämnda uppfattning delas, såvitt vi har oss bekant, av de svenska tandteknikerna i vad avser Sverige.

Stockholm den 30 mars 1976

Sveriges tandläkarförbund

Lars Sandberg

Sveriges tandteknikers riksförbund:

Riksförbundet är en yrkesorganisation för alla behöriga tandtekniker i Sverige. Riksförbundet har bl. a. till uppgift att främja välordnad och väl anpassad grund-, fort- och vidareutbildning för svenska tandtekniker.

Med anledning härav har riksförbundet bl. a. tagit initiativet till — och deltagit i genomförandet av — den nya grundutbildningen av tandtekniker i Sverige, nämligen den gymnasiala med skolöverstyrelsen som tillsynsmyndighet.

Riksförbundet anser att det på sikt kan finnas anledning att eftersträva en gemensam nordisk arbetsmarknad för tandtekniker. Förutsättningen för en sådan arbetsmarknad är emellertid att de väsentliga olikheter, som föreligger mellan de nordiska länderna — beträffande särskilt grundutbildning, tillsynssystem och behörighet — undanröjes.

Frågan om utbildning av tandtekniker är för närvarande under övervägande i ett flertal nordiska länder. Det är enligt förbundets uppfattning angeläget att det först och främst åstadkommes gemensamma nordiska kontakter i avsikt att samordna utbildningsinnehåll, utbildningsmål och behörighetsfrågor.

Beträffande behörighet vill förbundet framhålla att svenska tandtekniker, som genomgått godkänd utbildning, erhåller socialstyrelsens behörighetsbevis varvid vederbörande uppföres på socialstyrelsens förteckning över medicinalpersonal. Sådan tandtekniker kallas behörig tandtekniker.

När det gäller frågan om auktorisation önskar förbundet peka på det förhållandet att en utredning i socialstyrelsen nyligen framlagt ett förslag, som innebär att ersättning från den svenska tandvårdsförsäkringen endast utgår för tandtekniska arbeten utförda på laboratorier, som är registrerade. Registrering är ett interimistiskt begrepp i avvaktan på förslag om en mera omfattande auktorisation.

För att laboratoriet skall kunna registreras föreslås — schematiskt återgivet — bl. a. att laboratoriechefen skall vara behörig och ha minst åtta års praktik. Vidare skall minst 2/3 av personalen vara behöriga. Vid laboratorier med fler än tio tandtekniskt verksamma skall ytterligare en tandtekniker uppfylla samma krav som laboratoriechefen för varje nytt tiotal anställda i tandteknisk verksamhet.

Vad som här nämnts om registrering/auktorisering utvisar bl. a. att auktorisationsbegreppet i Sverige häftar vid tandtekniska laboratorier — inte vid tandtekniker. Det pekar vidare på vilken vikt man fäster vid begreppet behörighet och dess innehåll.

Det pågår ett flertal utredningar i Norden beträffande tandteknisk verksamhet. Några av dessa utredningar är för Sveriges del socialstyrelsens omfattande Tandvårdspersonalutredning (TPU), socialstyrelsens auktorisationsutredning, socialstyrelsens utredning om tandtekniska laboratorier, socialstyrelsens arbetsgrupp för odontologisk teknologi (SAOT) m. fl. I Danmark utreder man utbildningen för tandtekniker m. m.

Det erfordras vidare gemensamma nordiska utredningar för samordning av utbildningsinnehåll, utbildningsmål och behörighetsfrågor. Samtidigt måste alla väsentliga olikheter ifråga om den tandtekniska verksamhetens bedrivande i olika nordiska länder och ifråga om villkoren för dess bedrivande noga utredas. I detta arbete bör delta företrädare för yrkes- och branschorganisationer, för berörda myndigheter, för berörda skolor m. fl.

Riksförbundet förordar att tillfredsställande resultat av dessa utredningar föreligger innan slutlig ställning tas till förslag om gemensam nordisk arbetsmarknad för tandtekniker.

Sedan särskilt frågorna om grundutbildning och behörighet erhållit likartade lösningar i de nordiska länderna öppnas intressanta möjligheter för fort- och vidareutbildning av tandtekniker. Gemensamma initiativ kan då tas för planering och genomförande av efterutbildningar av likvärdigt grundutbildade tandtekniker till en arbetsmarknad som erbjuder samma krav och samma möjligheter för den anställde yrkesutövande tandteknikern.

Riksförbundet vill sammanfattningsvis framhålla att

- förbundet är positivt inställt till förslaget om en gemensam nordisk arbetsmarknad,
- de grundläggande förutsättningarna för en sådan, som t. ex. likartad grundutbildning, likartat tillsynssystem och likartad behörighet, för närvarande långtifrån är uppfyllda,
- det därför är nödvändigt att ett omfattande arbete nedlägges på samordning av utbildningsinnehåll, utbildningsmål, behörighet m. fl. frågor,
- det därför också är viktigt att i ovanstående skrivelse nämnda och föreslagna utredningar slutföres innan man tar slutlig ställning till förslag om en gemensam nordisk arbetsmarknad för tandtekniker,
- alla väsentliga olikheter ifråga om den tandtekniska verksamhetens bedrivande i olika länder samt ifråga om ekonomiska och andra villkor för dess bedrivande, utförligt belyses och konsekvenserna, i samband med införandet av en gemensam arbetsmarknad, övervägs.

Riksförbundet vill slutligen nämna att de nordiska tandteknikerorganisationerna tillsammans konstituerar organet Nordisk tandtekniker union (NTU). NTU kan vara ett lämpligt samordningsorgan när det gäller representation av yrkes- och branschintressen i Norden i samband med de överläggningar som kan komma att ske.

Stockholm den 29 mars 1976

Sveriges tandteknikers riksförbund

Richard Åkerbrant

Medlemsförslag

om upprättande av en nordisk databank för lediga platser

(Väckt av Asbjørn Haugstvedt)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Nordisk Dataunion (NDU):

Vi trekker et klart skille mellom to mulige systemopplegg:

Databank over ledige arbeidsplasser uten data om enkelte individer.

Databank over ledige arbeidsplasser og over arbeidssøkende.

Ved det første begrensede systemopplegg har vi ingen prinsipielle kommentarer, da gjennomføringen kun har et organisatorisk og økonomisk aspekt begrenset til den praktiske gjennomføringen av en oppgave som er pålagt administrasjonen.

Hvis det derimot er på tale å opprette en databank med personopplysninger, f. eks. ved at alle arbeidssøkere registreres eller ved at de som har fått arbeid gjennom systemet registreres for en tid, mener NDU at det er påkrevet med en grundig utredning av prosjektet. Utredningen må gjennomføres av personer som har erfaring utover de rent EDB-tekniske og økonomiske problemområder, slik at synspunktene om personlighetsvern blir omhyggelig vurdert.

NDU vil gjerne være behjelpelig med å oppnevne et utvalg for en slik vurdering, og vi vil også gjerne ha rapporten fra et eventuelt utvalg til uttalelse.

København, den 12. april 1976

Knut A. Korsvold

Formann

Nordiska arbetsledareunionen (NAU):

I ministerrådsförslaget om nordiskt samarbetsprogram på arbetsmarknaden fastslås, att informationsutbytet mellan de nordiska länderna skall systematiseras och effektiviseras. Arbetsmarknadsmyndigheterna såväl centralt, regionalt som lokalt skall få tillgång till snabb och korrekt information i frågor om sysselsättning, olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder, flyttningsströmmar m. m.

I yttrandet över ministerrådsförslaget från Nordens fackliga samorganisation (NFS) hävdas, att all privat arbetsförmedling bör undanröjas. Nordiska arbetsledareunionen vill härmed i detta sammanhang understryka NFS uppfattning i detta avseende. Enligt vår uppfattning måste anmälan av lediga platser till respektive lands arbetsförmedlingar göras obligatorisk och all privat arbetsförmedling upphöra. Vi vill också poängtera att ett stärkande av de offentliga arbetsförmedlingarna på den gemensamma nordiska arbetsmarknaden förutsätter en effektivisering av såväl information rörande lediga platser som information om de arbetssökande.

Vid Nordiska rådets behandling av ministerrådsförslaget tog socialpolitiska utskottet fasta på kravet, att de arbetssökande skall ges aktuell och tillräcklig information om lediga platser både i hemlandet och i annat nordiskt land. I vilken utsträckning som därvid inrättandet av en gemensam nordisk databank för lediga platser kunde vara ändamålsenlig borde, enligt utskottets uppfattning, bli föremål för närmare undersökning.

Nordiska arbetsledareunionen tillstyrker, att förutsättningarna för inrättande av en nordisk databank för lediga platser utreds.

Unionen är härvid medveten om, att utredningsarbetet är mycket tidskrävande och att det sannolikt därför dröjer flera år innan en nordisk databank för lediga platser har förverkligats.

Under tiden som detta utvecklings- och utredningsarbete pågår är det emellertid, enligt Nordiska arbetsledareunionens uppfattning mycket angeläget att informationsutbytet mellan de nordiska länderna i arbetsförmedlingssammanhang ej stagnerar utan att detta kontinuerligt utvecklas och förbättras, då sannolikt detta underlättar möjligheterna att förverkliga inrättandet av en nordisk databank för lediga platser.

I utredningsuppdraget bör enligt vår uppfattning också ingå att undersöka möjligheterna att utveckla en för Norden gemensam sysselsättningsgruppering. Detta är nämligen, anser vi, en grundförutsättning för att en nordisk databank skall kunna fylla sin uppgift effektivt.

Stockholm den 30 april 1976

Nordiska arbetsledareunionen

Sune Tidefelt
Unionsordförande

Henry Sjöström

Nordiska akademikerrådet:

Nordiska akademikerrådet tillstyrker denna hemställan inte minst med hänsyn till de behov av en förbättrad platsinformation som föreligger

för de grupper som akademikerrådet företräder. Det är troligt att införandet av en datorbaserad nordisk platsbank måste föregås av ett tidskrävande utredningsarbete, bl. a. beträffande olika nomenklaturfrågor. Nordiska akademikerrådet anser därför att utredningsarbetet bör starta så snart som möjligt.

Stockholm den 4 maj 1976

För Nordiska akademikerrådet

Sten Marcusson

Nordens fackliga samorganisation — NFS:

Vid Nordiska rådets extra session den 15 november antogs ett nytt program för samarbete på arbetsmarknadsområdet som utarbetats i samråd med arbetsmarknadens parter. Dessutom antogs vissa riktlinjer för programmets praktiska genomförande under ledning av Nordiska ministerrådets utskott för arbetsmarknadsfrågor, NAUT.

NFS har vid ett flertal tillfällen givits möjlighet att ge synpunkter på såväl arbetsmarknadsprogrammet som riktlinjerna för programmets genomförande. NFS har därvid givit hög prioritet åt åtgärder som syftar till att ge förbättrad information till de arbetssökande och åtgärder för att förstärka arbetsförmedlingen. Även kraven på obligatorisk anmälan och förmedling av lediga platser har prioriterats av NFS.

I det nya arbetsmarknadsprogrammet sägs att möjligheten att genom obligatorisk anmälan av lediga platser ge de arbetssökande tillgång till bättre information skall utredas under medverkan av parterna på arbetsmarknaden. I NAUT:s genomförandeprogram sägs att man bör utreda möjligheterna för och eventuella problem förknippade med nordiska stadganden och överenskommelser enligt vilka all internordisk flyttning skulle ske genom den offentliga arbetsförmedlingen.

I samband med ovan nämnda utredningar torde det vara naturligt att granska möjligheterna att utnyttja modern datateknik. Erfarenheterna på detta område bör därvid studeras och möjligheterna till samordning utnyttjas. Flera olika alternativ torde därvid föreligga såväl nationellt som på nordisk nivå. NFS vill därför inte binda sig för uppfattningen att inrättandet av en enda nordisk databank som täcker hela den nordiska arbetsmarknaden är den mest ändamålsenliga och praktiska lösningen.

Stockholm den 9 april 1976

Nordens fackliga samorganisation

Richard Traelnes

Generalsekreterare

D a n m a r k**Arbejdsministeriet:**

I denne anledning skal man meddele, at Nordisk Arbejdsmarkedsudvalg (NAUT) i sit seneste møde den 6.—7. april 1976 uden for dagsordenen har drøftet spørgsmålet om oprettelse af en nordisk databank for ledige pladser på baggrund af det fremsatte medlemsforslag A 475/s. Under denne drøftelse erklærede de i mødet deltagende repræsentanter for de nordiske landes arbejdsmarkedsmyndigheder sig enige i forslagsstillerens vurdering af, at en datastyret pladsformidling i hvert land må antages at ville tilføre arbejdsformidlingen øgede ressourcer og muligheder for at klare tilpasningen af tilgang til og efterspørgsel efter arbejdskraft samt bidrage til at skabe et bedre overblik over arbejdsmarkedet. Spørgsmålet om mulighederne for at tilføre arbejdsformidlingen ADB/EDB-ressourcer i det daglige arbejde har derfor også været drøftet i de enkelte nordiske lande, der nu i større eller mindre omfang har et planlægnings- og udviklingsarbejde herom i gang.

Repræsentanterne for arbejdsmarkedsmyndighederne var endvidere enige i forslagsstillerens vurdering af, at et nordisk samarbejde bør tilstræbes om udviklingen af et datasystem for arbejdsformidlingen, og at en fællesnordisk databank for ledige pladser må antages at kunne få en vis betydning med hensyn til bl. a. det fællesnordiske arbejdsmarked. Det fremhævedes imidlertid herved, at en fællesnordisk databank bør baseres på tilstedeværende nationale datasystemer, og da den nationale udvikling af disse endnu befinder sig på et begyndelsesstadium i flertallet af de nordiske lande, må etableringen af en nordisk databank indtil videre fremstå som et relativt langsigtet mål. Endvidere påpegedes det, at visse tekniske og principielle spørgsmål vedrørende f. eks. erhvervs-klassificering, hemmeligholdelse og integritet — som nævnt i forslaget — også bør undersøges, inden der tages stilling til oprettelsen af en nordisk databank.

Endelig fremhævedes det, at NAUT allerede har medtaget et projekt af samme indhold som forslaget i den "åtgärdsförteckning", jfr. bilag B til kap. V. i Nordisk Ministerråds Beretning C 1/1975 som NAUT vedtog efter Nordisk Ministerråds (arbejdsministrenes) vedtagelse af et program for nordisk samarbejde på arbejdsmarkedsområdet, jfr. bilag A i C 1/1975. Ifølge åtgärdsförteckningens pkt. 2.1.b. skal NAUT's underudvalg for arbejdsmarkedsservice således undersøge hensigtsmæssigheden af og forudsætningerne for oprettelsen af en fællesnordisk databank for ledige pladser. I overensstemmelse dermed vil NAUT indstille til Nordisk Ministerråd, at der i 1977 bevilges midler til et undersøgelsesprojekt om harmonisering af arbejdsformidlingsmetoderne i Norden, herunder

tilvejebringelse af grundlag for et fortsat undersøgelsesarbejde vedrørende spørgsmålet om en nordisk databank for ledige pladser.

På denne baggrund var der på NAUT-mødet enighed om at henstille til Nordisk Råd, at rådet afventer nyt initiativ vedrørende spørgsmålet, indtil den nævnte undersøgelse om harmonisering af arbejdsformidlingsmetoderne m. v. er afsluttet i slutningen af 1977.

Arbejdsministeriet kan for sit vedkommende i det hele tiltræde de udtalelser og synspunkter, der blev fremført på NAUT-mødet den 6.—7. april 1976 vedrørende spørgsmålet om etablering af en nordisk databank. Under hensyn til de af NAUT allerede tidligere truffede beslutninger, dels om gennemførelse af det fornødne forudgående undersøgelsesarbejde herom, jfr. åtgårdsförteckningens pkt. 2.1. b., dels om at søge midler hertil bevilget på Nordisk Ministerråds budget 1977, må arbejdsministeriet derfor finde vedtagelse af det omhandlede medlemsforslag A 475/s for upåkrævet.

Det tilføjes, at spørgsmålet om indførelse af databehandling i arbejdsformidlingen og problemerne i forbindelse hermed også i Danmark er genstand for overvejelser, der endnu ikke er afsluttet.

København, den 24. maj 1976

P. m. V.

E. b.

T. A. Lundbeck

Dansk Arbejdsgiverforening:

— — — skal Arbejdsgiverforeningen meddele, at vi i princippet stiller os positivt over for forslaget om at udrede forudsætningerne for oprettelsen af en nordisk databank for ledige stillinger, der muligvis vil kunne medføre en effektivisering af arbejdsformidlingens virksomhed. Vi tillader os dog at gøre opmærksom på de tilsvarende bestræbelser, der udfoldes inden for EF med bl. a. det såkaldte SEDOC-system. Det ville efter Arbejdsgiverforeningens opfattelse være af væsentlig praktisk betydning, hvis man i forbindelse med det videre arbejde med sagen også undersøgte, om et eventuelt nordisk datasystem på dette område og det tilsvarende system inden for EF indbyrdes kan tilpasses, således at der for de af begge systemer omfattede ledige stillinger kun anvendes ét sæt data.

København, den 22. april 1976

Dansk Arbejdsgiverforening

Johs. Ammundsen

F i n l a n d**Arbetskraftsministeriet:**

Arbetsmarknadsmyndigheterna är eniga i förslagsställarens värderingar att en datastyrd platsförmedling i varje land tillför arbetsförmedlingarna ökade resurser och möjligheter att klara av anpassningen av tillgång och efterfrågan på arbetskraft samt bidrar till att skapa en bättre överblick över arbetsmarknaden. I de nordiska länderna har man därför också under senare år inlett diskussioner om möjligheterna att i olika former tillföra arbetsförmedlingen ADB/EDB — resurser i dess dagliga arbete. De nordiska länderna befinner sig emellertid på mycket olika stadier i detta planläggnings- och utvecklingsarbete. Såsom påpekas i medlemsförslaget har man nått längst i Sverige, medan man också i Norge och Finland har fattat vissa beslut om utveckling och användning av ADB/EDB i arbetsförmedlingens service.

Arbetsmarknadsmyndigheterna är också eniga i förslagsställarens värdering av ett nordiskt samarbete i fråga om utveckling av datasystem till arbetsförmedlingens tjänst bör eftersträvas. En gemensam nordisk databank för lediga platser kunde också ha ett visst värde med hänsyn bl. a. till den gemensamma nordiska arbetsmarknaden. En gemensam nordisk databank bör emellertid baseras på befintliga nationella datasystem. Med hänsyn till att den nationella utvecklingen av dessa ännu befinner sig på ett begynnelsestadium i flertalet nordiska länder, framstår etablerandet av en nordisk databank tillsvidare som ett relativt långsiktigt mål. Vissa tekniska och principiella frågor beträffande exempelvis yrkesklassificering, sekretess och integritet bör dessutom utredas, såsom också påpekas i medlemsförslaget, innan ställning till upprättandet av en nordisk databank tages.

Ett uttryck för att denna fråga emellertid är aktuell i de nordiska länderna är att arbetsmarknadsutskottet i samband med beredningen av Nordiska ministerrådets arbetsmarknadsprogram beslutat göra en behovsanalys av en nordisk databank för lediga platser. Bl. a. mot bakgrund av initiativ från Nordiska rådets social- och miljöutskott har ett projekt med samma innebörd som medlemsförslaget i Nordiska rådet upptagits på Nordiska arbetsmarknadsutskottets åtgärdsförteckning rörande genomförandet av ministerrådets arbetsmarknadsprogram. Denna åtgärdsförteckning fastställdes av Nordiska arbetsmarknadsutskottet i anslutning till fastställandet av ministerrådets arbetsmarknadsprogram den 26 november 1975 och har redovisats för Nordiska rådet i ministerrådets berättelse *C1/1975*.

Med anledning av ovannämnda åtgärdsförteckning har Nordiska arbetsmarknadsutskottet beslutat hemställa att Nordiska ministerrådet för år 1977 måtte anvisa medel för ett nordiskt projekt rörande förenhetli-

gande av arbetsförmedlingsmetoderna i Norden. Av mandatet för detta utredningsprojekt framgår att det också skall skapa underlag för ett fortsatt utredningsarbete rörande frågan om en nordisk databank för lediga platser. I samband med sedvanliga meddelanden om genomförandet av ministerrådets arbetsmarknadsprogram (Nordiska rådets rek. nr 19/1975) kommer Nordiska rådet att delges de resultat som framkommer även i ovannämnda projektarbete.

Med hänsyn till det ovan sagda har de nordiska ländernas arbetsmarknadsmyndigheter enats om att hemställa att Nordiska rådet måtte avvakta med nya initiativ i frågan tills nämnda utredning om förenhetligandet av arbetsförmedlingsmetoderna avslutats i slutet av 1977.

Helsingfors den 10 maj 1976

Keijo Liinamaa
Kanslichef

Heikki Salovaara
Avdelningschef

Befolkningsregistercentralen¹:

Befolkningsregistercentralen vill inte i sitt yttrande kommentera de faktorer i anslutning till arbetsförmedlingsverksamheten och lediga arbetsplatser som registrets inrättande tänks betjäna, utan vill som registermyndighet för befolkningsupplysningar fästa delegationens uppmärksamhet på gemensamma problem i samband härmed.

Som framgår av medlemsförslaget har de nordiska länderna träffat en överenskommelse om internordiskt flyttningsbetyg. Denna har varit gällande sedan i oktober 1969. Enligt överenskommelsen skall en person vid flyttning från det ena avtalslandet till det andra erhålla ett flyttningsbetyg från utflyttningslandets lokala befolkningsregister att avlämnas till inflyttningslandets lokala befolkningsregister. Efter flyttningen registreras personen i inflyttningslandets befolkningsregister, som lämnar bekräftelse av flyttning till utflyttningslandets befolkningsregister. Dock bör påpekas att, att överenskommelsen endast gäller flyttning mellan de nordiska länderna. Om flyttningen innanför inflyttningslandet meddelas dessutom inte för närvarande till det forna hemlandet, fastän de utflyttade katalogiseras och har till exempel rätt att rösta vid det statliga valet i det forna hemlandet. Eftersom informationsutbytet mellan de nordiska länderna håller på att öka på alla sätt, är det rentav nödvändigt att de nordiska myndigheterna kontinuerligt får upplysningar om sina medborgares aktuella adresser i vilket nordiskt land de än bor.

Att kontinuerligt meddela upplysningar om yrke och utbildning är ett annat viktigt, gemensamt utvecklingsmål med tanke på informations-

¹ Yttrandet översatt från finska.

utbytet mellan det ifrågavarande registret och det centrala befolkningsregistret. För att dra all tänkbar nytta av den kommande databanken måste det för det första vara möjligt att inrikta upplysningar om lediga arbetsplatser till riktiga grupper och för det andra bör man få veta var de ifrågavarande personerna för tillfället bor. Dessutom skulle planeringen dra nytta av forskningar, som med hjälp av aktuella register skulle utreda orsakssammanhanget mellan å ena sidan flyttningen mellan de nordiska länderna och flyttningar innanför det nya landet och å andra sidan mellan vederbörande medborgargrupperns yrke och utbildningsnivå.

Innan man beslutar om att inrätta den föreslagna databanken, bör man vid utredning av förutsättningar härför bland annat

- 1) definiera och begränsa de för databanken uppställda målen, med databanken förknippade funktioner och närbelägna områden,
- 2) katalogisera de dataenheter, som skulle intas i databanken,
- 3) planera databankens inrättandeordning och huvudlinjer för att hålla upplysningar aktuella,
- 4) utreda, hur man ordnar kontakter med de övriga registren, närmast till yrkes- och persondataregister samt
- 5) planera databankens utnyttjandesätt.

Helsingfors den 10 maj 1976

Hannu Tulkki

Direktör

Risto Alhava

Chef för planeringsenheten,
projektledare

Statistikcentralen har i skrivelse den 30 november 1976 förklarat sig icke ha något att invända i anledning av medlemsförslaget.

Statens datamaskincentral:

Medlemsförslaget behandlar den internordiska arbetsförmedlingsverksamheten samt de målsättningar och krav som olika myndigheter och organisationer ställt på den nordiska arbetsförmedlingen och på den därtill anslutande insamlingen, behandlingen och distributionen av arbetsmarknadsupplysningar. Som det konstateras i förslaget, har man i många nordiska länder tagit automatisk databehandling (ADB) i bruk i samband med utvecklandet av arbetsförmedlingsverksamheten. I Finland utnyttjar man ADB vid utarbetandet av en riksomfattande arbetsplatstidning, som utkommer varje vecka. Enligt arbetskraftsministeriets planer utvidgas användningen av ADB i arbetsplatsinformationsverksamheten inom de närmaste åren även till regionala myndigheter, som med hjälp av ADB dagligen kan utarbета regionala arbetsplatslistor. För att vidareutveckla arbetsförmedlingens datasystem till-

satte arbetskraftsministeriet 1976-03-15 en arbetsgrupp med uppgift att utreda de ändamålsenligaste utvecklingsmöjligheterna av datasystemet över arbetssökande och lediga platser. Statens datamaskincentral deltar i utvecklingsarbetet. Enligt datamaskincentralens åsikt är det möjligt att betydligt påskynda och effektivera den regionala och riksomfattande arbetsförmedlingen och arbetsplatsinformationen samt produktionen av upplysningar som behövs vid planeringen av arbetskraftspolitiken och vid kontrollen av arbetskraftssituationen.

Om förslaget att upprätta en nordisk databank för lediga platser konstaterar datamaskincentralen, att det genom användningen av en på ADB baserad databank vore möjligt att effektivera den samnordiska arbetsförmedlingsverksamheten och ge arbetssökanden aktuell och noggrann information om lediga platser i de andra nordiska länderna. Upprättandet av databanken förutsätter enligt datamaskincentralens uppfattning att de datasystem för arbetsförmedlingen som just utvecklas i de olika nordiska länderna uppgöres så likalydande, att överföringen av data över lediga platser mellan landets system och det samnordiska databanksystemet är möjligt.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts föreslår datamaskincentralen, att möjligheterna att upprätta en nordisk databank för lediga arbetsplatser utredes enligt medlemsförslaget.

Esbo den 13 maj 1976

Jukka I. Wallenius
Överdirektör

A. J. Ryhänen
Produktionsdirektör

Arbetsgivarnas i Finland centralförbund:

Med tanke på arbetskrafts- och sysselsättningspolitiken är det av stor vikt att vidareutveckla arbetsförmedlingsverksamheten och den informationsverksamhet, som bedrivs av arbetsförmedlingen. Arbetsförmedlingens uppgift är att så bra som möjligt betjäna bägge parter som på frivillig bas tar del av arbetsförmedlingen.

Finland torde emellertid inte under den närmaste framtiden ha tillräckliga resurser att utveckla ett datasystem i enlighet med förslaget. Balansen och objektiviteten länderna emellan borde även säkerställas i det förfaringsätt som framläggs i förslaget, även med beaktande av de resultat som framkommer då förslaget skall realiseras.

Med anledning av det ovan sagda förhåller vi oss reserverade till ett förverkligande av förslaget.

Helsingfors den 17 maj 1976

Arbetsgivarnas i Finland centralförbund
Matti Korhonen

Affärsarbetsgivarnas centralförbund AAC r.f.¹:

Vid Nordiska rådet har lämnats ett medlemsförslag om upprättande av en nordisk databank för lediga platser. AAC förhåller sig i princip positivt till strävan att öka möjligheterna för arbetssökande i de olika nordiska länderna att få aktuella upplysningar om arbetsmarknaden. I förslagets motiveringar framhålls enligt vår åsikt samtidigt helt rätt, att arbetsförmedlingsåtgärderna bör vara till gagn för envar av staterna. Speciellt ur Finlands synpunkt har de nordiska flyttningsströmningarna likväl varit menliga och det är inte att förutse, att ifrågavarande förslag nödvändigtvis skulle jämna missförhållandet.

Med beaktande av att det inte heller i de andra nordiska länderna veterligen finns teknisk färdighet för att upprätta den föreslagna databanken och att resurserna i Finland inte i detta hänseende är tillräckliga de närmaste åren, är AAC av den åsikten, att det i detta skede inte finns realistiska möjligheter att genomföra förslaget.

Helsingfors den 14 maj 1976

Affärsarbetsgivarnas centralförbund AAC r.f.

Kauko Markkanen

Finlands stadsförbund¹:

— — — att det är angeläget att vidare utreda saken. Om ett beslut tas om databankens inrättande, är det enligt Stadsförbundets byrå viktigt att även kommunerna kan utnyttja databankens tjänster.

Helsingfors den 31 maj 1976

Stadsförbundets byrå

L. O. Johanson

Verkställande direktör

Veikko Tattari
Bitr. avdelningschef

Suomen kunnallisiitto (Finska kommunförbundet) och Finlands svenska kommunförbund¹:

Alla de åtgärder som vidtas för att effektivisera arbetsförmedlingen befrämjar också kommunernas strävanden, emedan en balansering av ut-

¹ Yttrandet översatt från finska.

budet av och efterfrågan på arbetskraft på det regionala och lokala planet förenklar kommunernas serviceplanering.

Speciellt den arbetsförmedling, som inriktar sig på att betjäna landsbygdsbefolkningen och företagen är i behov av en effektivisering i Finland. Det ringa antalet arbetskraftsbyråer och övriga servicepunkter, gör att arbetstagare på landsbygden ofta får söka sig långt bort från sitt hem för att kunna utträta sina angelägenheter. Detta förorsakar både tidsspill och kostnader, speciellt om uppgifterna över arbetsplatser inte är ajour. Arbetsgivarna inom landsbygdens näringsliv bör också få noggrannare och mera aktuella uppgifter om ledig arbetskraft än för närvarande. Kommunerna är speciellt intresserade av denna fråga och dess vidare utveckling emedan till deras uppgifter hör att förbättra näringslivets verksamhetsförutsättningar. Arbetsförmedlingen kan effektiveras betydligt genom utnyttjande av automatisk databehandling. I Finland, såsom också i övriga nordiska länder, är det enligt vad vi erfarit aktuellt att i omfattande utsträckning utnyttja automatisk databehandling inom arbetsförmedlingen.

Emedan det nordiska samarbetet inom arbetsförmedlingen är rätt intimt och avsikten är att alltmer styra arbetskraftsförflyttningarna via den officiella arbetsförmedlingen, kan man anse arbetskraftsmyndigheternas samarbete också på ADB-området som synnerligen viktigt. Även om den slutliga målsättningen inte vore en gemensam databank för lediga arbetsplatser, är samarbete säkert nödvändigt.

Nordiskt samarbete i fråga om ADB har ansetts nödvändigt också på andra områden, bl. a. befolkningsregisterfrågor. Vissa här godkända principer är nära förknippade med arbetsförmedlingen. Då förutsättningarna för att grunda en nordisk databank utreds, bör man fästa uppmärksamhet också vid det övriga nordiska samarbetet inom ADB.

Helsingfors den 12 maj 1976

Suomen kunnallisiitto

Eero Koivukoski

Bitr. direktör

Olli Paasio

Avdelningschef

Finlands svenska kommunförbund

K. J. Brunström

Förbundsdirektör

Rolf Eriksson

Ekonomiplanerare

N o r g e

Kommunal- og arbeidsdepartementet:

— — — Kommunal- og arbeidsdepartementet har innhentet uttalelse fra Justisdepartementet, Statistisk sentralbyrå og Arbeidsdirektoratet. Saken er også oversendt Forbruker- og administrasjonsdepartementet, men dette departement har ikke avgitt noen uttalelse.

Spørsmålet om opprettelse av en nordisk databank for ledige plasser er også drøftet i Nordisk arbeidsmarkedsutvalgs møte den 6.—7. april 1976.

Fra norsk side bør det påpekes at det i Arbeidsdirektoratet er nedsett et utvalg som skal vurdere bruk av databehandling i arbeidsformidlingen i Norge. Dette arbeidet er foreløpig bare så vidt påbegynt og det er forutsetningen at utvalget leverer en foreløpig rapport i høst. Før en har klarlagt hvordan en nasjonalt skal bruke EDB-baserte teknikker i arbeidsmarkedsetatens fagfelt, vil en ikke kunne ta stilling til eventuelle nordiske forslag. På den annen side vil det være nødvendig å bli løpende orientert om eventuelle planer om nordisk samarbeid slik at det opplegg som velges nasjonalt, kan koples sammen med et nordisk opplegg. Fra vårt synspunkt ville det derfor være ønskelig at et felles nordisk prosjekt først ble tatt opp til reell prosjektering etter at en på norsk side hadde fått mer klarlagt i hvilken utstrekning EDB vil kunne få praktisk anvendelse for norsk arbeidsformidling. Ved den nærmere utforming av systemet bør en imidlertid straks trekke inn de muligheter et felles nordisk opplegg vil kunne ha også for å lette etableringen på nasjonalt hold gjennom større drift, rasjonelt opplegg m. v.

Overenskomsten om et felles nordisk arbeidsmarked forutsetter forøvrig at spørsmål av formidlingsmessig karakter skal kunne løses på en mest mulig enkel måte. En felles nordisk databank over ledige stillinger vil kunne gjøre dette arbeidet lettere. Innen Nordisk arbeidsmarkedsutvalg arbeides det for øvrig med et prosjekt vedrørende felles metoder i formidlingsarbeidet. Dette prosjekt skal ifølge mandatet også danne utgangspunkt for et fortsatt utredningsarbeid om en felles databank.

For øvrig vil Kommunal- og arbeidsdepartementet peke på følgende momenter:

a. I Norge er obligatorisk melding av ledige plasser til arbeidsformidlingen hjemlet i sysselsettingsloven, § 12.

Bestemmelsen praktiseres liberalt, og hittil har bare en mindre del av arbeidsgiverne benyttet formidlingsapparatet. Dette kan ha flere årsaker.

Spørsmålet om en aktivisering av bestemmelsen må nøye vurderes i relasjon til spørsmålet om EDB skal tas i bruk i formidlingsarbeidet, noe det nevnte nasjonale utvalg også har forutsatt. Også en nordisk utredning av spørsmålet om obligatorisk tilmelding av ledige plasser, anses i denne sammenheng ønskelig. Vi vil imidlertid peke på at det omtalte prosjekt under nordisk arbeidsmarkedsutvalg antas også å måtte omfatte dette spørsmål.

b. Flere yrkesgrupper i alle de nasjonale utgaver (utgitt i årene 62—69) av Nordisk yrkesklassifisering (NYK) avviker i systematisk oppbygging på 3- og 5-siffernivå i forhold til de øvrige lands utgaver. Forutsetningen var at når arbeidet med yrkesklassifiseringen var avsluttet og

standarden prøvd i praksis, skulle jamføringer med de øvrige lands utgaver innarbeides i en senere utgave. Dette arbeid er ennå ikke påbegynt, heller ikke arbeidet med revidering av den norske utgave av NYK.

Innarbeiding av jamføringer med de øvrige lands utgaver av NYK synes å være en nødvendig forutsetning dersom arbeidsformidlingene i de fire land effektivt skal kunne drive nordisk formidlingssamarbeid etter standardens kodennummer. Videre er det en nødvendig forutsetning at den norske utgaven av standarden som nå har vært i bruk i 10 år, samtidig blir revidert. Eventuelt må andre klassifiseringssystemer utarbeides.

Bliir en felles nordisk databank for ledige plasser opprettet, synes det i alle fall uomgjengelig nødvendig å ha et felles nordisk klassifiseringssystem for ledige stillinger.

c. Det vil være nødvendig for det nasjonale EDB-utvalget å klarlegge hvilke begrensninger personvernkravet vil bety for et nasjonalt EDB-opplegg innen arbeidsmarkedsetaten. Dette skulle i enda større grad gjelde i nordisk sammenheng. Dette moment er også spesielt påpekt i Justisdepartementets uttalelse.

d. Mulighetene for parallell utvikling i de nordiske land på dette felt skulle for så vidt være gode i og med at en i de nordiske land er kommet relativt kort i analyse, planlegging og gjennomføring av EDB-baserte databanker, kanskje bortsett fra Sverige.

e. Det er vanskelig å uttale seg om de økonomiske konsekvenser på det nåværende tidspunkt. Til tross for tiltakende inflasjon har priser på teknisk utstyr sunket i løpet av den siste 10-års periode.

Oslo, 3. juni 1976

Leif Aune

Hans Arisholm

Norske kommuners sentralforbund:

Norske kommuners sentralforbund vil som en foreløpig uttalelse konkludere med at opprettelse av en nordisk databank for ledige plasser vil ha begrenset verdi for den kommunale og fylkeskommunale sektor.

Medlemsforslaget vil senere bli behandlet i Sentralforbundets folkevalgte organer.

Oslo, 20. april 1976

Arne Rødskog

Karl Walter Tvetter

Norsk arbeidsgiverforening:

— — — Det fremgår av opplysningene i medlemsforslaget at det arbeides med spørsmål å opprette databank for ledige plasser både i Sverige, Finland og Norge. Det er på det nåværende tidspunkt ikke mulig å vurdere nærmere hvordan et slikt system vil virke, men vi antar at det vil bety en forbedret teknikk når det gjelder arbeidsformidling. Første trinn må imidlertid være å gjennomføre dette nasjonalt før man kan gå videre og opprette en nordisk databank. Den naturlige fremgangsmåte må derfor være at man avventer utviklingen innen de enkelte land, og bygger på denne når det gjelder et nordisk samarbeid på dette område. På dette grunnlag tror vi imidlertid at det kan ha stor interesse om Nordisk Ministerråd vil ta spørsmålet opp til utredning.

Oslo, 9. april 1976

Norsk arbeidsgiverforening

Kaare N. Selvig

Adm. direktør

S v e r i g e**Datainspektionen:**

Datainspektionen har den 24 juni 1974 meddelat den svenska arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) föreskrifter för det ADB-system som för närvarande används i Sverige för information om lediga platser. Vidare har datainspektionen den 18 november 1975 avgivit remissyttrande (se *Bihang*) till det svenska arbetsmarknadsdepartementet över AMS' utredningsrapport "Arbetsförmedling med ADB-resurser, Rapport 2: Målstudie, verksamhet 1976/77". Utredningsrapporten avser försöksverksamhet budgetåret 1976—77 med bl. a. matchning av arbetssökande mot lediga platser.

Det remitterade medlemsförslaget synes avse ett för Norden gemensamt ADB-system för arbetssökande och lediga platser som liknar det svenska systemet.

Den svenska platsinformationen är, förutom namn på arbetsgivaren och dennes kontaktman, begränsad till sakuppgifter om de lediga platserna. Datainspektionen har godtagit reglerna för denna information och finner att sådan platsinformation kan utväxlas via ADB-media mellan de nordiska länderna utan risk för otillbörligt intrång i personlig integritet.

I fråga om de svenska försöken med matchning av arbetssökande mot lediga platser har datainspektionen anfört att risker för otillbörligt intrång i personlig integritet därvid kan tänkas uppkomma. Under förutsättning av att vissa skydds- och säkerhetskrav iakttas har dock inspektionen tillstyrkt att försöken med matchning genomförs. Anförda integritetsproblem uppstår givetvis även vid ett internordiskt ADB-system för matchning av arbetssökande mot lediga platser, och datainspektionen hänvisar härvid till vad som anförts i det bifogade yttrandet till det svenska arbetsmarknadsdepartementet (*se Bihang*).

För att information via ADB-media om arbetssökande skall kunna utväxlas mellan de nordiska länderna synes dessutom krävas någon form av samordning av regler för automatisk databearbetning. Datainspektionen har denna dag yttrat sig till Nordiska rådets presidium över medlemsförslaget (*A 472/j*) om en nordisk konvention om gemensamma regler för godkännande av datasystem på ADB som innehåller personuppgifter m. m.; datainspektionen hänvisar till vad som i detta yttrande anförts om möjligheterna att skapa en sådan konvention som underlag för utväxling av persondata. Grundläggande lagstiftningsarbete inom respektive nordiska länder som erfordras för en sådan konvention och det gemensamma arbetet med konventionen syns kräva relativt lång tid. Datainspektionen finner det dock ej nödvändigt att fördröja tillkomsten av ett gemensamt nordiskt ADB-system för arbetsförmedling genom att invänta resultatet av konventionsarbetet.

I yttrandet om en konvention har datainspektionen förordat att arbetet koncentreras till att omfatta en överenskommelse av följande innehåll avseende ADB-information

att den inte får användas för andra ändamål eller överföras till annan än vad som bestämts i ursprungslandet

att person som i sitt arbete har giltigt skäl att få tillgång till sådan information skall ha tystnadsplikt

att handling som innebär att någon olovligen bereder sig tillgång till eller olovligen ändrar eller på annat sätt påverkar sådan information är straffbelagd

att rimliga säkerhetsåtgärder skall skydda sådan information

att varje fördragsslutande stat så långt det är möjligt garanterar att avbrott ej uppkommer i förbindelse mellan utrustning för ADB och bearbetning av information i utlandet

att varje registrerad person skall ha rätt att få uppgift om vad som finns registrerat om honom och hur uppgifterna utnyttjas, såvida annat inte uttryckligen föreskrivits.

Samtliga dessa punkter kan av statsrättsliga skäl sannolikt inte accepteras utan stöd i de olika ländernas lagstiftning men en överenskommelse om i vart fall punkterna A, D, E och F borde kunna träda i funktion redan innan nationell lagstiftning föreligger. I avvaktan på

en mer omfattande överenskommelse bör därför, enligt datainspektionens mening, en särskild överenskommelse av sådant begränsat innehåll kunna träffas angående en internordisk arbetsförmedling.

Stockholm den 21 april 1976

På datainspektionens vägnar

Jan Freese

BIHANG

Skrivelse till arbetsmarknadsdepartementet i Sverige från datainspektionen angående arbetsförmedling med ADB-resurser

— — — att yttra sig över arbetsmarknadsstyrelsens (AMS) och statskontorets utredningsrapport "Arbetsförmedling med ADB-resurser, Rapport 2: Målstudie, verksamhet 1976/77".

Datainspektionen har uppfattat remissen som avseende yttrande enligt 2 § andra stycket datalagen (1973: 289) och 4 § datakungörelsen (1973: 291). Inspektionens yttrande begränsas till de avsnitt i rapporten som berörs av datalagens bestämmelser.

Av rapporten framgår att försöksverksamhet avses bedrivas med början budgetåret 1976/77 för

- utökad användning av platslistor
- terminalbaserad sökning av lediga platser med matchning mot arbetssökande
- prov med mikrokort (med början budgetåret 1975/76).

Platslistor

AMS har i juni 1974 till datainspektionen anmält den f. n. pågående produktionen av platslistor. Datainspektionen har den 24 juni 1974 meddelat följande föreskrifter för det ADB-register som ligger till grund för platslistorna.

1. Registerändamålen skall vara
  - insamling och registrering av uppgifter om lediga platser
  - utskrift av listor över lediga platser
  - utskrift av sammanställningar och statistik.
2. I registret får endast ingå följande personuppgifter
  - arbetsgivarens namn och adress
  - arbetsgivarens kontaktman.

Med stöd av 6 och 7 §§ datalagen meddelas den föreskriften att terminal t. v. endast får användas vid försök för framtagning av lediga platser."

Enligt denna anmälan avsåg försöken inledningsvis Stockholms län men förutsattes även en utveckling mot riksomfattande ADB-baserad produktion av dagliga platslistor.

Av den remitterade rapporten framgår att platslistor för närvarande tas fram för arbetsförmedlingskontoret i Stockholms, Göteborgs och Bohus samt Malmöhus län, att produktion av platslistor för ytterligare

nio län medgivits av statsmakterna samt att utbyggnaden av systemet med platslistor för samtliga län avses vara avslutad under budgetåret 1977/78. Datainspektionen har i ovan nämnda beslut förutsatt denna utveckling — vilken hittills inte berör registrering av arbetssökande — och har sålunda intet att erinra mot den.

Med utgångspunkt från att det i rapporten föreslagna SYSTEM 2000 kommer till användning synes innehållet i det ADB-register som ligger till grund för platslistorna vara det som framgår av rapportens ”Tablå 4: 1, Möjliga sökbegrepp i System 2000”. Registret betecknas i tabllån som ”LP 2”.

Innehållet i LP 2 är utökat i förhållande till vad som ligger till grund för datainspektionens tidigare föreskrifter. Personuppgifterna i LP 2 är dock desamma som tidigare — arbetsgivarens namn och adress samt arbetsgivarens kontaktman. Datainspektionen har därför ej någon erinran mot det utökade registerinnehållet och den därmed utökade informationen i platslistorna.

Terminalsökning och matchning

Datainspektionen tar ej ställning till lokaliseringen av försöken med terminalbaserad sökning och matchning.

Information om lediga platser via terminal är ett komplement till platslistorna. Informationen via terminal grundar sig på samma ADB-register som platslistorna och har samma innehåll som dessa. Datainspektionen har därför ej någon erinran mot den utökade användningen av terminaler för information om lediga platser.

S. k. matchning via ADB av lediga platser mot arbetssökande förutsätter registrering med ADB av identitet och vissa andra personuppgifter för arbetssökande. Av rapporten framgår (kap. 5.2.1 sista stycket) att denna registrering avses få samma principiella omfattning som den planeringsinformation som för närvarande föreligger vid AMS.

Datainspektionen har den 20 maj 1975 meddelat beslut om denna planeringsinformation i form av tillstånd för AMS' personregister ”Arbets-sökandestatistik”.

Av beslutet framgår att registret som är underlag för planeringsinformationen har följande innehåll:

- personnummer
- namn
- adress
- län
- kontor
- sektion
- hemkommun
- nationalitet
- yrke enligt NYK-kod
- senaste inskrivningsdatum
- sökandekategori
- åtgärdskategori
- kontantstöd
- sökt yrke enligt NYK-kod
- placering i beredskapsarbete
- erfarenhet/utbildning
- geografisk rörlighet

- arbetshandikapp
- avrapporteringsorsak
- placeringsyrke enligt NYK-kod
- beslut under månaden
- beslut om bidrag/lån
- under månaden vidtagna åtgärder
- yrkesvägledningsutredning
- tilläggskod vid AMS
- tilläggskod vid arbetsförmedlingskontor.

Registrering av ovan nämnda "arbetshandikapp" avser somatiska, psykiska, socialmedicinska och intellektuella arbetshandikapp i åtta variabler. I registret anges variabel med kod.

I datainspektionens beslut om registret upptogs denna registrering av arbetshandikapp till särskilda överväganden på grund av att uppgifterna är att hänföra till sådana uppgifter som avses i 4 § datalagen; dvs. att det fordras särskilda skäl för att uppgifter av detta slag skall få registreras av annan än myndighet som enligt lag eller författning har att föra förteckning över sådana uppgifter.

Enligt datalagens förarbeten kan sådana skäl bestå i att uppgifterna skall användas för bl. a. statistiska bearbetningar och vetenskapliga undersökningar under förutsättning att enskilda personers namn inte offentliggörs.

På grund av att uppgifterna skulle användas för statistiska ändamål fann datainspektionen att skäl för registrering förelåg.

Med hänsyn till att AMS utarbetat detaljerade regler för beslut, registrering m. m. av arbetshandikapp bedömde datainspektionen att otillbörligt intrång i personlig integritet ej kunde befaras uppkomma vid denna registrering. Uppgifterna i arbetssökandestatistiken finns registrerade endast kort tid (ett—två dygn) i ett arbetsregister varefter uppgifterna förstörs. Uppgifterna förekommer ej heller i personanknuten form i utdata för arbetssökande statistiken—planeringsinformationen.

Datainspektionen fann sålunda att registrering med ADB kunde medges för statistikändamål.

Vid användning av den registrerade personinformationen om arbetssökande för matchning mot lediga platser blir situationen delvis en annan. Uppgifterna om arbetssökande blir nämligen vid matchningen personanknutna antingen i en svarsbild på bildskärmstermial eller i en utskrift på datalista.

I likhet med vad som anges i rapporten anser datainspektionen att en förutsättning för att matchning skall kunna ske är att den arbetssökande ger sitt tillstånd till registrering med ADB av de olika personuppgifterna.

Enligt datainspektionens uppfattning kan därvid ändock uppstå risker för otillbörligt intrång i personlig integritet.

Av rapporten framgår att följande målgrupper är av speciellt intresse i samband med matchningen

- hemarbetande kvinnor
- ungdomar med bristande erfarenhet av arbetslivet
- äldre arbetstagare
- arbetstagare med nedsatt arbetsförmåga
- arbetssökande med lägre utbildning
- ombytessökande.

För att matchningen för personer i dessa målgrupper skall få någon effekt synes det angeläget att de i det föregående angivna uppgifterna registreras om dem.

Datainspektionen bedömer emellertid också att uppgifter om arbets-handikapp, bristande yrkes- eller arbetserfarenhet, brister i utbildning m. m. kan bli särskilt ofta förekommande för just dessa personer och att registreringen av uppgifterna av de registrerade kan uppfattas som otillbörligt intrång i personlig integritet. Detta gäller självfallet även för andra än de här angivna kategorierna när registrering av sådana uppgifter är aktuell.

Riskerna för otillbörligt intrång i personlig integritet synes dock enligt datainspektionens uppfattning kunna undanröjas därest matchningen omges av erforderliga säkerhetsföreskrifter.

I likhet med vad som gäller för AMS' arbetssökandestatistik erfordras sålunda detaljerade regler för beslut om registrering av olika uppgifter och dessas variabler, sättet för överförande av beslutsunderlag till registret, för begränsning av den personkrets som ger rätt handha och ta del av uppgifterna m. m.

Beträffande åtkomsten av terminalinformationen bör säkerhetsåtgärderna för det första omfatta garantier mot otillbörlig åtkomst från utomstående och för det andra begränsning av den interna informationen avseende såväl befattningshavare som informationsmängd. Beroende av val av teknisk utrustning erbjuds i dag olika tekniska lösningar för sådana begränsningar — terminalidentifikation, operatörsidentifikation, olika åtkomstkoder för olika befattningshavare och olika informationsmängd m. m.

Det synes ankomma på AMS och statskontoret att i samband med försöksverksamheten utvärdera olika säkerhetssystem och att i ett fort-löpande samarbete med datainspektionen föreslå lämpliga tekniska lösningar.

Personuppgifterna i samband med matchningen synes vara sekretessbelagda enligt 25 § sekretesslagen (1937: 249). Datainspektionen finner därför att någon personanknuten registerinformation om arbetssökande ej utan dennes samtycke får utlämnas till presumtiva arbetsgivare. Enligt rapporten synes avsikten också vara att matchningen enbart skall utmynna i anvisningar till arbetssökande och arbetsgivare om lämpliga platser respektive arbetssökande.

Liksom platslistorna utgör en form av statistik över lediga platser kan givetvis även arbetsgivare från matchningen erhålla statistik utan personidentifikation över antalet arbetssökande inom olika yrken och regioner.

Gallring av uppgifterna om arbetssökande och lediga platser bör ske successivt så att uppgifterna ej förekommer i personanknuten form sedan arbetssökanden erhållit arbete respektive ledig plats blivit tillsatt.

Enligt 3 § andra stycket datalagen skall i ärenden om personregister beaktas inställningen till registret hos dem som kan komma att registreras. I fråga om AMS' register är det möjligt att från arbetstagarnas organisationer få besked om denna inställning. Organisationerna är visserligen företrädna i AMS' styrelse.

Emellertid finns numera inom LO, TCO och SACO/SR särskilda kommittéer eller motsvarande organ som följer ADB-frågorna. Av de remitterade handlingarna framgår inte hur samrådet med organisatio-

nera i fråga om det tilltänkta registret hittills har anordnats. Datainspektionen har bedömt att tiden i detta remissärende inte medgivit underremiss till organisationerna. Med hänsyn till det anförda vill inspektionen emellertid understryka vikten av att under eventuell vidareutveckling av registerprojektet nära samråd äger rum med de berörda organisationerna. De bör därvid tillhandahållas det underlag som krävs för den svåra avvägningen mellan integritetsskydd och arbetsförmedlingseffektivitet; registrering och utlämning av uppgifter om arbetshandikapp bör därvid särskilt uppmärksammas.

Under ovan angivna förutsättningar anser sålunda datainspektionen att försök med matchning av lediga platser och arbetssökande kan genomföras via ett terminalorienterat databassystem på sätt som föreslås i rapporten.

Efter regeringens eventuella beslut om försöksverksamheten förutsätts en anmälan jämlikt 1 § datakungörelsen (1973: 291) från AMS till datainspektionen om försökens omfattning avseende automatisk databehandling. Datainspektionen kommer därvid att meddela AMS erforderliga föreskrifter i den mån så ej skett i regeringens beslut.

Mikrokort

Mikrokort får anses vara en form av utdata från systemet med platslistor. Eftersom mikrokorten har samma innehåll som platslistorna har datainspektionen ingen erinran mot framtagningen av dem. Den fortsatta bearbetningen och användningen av mikrokort regleras ej av databasens bestämmelser.

AMS' administrativa system

I rapporten föreslås en utredning om samordning av AMS' olika administrativa ADB-system och det föreslagna systemet för arbetsförmedling.

Datainspektionen har den 20 maj 1975 beslutat om tillstånd för de administrativa ADB-system vid AMS som är personregister och som för närvarande används av AMS.

Datainspektionen har ingen principiell erinran mot en sådan samordning — som framför allt synes kunna bli av teknisk natur — men saknar för närvarande underlag för bedömning av dess innebörd från integritetssynpunkt, beträffande säkerhetskrav m. m. Datainspektionen förutsätter att resultaten av en eventuell utredning underställs inspektionens prövning.

Stockholm den 18 november 1975

C. G. Källner

Hans Eriksson

Statistiska centralbyrån (SCB):

I förslaget framhålls mot bakgrund av föreliggande nordiska överenskommelser och målsättningen att vidareutveckla och fördjupa det nordiska arbetsmarknadssamarbetet att det såväl ur arbetsmarknadsmyn-

digheternas, arbetsmarknadsorganisationernas som de enskilda individernas synvinkel framstår som naturligt att undersöka möjligheterna för ett samnordiskt utnyttjande av ADB-tekniken i syfte att öka effektiviteten i den nordiska arbetsförmedlingen. Härvid bör enligt förslaget bl. a. problemet rörande ett system för yrkesklassificering utredas liksom sekretess- och integritetsfrågorna.

Mot bakgrund av den erfarenhet SCB tillägnat sig beträffande uppbyggnad av olika datasystem vill verket i första hand peka på de många svårigheter och problem som är förknippade med att få ett system av den storleksordning som det här är fråga om att fungera på ett tillfredsställande sätt. Inte minst torde aktualiseringen av platsutbudet vara förknippat med problem. Verket anser därför att det vore lämpligt, såsom också antyds i förslaget, att till att börja med sänka ambitionsnivån och låta den föreslagna databanken begränsas till exempelvis vissa yrkesgrupper. En sådan försöksverksamhet kunde därefter bidra med erfarenhetsunderlag och andra lärdomar inför en eventuell fortsatt utbyggnad av systemet i fråga.

Beträffande sekretess- och integritetsfrågorna får SCB hänvisa till sitt yttrande 1976-04-12 (Dnr 72/76) till Nordiska rådet över ett medlemsförslag om en nordisk konvention om gemensamma regler för godkännande av datasystem på ADB som innehåller personuppgifter m. m. (A 472/j). SCB framhåller däri — i här relevant avseende — bl. a. att överföring av data på personnivå bör kunna ske då behov härav föreligger för administrativa organ om detta kan ske med bevarat skydd för den personliga integriteten. SCB vill dock framhålla att det föreslagna systemet om det kommer att omfatta möjlighet till ”matchning” av arbetssökande med lediga platser kan komma att innehålla uppgifter av känslig natur varför betydande krav på skyddsåtgärder i ett eventuellt framtida system måste ställas.

När det gäller ovan nämnda problem rörande ett system för yrkesklassificering får SCB omnämna att ett utvecklingsarbete enligt en överenskommelse som träffats år 1974 mellan de viktigaste intressenterna i Sverige (SYN-projektet) pågår med att åstadkomma en ny standard för klassificering efter typ av sysselsättning (yrke). Denna avser att vara en gemensam standard för olika typer av arbetsmarknadsinformation och sålunda ersätta befintliga klassificeringar, däribland den nordiska yrkesklassificeringen (NYK). I syftet ingår också att pröva möjligheterna att åstadkomma en gemensam nordisk nomenklatur. Kontakter har därför etablerats med de övriga nordiska länderna. Som ett led i de nordiska kontakterna gavs företrädare för SCB och arbetsmarknadsstyrelsen tillfälle att redovisa projektet vid Nordiska arbetsmarknadsutskottets möte 1975-09-18—19 (protokollspunkt 12.1).

Avslutningsvis får SCB i fråga om statistikproduktionens aspekter framhålla att verket inom Sverige har ett samordningsansvar för denna

och därmed skall bevaka att de statistiska synpunkterna tillgodoses avseende material som annan myndighet insamlar för administrativt ändamål. Likaså har SCB ansvar för anpassning av statistiken till rekommendationer av internationella statistiska organ. Verket är sålunda angeläget om att framgent få tillfälle att tillvarata de statistiska synpunkterna och då närmast i samverkan med arbetsmarknadsstyrelsen, som svarar för statistikframställning i Sverige inom här berört område.

Stockholm den 30 april 1976

Statistiska centralbyrån

Ingvar Ohlsson

Per Samuelson

Arbetsmarknadsstyrelsen:

Automatisk databehandling utnyttjas i varierande grad och med olika utformning för arbetsförmedlingsändamål såväl inom Norden som i andra länder. Utvecklingsarbetet inom området har förts fram efter olika linjer och har nått olika långt på olika håll. Det kan därför synas naturligt att möjligheterna att effektivisera det nordiska arbetsförmedlingssamarbetet genom utnyttjande av avancerad teknik i sinom tid studeras. Frågan är emellertid om inte tanken på en utredning av en nordisk databank för lediga platser är för tidigt väckt.

I Sverige har frågan om användning av ADB i arbetsförmedlingen studerats under senare år. Utredningsarbetet har resulterat i dels tillkomsten av ADB-producerade, dagliga listor över lediga platser — ett system som för närvarande är under uppbyggnad — dels prov med åtkomst av information via terminaler. Dessa prov inleds under 1976/77 i mindre omfattning. Samtidigt prövas redigering och distribution av datorlagrad information via mikrofilm (mikrofiche). Utrednings- och utvecklingsarbetet på detta område är alltså tidskrävande.

En utredning om upprättande av en nordisk databank skulle behöva göras allsidig och utgå ifrån de mål som ställts upp för den internordiska arbetsförmedlingen samt kartlägga i vilken grad tekniska resurser bör och kan sättas in för att förbättra måluppfyllelsen. De ekonomiska och organisatoriska konsekvenserna av olika lösningsalternativ måste nog klargöras.

I utredningen skulle vidare behöva ingå en studie av vilka informationsbehov som arbetsförmedlingarna i de olika länderna har vad gäller lediga platser i andra länder. Denna studie krävs för en bedömning av dels vilka urval som bör göras i platsinformationen, dels vilka informationsmedia (t. ex. tryckta listor, mikrofilm eller on linekopplade termi-

nalerna) skulle kunna vara lämpliga. I medlemsförslaget omnämns ett system för yrkesklassificering som ett av de problem som bör utredas. Statistiska centralbyrån i Sverige har sedan ett antal år bedrivit utvecklingsarbete avseende ny svensk yrkesnomenklatur. Enbart detta innebär ett mångårigt arbete. Därtill kommer även andra svåra frågor beträffande informationsinnehållet, exempelvis behov av gemensamma beskrivningsstandards och eventuella kodifieringar för att undanröja de svårigheter som kan uppstå av språkliga orsaker.

De datatekniska förutsättningarna skulle givetvis studeras. En jämförande studie av hur ADB-tekniken utnyttjas — eller planeras bli utnyttjad — för arbetsförmedlingsändamål i medlemsländerna skulle behöva göras. Bland de ytterligare, tekniska aspekter som bör studeras är förutsättningarna för internordisk informationsöverföring via telenätet, t. ex. utvecklingen av ett allmänt samnordiskt datanät. De datatekniska problemen torde för övrigt vara av den storleksordningen att ett relativt långvarigt utvecklingsarbete krävs, innan en mer reguljär verksamhet kan startas. En utredning måste därför beakta tidsaspekter för såväl erforderlig utveckling och prov som praktiskt genomförande.

De i medlemsförslaget omnämnda sekretess- och integritetsfrågorna behandlas i datainspektionens yttrande till rådet. Styrelsen vill därför i detta sammanhang endast instämma i förslagets påpekande att dessa frågor utgör en väsentlig aspekt, i synnerhet för det fall att, utöver information om lediga platser, även uppgifter om platsökande överförs mellan länderna.

Med hänsyn till de olika omständigheter som ovan redovisats, anser arbetsmarknadsstyrelsen att en utredning rörande upprättande av en nordisk databank för lediga platser inte i nuläget bör tillsättas.

Arbetsmarknadsstyrelsen anser det vore lämpligare att i första hand göra en förberedande analys för att klarlägga de faktiska behoven av att ta datatekniken till hjälp i den internordiska arbetsförmedlingsverksamheten. En sådan studie bör även klargöra hur långt utvecklingen i de olika länderna var för sig hunnit med att upprätta datasystem för arbetsförmedlingsändamål och vilka konkreta planer på en utveckling av sådana system som föreligger i respektive land. Härigenom bör det bli möjligt att avgöra vilka reella behov och vilka förutsättningar av tekniskt och ekonomiskt slag som det finns för att under överskådlig tid införa ett internordiskt system. På grundval av en sådan studie bör det vara möjligt att bättre än i dag bedöma om det är realistiskt att starta ett egentlig utredningsarbete i frågan.

Solna den 21 april 1976

Arbetsmarknadsstyrelsen

Bertil Rehnberg

K. G. Waern

Datasamordningskommittén:

Datasamordningskommitténs (DASK:s) arbete har främst varit inriktat på frågor rörande möjligheterna till samordning i databehandlingen mellan olika myndigheter och förvaltningssektorer inom den offentliga, främst den statliga, förvaltningen i Sverige. Däremot har DASK som regel inte behandlat frågor om behovet, utformningen och användningen av ADB-system på enskilda verksamhetsområden. DASK har därför inga synpunkter på förutsättningarna för inrättande av en nordisk databank för lediga platser utan vill för sin del hänvisa till det utredningsarbete som bedrivs av arbetsmarknadsstyrelsen i samarbete med statskontoret rörande möjligheterna att använda ADB i arbetsförmedlingsarbetet.

Stockholm den 13 april 1976

Enligt datasamordningskommitténs beslut

Rune Hermansson

Hans Johanson

Sysselsättningsutredningen:

Sysselsättningsutredningen finner att förslaget är av så speciell karaktär att det är svårt att på nuvarande stadium av utredningsarbetet ta ställning till medlemsförslaget. Med hänsyn härtill avstår utredningen från att yttra sig.

Stockholm den 4 maj 1976

Lars Sandberg

Ordförande

Gustav Persson

Sekreterare

Svenska arbetsgivareföreningen (SAF):

SAF har tidigare i många olika sammanhang betonat vikten av en väl fungerande arbetsförmedling. Det är av stor betydelse att förmedlingsarbetet utförs med för alla parter godtagbara resultat såväl på det nationella som på det internordiska planet. Ett medel för att effektivisera arbetsförmedlingsarbetet är, som SAF också framhållit tidigare, en utökad användning av automatisk databehandling, ADB. SAF finner det mycket angeläget att arbetsförmedlingen får förbättrade möjligheter till effektiva förmedlingsinsatser inom hela den gemensamma nordiska arbetsmarknaden.

Mot denna bakgrund tillstyrker SAF förslaget att låta utreda förutsättningarna för inrättandet av en nordisk databank för lediga platser.

SAF vill särskilt understryka att en snabb, objektiv och så långt möjligt fullständig tillgång till information vid arbetsförmedlingarna om lediga platser även i övriga nordiska länder bör medföra att förmedlingarna långt mer än hittills utnyttjas i samband med internordisk migration. Om en presumtiv migrant vet att han redan på hemortens arbetsförmedling kan få fullödlig information och service ökar givetvis hans benägenhet att utnyttja arbetsförmedlingen. Andelen arbetsökande som beger sig till ett nordiskt grannland, utan att först ha underrettat sig om arbetsmarknadssituationen skulle därigenom minska.

Ett speciellt problem som den föreslagna utredningen om en eventuell nordisk databank måste granska är Europeiska gemenskapens, EG:s, regler om EG-medborgares företräde vid arbetsförmedling. Detta berör förhållandet mellan danskar och övriga nordiska medborgare.

Frågor av mycket väsentlig art, som förslagsställaren också kort berör, är sekretess- och integritetsfrågorna i samband med ADB-register som innehåller personuppgifter. SAF anser att dessa frågor måste ägnas särskild uppmärksamhet av den föreslagna utredningen. Det är av avgörande betydelse att sekretess- och integritetsfrågorna får en för den enskilde tillfredsställande lösning.

Stockholm den 23 april 1976

Svenska arbetsgivareföreningen

Gunnar Lindström

Stellan Artin

Medlemsforslag

om samordning av de nordiska ländernas forskning om samt kartläggning och utnyttjande av havets resurser

(Väckt av Gunnar Helén)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsforslaget

Nordisk industrifond:

Nordisk industrifond skall främja ett effektivare utnyttjande av nordiska resurser för teknologi och industriell utveckling bland annat genom att stödja finansiering av projekt och program som har industriellt intresse i två eller flera av medlemsländerna. Nordiska ministerrådet har fastställt vissa prioriterade insatsområden för fonden. Ett av dessa är resursteknik. Konkreta projektförslag av industriellt intresse inom området havsresursteknik kan därför tänkas erhålla stöd från fonden. De mer allmänna frågeställningar beträffande utnyttjande av havets resurser som tas upp i det aktuella medlemsforslaget bedöms däremot ligga utanför fondens verksamhet och fonden avstår därför att ta ställning till förslaget.

Stockholm den 27 april 1976

För Nordisk industrifond

Rut Bäcklund-Larsson

Nordforsk:

NORDFORSKs arbeider som kjent med nordisk samordning i program- og prosjektform av de nasjonale støtteorgans innsatser innenfor det teknisk-vitenskapelige forskningsområdet. Visse av de temaer medlemsforslaget omfatter berøres av pågående NORDFORSK-samarbeid, men havsressurs-teknikk som sådan inngår for tiden ikke i NORDFORSK-prioriterte innsatsområder.

Medlemsforslaget berører en rekke saker som ikke på en naturlig måte kan sammenføres til en helhet. Det virker derfor ikke umiddelbart innlysende at det bør skapes en samlende nordisk organisasjon for be-

handling av disse spørsmål. Dessuten er den forskningsvirksomhet som antydes i medlemsforslaget, for tiden preget av store ulikheter mht hvert av de nordiske lands målinnretting, organisasjon og ressursinnsatser. Dette medvirker ytterligere til at NORDFORSK stiller seg tvilende til mulighetene for å få i stand et effektivt bredt opplagt nordisk samarbeid, slik som forslaget indikerer. Uten her å gå nærmere inn på sakens enkelte detaljer, vil derfor NORDFORSK anse den utredning som foreslås, som mindre hensiktsmessig.

Samtidig vil NORDFORSK understreke betydningen av at det allerede pågående bi- og multinasjonale samarbeid om havsressursteknikk opprettholdes og gis muligheter for fortsatt fremvekst. Dette samarbeid har ofte en solid forankring i de bestående forskningsmiljøer og har gjennom en organisk, naturlig fremvekst blitt en viktig del av de enkelte lands opprustning på dette området. De nødvendige kanaler for dette samarbeid synes imidlertid allerede å være til stede i den dagsaktuelle situasjon.

Stockholm, 27. april 1976

NORDFORSK

Tore Tysland

Styrets formann

Erling Hagen

Direktør

Nordisk Kollegium for Marinbiologi:

Kollegiet for marinbiologi har till ändamål att främja högre utbildning och forskning i marinbiologi i de nordiska länderna. Kollegiet inrättades 1956 (icke 1965 som medlemsförslaget anger). Kollegiet finner att frågan om kartläggning och utnyttjande av havets resurser, i den mening detta begrepp givits i medlemsförslaget, ligger utanför området för dess verksamhet, varför kollegiet icke finner det motiverat att avge yttrande i frågan.

Kollegiet önskar dock framhålla att den verksamhet det utövar är inriktad på forskningsutbildning och därför icke lämpligen låter sig inordnas under den havsresursproblematik som medlemsförslaget avser. Kollegiet förutsätter att nationella oceanografiska och marinbiologiska instanser kontaktas i ärendet.

Blomsterdalen den 15 mars 1976

På Kollegiets vägnar

Hans Brattström

Generalsekreterare

Nordisk Kollegium for Fysisk Oceanografi:

En samordning af de nordiske landes oceanografiske forskning er allerede etableret gennem de eksisterende nordiske kollegier. Trods de begrænsede økonomiske ressourcer, som stilles til rådighed for kollegierne, har de udviklet et fremgangsrigt samarbejde inden for den oceanografiske forskning. På baggrund heraf kan en yderligere samordning på grundforskningsplan ikke anses for motiveret.

Hvad angår udvinding af havets ressourcer vil kollegiet henlede opmærksomheden på, at Danmark gennem A. P. Møller i et decennium har satsset på olieboringer i Nordsøen, og at man nu i stor skala har påbegyndt lignende boringer i vestgrønlandske farvande.

Det forekommer vanskeligt at realisere en samordning inden for ressourceudvindingen, når man tager såvel de store økonomiske interesser, som her er involverede, som de nordiske landes divergerende synspunkter i betragtning. Danmark og Norge har taget sigte på Vesterhavet, medens Sverige og Finland er interesserede i Østersøen.

Dog findes der et behov for samordning for så vidt angår udvikling og anvendelse af den meget kapitalkrævende teknik. En samordning inden for det teknologiske område kan derfor efter kollegiets opfattelse vise sig at blive frugtbar.

København, den 7. april 1976

P. k. v.

Nils Jerlov

Nordiska samarbetskommittén för internationell politik, inklusive konflikt- och fredsforskning:

Det är väsentligt att havsresursfrågorna uppmärksammas på det nordiska planet, inte minst som ett led i vidare internationell samverkan.

Forskning som syftar till att öka kunskaperna om havets och havsbottens tillstånd, egenskaper och tillgångar bedrivs inom ett flertal vetenskaper. Termen havsforskning har kommit att användas som en sammanfattande beteckning för all den forsknings- och utvecklingsverksamhet som har utforskandet eller utnyttjandet av havsområdena och/eller deras naturresurser som objekt. Det förefaller dock som om denna forskningsverksamhet såväl ämnesmässigt som institutionellt inte ännu är så integrerad som den styrande termen havsforskning antyder.

Samarbetskommittén finner det vanskligt att i detalj ta ställning till föreliggande medlemsförslag, som i många avseenden är oklart formu-

lerat. Det gäller speciellt frågan om vilka havsområden som avses och arten av den kunskap som efterfrågas.

Det synes lämpligt att skilja frågan om samordning av knappa resurser från frågan om kartläggning av havstillgångar.

Det nordiska samarbetet har företrädesvis koncentrerats kring grundläggande frågor inom geovetenskaperna och de naturvetenskapliga ämnesområdena.

Oceanografin och den marina forskningen är under stark utveckling och omvandling. Kostnaderna för forskningsteknologiska investeringar och utvecklingsarbete är betydande. Det ter sig därför ändamålsenligt att bygga upp en nordisk arbetsfördelning vad avser ett samfällt utnyttjande av unik utrustning, instrument och observationstekniker inom tillämpad forskning och fältarbete. Den institutionella grunden för en vidare samordning och utökad programverksamhet är redan tidigare etablerad.

En nordisk kartläggning av världshavens tillgångar och resursproblem överskrider dock dessa gränser. Samarbetskommittén önskar peka på vissa problem som bör beaktas i sammanhanget.

Frågan om existerande tillgångar och utvecklandet av exploaterings-tekniker för att tillgodogöra sig dem kan inte isoleras från de politiska och ekonomiska förutsättningar och konsekvenser som står i samband härmed. De rättsregler och politiska överenskommelser som reglerar verksamheten till havs och i kustområdena liksom f. ö. förutsättningarna för det vetenskapliga studiet av havet har befunnit sig under om-daning en längre tid. Konturerna till nya internationella regleringar har dragits vid sjörättskonferenserna i Caracas, Genève och New York. Genomförandet av dessa regleringar kommer att ta lång tid och generera nya motsättningar och politiska krav samt på sikt öppna nya perspektiv och möjligheter. En inventering som sätter in resursfrågan i ett institutionellt och politiskt perspektiv vill ge ett mer realistiskt men samtidigt dynamiskt perspektiv på havsresursproblematiken.

Samarbetskommittén får vidare hänvisa till den forskning om "de nordiske lande og havens folkerett" som finansierats av kommittén samt till ett specialnummer av tidskriften *Cooperation and Conflict*, no 2/3 1974.

Stockholm den 13 maj 1976

För nordiska samarbetskommittén för internationell politik,
inklusive konflikt- och fredsforskning

Carl-Einar Stålvant
Sekreterare

D a n m a r k**Statsministeriet:**

— — — en fra rigsombudsmanden på Færøerne modtaget skrivelse af 20. maj 1976 fra Færøernes landsstyre (*se nedan*). Det fremgår heraf, at landsstyret har tilsluttet sig forslaget.

Hertil skal *statsministeriet* for sit vedkommende henvise.

København, den 2. juni 1976

P.m.v.

E. b.

Inger Skydsgaard

Fuldmægtig

Fiskeriministeriet:

— — — skal man meddele, at forsknings- og kortlægningsarbejdet vedrørende havenes levende ressourcer allerede nu foregår i et snævert internationalt samarbejde inden for Det internationale Havundersøgelsesråd, de internationale fiskerikommissioner for henholdsvis Nordvest- og Nordøstatlanten samt Østersøen, hvor også de for de nordiske lande vigtigste fiskerier er omfattet. En speciel nordisk samordning herudover synes ikke i øjeblikket påkrævet. Eventuelle overvejelser i så henseende bør efter fiskeriministeriets opfattelse under alle omstændigheder afvente afslutningen af FN's havretskonference, for at behovet kan vurderes i lyset af den kommende retsorden på havet og de følger, denne måtte få for de nordiske landes fiskerier.

København, den 12. maj 1976

P.m.v.

E.b.

Knud Løkkegaard

Handelsministeriet:

Spørgsmålet om et udvidet og fastere nordisk samarbejde især på energiforskningsområdet har siden 1974 været genstand for dybtgående analyser (jf. *NU 1974: 26* Nordisk energisamarbejde og *NU 1975: 30* Nordiskt samarbejde inom forskning, utveckling och teknologiförmedling på energiområdet). Der er under dette arbejde ikke konstateret behov for samarbejde vedrørende efterforskning af potentielle olie- og gasforekomster på de nordiske landes kontinentalsokler, og handelsministeriet finder for sit vedkommende, at der ud fra en ener-

gipolitisk vurdering ikke for tiden er behov for et initiativ som det i forslaget omhandlede.

København, den 2. juni 1976

P.m.v.

E.b.

A. Henriksen

Konsulent

Miljøministeriet, fredningsstyrelsen:

Miljøministeriet er i henhold til lov nr. 285 af 7. juni 1972 (råstofloven) og lov nr. 259 af 9. juni 1971, som ændret ved lov nr. 278 af 7. juni 1972 (kontinentalsokkelloven), ressortministerium for indvinding af råstoffer fra havbunden.

Miljøministeriet, fredningsstyrelsen, har brevvekslet med Danmarks geologiske Undersøgelse (DGU) om sagen, og man vedlægges DGU's udtalelse af 16. juni 1976 (*se nedan*).

I denne anledning skal miljøministeriet, fredningsstyrelsen, meddele, at man kan anbefale det pågældende forslag. Miljøministeriet forbereder for tiden et forslag til en ny råstoflov. Et lovudkast af 28. april 1976 er lagt frem til drøftelse med erhvervet og de berørte offentlige myndigheder m. fl., og dette lovudkast indeholder en bestemmelse om, at miljøministeren forestår en kortlægning af råstofforekomsterne på havbunden og i dennes undergrund efter deres art, mængde og beliggenhed. Et lovforslag ventes fremsat i folketinget i oktober 1976.

På denne baggrund vil fredningsstyrelsen anse det for ønskeligt, at samarbejdet gennem den nordiske maringeologiske kommission udvides til også at omfatte en samordning af den fremtidige kortlægning af havbundens mineralressourcer.

Udnyttelse af havbundens ressourcer foretages af private virksomheder efter tilladelse i henhold til råstoflovens § 9 eller kontinentalsokkellovens § 2. Værdien af sand, grus og sten m. v., som indvindes fra den del af havbunden, udgør formentlig i størrelsesorden 100 miil. kr. årlig.

København, den 8. juli 1976

P. d. v.

Mogens Moe

Fuldmægtig

Undervisningsministeriet:

Som svar på udenrigsministeriets skrivelse af 10. marts 1976 (ØP 2. j.nr.5.F.114.K/806) oplyser undervisningsministeriet, at man har indhen-

tet udtalelse fra Forskningssekretariatet, som har svaret den 24. maj 1976 efter at have forelagt sagen for Statens naturvidenskabelige Forskningsråd og Statens teknisk-videnskabelige Forskningsråd, som ikke kan anbefale medlemsforslaget.

Man vedlægger forskningssekretariatets svar, til hvis indhold man henholder sig (*se nedan*).

København, den 26. maj 1976

P. m. v.

E. b.

Annelise Hauch

Fuldmægtig

Ministeriet for Grønland:

I besvarelse af Departementet for Udenrigsøkonomis skrivelse af 10. marts 1976, j.nr. ØP II, 5.F.114. K/806, vedrørende forslag fra Nordisk Råd om samordning af de nordiske landes forskning vedrørende havets ressourcer, skal man meddele, at der for herværende ministeriums vedkommende ikke synes at være behov for et initiativ af denne art.

For så vidt angår ministeriets ressortområder, varetages samordningen inden for marinbiologi og fysiske havundersøgelser gennem Det internationale Havundersøgelsesråd (ICES) og for Nordvestatlantens vedkommende gennem ICNAF, hvortil kommer det eksisterende samarbejde mellem disse kommissioner tilligemed de kontakter, der opnås på kollegial basis.

For så vidt angår maringeologisk forskning, er en stor del af den geologiske problemstilling vendt mod Canada, med hvilket land der finder samarbejde sted. Da kredsen af maringeologer er lille i forhold til de mange kommunikationskanaler, der findes i Norden, har det altid været let at opnå den fornødne kontakt.

København, den 26. maj 1976

P. m. v.

E. b.

D. Veltzé

Forskningssekretariatet:

I medlemsforslaget er der redegjort for en række nordiske samarbejdsorganer inden for området samt for nordisk samarbejde inden for rammerne af nogle internationale organer. Forskningssekretariatet kan herudover oplyse, at Den internationale Havundersøgelseskommission, som har sekretariat på Danmarks Fiskeri- og Havundersøgelser,

mødes en gang årligt og drøfter international koordinering af de nationale projekter. Desuden mødes nord- og vesteuropæiske fiskeribiologer en gang årligt med henblik på koordinering og udveksling af erfaringer. Endelig kan man oplyse, at der hvert andet år afholdes nordiske fiskerikonferencer med deltagelse af ministre, organisationsrepræsentanter og forskere. Det faktiske forsknings samarbejde inden for det fiskeribiologiske område er dog af ret begrænset omfang.

Forskningssekretariatet har forelagt sagen for statens naturvidenskabelige forskningsråd og statens teknisk-videnskabelige forskningsråd, som ikke kan anbefale medlemsforslaget. Der synes ikke at være et stærkt forskningsmæssigt behov for at intensivere det nordiske samarbejde på området. Et eventuelt intensiveret samarbejde bør og kan efter Forskningssekretariatets opfattelse foregå inden for rammerne af de eksisterende nordiske og internationale organer.

For så vidt angår forslaget om at koncentrere de nordiske ressourcer til en enkelt institution, f.eks. havforskningsinstituttet i Bergen, skal man henlede opmærksomheden på, at der mellem de nordiske farvande er så store forskelle med hensyn til temperatur, strømforhold, saltindhold etc., at en koncentration af forskningen til et enkelt farvand må anses for uhensigtsmæssig.

København, den 24. maj 1976

P. f. v.

E. b.

Ib Terp

Danmarks Geologiske Undersøgelse:

Man kan for Danmarks Geologiske Undersøgelses vedkommende varmt tilslutte sig det fremsendte forslag om en samordning af de nordiske landes forskning om samt kortlægning og udnyttelse af havets ressourcer. Som anført i forslaget er der inden for det maringeologiske forskningsområde etableret et nordisk samarbejde gennem den nordiske maringeologiske kommission. Det må anses for særdeles ønskeligt, at dette samarbejde udvides til også at omfatte en samordning af den fremtidige kortlægning af havbundens mineralressourcer.

København, den 16. juni 1976

Ole Berthelsen

Industrirådet:

— — — oplyse, at vi finder, at den pågældende problemstilling endnu ikke er modnet — jvnf. den igangværende havretskonference i New

York — hvorfor vi finder, at det er for svagt et grundlag på nuværende tidspunkt at tage endelig stilling til medlemsforslagets konkrete indhold.

København, den 4. august 1976

Steen Neerstrand

Føroya Landsstýri:

— — — skal man meddele, at landsstyret kan give forslaget sin fulde tilslutning. Man kan i denne forbindelse henvise til usikkerheden om, hvilken skæbne den forskning, der nu foregår inden for de to internationale fiskerikommissioner ICNAF og NEAFC, vil få ved udvidelser af fiskerigrænserne eller ved gennemførelse af økonomiske zoner for kyststaterne. Også kan landsstyret henvise til den interesse, der udvises for mulige mineralforekomster i den færøske kontinentalsokkel.

Endelig kan man påpege, at spørgsmålet om oprettelse af et nordisk havforskningsinstitut med en fællesnordisk ledelse og et fælles budget er omtalt fra færøsk side under Nordisk Råds 21. session 1973, 2. samling, jfr. s. 1855 n.

Tórshavn, den 20. maj 1976

Atli Dam
Lagmand

Danmarks Havfiskeriforening:

— — — kan Danmarks Havfiskeriforening meddele, at forskning om havets ressourcer, og her tænkes for vort vedkommende specielt på havets fiskeressourcer, da må og bør en sådan forskning høre hjemme i et større internationalt forum. På dette område foregår der allerede en stor forskningsaktivitet med bl. a. kortlægning af havets fiskebestande i Det internationale Havundersøgelsesråd (ICES). De fra ICES udarbejdede rapporter danner bl. a. baggrunden for forhandlingerne i Den nordøstatlantiske Fiskerikommission (NEAFC), hvori deltager 15 medlemslande, heriblandt de nordiske lande.

Med hensyn til de øvrige ressourcer i havet (mineraller, olie, gas m. v.) da er foreningen også af den opfattelse, at et sådant forskningsprogram bør tilrettelægges i en større international sammenhæng.

Esbjerg, i april 1976

P. f. v.
L. Tjørnæs
Formand

Finland**Ministeriet för utrikesärendena:**

FN:s III havsrättskonferens har som uppgift att utarbeta allomfattande en internationell konvention om forskning om och utnyttjande av alla havsområden. Konferensen, som började sin verksamhet år 1973, har ännu inte avslutat sitt arbete. Det är dock redan uppenbart, att kuststaterna i den slutliga konventionen önskar erhålla märkbart utvidgade rättigheter vad gäller forskning om och utnyttjande av havets resurser utanför sina territorialvatten, men inom de ekonomiska zonererna på upptill 200 sjömil. Forskningen om och utnyttjandet av mineralresurserna i det utanför dessa områden belägna internationella havsbottenområdet kommer att underkastas den framtida internationella havsbottenförvaltningen.

Att de nya bestämmelserna för forskning om och utnyttjande av havsområdena betydligt kommer att inverka på olika staters och organisationers möjligheter att bedriva forskning om havets resurser är uppenbart. För tillfället är utforskning av havsvattenområden helt fri utanför de olika staternas territorialvatten. Vad gäller forskning på kontinentalsockeln förekommer det vissa begränsningar som i den nya konventionen ytterligare kommer att tillstramas. Dessutom kommer de ekonomiska zonererna i många fall att sträcka sig utanför kontinentalsockeln.

I enlighet med Nordiska rådets rekommendationer har de nordiska länderna strävat till ett samarbete på havsrättskonferensen även om de inte i alla avseenden har haft likartade intressen. Vad gäller frågan om olika staters rätt att bedriva forskning om havets resurser inom en annan stats ekonomiska zon, har Finlands ståndpunkt varit, att alla stater skall få bedriva havsvetenskaplig grundforskning på havsområden utanför territorialvatten. Däremot skall forskning beträffande utnyttjandet av havets resurser inte bedrivas inom en ekonomisk zon utan vederbörande kuststats tillstånd.

Det är uppenbart att havets resurser kommer att utnyttjas allt mer i och med att människans kunskap om havet och dess resurser ökar och teknologin för utvinning ur havet utvecklas. Inom vissa områden såsom produktionen av energi ur havet, har forskningen endast påbörjats och utnyttjandet kan inledas först om ett antal år.

Med beaktande av den framtida omfattningen av kartläggning av och forskning om havets resurser, samt de höga kostnader som det framtida utnyttjandet av havets resurser medför, anser ministeriet för utrikesärendena det värt att stödja strävandena till en samnordisk planering och samordning av det framtida arbetet. Det är i detta skede

svårt att uppskatta i hur hög grad resultaten av FN:s III havsrättskonferens inverkar på organiserandet av ett dylikt samarbete.

Helsingfors den 4 juni 1976

Ensio Helaniemi
Biträdande avdelningschef

Eero Kekomäki
Byråchef

Ministeriet för inrikesärendena:

Det för Nordiska rådet framlagda medlemsförslaget om koordinering av de nordiska ländernas forskning angående havets resurser samt deras kartläggning och utnyttjande är synnerligen värt att understöda.

Förslaget är rätt omfattande innehållsmässigt, men ett skarpare avgränsat och mer bindande mandat skulle i detta skede knappast vara realistiskt. Kärnfrågorna på FN:s III havsrättskonferens var en rättvis fördelning av havets naturresurser samt problemen i anslutning till naturresursernas utforskning på alla nivåer. Länder med oceankust är i en betydligt bättre ställning jämfört med övriga länder. För ett geografiskt sett ofördelaktigt beläget land som Finland är ett nordiskt samarbete på detta område därför synnerligen viktigt.

Helsingfors den 17 juni 1976

Olli Ojala
Avdelningschef

Tuula Hämäläinen
Planerare

Handels- och industriministeriet:

Medlemsförslaget är så pass allmänt formulerat, att det inte har varit möjligt att i tillräcklig mån få reda på dess innebörd för att i varje detalj kunna fatta ståndpunkt till saken. Det förhåller sig dock så, att varje stat bör själv utföra de geologiska forskningarna inom sitt havsområde. I Finland har det varit Geologiska forskningsanstalten som utfört de aerogeofysikaliska mätningarna på landets hela havsområde och dessutom verkställt allmän kartläggning och på vissa områden detaljerade studier, vilka i viss utsträckning även utförts av bolag. Denna verksamhet kommer att fortgå inom ramen för tillbudsstående medel. Ministeriet anser det varken av behovet påkallat eller ändamålsenligt, att dessa forskningsarbeten skulle koncentreras på utländskt forskningsinstitut, inte minst därför, att Atlantkusten skiljer sig till sina förhållanden rätt radikalt från såväl Bottniska som Finska viken.

Samordning och samarbete har sitt obestridliga värde när fråga är om forskningsmetoder, deras utveckling samt utbytet av forskningsre-

sultat. Detta har handhåfts av den av de nordiska geologiska forskningsinstituten samt vissa andra institut och forskare grundade inofficiellt fungerande Nordiska maringeologiska kommissionen, vilken sammanträder med regelbundna mellanrum efter behovet.

Med hänsyn till vad ovan anförts anser handels- och industriministeriet förslaget inte vara motiverat.

Helsingfors den 31 maj 1976

Eero Rantala

Handels- och industriminister

Urpo J. Salo

Överinspektör

Miljövårdsrådet¹:

Konventionen om skydd av den marina miljön i Östersjön (den 1974 underskrivna Helsingforskonventionen) avser skydd av Östersjön. Den i Helsingforskonventionen skilt nämnda i Gdansk år 1973 underskrivna konventionen om skydd av Östersjöns och Bälthavets fiske och organiska naturresurser reglerar skydd, ökning och utnyttjande av Östersjöns organiska naturresurser. Helsingforskonventionen åter tillämpas för skydd av vatten och havsbotten i östersjöområdets marina omgivning, inklusive deras organiska naturresurser och annat liv i havet.

Enligt miljövårdsrådet bör man i samnordiskt forskningsarbete angående kartläggning och utnyttjande av havets naturresurser eftersträva att skydda haven. Innehållet i Helsingforskonventionen bör alltså beaktas när man anordnar forskningssamarbete beträffande Östersjöns naturresurser på det i medlemsförslaget motiverade sättet.

Regionalt forskningssamarbete angående å ena sidan Östersjöns brackvattenområden och å andra sidan oceaner, som hör till den av Norden bildade geografiska helheten, bör enligt miljövårdsrådet vara ägnat att fruktbart påverka dem båda. Man bör också beakta att forskningsmetoderna genom kartläggning och utnyttjande av havets naturresurser är likadana på alla havsområden, vilket underlättar samarbetet.

Med stöd av det ovan sagda föreslår miljövårdsrådet, att Nordiska rådet med beaktande av Helsingforskonventionens innehåll utreder möjligheterna att samordna de nordiska ländernas forskning om kartläggning och utnyttjande av havets naturresurser.

Helsingfors den 14 oktober 1976

Miljövårdsrådet

Antti Kulmala

Vice ordförande

Ilppo Kangas

Generalsekreterare

¹ Yttrandet översatt från finska.

Helsingfors universitets konsistorium:

Medlemsförslaget behandlar problematiken kring forskningssamarbetet. I förslaget nämns bl. a. att det nordiska samarbetet koordineras av kollegierna för marinbiologi och fysisk oceanografi. Kollegierna har dock till uppgift att fungera som samarbetsorgan för forskarutbildningen och inte att ta ställning till forskning av annat slag. Det förstnämnda kollegiet, Nordiskt kollegium för marinbiologi inrättades redan 1956 (inte 1965). Vad forskarutbildningen beträffar, så är det viktigt att behandlingen av det egna området och dess särdrag grundar sig på en vidare insikt. I detta avseende har det nordiska samarbetet visat sig vara synnerligen fruktbart.

Däremot har forskningen kring havets naturtillgångar kanaliserats längs andra vägar och för Finlands del lett till såväl bilaterala kontakter som till ett hela Östersjön omfattande samarbete. Sålunda har forskningens inriktning på detta område i vårt land lett till, att östersjödistriktet regionalt sett är det centrala forskningsobjektet. Att koncentrera de nordiska resurserna t. ex. till Bergen, är ur finländsk synpunkt därför ett mindre lyckat alternativ.

Helsingfors den 2 juni 1976

Ernst Palmén
Rektor

Jukka Petänen
Biträdande sekreterare

Åbo akademi:

-- -- -- meddelas härmed, att Åbo Akademi ställer sig positivt till förslaget om samordning av de nordiska ländernas forskning om samkartläggning och utnyttjande av havets resurser. Med tanke på att problemen i Östersjön i hög grad skiljer sig från problemen i Nordsjön förefaller det dock kunna bli svårt för ett gemensamt havsforskningsinstitut att avväga resursfördelningen mellan dessa två områden på ett för alla parter tillfredsställande sätt.

Åbo den 4 maj 1976

För Åbo Akademi:

Kurt Nyholm
Rektor

C.-E. Sundman
Förvaltningsdirektör

Turun yliopisto — Åbo universitetet:

I nuvarande världspolitiska läge är det viktigt att också i Finland vidtaga åtgärder i syfte att tillsammans med de övriga nordiska länderna utreda havets naturtillgångar och deras framtida utnyttjande. Kartläggandet av dessa resursers kvantitet, kvalitet samt omfattning och läge borde utföras efter gemensamma planer och lämpligast av en permanent, för alla nordiska länder gemensam forskargrupp. I sitt anförande föreslår riksdagsman Helén, att koncentrationen av de nordiska resurserna till exempelvis havsforskningsinstitutet i Bergen borde övervägas. Ur administrativ synpunkt och enbart med tanke på de nordiska länderna synes en dylik koncentration nog rationell, men det bör tagas i betraktande, att Östersjöområdet både ekonomiskt, biologiskt och oceanografiskt är något olikartat än det atlantiska randområde, där Norge redan har startat en omfattande letning och exploatering av de geologiska naturtillgångarna på havsbotten. Av denna orsak anses det viktigt att i Östersjöområdet inrätta ett regionalt centrum, vars uppgift i främsta rum skulle bestå i kartläggandet av områdets naturtillgångar samt deras speciella karaktär, framför allt med tanke på deras framtida utnyttjande. Detta centrum kunde ev. placeras i Sverige eller Finland.

I syfte att samordna kartläggningen och utnyttjandet av havets naturtillgångar rekommenderar Turun yliopisto tillsättningen av en arbetsgrupp i likhet med den, som tillsattes i Sverige efter 1972 års utredningsbetänkande. I samarbete med de övriga nordiska länderna skulle denna arbetsgrupp utföra grundläggande arbete genom att — särskilt i Östersjöområdet — registrera de hitintills samlade erfarenheterna och iakttagelserna, och samtidigt göra upp planer för en långsiktig verksamhet, vars mål vore skapandet av en ev. för alla nordiska länder gemensam organisation. Genom denna kunde de för administration och forskning tillhandahållna resurserna koncentreras till det i förslaget omnämnda havsforskningsinstitutet i Bergen. De inom de olika staterna grundade subkommissionerna kunde var och en för sig planera utnyttjandet av sitt lands naturtillgångar och hålla centralorganisationen informerad om sina långsiktiga projekt.

Detta system skulle säkerställa det nordiska samarbetet och den mellanstatliga informationen i god tid före fattandet av några som helst avgörande beslut rörande t. ex. utnyttjandet av naturtillgångar på havsbotten.

Med anledning av det ovan anförda tillstyrker Turun yliopisto tillsättandet av en forskningsgrupp eller -kommitté med uppgiften att för

Finlands del utreda möjligheten till koordinering av samarbetet med kartläggningen och utnyttjandet av havets resurser som mål.

Abo den 27 maj 1976

Osmo Ikola
Rektor

Kari Hyppönen
Byråchef

Tekniska högskolan, bergsindustriavdelningen:

I Finland hör den geologiska karteringen av havsbotten till geologiska forskningsanstaltens uppgifter. Det har publicerats översiktskartor (1: 1 000 000) över de utförda undersökningarna i Bottniska viken samt resultat av diverse undersökningar. Neste Oy har deltagit i undersökningarna med tanke på utnyttjandet av eventuella naturtillgångar på havsbotten. All undersöknings- och karteringsverksamhet har skett i intimt samarbete med Havsforskningsinstitutet.

Det i förslaget nämnda nordiska samarbetet sker i detta nu inom ramen för Nordisk Maringeologisk Kommission, som sammanträder med ca två års mellanrum i de olika länderna. På mötena framläggs uppnådda forskningsresultat, program koordineras och det överenskommes om samaktioner. Verksamheten är av samma form, som på de fastlandet berörande geologiska områdena, t. ex. jordarts- och berggrundsgeologi, malmprospektering och gruvverksamhet. Därtill förekommer ett fortlöpande samarbete mellan de nordiska universiteten, högskolorna, forskningsanstalterna, sammanslutningarna på området samt mellan enskilda forskare på alla områden av geologin.

Maringeologin siktar i första hand på att utforska naturtillgångarna på havsbotten. Emedan haven, som omger Norden (Bottniska viken, Östersjön, Atlanten och Norra ishavet), skiljer sig betydligt från varandra, är det även naturligt, att de olika ländernas problem är rätt olika. Dock bör det internationella samarbetet och dess koordinering upprätthållas i tillräckligt stor utsträckning. Tekniska högskolan anser att så sker på ett för alla parter godtagbart sätt inom ramen för NMK.

Hänvisande till det ovan nämnda anser tekniska högskolan, att det ej tills vidare finns anledning till att grunda den i medlemsförslaget föreslagna takorganisationen på ett område där det redan finns en funktionerande samsarbetsinstans.

Otnäs den 20 maj 1976

Paavo V. Maijala
Avdelningsföreståndare, professor

Maaret Djupsjöbacka
Notarie

Svenska handelshögskolan:

Det är ingen tvekan om att havens resurser är och kommer att bli av utomordentligt stor betydelse då nu av allt att döma jordytans tillgångar i fråga om jordbrukspotential och mineraler synes vara på väg att bli överexploaterade. Svenska handelshögskolan finner därför synnerligen önskvärt att intensiv forskning bedrivs rörande våra möjligheter att ekonomiskt utnyttja dessa resurser.

Då havet ju är en i hög grad global företeelse finner högskolan det naturligt att detta forskningsarbete äger rum i FN:s regi. I ett sådant arbete skulle Finland kunna delta i samma utsträckning och på samma villkor som andra stater som saknar direkt kontakt med världshavet.

Beträffande det nu aktuella förslaget att göra havsresursfrågor till föremål för ett internordiskt projekt vill högskolan först och främst ge uttryck åt sin allmänt positiva inställning till nordiskt samarbete och uttala sin tillfredsställelse över att ytterligare ämnesområden för nordisk samverkan kommit till prövning.

Högskolan kan emellertid inte undgå att notera de betydande skillnader i fråga om motivation och intresse för dylika forsknings- och exploateringsprojekt som rimligen måste föreligga mellan de olika nordiska länderna. Sålunda har ju som bekant Norge direkt oceankontakt, som inte endast möjliggör exploatering av de nu aktuella mineralfyndigheterna på kontinentalhyllan utan även framtida forskningsprojekt inom djuphavsområdet, medan å andra sidan Finland är helt hänvisat till de grunda brackvattensområden som uppfyller det baltiska bäckenet. Den i förslaget påtalade omständigheten att intresset för havsforskning i Finland hittills varit begränsat måste mot denna bakgrund anses ganska förståelig.

Svenska handelshögskolan förutsätter att ett samnordiskt forskningsarbete måste utformas så att det inom samtliga nordiska länder upplevs som nyttigt för egna landet. En satsning på djuphavsforskning kan knappast räkna på ekonomiskt stöd från länder som saknar direkt oceankontakt lika litet som forskning rörande förhållanden i Bottniska viken kan räkna med intresse från andra länder än Finland och Sverige.

Det förefaller emellertid rimligt att vissa delar av olika länders havsforskningsprojekt, såsom grundforskning och teknologiskt utvecklingsarbete, är av den art att de kan utgöra ingredienser i ett samnordiskt forskningsprogram. Svenska handelshögskolan finner det angeläget att undersöka i vad mån man kan genomföra ett sådant program för havsforskningen, som dels är vetenskapligt meningsfullt och dels så beskafat att det kan vinna intresse inom samtliga nordiska länder.

På grund härav vill högskolan yrka bifall till det framlagda förslaget

om att utreda möjligheterna att samordna de nordiska ländernas forskning om havets resurser.

Helsingfors den 15 juni 1976

Olof Lindberg
Professor

Vattenstyrelsen¹:

Det viktigaste utnyttjandet av havsbotten inom Finlands havsområden utgör för närvarande grus- och sandtäkt (500 000 m³/a), användning av havsbotten som förlägningsplats för muddringsmassor och dess utnyttjande till forskning. Grus tas mest i havsområden utanför Kotka och Helsingfors. Dessutom har experimentell grustäkt utförts i Skärgårdshavet för att kartlägga grusresurserna. Kommande sommar börjar experimentell grustäkt också i havsområden utanför Björneborg. Man vet, att det finns stora grusresurser i närheten av åsar, som sträcker sig till Finska viken, på Bottenhavets och Bottenvikens åsområden samt i deras omgivning och i någon mån i Ålands kustvatten.

Havsmalmförekomster (järn-mangankonkretioner) har i Finlands havsområden kartlagts i Bottniska viken och Finska viken. Dessutom föreligger spridda uppgifter om malmförekomster annorstädes i östersjöområdet. I Bottenviken har man påträffat de rikaste havsmalmförekomsterna. Underhavsgruvdrift har veterligen bedrivits tidigare i Finska vikens västra del och söder om Åland. Denna verksamhet har dock avstannat. Genom forskning har konstaterats, att det är omöjligt att finna olja på Finlands kontinentalsockel.

Även om Finlands nuvarande möjligheter att utnyttja havsbottens naturtillgångar är ringa, bör Finland bereda sig på att vidare forska rörande förekomsten och utnyttjandemöjligheterna av havsbottens naturtillgångar. Utredningarna bör också omfatta föregripande av konflikter av havsbottens mångsidiga utnyttjande. De som kan å ena sidan uppstå mellan fiske, vattenskydd och forskning och å andra sidan t. ex. mellan gruvdrift. Det må nämnas, att bl. a. järn-mangankonkretioner innehåller utom järn (30 viktprocent och mangan 9 viktprocent) också fosfor (4 %), koppar, krom, bly och andra tunga metaller som mineralhalter.

Såvitt möjligt bör man förhindra att dessa återgår från produktionsprocessen tillbaka till vattenomgivningen.

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

Nordiska rådet har i sitt förslag föreslagit, att de nordiska forskningsresurserna koncentreras till havsforskningsinstitutet i Bergen för att koordinera planeringen av forskning om havsresurser och deras utnyttjande. Vattenstyrelsen finner det nordiska samarbetet ändamålsenligt och nyttigt för ifrågavarande forskningen, men konstaterar att forskningens karaktär och dess utnyttjande är väsentligen olika inom östersjöområdet och nordsjöområdet. För det första är havsbottnens naturtillgångar och naturförhållanden mycket olika. Även i ekonomisk mening är naturtillgångarnas betydelse i Nordsjön mycket större än i Östersjön. Sålunda är det naturligt att Finland närmast är intresserat av forskningen om Östersjöns vikor.

Av dagens viktigaste forskningsarbete må nämnas forskningssamarbetet mellan Finland och Sverige om Bottniska vikens tillstånd samt forskningssamarbetet mellan Finland och Sovjetunionen om Finska viken. Vidare har alla andra nordiska länder utom Norge undertecknat konventionen om skydd av den marina miljön i Östersjön som också omfattar forskningssamarbete. Även Internationella havsforskningsrådet, som inrättats i seklets början, har verkat som ett betydande samarbetsorgan för nordiska havsforskare. Verksamheten har omfattat forskarutbyte, genomförande av forskningsprogram och kommittéarbete. Vidare kan nämnas östersjöforskarnas regelbundna konferenser samt forskningsarbetet inom Nordforsk. Även den s. k. Gdansk-konventionen förutsätter fiskbeståndsforskning av sina medlemsländer.

Det är knappast troligt att Norges behov av forskning om och utnyttjande av havsresurser nämnvärt riktas på Östersjön eller Finlands behov på Nordsjön. Om det ifrågavarande forskningscentret planeras att förläggas till havsforskningsinstitutet i Bergen, torde Finland dra jämförelsevis litet nytta av det planerade samarbetet. Enligt vattenstyrelsen kunde det vetenskapliga samarbetet och undervisnings-samarbetet även i framtiden ske inom ramen för de nuvarande samarbetsorganen och genom att utveckla dem.

Forskningen om det ekonomiska utnyttjandet av havsbottnens naturtillgångar kan inom östersjöområdet bäst genomföras som samarbete mellan östersjöländerna eller inom de till Östersjöns delområde gränsande länderna. Samarbetet skall bygga på de förefintliga och delvis redan för ändamålet avsedda organisationerna.

Helsingfors den 28 maj 1976

Simo Jaatinen
Generaldirektör

Jaakko Mikkola
Vattenförvaltningsrådet

Vilt- och fiskeriforskningsinstitutet:

Beträffande forskningen om havens resurser inskränker sig vilt- och fiskeriforskningsinstitutets verksamhet till undersökningar rörande fisket och fiskbestånden.

Finlands verksamhet på världshaven — i detta fall Atlanten — inom institutets intressesfär inskränker sig till ett jämförelsevis obetydligt sillfiske på Nordatlanten. Institutets verksamhetsområde omfattar sålunda till allra största delen fisket inom Östersjön, i främsta rummet dess norra delar med Finska och Bottniska vikarna.

De undersökningar som vilt- och fiskeriforskningsinstitutet utför koordineras av det internationella havsforskningsrådet (ICES). Det arbete som utförs i internationella fiskerikommissioner (se nedan) grundar sig på det vetenskapliga material som behandlas inom ICES av arbetsgrupper som består av representanter från de olika medlemsstaterna. Verksamheten inom ICES omfattar forskning rörande fiskbestånden, deras livsmiljö samt fiskets utvecklande inom Nordatlanten och därtill angränsande havsområden.

Vilt- och fiskeriforskningsinstitutet har sin egen representant i alla de kommittéer inom ICES som handlägger frågor som ingår i institutets program. För organiserandet, reglerandet och kontrollerandet av fisket i Östersjön har bildats den internationella fiskerikommissionen för Östersjön (IBFC) med stöd av Östersjökonventionen av den 13.9.1973. Kommissionen har avgivit rekommendationer om fiskeregler för Östersjön. Det åligger varje medlemsstat att efterfölja konventionens principer samt att för egen del ta under övervägande förslag som gjorts av övriga avtalsparter. För Finlands och därigenom vilt- och fiskeriforskningsinstitutets del har detta inneburit en betydande utvidgning av forskningsverksamheten.

Efter att Finlands fiskezon 1.1.1975 utvidgats har förhandlingar förts med Sovjetunionen om organiserandet av fisket efter en övergångsperiod om två år. Förhandlingar förs också om utvecklandet av det vetenskapliga samarbetet inom fiskeriforskningen.

Kommissionen för Finska viken grundades 1969 och inom denna har institutet deltagit i utbyte av experter i form av en permanent arbetsgrupp.

Finland deltar också i laxkommitténs för Östersjön (BSSC) arbete, vilket för institutets del innebär en ständig ökning av forskningen inom laxfisket och laxodlingen.

Inom en snar framtid ansluter sig Finland till Nordatlantiska fiskerikommissionen (NEAFC). Detta har aktualiserats på grund av den senaste utvecklingen hos de nordostatlantiska fiskbestånden samt de principer om kuststaternas rätt att tillgodogöra sig naturresurserna som kommit till uttryck vid havsrättskonferensen. Detta innebär, att vilt-

och fiskeriforskningsinstitutet genom internationella havsforskningsrådet ICES tilldelas ökade arbetsuppgifter.

Utforskandet av havets resurser — för vilt- och fiskeriforskningsinstitutets del fiskresurserna — grundar sig på de uppgifter som erhålles rörande fisket och fiskbestånden. För Finland gäller det i främsta rummet att utforska de vattenområden som omger Finland och vilka utgör institutets egentliga verksamhetsfält (Finska och Bottniska vikarna, norra Östersjön). Föremål för undersökningarna är såväl de egentliga havsfiskarterna (lax, strömming, vassbuk, torsk, flundra) som de söt-vattensfiskarter som förekommer i Östersjön.

Beträffande problemet om en omläggning av näringsuttaget från havet genom att fånga organismer i näringskedjornas början kan konstateras, att det för Finlands del inte föreligger behov av någon dylik åtgärd. Fiskresurserna vid Finlands kuster är ännu inte uttömda.

Med stöd av ovanstående anser vilt- och fiskeriforskningsinstitutet, att det för Finlands vidkommande knappast föreligger behov av någon ny organisation för havsforskning. Ifall de nordiska resurserna inom havsforskningen koncentreras till Bergen, såsom föreslagits, är det mycket oändamålsenligt med tanke på utforskningen av de havsområden som omger Finland. Sålunda skulle nyttan av ett sådant institut i Bergen för Finlands del vara synnerligen ifrågasatt.

Helsingfors den 8 april 1976

Veikko Sjöblom

Forskningsinstitutets föreståndare, professor

Magnus Pettersson

Forskare, agr. och forst. kand

Geologiska forskningsanstalten:

Den geologiska kartläggningen och forskningen av havsbotten på Finlands kontinentalsockel tillhör de uppgifter som ankommer geologiska forskningsanstalten. Som ett resultat av den maringeologiska forskningsaktiviteten, som påbörjades i mitten av 1950-talet, har kartor, redovisningar och rapporter utgivits. En generaliserad kvartärgeologisk kartläggning av Bottniska viken har utförts i skalan 1 : 1 000 000 och publicerats år 1970 som två kartblad (Bottenhavet, Bottenviken, kvartära avlagringar). En mera detaljerad kartläggning i skalan 1 : 100 000 har påbörjats i Finska viken och Skärgårdshavet. Förutom karteringsarbete har maringeologiska specialundersökningar utförts i samarbete med Havsforskningsinstitutet. Ytterligare har i samarbete med Neste Ab utförts en utredning av förekomsten av sedimentära bergarter på Finlands kontinentalsockel. Av det ovannämnda framgår, att man i Fin-

land har fäst större uppmärksamhet vid karteringen av havsbotten än vad man i medlemsförslaget omnämner.

I medlemsförslaget har även nordiskt samarbete inom maringeologin omnämnts, men Nordiska maringeologiska kommissionen har icke tillräckligt uppmärksamats. Denna kommission har sedan 1963 (dess företrädare Östersjökommissionen sedan 1951) vart annat eller vart tredje år arrangerat möten där de respektive nordiska länderna redogör för de resultat som har nåtts inom maringeologin samt för utkast till koordineringsförslag. Under det senaste mötet 1974 i Danmark konstaterades att kommissionen utgör ett tillfredsställande samarbetsorgan för Norden. Följande möte kommer att hållas i november innevarande år i Stockholm.

Maringeologisk forskning syftar i första hand till att undersöka nationella råvaruresurser och det är klart att en dylik nationell uppgift tillkommer landets egna forskningsorganisationer. Det är dock naturligt att ett internationellt samarbete inom branschen bör upprätthållas i tillräcklig omfattning.

Geologiska forskningsanstalten anser att det nordiska samarbetet kan fullt ändamålsenligt skötas via Nordiska Maringeologiska kommissionen, framför allt om man tar i beaktande de täta kontakter som fortlöpande upprätthålles mellan institutionerna och forskarna i branschen.

Med beaktande av vad ovan anförts anser geologiska forskningsanstalten att det inte är befogat att upprätta en ny takorganisation på ett område där det redan nu finns tillräckliga nordiska kontakter.

Helsingfors den 24 maj 1976

Herman Stigzelius

Överdirektör

Heikki Ignatius

Geolog

Havsforskningsinstitutet¹:

— — — medlemsförslag är aktuellt och fordrar mycket resurser. Emellertid bör konstateras att det redan förekommer nordiska organ för forskning och undervisning: Nordforsk, Kollegiet för marinbiologi, Kollegiet för fysisk oceanografi och Maringeologiska kommissionen samt annat vetenskapligt samarbete inom ramen för internationella organ. Det förefaller föga motiverat att grunda ett nytt nordiskt organ.

Havsområdena som gränsar till de nordiska länderna hör delvis till helt olika marina intressegrupper såsom Atlanten med dess kontinentalsockel och Östersjön. Havsforskningsinstitutet konstaterar att vårt lands havsforskning och därtill ansluten övrig verksamhet bör i första

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

hand effektivt inriktas på det samarbete som gemensamt planerats och koordinerats av Östersjöstaterna. Vidare anser Havsforskningsinstitutet att det redan väl fungerande bilaterala samarbetet t. ex. mellan Sverige och Finland inom forskning och övrig verksamhet är viktigt, och nyttigt verksamhet som gynnar de intresserade parterna; på detta plan bör samarbetet effektivt fortsätta.

Helsingfors den 11 maj 1976

Aarno Voipio
Överdirektör

Åke Niemi
Tf. avdelningsdirektör

Finlands akademi¹:

Enligt Finlands akademi skall utveckling och koordinering av det nordiska forskningssamarbetet understödvas i syfte att förena de tillgängliga knappa resurserna för att bättre kunna utnyttja tillgängliga forskarkrafter och forskningsmedel i internationell forskning. För Finland är det inte önskvärt, att forskning om havets naturtillgångar enligt medlemsförslaget koncentreras till Bergen, då detta kan rikta forskningen för mycket till oceaner, medan forskningen av Östersjön spelar en viktigare roll för Finland. Oceanens och Östersjöns biologiska problem avviker mycket från varandra. För Finland är det dessutom nationalekonomiskt viktigast att koncentrera sig på forskningen rörande fiskbeståndet och forskningen rörande näringskedjans början är i detta avseende sekundär.

Det finns redan flera både nordiska och internationella samlarbetsorgan, som koordinerar forskningen på detta område mycket ändamålsenligt. Medlemsförslaget tar bristfälligt upp de redan förefintliga organen på området. Enligt Finlands akademi finns det ingen anledning att inrätta en ny permanent takorganisation för koordinering av forskningen då några existerande nordiska naturvetenskapliga kollegier eller Samarbetsnämnden för de nordiska naturvetenskapliga forskningsråden (NOS) borde kunde komma i fråga som ett koordineringsorgan, om mera koordinering anses nödvändig.

Vad gäller utnyttjandet av havets naturtillgångar torde det inte finnas mycket samarbete för närvarande och behov av detta kan uppstå.

Helsingfors den 14 juni 1976

Helge Gyllenberg
Ordförande

Elisabeth Helander
Forskningsdirektör

¹ Yttrandet översatt från finska.

Industrins centralförbund¹:

Det allmänna intresset i världen för havets naturtillgångar har ökat kraftigt under de senaste åren. Strävan att minska avhängigheten av de traditionella råvaruleverantörerna har varit flera kuststaters motiv, när man vidtagit åtgärder för att tillfredsställa råvarubehovet i framtiden delvis av havets naturtillgångar. Strävandena att skapa ekonomiska zoner återspeglar denna riktning. Intresset för havets naturtillgångar inom forskningsverksamheten har också snabbt utbytt mot akademiskt intresse i ekonomisk forskning av praktiska frågor. Det är uppenbart att havets naturtillgångar redan inom den närmaste framtiden kommer att spela en betydande roll inom några områden på världens råvarumarknad.

I Finland är forskningen rörande havets naturtillgångar rätt obetydlig jämförd t. ex. med forskningen i Norge. Detsamma gäller också utnyttjandet av andra naturtillgångar. Skillnaden i storleken av havsområden, som kan utnyttjas ekonomiskt, torde förklara denna skillnad. Med det nya tänkesättet intresserar forskning, kartläggning och utnyttjande av havets naturtillgångar i allt större grad också de länder, som själva inte har sådana naturtillgångar. Så kommer det utan tvivel gå också med Finland.

Forskningsverksamheten i fråga om havets naturtillgångar koordineras redan nu i de nordiska länderna på initiativ av Nordiskt kollegium för fysisk oceanografi och Nordiskt kollegium för marinbiologi. Om det finns områden utanför deras forskningsområden som koordineringen inte når bör man eftersträva att nå dessa redan för att uppnå forskningsresursernas effektiva användning. Detsamma gäller kartläggningen av havets naturtillgångar, som kan räknas som en del av forskningsverksamheten.

Samnordiskt utnyttjande av havets naturtillgångar är ett område, där man tidigare inte har någon erfarenhet. Redan för närvarande kan man dock se, att både Nordsjöns olje- och gasfrågor och fiskefrågor, som är viktiga framför allt för Norge, intresserar också de övriga nordiska länderna.

Industrins centralförbund anser, att det inom Nordiska rådet väckta medlemsförslaget om samordning av de nordiska ländernas forskning om samt kartläggning och utnyttjande av havets resurser skall understödjas.

Helsingfors den 18 juni 1976

Industrins centralförbund

Juhani Ristimäki

¹ Yttrandet översatt från finska.

Ålands landskapsstyrelse:

Under de senaste åren har utvinningen av havets resurser uppmärksammats på internationell nivå inom ramen för ett flertal konventioner. Detta har medfört ökade krav på forsknings- och informationsverksamheten.

Landskapsstyrelsen anser att det bör vara ett nordiskt intresse att snarast möjligt samordna och koncentrera resurserna på detta område och förordar sålunda medlemsförslaget.

Det kan tilläggas, att flera av de i medlemsförslaget nämnda forskningsuppgifterna med fördel kunde genomföras inom ramen för ett nordiskt skärgårdsinstitut.

Mariehamn den 28 maj 1976

Karl Sundblom
Vice LANTRÅD

Carl Storå
Fiskeriintendent

Fiskeriföreningen i Finland:

Enligt Fiskeriföreningens i Finland åsikt kan det föreslagna projektet vara väl ägnat att stärka och effektivera forskningsarbetet ifråga om de marina naturtillgångarna i Norden. Med tanke på att de i många fall speciellt inom Östersjöbäckenet särpräglade förhållandena i Norden, kan det också i fråga om internationellt samarbete innebära en rationalisering att forskningen inom Norden är väl koordinerad och samarbetet väl utbyggt och effektivt.

Då projektet byggs ut bör uppmärksamhet fästas, utom vid i förslaget nämnda organ, även vid det nordiska samarbete som redan sker inom bl. a. Internationella havsforskningsrådet (ICES) och Nordforsk.

I förslaget har hänvisats till en centralisering av de nordiska resurserna för utforskande av de marina naturtillgångarna t. ex. till havsforskningsinstitutet i Bergen. Till denna del konstaterar Fiskeriföreningen i Finland att Östersjön och dess vikar på grund av dess brackvattenmiljö utgör ett område avskilt från de övriga havsområdena på norra halvklotet. Fiskeriföreningen anser därför att forskningen för Östersjöns vidkommande bör koncentreras till något forskningsinstitut verksamt inom Östersjön.

Synnerlig vikt bör fästas vid den betydelse de levande naturtillgångarna dvs. främst havens produktion av äggviteämnen har för livsmedelsförsörjningen i de nordiska länderna. Oberoende av hur havens övriga

naturresurser utnyttjas måste denna havens produktion tryggas för rationellt utnyttjande också i framtiden.

Helsingfors den 31 maj 1976

För Fiskeriföreningen i Finland

Rauno Kostainen

Bitr. ombudsman

Henrik Backman

Fiskeribiolog

Finlands sjömans-union:

Som ett led i den allmänna världsutvecklingen med en snabb befolkningsökning, har intresset för havet såsom en direkt eller indirekt försörjningskälla för jordens befolkning blivit mera än tidigare aktuell. Både nationellt och internationellt är frågan om utnyttjande av havets produktion av näringsämnen och utvinnande av mineraler och olja högaktuell. För kuststaternas del vill man inte endast bevara nuvarande fördelar utan även utöka dem ifråga om utnyttjande av havets resurser. Länder vilka inte har tillgång till havsstränder har även kommit med för att bevaka och kräva nyttjanderätt till havens och framförallt till oceanernas produktion. Inom ramen för FN:s havsrättskonferenser har frågan om en helhetslösning av nyttjande av havsresurserna även diskuterats.

För att kunna utnyttja havens produktion av näringsmedel samt tillvarata ej förnyelsebara naturresurser såsom olja, naturgas och mineraler behövs vetenskaplig forskning på området. Denna forskning bedrivs i detta nu internationellt av vissa av FN underställda organisationer och nationellt av respektive länders havsforskningsinstitut. Till frågan om en samordning av de nordiska ländernas forskning om samt kartläggning och utnyttjande av havets resurser, samt en koncentring av forskningen till Norges havsforskningsinstitut i Bergen ställer sig Finlands sjömans-union i princip positiv. Finska staten borde få utnyttja en del av de naturresurser som erhålls genom denna forskning. Som vägande skäl till en koncentring anser vi vara att ökade krav på forskning föreligger och genom en samordning kan kostnaderna för forskningen nedbringas. Vid en koncentration av havsforskningen i Norden får inte vårt lands nuvarande forskningsinstitutioners t. ex. Havsforskningsinstitutets och Vilt- och fiskeriforskningsinstitutets kapacitet och resurser begränsas, utan tvärtom borde de ökas bl. a. därför att Finlands undertecknande av konventionen rörande fisket och

bevarande av de levande tillgångarna i Östersjön och Bälten förutsätter detta.

Vår organisation, i vilken även yrkesfiskarna är representerade är i första hand intresserad av havsforskningens resultat till fromma för yrkesfiskarna. Helheten i havsforskningen får därmed inte förbigås. Sjömans-Unionen förutsätter att en del forskning kunde bedrivas vid ett på Åland eventuellt inrättat skärgårdsinstitut. Såväl boendemiljön som livsbetingelserna för skärgårdsbefolkningen är även viktiga forskningsobjekt.

Helsingfors den 7 juni 1976

Suomen merimies-unioni — Finlands sjömans-union r. y.

Robert Herdin
Sekreterare

Håkan V. Sundqvist
Fiskarombudsman

N o r g e

Fiskeridepartementet:

Norge har når det gjelder kartlegging og utnyttelse av havets levende ressurser deltatt aktivt i internasjonalt samarbeid i internasjonale organisasjoner hvor også de andre nordiske land deltar.

Internasjonalt samarbeide om havundersøkelser, spesielt vedrørende fiskeriresurser og miljøfaktorer har lang tradisjon og det var nordisk samarbeide som i 1902 ledet til opprettelse av Det Internasjonale Råd for Havforskning (ICES). Alle de nordiske land er medlemmer av ICES og noe spesielt initiativ for å styrke nordisk samarbeide, hva angår utforskning av fiskeriresurser og tilgrensende oppgaver, synes lite aktuelt utenom dette Råd.

Innen forskning i fysisk oceanografi, marin biologi og marin geologi er det rimelig å bygge på et samarbeide gjennom De nordiske kollegier og utvikle dette videre. Den direkte kontakt mellom forskerne som en her har etablert, bør uten tvil fortsatt støttes og få anledning til å utvikles videre. En finner det mest hensiktsmessig at dette arbeidet i Norge koordineres gjennom Norsk oseanografisk komite, hvor samtlige marine forskningsinstitutter er medlemmer. NOK har også ansvar for koordinering av det internasjonale samarbeidet gjennom Intergovernmental Oceanographic Commission (IOC). De nordiske lands delegasjoner har gjennom NOK etablert kontakt og et utstrakt samarbeide for saker som faller under dette organ.

Når det gjelder spørsmålet om en samordning om utnyttelse av ha-

vets levende ressurser, kan nevnes at Kommisjonen for fiske i det nordøstlige Atlanterhav (NEAFC) årlig vedtar omfattende reguleringer av fisket i det nordøstlige Atlanterhav. I dette arbeidet deltar de nordiske land. Saker som behandles i NEAFC blir i stor utstrekning drøftet i Nordisk kontaktutvalg for fiskerispørsmål.

Fiskeridepartementet finner at de nevnte organer dekker det behov en har for samordning av de nordiske lands forskning, kartlegging og utnyttelse av havets levende ressurser.

Oslo, 13. mai 1976

Etter fullmakt
G. H. Gundersen

Trond S. Paulsen

Fiskeridirektoratets havforskningsinstitutt:

Internasjonalt samarbeide om havundersøkelser, spesielt vedrørende fiskeriressurser og miljøfaktorer har lang tradisjon og det var nordisk samarbeide som i 1902 ledet til opprettelse av Det Internasjonale Råd for Havforskning (ICES). Alle de nordiske land er medlemmer av ICES og noe spesielt initiativ for å styrke nordisk samarbeide, hva angår utforskning av fiskeriressurser og tilgrensende oppgaver, synes lite aktuelt utenom dette Råd.

Innen forskning i fysisk oceanografi, marin biologi og marin geologi er det rimelig å bygge på et samarbeide gjennom De nordiske kollegier og utvikle dette videre. Den direkte kontakt mellom forskerne som en her har etablert — bør uten tvil fortsatt støttes og få anledning til å utvikles videre. En finner det mest hensiktsmessig at dette arbeidet i Norge koordineres gjennom Norsk oseanografisk komite, hvor samtlige marine forskningsinstitutter er medlemmer. NOK har også ansvar for koordinering av det internasjonale samarbeidet gjennom Inter-governmental Oceanographic Commission (IOC). De nordiske lands delegasjoner har gjennom NOK etablert kontakt og et utstrakt samarbeide for saker som faller under dette organ.

Havforskningsinstituttet vil derfor foreslå at et eventuelt nærmere nordisk samarbeide blir kanalisert gjennom NOK.

Bergen, 5. april 1976

Gunnar Aase

Sven de Lange

Norsk undervannsinstitutt:

Da Norsk undervannsinstitutt nettopp er opprettet av NTNF og Det norske Veritas for å drive forskning på deler av dette området, tillater jeg meg vedlagt å oversende Dem en kort betenkning om instituttet (*se Bihang*).

Oslo, 20. april 1976

For Norsk undervannsinstitutt

Bjørn Vedeler
Instituttssjef

BIHANG

Kortfattet betenkning om Norsk undervannsinstitutt (NUI):*1. Innledning*

Utnyttelsen av Norges lange kystlinje og av kontinentalsokkelen krever undervannsarbeide. I overskuelig fremtid vil dette arbeide være avhengig av både dykkere og avansert undervannsteknologi. Dykkere er en meget utsatt yrkesgruppe, de har i Nordsjøen i dag gjennomsnittlig en prosent sannsynlighet pr. år for å omkomme. Skal aktivitetene i fremtiden kunne foregå på en sikkerhetsmessig og økonomisk forsvarlig måte, må vi redusere risikoen for ulykker, mislykkede operasjoner og økonomisk tap, og unngå dårlig forberedte hastverksoperasjoner i sjøen. Følgende forutsetninger må da være tilstede:

- Dykkerne må være fysisk og psykisk skikket og ha grundig skoleing samt dokumenterte kvalifikasjoner i både dykkerteknikk og bruk av aktuelt operasjonsutstyr.
- Det må bare benyttes førsteklasses, sertifisert utstyr som gjennomgår regelmessig vedlikehold og kontroll.
- Før nye metoder og teknikker anvendes på feltet, må alle prosedyrer være utprøvet og innøvet under mest mulig realistiske forhold, men under full kontroll og i beskyttede farvann.
- Dykkerne må være understøttet av effektivt beredskap som muliggjør øyeblikkelig assistanse av mennesker under trykk.

Det synes klart at forutsetningene bare kan oppfylles hvis vi disponerer et godt medisinsk/teknisk miljø og nødvendige tekniske hjelpemidler for trening av personell og utprøvning av utstyr, samt forskningsmuligheter for å holde det faglige nivå tilstrekkelig høyt.

Det norske Veritas er i sin kontrollvirksomhet avhengig av alle metoder for undervannsoperasjoner, og tok i 1971 opp til vurdering om vi her i Norge burde ha et laboratorium for simulering av havmiljø. På basis av studier i utlandet utarbeidet vi et skissemessig utkast til et slikt laboratorium som utgangspunkt for videre diskusjoner.

2. NLSH-prosjektet

Selve idéen og dette utkast vakte såpass stor interesse på mange hold, at det høsten 1972 ble besluttet å gjennomføre et forprosjekt med tittelen

Norsk laboratorium for simulering av havmiljø. Prosjektet ble finansiert ved penger eller arbeidsinnsats fra Det norske Veritas, Norsk hydro, Sjøforsvaret og NTNF, og ble ledet av en bredt sammensatt styringsgruppe fra 8 organisasjoner. Selve prosjektet ble utført av tre sivilingeniører på full tid. Prosjektgruppen kontaktet en lang rekke kontrollerende vitenskapelige og industrielle organisasjoner både i Norge og i utlandet for å finne ut hvilke felter det syntes å være størst behov for å få dekket, og har også besøkt en rekke undervannsinstitutter i utlandet. Konklusjonen av forprosjektet var at vi i Norge trenger en meget kraftig økning av aktivitetene på følgende felter:

Hyperbarmedisin og dykkerfysiologi

- Medisinsk evaluering av dykkere
- Medisinsk og operativ behandling under trykk
- Hyperbarmedisinsk/fysiologisk forskning
- Arbeidsstudier med instrumenterte dykkere
- Etablering av sikkerhetsforskrifter og behandlingsprosedyrer
- Hyperbarmedisinsk statistikk

Opplæring og sertifisering

- Samarbeide med dykkerskoler om bruk av spesialutstyr
- Spesialopplæring innen bruk av utstyr for undervannsoperasjon
- Kontroll av dykkernes kompetanse
- Undervisning innen hyperbarmedisin/fysiologi
- Undervisning innen undervannsteknologi og instrumentering.

Teknisk forskning og utvikling/utprøving av

- Dykkerutstyr
- Målesystemer og dataoverføringssystemer
- Fjernstyringssystemer
- Prosesskontrollsystemer
- Robot- og manipulatorsystemer
- Elektriske og hydrauliske kraftsystemer
- Kommunikasjons- og navigasjonssystemer
- Undervannsfarkoster og klokker
- Undervanns produksjonssystemer
- Montasje- og reparasjonsmetoder
- Langtidsmiljøprøver av instrumenter og materialer.

Mange oppgaver, både av medisinsk og teknisk art kan best løses i trykk-kammer i et laboratorium på land.

Andre oppgaver må løses i naturlig havmiljø. For prøver i sjøen er Norge i en nesten enestående situasjon i Europa med sine dype, rene og beskyttede fjorder. Dette er i seg selv et meget viktig konkurransemoment for industrielle prøver. Det finnes bare ett sted til i Europa der man har et anlegg som trekker fordel av lignende forhold, nemlig ved UEG-Trials i Skottland. Maksimaldybden her er imidlertid ca. 200 m.

3. Norsk undervannsinstitutt

Vi fant at det påtenkte spesiallaboratorium burde disponere muligheter for prøving av større gjenstander både i sjøen og ved simulering i kammer på land. Prosjektet ble derfor omdøpt til Norsk undervannsinstitutt, Konseptvalget kom man frem til gjennom sammenlignende

studier av en rekke forskjellige løsninger som alle kombinerte kammer på land og prøvemuligheter i sjøen. Det endelige valg inneholder imidlertid et mobilt sjøanlegg som kan tenkes benyttet ut fra ulike landbaser. Dette konsept fremgår av fig. 1. Som første byggetrinn tenker man seg en fast landbase inneholdende et trykk-kammer-kompleks med alle nødvendige systemer for livsunderhold, sikring, instrumentering etc., samt verksteder, kontorer, dykkerrom etc. Videre tenker man seg en mindre båt, for eksempel en utrangert ferje utstyrt med vinsj og et mindre dykkersystem for mindre sjøprøver og dykkertrening. Som 2. byggetrinn tenker man seg en større spesialfarkost av Katamarantype utstyrt med tyngre kraner og en nedsenkbar plattform for mer omfattende prøver på større dyp.

Helt fra første stund pekte Bergen seg ut som det beste sted for NUI på grunn av at man her har:

- Sjøforsvarets base på Haakonsværn med landets eneste skole for yrkesdykkere,
  - Universitetet i Bergen, hvor Medisinsk fakultet ønsker å arbeide med hyperbarmedisin,
  - Fiskeridirektoratets havforskningsinstitutt,
  - Christian Michelsens institutt,
- samt at man har kort vei til Nordsjøfeltene og dype beskyttede fjorder i nærheten.

Prosjektarbeidet har resultert i to rapporter. Den første som kalles *Forstudie-NLSH*, var ferdig høsten 1973. Den behandler hele konseptet. Da det imidlertid viste seg vanskelig å få tilstrekkelig støtte for dette, ble det utarbeidet en tilleggsrapport som bare omfatter et meget sparsomt 1. byggetrinn med bemanning 25 personer og investering ca. 13,5 mill. kr. Denne rapport forelå i mai 1974, og kalles *Instilling-NUI 1974*. Med utgangspunkt i disse rapporter har Stortinget gitt Forsvarsdepartementet anledning til å stille en tomt ved Hestviken i Bergen til disposisjon for formålet.

4. NUI etableres

Det er de to nevnte rapporter som dannet grunnlaget for at Det norske Veritas og Staten ved NTNf i 1975 gikk sammen om å realisere NUI's første byggetrinn, med 50 % hver. Et nytt interimstyre har vært i virksomhet siden sommeren 1975. Dette interimstyret har medlemmer fra Sjøforsvaret, Akergruppen, Oljedirektoratet, Statoil, Miljøverndepartementet, Norsk hydro og Det norske Veritas. Man har nå kommet frem til enighet om innstillinger vedrørende organisasjonsform, investeringsramme, daglig leder, bemanningsplan og to hovedtyper av bygninger og utstyr.

Organisasjonsform

NUI er ment å være en forsknings- og serviceorganisasjon med ideelt formål. Instituttet skal likevel drives etter sunne, forretningsmessige prinsipper, og et eventuelt overskudd skal gå inn i grunnfondet for styrkelse av målsettingen. Man har utarbeidet statutter for stiftelsen NUI og formålsparagrafen lyder:

''Norsk undervannsinstitutt har til formål å virke for sikkerhet ved undervannsoperasjoner ved å drive forskning, utvikling og beredskaps-

oppbygging innen undervannsteknikk og hyperbarmedisin/fysiologi slik at Institusjonen med sine ressurser kan bidra med utprøving, rådgivning, hyperbarmedisinsk behandling, undervisning og annen oppdragsvirksomhet i forbindelse med undervannsaktiviteter, og således aktivt medvirke til at denne virksomhet kan foregå på et faglig høyt nivå og sikkerhetsmessig på en forsvarlig måte.”

Investeringsramme og bemanning

Interimstyret er kommet til at det ambisjonsnivå og den økonomiske ramme som var trukket opp i Innstillingen av 1974 var for lavt. Man gikk derfor inn for at den økonomiske ramme burde heves til ca. 20 mill.kr. og planene tilpasses en bemanning på ca. 40 personer i 1979. For å kunne oppfylle målsettingen, må man ha et team som består av både medisinerere, ingeniører og dykkerekspertter samt flere andre utdannelseskategorier.

Bygningsutkast

Med dette nye ambisjonsnivå var det nødvendig å lage en helt ny bygningsmessig løsning. På fig. 3¹⁾ er vist tomten i Gravdal med utkast til bygninger for 1. byggetrinn. Man har en større prøvehall med hyperbariske kammer og maskineri, og en øvre kontorbygning med de nødvendige spesialrom. Totalt bruttoareale er anslått til ca. 2400 m².

Hyperbarisk kammersystem

Det hyperbariske anlegget er tenkt å omfatte fire kammer som anndet på fig. 4. To er oppholdskammer innredet for metningsdykking eller medisinsk behandling. Det tredje er et slusekammer med dusj og toilett, og det fjerde og største kammer et våtkammer som kan fylles helt eller delvis med vann fra et basseng. Dette vannet kan varmes eller kjøles mellom -1°C og 32°C . Alle kammer skal dimensjoneres for 500 m vannsøyle.

Fremdriftsplan

Før man kan begynne å bygge, må alle formaliteter være ordnet med alle relevante myndigheter. Vi regner imidlertid med å starte byggingen sommeren 1976. Selve byggeperioden vil antakelig bli ca. et år.

Leveranse av et hyperbarisk kammersystem av denne type tar idag ca. 20 måneder etter bestilling. Før man bestemmer seg for leverandør, vil det imidlertid være nødvendig med spesifikasjonsdiskusjoner og forhandlinger.

Alt i alt regner vi derfor med at hele anlegget vil kunne være driftsklart høsten 1977.

Instituttet vil ta sikte på å dekke spesialfelter som ikke er tatt vare på av andre institusjoner eller bedrifter. Det vil for løsning av sine oppgaver være helt avhengig av aktivt inngrep med større miljøer innenfor forskning, forvaltning og produksjon. NUI er ment å skulle bli et verdifulle supplement til, og ikke en konkurrent for disse miljøer.

Målet er at vi i fellesskap skal bygge opp kompetanse og beredskap for å åpne de muligheter som sokkel- og havområdene rundt oss gir, uten å spille hasard med liv, miljø og verdier forøvrig.

¹ *Här ej tryckt.*

Norges industriforbund:

Norges industriforbund er for sin del ikke tilstrekkelig godt orientert om situasjonen innen norsk havforskning til å gi noen uttalelse om hvorvidt det kunne være hensiktsmessig å utrede noen generell samordning av de nordiske lands forskning på dette området.

Imidlertid vil vi peke på at utforskningen av hav og havbunnen påkaller almen internasjonal interesse. For Norge, med sitt store havområde og sin store kontinentalsokkel, kan det være av større faglig betydning å samarbeide med nasjoner utenfor Norden. En vurdering av internasjonalt samarbeide for Norge bør derfor ha en bredere ramme enn bare det nordiske.

Det kan være mere aktuelt å ta opp nordisk prosjektsamarbeide om forskning på problemer av felles interesse, f.eks. forurensning av havområder som grenser til flere nordiske land, uten at en dermed har generell samordning som forutsetning.

Oslo, 18. mars 1976

Norges industriforbund

Jan Didriksen

Norsk petroleumsinstitutt:

Forskning, kartlegging og utnyttning av havets ressurser vil utvilsomt falle kostbart og kreve store andre ressurser, f.eks. med hensyn til teknisk innsikt. Det er derfor naturlig å reise spørsmål om et internasjonalt samarbeide på dette felt, om enn ikke spesifisert innenfor Norden hvor de naturlige forutsetninger er ganske ulike.

Vi mener det er viktig å skjelne mellom aktiviteter innenfor og utenfor nasjonale områder. Knyttet til forhold innenfor nasjonale områder vil lett nordiske tiltak kunne komme til direkte eller indirekte å virke som et press overfor en nasjonal politisk problemstilling. Det er nok å henvise til den forsiktighet norske myndigheter legger opp til når det gjelder våre oljeressurser.

På en annen side har man de internasjonale områder hvor det arbeides for å gi De forenede nasjoner en overhøyhet. Det vil her kreves både forskning og kartlegging hvor det er naturlig med et internasjonalt samarbeide. Både når det gjelder forskning, kartlegging og anvendt teknikk, er det rimelig at man f.eks. i Norge vil være sterkt interessert i å ta del for å trekke nytte av internasjonale aktiviteter og i håp om å kunne tilføre disse noe.

I den grad det gis mulighet til regionale grupperinger om forskning, kartlegging og utnyttelse, er det klart at et nordisk samarbeide er aktuelt.

Det vi her har gitt uttrykk for må ikke tolkes dithen at vi stiller oss negative til et samarbeide fra sak til sak, hvor det etterhvert vil melde seg en rekke oppgaver, dessuten generelt i den utstrekning spørsmål ikke relateres spesielt til norsk område.

I medlemsforslaget synes helt uteglemt at vi i Norge har Norsk institutt for undervannsteknologi hvor både Den norske stat og Det norske Veritas er sterkt engasjert. Det er ellers formodentlig riktig at Norge i Norden hittil har satsset mest på dette felt, naturlig nok med sin lange kyst og sine tradisjoner når det gjelder havet.

Oslo, 27. april 1976

Norsk petroleumsinstitutt

Eiler Holtermann

Norges fiskarlag:

For så vidt gjelder spørsmålet om et nordisk samarbeid i den marin/biologiske forskning og utnyttelsen av ressursene i havet, er det allerede utviklet et meget omfattende samarbeid gjennom Kommissjonen for det nord-østlige Atlanterhav (NEAFC). En vil anta at noe ytterligere nordisk samarbeid på dette område neppe vil være av noen interesse sett fra norsk synspunkt. Det anbefales imidlertid at uttalelse om dette innhentes fra Havforskningsinstituttet.

En finner ikke grunn til å uttale seg om et nordisk samarbeid innenfor havressursproblematikken generelt.

Trondheim, 18. mars 1976

Norges fiskarlag

Arnulv Midtgaard

Steinar Sandvik

S v e r i g e

Sjöfartsverket:

SjöV är i princip positivt till förslaget att utreda möjligheterna att samordna de nordiska ländernas forskning om samt kartläggning och utnyttjande av havets resurser.

En nödvändig förutsättning för samordning av havsresursfrågorna mellan de olika nordiska länderna synes dock vara att frågorna först är samordnade inom de enskilda länderna. För Sveriges vidkommande bör därför de beslut som kan bli följden av förslagen från "Organisationskommittén för havsresursfrågor" först avvaktas innan ställning tas till hur samordningen mellan de nordiska länderna bör ordnas.

SjöV vill även erinra om att den del av havsresursproblematiken som närmast faller inom SjöV ansvarsområde, nämligen sjökartläggningen, till viss del redan är samordnad mellan de nordiska länderna. Inom ramen för den Internationella hydrografiska organisationens verksamhet bildades nämligen år 1928 "Nordens hydrografiska förbund" som är en sammanslutning av samtliga nordiska länders sjökartechefer. Förbundet sammanträder i princip en gång om året under ca en vecka varvid diverse sjökartlägningsfrågor av gemensamt intresse behandlas.

Norrköping den 23 april 1970

Lennart Johansson

F. Hallbjörner

Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI):

SMHI vill starkt understryka betydelsen av en kraftig satsning på forskning om havet och utnyttjandet av dess resurser. Den i förslaget omnämnda utredningen rörande inrättandet i Sverige av en delegation för havsresurser bör påskyndas. Det bör härvid framhållas att för ett på lång sikt rationellt utnyttjande av havets resurser bör inte enbart prospekterings- och utvinningsaspekterna studeras; i lika hög grad bör forskningen inriktas på grundläggande oceanografiska förhållanden, både generella fenomen som vågors och strömmars inverkan på transport- och sedimentationsprocesser i havet, och lokala betingelser t. ex. ström-förhållanden och skiktningvariationer inom ett visst havsområde. Sådana oceanografiska förhållanden är av betydelse såväl för vissa havsresursers förekomst och geografiska fördelning som för exploateringsföretag o. d. Oceanografiska baskunskaper krävs även för bedömningar av miljöeffekterna i samband med exempelvis marin olje- och gasutvinning, grustäkt m. m. Till havsresursforskningen bör även räknas framtagandet av mät- och prognosmetoder, bl. a. avseende havets tillstånd (vågor, strömmar, isförekomst m. m.), som är av direkt betydelse för operationer till havs. Prognoser rörande spridning av föroreningar

i händelse av oljeläckage o. d. måste också utvecklas för att ingå i en katastrofberedskap, avseende övervakningen av vissa exploateringsföretag, vilka kan medföra stora föroreningsutsläpp. Som framgår av nyss anförda exempel omfattar havsresursforskningen bara inom det fysikaliskt oceanografiska vetenskapsområdet ett flertal aspekter som samtliga bör beaktas även i begränsade projekt av exempelvis utvinningsteknisk karaktär.

SMHI har i olika sammanhang framhållit vikten av internationellt samarbete på havsforskningens område och deltar även i sådant samarbete, såväl interbaltiskt — t. ex. inom expertgruppen för Östersjöns vattenbalans — som nordiskt, genom deltagande i finsk-svenska kommittén för Bottniska viken och dansk-svenska öresundsvattenkommittén. Nämda former av samarbete, som motiverats av den geografiska samhörigheten kring ett vattenområde av gemensamt intresse, har i stort sett givit positiva erfarenheter.

Vad gäller förutsättningarna för ett nordiskt samarbete på hela området för havsforskningen kan konstateras att ett havsområde som direkt berör samtliga nordiska länder saknas. Så torde exempelvis frågor rörande Östersjön främst vara av intresse för strandstaterna. De delar av havsresursforskningen som är knutna till ett bestämt havsområde, t. ex. undersökningar av kartläggande karaktär, torde därmed vara mindre intressanta för ett allnordiskt samgående.

Beträffande forskningsområden med en mer generell tillämpning t. ex. utvinningsteknik, kan ett samarbete på bredare bas motiveras, även om nationella särintressen också torde förekomma inom dessa forskningsområden. Ett sådant, mer tekniskt inriktat, samarbete får dock inte innebära att sambandet med de oceanografiska baskunskaperna undanskymas.

Principiellt anser SMHI dock att det nordiska samarbetet inom havsresursforskningen, liksom inom havsforskningen i allmänhet, bör intensifieras, speciellt vad gäller informationsutbytet rörande pågående och planerade projekt. Såsom framförts i det föregående torde dock motiv saknas för en mer genomgripande samordning av de nordiska insatserna inom hela det fält som havsresursforskningen representerar. SMHI vill därför bestämt avstyrka en koncentration och uppbindning av resurser till en för Norden gemensam permanent havsforskningsinstitution belägen i Bergen, såsom framkastats i föreliggande medlemsförslag. Då den för Sverige centrala havsresursforskningen är knuten till Östersjön—Kattegatt—Skagerrak vore en lokalisering av resurserna till Bergen olycklig ur svensk synpunkt. En lämpligare väg är enligt SMHI:s uppfattning att samarbetet praktiskt utföres inom pro-

jektinriktade arbetsgrupper med sådan sammansättning att alla för varje projekt relevanta oceanografiska aspekter kan behandlas.

Norrköping den 5 maj 1976

Alf Nyberg

Roy Berggren

Universitetskanslersämbetet:

UKÄ har inhämtat yttranden från rektorsämbetena vid universiteten, de tekniska högskolorna och högskolan i Luleå. Inkomna yttranden samt en sammanställning över dessa överlämnas härmed (sammanställningen ej tryckt).

Inom UKÄ har medlemsförslaget behandlats av fakultetsberedningarna för matematik och naturvetenskap respektive för de tekniska vetenskaperna. Beredningarnas synpunkter framgår av bifogade protokollsutdrag (*se nedan*).

UKÄ ansluter sig i huvudsak till fakultetsberedningarnas bedömningar. Med hänsyn till dels ifrågavarande ämnesområdes avsevärda omfattning, dels de olikartade förhållanden som gäller för de omgivande havsmiljöerna, är det motiverat med verksamhet på olika håll i Norden. UKÄ kan därför inte stödja tanken i medlemsförslaget att de nordiska resurserna på området koncentreras till en enda institution.

UKÄ anser det viktigt att de nordiska länderna samordnar sina insatser rörande havet för att rationellt och effektivt utnyttja gemensamma resurser. Förutsättningen för att en ökad samordning skall bli meningsfull är dock att Sveriges nu knappa resurser för havsforskning förstärks väsentligt. Samordningsfrågan bör anstå tills vidare även mot bakgrunden av att regeringen tillsatt en utredning som skall se över formerna för inrättandet av ett nytt organ för havsresursfrågor, "Organisationskommittén för havsresursfrågor". Kommitténs arbete skall vara slutfört 1977-06-30. Det synes UKÄ lämpligt att ett eventuellt nytt organ får bearbeta frågan om nordisk samverkan på havsforskningens område.

Stockholm den 17 maj 1976

Hans Löwbeer

Magnus Broklev

Universitetskanslersämbetet, fakultetsberedningen för matematik och naturvetenskap (MaB):

MaB ser medlemsförslaget som klart positivt i den meningen att det uppmärksammar de problem, som sammanhänger med utnyttjandet av havets naturresurser. Haven kommer att med sina rikliga resurser få en allt större betydelse i framtiden. Detta gäller i första hand de s. k. ekonomiska zonerna men på längre sikt också havsdjupen. En förutsättning för att kuststaterna skall kunna ta till vara havets tillgångar och lösa de naturvetenskapliga, tekniska och juridiska problem som är förknippade därmed är att havsforskningen får kraftigt förstärkta resurser. Fakultetsberedningen vill därför understryka behovet av väsentligt utökade resurser för svensk havsforskning, både inom de oceanografiska, maringeologiska och biologiska ämnesområdena.

Fakultetsberedningen ställer sig i princip också helt positiv till ökad internationell och nordisk samverkan på havsforskningens område och vill i detta sammanhang hänvisa till det internationella samarbete som redan förekommer. Det bör dock observeras, att förhållandena varierar starkt inom skilda havsmiljöer — så är t. ex. både de geologiska, fysikalisk-kemiska och biologiska förutsättningarna helt annorlunda i Östersjön jämfört med Nordatlanten. Med de ytterst knappa resurser som nu står till buds anser beredningen det mest angeläget att för närvarande satsa på en upprustning av befintliga, nationella havsforskningsinstitut. Först genom en sådan upprustning skapas förutsättningarna för en väsentligt ökad samordning av de nordiska ländernas insatser. Fakultetsberedningen får därför i nuläget avstyrka förslaget att inrätta ett stort gemensamt nordiskt havsforskningsinstitut.

Stockholm den 15 maj 1976

Universitetskanslersämbetet, fakultetsberedningen för de tekniska vetenskaperna (TeB):

Enligt TeB kan det för viss havsresursforskning vara angeläget med en utökad nordisk samverkan. I första hand bör dock samordningssträvandena ske inom ramen för redan befintliga nordiska och internationella organ på området.

Beredningen anser att de geologiska och marinbiologiska problemen i Östersjön—Bottenhavet är ganska speciella. Sverige har i dessa fall knappast behov av en nordisk samordning. Däremot bör det ur svensk synpunkt vara angeläget med en nordisk samverkan vad gäller områden utanför västkusten.

Beredningen avvisar förslaget att till en enda institution koncentrera de nordiska forskningsinsatserna på området.

Stockholm den 14 maj 1976

Fiskeristyrelsen:

Fiskeristyrelsen överlämnar ett i ärendet infortrat yttrande från havsfiskelaboratoriet (*se nedan*) och anför följande.

På det marina området råder, som nämns i föreliggande medlemsförslag, organiserat nordiskt samarbete i verksamheten för en rad organ ex. Nordiskt kollegium för marinbiologi och Kollegiet för fysisk oceanografi.

Inom fiskeriforskningen är ett omfattande mellanstatligt samarbete nödvändigt. Ett sådant pågår också framför allt inom internationella rådet för havsforskning (ICES), som på sitt arbetsprogram har en rad forskningsuppgifter, i vilka vårt eget havsfiskelaboratorium sedan länge tager aktiv del. Genom rådets uppbyggnad i kommittéer och speciella arbetsgrupper och kontakter mellan dessa sker ett omfattande samarbete även när det gäller speciellt nordiska frågor.

Med hänsyn till de organ som redan nu finns beträffande nordiskt samarbete inom fiskeriforskningens område synes för denna forskningssektor inte något ytterligare behov föreligga av en institution för att samordna de nordiska ländernas forskning om samt kartläggning och utnyttjande av havets resurser.

Göteborg den 30 april 1976

Lennart Hannerz
Överdirektör

S.-J. Sjögren
Byråchef

Havsfiskelaboratoriet:

I förslaget konstaterar man med tillfredsställelse att havsforskningens betydelse fångat politikernas uppmärksamhet. Förslagsställaren, herr Helén, understryker helt riktigt den rollen havet har för världsförsörjningen av såväl förnyelsebara som icke förnyelsebara resurser. Att forskning därvid är en förutsättning framhäves tydligt i förslaget.

Det är helt riktigt att forskningen rörande de lägre organismerna i havet och deras direkta utnyttjande av människan är mycket viktig. Rent allmänt kan sägas att utvecklingen av s. k. marina råäggviteprodukter för livsmedelsindustrin är en mycket angelägen uppgift.

Rörande internationellt samarbete får det först konstateras att det inom biologi, oceanografi och geologi finns ett organiserat nordiskt samarbete (*se vidare i förslaget*). Går man utanför Norden så finner man i Östersjön de Baltiska oceanograferna och de Baltiska Marinbiologerna, inom vilka organisationer alla östersjönationer samarbetar.

Den äldsta — och mycket aktiva organisationen — är Internationella rådet för havsforskning (ICES, grundad 1902, Konvention 1964)

med talrika kommittéer, arbetsgrupper, symposier. Medlemmar i ICES är alla stater runt Nordsjön och Östersjön och samarbetet är intensivt. För fiskerivetenskapen och för den fysiska och kemiska oceanografin torde denna samarbetsorganisation vara viktigast i farvatten som är av nordiskt intresse.

Ett annat slags internationellt samarbete sker till följd av två fiskerikonventioner (en för nordostatlanten, en för Östersjön) samt konventionerna till skydd av havet mot förorening.

De enskilda ländernas naturförhållanden är så olika att havsforskningsinstitut måste finnas i vart och ett av dem. Havsforskningsinstitutet i Bergen, som omnämns i förslaget, tillhör fiskeridirektoratet och har spelat och spelar en betydande roll inom den nordeuropeiska havsfiskeriforskningen och speciellt då genom ICES. Samarbetsformerna är väl etablerade och något behov av ännu en organisation av något slag finns ej. — Genom samarbete forskarna emellan och icke genom sammanläggning av resurserna utför man ett konstruktivt arbete. Det är därför ej lämpligt att koncentrera nordisk havsforskning till en enda plats.

Beträffande kartläggning av fiskresurserna i Nordsjön och Östersjön hänvisas till nyare undersökningar samt till specialrapporter från ICES-arbetsgrupper om fiskbeståndens status och till rapporterna till respektive fiskeridepartement.

Undertecknad vill också rikta uppmärksamheten till det faktum att Sverige genom tillkomsten av "Argos" har fått större möjligheter för internordiskt och internationellt samarbete såväl i Östersjön som i Västerhavet (JONSDAP-expeditionen, fiskägg- och larvundersökningar, ungsillundersökningar m. m.).

Lysekil den 7 april 1976

Armin Lindquist

Statens naturvårdsverk:

Enligt statens naturvårdsverks instruktion ankommer det på verket bl. a. att leda och främja företrädesvis målinriktad naturvårdsforskning och undersökningsverksamhet inom naturvårdsområdet samt att särskilt verka för att täktverksamhet och andra arbetsföretag planeras och utförs med beaktande av deras inverkan på miljön. Då medlemsförslaget syftar till samordning av forskning om samt kartläggning och utnyttjande av havets resurser synes förslaget i endast ringa mån angå verkets verksamhetsområde. I det följande berörs endast de delar av medlemsförslaget som hänför sig till detta begränsade område.

Forskningssamverkan mellan de nordiska länderna ävensom inom en vidare krets (t. ex. Östersjöländer, strandstater vid Nordsjön och an-

gränsande havsområden) förekommer redan i inte obetydlig omfattning. Under åtskilliga år har sådan verksamhet bedrivits inom ICES (Internationella havsforskningsrådet) och denna organisation närstående grupper t. ex. Baltiska oceanografer och Baltiska marinbiologer. På 1970-talet har en rad andra samarbetsorgan bildats. Av dessa kan här förtjäna nämnas Nordiska ministerrådets ämbetsmannakommitté för miljövårdsfrågor med dess arbetsgrupp för miljövårdsforskning, bilaterala överenskommelser mellan Sverige och Finland om utredningar och undersökningar om föroreningsförhållanden och därmed sammanhängande frågor i Bottniska viken, mellan Sverige och Danmark för att skydda Öresund mot föroreningar (prop. 1974: 175), mellan samma länder för vissa undersökningar och forskningsuppgifter i Bälten och i Öresund samt den inom kort ratificerade konventionen mellan Östersjöns strandstater om skydd för Östersjöns marina miljö (prop. 1975/76: 6) med dess interimskommission jämte underkommitté för vetenskapliga och tekniska frågor.

Under hänvisning till vad här anförts finner naturvårdsverket att förutsättningar redan föreligger för en samordning såvitt rör forskning och effekter av påverkan på eller åtgärder till skydd för den marina miljön. Mot denna bakgrund och med hänsyn till de intressen verket har att beakta finner verket ej skäl föreligga att tillstyrka bifall till det föreliggande medlemsförslaget.

I detta sammanhang önskar verket också framhålla att en eventuell koncentration av nordiska resurser till en befintlig institution i Bergen inte synes kunna förenas med en önskvärd utökning av forsknings- och undersökningsarbetet såvitt gäller naturtillgångar i Östersjön och andra Sverige näraliggande havsområden.

Solna den 26 april 1976

Valfrid Paulsson

Ulf Hänninger

Statens industriverk:

Industriverket, som begränsar sitt yttrande till de frågor som rör havets mineralresurser, får med anledning härav anföra följande.

Industriverket delar förslagsställarens uppfattning att kännedomen om havens mineralresurser för närvarande är bristfällig. Detta förhållande gäller även de eventuella tillgångar som kan finnas inom vattenområden, som faller under svensk jurisdiktion. Den huvudsakliga orsaken till att förhållandevis blygsamma ekonomiska resurser hittills av-

satts för att utforska och kartlägga de marina mineraltillgångarna har för svenskt vidkommande varit den relativt goda tillgången på olika landbaserade mineralkällor.

Enligt industriverkets mening måste en exploatering av den svenska kontinentalsockelns mineralresurser bygga på en ingående kännedom om deras geologiska uppbyggnad, kvantiteter, kvaliteter m. m. Det krävs även kunskap om exploateringens inverkan på den marina miljön både på kortare och längre sikt liksom även andra intressenters behov av vattenområden för andra ändamål än mineralutvinning.

En nödvändig förutsättning för att kunna ta fram detta kunskapsbehov är tillgång till i första hand översiktliga maringeologiska kartor över såväl den svenska kontinentalsockelns lösa avlagringar och sedimentbergartsområden som urbergsområden. Sådana kartor kan med fördel upprättas i samarbete med övriga nordiska länder, men eftersom det svenska kontinentalsockelområdet även gränsar till andra länder än de nordiska är ett samarbete i dessa frågor med alla stater som har kust mot detta område ur svensk synpunkt värdefullt och därmed på sikt eftersträfvansvärt. I detta sammanhang bör dessutom påpekas att gränsdragningar för uppdelning av kontinentalsockeln omkring Sverige ännu ej i sin helhet fastställts bilateralt.

Förutom de maringeologiska översiktskartorna utgör den ekonomiskt inriktade prospekteringen, till vilken oftast stora ekonomiska intressen är knutna, ett viktigt led i kartläggningen av de marina mineralresurserna. Resultaten från sådana aktiviteter ger vanligen upplysningar om exempelvis olika malms läge, storlek, halter m. m. liksom uppgifter om eventuella olje- och gasfyndigheter. Sådan information har stor betydelse för prospektören och kan i vissa fall även få strategisk betydelse för respektive stats försörjning och hushållning med olika mineralresurser. Mot denna bakgrund ställer sig verket tveksamt till förslagsställarens hemställan vad gäller en samordning av den ekonomiska prospekteringen som ett led i utforskningen och kartläggningen av de marina mineralresurserna.

Frågor som rör utveckling av prospekterings- och utvinningsteknik m. m. för exploatering av marina mineralresurser, d. v. s. FoU-insatser, liksom ifrågasättande verksamhets inverkan på den subakvatiska miljön är enligt industriverkets uppfattning lämpliga och avgränsningsbara områden för en samordning av de nordiska insatserna. Industriverket är dock idag ej berett att ta ställning till formerna för en sådan samordning, eftersom verket förutsätter att detta är frågor som kommer att övervägas i den av regeringen tillsatta och pågående utredningen om den närmare organisationen för inrättandet av ett organ för havsresursfrågor.

Med hänsyn till de ovan anförda synpunkterna vill industriverket sammanfattningsvis framhålla att verket har en positiv inställning till

ett nordiskt samarbete i flera av de frågor som aktualiseras av rubricerade medlemsförslag. Innan ställning kan tas till formerna för ett samarbete med andra länder i dessa frågor bör dock det slutliga förslaget om ett eventuellt svenskt organ för havsresursfrågor avvaktas.

Stockholm den 24 maj 1976

Bert Ekström

Leif Wahlberg

Sveriges geologiska undersökning (SGU):

— — — SGU vill dock begränsa sitt yttrande till att gälla huvudsakliga synpunkter på det geologiska området.

I medlemsförslaget berörs bl. a. svårigheterna att bedöma storleken av havsbottnens mineralresurser. SGU delar förslagsställarens uppfattning, att det för närvarande endast kan göras mycket osäkra bedömningar av de totala reserverna av t. ex. järnmalm på havsbotten. Anledningen härtill är, att den maringeologiska utforskningen endast bitvis och i blygsam skala har påbörjats i vårt land liksom i de flesta andra länder. En del av undersökningarna utföres eller planeras dessutom som led i ekonomiskt inriktad prospektering med stöd av meddelade koncessioner.

SGU bedriver sedan några år maringeologiska undersökningar genom en geologisk kartläggning av de lösa avlagringarna på den svenska delen av Öresunds botten. Denna kartläggning har ytterst det praktiska syftet, att öka kännedomen om kvantiteter och kvaliteter på de marina sand- och grusförekomsterna i detta område. Det har, för att nå detta mål, visat sig vara nödvändigt att i undersökningarna även innefatta ett klarläggande av de allmänna grunddragen i jordartsgeologien inom det aktuella området. Genom dessa undersökningar och genom egna flygmagnetiska mätningar inom delar av vårt havsområde samt genom att låta utföra vissa seismiska mätningar i Östersjön, har SGU fått erfarenhet av arbeten till sjöss även om dessa arbeten endast omfattar mindre delar av det mycket vida maringeologiska arbetsfältet. Under SGU:s öresundsarbeten har under hand nära kontakt hållits med danska institutioner och myndigheter, vilket visar möjligheten till nordiskt samarbete från fall till fall även utan organiserade former.

Det maringeologiska arbetsfältet kan indelas i flera delområden av vilka några kan nämnas i nedanstående tillfälliga indelning.

allmän kartering av havsbottnens jordlager, sedimentbergarter och "basement rocks".

resursinventering (olja, gas, malmer, uran, icke-metalliska industri-mineral).

geologisk korrelation av jordlager och bergarter, varvid särskilt lito-
16—760225. Nordiska rådet. Supplementband

stratigrafi, biostratigrafi och kronostratigrafi, bildningsbetingelser m. m. studeras.

miljögeologi, varvid människans inverkan på de nutida sedimenten studeras (fördelning av tungmetaller, PCB, DDT, olja etc. i sedimenten, närsaltens uppgående i sedimenten, utbyte av t. ex. närsalter mellan sediment och bottenvatten av skiftande beskaffenhet, inverkan av muddring, kylvattenutsläpp m. m.).

marin byggnadsgeologi (t. ex. byggande av hamnar och farleder, utfyllnadsarbeten, tunnlar, planering av lämpliga sträckningar för kablar och pipe-lines m. m.).

geofysiska undersökningar av bergbyggnaden på större djup (seismik, magnetometri, geotermi, geoelektrik m. m.).

För alla uppräknade delområden torde finnas etablerade internationella eller mellanstatliga organisationer med varierande stöd från FN, FN-organ, enskilda stater eller grupper av stater. I "Utnyttjande och skydd av havet", SOU 1972: 43, lämnas en redogörelse "Internationellt samarbete" i kapitel 11. Det bör påpekas, att den i detta kapitel lämnade förteckningen på internationella organ av betydelse för marin geologi ej är fullständig. De olika internationella organen är i Sverige ofta var för sig disparat förankrade i vitt skilda myndigheter, forskningsråd, akademier och motsvarande.

För den med praktiska frågor sysselsatte maringeologen är det tyvärr nästan omöjligt att överblicka allt arbete, som företas i denna mångfald av organisationer. En anledning torde vara, att det ej finns någon bredare internationell förening för speciellt maringeologer motsvarande t. ex. hydrogeologernas International Association of Hydrogeologists. Genom en sådan sammanslutning kan på ett effektivt sätt i tidskrifter och vid symposier och konferenser lämnas fortlöpande information rörande internationellt samarbete förutom presentation i olika former av forskningsresultat inom marin geologi.

På det nordiska planet förekommer dock redan ett kontaktorgan, som främjar samråd och samarbete inom maringeologi. Med hänsyn till tidigare och pågående maringeologiska aktiviteter vid de olika nordiska ländernas respektive geologiska undersökning konstituerades nämligen år 1963 Nordisk Maringeologisk Kommission (NMK) såsom fortsättning av den år 1945 ursprungligen från Danmark och Sverige initierade s. k. Östersjökommissionen. NMK består av cheferna för de geologiska undersökningarna i Danmark, Finland, Norge och Sverige jämte ett icke fixerat antal representanter från andra institutioner. NMK har fungerat väsentligen som ett mer eller mindre informellt samrådsorgan, som med ett par års mellanrum anordnar föredrags-, informations- och diskussionsmöten av symposiekaraktär växelvis i de nordiska länderna. De geologiska undersökningarna svarar för de praktiska arrangemangen, men representanter för och forskare vid alla institutioner, som sysslar med maringeologi, kan delta i mötena. Vid ett särskilt sammankallat

möte i Køge i Danmark i april 1974 beslöts, att NMK tills vidare skall fortsätta sin verksamhet efter hittillsvarande riktlinjer. Nästa sammankomst planeras ske 3—4 november 1976 i Södertälje.

Maringeologiska forskningsresultat, speciellt rörande olja, gas och malm, är många gånger bundna till betydande ekonomiska intressen för företag eller stater. Det anses ofta på grund härav eller ibland på grund av lagar eller avtal ej vara möjligt att fritt lämna ut sådana forskningsresultat. Resultaten av många synnerligen kostnadskrävande undersökningar kan därför riskera att ej bli kända för forskningen. Av synnerlig vikt är därför att tillfredsställande dokumentation ur allmän geologisk synpunkt göres fortlöpande av sådana undersökningar, vilkas resultat ej kan offentliggöras i sin helhet.

I SOU 1965: 66 "Kontinentalsockeln" lämnas i avsnitt III en resumé "Kontinentalsockellagstiftning i vissa främmande länder". Av denna resumé framgår det starka statliga intresset även i andra länder beträffande undersökningar och exploatering av kontinentalsockeln, rapportplikt m. m. Med hänsyn till de synnerligen kapitalkrävande investeringar, som erfordras för undersökningar från borrhingsplattformar etc., för anläggning av produktionsplattformar, pipelines m. m., konkurrenshänsyn och ingångna avtal gällande under lång tid, torde det för närvarande vara realistiskt att på nordisk basis under de närmaste åren få en samordning av sådan maringeologisk forskning och kartläggning, som avser sådana resurser som olja och gas.

Ur svensk synpunkt är maringeologiskt samarbete även med icke-nordiska östersjöstater önskvärt. Genom sådant samarbete kan t. ex. kännedomen om de sedimentära bergarternas uppbyggnad och landisarnas avlagringar i Östersjöbäckenet ökas, Östersjöns eftersträvt utveckling klarläggas, landhöjningsförloppet bättre studeras osv. Sådana problemkomplex torde kunna studeras inom ramen för IGCP, det internationella, geologiska korrelationsprogrammet, i den mån medel härför ställs till förfogande från deltagande länder och överenskommelse träffats om sådana gemensamma projekt.

Beträffande miljögeologiska utredningar kan anföras, att Kungl. Maj:t i skrivelse den 19 dec. 1968 uppdrog åt statens naturvårdsverk att inventera och samordna pågående forsknings- och undersökningsverksamhet rörande föroreningen i Östersjön och att i samarbete med bl. a. SGU, SMHI, fiskeristyrelsen, STU, NFR initiera den ytterligare forsknings- och undersökningsverksamhet, som bedömdes vara erforderlig. Genom SNV och dess samarbetskommitté för marin forskning bedrivs en icke obetydlig koordinering av såväl nordiska som icke-nordiska länders havsforskning i Bottenhavet, Östersjön och Kattegatt. SNV har uppdraget att svara för erforderliga kontakter med Sovjetunionen i dessa frågor. SNV har ordnat flera havsforskningssymposier och konferenser av såväl mera allmän som speciell karaktär, t. ex. rörande sediment, med

deltagande från såväl nordiska som icke-nordiska länder. Samarbeta i form av informationsutbyte, forskarutbyte, vissa gemensamma projekt, kalibreringsarbeten m. m. pågår således på detta område, i vilket marin miljögeologi till viss del ingår.

Av protokoll vid regeringssammanträde 1975-09-25, 525/75, framgår att regeringen bifallit en hemställan från chefen för industridepartementet, statsrådet Johansson, om tillsättandet av sakkunniga att utreda frågor rörande inrättandet av ett organ för havsresursfrågor. Av protokollet framgår att i riksdagen hade väckts motioner (1974: 842 och 1974: 858) med yrkanden om att en delegation för havsresurser skulle tillsättas enligt det förslag som havsresursutredningen (SOU 1972: 43) hade framlagt. Senare har även framlagts en motion, 1975: 1649, om inrättandet av en delegation med uppgift att samordna arbetet med utnyttjande och skydd av havsområdena.

Enligt ovannämnda protokoll har statsrådet erinrat om vad han tidigare anfört i prop. 1975: 1 bil. 15, s. 98, nämligen "att det inte finns förutsättningar att inrätta ett organ med uppgift att samordna alla de aktiviteter som är eller kommer att vara knutna till havet. En avgränsningsbar del ansåg jag emellertid vara den tekniska forskningen och utvecklingen med anknytning till havsområdena och deras naturresurser, inbegripet mineraliska ämnen på och under havsbotten".

I direktiven för utredningsarbetet nämnes flera pågående utredningar med anknytning till havsforskning, havsresurser, marin miljö och havsteknisk forskning. De sakkunnigas uppdrag bör enligt direktivet vara slutfört senast den 1 juli 1977. Bland de pågående utredningarna kan särskilt hänvisas till Kungl. Majt:s uppdrag till statens industriverk att utreda vissa frågor rörande utvinning av sand och grus, särskilt från havsbotten.

SGU vill sammanfattningsvis anföra följande synpunkter.

Havsforskningen är synnerligen mångfasetterad (se ovan lämnade uppdelning på några delområden) och kräver på grund av havets utbredning över stora delar av jordklotet internationell samordning på skilda sätt. Ett flertal olika internationella samarbetsorgan har etablerats för att underlätta det internationella samarbetet härför.

Som en del i havsforskningen ingår maringeologisk forskning och inventering av mineralresurser på och under havsbotten. Maringeologier är multidisciplinär och olika discipliner har i regel egna internationella samarbetsorgan. Dessa organ syns emellertid ej hittills haft samma genomslagskraft som t. ex. UNESCO:s IHD- och IHP-projekt. En internationellt betydande fackvetenskaplig medlemsorganisation för speciellt maringeologi saknas.

I Norden kan Nordisk Maringeologisk Kommission anses tills vidare vara det naturliga kontaktorganet för maringeologi.

Med hänsyn till det starka statsintresset för havsbottens resurser,

främst i form av olja och gas, och redan givna koncessioner samt träffade avtal med exploatörer, torde ej ett fritt informationsutbyte om kontinentalsocklarnas uppbyggnad och mineraltillgångar kunna förväntas annat än i vissa delar.

I Sverige har tillsatts en utredning om inrättande av ett organ för havsresursfrågor, vilken bör vara slutförd senast 1 juli 1977.

SGU anser att möjligheterna att samordna de nordiska ländernas maringeologiska forskning om samt kartläggning och utnyttjande av havets mineralresurser bör prövas så långt statsintressena medger detta. Särskilt angeläget är, att maringeologisk grundforskning och forskning rörande havsbottens miljö snarast intensifieras och ytterligare samordnas. Ett tekniskt samarbete beträffande rationellt utnyttjande av dyrbar instrumentering, fartyg, borrhutrustning, laboratorier och ADB-resurser är därvid bland de viktigaste frågorna. Ökat informationsutbyte och en förbättrad maringeologisk utbildning på nordisk basis är önskvärd.

SGU anser, att ett nordiskt samarbete bör ske på längre sikt men ej är realiserbart inom de allra närmaste åren. I Sverige bör först avvaktas inrättandet av ett föreslaget organ för havsresursfrågor. Önskvärt är att den pågående utredningen för detta organ överväger lämplig form för svenskt vetenskapligt deltagande i ett eventuellt nordiskt samarbete.

Vad beträffar utformningen av ett sådant samarbete finner SGU för närvarande ej skäl tala för att vare sig den mångfasetterade och multidisciplinära havsforskningen eller planering och samordning av denna koncentreras till en institution i Norden. I stället kan den nordiska samordningsmodell, som med framgång prövades under Internationella Hydrologiska Dekaden, tänkas ge betydligt bättre effekt såväl för det nordiska samarbetet som för ett eftersträvat nordiskt agerande i internationella sammanhang. De olika ländernas arbete samordnades därvid var för sig i nationella kommittéer, som gemensamt satte upp ett koordinerande samrådsorgan, Nordisk utvalg for IHD-samarbeid, NUTSAM. Härigenom vanns en bred, diversifierad förankring vid olika forskningsinstitutioner och myndigheter i hela Norden och en ökad kontakt mellan dessa på samma gång som en effektiv samordning skedde och ett smidigt agerande medgavs på nordisk basis, samtidigt med hänsynstagande till de olika nordiska ländernas situation i olika sammanhang.

Inom maringeologin kan enligt SGU:s mening Nordisk Maringeologisk Kommission tills vidare fylla uppgiften som nordiskt kontaktorgan.

Vid kommissionens nästa möte kan övervägas de lämpliga former för ett nordiskt samarbete, i vilket maringeologi kan ingå.

Stockholm den 6 maj 1976

Sveriges geologiska undersökning

Gunnar Kautsky

Erik Fromm

Styrelsen för teknisk utveckling:

Under det senaste decenniet har världens intresse mer och mer inriktats mot havens naturresurser. Knappheten på livsviktiga resurser har blivit påträngande samtidigt som efterfrågan har ökat snabbt. Havet täcker ca 70 procent av jordens yta och det förefaller sannolikt att naturtillgångar av samma storleksordning finns under havsytan som ovan.

Inte enbart knappheten på livsviktiga resurser har bidragit till ökat intresse för exploatering av havets resurser. Med modern teknik har förutsättningarna för arbete till havs alltmer ökat. Flera länder har startat stora havsforskningsprogram och bedriver omfattande havsexploatering. I t. ex. Holland och Storbritannien utvinns förhållandevis stora mängder sand och grus ur havet. Västtyska, franska, japanska och ryska fiskeflottor utprovar olika tekniker för krillfiske i Antarktis.

Ett flertal havsforskningsaktiviteter bedrivs i internationell regi. Västtyska, franska, japanska, kanadensiska m. fl. företag har bildat konsortier för studium av metoder och system för exploatering av noder. Vidare sker framtidsstudiebetonad forskningsverksamhet inom EUROCEAN:s regi, där bl. a. flera svenska industriföretag är medlemmar.

Av störst ekonomisk betydelse hittills och sannolikt för lång tid framöver har investeringarna och FoU-insatserna inom olja och gasutvinning varit. Offshoreverksamheten är i så gott som alla sina delar internationellt präglad. Marknaderna kännetecknas av hård konkurrens och liten benägenhet till risktagande varför etablerade företag har ett klart företräde. Svensk industris leveranser till offshoremarknaderna uppgick 1974 till ca 675 miljoner kronor, vilket är en tredubbling på tre år. De erfarenheter beträffande tekniska problem och upphandlingsnormer som gäller på dessa marknader har ökat de framtida förutsättningarna för svenska leveranser.

Ser vi på de svenska geografiska förutsättningarna så gränsar Sverige till mer än 50 % mot grunda havsområden. Svenska delen av Östersjön motsvarar ca 40 % av svenskt landområde. Östersjöns speciella egenskaper vad avser avvattning av stort landområde, långsam vattenomsättning även vertikalt, låg temperatur etc. medför bl. a. stor känslighet för föroreningar och biologiskt liv. Samarbete mellan Östersjöstaterna avseende havsforskning och miljöövervakning finns etablerat. Hittills har huvudsakligen seismiska metoder använts i Östersjön för att undersöka berggrundens sammansättning och de lösa avlagringarnas mäktighet. Det är sannolikt att berggrundsområdena under N. Östersjön, Bottenhavet och Bottenviken innehåller fyndigheter av sulfidmalmer, järnmalmer, karbonatiter, kimberliter och pegmatiter. Det är också känt att en del av de stora djupen i Östersjön har betydande sediment-

packar. De lösa avlagringarna innehåller bl. a. betydande mängder sand och grus.

STU fick våren 1974 Kungl. Maj:ts uppdrag att genomföra en utredning rörande behovet av och formerna för havstekniska forsknings- och utvecklingsinsatser. Resultatet av denna utredningsverksamhet redovisades hösten 1975 i form av 11 delrapporter. Fram till mars 1976 har utifrån bl. a. STU-utredningen, ett förslag till femåriga FoU-insatser avseende havet framtagits. Förslaget innebär insatser om 5,5 miljoner kronor för budgetåret 1976/77. Insatserna nästa budgetår motsvarar en fördubbling jämfört med innevarande budgetårs satsningar.

Under utrednings- och programarbetet har STU varit i kontakt med såväl svenska som internationella företag, myndigheter, universitet och högskolor. Av vunna erfarenheter framgår att havsforskningsverksamheten i Sverige i flera avseenden halkat efter i en internationell jämförelse.

STU finner att:

- internationella organ och internationellt samarbete, vari Sverige företräds, redan är etablerade t. ex. avseende olja och gas offshore, nodulutvinning m. m.
- industriföretag med intresse för olika marknader inom offshoreområdet bedriver affärsmässigt samarbete över gränserna
- FoU-samarbete inom norden sker genom Nordforsk och Nordisk industrifond men även direkt mellan t. ex. STU och Norges teknisk-naturvetenskapliga forskningsråd (NTNF)
- intresset för FoU inriktad mot havet såväl vid myndigheter som vid universitet och högskolor präglas av landets resurssituation vari ingår kända och förväntade havsresurser. Havsforskningsverksamheten i norden är sannolikt störst i Norge men inriktad mot Nordsjöns förutsättningar och egenskaper och i stor utsträckning med anknytning till olja och gasutvinning offshore
- svensk FoU-verksamhet avseende våra egna havsresurser kommer i stor utsträckning att bli koncentrerad till Östersjön, Bottenhavet och Bottenviken. Verksamheten kommer således att påverkas av de speciella förhållanden som råder inom området vilka inte är analoga med t. ex. Västkusten
- Samarbete finns redan etablerat mellan östersjöstaterna.

Sammanfattningsvis finner således STU att inga speciella skäl kan åberopas för nya organisatoriska former för nordiskt samarbete avseende havsforskning. Däremot finner STU ett fördjupat samarbete mellan samtliga Östersjöstater angeläget avseende såväl utbyggt projektsamarbete som ökat informationsutbyte.

Stockholm den 7 april 1976

Sigvard Tomner

Elis Sundström

Organisationskommittén för havsresursfrågor:

Många kartläggnings- och exploateringsprojekt rörande havets resurser kräver så omfattande utrustning och så stora personalinsatser att det är svårt för ett enskilt land att genomföra dem. För att utnyttja de befintliga medlen rationellt bör, enligt vår mening, de nordiska länderna så långt som möjligt samordna sitt arbete avseende de angränsande havsområdena.

I betänkandet "Om utnyttjande och skydd av havet" (SOU 1972: 43) föreslog Havsresursutredningen att en delegation för havsresursfrågor skulle inrättas. Denna skulle bl. a. vara organ för samarbete mellan myndigheter och näringsliv i havsfrågor och samordna de svenska insatserna i internationellt havsresursarbete.

Organisationskommittén för havsresursfrågor har tillsatts för att klarlägga, vilka konkreta uppgifter ett sådant eventuellt organ skulle ha och hur det skulle avgränsas gentemot existerande myndigheter och organ med verksamhet i anknytning till havet. Kommittén skall avge betänkande senast den 30 juni 1977.

Arbetsfördelningen och organisationen rörande havsresursfrågor är sålunda ännu oklar på det nationella planet. Vi anser det därför alltför tidigt att ta ställning till hur det svenska engagemanget i det internationella samarbetet bör organiseras. Eftersom en stor del av det svenska intresset för havet och dess resurser är knutet till Östersjön, anser vi också att Sverige måste söka former för samarbete i havsresursfrågor, inte bara med de nordiska länderna, utan även med övriga länder runt Östersjön.

Östersjön är ett utpräglat bräckvattenhav, som förnyar sitt vatten mycket långsamt. Det gör att naturtillgångarna där i flera avseenden är unika och att miljöproblemen är mycket speciella. De resurser för internationellt forsknings- och exploateringssamarbete som satsas från svensk sida, bör därför, enligt vår mening, inte uteslutande bindas till havsforskningsinstitutet i Bergen, vilket har sina främsta intressen i Västerhavet.

Sammanfattningsvis anser vi att formerna för det svenska deltagandet i internationellt havsresurssamarbete rörande såväl Västerhavet som Östersjön bör utredas sedan den inhemska organisationen har klarlagts.

Uppsala den 4 maj 1976

För Organisationskommittén för havsresursfrågor

Ragnar Edenman

Uppsala universitet, rektorsämbetet:

För egen del vill rektorsämbetet betona vikten av ett nordiskt samarbete i fråga om havsforskning och tillstyrker därför det framlagda förslaget att samordna de nordiska ländernas forskning på detta område.

Som framhålles i yttranden från kvartärgeologiska avdelningen och zoologiska institutionen bör dock en upprustning av befintliga havsforskningsinstitut ges företräde före större gemensamma projekt. Därmed skulle en befarad splittring av redan knappa resurser undvikas.

Uppsala den 29 april 1976

Torgny Segerstedt

Gunnar Wijkman

Ake Vinterbäck

Uppsala universitet, kvartärgeologiska avdelningen:

---

1. De svenska undersökningar av kontinentalsockelns geologiska tillgångar som förevarit har i stor utsträckning varit hemligstämplade. Det är sannolikt att de övriga nordiska länderna ser på sina resurser på motsvarande sätt, och därför kommer endast en del forskning och kartläggning av havsbottnarnas tillgångar att kunna genomföras som samnordiska företag.

2. En lämplig sektor där ett långtgående samarbete borde kunna genomföras vore byggande och utrustande av gemensamma forskningsfartyg. Ett sådant projekt borde i varje fall vara angeläget att stödja från svensk sida, eftersom Sverige i detta avseende torde vara det sämst utrustade landet runt Östersjön.

Ett havsforskningsinstitut, var det än skulle förläggas, förefaller i varje fall mig mindre angeläget. De flesta projekt som skulle genomföras i ett sådant institut kan lika gärna bearbetas inom de redan existerande institutionerna med havsforskning på programmet. Ett nytt institut skulle bara innebära en ytterligare splittring av redan knappa resurser.

Ett modernt provtagningsfartyg däremot skulle vidga de möjligheter som de flesta institutioner har väsentligt. Frågan är bara om endast ett fartyg vore tillräckligt i ljuset av den utveckling som just nu pågår.

3. Inom ramen för ett nordiskt samarbete borde metodfrågor beträffande forskning och forskningstillämpning kunna tas upp. Så länge som inga konkreta objekt diskuteras är detta en utmärkt sektor för samarbete, där både utbyte av redan gjorda erfarenheter kan ske och initierande av nya projekt har utsikter att realiseras.

Avslutningsvis vill jag reagera mot förslagsställarens skrivning på sidan 2, där Sverige framhålles som mera framstående än både Finland och Danmark beträffande havsforskning. Sanningen är att finnarna länge har haft ett avancerat program i detta avseende, och att man disponerar ett utmärkt forskningsfartyg, Aranda, för ändamålet. Danskarna har flera decenniers försprång före oss genom att man både karterat sina kustområden och utarbetat exploateringsplaner för åtskilliga fyndigheter för ganska länge sedan. Sverige är tyvärr det minst utvecklade landet i kvartetten, och vi har allt att vinna i ett nordiskt samarbete om sådant kan komma till stånd.

Uppsala den 7 april 1976

Lars-König Königsson
Biträdande professor

Uppsala universitet, zoologiska institutionen:

1. Ökad exploatering av de marina resurserna (fisk, olja, gas etc.) kräver bättre kunskaper om det marina ekosystemets funktion. Ett studium av grundläggande mekanismer är av fundamental betydelse. Endast genom sådan kunskap kan mera översiktliga undersökningar som de som utförs av t. ex. Naturvårdsverket, Fiskeristyrelsen och SMHI rätt bedömas.

2. Värdet av fiskfångsten uppgår till ungefär samma summa som mineralutvinningen (40 mot 35 miljarder Skr.). Dock måste poängteras fiskets stora betydelse som proteinkälla för u-länderna, där den huvudsakliga kosten annars utgörs av vegetabilier. Mineralutvinningen från haven kommer till största delen de redan rika länderna till godo. Det är vår uppfattning att de marinbiologiska frågeställningarna måste dominera vid bedömning av exploatering av marina resurser.

3. En upprustning av befintliga marinstationer (för Uppsala universitets del Klubbans Biologiska Station) bör komma före större, gemensamma nordiska projekt. Havsforskningsstationerna i Sverige, och särskilt på västkusten, är för närvarande kraftigt underbemannade och bristfälligt utrustade. En bättre effekt fås genom en satsning först på befintliga nationella resurser, därefter kan samarbete på lika basis med övriga nordiska länder intensifieras.

Uppsala den 13 april 1976

Karl-Georg Nyholm
Professor i zoologi

Svante Eriksson
Docent

Uppsala universitet, geologiska institutionen:

Undertecknad har med intresse läst Gunnar Heléns förslag om att Nordiska ministerrådet utreder möjligheterna att samordna de nordiska ländernas forskning etc. av havets resurser.

Jag anser att en utredning om en internordisk samordning i hög grad är på sin plats. Havsforskningen är en av de mest resurskrävande forskningsgrenarna inom naturvetenskapen både vad angår material och personal; jag tycker därför det är naturligt att detta är ett område där internordiskt samarbete är speciellt önskvärt.

Uppsala den 26 april

Hans Ramberg

Professor

Lunds universitet, matematisk-naturvetenskapliga fakulteten, fakultetsnämnden:

— — — — —
Fakulteten noterar med tillfredsställelse det intresse för havsforskning och havsresurser som uttryckes i förslaget. Ett gemensamt nordiskt agerande i internationella sammanhang har stor betydelse liksom även, där så är lämpligt, utökad nordisk samverkan i form av samnordiska forskningsprojekt. För planering finns redan, såsom omnämnes i förslaget, nordiska kollegier för marinbiologi, fysisk oceanografi samt en nordisk maringeologisk kommission. På det internationella forskningsplanet existerar bl. a. följande viktiga samarbetsorganisationer som synes ha förbisetts av förslagsställaren:

- Scientific Committee for Oceanic Research (SCOR). Detta är ett till ICSU anslutet organ i vilket samtliga nordiska länder genom sina vetenskapsakademier (motsv.) är medlemmar. Goda kontakter finns mellan de nationalkommittéer som företräder de nordiska länderna i SCOR. SCOR har aktivt engagerat sig i östersjöproblematiken och dess högt kvalificerade sakkunskap är en tillgång som kan utnyttjas i här berörda sammanhang.
- International Council for the Exploration of the Sea. (ICES). ICES är en mellanstatlig organisation där samtliga nordatlantiska kuststater ingår och representeras genom sina fiskerimyndigheter. Organisationen har under en lång följd av år nedlagt ett synnerligen viktigt arbete framför allt i frågor rörande hydrografi, biologiska havsresurser och föroreningsproblematik. Det nordiska samarbetet är omfattande även här.
- Baltic Hydrographers och
- Baltic Marine Biologists utgör två mycket aktiva grupper med representanter för samtliga kuststater runt Östersjöbäckenet. Dessa grupper har vuxit fram ur behovet av vetenskaplig-praktisk samordning.

De nordiska länderna deltar på olika områden i internationella ad hoc samarbetsprojekt som avser lösningen av specifika övergripande frågeställningar. Fakulteten finner därför att det på forskningsområdet i regel inte råder brist på samordnings- och samarbetskanaler men däremot ofta på anslagsmedel för att fylla detta samarbete med ett adekvat sakinnehåll.

Resursfrågorna är redan i stor utsträckning belysta i litteraturen. I den mån ytterligare datainsamling och koordination skulle behövas är, alltefter frågornas art, de nordiska oceanografiska kommittéerna, fiskerimyndigheterna och de geologiska fackorganen rätt forum för deras handläggning. Nordiska Rådet kan i sådana fall göra en meningsfull insats genom att vid behov stödja initiativ till konferenser, symposier och, i vissa fall, forskningsprojekt. I denna del stöder fakulteten det framlagda förslaget.

Fakulteten anser däremot inte att något kan vinnas genom att skapa en ny samordningsorganisation av föreslagen typ. Den skulle medföra ökad arbetsbelastning och administrativa kostnader av föga meningsfyllt slag. Det existerande samarbetet fungerar väl, goda möjligheter finns till tankeutbyte och, vid behov, till samarbete för att utnyttja tyngre faciliteter. En koncentration av större delen av de nordiska havsforskningsresurserna till en enda institution skulle bringa i fara det nödvändiga samarbetet mellan havsforskningens olika grenar samt respektive moderämnen och befintliga tvärvetenskapliga program. Den skulle även ha olyckliga konsekvenser för den för tillämpad havsforskning nödvändiga regionala anknytningen. Problemen i Östersjöbäckenet och Atlanten är ur många synpunkter synnerligen olika.

Fakulteten finner således ingen anledning att tillstyrka förslaget om att inrätta en gemensam nordisk havsforskningsinstitution och ett särskilt nordiskt samordningsorgan för havsforskning och kartläggning av havets resurser.

Lund den 21 april 1976

Carl-Erik Fröberg

A.-M. Wiklund

Göteborgs universitet, rektorsämbetet hänvisar i skrivelse av den 27 april 1976 till yttrande av matematisk-naturvetenskapliga fakulteten (se nedan).

Göteborgs universitet, matematisk-naturvetenskapliga fakulteten:

I motionen ges uttryck för betydelsen av undersöknings- och forskningsverksamhet rörande havet och havets resurser. Matematisk-naturvetenskapliga fakulteten finner det angeläget att instämma i denna

bedömning. Fakulteten vill sålunda understryka att detta verksamhetsområde åtminstone på forskningssidan synes vara i behov av en allmän resursförstärkning. Det är angeläget att olika former för en sådan förstärkning, t. ex. ett svenskt institut för havsforskning, lämpligen lokaliserat till Göteborg, tages upp till prövning.

Motionen efterlyser emellertid framför allt ökad samordning av de nordiska resurserna på området. En dylik strävan finner fakulteten dock vara missriktad. Det internationella samarbetet är nämligen väl ombesörjt av existerande organisationer (såsom även antyds i motionen). Speciellt vill fakulteten vända sig mot förslaget att koncentrera resurserna på området till Bergen. Självklart är undersöknings- och forskningsverksamhet rörande havet ett tillräckligt stort område för att motivera verksamhet på skilda håll i Norden. Speciellt när det gäller den akademiska delen av verksamheten vore en centralisering katastrofal för såväl forskning som undervisningsverksamheten.

Sammanfattningsvis vill fakulteten sålunda framhålla att en allmän resursförstärkning snarare än ökad samordning framstår som ett angeläget behov.

Göteborg den 23 april 1976

Enligt uppdrag

Inger Enlund

Göteborgs universitet, matematisk-naturvetenskapliga fakultetens utbildningsnämnd har i skrivelse den 26 april 1976 förklarat sig instämma i yttrande av matematisk-naturvetenskapliga fakulteten (se ovan).

Stockholms universitet:

Rektorsämbetet har anmodats yttra sig över ovanstående remiss. Rektorsämbetet har därvid berett de meteorologiska, naturgeografiska, geologiska och zoologiska institutionerna liksom institutet för internationell ekonomi tillfälle avge yttranden. Sådana har inkommit från meteorologiska institutionen liksom från institutet för internationell ekonomi. Dessa yttranden bifogas (se nedan).

Normalt skulle fler institutioner haft intresse att avge yttranden i ärendet. Rektorsämbetet vill emellertid påpeka dels att den relativt korta remisstid som stått till förfogande, dels att institutionernas arbetsmöjligheter under tiden kring påsken varit reducerade och dels att förberedelsearbetet inför högskolereformen för närvarande upptar en betydande del av institutionernas kapacitet, gör det utomordentligt svårt för institutionerna att lägga ner arbete på remisser som inte omedelbart har betydande följdverkningar för institutionen. Det skulle eljest

varit naturligt att exempelvis de institutioner som är involverade i forskningsprojektet kring östersjöfrågor skulle avgivit yttrande i detta ärende.

I medlemsförslaget erinras om den utredning avseende utnyttjande och skydd av havet (SOU 1972: 43) vilken remissbehandlades hösten 1972. Den matematisk-naturvetenskapliga fakulteten uttryckte då synpunkten att utredningsbetänkandet inte var tillräckligt allsidigt och att utredningsförslagen sålunda inte var tillräckligt underbyggda. De innebar också i flera fall att man framsköt ställningstaganden till dess en föreslagen delegation för havsresurser tillskapats. I Nordiska rådets medlemsförslag hänvisas till att man nu utreder organisationen av en sådan delegation.

Delegationen skulle, enligt SOU 1972: 43, bl.a. som regeringens rådgivande organ föreslå utformning av program för havets utforskning och exploatering. Den skulle även samordna de svenska insatserna i det internationella samarbetet i frågor som rör havet och havsbotten. Den matematisk-naturvetenskapliga fakulteten föreslog i sitt remissyttrande att delegationen till en tredjedel skulle bestå av representanter för universitetet och högskolor varigenom ett forskningsinflytande skulle garanteras. Förslaget följdes även av de tekniska och matematisk-naturvetenskapliga fakultetsberedningarna. Rektorsämbetet finner det angeläget att när delegationen nu aktualiseras på nytt framhålla vikten av ett betydande forskningsinflytande i delegationen. En intressant utformning av delegationen föreslås i yttrandet från Institutet för internationell ekonomi, nämligen att delegationen görs samnordisk. Dess lokalisering skulle kunna ske till det redan befintliga ICES med säte i Köpenhamn.

Inför det eventuella inrättandet av samarbetsorgan utöver de redan befintliga i stället för ett ökat nyttjande av de befintliga, vill rektorsämbetet avslutningsvis ansluta sig till slutraderna i yttrandet från den meteorologiska institutionen, att ytterligare kommittéer och samordningsplaner är motiverade endast om de resulterar i att mer forskning kommer till stånd.

Stockholm den 29 april 1976

Gunnar Hoppe

Sten Schager

Meteorologiska institutionen, Stockholms universitet, Arrheniuslaboratoriet:

Med hänsyn till att redan nu en omfattande samplanering pågår torde en kartläggning av pågående forskning enkelt kunna göras genom ett

(enda) gemensamt sammanträde mellan de olika ländernas ansvariga kommittéer. För Sverige deltar den marina kommittén, som är gemensam för Statens naturvetenskapliga forskningsråd och Statens naturvårdsverk.

Vi finner det angeläget betona att det bör noga övervägas om ytterligare kommittéer och samordningsplaner ska upprättas. Sådana är ju endast motiverade om de resulterar i att mer forskning kommer till stånd.

Stockholm den 15 april 1976

Hilding Sundqvist

Prefekt

Stockholms universitet, Institute for International Economic Studies:

Medlemsförslaget avser en samordning av de nordiska ländernas

- a) forskning om havets resurser
- b) kartläggning av havets resurser
- c) utnyttjande av havets resurser.

På de två första punkterna föreligger institutionella former för nordisk samverkan. Ökade insatser på dessa områden sker bäst genom ökad tilldelning av resurser till existerande organ. Samordningsbehovet är störst beträffande punkt (c) utnyttjande av havets resurser. De nordiska länderna har särskilda intressen som ibland leder till konflikter dem emellan. En samordning av de nordiska ländernas politik beträffande utnyttjande av havets resurser måste ske genom samarbete på regeringsnivå. En viktig uppgift för Nordiska rådet (vilket förslaget kanske avser) är att stimulera samordnad *forskning om utnyttjande* av havets resurser. Samordning är här särskilt angeläget av två skäl:

För det första förekommer en interdependens mellan olika havsutnyttjande aktiviteter som endast kan utredas genom *flervetenskaplig forskning*. Olika typer av industriell aktivitet påverkar havets levande organismer i varierande utsträckning. Oljeutsläpp från borrhorn eller från fartyg har välkända effekter på t. ex. fågellivet. Atomkraftverk påverkar vattentemperaturen och fiskelivet. Industriutsläpp och nedfall påverkar betingelserna för de levande tillgångarna i havet. Fiskeriet påverkar fiskebeståndens storlek. Effekterna av kommersiell utvinning av mineraltillgångar från havsbotten är ännu okända. Forskning om förutsättningarna för och effekterna av havens utnyttjande kräver följaktligen att samarbetet mellan olika vetenskapliga discipliner ökas.

För det andra överskrider havets ekosystem nationsgränser varför *flernationella* forskningsinsatser (samarbete och informationsutbyte) är nödvändigt. Ett lands åtgärder kan påverka ett annat land inom samma

eller i en annan aktivitet. När fiskbestånden vandrar mellan ländernas territorialvatten blir fiskeuttaget för stort. Forskning om det optimala fiskeuttaget måste därför omfatta flera länders områden. Förorenande aktivitet i ett land kan påverka utnyttjandet av havet i ett annat lands territorium.

Tillsammanstagna understryker dessa skäl behovet av åtgärder för att öka samordningen av forskningen om havets utnyttjande dels mellan olika ämnen dels mellan olika länder. Mot denna bakgrund ifrågasätter vi lämpligheten av att föreslå en koncentration ”av de nordiska resurserna på detta område till en institution, t. ex. till norska havsforskningsinstitutet i Bergen” (se medlemsförslaget). En lämpligare institutionell form för samordningen förefaller oss vara att bilda en av regeringarna oberoende nordisk delegation för havsresurser efter förebild av motsvarande svenska delegation enligt förslaget i SOU 1972: 43. Delegationen skulle utgöra ett forum för samverkan mellan nordiska forskningsinstitut och berörda organisationer vid forskning om utnyttjande av havets resurser mot bakgrund av det ovan påtalade ömsesidiga beroendet av olika former av havsutnyttjande och av länder. Inom ramen för delegationen kan fördelarna av de nordiska forskningsinstitutens olika specialisering tillvaratas. Det är av vikt att ledningen för den nordiska delegationen består av framstående akademiska forskare som är fristående från de nordiska regeringarna och deras havsutnyttjande verk.

Stockholm den 15 april 1976

Sven Grassman
Biträdande direktör

Per Magnus Wijkman
Fil. lic.

Umeå universitet, rektorsämbetet har i skrivelse av den 22 april 1976 förklarat sig instämma i yttrande från biologiska institutionen (se nedan).

Umeå universitet, biologiska institutionen:

Biologiska institutionens synpunkter sådana de formulerats av prof. Arne Lindroth är följande.

Vad biologiska resurser, egentligen fiske, beträffar sker samordning i erforderlig omfattning sedan sekelskiftet genom Internationella havsforskningsrådet (ICES).

Vad Östersjön beträffar bör samordning ske mellan samtliga strandägande stater och icke just de nordiska länderna. Ett dylikt samarbete pågår redan avseende oceanografi och marinbiologi.

Enligt institutionens mening bör ev. erforderlig samordning omfatta naturliga regioner (Östersjön, Västerhavet) och i detta fall icke stater (Norden).

Umeå den 13 april 1976

Lennart Eliasson

Universitetet i Linköping, rektorsämbetet:

Rektorsämbetet har anmodats inkomma med yttrande över rubr. remiss, men har efter hörande av berörda fakulteter beslutat avstå från att inkomma med yttrande.

Linköping den 7 maj 1976

Liane Otaegui

Tekniska högskolan i Stockholm, rektorsämbetet:

Rubricerade remiss har av rektorsämbetet vid Tekniska högskolan i Stockholm vidareremitterats till sektionen för Lantmäteri (L) samt till utredningsgruppen för naturresursteknik.

På grund av den korta remisstiden har svar inkommit endast från utredningsgruppen för naturresursteknik, vilket härmed överlämnas. Om svar senare inkommer även från sektion L kommer också det att överlämnas till UKÄ.

Stockholm den 24 april 1976

På rektorsämbetets vägnar

Lennart N. Sandin

Eva Curbo

Tekniska högskolan, institutionen för fastighetsteknik:

Remiss i rubricerade ärende har skett till kommittén för utredning av högre tjänster inom ämnesområdet naturresursteknik. På grund av den korta remisstiden har ej kontakt med kommitténs övriga ledamöter varit möjlig. Nedanstående är därför att fatta som personliga synpunkter.

Som framgår av det remitterade medlemsförslaget är ökad forskning på ämnesområdet nödvändig och även av gemensamt intresse för de nordiska länderna. En utredning om möjligheterna att samordna de nordiska ländernas forskning om samt kartläggning och utnyttjande av havets resurser synes därför befogad. Samtidigt är emellertid ämnesom-

rådet vidsträckt och omfattar bl. a. biologiska (inte minst fiskeri- och näringsbiologiska), prospekterings- och informationstekniska samt byggnads- och utnyttjandetekniska komponenter. Det förefaller därför orealistiskt att räkna med att man skulle kunna koncentrera forskning av så heterogen och samtidigt väsentlig art i en enda nordisk institution på sätt antyds i medlemsförslaget.

I stället torde det vara nödvändigt att de nordiska länderna var och en bygger upp forskningskapacitet inom olika delar av området, vilken forskning dock samordnas på internordisk basis. Redan nu finns inom olika tekniska och naturvetenskapliga institutioner en betydande forskning rörande haven och deras utnyttjande. Den snabba tekniska utvecklingen, vilken lett till att havets resurser alltmera kommit i blickfånget, gör emellertid en vidare utbyggnad högst önskvärd. Det är naturligt att därvid en profilering sker beträffande olika institutioner.

För KTH:s vidkommande har kommittén beträffande naturresursteknik fört fram två tjänster som har direkt anknytning till ifrågakommande område. Dels har föreslagits en professur avseende miljö- och naturresursinformation som tar sikte på teknik för lokalisering, kartläggning och information avseende naturresurser. Metoderna är i stor omfattning tillämpbara för såväl land- som havsområden. Dels har föreslagits en högre forskartjänst rörande ämnesområdet havsbyggnadsteknik. En närmare beskrivning av problemområdena bilägges (*härtryckt*).

Sammanfattningsvis betonas sålunda forskningens angelägenhetsgrad, tillstyrkes en utredning rörande samordning, men hävdas att i varje fall en betydande del av utbyggnaden bör fördelas på olika institutioner, som genom sin hittillsvarande verksamhet och inriktning är lämpade att ta hand om delar av forskningsrådet.

Stockholm den 23 april 1976

Gerhard Larsson

Chalmers tekniska högskola, rektorsämbetet:

Rektorsämbetet har i sin tur infordrat yttrande i ärendet från professor i vattenbyggnad L Rahm. På grund av sjukdom har emellertid Rahm icke kunnat avge yttrande.

Rektorsämbetet får därför avstå från att yttra sig i ärendet.

Göteborg den 15 mars 1976

På rektorsämbetets vägnar

Gunnar Brockman

Högskolan i Luleå, rektorsämbetet har i skrivelse den 22 april 1976 förklarar sig instämma i yttrande från professor Kurt Boström (se nedan).

Professor Kurt Boström:

Syftet med detta förslag har säkert varit gott. Förslaget är dock illa genomtänkt, några allvarliga anmärkningar ges nedan, liksom en del övriga kommentarer.

Inledningsdelen som sträcker sig över sid 1 och ned till rad 14 nedifrån på sid. 2 kan man i stort inte invända emot, även om man kan opponera sig mot tonen i 3:e stycket på sid. 1, där man närmast får intrycket av att internationella projekt (utanför Norden alltså) bör vi inte delta i.

Rent felaktiga är däremot de påståenden som görs på rad 14 (nedifrån på sid. 2) och fram till skrivelsens slut. Den omfattande upprustning som talas om har jag personligen ej sett till. Tvärtom är den sorgliga situationen den att svensk oceanografi är i ytterst bedrövligt tillstånd och någon förbättring (annat än i form och tal) har ej setts till. Internationellt sett är svensk oceanografi närapå okänd. Dessa missförhållanden beror inte på att vi saknar intresserad eller intelligent personal för oceanografiskt arbete, utan resurser. Vi har i Sverige inget fartyg som kan operera i oceanerna, exempelvis då Norska havet. Hur skall vi då kunna samarbeta i projekt i Norska havet, för att ta ett exempel? (Ergo, vårt kanske för närvarande största fartyg för dessa ändamål får enligt uppgift ej arbeta längre ut än Kattegatt, Skagerack och Nordsjön). Likaså är Sverige unikt bland de ekonomiskt högtstående länderna i att inte ha olika professurer för maringeologi, havskemi, fysisk oceanografi och marinbiologi, utan i stället endast har en professur i oceanografi (utan inskränkning). Mycket mer skulle kunna skrivas om dessa missförhållanden, för ytterligare detaljer kan jag hänvisa till den IVA-konferens som hölls 27-01-76 på Teknorama i Stockholm.

Man frågar sig vidare varför kartläggningen av våra olika kustområden skall samordnas? Varför då inte starta med de olika landinriktade aktiviteter som finns i de olika länderna (geologiska undersökningar, väderlekstjänst, etc.) och samordna dem helt och hållet? Svaret är naturligtvis att de olika länderna har så helt olika geologiska, etc., förhållanden, att inte mycket alltid kan vinnas genom samordning.

Kan då något vinnas på att samordna övrig forskning? *Givetvis* skall vi, där så är berättigat, delta i samnordiska (eller varför inte också i internationella) forskningsaktiviteter! Men det har gått psykos i ordet "samordna". I själva verket innebär "samordning" av många

projekt detsamma som dödsstöt. Så mycket energi går åt till resor, konferenser, diskussioner m. m., att inte mycken tid blir över för produktivt arbete. Alltför ofta glöms det bort att många projekt är utomordentligt väl lämpade för få-mans team, ofta bundna till endast en eller två institutioner. Vidare, en diskussion av samordningsaktiviteter är tidsmässigt malplacerad, så länge de materiella eller personella resurserna för samarbete ej är framtagna.

Jag vill avsluta med att påpeka att denna kritik ej blivit hastigt och ytligt "tillsvarvad" utan baserar sig på 14 års oceanografisk erfarenhet, därav merparten på det internationella planet, där man lättare kan undvika den provinsiella attityd som vi tyvärr ofta lägger oss till med i diskussioner i Sverige genom att hänföra till oss själva som "ett litet lands" innevånare.

Stockholm den 20 april 1976

Kurt Boström

Professor

Ingenjörsvetenskapsakademien:

Ett ökat utnyttjande av havets resurser kommer för Sveriges del att kräva samarbete både inom Norden och med andra länder.

Ett nordiskt samarbete pågår också, som beskrivs i medlemsförslaget, inom vissa delområden av havsforskningen, vilket exemplifieras med kollegierna för marinbiologi respektive fysisk oceanografi. Vidare kan nämnas samarbetet mellan svenska och finska maringeologer beträffande forskningsarbeten i Bottenviken, Bottenhavet och Östersjön. Ett samarbete pågår också utanför Norden mellan samtliga östersjöstater beträffande miljöfrågor och ekologiska problem inom Östersjöns havsområde.

Målinriktningen för såväl havsforskning som havstekniskt utvecklingsarbete är av naturliga skäl inte densamma för de olika nordiska länderna. Detta sammanhänger med de naturresurser som är kända eller förväntade inom den egna kontinentalsockeln. Sålunda domineras det norska intresset (och i viss mån även det danska) av olja och gas på kontinentalsocklarna samt av havsfisket, vilket senare också måste vara huvudobjektet för Islands del.

Intresset för naturresursen sand och grus på havsbotten gäller i första hand Sverige och Danmark under det att mineralprospektering och gruvbrytning på havsbotten är ett svenskt-fiskt huvudintresse etc. Vid värderingen och samordningen av angelägna nordiska forskningsinsatser på havsområdet är risken därför stor att bedömningen av prioriteringen blir mycket olika i olika länder.

Då det gäller en eventuell svensk utvinning av sådana havsresurser som ej är knutna till Skandinaviens kontinentalsocklar (exempelvis mangannoduler, krillfiske) kan det finnas anledning till kontakter och samarbete med helt andra länder än de nordiska och östersjöländerna i övrigt. Detta pekar alltså på att det finns ett behov av samarbete på en rad delområden, däremot inte av ett nordiskt samordningssystem för havsteknikfrågor.

Frågan om skapandet av en svensk havsresursdelegation är för närvarande föremål för sakkunnig utredning. Det finns därför anledning att först pröva resultaten av en samordning som kan komma till stånd i Sverige, innan något samordningsorgan på nordisk bas tillskapas.

Det förslag som framförs att "koncentrera de nordiska resurserna", exempelvis till havsforskningsinstitutet i Bergen, måste ur svensk synpunkt betraktas som olämpligt bl. a. med tanke på att ett väsentligt samarbete redan bedrivs kring Östersjön mellan alla östersjöstaterna.

Mot denna bakgrund vill akademien således för närvarande inte tillstyrka inrättandet av något nordiskt organ för samordning av havsforskningen och hithörande frågor. Akademien har dock inget att erinra mot att en utredning beträffande "möjligheterna att samordna de nordiska ländernas forskning om samt kartläggning och utnyttjande av havets resurser" genomförs i enlighet med förslaget.

Ett bättre informationsutbyte mellan de nordiska länderna beträffande den långsiktiga planeringen skulle t. ex. vara värdefullt för eventuell samordning av insatser. Kan man vidare finna former för att uppmuntra och intensifiera ett naturligt nordiskt samarbete inom skilda delområden, så som tidigare nämnts, är detta givetvis en stor fördel.

Stockholm den 20 april 1976

Ingenjörsvetenskapsakademien

Gunnar Hembraeus

Staffan Stillesjö

Sveriges industriförbund:

Havsresursfrågorna har på senare tid internationellt sett kommit alltmer i blickpunkten. Anledningarna härtill är flera. Bl. a. har FN:s arbete med havsrättsfrågorna och dialogen med U-länderna om råvaruuttaget mera konkret klargjort de omfattande och värdefulla resurser som världshaven innehåller. Livsmedelssituationen i världen har också utan tvivel varit en pådrivande faktor i sökandet efter ytterligare, alternativa livsmedelskällor. Malm- och mineralresurserna är också eko-

nomiskt värdefulla resurser för olika nationer. Oljekrisen 1973/74 är ett annat exempel på de pådrivningsfaktorer som intensifierat havsteknisk forskning och havsrättsliga överläggningar.

För svenskt vidkommande är dock havsresurserna av flera anledningar av mindre direkt betydelse. Sveriges geografiska belägenhet medger sannolikt mindre möjligheter till utvinnande av kvantitativt omfattande havsresurser än vissa andra större nationers. FN:s förslag beträffande ekonomiska zoner innebär för svenskt vidkommande än mindre möjligheter till ekonomiskt försvarbara satsningar. Investeringar i andra geografiska områden än de svenska kvarstår självfallet som ett alternativ, men motiverar knappast ett centraliserat engagemang.

Sverige innehar i dagens läge, generellt och globalt sett ej någon unik kunskap på det havstekniska området. Att en sådan skulle skapas framöver är knappast att förvänta med tanke på de verkligt stora satsningar som här görs av stater med större kapacitet. Man kan dock i samarbete med företag i andra länder ernå konkurrensdugliga alternativ, och dylika satsningar anser förbundet vara rekommendabla. Flera sådana satsningar av svenska företag är redan på gång runt om i världen.

Nordiskt forskningssamarbete pågår i viss utsträckning redan på havsområdet liksom på flera andra. Förbundet anser emellertid att det föreligger flera skäl som talar emot en förläggning av ett ev vidare samordnat forskningsarbete till Bergen.

Ett forskningsarbete beträffande havsresurserna bör ej läggas endast i anslutning till havet utan även till den industriproduktion som erfordras för forskningen och exploateringen, vilken är väsentlig för produktutvecklingen på området.

Det arbete som Sverige i samarbete med övriga östersjöstater bedriver beträffande Östersjöns situation och resurserna i detta innanhav har väckt internationell genklang. Med stor sannolikhet skulle en centralförankring i den nordiska havsforskningen till Bergen reducera vikten av östersjösamarbetet — och från politiska utgångspunkter kanske spolia viktiga delar av detta. Detta arbete måste från Sveriges sida prioriteras framför ett samarbete, som om det förlades till Bergen, sannolikt skulle inriktas på mer forskning rörande arktiskt vatten och oljeutvinning.

Förbundet anser det åtminstone i dagens läge knappast motiverat med en satsning av det slag som framförts i medlemsförslaget och motsätter sig — i det fall ett sådant samarbete ändå etableras — en förläggning därav till Bergen.

Stockholm den 5 juni 1976

Sveriges industriförbund

Bo Helmerson

Nina Holmström

Sveriges fiskares riksförbund:

Riksförbundet har inhämtat yttrande från de regionala förbunden inom riksförbundet. Från *Svenska västkustfiskarnas centralförbund* framhålls bl. a.:

I Sverige förbereds en omfattande upprustning vad avser forskning och kartläggning för framtida utvinning av havens resurser. Norge har inom detta område satsat stort på olje- och gasutvinning men även andra grenar av havsforskning. Däremot har Danmark och Finland endast uppmärksammat dessa frågor i mindre omfattning, varför det torde vara rationellt att de nordiska länderna genom en samordnad planering av det framtida arbetet undviker att samma forskning bedrivs parallellt i de nordiska länderna, vilket ur kostnadssynpunkt torde vara onödigt.

Övriga regionförbund som yttrat sig har inte haft avvikande synpunkter.

Riksförbundet delar de regionala förbundens åsikt att ett samordnande av de nordiska ländernas forskning samt kartläggning och utnyttjande av havets resurser tillstyrkes.

I övrigt har vi inget att erinra.

Göteborg den 12 maj 1976

Sveriges fiskares riksförbund

Bertil Johansson

Medlemsforslag

om inførande av offentliga utskottsutfrågningar i Nordiska rådet

(Väckt av Gunnar Helén)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Nordisk Råd, Trafikutvalget:

Trafikutvalget er enig med forslagsstilleren i at det er viktig at allmenheten informeres best mulig om det arbeide som foregår i Nordisk Råd. På den måte fremmes nordisk samarbeide idet befolkningen får mulighet til å se det i forhold til det arbeide som skjer nasjonalt. I samsvar med dette tar de nylig vedtatte offentlighetsregler for presidie-sekretariatet sikte på at mest mulig av de dokumenter som behandles i Rådet blir offentlige.

Forslagsstilleren fremfører at allmenhetens interesse for nordisk samarbeide vil øke hvis utvalgene, f. eks. en gang hvert år, holder offentlige utvalgshøringer av regjeringsrepresentanter, sakkyndige m. m. med representanter for massmedia til stede.

Trafikutvalget er enig med forslagsstilleren i at informasjon om saksbehandlingen i utvalgene bør utbygges men tror ikke at offentlige utvalgshøringer er den beste vei for å oppnå dette. Utvalgene har allerede vid adgang til kontinuerlig orientering av offentligheten om saksbehandlingen i utvalgene. Dette skjer bl. a. ved pressekonferanser i tilknytning til utvalgsmøter, pressemeldinger, seminarer og konferanser som vanligvis er åpne for massmedia.

Saksforberedelsen foregår i utvalgene. En offentlig utspørring av regjeringsrepresentanter vil kunne svekke Rådets kontrollfunksjon og skape uklarhet om ansvarsforholdet i saksbehandlingen og gi et uriktig bilde av Rådets rolle som rådgivende organ. Offentlige høringer kan med andre ord virke mot sin hensikt, samtidig som de lett vil tyngne selve saksbehandlingen i utvalgene.

Trafikutvalget er av den oppfatning at informasjonen om saksbehandlingen i utvalgene samt arbeidet i Nordisk Råd generelt kan gjøres mere effektivt.

Med henblikk på artikkel 43 i Helsingforsavtalen anmoder trafikut-

valget om at det nærmere undersøkes hvordan informasjonen om utvalgsarbeidet, Nordisk Råds arbeide generelt samt om resultatene av dette arbeide best kan effektiviseres.

Under henvisning til ovenstående finner ikke trafikktutvalgets flertall å kunne støtte medlemsforslaget.

Folketingsmand Leif Glensgård og riksdagsman Rolf Sellgren avgav følgende reservasjon:

”I enlighet med artikkel 43 i det reviderade Helsingforsavtalet bör största möjliga offentlighet iakttas i det nordiska samarbetet. Offentliga utskottsutfrågningar i Nordiska rådet skulle härvid utgöra ett värdefullt inslag och kunna bidra till att skapa ökad debatt om de nordiska frågorna.

Det är viktigt att utskotten bereds tillfälle att utan allmänhetens närvaro behandla och fritt diskutera rådets angelägenheter, men detta bör inte utesluta möjligheten att rådet vid behandling av frågor av större allmänt intresse genom offentliga utskottsutfrågningar skapar bättre förutsättningar för ökad insyn i det nordiska samarbetet.”

Helsingfors, den 25. november 1976

Pekka Tarjanne

Trafikutvalgets formann

Ólafur Pétursson

Trafikutvalgets sekretær

Nordisk Råd, Økonomisk utvalg:

I samsvar med artikkel 43 i Helsingforsavtalen bør det være størst mulig offentlighet i det nordiske samarbeidet. Ved de nylig vedtatte offentlighetsregler for Presidiesekretariatet tar Rådet sikte på at mest mulig av dokumentene til behandling gjøres offentlige.

Med den nåværende anledning til å foreta en grunnleggende belysning av viktige saker i full offentlighet kan utvalget ikke se at gjeldende arbeidsordning virker hemmende på utvalgenes muligheter til å informere offentligheten om sine saker og om de arbeidsmetoder som benyttes. Når det er naturlig og ønskelig er det vid adgang til kontinuerlig orientering av offentligheten om saksbehandlingen. Det skjer bl. a. ved pressekonferanser i tilknytning til utvalgsmøter, ved seminarer og konferanser som vanligvis er åpne for pressen.

Den i medlemsforslaget antydde ordning med et årlig ”spørremøte” i hvert av utvalgene vil lett kunne virke mot sin hensikt. Utvalgsmøter for åpne dører vil nemlig hemme og begrense de frie og åpne debatter som en hittil har hatt.

Når det gjelder spørsmålet om offentlig utspørring av regjeringsrepresentanter vil utvalget peke på at den parlamentariske kontrollfunksjon er et viktig ledd i plenarforsamlingens åpne møtevirksomhet. Saksfor-

beredelsen foregår i utvalgene. En offentlig utspørring av regjeringsrepresentanter vil kunne svekke kontrollfunksjonen, skape uklarhet om ansvarsforholdet ved saksbehandlingen og gi et uriktig bilde av rådets rolle.

Under henvisning til ovenstående finner ikke utvalget å kunne støtte medlemsforslaget.

Stockholm, 26. november 1976

Kjell-Olof Feldt
Utvalgets formann

L. Blaaflat
Utvalgets sekretær

Reservasjon

I enlighet med artikkel 43 i det reviderade Helsingforsavtalet bör största möjliga offentlighet iakttas i det nordiska samarbeidet. Offentliga utskottsutfrågningar i Nordiska rådet skulle härvid utgöra ett värdefullt inslag och kunna bidra till att skapa ökad debatt om de nordiska frågorna.

Det är viktigt att utskotten bereds tillfälle att utan allmänhetens närvaro behandla och fritt diskutera rådets angelägenheter, men detta bör inte utesluta möjligheten att rådet vid behandling av frågor av större allmänt intresse genom offentliga utskottsutfrågningar skapar bättre förutsättningar för ökad insyn i det nordiska samarbeidet.

Stockholm den 26 november 1976

Allan Hernelius

Rolf Wirtén

Nordiska rådet, social- och miljöutskottet:

Medlemsförslaget

I medlemsförslaget konstateras, att största möjliga offentlighet bör iakttas i det nordiska samarbeidet. Denna princip har också stadfästas i artikkel 43 i Helsingforsavtalet. Under Nordiska rådets snart 25-åriga historia har plenarförsamlingens överläggningar alltid varit öppna för allmänheten. Utskottsmötena har däremot, i överensstämmelse med etablerad praxis i de nationella parlamenten, hitintills varit slutna. Enligt förslagsställarens uppfattning bör den nytillkomna offentlighetsparagrafen i Helsingforsavtalet suppleras med offentliga utskottsutfrågningar. Detta skulle kunna ske genom att regeringsrepresentanter, sakkunniga och företrädare för organisationer m. fl. blev föremål för utfrågning i närvaro av representanter för massmedia och andra intresserade. På detta sätt stimuleras allmänhetens intresse för det nordiska samarbeidet och det viktiga arbete som utföres i rådets utskott skulle

röna ökad uppmärksamhet. En årlig utfrågning per utskott föreslås. En tredjedel av ett utskotts ledamöter skulle ges rätt att kräva offentlig utfrågning.

De nationella delegationernas synpunkter

Medlemsförslaget har varit föremål för behandling i Danmarks, Finlands, Norges och Sveriges delegationer till Nordiska rådet. Samtliga delegationer har avstyrkt medlemsförslaget.

Den *danska delegationen* påpekar, att rådets konferenser och seminarier är öppna för massmedia. Löpande information om rådets arbete ges till massmedia både före och efter möten inom rådets organ. Den övervägande delen av det material som utgör grunden för utskottens ställningstagande, remisserna, trycks och offentliggöres. De upplysningar som utskotten mottager muntligt utgör endast en mindre del. En fri meningsutväxling skulle kunna hämmas genom införandet av offentliga utskottsutfrågningar.

Finlands delegation menar, att andra medel bör tillgripas än offentliga utskottsutfrågningar för att förverkliga de önskemål som kommer till uttryck i medlemsförslaget. Offentliga utskottsutfrågningar är därtill främmande för de nordiska parlamentens sätt att arbeta. I stället bör man försöka att effektivisera informationen om utskottsarbetet genom informationstillfällen, informationsblad och intervjuer. Rådets seminarier kan öppnas för pressrepresentanter.

Den *norska delegationen* avstyrker medlemsförslaget. Som skäl här för anförs att genom de nya offentlighetsreglerna protokoll från utskottsmöten är offentliga samt att därtill möjlighet finns att offentliggöra även referat av utfrågningar av sakkunniga i utskotten. De viktigaste synpunkterna som framkommit vid utfrågningar inom utskotten av sakkunniga och regeringsrepresentanter följer saksdokumenten vid behandlingen i plenarförsamlingen.

Utskotten kan, med presidiets samtycke, anordna seminarier och konferenser. Dessa är vanligen öppna för pressen och överläggningarna publiceras normalt i Nordisk utredningsserie. Planer finns på att förstärka informationen som ges före och efter utskottsmötena. En årlig frågetimme i vart och ett av rådets utskott skulle kunna medföra en byråkratisk och kostbar rutin, som motverkar sitt eget syfte. En offentlig utfrågning av regeringsrepresentanter skulle kunna försvaga parlamentarikernas kontrollfunktion och bidra till att skapa oklarhet om ansvarsförhållandet i sakbehandlingen.

Den *svenska delegationen* erinrar om att redan inom ramen för existerande arbetsordning kan utskotten till sina möten inbjuda regeringsrepresentanter, rådsmedlemmar, sakkunniga och andra personer. Information om rådets arbete kan ske vid presskonferenser före och efter möten.

Synpunkter från rådets utskott och informationskommitté

Medlemsförslaget har behandlats i rådets trafikutskott och i dess ekonomiska utskott. Båda utskotten har avstyrkt medlemsförslaget. *Ekonomiska utskottet* har därvid i sitt yttrande anfört, att en årlig frågetimme skulle kunna motverka sitt syfte genom att hämma och begränsa den fria och öppna debatten inom utskotten. Vidare pekar utskottet på det särskilda frågeinstitutet som kommer till användning vid rådets sessioner. Liknande synpunkter har anförts av *trafikutskottet*. Medlemsförslaget har vidare behandlats i rådets *informationskommitté*, som dryftat saken utifrån strävandena att öka allmänhetens intresse för Nordiska rådet. Kommittén anser, att massmedias intresse för rådets verksamhet i alltför hög grad kommit att koncentreras till sessionerna och att det arbete som utförs mellan sessionerna bör i högre grad uppmärksammas. Offentliga utskottsutfrågningar garanterar i sig inte att informationen blir så allsidig som man kan önska. Genom presskonferenser efter utskottsmötena och befaringar kan direkt kontakt nås med massmedia och den nordiska allmänheten. Sammanfattningsvis anser kommittén att informationen om Nordiska rådet kan byggas ut inom ramen för existerande arbetsordning.

Utskottet

Social- och miljöutskottet kan i allt väsentligt ansluta sig till vad som anförts i yttrandena från de olika rådsdelegationerna, ekonomiska utskottet, trafikutskottet samt informationskommittén.

Under rådssessionerna kan vald medlem av Nordiska rådet ställa frågor till ministerrådet eller representant för ett lands regering. Under de senaste fem sessionerna har i genomsnitt 12 sådana frågor återfunnits på rådets dagordning. Denna form för dialog mellan parlamentarer och regeringsrepresentanter i en bestämd sakfråga har ofta lett till intressanta meningsutbyten, som gett genljud i massmedia. Därigenom tillgodoses också i betydande utsträckning det som åsyftas i medlemsförslaget. Mot bakgrund av vad som ovan anförts får utskottet sålunda avstyrka medlemsförslaget.

Avslutningsvis önskar utskottet understryka vikten av att allsidig och god information om rådsutskottens arbete ges till massmedia. Utan dylik information kan det i längden bli svårt att engagera breda medborgargrupper för det nordiska samarbetet. Aldrig så goda resultat av det nordiska samarbetet kan tendera att omintetgöras ifall inte ett brett opinionsstöd finnes. Den nordiska allmänheten har sålunda berättigade krav på att bli informerad om resultaten av det nordiska samarbetet.

Stockholm den 15 december 1977

Asbjörn Haugstvedt
Förman

Claes Wiklund
Sekreterare

Nordiska rådets kulturutskott:

Kulturutskottet konstaterar att samtliga rådsdelegationer förhållit sig negativa till medlemsförslaget, så när som på en minoritet inom den svenska delegationen, vilken förklarar sig stödja förslaget. Även om utskottet förhåller sig i princip positivt till strävandena att ge större offentlighet åt arbetet i rådets olika utskott, kan det dock inte se att genomförandet av detta förslag skulle vara till gagn för själva utskottsarbetet. Utskottet anser det alltså inte ändamålsenligt med en ändring av rådets arbetsordning i enlighet med medlemsförslaget, utan menar att utskottsmötena även i fortsättningen bör vara slutna. Däremot önskar utskottet betona sina möjligheter att såsom tidigare vid behov sammankalla till höring angående enskilda frågor, vilket utskottet under de senaste åren regelbundet haft orsak till. Denna möjlighet är enligt utskottets mening ägnad att bättre än offentliga utskottsutfrågningar ge tillräcklig offentlighet åt utskottsarbetet, utan att för den skull inverka hämmande på detta. Utskottet önskar ytterligare peka på den redan väl inarbetade ordningen att i samband med utskottsmöten sammankalla till presskonferens eller på annat sätt informera massmedierna om arbetet i utskottet. Denna verksamhet torde ytterligare kunna utvecklas.

Mot bakgrund av det ovan sagda anser sig utskottet inte kunna tillstyrka medlemsförslaget.

Mot detta yttrande har utskottsmedlemmen *Ingrid Sundberg* reserverat sig, i det hon förklarar sig stödja medlemsförslaget.

Reykjavík den 7 januari 1977

För Nordiska rådets kulturutskott

Gylfi P. Gíslason

Förman

Kristian Slotte

Sekreterare

Nordiska rådets informationskommitté:

Informationskommittén konstaterar att förslaget inte är aktuellt ifråga om kommitténs egna arbetsformer. Informationskommittén har därför dryftat förslaget utgående från strävandena att öka allmänhetens intresse för Nordiska rådet.

Massmediernas och därmed allmänhetens intresse för Nordiska rådets verksamhet koncentreras nu i rätt hög grad till sessionerna. Alla åtgärder som syftar till att i högre grad än hittills uppmärksamma det arbete som pågår mellan sessionerna bör uppmuntras. Informationen om det arbete som utförs inom utskotten blir härvid av stor betydelse. Informationskommittén är ense med förslagsställaren i konstaterandet att en större offentlighet åt utskottens arbete skulle verka stimulerande på allmän-

hetens interesse för nordiskt samarbete genom att möjlighet ges att följa den sakliga behandlingen av rådets ärenden på nära håll.

Detta syfte kan uppnås på olika sätt. Offentliga utskottsutfrågningar garanterar dock inte i och för sig att informationen blir möjligast allsidig. Det väsentliga är att företrädare för allmänheten ges möjlighet att direkt ställa frågor till utskottens medlemmar och sakkunniga, vilket numera rätt ofta skett vid presskonferenser efter utskottsmötena. Ett viktigt led i utskottens strävanden att nå direkt kontakt med den nordiska allmänheten och att öka dess intresse för nordiskt samarbete är de befaringar som utskotten företar i olika delar av Norden. Härvid har de överläggningar som ägt rum mellan utskotten samt olika regionala och lokala förvaltningsorgan ofta varit offentliga. Erfarenheterna av massmediernas bevakning av dessa överläggningar är mycket positiva.

Informationskommittén anser att den viktiga informationen om Nordiska rådets arbete kan byggas ut och effektiviseras inom ramarna för den nu gällande arbetsordningen.

Bergen den 3 november 1976

För Nordiska rådets informationskommitté

Guttorm Hansen

Ordförande

Harry Granberg

Sekreterare

Nordisk Akademikerråd:

— — — og fremsendt dette til diskussion i de nordiske akademikerorganisationer.

Generelt er organisationernes indstilling forholdsvis neutral.

Fra *dansk side* har man fremsat følgende bemærkninger vedrørende § 27:

AC kan i princippet godtage medlemsforslaget, herunder ændringen af § 27, hvorefter en tredjedel af et udvalgs medlemmer skal kunne kræve offentlig høring. En eventuel forskrift om obligatorisk høring en gang årligt bør som angivet begrænses til emner af større almen interesse. Det må være en forudsætning, at tidspunkt, sted og emne for den enkelte høring offentliggøres i god tid inden høringen, det pågældende udvalg bør i denne forbindelse have adgang til inden for en vis frist at udvide den kreds, der ønskes hørt af udvalget.

AC har herved forudsat, at offentlige udvalgshøringer af embedsmænd og andre offentligt ansatte ikke kan finde sted i videre udstrækning end i de pågældendes hjemland. AC's bemærkninger tager derfor alene sigte på høringer af organisationsrepræsentanter.

Fra *finsk side* har man direkte bekymringer for, at udvalgsarbejdet bliver mindre effektivt for åbne døre.

Med henvisning til ovenstående vil Nordisk Akademikerråd støtte tanken om offentlighed i Nordisk Råds arbejde, og vil ikke sætte sig

imod at nævnte forslag bliver vedtaget, men vil dog fremsætte tvivl om dets praktiske betydning.

Reykjavík, den 28. maj 1976

Nordisk Akademikerråd
Guðriður Þorsteinsdóttir

Sámiráðði — Nordiska Samerådet:

Förslaget att införa offentliga utskottsutfrågningar motiveras av förslagsställaren bl. a. med att det är viktigt att det nordiska samarbetet görs känt för så vida kretsar som möjligt. Exakt hur utfrågningarna skall gå till sägs inte, men man får det intrycket att man avser att införa något slags radio- eller TV-debatter med utskotten.

Nordiska samerådet är naturligtvis av samma åsikt som förslagsställaren att det är i Nordiska rådets intresse att den nordiska gemenskapen stärks och utvidgas. En sak som dock är sådan som Nordiska rådet inom sig kunde fundera på och det är om rådets verksamhet i dess nuvarande form i tillräckligt hög grad når den genomsnittliga nordbon. Nordiska samerådet har under en kort tidsrymd fått sätta sig in i Nordiska rådets verksamhet och särskilt samerådets sekretariat, som så att säga utför grovarbetet, finner att det kräver åtminstone ett par veckors flitiga studier innan man får någon sorts bild av arbetsfördelningen mellan de olika sekretariaten, utskotten och delegationerna.

En annan sak som bidrar till att kunskapen om Nordiska rådet enligt Nordiska samerådets mening inte sprids effektivt, är det förhållande att Nordiska rådet verkar ha en tendens att gynna projekt på ett akademisk plan framom sådana aktiviteter, som direkt skulle ge invånarna i Norden kännedom om varandra och samtidigt föra dem närmare varandra.

Förslagsställaren anser att offentliga utskottsutfrågningar borde förbehållas frågor av större allmänt intresse. En sådan formulering är inte särskilt lyckad. Vem skall avgöra vilka frågor är av allmänt intresse och vilka ej? De frågor förslagsställaren nämner är alla sådana som visserligen gärna tas upp i nyhetsutskickningar o. d., men som föga intresserar småbrukaren i Finnmark.

Som en slutsats skall det kort konstateras, att Nordiska samerådet anser medlemsförslag A 477/j vara ett steg i rätt riktning, men att man inte bör nöja sig med detta, utan även söka andra vägar att föra samhörigheten mellan de nordiska folken fram längs.

Helsingfors den 1 september 1976

Enligt uppdrag

Samuli Aikio
Sekreterare

Nordiska konstförbundet:

AU anser det ytterst viktigt, att alla åtgärder som är ägnade att öka den stora allmänhetens intresse för det nordiska samarbetet bör vidtas. En sådan åtgärd vore utan tvivel beredandet av möjligheter till större öppenhet i arbetet såväl inom de olika samarbetsorganen som utåt mot allmänheten.

Det säger sig självt, att — för att den förberedande detaljbehandlingen av ett ärende skall kunna ske smidigt och effektivt — bör den som hittills ske vid slutna möten. Men då det är fråga om ärenden med stor ekonomisk bärvidd eller ärendena gäller projekt, vilkas förverkligande innebär vittgående praktiska konsekvenser för stora befolkningsgrupper, bör enligt AU:s uppfattning såväl sakkunniga som av projektet direkt berörda parter alltid ges möjlighet till öppna utfrågningar av den instans som bereder ärendet, innan slutgiltiga beslut fattas.

I medlemsförslaget nämns några exempel på redan hållna utfrågningar, som hade kunnat vara offentliga. AU önskar peka på ett annat ärende, vid vars förbehandling det hade varit värdefullt, om en öppen utfrågning hade ägt rum. Vi avser frågan om upprättandet av ett nordiskt konstförmedlingscentrum (Nordisk Råds rek. nr 21/1973). Rekommendationen har ju som bekant lett till Nordiska ministerrådets beslut i dec. 1975 att inrätta ett kulturcentrum i Finland. Det är AU:s uppfattning, att en öppen utfrågning om behovet av ett nordiskt konstförmedlingscentrum, vid vilken — förutom sakkunniga — även den bildkonstintresserade allmänheten getts möjlighet att eventuellt tillföra debatten värdefulla synpunkter, hade kunnat bidra till att ytterligare ge tyngd åt de vägande skäl för inrättandet av ett sådant centrum, vilka redan tidigare framförts i olika utredningar. Det kan nu befaras, att då verksamhetsplanerna för det tilltänkta kulturcentret som bäst håller på att utarbetas av en av ministerrådet tillsatt ämbetsmannakommitté, i vilken tills vidare ingen sakkunnig på bildkonstområdet utsetts som permanent medlem, bildkonsten som så många gånger tidigare på nytt blir underprioriterad till förmån för andra kulturaktiviteter.

På grund av vad som ovan anförts vill Nordiska konstförbundets arbetsutskott därför varmt rekommendera, att offentliga utfrågningar kan äga rum, inte bara i Nordiska rådet utan också i andra nordiska samarbetsorgan.

Stockholm den 30 maj 1976

Nordiska konstförbundets arbetsutskott

Lars Hofsjö
Förbundsordföranden

Einar C. Hellem
Ledamot
Annemie Österberg
Förbundssekreterare

Nordisk Andelsforbund:

— — — kan vi meddele, at vi har modtaget følgende bemærkninger fra vort danske medlem, *Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger*:

De vedtagne offentlighedsregler for Præsidi- og Ministerrådssekretariater skulle sikre, at offentligheden bliver informeret i fornødent omfang. Den nuværende arbejdspraksis åbner derfor mulighed for, at interesserede organisationer og andre berørte kan fremkomme med deres synspunkter. Orientering på udvalgsplan kan vanskeliggøre en hurtig gennemførelse af de enkelte sager. Ud fra dette kan FDB ikke støtte det fremsatte medlemsforslag.

København, den 10. maj 1976

Nordisk Andelsforbund

Reimer Volkers

I fortsættelse af vort brev af 10. ds. kan vi meddele, at vi yderligere har modtaget følgende bemærkninger fra vore medlemmer:

Fra Norges Kooperative Landsforening, Oslo:

Forhandlingene i Nordisk Råd er offentlige. Derimot er forhandlingene i de forskellige udvalg innenfor Nordisk Råd ikke offentlige. Et medlem av Rådet foreslår at også utvalgsforhandlingene skal være offentlige, i hvert fall i en viss utstrekning.

Hvis dette skal innføres, må § 27 i Rådets arbeidsordning endres. NKL er sterkt i tvil om hvorvidt det vil være riktig å gjøre utvalgenes forhandlinger offentlige og er nærmest tilbøyelig til å advare mot det. Vi frykter for at offentlighet i forbindelse med arbeidet i utvalgene vil hemme og begrense de frie og åpne debatter i utvalgene. Representantene vil bli varsomme i sin standpunkttagen, fordi man må regne med å få forhandlingsdiskusjoner gjengitt i aviser etc. i visse saker. Det må derfor være riktig å opprettholde den nåværende praksis.

Fra Keskusosuusliike OTK, Helsinki:

Emedan de i förslagen angivna åtgärderna inte direkt anknyter till E-rörelsens verksamhet, anser vi oss inte kunna ta ställning till dem.

København, den 19. maj 1976

For Nordisk Andelsforbund

Reimer Volkers

D a n m a r k**Nordisk Råd, Den danske Delegation:**

Delegationen har på et møde den 11. november 1976 gennemgået medlemsforslaget A 477/j og de indtil nu indkomne udtalelser vedrøren-

de forslaget med henblik på i en udtalelse at videregive sine synspunkter til rådets juridiske udvalg.

Delegationen er enig med forslagsstilleren i, at man i så høj grad som muligt skal engagere de enkelte borgere i det nordiske samarbejde. Det er imidlertid delegationens opfattelse, at Nordisk Råd i vid udstrækning har søgt at tilgodese dette formål. Man skal i denne forbindelse navnlig pege på, at rådets seminarer og konferencer, der arrangeres med henblik på en grundig og alsidig belysning af omfattende og aktuelle sagsområder eller problemkomplekser, er åbne for massemedierne. Rådet har endvidere opbygget en vis informationsvirksomhed med henblik på at informere massemedierne både forud, under og efter møder i rådets organer, herunder udvalgene, og der arbejdes løbende med en udbygning og effektivisering af denne virksomhed.

Man skal også henvise til, at den altovervejende del af det materiale, der udgør grundlaget for udvalgenes indstillinger til rådet, foreligger i form af remissmateriale, der trykkes og offentliggøres ved udsendelse til pressen. De oplysninger, udvalgene modtager i mundtlig form, er — i modsætning til hvad der formentlig er tilfældet i samtlige nationale parlamenter — af mindre omfang. Hertil skal føjes, at ministrene er medlemmer af rådet og ofte deltager i udvalgenes drøftelser, uden at der er tale om en "høring".

Den danske Delegation er principielt af den opfattelse, at udvalgs-møder bør være lukkede for at sikre den frie meningsudveksling, som er nødvendig for en forsvarlig sagsbehandling. Delegationen kan derfor ikke anbefale, at medlemsforslaget fremmes.

København, den 11. november 1976

Knud Enggaard

Axel Gormsen

Justitsministeriet:

Uddrag ur Betænkning og indstilling om ændring af forretningsordenen for folketinget. (Afgivet af udvalget for forretningsordenen den 16. maj 1973.)

I henvendelser af 2. april 1971 fra folketingsmedlemmerne Langkilde, Ib Thyregod og Niels Helveg Petersen — optrykt som bilag 1 — samt af juni 1972 fra Selskabet for Samfundsdebat er foreslået forsøgsvis indførelse af *høringer* som led i udvalgenes arbejde.

De oplysninger, som et udvalg behøver til belysning af en sag, som det behandler, og som det ikke selv kan skaffe sig gennem sekretariat og bibliotek, indhentes som hovedregel gennem vedkommende ministers besvarelse af udvalgets spørgsmål. Spørgsmålene stilles og besvares i de

fleste tilfælde skriftligt, men mundtlig besvarelse af spørgsmål ved udvalgets samråd med ministeren forekommer ligeledes almindeligt. Under tiden møder ministeren sammen med en eller flere sagkyndige embedsmænd, der — således som vort politiske system er — naturligvis kun udtaler sig efter ministerens bemyndigelse og på hans ansvar.

Hvis et udvalg ønsker at høre en sagkyndig, der ikke er underlagt vedkommende minister som dennes embedsmand, sker det også ofte således, at udvalget beder ministeren foranledige en udtalelse fra eller et møde med den pågældende, men der er intet i vejen for, at udvalget selv tager initiativet og selv indbyder en sagkyndig enkeltperson eller repræsentanter for selvstændige institutioner eller foreninger.

Derudover modtager udvalgene et stort antal skriftlige henvendelser udefra, især fra interesseorganisationer, og disse skriftlige henvendelser suppleres i stor udstrækning af modtagelse af deputationer fra organisationerne.

Udvalget er af den opfattelse, at der gennem den skitserede traditionelle arbejdsmetode vil kunne skaffes folketingsudvalgene alle relevante oplysninger som grundlag for deres indstillinger til folketinget.

Ikke desto mindre har de nævnte forslag om at lade høringer indgå som normalt led i udvalgenes arbejde været underkastet grundige overvejelser dels ud fra det synspunkt, at der ikke bør lades nogen udvej uforsøgt for at skaffe udvalgene det bedst tænkelige grundlag for de vigtige beslutninger, som det er pålagt folketinget at træffe, dels ud fra det synspunkt, at afholdelse af høringer kunne være et nyt og væsentligt bidrag til at skabe større interesse i offentligheden for folketingets arbejde.

Det er i denne forbindelse utvivlsomt, at de høringer, som afholdes i komiteerne i den amerikanske kongres, er af stor værdi for de amerikanske komiteers arbejde og i høj grad er med til at skabe interesse og opmærksomhed i offentligheden om komiteernes arbejde. Det har for udvalget ligget klart, at et tilsvarende høringsinstitut ikke lod sig forene med dansk forfatningspraksis og med de forudsætninger, der har ligget til grund for dansk folkestyre. Der kan bl. a. ikke pålægges danske borgere en pligt til at møde op til offentlig høring i et folketingsudvalg. Kun parlamentariske kommissioner, nedsat af folketinget i henhold til grundlovens § 51, er berettiget til at "fordre skriftlige og mundtlige oplysninger såvel af private borgere som af offentlige myndigheder". Endvidere vil høring af danske embedsmænd fra centraladministrationen kun kunne gennemføres ved, at de indbydes gennem deres minister og kun udtaler sig efter hans bemyndigelse og på hans ansvar, og uden at man kræver en personlig politisk vurdering fra embedsmandens side. Dette princip må på baggrund af de danske regler om ministeransvar fastholdes, jfr. i denne forbindelse den som bilag 2 optrykte skrivelse fra ministerforeningens bestyrelse.

Udvalget har herefter overvejet, om en iværksættelse af offentlige

høringer i folketingsudvalgene på en eller anden måde kunne blive en hensigtsmæssig metode til at indhente oplysninger. Det er herunder blevet påvist, at benyttelse af offentlige høringer i givet fald vil blive en omstændelig og tidkrævende måde at indhente oplysninger på. Det har været udvalgets opfattelse, at iværksættelse af en høring i et udvalg vil kunne bevirke, at andre møder i folketingsbygningen i hvert fald i andre udvalg vil blive forhindret i den tid, hvori høringen foregår. Det vil rejse en række andre problemer af praktisk art, herunder om radio og tv samt pressen skal have adgang til at overvære høringen. Der er problemer med lokaler og tekniske faciliteter i forbindelse med afholdelse af høringer. Det har været et problem at finde frem til en fornuftig fremgangsmåde for selve høringens afholdelse, ligesom der foreligger spørgsmål om, hvorvidt høringsforhandlingerne skal refereres og udsendes i trykt form til offentligheden.

De overvejelser, som udvalget for forretningsordenen har gjort sig, har ført til, at der ikke er tilslutning til at indføre høringer som et almindeligt led i folketingsudvalgenes arbejde. Udvalget er dog af den opfattelse, at hvis et udvalg i ganske særlige tilfælde ønsker at iværksætte en offentlig høring inden for de mere begrænsede rammer, der foreligger efter dansk forfatningsskik med det formål at få en sagkyndig belysning af en sag, vil dette kunne ske på forsøgsmæssig basis uden ændring af forretningsordenen efter nærmere aftale med præsidiet om vilkårene.

Ganske vist forudsætter forretningsordenen normalt, at udvalgenes møder er hemmelige, jfr. § 8, stk. 5, som bestemmer, at et udvalg ved afslutningen af et udvalgsmøde kan beslutte, at meddelelser i nærmere bestemt omfang skal tilgå offentligheden, men formentlig er det tilladeligt at forstå bestemmelsen som ikke indeholdende en generelt bindende forudsætning herom og i hvert fald ikke til hinder for offentlige møder, der sigter til at fremskaffe oplysning om ikke-medlemmers synspunkter. Man kan som en art høring opfatte de møder, som udvalget om videnskabelig forskning har afholdt, hvor videnskabsmænd eller andre sagkyndige har redegjort for samfundsproblemer — f. eks. forureningsproblemer — og besvaret spørgsmål herom. Til disse møder har alle folketingsmedlemmer og ministre været indbudt, ligesom pressen har haft adgang. Interessen for disse møder har dog hidtil været ret beskedet.

I en henvendelse fra Grossist-Sammenslutningen af 1930 er der foreslået en "*erhvervenes spørgetime*", f. eks. en gang månedlig, hvorunder erhvervsfolk skulle kunne forelægge folketingsmedlemmer spørgsmål, der skulle afleveres f. eks. en uge forinden. Baggrunden for forslaget er den månedlige spørgetid, som er indført i visse kommunalbestyrelser.

Imod forslaget, der i givet fald måtte realiseres som møder mellem erhvervslivets folk og partigrupperne, altså uden for folketingets egentlige møder, kan rejses tilsvarende betænkeligheder som med hensyn til høringer, hvortil kommer, at partigruppernes medlemmer jævnligt på

møder landet over og gennem diskussioner i radio og tv har lejlighed til at møde erhvervslivets folk. Tanken om at etablere en ordning som foreslået har ikke vundet tilslutning.

Danske Dagblades Fællesrepræsentation:

Ud fra det i Helsingforsaftalen fastlagte, at størst mulig offentlighed skal iagttages omkring det nordiske samarbejde, vil Danske Dagblades Fællesrepræsentation gerne stille sig positivt over for forslaget om indførelse af en offentlig høring i udvalgsarbejdet. Det må være i offentlighedens interesse, at der gives dagspressen og andre medier adgang til i videst muligt omfang at følge debatten inden for Nordisk Råd og dets udvalg. Så længe Nordisk Råds virksomhed hovedsagelig bliver et offentligt anliggende i forbindelse med sessionerne, vil det ikke være muligt at skabe den løbende interesse for arbejdet. Offentlig adgang til udvalgsmøder vil derimod kunne øge interessen. Danske Dagblades Fællesrepræsentation vil derfor gerne anbefale det stillede forslag. Organisationen ønsker at tilføje, at det bør overvejes, om den offentlige adgang skal indskrænkes til høringerne. Offentlige udvalgsmøder i almindelighed vil kunne give offentligheden helt nye muligheder for at følge den nordiske debat og skabe øget interesse for det nordiske samarbejde.

København, den 7. april 1976

Aage Deleuran

Dansk Fagpresseforening:

— — — ønsker styrelsen for Dansk Fagpresseforening ud fra sin stilling til offentlighedsprincippet at tilslutte sig tanken om indførelse af offentlige forespørgsler i Nordisk Råd.

København, den 18. juni 1976

Dansk Fagpresseforening

Henrik Munck

Formand

Dansk Journalistforbund:

— — — skal i den anledning oplyse, at forbundet kan anbefale forslaget om offentlig udvalghøring inden for Nordisk Råd.

Supplerende skal det bemærkes, at forbundet principielt ønsker den

størst mulige offentlighed omkring såvel udvalgsarbejdet som arbejdet i plenarforsamlingen. Der må derfor drages omsorg for, at sådanne offentlige høringer ikke medfører en forringelse af pressens muligheder for at søge oplysninger om andre dele af rådets og udvalgenes virksomhed.

København, den 20. juli 1976

For Dansk Journalistforbund

Hans Larsen

Danske Dagblades Udgiverforening:

Vi kan herefter meddele, at Danske Dagblades Udgiverforening finder, at offentlighed i udvalgmøderne i Nordisk Råd vil være ønskelig.

København, den 29. juni 1976

Danske Dagblades Udgiverforening

f. Fl. Leth-Larsen

Hanne Bache

Danmarks Havfiskeriforening har i skrivelse den 27 april 1976 forklarat sig ikke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Provinshandelskammeret har i skrivelse den 8 juli 1976 förklarat sig ikke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Håndværksrådet har i skrivelse den 6 juli 1976 förklarat sig ikke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

De samvirkende danske Landboforeninger:

De samvirkende danske Landboforeninger har med interesse gennemset forslaget, som vi ikke har bemærkninger til.

København, den 3. marts 1976

K. B. Andersen

Landboforeningerne har ingen særlige bemærkninger til forslaget ud over at det indgivne ændringsforslag om offentlighed virker tiltalende,

og at vi synes, at man fra dansk side skulle støtte det, med mindre det kan få den virkning, at en ændring kan vanskeliggøre den nødvendige frie og uforpligtende drøftelse i udvalgene. Der må i den sidste ende blive tale om en afvejning, som vi må overlade til den danske regering at foretage.

København, den 6. juli 1976

For De samvirkende danske Landboforeninger

E. b.

K. B. Andersen

Dansk Arbejdsgiverforening:

— — — skal vi meddele, at Dansk Arbejdsgiverforening ikke har noget ønske om at tage stilling til det fremsatte forslag.

København, den 26. februar 1976

Dansk Arbejdsgiverforening

Johs. Ammundsen

Arbejderbevægelsens Erhvervsråd har i skrivelse den 31 maj 1976 forklarat sig ikke ha något att invända mot medlemsförslaget.

Det danske Advokatsamfund har i skrivelse den 1 mars 1976 förklarat sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Danske Husmandsforeninger:

Danske Husmandsforeninger mener principielt, at udvalgsmøder bør være lukkede, men at det i overensstemmelse med praksis i det danske folketing må være muligt for offentligheden at få foretræde for et udvalg for at kunne fremsætte synspunkter. Der bør ligeledes være adgang til, at et udvalg kan tilkalde eksperter til belysning af detaljer i en sag.

København, den 27. februar 1976

På foreningernes vegne

Jørgen Pedersen

Finland**Nordiska rådet, Finlands delegation¹:**

Delegationen, som har behandlat ärendet vid sammanträden den 27 maj 1976 och den 28 oktober 1976, förenar sig om de i motiveringen till medlemsförslaget A 477/j framförda synpunkterna om behovet av att öka intresset för det arbete som utförs inom rådet. Enligt delegationens uppfattning är det dock möjligt att verka till förmån för de i medlemsförslaget framlagda strävandena med andra medel än genom att anordna sådana i förslaget föreslagna offentliga utskottsutfrågningar, vilka kunde ha menliga följder för utskottens invanda arbetsformer och vilka även i och för sig skulle innebära en främmande verksamhetsform med hänsyn till de nordiska parlamentens arbetsformer. Enligt delegationens åsikt vore det skäl att förbättra kännedomen om sakbehandlingen i utskott genom att effektivisera informationen före utskottsmötena samt under och efter dessa bl. a. med tillhjälp av informationstillfällen, informationsblad och intervjuer. Vidare är det möjligt att anordna även för andra än medlemmar och egentliga mötesdeltagare öppna seminarie-, symposium- m. fl. sammankomster, i vilka även pressrepresentanter kan delta. Detta är även möjligt i samband med olika av utskotten företagna rundresor och besök.

Med hänvisning till vad ovan anförts uttalar delegationen, samtidigt som den intar en avvisande hållning till de i det förenämnda medlemsförslaget framförda förslagen som sådana, såsom sin uppfattning, att rådets presidium borde överväga andra utvägar i syfte att effektivisera informationen om de i utskotten behandlade sakerna samt överhuvud om det arbete som utförs inom rådet och om resultaten av rådets arbete med beaktande av Helsingfors-avtalets 43 artikel.

Helsingfors den 28 oktober 1976

V. J. Sukselainen
Ordförande

Håkan Branders
Generalsekreterare

Riksdagens justitieombudsman¹:

— — — Även om det ifrågavarande ärendet som sådant sträcker sig utanför mitt egentliga verksamhetsområde och mina befogenheter får jag som begärt utlåtande vördsamt anföra följande:

Då det i det utlåtandet avsedda ärendet är fråga om reglering av Nordiska rådets utskotts arbetsmetoder bör det i främsta rummet granskas i ljuset av de bestämmelser, som reglerar rådets och dess utskotts verk-

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

samhet. Dessa bestämmelser ingår i den mellan de nordiska länderna ingångna, för ettvarrt undertecknande lands vidkommande vederbörligen ratificerade samarbetsöverenskommelsen och den av rådet vid plenum antagna arbetsordningen.

Den nu gällande samarbetsöverenskommelsens (25.8.1975/687, Fördragsserien 39) bestämmelser om Nordiska rådets utskott är förhållandevis knapphändiga. Enligt överenskommelsens 53 artikel bestämmer rådets plenarförsamling utskottens antal och verksamhetsområden samt antalet medlemmar av varje delegation. Ytterligare stadgas det i artikeln, att utskotten har till uppgift att förbereda sakernas behandling i rådet. Enligt 59 artikeln i sagda överenskommelse har rådets plenarförsamling tilldelats rätten att fastställa rådets arbetsordning. För beslut om antagande av arbetsordning eller om ändring i denna erfordras enligt förenämnda artikel 2/3 flertal bland rådets valda medlemmar. Övriga bestämmelser rörande utskotten har intagits i arbetsordningen.

Nordiska rådets arbetsordning har fastställts av rådets plenarförsamling den 17 februari 1971. Enligt dess 27 § 2 mom. är utskottsmöte icke offentligt. Utskottet kan dock höra medlemmar av rådet, suppleanter samt sakkunniga eller andra personer, som icke är medlemmar, vid utskottens möte och överläggningar.

Det ifrågavarande medlemsförslaget syftar till en ändring av arbetsordningens förenämnda 27 § 2 mom. på så sätt, att någon del av utskottsmöte skulle vara offentligt. Då man söker klarlägga frågan, huruvida juridiska hinder föreligger för den ifrågavarande ändringen, bör det för det första konstateras, att något sådant hinder icke står att finna i samarbetsöverenskommelsens bestämmelser. I överenskommelsen har icke offentligheten i utskottens verksamhet reglerats. I överenskommelsens 43 artikel ingår emellertid ett principuttalande därom, att i det nordiska samarbetet bör största möjliga offentlighet iakttagas. Samma princip avspeglar sig även i överenskommelsens 51 artikel, i vars 4 moment stadgas, att plenarförsamlingens förhandlingar är offentliga, om plenarförsamlingen icke beslutar annat. I det ifrågavarande medlemsförslaget eftersträvas sålunda en partiell tillämpning av den förenämnda offentlighetsprincipen på utskottsplanet. I detta hänseende kan det anses harmoniera med andan i samarbetsöverenskommelsen.

Då enligt samarbetsöverenskommelsens 59 artikel de medverkande staterna har till plenarförsamlingen delegerat rätten att fastställa rådets arbetsordning, är det enligt min åsikt klart, att i denna behörighet ingår även befogenheten att ändra det i arbetsordningens 27 § 2 mom. reglerade förfarandet på i medlemsförslaget föreslaget sätt.

Vid en bedömning av frågan mera generellt med hänsyn till Finlands rättsordning kan det å andra sidan konstateras, att det i det ifrågavarande medlemsförslaget avsedda förfarandet icke har genomförts inom Finlands riksdag på utskottsplanet. Plena är enligt huvudregeln nog of-

fentliga, men den inom utskotten försiggående beredningen av ärendena är förtrolig. Offentliga frågetillfällen i utskotten torde ej heller ha övervägts hos oss lika litet som det torde ha funnits behov för sådana.

Lagens om allmänna handlingars offentlighet och den i stöd av densamma givna förordningens stadganden och bestämmelser, genom vilka handlingar sekretessbelagts, liksom även i olika lagar och förordningar ingående stadganden och bestämmelser, som gäller tjänstemans och myndighets sekretessplikt, kunde å andra sidan försätta en i ett av Nordiska rådets utskott hörd person eller myndighet, som innehar tjänstemannaställning, i en konfliktsituation, ifall ett ärendes behandling är offentlig i Nordiska rådets utskott men ärendet till sin natur bör hemlighållas enligt finsk lag. Dessa situationer kommer uppenbarligen dock i praktiken att vara mycket sällsynta och kunde avklaras på så sätt, att vederbörande tjänsteman, som hörts, vädjar till sin sekretessplikt.

Enligt min uppfattning står ett förfarande i överensstämmelse med det ifrågavarande medlemsförslaget sålunda ej i strid med grunderna för rättsordningen i Finland.

Med stöd av vad ovan anförts finner jag sålunda sammanfattningsvis, att rättsliga hinder ej synes föreligga för en ändring i vederbörlig ordning av den förenämnda arbetsordningens 27 § på så sätt, att en del av utskottsmöte till sin natur skulle utgöra offentlig behandling. En helt annan fråga är, i vilken mån det är ändamålsenligt att förorda en ändring av anført slag. Då jag personligen ej äger närmare kännedom om rådets eller dess utskotts arbetsförhållanden och de praktiska behov, som gjort sig gällande inom dessa, kan jag ej taga ställning till huruvida lämplighetsskäl talar för ett godkännande av förslaget.

Helsingfors den 26 maj 1976

Jorma S. Aalto
Justitieombudsman

Kyösti Tolvanen
Referendarieråd

Finlands journalistförbund:

Inom nordisk lagstiftning gäller principen om offentlighet i förvaltningen. En så långt gående genom lagstiftning ordnad offentlighet är kännetecknande endast för de nordiska länderna.

Gällande offentlighetslagar och stadganden rörande offentlighet i allmänhet håller för närvarande på att reformeras i Finland, Norge och Sverige. En utgångspunkt för dessa reformplaner är att utöka offentligheten inom förvaltningen. Till detta samma utökande av offentligheten

strävar också Nordiska rådet genom det förnyade Helsingforsavtalet. Gunnar Heléns medlemsförslag är enligt vårt åsikt till sitt syfte inriktat på samma linjer.

Avsikten med offentlighetsprincipen är att trygga medborgarnas möjligheter att utöva en övervakning av offentliga myndigheters verksamhets laglighet och ändamålsenlighet och att garantera medborgarna en möjlighet att påverka beslutsfattandet redan innan besluten definitivt fattas.

På grundval av det ovan anförda anser vi, att utökandet av offentligheten i Nordiska rådets utskottsarbete är väl motiverat och godtagbart. Utökandet av offentligheten genom utskottsutfrågningsförfarandet bör dock enligt vår uppfattning förverkligas så, att därigenom möjliggörs uppgifters och planers offentlighet redan i beredningsskedet. Därvid skulle utfrågningssystemet inte bli information för informationens skull utan skulle därvid en utökad demokrati främjas även inom det nordiska samarbetet.

Helsingfors den 9 juni 1976

Suomen sanomalehtimiesten liitto
— Finlands journalistförbund ry.

Antero Laine
Ordförande

Eila Hyppönen
Generalsekreterare

N o r g e

Nordisk Råd, Den norske delegasjon:

Forslaget tar opp spørsmålet om hvordan offentligheten skal få bedre kjennskap til hvordan utvalgene arbeider. Forslagstilleren holder fast ved at den egentlige saksbehandling fortsatt må skje bak lukkede dører: "Det er naturligt och viktigt att utskotten bereds tillfälle att utan allmänhetens närvaro behandla och fritt diskutera rådets angelägenheter". Men almenhetens interesse for nordisk samarbeid generelt bør stimuleres ved at det åpnes adgang til at "viktiga utfrågningar i rådet kunde ske offentligt". I den forbindelse nevnes de tilfeller der utvalgene inviterer regjeringsrepresentanter, sakkyndige, organisasjonsrepresentanter m. fl.

Beskrivelsen av nåværende muligheter til å foreta den grunnleggende belysning av viktige saker i full offentlighet, og hvordan utvalgene i praksis benytter seg av disse muligheter, bør imidlertid suppleres noe.

For det første gir offentlighetsreglene (§ 2, annet ledd) utvalgene adgang til — i tillegg til den egentlige møteprotokoll, også å offentliggjøre referat fra drøftelsene med f. eks. sakkyndige.

For det annet er det allerede innarbeidet praksis at et sammendrag av viktige høringer følger saksdokumentene fra utvalget til plenarforsamlingen.

For det tredje kan utvalgene med presidiets samtykke arrangere seminarer og konferanser under arbeidet med særlig omfattende og viktige saker. Disse er vanligvis åpne for pressen, og referat gjengis som oftest i Nordisk utredningsserie. Presidiets årlige rådskonferanser, som normalt har tilknytning til viktige saker fra utvalgene, gjennomføres etter samme retningslinjer.

For det fjerde legges det for tiden økt vekt på saklig informasjon av massemediene om utvalgenes arbeid, såvel før som umiddelbart etter utvalgsmøtene. Pressekonferanser arrangeres jevnlig i umiddelbar tilknytning til utvalgsmøtene, og anses spesielt viktige når møtene holdes utenfor hovedstedene. På informasjonssektoren foreligger det konkrete planer om ytterligere intensivert innsats for å gjøre rådsarbeidet bedre kjent.

Den norske delegasjon kan således ikke se at någjeldende arbeidsordning virker hemmende på utvalgenes muligheter til å informere offentligheten om sine saker og om de arbeidsmetoder som benyttes. Når hensynet til sakenes karakter og betydning gjør det naturlig og ønskelig, har utvalgene en vidtgående adgang til fortløpende å holde offentligheten orientert om saksbehandlingen. Derimot vil den antydende ordning med et årlig "spørremøte" i hvert av utvalgene lett kunne bli en både unaturlig, byråkratisk og kostbar rutine, som like gjerne virker mot sin hensikt.

Hva spesielt angår forslagstillerens ønske om at utvalgene skal gjennomføre offentlig utspørring av representanter for regjeringene, vil delegasjonen peke på at den parlamentariske kontrollfunksjon inngår som et vesentlig ledd i plenarforsamlingens åpne møtevirksomhet. Det er utvalgenes oppgave å forberede plenums saksbehandling, og delegasjonen vil ikke se bort fra at offentlige utvalgs-spørringer av regjerings-representanter vil kunne svekke rådets kontrollfunksjon, skape uklarhet om ansvarsforholdet i saksbehandlingen og gi et uriktig bilde av rådets rolle som rådgivende organ.

Etter en samlet vurdering kommer derfor den norske delegasjon til at den foreslåtte utredning ikke er formålstjenlig.

Oslo, 11. juni 1976

Trygve Bratteli

Gudvin Låder Ve

S v e r i g e**Nordiska rådet, svenska delegationen:**

Delegationen uttalade härvid att man delade förslagsställarens uppfattning att det är viktigt att i så hög grad som möjligt engagera de enskilda medborgarna i det nordiska samarbetet. Det är därför önskvärt att ge större offentlighet åt utskottens arbete i syfte att stimulera allmänhetens intresse för samarbetet i Norden. Enligt delegationens uppfattning borde i högre grad de möjligheter att ge information till allmänheten som nu gällande arbetsordning medger utnyttjas. Delegationen pekade härvid bl. a. på att utskotten enligt § 27 i arbetsordningen har möjlighet att inbjuda regeringsrepresentanter, rådsmedlemmar och suppleanter för dessa, samt sakkunniga och andra personer att delta vid utskottens överläggningar.

Vidare anförde delegationen att information om rådets arbete i utskotten möjliggörs genom anordnandet av presskonferenser före och efter utskottsmöte.

Mot denna bakgrund anser sig delegationen inte kunna tillstyrka förslaget.

Stockholm den 16 november 1976

För Nordiska rådets svenska delegation

Olof Palme

Christer Jacobson

Reservation

I enlighet med artikel 43 i det reviderade Helsingforsavtalet bör största möjliga offentlighet iakttas i det nordiska samarbetet. Offentliga utskottsutfrågningar i Nordiska rådet skulle härvid utgöra ett värdefullt inslag och kunna bidra till att skapa ökad debatt om de nordiska frågorna.

Det är viktigt att utskotten bereds tillfälle att utan allmänhetens närvaro behandla och fritt diskutera rådets angelägenheter, men detta bör inte utesluta möjligheten att rådet vid behandling av frågor av större allmänt intresse genom offentliga utskottsutfrågningar skapar bättre förutsättningar för ökad insyn i det nordiska samarbetet.

Stockholm den 16 november 1976

Nils Carlshamre

Allan Hernelius

Rolf Sellgren

Ingrid Sundberg

Rolf Wirtén

Justitiekanslern:

Det väckta medlemsförslaget torde få ses mot bakgrund av allt starkare krav inom snart sagt alla samhällslivets områden på en ökad allmän insyn i samhälleliga organ i vidaste mening. Med hänsyn till vad som redan genomförts på detta område — åtminstone i Sverige — synes det mig i och för sig inte vara ett orimligt anspråk att allmänheten, d. v. s. i praktiken massmedia, bereds tillfälle att övervara vissa utskottsutfrågningar i Nordiska rådet. Självfallet kan inte alla ärenden komma i fråga. Många ärenden i rådet torde också sakna sådant intresse att en massmediebevakning är påkallad. Men i ärenden av den typ medlemsförslaget omnämner är jag inte främmande för en ordning sådan den som skisserats i förslaget. Offentliga utskottsutfrågningar är generellt ägnade att utgöra ett korrektiv mot felaktiga och ofullständiga upplysningar i ett ämne. De bör också skapa förutsättningar för ett större intresse för rådets arbete och därmed också för en livligare debatt kring de frågor, som är föremål för utskottsförhör.

Erfarenheter från andra länder kan åberopas som bevis för det nyss anförda. Det kan emellertid också göras gällande att vissa erfarenheter är avskräckande, framför allt såtillvida som utfrågningarna missbrukats av enskilda politiker.

Även om jag alltså är medveten om att den föreslagna ordningen ej är odiskutabel — måhända kan man också befara en ej obetydlig tidsutdräkt i utskottsarbetet — synes mig ändå värt att överväga om inte Nordiska rådet i vart fall för en försöksperiod kunde pröva ett system med offentliga utfrågningar.

Till det anförda vill jag foga den reservationen att jag helt saknar erfarenhet av arbete i Nordiska rådet. Mina synpunkter bör därför ses enbart som uttryck för uppfattningen hos en någorlunda allmänkunnig svensk jurist.

Stockholm den 24 maj 1976

Ingvar Gullnäs

Bengt Lambe

Justitieombudsmannen:

Den svenska riksdagen har tre gånger avslagit motioner om offentliga utskottsutfrågningar i riksdagen. Frågan kan komma att ytterligare övervägas av den av riksdagen tillsatta utredningen angående en allmän översyn av riksdagens arbetsformer; se konstitutionsutskottets betänkande 1975/76: 4.

Jag har inte någon personlig erfarenhet av Nordiska rådets arbetsfor-

mer. Det synes mig kunna sättas i fråga om man från svensk sida nu bör vara verksam för att hos Nordiska rådet införa en ordning som den svenska riksdagen inte hittills velat införa för egen del. Det undandrar sig dock min bedömning, huruvida särskilda skäl talar för att utskotten i Nordiska rådet bör ha möjlighet att hålla offentliga utskottssammanträden.

Stockholm den 13 maj 1976

Ulf Lundvik

Pressens samarbetsnämnd:

Samarbetsnämnden vill för sin del tillstyrka så total öppenhet som är möjligt i det nordiska parlamentariska samarbetet. Större öppenhet mot allmänheten skapar ofta större intresse för de problem som behandlas och underlättar massmediernas arbetsmöjligheter.

Samarbetsnämnden har därför inget att invända mot att Nordiska rådet beslutar att offentliga utfrågningar kan äga rum i rådet.

Stockholm den 2 juli 1976

Pressens samarbetsnämnd

Örjan Wallqvist
Ordförande

Medlemsförslag

om nordisk insats för att underlätta nyetablering av mindre och medelstora företag grundade på innovationer

(Väckt av Gunnar Helén)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Nordiska investeringsbanken

Överenskommelsen om upprättandet av Nordiska investeringsbanken trädde i kraft den 1 juni 1976. Bankens uppgift är att stärka Nordens ekonomi genom att ge lån och ställa garantier på bankmässiga villkor och i överensstämmelse med samhällsekonomiska hänsyn för genomförandet av investeringsprojekt och export av nordiskt intresse. Den egentliga verksamheten inleddes i augusti då medlemsländerna betalade den första raten av bankens grundkapital och bankens verkställande direktör tillträdde sin post i Helsingfors. Nordiska investeringsbanken beviljade sitt första lån den 26 november. Nordiska investeringsbanken har således inte ännu etablerade verksamhetsriktlinjer t. ex. beträffande finansieringen av medelstora och små projekt och risktagande vid långivning. Sistnämnda omständighet regleras i bankens stadgar, enligt vilken betryggande säkerhet krävs såvida icke nödvändig säkerhet med hänsyn till omständigheterna likväl anses föreligga.

Nordiska investeringsbanken anser det vara av stor betydelse att möjligheterna för de mindre och medelstora företagen i Norden att samverka vid innovations- och utvecklingsprojekt utredes bl. a. genom en inventering av kreditmöjligheterna för dylika projekt. Av denna anledning ger Nordiska investeringsbanken sitt understöd till förslaget om att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utreda möjligheterna att stödja utvecklingen av nya produkter och nyetablering av företagen i Norden bl. a. genom förbättrade kreditmöjligheter för små och medelstora företag.

Helsingfors den 2 december 1976

Nordiska investeringsbanken

Bert Lindström

Nordisk industrifond:

I medlemsförslaget anges att en komplettering av reglerna för Nordisk industrifond av innebörd att krediter även kan ges för nyetablering grundade på innovationer bör övervägas. Fonden bedömer att nyetablering av företag i de flesta fall ligger utanför dess uppgifter. Fonden kan enligt fastställda statuter och riktlinjer ej bevilja krediter, men genom sina möjligheter att ge stöd till konkreta utvecklingsprojekt kan fonden ändock i vissa fall bidra till nyetablering. Fonden bedömer ej att en utvidgning av dess verksamhet att även omfatta kreditgivning vid nyetablering skulle vara rationell med hänsyn till dess nuvarande verksamhet.

Beträffande förslaget att upprätta en gemensam nordisk "idébank", vars uppgift skulle vara att insamla, bearbeta och sprida innovationer på idéstadiet till forskare, företag och allmänhet har fonden svårt att värdera behovet av en sådan bank. Fonden vill dock peka på att dessa frågor närmast hör hemma hos de nationella uppfinnarkontoren (mot-svarande) och att dessa organisationer har ett gott samarbete som eventuellt skulle kunna utvidgas.

Stockholm den 3 maj 1976

För Nordisk industrifond

Rut Bäcklund-Larsson

D a n m a r k**Handelsministeriet:**

Forslaget bygger på en forudsætning om, at der i de senere år skulle have været en tendens til "at virksomheder slås ud, uden at nye skabes i tilstrækkeligt omfang". Der har ikke i Danmark kunnet spores nogen væsentlig tendens i denne retning, i hvert fald ikke inden for de fremstillingsvirksomheder, som forslaget i hovedsagen synes at tage sigte på. Det statistiske materiale, som er til rådighed (momsregistreringen) er ganske vist ikke ideelt til belysning af udviklingen, men dog formentlig et korrekt udtryk for tendensen.

Det samlede antal registrerede virksomhedsenheder har i 1970erne ligget nogenlunde konstant omkring 350.000. En klar nedgangstendens i udviklingen kan konstateres inden for landbruget og inden for detailhandelen. Ses bort fra disse to erhverv har tendensen for de øvrige erhverv under ét været klart opadgående, selv om stigningen i 1974 har været væsentligt svagere end i de foregående år:

Nettoforskydninger	1970	1971	1972	1973	1974
Antal registreringsenheder uden for landbruget og detailhandelen	+1.306	+1.083	+3.111	+5.541	+582

Selv den beskedne nettostigning i det vanskelige år 1974, som er det sidste for hvilket en opgørelse foreligger, kan næppe betragtes som utilfredsstillende, når erhvervslivets problemer i 1974 tages i betragtning.

Også forholdet mellem antallet af store, mellemstore og små virksomheder har været nogenlunde uændret i en årrække. Men selv om den samlede størrelsesstruktur er stabil, er der for de enkelte virksomheder en betydelig bevægelighed m.h.t. oprettelser og nedlæggelser, vækst eller tilbagegang.

I normale år udgør tilgang og afgang af registrerede virksomheder omkring 10 pct. af det samlede antal registrerede virksomheder.

De seneste drøftelser mellem Handelsministeriet og byerhvervenes organisationer om etablerings- og finansieringsforhold har ikke peget på, at mangel på nye finansieringskilder stiller sig i vejen for nyetableringer, men har snarere fremhævet ønskeligheden af forskellige mere serviceprægede forbedringer til bistand for "iværksættere", der ønsker at oprette nye virksomheder.

Det er ikke Handelsministeriets opfattelse, at der ud over Den nordiske Investeringsbank, der må antages i hovedsagen at ville finansiere større projekter af fællesnordisk interesse, og Nordisk Industrifond, hvis hovedformål er at fremme innovationer i nordisk industri, er behov for oprettelsen af nye fællesnordiske finansieringskilder.

Derimod vil der utvivlsomt på serviceområdet finde en fortsat udvikling sted, som vil bidrage til at fremme de formål, som ligger bag medlemsforslaget. Der finder allerede et omfattende nordisk samarbejde sted på forskellige niveauer med det formål at "indsamle, bearbejde og sprede innovationer på idéstadiet til forskere, virksomheder og almenheden" og en naturlig videreudvikling af dette samarbejde må anses for mere hensigtsmæssig end oprettelse af en nordisk "idébank", som medlemsforslaget bl. a. peger på.

I Danmark udføres disse opgaver blandt andet af en række teknologiske serviceinstitutter samt visse institutter på de højere læreanstalter, idet de enkelte institutter udfører de pågældende opgaver inden for deres specielle fagområder. Herudover findes der i Danmark tværfaglige organer, som uden faglig specialisering varetager visse opgaver vedrørende indsamling, bearbejdning og formidling af teknisk viden og innovationer; blandt disse kan i første række nævnes Dansk Teknisk Oplysningstjeneste, Direktoratet for Patent- og Varemærkevæsenet, Danmarks Tekniske Bibliotek samt Vejledningskontoret for Opfindere under Teknologisk Institut i København.

Som eksempler på det omfattende net af kontakter og samarbejde, som allerede er etableret inden for Norden, kan nævnes den planlægning, der i Nordforsk's regie finder sted af et fællesnordisk informations- og dokumentationsnet, hvorigennem der vil blive etableret en fællesnordisk videnbank på de større nordiske tekniske biblioteker.

De nordiske landes opfinderkontorer foretager indsamling og bearbejdning af innovationer samt formidling af disse i form af licenstilbud til erhvervslivets virksomheder. En udbygning af det allerede stedfindende samarbejde herom er under overvejelse bl. a. med henblik på en eventuel etablering af en fællesnordisk edb-baseret "idébank" for licenstilbud. Det må efter Handelsministeriets opfattelse foretrækkes at lade det allerede vidt forgrenede samarbejde mellem fagligt beslægtede institutter m.v. i de nordiske lande udvikle sig i takt med de nye behov, der stadig opstår. Gennem et sådant samarbejde kan ideer indsamles, bearbejdes og formidles til praktisk anvendelse med væsentligt større sagkundskab og med en mindre administrativ indsats end ved etablering af store nye fællesorganer.

Handelsministeriet kan på denne baggrund ikke anbefale, at den foreslåede udredning iværksættes.

København, den 18. maj 1976

Industrirådet:

Industrirådet i Danmark skal hermed på given foranledning udtrykke en høj grad af enighed i væsentlige dele af den argumentation, der ligger bag ovennævnte medlemsforslag fra Nordisk Råd. Det er utvivlsomt korrekt, at erhvervsudviklingen i de nordiske lande i de senere år og formentlig også i fremtiden er karakteriseret af en øget afhængighed af forskning og udvikling af nye produkter og produktionsmetoder. Det er ligeledes utvivlsomt korrekt, at erhvervspolitikken i bred forstand bør lette og stimulere etableringen af nye virksomheder samt forsknings- og udviklingsprojekter i såvel nyetablerede som bestående virksomheder forudsat, at stimuleringer hertil foregår på en generel basis, der ikke gennem mere eller mindre arbitrær selektivitet bringer en optimal ressourceallokering i fare.

Det er imidlertid Industrirådets opfattelse, at de eksisterende finansieringskilder principielt er i stand til at løse de opgaver der stilles til dem i forbindelse med finansiering af nyetableringer og innovationer. At der i praksis på trods heraf unægtelig ofte optræder finansieringsvanskeligheder på disse områder skyldes efter Industrirådets opfattelse ikke i så høj grad mangel på institutioner eller fælles nordiske foranstaltninger, men i højere grad manglende kendskab til eksisterende finansieringsmuligheder og institutionernes vanskeligheder ved bedømmelsen af forskningsprojekters kommercielle værdi.

Industrirådet må derfor stille sig skeptisk med hensyn til nytten af fælles nordiske initiativer på dette område.

Idet Industrirådet påskønner forståelsen for vigtigheden af, at nyetableringer samt forskning og produktudvikling lader sig finansiere

med færrest mulige vanskeligheder, skal Industrirådet hermed udtale, at man ikke kan anse det for sandsynligt, at fælles nordiske foranstaltninger vil kunne bidrage positivt til de involverede problemers løsning.

København, den 13. maj 1976

Ove Munch

Håndværksrådet har i skrivelse den 18 juni 1976 förklarat sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Den danske Bankforening:

For så vidt angår spørgsmålet om særlige kreditfaciliteter for mindre og middelstore virksomheder for at fremme produktudvikling og nyetablering er Bankforeningen af den opfattelse, at disse formål tilgodeses gennem de eksisterende nationale finansieringsinstitutter, og at der ikke er noget dokumenteret behov for oprettelse eller udbygning af fællesnordiske kreditinstitutioner med henblik på at supplere kreditformidlingen til ovennævnte formål.

København, den 11. maj 1976

A. Skjoldager

Henning Birch

Realkreditrådet:

Realkreditrådet har med interesse læst det stillede medlemsforslag, men under henvisning til, at realkreditinstitutterne baserer deres udlånsvirksomhed på vurderingen af ejendommens værdi i handel og vandel og derfor normalt ikke i væsentlig grad kan tilgodese låneefterspørgselen på de i forslaget nævnte områder, skal det meddeles, at Realkreditrådet ikke ønsker at fremsætte en udtalelse herom.

København, den 9. april 1976

Hans Ejvind Hansen
Skr. chef

Dansk Arbejdsgiverforening hänvisar i skrivelse den 17 maj 1976 till *Industrirådets* yttrande av den 13 maj 1976 (se ovan).

Finland

Finansministeriet:

I medlemsförslaget fäster man uppmärksamhet vid småindustrins och den medelstora industrins problem i de nordiska länderna, särskilt med tanke på utvecklandet av nya produkter och produktidéer. Enligt medlemsförslaget har utvecklingen av industrin hittills för mycket skett med tonvikt på att förbättra verksamhetsförutsättningarna för de stora företagen. Genom att kapitalintensiva produktionsmetoder tas i bruk uppstår få nya arbetsplatser. Enligt medlemsförslaget borde man förbättra verksamhetsförutsättningarna särskilt för småindustrin och den medelstora industrin i avsikt att skapa nya arbetsplatser. Särskild uppmärksamhet borde härvid fästas speciellt vid att främja innovationer. I medlemsförslaget framförs, att Nordiska ministerrådet skulle utreda möjligheterna att stödja utvecklingen av nya produkter och nyetablering av företag i Norden bl. a. genom förbättrade kreditmöjligheter för små och medelstora företag.

Finansministeriet finner de utvecklingsmål som omnämns i medlemsförslaget i allmänhet värda att understödjas. För att utveckla industrin och göra den mångsidigare och för att förbättra dess konkurrensförmåga krävs målmedvetna åtgärder inom företagets forsknings- och utvecklingsverksamhet. Men eftersom den offentliga maktens utvecklingsåtgärder i avsikt att främja innovationsverksamhet i vårt land ännu bara håller på att utformas och eftersom erfarenheterna av främjandet av innovationsverksamhet tills vidare är ringa, kunde en utvidgning av verksamheten till nordisk nivå i detta skede av nämnda orsaker stöta på problem. För att avlägsna brister i utvecklingen av innovationsverksamheten borde man enligt finansministeriets åsikt främst inrikta sig på att på nationell nivå främja småindustri och medelstor industri. Eftersom det i många fall är fråga om att stöda riskvilliga projekt, kan man i praktiken betydligt smidigare ordna styrningen av projekten på nationell nivå. En utvidgning av verksamheten till samnordisk nivå förutsätter sålunda långt drivet forsknings- och utredningsarbete innan definitiva beslut kan fattas om formerna för verksamheten.

I framtiden kan Nordiska investeringsbanken finansiera objekt som är av samnordiskt intresse. Liksom i förslaget konstateras är det sannolikt, att banken i början av sin verksamhet koncentrerar sig på finansiering av affärsekonomiskt lönsamma, vittomfattande projekt. Man kan även konstatera att den nordiska fonden för utveckling av teknologi och industri kan bevilja finansieringsstöd framför allt för forskningsprojekt inom material-, transport-, energi-, konsument-, miljö- och hälsovårdsteknik. Erfarenheter av nordiskt finansieringssamarbete inom nämnda organisationer kan i framtiden göra det möjligt

att utvidga dessa organisationers verksamhet i den riktning som framföres i medlemsförslaget. Finansministeriet anser också att man innan konkreta åtgärder vidtas borde skaffa tillräckliga erfarenheter av Nordiska investeringsbankens verksamhet och verksamheten inom den nordiska fonden för utvecklande av teknologi och industri, samtidigt som man effektiviserar åtgärder som främjar bruket av innovationer på nationell nivå.

Under förutsättning att utredningen görs inom ramen för rådets budget har finansministeriet inte vidare att anmärka därom, att Nordiska ministerrådet skulle utreda möjligheterna att stödja utvecklingen av nya produkter och nyetablering av företag i Norden.

Helsingfors den 25 maj 1976

Paul Paavela
Finansminister

Teemu Hiltunen
Statssekreterare

Tekniska högskolan i Helsingfors:

Förslaget, att Nordiska rådet skulle rekommendera Nordiska ministerrådet att utreda möjligheterna att stödja utvecklingen av nya produkter och nyetablering av företag i Norden bl. a. genom förbättrade kreditmöjligheter för små och medelstora företag, måste som sådant anses vara bra och förtjänar att understödjas. Förslagets motiveringar är även acceptabla.

Tekniska högskolan önskar speciellt fästa uppmärksamheten på den punkt i motiveringarna, där det hänvisas till vikten av ökad överföring av kunskaper mellan högskolor och andra forskningsinstitutioner samt myndigheter, organisationer och företag, såsom en innovationsbefrämjande faktor. Tekniska högskolan anser detta vara av synnerlig betydelse. Uppmärksamhet borde fästas vid skapandet av sådana verksamhetsformer och resurser, genom vilka bl. a. de tekniska och kommersiella högskolornas praktiska samarbete med företagarnas och industrins stödorganisationer möjliggörs. Detta slags samarbete är nödvändigt vid uppställandet av forskningens målsättningar och uppgifter, ävensom vid utnyttjandet av forskningsresultat både i hemlandet och på nordisk nivå.

Otnäs den 27 april 1976

O. Eero Huhtamo
Avdelningsföreståndare, professor

Eira Ahman
Notarie

Finlands akademi, vetenskapliga centralkommissionen, hänvisar i skrivelse den 14 juni 1976 till statens teknisk-vetenskapliga kommissions yttrande av den 13 maj 1976 (se nedan).

Finlands akademi, statens teknisk-vetenskapliga kommission¹:

Enligt medlemsförslaget borde nyetablering av små företag främjas från följande utgångspunkter:

1. genom att stöda utvecklingen av idéer till prototypstadiet och vidare till marknadsdugliga produkter
2. genom att främja marknadsföringen av nya produkter
3. genom att underlätta kreditmöjligheter för små företag
4. genom att förbättra informationen mellan uppfinnare och dem, som utnyttjar
5. genom att befrämja målet i fråga genom nordiskt samarbete

Teknisk-vetenskapliga kommissionen konstaterar, att planeringen av produktutvecklingen inte hör till Finlands akademis arbetsområde och begränsar därför sitt yttrande endast till allmänna synpunkter.

Befrämjande av etablering av små företag kan motiveras på många olika sätt. Dessa företag har stor betydelse för sysselsättningen och kräver inte absolut stora etableringskostnader. I produktionen kan smidigt göras förändringar och beaktas de lokala förhållandena bl. a. i fråga om tillgången till råvaror och energi. Även miljöskyddsfrågor kan lösas relativt lätt.

Teknisk-vetenskapliga kommissionen understöder den i medlemsförslaget framförda tanken, att investeringar avsedda för etablering av små företag allt intensivare bör gynnas så att olika utvecklingsfonder utdelar medel. I Finland har bl. a. Utvecklingsområdesfonden och Industrialiseringsfonden en central ställning. Deras samarbete med organisationer, som finansierar tillämpande forskning, bl. a. med handels- och industriministeriet, SITRA och Keksintösäätio (Uppfinningsfonden) är mycket viktigt.

Nordiska industrialiseringsfonden står i nyckelposition i denna fråga vad gäller det nordiska samarbetet. Dess verksamhet skall tjäna också småindustrin och etablering av små företag. Likaså skall småindustrin få ökade möjligheter att delta i Nordforsks verksamhet till exempel genom sin delegation.

En avgörande faktor för etablering av små företag och fortsatt funktionsduglighet är beskattningspolitiken som för tillfället bedrivs. Likaså skall utnyttjande av uppfinningar allt effektivare utredas i varje nordiskt land för sig. Informationen skall för denna del utvecklas som en del av det allmänna nordiska samarbetet på informationsområdet, men i pro-

¹ Yttrandet översatt från finsk:

duktutvecklingen gör företagsekonomiska synpunkter och patentfrågor ett närmare samarbete mycket svårt.

Helsingfors den 13 maj 1976

Jan-Erik Jansson
Ordförande

Jyri Karikoski
Sekreterare

Svenska handelshögskolan:

Medlemsförslaget påpekar mycket riktigt att de små och medelstora företagen i fråga om kreditmöjligheter bildar en eftersatt grupp i alla de nordiska länderna. Särskilt gäller detta vid nyetablering och expansion baserad på innovationer. Existerande kreditinstitut och låneformer fungerar inte alltid på ett ändamålsenligt sätt. Ur de små eller medelstora företagens synpunkt är det ett reellt problem att på basen av en innovation uppträda på kreditmarknaden. Kapitalförsörjaren väljer hellre mindre risker.

Det är därför naturligtvis tacknämligt att försöka förbättra kreditgivningsmöjligheterna genom att på samnordisk bas skapa regler som ger existerande institut möjlighet att ge krediter åt på innovationer baserade nyetableringar av små eller medelstora företag, ty den regionala, ekonomiska utvecklingen har ofta sitt upphov och sin förutsättning i företagsetableringar på gräsrotsnivå. En annan sida av saken är att man även bör finna medel för att minska kreditgivarnas risker varvid kapital lättare kan uppdrivas. En väg vore att understödja skapandet av paraplyorganisationer eller konglomerat av småföretag på sådan bas att riskerna fördelas och sakkunskapen ökar.

Svenska handelshögskolan, där man för närvarande bedriver omfattande studier i de små och medelstora företagens problematik är självfallet villig att med finansiering från Nordiska rådets sida bistå vid den i medlemsförslaget äskade inventeringen av kreditmöjligheterna för de mindre och medelstora företagen i Norden liksom i fråga om andra utredningar gällande företagsamhet och företagarproblematik.

Helsingfors den 15 juni 1976

Olof Lindberg
Professor

Rådgivande kommissionen för småindustri¹:

— — — konstaterar, att också handels- och industriministeriet getts tillfälle att yttra sig över medlemsförslaget. Med anledning därav och

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

med tanke på medlemsförslagets omfattning anser rådgivande delegationen för småindustri, att den inte har möjlighet att i detalj sätta sig in i medlemsförslaget och att det sålunda inte är motiverat att avge ett yttrande.

Helsingfors den 1 juni 1976

Pekka Rekola
Direktör

Erkki Toivakka
Sekreterare

**Valtion teknillinen tutkimuskeskus (VTT) —
Statens tekniska forskningscentral:¹**

VTT instämmer med den aspekt som presenterats i medlemsförslagets motivering att näringslivets viktiga uppgift är att stimulera innovationer och underlätta etableringen av nya företag. I detta sammanhang bör speciell uppmärksamhet fästas på den mindre och medelstora industrins behov, såsom också konstateras i förslaget.

För att nå dessa mål fordras mer effektiv verksamhet av forskningsinstitutioner, myndigheter, organisationer och företag, och ett bättre samarbete mellan dem. I Finland har bl. a. YTK-kommittén behandlat dessa frågor i sitt utlåtande i slutet av 1974. Förutom nationellt samarbete bör också nordiskt samarbete på alla sätt ökas och utvecklas.

VTT instämmer också med förslagets önskan om en bättre samordning mellan olika låneformer och kreditinstitut för att underlätta företagens möjligheter att få tillgång till kapital och förenkla kontakterna med kreditbeviljande institutioner. Däremot anser VTT det inte möjligt eller nödvändigt att nu komplettera reglerna för Nordiska industrifonden så att krediter kunde även ges för nyetableringar grundade på innovationer. Det hör speciellt till Nordiska investeringsbankens uppgifter att bevilja krediter för nyetableringar och att finansiera företagens, också de mindre och medelstora företagens, egentliga verksamhet.

Enligt VTT:s åsikt finns det nu, efter Nordiska investeringsbankens grundande och efter de erfarenheter man fått av Nordiska industrifonden, på nordiskt plan tämligen goda möjligheter att stödja utvecklingen av nya projekt och etableringen av nya företag. I fortsättningen borde uppmärksamheten koncentreras på utveckling av etablerade och redan verkamma organisationer och på bättre samverkan mellan samnordiska och nationella organisationer som har ett gemensamt arbetsfält.

Helsingfors den 31 maj 1976

Pekka Jauho
Generaldirektör

Arto V. Klemola
Förvaltningsdirektör

¹ Yttrandet översatt från finska.

Centralhandelskammaren¹:

— — — Medlemsförslaget grundar sig på oron för det minskande antalet företag och investeringarnas inriktning mera på rationaliseringar än på skapandet av ny produktionskapacitet och nya produkter. I förslaget betonas vikten av att underlätta nyetablering av företag bl. a. med tanke på sysselsättningen och främjandet av innovationer. För att främja innovationer och nyetableringar föreslår man därför åtgärder i syfte att underlätta utvecklandet av idéer till prototyper och färdiga produkter, utveckla marknaden för nya produkter och skapa förutsättningar att erhålla riskvilligt kapital på rimliga villkor. För att underlätta spridandet av nya idéer föreslår man att en samnordisk idébank grundas, som skulle ha till uppgift att insamla, bearbeta och sprida innovationer på idéstadiet till forskare, företag och allmänheten.

Centralhandelskammaren understöder alla åtgärder, som är ägnade att främja näringslivets verksamhet och till näringslivets disposition ställa nya idéer rörande produktion och företagsverksamhet så långt bearbetade som möjligt. Centralhandelskammaren förenar sig om den ståndpunkt som förslaget baserar sig på, men anser, att förslaget kräver avsevärda preciseringar. I nuvarande form berör förslaget alltför många olika verksamhetsgrenar, utan att exakt specificera de åtgärder som krävs för att målet skall uppnås eller den aktuella situationen.

Enligt Centralhandelskammarens åsikt finns det redan nu, åtminstone i Finland, en stor grupp olika organisationer, som har till uppgift att underlätta tillgodogörandet av innovationer. Av dessa kan nämnas t. ex. Sitra, Uppfinningsstiftelsen, Sponsor, Industrialiseringsfonden, Investeringsfonden och Utvecklingsfonden. På det nationella planet kan sålunda grundandet av en ny organisation inte komma i fråga. Inte heller grundandet av en ny finansieringsorganisation på nordisk nivå kan emellertid i detta skede anses ändamålsenligt, speciellt med tanke på att Nordiska investeringsbanken ännu inte helt kommit i gång.

Med hänvisning till ovanstående föreslår Centralhandelskammaren, att man inte för att underlätta nyetablering av mindre och medelstora företag grundade på innovationer skulle skapa nya finansieringsorganisationer, utan att eventuella samnordiska tillskottsmedel i varje enskilt land skulle kanaliseras via sina nuvarande för detta ändamål lämpliga organisationer. Centralhandelskammaren finner det inte i detta skede ändamålsenligt att grunda ett samnordiskt organ med karaktären av en "idébank", utan anser, att idébanksverksamheten även på nationell nivå bör skötas genom att koordinera organisationernas uppgifter och öka samarbetet med beaktande även av det nordiska samarbetets behov.

Enligt Centralhandelskammarens uppfattning bör man främja en nyetablering av företag bl. a. genom att förbättra företag utbildningen

samt främja för företagsverksamheten gynnsamma attityder. Speciellt bör man enligt Centralhandelskammaren främja tillgodogörandet av uppfinningar och innovationer med tillhjälp av så långt som möjligt bearbetad produktutveckling och innovation. Nyttan av nya innovationer kan mätas först då deras användningsmöjligheter utretts även med hänsyn till deras produktionsmöjligheter.

Helsingfors den 20 maj 1976

Centralhandelskammaren

Veikko Makkonen

Ordförande

Sakari Yrjönen

Verkställande direktör

Ålands landskapsstyrelse:

I medlemsförslaget (*Sak A 478/e*) om nordisk insats för att underlätta nyetableringar av mindre och medelstora företag grundade på innovationer berörs ett problem som är särskilt svårt att bemästra i små ekonomiska regioner som landskapet Åland som utgörs av en vidsträckt skärgård där resurserna för etablering av företag begränsar sig till grundandet av endast små företag med högst några tiotal anställda.

För att över huvud taget göra det möjligt att inom dylika områden genom innovationer underlätta etablering av nya företag vore de åtgärder som föreslås i förslaget synnerligen angelägna. Eljest förefinns en risk att t. o. m. nuvarande företag som har begränsade resurser att utveckla nya idéer slås ut av företag inom regioner med bättre utgångsläge för nyetablering. I bästa fall blir de små företagen i u-områdena kvar som underleverantörer till storföretagen. En sysselsättning som i huvudsak bygger på underleverantörskap är i längden osäker. För en fortsatt tryggad sysselsättning är nyetablering som bygger på nya idéer nödvändig.

Landskapsstyrelsen understöder förslaget att Nordiska rådet måtte rekommendera Nordiska ministerrådet att utreda möjligheterna att stödja utvecklingen av nya produkter och nyetablering av företag i Norden bl. a. genom förbättrade kreditmöjligheter för små och medelstora företag och detta speciellt i utvecklingsområdena.

Mariehamn den 18 maj 1976

Karl Sundblom

Vicelantråd

Tor Mattsson

Avdelningschef

Utvecklingsområdesfonden AB:

I Finland betraktas stödandet av nya, på innovation baserade pro-

duktutvecklingsprojekt med hjälp av officiellt finansieringsstöd som ett viktigt uppdrag. Officiellt finansieringsstöd till dessa projekt kan i Finland erhållas av handels- och industriministeriet, Utvecklingsområdesfonden AB, Uppfinningsstiftelsen, SITRA och Sponsor AB. Man kan säga, att under den senaste tiden har alla dugliga projekt haft möjlighet att få officiellt finansieringsstöd. Till exempel inom Utvecklingsområdesfonden AB:s verksamhetsområde har rått mera brist på goda idéer än på finansieringsmöjligheterna av till buds stående produktutvecklingsprojekt.

Till etableringen av nya, på innovation baserade företag, kan officiellt finansieringsstöd erhållas av t. ex. Utvecklingsområdesfonden AB, Sponsor AB och Statsgarantianstalten. Ofta är det dock inte meningsfullt att grunda ett nytt företag för förverkligandet av en innovation utan det borde givas till ett redan existerande företag. Sålunda kan en innovation lättare få en med tillräckliga resurser utrustad organisation och på detta sätt kan man förverkliga innovationen snabbare och effektivare och undvika onödiga startkostnader.

Behovet av att öka samordiskt stöd för etableringen av mindre och medelstora företag minskas av den orsaken att dessa projekt i allmänhet är nationella. Beträffande utvecklingen av nya innovationer är dock helt sakligt att de nordiska länderna betraktas som ett gemensamt hemmamarknadsområde. Såvida ökandet av stödet för förverkligandet av innovationen anses nödvändigt, borde stödet av praktiska skäl ordnas genom utvidgandet av de redan existerande specialfinansieringsanstaltens resurser och verksamhetsområde. Härvid kommer som nordiska finansieringskällor i fråga närmast Nordiska investeringsbanken och Nordiska industrialiseringsfonden. Möjligheterna att finansiera alla utvecklingsprojekts skeden, de av projektets förverkligande krävda investeringarna medräknade, har bland annat inom Utvecklingsområdesfonden AB:s verksamhet visat sig vara nyttiga.

Förutom finansieringen har informationsverksamhetens brister varit en flaskhals beträffande det internordiska förverkligandet av innovationerna. Tanken beträffande "en idébank" som skulle uppsamla, bearbeta och distribuera idénivåns innovationer till olika intressekretsar, är värd att undersökas. Det är knappast nödvändigt att för detta ändamål grunda en ny organisation, men denna uppgift kunde t. ex. ges åt Nordiska industrifonden.

Helsingfors den 26 maj 1976

Utvecklingsområdesfonden AB

Esko Ollila

Verkställande direktör

Esko Elo

Vice häradshövding

Arbetsgivarernas i Finland centralförbund och Industrins centralförbund¹:

Ur nationalekonomisk synpunkt är det synnerligen viktigt att bevara de inhemska produkternas konkurrensförmåga både på export- och hemmamarknaden. Produkternas innovationsgrad med andra ord deras originalitet och höga kvalitet garanterar ofta deras konkurrensförmåga. Det är alltså motiverat att fästa speciell uppmärksamhet vid industrins innovationsförmåga.

Stora företags innovationsverksamhet grundar sig ofta på egen forskningsverksamhet och tillämpning av produkter som de fått utanför företaget. Små och medelstora företags egen forskningsverksamhet är obetydligare. Innovationsverksamheten stöder sig ofta på utnyttjande av användbara uppfinningar och produktidéer tillsammans med marknads-kännedom.

Små och medelstora företag ökar smidigt hela industrins möjligheter att bemöta den snabbt föränderliga marknadssituationen. Existensen av dessa innovationskunniga företag vid sidan av större företag är sålunda viktig både för industrin och hela nationalekonomin. De undertecknade organisationerna anser det värt understöd att möjligheter utreds om utveckling av nya produkter och inrättande av nya företag kan främjas i Norden bl. a. genom att förbättra kreditmöjligheter för små och medelstora företag.

I medlemsförslaget och dess motivering har framlagts flera förslag till att främja små och medelstora företags verksamhet och innovationsmöjligheter. Nedan anför vi synpunkter på några nämnda förslag.

Att små och medelstora företag slås ut utan att nya samtidigt inrättas, kan inte påvisas statistiskt i Finland för närvarande. Sannolikt är det särskilt i dagens ekonomiska situation små och medelstora företags svårigheter större än i genomsnitt.

Finland torde råka ut för brist på arbetskraft under nästa högkonjunktur. Nyetablering av små och medelstora företag kan sålunda inte motiveras enbart för att främja sysselsättningen. Att höja industrins innovationsnivå anses däremot vara väl motiverat.

Riskkapitalet har en synnerligen viktig betydelse för företag med innovationsverksamhet. När till exempel i Finland möjligheter att innovationer utnyttjas begränsas på grund av brist på riskkapital, borde krediter beviljas även för riskvilliga projekt. Det är också viktigt att högskolors, universitets och andra forskningsinstitutioners idéer och kunskaper sprids till företag. Så kan också den ekonomiska insats utnyttjas, som i nationalekonomin inriktas på universitet och högskolor. Tanken

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

om idébanken på nordisk nivå kan i princip anses vara bra, men svår-
genomförbar i praktiken.

Helsingfors den 15 juni 1976

Arbetsgivarnas i Finland
centralförbund
Tapani Kahri

Industrins centralförbund
Juhani Ristimäki

Affärsarbetsgivarnas centralförbund AAC¹:

Centralförbundet förhåller sig positivt till den tanken, att på ministerrådets åtgärd skulle undersökas möjligheterna till att understödja utvecklandet av nya produkter och etableringen av nya företag såsom framhållits i medlemsförslaget.

AAC fäster i detta sammanhang likväl uppmärksamhet vid nödvändigheten av rationaliseringsåtgärder för säkerställande av företagens funktionsförutsättningar även i framtiden. Även den för de nordiska länderna gemensamma knappheten på arbetskraft speciellt vad yrkeskunnig arbetskraft beträffar påkallar rationalisering och höjande av produktiviteten. Endast ett produktivt företag kan med tiden säkerställa bestående arbetsplatser.

Enligt AAC:s åsikt borde vid prövning av de olika finansieringsmöjligheternas användbarhet speciellt utredas, huruvida inte redan befintliga institutioner kunde utnyttjas, varvid onödig byråkrati kunde undvikas även i detta sammanhang.

Helsingfors den 17 maj 1976

Affärsarbetsgivarnas centralförbund AAC r.f.

Kauko Markkanen

Bankföreningen i Finland:

Det i Nordiska rådet väckta medlemsförslaget kan egentligen uppdelas i två delar. Dels föreslås att möjligheterna att stödja utvecklingen av nya produkter borde undersökas, dels att etableringen av nya företag i de nordiska länderna underlättas genom att de små och medelstora företagens kreditmöjligheter förbättras. Enligt vår uppfattning är det inte ändamålsenligt att förena dessa två inom ramen för en och samma organisation eller särskilda organisationer.

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

Främjandet av innovationsverksamheten och produktionsutvecklingen kräver enligt vår uppfattning mycket omfattande stödåtgärder. Utvecklandet av den tekniska kunskapen och färdigheten förutsätter framför allt en effektivare utbildning och forskning. Samhällets stöd för en dylik verksamhet i samband med undervisningen har under de senaste åren kraftigt betonats i de nordiska länderna. Det kan anses befogat att samhällsstödet i högre grad än förut leds in på produktionsverksamheten och utnyttjas industriellt. Å andra sidan borde forsknings- och innovationsverksamheten inom företagen mer än tidigare stödjas med samhällsmedel genom skattearrangemang eller på annat sätt.

En utveckling av det nordiska samarbetet inom detta område är otvivelaktigt på sin plats. Men att bringa samarbetet på ett nytt institutionellt plan som avviker från nuvarande arbetsformer kan inte på grund av de många olika grupper som berörs härav anses motiverat. Systemet skulle svälla ut och anta alltför stora proportioner.

Vad beträffar den andra beståndsdel i medlemsförslaget angående etablering av nya företag i de nordiska länderna i syfte att åstadkomma produkter som är resultat av en samnordisk produktionsutveckling är idén mycket oekonomisk ur företagsverksamhetens synpunkt och med tanke på en effektiv styrning av de nödvändiga resurserna. Det är vår uppfattning att nämnda företagsverksamhet helt bör överlätas åt de privata företagen.

Vid bedömandet av kreditdugligheten har små och medelstora företag sina egna specialdrag. De små och medelstora företagens kreditmöjligheter har dock i de nordiska länderna utökats genom att särskilda kreditinstitut inrättats eller genom att statens budgetmedel eller andra subventionsmedel dirigerats direkt till finansieringen av dessa investeringar. Också de regionspolitiska stödåtgärderna i Norden tar främst sikte på att stödja små och medelstora företag. Med tanke på det nordiska samarbetets utveckling kan man därför inte anse det meningsfullt att etablera nya små och medelstora företag eller inrätta speciella kreditinstitut för finansieringen av dessa. Industriinvesteringar som ersätter importen från länder utom Norden och investeringar som gagnar Norden gemensamt lämpar sig då bättre som objekt för samarbetet. Sådana investeringars finansiering är en lämplig uppgift för den redan inrättade Nordiska investeringsbanken.

Vi anser att projekt som grundar sig på innovation och på utnyttjandet av den nya teknologien och som kan anses vara lämpliga ur samnordisk synpunkt kanske kunde utsträckas att räknas till Nordiska investeringsbankens verksamhetsområde.

Stöd för forskning, för olika verksamhetsområden inom produktionsutvecklingen och övriga specialstödåtgärder kan däremot kanaliseras direkt via varje stat eller genom redan existerande speciella kreditinstitut. Samarbetet och koordineringen av stödåtgärderna för olika bran-

scher kan dock göras avsevärt effektivare genom ett ökat samarbete och informationsutbyte mellan de nordiska länderna.

Helsingfors den 7 juni 1976

Bankföreningen i Finland

F. Pettersson

Raimo Ilaskivi

Centralförbundet för hantverk och småindustri:

---

1. Centralförbundet understöder alla initiativ, som ökar möjligheterna att stöda utvecklingen av nya produkter och nyetableringen av företag i Norden, bl. a. genom förbättrade kreditmöjligheter. Av vikt är att lånen beviljas i ett tillräckligt tidigt skede, d. v. s. då projektet inleds, och att lånevillkoren är fördelaktiga.

2. Den "idébank" som nämns i förslaget väcker intresse: det är ett förslag småföretagarna länge har saknat. Idéerna kräver förutredningar och Centralförbundet är medvetet om de praktiska svårigheter som uppstår vid realiseringen av förslaget. Ett betydande problem utgör också frågor rörande fördelningen av och ansvaret för idéerna. Av avgörande betydelse är ett nära samarbete mellan uppfinnare, organisationer representerande uppfinnare, forskningsinstitutioner och universitet.

3. De åtgärder, som vidtas för att underlätta utvecklingen i denna stund utgör produktutvecklingens främsta problem. Särskilt de mindre och nyetablerade företagen upplever flaskhalsar vid, till utvecklingen anknutna, frågor rörande personalresurser, konstruktion av prototyper, provkörning m. m. och vid alla dithörande arbetsfaser, maskiner och apparater.

Vid utvecklingsarbetet behövs mångsidigt tekniskt kunnande, god kännedom om marknaden, kunskaper om förpacknings- och tillverkningssteknik o. s. v. Kraven stiger vid ökad konkurrens samt vid ny lagstiftning och exportsträvanden. Det är helt klart att ett litet företag inte har alla dessa resurser.

De åtgärder, som snabbt bidrar till att lösa problem i anknytning till tidigare nämnda utvecklingsarbete, är ett livsvillkor för den mindre industrin. Ett produktutvecklingsinstitut som säljer eller hyr ut kunskaper och tjänster är en lösningsmodell vid sidan av utvecklingen av ett finansiellt och ekonomiskt stöd.

IUC i Skellefteå kunde stå som modell då produktutvecklingsinstitut planeras.

Enligt Centralförbundets uppfattning borde instituten vara nationella även om finansieringen kunde ordnas samnordiskt.

Helsingfors den 7 maj 1976

Centralförbundet för hantverk och småindustri

Tarmo Korpela

Verkställande direktör

N o r g e

Departementet for industri og håndverk:

Forslaget er blitt forelagt: Finansdepartementet, Kommunal- og arbeidsdepartementet og Norges teknisk-naturvitenskapelige forskningsråd. Avtrykk av innkomne svar følger vedlagt (*se nedan*).

Intensjonen bak det foreliggende forslag er å bidra til at mindre og mellomstore bedrifters relative stilling i industristrukturen opprettholdes. De samfunnsøkonomiske kostnader og sosiale problemer som følger av at bedrifter konkurreres ut uten at nye etableres i tilstrekkelig omfang, understrekes.

En vil fremheve betydningen av tiltak for å bedre de mindre og mellomstore bedrifters situasjon. Utviklingen har vært kjennetegnet ved at stadig færre små og mellomstore bedrifter har kunnet overleve innenfor den struktur som har utviklet seg. Nedleggelse har ofte vært eneste mulige resultat av at konkurransen har blitt forsterket. Dette er noe de fleste industriland har erfart uten at en har funnet virkemidler for å bøte på de negative sider ved denne utvikling.

En av årsakene til dette har vært at store deler av forskningen omkring og utviklingen av nye produkter i stor grad har funnet sted innenfor store bedrifter. Produksjonsprosesser tilpasset produksjon i liten skala har derved fått liten oppmerksomhet. En tror at en endring av dette forhold vil være fordelaktig for de mindre og mellomstore bedrifter.

Spredning av forskningsresultater, bl. a. fra instituttene til bedrifter er en oppgave hvor en nasjonalt synes å ha et betydelig potensiale som bør søkes aktivisert.

Det samme kan sies å gjelde finansieringstiltak for å muliggjøre samarbeid mellom småbedrifter i innovasjons- og utviklingsprosjekter.

En felles nordisk utredning som foreslått, må etter dette bringe klarhet i om en felles løsning vil gi et bedre samlet resultat enn aktiviseringen av de enkelte nasjonale potensiale vil kunne frembringe.

Oslo, 1. juli 1976

Odd Gøthe

Rolf Thodesen

Kommunal-og arbeidsdepartementet:

Kommunaldepartementet vil ikke motsette seg at ovennevnte spørsmål blir utredet nærmere av Nordisk Ministerråd.

Utviklingen av industristrukturen er av sentral betydning for distriktspolitikken. En vil imidlertid påpeke at nyetablering av små og mellomstore foretak i seg selv ikke er noen garanti for industrireising i distriktene.

Det eksisterer dessuten i dag flere finansieringskilder, også innenfor distriktspolitikken, som bl. a. har som oppgave å ta seg av finansieringen av tiltak som nevnt i medlemsforslaget. Departementet ser det derfor som meget vesentlig at eventuelle nye ordninger samordnes med eksisterende virkemidler.

Oslo, 4. mai 1976

Etter fullmakt

Hj. Vågdal

Harald Bergh

Norges industriforbund:

Norges industriforbund vil peke på at Forbundet har tatt opp de små og mellomstore bedrifters problemer til inngående drøfting og har lansert et "aksjonsprogram for små og mellomstore bedrifter".

Viktige ledd i dette program er etablering av en service- og veiledningstjeneste for mindre bedrifter, bedring av tilbudene om utdanning og etterutdanning, forskning og utredning om disse bedrifters situasjon, samt en rekke økonomiske virkemidler. Vi tror at alle, eller de fleste av disse virkemidler, bør tas i bruk for å fremme nyetablering og vekst av mindre bedrifter i Norge. Støtte til utvikling av nye produkter og nyetablering av bedrifter, bl. a. gjennom forbedrede kredittmuligheter, slik forslaget lyder, er bare et av flere virkemidler. Vi tror videre at flaskehalsen for etablering av nye bedrifter i Norge ikke ligger på selve idéplanet, men i de generelle vilkår som bys de mindre bedrifter i Norge.

Norges industriforbund er for tiden inne i en dialog med myndighetene om tiltak for å bedre disse bedrifters vilkår og muligheter, og vi er i sterk tvil om en nordisk utredning kan bidra i særlig grad til å løse de nåværende problemer. Men det vil være verdifullt om Det nordiske industrifondet spesielt vurderer disse problemene og hvordan dette fond kan bidra til etablering og utvikling av mindre bedrifter.

Oslo, 15. mars 1976

Norges industriforbund

Jan Didriksen

Norsk arbeidsgiverforening *hänvisar i skrivelse den 30 april 1976 till yttrande av den 15 mars 1976 från Norges industriforbund (se ovan).*

Norsk produktivitetsinstitutt:

I forslaget blir det pekt på at en i lang tid har vært mere opptatt av rasjonalisering enn av tiltak for å skaffe nye arbeidsplasser. Egentlig er vel dette 2 sider av samme sak. Med det høye kostnadsnivå en nå har i de nordiske land, er rasjonalisering nødvendig om en vil være konkurransedyktig og dermed unngå at bedriften må legges ned. For sysselsettingen er det like positivt å kunne opprettholde eller ekspandere en igangværende bedrift som å bygge opp en ny. I Norge vil en vel imidlertid på noe lengre sikt bli mere opptatt av mangelen på arbeidskraft enn av mangel på arbeidsplasser. Vi er likevel enige i at det lave innovasjonsnivå er betenkelig og at det er en vesentlig oppgave å arbeide videre med de forhold som er berørt i denne del av forslaget.

Kontakten mellom forskning og næringsliv har opptatt mange også i Norge i lang tid. Spredning av resultater fra de nordiske forskningsorganer er en viktig oppgave. Vi vil imidlertid peke på at generell informasjon og spredning av tilgjengelig viten fra alle land ofte er et alternativ til egen forskning. Om en idébank på nordisk basis er en god løsning, bør vurderes nærmere.

Vi vil ellers peke på at det ofte er overgangen fra idé til virkelighet som er det vanskeligste, og at det må legges stor vekt på støtte til de som kan gjøre noe praktisk ut av idéene.

Finansieringsproblemene for nye, innovasjonsbaserte bedrifter har en også forsøkt å løse i Norge. Om en i tillegg til nasjonale tiltak også bør gjøre noe på dette felt på nordisk basis, bør vurderes nærmere. Vi er enige i at det er særlig viktig å se på finansieringsproblemene for de mindre bedrifter.

Selv om næringslivet generelt mangler kapital, finnes det mange eksempler på at ledig kapital, blant annet i offentlige fonds, søker gode prosjekter. Skal ny virksomhet skapes, må kapital og gode idéer kobles sammen av dyktige entreprenører og ledere.

Mange av de spørsmål som er berørt i forslaget, har det allerede vært arbeidet en hel del med i Norge, og sikkert også i de andre nordiske land. Selv om de fleste problemer fortsatt må løses på nasjonal basis, er vi allikevel enige i at en utreder nærmere mulighetene for nordisk innsats.

Oslo, 29. april 1976

Norsk produktivitetsinstitutt

Svein Dalen

Adm. direktør

Rolf Gjerde
Sjefskonsulent

Sverige

Kommerskollegium:

Sverige som högindustrialiserat land är i hög grad beroende av utveckling av produktionsmetoder och produkter. En sådan utveckling sker också löpande såväl inom redan existerande företag som i verksamheter som direkt tillskapats för produktion och marknadsföring av sådana innovationer.

Ett framgångsrikt genomförande av innovationsverksamheten förutsätter både ett tekniskt kunnande och kapital. Särskilt det sistnämnda är av utomordentlig betydelse för utvecklingen från idéstadiet till den färdiga produkten och dess marknadsföring. Stora och medelstora företag torde som regel inte möta några större svårigheter i dessa avseenden. De besitter normalt de personella och ekonomiska förutsättningarna för en egen innovationsverksamhet. Annorlunda torde det förhålla sig med mindre företag. Dessa är för sin innovationsverksamhet i högre grad hänvisade till extern teknisk kunskap och extern finansiering.

Åtminstone för svenskt vidkommande har en hel rad insatser gjorts för att underlätta de mindre företagens innovationsverksamhet. Dessa insatser har tagit sig uttryck i dels service och rådgivningsverksamhet, dels finansieringsstöd. Sålunda lämnar för närvarande bl. a. STU anslag för utvecklingsprojekt och SUFO lån för riksbetonade investeringar för utveckling av nya produkter, processer eller system. Ifråga om service och rådgivningsverksamheten märks främst STU:s rådgivnings- och förmedlingsverksamhet och industriverkets olika insatser. Ett allmänt intryck beträffande insatserna på området är dock att efterfrågan på dessa stöd överstiger tillgängliga resurser. En utökad stödverksamhet synes sålunda vara motiverad.

I förslaget omnämns två åtgärder som lämpliga för att förbättra innovationsverksamheten: upprättandet av en gemensam nordisk "idé-bank" och finansiering genom den nordiska industrifonden.

Kollegiet finner det dock svårt att under nuvarande förhållanden bedöma behovet av dessa åtgärder. För innovationsverksamheten viktiga frågor befinner sig nämligen för närvarande under utredning i Sverige. Sålunda utreds bl. a. STU:s organisation och verksamhetsformer som helhet. Bland de frågor som denna utredning skall ta ställning till är möjligheterna att effektivisera den stödverksamhet som riktar sig till enskilda innovatörer och resurssvaga mindre företag. Innan resultaten av de olika utredningarna redovisats är det inte möjligt att fastställa om ett verkligt behov av ytterligare insatser liknande de som föreslagits föreligger, något som torde utgöra en första förutsättning för den före-

slagna utredningen. Kollegiet får därför för sin del avstyrka att den föreslagna utredningen i nordisk ram nu kommer till stånd.

Stockholm den 17 juli 1976

Rutger Croneborg

Margareta Norqvist

Arbetsmarknadsstyrelsen:

I förslaget framhålls att en ökad överföring av kunskaper från forskningsinstitutioner, myndigheter och företag kan skapa förutsättningar för att forskningens resultat medverkar till innovationer i näringslivet. Som en möjlig modell för att sprida sådan kunskap på systematiskt sätt nämns att inrätta en gemensam nordisk "idébank". Denna nya uppgift skulle då vara att insamla, bearbeta och sprida innovationer på idéstadiet till forskare, företag och allmänhet.

Från sysselsättningsynpunkt är det självfallet av värde att gjorda innovationer så effektivt som möjligt utnyttjas inom näringslivet. Det undandrar sig arbetsmarknadsstyrelsens bedömning i vad mån inter-nordisk förmedling och finansiering av innovationers utnyttjande kan bidra till startande och utökande av små och medelstora företag. Styrelsen finner dock detta förslag om ytterligare nordiska insatser väl värt att utreda.

Solna den 12 april 1976

Arbetsmarknadsstyrelsen

Gunnar Andersson

Palle Landin

Lars Lemne

Statens industriverk:

Industriverket delar förslagsställarens uppfattning om företagsbildningens stora samhällsekonomiska betydelse. Såväl från sysselsättnings- och regionalpolitiska ståndpunkter som för att främja effektiv konkurrens och förnyelsetakt i näringslivet är en hög företagsbildning väsentlig. Industriverket ämnar också framledes att i ökad utsträckning utredningstekniskt och operativt ägna uppmärksamhet åt etableringsfrågorna. För närvarande pågår vid verket bl. a. en undersökning av etableringsutvecklingen i den svenska tillverknings och byggnadsindustrin under 1970-talet och planeras vissa etableringsstödande åtgärder inom ramen för den företagserviceverksamhet som landets företagare-

föreningar bedriver regionalt. Erfarenheterna härav kan framledes bli av intresse för det arbete på företagsbildningens område som förslaget till Nordiska rådet innebär.

Vad avser det aktuella utredningsförslagets detaljutformning har industriverket vissa invändningar. Verket delar inte förslagsställarens uppfattning om att just utvecklingen av nya produkter och produktionsmetoder skulle vara ett dominerande företagsetableringsmotiv. Aktuell forskning på området visar att personcentrerade argument som vantrivsel med tidigare anställning, självförverkligande eller högt prestationsbehov betyder mer som nyföretagsmotiv än uppslag till nya eller förbättrade produkter och produktionsmetoder. Erfarenheten har också visat att idégivare/innovatörer i många fall inte har de personlighetsegenskaper i form av risktagande, kunskaper och kapacitet för projektgenomförande, marknadsföring etc som konstituerar en entreprenör/företagare. Inte sällan är således sambandet relativt svagt mellan å ena sidan tekniska innovationer/uppfinnare och å den andra företagsetableringar/entreprenörer.

Verket är också tveksamt till förslagsställarens uppfattning om att bristen på kreditinstitut för samnordisk finansiering av nya projekt skulle vara ett väsentligt hinder för nyföretagsbildning, innovationsarbete o. d. Ätminstone i Sverige synes inte kreditvolymen i sig vara av avgörande betydelse i detta sammanhang, utan snarare de institutionella och andra hinder på kapitalmarknaden som bereder särskilda svårigheter just för nya projekt/företag. Nybildade företag saknar den tidigare historik, det beprövade förtroende etc som kan utgöra förutsättningar för att uppbära startkapital från banker och specialinstitut. Likaså kan en avsevärd lånefinansiering medföra att alltför höga lönsamhetskrav måste ställas på företaget för att tillåta såväl konsolidering som betalning av amorteringar och räntor under en inkörs- och uppbyggnadsperiod.

Förslagsställarens fokusering på kreditvolymfrågan kan också innebära en alltför snäv begränsning av ett utredningsarbete med uppgift att kartlägga och analysera olika hinder för nyetablering o. d. Exempelvis bör, förutom kapitalanskaffningsproblematiken, entreprenörsfrågorna få stort utrymme i detta sammanhang. Svårigheterna att identifiera lämpliga företagsledare och förmå dessa till långvarigt personligt engagemang i nya och obeprövade företag har på nyetableringsområdet ofta visat sig vara nog så stora som problemen med kapitalanskaffning.

Industriverket finner det slutligen vara oklart varför utredningsverksamhet på företagsbildningsområdet motiveras på samnordiska grunder. Betydande skillnader finns mellan de nordiska länderna såväl vad avser företagsstrukturen och näringslivets utveckling som vad beträffar samhällets stöd till mindre och medelstora företag, speciella branscher och funktioner etc. Därmed finns också skäl att anta att

mellan länderna delvis skiljaktiga åtgärder framledes kommer att aktualiseras för att stimulera nyföretagandet.

Sammanfattningsvis finner industriverket förslaget till samnordiskt utredningsarbete på företagsbildningsområdet vara alltför outvecklat för att verket skall kunna tillstyrka förslaget. Industriverket förordar i stället att Nordiska rådet söker stimulera till ett ökat informations- och erfarenhetsutbyte mellan de myndigheter och organisationer som i de nordiska länderna arbetar med etablerings- och innovationsfrågor. I ett sådant mer informellt nordiskt samarbete är industriverket för sin del berett att aktivt medverka.

Stockholm den 30 mars 1976

Eric Pettersson

Christian Lindström

Statens utvecklingsfond:

Statens utvecklingsfond (SUFO) skall genom långivning stödja utveckling av nya produkter, processer eller system för industriell produktion. Fonden kompletterar och samarbetar nära med Styrelsen för teknisk utveckling, (STU), som i industriellt utvecklingsarbete finansierar arbete fram till funktionsduglig prototyp eller på annat sätt så långt att en teknisk idé visat sig genomförbar. Utvecklingsfonden finansierar projekt, där risken för tekniska misslyckanden är mindre, men där finansiellt stöd behövs för att produkten skall kunna anpassas till normal produktion och marknadens behov. Den utvecklingsfas, som fonden finansierar, markerar samtidigt för många projekt steget över i normal industriell verksamhet. Fonden medverkar således aktivt vid etablering av nya företag eller utökning av befintliga verksamheter. I sitt arbete samarbetar fonden intimt med andra finansieringsinstitutioner, speciellt Sveriges investeringsbank, (SIB), industriverket och företagareföreningarna. 80 % av fondens låntagare är företag med mindre än 50 anställda. Fonden startades 1973 och har hittills engagerat sig i 270 projekt.

Genom kedjan STU-SUFO-SIB och samarbetet med övriga kreditinstitutioner finns normalt en fullständig täckning av behovet för krediter till produktutveckling och etablering av tillverkande företag i Sverige. För Sveriges del skulle således den föreslagna insatsen knappast bidra till att flera företag etableras eller flera projekt genomförs inom befintliga företag.

Situationen i de övriga nordiska länderna kan vara annorlunda. I vilken mån behov föreligger och om dessa behov bör lösas genom nordisk samverkan ligger utanför vad SUFO bör ta ställning till.

Skulle en ny finansieringsmöjlighet på gemensam nordisk grund anses

påkallad, bör den, på samma sätt som den nordiska investeringsbanken begränsa sig till projekt, där företag i flera nordiska länder berörs, eller det på annat sätt finns ett markant gemensamt nordiskt intresse. Antalet projekt, som fyller dessa kriterier, är sannolikt litet, i synnerhet om verksamheten speciellt skall inriktas på mindre företag. En eventuell utredning beträffande den föreslagna insatsen bör därför inriktas på att konkret påvisa projekt eller etableringsmöjligheter, som ej har kunnat realiserats av brist på lämplig finansiering, och på möjligheterna för att med den föreslagna insatsen stimulera nya initiativ.

Stockholm i oktober 1976

För statens utvecklingsfond

Dag Jarness

Styrelsen för teknisk utveckling:

Stöd till mindre och medelstora företag är av stor betydelse. Det föreligger ett behov av nationella insatser till stöd för produktutvecklingen i dessa företag. Styrelsen har i andra sammanhang föreslagit olika former för sådant stöd men bl. a. i avvaktan på STU-kommitténs arbete har dessa inte kommit till stånd.

I medlemsförslaget hemställs att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utreda möjligheterna att stödja utveckling av nya produkter och nyetablering av företag i Norden bl. a. genom förbättrade kreditmöjligheter för små och medelstora företag.

Som tänkbara möjligheter för sådant stöd anförs i förslaget bl. a. ett ökat samarbete på samnordiskt plan mellan forskningsinstitutioner, myndigheter m. fl. för att få en ökad spridning av idéer och kunskaper. För att systematisera denna kunskapsspridning föreslås en gemensam nordisk "idébank", vars uppgift skulle vara att insamla, bearbeta och sprida innovationer på idéstadiet till forskare, företag och allmänhet.

Vad gäller samarbete på forskningssidan vill styrelsen peka på den verksamhet som bedrivs inom ramen för NORDFORSK. Här har på senare tid en ökad satsning skett på s. k. Action Concertée-projekt d. v. s. projekt där de nordiska länderna har ett uttalat gemensamt intresse. Ett nordiskt samarbete för främjande av idé- och kunskapsöverföring sker också i SCANNET och SCANDOC.

Styrelsen ställer sig tveksam till tanken på en gemensam nordisk idébank. Bl. a. beroende på att denna idébank till stor del redan finns i den omfattande patentdokumentationen.

I övrigt innehåller medlemsförslaget förslag till åtgärder i syfte att öka tillgången på riskvilligt kapital för utveckling av idéer och etablering av mindre företag där flera nordiska länder berörs. Styrelsen fin-

ner detta angeläget och vill särskilt understryka den finansieringsmöjlighet som Nordisk industrifond efter vissa regelkompletteringar skulle kunna utgöra. Styrelsens R-enhet har en omfattande erfarenhet av hithörande frågor och eftersom genomförande av utvecklingsprojekt kräver omfattande resurser förutsätts i så fall ett nära samarbete mellan industrifonden och berörda nationella organ.

Styrelsen har i övrigt ingenting att erinra mot att den föreslagna utredningen genomförs.

Stockholm den 31 maj 1976

Styrelsen för teknisk utveckling

Sigvard Tomner

Göran Yström

Statens naturvetenskapliga forskningsråd:

Statens naturvetenskapliga forskningsråd instämmer i att en ökad överföring av kunskaper mellan forskningsinstitutioner, myndigheter, organisationer och företag kan skapa förutsättningar för att forskningens resultat medverkar till innovationer i näringsliv och samhälle. Kunskapsöverföring är för övrigt rådets delmål nr 3 som framgår av *Bihang*.

I förslaget görs gällande att denna kunskapsöverföring av praktiska skäl bör ordnas på samnordiskt plan eftersom då ett större antal institutioner kan delta i utbytet och en spridning kan åstadkommas på en större marknad av avnämare. Rådet anser det inte styrkt att verksamheten av angivet slag skall ordnas just på det nordiska planet. Av samma skäl kan nämligen hävdas att deltagandet och antalet avnämare blir ändå större på europeisk nivå eller i exempelvis EFTA-området eller EG-området. Å andra sidan kan hävdas att det av mera närliggande juridiska och finansiella skäl med fördel kan ordnas på nationell nivå. Den angivna modellen om en nordisk "idébank" kan därför lika gärna diskuteras som europeisk eller nationell.

Mot bakgrund av positiva erfarenheter i främst USA om universitetsmiljöernas stora potentiella möjligheter att verka stimulerande för framskapandet av mindre och medelstora företag kring dessa universitetscentra, grundade på resultat av forskningsarbete som pågår vid respektive universitet, gjorde man i Sverige för ett antal år sedan försök vid vissa universitet med vidgade kontakter med näringslivet i form av kontaktsekretariat m. m. just för att erhålla resultat av detta slag. Man hade nämligen konstaterat att flera betydande industrier hade tillkommit på någon av universitetsorterna, kanske främst Uppsala, men att det sannolikt skulle vara befrämjande med en mera systematisk verksamhet. Förmodligen är det fortfarande inte möjligt att utvärdera re-

sultaten av denna nya verksamhet i Sverige.

Enligt rådets mening är det dock likväl mera önskvärt att satsa på en decentraliserad modell med koncentration på respektive universitetsort än att inrätta en gemensam nordisk "idébank". Om därvid erfordras samarbete i form av kreditgivning över gränserna undandrar sig rådets bedömning.

Stockholm den 14 maj 1976

Martin Fehrm

Bengt Samuelsson

BIHANG

Den övergripande målsättningen för statens naturvetenskapliga forskningsråd:

Delmål 3

Genom stöd till kunskapsöverföring skall rådet bidra till att naturvetenskaplig kunskap och metodik utnyttjas optimalt inom samhällets olika sektorer och medborgargrupper

De insatser rådet gör inom sina olika programområden (biologi, kemi, geovetenskap, fysik-matematik och kunskapsöverföring) kan återföras på dessa tre syften eller delmål, även om de i det enskilda fallet eller projektet inte alltid kan skiljas utan går i varandra. Delmålen har vidare karaktär av riktlinjer för programinsatserna och det är inte möjligt att räkna av insatserna mot delmålen, d. v. s. kvantitativt ange graden av måluppfyllelse. Delmålen överensstämmer emellertid med den planering som ett litet land måste tillämpa för att åstadkomma en optimal naturvetenskaplig forskningsinsats, d. v. s. en bred bevakningsforskning (*delmål 2*) och därutöver punktinsatser av högsta klass (*delmål 1*) där vi har speciella förutsättningar att göra sådana. Rådet avser dock att successivt söka utveckla målmetodiken för att få en högre grad av precisering av verksamhetens inriktning.

Stockholms handelskammare:

Kammaren vill inledningsvis instämma i motionärens påstående att det är en viktig uppgift för näringspolitiken att stimulera innovationer och underlätta etableringen av nya företag. En tillräcklig nyetablering liksom en ständigt pågående utveckling av nya produkter är en förutsättning för ett dynamiskt näringsliv och därmed för ett fortsatt välfärdssamhälle. Tillkomsten och uppbyggnaden av företag av typ AGA, LM Ericsson, SKF, Atlas Copco m. fl. samt dessas betydelse för den svenska ekonomin, är tungt vägande bevis för riktigheten i detta resonemang.

Den mindre och medelstora företagsamhetens växande problem har under senare år kommit att bli allt mer uppmärksammade i den allmänna debatten. Från politiskt håll har man härvid främst diskuterat åtgärder vad gäller servicen till mindre och medelstor företagsamhet. I det sammanhanget har framförts förslag om bl. a. inrättande av industriella utvecklingscentra i olika delar av landet, ökat stöd från stat, landsting och kommuner till företagarföreningarnas verksamhet, samt andra åtgärder av liknande slag. Från näringslivsorganisationernas sida har man mera inriktat sig på att peka på de konsekvenser för denna företagsamhet som kraftigt stegrade sociala avgifter och arbetsgivaravgifter liksom det successivt växande skattetrycket innebär. Till detta bör läggas de problem och krav på anpassning som den nya arbetsrättsliga lagstiftningen såsom Amanlagarna och den kommande lagen om medinflytande för de anställda ställer på mindre och medelstora företag. Det är nödvändigt att dessa åtgärder kombineras med att aktivt stöd och inte minst en positiv inställning från samhällets sida för att innovationsvilja och nyföretagande skall kunna hållas uppe och förstärkas. Kammaren vill i detta sammanhang åter understryka den avgörande roll som en tillräckligt god lönsamhet spelar för att den mindre och medelstora företagsamheten även i fortsättningen skall kunna ge ett betydelsefullt bidrag till en positiv näringslivsutveckling i detta land.

Vad gäller de konkreta förslag motionären framför vill kammaren erinra om att för den mindre och medelstora företagsamheten väsentliga frågor befinner sig under övervägande i den statliga företagsbeskattningsutredningen. Därtill arbetar en särskild utredning med frågan om företagarföreningarnas framtida organisation och inriktningen och omfattningen av statens service till mindre och medelstor företagsamhet via dessa föreningar. Det är kammarens önskan och förhoppning att det på grundval av vad dessa utredningar kommer fram till skall bli möjligt för statsmakterna att formulera en sammanhängande politik gentemot den mindre och medelstora företagsamheten i Sverige. Innan så skett är det emellertid svårt att ta ställning till vilka åtgärder man på nordisk nivå bör vidta för att främja denna typ av företagsamhets verksamhetsmöjligheter inom Norden. Kammaren vill dock framhålla att det vore värdefullt om man i utredningarna kunde göra en bedömning av vilka möjligheterna är att på nordisk nivå samordna initiativ i syfte att främja den mindre och medelstora företagsamhetens utveckling i de avseenden motionären tagit upp.

Stockholm den 8 april 1976

Stockholms handelskammare

Sven Swarting

Carl Cederschiöld

Handelskammaren i Göteborg — Västsvenska handelskammaren:

I motiveringen för förslaget framhålles bl. a., att det är en viktig uppgift för näringspolitiken att stimulera innovationerna och underlätta etableringen av nya företag. Detta bör kunna ske genom att underlätta utvecklingen av idéer till prototyper och färdiga produkter, genom att främja marknadsföring av nya produkter samt genom att skapa tillgång till riskvilligt kapital på rimliga villkor.

En kontinuerlig förnyelse av näringslivet genom tillskapandet av nya produkter och nya företag är en självklar förutsättning för en fortsatt produktionstillväxt och en ökad levnadsstandard. De näringspolitiska åtgärder, som omnämnes i förslaget, är onekligen också väl ägnade att underlätta tillkomsten av såväl nya produkter som nya företag. Handelskammaren vill emellertid ifrågasätta, om så mycket mera kan göras på detta område utöver vad som redan gjorts eller försökts både på nordiskt håll och inom de nordiska länderna var för sig. Icke minst i Sverige finns det idag en betydande verksamhet, statlig eller statsunderstödd, inriktad på att bistå företagen och uppfinnare/innovatörer med krediter, produktionsplanering, marknadsföring, exploatering av uppfinningar o. s. v. Därest denna, enligt kammarens åsikt ytterst värdefulla, verksamhet icke anses medföra avsett resultat, torde detta icke bero på verksamheten som sådan utan ha andra orsaker. Lönsamhets- och andra företagareproblem, delvis en följd av de senaste årens skatte- och arbetsrättsliga lagstiftning, har sålunda utan tvivel haft en negativ inverkan på viljan till nyskapande. Icke önskvärda konsekvenser av lagstiftning kan rättas till, och även andra aktuella småföretagareproblem kan lösas. Innan detta skett finner handelskammaren emellertid det vara av ingen eller ringa verkan att vidtaga ytterligare åtgärder av det slag som förordas i föreliggande medlemsförslag i Nordiska rådet. Handelskammaren får därför för sin del avstyrka att förslaget bifalles.

Göteborg den 30 april 1976

För Handelskammaren i Göteborg — Västsvenska handelskammaren
(Ej sign)

Skånes handelskammare:

Kammaren får inledningsvis, i likhet med motionären, framhålla att det är en viktig uppgift för näringspolitiken att stimulera innovationer och underlätta nyetablering av företag. En hög nyetableringstakt liksom en ständigt pågående utveckling av nya produkter är en förutsättning för ett dynamiskt näringsliv.

Den mindre och medelstora företagsamhetens växande problem har på senare år alltmer uppmärksamats. Från politiskt håll har därvid

främst åtgärder vad gäller servicen till denna kategori av företag diskuterats. Från näringslivsorganisationerna har man å andra sidan — givetvis med beaktande av servicens betydelse — mer inriktat sig på att peka på de konsekvenser för mindre och medelstora företag som kraftigt stegrade sociala avgifter och arbetsgivaravgifter liksom det successivt växande skattetrycket innebär. Allmänt sett är det enligt handelskammarens mening angeläget med en positiv inställning till företagandet från samhällets sida om innovationsviljan och nyföretagandet skall kunna bibehållas och förstärkas i vårt land. Kammaren vill i detta sammanhang också understryka den avgörande roll som en god lönsamhet spelar för att den mindre och medelstora företagsamheten även i fortsättningen skall kunna ge ett betydelsefullt bidrag till en positiv näringslivsutveckling i Sverige. Detta förhållande understryks ytterligare av det naturliga sambandet mellan de största företagen och de mindre och medelstora genom att dessa senare oftast är underleverantörer.

Vad gäller det resonemang motionären för beträffande olika tänkbara åtgärder vill kammaren erinra om att för den mindre och medelstora företagsamheten väsentliga frågor i Sverige för närvarande befinner sig under övervägande i olika statliga utredningar. Det är kammarens förhoppning att det på grundval av vad pågående utredningar kommer fram till skall bli möjligt för statsmakterna att formulera en sammanhängande politik som tar hänsyn till de mindre och medelstora företagens problem. Innan så skett är det emellertid svårt att ta ställning till vilka åtgärder man på nordisk nivå bör vidta i detta sammanhang. Kammaren vill dock framhålla att det vore värdefullt om man i utredningarna kunde göra en bedömning av vilka möjligheterna är att på nordisk nivå samordna initiativ i syfte att främja den mindre och medelstora företagsamhetens utveckling i de avseenden motionären tagit upp.

Malmö den 5 maj 1976

Skånes handelskammare
omfattande Skåne och södra Halland

Ernst Herslow

Richard Jarlestam

Sveriges industriförbund:

Det är utomordentligt väsentligt för samhällets ekonomiska utveckling att nya företag ständigt skapas. Innovationer och nytänkande på det administrativa området kommer ofta till sin rätt först inom ramen för helt nya organisationer. Nyetableringen är också en viktig faktor i anpassningen till ändrade marknadsförutsättningar.

Nyetableringar medverkar således verksamt till en förbättrad ekono-

misk tillväxt och till en positiv utveckling av sysselsättningen. Det är mot denna bakgrund ett grundläggande näringslivsintresse att stimulera nyetableringar och att underlätta för dem som vill exploatera innovationer i nya företag. Förbundet instämmer således i förslagsställarens principiella ståndpunkt att samhället bör underlätta utvecklingen av produkter baserade på innovationer, stimulera utvecklingen av prototyper, främja marknadsföring av nya produkter och skapa en god tillgång till riskvilligt kapital på rimliga villkor.

Avsevärda insatser har gjorts på nationellt plan för att underlätta exploateringen av tekniska innovationer. Det bör emellertid framhållas att de problem som möter den tekniske innovatören vid exploateringen i stor utsträckning är identiska med de problem som möter även andra nyetablerade företagare. Förbundet är av uppfattningen att det är önskvärt att på olika sätt stimulera nyföretagandet. Förbundet ställer sig emellertid tveksamt till om sådana insatser bör ske på ett samnordiskt plan.

De kommersiella kontakterna mellan de nordiska länderna är utomordentligt livliga. För många mindre företag är den nordiska marknaden den enda tänkbara exportmarknaden. Dessa exportmöjligheter exploateras i stor utsträckning, liksom möjligheterna att anlita underleverantörer över de nordiska gränserna. Då det gäller utvecklingen av mindre företag, inklusive innovationsföretag, är emellertid företagets storlek vanligen sådan att den fysiska produktionen är koncentrerad till en anläggning, över vilken företagaren har direkt kontroll. Det torde höra till sällsynta undantag att verksamhet bedrivs över gränserna (annat än i form av underleveranser eller andra kommersiella samarbetsformer). I de fall då så sker kan Nordisk industrifond ställa resurser till förfogande.

Det finns ett stort antal institutioner i de olika nordiska länderna, som på nationell grund är avsedda att tillgodose de önskemål som förslagsställaren framför. Enligt vad förbundet kan bedöma har förslagsställaren ej anfört några avgörande fördelar som skulle uppnås genom en organisatorisk samordning av dessa institutioner på samnordisk grund. Förslagsställaren har ej heller kunnat påvisa att det skulle föreligga behov av nya institutioner på området.

Ett fortsatt och eventuellt intensifierat informellt utbyte av erfarenheter mellan de berörda institutionerna, företagets organisationer och de statliga myndigheterna på området, kan emellertid enligt förbundets mening bidra till att uppnå förslagsställarens syfte.

Stockholm den 30 april 1976

Sveriges industriförbund

Ingvar Petzäll

Carl G. Holm

Sveriges hantverks- och industriorganisation, SHIO:*Förslagets innehåll*

En viktig uppgift för näringspolitiken bör vara att stimulera innovationer och underlätta etableringen av nya företag, framhåller förslagsställaren. Åtgärder bör vidtagas för att underlätta utvecklingen av idéer till prototyper och färdiga produkter samt främja marknadsföring av nya produkter som skapar tillgång till riskvilligt kapital på rimliga villkor. Kunskapsöverföring till företag och institutioner på företagspolitikens område från forskningsinstitutioner m. fl. bör enligt förslagsställaren av praktiska skäl ordnas på samnordiskt plan, t. ex. genom en gemensam nordisk "idébank" med uppgift att insamla, bearbeta och sprida innovationer på idéstadiet till forskare, företag och allmänhet.

Förslagsställaren anför vidare synpunkter på företagens kreditbehov och konstaterar att för de mindre företagen under årens lopp bildats flera hel- eller halvstatliga kreditinstitut, samtliga dock uppbyggda på nationell basis. Med anledning härav ifrågasätts möjligheten att genom den nordiska investeringsbanken samnordiskt finansiera projekt där företag i flera nordiska länder berörs. Med anledning härav bör övervägas regler för den nordiska industrifonden, så att krediter även kan ges för nyetableringar grundade på innovationer. En inventering av kreditmöjligheterna för de mindre och medelstora företagen i Norden bör ske för att uppnå bättre samordning. Förslaget utmynnar i en hemställan att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utreda möjligheterna att stödja utvecklingen av nya produkter och nyetablering av företag i Norden, bl. a. genom förbättrade kreditmöjligheter för små och medelstora företag.

SHIO:s synpunkter

Utformningen av de speciella kreditmöjligheterna för mindre och medelstora företag i de nordiska länderna varierar. Vi tillstyrker den förordade inventeringen av dessa kreditmöjligheter.

De kreditinstitut som etablerats speciellt för mindre och medelstora företag har en verksamhet av betydande omfattning i Sverige, närmast genom AB Industrikredit och AB Företagskredit, vilkas sammanlagda omslutning för närvarande uppgår till ca 5 miljarder kronor. Denna verksamhet utvecklas tillfredsställande. Sedan den ovan förordade inventeringen av motsvarande kreditmöjligheter i de nordiska länderna kommit till stånd, finns bättre underlag att utreda möjligheterna för att etablera ett samarbete mellan dessa institut och motsvarande i övriga länder. SHIO känner för sin del emellertid icke till något fall, där krav på eller behov av sådan samverkan förekommit. Det är sannolikt

att kreditbehoven i sådana fall tillgodosetts t. ex. via ordinarie kreditinstitut.

Vad beträffar förslaget att inrätta en gemensam nordisk "idébank" ställer vi oss något tveksamma. Viss del av verksamheten vid Styrelsen för teknisk utveckling, STU, kan sägas ha karaktären av idébank. STU bör bedöma om förutsättningar finns för sådan verksamhet på nordisk basis.

Sammanfattningsvis finner Sveriges hantverks- och industriorganisation att en inventering av kreditmöjligheterna för de mindre och medelstora företagen i Norden skulle vara värdefull och att även i övrigt möjligheterna att stödja utvecklingen av nya produkter och nyetablering av företag i Norden bör uppmuntras. På grund av förslagets allmänna utformning vill vi för närvarande begränsa oss till dessa synpunkter.

Stockholm den 14 maj 1976

Sveriges hantverks- och industriorganisation, SHIO

Stig Stefanson

Hans Grundström

Företagareföreningarnas förbund:

Företagareföreningarnas Förbund instämmer i stort i förslagsställarens resonemang och förslag.

Beträffande förslaget om idébank föreslår Företagareföreningarnas förbund att statens industriverk ges i uppdrag att ta upp frågan med sina motsvarande institutioner i de nordiska länderna.

I fråga om den nordiska investeringsbankens inriktning måste förutsättas att dess framtida satsningar tar fasta på projektets art och inte till om det råkar vara stora eller små företag. Strukturen kräver för övrigt att den nordiska investeringsbanken satsar på mindre och medelstora företag.

Stockholm den 15 maj 1976

Tore Kellquist

Svenska bankföreningen:

Vi har vid behandling av förslaget begränsat oss till frågor som rör kapitalförsörjningen i samband med nyetablering av mindre och medelstora företag.

I förslaget framförs som sammanfattande önskemål att man skall "utreda möjligheterna att stödja utvecklingen av nya produkter och ny-

etablering av företag i Norden bl. a. genom förbättrade kreditmöjligheter för små och medelstora företag”.

I förslagstexten utvecklas önskemålen och synpunkterna närmare. Enligt förslagsställaren bör man:

1. inventera ”kreditmöjligheterna för de mindre och medelstora företagen i Norden . . . i syfte att uppnå en bättre samordning mellan nu existerande låneformer och kreditinstitut”. Detta skulle enligt förslaget ”underlätta företagets olika möjligheter att få tillgång till kapital och förenkla kontakterna med kreditbeviljande institutioner”. — Det framhålls dock att möjligheterna bör kvarstå att få en kreditansökan ”prövad fullt självständigt i varje kreditinstitut för sig”.

2. utreda möjligheterna ”hur man på samnordisk basis kan skapa garantier för att sådana projekt (innovations- och utvecklingsprojekt) kan tillförsäkras en tillfredsställande kapitalförsörjning”.

3. ”skapa tillgång till riskvilligt kapital på rimliga villkor” för att främja innovationer, utvecklingsarbete, nyetableringar samt satsningar på nya produkter och nya marknader.

4. överväga ”en komplettering av reglerna för den nordiska industrifonden av innebörd att krediter även kan ges för nyetableringar grundade på innovationer”.

Bankföreningen vill understryka önskemålet att nya företag etableras. Den på senare år låga etableringstakten är otillfredsställande men beror enligt vår uppfattning till övervägande del på andra faktorer än försämrade finansieringsmöjligheter vid planerade nyetableringar.

Enligt vad bankföreningen förstår sammanhänger problemen inte främst med att de berörda företagen är små utan att de är sådana som avses att nyetableras. Det torde vara oundvikligt att tillgången på riskvilligt kapital är bättre för företag som redan bedriver en framgångsrik verksamhet än för företag som skall startas. Redan verksamma företag har dels möjlighet att använda internt riskkapital (ackumulerade rörelseöverskott) för nya satsningar, dels större möjligheter än nya företag att få externa tillskott av riskkapital, t. ex. genom nyemissioner. Även kreditmöjligheterna är naturligt nog bättre för företag som kan uppvisa en framgångsrik verksamhet och där satsningen på en ny produkt eller ny marknad endast berör en del av företagets totala verksamhet och därför är mindre riskabel.

Eftersom tillgången på alla typer av kapital är begränsad, måste givetvis en bedömning och avvägning av kapitalbehoven göras. Det är uppenbart att denna bedömning även måste göras av någon annan än den kapitalsökande. Det är därför sannolikt att de kapitalsökande och de kapitalbeviljande institutionerna (privata eller statliga) alltid kommer att ha olika uppfattning om vad som är ”tillfredsställande kapitaltillgång” eller ”rimliga villkor”. Det torde vara svårt att uppnå förhållanden som i enlighet med förslagsställarens önskemål garanterar att vissa projekt tillförsäkras en tillfredsställande kapitalförsörjning på rimliga villkor.

Enligt bankföreningens uppfattning är finansieringsmöjligheterna i Sverige tillfredsställande vid nyetableringar med goda framtidsutsikter. Såsom påpekas i förslagstexten har under årens lopp som komplement till de traditionella kreditinstituten bildats en lång rad specialinstitut, med och utan statligt deltagande, för att underlätta finansieringen av projekt och mindre företag med goda utvecklingsmöjligheter. I skriften "Finansieringsmöjligheter för mindre företag" (statens industriverk, 1976) illustreras de möjligheter som numera står till buds på detta område.

I förslaget framhålls som en brist i det nuvarande finansieringssystemet att de hittills upprättade instituten är uppbyggda på nationell basis och därför lämnar små möjligheter till samarbete på nordisk basis. Detta konstaterande leder fram till förslagsställarens önskemål om en bättre samordning mellan olika låneformer och kreditinstitut i de nordiska länderna.

Bankföreningen kan inte finna att det påvisats något behov av en samordning mellan de nordiska ländernas låneformer och kreditinstitut. Innovationer, utvecklingsarbete och nyetableringar i mindre skala bör kunna få tillfredsställande finansiering i de inhemska kreditssystemen. Vi är tveksamma om en förbättring av finansieringsmöjligheterna vid nyetableringar av mindre och medelstora företag skulle uppnås genom en samnordisk insats.

Den av förslagsställaren önskade utredningen av finansieringsmöjligheter vid nyetableringar och innovationer i Norden skulle i första hand kunna ge svar på frågan om stora skillnader föreligger mellan de nordiska länderna på detta område. Vid en eventuell utredning vill bankföreningen peka på möjligheten till finansiering på samnordisk basis av innovationer och nyetableringar i mindre skala i den nyligen beslutade nordiska investeringsbanken, även om denna kan förväntas att i huvudsak finansiera större projekt och företag.

I behandlingen av detta ärende har Post- och kreditbanken, PK-banken, deltagit. Banken har förklarat att den ansluter sig till innehållet i bankföreningens yttrande.

Stockholm den 19 maj 1976

Svenska bankföreningen

Dess styrelse:

Gösta Olson

B.-G. Löwenthal

Aktiebolaget företagskredit:

Finansiellt stöd till utveckling av innovationer

Den stora betydelsen av enskilda individers och företags satsningar på innovations- och utvecklingsprojekt framhålles ofta från olika håll. Specialdestinerade statliga organ och bolag såsom Styrelsen för teknisk utveckling (STU), statens utvecklingsfond, Svenska utvecklings AB (SU) m. fl. har som en följd härav inrättats för att främja den tekniska och industriella utvecklingen.

Inom den privata sektorn återfinnes konsultbyråer med bred erfarenhet från teknisk service till företag och individer.

Ovan angivna statliga institutioner kan lämna svenska innovatörer finansiellt stöd under utvecklingsfasen av ett projekt fram till kommersiell exploatering. I den mån enskilda innovatörer i de nordiska länderna samarbetar i utvecklingsprojekt borde en tillfredsställande försörjning med riskvilligt kapital kunna ordnas genom samarbete mellan de olika ländernas berörda organ. Alternativet vore att dessa institutioner samlades kring ett gemensamt organ eller bolag med syfte att finansiera samnordisk utveckling av nya produkter och metoder.

Samarbetet mellan enskilda innovatörer i Norden är av naturliga skäl begränsat. Förstärkning av de finansiella resurserna hos etablerade organ i respektive länder bör därför, enligt vår mening, erhålla högre prioritet än inrättandet av ett samnordiskt organ för riskkapital till innovations- och utvecklingsprojekt.

Finansiellt stöd till kommersiell exploatering av innovationer

När en produktidé så långt att marknadsförutsättningar etc bedöms föreligga och en person eller ett företag beslutat att exploatera projektet, aktualiseras ånyo finansieringsfrågan. Försörjningen av kapital genom krediter av olika slag torde vara relativt väl tillgodosedd här i landet. Som exempel kan nämnas AB Industrikredit/AB Företagskredit, AB Lantbrukskredit, försäkringsbolag, lokaliseringsslån via AMS, Sveriges investeringsbank. Norrlandsfonden, företagareföreningarna och Företagskapital AB samt hela det etablerade banksystemet. I de fall bankmässiga säkerheter ej bedöms föreligga står garantigivning i olika former till buds för att underlätta finansieringen av utvecklingsbara projekt.

De ovannämnda kreditinstituten är i stor utsträckning specialiserade på bestämda typer av krediter. Kombinationer där två eller flera finansierare är involverade blir därför regel. Som exempel på skärningspunkter mellan instituten kan nämnas långfristiga krediter kontra kortfristiga, regionala kontra centrala kreditformer och riskbärande krediter kontra krediter säkerställda enligt gängse normer.

Det finansiella stödet till investeringar i anläggningstillgångar och rörelsekapital under en etableringsfas torde, särskilt vad gäller mindre

och medelstora företag, helt komma från inhemska banker och kreditinstitut.

En nordisk samverkan mellan kreditgivande organ kan komma att bli aktuell när ett företag vunnit erfarenhet från hemmamarknaden och söker sin expansion utanför gränserna. Tillverkningsenheter i andra länder, separata försäljningsorganisationer, samarbetsavtal med agenter exemplifierar exportsatsningar som kan kräva sådan samverkan.

Sammanfattning

Den minskade nyetableringen av företag torde i väsentlig grad sammanhånga med andra faktorer än möjligheterna att låna pengar för att finansiera dem. Vår uppfattning är att sådana projekt, som uppvisar en rimlig bärkraft såväl personellt som ekonomiskt, har goda möjligheter att komma till stånd i vårt land i dag. Vi ställer oss därför tveksamma till inrättandet av nya institut och bolag med särskild inriktning på riskvillig kapitalförsörjning i syfte att främja utveckling och kommersiell exploatering av innovationer. En invändning är att kapitalbehoven varierar starkt beroende på i vilken utvecklingsfas ett projekt befinner sig. Vi tror att berörda löntagarkategorier kan erbjudas adekvat ekonomiskt stöd från befintliga specialdestinerade institut och bolag, men ser givetvis stora fördelar i ett fördjupat samarbete mellan berörda kreditgivande parter i de olika länderna i projekt av samnordisk karaktär.

Stockholm den 17 maj 1976

Aktiebolaget företagskredit

Carl-Oscar Olkrantz

Medlemsförslag

om nordisk samverkan för att främja u-ländernas intressen inom världshandeln

(Väckt av Gunnar Helén)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Nordisk Andelsförbund:

— — — kan vi meddele, at vi har modtaget følgende bemærkninger fra vort danske medlem, *Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger*:

FDB kan støtte forslaget om, at udviklingslandenes berettigede interesser tilgodeses i det internationale handelspolitiske forhandlingsarbejde med det sigte, at u-landenes interesser i verdenshandelen nyder fremme.

København, den 10. maj 1976

Nordisk Andelsförbund

Reimer Volkers

I fortsættelse af vort brev af 10. ds. kan vi meddele, at vi yderligere har modtaget følgende bemærkninger fra vore medlemmer:

Fra Norges kooperative landsforening, Oslo:

Det kan neppe være noen meningsforskjell om at de nordiske lande i sine handelsforhandlinger bør ha et slikt siktemål. Men vi kan ikke innse at det er nødvendig i Nordisk Råd å gjøre noe særskilt vedtak om dette spørsmål. De nordiske land gjennomfører vel allerede en slik linje stort sett i sine handelsforhandlinger. For øvrig bør dette forslag henvises til og ses i sammenheng med forslag A 484/e.

Fra Keskusosuusliike OTK, Helsinki:

Enligt vår uppfattning borde man i Norden i enlighet med förslaget sträva till en medverkan därhän, att man vid internationella handelspolitiska underhandlingar beaktar utvecklingsländernas berättigade intressen. På så sätt ges utvecklingsländerna tillfälle att komma i åtnju-

tande av för dem vitala exportintäkter genom att utveckla sitt näringsliv och göra det mångsidigare.

København, den 19. maj 1976

Nordisk Andelsforbund

Reimer Volkers

D a n m a r k

Udenrigsministeriet:

— — — oversende en af udenrigsministeriet i forståelse med handelsministeriet udarbejdet udtalelse (*se nedan*).

Der vil herefter ikke kunne forventes yderligere udtalelser fra danske myndigheder.

København, den 8. juli 1976

P. m. v.

E. b.

Tage Leth

Handelsministeriet:

Fra dansk side er man enig i, at de økonomiske relationer mellem rige og fattige lande må forbedres for i højere grad at befordre udviklingsprocessen i den tredje verden. Det traditionelle bistands- og handelssamarbejde mellem industri- og udviklingslande har vist sig ikke at være i stand til at mindske kløften mellem rige og fattige lande. Det økonomiske samarbejde med udviklingslandene må derfor intensiveres og udstrækkes til stadig flere områder med henblik på at bidrage til at løse udviklingslandenes problemer på bredest mulig basis.

Udsigterne for sådanne løsninger synes forbedrede inden for det sidste år. Det gunstige forhandlingsklima i dialogen om en ny økonomisk verdensorden, der blev skabt af FN's 7. ekstraordinære generalforsamling i efteråret 1975, blev opretholdt under UNCTAD IV, der netop er blevet afholdt i Nairobi.

På råvareområdet, der må anses for særdeles væsentligt i udviklingslandenes bestræbelser for at gennemføre den nye økonomiske verdensorden, lykkedes det på UNCTAD IV at opnå enighed om en resolution om et såkaldt integreret råvareprogram. Programmet indebærer, at der i den kommende 2-års periode skal gennemføres systematiske forhandlinger om mulighederne for at gennemføre ordninger for en lang række råvarer af særlig interesse for udviklingslandene. Samtidig skal man forhandle om, hvorledes en fælles råvarefond kan bidrage til finansieringen af sådanne arrangementer. Sigtet med dette program er først og fremmest at tilvejebringe stabile forhold i råvarehandelen og opnå priser, der er lønnende for producenterne og rimelige for forbrugerne, samt at

forbedre og opretholde udviklingslandenes indkomster gennem forøgede eksportindtægter.

Danmark har — sammen med blandt andre de øvrige nordiske lande — givet udtryk for vilje til konstruktivt at medvirke i de kommende råvareforhandlinger. Man håber fra dansk side, at resultatet af forhandlingerne vil blive en virkelig international råvarepolitik, der tager sigte på en sammenhængende løsning af udviklingslandenes råvareproblemer.

De markedspolitiske foranstaltninger, som er det integrerende råvareprogramms hovedsigte, vil næppe være tilstrækkelige til at sikre udviklingslandene stabile eksportindtægter. Inden for IMF gennemførtes allerede i slutningen af 1975 en væsentlig udvidelse af den såkaldte kompensatoriske finansieringsordning. Udviklingslandene fik hermed betydeligt forbedrede muligheder for at finansiere uforudsete nedgange i deres eksportindtægter, og de har vist stor interesse for den nye ordning. Udviklingslandenes ansøgninger om støtte andrager nu 1,5 mia. dollars, hvilket er fem gange så meget som de efter den gamle ordning ville have kunnet opnå.

Det europæiske Fælleskab har i 1975 gennemført den foreløbig eneste virkelige nyskabelse på råvareområdet. Over for de 46 udviklingslande, der igennem Lomé-konventionen har en særlig overenskomst med Fællesskabet, har EF indført en ordning til stabilisering af disse landes råvareeksportindtægter — den såkaldte STABEX-ordning. Den adskiller sig fra IMF-ordningen ved at indeholde et betydeligt bistandselement og omfatter dækning af indtægtstab ved eksport af en række råvarer til EF. For en 5-årig periode har EF afsat ca. 500 mia. dollars til STABEX-ordningen.

Fra dansk side finder man, at en yderligere indsats — ud over de eksisterende ordninger — kan blive nødvendig for at stabilisere udviklingslandenes eksportindtægter. I forhandlingerne om en samlet international råvarepolitik må man overveje mulighederne for at skabe en særlig ordning til stabilisering af især de fattigste udviklingslandes råvareindtægter.

Mange udviklingslande må basere deres økonomi på udvinding og eksport af råvarer. Men en langsigtet forbedring af udviklingslandenes økonomiske situation forudsætter en spredning af deres produktion og øget forarbejdning af deres egne råvarer. Som et vigtigt led i bestræbelserne herfor må udviklingslandenes muligheder for at afsætte deres produkter i industrilandene øges. Hertil tjener bl. a. det generelle toldpræferencesystem (GSP). Danmark indførte 1. januar 1972 sit eget toldpræferencesystem, men er i dag i kraft af EF-medlemskabet deltager i EF's GSP-system. Fra dansk side går man ind for en stadig forbedring af EF's GSP-system, dels i form af en udvidelse af systemet til at omfatte flere varer, dels gennem en reduktion af de mængdemæssige begrænsninger i den begunstigede import, der er fastsat for en række varers vedkommende. Vi er tillige med vore EF-partnere indstillet på, at syste-

met skal forlænges udover den første 10-års periode, d. v. s. ud over 1981.

Ikke-toldmæssige handelshindringer i industrilandene hæmmer i væsentligt omfang den internationale handel og i særlig grad udviklingslandenes eksport af færdigvarer. Fra dansk side har man inden for EF lagt betydelig vægt på at søge at opnå en almen eliminering eller harmonisering af sådanne handelshindringer i GATT. I denne forbindelse vil der formentlig på en række områder være mulighed for at skabe særlig gunstige vilkår for udviklingslandene, og man vil fra dansk side hilse en sådan udvikling velkommen.

Da man således også fra dansk side aktivt har virket for, at udviklingslandenes berettigede interesser tilgodeses, er det pågældende medlemsforslag på linie med den hidtidige danske politik på det omhandlede område.

Grosserer-Societetet:

— — — anføre, at de i forslaget fremsatte synspunkter vedrørende u-landenes stilling i verdenshandelen i stort omfang er identiske med den danske engroshandels synspunkter.

Grosserer-Societetet har gang på gang påpeget det paradoksale i, at man det ene øjeblik yder støtte til etablering af nye industrier i u-landene og derefter på forskellig vis lægger hindringer i vejen for u-landenes eksport af disses varer til den industrialiserede verden.

Man bør én gang for alle acceptere, at arbejdsintensive industrier som led i en naturlig international arbejdsdeling i stigende grad overføres til u-landene.

Som bekendt er Danmarks handelspolitiske handlefrihed begrænset gennem vort EF-medlemskab, og EF's handelspolitik over for u-landene er i dag mere restriktiv end den nationale danske politik inden EF-medlemskabet. Danmark er derfor i dag i EF at finde blandt fortalere for en mere liberal handelspolitik over for u-landene.

Selv som mulighederne for en aktiv dansk deltagelse i et fællesnordisk initiativ på området er begrænsede, vil en øget imødekommenhed over for u-landene hos de øvrige nordiske lande dog utvivlsomt have en positiv virkning på de danske liberaliseringsbestrebelse inden for EF. Grosserer-Societetet kan derfor fuldt ud tilslutte sig det omhandlede forslag.

København, den 19. marts 1976

Grosserer-Societetet

E. b.

Niels Kristoffersen

Fuldmægtig

Provinshandelskammeret har i skrivelse den 26 maj 1976 förklarat sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Danmarks Rederiforening har i skrivelse den 6 april 1976 förklarat sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Landbruksrådet:

Efter Landbruksrådets opfattelse bringer denne udtalelse ikke nye momenter ind i debatten om relationerne mellem de nordiske lande og u-landene.

Man har derfor ingen kommentarer til det foreliggende forslag.

København, den 31. maj 1976

På Landbruksrådets vegne

N. Kjærgaard

A. Vesten Petersen

Danske Husmandsforeninger:

Vi skal hermed oplyse, at organisationen helt ud holder sig til de synspunkter, som fremsættes af de danske delegationer ved UNCTAD, GATT, OECD, FAO og FN-konferencer og herudover ikke har særlige bemærkninger.

København, den 25. februar 1976

P. f. v.

Jørgen Pedersen

Arbejderbevægelsens Erhvervsråd har i skrivelse den 13 maj 1976 förklarat sig stöda medlemsförslaget.

F i n l a n d

Ministeriet för utrikesärenden¹:

Utan att ta ställning till vad som anförs i motiveringen till Nordiska rådets medlemsförslag kan det framhållas, att de nordiska länderna traditionellt har förhållit sig positivt till främjandet av utvecklingsländernas ekonomiska och kommersiella intressen och strävat att beakta dem bl. a. vid behandlingen av förslag som gjorts härom vid internationella konferenser och vid möten anordnade av internationella organisationer. Fin-

¹ Yttrandet översatt från finska.

land har i likhet med de övriga nordiska länderna från första början bl. a. understött den målsättning den nya ekonomiska världsordningen innebär och senast vid FN:s handels- och utvecklingskonferens fjärde session i Nairobi 5—31 maj 1976 upprepat, att det bör ske förbättringar i de rådande förhållandena i världshandeln, emedan de folk som redan nu lever i svåra förhållanden annars kommer att få ännu svårare livsvillkor. I förberedelserna inför denna, liksom tidigare motsvarande konferenser hade de nordiska länderna ett nära samarbete.

Då det i ifrågavarande medlemsförslag föreslås, att Nordiska ministerrådet skulle åläggas att "tillse", att de nordiska länderna skulle verka i en given riktning i det internationella handelspolitiska förhandlingsarbetet, konstaterar ministeriet att de nordiska ländernas utrikesministrar enligt nuvarande praxis möts två gånger om året för att utarbeta gemensamma ståndpunkter till aktuella världspolitiska frågor. Också frågor som särskilt gäller u-landshandel behandlas regelbundet flera gånger om året vid olika slag av samnordiska möten på tjänstemannanivå. Med hänvisning till ovanstående anför ministeriet såsom sin åsikt, att en nordisk samverkan för dirigering av de nordiska ländernas u-landshandelspolitik även på ministernivå i nuvarande förhållanden är tillgodosedd.

Helsingfors den 9 juli 1976

Paavo Rantanen
Avdelningschef

Finansministeriet:

— — — konstaterar finansministeriet, att den rekommendation som framförts i ovannämnda medlemsförslag närmast bekräftar rådande praxis. De nordiska länderna strävar vid olika internationella förhandlingar att följa gemensamma linjer, om än detaljerna varierar beroende på skillnader i resurserna.

Liksom i förslaget konstateras, har de nordiska länderna ofta kunnat spela en överbryggande roll mellan u-länder och i-länder. Detta är typiskt för deras verksamhet i internationella kontakter, både i fråga om handel och utvecklingssamarbete.

Enligt förslagsställarens åsikt borde de nordiska länderna bl. a. kunna stöda det förslag som Sverige gjort till UNCTAD, då man behandlar förslaget om s. k. supplementär finansiering, som är avsedd att utjämna u-ländernas exportinkomster. Vid förberedelserna inför UNCTAD IV har dock både de övriga nordiska länderna och de övriga i-länderna i B-gruppen emottagit Sveriges förslag rätt lamt. Dessutom har USA ett eget förslag, och motsvarande system inom IMF har nyligen utvidgats. Saken torde bli ytterligare belyst efter UNCTAD:s möte i Nairobi.

I den s. k. Tokio-deklarationen, som gavs i september 1973, och som utgjorde inledningen till den nuvarande GATT-förhandlingsronden, be-

tonas särskilt vikten av att främja u-ländernas exporthandel. För att förverkliga denna principförklaring har man redan under förhandlingarna vidtagit vissa praktiska åtgärder. I enlighet med Tokio-deklarationen har för u-länderna intressanta tropiska produkter behandlats som ett privilegierat område.

De nordiska länderna har den 5 mars 1976 avlämnat sin förteckning över erbjudanden, i vilken definieras de produkter för vilka länderna är beredda till importlättnader till förmån för u-länderna. Dessutom har de nordiska länderna meddelat sig vara beredda att fortsätta sina GSP-system också efter 1980. De nordiska preferenssystemen följer dessutom noll-tullinjen, varför de för u-länderna är fördelaktigare än de system som följer en linje med tullnedsättningar. De nordiska länderna strävar även här att koordinera sin verksamhet, bl. a. då det gäller att godkänna ett land som u-land vid tillämpandet av GSP-systemen.

Också inom andra förhandlingssektorer har tanken på u-länderna hela tiden varit framträdande. De förfaringssätt, genom vilka tilläggsförmåner för u-länderna i praktiken ordnas och säkerställts, kommer dock att bli beroende av de allmänna lösningar till vilka man kommer för att befria världshandeln på olika områden, så som tullnedsättningar, inskränkande av hinder för handeln utom tullar etc. I förhandlingarnas nuvarande skede har man inte någon klar uppfattning om dessa lösningar. De nordiska länderna verkar dock hela tiden så vitt de har möjlighet för att u-ländernas berättigade krav och intressen skall beaktas.

Det är uppenbart att medlemsförslaget kommer att vinna understöd i Nordiska rådet. Eftersom man i rekommendationen dock borde beakta att de nordiska länderna redan nu i betydande utsträckning verkat till förmån för u-länderna, skulle ungefär följande ordalydelse vara att föredra:

att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att tillse att de nordiska länderna i det internationella handelspolitiska förhandlingsarbetet fortsatt verkar aktivt för att u-ländernas berättigade intressen tillgodoses.

Dessutom konstaterar finansministeriet, att de enskilda och i synnerhet de små i-ländernas handelspolitiska eftergifter för u-länderna i praktiken inte kan avvika i betydande grad från i-ländernas allmänna förfarande, liksom också förslagsställaren i sin motivering konstaterar, eftersom en betydligt välvilligare inställning än den genomsnittliga från något lands sida kunde förorsaka ett för stort importtryck på detta lands marknad. Sålunda har de nordiska länderna och vissa andra små i-länder redan en längre tid aktivt föreslagit för de stora i-länderna att dessa på multilateral basis mer än tidigare skulle beakta u-ländernas intressen.

Samtidigt konstaterar ministeriet också att samarbetet dock inte skulle få medföra ökade anslag för utvecklingssamarbete. På basen av beräkningar för utvecklingen av vår nationalekonomi och av statsekonomiska

skäl kommer Finland inte under de närmaste åren att ha möjligheter till detta.

Helsingfors den 31 maj 1976.

Paul Paavela
Finansminister

Teemu Hiltunen
Statssekreterare

Handels- och industriministeriet¹:

— — — framlagda medlemsförslagen A 470/e, A 479/e och A 484/e² framhåller handels- och industriministeriets handelsavdelning följande.

Det nordiska utvecklingssamarbetet bedrivs närmast inom ramen för de internationella organisationerna samt på gemensam samnordisk nivå. En del av den sistnämnda verksamheten utgörs av s. k. projektverksamhet, som inleddes på 1960-talet och för närvarande bygger på Osloöverenskommelsen av år 1968 samt på tilläggsprotokoll från åren 1971 och 1973.

Under de senaste 10—15 åren har utvecklingssamarbetet kännetecknats av en betydande förändring. Den egentliga biståndsverksamheten är numera endast en del av utvecklingssamarbetspolitiken, inom vars ram man försöker betona även den internationella handelns betydelse, överföringen av teknologi, tillträdet till marknader o. s. v. Å andra sidan har även de anslag som ges för bistånd kännetecknats av en kraftig ökning, och utvecklingssamarbetspolitiken har kommit att spela en betydande roll i de olika staternas utrikespolitik.

Vid diskussionerna om utvecklingssamarbetets framtid i de nordiska länderna har man under de senaste åren framfört uppfattningar, enligt vilka en på speciella projekt inriktad verksamhet inte längre lämpar sig som grund för utvecklingssamarbetet. Det bör dock konstateras, att de samnordiska projekten endast utgör en del av de nordiska ländernas hela utvecklingssamarbete. De har fasta verksamhetsformer som har varit till uppenbar fördel; man har kunnat inleda omfattande projekt, koordinera verksamheten och göra betydande inbesparingar i fråga om administrationen.

Handelsavdelningen anser fördelarna av projektverksamheten vara av sådan art, att det åtminstone inte i detta skede, i brist på ett ersättande system, torde vara skäl att riva upp det system som skapats för projekten. Under sådana förhållanden anser handelsavdelningen, att projektverksamheten tills vidare kunde effektiviseras exempelvis i den form som föreslås i medlemsförslaget (A 479/e).

I medlemsförslaget (A 484/e) föreslås en utredning om den nordiska

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

² *A 470/e: Medlemsförslag om årliga handlingsprogram för gemensam insats inom utvecklingshjälpen, A 479/e: Medlemsförslag om nordisk samverkan för att främja u-ländernas intressen inom världshandeln och A 484/e: Medlemsförslag om den nordiska samverkan på biståndspolitikens område.*

biståndspolitiken. Då det har konstaterats att de nordiska ländernas utvecklingssamarbete fortgående har utvidgats och intensifierats, samtidigt som behoven i de länder som erhållit bistånd har förändrats, kunde det vara ändamålsenligt att göra en grundlig utredning för att erhålla en totalbild av hela det nordiska samarbetet på utvecklingssamarbetets fält och därigenom försöka skapa en fast grund för planering av den framtida verksamheten. Styrelsen för de nordiska projekten kunde eventuellt åta sig ansvaret för genomförandet av denna utredning.

Beträffande medlemsförslaget (479/e) konstaterar handelsavdelningen, utan att särskilt ta ståndpunkt till de framförda motiveringarna, att den ökade betydelsen av relationerna mellan i-länderna och u-länderna samt det praktiska förverkligandet av de mål som under de senaste åren godkänts i Förenta Nationerna har ställt nya krav på politiken i förhållande till u-länderna och därmed även på den internationella handeln. De nordiska länderna har i allmänhet gemensamt burit det ansvar som följer av dessa krav och gjort sin egen kraftiga insats på detta område. Som exempel kan i detta sammanhang nämnas de nordiska ländernas fasta samarbete vid Förenta Nationernas handels- och utvecklingskonferens (UNCTAD IV) samt i de frågor som ansluter sig till den pågående nord—syd-dialogen (CIEC).

Ett gott exempel är ytterligare samarbetet mellan de nordiska länderna vid skapandet och utvecklandet av ett preferenssystem för utvecklingsländerna. Dessutom kan man i anslutning till handelsförhandlingsronden inom GATT nämna de s. k. tropiska produkterna, för vilkas del de nordiska länderna våren 1976 gav utvecklingsländerna en lista med nästan enhetliga erbjudanden.

Handelsavdelningen anser, att medlemsförslaget (A 479/e), till den del det berör de nordiska ländernas aktivitet för att i det handelspolitiska förhandlingsarbetet driva utvecklingsländernas intressen, utgör en praktisk bekräftelse på den verksamhet och den politik, som de nordiska länderna i allmänhet har följt och som man även i framtiden kommer att följa.

Koordineringen av denna samverkan sker på vederbörande minister-nivå.

Helsingfors den 12 juli 1976

M. Kunnaala

Biträdande avdelningschef

Päivi Lehtonen

Föredragande

Delegationen för utvecklingssamarbete¹:

Delegationen för utvecklingssamarbete förenar sig med medlemsförslagets ståndpunkt att i-länderna bättre bör trygga u-ländernas möjlig-

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

heter att få del i resultatet av världshandeln. Delegationen konstaterar vidare, att de nordiska länderna länge arbetat tillsammans i internationella organisationer och konferenser för att övervaka u-ländernas intressen; till sist utfördes t. ex. UNCTAD IV:s förberedningsarbete i samarbete mellan de deltagande nordiska länderna. Delegationen understöder det fortsatta samarbetet också på detta område, men anser att detta bör ske på utrikesministernivå i den mån frågan hör samman med koordinering av olika nordiska länders utrikespolitik.

Helsingfors den 4 juni 1976

Erkki Laurila

Tj.f. sekreterare

Industrins centralförbund:

Förslagsställarens framställning i ovannämnda angelägenhet är synnerligen allmänt hållen och hänvisar främst till statsmaktens eventuella åtgöranden. Därvid har inte heller någon modell presenterats för formerna för ett eventuellt samarbete de nordiska länderna emellan i syfte att förbättra utvecklingsländernas ställning. Framställningen ger närmast den historiska bakgrunden till i vilka internationella organ ifrågavarande problem behandlats och vilka rekommendationer som avgetts.

Problemet är allmänt bekant och även just nu under behandling i flera internationella kongresser. Framställningen har uppgjorts i början av innevarande år, och under det pågående fjärde mötet av UNCTAD hade det förefunnits möjlighet att förfara på samnordisk bas, ifall så hade beslutats.

Industrins centralförbund ser på problemet närmast mot bakgrund av sin egen verksamhet. Därvid träder frågan först upp, huruvida den nordiska industrin på något påtagligt sätt ens i samarbete kunde verka för att lösa dessa problem. Allmänt taget kan man svara jakande på den frågan, även om åtgärderna skulle begränsa sig, med hänsyn till problemet som helhet, till mindre delfaktorer. Så är det i synnerhet om man vill bortse från alla kommersiella synpunkter. Ett verksamhetsfält är utbildningen, och där har vissa samarbetsprojekt förverkligats. Samarbetet har emellertid också därvid inskränkt sig till koordinering.

Att komma fram till ett mer omfattande samarbete branschvis på nordisk basis som skulle hänföra sig till rent utvecklingsarbete, är sannolikt svårt i det nuvarande läget. En annan sak är den utvecklingshjälp som genomförs av statsmakten i vilken företagen på olika sätt kan ta del. Det nordiska samarbetet bör främst äga rum genom de statliga organens försorg.

Helsingfors den 28 maj 1976

Industrins centralförbund

B.-O. Johansson

Finlands rederiförening:

Rekommendationsförslaget är synnerligen allmänt hållet; otillräckligt preciserat för att reservationslöst kunna omfattas. U-länderna är säkert i behov av i-ländernas stöd och förståelsefulla inställning på ett flertal handelspolitiska områden. Inom handelssjöfarten har den finska rederinäringen t. ex. varit beredd att acceptera vissa exceptionella arrangemang till stöd för en utbyggnad och modernisering av u-ländernas handelsflottor under ett i tid begränsat utvecklingsskede. Likaså har rederinäringen vinnlagt sig om att i mån av resurser bistå några u-länder i deras strävan att utbilda sjöfartspersonal. Härifrån är steget dock rätt långt till aktiv verksamhet inom det internationella handelspolitiska förhandlingsarbetet tillgodo för u-ländernas berättigade intressen, i synnerhet som förslagsställaren på intet sätt definierar vad som skall förstås med berättigade intressen. Vi kan ej heller ge vårt stöd åt en sådan verksamhet, som förslagsställaren visserligen knappast avser, men som synes bli allt vanligare i olika internationella sammanhang, nämligen att man vid underhandlingsbordet lovar runt, men håller tunt då det gäller att omsätta olika avtal och rekommendationer i praktiskt handlande.

Med hänvisning till det ovan anförda, och då vi anser, att u-ländernas handelspolitiska problem bör behandlas från fall till fall, finner vi det inte ändamålsenligt att en så runt hållen rekommendation som den föreslagna förelägges Nordiska ministerrådet.

Helsingfors den 6 april 1976

Finlands rederiförening r.f.

Jaakko Oravisto

Per Forsskåhl

Arbetarrörelsens ekonomiska forskningsinstitut¹:

Med beaktande av de goda resultat man tidvis kunnat uppnå genom nordisk samverkan i många internationella organ och speciellt på biståndspolitikens område, de nya krav på en aktiv biståndspolitik som skapats genom den kris de kapitalistiska länderna genomgått och kan förväntas drabbas av ånyo och nödvändigheten av att uppriktigt och aktivt arbeta för en ny ekonomisk ordning, är det nödvändigt att de nordiska länderna fortlöpande strävar till att förnya och stärka samarbetet och samordna sina utspel på biståndspolitikens område. Vikten av detta framgick tydligt inför UNCTAD IV i maj i Nairobi, då de nordiska länderna misslyckades i att samordna sitt arbete. Norge meddelade i god tid om sin beredskap att delta i ett integrerat råvaruprogram i enlighet med UNCTAD-sekretariatets förslag medan Sverige

¹ Yttrandet avser såväl medlemsförslag A 479/e om nordisk samverkan för att främja u-ländernas intressen inom världshandeln som medlemsförslag A 484/e om den nordiska samverkan på biståndspolitikens område.

kom med ett eget utspel om supplementär finansiering och Finland endast meddelade ett principiellt intresse för det integrerade råvaruprogrammet.

Med hänvisande till ovanstående anser Arbetarrörelsens ekonomiska forskningsinstitut att den föreslagna utredningen måtte genomföras i brådskande ordning, så att de nordiska länderna redan vid de kommande förhandlingarna om ett integrerat råvaruprogram kan ställa upp en gemensam front mot de västliga industriländer som bromsar strävandena att i praktiken utveckla en ny ekonomisk ordning.

Den föreslagna utredningen bör i sitt arbete även beakta de synpunkter som förs fram i medlemsförslaget om nordisk samverkan för att främja u-ländernas intressen inom världshandeln. Utan att gå in på de motiveringar och den analys som föreligger i ifrågavarande medlemsförslag, önskar Arbetarrörelsens ekonomiska forskningsinstitut betona vikten av att de nordiska länderna i sina strävanden att underlätta u-ländernas tillträde till sina marknader inte samtidigt binder sig vid sådana utfästelser, vilka gör det omöjligt för dem att bedriva en självständig handelspolitik, innefattande handelshinder för import från andra industriländer.

Denna utredning borde även behandla frågan om handeln med Sydafrika och utarbeta ett förslag till samnordisk, total bojkott av Sydafrikanska varor för att härigenom i praktiken ge tyngd och trovärdighet åt sina fördömanden av apartheidpolitiken.

Helsingfors den 31 maj 1976

Arbetarrörelsens ekonomiska forskningsinstitut

Pekka Korpinen

Prefekt

N o r g e

Utenriksdepartementet:

Utenriksdepartementet viser til sin uttalelse i brev av 26. januar d. å. vedrørende nordisk bistandssamarbeid¹, der betydningen av nordisk samråd på hele det brede felt som vårt økonomiske samkvem med utviklingslandene utgjør blir understreket.

En har på denne bakgrunn støttet det svenske forslag om opprettelse av en embetsmannskomiteé for bistandsspørsmål som bl. a. vil kunne ivareta behovet for samråd på det felt som foreliggende forslag omfatter.

Oslo. 25. mars 1976

For Utenriksministeren

Paal Bog

Knut Taraldset

¹ Se Sak A 470/e Medlemsförslag om årliga nordiska handlingsprogram för gemensam insats inom utvecklingshjälpen.

Landbrukets sentralforbund:

Medlemsforslaget om nordisk samarbeid til å fremme utviklingslandenes interesser i verdenshandelen er forelagt vårt styre som vil uttale at utviklingslandenes handelspolitiske interesser bør tilgodesees under utformingen av de nordiske lands standpunkter i handelspolitiske spørsmål.

Dessverre er det ikke mulig reservasjonsløst å prioritere utviklingslandenes interesser på dette område. Av forsyningsmessige og andre grunner kan det være nødvendig med visse regulerende tiltak for å unngå at vesentlige nasjonale interesser blir for sterkt skadelidende. Dette gjelder kanskje særlig i høy grad de små industriland. Hvis de kommer i utakt med de alminnelige handelspolitiske retningslinjer i industrilandene, kan de bli utsatt for særlig sterk påvirkning av en vidtgående liberalisering.

Oslo, 16. mars 1975

Landbrukets sentralforbund

Hans Borgen

Olav Borgan

Norges rederforbund:

Norges rederforbund stiller seg positivt til at de nordiske land, i internasjonale handelspolitiske forhandlinger, aktivt arbeider for at utviklingslandenes berettigede interesser blir tilgodesett.

I denne forbindelse er vi enige med forslagsstilleren i at det ville være betenkelig hvis utviklingslandene på grunn av industrilandenes holdning skulle begrense sin deltagelse i det internasjonale varebytte og organisere sin økonomiske virksomhet med sikte på selvforsyning. Vi vil i denne forbindelse peke på at skipsfartsnæringen etter vår oppfatning er best tjent med en jevn og harmonisk vekst i verdenshandelen uten kriser og konfliktsituasjoner.

Rederforbundet vil imidlertid minne om at nasjonale lastepreferanser i sjøtransportsektoren kan begrense mulighetene for å velge hensiktsmessige skip for transporter av sjøverts handel. Dermed vil transportomkostningene kunne bli forhøyet, og de berørte lands handel vil bli skadelidende. Nordiske lands skipsfart, som i meget stor utstrekning er basert på transporter mellom utenlandske havner, kan selvsagt også bli rammet gjennom innskrenkninger i konkurranseadgangen som følge av lastepreferanser.

Oslo, 30. april 1976

Norges rederforbund

Eivinn Berg

Sverige

Utrikesdepartementet:

Utrikesdepartementet får härmed överlämna yttrande från styrelsen för internationell utveckling (*se nedan*). Biståndspolitiska utredningen har, med hänvisning till att utredningens arbete ännu inte är avslutat, inte sett sig i stånd att ta ställning till förslaget.

Stockholm den 18 maj 1976

I tjänsten

Thord Palmlund

Arne Ström

Statens jordbruksnämnd:

En av anledningarna till förslaget är att efterkrigstidens internationella samarbete på det handelspolitiska området sägs ha givit ringa utbyte och inte motsvarat u-ländernas förväntningar. Nämnden delar denna uppfattning och anser att alla initiativ för att förbättra u-ländernas handelspolitiska villkor bör övervägas i positiv anda. Denna inställning har vid upprepade tillfällen framförts av den svenska regeringen och motiven är väl kända. Ett av de motiv som återopas i förslaget till Nordiska rådet — risken för att u-ländernas besvikelse resulterar i att de drar sig ur världshandeln — synes dock vara mindre starkt eftersom u-länderna förefaller väl medvetna om den drastiska sänkning av deras redan låga välfärdsnivå som ett avbrytande av handelsförbindelserna skulle föranleda. Däremot är det inte otänkbart att u-ländernas besvikelse över samarbetet med i-länderna kan ge upphov till gemensamma handelspolitiska åtgärder på råvaruområdet som riktas mot i-länderna och som på lång sikt torde vara till båda parter nackdel.

De nordiska länderna har sedan länge haft samråd inför internationella handelspolitiska överläggningar i vilka u-länderna deltar. I vissa fall tar det formen av underhandskontakter mellan huvudstäderna medan viktigare överläggningar i regel föregås av ett eller flera nordiska förberedelsemöten. Som exempel kan nämnas de nu aktuella överläggningarna inom GATT och den kommande UNCTAD-konferensen som båda varit föremål för organiserade och regelbundna förberedelser på det nordiska planet, bl. a. för att försöka utarbeta gemensamma ståndpunkter och för att möjliggöra en viss arbetsfördelning. Även om skillnader i nationell ekonomisk politik inte alltid gått att överbrygga, förefaller samarbetet hittills ha varit övervägande positivt.

Det mycket allmänt formulerade förslaget ger inga antydningar om hur samarbetet är tänkt att utvidgas. Därför är det inte möjligt att närmare bedöma vare sig dess innehåll eller konsekvenser. Nämnden vill dock i sammanhanget påpeka att det nordiska samarbetet måste ta hänsyn till två omständigheter som tenderar att försvåra ansträngningar på detta område. Den första är Danmarks anslutning till EG som begränsar landets möjligheter att agera utanför Gemenskapen och den andra är hänsynen till det etablerade samarbetet och sammanhållningen med andra i-länder som de nordiska länderna hittills ansett vara av betydelse.

Stockholm den 21 april 1976

På statens jordbruksnämnds vägnar

Sten Larsson

Rolf Åkesson

Kommerskollegium:

Inledningsvis kan påpekas att en diskrepans synes föreligga mellan motionens rubrik och dess slutliga förslag såtillvida att rubriken rör nordisk samverkan för att främja u-landsintressena i världshandeln medan i klämman föreslås att de nordiska länderna skall aktivt verka för att u-ländernas berättigade intressen tillgodoses utan att något sägs om att detta skall ske i samverkan mellan de nordiska länderna. Kollegiet utgår dock från att meningen är att de nordiska länderna skall agera i samverkan. En annan fråga är vad som kan betraktas som u-ländernas "berättigade intressen". Kollegiet återkommer härtill senare i skrivelsen.

I motionens recit tecknas en bakgrund till u-ländernas krav på en ny ekonomisk världsordning, varefter följer en redogörelse för behandlingen i främst UNCTAD och GATT av för u-länderna väsentliga handelsproblem.

Beskrivningen av u-ländernas situation i världshandeln har av förklarliga skäl inte blivit uttömmande. På sina håll är redogörelsen väl kortfattad för att ge en tillräckligt nyanserad bild. Framställningen är vidare på vissa punkter ej heller sakligt fullt korrekt. Kollegiet har inte gjort någon detaljgranskning av motionens deskriptiva avsnitt men har funnit anledning till följande synpunkter.

I inledningen hävdas att u-ländernas andel av världshandeln sjunkit starkt under 1970-talet, att prissvängningarna på de exporterade råvarorna åstadkommer variationer i exportkostnaderna, att flera råvaror råkat ut för kraftiga prisfall och konkurrens från synteter samt att u-ländernas försök att bredda sin ekonomi och vidga sin färdigvaruexport motverkas av i-ländernas handelshinder. En något fylligare bild inte

bara av de problem som u-länderna möter på handelområdet utan vari dessa har sin grund hade här varit önskvärd.

U-ländernas andel värdemässigt i världshandeln sjönk under hela 1950- och 1960-talen för att mot mitten av 1970-talet visa en remarkabel återhämtning. 1950 uppgick andelen i världshandeln till 31 procent, 1960 till 20,7 procent och 1970 till 17,1 procent. 1972 var andelen 16,4 procent, 1973 17,5 procent för att 1974 stiga till 27 procent, huvudsakligen beroende på uppgången i oljepriserna. De icke-oljeproducerande ländernas andel i världshandeln som 1950 uppgick till 24 procent hade 1970 sjunkit till 11,5 procent. Deras andel var oförändrat drygt 11 procent under perioden 1970—1973 för att 1974 sjunka till knappt 11 procent.

I motionens kortfattade beskrivning berörs inte den prisboom som flertalet u-landsråvaror blev delaktiga av under 1972—74. I flera fall steg priserna till nivåer, som inte uppnåtts sedan Koreakrisen. Bakgrunden till prisboomen är ytterst sammansatt: oro på valutamarknaden i förening med en snabb allmän konjunkturuppgång i industriländerna, underinvesteringar i råvarusektorerna under den föregående lågprisperioden ledde till otillräckligt utbud och stegrade råvarupriser, särskilt efter oljekrisen 1973, etc. Erfarenheterna från prisboomen visar, att det är föga realistiskt att tro att man med några enkla medel skulle kunna styra råvarupriserna. Åtgärderna måste bli av olika slag och får prövas från fall till fall. Detta är som kollegiet fattat det ett väsentligt inslag i den svenska inställningen inför de kommande förhandlingarna vid UNCTAD IV.

På färdigvaruområdet är ett viktigt problem att de generella preferenssystemen endast kan utnyttjas av en handfull u-länder, då flertalet u-länder är föga industrialiserade. De svårigheter som hänger samman med u-ländernas produktion och export av färdigvaror är dock betydligt mer djupgående än att endast gälla handelshinder i i-länderna. Som exempel kan nämnas, att u-länderna i hög grad bygger upp sina exportindustrier kring likartade produkter — främst textil- och lädervaror — som skall beredas plats på i-landsmarknaderna, som bekant ofta i konkurrens även med en inhemsk produktion. Olika åtgärder att hjälpa u-länderna utveckla och bredda sin industri bör därför ses som en viktig uppföljning av införandet av det generella preferenssystemet. I UNCTAD har u-länderna för övrigt tagit initiativ till att en internationell kod för överföring av teknologi skall utarbetas för att underlätta deras industrialisering. De planerade konsultationerna i UNIDO, beslutade i Lima-programmet, har som syfte att med olika medel t. ex. ”redeployment” av industriell kapacitet från i-länderna till u-länderna påskynda de senares industriella utveckling.

I motionen hävdas att man under 1970-talet inte lyckats effektivt tillämpa flera av de existerande råvaruavtalen. Detta är delvis miss-

visande. Att de ekonomiska bestämmelserna i kakao-, socker- och kaffeavtalen varit ur kraft har mera berott på marknadssituationen under prisboomen, än på att det skulle ha brustit i tillämpningen av de existerande reglerna. Svårigheterna att enas om för marknadsläget mer adekvata regler har visat sig vid omförhandlingar av kaffe-, socker- och kakaoavtalen. Först efter långt utdragna förhandlingar har man kunnat enas om de ekonomiska reglerna i ett nytt kaffeavtal vars tillämpning i praktiken dock är ställt på framtiden med hänsyn till det för närvarande strama marknadsläget.

Beträffande motionens redogörelse för försöken att garantera u-länderna kompensation för bortfall i deras exportinkomster kan påpekas att bestämmelser om s. k. kompensatorisk finansiering antogs redan före den första UNCTAD-konferensen, nämligen 1963. Det förslag angående exportintäktsstabilisering som utarbetats på svensk sida inför UNCTAD IV bör inte förknippas med begreppet supplementär finansiering som skett i motionstexten. Det utgör snarast en global modell av EG:s STABEX-system för stabilisering av vissa u-länders inkomster av råvaruexport.

Beskrivningen i motionen av det svenska tullpreferenssystemet (GSP) för u-länder innehåller vissa sakliga felaktigheter. De undantag från tullfrihet som gjorts från GSP i Sverige, bl. a. skor och vissa textilvaror, ingick som en integrerad del i det svenska GSP-erbjudandet och har inte något samband med den skyddsklausul som ingår i systemet. Skyddsklausulen avser sålunda endast varor som omfattas av GSP och har hittills ej tagits i bruk. De begränsningsåtgärder som vidtagits under senare år mot importen av vissa textilvaror och skor från ett antal lågprisländer har inte skett med stöd av den nämnda skyddsklausulen. Dessa grundade sig i fråga om textilvaror från Indien på det då gällande internationella bomullstextilavtalet.

Vidare sägs i motionen att u-länderna vad gäller icke-tariffära handelshinder senast inom ramen för tullförhandlingarna inom GATT drivit krav på en generell regel. Av den fortsatta texten synes framgå att det här rör sig om ett krav på "stand-still" vid införande av importrestriktioner vis-à-vis u-länderna. Enligt svensk uppfattning torde det inte vara möjligt att införa ett "stand-still"-åtagande som inte medger att skyddsåtgärder tillgrips vid marknadsstörning.

I motionen sägs vidare att u-ländernas krav i UNCTAD, GATT m. fl. organ som regel mötts med en avvisande eller tveksam hållning från i-ländernas sida. Detta omdöme synes bortse från de ansträngningar som gjorts i bl. a. GATT ända sedan slutet av 1950-talet, vilka bl. a. resulterat i tillkomsten av det s. k. u-landskapet (del IV i GATT-stadgan) samt vissa modifieringar och tillägg till enskilda GATT-artiklar. Märkligt nog saknas i motionen omnämmande av de pågående multilaterala handelsförhandlingarna i GATT (MTN), där dock på-

tagliga ansträngningar görs att försöka tillmötesgå u-ländernas krav på vidgat marknadstillträde för sina produkter.

Beträffande de farhågor som framförs i motionen om en ökad polarisering mellan nord/syd och risken att u-länderna drar sig ur världshandeln och inrättar sina ekonomier för självförsörjning kommer med en ökande medvetenhet i u-länderna om faran för en sådan utveckling insikten att växa om att effektiva stödåtgärder åt u-länderna är nödvändiga. De frågor som de nordiska länderna i första hand synes komma att få ta ställning till i UNCTAD-sammanhang efter UNCTAD IV — först då synes något beslut vara att vänta i anledning av motionen — gäller uppföljningen av det integrerade råvaruprogrammet och åtgärder i syfte att förbättra marknadsfunktionerna, exportintäktstabilisering, u-ländernas skuldproblem, ökad resursöverföring samt teknologikoden.

Från statsmakernas sida har i olika sammanhang manifesterats ett starkt positivt intresse för medverkan i u-ländernas strävan till en bättre fördelning av världens resurser. Svensk utrikes- och handelspolitisk strävan präglas också härav. Samma grundsyn återfinns i de övriga nordiska länderna. En allmän rekommendation för ett nordiskt stöd till u-länderna skulle sålunda i och för sig kunna betraktas som en bekräftelse på en redan allmänt erkänd strävan och vara utan invändningar. Formuleringarna i motionen är dock icke entydiga och detta kan ge anledning till vissa reflexioner.

Vad som skall betraktas som u-ländernas "berättigade intressen" kan givetvis bli föremål för diskussion och i enskildheter ge anledning till olika bedömningar. En betydande överensstämmelse torde dock råda i de nordiska ländernas syn på vad som från u-ländernas sida är centralt berättigat.

Också i de nordiska länderna finns emellertid egna intressen som länderna anser måste tillgodoses. Dessa intressen är icke nödvändigtvis desamma.

I viktiga avseenden är situationen i de nordiska länderna olika. Genom sitt medlemskap i EG kommer Danmark att i utformningen av sin u-landspolitik i ökad utsträckning få ta hänsyn till övriga medlemsländers uppfattning. Norge, Finland och Sverige har säkerhetspolitiskt olika ställningar. Skillnader i finansiell och ekonomisk styrka, i sociala och regionala problem kan ge skäl för en något annorlunda bedömning i enskilda fall.

Hänsynen till försörjningsberedskapen hindrar sålunda i Sverige en reservationslös tillämpning av frihandeln. Det kan gälla tillförseln av beklädnadsvaror, livsmedel och andra för beredskapen viktiga förnödenheter. U-ländernas berättigade intresse av en fri tillgång till i-ländernas marknader för sina exportvaror möts sålunda av ett intresse i Sverige att bevara en minimikapacitet för produktion av ur bered-

skapssynpunkt viktiga varor. Övriga nordiska länder har sina särskilda problem att bevaka.

Sett mot en sådan bakgrund förefaller det som bestämda gränser sätts för en nordisk samverkan om man därmed skulle kräva en fullständig koordinering. En sådan långtgående samverkan skulle lätt leda till en begränsning av de samlade nordiska insatserna. Det skulle bli en den minsta gemensamma nämnarens politik. Enligt kollegiets mening bör man, utan att kräva en sådan samverkan, kunna bygga vidare på det fortlöpande nordiska samråd som under en följd av år utvecklats i internationella frågor och som även omfattat frågor på det handelspolitiska området. Ett sådant samråd under respekt för enskilda länders särintressen bör fortsatt vara av betydande värde i arbetet för att nå samlande internationella lösningar på u-ländernas problem.

Stockholm den 29 april 1976

O. G. Lindqvist

Sven Robach

Överstyrelsen för ekonomiskt försvar (ÖEF):

I motionstexten tecknas en bakgrund till u-ländernas krav på etablerandet av "en ny ekonomisk världsordning". Tankarna härpå finns ej utmejslade i form av ett katalogiserat åtgärdsprogram utan innebär en viljeinriktning mot åstadkommandet av en global resursförändring. Vissa delkomponenter i detta totalprogram beskrivs och kommenteras i motionstexten. Flertalet av dessa berör ej alls eller endast perifert ÖEF:s direkta ansvarsområde. ÖEF inskränker sig därför till påpekan- det att överenskommelsen med Indien om importbegränsningen av vissa textilvaror baseras på GATT:s tidigare gällande internationella bom- ullstextilavtal och inte, som synes framgå av motionstexten, på den skyddsklausul som ingår i det svenska tullpreferenssystemet (GSP). Denna klausul har hittills ej åberopats vid ingåendet av internationella överenskommelser. Även övriga begränsningsavtal av liknande art är, även i de fall detta ej direkt utsägs i avtalstexterna, fotade på samma avtal eller dess efterföljare, GATT:s internationella s.k. multifiber- avtal.

I anslutning till det anförda framhålls i motionen att de nordiska länderna borde avstå från att införa kvantitativa begränsningar gentemot u-länder. Bl. a. detta uttalande jämte för övrigt rubriken i för- slaget, som talar om nordisk samverkan för främjandet av u-landsin- tressena, synes indikera att motionären haft en koordinering av de nordiska strävandena i ämnet i tankarna. Det måste dock betonas att

de nordiska ländernas såväl handelspolitiska som säkerhetspolitiska situation i grundläggande avseenden avviker från varandra. Sålunda torde exempelvis Danmark genom sitt medlemskap i EG vid utformandet av sin u-landspolitik ej kunna undgå att influeras av den allmänna syn härpå som kommit till uttryck inom den gemensamma marknaden. Genom Danmarks och Norges anslutning till Natopakten och genom Finlands särskilda relation till Sovjetunionen genom den mellan dessa länder gällande vänskaps-, samarbets- och biståndspakten, med innehåll av såväl handels- som säkerhetspolitisk art, intar Sverige en unik ställning genom sitt val av den strikta neutralitetens väg. Denna kursriktning har manifesterats vid skilda tillfällen. 1968 års riksdag godkände och 1972 års riksdag bekräftade sålunda att vårt säkerhetspolitiska mål bl. a. borde trygga en nationell handlingsfrihet. Den sittande försvarsutredningen har i sitt delbetänkande "Säkerhetspolitik och totalförsvar" (SOU 1976: 5, sid. 198) funnit att denna inriktning alljämt bör gälla. I praktisk tillämpning innebär detta att Sveriges likaledes traditionella frihandelspolitik i en extremsituation får vika för säkerhetskravet. Sålunda anförs i prop. 1972: 127 angående försörjningsberedskapen på beklädnadsområdet m. m. bl. a. att beredskapsåtgärderna i fred skall vara inriktade på att göra det möjligt för vårt näringsliv att vid krig, avspärrning eller annan kris tillhandahålla de varor som behövs för försörjningen. I de fall då varubrister beräknas föreligga, måste dessa täckas genom omsorgsfullt planerad produktion eller lagring. Vidare sägs att försörjningsberedskapen måste vara så utformad att Sveriges möjligheter att bevara och fullfölja sin neutralitet under krig i vår omvärld ter sig trovärdiga.

Uttalandet återkommer i prop. 1975/76: 57 angående åtgärder för försörjningsberedskapen på beklädnadsområdet m. m. Med hänvisning till att ÖEF påvisat nödvändigheten av att inom landet upprätthålla en viss minimiproduktion av vissa vitala komponenter inom beklädnadsområdet, vilka rimligen ej kan lagras, föreslås i propositionen vissa ingrepp av handelspolitisk natur innebärande en globalbegränsning på skosidan samt importlicenskontroll av vissa textilvaror. Förslaget har vunnit riksdagens gillande (NU 1975/76: 15, rskr 1975/76: 107).

I sammanhanget förtjänar f. ö. nämnas att FN:s sjunde extra generalförsamling i september 1975 uttalade förståelse för behovet att av beredskapsskäl skydda viss icke-konkurrenskraftig industri.

Om således neutralitetspolitiken kan medföra vissa begränsningar i det fria varuflödet är det just den förda säkerhetspolitiken som givit Sveriges speciella förutsättningar för att delta i FN:s fredsbevarande verksamhet och mera oreserverat än flertalet i-länder stödja tankarna på en ny ekonomisk världsordning. Inom ramen för denna spelar problematiken kring råvarufrågorna en central roll. Denna har i själva verket stått på dagordningen alltsedan UNCTAD:s tillkomst utan att hittills finna

någon tillfredsställande lösning. Bl. a. har formerna för finansieringen av s. k. buffertlager visat sig vara en stöttesten. Medan de nu aktuella tankarna på etablerandet av en gemensam fond inom UNCTAD:s s. k. integrerade råvaruprogram i allmänhet fått stöd av u-länderna har de i i-landskretsen mött varierande grad av skepsis. Norge har emellertid tidigare förklarat sig villig lämna bidrag till en sådan gemensam fond om denna får en bred uppslutning. I det nu aktuella arbetet inom UNCTAD IV intar Sverige en positiv och pådrivande attityd i ämnet. — ÖEF har för sin del mot bakgrunden av det angelägna i att söka åstadkomma en prisstabilisering på råvaruområdet tidigare framhållit att en ökad fredskrislagring inom landet skulle kunna tjäna även sådana syften. Bland de varor som ingår i UNCTAD:s förslag till integrerat råvaruprogram är flertalet av stor betydelse ur svensk försörjningssynpunkt. Av beredskapsskäl vore det av stort värde om de delar av lagren som motsvarar Sveriges eventuella bidrag till den gemensamma råvarufonden helt eller delvis kunde lagras inom Sverige.

Det internationella arbetet på att förbättra u-ländernas ekonomiska och sociala utveckling har hittills ej varit alltför uppmuntrande. Sveriges strävanden att åstadkomma en jämnare fördelning av världens resurser är väl kända. Grundtankarna härpå torde delas av de övriga nordiska länderna. Mot bakgrunden av det anförda torde det dock ej vara möjligt att fullt ut kunna koordinera en nordisk samverkan på det praktiska planet. Det är dock omvittnat att de nordiska länderna sedan länge samverkar vid utformandet av den internationella u-landspolitiken. Med beaktande av de nordiska ländernas skilda grundförutsättningar är det självfallet av värde med en fortsatt sådan samverkan för att i enlighet med motionens yrkande finna samlande lösningar på u-ländernas berättigade intressen.

Stockholm den 12 maj 1976

Överstyrelsen för ekonomiskt försvar

Sten Lundberg

L.-E. Larsson

Styrelsen för internationell utveckling SIDA:

— — — erhållit ovannämnda medlemsförslag.¹ Med anledning härav får SIDA anföra följande.

SIDA har i sina senaste anslagsframställningar framhållit vikten av en samordnad u-landspolitik. Frågor av detta slag torde bli behand-

¹ A 479/e: Medlemsförslag om nordisk samverkan för att främja u-ländernas intressen inom världshandeln och A 484/e: Medlemsförslag om nordisk samverkan på biståndspolitikens område,

lade i biståndspolitiska utredningens betänkande vilket förväntas föreligga mot slutet av innevarande år. Regeringen har i årets budgetproposition framhållit att en samordnad u-landspolitik framstår som en betydelsefull del av den svenska utrikespolitiken och att regeringen i samband med att biståndspolitiska utredningens betänkande behandlas kommer att ta upp frågan om hur arbetet med en svensk u-landspolitik skall föras vidare.

Det råder en hög grad av samstämmighet mellan de nordiska länderna vad beträffar politiken gentemot u-länderna. Det är mot denna bakgrund naturligt att en såväl formell som informell samverkan förekommer mellan de nordiska länderna. En viss begränsning av dessa samverkansmöjligheter kan föreligga därigenom att Danmark som enda nordiska land är medlem av de europeiska gemenskaperna och därigenom ingår i EG:s system på det u-landspolitiska området — t. ex. när det gäller tullpreferenser för u-länderna (CSP), EG:s medelhavspolitik och Lomékonventionen.

I Norge har den u-landspolitiska debatten materialiserats i den av stortinget nyligen behandlade stortingsmeldingen nr 94 i vilken Norges samlade förbindelser med u-länderna diskuteras.

På det biståndspolitiska området förekommer sedan länge ett institutionaliserat samarbete mellan de nordiska länderna. I medlemsförslaget nr A 484/e ges exempel härpå. Detta samarbete har efter hand vunnit ökad stadga och effektivitet. För närvarande övervägs ett svenskt förslag att inrätta en nordisk ämbetsmannakommitté för biståndsfrågor under Nordiska ministerrådet.

De båda remitterade medlemsförslagen täcker delvis samma ämnesområden. Medlemsförslaget nr A 479/e av herr Helén koncentreras till handelspolitiken medan medlemsförslaget nr A 484/e av herr Gadd m. fl. har en vidare syftning och behandlar de samlade förbindelserna med u-länderna.

Med utgångspunkt i den plädering för en samordnad u-landspolitik, som SIDA framfört i sina senaste anslagsframställningar, ansluter sig SIDA till det synsätt som präglar framför allt medlemsförslaget nr A 484/e när det gäller ett samlat grepp på de nordiska ländernas förbindelser med u-länderna. Även om frågor rörande handelspolitiken ligger i stor utsträckning utanför SIDA:s kompetensområde vill SIDA framhålla att även de handelspolitiska frågorna bör ses i det allmänna u-landspolitiska sammanhang, som bildar utgångspunkt för förslaget i medlemsförslaget nr A 484/e. Det skulle vara av intresse att utvärdera vilka möjligheter som föreligger att inom ramen för ett nordiskt samarbete utbygga det nuvarande biståndspolitiska samarbetet till ett allmänt u-landspolitiskt samarbete inom ramen för Nordiska ministerrådets verksamhet. Av särskilt intresse skulle vara att undersöka i vilken utsträckning ett sådant samarbete skulle kunna vara till nytta för att

tillmötesgå u-landskrav som sammanfattas under uttrycket "en ny ekonomisk världsordning". Arbetet inom bl. a. Nord-Syd dialogen (CIEC), UNCTAD IV och världssysselsättningskonferensen kan därvid ge intressanta erfarenheter. För svenskt vidkommande synes en aktiv medverkan i en sådan utredning knappast kunna komma i fråga innan biståndspolitiska utredningens betänkande föreligger.

Med utgångspunkt i vad som ovan anförts tillstyrker SIDA förslaget om en utredning om nordisk samverkan i fråga om relationer och samarbete med u-länderna.

Stockholm den 3 maj 1976

Sten-Olof Döös

Tjf. verkschef

Bengt Svensson

Sveriges grossistförbund:

Såsom också framgår av det remitterade medlemsförslaget har de senaste årens utveckling inom världshandeln inneburit, att den ekonomiska klyftan mellan i-länder och u-länder ytterligare fördjupats. Denna utveckling är olycklig. Grossistförbundet är därför mycket positivt till alla ansträngningar som för närvarande görs inom ramen för olika internationella ekonomiska organisationer i syfte att förbättra u-ländernas ställning. Det är nödvändigt att u-länderna bereds möjligheter att öka sin andel såväl av världens industriproduktion som i världshandeln. Detta innebär att industriländerna, däribland Sverige, måste godta och förbereda sig för en sådan strukturell omvandling av den egna produktionen som en ökad införsel av i u-länderna producerade varor, bl. a. sådana som framställs inom arbetsintensiva industrier, kommer att innebära. Det kan också ifrågasättas, om de generella tullpreferenser, som Sverige beviljat u-länderna, inte skulle kunna ges en vidare varuomfattning.

Även om en enligt vår uppfattning befogad kritik i viss utsträckning kan riktas mot den svenska handelspolitiken i förhållande till u-länderna, är det likväl klart, att Sverige i många hänseenden är mer liberalt än flertalet andra i-länder. Det är därför synnerligen angeläget, att de större industriländerna öppnar sina marknader för u-ländernas export i högre grad än som hittills skett för att främja u-ländernas ekonomiska utveckling. Det kan därför vara värdefullt, att de nordiska länderna samarbetar i olika internationella förhandlingar för att med större tyngd kunna verka för att u-ländernas berättigade intressen blir tillgodosedda. Det av herr Helén framförda förslaget till ett aktivt uppträdande av de

nordiska länderna till förmån för u-ländernas ställning i världshandeln är därför att hälsa med tillfredsställelse.

Stockholm den 4 maj 1976

Sveriges grossistförbund

Holger Nyström

Sveriges industriförbund:

Sveriges industriförbund ställer sig positivt till u-ländernas strävan att öka sin andel av världshandeln. U-ländernas krav på ökade eftergifter från de industrialiserade staternas sida på det handelspolitiska området behandlas för närvarande inom flera internationella organisationer. Sverige har redan inom ramen för de generaliserade tullpreferenserna givit u-länderna möjlighet att ansöka om minskade tullavgifter på ett stort antal varor. Redan nu är de flesta råvaror helt tullfria. Inom textil- och konfektionsområdet har Sverige en större lågprisimport per capita än något annat land.

För att eftergifterna mot u-länderna på handelsområdet skall få effekt krävs emellertid att även andra i-länder i större utsträckning än vad som hittills varit fallet öppnar sina marknader för u-ländernas export.

I arbetet på att åstadkomma sådana internationellt genomförda lättnader för u-länderna på handelsns område kan ett nordiskt samarbete inom de olika internationella förhandlingsorganen ge dessa synpunkter ökad tyngd.

Sveriges industriförbund ställer sig därför positivt till att de nordiska länderna i det fortsatta internationella handelspolitiska förhandlingsarbetet aktivt verkar för att u-ländernas berättigade intressen tillgodoses.

Stockholm den 29 april 1976

Sveriges industriförbund

Erik Braunerhielm

Hans Ekdahl

Lantbrukarnas riksförbund:

Förbundet delar uppfattningen att de nordiska länderna bör göra allt som står i deras makt för att motverka en utveckling mot en ökad polarisering mellan nord- och sydländer i världssamhället. Samtidigt måste hänsyn även tas till andra faktorer som påverkar de nordiska ländernas

inrikes- och utrikesförhållanden, exempelvis inhemska sociala och ekonomiska problem samt beredskapsaspekten. Att försöka undvika en utveckling mot allt djupare motsättningar mellan i- och u-länder tycks också vara en av de väsentligaste drivkrafterna bakom de nordiska ländernas agerande gentemot u-länderna. På detta område förekommer redan ett betydande samarbete mellan de nordiska länderna.

Den solidaritet som de nordiska länderna känner med de fattiga länderna kommer inte bara till uttryck i ett högt offentligt utvecklingsbistånd, utan även i den verksamhet som bl. a. folkrörelserna i dessa länder bedriver på detta område. Lantbrukskooperationen i Sverige har tillsammans med den svenska konsumentkooperationen bildat Swedish Co-operative Centre, som har till uppgift att på det kooperativa området komplettera och stödja det svenska u-landsbiståndet. I den världsvida jordbruksorganisationen IFAP (International Federation of Agricultural Producers), som till sina medlemmar räknar bl. a. jordbruksorganisationerna i de nordiska länderna, kommer en allt större solidaritet med de fattiga länderna till uttryck, bl. a. genom åtgärder för att främja utvecklingen av fackliga jordbruksorganisationer och producentkooperativa organisationer i u-länderna. Från jordbruksorganisationernas sida är man beredd att gå vidare för att stödja åtgärder som avsätter meningsfulla resultat i den sociala och ekonomiska utvecklingen i u-länderna.

I rubricerade förslag läggs huvudvikten i ansträngningarna att förbättra förhållandena i u-länderna vid en fortsatt avveckling av tullarna på färdigvaruområdet i i-länderna. Ytterligare åtgärder från svensk sida på detta område får antagligen endast begränsad betydelse. Av den svenska importen från u-länderna var närmare 80 procent tullfri 1974, medan resten utgjordes av produkter som av bl. a. beredskapsskäl var tullbelagda. De särskilda tullpreferenser som Sverige lämnat u-länderna berörde 1974 endast 9 procent av Sveriges totala import från dessa länder. De nordiska länderna bör därför i första hand inrikta sin verksamhet på att försöka förmå även andra länder, bl. a. öststatsländerna, att vidta motsvarande åtgärder för att främja u-ländernas export av färdigvaror.

Det framhålles vidare i förslaget att preferenssystemet endast är av begränsad omfattning vad gäller jordbruks- och livsmedelsprodukter. Det ligger nära till hands att härav dra den slutsatsen att det föreligger en motsättning mellan Sverige och u-länderna på detta område. Omfattningen och inriktningen av den svenska jordbruksproduktionen svarar i stort sett mot de önskemål som framfördes vid Världslivsmedelskonferensen i november 1974. Att döma av de önskemål om preferenser på jordbruksområdet som u-länderna framfört under GATT-förhandlingarna, föreligger det på det hela taget inte heller något motsatsförhållande mellan jordbruksproduktionen i Sverige och exportönskemålen

i u-länderna. Det svenska importsystemet på jordbruksområdet, som för övrigt sedan länge har liberalisats, syftar till att ge de sysselsatta i näringen en skälig social och ekonomisk standard, således samma legitima mål som strävandena att åstadkomma stabila exportinkomster för u-länderna syftar till.

Som framgår av förslaget har s. k. icke-tariffära handelshinder fått en ökad betydelse för utvecklingen av handeln. När det gäller jordbruks- och livsmedelsprodukter bör som princip gälla att importen av dessa produkter från alla länder måste uppfylla samma krav avseende veterinära och sanitära bestämmelser som ställs på produktionen i Sverige. Icke-tariffära handelshinder bör således utformas så att de inte får en diskriminerande verkan.

U-ländernas problem på handels område är symptom på djupare liggande problem, nämligen att näringsstrukturen i dessa länder är outvecklad och huvudsakligen inriktad på produktion av råvaror. Efterfrågan på råvaror ökar i allmänhet långsamt med en långsam tillväxt i exportvolymen som följd. Prisutvecklingen har vidare varit relativt ogynnsam för flertalet råvaror. Ett annat karaktäristiskt drag för prisutvecklingen är att priserna på världsmarknaden för många råvaror har varierat kraftigt med stora förändringar i u-ländernas exportinkomster som följd. För att komma tillrätta med en del av dessa problem bör de nordiska länderna verka för tillkomsten av internationella råvaruavtal och ett internationellt finansieringssystem till stöd för u-länder som drabbas av långvariga exportbortfall.

Det är vidare av betydelse för att stärka u-ländernas ställning på den internationella marknaden att deras skuldbörda och underskott i betalningsbalansen kan minskas. Under senare år har u-länderna successivt blivit alltmera beroende av import av bl. a. livsmedel från i-länderna. Livsmedelsimporten har bidragit till att öka u-ländernas skuldbörda och därmed försämrat utvecklingsmöjligheterna för länderna ifråga. Därför bör bl. a. åtgärder vidtas för att minska u-ländernas skuldbörda, bl. a. bör i-länderna kunna efterskänka vissa av u-ländernas skulder samt främja livsmedelsproduktionen i u-länderna och öka det planerade och med andra åtgärder integrerade livsmedelsbiståndet till dessa länder.

Andra långsiktiga åtgärder för att främja u-ländernas rättmätiga krav på en skälig social och ekonomisk utveckling är att genom olika åtgärder främja en ökad produktion av förädlade varor i u-länderna. De nordiska länderna kan på olika sätt bidra till att höja förädlingsgraden i u-länderna, bl. a. genom att ställa know-how på olika områden till u-ländernas förfogande på rimliga villkor och en överföring av även andra resurser till dessa länder. I jordbruks- och livsmedelsindustrin i Norden finns ett kunnande som u-länderna i högre grad än hittills borde kunna få del av.

De nordiska länderna har länge spelat en pådrivande roll då det gäller åtgärder som kan främja utvecklingen i u-länderna. På jordbruks- och livsmedelsområdet är det önskvärt att de nordiska länderna verkar för tillkomsten av internationella stabiliseringsavtal, åtgärder som främjar en ökad livsmedelsproduktion i u-länderna och ett ökat planerat och med andra åtgärder integrerat långsiktigt internationellt livsmedelsbistånd.

Stockholm den 11 maj 1976

Lantbrukarnas riksförbund

Erik Jonsson

Harald Håkansson

Sveriges redareförening:

De frågor som behandlas i medlemsförslaget är huvudsakligen sådana som faller utom Redareföreningens verksamhetsområde. Dock har föreningen givetvis intresse av en växande världshandel som med ett minimum av hinder kan bedrivas mellan alla världens länder. Erfarenheten visar redan nu att transportmönstret störes av olika typer av nationella preferenser. Sådan konkurrensbegränsning beskär handelns möjlighet att välja lämpligt fartyg för varje särskild transport, leder till fördyrade transportkostnader och skadar rederinäringen i länder som de nordiska där en stor del av trafiken bedrivs mellan utländska hamnar. Redareföreningen har velat fästa uppmärksamheten vid dessa förhållanden av det skäl att ifrågasatta exportsubventioner icke bör utformas så att de även omfattar preferens för nationella rederier.

Göteborg den 17 mars 1976

Sveriges redareförening

Erik Nordström

Importkontoret för u-landsprodukter:

Importkontoret delar förslagsställarens uppfattning om behovet av ett aktivt samarbete mellan de nordiska länderna för att tillgodose u-ländernas berättigade intressen och det vore önskvärt att de nordiska länderna kunde avstå från kvantitativa begränsningar gentemot u-länder, liksom att systemet med tullpreferenser utformas på ett sätt som praktiskt hjälper u-länderna.

När det gäller den form av stöd till u-ländernas exportansträngningar som bedrivs av Importkontoret för u-landsprodukter, vore det önskvärt att motsvarande kontor upprättades i övriga nordiska länder, så att samarbete och samordning kunde ske också på detta område, varigenom högre effekt borde kunna nås.

Stockholm den 30 april 1976

På Importkontoret för u-landsprodukters vägnar

Torsten Samuelson

Medlemsförslag

om avgivande av regeringsberättelse om det nordiska samarbetet till de nordiska parlamenten

(Väckt av Gunnar Helén)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Nordisk Råd, Økonomisk utvalg:

— — — — —

De nordiske lands delegasjoner til Nordisk Råd avgir alle årlige rapporter til de respektive parlamenter. Norge avgir dessuten egen regjeringsrapport i form av en årlig stortingsmelding. Den norske ordning antas å være en hensiktsmessig løsning. Stortingsmeldingen om det nordiske samarbeid sammen med delegasjonsrapporten synes å gi de opplysninger som er nødvendig for at Stortinget skal kunne utøve en forsvarlig norsk parlamentarisk kontroll. Utvalget er enig i at den reviderte Helsingforsavtale formaliserer det nordiske samarbeid. Regjeringene engasjeres i et mer forpliktende samarbeid. Delegasjonsrapportene alene er ikke tilstrekkelig grunnlag for den parlamentariske kontroll. Nasjonalforsamlingene får imidlertid rapporter i forbindelse med bevilgninger til det nordiske samarbeid eller som en del av rapport om regjervirksomheten i det forgangne år.

I og for seg er det ikke nødvendig å benytte den samme rapporteringsmetode i alle de nordiske land ved informasjonen til de respektive nasjonalforsamlinger. Det avgjørende er at det blir gitt nødvendig og tilstrekkelig opplysninger hvert år.

Utvalget henstiller derfor til de nordiske regjeringer at de tilpasser sin informasjon om det nordiske samarbeid på en slik måte at det letter den parlamentariske kontroll av regjeringens virksomhet og stimulerer nyttig meningsutveksling med sikte på å fremme samarbeidet i Norden.

Stockholm, 26. november 1976

Kjell-Olof Feldt
Utvalgets formann

L. Blaaflat
Utvalgets sekretær

Nordiska rådet, social- och miljöutskottet:

Medlemsförslaget har varit föremål för remissbehandling dels inom de nationella rådsdelegationerna dels utanför rådets organ. Därvid har tveksamhet framkommit. Den danska delegationen anser att inledningskapitlet i ministerrådets berättelse C 1 tillsammans med berättelsen om rådsdelegationens verksamhet borde kunna utgöra tillräckligt underlag för behandlingen av nordiska frågor i folketinget. Den norska delegationen, vars berättelse behandlas tillsammans med den i särskild ordning framlagda stortingsmeldingen om nordiskt samarbete inskränker sitt yttrande till en beskrivning av den norska proceduren för behandlingen av nordiska frågor i stortinget. Den svenska delegationen, slutligen, pekar på att riksdagen varje år mottager en berättelse från rådsdelegationen samt vid behandlingen av ministerrådets allmänna budget och den nordiska kulturbudgeten erhåller en samlad information om det nordiska samarbetet. Delegationen kan därför inte tillstyrka medlemsförslaget.

Social- och miljöutskottet anser att den konkreta utformningen av behandlingen av nordiskt samarbete inom respektive nordiskt parlament måste anpassas till rådande nationell praxis. Utskottet kan mot denna bakgrund inte tillstyrka medlemsförslaget.

Bergen den 27 december 1976

Asbjörn Haugstvedt
Förman

Claes Wiklund
Sekreterare

Nordiska rådets kulturutskott:

Kulturutskottet har vid möte den 16 november 1976 konstaterat att förslaget i främsta rummet gäller förhållandet mellan parlament och regering och att det därför inte är skäl för utskottet att avge yttrande i saken.

Mot bakgrund härav har kulturutskottet beslutat att avstå från att avge yttrande om medlemsförslaget.

Reykjavík den 7 januari 1977

För Nordiska rådets kulturutskott

Gylfi Þ. Gíslason
Förman

Kristian Slotte
Sekreterare

Nordiska rådets informationskommitté:

Informationskommittén finner det angeläget att de nordiska folkens företrädare i parlamenten ges möjlighet att årligen debattera en samlad redogörelse för den verksamhet som bedrivs av Nordiska rådet, Nordiska ministerrådet och de övriga officiella samarbetsorganen. Detta är ägnat att stimulera allmänhetens intresse för Nordiska rådet och det nordiska samarbetet. Enligt informationskommitténs uppfattning bör frågan om på vilket sätt den samlade redogörelsen uppgörs och informationen till parlamenten ges lösas nationellt.

Bergen den 3 november 1976

För Nordiska rådets informationskommitté

Guttorm Hansen

Ordförande

Harry Granberg

Sekreterare

D a n m a r k**Nordisk Råd, Den danske Delegation:**

Delegationen har på et møde den 11. november 1976 gennemgået medlemsforslaget A 480/j og de indtil nu indkomne udtalelser.

Delegationen mener, at det er af afgørende betydning, at de nationale parlamenter får den bedst mulige information om det nordiske samarbejde, og at der bliver lejlighed til en debat herom.

Den danske delegation har i en årrække afgivet relativt omfattende beretninger om Nordisk Råds sessioner og om arbejdet mellem sessionerne til Folketinget. Disse beretninger har de seneste år givet anledning til en debat i Folketinget.

Efter at det nordiske samarbejde på regeringssiden efter den sidste ændring i Helsingforsaftalen er blevet formaliseret gennem oprettelsen af Nordisk Ministerråd og dets sekretariat, er det naturligt, at også oplysninger om denne del af det nordiske samarbejde sendes til parlamenterne og behandles sammen med Nordisk Råds beretninger.

Hvorledes dette mest hensigtsmæssigt kan ske, bør formentlig overvejes ud fra de traditioner og arbejdsforhold man har i hvert af landene.

For Danmarks vedkommende vil delegationen mene, at en behandling af samarbejdet inden for Ministerrådets områder vil kunne finde sted på grundlag af Ministerrådets årlige beretning, som i kap. I indeholder en koncentreret redegørelse af aktiviteterne på Ministerrådssiden. Denne behandling vil naturligt kunne ske i sammenhæng med behandlingen af delegationens beretning om det nordiske samarbejde.

København, den 11. november 1976

Knud Enggaard

Axel Gormsen

Udenrigsministeriet:

Forslaget har på dansk foranledning været drøftet i stedfortræderkomiteen og i Nordisk Ministerråd (samarbejdsministrene). På baggrund af disse drøftelser er udenrigsministeriet af den opfattelse, at der gennem den nu fulgte praksis med afgivelse af en årlig beretning fra Nordisk Ministerråd til Nordisk Råd om det nordiske samarbejde (C/I), der af ministerrådssekretariatet sendes til samtlige nordiske parlamentsmedlemmer, gives disse en udførlig orientering om det nordiske samarbejde. En særlig rapportering til parlamenterne ville derfor være ensbetydende med et ret tidkrævende dobbeltarbejde for de nationale administrationer. Erfaringerne fra de seneste år synes da også at vise, at det nordiske samarbejde meget vel kan blive genstand for debat i det danske folketing uden en beretning som den foreslåede.

Fra dansk side vil man herefter ikke kunne anbefale forslaget vedtagelse.

København, den 30. juni 1976

P. m. v.

E. b.

Lars Blinkenberg

F i n l a n d**Statsrådets kansli:**

Medlemsförslaget syftar till att ge parlamenten överblick och kontroll över det nordiska samarbetet, som i dag är mycket omfattande. Likaså har det ansetts viktigt att bättre förankra rådets verksamhet hos de parlamentariker som inte är medlemmar av rådet.

Statsrådets kansli anser att man i princip bör förhålla sig positiv till medlemsförslaget. Enligt 29 § riksdagsordningen skall vid varje lagtima riksdag vid dess öppnande eller inom förloppet av en månad därefter till riksdagen överlämnas berättelse om de åtgärder som av regeringen vidtagits under föregående år. I berättelsen redogörs bl. a. för vad av större vikt som har tilldragit sig i rikets förhållande till utländska makter. Berättelsen innehåller en del som behandlar Finlands relationer till de andra nordiska länderna.

För Finlands del skulle de syften som nämns i medlemsförslaget bäst kunna nås genom att sistnämnda del av berättelsen skulle utvidgas och kompletteras.

Helsingfors den 7 juni 1976

Reino Lindroos

Kanslichef

Stig Segercrantz

Äldre regeringssekreterare

Ministeriet för utrikesärendena¹:

I den berättelse som Finlands regering årligen avger till riksdagen har fortgående ingått en del som behandlar relationerna till de andra nordiska länderna. Avsikten är att denna del av berättelsen i år skall utvidgas och fördjupas. Riksdagens utskott för utrikesärenden har dessutom alltid när skäl därtill har förelegat informerats om frågor med anknytning till det nordiska samarbetet. Såsom det konstateras i medlemsförslaget avger de nationella delegationerna i Nordiska rådet årligen till respektive parlament berättelser om det nordiska samarbetet under det gångna året. Denna rapportering ger enligt ministeriets för utrikesärendena uppfattning riksdagen tillräckliga möjligheter att sätta sig in i det nordiska samarbetet och att diskutera detta.

För att riksdagsmän, som är intresserade av saken, närmare skall kunna sätta sig in i detaljerna i det nordiska samarbetet, utdelas sedan början av detta år till samtliga medlemmar av Finlands riksdag också en översättning till finska av Nordiska ministerrådets verksamhetsberättelse, omfattande cirka 350 sidor. Medlemsförslaget skulle, om det förverkligades, enligt ministeriets för utrikesärendena uppfattning närmast innebära att varje nordiskt land skulle utarbeta ett eget sammandrag av verksamhetsberättelsen. Ministeriet för utrikesärendena finner inte detta ändamålsenligt, emedan berättelsens första kapitel sakligt sett redan utgör ett dylikt sammandrag av berättelsens innehåll i samnordisk utformning.

Helsingfors den 19 maj 1976

Jaakko Honiemi
Avdelningschef

Erik Brehmer
Sektionssekreterare

N o r g e**Nordisk Råd, Den norske delegasjon:**

I medlemsforslaget tas det utgångspunkt i den norske ordning med en årlig stortingsmelding om nordisk samarbeid fra regjeringen. Både av premisser og konklusjon framgår det at forslagstilleren tenker seg en tilsvarende ordning gjennomført i de øvrige medlemsland, og rekommandasjonsforslaget retter seg således til de fire øvrige regjeringer.

På denne bakgrunn kan den norske delegasjon nøye seg med å bidra til utvalgsbehandlingen med følgende opplysninger:

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

Det er hittil avgitt tre stortingsmeldinger om nordisk samarbeid:

1. Stortingsmelding nr. 17 (1973—74), avgitt 14. desember 1973, samtidig med delegasjonens rapport av 23.11.1973 fra de to samlinger under 21. sesjon. På grunnlag av innstilling fra Utenriks- og konstitusjonskomiteen (Innst. S. nr. 203 s. å.) ble stortingsmelding og delegasjonsrapport behandlet i Stortinget 4. april 1974.

2. Stortingsmelding nr. 30 (1974—75), avgitt 10. januar 1975, delegasjonens rapport av 28.11.74 fra de to samlinger under 22. sesjon. Behandlet i Stortinget 11. februar 1975 på grunnlag av Innst. S. nr. 162 (1974—75), avgitt 31. januar 1975.

3. Stortingsmelding nr. 36 (1975—76), avgitt 9. januar 1976, og delegasjonsrapporten av 15.12.1975 fra 23. sesjon og 1. ekstrasesjon, behandlet i Stortinget 24. februar 1976 på basis av Innst. S. nr. 177 (1975—76) av 12. februar s. å.

Det fremgår av ovenstående at stortingsdebattene de to siste år har funnet sted umiddelbart før de kommende sesjoner i Nordisk Råd.

Det har ikke fra noe hold vært reist innvendinger mot den praksis som etterhvert er innarbeidet i Norge. Ved den siste stortingsbehandling ble det fra utenrikskomiteens saksordfører, stortingsrepresentant Erland *Steenberg*, uttalt:

St. meld. nr. 36 for 1975—76 er den tredje stortingsmelding om nordisk samarbeid som oversendes Stortinget sammen med rapporten fra Stortingets delegasjon til Nordisk Råd. De to dokumenter må studeres i sammenheng, skal man få full oversikt over det samarbeid som finner sted i Nordisk Råd. Gjør man det, får man til gjengjeld et særdeles godt innblikk både i saksmengden og i de arbeidsmetoder som er utviklet i de offisielle samarbeidsorganer på nordisk plan. For Stortinget gir melding og rapport de opplysninger som er nødvendige for at nasjonalforsamlingen skal kunne utøve norsk parlamentarisk kontroll med en virksomhet som gjerne er blitt betegnet som "utvidet norsk innenrikspolitikk".

Komiteen har under behandlingen av de to foregående meldinger gitt uttrykk for at Stortingets muligheter til å følge det nordiske samarbeid er blitt vesentlig bedre etter at det fikk Regjeringens årlige orientering i tillegg til stortingsdelegasjonens rapporter. Jeg synes det er grunn til å bekrefte at komiteen fortsatt er av den oppfatning.

I debatten kommenterte stortingspresident Guttorm *Hansen* det forslag som nettopp var fremmet om en tilsvarende praksis i de øvrige parlamenter:

Nå fikk vi for et par år siden stortingsmeldingen om det nordiske samarbeidet og delegasjonsrapporten samlet i ett dokument. Det er en nyskapning i Norden, det er en helt ny form som man her har funnet. I et av de siste medlemsforslag som den tidligere folkepartilederen i Sverige, Gunnar Helén har sendt inn, går han inn for at dette bør gjennomføres i de andre nordiske land. Han peker der, som riktig er, på at Norge er et foregangsland på dette område gjennom den form som man her har valgt.

Jeg synes også det er viktig at det i stortingssalen ble en del debatt — i hvert fall en del innlegg — om det nordiske samarbeid på grunnlag

av en slik melding. Jeg tror det på mange måter er nyttig, fordi det er mye uvitenhet, mye man ikke vet om det nordiske samarbeid som man kan få fram både gjennom en slik melding og delegasjonsrapport og gjennom en debatt i Stortinget.

Jeg synes meldingen og delegasjonsrapporten gir en god informasjon for Stortingets representanter og for andre som er interessert, om resultatene av det nordiske samarbeid i det siste året.

Oslo, 11. juni 1976

Trygve Bratteli

Gudvin Låder Ve

S v e r i g e

Nordiska rådet, svenska delegationen:

Delegationen uttalade härvid att det är viktigt att i riksdagen informera om det nordiska samarbetet, dels för att ge det nordiska samarbetet en bred förankring i de nordiska parlamenten, dels för att stimulera debatten om det nordiska samarbetet. Delegationen ansåg emellertid att detta kunde ske i andra former än genom avgivande av en särskild regeringsberättelse. Delegationen pekade bl. a. på att utöver svenska delegationens berättelse från rådssessionerna får den svenska riksdagen varje år från regeringen en redogörelse för det nordiska samarbetets inriktning och omfattning i de propositioner i vilka regeringen begär medel för dels det Nordiska ministerrådets allmänna budget, dels för det nordiska kultursamarbetets verksamhetsbudget. Dessa propositioner skulle kunna byggas ut med ytterligare information om det nordiska samarbetet.

Delegationen fann vidare att avsnittet om det nordiska samarbetet i den utrikespolitiska deklARATION som regeringen årligen avger i riksdagen borde byggas ut och att större utrymme skulle ges åt de nordiska samarbetsfrågorna i den utrikespolitiska debatten i riksdagen. Delegationen ansåg vidare att de parlamentariker som deltar i Nordiska rådets arbete borde medverka till att generellt stimulera debatten i riksdagen om de nordiska frågorna.

Enligt delegationens mening är det därför tveksamt om en särskild regeringsberättelse skulle innebära några fördelar i förhållande till gällande ordning. Delegationen anser sig därför inte kunna tillstyrka förslaget.

Stockholm den 16 november 1976

För Nordiska rådets svenska delegation

Olof Palme

Christer Jacobson

Statsrådsberedningen:

Medlemsförslaget i korthet

Förslagsställaren menar att omfattningen av det nordiska samarbetet motiverar att parlamenten varje år får en rapport från ministerrådet om detta samarbete. En sådan rapport är, sägs det vidare, viktig också därför att den kan bidra till att bättre förankra rådets verksamhet hos de parlamentariker som inte är medlemmar av rådet. Rapporten, som av formella skäl måste överlämnas av resp. lands regering, bör enligt förslaget ges i princip samma uppläggning som ministerrådets årliga berättelse till Nordiska rådet om samarbetet. Den bör dock inte vara så utförlig. Det förutsätts i förslaget att rapporten och de berättelser som de nationella delegationerna avger över Nordiska rådets sessioner behandlas samtidigt i parlamenten.

Förslagsställaren erinrar om att den norska regeringen till skillnad från regeringarna i Danmark, Finland, Island och Sverige sedan år 1973 lägger fram en särskild rapport om det nordiska samarbetet.

Närmare om nuvarande ordning i Norge och Sverige

Den norska regeringen avger — på kyrko- och undervisningsministerns föredragning — en särskild rapport om det nordiska samarbetet till stortinget. Den senaste rapporten — stortingsmedling nr 36 (1975—76) — är daterad den 9 januari 1976 och behandlar på sammanlagt 33 sidor under 15 särskilda rubriker vad som hänt inom ramen för det nordiska samarbetet under år 1975. Till själva ”meldingen” ansluter två s. k. vedlegg. Dessa består av *dels* ett återgivande av de regler om handlingars offentlighet som gäller vid Nordiska ministerrådets sekretariat och *dels* en uppräknig av norska medlemmar av de olika ämbetsmannakommittéerna. Dessutom finns ett s. k. tillägg fogat till meldingen. Detta utgöres av en rapport från den norska delegationen om Nordiska rådets 23:e session.

Den svenska regeringen lämnar redogörelser för det nordiska samarbetet i de propositioner i vilka medel begärs för *dels* det nordiska ministerrådets allmänna budget, *dels* det nordiska kultursamarbetets verksamhetsbudget.¹ Den svenska delegationen lämnar riksdagen en redogörelse för förhandlingarna vid Nordiska rådets sessioner.

En jämförelse mellan textmängden i den norska meldingen och i de två svenska propositionerna visar ingen större skillnad. Vid den jämförelsen har bortsetts från ”tillägget” till den norska meldingen, d. v. s. den norska delegationens rapport.

¹ *Senaste propositioner i dessa frågor 1975/76: 203 respektive 1975/76:146 (båda beslutade den 1 april 1976).*

Statsrådsberedningens synpunkter

Statsrådsberedningen delar självfallet uppfattningen att det är viktigt att det nordiska samarbetet ges en bred förankring i de nordiska parlamenten. Beredningen instämmer också i uttalandet att det är viktigt att parlamenten har en överblick och kontroll över det — glädjande nog — stadigt växande nordiska samarbetet. För båda dessa syften är det angeläget att parlamenten får en tillräckligt uttömmande och adekvat information om verksamheten.

Utöver den svenska delegationens berättelse från rådssessionen får den svenska riksdagen varje år en officiell information om det nordiska samarbetets inriktning och omfattning i de propositioner i vilka regeringen begär medel för det nordiska ministerrådssekretariatet och för det nordiska kultursamarbetet. Det har nu gjorts gällande att detta inte är tillräckligt utan att det behövs en motsvarighet till den melding om det nordiska samarbetet som den norska regeringen lämnar stortinget.

De redogörelser som den svenska riksdagen lämnar i de nämnda propositionerna är till omfånget fullt jämförbara med den norska meldingen. Den omständigheten att det norska stortinget får en särskild rapport om det nordiska samarbetet kan därför knappast sägas ha inneburit att stortinget också får en bredare information av sin regering än den som den svenska riksdagen får av sin.

Enligt statsrådsberedningens uppfattning är det tveksamt om en rapport av ifrågasatt slag skulle innebära några fördelar i förhållande till läget i dag. Vissa nackdelar kan snarare befaras. Det skulle sålunda knappast kunna undvikas att i medelspropositionerna och den särskilda rapporten behandla samma förhållanden. Vad som har sagts nu får emellertid inte tolkas som om statsrådsberedningen motsätter sig lämpliga åtgärder för att bredda informationen till riksdagen i nordiska frågor för att därigenom ge den en vidare bas för dess diskussioner. Statsrådsberedningen är självfallet alltid beredd att medverka till att lämpliga åtgärder vidtas för detta ändamål. Statsrådsberedningen har här bara velat ifrågasätta om den föreslagna särskilda rapporten är en sådan åtgärd.

Stockholm den 21 juni 1976

Per-Erik Nilsson
Rättschef

Pressens samarbetsnämnd:

Pressens samarbetsnämnd vill för sin del understryka behovet av information om det nordiska samarbetet på olika plan. Allteftersom sam-

arbetet i Norden byggs ut ökar också behovet av en samlad information i respektive land om det samarbete som bedrivs inom Nordiska rådets ram.

Nämnden delar således de uppfattningar som framkommer i medlemsförslaget om en samlad rapport årligen. Nämnden avstår dock från att framföra några synpunkter på hur denna rapportering rent praktiskt ska genomföras.

Stockholm den 2 juli 1976

Pressens samarbetsnämnd

Örjan Wallqvist

Ordförande

Medlemsförslag

om förbättrad språkförståelse i Norden och i det nordiska samarbetet

(Väckt av Gunnar Helén)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Nordens folkliga akademi:

Nordens folkliga akademi tackar för det emottagna medlemsförslaget och finner i likhet med förslaget att den bristande nordiska språkförståelsen utgör ett allvarligt hinder för en fördjupad utveckling av det nordiska samarbetet. Under de snart tio år som akademien existerat har information, kunskapsnivå och språkförståelse på det internationella planet ständigt ökat, medan de nordiska kunskaperna och språkförståelsen inom Norden hos de enskilda medborgarna synes ha gått tillbaka. Detta är en generell iakttagelse, som inte påtagligt förändrats av att kontakterna på vissa områden, som t. ex. för lärare och ledare inom folkhögskola och folkbildningsarbete, under samma period genom akademins tillkomst ökats med en kursverksamhet för cirka 1 000 deltagare om året. Antalet nordiska folkhögskoleelever, som tillbringa en vinterkurs i en svensk folkhögskola, har exempelvis gått tillbaka, samtidigt som antalet elever från den övriga världen har mångdubblats. En samordning av insatserna på olika områden för en bättre språkförståelse i form av ett samlat handlingsprogram är därför i hög grad önskvärd, och akademien önskar nedan framföra särskilda synpunkter på vissa områden inom ett sådant program.

1. Värdet av personliga kontakter kan inte överskattas. Akademien vill därför starkt understryka betydelsen av elevutbyte. Målet att varje nordisk skolelev en gång under sin skoltid skall ha gått i skola i ett grannland förefaller välmotiverat. Bl. a. behövs en översyn av stipendiebestämmelserna och möjligheterna till resebidrag. Ett ännu olöst problem är exempelvis att en finländsk folkhögskoleelev inte med bibehållet studiebidrag kan förlägga sina folkhögskolestudier till en grannlandsskola.

2. Även lärarutbytet bör stimuleras genom resebidrag både för lärare som reser på kurs i ett grannland och för lärare i två grannländer som tillfälligtvis byter tjänster med varandra.

3. Erfarenheterna under de senaste åren har visat att möjligheten att ta in ett grannlands televisionsprogram haft ett avgörande inflytande på särskilt de ungas grannspråkförståelse. En betydelsefull reform vore därför att planerna på en nordisk TV-satellit fördes till en positiv lösning. Kunde alla medborgare i Norden ta in vilken som helst av de existerande nordiska TV-kanalerna så skulle förmodligen den nu nedåt-

gående tendensen bytas i en uppåtgående vad det gäller förmågan att förstå de talade grannspråken. De positiva effekterna för de nordiska invandrarna och deras kulturella utveckling skulle inte heller utebli.

4. För det finska språkets del måste dock särskilda åtgärder vidtagas. Akademin har nästan sedan sin start konsekvent tillämpat simultantolkning vid kurser med finskspråkiga deltagare. Dels från finska till svenska dels från respektive danska/norska/svenska till finska. Detta har varit helt avgörande för en givande kontakt mellan exempelvis danskar och finnar och det har väsentligt ökat rekryteringen från Finland. Bristen på kvalificerade tolkar har emellertid varit en betydande svårighet. En kurs i finsk-svensk simultantolkning har 1975 arrangerats av Hanaholmens kulturcenter, och en annan i "nordisk" simultantolkning kommer under hösten 1976 att arrangeras vid akademien. En kontinuerlig tolkutbildning är enligt vår mening en förutsättning för att det nordiska samarbetet skall kunna fungera i framtiden.

Fasta simultantolkar bör även anställas vid nyckelpositioner inom nordiskt samarbete i olika länder och en organisation skapas för att ställa dem till förfogande vid viktiga kurser, konferenser och sammanträden på andra håll. Akademien utgår från att resurser skall skapas för att t. ex. vid Nordens folkliga akademi tillsätta en fast simultantolks-tjänst.

5. Nordiska språklister är en god hjälp för både tolkarnas och övrigas arbete. Vid akademien har sedan flera år använts en vuxenpedagogisk språklista, vilken utarbetats av akademins anställda, med danska, finska, norska, svenska och engelska parallella vuxenpedagogiska termer.

6. Emellertid måste de ovan nämnda generella åtgärderna kompletteras med särskilda insatser på olika håll. Islands och isländskans problem bör då särskilt uppmärksammas. Likaså de befolkningsgrupper i varje land som inte genom en lång teoretisk skolgång utvecklar sin språkförståelse. Detta gäller bl. a. ungdomar inom de stora LO-förbunden i Norden. Det har vid flera konferenser i Kungälv diskuterats om inte en motsvarighet till Genève-skolan i Schweiz/Frankrike eller Manchesterskolan i England kunde skapas genom en nordisk kursverksamhet för fackligt aktiva i Kungälv. Den skulle samtidigt orientera om nordisk facklig verksamhet och ekonomi och bidra till ökad grannspråksförståelse inom denna speciella målgrupp.

Med hänvisning till ovanstående vill akademien varmt tillstyrka att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att snarast framlägga ett samlat handlingsprogram för förbättrad språkförståelse i Norden och i det nordiska samarbetet.

Kungälv den 20 juni 1976

För Nordens folkliga akademi

Björn Höjer

Rektor

Mona Persvold

Lektor

Föreningene Nordens Förbund:

Medlemsförslaget berör områden som i hög grad är centrala för Föreningarna Norden. De erfarenheter som redovisas i medlemsförslaget angående nordbors svårigheter att förstå varandra främst i tal kan på de flesta punkter bekräftas. En viktig förklaring till att bristerna i språkförståelsen fortfarande är så stora trots de tätare nordiska kontakterna och samarbetets utbyggnad är sannolikt att söka i trögheten att etablera en effektiv grannspråksundervisning inom skolsystemen i Norden. Förbundet emotser i likhet med medlemsförslaget författare en kraftigare officiell satsning på grannspråksundervisning och elevutbyten som ett resultat av Nordiska ministerrådets pågående utredningsarbeten.

Det aktuella medlemsförslaget gäller konkret en bättre samordning av olika åtgärder för att stärka språkförståelsen i Norden. En koordinering av dessa åtgärder i form av ett handlingsprogram är, enligt förslagsställaren, önskvärd om insatserna skall kunna leda till resultat. Förbundet vill för sin del understryka värdet av ett särskilt handlingsprogram och anser att bl. a. följande skäl talar för ändamålsenligheten av ett sådant.

Ett handlingsprogram för förbättrad nordisk språkförståelse kunde göra det lättare för ansvariga myndigheter att prioritera mellan olika åtgärder på kort resp. lång sikt. Ett sådant program skulle sannolikt också bidra till att sambandet och samspelet mellan olika åtgärder framstod tydligare. Det är här angeläget att betona de olika insatsernas möjligheter att stödja och komplettera varandra. Slutligen skulle ett handlingsprogram av här berört slag underlätta för de ansvariga organen att införa en realistisk arbetsfördelning då olika åtgärder skall genomföras.

Föreningarna Nordens Förbund anser följaktligen att frågorna rörande språkförståelsen intar en så central plats inom samsamarbetetssträvandena att ett särskilt handlingsprogram är befogat. Förbundet vill därför ställa sig bakom det framlagda medlemsförslaget.

Stockholm den 25 juni 1976

För Föreningarna Nordens Förbund

Bertil Olsson

Ordförande

Ake Landqvist

Sekreterare

Nordiske Lærerorganisationers Samråd har i skrivelse den 8 juni 1976 förklarat sig stöda medlemsförslaget.

D a n m a r k**Undervisningsministeriet:**

Idet sagen findes overvejende at henhøre under undervisningsministeriets område, afgives efter aftale med kulturministeriet følgende udtalelse herfra:

Udfærdigelse af et samlet handlingsprogram for forbedret sprogforståelse i Norden og i det nordiske samarbejde bør ske i kulturaftalens organer. Det kan oplyses, at der allerede foregår et arbejde i disse organer med opfølgning og koordinering af de i medlemsforslaget nævnte rekommandationer.

København, den 10. maj 1976

P. m. v.

E. b.

Annelise Hauch

Fuldmægtig

Dansk Sprognævn:

Hovedparten af de opgaver, som Gunnar Helén peger på — udveksling af lærere og elever, internordiske lejrskoler, nabosprogsundervisning på forskellige niveauer, nordisk samarbejde om programredaktion i radio og tv — ligger uden for Dansk Sprognævns arbejdsområde, som det er defineret i Ministeriet for Kulturelle Anliggendes bekendtgørelse af 8. februar 1967; og Dansk Sprognævn har, som det er Nordisk Råd bekendt, frarådet oprettelse af et fællesnordisk sprognævn eller sprogsekretariat med opgaver inden for samme eller lignende områder som de anførte, da løsningen af disse opgaver efter nævnets mening påhviler andre instanser. Men i princippet kan Dansk Sprognævn tilslutte sig Gunnar Heléns forslag om en samordning af Nordisk Råds initiativer til fremme af den indbyrdes sprogforståelse i Norden, og især må nævnet fremhæve ønskeligheden af, at der skabes bedre vilkår for de nationale sprognævns bestående samarbejde på det faglige plan, først og fremmest i den sproglige rådgivning.

København, den 24. juni 1976

P. n. v.

Allan Karker

Formand

Fondet for dansk-norsk samarbejde:

Fondets arbejdsudvalg har gjort sig bekendt med medlemsforslag fra Gunnar Helén og erklærer sig enig i de fremførte synspunkter og forslag.

Samtidig vedlægges Fondets eget forslag om forbedret sprogundervisning og et øget kulturelt samarbejde mellem Danmark og Norge (se *Bihang*). Forslaget bygger på, at samtlige kommende lærere får al oplæring og metodik i nabolandet af indfødte lærere. Det dansk-norske Fond har i nogen tid eksperimenteret med denne undervisningsform, og det er bestyrelsens opfattelse, at en væsentlig del af de problemer, som omtales af Gunnar Helén, kan løses på denne måde.

Forslaget tager kun hensyn til en forbedring af forholdene mellem Danmark og Norge. Men det kan naturligvis lige så vel anvendes mellem andre nordiske lande. Det dansk-norske Fond tilbyder samarbejde på ethvert område, således at planen i givet fald kan få videre betydning.

Gentofte, den 2. juni 1976

Fondet for dansk-norsk samarbejde

Ole Wivel

BIHANG

Forslag til udvidelse af undervisning i sprog og kultur på fondets to ejendomme

1. Forudsætninger

1. Universitet, gymnasium og seminarium

Efterhånden som Danmark og Norge sprogligt og kulturelt fjernede sig fra hinanden, opstod behov for gensidig orientering. Den blev fra 30'erne i stadig højere grad realiseret ved alle ovennævnte undervisningsformer. Men i dag, hvor de to lande står fjernere fra hinanden end nogensinde, er den ved at falde bort. På universitetsplan i Danmark er nu del-eksamen i norsk frivillig ved hovedfag i dansk. I de nye undervisningsplaner for gymnasium og seminarium er angivelse af fast pensum sløjft, hvilket medfører risiko for svækkelse af faget. Tidligere suppleredes undervisningen ved besøg af indfødte rejselektorer. Denne virksomhed er nu af ubetydeligt omfang.

På universitetsplan i Norge er de formelle krav ikke tilsvarende svækket, men studieordningen med grundfag, mellemfag og emnevalg ved hovedfag sikrer ikke kendskab til nyere dansk litteratur. Det vil utvivlsomt styrke interessen hos studenterne, hvis studiet i højere grad tilgodeser de krav, som stilles til modersmålslærere i nutidens skole. I gymnasium og seminarium er hjælpemidlerne få og undervisningen vanskelig at gennemføre tilfredsstillende.

2. *Fondet*

Gennem årene har udvekslingen af stipendiater i stadig højere grad været afløst af kursister, som har modtaget undervisning på fondets to ejendomme. På Lysebu gennemførtes en årrække "Vinterskolen" i samarbejde med Københavns skoledirektion. Børn fra københavnske folkeskoler blev af norske lærere orienteret om norsk sprog og kultur. Desuden har Lysebu arrangeret studieophold for gymnasieklasser og netop udvidet denne virksomhed i samarbejde med en række jyske gymnasier. Studerende ved Århus Universitet arrangerer hvert år litterære og historiske emneseminarer. Endelig arrangeres studieophold for højere fagskoler fra København.

På Schæffergården har der ikke hidtil været meddelt undervisning til elever fra folkeskole og gymnasium. Men på universitetsplan har fonden gennem 10 år samarbejdet med "De nordiske sprog- og litteraturkurser", således at 20—30 norske studenter med norsk som hovedfag er blevet undervist af danske universitetslærere på Schæffergården og har taget deres del-eksamen her. Desuden har Schæffergården i samarbejde med kirke- og undervisningsdepartementet og med Københavns universitet afholdt kurser for norske modersmåls lærere, som her er blevet gjort bekendt med nyere synspunkter inden for litteratur og sprog. Endelig gennemføres hvert år kurser for højere fagskoler fra Oslo og Notodden.

II. *Forslag*

1. Fondets statutter realiseres i hovedsagen gennem undervisning på fondets to ejendomme.

Dette medfører, at fondets tilbud om undervisning i princippet omfatter samtlige grupper i samfundet. Under afsnit III er nærmere anført undervisningens områder.

2. Undervisningens formål er 1) at afløse og supplere den lovpligtige undervisning i norsk/dansk som led i læreruddannelsen, 2) ved kursus for fagskoler at supplere uddannelsen med det andet lands erfaringer, 3) ved kursus for gymnasieklasser af følge klasseundervisningen konkret op.

3. Undervisningens emner er norsk/dansk sprog, kultur, historie og geografi. Ved behov undervises i specielt fagstof. Undervisningen formidles af indfødte lærere. I de tilfælde hvor undervisningen meddeles kommende lærere, er undervisning i fagets metodik væsentlig. Fondet vil på Lysebu og Schæffergården formidle lån, leje eller køb af AV-hjælpemidler og i den udstrækning, det er økonomisk muligt, selv deltage i produktion af undervisningsmidler. Fortegnelse herover sendes jævnligt til skolerne.

4. Undervisningen tilrettelægges af et udvalg, som udnævnes af fondets styre. Udvalget godkendes af undervisningsministeriet/Kirke- og undervisningsdepartementet.

I hvert enkelt tilfælde planlægges undervisningen i samråd med vedkommende skole, således at undervisningen integreres i elevernes aktuelle behov og i skolens fagplan.

5. Opholdet bør tilrettelægges således, at det får mulighed for at blive en oplevelse. Derfor bør der foruden undervisning også være lejlighed til ekskursioner, teaterbesøg, foredrag, musisk underholdning og debatoplæg, hvor eleverne gøres bekendt med nabolandets særlige historiske, samfundsmæssige og kulturelle situation.

III. Undervisningens områder

1. Lærere ved gymnasium og seminarium

Fondet indleder fast samarbejde med "De nordiske sprogkurser" om undervisning på Lysebu og Schæffergården af de vordende modersmåls-lærere. Det indebærer, at universiteternes del-eksamen i dansk og norsk tages i det andet land. Undervisningstiden er ca. én måned, og undervisningen udføres af universitetslærere.

2. Lærere ved folkeskole

Seminarieklasser med modersmål som liniefag får tilbud om ca. 2 ugers undervisning på Lysebu eller Schæffergården. Der undervises i sprog, kultur og historie. Det lovpligtige pensum gennemgås med henblik på afløsning og i sammenhæng hermed metodik for undervisning i folkeskolen. Seminarieklasser med geografi, historie eller samfundsfag som liniefag får samme tilbud, for så vidt som liniefaget vedrører Norge.

3. Fagskoler

Andre fagskoler end nævnt under 1. og 2. får anledning til undervisning i fagområdets resultater i det andet land. Undervisningen bør suppleres med almen orientering i sprog og kultur samt ekskursioner.

Med andre fagskoler tænkes f. eks. på formningshøjskoler, arkitekt-skoler, biblioteksskoler, teaterskoler, sociale højskoler, pastoralseminarier, musikhøjskoler.

4. Seminarer

Fondet arrangerer seminarer med oplysning og debat om aktuelle sproglige, kulturelle, pædagogiske, historiske og økonomiske synspunkter. Seminarerne arrangeres for studerende og/eller lærere, herunder lærere fra den folkelige voksenundervisning (højskole, aftenskole).

5. Elever ved gymnasium, folkeskole og folkehøjskole

Klasser fra de 3 skoleformer kan få undervisning i sprog, historie, kultur og geografi.

IV. Kapacitet og økonomi

Lysebu og Schæffergården har hver en kapacitet på 50 værelser og hertil klasserum, grupperum, spisesal og opholdsrum. Ca. halvdelen af værelserne på hver af institutionerne kan indrettes som dobbeltrum. Det betyder, at de to kursussteder hver for sig har en årlig kapacitet på mellem 12 000 og 15 000 belægningsdøgn.

Ved et foreløbigt skøn vil denne kapacitet kunne opfylde de behov, som indeholdes i forslaget. Her er taget i betragtning antallet af studerende med modersmål som hovedfag ved universitet og seminarium samt erfaringen fra de andre skoleformers behov. Her er også taget i betragtning, at de foreslåede skoleformer er baseret på frivillig deltagelse.

Hvis forslaget skal realiseres, kan det kun ske ved tilskud fra det offentlige. Man forestiller sig en forsøgsordning over tre år med gradvis stigende elevantal. Man foreslår tilskud pr. elev for ophold og undervisning efter nærmere drøftelse i det udvalg, som fondet foreslår undervisningsministeren at nedsætte. Fondet er indstillet på at begynde, så snart udvalget når frem til et resultat.

Med hensyn til tilskud fra det offentlige kan følgende forhold eventuelt tages i betragtning: 1) De to staters bevilling til Nordisk Råd og Nordisk Kulturkommission. 2) Forslagets mulighed for at afløse den lovpligtige undervisning. 3) Forslagets mulighed for at supplere den lovpligtige undervisning (højskoleloven).

V. Konklusion

I en tid, hvor Norge og Danmark bl. a. på grund af forskellige økonomiske tilhørsforhold fjerner sig fra hinanden, og hvor orienteringen om sprog og kultur stadig forringes, tilbyder fondet aktivt at medvirke til en løsning.

Som anført under I. har fondet på sine to ejendomme i stigende grad tilrettelagt virksomheden som her foreslået. Forslaget grundes altså på en erfaring. Men hvis forslaget skal få gennemslagskraft, må fondets tilbud til skoler og institutioner følges op af myndighedernes støtte, både økonomisk og i undervisningsplaner.

Det er en erfaring, at undervisningen i et nordisk nabolands sproglige og kulturelle forhold kun har værdi, når den gives af indførte lærere. Ovenstående forslag er baseret på, at såvel lærere som elever får deres undervisning på fondets ejendom i nabolandet, og at elever får mulighed for at følge undervisningen konkret op.

Hvis løsningen bliver som skitseret ovenfor, vil den gensidige orientering være på forsvarligt grundlag og bedre end nogensinde før.

F i n l a n d

Undervisningsministeriet:

— — — har undervisningsministeriet ombett Samverkande bildningsorganisationerna r.f., skolstyrelsen och yrkesutbildningsstyrelsen att inkomma med utlåtande i ärendet (*se nedan*). Ministeriet ber att få framföra att man från Finlands sida inom det nordiska kulturavtalets organ konsekvent arbetat för, och även i framtiden kommer att lägga en allt större vikt vid en ökad språkförståelse inom de olika nordiska samarbetsprojekten och vid utarbetandet av ministerrådets handlingsprogram.

Helsingfors den 28 oktober 1976

Jaakko Numminen

Kanslichef

Fredrik Forsberg

Yngre regeringssekreterare

Skolstyrelsen:

Skolstyrelsen anser förslaget om att utarbeta ett helhetsprogram för lösning av de språkliga problemen, som absolut värt att understöda, då ju språklig kommunikation är en av grundförutsättningarna för nordiskt

umgänge och samarbete. En samnordisk språkpolitisk verksamhetsplan skulle även lägga grund för lösning av språkproblemen. Språkpolitiken bör likväl ses som en del av kultur-, utbildnings- och finanspolitiken. Utarbetandet av en samnordisk plan är en krävande uppgift, då man vid arbetet bör beakta många olika och delvis även motsatta intressen och värdesättningar. Uppgörandet av ett språkpolitiskt verksamhetsprogram förutsätter för att lyckas rikligt med utrednings- och undersökningsuppgifter, för vilka man borde skapa tillräckliga ekonomiska förutsättningar. Då planen uppgörs och förverkligas borde vidare Finlands särställning beaktas.

Vid vårt lands läroverk och grundskolor har man alltid fäst stort avseende vid undervisningen i främmande språk. Inordnandet av språken i läroplanerna är intimt förbundet med behoven i det finländska samhället och vårt lands geopolitiska läge. Ett litet folk, vars eget språk icke är instrument för internationell kommunikation, behöver språkkunskap för att ge sin insats i den växande växelverkan mellan folken såväl på det politiska som det ekonomiska och kulturella området. Frågan är förutom om mottagande av impulser, om deltagande i samarbetet och bidragande med egna initiativ i internationella sammanhang. Medels en fortgående analys av vårt lands behov av språkkunskap och ett ändamålsenligt utbud på språkundervisning bör man dra försorg om att vårt lands relationer i olika riktning handhas tillräckligt effektivt.

Svenskan har traditionellt intagit en central ställning i skolornas språkprogram som vårt lands andra officiella språk och som instrument för nordisk kommunikation. Av vårt lands befolkning talar ca 6,5 % svenska som sitt modersmål, men för det stora flertalet är det i praktiken ett språk, som kräver mycken tid och möda att lära sig.

Då grundskolreformen förverkligas, kommer varje finskt barn att er hålla grundkunskap i svenska. Antalet barn som studerar svenska kommer då att vara större än någonsin. Man bör likväl minnas, att nivån på den språkfärdighet man uppnår i svenska synbarligen inte, med tanke på hela åldersklassen, kommer att vara lika hög som den, som tidigare uppnåtts i mellanskolan. På inlärningsresultaten inverkar förutom det minskade timantalet även det, att från att i mellanskolan allmänt ha varit första främmande språk, kommer svenskan att för det stora flertalet elever i grundskolans högstadium numera att utgöra andra främmande språk. Efter tre års studier (3+3+3 årsveckotimmar) äger eleverna närmast grundläggande kunskaper i språket, vilka likväl i allmänhet inte är tillräckliga att ge språklig beredskap för deltagande i det nordiska samarbetet. Utvecklandet av en dylik språkfärdighet är beroende av senare studier. Studierna kan fortsättas exempelvis i gymnasiet, där svenska utgör obligatoriskt ämne. Också på de fackliga linjerna på mellanstadiet kommer man att i någon mån meddela undervisning i svenska. Inom vuxenutbildningen meddelas undervisning i svenska i bl. a. med-

borgar- och arbetarinstitutionen och folkhögskolorna samt vid aftonläroverken.

Nivån på den språkkunskap som skolan bibringar kan höjas medels ett flertal åtgärder, såsom genom att utveckla läroplanerna och läromedlen samt genom att effektivera lärarnas grundutbildning och fortsatta utbildning. Under senare år har skolstyrelsen även fäst mycket avseende vid utvecklandet av språkundervisningen. År 1976 har bl. a. färdigställts ett förslag till grundläggande mål och innehåll för undervisningen i svenska samt fastställts nya lärokurser och anvisningar i anslutning till läroplanen för undervisningen i svenska vid grundskolan som ett för eleverna andra främmande språk. Också läroplanerna för gymnasiet i främmande språk håller för närvarande på att omarbetas och torde bli färdiga i slutet av innevarande år. En av sekretariatet för nordiskt kulturellt samarbete tillsatt arbetsgrupp utreder för närvarande, hur man inom ramen för det nuvarande timantalet kunde effektivera våra skol-
elevers förmåga att förstå grannländernas språk.

Skolstyrelsen strävar till att inom ramen för till dess förfogande stående resurser ordna undervisningen i svenska vid våra skolor så effektivt som möjligt. Enligt de undersökningar som gjorts är en av de viktigaste faktorerna som påverkar inlärningsresultaten den tid eleverna har till sitt förfogande, vilken likväl i fråga om svenska är mycket begränsad. På grund härav borde finnarnas beredskaper att delta i det nordiska samarbetet, enligt skolstyrelsens uppfattning, kunna utvecklas även medels åtgärder utom skolan och utgående från de grundfärdigheter skolan bibringar eleverna.

Helsingfors den 11 juni 1976

Erkki Aho
Generaldirektör

Pirkko Ruotsalainen
Tjf. överinspektör

Yrkesutbildningsstyrelsen¹:

Såsom det framgår av medlemsförslaget har Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet under de senaste åren lagt fram många förslag som är ägnade att främja och förbättra språkförståelsen i Norden och att öka kunskaperna om våra nordiska grannländer. Yrkesutbildningsstyrelsen anser att det vore bra att utarbeta ett samlande program angående vilka åtgärder som kunde vidtas inom olika samhällssektorer och speciellt på undervisningens område i syfte att förbättra språkförståelsen av de nordiska språken.

Yrkesutbildningsstyrelsen önskar för sin egen del understryka vikten

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

av språkundervisning inte enbart i grundskolan utan också i alla fackliga läroinrättningar. Undervisningen i svenska ökar i den yrkesinriktade utbildningen då mellanstadierformen förverkligats. Då kommer svenska språket åtminstone det första året, under den s. k. allmänna perioden, att vara ett obligatoriskt ämne på alla utbildningslinjer. Det intensiva nordiska samarbetet och de numera gemensamma arbetsmarknaderna förutsätter också att alla övriga nordiska länder och framför allt Sverige, där det bor många finnar, effektiviserar undervisningen i finska. I gränstrakter och orter där det bor ett betydande antal finnar, borde finskundervisningen byggas ut såväl i grundskolan som i de yrkesinriktade läroinrättningarna.

Också utbytet av lärare och elever mellan de nordiska länderna är en fråga som borde anvisas större ekonomiska möjligheter än hittills. I samband med en utbyggnad av denna utbytesverksamhet borde man dock se till att den sker jämbördigt och ömsesidigt mellan samtliga nordiska länder.

Slutligen understryker yrkesutbildningsstyrelsen nödvändigheten av att simultantolkning allmänt tas i bruk vid olika nordiska samarbetsmöten och seminarier. Med tanke på att samarbetet skall vara ändamålsenligt är det viktigt att åtminstone finnarna får använda sitt eget språk i debatterna. Om detta inte är möjligt är deltagandet i det nordiska samarbetet inte jämbördigt för alla parter.

Helsingfors den 16 juni 1976

Seppo Oinonen
Generaldirektör

Annette Liljeström
Överinspektör

Forskningscentralen för de inhemska språken¹:

Forskningscentralen för de inhemska språken instämmer i det yttrande som Svenska språknämnden i Finland den 11 juni 1976 avgivit beträffande ovannämnda förslag (*se nedan*). Forskningscentralen vill därtill understryka att man vid utarbetandet av ett handlingsprogram för förbättrad språkvårdsförståelse måste beakta även sverigefinnarnas särproblem, som utom inläring av svenska också gäller deras möjligheter att bevara sitt modersmål.

Helsingfors den 18 juni 1976

Esko Koivusalo
Tj. direktör

¹ Yttrandet översatt från finska.

Oy Yleisradio Ab:

Yleisradio ställer sig i princip positivt till kravet på framläggande av ett samlat handlingsprogram för förbättrad språkförståelse i Norden och i det nordiska samarbetet. Yleisradio förenar sig i medlemsförslagets konstaterande, att radion och televisionen har en stor betydelse i ökandet av de nordiska språkkunskaperna. Yleisradio vill för sin del betona det faktum, att de nordiska rundradioföretagen inom sitt verksamhetsområde redan i detta nu utövar ett aktivt och nära samarbete, vars uttryckliga syftemål är att utöka utbytet av radio- och televisionsprogram.

Nordiska ministerrådet har likaså tillsatt en utredningskommitté som för närvarande håller på att klarlägga satellitteknikens möjligheter att förbättra utbytet av radio- och televisionsprogram de nordiska länderna emellan.

På basen av det ovan sagda kan Yleisradio stöda medlemsförslaget.

Helsingfors den 28 april 1976

Oy Yleisradio Ab

Pekka Silvola

Matti Anderzén

Opintotoiminnan keskusliitto (Centralförbundet för studieverksamhet)¹:

Språkfrågan i det nordiska samarbetet är speciellt viktig för Finlands del, vars språk helt avviker från de övriga språk som brukas i Norden.

Vi ansluter oss till det framförda kravet på utvecklande av tolk- och språkfacilitetsarrangemang i allt offentligt nordiskt samarbete. Inom vuxenundervisningen, där nordiskt samarbete har funnits sedan länge, utgör just språksvårigheterna ett stort hinder för finskt deltagande.

Vi finner det även viktigt att man producerar sådana läromedel rörande de nordiska länderna som kan användas inom vuxenundervisningens olika sektorer.

Helsingfors den 10 september 1976

Opintotoiminnan keskusliitto

Oili Parjo

Verksamhetsledare

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

Finlands folkhögskolförening¹:

Det ovannämnda medlemsförslaget behandlar ett mycket viktigt och aktuellt problem i det nordiska samarbetets utveckling. Under de senaste åren har man offentligt omfattande diskuterat migranternas språkfrågor och då i synnerhet barnens rätt att få undervisning på sitt eget modersmål. I detta förslag granskas språkfrågan på en ännu bredare bas. Finlands folkhögskolförening anser därför utarbetandet av ett samlat handlingsprogram för förbättrad språkförståelse vara en riktig åtgärd.

Finlands folkhögskolor har under flera årtionden haft samarbete i många olika former med de övriga nordiska ländernas folkhögskolor. Finnarna har dock ständigt haft svårigheter att fullödigt delta i samarbetet och utvecklingen med de andra nordiska länderna. Enligt den i medlemsförslaget omnämnda forskningen har t. ex. svenskarna svårigheter att förstå danskarna. Mycket svårare är det för en finne, som på grund av en olik språkgrund måste försöka förstå alla nordiska språk sida vid sida.

Finlands folkhögskolförening framhåller, att medlemsförslaget ännu tydligare borde understryka finnarnas särproblem i detta avseende och fästa uppmärksamhet vid att avskaffa språkliga hinder på två nivåer: å ena sidan att förbättra och effektivisera skolornas och vuxenutbildningsanstaltens språkundervisning, och å andra sidan att snarast öka och främja simultantolkning och andra tolktjänster. Av största vikt är att få en permanent tolk bl. a. till Nordens folkliga akademi. Folkhögskolornas möjligheter till tolkutbildning borde utnyttjas.

Med hänvisning till det ovan nämnda hemställer Finlands folkhögskolförening, att Nordiska rådet föreslår, att ett samlat handlingsprogram för förbättrad språkförståelse genomförs i enlighet med medlemsförslaget, och fäster uppmärksamhet vid finnarnas särproblem, att möjligheter att genomföra simultantolkning och andra tolktjänster snarast främjas, att tillräckliga medel till nordiskt lärar- och elevutbyte samt till studieresor anvisas och att möjligheter att öka undervisnings- och kulturprogramutbytet mellan grannländernas radio och television omgående undersöks.

Helsingfors den 2 juni 1976

Suomen kansanopistoyhdistys — Finlands folkhögskolförening r.y.

Tapani Kuronen
Ordförande

Pentti Yrjölä
Generalsekreterare

¹ Yttrandet översatt från finska.

Arbetarnas bildningsförbund ABF rf:

Medlemsförslaget beaktar blott tre av de med varandra besläktade skandinaviska språken, medan såväl finskan som isländskan ej alls berörs.

För att förbättra samarbetet och utvidga verksamhetsbasen borde man naturligtvis förbättra den ömsesidiga språkförståelsen. Detta problem är dock ej de finskspråkigas största svårighet, vilket betyder att om uppmärksamheten riktas endast därpå leds diskussionen vid sidan om de finskspråkigas reella problem — att förstå de skandinaviska språken.

Arbetarnas bildningsförbund anser att det handlingsprogram som nämns i medlemsförslaget är mycket önskvärt, men därtill borde fogas även en förbättring av möjligheterna till undervisning i de skandinaviska språken i Island och Finland speciellt bland den vuxna befolkningen så att det nordiska samarbetet blev mera mångsidigt och berörde allt intimare alla befolkningsgrupper oberoende av boningsort, utbildning eller förmögenhetsgrad. Likaledes bör tolkningsarrangemangen beaktas när det nordiska samarbetet utvecklas så att man vid val av representanter för samarbetet från Island och Finland kan se till deras förmåga och särkunskaper och ej till deras språkkunskaper.

Helsingfors den 24 juni 1976

Jussi Pikkusaari
Generalsekreterare

Marketta Kaunismaa
Informationssekreterar

Kansan sivistystyön liitto (Folkets bildningsförbund)¹:

Det nämnda medlemsförslaget har behandlat ett mycket viktigt och aktuellt problem i utvecklingen av det nordiska samarbetet. I offentligheten har omfattande diskuterats migranternas språkfrågor och i synnerhet barnens rätt att få undervisning på sitt eget modersmål. I detta medlemsförslag granskas språkfrågan på en ännu bredare bas, och Kansan sivistystyön liitto anser därför utarbetning av ett samlat handlingsprogram för förbättrad språkförståelse vara en riktig åtgärd.

I medlemsförslaget konstateras, att tal- och skriftspråkförståelsen är mycket bristfällig mellan de tre närbesläktade språken (danska, norska och svenska). Medlemsförslaget innehåller flera förslag till att förbättra situationen. Enligt Kansan sivistystyön liitto är förslagen bra och värda understöd. Förbundet anser dock, att medlemsförslaget inte tillräckligt klart understryker finnarnas särproblem i språkförståelsen,

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

fastän det är just finnar som har svårigheter att fullödigt delta i samarbete och dess utveckling med övriga nordiska länder.

Kansan sivistystyön liitto föreslår därför, att medlemsförslaget ännu tydligare skulle framhäva finnarnas särproblem och fästa uppmärksamhet vid att avskaffa språkliga hinder på två nivåer: å ena sidan vid att förbättra och effektivisera skolornas och vuxenutbildningsanstaltarnas språkundervisning, men å andra sidan vid att snarast öka och främja simultan- och andra tolktjänster. Av största vikt vore att få en permanent tolk bl. a. till Nordens folkliga akademi.

Medlemsförslaget fäster uppmärksamhet vid radions och televisionens betydelse för förbättrad språkförståelse. Kansan sivistystyön liitto förenar sig med förslag till programutbyte. Förbundet understryker dock, att språkprogrammets innehåll är en viktig faktor med tanke på programutbytet.

Med hänvisning till det ovannämnda föreslår Kansan sivistystyön liitto, att

Nordiska ministerrådet föreslår, att ett samlat handlingsprogram för förbättrad språkförståelse genomförs enligt medlemsförslaget, och fäster uppmärksamhet vid finnarnas särproblem, att möjligheter att genomföra simultan- och andra tolktjänster snarast främjas, och att möjligheter att öka undervisnings- och kulturprogramutbyte mellan grannländernas radio och television omgående undersöks.

Helsingfors den 30 juni 1976

Kansan sivistystyön liitto ry.

Kuuno Honkonen,

Ordförande

Heimo Leppikangas,

Studieledare

Maaseudun sivistysliitto r.y. (Landsbygdens bildningsförbund)¹:

Det vid Nordiska rådet väckta medlemsförslaget behandlar ett viktigt problem, vars lösning är av största vikt för utvecklande av det nordiska samarbetet. Enligt Maaseudun sivistysliitto är det nordiska samarbetsområdets utvidgning och mångsidigare samarbete starkt beroende av hur med språkförståelsen förknippade problem kan lösas.

Det nämnda medlemsförslaget har inte i tillräcklig mån fäst uppmärksamhet vid de svårigheter, som i synnerhet finnar har i den samnordiska kommunikationen. I medlemsförslaget hänvisas till den av Oslo pedagogiska forskningsinstitut utförda undersökning, enligt vilken förståelsen av de tre närbesläktade skandinaviska språken (svenska,

¹ Yttrandet översatt från finska.

norska och danska) är bristfällig. Den nämnda undersökningen har utrett endast ömsesidig tal- och skriftspråksförståelse i Norge, Sverige och Danmark. Enligt Maaseudun sivistysliitto är problemen flerfaldiga för finnar, eftersom de trots den olika språkgrunden borde försöka förstå alla skandinaviska språk. I medlemsförslaget återspeglas det faktum, att nordborna i allmänhet inte är tillräckligt medvetna om de speciella svårigheter, som finnarna har i det nordiska samarbetet på grund av den olika språkgrunden. Nordiska rådet borde sätta sig i synnerhet i detta problem och samtidigt i finska invandrades språk- och anpassningsproblem i olika nordiska länder. Maaseudun sivistysliitto anser det i medlemsförslaget nämnda samlade handlingsprogrammet för förbättrad språkförståelse vara betydande och brådskande utvidgat på det sätt som Maaseudun sivistysliitto föreslagit.

Vid utarbetande av olika skolformers undervisningsplaner, vid planering av eleveuttagningar samt vid skissering av nordiska samarbetsprogram bör tillräcklig uppmärksamhet fästas vid svårigheter som beror på otillräcklig förståelse. Medlemsförslagets förslag till åtgärder är i huvuddrag riktiga. Maaseudun sivistysliitto vill fästa speciell uppmärksamhet vid förbättrade simultan- och andra tolkmöjligheter på det nordiska samarbetets alla områden.

Maaseudun sivistysliitto anser utbildnings- och kulturverksamhetens betydelse inom radio- och televisionsverksamheten viktig. Förbundet förenar sig med medlemsförslagets förslag till undervisnings- och kulturutbyte. Eftersom en stor del av finnarna inte behärskar skandinaviska språk, borde man i synnerhet sträva till att öka nordiskt utbyte i televisionsprogram, som de finskspråkiga med hjälp av text kan förstå. Med nordiskt programutbyte kan man också öka några befolkningsgruppers möjligheter att på sitt modersmål följa radio- och televisionsprogram. Sådana grupper är bl. a. Sveriges finnar och Finlands svenskspråkiga befolkning.

I framtiden borde man fästa allt mer uppmärksamhet vid produktionen av nordiskt studiematerial. Sådant material kunde utnyttjas inom vuxenutbildningen.

Mot bakgrund av det ovan sagda understöder Maaseudun sivistysliitto hemställan i medlemsförslaget, att Nordiska rådet vidtar åtgärder att åstadkomma ett samlat handlingsprogram för förbättrad språkförståelse så, att tillräcklig uppmärksamhet dock fästes vid finnarnas särproblem.

Helsingfors den 15 juli 1976

Maaseudun sivistysliitto r.y.

Kaarina Virolainen

Viceordförande

Terttu Norri

Studieledare

Samverkande bildningsorganisationerna¹:

Medlemsförslaget tar upp ett mycket viktigt och aktuellt problem i utbyggnaden av det nordiska samarbetet. Under de senaste åren har det i offentligheten förts en omfattande debatt om emigranternas språkfrågor och speciellt om barnens rätt att få undervisning på sitt modersmål. I det förslag som nu utarbetats granskas språkfrågan i ett ännu vidare perspektiv och Samverkande bildningsorganisationerna anser därför att ett samlat handlingsprogram för förbättrad språkförståelse i Norden vore en riktig åtgärd.

I medlemsförslaget konstateras — på basen av en undersökning som Pedagogisk forskningsinstitut i Oslo framlagt — att språkförståelsen av de tre närbesläktade språken danska, norska och svenska är bristande både ifråga om tal- och skriftspråk. Många olika åtgärder föreslås för att rätta till läget, såsom förbättrad lärarutbildning, ökat elevutbyte mellan grannländerna, införande av resande assistenter för grannspråksundervisning i skolorna, effektiviserad användning av läromedel etc. Samverkande bildningsorganisationerna anser att förslaget är bra och understöder det. Samverkande bildningsorganisationerna anser däremot att finnarnas speciella språkförståelsesvårigheter inte belyses tillräckligt klart i förslaget.

Samverkande bildningsorganisationerna har redan länge samarbetat med motsvarande organisationer i de övriga nordiska länderna. Sedan år 1968 har det samnordiska kurscentret för vuxenutbildare Nordens folkliga akademi samlat personer intresserade av vuxenutbildning från samtliga nordiska länder. Finnarnas svårigheter att fullödigt tillsammans med de övriga nordborna delta i samarbetet och utbyggnaden av det samma har kontinuerligt visat sig vara en stötesten. Enligt den nämnda undersökningen har bl. a. svenskarna stora svårigheter att förstå danskarna. Många gånger besvärligare är emellertid umgänget för finnarna, som trots en annan språkbakgrund förutsätts förstå samtliga nordiska språk parallellt.

Samverkande bildningsorganisationerna föreslår därför att finnarnas speciella problem i detta sammanhang belyses klarare och att uppmärksamhet fästs vid avlägsnande av språkliga hinder på två plan: dels vid förbättrad språkundervisning i skolorna och vuxenutbildningen och dels vid en snabb ökning och effektivisering av simultan- och annan tolkservice. En ytterst viktig åtgärd vore att anställa en ordinarie tolk vid bl. a. Nordens folkliga akademi.

I medlemsförslaget fästs uppmärksamhet vid radions och televisionens stora betydelse då det gäller att öka språkförståelsen. Samverkande bildningsorganisationerna understöder alla de förslag som gäller utbyte av undervisnings- och kulturprogram men betonar samtidigt för sin egen del

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

ytterligare att språkprogrammets innehåll är en väsentlig faktor med tanke på utbytet. Som exempel må nämnas språkprogrammet "Sverige — ett invandrarland", som producerades av finska skolradion denna vår. Programmet väckte på grund av sitt innehåll intresse i Sverige och det kommer där sannolikt att användas som studiematerial vid folkhögskolor och studiecirkel. Bl. a. på detta sätt kunde Finland effektivare än för närvarande delta i främjandet av det nordiska samarbetet och språkförståelsen i Norden.

Med hänvisning till ovanstående föreslår Samverkande bildningsorganisationerna för undervisningsministeriet att Nordiska ministerrådet föreslår ett samlat handlingsprogram för förbättrad språkförståelse i Norden införs i den form som föreslås i medlemsförslaget, dock med beaktande av finnarnas speciala svårigheter,

att simultant- och annan tolkningsservice förverkligas i brådskande ordning, och

att möjligheterna att öka utbytet av undervisnings- och kulturprogram mellan grannländernas radio- och televisionsbolag utreds så snart som möjligt.

Helsingfors den 12 maj 1976

Vapaan sivistystyön yhteisjärjestö r.y. —

Samverkande bildningsorganisationerna r.f.

Paavo Suvanto
Ordförande

Helena Kekkonen
Generalsekreterare

Oy Mainos-TV-reklam Ab:

Medlemsförslaget finner att utvecklandet av den nordiska språkförståelsen är en av Nordiska rådets viktigaste uppgifter och konstaterar att rådet i olika sammanhang fäst uppmärksamhet vid några delfaktorer i detta saksammanhang, såsom vid de olägenheter språksvårigheterna förorsakar Nordiska rådets arbete, den nordiska språknämnden, elevutbytet och utvecklandet av språkundervisningen. Speciellt har radions och televisionens betydelse poängterats då det gäller att öka språkförståelsen. För att koordinera de olika motionerna och de av dem eventuellt föranledda åtgärderna har man beslutat föreslå ett samlat handlingsprogram för förbättrad språkförståelse.

Enligt vårt bolags uppfattning skulle uppgörandet och verkställandet av ett dylikt vidsträckt handlingsprogram för radio- och televisionssamarbetets del komma att innebära ett ökat samarbete mellan de nordiska radio- och televisionsbolagen i tecknet av ett vidgat produktions-samarbete och en vidgad försäljnings- och utbytesverksamhet, vilket

vid sidan av en förbättrad språkförståelse säkert även skulle inverka positivt på utvecklandet av det nordiska samarbetet inom branschen i allmänhet. Sålunda kan det anses vara synnerligen önskvärt att det väckta förslaget förverkligas.

Helsingfors den 23 juni 1976

Oy Mainos-TV-reklam Ab

Jaakko Paavela

Leo Meller

Svenska folkskolans vänner:

Svenska folkskolans vänner anser, att den nordiska språkförståelsen utgör en grundläggande förutsättning för ett fördjupat nordiskt samarbete. Ett starkt nordiskt samarbete är i sin tur åter en nödvändig förutsättning för att de nordiska länderna skall kunna göra en verkligt konstruktiv insats för de globala utvecklingssträvandena.

I Finland gäller medlemsförslaget både den finlandssvenska delen av befolkningen och den finskspråkiga befolkningen. För finlandssvenskarnas del är problematiken rätt likartad med motsvarande problematik i de övriga grannländerna Sverige, Norge och Danmark. Åtgärder för ökad kunskap i danska och norska är både önskvärda och behövliga.

Svenska folkskolans vänner ser med stor oro tendenserna till en fortsatt tillbakagång i svenskstudierna i våra finska skolor. Yttre förutsättningar torde finnas, medan olika omständigheter gör att intresset för svenska språket är svagt. I den allmänna föreställningen har engelska språket härigenom kommit att få en dominans. Svenskundervisningen borde även kunna i metodiskt hänseende utvecklas på samma sätt som undervisningen i engelska populariserats genom en ny teknik. I detta hänseende skulle troligen även Svenska institutet kunna göra en insats. Svenska folkskolans vänner förordar för sin del att Nordiska rådet skulle beakta detta för det nordiska samarbetets framtid utomordentligt viktiga problem genom att förbereda ett handlingsprogram för en förbättrad språkförståelse i Norden, vilket sedan av Nordiska ministerrådet kunde konkretiseras genom direkta åtgärder.

Helsingfors den 28 maj 1976

Svenska folkskolans vänner

Gunnar Bäck

Ordförande

Ragnar Mannil

Sekreterare

Svenska språknämnden i Finland:

Svenska språknämnden i Finland finner Gunnar Heléns förslag väl motiverat. Det är visserligen i och för sig glädjande att så många olika projekt inom Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet direkt eller indirekt berör frågan om nordisk språkförståelse, men det förefaller troligt att den sammanlagda effekten skulle bli betydligt större inom ramen för ett samordnat helhetsprogram.

Frågan om den nordiska språkgemenskapen har alltid intagit en central plats i språknämndernas verksamhet. Även om något gemensamt organ för språknämnderna inte ännu har kommit till stånd, har de årliga språkmötena och sekreterarmötena gjort att de nordiska aspekterna har kunnat beaktas också i nämndernas nationella arbete. Svenska språknämnden i Finland stöder helhjärtat förslaget om ett nordiskt språksekretariat, till vars uppgifter skulle höra inte bara det direkta språkvårds- och språkplaneringsarbetet utan också frågor av mera allmän bärvidd för språkförståelsen i Norden. Vi vill särskilt understryka vikten av att Finland inte åsidosätts även om sekretariatet enligt planerna skulle omfatta bara de "centralnordiska" länderna. Med lämpliga arrangemang bör det vara möjligt att få också Finland med i ett närmare samarbete, trots att sekretariatet inte har någon finländsk medlem. För den finlandssvenska språkvården vore ett sådant närmande till de övriga nämnderna av största betydelse.

Ett samlat handlingsprogram för förbättrad språkförståelse i Norden kräver en samordnande instans. Vi finner det naturligt att denna instans skulle vara just det nordiska språksekretariatet, ifall ett sådant inom en snar framtid kan komma till stånd. Utredningen om ett nordiskt språksekretariat borde därför påskyndas. Också de nationella språknämnderna borde ges tillfälle att medverka när handlingsprogrammet utformas.

Såsom i medlemsförslaget påpekas intar finskan tillsammans med färöiskan och isländskan en speciell ställning när det gäller nordisk språkförståelse. Problemet för Finlands vidkommande kommer uppenbarligen att öka, eftersom svenskans ställning i den finska skolan har försvagats. Alla tänkbara resurser borde därför sättas in för att göra undervisningen i svenska så effektiv och tilldragande som möjligt och öka elevernas motivation för svenskstudier. Vi hänvisar här till Nordiska rådets rekommendation nr 18/1974 och till det medlemsförslag som låg till grund för rekommendationen. Vi tror att en nordisk insats i form av kurs- och informationsmaterial, reselektorer osv. vore motiverad med tanke på de speciella språkliga problem Finland har i det nordiska samarbetet. Tolkning och annan språkhjälp kan visserligen i många fall förbättra Finlands möjligheter till en aktiv insats i det nordiska arbetet, men ersätter ändå aldrig egna språkkunskaper.

Vi vill också understryka att danskans och norskans ställning i Finland borde stärkas. Som det nu är finns det ytterst få personer i Finland som kan undervisa i danska eller norska eller ens tolka till och från dessa språk. Undervisningen i danska och norska borde få bättre resurser framför allt inom universiteten och språkinstituten, i vuxenutbildningen och i de svenska skolorna i Finland.

Svenska språknämnden i Finland stöder medlemsförslaget om ett samlat handlingsprogram för ökad språkförståelse i Norden. Vi anser det naturligast att en samordnande instans skulle vara ett nordiskt språksekretariat med de uppgifter som Nordiska rådets kulturutskott föreslagit, samtidigt som även de nationella språknämnderna borde ges en möjlighet att medverka när programmet utformas. Vi understryker att Finlands problem i detta sammanhang särskilt bör beaktas, och framhåller att det behövs konkreta och snabba åtgärder för att svenskans och de övriga nordiska språkens ställning i Finland inte skall försvagas på ett sätt som skadar det nordiska samarbetet.

Helsingfors den 11 juni 1976

Svenska språknämnden i Finland

Mikael Reuter

Sekreterare

N o r g e

Kirke- og undervisningsdepartementet:

Medlemsforslaget har vært lagt fram for følgende institusjoner m. v. til uttalelse: Universitetet i Oslo, Universitetet i Bergen, Universitetet i Trondheim, Universitetet i Tromsø og Norsk rikskringkasting.

Til nå har vi fått svar fra universitetene i Oslo og Bergen og Norsk rikskringkasting. Kopi av de innkomne uttalelser følger vedlagt (se nedan). Eventuelle nye uttalelser i saken vil bli ettersendt.

Kirke- og undervisningsdepartementet vil med bakgrunn i de innkomne uttalelser og etter en samlet vurdering av saken for øvrig slutte opp om medlemsforslaget.

Ellers vises det til det vedtak som ble fattet på Ministerrådets 4. møte i juni 1976 om blant annet å nedsette en arbeidsgruppe til å utrede de forskjellige alternativ for den fremtidige organisering av nordisk samarbeid om språkrøkt og språkforskning. Vi mener at spørsmålet om et samlet handlingsprogram for bedre språkforståelse i Norden og i det nordiske samarbeidet bør koordineres med det utredningsarbeid som

allerede er planlagt på dette området med sikte på en best mulig utnyttelse av de ressurser man forventer vil bli stilt til disposisjon for språklig samarbeid i Norden.

Oslo, 5. juli 1976

Etter fullmakt

Olav Hove

Brit Alstad

Norsk språkråd:

Fagnemnda stødde fullt ut dei tankane Helén gjer seg til talsmann for. Dei nordiske språknemndene har også tidlegare fleire gonger teke til orde for tiltak for å betra språkforståinga i Norden. Men hittil har dei løyvingane språknemndene har fått til det nordiske samarbeidet, vore for små til at dei har kunna gjera så mykje som dei ynskte på dette området. Språknemndene har derfor gjort framlegg til Nordisk råd om at det skal skipast eit nordisk språksekretariat som meir effektivt kan ta seg av desse oppgåvene, og det er vår von at Nordisk råd vil godta dette framlegget.

Ein del av dei arbeidsoppgåvene Helén nemner, som elevutbyte, grannespråksundervisning, radio- og tv-samarbeid, ligg utanfor eller på sida av det som hittil har vore arbeidsområdet til dei nordiske språknemndene, og andre organ eller institusjonar må ha eit hovudansvar for å løysa desse oppgåvene. Men som det heiter i punkt 9 i framlegget vårt om nordisk språksekretariat, vil sekretariatet kunne medverka til å aktivisera og organisera det nordiske språksamarbeidet også på slike område.

Norsk språkråd vil også fullt ut stø det som Helén seier om å utarbeida eit samla handlingsprogram for betre språkforståing i Norden. Etter vår meining måtte det kunna bli ei viktig oppgåve for det nordiske språksekretariatet å utarbeida eit slikt program.

Oslo, 21. juni 1976

For Norsk språkråd

Leif Mæhle

Ståle Løland

Universitetet i Oslo, Universitetsdirektøren:

— — — har vært forelagt for *Det historisk-filosofiske fakultet* som har gitt sin tilslutning til følgende uttalelse fra *Institutt for nordisk språk og litteratur*:

Ved instituttet finner vi framlegget utmerket og vil gi det vår støtte rent generelt.

Universitetsdirektøren henholder seg til dette.

Oslo, 10. juni 1976

Olav M. Trovik

Jostein Løfsgaard

Universitetet i Bergen, Nordisk institutt:

Nordisk institutt ser det som svært verdfullt at spørsmålet om å betre språkforståinga innanfor Norden blir tatt opp. Vi meiner det er vesentleg — som medlemsframlegget peikar på — å nytte ut etermedia til dette, ved sida av dei andre måtane som er nemnde der.

I samband med framlegget om å samordne dei praktiske tiltaka for å betre språkforståinga vil vi sterkt streke under behovet for eit effektivt undervisningsmaterieil på dei ulike stega i utdanninga. Eit slikt materieil måtte byggje på ei vidare forskning i grannespråkforståing, der ulike faktorar som kan hemme forståinga blir isolerte og vegne mot kvarandre: fonetiske, morfologiske, syntaktiske, leksikalske, forutan ikkje-språklege (t. d. psykologiske, sosiale). Slik forskning måtte kome i stand som eit samarbeid mellom nordistar og samfunnsvitskapsmenn i dei nordiske landa. Ein kunne då på sikrare grunnlag utarbeide høvelege undervisningsopplegg, og gje rettleiing til dei som er språkleg hemma i kontakten med nordiske grannar.

Vi stør difor oppmodinga om at eit handlingsprogram for betre språkforståing blir lagt fram, og ber om at dette programmet og tar omsyn til behovet for utvida forskning på området.

Endeleg vil vi nemne at ei gruppe tilsette ved instituttet har gjort framlegg til Nordisk sommaruniversitet om å ta opp dette temaet som studieemne på nordisk basis for 1977.

Bergen, 4. juni 1976

For styret i Norskseksjonen

Bjarne Fidjestøl

Formann

Eivind Buanes
Sekretær

Universitetet i Tromsø, Universitetsdirektøren:

Som eneste instans ved Universitetet i Tromsø har Nordisk-seksjonen ved Institutt for språk og litteratur avgitt slik enstemmig uttalelse:

Seksjonen tilrår at det foreslåtte handlingsprogram blir utarbeidet.

Utover dette blir det ikke gitt uttalelse fra Universitetet i Tromsø.

Tromsø, 6. juli 1976

Etter fullmakt

Harald Overvaag

Norsk rikskringkasting:

De nordiske kringkastingsinstitusjoner har gjennom det Nordvisjons-samarbeid som ble innledet i 1958, gitt sine seere et rikt programtilbud på nabolandenes språk. Selv om programmene ofte blir teksten, tror vi likevel at de har bidratt til et utvidet kjennskap til de øvrige, nær beslektede språk. Det samme gjelder for den radiolytting som også finner sted.

Spørsmålet om et utvidet nordisk radio- og fjernsynssamarbeid har vært tatt opp i en rekke utredninger, senest i den utredning som nå pågår om nordisk kringkastingssatellitt. Etter hvert som nye samarbeidstiltak innen dette feltet blir til virkelighet, vil det også bidra til å utvide språkforståelsen i Norden.

Oslo, 31. mai 1976

Torolf Elster

Noregs mållag:

Styret i Noregs Mållag har gått gjennom framlegget frå Gunnar Helén om å setja i verk tiltak som kan auka språkforståinga i Norden og det nordiske samarbeidet. Helén oppmodar Nordisk Råd om å be Nordisk Ministerråd:

”snarast framlägga ett samlat handlingsprogram för förbättrad språkförståelse i Norden och i det nordiska samarbetet”.

Så langt vi kan sjå har Helén peika på tre konkrete område der tiltak bør setjast i verk for å betre språkforståinga. Vi skal nedanfor leggja fram vårt syn på dei sakene Helén nemner:

1. Nordisk Språknemnd

Noregs Mållag ser gjerne at samarbeidet mellom dei nasjonale språknemndene vert styrkt. Dette samarbeidet må ha til føremål å verna dei

nordiske språka mot påverknad frå ikkje-nordiske språk, i første rekkje engelsk. Vi reknar her med at rådleggingar mellom språknemndene i konkrete spørsmål kan hindra at kvart land for seg og i kvar si utforming låner inn ikkje-nordisk språkstoff. Ei slik ukontrollert og tilfeldig innlåning kan i seg sjølv gjera avstanden mellom dei nordiske måla større og dermed skada det kulturgrunnlaget vi har sams.

Noregs Mållag vil derimot åtvare mot ei innbyrdes nordisk språktilnærming *som ikkje har grunnlag i dei nasjonale folkemåla*. Vi ser det slik at det norske folkemålet — som Ivar Aasen bygde på då han skapte landsmålet (nynorsken) — har visse vestnordiske særmerke (diftonger i lydverk, tre kjønn i formverk m. m.) som bør vernast av di dei er ei kjelde til språkleg og kulturell frigjering for store delar av det norske folket. Vi trur heller ikkje at desse særmerka — som vi har teke vare på i det nynorske målet, — vil skapa særleg store vanskar når det gjeld nordisk språkforståing. Her vil vi visa til at det m. a. i formverk og ordval ofte er stor likskap mellom svensk og nynorsk. Om substantivbøyinga der vi skil oss ut frå austnordisk i det viktige trekjønnsystemet, seier såleis den svenske språkgranskaren Elias Wessén (Svensk grammatik för norrmän 1945, s. 69):

”Den svenska substantivböjningen kommer därför att mest likna förhållandena i nynorskan, i viss motsats till den starkt förenklade böjningen i danskan och norskt bokmål”.

Noregs Mållag vil gjerne verna om likskapen med svensk, og også med dansk — så langt han går og så langt det er grunnlag for det i norsk folkemål. Eit nært samarbeid mellom dei nasjonale språknemndene tener dette føremålet.

Noregs Mållag vil derimot rå frå at det blir skipa ei *nordisk* språknemnd. Ei slik nemnd måtte i så fall få eit nordisk, d. v. s. eit overnasjonalt mandat. Vi meiner at dette er uklok og urealistisk politikk. Overnasjonale og meir eller mindre kunstige tilnærmingssingrep i dei nordiske måla kan skapa misnøye og irritasjon på lengre sikt og dermed få motsett verknad enn det som var tiltenkt.

2. Undervisningstiltak

Undervisning i grannemåla kan gjevast av dei som underviser i nasjonalmåla eller av lærarar frå grannelanda (t. d. reisande grannemåls-lærarar). Desse undervisningstimane må likevel leggjast til den timekvoten som nasjonalmålet skal ha. Noregs Mållag meiner at denne timekvoten må aukast, og at også grannemåla må få ein rimeleg del av auken. Vi meiner også at dei pedagogiske høgskulane her i landet må styrkja norskundervisninga og gje studentane god innføring i grannemåla slik at dei kan gje ei forsvarleg grannemålsundervisning i ungdomsskular og vidaregåande skular. Vi meiner at utbyting av lærarar og elevar mellom dei nordiske landa vil vera eit nyttig tiltak med tanke på å auka nordisk språkforståing og samkjensle.

3. *Fleire grannemålssendingar i radio og fjernsyn*

Noregs Mållag ser gjerne at vi får kurs i grannemål i radio og fjernsyn. Vi trur at grannespråkssendingar i radio og fjernsyn vil auka språkforståinga. Vi viser til at norsk fjernsyn ofte har sendt svenske tv-program uteksta. På den andre sida ser vi gjerne at Sveriges Radio sender ein del norske tv-program uteksta. Vi kjenner her til at granskingar i Sverige har synt at nynorsken ikkje skapar større forståingsvanskar enn bokmålet og meiner at dei to måla på den måten må stå likt.

Det er vanleg å teksta danske fjernsynsprogram i Noreg. Vi trur at dette diverre må halda fram då dansk uttale skapar visse forståingsvanskar her i landet.

Noregs Mållag ser gjerne at vi får fleire islandske fjernsynsprogram i Noreg. Også desse programma må tekstast, men mange her i landet høyrer med særskilt glede på islandsk av di dei kjenner att some heime-norske ord.

Til slutt vil Noregs Mållag minna Nordisk råd og Nordisk Minister-råd om at vi har to nasjonalmål i Noreg. Vi meiner at desse viktige samnordiske institusjonane må ta omsyn til dette i publikasjonar, skriv og kunngjeringar med norsk tekst. Det ville her vara rimeleg at dei to institusjonane følger dei reglane for målfordeling som til kvar tid er kodifiserte i dei norske lovene og føresegnene for målbruk i offentleg teneste.

Oslo, 16. juni 1976

for Noregs Mållag
Oddrun Grønvik

S v e r i g e

Universitetskanslersämbetet:

Yttranden över förslaget har inkommit till UKÄ från rektorsämbe-tena vid universiteten i Uppsala, Lund, Göteborg, Stockholm och Umeå (*se nedan*). I samtliga yttranden tillstyrks förslagets hemställan att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att snarast fram-lägga ett samlat handlingsprogram för förbättrad språkförståelse i Nor-den och i det nordiska samarbetet.

UKÄ ansluter sig till universitetens bedömning och tillstyrker bifall till det ifrågavarande medlemsförslaget.

Stockholm den 26 juli 1976

Owe Skoglund

Kerstin Wedelin

Skolöverstyrelsen:

Inledning och bakgrund

SÖ tillstyrker förslaget att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att framlägga ett samlat handlingsprogram för förbättrad språkförståelse i Norden.

Det är beklagligt att aktuella undersökningar visar att språkproblem lägger hinder i vägen för ett reellt kulturutbyte och samhällsengagemang över gränserna i Norden.

Grannspråksundervisning förekommer för närvarande inom ramen för svenskundervisningen på samtliga stadier inom både grundskola och gymnasieskola.

Mer betydelsefullt är dock säkerligen det språkutbyte som TV förmedlar.

Inom en tämligen kort tidrymd har SÖ i nedan nämnda remissyttranden tagit ställning till olika förslag som alla strävar efter att förbättra språkförståelsen inom Norden:

1975-02-25 dnr L 74: 3889 Yttrande över Nordiska rådets "Medlemsförslag om förbättrad distribution av AV-material över riksgrensarna i Norden" (A 442/k).

1976-01-13 dnr S 75: 3092 Yttrande till utbildningsdepartementet över "Den europeiska säkerhets- och samarbetskonferensens slutdokument" (1975: 3988).

1976-01-19 dnr S 75: 3253 Yttrande till utbildningsdepartementet över betänkandet "Språkresor" avgivet av studieregutredningen (SOU 1975: 64).

1976-01-28 dnr S 75: 3343 Yttrande till utbildningsdepartementet över "Utredning vedrørende lærer- og elevudveksling", avgiven av Nordiska ministerrådet efter rekommendation vid Nordiska rådets session i Helsingfors 1972.

Aktiviteten inom utredningssektorn avspeglar det stora intresse som finns för att påskynda utvecklingen mot en större språkförståelse.

Samtidigt understryker denna intensiva aktivitet det behov av samordning av de planerade insatserna som det nu aktuella medlemsförslaget rekommenderar.

Vid en samordning av insatserna för en ökad språkförståelse inom Norden bör följande områden som berör SÖ:s ansvarsområde särskilt beaktas.

Utbyte av lärare

År 1973 utnyttjade endast 28 svenska lärare möjligheten att tjänstgöra i ett annat nordiskt land i samband med s. k. vänortsutbyte. Denna ringa frekvens medför att statsbidraget för resekostnader och traktamen-

ten på 125 000 kr. per år inte utnyttjas helt. Den främsta orsaken till detta är nog att vänortsutbytet förutsätter att två lärare samtidigt byter tjänst eftersom statsbidrag inte utgår till vikariekostnader. Man bör snarast försöka finna ett smidigare system. Dessutom finns det orter i Sverige som inte deltar i vänortsutbytet.

Man kan tänka sig lärarresor utan direkt utbyte, en slags studieresor, samt utbyggda möjligheter att anställa nordiska språkassistenter.

Lärarytelse

En studieresa till ett nordiskt grannland under utbildningstiden ger ett värdefullt stöd till undervisningen i landets språk och om landets kultur. Sådan verksamhet har redan spontant vuxit fram på många håll. Lärarhögskolan i Malmö har deltagit i lägerskolveckor i den Nordiske Lejrskole i Hillerød i Danmark tillsammans med Ekenäs seminarium i Finland, lärarytelseanstalten i Bergen samt Skårup seminarium i värdlandet. Inom nordkalottområdet har liknande initiativ tagits.

SÖ har i ovannämnda yttrande med dnr S 75: 3343 tillstyrkt att lärarkandidater i fortsättningen bör få stöd till internordiska kontakter. Dessa bör helst ha praktikinriktning. Lärarstudier från flera nordiska länder kan t. ex. tillsammans med grundskolklasser från respektive länder under pedagogisk ledning praktiskt genomföra en samnordisk lägerskola.

Utbyte av elever

Den bästa stimulansen inför studiet av ett grannspråk är naturligtvis att få fara till det land där språket talas. Elevutbyten mellan vänorter har förekommit under många år.

Statsbidraget till vänortbyten, 75 000 kr. är dock helt otillräckligt. Bidraget fördelas av föreningen Norden. För närvarande är det knappt två procent av de svenska eleverna som någon gång får göra en studieresa till ett nordiskt grannland. Av dessa får endast en mindre del statligt stöd, eftersom detta förutsätter en utbytesresa mellan vänorter.

SÖ har i ovannämnda yttrande med dnr S 75: 3253 stött tanken att i större utsträckning möjliggöra studieresor inom Norden. Allt större del av studieresorna sker numera i form av lägerskolor, då inte enbart språket utan hela miljön, natur, historia, samhällsliv och geografi, studeras. På sina håll finns berättigad oro för att kommunernas kärva ekonomiska läge skall komma att gå ut över anslagen till lägerskolor.

I sitt ovannämnda yttrande med dnr S 75: 3343 anförde SÖ, att SÖ i dåvarande läge inte hade möjlighet att ta ställning till frågan om finansiering av lägerskolor. Föreningen Norden skulle nämligen enligt utredningsförslaget senare ta kontakt med SÖ för att finna former för att organisera och finansiera lägerskolverksamhet.

Vuxenutbildningen

Även inom vuxenutbildningen bör grannspråksundervisningen stärkas. Studieförbunden och folkhögskolorna kan i högre grad än hittills stimuleras att anordna kurser och studiecirklar i danska och norska språken och i danska och norska samhälls- och kulturfrågor. Man bör överväga om inte studiecirklar i danska och norska skulle kunna jämföras med studiecirklar i svenska, matematik, engelska och invandrar-språk och därmed erhålla tilläggsbidrag. Fördelen med ett sådant arrangemang skulle vara att cirkarna kunde erbjudas till en lägre kostnad än vanliga studiecirklar.

Följder av den fria nordiska arbetsmarknaden

I ovannämnda yttrande med dnr S 75: 3092 konstateras att Sverige, genom att underteckna Den europeiska säkerhets- och samarbetskonferensens slutdokument i Helsingfors, förbundit sig

att invandrad arbetskraft, så långt möjligt, skall få fri undervisning i värdlandets språk inom ramen för sin anställning,

att de migrerande arbetarna, så långt möjligt, regelbundet skall få information på sitt eget språk både om sitt ursprungsland och om värdlandet,

att i värdlandet bosatta migrerande arbetares barn skall få tillgång till den undervisning som vanligen ges där, på samma villkor som värdlandets barn samt dessutom kompletterande undervisning i sitt eget språk, sin nationella kultur, historia och geografi.

På senare tid har invandringen från Danmark ökat. Danska arbetare är dock undantagna från den lag som ger utländska arbetstagare rätt till ledighet och lön under 240 timmar för att delta i svenskundervisning. De språkliga problem och behov av samhällsorientering som redovisats för de danska invandrarna i Sverige pekar på att man borde överväga att låta lagstiftningen gälla även dem. Röstretsreformen innebär också ökade krav på språkförståelse och samhällsinformation.

Danska elever i svensk grundskola har dock rätt till samma stöd som andra invandrarelever, d. v. s. två veckotimmar hemspråksundervisning och sex veckotimmar stödundervisning i svenska som främmande språk och studiehandledning i hemspråket per grupp i storleken tre elever och uppåt. Uppgifter från vecka 5 år 1976 visar att dessa möjligheter till stödundervisning och hemspråksundervisning är utnyttjade i mindre grad av danska elever än av andra invandrare med undantag för invandrare från Norge.

Att människor flyttar inom Norden hänger intimt samman med arbetsmarknadens struktur inom Norden. En sådan flyttning kan dock få mindre besvärliga konsekvenser för barnen, om dessa har goda kunskaper om det nya landets språk och miljö. Den fria nordiska arbets-

marknaden har alltså givit ytterligare argument för en intensifierad undervisning i språk och om kulturer inom Norden. Även de länder som tar emot invandrare behöver ju ökad kunskap om de inflyttade elevernas språk och miljö.

Utbyte av undervisningsmaterial

I ovannämnda yttranden med dnr L 74: 3889 och S 75: 3092 tillstyrks tullfrihet inom Norden för AV-material av undervisningskaraktär och läromedel. En modern språkundervisning bygger på att eleverna får höra det språk de studerar. Ljudband och videoband med varierande innehåll, både av faktakaraktär och med skönlitterärt-konstnärligt innehåll, kan med fördel användas. Studier av grannfolkens kultur och samhällsliv skulle till stora delar kunna ske på grannspråken. Undantag är naturligtvis Finland och Island. Ett samarbete över AV-centralerna (motsvarande organ) inom Norden skulle kunna lägga grunden för en smidig distribution. Copyrightfrågor och andra juridiska spörsmål måste naturligtvis ses över i detta sammanhang. Sveriges radio har under lång tid gjort inspelningar för skolbruk i de nordiska länderna. I sitt yttrande 1976-03-29 över planering av SR/UTB-verksamheten 1976/77 föreslår SÖ ökade insatser i norska/danska för alla skolstadier.

Nordisk samproduktion inom radio och TV borde rimligen underlätta inspelningarna och öka utbudet.

En nordisk språknämnd

Språknämnderna i de olika nordiska länderna behöver sådana resurser att de i samarbete kan främja utvecklingen av språkförståelsen i Norden. En gemensam nordisk språknämnd skulle öka förutsättningarna för ett effektivt samarbete mellan de nationella språknämnderna.

Avslutning

Genom sekretariatet för nordiskt kulturellt samarbete har en arbetsgrupp tillsatts för att utreda möjligheterna att stärka undervisningen i grannspråken. Gruppen inledde sitt arbete 1975. Det bör prövas i vad mån detta redan påbörjade arbete kan samordnas med medlemsförslagets krav på ett samlat handlingsprogram för förbättrad språkförståelse.

Föreningarna Nordens Förbund anordnade i augusti 1975 ett symposium som mynnade ut i förslag på ett vidgat språkprogram. Dessa förslag har säkert sitt intresse i detta sammanhang.

Stockholm den 25 maj 1976

Jonas Orring

Rolf Malmberg

Uppsala universitet, rektorsämbetet, hänvisar i skrivelse den 16 juli 1976 till språkvetenskapliga sektionens yttrande av den 1 juni 1976 (se nedan).

Uppsala universitet, språkvetenskapliga sektionen:

Sektionen ansluter sig helt till Heléns förslag och till den fylliga argumentation som förslaget bygger på. Frågan hur man skall förbättra språkförståelsen i Norden är inte ny men som en naturlig följd av det ökade nordiska samarbetet har den på senare tid blivit allt viktigare. Tiden bör nu vara mogen för just ett sådant handlingsprogram som Helén efterlyser.

För en samlad behandling av de nordiska språkförståelseproblemen krävs kontinuerligt arbete av ett samnordiskt organ med kompetens att göra insatser på detta område. Sektionen finner uppgiften väl lämpad för det nordiska språksekretariat som under senare år diskuterats inom Nordiska rådets kulturutskott.

Sektionen vill också framhålla vikten av att det vid universiteten ges mer än en elementär undervisning i de nordiska språken. Universitetslektorerna i Uppsala ombesörjer för närvarande all undervisning i danska och norska inte bara i Uppsala utan även i Örebro och Umeå, vilket åtminstone vad de sistnämnda orterna beträffar leder till en så stark koncentration av undervisningstillfällena att något intresse för de båda språken knappast hinner vakna hos de studerande, än mindre befastas. Sektionen finner det önskvärt att det vid varje universitetsort inrättas lektorat åtminstone i de större nordiska språken och att lektorernas kapacitet tillvaratas genom ett utbud av mer kvalificerade kurser än de som nu existerar.

Uppsala den 1 juni 1976

Uppsala universitet
Språkvetenskapliga sektionen

Lunds universitet, språkvetenskapliga sektionens utbildningsnämnd har enligt protokollsutdrag den 17 maj 1976 förklarat sig tillstyrka medlemsförslaget.

Lunds universitet, humanistiska fakultetens språkvetenskapliga sektion har enligt protokollsutdrag den 4 juni 1976 förklarat sig ansluta sig till medlemsförslaget.

Göteborgs universitet, rektorsämbetet:

— — — överlämna och hänvisa till bifogat yttrande av humanistiska fakulteten (*se nedan*). Historisk-filosofisk och språkvetenskapliga sektionernas utbildningsnämnder har beslutat avstå från att avge yttrande.

Göteborg den 14 juni 1976

Enligt uppdrag

Carin Thelning Broberg

Göteborgs universitet, humanistiska fakulteten:

Fakulteten anser att en ökad språkförståelse de nordiska länderna emellan är en väsentlig förutsättning för en fördjupad utveckling av det nordiska samarbetet. Med anledning härav föreslår fakulteten rektorsämbetet att tillstyrka Gunnar Heléns hemställan att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att snarast framlägga ett samlat handlingsprogram för förbättrad språkförståelse i Norden och i det nordiska samarbetet.

Göteborg den 11 juni 1976

Paul Åström

Dekanus

Claes Hjertman

Stockholms universitet, rektorsämbetet:

Rektorsämbetet har berett finska institutionen och institutionen för nordiska språk tillfälle att yttra sig över ovan nämnda remiss. Bifogat yttrande har inkommit från institutionen för nordiska språk (*se nedan*).

I likhet med institutionen anser rektorsämbetet behovet vara stort av ett samlat handlingsprogram i syfte att förbättra språkförståelsen i Norden, och finner de i remissen föreslagna åtgärderna angelägna. Universiteten kan här göra väsentliga insatser inom fortbildningen av såväl ämneslärare i svenska som klasslärare på grundskolans låg- och mellanstadium. Institutionen för nordiska språk arbetar för närvarande med att revidera studieplanerna i nordiska språk bl. a. för att möjliggöra en samlad ”nunordisk studiegång” upp till 60 poäng. Delmoment i denna studiegång, framför allt i danska och norska, bör framdeles kunna erbjudas som lämpliga lärarfortbildningskurser. Även inom grundutbildningen inte bara av ämneslärare i svenska utan även av låg- och mellanstadie lärare bör universitetens resurser inom institutionerna för nordiska språk kunna utnyttjas.

Väsentligt är att studerande som utbildar sig till svensklärare ges möjlighet att förlägga sina studier i danska och norska till respektive land. För detta krävs dock ytterligare resurser för att bygga ut det nu existerande internordiska studerandeutbytet av blivande modersmåls-lärare.

Det föreslagna handlingsprogrammet bör, enligt rektorsämbetets mening, inte bara innefatta åtgärder som ökar den rena språkförståelsen utan även sådana utbildningsinsatser som ökar kunskaperna om länderna i Norden, däribland även Island och Finland. Rektorsämbetet vill i detta sammanhang peka på den lärarfortbildningskurs om Finland (grundkurs A 21 i finska, 5 poäng) som för närvarande ges vid universitetet och som ger orientering om finsk kultur och finskt samhällsliv.

Stockholm den 10 juni 1976

Gunnar Hoppe

Lars Cleve

Stockholms universitet, institutionen för nordiska språk:

Ett samlat handlingsprogram med syftet att förbättra språkförståelsen i Norden och i det nordiska samarbetet framstår förvisso som högst angeläget. I en tid då man glädjande nog kan konstatera en fördjupning av samarbetet mellan de nordiska länderna på ett flertal områden är det av största vikt att också strävandena att öka kunskapen om och i grannspråken intensifieras.

De olika tänkbara åtgärder för att främja språkförståelsen i Norden som nämns i medlemsförslaget ter sig alla väsentliga. För egen del vill jag särskilt betona vikten av att grannspråksundervisningen får sin ställning stärkt i såväl grundskolan som i gymnasiala skolor. Härvid är det, som ju också framhålls i förslaget, viktigt att relevanta läromedel ställs till elevernas och lärarnas förfogande. Minst lika viktigt är det dock att modersmålslärarna själva har en så gedigen utbildning i grannspråken att de inte — som tyvärr inte sällan är fallet i dag, åtminstone i svenska skolor — på grund av bristande kunskaper behöver känna obehag eller rentav rädsla inför uppgiften att meddela undervisning i grannspråken. Vidareutbildning i grannspråken för modersmålslärare är därför en fråga som — i varje fall för Sveriges vidkommande — måste ägnas stor uppmärksamhet.

Jag har på senare tid haft anledning att i olika sammanhang framhäva behovet av en utökad forskning rörande språk och språkproblem i det

nutida Norden. Även det här aktuella medlemsförslaget inom Nordiska rådet aktualiserar enligt min mening detta behov.

Stockholm den 26 maj 1976

Lennart Elmevik

Tf prefekt

Umeå universitet, institutionen för svenska:

Bakgrunden till det framlagda förslaget tecknas riktigt och realistiskt: det råder ofta besvärande svårigheter för danskar, norrmän och svenskar att förstå varandras språk, men svårigheterna är olika stora för de olika folken i förhållande till de övriga, beroende dels på att skillnaderna mellan språken är olika stora, dels på att kontakterna språken emellan inte är lika intima. Påpekandet, att "de svenska kontakterna med grannspråken är mer sporadiska", är säkerligen riktigt och väl värt att observera.

Av de områden som nämns i förslaget, inom vilka insatser kan göras för en förbättrad språkförståelse, skall här endast två nämnas: undervisningen och massmedierna.

Att man måste förstärka skolundervisningen i grannspråken, om man vill uppnå bättre språkförståelse är givet. Det fordras mycket mera tid till övningar både i att höra och läsa grannspråken. Att i Sverige öva upp hörförståelsen i danska är utomordentligt viktigt. Men för att skolundervisningen skall ge resultat, måste universitetsutbildningen i danska och norska av blivande lärare förstärkas. Det finns ännu universitet i Norden som saknar lektorstjänster i ett av grannspråken eller i båda. I Sverige saknar Umeå universitet sådana tjänster både i danska och norska. Detta förhållande måste till att börja med rättas till, om en förbättring i medlemsförslagets riktning skall komma till stånd. Ett samarbete i Sverige mellan UKÄ/UHÄ och skolöverstyrelsen i denna fråga rekommenderas. En lektor i ett av grannspråken vid ett svenskt universitet skulle nämligen också kunna biträda lärarna vid skolorna i grannspråksundervisningen.

Att, som framhålls i medlemsförslaget, TV och radio skulle kunna åstadkomma förbättrad hörförståelse är givet. Detta kan ske dels direkt genom undervisningsprogram, dels genom att program på grannspråken får större utrymme. I detta sammanhang vill institutionsstyrelsen föra fram professor Bertil Moldes förslag, att ett grannspråksprogram genomgående textas på grannspråket i fråga. Därmed förknippas det hörda med skriftbilden på ett utmärkt sätt. Hörförståelsen förbättras, och det motstånd, som ovedersägligen finns att läsa böcker på grannspråken, bryts ned.

I medlemsförslaget påpekas, att de ”finska, färöiska och isländska språken intar — — — i detta sammanhang en speciell ställning”. Var-ken hör- eller läsförståelse kan uppnås utan ett ansevärt arbete. Institu-tionsstyrelsen vill i detta sammanhang bara framhålla betydelsen av att man i Danmark, Norge och Sverige både i undervisning och i andra sammanhang ger en så allsidig information som möjligt om dessa språks ställning och kännetecknande drag.

Umeå i maj 1976

(Ej Sign.)

Svenska språknämnden:

Svenska språknämnden ansluter sig helt till Gunnar Heléns förslag och till den argumentation som förslaget bygger på. Frågan om språk-förståelsen i Norden har diskuterats mycket länge inom skilda nordiska organ, ibland mera förstrött, ibland mera intensivt. Under de senaste åren har dessa diskussioner förts med förnyad styrka. Svenska språk-nämnden och dess systerorganisationer i de andra nordiska länderna har vid skilda tillfällen dryftat dessa problem. Några exempel kan nämnas.

Från de nordiska språknämndernas årliga möte 1970 sändes en resolu-tion till Nordiska rådet (*Bihang 1*), vari särskilt påpekas betydelsen av en förstärkning av undervisning i grannlandsspråk på universitets- och skolnivå i Norden. I juni 1971 anordnade föreningarna Norden och de nordiska språknämnderna en konferens om nordisk språkgemenskap. Vid denna konferens antogs en resolution (*Bihang 2*), vari bland annat på-pekades vikten av ökade resurser för de nordiska språknämnderna, nöd-vändigheten av förbättrad grannspråksundervisning inom det nordiska skolväsendet och betydelsen av ett mera målmedvetet och aktivt utnytt-jande av radio och TV för att främja språkgemenskapen i Norden.

Under de senaste åren har av Nordiska rådets kulturutskott och de nordiska språknämnderna behandlats ett förslag (*A 415/k*), väckt av Tönnes Madsson Andenæs och Ingemar Mundebo, om inrättandet av en nordisk språknämnd. Nordiska rådets kulturutskott föreslog i ett ytt-rande den 16 september 1975 att Nordiska rådet skulle rekommendera ”Nordiska ministerrådet att med hänsyn till det stora behovet av åtgär-der inom det nordiska språkvårdssamarbetet skyndsamt låta utreda för-slagen om en nordisk språknämnd samt gemensamt alfabet och lika bok-stavsföljd”. Nordiska rådet beslöt vid sin 24:e session i enlighet med detta förslag. Kulturutskottet diskuterade i sitt yttrande av den 16 sep-tember 1975 ingående behovet av en nordisk språknämnd eller ett nor-diskt språksekretariat och yttrade bl. a.:

Kulturutskottet anser dock, att ett nordiskt språksamarbetsorgan borde få uppgifter av mera allmänt språkpolitiskt slag. Det nya organet borde åläggas att aktivt verka för förbättrad språkförståelse inom Norden. Härvid är grannspråksundervisningen en central punkt, liksom åtgärder för att genom massmedia (främst TV och radio) verka för breddning och fördjupning av kunskaperna i de nordiska grannspråken. Samarbetsorganet borde även ta initiativ till undersökningar och forskning rörande nordiska språkproblem samt verka för ökad undervisning i detta avseende på universitetsplanet. Ett nytt organ borde över huvud taget verka som ett aktivt påtryckningsorgan för att driva den nordiska aspekten på det språkliga området.

Kulturutskottet nämner också vilka arbetsuppgifter som ett eventuellt nordiskt språksekretariat skulle kunna ha; denna redogörelse för arbetsuppgifterna bygger på en promemoria från oktober 1974 av Svenska språknämndens sekreterare. Kulturutskottet tar upp bl. a. följande arbetsuppgifter, som alla berör sådana områden som diskuteras också i Gunnar Heléns förslag:

- att vara remissinstans i alla frågor som kan få betydelse för den allmänna språkutvecklingen i något av de nordiska länderna (t. ex. eventuella förslag om stavningsreformer), att vid behov ta initiativ till bilateralt språksamarbete, t. ex. för speciella finska och svenska problem,
- att verka för tillskapandet av universitetsundervisning i (nordisk och allmän) språkplanering, terminologiverksamhet, språkvård o. d. samt att ta initiativ till forskning på dessa områden, att noga följa utvecklingen av grannspråksundervisningen på alla undervisningsnivåer i de nordiska länderna och att ta initiativ till förbättringar på detta område, att ta initiativ till olika undersökningar rörande språkförståelsen i Norden och att verka för att resultaten av sådana undersökningar påverkar t. ex. utformningen av skolundervisningen i grannspråken och programpolitiken i radio och TV,
- att i samarbete med radio- och TV-företagen i Norden öka möjligheterna till breddning och fördjupning av kunskaperna i de nordiska grannspråken, att intressera pressen i de nordiska länderna för den nordiska språkgemenskapen, t. ex. genom distribution till tidningarna av populärt hållna artiklar och notiser om nordiska språkfrågor,
- att intressera bokförlag i Norden för en sådan språklig utformning av olika danska, norska och svenska fackböcker att de kan läsas över hela Norden (i en och samma utgåva), ev. efter komplettering med särskilda korta ordlistor, som sekretariatet kan hjälpa till att utforma, att ta initiativ till utarbetandet av olika typer av två- och flerspråkiga ordlistor och ordböcker mellan olika nordiska språk.

Svenska språknämnden delar Nordiska rådets kulturutskotts uppfattning om värdet av ett nordiskt språksamarbetsorgan och anser också att ett sådant organ bör få de uppgifter som kulturutskottet har angett. Nämnden anser att detta organ snarast bör upprättas och att det som en av sina första arbetsuppgifter bör åtaga sig eller åläggas att utarbeta ett konkret förslag till samlat handlingsprogram av den typ som Gunnar Helén hemställer om. Det är nödvändigt att hela frågan om förbättrad

språkförståelse i Norden och i det nordiska samarbetet behandlas samlad, som Gunnar Helén föreslår, inte punktvis. För en sådan samlad behandling krävs medverkan och fortsatt kontinuerligt arbete av ett samnordiskt organ med kompetens och befogenheter att göra insatser på detta område. Något sådant samnordiskt organ existerar ännu inte, men vi anser att det nordiska språksekretariatet som har diskuterats under senare år borde kunna bli detta organ.

Förslag

Svenska språknämnden vill alltså tillstyrka Gunnar Heléns förslag A 481/k och föreslår att det nordiska språksekretariatet som eventuellt kommer att inrättas får till uppgift att snarast möjligt utarbeta det handlingsprogram som Gunnar Helén begär. Om det nordiska språksekretariatet icke kommer till stånd, får frågan lösas på annat sätt. Vi vill därför som ett andra men sämre alternativ föreslå att det genom Nordiska rådets försorg tillsätts en snabbt arbetande nordisk utredning med uppgift att lägga fram ett konkret och genomarbetat förslag till handlingsprogram. Svenska språknämnden är beredd att medverka i en sådan utredning. Vi vill kraftigt understryka att frågan om den nordiska språkförståelsen visserligen enligt vår mening naturligt hör ihop med det eventuella nordiska språksekretariatet, men ett avvisande av förslaget om ett nordiskt språksekretariat får inte betyda att den mycket viktiga frågan om språkförståelsen nordbor emellan skjuts på en obestämd framtid.

Stockholm den 25 maj 1976

Svenska språknämnden

Carl Ivar Ståhle

Bertil Molde

BIHANG 1

Resolution till Nordiska rådet, antagen av det sjuttonde nordiska språkmötet i oktober 1970

Den gemensamma nordiska arbetsmarknaden och den ökade nordiska kulturgemenskapen kräver allt större uppmärksamhet, särskilt med hänsyn till kunskaperna i grannländernas språk. Undervisningen i grannlandsspråk på universitetsnivå och skolnivå bör förstärkas i Norden. Alla tendenser att skära ner denna undervisning är mycket beklagliga. Massmedierna och det fria bildningsarbetet bör utnyttjas för att vidga kunskaperna i grannlandsspråken. Särskilt bör problemen i samband med de finska invandrarbarnens skolgång och dubbla språktillhörighet i Sverige uppmärksammas.

Samernas strävan att utveckla ett som kulturspråk användbart skriftspråk bör understödjas, likaså strävandena att för dem ordna tillräcklig undervisning på alla skolstadier på och i deras modersmål.

Behovet av gemensamma terminologier och nordiska specialordböcker på olika områden är stort. Nordiska kulturkommissionen bör medverka till att understöd ges för sådana projekt. De nordiska språknämnderna står i dessa fall gärna till tjänst med de råd och den specialkunskap som kan behövas.

BIHANG 2

Resolution antagen vid en konferens om nordisk språkgemenskap i juni 1971, anordnad av föreningarna Norden och de nordiska språknämnderna

Konferensen konstaterar med tillfredsställelse att det nordiska språkvårdsarbetet i stigande grad blivit föremål för uppmärksamhet och intresse inom Nordiska rådet och Nordiska kulturkommissionen. Att de nordiska länderna nu ratificerat en traktat om nordiskt kultursamarbete betraktar konferensen som löftesrikt och utgår från att härigenom nya förutsättningar skapats för att det nordiska språkvårdsarbetet skall tillföras ökad stadga och större ekonomiska och personella resurser.

Enligt konferensens mening har det på alla områden tilltagande nordiska samarbetet på ett särskilt sätt gjort omvårdnaden av den nordiska språkgemenskapen angelägen. Utan tvivel måste här erbjuda sig en viktig arbetsuppgift för det nya nordiska kultursekretariatet, som rimligen bör följa arbetet och söka främja resursutvecklingen på detta område.

En central ställning när det gäller den nordiska språkvården intar språknämnderna i Danmark, Finland, Norge och Sverige. Dessa har visserligen som huvudändamål att bevaka den nationella språkutvecklingen, men de har också i hög grad till uppgift att se till att denna utveckling främjar den nordiska språkgemenskapen. Nämndernas möjligheter att ägna den nordiska uppgiften tillräcklig arbetsinsats har emellertid hittills varit alltför ringa. En förstärkning härvidlag av både personell och ekonomisk art, möjliggörande bl. a. ett mera omfattande samarbete mellan dem, ter sig ofrånkomlig. Frågan har tagits upp i Nordiska rådet, som visserligen icke avgivit någon formell rekommendation men uttalat att saken för varje land är av sådan vikt att den bör kunna lösas genom nationell finansiering. Att trygga en nödvändig utveckling av språknämndernas nordiska arbetsmöjligheter är enligt konferensens uppfattning mot bakgrund av det ingångna kulturavtalet en självklar uppgift för de nya gemensamma organen för det nordiska kultursamarbetet.

Det samarbete om fackterminologi, som språknämnderna har bedrivit under de sista femton åren, är värdefullt. Arbetet måste utvidgas till ständigt nya fält och samtidigt bör nämnderna sättas i stånd att ta sig an de mera centrala delarna av språket, först och främst de nya ord, som ständigt kommer till. För närvarande har nämnderna icke kapacitet att lösa dessa uppgifter.

En grundförutsättning för den ömsesidiga språkförståelsen är skolans verksamhet. Konferensen finner det därför glädjande att Nordiska kul-

turkommissionen i en resolution till regeringarna så klart och eftertryckligt understrukit grannspråksundervisningens betydelse. Konferensen finner det angeläget att man i de berörda länderna formulerar läroplaner och målsättning efter gemensamma principer och i mer eller mindre officiella tolkningar av dessa, t. ex. i form av konkreta studieplaner, ger grannspråken tillräckligt utrymme för att uppställda mål skall nås. Givetvis bör även i grundutbildning och fortbildning av lärare det nordiska inslaget säkras. Konferensen hoppas att det inledda arbetet på en harmonisering av skolsystemen skall skapa garantier för en kontinuerlig, effektiv insats i detta avseende. I detta sammanhang har ett fortlöpande utbyte av informationer mellan de centrala skolmyndigheterna om läroplansarbetet på grannspråksundervisningens område en viktig plats.

Konferensen vill rikta uppmärksamheten på det önskvärda i att åtgärder vidtas så att man i de övriga ländernas skolor bibringar eleverna elementär kunskap om finska språkets uttalsregler.

Konferensen konstaterar att massmedierna, särskilt radio och TV, ger nya, utomordentliga möjligheter att främja språkgemenskapen i Norden. Konferensen vill emellertid efterlysa ett mera målmedvetet och aktivt utnyttjande av dessa möjligheter. Konferensen finner det sålunda angeläget att radio-TV i de nordiska länderna intensifierar programsamarbetet i enlighet med det kulturpolitiska principuttalande, som har gjorts av de nordiska radiocheferna i november 1969. Särskilt vill konferensen framhålla önskvärdheten av sådana utbytesprogram, som ökar våra insikter om och vår förståelse för våra nordiska grannländer och vårt samarbete med dem. De upphovsrättsliga hindren för ett vidgat utbyte bör såvitt möjligt undanröjas. Ett systematiskt och kontinuerligt samarbete om uttalet av ord, särskilt namn, från alla språk i Norden bör äga rum.

Sveriges radio AB:

I den översikt som återfinns i förslaget berörs Sveriges radio närmast av tre frågor:

- Skolradions, skol-TV:s och vuxenundervisningens eventuellt ökade insatser för nordisk språkundervisning och grannlandsorientering
- Det språkhandikapp som kan iakttas inom de nordiska samarbetsorganen
- Ett eventuellt ökat utbud av nordiska TV-program utan översättning i avsikt att vänja allmänheten vid grannspråken, i varje fall vad gäller danska och norska program.

Medlemsförslaget anger som målsättning att ”i högre grad engagera medborgarna i våra länder i den nordiska tanken”. Det är en uppfordrande appell, men samtidigt något oklar. De nordiska radiocheferna enades vid ett tillfälle (november 1969 — strax före den svenska starten med två-kanalkonkurrens) om denna distinktion: ”Programsamarbetet de nordiska radioorganisationerna emellan utgör en viktig del av det kulturella samarbetet i Norden och måste utöver samarbetets ekonomisk-praktiska sidor anses ha ett självständigt kulturpolitiskt värde.”

Uttalandet kan sägas ha fungerat väl som rättesnöre i varje nordiskt lands programpolitik, som eljest har många komponenter och där den nordiska tanken — härvidlag definierad som ovan — naturligtvis inte kan vara allenarådande.

Undervisning och grannlandsorientering

Inom Sveriges radios utbildningsprogrammen har grannspråksundervisningen varit ett prioriterat område för skolradio och skol-TV. Program med tillhörande tryckt material, diabilder o. d. för grannspråksundervisning ingår som naturliga inslag i grundutbudet för skolorna. Genom åren har många serier producerats för grannspråksundervisningen och medarbetare från programmenheten deltar även i fortbildningsarbetet kring denna undervisning.

För undervisningen i danska och norska erbjuds samtliga stadier i grundskolan ett material under samlingsrubriken "Over grensene". Detta projekt som planerats och producerats efter en i samarbete med skolöverstyrelsen preciserad målbeskrivning, omfattar TV- och radioprogram samt elevhäften och lärarhandlingar m. m.

Vissa planerade projekt inom grannspråksundervisningens område såsom utbyte och samproduktion av novellfilmer på grannlandsspråken står i tur så snart de ekonomiska förutsättningarna ges.

Eftersom medlemsförslaget i likhet med tidigare uttalanden från Nordiska rådet betonar önskvärdheten av samarbete mellan undervisningsavdelningarna vid de nordiska radioföretagen, vill vi understryka att ett nära och väl fungerande samarbete sedan länge existerar mellan dessa. Representanter för undervisningsavdelningarna möts regelbundet för utbyte av erfarenheter och programplaner samt diskussion av samarbetsmöjligheter. Samproduktioner och programutbyte är de påtagliga resultaten av dessa överläggningar.

Det kan i sammanhanget nämnas, att Nordiska ministerrådet år 1975 tog initiativ till ett projekt med syfte att utröna möjligheterna att förstärka grannspråksundervisningen. Sekretariatet för nordisk kulturellt samarbete har med anledning därav tillsatt en ledningsgrupp bestående av representanter för de nordiska ländernas utbildningsmyndigheter; denna grupp skall koordinera arbetet inom tre arbetsgrupper: en för vardera grundskolan, gymnasieskolan och grannspråksundervisningen i Finland. Arbetsgrupperna där de nordiska ländernas radiobolag är representerade skall under 1976 framlägga förslag till bl. a. produktion av läromedel i grannspråksundervisningen.

Språkligt handikapp inom det nordiska samarbetet

Inom det nordiska rundradiosamarbetet är man väl medveten om det otillfredsställande faktum att vissa deltagare, i första hand finskspråkiga, har svårigheter att tillgodogöra sig meningsutbyten och hämmas av att

inte kunna göra sina egna inlägg på sitt eget språk. Det gäller i synnerhet gruppmöten, där det är av vikt att de rätta experterna oavsett hur pass hemmastadda de är i grannspråken måste möta upp. Inom nordvisionsarbetet har därför på senare år s. k. sidotolkning anlåtats ifråga om svenska-finska, något som märkbart påverkat möjligheterna för alla närvarande att på lika villkor engagera sig i debatterna.

TV-program från grannländerna utan översättning

Frågan om ett nordiskt TV-program — t. ex. ett norskt eller danskt som visas i Sverige — skall översättas eller ej kan inte bedömas utslutande eller ens i huvudsak utifrån en nordisk-ideologisk eller språkpedagogisk synpunkt. TV-publiken måste tillerkännas rimliga krav på att tillgodogöra sig vad den ser och inte bli lämnad i sticket mer än när den ser på program med annan utländsk extraktion. Sveriges radio har haft hithörande översättningsproblematik under ögonen under åren alltsedan de direktsända nordvisionsprogrammen i slutet av 1950-talet successivt ersattes med inspelningar, som medgav redigering och textsättning. Ambitionerna att undvika översättning har varit ytterst påfallande. Den samnordiska teaterrepertoaren koncentrerade sig till en början just i detta syfte dels på klassiska stycken som inbjöd till tydlig artikulation, dels till dramatik där framställningen var mycket åskådlig och dialogen mer underordnad. Det säger sig själv att det med tiden innebar en ohållbar begränsning av repertoaren. Många försök att undvika textning ifråga om modernare dialog inom teater och underhållning resulterade i högst påtagligt manifesterade opinionsstormar. Nordvisionen riskerade på allvar att bli impopulär.

Under ockupationsåren lärde sig många danskar förstå svenska betydligt bättre genom att de lyssnade på svensk radio. Många norska barn blir idag uppenbart hemmastadda med svenska språket genom att de följer svensk TV:s barnprogram. Exempelen är emellertid unika och låter sig inte utan vidare mångfaldigas. Det är i hög grad lyssnarens och tittarens situation det kommer an på.

TV-publikens situation kan i vissa stycken påverkas. Men när det i medlemsförslaget sägs att "Svenskarna tvingas aldrig att förstå norska och lär sig därför inte heller språket" då antyds en väg att genom en tvångssituation öka språkförståelsen. Utifrån Sveriges radios programpolitiska bedömningar är metoden mycket diskutabel. Men alldeles oavsett detta talar Sveriges radios erfarenheter som antytts för att effekten inte blir den avsedda utan ett publikmotstånd och därmed en oviljighet att ta del av de nordiska inslagen i programmen. Detta i sin tur är — framför allt i länder som Sverige och Finland, där publiken har flera program att välja på — verkligen att göra den nordiska tanken en otjänst.

Det bör dock erinras om att inte alla nordiska TV-inslag textas på svenska. Återkommande försök görs bl. a. i nyhetssammanhang att undvika det. Ibland med hjälp av vissa förutskickanden eller uppsummeringar ibland utan får TV-tittaren ofta nog umgås med grannspråket. Det förefaller som om toleranserna därmed var utnyttjade.

Vissa erfarenheter tyder på att något vore att vinna på om vissa program textades med originalspråket. Norrmän och danskar uppskattar sålunda svenska program med en svensk text, som egentligen avsetts för våra egna hörselskadade. Uttalet skapar ofta den större barriären såsom t. ex. mellan norska och danska medan skriftspråken bjuder på stora överensstämmelser. Frågan har aktualiserats inom det nordiska TV-utbytet.

Handlingsprogram

Sveriges radio har genom att meddela dessa synpunkter vänt sig mot några enskildheter i de resonemang som kommer till uttryck i medlemsförslaget men därmed inte mot förslaget som sådant. Ljudradio och TV är endast en sektor i det mångförgrenade nordiska samarbetet. Det undandrar sig därför Sveriges radios bedömning huruvida det totala samarbetet i Norden behöver ett handlingsprogram av önskat slag. Om det kommer till stånd är Sveriges radio mycket intresserat av att delta efter måttet av sina resurser i arbetet på dess utformning.

Stockholm den 21 juni 1976

Sveriges radio AB

Otto Nordenskiöld

Arbetarnas bildningsförbund:

Att förbättra språkförståelsen är en angelägen uppgift. ABF kan därför tillstyrka förslaget.

I förslaget nämns en rad åtgärder, som skulle kunna ingå i ett sådant **handlingsprogram**. Samtliga dessa förslag har tidigare framförts och behandlas redan i olika nordiska samarbetsorgan.

ABF vill här poängtera de möjligheter att öka språkförståelsen som samarbetet mellan olika folkrörelseorganisationer medför.

Förslaget nämner olika insatser för lärare och elever i grund- och gymnasieskolan. Även cirkelledare och deltagare i de frivilliga bildningsorganisationernas verksamhet bör här beaktas.

I förslaget hänvisas till ett par utredningar om språkförståelsen mellan danska, norska och svenska. De verkligt stora språkproblemen inom det nordiska samarbetet finns emellertid inte mellan dessa tre språk,

utan mellan å ena sidan dessa språk och å andra sidan finska och isländska.

ABF anser därför att insatser för att förbättra språkförståelsen för finska och isländska deltagare i det nordiska samarbetet bör prioriteras.

Stockholm den 21 juni 1976

Arbetarnas bildningsförbund

Bo Toresson

Medlemsförslag

om nordisk insats för att bevara den fria sjöfarten

(Väckt av Gunnar Helén)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Nordisk Andelsförbund:

— — — kan vi meddele, at vi har modtaget følgende bemærkninger fra vort danske medlem, *Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger*:

FDB finder det naturligt, at der arbejdes for bevarelse af den frie søfart. Vi vil i den forbindelse specielt pege på det ønskværdige i indsigt i Liniekonferencernes økonomiske konsekvens for såvel producent- som forbrugerlandene.

København, den 10. maj 1976

Nordisk Andelsförbund

Reimer Volkers

I fortsættelse af vort brev af 10. ds. kan vi meddele, at vi yderligere har modtaget følgende bemærkninger fra vore medlemmer:

Fra Norges Kooperative Landsforening, Oslo:

Et medlem av Rådet foreslår at de nordiske land i internasjonal sammenheng aktivt skal arbeide for å bevare den frie sjøfart og søke å motvirke en proteksjonistisk politikk på dette området fra enkelte lands side.

Det kan vel ikke herske noen uenighet om at man bør gjøre det. Slike bestrebelser foregår vel allerede.

Fra Keskusosuusliike OTK, Helsinki:

Emedan de i förslagen angivna åtgärderna inte direkt anknyter till E-rörelsens verksamhet, anser vi oss inte kunna ta ställning till dem.

København, den 19. maj 1976

Nordisk Andelsförbund

Reimer Volkers

D a n m a r k**Udenrigsministeriet:**

— — — oversende en af handelsministeriet afgivet udtalelse (*se neden*).

Det tilføjes, at udenrigsministeriet ikke for sit eget vedkommende har bemærkninger til forslaget, samt at der ikke er indhentet udtalelser fra andre myndigheder.

København, den 10. juni 1976

P.m.v.

E.B.

Tage Leth

Handelsministeriet:

Handelsministeriet skal i denne anledning pege på, at der allerede er etableret et snævert samarbejde mellem de nordiske lande om skibsfartspolitiske problemer herunder i første række hovedproblemet om at søge bevaret en fri skibsfartspolitik på grundlag af den i OECD vedtagne liberaliseringskode, der fastslår princippet om en liberal international skibsfartspolitik under frie og rimelige konkurrenceforhold. Dette samarbejde giver sig udslag i, at der regelmæssigt to gange om året afholdes skibsfartspolitiske møder mellem embedsmænd fra de nordiske lande. De pågældende møder, der anses for særdeles nyttige, tjener til at forberede drøftelser i større internationale kredse samt at koordinere de nordiske landes synspunkter med henblik på drøftelser, der finder sted i OECD:s søtransportkomité (Maritime Transport Committee) og i den konsultative skibsfartsgruppe (Consultative Shipping Group — CSG), der består af repræsentanter for regeringerne i de vesteuropæiske skibsfartslande samt Japan. Inden for sidstnævnte organisation holdes der af og til møder på ministerniveau. Når vigtige emner behandles på de nordiske skibsfartsmøder, aftales det, at de enkelte landes ressortministre bliver orienteret og eventuelt får vedkommende sag forelagt til afgørelse.

Der er således allerede etableret et snævert og effektivt virkende samarbejde mellem de nordiske lande på det pågældende område. Selv om man kan støtte grundtanken i det omhandlede medlemsforslag om så effektivt som muligt at søge bevaret en fri skibsfart og at modvirke de mange restriktioner, der er til hinder herfor, forekommer det næppe påkrævet, at sagen også tages op inden for Nordisk Råd, idet der i så fald

synes at blive tale om dobbelt arbejde, der ikke vil bringe nye aspekter ind i problemerne og deres behandling.

Idet henvises til, at sekretariatet for Nordisk Råds danske delegation ved skrivelse af 19. februar 1976 har udbedt sig en udtalelse om det omhandlede medlemsforslag fra Danmarks Rederiforening, Rederiforeningen af 1895, Rederiforeningen for Mindre Skibe, Dansk Arbejdsgiverforening, Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, Fællessekretariatet, Industrirådet, Grosserer-Societetet og Provinshandelskammeret, tilføjes det, at handelsministeriet har gjort de nævnte organisationer bekendt med foranstående.

København, den 9. april 1976

Erling Jensen

E. Lysgaard

Provinshandelskammeret har i skrivelse av den 26 maj 1976 förklarar sig stöda medlemsförslaget.

Industrirådet:

— — — meddele, at industrien, som transportbruger, naturligvis er stærkt interesseret i at bevare en fri skibsfart og i en bekæmpelse af de mange restriktioner, der er til hinder herfor.

Under henvisning til det allerede etablerede snævre samarbejde mellem de nordiske lande om skibsfartspolitiske problemer, finder Rådet imidlertid ikke, at der er behov for, at også Nordisk Råd beskæftiger sig med dette problem.

København, den 8. juni 1976

Ove Munch

Danmarks Rederiforening:

Danmarks Rederiforening skal i den anledning bemærke, at der allerede er etableret et nært samarbejde mellem de nordiske ressortmyndigheder for at bevare den frie skibsfart baseret på OECD's liberaliseringskode. De nordiske rederiforeninger deltager i dette samarbejde, bl. a. ved at sende observatører til de halvårlige embedsmandsmøder.

Danmarks Rederiforening er af den opfattelse, at de skibsfartspolitiske synspunkter koordineres og behandles på adækvat og fyldestgørende måde, og selv om vi har sympati med bevæggrundene for hr.

Heléns forslag, mener vi ikke, det er påkrævet, at også Nordisk Råd beskæftiger sig med disse spørgsmål.

København, den 30. marts 1976

Danmarks Rederiforening

Jens Degerbøl

De søfarendes organisationer, fællessekretariatet:

De søfarendes organisationer har ved flere lejligheder — såvel over for handelsministeriet, folketingets erhvervsudvalg m. fl. som over for offentligheden givet udtryk for, at vi er tilhængere af havenes frihed.

De søfarendes organisationer har specielt vendt sig mod UNCTAD-liniekonferencekoden, hvis gennemførelse vil virke ødelæggende på dansk skibsfart.

De søfarendes organisationer har forståelse for udviklingslandenes ønske og behov for opbygning af en handelsflåde, men UNCTAD-liniekonferencekoden vil i sin nuværende skikkelse virke som en stærk beskyttelse af en række store industrilandes handelsflåder på bl. a. den danske handelsflådes bekostning, fordi UNCTAD-liniekonferencekodens 40-40-20 regel automatisk vil garantere eksport- hhv. importlandene 80 procent af godsmængden. En sådan protektionisme vil fratage den danske handelsflåde dens muligheder for at drive forretning med deraf følgende salg af skibe til udlandet og tab af de fleste danske arbejdspladser til søs.

De søfarendes organisationer kan støtte medlemsforslag, sag A 482/e, der opfordrer de nordiske regeringer til at arbejde for bevarelse af den frie skibsfart med behørig hensyntagen til udviklingslandenes specielle behov.

København, den 24. juni 1976.

S. Bøje Larsen

Rederiforeningen for Mindre Skibe:

— — — skal vi herved meddele delegationen, at foreningen ikke har nogen udtalelse i anledning af det fremsendte forslag. Vi henviser i øvrigt til handelsministeriets skrivelse til udenrigsministeriet.

Vestbjerg, den 28. maj 1976

A. Traunholm

Dansk Arbejdsgiverforening:

— — — skal vi meddele, at Arbejdsgiverforeningen på den givne foranledning har sat sig i forbindelse med sin medlemsorganisation Danmarks Rederiforening.

Rederiforeningen har ved skrivelse af 30. d. m. (*se oven*) til Nordisk Råd afgivet en udtalelse vedrørende det nævnte forslag, og Arbejdsgiverforeningen kan for sit vedkommende ganske henholde sig til Rederiforeningens udtalelse.

København, den 31. marts 1976

Dansk Arbejdsgiverforening

Johs. Ammundsen

Arbejderbevægelsens Erhvervsråd:

Det skal herved meddeles, at Erhvervsrådet ikke finder at sagen bør tages op af Nordisk Råd, idet man af handelsministeriet er blevet underrettet om, at der allerede er etableret et snævert og effektivt virkende samarbejde mellem de nordiske lande på det pågældende område.

København, den 13. maj 1976

P. r. v.

Frithiof Hagen

Finland

Utrikesministeriet har i skrivelse av den 24 maj 1976 meddelat att det instämmer i handels- och industriministeriets yttrande daterat 22 april 1976 (*se nedan*).

Handels- och industriministeriet¹:

— — — konstatera, att den finska sjöfartspolitikens bygger på den fria sjöfartens princip. Man har inte varit beredd att avvika från denna princip annat än i sådana fall då detta syntts vara motiverat för utvecklingsländernas egna handelsflottors utvecklingsbehov. Den av Finland förda sjöfartspolitikens har alltså stått i överensstämmelse med innebörden i det här avsedda medlemsförslaget. Det är meningen att den finska sjöfartspolitikens även framdeles skall följa samma riktlinjer. En annan sak är att den internationella sjöfartspolitikens just nu befinner sig i ett skede av ytterst radikala förändringar. Därför anser ministeriet det inte ändamålsenligt att binda sjöfartspolitikens kategoriskt vid några bestämda

¹ Yttrandet översatt från finska.

principer, utan anser att de nordiska sjöfartsmyndigheterna bör ha möjlighet att från fall till fall pröva vilka tillvägagångssätt som är bäst lämpade att trygga sjöfartsnäringens intressen i landet. Speciellt i protektionistiskt inriktade länder kan tryggheten av de nordiska sjöfartsintressena kräva avtals- eller andra regleringar, vilka innebär avvikelser från den fria sjöfartens princip. De nordiska sjöfartsmyndigheterna bör fortsätta det nära samarbete som hittills pågått mellan dessa myndigheter. På det sättet kan man bäst garantera att sjöfartspolitiken förs i enlighet med det gemensamma intresset.

Helsingfors den 22 april 1976

Bror Wahlroos
Kanslichef

Heikki Muttilainen
Äldre regeringssekreterare

Sjöfartsstyrelsen:

— — — Sjöfartsstyrelsen förenar sig i princip med det framförda medlemsförslaget, men önskar ytterligare framföra följande:

I den internationella sjöfartspolitiken har som en central grundidé varit principen om fri sjöfart, vars innehåll kan sägas ha varit, att staterna inte skriker till sådana åtgärder, varmed fartygens från andra stater konkurrensförutsättningar begränsas. Denna princip har dock fått ge vika för den ensidiga flaggdiskriminering olika länder bedrivit och på grund av andra protektionalistiska åtgärder. Alla sjöfartsnationer måste ju acceptera konkurrensens nuvarande vidare internationella och/eller nationella reglering i någon form.

För den finska sjöfarten är det också fördelaktigt, att regleringen i möjligast stor grad skulle ske genom internationella multilaterala avtal varvid utvecklingsländernas speciella behov bäst kan beaktas.

Helsingfors den 26 maj 1976

Helge Jääsalo
Generaldirektör

Heikki Valkonen
Forskare

Delegationen för utvecklingssamarbete¹:

Delegationen vill inte ta ställning till den omfattande frågan om den fria sjöfarten och dess tillämpning, men förenar sig med den i med-

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

lemsförslaget betonade uppfattningen, att det behövs särskilda åtgärder för att förbättra utvecklingsländernas ställning inom sjöfarten. För närvarande utgör sjöfartsavgifterna en betydande börda för utvecklingsländer, vars utrikeshandel till största delen transporteras i industriländernas tonnage. På samma sätt som inom den internationella handeln i allmänhet är särskilda åtgärder motiverade och nödvändiga för att förbättra utvecklingsländernas ställning och öka deras förutsättningar för att skapa egna handelsflottor.

Enligt delegationen är det betydelsefullt om nordiskt samarbete inom sjöfartsfrågor kan bidra till sådana lösningar och avtal, som också får största möjliga understöd av industriländerna och erkänner och beaktar utvecklingsländernas särbehov.

Helsingfors den 22 juni 1976

Erkki Tuomioja
Ordförande

Anna Paljakka
Sekreterare

Centralhandelskammaren¹:

I motiven till initiativet har framförts många synpunkter på varför saken är viktig för de nordiska länderna och vilka internationella strävanden som nu äventyrar den fria sjöfarten. Tendenserna till sjöfartsprotektionism har snabbt ökat överallt i världen. Olikartade begränsningar i konkurrensen har blivit allt allmännare i den internationella handeln. Dyliga är t. ex. de avtal, enligt vilka frakterna reserveras för avtalsparternas tonnage samt skattefrihet eller skattelättnader, vilka beviljas, ifall varorna importeras på inhemskt tonnage.

Dessa konkurrensbegränsande åtgärder drabbar hårdast de små länder, vilka i förhållande till sin storlek har en stor handelsflotta. Till denna grupp hör alla de nordiska länderna, som enligt hävd erbjuder sjöfartstjänster till tredje land. Det är därför förenligt med alla de nordiska ländernas intressen att konkurrensbegränsningarna inom sjöfarten avlägsnas. Ett gemensamt uppträdande för denna målsättning ökar säkert möjligheterna att lyckas. På grund härav borde också de nordiska länderna vid de internationella underhandlingarna gemensamt motverka denna utveckling, som tenderar att uppdelat fraktmarknaderna.

På basen av det ovan anförda stöder Centralhandelskammaren det nordiska samarbetet för att skydda den fria sjöfarten och finner det viktigt,

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

att Nordiska rådet rekommenderar sina medlemsländers regeringar att i internationella sammanhang uppträda gemensamt i dessa frågor.

Helsingfors den 9 juni 1976

Centralhandelskammaren

Henrik Gestrin

Vice ordförande

Sakari Yrjönen

Verkställande direktör

Ålands landskapsstyrelse:

Den i medlemsförslaget framförda synpunkten att de nordiska länderna i hög grad är beroende av sin sjöfart äger sin riktighet inte minst inom landskapet Åland där sjöfarten är en huvudnäring.

Landskapets rederier har i dag en flotta om ca 70 fartyg på över 1 milj. dwt. Antalet arbetsplatser ombord är närmare 3 000. Totalt arbetar ca 1 200 ålänningar inom sjöfarten. Då landskapets förvärvsarbete befolkning uppgår till 9 600 personer är 12,5 % sysselsatta inom sjöfarten. Som jämförelse kan nämnas att den i hela riket år 1970 gav sysselsättning åt bara 1,1 % av den yrkesverksamma befolkningen.

Sjöfartens betydelse som inkomstkälla för ålänningarna är emellertid väsentligt större än dess bidrag till sysselsättningen på Åland skulle ge vid handen eftersom lönerna inom sjöfarten i regel i medeltal är avsevärt högre än inom de flesta andra näringsgrenar. Dessutom har många åländska sjömän utbildat sig till befäl.

År 1975 erlade de åländska rederierna i löner 140 milj. mk. De in-seglade bruttofrakterna utgjorde 444 milj. mk eller ca 25 % av den summa hela landets handelsflotta svarade för. Detta belyser den åländska sjöfartens omfattning och betydelse.

Eftersom grundvillkoret för sjöfartens fortbestånd och utveckling i landskapet är att den får verka möjligast fritt önskar landskapsstyrelsen föreslå att Nordiska rådets Finlands delegation skulle understöda rekommendationen att Nordiska ministerrådet måtte tillse att de nordiska länderna i internationella sammanhang verkar för att bevara den fria sjöfarten.

Mariehamn den 18 maj 1976

Karl Sundblom

Vicelanråd

Tor Mattsson

Avdelningschef

Teollisuuden keskusliitto — Industrins centralförbund¹:

I medlemsförslaget föreslås, att Nordiska rådet skulle rekommendera Nordiska ministerrådet att tillse att de nordiska länderna i internationella sammanhang skulle medverka för att bevara den fria sjöfarten, varvid endast sådana inskränkningar skulle accepteras som motiveras av u-ländernas speciella behov. Samtidigt som utvecklingen under senare tid har inneburit att tullmurar och andra handelshinder avvecklats, har inom sjöfarten ställts krav på och även vidtagits åtgärder med syfte att uppdelat fraktmarknaderna mellan de olika länderna och begränsa utländska fartygs möjligheter att konkurrera om frakterna.

Industrins centralförbund understöder medlemsförslaget och hänvisar samtidigt till att de nordiska länderna redan under flera års tid haft nära samarbete i frågor beträffande internationell sjöfartspolitik.

Helsingfors den 8 juni 1976

Industrins centralförbund

Juhani Ristimäki

Suomen merimies-unioni — Finlands sjömans-union r.y., Suomen konepäälystöliitto — Finlands maskinbefälsförbund r.y., Suomen laivanpäälystöliitto — Finlands skeppsbesättningsförbund r.y. och Suomen radio-sähköttäjäliitto — Finlands radiotelegrafistförbund r.y.:

Då den internationella sjöfarten utövas under rådande fri konkurrens får det många negativa företeelser som följd. T. ex. under högkonjunkturer en alltför stor tonnagestillväxt, vilket sedan under depressionen t. ex. har arbetslöshet inom sjöfartsbranschen som följd.

Då företagervinsterna under depressionen sjunker, strävar redarna till att registrera fartygen under s. k. bekvämlighetsflagg, i vilket fall vinsterna kan utökas bl. a. på bekostnad av skatterna och lönerna.

Även i Finland har planer framförts på en överföring av finska fartyg under bekvämlighetsflagg.

Största delen av Finlands utrikeshandels varutransport sker sjövägen.

Finlands handelsflotta är till största delen sysselsatt i linjetrafik mellan Finland och annat land. Under depressionen söker sig emellertid en del av ovan nämnda i linjetrafik varande fartygen till trafik mellan tredje länder.

Enligt statistiken har den finska handelsflottan år 1975 utfört 55,8 procent av varutransporten till och från Finland. Motsvarande siffra var

¹ Yttrandet översatt från finska.

för år 1974 52,3 procent. Omräknat i tonkilometer torde transportererna motsvara ca. 40 procent.

De finska sjöfararorganisationerna framför att de inte kan understöda Gunnar Heléns framställning.

Hänvisande till det ovan framförda framställer undertecknade sjöfararorganisationer, att Finlands delegation understöder den konvention som antogs vid UNCTAD:s möte i Geneve i april 1974 enligt vilket handelsparterna sinsemellan kan överenskomma om 80 procent av varu-transporterna dem emellan. De resterande 20 procenten skulle den fria konkurrensen få sköta om.

Helsingfors den 4 juni 1976

Suomen merimies-unioni —
Finlands sjömans-union r.y.

Reijo Anttila
Robert Herdin

Suomen konepäällystöliitto —
Finlands maskinbefälsförbund r.y.

E. Pajunen

Suomen laivanpäällystöliitto —
Finlands skeppsbefälsförbund r.y.

Henrikki Rislakki

Suomen radiosähköttäjäläiitto —
Finlands radiotelegrafistförbund

r.y.

Alf Karjalainen

Finlands rederiförening:

Samtidigt som vi omfattar de synpunkter som i förslaget framförts till stöd för rekommendationen, önskar vi konstatera, att ett nära och förtroendefullt samarbete i sjöfartspolitiska frågor redan nu bedrivs mellan de nordiska länderna inom bl. a. OECD och den s. k. konsultativa sjöfartsgruppen. Och även om den i rekommendationen framförda principen är riktig kan det vara skäl att understryka de svårigheter som är förknippade med dess förverkligande i praktiken t. ex. visavi en definiering av u-länder och deras speciella behov. Inskränkningar i den fria sjöfarten kan accepteras endast till förmån för länder som i sjöfartssammanhang kan betecknas såsom underutvecklade, medan begreppet speciella behov bör sammankopplas med en tidsfaktor under vilken landet i fråga beviljas sär rättigheter.

Helsingfors den 6 april 1976

Finlands rederiförening r.f.

Jaakko Oravisto

Per Forsskåhl

Ålands redarförening r.f.:

Vi är helt ense med förslagsställaren om, att sjöfarten för de nordiska länderna är av stor betydelse. Detta gäller speciellt för Åland, där tonnageintensiteten är närmare 50 dwt per invånare, mera än en tredjedel av bruttonationalprodukten kommer från sjöfarten, och där handelsflottan bidrager med mera än en fjärdedel av Finlands samlade fraktinseglingar.

För Ålands del förhåller det sig så, att en relativt stor del av intäkterna — närmare hälften — intjänas i s. k. cross-trade.

Det är också i och för sig säkert riktigt, att u-ländernas behov beaktas även vid aktiviteter för att bevara den fria sjöfarten. Därvidlag är det dock viktigt, att det göres klart, att det i detta sammanhang är fråga om länder, som i sjöfartssammanhang kan betecknas som u-länder. Arrangemang som tar hänsyn till u-ländernas speciella behov bör också göras tidsbegränsade, så att de kan normaliseras när respektive länders sjöfart förbättrats.

Dessutom är det viktigt, att vid uppbyggande av nya arrangemang och organ beaktas, att sådana röstnings- och beslutsfattandebestämmelser grundas, att en totalt sett rättvis ordning kan nås vid fattande av beslut, i motsats till vad nu i många fall sker inom FN-organen, där länder som ger knappa eller inga bidrag till helheten har avgörande inverkan vid röstningar.

Med beaktande av det ovan anförda stöder vi medlemsförslaget för bevarandet av den fria sjöfarten.

Mariehamn den 31 maj 1976

Ålands redarförening r.f.

Justus Harberg

N o r g e**Departementet for handel og skipsfart:**

Handelsdepartementet har forelagt saken for Utenriksdepartementet og Norges eksportråd til uttalelse. Den norske delegasjon til Nordisk Råd har selv tatt kontakt med Norges rederforbund, Norges industriforbund, Norges handelstands forbund, Norges skibsførerforbund og Det norske maskinistforbund om saken. Pr. 12. mai d. å. var det innkommet uttalelse fra Utenriksdepartementet, Norges eksportråd, Norges rederforbund og Norges skibsførerforbund.

Utenriksdepartementet viser i sin uttalelse til at forslaget siktepunkt

— fri skipsfart under hensyntagen til utviklingslandenes spesielle behov
— synes å være i tråd med hevdvunne prinsipper både i norsk og i andre nordiske lands skipsfartspolitik. Utenriksdepartementet peker på at det allerede finnes godt utbygde nordiske konsultasjons- og samarbeidsformer på det skipsfartspolitiske område. Det arrangeres vanligvis to nordiske skipsfartsmøter for året hvor man drøfter og koordinerer synspunkter på internasjonale skipsfartspolitiske spørsmål. De nordiske møtene berammes vanligvis like forut for eller i tilknytning til møter i internasjonale fora, blant annet OECD's Sjøtransportkomité og Consultative Shipping Group. Foruten myndighetsrepresentanter deltar representanter for de nordiske lands rederinæringer under møtene. I tillegg til denne møtevirkosomhet er det hyppig ad-hoc kontakt mellom de nordiske lands skipsfartsmyndigheter når det gjelder konkrete enkeltsaker hvor det anses hensiktsmessig med en mest mulig koordinert nordisk opptreden. Utenriksdepartementet anser de eksisterende konsultasjons- og samarbeidsformer for hensiktsmessige og kan ikke se at det skulle være påkrevet at skipsfartsspørsmål tas opp til regelmessig drøftelse også i andre nordiske fora. Utenriksdepartementet konkluderer med at Nordisk Råd ventelig ikke vil beskjeftige seg med skipsfartsspørsmål på kontinuerlig og regelmessig basis, og finner på denne bakgrunn ingen innvendinger mot at det i Nordisk Råd vedtas en rekommendasjon på grunnlag av den svenske parlamentariker Gunnar Heléns forslag.

Norges eksportråd uttaler at man prinsipielt støtter bestrebelser som har som siktemål å oppnå en mest mulig fri og effektiv utveksling av skipsfartstjenester mellom landene. En skipsfart som bygger på ikke-proteksjonistisk grunnlag vil etter Eksportrådets oppfatning, normalt være den som sikrer de laveste fraktomkostninger og derved virker mest befordrende på den internasjonale handel. Eksportrådet mener at det er viktig i forholdet til utviklingslandene at det ikke inngås internasjonale ordninger som de facto innebærer en preferert stilling for visse industrialiserte land i de sjøverts forbindelser, idet en slik form for preferansepolitikk ville kunne smitte over på de rent handelsmessige former.

Norges rederforbund peker i sin uttalelse på at det eksisterende samarbeid på myndighets- og næringssiden mellom de nordiske land har gjort det mulig å ivareta disse lands interesser på det skipsfartspolitiske felt på en mer effektiv måte. Rederforbundet ser følgelig ikke noe behov for en utvidelse av den institusjonelle ramme for det løpende praktiske skipsfartssamarbeid mellom de nordiske land. Ikke desto mindre ville Norges rederforbund anse det verdifullt om Nordisk Råd, om omstendighetene måtte tilsi det, tar opp saker av skipsfartspolitisk karakter. Dette vil bl. a. kunne bidra til å gjøre såvel den nordiske som den europeiske opinion mer oppmerksom på betydningen av det nordiske skipsfartspolitiske samarbeid og de liberale prinsipper som preger målsettingen for dette samarbeid.

Norges skipsførerforbund mener norsk skipsfart er best tjent med fri konkurranse mellom partene. Havnens frihet er ikke bare til fordel for norsk skipsfart, den er også til fordel for forbrukere i alle land i form av billigere transportutgifter.

Handelsdepartementet kan for sin del i hovedsak gi sin tilslutning til de uttalelser som er gjengitt ovenfor. Innholdet i Gunnar Heléns medlemsforslag er etter Handelsdepartementets oppfattning forholdsvis ukontroversielt og bør uten videre kunne godtas fra norsk side. Handelsdepartementet er noe mer i tvil når det gjelder spørsmålet om hvorvidt det er hensiktsmessig å ta opp et spørsmål av denne karakter til drøftelse i Nordisk Råd. I likhet med Utenriksdepartementet og Norges rederforbund, er Handelsdepartementet av den oppfatningen at de uformelle drøftelser man gjennom mange år har hatt mellom de nordiske land om skipsfartspolitiske spørsmål med deltagelse av representanter fra såvel myndigheter som skipsfartsnæringen, på en utmerket måte har dekket det konsultasjonsbehov som har vært tilstede mellom de nordiske land. Fordi møtene har vært uformelle, har det vært mulig å utvise en høy grad av fleksibilitet når det gjelder dagsordenens sammensetning og tidspunktet for møtene som vanligvis har vært lagt like forut for større internasjonale skipsfartspolitiske møter. Dersom skipsfart skulle bli tatt opp som offisielt tema for drøftelsene i Nordisk Råd, er man noe engstelig for at en del av den uformelle åpenhet som hittil har preget skipsfartskonsultasjonene ville kunne bli mindre fremtredende. Man ser også en viss fare for dobbeltarbeid i denne sammenheng. Handelsdepartementet slutter seg derfor til Utenriksdepartementets vurdering om at det ikke synes påkrevet for tiden at skipsfartsspørsmål av felles interesse for de nordiske land tas opp regelmessig til drøftelse innenfor rammen av Nordisk Råd.

Når det gjelder det konkrete medlemsforslag fra Gunnar Helén, har Handelsdepartementet, i likhet med Utenriksdepartementet, fått forståelsen av at det bare er tale om et engangs-vedtak som ikke nødvendigvis vil innebære at Nordisk Råd kommer til å beskjeftige seg med skipsfartsspørsmål på kontinuerlig og institusjonell basis. På denne bakgrunn får de betenkeligheter man har gitt uttrykk for ovenfor mindre vekt. Handelsdepartementet kan derfor gi sin tilslutning til at det i Nordisk Råd vedtas en rekommendasjon på grunnlag av den svenske parlamentariker Gunnar Heléns forslag.

Oslo, 12. mai 1976

Etter fullmakt

Johs. Dalstø

A. Bergesen

Norges rederforbund:

Norges rederforbund kan i alt vesentlig tilslutte seg den fremstilling som er gitt i forslaget, av de senere års skipsfartspolitiske utvikling. Det forekommer i denne sammenheng riktig å fremheve de nordiske lands innsats for å fremme en fri konkurranseadgang og motvirke proteksjonistiske tendenser innenfor verdens sjøtransportsystem. Særlig synes samarbeidet i OECD som bygger på formelle forpliktelser om fritt valg av tonnasje, å ha spilt en sentral rolle for de nordiske lands bestrebelser på å sikre en fri skipsfart.

Som kjent har det gjennom de senere år utviklet seg et nært og verdifullt samarbeid mellom de nordiske land om internasjonale skipsfartspolitiske spørsmål. Dette gjelder såvel i kontaktene mellom de nordiske lands skipsfartsmyndigheter som mellom rederorganisasjonene i de respektive land. Dette samarbeid har etter Rederforbundets oppfatning bidratt til en nyttig samordning av de nordiske lands opptreden i internasjonale skipsfartsfora og deres deltagelse i større internasjonale konferanser om skipsfart. Generelt kan det sies at samarbeidet såvel på myndighets- som nærings siden har gjort det mulig mer effektivt å ivareta de nordiske lands interesser i skipsfartssektoren. Norges rederforbund ser for sin del følgelig ikke noe behov for en utvidelse av den institusjonelle ramme for det løpende praktiske skipsfartssamarbeid mellom de nordiske land.

Ikke desto mindre vil vi anse det verdifullt om Nordisk Råd, fra tid til annen når omstendighetene måtte tilsi det, tar opp saker av skipsfartspolitisk karakter. Etter Rederforbundets vurdering, vil dette bl. a. kunne bidra til å gjøre såvel den nordiske som den europeiske opinion mer oppmerksom på betydningen av det nordiske skipsfartspolitiske samarbeid og de liberale prinsipper som preger målsettingen for dette samarbeid.

Norges rederforbund kan for sin del gjerne tilslutte seg forslagsstillers ønske om at det ved utformingen av en fremtidig skipsfartspolitikk mellom de nordiske land, tas berettiget hensyn til u-landenes særlige behov i sjøtransportsektoren. Når det gjelder valget av virkemidler for å imøtekomme u-landenes ønsker om økende deltagelse i internasjonal sjøtransport, anser rederforbundet at man bør prioritere tiltak som kan bidra til at det skapes nasjonale flåter i u-landene som er økonomisk levedyktige. Rederforbundet ville i denne forbindelse anse det ønskelig om det kunne finne sted en utvidelse av den tekniske og finansielle bistand i den maritime sektor innenfor de nordiske lands totale bistandsramme. De nordiske land burde ha særlige forutsetninger for å tilføre u-landene skipsfartseksptise over et bredt felt, blant annet

ved at forholdene legges til rette for et utvidet samarbeid mellom rederier i nordiske land og u-landsrederier.

Vi vil til slutt anføre at vi med tilfredshet har merket oss at forslaget så sterkt fremhever betydningen av at de nordiske land fortsatt med all kraft motvirker en utvikling mot en tosidig oppdeling av fraktmarkedene gjennom preferanser for nasjonal skipsfart. Rederforbundet vil legge særlig vekt på at de nordiske land aktivt bidrar til å hindre en utvidelse av lastepreferanser til bulk- og tanksektoren, i samsvar med de retningslinjer som ligger til grunn for deres deltagelse i et forpliktende vestlig skipsfartssamarbeid.

Oslo, 28. april 1976

Norges rederforbund

Eivinn Berg

Norges skibsførerforbund:

Norge er i de senere år blitt en oljenasjon. Dette vil skape en inntektskilde som mange tror vil være evigvarende. Norges Skibsførerforbund er ikke sikker på at olje vil bli den store inntektskilden som vil gi landet de store økonomiske fordeler det snakkes så mye om. I mange decennier har Norge vært en av verdens ledende sjøfartsnasjoner. Sjøfarten har gitt landet store tilførsler av utenlandsk valuta, og den har gitt tildels godt betalte arbeidsplasser.

Etter vår mening kan Norge ikke akseptere noen verdensomspennende deviasjon fra de kriterier som legges til grunn for en effektiv behandling av det enkelte lands handelsflåte. Den økende tendens til proteksjonisme som gjør seg gjeldende i enkelte land vil over lengre sikt ikke være til fordel for noen. Vi er av den oppfatning at norsk skipsfart er best tjent med fri konkurranse mellom partene, dette ikke minst på grunn av den store kostnadsøkning en proteksjonistisk og dermed byråkratisk skipsfart vil gi. Norge har stolt på skipsfartens økonomiske og frie utvikling, havenes frihet er ikke bare til fordel for norsk skipsfart, den er også til fordel for forbrukerne i alle land i form av billigere transportutgifter.

Oslo, 1. mars 1976

Norges skibsførerforbund

Inge Furre

S v e r i g e**Sjöfartsverket:**

Den i medlemsförslaget lämnade redogörelsen för utvecklingstendenser inom den internationella sjöfarten är, såvitt sjöfartsverket kunnat finna, helt korrekt och ger en god och väl tecknad bild av de svårigheter den nordiska sjöfarten kan komma att möta framdeles. Någon anledning att ytterligare belysa dessa svårigheter föreligger därför inte.

Det står för sjöfartsverket klart att bemötande av de protektionistiska strömningarna inom den internationella sjöfarten förutsätter aktiva åtgärder av de regeringar vilka vill värna om den fria sjöfarten. Det är även sjöfartsverkets uppfattning att regeringarna i de nordiska länderna genom sitt hittillsvarande agerande i dessa frågor givit uttryck för en sådan inställning.

Med hänsyn härtill synes det enligt sjöfartsverkets mening inte påkallat med någon rekommendation av föreslagen innebörd. Likväl kan ett uttalande enligt medlemsförslaget vara av värde som en form av gemensam deklaration om grundprinciperna för den nordiska sjöfartspolitik.

Norrköping den 29 april 1976

Lennart Johansson

Peter Brusewitz

Kommerskollegium:

Frågor inom sjöfartens område faller icke direkt inom kollegiets ansvarsområde. Emellertid kan en parallell dras mellan handelspolitikens och sjöfartspolitikens område såtillvida att man från svensk sida i båda fallen samtidigt som man erkänt principen om u-landspreferenser kraftigt hävdar att icke-diskriminering och fri konkurrens skall tillämpas i förhållandet i-länderna sinsemellan. GATT-stadgan är ett klart uttryck för denna tanke på handelsn område. Tecken till en ökad protektionism även på sjöfartsområdet saknas inte. Mot sådan bakgrund finner kollegiet det följdriktigt att stödja krav på en så liberal och från konkurrenshinder fri sjöfart som möjligt. Under alla omständigheter får man söka sig fram till lösningar på u-ländernas problem som icke ger ökade möjligheter till en ny protektionism i förhållande mellan de utvecklade

länderna. En strävan till att avskaffa ofullkomligheter i nuvarande system är självfallet angelägen.

Stockholm den 9 april 1976

O. G. Lindqvist

L. Masreliez

Sveriges industriförbund:

Ur transportköparsynpunkt är det viktigt att sjöfartens organisation är sådan att fördyrande ineffektiviteter inte förekommer utan att befintlig kapacitet kan tas tillvara och utnyttjas med syfte att säkra en fungerande transportapparat till lägsta möjliga kostnader. Den citerade uppförandekoden för linjekonferenser är i sin nuvarande utformning ett hot mot en sådan organisation, men inte det enda. Tendenserna till ökad sjöfartsprotektionism är påtagliga och en sådan utveckling ligger inte i varuägarnas intresse.

Sveriges industriförbund tillstyrker därför förslaget att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att tillse att de nordiska länderna i internationella sammanhang verkar för att bevara den fria sjöfarten, varvid endast sådana inskränkningar bör accepteras som motiveras av u-ländernas speciella behov.

Stockholm den 15 juni 1976

Sveriges industriförbund

Ingvar Petzäll

Bengt Jobin

Sveriges redareförening:

Sveriges redareförening kan till fullo ansluta sig till beskrivningen i motionen av det internationella sjöfartspolitiska läget. Föreningen har också, framförallt under förhandlingar i UNCTAD, ställt sig bakom tanken på att u-länder under ett uppbyggnadsskede skall kunna införa regler för den nationella handelsflottan som avviker från den fria sjöfartens principer. Det framstår därför som naturligt för redareföreningen att tillstyrka motionärernas hemställan.

I anslutning till medlemsförslaget vill redareföreningen framföra ytterligare två synpunkter. De nordiska länderna har sedan länge samarbetat nära och effektivt i sjöfartspolitiska frågor. Detta gäller både kon-

takterna mellan sjöfartsadministrationerna i de nordiska länderna samt mellan rederiorganisationer. Detta samarbete har huvudsakligen utvecklats mellan Danmark, Finland, Norge och Sverige. Samtidigt som föreningen välkomnar ett ökat intresse inom Nordiska rådet för bevarande av fri sjöfart bör det således framhållas att de fyra nämnda nordiska ländernas sjöfartsmyndigheter i och för sig knappast är i behov av ytterligare uppmaningar att fortsätta det synnerligen nära och på likartade politiska värderingar grundade samarbete som sedan länge förekommer på sjöfartsområdet.

Som tidigare påpekats har u-länder ett behov av särskilda förmåner på sjöfartsområdet liksom inom andra sektorer av industriell utveckling. Inom Förenta Nationerna har enighet uppnåtts om vilka kriterier som skall gälla för gränsdragningen mellan utvecklingsländer och industrialiserade stater. I gruppen av u-länder finns emellertid ett flertal som på sjöfartsområdet nått en avsevärd grad av utveckling, t. ex. Brasilien, Indien och Nigeria. Det är därför icke motiverat att medge alla u-länder speciella förmåner inom sjöfartssektorn utan en prövning bör företagas från fall till fall med hänsyn till utvecklingsgrad och faktiskt föreliggande behov. Sveriges redareförening har därför tillstyrkt att u-länderna skall få speciella förmåner men att dessa ej skall uttryckas som t. ex. en viss procentuell andel av utrikeshandeln som kan skeppas på nationella fartyg utan i stället utformas individuellt och flexibelt så att varje u-land kan få ett stöd motsvarande dess faktiska behov. Denna grundinställning till hjälpinsatser torde för övrigt nära ansluta sig till målsättningen för nordiska biståndsinsatser till u-länder.

Med tillstyrkan av motionen får Sveriges redareförening således föreslå att man under motionens fortsatta behandling beaktar såväl det redan existerande nära sjöfartspolitiska samarbetet mellan de nordiska länderna som önskemålet att bistånd inom sjöfartssektorn till u-länder differentieras efter individuella behov och icke uttryckes i tillyxade formler.

Göteborg den 17 mars 1976

Sveriges redareförening

Erik Nordström

Medlemsförslag

om den nordiska samverkan på biståndspolitikens område

(Väckt av Arne Gadd, Gylfi D. Gíslason, Guttorm Hansen, Ove Hansen, Tellervo Koivisto, Lars Lindeman, Bror Lillqvist, Sture Palm och Erkki Tuomioja)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Nordens fackliga samorganisation — NFS:

I medlemsförslaget framhålles att de nordiska länderna sedan länge samarbetar såväl genom gemensamma nordiska biståndsprojekt som i samråd inför ställningstaganden i internationella organ för utvecklingsarbete. Biståndsanslagen har ökat och ses numera som en del av de totala förbindelserna mellan rika och fattiga länder. Förslagsställarna hemställer därför att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att ombesörja en utredning om nordisk samverkan i fråga om relationer och samarbete med u-länderna.

NFS anser att en utvidgning av det nordiska samarbetet på biståndsområdet medför fördelar för såväl u-länderna som för de nordiska ländernas möjligheter att genomföra en effektiv biståndsverksamhet. NFS delar förslagsställarnas uppfattning att Oslo-överenskommelsen och vissa administrativa föreskrifter är otidsenliga som ram för det nordiska samarbetet. NFS delar därför förslagsställarnas uppfattning att formerna för nuvarande projektsamarbete bör ses över i syfte att finna mer effektiva metoder. Likaså bör möjligheterna till en koordinering av de olika nordiska ländernas nationella program analyseras.

NFS tillstyrker alltså att en utredning genomförs i ministerrådets regi i enlighet med det framlagda medlemsförslaget.

Stockholm den 25 maj 1976

Richard Traelnes

Nordens fackliga samorganisation

Nordisk Andelsforbund:

— — — kan vi meddele, at vi har modtaget følgende bemærkninger fra vort danske medlem, *Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger*:

FDB kan tilslutte sig forslaget om Nordisk Råds rekommandation til Ministerrådet om udarbejdelse af en udredning om nordisk samarbejde inden for området bistandspolitik.

København, den 10. maj 1976

Nordisk Andelsforbund
Reimer Volkers

I fortsættelse af vort brev af 10. ds. kan vi meddele, at vi yderligere har modtaget følgende bemærkninger fra vore medlemmer:

Fra Norges kooperative landsforening, Oslo:

Noen medlemmer av Nordisk Råd foreslår at det skal gjøres en utredning om hvordan det nordiske samarbeid kan styrkes og utvides når det gjelder den U-landshjelp som de nordiske land yter.

Det kan vel ikke være noe i veien for å sette igang en slik utredning. De nordiske land pleier allerede et nært samarbeid på disse områder når det gjelder Kenya og Tanzania. I et slikt utredningsarbeid bør man også komme inn på spørsmålet om det kooperative arbeid i utviklingslandene. Innenfor FN er det vedtatt resolusjoner som går klart i den retning at man betrakter de kooperative organisasjonsformer som meget verdifulle i utviklingslandene. Såvidt man har kunnet konstatere er de fleste eksperter på disse felter nå enige om at det system for hjelp til selvhjelp som kooperasjonen representerer, er verdifullt i utviklingsarbeid. I en utredning om utvidet nordisk samarbeid på dette felt bør disse spørsmål om kooperasjonens betydning komme med.

Fra Keskusosuusliike OTK, Helsinki:

Såsom i förslaget framförs anser vi, att man inom det nordiska utvecklingsbistandsarbetet borde fästa speciell uppmärksamhet vid de möjligheter det nordiska samarbetet erbjuder samt sträva till att utreda alla möjligheter och utveckla dem.

København, den 19. maj 1976

Nordisk Andelsforbund
Reimer Volkers

D a n m a r k

Udenrigsministeriet:

Man er fra dansk side enig i, at der, siden det nordiske samarbejde med hensyn til bistand til udviklingslandene blev indledt, er sket en betydningsfuld udvikling på bistandsområdet, idet de enkelte nordiske lande har fået stigende midler til rådighed til bistand, samtidig med at formerne for ydelsen af bistand er undergået en ændring i en mere liberal retning.

Fra dansk side finder man, at der er en række positive træk ved fællesnordiske projekter. De giver f. eks. et bredere grundlag for rekruttering af personel, og de giver mulighed for en grundig fællesvurdering af resultaterne. Man anser derfor stadig oprettelse af nye fællesnordiske projekter, som udviklingslandene måtte være interesseret i, for at være ønskelig.

Man vil også fra dansk side kunne give støtte til et videregående nordisk samarbejde omfattende alle nordiske bistandsydelse til et udviklingsland, under forudsætning af at landet ønsker det. Et sådant samarbejde ville indebære en fordel for et udviklingsland med en svag administration.

Sluttelig skal man oplyse, at Nordisk Ministerråd (Samarbejdsministrene) på et møde i Rovaniemi den 20. maj 1976 besluttede at oprette en embedsmandskomiteé for bistandsspørgsmål.

København, 10. juni 1976

P. m. v.
Tage Leth

Provinshandelskammeret:

Forslaget berører efter Kammerets opfattelse også rent politiske spørgsmål, herunder spørgsmål om støtte til frihedsbevægelser, og allerede af denne grund ønsker Provinshandelskammeret ikke at knytte bemærkninger til forslaget.

København, den 26. maj 1976

P. p. v.
E. b.
B. Kremer

Dansk Røde Kors:

Dansk Røde Kors vil være positivt interesseret i, at det vedtages at udarbejde en redegørelse vedrørende nordisk samarbejde i forbindelse med samarbejde med udviklingslandene.

Dansk Røde Kors vil være særligt interesseret i, at der i redegørelsen medtages en indgående behandling af spørgsmålet om de nordiske landes indsats inden for humanitær katastrofebistand og denne bistands betydning såvel økonomisk som holdningsmæssigt for andre dele af udviklingsbistanden.

København, den 20. april 1976

Arne Fremm

Folkekirkens Nødhjælp:

I Folkekirkens Nødhjælp har man læst forslaget med interesse, men ikke i den mellemliggende tid fundet anledning til særlige bemærkninger eller oplysninger.

Generelt kan vi oplyse, at der består en nær kontakt imellem kirker-nes internationale hjælpeorganisationer i de nordiske lande.

København, den 13. maj 1976

Jørgen Nielsen
Formand

Landbrugsraadet:

Den globale fødevarer-situation gør det efter Landbrugsraadets opfattelse nødvendigt, at landbrugs- og fødevarerproduktionen prioriteres højere i mange u-landes udviklingsplaner samt tilsvarende, at u-landsbistanden, i overensstemmelse med u-landenes egne ønsker, i højere grad omlægges med sigte på at støtte u-landenes bestræbelser på dette område.

De nordiske lande bør medvirke aktivt ved denne omlægning, i første række ved i den bilaterale bistand at tilbyde u-landene støtte til gennemførelse af nødvendige reformer til løsning af elementære landbrugs- og fødevarerproblemer samt ved i de multilaterale organer at virke for, at landbrugssektoren tilgodeses i et rimeligt omfang.

Landbrugsraadet kan støtte, at den foreslåede redegørelse om det nordiske samarbejde med u-landene udarbejdes.

Samtidigt ønsker man at pege på, at Landbrugsorganisationerne i de nordiske lande på en række områder råder over en betydelig teknisk viden og kompetence, som vil kunne anvendes ved udviklingen af u-landenes landbrug.

Man skal derfor henstille, at Landbrugsorganisationerne i de nordiske lande inddrages i drøftelserne vedrørende tilrettelæggelse af fremtidige retningslinier for de nordiske landes u-landsbistand.

København, den 31. maj 1976

På Landbrugsraadets vegne

E. b.

N. Kjærgaard

A. Vesten Petersen

Danske Husmandsforeninger:

Det er Danske Husmandsforeningers opfattelse, at der allerede eksisterer et vidtgående samarbejde mellem de nordiske lande, som også peget på i A 484/e.

Såvel ved verdensfødevarekonferencen i 1974 som ved FAO's konference i 1975 gennemførtes en arbejdsdeling, så fællesnordiske erklæringer blev fremført. Ved FAO konferencer holdes jævnligt, fællesnordiske møder om dagsordenens aktuelle punkter. Det har også været kutyme i FAO-regie, at en plads i FAO's råd regulært er gået på skift mellem de nordiske lande.

For så vidt angår det mere praktiske samarbejde om bistand ønsker Danske Husmandsforeninger ikke at udtale sig, da det er et spørgsmål, som må henhøre til afgørelse i styrelserne for de nordiske landes bistandsadministrationer.

København, den 27. februar 1976

På foreningernes vegne

Jørgen Pedersen

Arbejderbevægelsens Erhvervsråd har i skrivelse den 13 maj 1976 förklarat sig stöda medlemsförslaget.

Finland

Ministeriet för utrikesärendena, avdelningen för utvecklingssamarbete¹:

I motiveringarna till medlemsförslaget indelas det nordiska samarbetet på biståndspolitikens område i två delar: samarbetet i de internationella organisationerna, där gemensamma ståndpunkter ofta utformas, och samarbetet inom ramen för de samnordiska utvecklingsbistandsprojekten, vilket baserar sig på den år 1968 ingångna Oslo-överenskommelsen och dess tilläggsprotokoll. Då de nordiska ländernas anslag för utvecklingshjälp sedan dess väsentligt har ökat och då förhållandena mellan de utvecklade länderna och utvecklingsländerna förändrats, föreslås att en utredning företas beträffande det nordiska samarbetet på biståndspolitikens område.

Såsom framgår av förslaget bedrivs samarbete redan nu i vid omfattning. Inom de internationella organisationerna stöds och bereds samfällt de ställningstaganden, i fråga om vilka samtliga nordiska länders utrikespolitiska principer är desamma. Gemensamma u-hjälpsprojekt inleddes redan på 1960-talet och en styrelse för de nordiska projekten övervakar det samnordiska utvecklingssamarbetet i enlighet med Oslo-överenskommelsen av år 1968. Inom denna styrelse har man länge undersökt det nordiska samarbetets vidareförande och fördjupande. Finlands representanter i styrelsen har understött detta arbete, och utrikesministeriet tillstyrker sålunda förslaget om att samarbete av det slag som ovan redovisats skall fortsätta och fördjupas.

Det kan vidare konstateras att Nordiska ministerrådet nyligen har be-

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

slutat upprätta en ämbetsmannakommitté med uppgift att bereda de ärenden med anknytning till utvecklingssamarbetet, vilka kommer upp till behandling i ministerrådet.

Helsingfors den 2 juni 1976

Pekka Malinen
Avdelningschef

Handels- och industriministeriet¹:

— — — framlagda medlemsförslagen A 470/e, A 479/e och A 484/e² framhåller handels- och industriministeriets handelsavdelning följande.

Det nordiska utvecklingssamarbetet bedrivs närmast inom ramen för de internationella organisationerna samt på gemensam samnordisk nivå. En del av den sistnämnda verksamheten utgörs av s. k. projektverksamhet, som inleddes på 1960-talet och för närvarande bygger på Osloöverenskommelsen av år 1968 samt på tilläggsprotokoll från åren 1971 och 1973.

Under de senaste 10—15 åren har utvecklingssamarbetet kännetecknats av en betydande förändring. Den egentliga biståndsverksamheten är numera endast en del av utvecklingssamarbetspolitiken, inom vars ram man försöker betona även den internationella handelns betydelse, överföringen av teknologi, tillträdet till marknader o. s. v. Å andra sidan har även de anslag som ges för bistånd kännetecknats av en kraftig ökning, och utvecklingssamarbetspolitiken har kommit att spela en betydande roll i de olika staternas utrikespolitik.

Vid diskussionerna om utvecklingssamarbetets framtid i de nordiska länderna har man under de senaste åren framfört uppfattningar, enligt vilka en på speciella projekt inriktad verksamhet inte längre lämpar sig som grund för utvecklingssamarbetet. Det bör dock konstateras, att de samnordiska projekten endast utgör en del av de nordiska ländernas hela utvecklingssamarbete. De har fasta verksamhetsformer som har varit till uppenbar fördel; man har kunnat inleda omfattande projekt, koordinera verksamheten och göra betydande inbesparingar i fråga om administrationen.

Handelsavdelningen anser fördelarna av projektverksamheten vara av sådan art, att det åtminstone inte i detta skede, i brist på ett ersättande system, torde vara skäl att riva upp det system som skapats för projekten. Under sådana förhållanden anser handelsavdelningen, att projektverksamheten tills vidare kunde effektiviseras exempelvis i den form som föreslås i medlemsförslaget (A 479/e).

I medlemsförslaget (A 484/e) föreslås en utredning om den nordiska

¹ Yttrandet översatt från finska.

² A 470/e: Medlemsförslag om årliga handlingsprogram för gemensam insats inom utvecklingshjälpen, A 479/e: Medlemsförslag om nordisk samverkan för att främja u-ländernas intressen inom världshandeln och A 484/e: Medlemsförslag om den nordiska samverkan på biståndspolitikens område.

biståndspolitiken. Då det har konstaterats att de nordiska ländernas utvecklingssamarbete fortgående har utvidgats och intensifierats, samtidigt som behoven i de länder som erhållit bistånd har förändrats, kunde det vara ändamålsenligt att göra en grundlig utredning för att erhålla en totalbild av hela det nordiska samarbetet på utvecklingssamarbetets fält och därigenom försöka skapa en fast grund för planering av den framtida verksamheten. Styrelsen för de nordiska projekten kunde eventuellt åta sig ansvaret för genomförandet av denna utredning.

Beträffande medlemsförslaget (479/e) konstaterar handelsavdelningen, utan att särskilt ta ståndpunkt till de framförda motiveringarna, att den ökade betydelsen av relationerna mellan i-länderna och u-länderna samt det praktiska förverkligandet av de mål som under de senaste åren godkänts i Förenta Nationerna har ställt nya krav på politiken i förhållande till u-länderna och därmed även på den internationella handeln. De nordiska länderna har i allmänhet gemensamt burit det ansvar som följer av dessa krav och gjort sin egen kraftiga insats på detta område. Som exempel kan i detta sammanhang nämnas de nordiska ländernas fasta samarbete vid Förenta Nationernas handels- och utvecklingskonferens (UNCTAD IV) samt i de frågor som ansluter sig till den pågående nord-syddialogen (CIEC).

Ett gott exempel är ytterligare samarbetet mellan de nordiska länderna vid skapandet och utvecklandet av ett preferenssystem för utvecklingsländerna. Dessutom kan man i anslutning till handelsförhandlingsronden inom GATT nämna de s. k. tropiska produkterna, för vilkas del de nordiska länderna våren 1976 gav utvecklingsländerna en lista med nästan enhetliga erbjudanden.

Handelsavdelningen anser, att medlemsförslaget (A 479/e), till den del det berör de nordiska ländernas aktivitet för att i det handelspolitiska förhandlingsarbetet driva utvecklingsländernas intressen, utgör en praktisk bekräftelse på den verksamhet och den politik, som de nordiska länderna i allmänhet har följt och som man även i framtiden kommer att följa.

Koordineringen av denna samverkan sker på vederbörande minister-nivå.

Helsingfors den 12 juli 1976

M. Kunnaala
Biträdande avdelningschef

Päivi Lehtonen
Föredragande

Delegationen för utvecklingssamarbete¹:

I motiveringen till medlemsförslaget framförs att ett omfattande samarbete redan nu bedrivs både inom internationella organisationer och

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

inom ramen för samnordiska biståndsprojekt. De nordiska ländernas likartade principer när det gäller biståndspolitik utgör grunden för samarbete. Gemensamma biståndsprojekt påbörjades redan på 1960-talet. De övervakas av projektens styrelse, vars verksamhet enligt delegationen för utvecklingssamarbete bör fortsättas och fördjupas. Enligt delegationen bör det i medlemsförslaget nämnda utredningsarbetet sålunda kunna utgöra grunden för samarbetet. Det i medlemsförslaget nämnda utredningsarbetet riktas dock mot mycket omfattande områden, varför delegationen föreslår en inskränkning så att det i första hand riktas på samnordiskt område.

Helsingfors den 4 juni 1976

Erkki Laurila
Tj. sekreterare

Finlands UNESCO-kommission¹:

— — — meddelar Finlands UNESCO-kommission, att den vid sitt möte den 12 april 1976 beslutat att förena sig med det vid Nordiska rådet väckta medlemsförslaget om den nordiska samverkan på biståndspolitikens område, enligt vilket Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att ombesörja en utredning om nordisk samverkan i fråga om relationer och samarbete med u-länderna.

Helsingfors den 21 juni 1976

Margaretha Mickwitz
Generalsekreterare

Centralhandelskammaren¹:

I medlemsförslaget konstateras, att de nordiska ländernas biståndspolitik baserar sig på likartade principer. Likaså konstateras, att de nordiska länderna i FN stött den internationella utvecklingsstrategin och höjandet av industriländernas utvecklingsbistånd till 0,7 procent av bruttonationalprodukten. Vidare konstateras, att det nordiska samarbetet på biståndsområdet under den senaste tiden på ett betydande sätt utvidgats. Som krav framförs å andra sidan i förslaget att den s. k. nya ekonomiska världsordningen beaktas som grund för den nordiska politiken samt att stödet till "tredje världens" frihetsrörelser utvidgas.

Enligt Centralhandelskammarens åsikt är den nordiska samverkan även inom utvecklingssamarbetet långt utvecklad och de nordiska länderna verkar i stort sett enligt likartade principer. I fråga om det nordiska samarbetet pekar Centralhandelskammaren på den år 1968 stadfästa s. k. Oslokonventionen, enligt vilken beslutanderätten i de nordiska

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

ländernas gemensamma utvecklingsprojekt utövas av en ministerkommitté.

Centralhandelskammaren undersöker ett utökande av utvecklings-samarbetet och ett utvidgande av vårt lands utvecklingsbistånd samt omfattar de av utrikeshandelsminister Sakari T. Lehtos på UNCTAD:s 4 konferens i Finland inlägg framförda principerna för främjandet av vårt lands utvecklingssamarbete. Då man i medlemsförslaget inte framfört en klar målsättning för utredningen eller undersökningen, understöder Centralhandelskammaren inte en dylik allmän utredning om utvecklings-samarbetet. Centralhandelskammaren finner det nödvändigt, att den uttryckliga målsättningen för vårt lands utvecklingsbistånd är att utveckla mottagarlandets näringsliv.

Helsingfors den 9 juni 1976

Centralhandelskammaren

Henrik Gestrin

Viceordförande

Sakari Yrjönen

Verkställande direktör

Industrins i Finland centralförbund:

Det nordiska gemensamma utvecklingssamarbetet har hittills i väsentlig grad koncentrerat sig till samfällda utbildningsprojekt samt till utseende av gemensamma delegater i de internationella organisationerna.

Det kunde emellertid vara möjligt att bedriva utvecklingssamarbete också på andra områden. Myndigheternas samarbete har också numera fått stadgade former. Framför allt blir det fråga om att koordinera utvecklingssamarbetet och att genomföra gemensamma projekt samt att samfällt bereda frågor för den internationella verksamheten.

Industrins i Finland centralförbund anser, att den i förslaget nämnda utredningen kunde bidra till ny information beträffande såväl samarbetet som eventuella nya områden.

Helsingfors den 9 juni 1976

Industrins i Finland centralförbund

Aarne Castrén

Arbetarrörelsens ekonomiska forskningsinstitut¹:

Med beaktande av de goda resultat man tidvis kunnat uppnå genom nordisk samverkan i många internationella organ och speciellt på bi-

¹ Yttrandet avser såväl medlemsförslag A 479/e om nordisk samverkan för att främja u-ländernas intressen inom världshandeln som medlemsförslag A 484/e om den nordiska samverkan på biståndspolitikens område.

ståndspolitikens område, de nya krav på en aktiv biståndspolitik som skapats genom den kris de kapitalistiska länderna genomgått och kan förväntas drabbas av ånyo och nödvändigheten av att uppriktigt och aktivt arbeta för en ny ekonomisk ordning, är det nödvändigt att de nordiska länderna fortlöpande strävar efter att förnya och stärka samarbetet och samordna sina utspel på biståndspolitikens område. Vikten av detta framgick tydligt inför UNCTAD IV i maj i Nairobi, då de nordiska länderna misslyckades i att samordna sitt arbete. Norge meddelade i god tid om sin beredskap att delta i ett integrerat råvaruprogram i enlighet med UNCTAD-sekretariatets förslag medan Sverige kom med ett eget utspel om supplementär finansiering och Finland endast meddelade ett principiellt intresse för det integrerade råvaruprogrammet.

Med hänvisande till ovanstående anser Arbetarrörelsens ekonomiska forskningsinstitut att den föreslagna utredningen måste genomföras i brådskande ordning, så att de nordiska länderna redan vid de kommande förhandlingarna om ett integrerat råvaruprogram kan ställa upp en gemensam front mot de västliga industriländer som bromsar strävandena att i praktiken utveckla en ny ekonomisk ordning.

Den föreslagna utredningen bör i sitt arbete även beakta de synpunkter som förs fram i medlemsförslaget om nordisk samverkan för att främja u-ländernas intressen inom världshandeln. Utan att gå in på de motiveringar och den analys som föreligger i ifrågavarande medlemsförslag, önskar Arbetarrörelsens ekonomiska forskningsinstitut betona vikten av att de nordiska länderna i sina strävanden att underlätta u-ländernas tillträde till sina marknader inte samtidigt binder sig vid sådana utfästelser, vilka gör det omöjligt för dem att bedriva en självständig handelspolitik, innefattande handelshinder för import från andra industriländer.

Denna utredning borde även behandla frågan om handeln med Sydafrika och utarbeta ett förslag till samnordisk, total bojkott av sydafrikanska varor för att härigenom i praktiken ge tyngd och trovärdighet åt sina fördömanden av apartheidpolitiken.

Helsingfors den 31 maj 1976

Arbetarrörelsens ekonomiska forskningsinstitut

Pekka Korpinen

Förman

Svenska lantbruksproducenternas centralförbund — SLC:

Svenska lantbruksproducenternas centralförbund har inget att invända emot förslaget att Nordiska rådet ombesörjer en utredning om nordisk samverkan i fråga om relationer och samarbete med u-länder. Vi förutsätter dock att även behovet av ökad livsmedelshjälp blir beaktat i ut-

redningen. Detta är enligt vår uppfattning en hjälpform som de flesta nordiska länderna har relativt sett mycket goda förutsättningar för.

Helsingfors den 11 augusti 1976

Svenska lantbruksproducenternas centralförbund

Ola Rosendahl

Ordförande

N o r g e

Utenriksdepartementet:

Utenriksdepartementet viser til sitt brev av 26. februar d. å. der det er uttalt at en anser Oslo-overenskomsten av 1968, og de organer den nedsatte, fortsatt adekvate for det konkrete prosjektsamarbeid og for utredning av eventuelle nye felles innsatser i enkelte mottakerland.

På den annen side fant en behov for et organ som kan foreta sammenfattende drøftelser av bistandspolitiske spørsmål og sluttet seg derfor til det svenske forslag om opprettelse av en embetsmannskomite for bistandsspørsmål.

Under forutsetning av at en slik embetsmannskomite blir opprettet, anser Utenriksdepartementet at det foreløpig ikke synes å være behov for en mer omfattende utredning om nordisk samvirke vedrørende forbindelsene og samarbeidet med utviklingslandene.

Oslo, 25. mars 1976

For Utenriksministeren

Paal Bog

Knut Taraldset

Norges industriforbund:

Utviklingslandenes problemer har i den senere tid blitt gjenstand for stadig større oppmerksomhet i det internasjonale samarbeid, og det synes klart at industrilandene må revurdere sin u-landspolitikk på bakgrunn av den utvikling som har funnet sted og på bakgrunn av de krav som har kommet fra utviklingslandene om en ny økonomisk verdensordning.

De nordiske land har samarbeidet tidligere i sin bistandspolitikk, og det synes naturlig at de foretar en utredning for å vurdere sitt samarbeide i bistandspolitikk på bakgrunn av den utvikling som er i gang. Vi vil derfor støtte ovennevnte medlemsforslag.

Oslo, 24. mars 1976

Norges industriforbund

R. Roem Nielsen

Vise-adm. direktør

Landbrukets sentralforbund:

Medlemsforslaget om nordisk samarbeid om bistandspolitikken er forelagt vårt styre.

Vi har tidligere inntatt en positiv holdning til forslaget i Nordisk Råd om nordisk samarbeid om tiltak i utviklingshjelpen. Vi har ikke tilstrekkelig kjennskap til forholdene til å kunne vurdere om en spesiell utredning er påkrevet. I tilfelle det er uklare forhold i forbindelse med nordisk samarbeid på dette område, vil vi finne det naturlig at disse forhold blir gjenstand for en felles utredning.

Oslo, 16. mars 1976

Landbrukets sentralforbund

Hans Borgen

Olav Borgan

Norges Røde kors:

1. Vi viser til det refererte medlemsforslag og til vår uttalelse til det forrige medlemsforslag om samme emne (A 470/e).¹

2. Norges Røde kors kan bare gjenta at organisasjonen ikke beskjef-tiger seg med utviklingshjelp av den art medlemsforslaget omhandler, og derfor egentlig ikke har noen erfaring på området.

Utviklingshjelp i Røde kors' betydning — et arbeide som blir viet større og større interesse i internasjonal sammenheng — består i å utvikle Røde kors foreningene i u-land for å gjøre dem bedre rustet til å påta seg oppgaver innenfor sosialektoren i sine respektive land. Slike oppgaver som førstehjelp, redningstjeneste, opplysning/instruksjon i primærhelsetjeneste, blodgiverrekruttering og katastrofeberedskap faller under dette utviklingsarbeidet.

3. At Nordisk Råd tar et initiativ for i første omgang kartlegge formene for bistands-samarbeid på sektoren utviklingshjelp, og senere former en felles politikk for bistand til u-land, har vi naturligvis stor forståelse for.

Vi kan derfor bare erklære oss enige i de synspunkter som fremkommer i medlemsforslaget og den anbefaling det munner ut i.

Oslo, 18. mars 1976

For Norges Røde kors

Haakon Mathiesen

Generalsekretær

¹ Medlemsförslag om årliga nordiska handlingsprogram för gemensam insats inom utvecklingshjälpen.

Det norske misjonsselskap:

Det norske misjonsselskap anbefaler at det gis en utredning om nordisk samarbeid i spørsmålet om forholdet mellom u- og i-land. Misjonsselskapet er interessert i alt som kan gjøres for å forbedre u-lands kår.

Misjonsselskapet ser det imidlertid ikke som sin oppgave selv å delta i en slik politisk utredning.

Stavanger, 23. april 1976

For Det norske misjonsselskap

Thor Torbjørnsen

S v e r i g e**Utrikesdepartementet:**

 Utrikesdepartementet får härmed överlämna yttrande från styrelsen för internationell utveckling (*se nedan*). Biståndspolitiska utredningen har, med hänvisning till att utredningens arbete ännu inte är avslutat, inte sett sig i stånd att ta ställning till förslaget.

Stockholm den 18 maj 1976

I tjänsten

Thord Palmlund

Arne Ström

Svenska unescorådet:

Svenska unescorådet är regeringens rådgivare i Unesco-frågor och svenskt kontaktorgan med Unesco och inskränker därför sina synpunkter till vad som kan anses relevant för Unesco. I någon mån kan dessa synpunkter ha intresse för kontakterna med andra FN-organ.

De nordiska länderna har sedan gammalt ett intimt samarbete i fråga om beredning av ställningstaganden inom Unesco. Detta samarbete tar sig uttryck i regelbundna kontakter och konferenser mellan de nordiska Unesco-kommissionerna (i Sverige Svenska unescorådet). Gemensamma förslag i anslutning till Unescos program och budget utarbetas, och även i övriga frågor rörande organisationen intas i regel gemensamma nordiska ståndpunkter. De nordiska kommissionernas tjänstemän träffas regelbundet (c:a 2 gånger om året) för att utforma sådana gemensamma ståndpunkter. Under Unescos generalkonferens, där beslut fattas om organisationens verksamhet, äger täta kontakter rum mellan de nordiska delegationerna, och i de flesta fall inhämtas de andra nordiska ländernas samtycke innan resolutionsförslag etc. framläggs för generalkonferensen. I många fall talar ett av de nordiska länderna å allas vägnar i debatterna under generalkonferensen.

Informella kontakter i Unesco-frågor förekommer likaså kontinuerligt mellan de nordiska länderna under och mellan generalkonferenserna. I konferenser och möten som anordnas av någon av de nordiska Unesco-kommissionerna rörande Unescos olika verksamhetsområden deltar vanligen företrädare för de övriga kommissionerna.

I den mån biståndspolitiska frågor och andra frågor rörande relationerna till den fattigare delen av världen kommer in i Unescos arbete sker överläggningar mellan de nordiska länderna såsom i andra Unesco-frågor.

Svenska unescorådet är tveksamt i frågan om huruvida en utredning om nordiska riktlinjer för biståndssamarbete kan leda till en ytterligare förbättrad samordning på unescorådets arbetsområde. Rådet finner att för Unescos del den nordiska samordningen fungerar väl och att en utredning inte är befogad från de aspekter som rådet har att bevaka. Överväganden som bygger på erfarenheter från det bilaterala utvecklingssamarbetet och andra internationella organs biståndsverksamhet kan dock tänkas motivera en utredning, och rådet är berett medverka i arbetet på lämpligt sätt om en sådan utredning kommer till stånd.

Stockholm den 17 maj 1976

Ernst Michanek

Ordförande

Jens Cavallin

Sekreterare

Kommerskollegium:

— — — Utredningens målsättning bör enligt förslaget vara att komma fram till riktlinjer såväl för ett biståndssamarbete som är ändamålsenligt för mottagarlandet som former för samråd och opinionsbildning som kan stärka de nordiska ländernas gemensamma strävanden att främja en ny ekonomisk världsordning.

Kollegiet får hänvisa till sitt tidigare yttrande dnr 787/75 1976-01-12 rörande nordiska handlingsprogram inom u-hjälpen¹, i vilket framhölls att kollegiets befattning med u-landsproblemen främst rör frågor inom utrikeshandel och på handelspolitikens område, vilka behandlas i FN, GATT m. fl. internationella organ. Handläggningen av biståndspolitiska frågor faller väsentligen utanför kollegiets verksamhetsområde.

Vad gäller former för samråd och opinionsbildning för att främja en förbättrad ekonomisk världsordning sker fortlöpande samråd mellan i första hand Norge, Sverige och Finland beträffande de olika problem som u-ländernas krav på detta område gett upphov till. Inför den kommande fjärde UNCTAD-konferensens behandling av dessa ämnen, sker samråd mellan de tre länderna i former som etablerats vid tidigare UNCTAD-konferenser. — Beträffande opinionsbildning för att främja

en förbättrad ekonomisk ordning faller detta ämne utanför kollegiets verksamhetsområde.

Stockholm den 5 april 1976

O. G. Lindqvist

L. Masreliez

Styrelsen för internationell utveckling SIDA:

— — — erhållit ovannämnda medlemsförslag.¹ Med anledning härav får SIDA anföra följande.

SIDA har i sina senaste anslagsframställningar framhållit vikten av en samordnad u-landspolitik. Frågor av detta slag torde bli behandlade i biståndspolitiska utredningens betänkande vilket förväntas föreligga mot slutet av innevarande år. Regeringen har i årets budgetproposition framhållit att en samordnad u-landspolitik framstår som en betydelsefull del av den svenska utrikespolitiken och att regeringen i samband med att biståndspolitiska utredningens betänkande behandlas kommer att ta upp frågan om hur arbetet med en svensk u-landspolitik skall föras vidare.

Det råder en hög grad av samstämmighet mellan de nordiska länderna vad beträffar politiken gentemot u-länderna. Det är mot denna bakgrund naturligt att en såväl formell som informell samverkan förekommer mellan de nordiska länderna. En viss begränsning av dessa samverkansmöjligheter kan föreligga därigenom att Danmark som enda nordiska land är medlem av de europeiska gemenskaperna och därigenom ingår i EG:s system på det u-landspolitiska området — t. ex. när det gäller tullpreferenser för u-länderna (GSP), EG:s medelhavspolitik och Lomékonventionen.

I Norge har den u-landspolitiska debatten materialiserats i den av stortinget nyligen behandlade stortingsmeldingen nr 94 i vilken Norges samlade förbindelser med u-länderna diskuteras.

På det biståndspolitiska området förekommer sedan länge ett institutionaliserat samarbete mellan de nordiska länderna. I medlemsförslaget nr *A 484/e* ges exempel härpå. Detta samarbete har efter hand vunnit ökad stadga och effektivitet. För närvarande övervägs ett svenskt förslag att inrätta en nordisk ämbetsmannakommitté för biståndsfrågor under Nordiska ministerrådet.

De båda remitterade medlemsförslagen täcker delvis samma ämnesområden. Medlemsförslaget nr *A 479/e* av herr Helén koncentreras till handelspolitiken medan medlemsförslaget nr *A 484/e* av herr Gadd

¹ *Se Sak A 470/e: Medlemsförslag om årliga nordiska handlingsprogram för gemensam insats inom utvecklingshjälpen.*

² *A 479/e: Medlemsförslag om nordisk samverkan för att främja u-ländernas intressen inom världshandeln och A 484/e: Medlemsförslag om nordisk samverkan på biståndspolitikens område.*

m. fl. har en vidare syftning och behandlar de samlade förbindelserna med u-länderna.

Med utgångspunkt i den plädering för en samordnad u-landspolitik, som SIDA framfört i sina senaste anslagsframställningar, ansluter sig SIDA till det synsätt som präglar framför allt medlemsförslaget A 484/e när det gäller ett samlat grepp på de nordiska ländernas förbindelser med u-länderna. Även om frågor rörande handelspolitiken ligger i stor utsträckning utanför SIDA:s kompetensområde vill SIDA framhålla att även de handelspolitiska frågorna bör ses i det allmänna u-landspolitiska sammanhang, som bildar utgångspunkt för förslaget i medlemsförslaget nr A 484/e. Det skulle vara av intresse att utröna vilka möjligheter som föreligger att inom ramen för ett nordiskt samarbete utbygga det nuvarande biståndspolitiska samarbetet till ett allmänt u-landspolitiskt samarbete inom ramen för Nordiska ministerrådets verksamhet. Av särskilt intresse skulle vara att undersöka i vilken utsträckning ett sådant samarbete skulle kunna vara till nytta för att tillmötesgå u-landskrav som sammanfattas under uttrycket "en ny ekonomisk världsordning". Arbetet inom bl. a. Nord—Syd-dialogen (CIEC), UNCTAD IV och världssysselsättningskonferensen kan därvid ge intressanta erfarenheter. För svenskt vidkommande synes en aktiv medverkan i en sådan utredning knappast kunna komma i fråga innan biståndspolitiska utredningens betänkande föreligger.

Med utgångspunkt i vad som ovan anförts tillstyrker SIDA förslaget om en utredning om nordisk samverkan i fråga om relationer och samarbete med u-länderna.

Stockholm den 3 maj 1976

Sten-Olof Döös

Tjf. verkschef

Bengt Svensson

Sveriges riksbank har i skivelse den 14 maj 1976 avböjt att yttra sig i anledning av medlemsförslaget.

Svenska röda korset:

Centralstyrelsen delar förslagsställarnas uppfattning att i-ländernas relationer till u-länderna behöver ytterligare klarläggas och ser för sin del detta som en ständigt fortlöpande process.

I direktiv till en utredning torde därför böra ingå en begäran om förslag hur erforderligt underlag för beslut skall fortlöpande säkerställas.

Det finns nästan alltid risk för att i-länders utredning av samarbetet med u-länder i för hög grad präglas av förhållandena i i-länderna och där rådande föreställningar. Kunskaper om och hänsyn till u-länder-

nas egna representanters uppfattning utvecklas därför inte på bästa sätt. Likaså går härigenom utvecklingen av u-ländernas förståelse för förhållandena i i-länderna långsammare än vad som är önskvärt.

Vid ett utredningsarbete av föreslagen typ och den fortlöpande utredande verksamhet som bör följa en tidsbegränsad utredning bör samarbete ske med liknande utredningar på nationellt och internationellt plan. Härutöver vore det troligen mycket värdefullt, om utredarna hade ett systematiskt samarbete med utvalda företrädare för u-länder. Möjligen kan detta ske genom att sådana företrädare ingår i en konsultgrupp eller periodvis knyts till utredningssekreterariatet som experter. De praktiska svårigheterna bl a beträffande språk är betydande vid ett sådant arbetsätt, särskilt som kontakterna måste utvecklas ganska intensivt och varaktigt. Ett samarbete av detta slag kan emellertid ge god utdelning i det långsiktiga, praktiska arbetet.

Svenska röda korsets erfarenheter av nordiskt samarbete¹ är att kulturell och språklig gemenskap ofta ger goda skäl för samarbete mellan nordiska länder jämfört med samarbete med andra länder. Regeln har emellertid undantag och utgångspunkten för Svenska röda korset liksom för dess nordiska systerföreningar är numera i allt väsentligt att samarbete med nationella rödakorsföreningar i andra länder ordnas enbart med hänsyn till vad som bedöms ge det bästa resultatet.

Även om ett samarbete mellan stater i mycket är likt samarbete mellan rödakorsföreningar torde den praktiska lämpligheten av samarbete alltid böra tillmätas stor betydelse.

Slutsatser och inriktning efter ett gemensamt utredningsarbete kan bli olika i de nordiska länderna. Förståelse härför och ett på lämplighet grundat framtida samarbete torde främjas om en utredning sker gemensamt.

Det är sannolikt svårt att slutgiltigt formulera utredningsdirektiven innan arbetet har börjat ge vissa nya perspektiv.

Det torde därför vara lämpligt att man från början inriktar sig på att komplettera direktiven efterhand och att utredarna åläggs att under arbetets gång själva ge förslag i detta avseende.

Svenska röda korsets centralstyrelse tillstyrker förslaget om en utredning om nordisk samverkan i fråga om relationer och samarbete med u-länderna.

Stockholm den 7 maj 1976

För Svenska röda korsets centralstyrelse

Olof Stroh

Generalsekreterare

¹ Se A 470/e: Medlemsförslag om årliga nordiska handlingsprogram för gemensam insats inom utvecklingshjälpen.

Sveriges industriförbund:

Sveriges industriförbund ställer sig positivt till en utredning om ökat nordiskt samarbete på u-landspolitikens område. Så vore det t ex värdefullt om de nordiska länderna kunde komma fram till en gemensam linje i arbetet på att underlätta u-ländernas tillträde till i-landsmarknader och att stabilisera deras exportinkomster. Det är av vikt för den svenska industrin att dessa åtgärder i största möjliga utsträckning blir internationellt likformiga så att den svenska industrins konkurrensläge gentemot andra i-länder inte försämras.

Vidare bör en kommande utredning ta upp till diskussion frågan om ett nordiskt samarbete för att utforma likartade regler i de olika länderna för exportkreditstöd vid utvecklingsfrämjande export till u-länder.

Även här är det av vikt att konkurrensläget mellan de olika ländernas företag i största möjliga utsträckning harmoniseras genom internationellt likformiga bestämmelser.

Frågan om u-ländernas industrialisering har under de senaste åren rönt stor uppmärksamhet inom FN och andra internationella fora. I mars 1975 ägde en industrialiseringskonferens organiserad av FN:s industriorganisation UNIDO rum i Lima. Vid den konferensen formulerades målet att u-länderna år 2 000 skall stå för 25 procent av världens industriproduktion mot för närvarande 7 procent. För att detta mål skall uppnås krävs att även företag från i-länder i ökad utsträckning bidrar till industrialiseringsarbetet i u-länderna. Det är därför angeläget att samarbete mellan företag i olika nordiska länder underlättas på detta område. Därför bör man i den planerade utredningen även ta upp frågan om ett gemensamt investeringsgarantisystem för nordiska företags investeringar i u-länder eller alternativt en harmonisering av de befintliga nationella systemen. I detta sammanhang bör även diskuteras möjligheten av att upprätta ett gemensamt nordiskt investeringsbolag för att underlätta utvecklingsfrämjande industriprojekt där nordiska företag medverkar.

De nordiska länderna har redan etablerat ett samarbete inom ramen för IBRD (Världsbanken) och IDA. En kommande utredning om det nordiska samarbetet på biståndsområdet bör ta upp frågan om inte ett liknande samarbete kan åstadkommas även inom de regionala utvecklingsbankerna för Afrika, Asien och Latinamerika. Ett samarbete på detta område skulle ge de nordiska länderna möjlighet att på ett mer effektivt sätt än vad som hittills varit fallet bidra till de regionala utvecklingsbankernas verksamhet.

Stockholm den 29 april 1976

Sveriges industriförbund

Erik Braunerhielm

Hans Ekdahl

Medlemsförslag

om en undersökning av kulturindustrins påverkan i de nordiska länderna

(Väckt av Gylfi P. Gíslason, Guttorm Hansen, Karl Johan Mortensen, Ulf Sundqvist och Bengt Wiklund)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Nordens fackliga samorganisation — NFS:

NFS finner med anledning härav att det är angeläget att en undersökning genomförs i enlighet med medlemsförslaget. Löntagarnas organisationer för kulturell och folkkupplysande verksamhet bör därvid ges möjlighet att medverka såväl vid undersökningens planläggning som vid genomförandet. Vidare bör det speciella problem beaktas som berör barnens utsatta läge och kulturindustrins betydelse för barns attityder.

Utredningen bör även undersöka vilka möjligheter som finns att upprätta alternativ till kulturindustrins kommersiella produkter. Enligt NFS' uppfattning finns utrymme för ökat samhällsinflytande på kulturindustrins produktion i syfte att garantera en allsidig produktion som tillgodoser alla samhällsgruppers behov av värdefulla kulturprodukter.

NFS förutsätter att undersökningen av kulturindustrins påverkan inte leder till begränsningar av nuvarande stöd till löntagarorganisationernas nordiska samarbete på det kulturella området.

Stockholm den 27 juli 1976

Richard Traelnes
Generalsekreterare

Nordisk Akademikerråd:

— — — dette til diskussion i de nordiske akademikerorganisationer.

Nordisk Akademikerråd går ind for forslaget om iværksættelse af undersøgelse af kulturindustriens påvirkning i de nordiske lande.

Reykjavík, den 30. juni 1976

Nordisk Akademikerråd
Guðríður Þorsteinsdóttir

De nordiske Bibliotekarforbunden:

— — — "Medlemsforslag om en undersökning av kulturindustrins påverkan i de nordiska länderna" er blevet behandlet på en konference afholdt af de nordiske bibliotekarforbund på Gotland 10.—13. maj. Konferensen fandt det værdifuldt, at det pågældende forslag også var tilsendt biblioteksfolk til udtalelse. Bibliotekerne og deres medarbejder er nogle af dem, der har kommercialiseringen af kulturtilbudet nærmest inde på livet. Bibliotekerne rummer i dag de fleste medier. De spørgsmål, ovennævnte forslag til undersøgelse tager op, er derfor absolut relevante for biblioteksfolk.

I betragtning af den decentralisering af en række samfundsfunktioner, man fra politisk hold lægger op til, er det yderst vigtigt at være opmærksom på pågående monopoltendenser inden for underholdningsindustrien og den dermed forbundne fare for ensretning af kulturtilbudet. Vi er selvfølgelig klar over, at folks kulturelle aktivitet er stærkt afhængig af uddannelse, let adgang til bibliotek osv. I en undersøgelse ser vi dog også gerne afsnit, som forsøger at påvise den effekt, en målrettet kulturpolitisk indsats fra samfundets side har haft på befolkningens kulturelle aktivitet. Har en sådan indsats (f. eks. Norsk Kulturfond og litteraturstøtten, de svenske Rikskoncerter, det kommende svenske statsforslag for massedistribution af kvalitetslitteratur osv.) decimeret den kommercielle kulturindustri indflydelse? Det må være væsentligt at få undersøgt.

Undersøgelsen bør også afdække hele underholdningsindustriettet: forbindelsen mellem nordiske og internationale selskaber, ejerforhold, fortjenesten — og hvad bruges den til? Også gerne noget om, hvordan underholdningsindustriens produkter rent faktisk fremstilles.

Her er det sikkert betydningsfuldt at kaste et blik på de fremstød og transaktioner, der sker på de nye medieområder (videobånd, kassetter osv.).

Det vil ligeledes være relevant at undersøge, om Danmarks medlemskab af EF har resulteret i andre udviklingstendenser — eller forstærket en kommercialisering af udbudet — end i de øvrige nordiske lande.

Bibliotekskonferencen på Gotland var overbevist om at den kommercielle kulturindustri gennemgående har negative effekter (i form af skæve kønsrollemønstre, fordomme, falske idealer og passivitet — ikke

mindst politisk). Vi er stort set også enig med forslagsstillerne i deres karakteristik af kulturindustrien. Ved sin passiviserende effekt er den et negativt element i et aktivt og åbent demokratisk samfund. Vi kan derfor kun anbefale forslaget og stiller os i øvrigt gerne til rådighed i forbindelse med et evt. undersøgelsesarbejde.

Finlands bibliotekarier rf.

Hanne Taskinen

Formand

Svenska folkbibliotekarie-
förbundet

Lars G. Andersson

Förbundsordförande

Norsk bibliotekarlag

Helge Lærum

Sekretær

Bibliotekarforbundet

Birte Thornæs

Forbundsformand

Kommunale Bibliotekarbejderes Forening

Grethe Thowsen

Formand

Jens Erik Kundal

Sekretær

D a n m a r k

Ministeriet for kulturelle anliggender:

— — — skal man herved meddele, at ministeriet har indhentet de i kopi vedlagte udtalelser over forslaget fra Statens Musikråd, Det danske Filminstitut, Danmarks Radio samt den af ministeriet nedsatte arbejdsgruppe om børn og kultur.

Det fremgår heraf, at Statens Musikråd og Arbejdsgruppen vedrørende Børn og Kultur anbefaler, at der gennemføres en undersøgelse som foreslået. Det danske Filminstitut er ligeledes positivt indstillet med hensyn til en undersøgelse af de i medlemsforslaget rejste spørgsmål, idet man dog påpeger, at der forventes etableret en filmstatistik i Danmark, der vil give et klarere billede af kulturindustriens markedsandel. Sekretariatet for det af ministeriet nedsatte bogudvalg har over for ministeriet oplyst, at for så vidt angår forlagsvirksomhed er en undersøgelse af den i medlemsforslaget nævnte karakter under udarbejdelse som led i udvalgets arbejde. Danmarks Radio har udtalt, at problemstillingen ikke primært vedrører radio og TV.

Ministeriet skal på dette grundlag udtale, at man tillægger en afklaring af kulturindustriens indflydelse på kulturlivet stor betydning, hvilket bl. a. har givet sig udslag i nedsættelsen af de ovennævnte udvalg vedrørende litteraturområdet og børnekulturspørgsmål. Hvad sær-

ligt angår området børn og kultur, der efter de foreliggende udtalelser er af speciel interesse ved behandlingen af de i medlemsforslaget rejste spørgsmål, kan det oplyses, at arbejdsgruppen samarbejder med tilsvarende udvalg i de andre nordiske lande som led i en af Nordisk Ministerråd iværksat undersøgelse af det pågældende område.

Det kan således konstateres, at spørgsmål, der har forbindelse med kulturindustriens indflydelse, allerede er genstand for en betydelig opmærksomhed, både nationalt og som led i det nordiske samarbejde.

København, den 15. juli 1976

P. m. v.

E. b.

Niels-Jørgen Nielsen

Statens Musikråd:

— — — skal Statens Musikråd herved på det kraftigste anbefale, at den omhandlede undersøgelse af kulturindustrien gennemføres.

København, den 23. juni 1976

K. Kjeld Hansen

Rosa Cedermark

Det danske Akademi:

— — — at Akademiet vil finde en undersøgelse, som den i forslaget omtalte, meget værdifuld og derfor kan tilråde, at beslutningen vedtages.

København, den 28. april 1976

Allan Philip

Danmarks Radio:

Man skal i den anledning udtale, at Danmarks Radio efter en gennemgang af det stillede medlemsforslag er af den opfattelse, af problemstillingen ikke primært er et spørgsmål, der vedrører radio og TV.

Danmarks Radio vil imidlertid i givet fald søge at imødekomme eventuelle ønsker om oplysninger, såfremt det besluttes at iværksætte den i medlemsforslaget skitserede undersøgelse.

København, den 16. juni 1976

P. g. v.

Bruno Grausen

Sekretariatschef

Det danske Filminstitut:

Filminstitutts bestyrelse og det af bestyrelsen nedsatte Børnefilmudvalg er orienteret om sagen, og man skal meddele, at instituttet kan tilslutte sig den i medlemsforslaget udtrykte vurdering af behovet for en undersøgelse som den foreslåede med henblik på tilvejebringelse af et udbytte, som står i forhold til de bestræbelser, der gennem de nordiske landes officielle kulturpolitik udfoldes for at fremme udbudet af kulturservice på højt niveau.

Problemet vedr. kulturindustriens indflytelse er specielt iøjnefaldende for så vidt angår børnefilm, idet den indenlandske og den nordiske produktion på dette område er særdeles begrænset.

Vedr. kendskabet til kulturindustriens markedsandel på filmområdet bemærkes dog, at man gennem det af Danmarks Statistik i tiden indtil 1. april 1975 udarbejdede materiale var i besiddelse af tilfredsstillende oplysninger om omsætningens fordeling på henholdsvis udenlandsk og dansk produceret film. Efter en pause på ca. et år er der en begrundet formodning om en genoptagelse af denne oplysningsvirksomhed, idet Danmarks Statistik påtænker etablering af en filmstatistik, som vil give et klart billede af filmforbrugets fordeling geografisk, omsætningsmæssigt, såvel som efter genre, oprindelses- og andre kriterier.

København, den 18. juni 1976

På Filminstitutts vegne

Inge Rostrup

Den danske Forlæggerforening:

— — — skal vi oplyse, at Forlæggerforeningen ikke på det foreliggende grundlag har nogen kommentarer. Man vil dog gerne holdes underrettet om sagens videre forløb og derefter eventuelt senere vende tilbage til spørgsmålet, ligesom man vil være indstillet på at bidrage med oplysninger, såfremt det måtte ønskes under sagens videre behandling.

København, den 2. april 1976

Den danske Forlæggerforening

Erik V. Krustrup

Direktør

Den danske Boghandlerforening har i skrivelse den 10 augusti 1976 förklarar sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Dansk Forfatterforening:

— — — vil jeg gerne gøre den bemærkning, at et af de emner, som

vi ved mindst om og som kommer til at spille en stadig voksende rolle inden for litteraturen, er bogklubbernes udvikling. I modsætning til udgivelser af normal art fra forlagene, kender man intet til oplag, salgsteknik, priser etc. fra bogklubbernes side, og der findes ingen normalkontrakt mellem Dansk Forfatterforening og de store bogklubber.

Der er næppe nogen tvivl om, at for Danmarks vedkommende er de to store bogklubber, henholdsvis Lademanns og Gyldendals bogklubber, ved at erobre en betydelig del af markedet, uden at forfatteren har nogen mulighed for at finde ud af, om de bliver rimeligt betalt for de bøger, de leverer til de pågældende bogklubber. Det har ikke været muligt for foreningen at få oplysninger fra de pågældende forlag om disse forhold, og det gør det naturligvis uhyre vanskeligt for os at optage forhandlinger om en normalkontrakt på samme måde, som man har med forlæggerforeningen for normale bogudgivers vedkommende.

Såfremt dette emne kunne komme til at høre ind under det pågældende medlemsforslag, ville det være af stor betydning for de nordiske forfattere.

København, den 28. juni 1976

Hans Jørgen Lembourn
Formand

Dansk Komponist-Forening:

Komponistforeningen må anse det for overmåde betydningsfuldt, at der — som foreslået af fem rådsmedlemmer — foretages en undersøgelse af kulturindustriens virke i de nordiske lande.

Den kommercielle kulturindustri har vel i særlig høj grad på musikens område opnået stor og uheldssvanger indflydelse i Danmark. Denne indflydelse giver sig udslag i de mængder af musik, der daglig påtvinges befolkningen i butikker, restauranter etc., men desværre også via Danmarks Radio, en musik, der ikke kræver eller blot ønsker nogen form for opmærksomhed fra folks side, og som derfor i længden beforder åndelig sløvhed. Den kommercielle musik er for en overvejende dels vedkommende af udenlandsk (og ikke-nordisk) herkomst, således er f. eks. den meget udbredte "muzak" et så godt som rent amerikansk produkt.

Den kommercielle musik og dens virkninger har også været med til at begrænse mulighederne for udbredelse af alle de musikformer, der sætter det skabende element i højsædet. En betragtning af forholdene på en række danske musikforlag og på samtlige kommercielt drevne gramofonselskaber vil i så henseende utvivlsomt vise sig oplysende.

Dansk Komponistforening håber ikke blot, at den foreslåede under-

søgelse bliver gennemført så hurtigt som muligt, men også, at den inden for en nærmere fremtid vil resultere i realistiske forslag til en bekæmpelse af musikindustriens bedøvende indflydelse i Danmark. Man tillader sig her at henlede opmærksomheden på Danmarks Radios udsendelser, hvor den kommercielle musik er i overvægt, og hvor musik af skabende karakter de fleste af ugens dage endog har fået tildelt urimelige sendetidspunkter.

Da Danmarks Radio er en statsinstitution, vil en forbedring af de nuværende ulykkelige forhold på dette område altid være inden for mulighedenes grænse. Man vil i denne forbindelse foreslå, at der søges information om, hvorledes radiomusikken er sammensat og udvælges i Vesteuropas store kulturlande. Som et *ex tuto*-eksempel: I Frankrig gør Radio France et bevidst og intelligent stykke kulturarbejde, der bl. a. giver sig udslag i en stadig strøm af udsendelser (først og fremmest selvfølgelig i France-Culture og især i France-Musique), der henvender sig til musikalsk tænkende og følende mennesker.

Dansk Komponistforening vil for øvrigt til enhver tid være indstillet på at stå til rådighed med oplysninger — samt eventuelt ideer — i det omfang, det måtte ønskes.

København, den 29. juni 1976

Per Nørgård
Formand

Musikforlæggerforeningen af 1972:

Musikforlæggerforeningen af 1972 finder den problemstilling, der er rejst i medlemsforslaget, overordentlig interessant. Musikforlæggerforeningens bestyrelsesmedlem, direktør Kurt Manscher, har derfor stillet sig til rådighed for den undersøgelse, som medlemsforslaget ønsker gennemført. Musikforlæggerforeningen af 1972 beder derfor om at få nærmere underretning, hvis medlemsforslaget fører til nedsættelse af et udvalg, idet foreningen da gerne — om det ønskes — nærmere vil rede-gøre for direktør Kurt Manschers deltagelse som medlem af undersøgelsesudvalget.

I øvrigt skal jeg anføre, at Musikforlæggerforeningens medlemmer, det vil sige forlagene Engstrøm og Sødtring Musikforlag A/S, Fuga Musikforlag, Skandinavisk Musikforlag A/S, Thorsings Musikforlag, Viking, Nyt Dansk og Continenta Musikforlag og Wilhelm Hansen, Musikforlag, fra deres begyndelse har taget særdeles aktivt del i det nordiske samarbejde. Musikforlagene har også en meget nær kontakt med det danske ministerium for kulturelle anliggender.

Musikforlæggerforeningen anfører i øvrigt, at grunden til, at udenlandske produkter inden for dette område ofte købes i stedet for danske

produkter, tit skyldes en kortsynet bevillingspolitik, der alene ved tilrettelæggelsen af det offentliges indkøb tager hensyn til markedets billigste tilbud.

Jeg går ud fra, at jeg må høre nærmere fra Nordisk Råd i forbindelse med behandlingen af medlemsforslaget.

København, den 25. juni 1976

Asger Thylstrup
Advokat

Den danske Gruppe af Grammofonindustriens internationale Federation:

— — — vedrørende udvikling af de nordiske landes fonogramarkiv og om et fællesnordisk datakatalog over fonogrammer kan jeg meddele, at spørgsmålet har været behandlet på et medlemsmøde, hvor der var en almindelig positiv holdning til forslaget¹.

Under henvisning til Deres skrivelser af samme datoer vedrørende en undersøgelse af kulturindustriens indflydelse i de nordiske lande¹ kan jeg oplyse, at også dette spørgsmål har været behandlet på et medlemsmøde. Der var blandt medlemmerne af den danske gruppe af IFPI enighed om, at der i hvert fald gennem de sidste 10 år ikke har været tale om, at dansk repertoire er blevet mindre i forhold til det udenlandske, ligesom der var enighed om, at det ikke generelt kunne hævdes at det internationale repertoire er af ringere kvalitet end det danske. Det blev vedtaget, at disse antagelser skulle søges verificeret gennem en undersøgelse af de lister, der udsendes af GRAMEX vedrørende anvendelse af grammofonplader i Danmarks Radio. På grundlag af disse lister har den danske gruppe af IFPI udarbejdet en opgørelse over de danske indspilningers procentvise andel af den samlede spilletid i Danmarks Radio i årene 1969—1974, og som det vil ses, har der i denne periode været tale om en procentvis stigning i antallet af danske indspilninger i forhold til de samlede indspilninger på ca. 50 % (fra 10,4 % til 16 %).

København, den 6. august 1976

Johan Schlüter

i dennes fravær underskrevet af
B. Høberg-Petersen

Arbejdsgruppen om Børn og Kultur:

Arbejdsgruppen om Børn og Kultur er en af kulturministeren i juni

¹ Medlemsforslag A 485/k om en undersökning av kulturindustrins påverkan i de nordiska länderna och A 486/k om utvecklande av de nordiska ländernas fonogramarkiv.

1975 nedsat gruppe af sagkyndige, som skal beskæftige sig med børn og kultur. Arbejdsgruppen skal undersøge, hvad der i dag foregår inden for området, støtte og stimulere dette arbejde samt tage initiativ til nye konkrete projekter.

I anledning af det modtagne medlemsforslag skal Arbejdsgruppen udtale sin tilslutning til fremhævelsen af, at oplysninger om den kommercielle kulturindustri indflydelse er nødvendige som baggrund for fastlæggelsen af en kulturpolitik i samfundet. I denne forbindelse ønsker gruppen at understrege, at det ved udformningen af en kulturpolitik, der tager hensyn til børnenes situation, næppe vil være tilstrækkeligt at undersøge virkningen af kulturindustrien i traditionel forstand, omfattende bl. a. de i medlemsforslaget omtalte områder (film, grammofonplader, bøger og blade). Også beklædningsindustrien, legetøjsindustrien, konfekturindustrien m. fl. henvender sig til børnene, ofte ved intensiv reklamevirksomhed. Arbejdsgruppen er i sit arbejde gået ud fra en form for "udvidet kulturbegreb", der tager hensyn til den situation, at der næppe i dag kan opstilles en generel definition af begrebet "kultur".

Arbejdsgruppen forbereder for tiden en række skrifter om emner inden for det børnekulturelle område. I forbindelse med dette arbejde vil en undersøgelse af markedet for medier som f. eks. kassetter og grammofonplader være af interesse med henblik på en kvalitetsvurdering af børnetilbuddene. En sådan undersøgelse ville også være af værdi som led i gruppens arbejde med problemet om massemediernes, navnlig fjernsynets, påvirkning af børns fritid. Også spørgsmålet om f. eks. kulturindustriens påvirkning i de bevidsthedsdannende år og kulturindustrien som vane- og behovskabende faktor er af interesse for udvalget.

I Arbejdsgruppens overvejelser indgår endvidere spørgsmålet om eventuelle statslige initiativer, enten i form af produktion eller i form af støtte til kvalitetstilbud for børn. Man har bl. a. drøftet muligheden for oprettelse af fællesnordiske produktionsfaciliteter for børnefilm samt overvejet en undersøgelse af, hvorledes TV-film for børn kan gøres tilgængelige for skoler, institutioner, filmklubber o. l.

På denne baggrund kan Arbejdsgruppen for Børn og Kultur anbefale, at den i medlemsforslaget nævnte undersøgelse af kulturindustrien i de nordiske lande gennemføres, idet en sådan undersøgelse — såfremt den tilrettelægges således, at den også belyser kulturindustriens betydning i børnekulturel henseende — vil kunne være af væsentlig værdi for Arbejdsgruppens fortsatte virksomhed.

København, den 30. juni 1976

P.a.v.

Jens Pedersen

Formand

Finland**Undervisningsministeriet:**

— — — har undervisningsministeriet ombett centralkommissionen för konst och Samverkande bildningsorganisationerna r. f. att inkomma med utlåtande i ärendet (*se nedan*). Ministeriet ber att få instämma särskilt i de synpunkter som framföres i centralkommissionens för konst utlåtande.

Ministeriet kommer ytterligare att ta ståndpunkt i ärendet i samband med frågans behandling i de samarbetsorgan som tillsatts med stöd av nordiska kulturavtalet.

Helsingfors den 28 oktober 1976

Jaakko Numminen

Kanslichef

Fredrik Forsberg

Yngre regerings-
sekreterare

Oy Yleisradio Ab:

Inom kultur- och massmediapolitiken har man inom såväl nationella kultur- och massmediaorgan, som inom dessa områdets internationella samarbetsorganisationer, fäst en allt större uppmärksamhet vid de problem, som den internationella masskommunikations- och kulturindustrins centraliserade och världsomfattande distribution förorsakar. I första hand har det varit fråga om svårigheterna att bevara och utveckla en nationell och egenartad kultur i en allt mer internationaliserad och kommersialiserad kulturutveckling.

I Finland är Rundradion en betydelsefull producent och upprätthållare av den nationella kulturen, men också en betydande importör av internationella kulturprodukter. De regler och principer, som följs inom Rundradions programverksamhet, tillämpas också vid importen av internationella kulturprodukter. Emedan Rundradion är en parlamentariskt styrd statlig institution, kan man inom programverksamheten, på ett meningsfullt sätt, beakta allmänna kultur- och massmediapolitiska målsättningar, då man utvecklar den nationella kulturen och förverkligar internationellt kulturutbyte.

I sin egenskap av nationellt massmedium är Rundradion i princip positivt inställd till alla sådana internationella strävanden, vilkas av-

sikt är att befrämja utvidgandet av kulturutbytet länderna emellan, eller att förbättra grunderna för den nationella eller internationella massmediapolitiken. Rundradion har positiva erfarenheter av nordiskt samarbete, främst tack vare de nordiska rundradioinstitutionernas fasta samarbete. Rundradion har också, genom sin år 1965 påbörjade LSP-verksamhet, deltagit i det internationella samarbetet inom massmediaforskningen bl. a. i Europeiska Rundradiounionen och inom områdets andra internationella organisationer.

På basen av det ovanstående är Rundradion naturligt nog intresserad av en forskningsverksamhet, som ger information för utvecklandet av de nationella rundradioinstitutionernas programverksamhet i allmänhet, och det internationella kultursamarbetet i synnerhet. Rundradion är alltså positivt inställd till ett dylikt forskningsinitiativ.

Rundradion anser, att det i undersökningen vore viktigt att utreda bl. a. följande saker:

- de internationella företagens verksamhetsformer särskilt på televisionsprogrammens, filmens och musikens område
- de centrala företagens utvecklingsperspektiv och expansionsträvanden
- företagens marknadsandel och marknadsföringsmetoder i Norden, och den nordiska marknads betydelse för företagen i fråga
- penning- och kapitalströmningarna inom branschen
- den nationella (utanför rundradiobolagen förverkligade) musik- och filmindustrins ställning och utvecklingsperspektiv i Norden
- en jämförelse mellan det nordiska kulturproduktutbytet inom den (utanför rundradiobolagen förverkligade) nordiska musik- och filmindustrin å ena sidan, och rundradiobolagens nordiska kulturutbyte å andra sidan
- verksamhetens samhällseliga och kulturella verkningar
- de juridiska och politiska problemen

För rundradions del är det klart, att de uppgifter och undersökningar som anknyter till undersökningen, står till forskarnas förfogande, ifall detta forskningsinitiativ förverkligas. Vid behov kan man särskilt utreda, huruvida det är ändamålsenligt, att de nordiska rundradioinstitutionerna anknyts till planeringen, organiseringen och utförandet av denna undersökning. Rundradion anser ändå, att det ekonomiska svaret för forskningsarbetet borde höra till Nordiska rådet eller till andra nordiska samsarbetsorgan.

Helsingfors den 15 juli 1976

Finlands rundradio

Erkki Raatikainen

Generaldirektör

Matti Anderzén

Bitr. direktör

Finlands förlagsförening¹:

Även om de nordiska marknaderna och språkområdena är till exempel i fråga om böcker relativt små, syns den utländska kommersiella kulturindustrins nackdelar, varför vi anser den i medlemsförslaget framlagda forskningsverksamheten som nödvändig.

Helsingfors den 24 juni 1976

Högaktningsfullt
Finlands förlagsförening
Unto Lappi

Suomen kirjailijaliitto r.y. (Finlands författareförening) har i skrivelse den 31 maj 1976 förklarat sig stöda medlemsförslaget.

Arbetarnas bildningsförbund ABF r.f.:

De nordiska arbetarbildningsförbunden, ABF i Finland som en av dessa, har flera gånger fäst uppmärksamhet vid tillväxten av den kommersiella kulturens andel framförallt inom produktionen av brukskulturens olika former. Likaledes har man kunnat konstatera att de kommersiella inslagen har ökat i radio- och televisionsutbudet, särskilt i Finland. De nordiska arbetarbildningsförbunden har även i flera sammanhang uttryckt sin oro över de faror som är förknippade med en kommersialisering av kabeltelevisionen och bandat av-material.

Av den här anledningen måste ovan nämnda medlemsförslag i Nordiska rådet hälsas som ett tecken på en positiv utveckling. Utförandet av en dylik undersökning som ett samnordiskt projekt, skulle ge den en tillräcklig täckning och garantera dess tillförlitlighet och vederhäftighet.

På dessa grunder framför Arbetarnas bildningsförbund ABF r.f. såsom sitt utlåtande att Nordiska rådets finländska delegation borde stöda det gjorda förslaget och framföra förhoppningen att medlemsförslaget skulle förverkligas så fort som möjligt.

Helsingfors den 8 juli 1976

Arbetarnas bildningsförbund ABF r.f.
Veikko Jauhiainen

¹ Yttrandet översatt från finska.

Opintotoiminnan keskusliitto (Centralförbundet för studieverksamhet)¹:

Vi kan fullt ut tillstyrka det väckta förslaget. Även i Finland förefaller massmedia, vilkas innehåll omfattar rikligt med internationellt, ofta undermåligt stoff, att spela en betydande roll i människornas liv. På grund av det snäva och ensidiga utbudet har de en inverkan på människornas världsbild, som är begränsande och rentav förvrängande.

Ofta har denna kommersiella passiviserande kulturindustri framstått som fiende till den strävan till självutveckling, som oftast är grundmål-sättningen också inom de vuxnas studieverksamhet. Eftersom Opintotoiminnan keskusliitto i likhet med övriga folkbildningsorganisationer strävar till att tillhandahålla möjligheter och väcka människorna till studier och till mångsidigt utvecklande av sig själva, anser vi att det verkligen är motiverat att kartlägga de faktorer som nu förefaller att vara ett hinder för vårt arbete.

Vi anser det vara synnerligen viktigt att informationsutbytet mellan de nordiska länderna ökas även på det kulturella området.

Helsingfors den 10 september 1976

Oili Parjo

Maaseudun sivistysliitto r.y. (Landsbygdens bildningsförbund)¹:

Maaseudun sivistysliitto r. y. har traditionellt verkat på områden där originell och av invånarnas egna intressen väckt verksamhet har varit högklassig, omfattande och livlig. Den snabba och djupa samhälleliga brytningen och den delvis obehärskade samhällspolitiska utvecklingen har med sina koncentrationstendenser och ytlighetsföreteelser medfört ett tomrum, som effektivt fyllts med kommersiella medel. Frivillig intresse- och kulturverksamhet syns till exempel i tätorter vara sällsyntare än i glesbygder.

Maaseudun sivistysliitto har ofta i sina yttranden och ställningstaganden framfört sin oro för den inträffade oförmånliga utvecklingen och har krävt mera stöd åt intresseverksamhet som motvikt för den alltmer ökande kommersiella massunderhållningens negativa följder.

Enligt Maaseudun sivistysliitto skall en undersökning av kulturindustrin i de nordiska länderna och den internationella kulturindustrins inflytande på den understödas, men är inte tillräcklig för sakens djupare utredning. Enligt Maaseudun sivistysliitto borde omfattande undersökningar utföras av motivationer, hinder för intresseverksamhet och för-

¹ Yttrandet översatt från finska.

väntningar hos dem, som efterfrågar den nämnda kulturindustrins produkter. I detta sammanhang kan i större omfattning jämföras uppfattningar och förväntningar hos invånare i olika förhållanden i fråga om kulturutbudet.

Mot bakgrund av det ovensagda anser Maaseudun sivistysliitto r.y. en undersökning av kulturindustrins inflytanden värd understöd. Samtidigt borde åtgärder vidtas för att i större omfattning utreda också omfattande samhällliga ämndringsfaktorer som möjligen påverkar efterfrågan på kulturindustrin, och med kulturutbudet förknippade förväntningar.

Helsingfors den 15 juli 1976

Maaseudun sivistysliitto r.y.

Kaarina Virolainen

Viceordförande

Terttu Norri

Studieledare

Samverkande bildningsorganisationerna¹:

Medlemsorganisationerna i Samverkande bildningsorganisationerna har ända från början haft som uppgift att bl. a. främja aktiv studie- och kulturverksamhet bland medborgarna. Den inverkan det hela tiden ökande utbudet av kommersiell masskultur haft på medlemsorganisationernas egen kulturverksamhet har gett anledning till oro, och organisationerna har både inlämnat gemensamma förslag till myndigheterna om stöd för fritt bildningsarbete och kämpat var och en på sitt håll för att bevara lokala och nationella kulturvärden och för att utveckla dessa vidare.

Av denna anledning understöder Samverkande bildningsorganisationerna varmt det medlemsförslag som väckts vid Nordiska rådet om en undersökning av kulturindustrins påverkan i de nordiska länderna.

Helsingfors den 12 maj 1976

Vapaan sivistystyön yhteisjärjestö —
Samverkande bildningsorganisationerna r.y.

Paavo Suvanto

Ordförande

Helena Kekkonen

Generalsekreterare

¹ Yttrandet översatt från finska.

Centralkommissionen för konst¹:

Centralkommissionen instämmer i den del av förslaget som berör den kommersiella, internationella kulturindustrins ökande inflytande på de nordiska ländernas kulturliv. I detta sammanhang hänvisar centralkommissionen bl. a. till kulturaktivitetskommitténs ställningstaganden i samma fråga (kommittébetänkande 1974: 2 s. 184—187). Standardiserad, serietillverkad och billig skräpkultur kan omintetgöra regeringarnas strävanden inom andra kulturpolitiska sektorer, t. ex. att öka utbudet av högtstående kulturservice och av medborgarnas egna kulturintressen.

Centralkommissionen anser att det är mycket angeläget att den internationella kulturindustrins påverkan i de nordiska länderna utreds och anser vidare att detta är ett brådskande utredningsprojekt. Projektet kunde sannolikt mycket väl finansieras och ledas av nordiska kultursekretariatet, under vilket just nu en samnordisk arbetsgrupp utreder frågan om utvecklande av barnkulturen.

Centralkommissionen för konst konstaterar till slut att undervisningsministeriet på rekommendation av kommissionen ur forskningsanslagen för konst har beviljat statsunderstöd för en jämförande utredning om skräpkultur. Utredningen sker under Unescos ledning och i den deltar utom Finland också DDR och Frankrike samt eventuellt Polen. Materialet från den här utredningen vore för Finlands del sannolikt nästan som sådant lämpligt också för den samnordiska utredningen. Unesco-utredningen inleddes våren 1976 och torde vara slutförd till utgången av år 1977.

Helsingfors den 3 juni 1976

Kalervo Siikala
Ordförande

Risto Kivelä
Sekreterare

Lärarnas fackorganisation:

Det nordiska samarbetet har under senare tider starkt ökat såväl på det offentliga planet som på organisationsplanet. Detta samarbete har inom många områden fått fasta former, vilket bör ses som en positiv företeelse med tanke på kommande samarbetsprojekt. Det skulle dock vara skäl att fästa större vikt vid detta samarbete och framför allt att intensifiera informationen, för att väcka intresse för samarbetet också inom vidare medborgarkretsar.

Lärarnas fackorganisation ställer sig positiv till Nordiska rådets förslag att uppmana Ministerrådet att utföra en undersökning över kultur-

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

industrin i de nordiska länderna och att därvid särskilt beakta den internationella kulturindustrins inflytande. En sådan kartläggning skulle säkert vara på sin plats då man samtidigt kunde utreda i vilken utsträckning det som producerats och produceras i Norden på kulturens område kunde bytas ut mellan de nordiska länderna, och vilka möjligheter det finns till en gemensam kulturproduktion, något som skulle berika samtliga nordiska länder såväl kulturellt som ekonomiskt.

I sitt förslag om att låta utföra en undersökning tar Nordiska rådet också fram den internationella, främst kommersiella kulturindustrin, av vilken en del, såsom man också konstaterar i förslaget, är ren s. k. skräpkultur. Enligt LFO:s åsikt borde man undersöka möjligheterna att som ett nordiskt samarbete importera kulturprodukter från länder utanför Norden. Det skulle då vara lättare att övervaka dess nivå och utbudet kunde vidgas att omfatta kvalitetsprodukter också från mindre länder.

Helsingfors den 23 juni 1976

Opettajien ammattijärjestö OAJ — Lärarnas fackorganisation LFO

Voitto Ranne

I. ordförande

Aslak Lindström

Avdelningschef

S. Apajalahti

II. ordförande

Aune Blümchen

Pedagogisk sekreterare

Kansan sivistystyön liitto:

KSL har med tillfredsställelse deltagit i den kulturpolitiska aktiveringen i Norden och genomförandet av kulturpolitiska reformer. Detta har synts också som utvidgat samnordiskt kultursamarbete och mångsidigare kulturutbyte. Samtidigt vill KSL dock understryka betydelsen av kulturutbytet mellan de nordiska länderna och de socialistiska länderna och vikten att öka detta utbyte. På kulturutbytets fruktbarhet mellan olika samhällssystem är ett gott exempel det växande kultursamarbetet mellan Finland och Sovjetunionen, vilket är känt i alla nordiska länderna.

I alla nordiska länder utgör den kommersiella masskulturen en betydande del av medelmedborgarens kulturintressen. Interventionen av den kommersiella masskulturen i Norden ökar ständigt kraftigt och håller på att undantränga medborgarnas naturliga spontana kulturintressen. De nationella kulturerna och minoritetskulturerna håller på att försvinna under trycket av den internationella kommersiella kulturen. De internationella storföretagen håller på att öka sin andel av kulturmarknaden i Norden. Den kommersiella kultur som produceras utanför

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

Norden håller på att stärkas, medan den inhemska produktionen i de nordiska länderna håller på att minska. En allt större del av medborgare konsumerar den standardiserade skräpkultur, som enligt vinstprincipen produceras för den internationella marknaden.

När man undersöker den kommersiella kulturindustrins påverkan måste man ta i beaktande att de nordiska länderna har många gemensamma drag beroende på samhällssystem, geografiskt läge och ekonomiska förbindelser. KSL förenar sig med det vid Nordiska rådet väckta medlemsförslaget om en undersökning av kulturindustrins påverkan i de nordiska länderna. Det vore skäl att undersöka den kommersiella kulturindustrins andel av den nordiska kulturproduktionen samt den internationella masskulturens påverkan på individens utveckling i ett samhälleligt uppfostringssystem. KSL konstaterar, att i en sådan undersökning ingår som en väsentlig del också framläggande av alternativ till den kommersiella masskulturen och kartläggning av förslag till åtgärder att förbättra förutsättningar för det nationella kulturarbetet samt att utvidga det samnordiska demokratiska kulturutbytet. För att garantera undersökningsarbetets fortbestånd föreslår KSL inrättande av en forskartjänst för den samnordiska kulturverksamheten.

Helsingfors den 12 oktober 1976

Kansan sivistystyön liitto

Kuuno Honkonen

Ordförande

Isma Mäkelä

Generalsekreterare

Aänilevytuottajat r.y. (Grammofonskrivproducenterna):

Den ökade fritiden, den stigande levnadsstandarden, urbaniseringen, den elektroniska industrins utveckling, TV-nätets tillkomst m. fl. stora förändringar som inträffat under de senaste årtiondena har alla bidragit till att det självständiga och aktiva musikintresset minskat. Dessa förändringar har eventuellt ökat kulturindustrins inverkan på medborgarnas musikintresse. Men vi är inte genast beredda att tro, att kulturintresset samtidigt skulle ha blivit kvalitativt lidande.

Vi tror inte, att kulturindustrin bromsar kulturpolitikens utveckling. Tvärtom anser vi att den tack vare de nutida inspelningsmetoderna och den moderna återgivningsapparaturen skapat nya möjligheter att njuta av musik. Man kan dock inte förneka, att fonogramproduktionen, som snart firar sitt hundraårsjubileum, har haft stor betydelse för den skapande och utövande tonkonstens utveckling. Vi kan t. o. m. säga, att kulturindustrin som sådan ger möjligheter till kulturutövande (fastän

inte alltid aktivt) även på de områden där samhällets kulturpolitiska bemödanden inte har haft någon effekt.

Å andra sidan kan man konstatera, att den utövande konsten också varit bristfällig. Man har ju först på 1970-talet och då delvis med stöd av efterfrågan lyckats skapa ett regionalt orkestersystem.

Av statistiken framgår, att konsumtionen av inspelad musik har ökat som en följd av de både kvalitativt och kvantitativt förbättrade möjligheterna att lyssna till musik. Ert antagande, att kulturindustrins andel av kulturkonsumtionen stiger är på basis av statistiken riktigt. Men detta behöver inte inverka negativt och passiverande på allmänhetens musikintresse. Påståendet, att förhållandet mellan den utländska musikens fördel bekräftas däremot inte av statistiken. Den inhemska musikens andel har under de senaste åren stigit kraftigt och var år 1975 ca 54 % av den totala finska marknaden. Utländsk musik behöver inte vara detsamma som "skräpkultur avsedd för den internationella marknaden". Till den utländska musiken, som år 1975 utgjorde 46 % av marknaden, hör ett stort urval av den mest högklassiga opera-, symfoni-, klassiska och moderna musik, som bandats på världens mest berömda teater- och konsertscener. Dessutom bör konstateras, att begreppet "skräpkultur" är helt och hållet negativt, ett skällsord för populärmusik, som ofta blandar sig med lyssnarens känslomässiga inställning till olika slag av musik. Att använda ett sådant begrepp är desto mer betänkligt som de klart definierbara skillnaderna mellan olika stilarter har försvunnit. Till populärmusiken hör t. ex. ett stort urval inhemska underhållningsmusik.

Vi skulle gärna se, att man utredde också kulturindustrins internationalisering. I samband med en sådan utredning vore det bra, att också klargöra, hur de lyssnarvanor, som bl. a. radio- och TV-programmen och musikundervisningen skapar, påverkar allmänhetens sätt att tillfredsställa sitt kulturbehov. Genom att lära ut det rätta sättet att lyssna till olika slag av musik, skulle man nämligen kunna förhindra att allmänhetens musikintresse likriktas. Det är därför inte särskilt uppmuntrande, att staten vid införandet av grundskolan vill minska antalet musiktimmar.

Möjligheterna att lagstiftningsvägen få slut på favoriseringen av utländsk musik vid radions skivframföranden borde även undersökas. Finland har ju inte ratificerat det internationella fördrag som uppgjordes i Rom 1961 och som kom till för att skydda de uppträdande artisternas och skivproducenternas rättigheter. Av denna orsak finns det inget skydd för utländsk musik som framförs i Finland. Därför är också den utländska musikens andel av radions programverksamhet hög, ca 60 %, jämfört med dess andel av skivförsäljningen.

Med hänvisning till ovannämnda är vi beredda att närmare utreda kulturindustrins "passiviserande" inverkan på medborgarnas kultur-

behov. Undersökningen borde utföras som ett omfattande projekt, där man kunde beakta också andra sociala beslut än de kulturpolitiska. En sådan undersökning får inte göras på basis av en delvis fördomsfull, delvis känsloladdad diskussion och en statistisk undersökning över hur kulturindustrin omintetgör samhällets kulturella ansträngningar, ty också kulturindustrin skapar kultur.

Helsingfors den 10 augusti 1976

Äänilevytuottajat r.y.

John-Eric Westö

Ordförande

Arto Alaspää

Verksamhetsledare

Finlands biblioteksförening:

Finlands biblioteksförening har i sin internationella verksamhet under årtiondenas lopp strävat att utveckla det nordiska kultursamarbetet inom sitt eget verksamhetsområde. Sålunda ställer vi oss helt bakom genomförandet av kulturindustriundersökningen, särskilt när de framförda motiveringarna i förslaget till undersökningen sakligt talar för dess genomförande. Eftersom den kommersiella kulturen i många former håller på att tränga in också i biblioteken och samtidigt håller på att åsidosätta det nordiska nationella kulturutbudet, så anser vi det viktigt, att man vid uppgörandet av denna grundundersökning tar med biblioteksverksamheten och särskiljer biblioteken i ett eget delområde.

Helsingfors den 21 juni 1976

Suomen kirjastoseura — Finlands biblioteksförening

Jouko Tyyri

Ordförande

Hilkka M. Kauppi

Verksamhetsledare

Finlands filmstiftelse¹:

Finlands filmstiftelse finner det önskvärt, att Nordiska rådet uppmanar Nordiska ministerrådet att låta utföra en undersökning av kulturindustrin i de nordiska länderna med speciell uppmärksamhet vid den internationella kulturindustrins inflytande. Filmstiftelsen anser, att allt slags opartisk och kritisk undersökning av kulturen är ägnad att öka tillgängliga fakta. På detta sätt ökar den kännedomen om olika kulturinflytanden och orsakssammanhang mellan dem.

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

Finlands filmstiftelse har för sin del bidragit till undersökning av filmkulturen genom att själv samla sedan år 1972 omfattande statistiska uppgifter om i Finland producerade filmer och här förevisade utländska filmer och genom att årligen bevilja stipendier till forskare för olika forskningsprojekt i anslutning till filmen och filmkulturen. Dessutom har filmstiftelsen själv aktivt strävat till att bidra till filmkulturens uppsving i Finland genom att årligen bevilja stöd av import av konstnärligt betydande utländska filmer och för deras förevisning här. Dessutom har stiftelsen fäst speciell uppmärksamhet vid att stöda verksamheten som hos oss främjar barnfilmkulturen.

Helsingfors i juni 1976

Finlands filmstiftelse

Ragnar Meinander

Styrelseordförande

Kari Uusitalo

Generalsekreterare
för stiftelsen

Finlands filmkammare r.f.¹:

Då man analyserar det inhemska och det utländska kulturutbudets kvantitativa art och inbördes relation speciellt för filmens del bör man enligt vår mening ta i betraktande, att den nationella filmens möjligheter särskilt i Finland, men otvivelaktigt också i de övriga nordiska länderna är klart begränsade, framför allt beroende på det begränsade språkområdet och på televisionsverksamheten.

Under dessa förhållanden, och på grund av de knappa anslag som står till buds för stöd till inhemsk filmproduktion, blir det utländska stoffets andel jämfört med det inhemska med nödvändighet betydande för att man skall kunna uppnå ett tillfredsställande utbud. Vår uppfattning är att det för filmens del är kvalitativt så högklassigt som det under nuvarande förhållanden kan vara utan speciell subventionsordning för kvalitetsfilm.

Det är enligt vår mening ganska oöverlagt att så starkt betona "den standardiserade skräpkulturens" betydelse i generaliserande termer som det har gjorts i medlemsförslaget. Detta särskilt därför att man i medlemsförslaget inte på något sätt har försökt skilja begreppet populärkultur från det obestämda "skräpkultur". Tvärtom har i förslaget i stället framförts en anmärkningsvärt bred och delvis vilseledande generalisering i den förenklade motiveringen att "den kommersiella kulturindustrin utgör det mest inflytelserika området inom kulturverksamheten".

Definitionen av den kommersiella kulturindustrin är i detta fall oklar.

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

Vi kan naturligtvis inte ansluta oss t. ex. till uppfattningen att den på affärsekonomiska principer fotade kulturproduktionen i och för sig skulle vara en negativ företeelse eller att avgiftsbelagda kulturtjänster borde uppfattas som kvalitativt mindre värda än de avgiftsfria. Vi befarar att medlemsförslagens anda kan komma att understödja en dylik, enligt vår mening ganska trångsynt tolkning.

Vi ansluter oss till förslagsställarnas uppfattning att masskulturutbytet mellan de nordiska länderna är beklagligt litet och vi tillstyrker åtgärder i syfte att öka detsamma. De erfarenheter vi har haft av denna verksamhet har tråkigt nog visat, att ett bredare nordiskt kulturutbyte åtminstone på filmområdet knappast är möjligt utan betydande och mångsidigt — och ingalunda enbart ekonomiskt — offentligt stöd.

Helsingfors den 26 juli 1976

Leo Nordberg
Verkställande direktör

Oy Mainos-TV-reklam Ab:

MTV anser verkställandet av en undersökning, som kartlägger kulturindustrins påverkan i de nordiska länderna, vara en synnerligen positiv åtgärd som öppnar nya perspektiv ifall den utföres omsorgsfullt. Speciellt betydelsefullt anser bolaget det i förslaget nämnda kulturutbytet mellan de nordiska länderna vara, vilket redan ser ut att behöva ökas. För egen del är bolaget villigt att i mån av möjlighet öka och fördjupa detta samarbete.

Utförandet av en undersökning av kulturindustrins påverkan och vidd är ett meningsfullt sätt att kartlägga den nuvarande situationen i Norden. Det medlemsförslag, som ligger som grund för detta utlåtande, är dock inte i och för sig tillräckligt detaljerat för att ett ingående utlåtande skall kunna givas. Förslaget innehåller det oaktat några för den planerade undersökningen väsentliga grunddefinitioner, vilkas preciserande enligt vårt bolags åsikt är motiverat innan det slutliga undersökningsbeslutet fattas.

Enligt medlemsförslaget ser det ut som om undersökningen skulle utgå från tanken att den s. k. kommersiella kulturindustrin producerar endast standardiserad skräpkultur. Stämplantet av vissa produkter, såsom filmer och grammofonskivor som skräpkultur bara på basen av deras producent, är synnerligen betänkligt. Allmänt bör också konstateras att den standardiserade skräpkulturen såsom begrepp blivit odefinierad av förslagsställarna. Var går t. ex. gränsen mellan denna kultur och den s. k. populärkulturen?

Vårt bolag anser det därför vara av största vikt att klassificeringen

av kulturindustrins produkter uttryckligen sker på basen av själva produkterna och inte på basen av vem som producerat dem. Vid precisandet av undersökningsuppgiften är det dessutom skäl att fästa avseende vid att man bör beakta kulturindustrins produktandel såväl på kvantitativ som relativ nivå, då man drar sina slutsatser. Att röra sig enbart på den ena av dessa nivåer och registrera de skedda förändringarna ger inte någon riktig bild av situationen.

Av undersökningsförslaget framgår inte tydligt om man skulle koncentrera undersökningen på att klarlägga kulturindustrin i allmänhet eller enbart den s. k. kommersiella kulturindustrin. För att få ett begrepp om helhetssituationen anser MTV det vara nödvändigt att den föreslagna undersökningen skulle kartlägga uttryckligen hela kulturindustrin och inte enbart en delsektor av den. Bolaget betonar dessutom vikten av att undersökningen får i uppgift att kartlägga den nordiska kulturindustrins ekonomiska resurser i form av ett centralt problemfält.

Förslagsställarna talar endast om statliga radio- och televisionsbolag. Med avseende på undersökningens omfattning är det dock väsentligt att ta med även vårt bolag såsom ett programproducerande bolag.

Med hänvisning till det ovannämnda betonar MTV att det innan det slutliga beslutet om undersökningen fattas är skäl att precisera bilden av undersökningsuppgiften och ge den en exaktare ram. Först då finns det förutsättningar för att fatta beslut om att verkställa den föreslagna, vad motivet beträffar intressanta, undersökningen.

Helsingfors den 23 juni 1976

Oy Mainos-TV-reklam Ab

Jaakko Paavela

Leo Meller

Kirja- ja paperikauppojen liitto (Bok- och pappershandlarnas förbund)¹:

I syfte att vidareutveckla bok- och pappershandlarnas produktsortiment har man under de senaste åren särskilt lagt vikt vid en utvecklande användning av medborgarnas ökande fritid och strävat att beakta hela kulturindustrins aktiverade kapacitet. Vi finner det vara synnerligen motiverat att en undersökning företas rörande kulturindustrins verksamheter inom de nordiska ländernas kulturpolitik.

Helsingfors den 3 augusti 1976

Kirja- ja paperikauppojen liitto r.y.

Pentti Kuopio

Verkställande direktör

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

N o r g e**Kirke- og undervisningsdepartementet:**

Kirke- og undervisningsdepartementet mener at det er ønskelig med en utredning vedrørende disse forhold i vårt samfunn. Med utgangspunkt i de relativt store likheter i de nordiske lands kulturbakgrunn og ut fra den formodning at de nordiske land følgelig står i tilnærmet samme stilling overfor den kommersielle kulturindustri, finner vi det hensiktsmessig at en slik utredning blir satt i verk som et nordisk prosjekt.

Vi vil i den forbindelse vise til at departementet i St.meld. nr. 52 (1973—74), Ny kulturpolitikk, og St.meld. nr. 41 (1975—76), Kunstnerne og samfunnet, har pekt på problemer vedrørende innflytelsen fra den kommersielle kulturindustri på kulturområdet. I St.meld. nr. 41 (1975—76) er oppmerksomheten særlig rettet mot kommersiell formidling av billedkunst og kunsthåndverk. Vi antar at den kommersielle kulturindustriens produksjon og omsetning av reproduksjoner av billedkunst, og i en viss grad kunsthåndverk, og følgene av dette for formidlingen av nasjonal original samtidskunst vil utgjøre en naturlig del av utredningsoppgaven. Vi vil derfor foreslå at det i utredningen blir lagt vekt på en undersøkning av disse forhold samt av kulturindustriens innflytelse gjennom produksjon av kassetter og videoprogram.

Mulige uttalelser fra institusjoner under dette departement vil bli ettersendt så snart de måtte foreligge.

Oslo, 9. juli 1976

Etter fullmakt

Olav Hove

Brit Alstad

Norsk kulturråd:

Rådet vedtok å gi sin prinsipielle tilslutning til Kulturavdelingens uttalelse av 6 juli d. å. Rådet vil særlig rette oppmerksomheten mot masseprodusert underholdningsstoff beregnet på barn, og mener undersøkelsen bør legge vekt på problemer i denne sammenheng.

Rådet vil også minne om at spørsmålet ble behandlet på den europeiske kulturministerkonferansen i Oslo 15—17 juni 1976, der ministrene i resolusjon nr 1 gir uttrykk for at de er oppmerksomme på de farer presset fra den kommersialiserte kulturindustrien representerer for individets intellektuelle utvikling og de nasjonale kulturers vekst, og der det videre heter:

Kulturpolitikken har også et særlig ansvar for å motvirke de negative virkninger av den kommersialiserte produksjon av massekultur, f. eks.

gjennom å tilby alternativer av kvalitet, ved å sørge for at et vidt spekter av produkter er tilgjengelig, og ved en sterkere utnyttning av egne ressurser i hvert enkelt kultursamfunn.

Problemet bør derfor ifølge sin natur utredes både på europeisk og internasjonal basis. Rådet er imidlertid enig i at det på dette stadium kan være hensiktsmessig at en større utredning foretas innenfor en nordisk ramme.

Oslo, 2. september 1976

For Norsk kulturråd

Hartvig Kiran

Ingeborg Lyche

Norsk rikskringkasting:

Sett fra Norsk rikskringkastings synspunkt vil en undersøkelse som foreslått, være av interesse, og vi vil derfor gi medlemsforslaget vår støtte.

Oslo, 1. september 1976

Odd Granlund

Fung. kringkastingsjef

Kommunale kinematografers landsforbund:

— — — vil Kommunale Kinematografers Landsforbund gi følgende uttalelse avgrenset til å gjelde området film og kino:

I løpet av sin korte historie har filmen blitt den kunstart og det underholdningstilbud som kanskje når den største gruppe mennesker. Norges befolkning på vel 4 millioner mennesker svarer således for rundt 18 millioner kinobesøk pr. år, hvilket tilsvarer omtrent det samlede bokutlån ved alle våre biblioteker.

Filmrepertoaret

Når filmen er blitt et massemedium av et slikt omfang, skyldes det i særlig grad de utenlandske filmene. Særlig USA, men også England, Italia og Frankrike har stått for en vesentlig del av filmtilbudet. Til sammen svarer filmer fra disse land for mer enn 3/4 av filmtilbudet i Norge.

De norske filmene

For de norske filmene har det i de senere år vært en gledelig utvikling. Filmenes antall er økt til 10—13 pr. år, samtidig som importen er 23—760225. *Nordiska rådet. Supplementband*

gått tilbake fra et tidligere gjennomsnitt på ca. 350 til ca. 250 pr. år. Publikumsinteressen for norske filmer har også økt, slik at besøket på de norske filmene svarer for 20—25 % av totalbesøket. De norske filmenes publikumsappell har antagelig også vært hovedårsaken til at kino-besøket totalt har vist en stigende tendens i de siste par årene.

Dersom filmskaperne i Norge fortsatt makter å lage gode filmer som er av interesse for et bredt publikum, synes det derfor ikke som om den utenlandske dominansen i kinoenes repertoar skulle behøve å bli noe større enn idag. Mulighetene for å lage gode filmer i et lite land er avhengig av skikkelig utbyggede støtteordninger, noe som vi idag langt på vei har i Norge.

Filmer fra de nordiske land

Markedsandelen for filmer fra Sverige og Danmark har de siste årene dessverre vist en synkende tendens, og Finland har alltid vært et noe nær ukjent filmland for Norge. Det er håp om at denne situasjonen kan bedre seg gjennom et tiltak som de nordiske filminstitusjoner forsøker å få istand: I begynnelsen av 1977 tas det sikte på å arrangere en mønstring av nordiske filmer i København. Mønstringen tar særlig sikte på filmimportører og representanter for kinoene. Det vil bli søkt om støtte til tiltaket fra Nordisk kulturfond. Det er tanken at mønstringen skal bli et fast innslag som alternerer mellom de nordiske land, dersom det første forsøket blir vellykket.

Filmkulturell virksomhet

Kinoene blir i stadig sterkere grad ansett som et kultur- og underholdningstilbud som det er viktig å opprettholde i lokalsamfunnene, selv om rene bedriftsøkonomiske betraktninger kan tilsi at kinoen nedlegges. Idag går således 2/3 av de kommunale kinoene i Norge med underskudd. Parallelt med at kravet om lønnsom drift blir svakere, forsterker store publikumsgrupper sitt krav om at kinorepertoarene må settes sammen etter kvalitetskriterier. Disse forhold vil bidra til at kinoene motiveres til å satse sterkere på kvalitetsfilm fremfor mer spekulasjonsbetonte produkter.

De kommunale kinoene med tilslutning av de større, private kinoene, har dannet Norsk kino- og filmfond, hvis formål bl. a. er å stimulere interessen for verdifull film. NKFF har bl. a. bidratt til å få etablert en skolekino-ordning, hvor barnas filminteresser blir kanalisert til utvalgte kvalitetsfilmer. NKFF har videre bidratt til å få innført filmundervisning i skolene gjennom støtte til utgivelse av bøker o. s. v. for på den måten å få oppøvd barnas kritiske sans overfor film.

Lovverket

Offentlig visning av film i Norge reguleres av kinoloven av 1913. Lo-

ven gir også anvisning om Statens Filmkontroll, hvis eksistens utvilsomt har bidratt til at Norge er blitt forskånet for de verste utslag av utenlandske spekulasjonsprodukter. Loven er imidlertid ikke beregnet på den nye kommunikasjonsteknologien som videokassetter o. l. Det vil kreve oppmerksomhet fra myndighetenes side for å forhindre at den nye teknologien oversvømmer markedet med internasjonalt produserte programmer som ville vært stoppet dersom det hadde vært tale om mer tradisjonelle distribusjonsformer.

Konklusjon

KKL antar følgende forhold bidrar til å hindre at den utenlandske dominansen i filmtilbudet skal bli større:

1. Gode nasjonalproduserte filmer svarer for en større andel av kino-besøket enn hva deres antall skulle tilsi, og betyr meget for kino-interessen generelt. Det må derfor være en viktig oppgave å legge forholdene til rette for at den nasjonale filmkunsten får utvikle seg.

2. Utveksling av filmer innen de nordiske land kan bidra til at de nordiske land knyttes nærmere sammen, og til at etterspørselen etter masseproduserte spekulasjonsfilmer reduseres. Nordiske filmmønstringer kan være et skritt i riktig retning.

3. Filmkulturelt arbeid. Gjennom undervisning og opplysningsvirksomhet bør den kritiske sans oppøves og interessen kanaliseres til den bedre delen av filmtilbudet.

4. Lovverket bør tilpasses den nye kommunikasjonsteknologien slik at distribusjon av film skjer etter de samme lovregler, uansett hvilken teknologi det dreier seg om.

Oslo, 23. juni 1976

Kommunale kinematografers landsforbund

Ole Disen

Kontorsjef

S v e r i g e

Statens kulturråd:

Bland de av svenska riksdagen beslutade målen för den statliga kulturpolitiken (prop. 1974: 28 s. 295 f.) ingår att motverka kommersialismens negativa verkningar inom kulturområdet. Statens kulturråd som skall främja förverkligandet av de kulturpolitiska målen har som uppgift att följa utvecklingen av det kommersiellt drivna kulturutbudet och föreslå erforderliga åtgärder. Kulturrådet har fått i uppdrag av regeringen att komma in med en plan över hur detta utredningsarbete skall bedrivas. Rådet har förhoppningen att en sådan plan skall kunna ges in under budgetåret 1976/77. Som ett första led i utredningsarbetet räk-

nar rådet med att ta upp behovet av statliga insatser på fonogrammarknaden.

Kulturrådet delar allmänt den i medlemsförslaget framförda uppfattningen om den s. k. kommersiella kulturindustrin och behovet av att undersöka området. Rådet är positivt till en inventering av området. En sådan kanske lämpligen kan utföras av ett övernationellt organ. Rådet anser emellertid att en undersökning på nordisk bas förutsätter och måste samordnas med nationella undersökningar inom området. Den föreslagna undersökningen blir sannolikt svår att genomföra. Om resultatet skall bli meningsfullt torde undersökningen behöva bli mycket kostnadskrävande. Kanske skulle det vara naturligt att Nordiska ministerrådet valde en satsning på detta projekt när det omfattande femstadsprojektet nu avslutats. Ett noggrant förstudiearbete kommer att behöva göras innan kulturrådet kan ta definitiv ställning till uppläggningsen av den föreslagna undersökningen.

Stockholm den 24 juni 1976

Paul Lindblom

Carl-Johan Kleberg

Svenska bokförläggareföreningen:

Förslaget utgår från att den s. k. kommersiella kulturindustrin, till vilket område förslagsställarna räknar bokförlagens verksamhet, inte är tillräckligt kartlagd och att man därför behöver en undersökning för att utröna dess påverkan i de nordiska länderna. Förslagsställarnas syfte synes vara att åstadkomma en total överblick över den massmarknads-kultur som man menar motverkar de kulturpolitiska kvalitetsambitionerna.

Föreningen inskränker sig till att kommentera förslaget vad gäller bokutgivningen. På detta område har i Sverige relativt nyligen en mycket omfattande och inträngande statlig utredning, Litteraturutredningen, arbetat. Den har presterat en även i internationell jämförelse synnerligen gedigen kartläggning av den svenska bokbranschen. Föreningen finner det inte motiverat att man så kort tid efter denna undersökning åter skulle anslå medel för en undersökning av förlagsbranschen. De slutsatser som dragits av Litteraturutredningens arbete är att den kvalificerade litteraturen behöver statligt stöd i produktions- och distributionsledet, att en läsfrämjande verksamhet för att stimulera konsumtionen av god litteratur är angelägen, att biblioteksverksamheten bör förstärkas samt att mindre förlag med kvalitetsutgivning bör ges särskilt stöd i form av kreditgarantier. Väsentliga delar av dessa slutsatser har redan

lett till konkreta resultat. Det är föga troligt att en ny undersökning av förlagsbranschen skulle ha något nytt att ge från dessa synpunkter.

Mot bakgrund härav avstyrker föreningen den föreslagna utredningen vad gäller förlagsbranschen. Ansträngningar och resurser bör istället koncentreras på en förstärkning och förbättring av de stödåtgärder som redan prövats, både nationellt och nordiskt, således de ovan nämnda stödåtgärderna för den svenska kvalitetslitteraturen samt det stöd till översättning från ett nordiskt språk till ett annat som genom beslut av Nordiska ministerrådet började utgå förra året.

Stockholm den 30 juli 1976

Svenska bokförläggareföreningen

Gerard Bonnier

Jonas Modig

Sveriges radio AB:

Den statliga kulturpolitiken i Sverige är på väg att förnyas efter ett omfattande utredningsarbete. Litteraturen och filmen har underkastats ingående undersökningar, som lett fram till vissa konkreta åtgärder från det allmännas sida. Pressen likaså. Massmedie- och rundradioutredningarna går in i sitt slutskede. Kulturindustrins roll har genomgående uppmärksammats och i många fall påverkat förslagets inriktning.

Inom Sveriges radio är kulturindustrins roll inte mindre beaktad. Iakttagelser och slutsatser av allmänt intresse blir också emellanåt föremål för publicering. Aktuella exempel är de i dagarna utgivna "De svenska massmediernas ekonomi 1974" (A.-M. Wachtmeister) och "Vad kostar radio- och tv-konsumtionen?" (P. Bohm och J. Waldin).

Bevakningen av den fråga medlemsförslaget aktualiserar måste enligt Sveriges radios uppfattning fullföljas inom företaget likaväl som inom alla massmedier. Den ger ständigt nya arbetsuppgifter och kräver en kontinuerlig kartläggning. För utformningen av Sveriges radios programpolitik är en sådan pågående översyn av vital betydelse.

En ömsesidig information länder emellan är därvidlag en tillgång. Lika klart är det emellertid inte att just Norden representerar eller bör mobilisera en gemensam hållning i fråga om den kommersiella kulturindustrin. Förutsättningarna härför är i skilda avseenden olika. Det gäller även rundradion. Finland och Island har t. ex. infört TV-reklam och samtliga länder bygger efter skilda mönster sitt programutbud till en del på produkter från kommersiella bolag. Däribland, det må tilläggas, finns många inslag av obestridligt kulturellt värde.

Att utreda, avgränsa och definiera vad som skall hänföras till den s. k. skräpkulturen har visat sig vara en svår uppgift redan på det na-

tionella planet. Att göra en sakligt betingad kartläggning i större skala, där skilda värderingar inom Norden skall prövas och rentav samstämmas, förefaller vara ett åtagande i svåraste laget. Det är mot denna bakgrund Sveriges radio är tveksam ifråga om att ge stöd åt det framlagda medlemsförslaget.

Stockholm den 15 juni 1976

Sveriges radio AB

Otto Nordenskiöld

Svenska bokhandlareföreningen:

Vid handläggningen av ärendet har föreningen samrått med Svenska bokförläggareföreningen och vi delar den uppfattning, som Bokförläggareföreningen givit uttryck för i sitt remissvar av den 30 juli 1976 (*se ovan*). Den mycket omfattande och inträngande statliga utredning, som gjorts av litteraturutredningen, har utförligt kartlagt den svenska bokbranschen. Svenska bokhandlareföreningen finner det inte motiverat att man så kort tid efter denna undersökning åter skulle anslå medel för en undersökning av förlagsbranschen.

Svenska bokhandlareföreningen avstyrker därför den föreslagna utredningen vad gäller förlagsbranschen.

Stockholm den 5 augusti 1976

Svenska bokhandlareföreningen

Per Nordenson

Arbetarnas bildningsförbund:

ABF tillstyrker förslaget. Främst bör undersökningen ta sikte på att mäta omfattningen av den kommersiella kulturindustrins storlek i de nordiska länderna. Det gäller då inte minst den del av den kommersiella kulturen som kommer från utomnordiska länder. Härvid är särskilt TV-program, film, grammofonskivor, videoband (kassetter) och serietidningar och triviallitteratur av intresse.

Medborgarnas fritid i de nordiska länderna kommer sannolikt att öka under de kommande åren. Det är också troligt att kulturkonsumtionen därmed stegras. Samtidigt skulle det vara av intresse att i en sådan utveckling stärka det nordiska samarbetet genom ett utbyte av program i massmedia, musik (grammofonskivor) och litteratur utvidgas.

Utredningen bör om möjligt något belysa förutsättningarna också för ett sådant ökat nordiskt kulturutbyte mot bakgrunden av en nu omfat-

tande internationell import av våldsfilm, dålig barn- och ungdomslitteratur samt film.

Stockholm den 21 juni 1976

Arbetarnas bildningsförbund

Bo Toresson

Grammofonleverantörernas förening (GLF):

De senaste tio åren har kännetecknats av en näst intill tiofaldig ökning av fonogramförsäljningen inom landet. Otvivelaktigt härrör den övervägande delen härav — naturligt nog — från en stigande import av skivor och kassetter, glädjande nog inte enbart från de stora kulturländerna utan även från i detta sammanhang tidigare föga representerade områden, vilket bl. a. framgår av bifogade katalog från ett IFPI-bolag, som specialiserat sig på import av detta slag; den omfattar över 1 200 nr.

Samtidigt måste emellertid konstateras, att produktionen inom landet kännetecknats av en markant stegring under samma tidsrymd, och detta gäller i hög grad den ambitiösa utgivningen inom en rad sektorer. Den politiskt betonade s. k. progressiva musiken har — ofta med kraftfullt stöd från Kulturrådet — slagit igenom och når i hög grad ut till framför allt de unga musikkonsumenterna. Andlig musik på skiva når nu en tidigare oanad omfattning. Ett antal smärre bolag med klart seriös inriktning visar sig kunna överleva — trots total brist på anslag från staten — och producera väsentliga bidrag till både aktuell och äldre musikrepertoar. Den starkt subventionerade utgivningen av fonogram inom Rikskonserter utgör ett heller icke oväsentligt bidrag till den svenska skivmarknaden, ehuru avsaknaden av en genomtänkt policy är värd att notera. Exporten från Sverige till de nordiska grannländerna och även till framför allt de anglosachsiska länderna ökar markant.

Även om man här i landet — liksom överallt i världen i övrigt — kan spåra en klar övervikt för icke-ambitiös musik på skiva och kassett är bilden alltså ej entydig. Det bör i detta sammanhang ävenledes konstateras att produktionen av levande musik — i körer, ensembler, bland folkmusikutövare och visartister — präglats av en liknande utveckling både vad avser kvantitet och kvalitet. Påståendet i det aktuella medlemsförslaget att den inhemska produktionen skulle minska, medan omfattningen av importerad musik på fonogram skulle öka torde därför vara en sanning med modifikation: numerärt sett ökar den inhemska skivproduktionen påfallande — om den minskat proportionellt under samma tid vad avser antalet saluförda titlar återstår att undersöka . . . Till en sådan undersökning ställer sig GLF positiv.

Utbytet mellan de nordiska länderna av både levande och fonogramdokumenterad musik låter sig i endast ringa mån styras av ”marknads-

krafterna". Här behövs insatser från alla tänkbara centrala instanser och stora organisationer. GLF vill för sin del — liksom IFPI, där GLFs medlemmar ingår — på alla sätt bidra till dylika aktiviteter, inte minst genom i annat sammanhang omvittnad beredvillighet att ställa sina resurser till förfogande då det gäller att utveckla de nordiska ländernas fonogramarkiv och tillskapa en samnordisk datakatalog över fonogram med nordisk musik, producerad inom och utanför Norden. Mot bakgrund av GLF-medlemmarnas och IFPIs ökande insatser för dokumentering av seriös musik på fonogram är det lika naturligt för GLF att erbjuda sig både delta i en utredning av föreslagen karaktär och ställa befintlig kunskap och tillgängliga uppgifter till en sådan utrednings förfogande.

Stockholm den 24 juni 1976

Grammofonleverantörernas förening

Eddie Landqvist

Föreningen Sveriges filmproducenter har i skrivelse den 13 maj 1976 förklarat sig tillstyrka medlemsförslaget.

Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd — KLYS har i skrivelse den 11 juni 1976 förklarat sig tillstyrka medlemsförslaget.

Studieförbundet Vuxenskolan:

Förslagsställarna uttrycker farhågor för "den s k kommersiella kulturdistributionens" utbredning och särskilt den utomnordiska, internationella kulturindustrins, inom det nordiska kulturområdet.

Denna utbredning sker på bekostnad av den inhemska industrin och den kan vara till stort förfång för strävanden att främja utbudet av medborgarnas egna kulturintressen och kulturutbytet mellan de nordiska länderna.

I skrivelsen används uttrycket kommersiell kulturindustri utan att man närmare preciserar innebörden av ordet kommersiell. Kommersiell verksamhet betyder enligt Studieförbundet Vuxenskolans mening en handelsmässig verksamhet utan någon i övrigt innehållsmässig värdering.

Den kulturella verksamheten och då särskilt vad gäller framställningen och distributionen av film, grammofonskivor, böcker, kan ej helt frigöras från en kostnad för den som tar del av den kulturella aktiviteten. Kulturrådet diskuterade exempelvis också detta problem i sin utredning och konstaterar helt allmänt att deltagande i kulturaktiviteter både kan och i många fall också skall medföra kostnader för den som

deltar i form av entréavgift, kostnad för bokinköp, inköp av grammo-fonskiva etc.

Det torde enligt Studieförbundet Vuxenskolas uppfattning, därför vara helt felaktigt att som förslagsställarna sätta likhetstecknen mellan kommersiell kulturdistribution och skräpdistribution.

Om en sådan undersökning görs, som föreslås i skrivelsen till Nordiska rådet, är det måhända nödvändigt att först klart definiera vad som är att hänföra till skräpkultur och vad som ej skall räknas dit. Stora svårigheter torde uppstå härvidlag. Många ansåg exempelvis, att de allra första grammo-fonskivor som gruppen "The Beatles" gav ut hörde till skräpkultur, men idag har man ändrat uppfattning.

Svårigheten att klart avgränsa begreppet skräpkultur och annan, "godkänd", kultur talar för att man inte bör laborera med dessa skillnader i en kommande utredning. En annan svårighet är att definiera vad som menas med riktig och tillåten kommersiell kulturmaterialdistribution och inte riktig sådan.

Studieförbundet Vuxenskolan är klar över att det finns avigsidor inom kommersialismen och den kommersiella kulturindustrin. Dessa avigsidor måste på olika sätt rättas till, likaså bör åtgärder vidtagas för att bekämpa skadeverkningarna.

En undersökning, som inte tar hänsyn till några mer eller mindre subjektiva värderingar om vad som är skräpkultur eller ej utan som endast registrerar omfattningen av kulturmaterialdistributionen från olika produktionsländer till Nordens länder, bör vara av stort värde. En sådan undersökning bör om möjligt också belysa utveckling under en inte alltför kort tidsperiod, som gör det möjligt att dra vissa slutsatser rörande tendenserna i utvecklingen, främst ur kvantitativ synvinkel, även kostnadsmässigt, men där också innehållet i kulturmaterialdistributionen redovisas.

Slutsatser om hur man skall öka den nordiska kulturservicen bör ej ankomma på utredningen. Utredningens resultat skall presenteras för Nordiska rådet och de beslutande organen i de nordiska länderna, vilka har att dra slutsatser och eventuellt väcka förslag om och vidtaga åtgärder, som främjar det nordiska kulturutbytet och kulturmaterialdistributionen.

Enligt Studieförbundet Vuxenskolas mening skulle det visserligen vara av intresse att låta genomföra en förutsättningsfri undersökning med den inriktning som anges i medlemsförslaget. Inom nordiskt kulturliv torde dock finnas lika stort eller större behov av andra insatser.

Södertälje den 28 juni 1976

Karl-Erik Axelsson
Förbundsordförande

Sten Jacobsson
Studiesekreterare

Medlemsförslag

om utvecklande av de nordiska ländernas fonogramarkiv och om en samnordisk datakatalog över fonogram

(Väckt av Gylfi Þ. Gíslason, Guttorm Hansen, Karl Johan Mortensen, Anna-Greta Skantz, Ulf Sundqvist och Bengt Wiklund)

BILAGA 1

Yttrande över medlemsförslaget

NOMUS — Nämnden för nordiskt musiksamarbete:

Vid sitt gemensamma möte i Köpenhamn 22—23 april 1976 tog NOMUS formellt ställning till resolutionen från konferensen "Nordisk musik på skiva", Hässelby slott 22—23 september 1975. Ställningstagandet innebar att samtliga nämnder enhälligt anslöt sig till resolutionens förslag.

NOMUS konstaterar med tillfredsställelse att medlemsförslaget nära ansluter sig till tankar framförda under Hässelbykonferensen. Ett par av resolutionens punkter är direkt citerade i förslaget. NOMUS vill därför varmt stödja förslaget. Dock bör följande anmärkning tillfogas.

Även om "Nordisk musik på skiva" inte kan jämföras med en utredning om den nordiska fonogramsituationen innebar den en rad värdefulla uppslag. Flera av resolutionspunkterna hänger samman som delar i ett utkast till en samlad syn på nordisk fonogrampolitik. Sålunda vore åtgärder även beträffande övriga resolutionspunkter välkomna.

Stockholm den 19 maj 1976

Enligt uppdrag

Folke Rabe

Ordförande i svenska NOMUS

Hovedkomitéen for Scandiaplanen:

Ovennevnte forslag ble lagt frem på møte i Hovedkomitéen for Scandiaplanen 26. mai d. å. Komitéen fant imidlertid ikke grunn til å uttale seg om saken på det nåværende tidspunkt. Vi er kjent med at Sam-

arbetskomitéen for de nordiske forskningsbiblioteker vil komme med synspunkter i forbindelse med forslaget, og Hovedkomitéen vil derfor avvente resultatet av den videre behandling av saken i Samarbeidskomitéen.

Oslo, 23. juni 1976

For Hovedkomitéen for Scandiaplanen

Anne Grete Holm-Olsen

Formann

De nordiska forskningsbibliotekens samarbetskommitté:

NFBS vill erinra om de organisatoriska skiljaktigheter som ännu så länge råder mellan de nordiska ljudarkiv som hittills upprättats. Det bör dock nämnas att de nordiska radioföretagen sedan lång tid tillbaka samarbetar inom detta fält.

NFBS föreslår att en specialistgrupp tillsätts med uppgift att studera förhållandena i olika länder. Gruppen skall utarbeta en modell för hur förhållandena inom detta område bör regleras, vilken kan användas i alla nordiska länder vid inrättande respektive utbyggande av de nationella ljudarkiven. Organisatorisk likformighet bör eftersträvas. Förslag till fasta regler för det nordiska samarbetet är likaså önskvärda. Samarbetskommittén är beredd att medverka inom specialistgruppen.

Med hänsyn till den samverkan över de nordiska gränserna som förekommit mellan skivproducenter är ett nordiskt samarbete ofrånkomligt beträffande den retroaktiva katalogiseringen av det auditiva materialet. Vid den löpande katalogiseringen bör en standardisering åstadkommas. Inför en kommande automatisk databehandling bör ett gemensamt format eftersträvas.

Sammanfattningsvis finner kommittén det angeläget att nationalfonotek eller motsvarande inrättas i samtliga nordiska länder. Nationella diskografier behöver snarast möjligt utarbetas, där sådana ännu inte redigeras. Förslaget om ett samnordiskt databaserat samarbete mellan ljudarkiven är likaså välgrundat.

Med hänvisning till de synpunkter som ovan anförts tillstyrker NFBS förslaget.

För De nordiska forskningsbibliotekens samarbetskommitté

Stockholm den 28 juni 1976

Uno Willers

Ordförande

Ake Lilliestam

Sekreterare

NORDDOK hänvisar i skrivelse den 31 maj 1976 till Samarbejds-komiteen for de nordiske forskningsbiblioteker (NFBS) (se ovan).

D a n m a r k

Ministeriet for kulturelle anliggender:

I denne anledning fremsendes vedlagt ekstraktafskrift af de af ministeriet indhentede udtalelser fra Rigsbibliotekarembedet, Rigsantikvaren, Statens Musikråd samt Danmarks Radio, til hvilke man henviser.

Hvad særligt angår forslaget om etablering af en samnordisk data-katalog over fonogrammer skal ministeriet bemærke, at man kan henholde sig til den fra Rigsantikvaren fremsendte udtalelse fra Nationalmuseets audiovisuelle samlinger.

København, den 14. juli 1976

P. m. v.

E. b.

Niels-Jørgen Nielsen

Rigsantikvaren:

— — — fremsendes hermed en udtalelse fra min medarbejder på området, som jeg gerne tilslutter mig.

P. V. Glob

Sammenfattende kan jeg sige, at jeg naturligvis ser med stor sympati på udvidet støtte til de eksisterende fonogramarkiver og på støtte til bestræbelser for at få oprettet nationaldiskoteker og udsendt nationaldiskografier i lande, der selv ønsker at få sådanne, men at jeg ikke ud fra det nu foreliggende materiale kan se værdien af et samnordisk data-katalog sammenholdt med bekostningerne ved dets oprettelse og drift.

København, den 25. juni 1976

D. Yde-Andersen

Rigsbibliotekarembedet:

Det pågældende forslag har for et par uger siden været behandlet i Nordiske Forskningsbibliotekers Samarbejdskomité, og der er derfra svaret Nordisk Råd, at man ser med stor sympati på tanken om en mere ensartet ordning med hensyn til nationale fonoteker og på et udbygget nordisk samarbejde. Samarbejdskomiteen har endvidere foreslået, at der nedsættes en specialistikomité med repræsentanter for de nordiske lande, og komiteen har erklæret sig villig til at deltage i et sådant komitéarbejde.

København, den 23. juni 1976

Palle Birkelund

Danmarks Radio:

— — — meddele, at de nordiske radiofonier har betydelige samlinger af fonogrammer, at der mellem disse består samarbejde på en række felter, at det af medlemsforslaget omfattede arkiv synes at have forskeres, læreres og musikers interesse for øje, og at medlemsforslaget derfor ikke umiddelbart synes at være af interesse for Danmarks Radio.

København, den 21. juni 1976

Ejnar Jensen

Statens Musikråd:

— — — Statens Musikråd oplyse, at forslaget har været drøftet på det fællesnordiske NOMUS-møde i København den 22. og 23. april 1976, og at NOMUS herefter fremkom med en udtalelse om sagen, jfr. vedlagte kopi af skrivelse af 19. maj 1976 fra NOMUS til Nordisk Råd (*se oven*).

Idet rådet skal henvise til nævnte skrivelse, skal man endvidere udtale, at den i forslaget indeholdte videnskabelige forskning inden for det nordiske fonogramråde forekommer særdeles værdifuld, men at rådet primært anser det for vigtigt, at der skabes større og alternative distributionsmuligheder samt produktionsmuligheder for nordiske fonogrammer.

København, den 25. juni 1976

Kjeld Hansen

Den danske Gruppe af Grammofonindustriens internationale Federation:

— — — vedrørende udvikling af de nordiske landes fonogramarkiver og om et fællesnordisk datakatalog over fonogrammer kan jeg meddele, at spørgsmålet har været behandlet på et medlemsmøde, hvor der var en almindelig positiv holdning til forslaget¹.

Under henvisning til Deres skrivelse af samme datoer vedrørende en undersøgelse af kulturindustriens indflydelse i de nordiske lande¹ kan jeg oplyse, at også dette spørgsmål har været behandlet på et medlemsmøde. Der var blandt medlemmerne af den danske gruppe af IFPI enighed om, at der i hvert fald gennem de sidste 10 år ikke har været tale om, at dansk repertoire er blevet mindre i forhold til det udenlandske, ligesom der var enighed om, at det ikke generelt kunne hævdes, at det internationale repertoire er af ringere kvalitet end det danske. Det blev vedtaget, at disse antagelser skulle søges verificeret gennem en undersøgelse af de lister, der udsendes af GRAMEX vedrørende anvendelse af grammofonplader i Danmarks Radio. På grundlag af disse lister har den danske gruppe af IFPI udarbejdet en opgørelse over de danske indspilningers procentvise andel af den samlede spilletid i Danmarks Radio i årene 1969—1974, og som det vil ses, har der i denne periode været tale om en procentvis stigning i antallet af danske indspilninger i forhold til de samlede indspilninger på ca. 50 % (fra 10,4 % til 16 %).

København, den 6. august 1976

Johan Schlüter

i dennes fravær underskrevet af

B. Høberg-Petersen

Anvendelse af grammofonplader i Danmarks Radio

opgivet i antal minutter

	1969	1970	1971	1972	1973	1974
Samlet spilletid i Danmarks Radio	288 007	278 386	285 289	294 526	348 219	386 959
Heraf danske indspilninger	29 943	32 797	35 254	38 345	50 592	61 766
Procentdel af samlet spilletid	10.4	11.8	12.4	13.0	14.5	16.0

¹ Medlemsforslag A 485/k om en undersökning av kulturindustrins påverkan i de nordiska länderna och A 486/k om utvecklande av de nordiska ländernas fonogramarkiv.

Finland**Helsingfors universitetets konsistorium:**

Helsingfors universitet anser det av vikt att utveckla samarbetet mellan fonogramarkiven i de nordiska länderna. Som ett mål kunde man uppställa att, såsom i förslaget nämns, utarbeta en samnordisk datakatalog över fonogram. Det syns oss dock omöjligt att kunna katalogisera annat än de grammofonskivor och kassetter som blivit utgivna. För forskningens och undervisningens del vore det dock nödvändigt att uppgöra förteckningar — till en början på nationell bas — över de vetenskapliga och kulturhistoriska fonogram, som inte blivit utgivna. Sådant material finns det bl. a. i Finlands i olika fonogramarkiv bevarade tiotusentals timmar.

För att utreda fonogramarkivens verksamhet och därvid rådande bristfälligheter har statsrådet tillsatt en fonogramkommitté (kommittéutlåtande 1970: B 20). I sitt utlåtande föreslår kommittén välmotiverat bl. a. grundande av ett centralregister för fonogramarkiven. Några åtgärder i anledning av kommitténs förslag om utvecklandet av fonogramarkiven har dock ännu inte vidtagits.

Helsingfors den 2 juni 1976

Ernst Palmén
Rektor

Jukka Petänen
Biträdande sekreterare

Åbo akademi:

Arkiveringen och katalogiseringen av grammofonskivor och musik-kassetter borde utbyggas sålunda att man kommer till ett system som i huvudsak är ungefär detsamma som gäller för nationella bibliotek. En samnordisk datakatalog innebure avsevärda förbättringar. Åbo akademi stöder följaktligen Nordiska rådets sakligt väl motiverade medlemsförslag.

Åbo den 25 maj 1976

För Åbo akademi:

Kurt Nyholm
Rektor

C.-E. Sundman
Förvaltningsdirektör

Sibelius-akademin:

— — — konstatera, att medlemsförslaget är värt att understödvas. Sibelius-akademin poängterar dock att för den händelse detta samarbete sålunda utvecklas och en samnordisk datakatalog över fonogram kommer till stånd, så borde detta material ställas till musikhögskolornas, musikvetenskapliga inrättningars och andra fackliga institutioners förfogande för musikkforskning, -undervisning och -föredragning.

Helsingfors den 9 juni 1976

Veikko Helasvuo

Rektor

Oy. Yleisradio Ab:

De nationella ljudarkivens samförstånd och samarbete med sitt lands radioföretags skivarkiv ter sig åtminstone från finsk synpunkt självfallet. Dels är radioarkivet äldre och relativt välsorterat — därmed i stånd att bistå med kopieringsobjekt för grundkompletteringar — dels är ljudarkivet mera systematiskt inriktat på en fullständig dokumentation även av den äldsta fonogramrepertoaren. Denna utgör numera ett allt begärligare programmaterial för radion samtidigt som den legat och ligger utom räckhåll för radions normala, rutinmässiga anskaffningar. Detta kan ljudarkivet i viss utsträckning erbjuda som gentjänst. Internordiskt samarbete skulle givetvis göra denna verksamhet ännu mera attraktiv och effektiv.

Ljudarkivets nationaldiskografi är ämnad att täcka hela fältet och kan därför inte vara enbart en produkt av radioarkivets i detta avseende synnerligen ofullständiga datorbaserade katalog, som primärt är tänkt att omfatta endast vår tids aktualitetsmaterial.

Finlands rundradios skivarkiv har i sin datorbaserade katalog med output på mikrofilm (COM) förutsett behovet av att regelbundet producera en specialkatalog omfattande registrets inslag av finsk musik, finskproducerade kommersiella fonogram och material med anknytning till Finland. Detta torde vara av specifikt intresse för landets ljudarkiv, som kunde utnyttja egna kopior av radions mikrofilmkatalog som referensverk.

Här bör dock observeras, att Finlands rundradio icke funnit nödvändigt att anskaffa alla nytvningningar av äldre inhemska inspelningar, som därmed delvis förblir oredovisade i det nya registret. Därtill kommer att radions nya katalog bygger på ett blandsystem med kartotek som sekundära hjälpregister. Detta innebär bl. a. att den från ljudarki-

vets synpunkt måhända särskilt väsentliga s. k. skivmärkeskatalogen i slagordshänseende ej produceras i det distribuerbara ADB-registret.

I motsats till finländska förhållanden bör här noteras, att man i Sverige tydligen mycket långt planerat ett samgående i katalogfrågor mellan nationalfonoteket och radions grammofonarkiv (jfr Statens offentliga utredningar, SOU 1974: 94). I Sverige syftar man uppenbarligen för övrigt dessutom till att låta den nationella arkiveringen jämväl omfatta audiovisuell dokumentation, varvid fonoteket skulle dels vidga sitt nuvarande verksamhetsfält, dels uppgå i en större arkivinstitution. Detta torde för en lång tid försätta Finlands ljudarkiv i en ojämlikhetssituation vad resursfördelningen beträffar. Sveriges fonogramarkiv skulle dessutom förfoga över ett fixerat katalogsystem, som i själva verket såsom den enda ADB-tillämpningen i något nordiskt nationalfonotek skulle diktera forminnehållet i en eventuell samnordisk datakatalog.

Mot bakgrund av erfarenheterna av nordiskt samarbete i utvecklingen av radioföretagens datorbaserade fonogramkataloger är det skäl att framhålla, att man inte lyckades finna en gemensamt omfattad formel för lösningen av problem, som ytligt sett tedde sig likartade i fyra nordiska länder. Det är dock möjligt att kravnivån är enhetligare och målsättningen i detaljfrågor mindre kontroversiell för nationalfonoteken än för radioföretagens fonogramarkiv.

I detta sammanhang förtjänar emellertid ytterligare påpekas, att både Sveriges radios och våra för närvarande tvååriga erfarenheter av datakataloger ger vid handen, att automatisk databehandling visserligen eliminerar en rad svårigheter, men samtidigt skapar nya, tidigare okända problem. ADB erbjuder inte nödvändigtvis i varje situation en bekväm genväg. Nationalfonoteken borde mycket noga överväga om de tills vidare alls är nödgade att inrätta egna, underhållsmässigt mycket krävande datakataloger.

I medlemsförslaget konstateras, att t. ex. finska grammofonskivor under tidigare år producerats i Danmark och Sverige och att dokumenteringen för dem därför betryggande kan ske endast genom nordiskt samarbete. I anslutning härtill må fastslås, att produktion av fonogram med anknytning till den nordiska kulturkretsen har förekommit även utanför Norden (t. ex. i USA och Tyskland) och att speciellt i denna sektor en gemensam nordisk forskningsinsats skulle vara rationell.

Med hänvisning till det ovannämnda ställer sig Yleisradio positiv till medlemsförslaget.

Helsingfors den 6 augusti 1976

Oy. Yleisradio Ab.

Jouni Mykkänen

Matti Anderzén

Forskningscentralen för de inhemska språken¹:

Enligt forskningscentralen för de inhemska språken är det viktigt att utveckla samarbetet mellan de nordiska fonogramarkiven. Att grunda en samnordisk datakatalog över fonogram skulle kunna vara ett mål. För närvarande torde det dock finnas möjligheter endast till katalogisering av publicerade skivor och ljudband. För forskningen vore dock nödvändigt att utarbeta först och främst nationella kataloger över opublicerade vetenskapliga och kulturhistoriska fonogram, Tiotusentals timmar sådant material har bevarats bl. a. i Finland i olika fonogramarkiv.

Den av statsrådet tillsatta fonogramarkivkommittén har utrett finsk fonogramarkivverksamhet och missförhållandena däri (kommittébetänkande 1970: B 20). I betänkandet föreslås bl. a. ett centralkartotek för fonogramarkiv. De av kommittén föreslagna åtgärderna beträffande fonogramarkivlagens utveckling har tyvärr ännu inte vidtagits.

Helsingfors den 20 maj 1976

Esko Koivusalo
Tjf. direktör

Reino Peltola
Byråchef

Äänilevytuottajat r.f. (Grammofonskivproducenterna):

Äänilevytuottajat r.f. representerar den kommersiella skivindustrin. Medlemsproducenterna producerar och tillverkar skivor och kassetter för försäljning. Varje produkt serietillverkas. Så vitt vi kan förstå skulle fonogramarkiveringens gälla just försäljningsprodukter. Endast fonogram, som framställts i ett eller två exemplar för något speciellt ändamål t. ex. radioprogram skulle sålunda falla utanför verksamhetsramen.

Det gläder oss, att behovet av att utveckla arkiveringen av fonogram föreslås bli föremål för en undersökning. Man har tydligen upptäckt, att de produkter som detta medium har frambringat i snart hundra års tid har ett kulturellt värde. Man har märkt hur användbara arkiven är, när det gäller att undersöka och utveckla konst och vetenskap. Man kan inte förneka fonogrammens betydelse som utvecklare och bevarare av såväl den skapande som den utövande tonkonsten.

Här i Finland har man utan lagstiftningstvång upptäckt arkiveringsbehovet. Finlands fonogramarkiv r.f. har gjort ett betydande arbete som samlare och katalogiserare av finska skivor och kassetter. Företagen i skivbranschen har förhållit sig positiva till skapandet av ett fonogramarkiv.

¹ Yttrandet översatt från finska.

gramarkiv och har aktivt deltagit i arbetet. De har möjliggjort arkivets tillkomst bl. a. genom en överenskommelse om att tillverka friexemplar för arkivet.

Arkiveringssvårigheter

Den gällande lagen om upphovsrätt (§ 64) definierar som ett fonograms tillverkningsland, det land, där framförandet och inspelningen skett. I samma lags femte kapitel stadgas, att endast de inhemska fonogram, som inspelats i Finland åtnjuter neighbouring rights.

När fonogramtillverkningen påbörjades, fanns de tekniska tillverkningsmöjligheterna utomlands. Branschens internationalisering, den ekonomiska lagstiftningens utveckling och de förbättrade kommunikationerna samt delvis den tekniska utvecklingen har likaså lett till, att producentens hemland inte alltid är detsamma som fonogrammets tillverkningsland.

Detta har skapat stora problem och brister redan vid arkiveringen av äldre fonogram. Dessa problem nämns också i Fonogramarkivets uttalande.

De internationella produktlicenserna och de stora internationella nummerserierna gör, att samma produkt i alla nordiska länder kan säljas under sitt eget produktnummer. Därför borde möjligheterna att skapa diskografier undersökas just som ett gemensamt projekt de nordiska länderna emellan. På det sättet kan man bäst kartlägga och eliminera de svårigheter som de internationella frågorna ger upphov till.

Förutom de rent tekniska frågorna är det skäl att utreda det landkriterium enligt vilket det eventuella friexemplarsystemet skall utvecklas. Det förefaller naturligt, att alla de fonogram, som t. ex. en finsk producent har tillverkat för distribution i hemlandet och vars kulturella inverkan kan påvisas just i Finland, skall arkiveras här.

Kodsystemet

Ett användbart källregister är en förutsättning för, att man skall kunna ha största möjliga användning för diskografierna, när de väl har skapats. Det förefaller naturligt, att det i Norden skulle finnas ett gemensamt registreringsystem. Lika naturligt är det, att registreringsystemet skall vara lätthanterligt och erbjuda vida valmöjligheter. Ur registret bör man lätt kunna få fram t. ex. artistens namn, verkets namn och tillverkningsåret. Detta kodsysteem skulle antagligen lämpa sig enbart för arkiv.

Redan nu använder skiv- och kassettproducenterna sina egna varukoder. Dessa varukoder finns både på själva produkten och på förpackningen. Alla varumärken har sina egna produktnummer som är ordnade i löpande serier. De stora internationella bolagen använder också varumärken (Philips, Decca, EMI m. fl.). Då katalogiseras också de

produkter som säljs i Norden enligt de stora internationella datakodregistren. Av samma orsak kan en utländsk produkt säljas under samma nummer i alla de nordiska länderna. I samma nummerserie tillverkas också inhemska produkter i varje nordiskt land. Detta är orsaken till, att skivbranschen har förhållit sig negativ till den internationella standardiseringsorganisationens (ISO) förslag, att man skulle anta ett internationellt kodsysteem (ISRC).

Även upphovsrättsbyråerna har sina egna datakodsysteem för fonogram. Sålunda får varje produkt, för vilken man ansöker om mekaniseringsrätt, sin egen kod i en löpande kodserie.

Paragraf 47 i lagen om upphovsrätt förutsätter, att de framförande artisterna och fonogramproducenterna får en viss ersättning för framföranden i radio och television. Detta övervakas av Gramex Förening i Finland r.f., som också har skapat sitt eget datakodregister. Den inhemska lagstiftningen och på det samnordiska planet Romavtalet, som ännu inte ratificerats av alla medlemsländer, ställer i synnerhet i det sistnämnda fallet fonogrammen i en helt annan situation. Därför är det inte ens möjligt, att helt förenhetliga de olika kodregistren.

Ett samnordiskt datakodsysteem skulle säkert lämpa sig för arkivbruk och eventuellt för bibliotekens skivutlåning. Att slå ihop nummersystem, som tjänar vitt skilda ändamål är däremot inte möjligt, ty lagstiftningen och det faktum, att en del internationella fördrag inte är ratificerade i alla nordiska länder, försätter fonogrammen i en annan situation. Som exempel kan nämnas, att endast de fonogram som är inspelade efter år 1961 har ersättningsskydd.

Vårt förslag är, att man som ett nordiskt samprojekt skulle undersöka, vad det finns för möjligheter, att skapa fonogramarkiv. Härvid bör man definiera friexemplarsystemets landkriterium så, att det är så ändamålsenligt som möjligt. Vi föreslår också, att man skapar ett EDB-programmerat kodsysteem för arkivbruk. Ett sådant kodsysteem skulle dock inte kunna användas för andra ändamål.

Helsingfors den 10 augusti 1976

Äänilevytuottajat r.f.

John-Eric Westö

Ordförande

Arto Alaspää

Verksamhetsledare

Suomen äänitearkisto r.y. — Finlands ljudarkiv:

 Beträffande arkiveringen kan fonogrammen i likhet med litterära dokument indelas i två huvudgrupper. Den första gruppen utgörs av fonogram

gram gjorda för ett särskilt ändamål, t. ex. radioprogram, språkvetenskapliga och andra vetenskapliga inspelningar. Dessa fonogram kan jämföras med manuskript, officiella dokument och övriga motsvarande dokument.

Den andra gruppen består av mångfaldigade grammofonskivor och musikkassetter, vilka i allmänhet har getts ut för försäljning. De kan jämföras med böcker och andra trycksaker beträffande arkiveringen. Det är tydligen just dylika fonogram som avses i ovannämnda medlemsförslag, och i det följande begränsar vi oss därför att behandla frågor i anslutning till arkiveringen av dylika fonogram. Det är möjligt att det också går att skapa ett nordiskt samarbete beträffande arkiveringen av fonogram av första typ, men eftersom detta inte hör till vårt verksamhetsområde, behandlar vi det inte.

Arkiveringen och dokumenteringen av grammofonskivor och kassetter i dag i Norden

Grammofonskivor och musikkassetter kan alltså beträffande arkiveringen jämföras med böcker och andra trycksaker. Alldeles såsom man i de flesta länder samlar in minst ett exemplar av varje utgiven bok, finns det i relativt många länder också en nationell samling grammofonskivor och kassetter. Under de senaste åren har de flesta länderna strävat till att lagstiftningsvägen trygga tillgången till friexemplar av fonogram till sina nationella fonogramsamlingar. Bl. a. har man nyligen i Finland och Island framställt dylika förslag.

Jämfört med litteraturen är katalogiseringen av fonogram dock relativt illa skött, och nationella fonogramkataloger, nationaldiskografier, är relativt sällsynta.

Situationen varierar mycket i Norden. I Finland ansvarar Suomen äänitearkisto r.y. (Finlands ljudarkiv), en privat inrättning som får statsstöd, för den nationella grammofonskivssamlingen. I Sverige fungerar Nationalfonoteket som en avdelning inom nationalbiblioteket, i Danmark igen är Nationaldiskoteket en avdelning i nationalmuseet.

Fonogramdokumenteringen är längst framskriden i Finland. Finlands ljudarkiv har preliminärt katalogiserat all finländsk grammofonskiv- och kassettproduktion till år 1976. Katalogerna är dock beträffande sina äldsta delar bristfälliga, något vi återkommer till senare.

Nationalfonoteket har enligt vår uppfattning publicerat en relativt högtstående nationaldiskografiserie, vars negativa sidor närmast varit långsamhet och det, att den årliga dokumenteringen av nya skivor försumrats.

I Danmark har man sedan slutet av 1960-talet årligen gett ut en nationaldiskografi. Den isländska skivproduktionen har dokumenterats jämförelsevis väl till år 1955, men därefter har ingenting gjorts. Vad vi vet har inga diskografier publicerats i Norge.

Behovet av samarbete

Grammofonskiveindustrin är till sin karaktär mera internationell än förlagsverksamheten, och många skivbolag verkar samtidigt i alla eller de flesta nordiska länder. Detta innebär att man relativt ofta i något nordiskt land framställer en skiva för försäljning i ett annat land, eller att det i samma nummerserie ingår skivor från flera olika länder. Efter- som grammofonskivornas vetenskapliga dokumentering i allmänhet sker nummerserievis, är detta av stor betydelse.

Så har till exempel finländska skivor under årens lopp framställts i såväl Sverige som Danmark, och dokumenteringen av dessa skivor kräver att man får uppgifter från dessa länder (t. ex. inspelningsdatum, de saknade numren i serien o. s. v.). I viss mån har man även fått dylika uppgifter, men inte på långt när tillräckligt, och därför finns det också stora luckor i Finlands nationaldiskografis äldsta delar.

Ett nordiskt samarbete är alltså absolut nödvändigt, fastän dokumenteringen skulle ske på rent nationell grund. Behovet av samarbetet varierar dock beroende på om det är fråga om gamla fonogram eller kommande verksamhet.

Samarbete kring dokumenteringen av gamla fonogram

Såsom tidigare konstaterades, har en betydande del av de historiska nordiska skivorna publicerats i samnordiska serier. Då Finlands ljudarkiv började göra upp en justerad diskografi över finländska skivor utgivna före år 1925, fick vi lov att konstatera att denna uppgift överhuvudtaget inte är möjlig om man inte samtidigt katalogiserar The Gramophone Companys, denna tids största grammofonbolags, hela nordiska produktion. Detta arbete bereds redan, men det har i hög grad försvårats av att det har varit svårt att få uppgifter från de övriga nordiska länderna, i synnerhet från Danmark.

Vi hoppas dock inom den närmaste tiden kunna publicera en diskografi över alla skandinaviska skivor The Gramophone Co. (HMV) utgav före 1925. Därefter borde dock ännu bl. a. HMV:s AL- och X-serier, Columbias DI-serie, flera Polydor och Polyphonserier och Victors skandinaviska inspelningar katalogiseras samnordiskt. Detta arbete vore nödvändigt redan enbart för att få ordning på Finlands nationaldiskografi, men det är omöjligt att utföra detta arbete enbart med finländska krafter.

Samarbete vid uppgörandet av nyhetskataloger

Arkiveringen och katalogiseringen av fonogram verkar för tillfället stå mitt uppe i ett brytningsskede, eftersom det i de flesta länder utarbetas planer på detta område.

Vad vi vet har man för tillfället inte i ett enda nordiskt land officiellt slagit fast sin ståndpunkt till hur och i vilken omfattning nationaldisko-

grafierna överhuvudtaget borde uppgöras. Arbetet har varit beroende av ifrågavarande inrättnings egen aktivitet.

Om man officiellt omfattar ståndpunkten att nationaldiskografier inte är nödvändiga, är inte heller samarbete nödvändigt. Vår uppfattning är dock att utvecklingen (bl. a. beträffande friexemplaren) överallt går mot att grammofonskivor och kassetter anses vara med trycksaker jämförbart dokumentationsmaterial. En logisk följd av detta är att man förutom nationalbibliografier behöver nationaldiskografier.

För tillfället undersöker man allmänt om man i katalogiseringsarbetet kunde övergå till ADB-teknik. Då det inte finns några invanda principer om katalogiseringen av fonogram skulle det löna sig att omedelbart börja använda den nyaste tekniken. Det vore på alla sätt förnuftigt att detta genomfördes samtidigt i hela Norden. Inte enbart forskarna utan även radioföretagen och upphovsmannarätsorganisationer skulle ha nytta av det då utbyte av uppgifter skulle underlättas.

Förslag till att utveckla samarbetet

Såsom av ovanstående framgår anser vi att medlemsförslaget om ett utvecklat samarbete mellan ljudarkiven är mycket viktigt och till många delar t. o. m. nödvändigt. För att utveckla samarbetet föreslår vi följande konkreta åtgärder, av vilka de första omedelbart kan förverkligas, medan de sista omfattar även principiella frågor, vilka borde utredas.

1. Ett förhandlingmöte, där man skulle diskutera metoder för att förbättra samarbetet, arrangeras för representanter för de nordiska nationella ljudarkiven (eller de inrättningar, som handhar dessa uppgifter).

2. De viktigaste historiska samnordiska grammofonskiveserierna katalogiseras så snabbt som möjligt med samnordiska krafter. Publiceringen av katalogen borde ske med samnordiska medel. Detta arbete skulle enbart leda till en engångsutgift, för då det en gång är gjort, är saken klar.

3. Man börjar undersöka möjligheterna att göra upp samnordiska förteckningar över den nya nordiska grammofonskive- och kassettproduktionen med hjälp av ADB. Då antalet årligen utgivna fonogram bara utgör några procent av antalet trycksaker, skulle kostnaderna bli jämförelsevis låga. Detta förutsätter dock först att de nationella myndigheterna tar ställning till i vilken mån nationaldiskografier är nödvändiga.

4. Ifall man anser det möjligt att börja publicera fonogramkataloger med hjälp av ADB på nationell eller nordisk bas, borde man fästa uppmärksamhet vid de dataregister, som bl. a. upphovsmannarätsorganisationer redan har. Till exempel Nordisk Copyright Bureau i Köpenhamn har redan uppgifter om den nordiska skivproduktionen på ADB-register, och fastän dessa uppgifter inte ännu skulle uppfylla kraven på en vetenskaplig fonogramkatalog, kunde det genom att komplettera NCB:s

register vara möjligt att med rätt låga kostnader åstadkomma en årlig samnordisk fonogramkatalog, till vilken man dessutom kunde få olika slags register med mikrokort.

Helsingfors den 6 juli 1976

Rainer Strömmer
Ordförande

Oy Mainos-TV-reklam Ab:

Det gjorda medlemsförslaget bör anses ha träffat rätt. Arkiveringen och katalogiseringen av fonogram kan ännu inte anses motsvara den nivå, som fonogrammens kulturhistoriska betydelse skulle förutsätta.

Åstadkommandet av ett arkiv och en katalog förutsätter dock att de upphovsmannarättsliga frågorna i anslutning till fonogrammen undersöks grundligt och att eventuella hinder undanröjes antingen avtals- eller lagstiftningsvägen. Då finandet av en riktig och alla avtalsparter tillfredsställande lösning kan visa sig vara svår och tidsödande, vore det synnerligen önskvärt att utredningsarbetet igångsättes så snabbt som möjligt utgående från det gjorda medlemsförslaget.

Helsingfors den 23 juni 1976

Oy Mainos-TV-reklam Ab

Jaakko Paavela

Leo Meller

N o r g e

Kirke- og undervisningsdepartementet:

Medlemsforslaget har vært lagt fram for følgende institusjoner m. v. til uttalelse:

Riksarkivet, Riksbibliotekjentesten, Norsk rikskringkasting, Universitetet i Oslo, International Federation of Producers of Phonograms and Videograms, Den norske gruppen, Norsk kulturråd, Norsk komponistforening og Fond for utøvende kunstnere.

Til nå har vi fått svar fra Riksarkivet, Riksbibliotekjentesten, Norsk rikskringkasting, Norsk kulturråd, Norsk komponistforening og Fond for utøvende kunstnere.

De innkomne uttalelser følger vedlagt (*se nedan*). Eventuelle nye uttalelser i saken vil bli ettersendt.

Som det fremgår av de mottatte uttalelser synes det å være prinsipiell tilslutning til et utviklingsarbeid på dette felt. Men på den annen side påpekes det at man i Norge står overfor uløste oppgaver blant annet når det gjelder lovregler om avlevering av fonografisk materiale. Det må derfor nasjonalt skapes et annet grunnlag før Norge kan bli en fullverdig nordisk samarbeidspartner.

Kirke- og undervisningsdepartementet antar for sitt vedkommende at det vil være hensiktsmessig å la spørsmålene som er reist i medlemsforslaget, utredes av et ad-hoc utvalg der alle de nordiske land er representert.

Oslo, 6. juli 1976

Etter fullmakt

Olav Hove

Brit Alstad

Norsk kulturråd:

Brev frå departementet av 6. mai 1976 med dette medlemsframlegget vart handsama på møte i Norsk kulturråd 9. juni d. å.

Rådet vedtok denne fråsegna:

Norsk kulturråd viser til den raske tekniske utviklinga vi er inne i når det gjeld lydfesting og distribusjon av både musikk og ord ved tekniske media, og er difor samd i at spørsmålet om betre arkivering og katalogisering av lydopptak av alle slag no bør bli tatt opp.

Kulturrådet er kjent med at Norsk rikskringkasting, Riksarkivet og Norsk musikkksamling har bede Kyrkje- og undervisningsdepartementet om å ta initiativ til å styrkje og samordne arkiverings- og katalogiseringsarbeidet, og få til betre samordning mellom dei norske institusjonane.

Norsk kulturråd vil gjerne stø dette initiativet.

Rådet meiner at det er turvande på denne måten å få eit betre nasjonalt grunnlag å arbeide på, før nordisk samarbeid på dette feltet blir drøfta som ein realitet.

Oslo, 28. juni 1976

For Norsk kulturråd

Ingeborg Lyche

Hans Stokland

Universitetsbiblioteket i Oslo:

Universitetsbiblioteket i Oslo vil støtte forslaget om utvikling av nordiske fonogramarkiver og en felles nordisk EDB-katalog over fonogram. I forslaget fra Nordisk Råd er brukt den omfattende betegnelse "fonogram", mens det i teksten tales om "— — — grammofonarkiverna och musikkassetternas kulturella betydelse," og det synes å fremgå at det er tenkt på materiale utgitt på kommersiell basis av forlag el. likn. Dette materiale er å betrakte som parallelt til publisert litteratur. Det er imidlertid i de eksisterende fonotek el. tilsvarende også fonogram som mer kan sidestilles med manuskriptmateriale, og som er av høy dokumentasjonsverdi. Vi antar saken bør utredes av en nordisk ekspertkomité hvor også rammen for en samnordisk datakatalog over fonogram bør presiseres nærmere.

I Universitetsbiblioteket i Oslo ble "Norsk lydarkiv" opprettet i 1965 som en del av virksomheten i Norsk musikksamling. Fra samme år har man en avtale med Grammofonplategrossistenes forening om frivillig avlevering av plater produsert i Norge. Etter hvert har man fått denne avtale til å fungere godt. Men det er store lakuner i samlingen av eldre norske grammofonplater, og det mangler også plater fra senere år. Norsk lydarkiv inneholder i dag ca 10 000 grammofonplater, ca 1 000 voksruller, wireopptak, pianola-ruller og ca 1 000 lydbånd.

Vi er kjent med at arkivordningen for fonogram i dag er løst forskjellig i de nordiske land. Det er i Norge store uløste oppgaver på dette område, og man bør søke å koordinere virksomheten i Norsk lydarkiv (UB Oslo), Norsk Rikskringkastings historiske arkiv og i andre institusjoner. Det vil derfor være sterkt ønskelig med en utredning også på nasjonalt plan, i likhet med den svenske "Bevara ljud och bild. Förslag om arkivering av radio- och tv-sändningar, grammofonskivor, spelfilmer m. m." (Statens off. utredningar, 1974: 94).

Oslo, 9. juni 1976

John Brändrud
Overbibliotekar

Riksbibliotekstjenesten:

Det er i Norge ingen lovbestemmelse som pålegger produsenter og utgivere av grammofonplater og lydbånd plikt til å avlevere et eksemplar av det de produserer til noen norsk samling eller arkiv, i likhet

med de bestemmelser som gjelder for bøker (Pliktavleveringsloven — Lov av 9. juni 1939).

Heller ikke har noen norsk samkatalog, arkiv eller bibliotek fått lovfestet pålegg å samle inn slikt "lydmateriale" for at dette kan være sikret for forskning og utnyttelse av nåtid og fremtid.

Universitetsbiblioteket i Oslo har ved sin avdeling Norsk Musikk-samling helt siden 1920-årene gjort en betydelig innsats for å sikre norsk lydmateriale, og i 1965 ble *Norsk lydarkiv* opprettet. Det har til oppgave å samle og ta vare på mekaniske lydopptak (grammofonplater, fonogrammer, wireopptak, lydbånd og annet tilsvarende materiale) først og fremst av norsk musikk og norske utøvende musikere, men også av diktere som leser egne verk, skuespillere, opptreden, taler, intervjuer, historiske lydopptak fra hendinger som har interesse i norsk kultur og samfunnsliv.

Samlingen omfatter i dag (1976) ca. 10 000 grammofonplater, ca. 1 000 lydbånd, ca. 1 000 fonogrammer, wireopptak, pianolaruller og annet materiale. Den er katalogisert.

Norsk rikskringkasting har et historisk arkiv med tilsvarende samlinger, og det har vært overveiet å foreta en sammenslutning av disse og andre samlinger.

Mindre samlinger finnes ved Universitetsbiblioteket i Bergen, Musikkhøgskolen i Oslo, Musikkhistorisk museum på Ringve, Trondheim.

Riksbibliotekjentesten vil sterkt støtte alle tiltak som kan gjøres for å ta vare på norsk lydmateriale og for å få det registrert på hensiktsmessig måte. Det kan gjøres ved at en eller flere norske samlinger får som oppdrag å forestå dette arbeide. I forbindelse med en forestående revisjon av pliktavleveringsloven bør det overveies om pliktavlevering av norsk litteratur og norske trykk også bør utvikles til å omfatte norsk lydmateriale. Det forslag som Nordisk Råd nu har gjort må etter Riksbibliotekjentestens mening støttes.

Det bør gjøres ved disse tiltak:

1. En bør ta sikte på å bygge ut mest mulig komplette nasjonale samlinger av lydmateriale i hvert av de nordiske land.

2. En bør ta sikte på en nordisk samkatalog over alt lydmateriale av nordisk opphav eller med tilknytning til nordisk kultur. Denne katalog bør omfatte en retrospektiv registrering av tidligere produsert materiale og en løpende registrering av fremtidig produksjon.

3. Det nedsettes arbeidsgrupper i hvert av de nordiske land som får til oppgave å utrede de tiltak som må gjøres nasjonalt.

4. Det vil være naturlig å be det nye nordiske samarbeidsorgan for forskningsbiblioteker og vitenskapelig informasjon og dokumentasjon om å lede arbeidet.

Oslo, 15. juni 1976

Gerhard Munthe

Riksarkivaren:

Før Noreg kan bli ein fullverdig nordisk samarbeidspartner når det gjeld arkivering og registrering av grammofonplater og musikkassetar, må vi få eit betre utbygt nasjonalt fonotek (fonogramarkiv) og bl. a. lovreglar om avlevering av fonogram frå produsent til fonotek.

Riksarkivaren har tidlegare i brev til Departementet 17. november 1975 nemnt at spørsmålet om arkivering av grammofonplater her i landet bør sjåast i samanheng med arkivering av spelefilm og radio- og fjernsynsprogram av historisk interesse. Eit naturleg steg no vil vera å setja ned eit utval til å greia ut heile dette problemområdet. Det ville i så fall bli ein paralell til den utgreiinga som den svenske Data-arkiveringskomiteen av 1967 har levert, og som føreligg i innstillinga "Bevara ljud och bild" (SOU 1974: 94).

Ein vil tru at eit slikt utgreiingsarbeid ikkje treng vera til hinder for at ein alt no går inn i eit eventuelt nordisk samarbeid om ein sams datakatalog over fonogram, slik som medlemsframlegget frå Nordisk Råd rår til. Det tykkjest vera sterke grunnar for å få i stand ein samnordisk katalog, og dess før det kan koma i gang drøftinger om denne saka, dess betre.

Oslo, 14. juni 1976

Dagfinn Mannsåker

Norsk rikskringkasting:

Platebibliotekene (grammofonarkivene) i de nordiske kringkastingsinstitusjoner har et samarbeid seg imellom som dekker disse institusjoners behov.

Vi tror for øvrig at den undersøkelse som foreslås, vil vise at de problemer som knytter seg til arkivering av fonogram, ikke kan sees isolert, men må vurderes i større sammenheng. Det er her nok å nevne de problemer som knytter seg bl. a. til arkivering av radio- og fjernsynsprogram, og som Norsk rikskringkasting har tatt opp med Kirke- og undervisningsdepartementet.

Oslo, 31. mai 1976

Torolf Elster

Fond for utøvende kunstnere:

Til departementets henvendelse vil styret få bemerke at en ser det som et nyttig og nødvendig tiltak at samarbeidet mellom det som finnes av fonogramarkiv i de nordiske land søkes utvidet, og likeledes at mulighetene for å få istand en samnordisk datakatalog over fonogram blir undersøkt.

Så vidt styret forstår finnes det i Norge ikke noen tilfredsstillende ordning med arkivering av fonogram og således i den forbindelse heller ingen katalogisering av data. Styret antar derfor at det ville være rimelig om det kunne bli tatt et initiativ for også på nasjonalt grunnlag å få etablert både arkivering av fonogram og nødvendig katalogisering av data.

I den anledning bør det vel også vurderes hvorvidt en nasjonal ordning kan settes iverk før eller i forbindelse med de nordiske lands samarbeidningsbestrebelse på dette området.

Oslo, 21. juni 1976

Fond for utøvende kunstnere

Harald Skogrand

Norsk komponistforening:

Norsk komponistforenings styre har behandlet forslaget i styremøte den 31. mai d. å.

Styret har ingen bemerkinger til forslaget.

Oslo, den 8. juni 1976

For Norsk komponistforening

Benthe Peter Larsen

S v e r i g e**Riksarkivet:**

I sitt 1974 framlagda delbetänkande med titeln "Bevara ljud och bild" har den svenska dataarkiveringskommittén (DAK) föreslagit en lag om skyldighet att avlämna ljudupptagningar och upptagningar av rörliga bilder, som görs tillgängliga för allmänheten. Avlämningsskyldigheten skall i princip vara total, så att ett exemplar av varje inspelning avlämnas. DAK har vidare föreslagit, att de levererade ljud- och bildupptagningarna bevaras centralt i en nyinrättad gemensam arkivinstitution. Riksarkivet har tillstyrkt dessa förslag.

Det i medlemsförslaget till Nordiska rådet framförda förslaget om att arbetsbetingelser skall skapas för inrättande respektive utbyggande av nationella fonotek överensstämmer väl med tankegången i DAK:s ovan relaterade förslag. Ett förverkligande av detta skulle otvivelaktigt främja det nordiska samarbetet rörande fonogram m. m. och skapa förutsättningar för en gemensam datakatalog över fonogram.

Riksarkivet tillstyrker även medlemsförslaget om utredning om en sådan samnordisk datakatalog. För det nordiska kulturutbytet är en sådan katalog av stor betydelse. Det kan tilläggas att de nordiska riksarkiven till sekretariatet för nordiskt kulturellt samarbete framlagt förslag till en samnordisk arkivfunktion. Detta främjar också samarbetet på dokumentationsområdet.

En datakatalog över fonogram m. m. bör enligt riksarkivets mening utgå från de nationella fonogramregistren och omfatta alla de ingångar och specialregister som där finnes. Den bör ändå kunna ansluta sig till internationell standard för bibliografisk beskrivning och därav anhängiga ADB-format. Utredningen bör även få ta del av de resultat som vunnits i pågående utredningsarbeten på angränsande områden. Som exempel på sådana utredningar i Sverige kan nämnas biblioteks- och dokumentationssamverkanskommittén (BIDOK), dataarkiveringskommittén (DAK) massmediautredningen. Utredningen bör naturligtvis också ge förslag om hur arbetet med den samnordiska katalogen skall fördelas mellan de nordiska länderna.

Stockholm den 28 juni 1976

Josef Edström
Föredragande

Sigrida Runcis

Kungliga biblioteket, riksbibliotekarien:

— — — Av Kungl. biblioteket har år 1958 organiserats såsom en särskild avdelning ett så kallat nationalfonotek. Genom ett mycket intensivt och vidsträckt insamlingsarbete anser sig denna nya institution ha en relativt omfattande kontroll över äldre dagars och nutidens auditiva produktion. Från vår sida har ännu icke framställts några yrkanden på leveransplikt på dylikt auditivt material, och de regelbundna insändningarna grundar sig helt och hållet på frivillighet. Givetvis skulle det vara av betydelse om en leveransskyldighet kunde införas. En dylik föreligger ju för trycksaker men trots att de principiella övervakningarna underlättas av en rad förhållanden är fullgörandet av dessa tryckerileveranser en mycket tids- och personalkrävande åtgärd. Med all säker-

het skulle en leveransplikt för auditivt material i fråga om verkställigheten vara ändå mera svårbemästrad. Det svenska nationalfonoteket brottas för ögonblicket med mycket stora problem, såväl i fråga om lokaler som arbetskraft.

Till Kungl. biblioteket är sedan 1953 knutet en institution med namnet Bibliografiska institutet. Detta har till uppgift att genom periodiska förteckningar redovisa hela den svenska tryckproduktionen. Upprepade gånger har man härvidlag diskuterat möjligheterna att utarbeta periodiska förteckningar över den auditiva produktionen. Detta skulle naturligtvis vara av stort värde både för den intresserade allmänheten och för producenter och återförsäljare. Det är emellertid en ytterst komplicerad angelägenhet som skulle kräva en speciell utredning.

Kungl. biblioteket vill understryka vikten av att det kunde komma till stånd en samnordisk katalog över den auditiva produktionen. Den måste givetvis basera sig på att samtliga nordiska länder på en nationell basis har genomfört en fonogrambibliografi.

Stockholm den 18 juni 1976

För Kungl. biblioteket

Uno Willers

Statens kulturråd:

I dataarkiveringskommitténs betänkande (SOU 1974: 94) Bevara ljud och bild har framlagts förslag om hur arkiveringsfrågan beträffande fonogram skall lösas inom landet. Kulturrådet har i yttrande 1975-06-05 (dnr 1975: 108) i princip tillstyrkt dataarkiveringskommitténs förslag.

Kulturrådet räknar med att en proposition i anledning av utredningen läggs under budgetåret 1976/77. Rådet anser att en förstärkning av resurserna för arkivering av fonogram är mycket angelägen.

Kulturrådet anser att en förutsättning för ett meningsfullt nordiskt samarbete är att arkiveringsfrågorna får en tillfredsställande lösning på respektive nationella plan. — Under förutsättning att dataarkiveringskommitténs förslag förverkligas, tillstyrker kulturrådet att Sverige medverkar i ett nordiskt samarbete enligt de riktlinjer som angivits i rubricerade förslag.

Stockholm den 24 juni 1976

Paul Lindblom

Hans Enflo

Organisationskommittén för högre musikutbildning (OMUS):

OMUS har i sitt principbetänkande *Musiken — människan* — samhället (SOU 1976: 33) föreslagit ett dokumentationscentrum, där böcker, tidskrifter och på annat sätt dokumenterat material om musikutbildning samlas och katalogiseras. Naturligtvis kommer även fonogram att få betydelse för ett sådant eventuellt musikpedagogiskt centrum.

OMUS finner därför förslaget om en samnordisk datakatalog över fonogram vara av stort intresse, eftersom en sådan skulle kunna innebära en viss avlastning av arbetsuppgifterna för det föreslagna musikpedagogcentrat.

Kommittén har således beslutat tillstyrka bifall till NOMUS' förslag.

Stockholm den 24 juni 1976

Karl-Herman Tapper

Ordförande

Berit Ozolins

Bitr. sekreterare

Dataarkiveringskommittén (DAK):

DAK är en av utbildningsdepartementet 1967-06-30 tillkallad kommitté med uppgift att utreda arkivfrågorna för den moderna informationsbehandlingsens databärare m. m. DAK har framlagt ett delbetänkande 1969, Förslag till gallringsbestämmelser om utgallring hos statliga myndigheter av information på elektromagnetiska databärare m. m. (Utbildningsdepartementet 1969: 8, stencil) samt ett delbetänkande 1974, *Bevara ljud och bild* (statens offentliga utredningar 1974: 94). DAK avser att framlägga sitt tredje och sista betänkande under 1976. Detta betänkande kommer att behandla beständighets-, förvarings- och tillhandahållande frågor vad gäller de moderna arkivmedierna.

I sitt ovan nämnda 1974 framlagda betänkande *Bevara ljud och bild* redovisar DAK nuvarande arkivering i Sverige av radio- och TV-sändningar, fonogram, film och AV-material. Kommittén konstaterar att de hittillsvarande frivilliga leveranserna av fonogram till nationalfonoteket har fullgjorts tillfredsställande. Det bör dock enligt DAK underlätta arkiveringsverksamheten, särskilt såvitt den rör inspelningar utgivna eller importerade av mindre väletablerade företag, om arkivinstitutionen, som skall motta exemplar av angivna material, kan hänvisa till bestämmelser om obligatorisk leverans liksom fallet sedan länge är med tryckta skrifter. DAK föreslår således att en ny lag införs med bestämmelser av den innebörden att, i princip, ett exemplar av varje offentliggjord ljudupptagning skall avlämnas för arkivering.

Kommittén anser att övervägande skäl talar för att arkiveringen av ljud- och bildupptagningar, som avses med förslaget, förläggs till en gemensam central institution. Denna arkivinstitution skall ha till uppgift att arkivera upptagningar, oavsett om det gäller radio- eller TV-sändningar, fonogram, filmer eller videogram. Nationalfonotekets nuvarande samlingar av ljudupptagningar bör enligt kommitténs mening överföras till den föreslagna arkivinstitutionen. Vidare är det önskvärt att denna får tillgång också till material som finns bevarat i Sveriges radios och Svenska filminstitutets arkiv, antingen så att arkivinstitutionen övertar material eller får göra kopior.

Det i medlemsförslaget till Nordiska rådet framlagda förslaget om utvecklande av de nordiska ländernas fonogramarkiv ligger väl i linje med vad DAK föreslagit härom i sitt ovan nämnda betänkande Bevara ljud och bild. Ett realiserande av DAK:s förslag om en särskild arkivinstitution i Sverige, som mottar bl. a. fonogram, skapar ökade möjligheter att främja det nordiska samarbetet vad gäller utbyggande av nationella fonotek.

Vad gäller det i medlemsförslaget framlagda förslaget om en samnordisk datakatalog över fonogram vill kommittén anföra följande. Det material i form av ljud- och bildupptagningar, som enligt kommitténs förslag skall arkiveras i en gemensam arkivinstitution, kommer att medföra stora krav vad gäller katalogiseringen. En arkivinstitution med omfattande forskarservice kräver en mångfacetterad katalogisering av materialet. Erfarenheter från bl. a. nationalfonoteket och motsvarande utländska institutioner pekar mot att ju mer utvecklad katalogiseringen är (ju fler sökingångar det finns), desto mindre arbete krävs från arkivpersonalens sida för att få fram önskat arkivmaterial.

Följande krav bör enligt kommittén ställas i fråga om sökingångar i arkivinstitutionens katalogsystem.

1. Namnkatalog (helst uppdelad på upphovsmän och artister).
2. Titelkatalog, inklusive hänvisning från översatta titlar till originaltitlar m. m.
3. Systematisk katalog.
4. Produktionsnummer- och accessionskatalog.
5. Kronologisk katalog.

Det av DAK föreslagna katalogsystemet för arkivinstitutionen för ljud- och bildupptagningar bör, om de ekonomiska resurserna så medger, väl kunna utnyttjas för framtagande av en samnordisk datakatalog över fonogram. Hur arbetet med framtagandet av en gemensam katalog skall fördelas mellan de nordiska länderna är en fråga, som nära sammanhänger med den utveckling som pågår vad avser utvecklande av särskilda nationella fonogramarkiv. Mot bakgrund härav är det önskvärt att DAK:s förslag om en gemensam arkivinstitution för bl. a. för-

slag om en gemensam arkivinstitution för bl. a. fonogram realiseras så snart som möjligt.

Med hänvisning till det ovan anförda tillstyrker DAK medlemsförslaget att Nordiska rådet uppmanar Nordiska ministerrådet att undersöka möjligheterna att utveckla samarbetet mellan fonogramarkiven i de nordiska länderna och speciellt undersöka möjligheterna att grunda en samnordisk datakatalog över fonogram.

Stockholm den 16 juni 1976

För dataarkiveringskommittén

Åke Kromnow

Sten Körner

Sveriges radio AB:

Sveriges radio har med intresse tagit del av detta medlemsförslag även om det inte i första hand berör företaget. I Sverige är det Kungl. Biblioteket som handhar Nationalfonoteket, ett nationellt ljudarkiv av det slag som efterlyses i medlemsförslaget.

Det är emellertid uppenbart att detta fonotek inte har resurser att driva sin verksamhet i den utsträckning dagens och morgondagens forskning behöver. Huruvida Nationalfonoteket är berett att ingå i ett nordiskt samarbete innan det fått en avsevärd inhemsk upprustning eller om en nordisk samverkan på nuvarande stadium kan bidra till en angelägen utbyggnad är frågor som Kungliga Biblioteket är närmast till att besvara i sitt yttrande över medlemsförslaget.

Mer direkt berörs Sveriges radio av den del av förslaget som handlar om en samnordisk katalog, eventuellt på data, över fonogramproduktionen. Det är också en viktig angelägenhet för forskningen. Men en sådan katalog skulle också ge radioarkiven en önskvärd och betydligt förbättrad översikt över fonogramproduktionen i Norden. Det vore värdefullt om de föreslagna nationaldiskografierna inte bara upprättades över den löpande produktionen utan också utsträcktes retroaktivt så att tidigare utgivningar kunde överblickas. Sporadiska insatser på detta område har gjorts av enskilda personer, vars alster sedan publicerats av Nationalfonoteket eller när så inte är fallet av dem själva. Det finns alltså ett visst förarbete att bygga vidare på.

Sveriges radio ställer sig alltså positiv till medlemsförslaget.

Stockholm den 4 juni 1976

Sveriges radio AB

Otto Nordenskiöld

Grammofonleverantörernas förening (GLF):

Inom skivbranschen har man länge känt ett starkt behov av bättre dokumentation av i första hand svensk, i andra hand nordisk musik på skiva — både vad gäller inom landet producerade verk och de tyvärr alltför få inspelningar av svensk musik som gjorts och görs utanför landet. Denna inställning har bl. a. lett till att man från GLFs och IFPIs sida sedan länge frivilligt ställer ett exemplar av varje svensk skiva till Nationalfonotekets förfogande. Inom såväl IFPI som GLF har även diskuterats förutsättningarna att själva ta initiativ — gärna på samnordisk basis — till en datakatalog över i marknaden tillgänglig svensk repertoar med accessiv förteckning av all nyproduktion, men förverkligandet har ansetts böra anstå tills de i SOU 1974: 94 antydda initiativen fått en klarare utformning. Som exempel på aktiviteten inom IFPI/GLF kan bifogade kataloger tjäna: den ena har utgivits av fem i detta sammanhang samverkande bolag med utgivning av religiös musik och innehåller register över verk, artister, skivor och resp. bolags repertoar. Katalogen har tacksamt mottagits av såväl detaljister, bibliotek, studieförbund som enskilda. Den har hittills utkommit i två upplagor, varav den andra hade 50 % utökat omfång . . . — Den andra utgör en fullständig repertoarförteckning från EMI-bolagen, byggd på företagets datarutiner.

Vid Hässelbykonferensen i september 1975 var IFPI företrätt och stödde därvid kraftfullt resolutionens uppmaning till berörda instanser om inrättande av såväl nationella fonotek som tillskapande av internordisk dokumentation av nordisk musik på skiva. (Det bör noteras att alla medlemmar av GLF ävenledes ingår i IFPI.) Samma inställning kom till uttryck även vid Saltsjöbadskonferensen i mars 1976.

Mot bakgrund av ovan angivna fakta är det därför naturligt att GLF — liksom samtliga medlemmar av IFPI, vilka även fått del av det aktuella förslaget — på alla sätt är villiga att stödja det aktuella förslaget rörande fonogramarkiv och datakatalog över fonogram samt att man inom ramen för varje enskilt bolags tekniska resurser beredvilligt ställer däri tillgängliga data till förfogande vid tillskapande av den i förslaget omnämnda katalogen. Samma principiella inställning har GLF också till utvecklandet av fonogramarkiv på internordisk grund, vilket framgår av att man från såväl GLF som IFPI är berett deltaga i utredningsarbetet, när så erfordras.

Stockholm den 24 juni 1976

Grammofonleverantörernas förening

Eddie Landqvist

Svenska musikförläggare föreningen u.p.a (SMFF):

SMFF vill understryka angelägenheten i genomförandet av de vid NOMUS-konferensen Nordisk musik på skiva väckta förslagen.

SMFF föreslår att i en samnordisk datakatalog över fonogram även införs skivor och kassetter som producerats utanför Norden och innehåller musikaliska verk av nordiska upphovsmän.

En sådan utvidgad dokumentering kan givetvis endast på sikt förväntas bli någorlunda fullständig. Redan nu kan emellertid värdefull information erhållas med utnyttjande av Nordisk Copyright Bureaus ADB-register.

Stockholm den 29 december 1976.

Svenska musikförläggare föreningen u. p. a.

Enligt uppdrag

Christian Sylvan

Sekreterare

Nordiska musikförlaget har i skrivelse den 12 januari 1977 förklarat sig till fullo tillstyrka medlemsförslaget.

BILAGA 3**I efterhand inkomna yttranden****F i n l a n d****Undervisningsministeriet¹:**

— — — ombett Helsingfors universitet, (se s. 690), forskningscentralen för de inhemska språken, (se s. 693), delegationen för nordiskt kulturellt samarbete (se nedan), Sibelius-akademien, (se nedan), Centralkommissionen för konst (se nedan) och Åbo akademi att inkomma med utlåtande i det ovannämnda medlemsförslaget.

Ministeriet förenar sig med det närslutna utlåtandet av ministeriets högskole- och vetenskapsavdelning (se nedan).

Helsingfors den 31 mars 1977

Jaakko Numminen

Kanslichef

Fredrik Forsberg

Yngre regeringssekreterare

¹ Yttrandet översatt från finska.

Undervisningsministeriet, högskole- och vetenskapsavdelningen¹:

Nivån i systematisk arkivering och dokumentering av fonogram (grammofonskivor, kassetter o. d.) varierar betydligt mellan de olika nordiska länderna. Inte i något land har dessa utvecklats så långt som arkivering och dokumentering av litterära tryckalster, vilka i princip kan jämföras med dem. Det synes dock uppenbart att man kan vänta en snabb utveckling i detta hänseende i flera av de nordiska länderna. I Finland förbereds en lagstiftning på basen av den av justitieministeriet tillsatta friexemplarcommissionens (Kommittébetänkande 1973: 128) förslag. Enligt denna skulle friexemplarlagstiftning och systematisk arkivering också gälla fonogram.

Fonogrammens produktionssystem är dock sådan i Norden, att man inte enbart med nationella åtgärder kan åstadkomma ett täckande dokumenteringssystem. Därför är det nordiska samarbetet nödvändigt när det gäller dokumentering av fonogram. Man kan dessutom med dess hjälp få ekonomiska fördelar både i utvecklande av dokumenteringssystem och i dess verksamhet. Därför stöder högskole- och vetenskapsavdelningen förslaget om att undersöka möjligheterna för samarbete mellan de nordiska fonogramarkiven och för katalogisering av samnordiska fonogram.

Helsingfors den 10 maj 1976

Mikko Niemi
Avdelningschef

Juhani Hakkarainen
Vetenskapssekreterare

Delegationen för nordiskt kulturellt samarbete hänvisar i skrivelse den 15 februari 1977 till utlåtande från Sektionen för allmänt kultursamarbete (se nedan).

Delegationen för nordiskt kulturellt samarbete, sektionen för allmänt kultursamarbete¹:

Delegationen anser utvecklandet av fonogramarkivens samarbete viktigt speciellt för Finlands del. En stor del av historiskt betydande finska grammofonskivor har ursprungligen tillverkats i Sverige eller i Danmark. Erfarenheten har dock utvisat, att det är svårt att få upplysningar om historiska inspelningar från dessa länder.

För Finlands vidkommande vore det viktigt, om till exempel några av 1920- och 1930-talens viktigaste skivserier kunde katalogiseras som ett samnordiskt projekt.

¹ Yttrandet översatt från finska.

Delegationen har en negativ inställning till inrättandet av en samnordisk datakatalog över fonogram. För närvarande sker katalogiseringen av fonogram i de olika nordiska länderna på så pass olika sätt, att det knappast finns förutsättningar för en samnordisk datakatalog under de närmaste åren.

Helsingfors i februari 1977

(Ej sign.)

Centralkommissionen för konst¹:

Enligt vad centralkommissionen har erfarit förbereds i Finland som bäst på basen av friexemplarkommissionens betänkande lagstiftning, enligt vilken överlåtelseskyldighet som gäller friexemplar också skulle gälla fonogrammen. I Finland utges dessutom redan nu en nationell diskografi.

Centralkommissionen anser att det just på grund av fonogramindustrins övernationella karaktär i många fall vore mest rationellt att utföra dokumenteringen på samnordisk basis. Detta gäller i synnerhet några historiska fonogramserier.

Centralkommissionen för konst anser sig dock inte kunna ta ståndpunkt till frågan om fonogram i framtiden kan katalogiseras med hjälp av ADB. Denna fråga bör närmast utredas av de vetenskapliga biblioteken och arkiven. Överföringen av en nordisk katalog på ADB beror närmast därpå om också de nationella diskografierna görs på ADB.

På grund av det ovan sagda stöder centralkommissionen för konst varmt det väckta medlemsförslaget och föreslår att konkreta åtgärder snarast vidtages för att föra saken vidare. Vid förberedelse av dessa åtgärder bör för Finlands del Suomen äänitearkisto ry:s (Finlands fonogramarkivs) sakkunskap utnyttjas.

Helsingfors den 3 juni 1976

Kalervo Siikala
Ordförande

Risto Kivelä
Sekreterare

Medlemsförslag

om firandet av Nordens dag vid fastställd tidpunkt årligen i hela Norden

(Väckt av Eric Carlsson, Terhi Nieminen, Per Olof Sundman och Pekka Tarjanne)

BILAGA I

Yttrande över medlemsförslaget

Nordiska rådet, informationskommittén:

År 1977 samlas Nordiska rådet till sin 25:e session. Jubileet kommer att uppmärksammas av såväl Nordiska rådets organ som av Föreningen Norden. I planerna ingår bland annat en informationskampanj som koncentreras till en vecka i mars månad för att den samlade effekten skall bli så stor som möjligt. Kampanjen genomförs av Föreningarna Norden med bistånd av Nordiska rådets informationssektion.

Informationskommittén finner det motiverat att som ett led i denna informationskampanj föreslå att presidiet snarast i samråd med Föreningarna Nordens förbund beslutar högtidlighålla onsdagen den 23 mars 1977 som en "Nordens dag".

Informationskommittén är helt ense med förslagsställarna om vikten av att öka den målmedvetna orienteringen om Norden och nordiskt samarbete, inte minst inom skolväsendet och bildningsorganisationerna. Däremot har den inte övertygats om att effekten blir större ifall informationen årligen koncentreras till en bestämd, kalenderfäst dag. Enligt informationskommitténs uppfattning bör orienteringen om Norden och nordiskt samarbete ges i sammanhang som av mottagaren upplevs som naturliga. Frågan om eventuella framtida markeringar av motsvarande slag får därför prövas från fall till fall.

Oslo den 11 oktober 1976.

För Nordiska rådets informationskommitté

Guttorm Hansen

Förman

Harry Granberg

Sekreterare

Föreningarna Nordens Förbund:

Som framgår av medlemsförslaget har Föreningarna Norden sedan 1936 med 5-årsintervaller arrangerat en Nordens Dag. Arrangemangen har ofta varit framgångsrika som markeringar av det nordiska samarbetets dagsläge och betydelse och som motivering för intensifierade informationsinsatser. Den Nordens Dag som enligt planerna skulle hållits hösten 1976 inställdes i första hand därför att föreningarna ville koncentrera sina informationsresurser till Nordiska rådets 25-årsjubileum 1977. Det lokala Nordens Dag-firande som på försök genomfördes i Finland den 23 mars 1975 synes ha utfallit väl.

Medlemsförslagets kärnpunkt berör främst det ändamålsenliga i att fastställa en viss bestämd dag, eventuellt den 23 mars, som en officiell kalenderfäst Nordens Dag för att på så sätt göra denna dag till ett varje år återkommande evenemang.

Inom föreningarna Norden hålls varje år under mars—april årsmöten i lokalavdelningarna vilka för närvarande uppgår till ca 550. Normalt inbjuds till dessa möten föredragshållare att tala över de mest skilda ämnen vilka för tillfället är aktuella inom det nordiska samarbetet. Dessa framträdanden beledsagas ofta av olika programinslag av underhållningskaraktär. Ur föreningarna Nordens synpunkt skulle sannolikt en årligen återkommande Nordens Dag stimulera lokalavdelningarna till en extra ansträngning och bidra till att årsmöten förlades till denna dag.

Samtidigt kunde man tänka sig att man från föreningarnas centralkanslier sökte få fram ett aktuellt informationsmaterial som kunde presenteras på årsmötena. En årlig Nordens Dag skulle sannolikt på detta sätt fästa uppmärksamheten vid den nordiska samarbetsituationen och på ett effektivare sätt än tidigare stimulera intresset bland Nordenföreningarnas medlemmar.

Givetvis borde man i anslutning till en årlig Nordens Dag också se till att andra sammanslutningar uppmärksammar dagen genom olika arrangemang. På samma sätt skulle skolorna förse med material avsett för morgonsamlingar och timmar till förfogande.

Förslagsställarna framhåller att en Nordens Dag bör bli kalenderfäst vilket skulle innebära att den får karaktär av officiell högtidsdag. Förbundet önskar på denna punkt framhålla att det i och för sig inte anser det nödvändigt att ge en Nordens Dag en sådan officiell prägel. Förbundet vill här dra en parallell med firandet av FN-dagen den 24 oktober vilken inleddes sedan en rekommendation antagits av Generalförsamlingen 1945 samma dag som FN-stadgan ratificerats av ett tillräckligt antal medlemsstater för att bli gällande. De enskilda regeringarna torde emellertid normalt inte ha vidtagit någon egentlig åtgärd för att upphöja FN-dagen till officiell högtidsdag. Vad som skett är

istället att de nationella FN-förbunden — motsvarigheterna till föreningarna Norden — tagit fasta på Generalförsamlingens rekommendation och på olika sätt sökt manifesteras FN som organisation vid ett speciellt tillfälle årligen.

Enligt förbundets uppfattning kunde man tänka sig att Nordiska rådet vid sin jubileumssession i Helsingfors 1977 avlät en rekommendation till regeringarna om att en Nordens Dag borde avhållas den 23 mars, utan något särskilt önskemål om att dagen blir ett officiellt arrangemang.

Föreningarna Nordens Förbunds hållning till frågan om en årlig Nordens Dag är alltså i princip positiv medan det ställer sig tvekan till tanken på att göra dagen till en officiell högtidsdag.

Stockholm den 18 augusti 1976

För Föreningarna Nordens Förbund

Bertil Olsson

Ordförande

Ake Landqvist

Sekreterare

D a n m a r k

Statsministeriet:

— — — skal man meddele, at forslaget ikke giver statsministeriet anledning til bemærkninger.

København, den 15. juni 1976

P. m. v.

E. b.

Inger Skydsgaard

Fuldmægtig

Danske Dagblades Udgifverforening har i skrivelse den 29 juni 1976 forklarat sig inte ha några anmärkningar i anledning av medlemsförslaget.

Danske Dagblades Fællesrepræsentation:

— — — skal jeg oplyse, at Danske Dagblades Fællesrepræsentation

ikke har bemærkninger at fremsætte i anledning af forslaget, sag A 487/k, om fejring af Nordens dag.

København, den 14. juli 1976

Aage Deleuran

Dansk Fagpresseforening:

— — — skal vi meddele, at dette forslag ikke giver Dansk Fagpresseforening anledning til nogen udtalelse.

København, 21. juli 1976

Dansk Fagpresseforening

Poul Melgaard

F i n l a n d

Statsrådets kansli¹:

Som inbegärt yttrande får statsrådets kansli, efter att i saken ha införskaffat utlåtande från ministeriet för utrikesärendena, värdsamt anförä, att det anser rubricerade medlemsförslag vara motiverat. Statsrådets kansli finner det därför lämpligt, att frågan om möjligheterna att fira en samnordisk Nordens dag utreds.

Helsingfors i juli 1976

I kanslichefens frånvaro

Stig Segercrantz

Äldre regeringssekreterare

Antti P. Järvinen

Yngre regeringssekreterare

Undervisningsministeriet:

— — — har undervisningsministeriet ombett skolstyrelsen, Suomalaisuuden liitto, Svenska Finlands folktingsfullmäktige och yrkesutbildningsstyrelsen att inkomma med utlåtande i ärendet (*se nedan*). Ministe-

¹ Yttrandet översatt från finska.

riet ber att för egen del få framföra att det stöder förslaget om firandet av Nordens dag i fastställd tidpunkt årligen i hela Norden.

Helsingfors den 28 oktober 1976

Jaakko Numminen
Kanslichef

Fredrik Forsberg
Yngre regerings-
sekreterare

Helsingfors universitet, konsistorium:

Helsingfors universitets konsistorium har vid sitt sammanträde i dag behandlat frågan och beslutat meddela, att det inte enligt universitetets åsikt finns några hinder för att årligen fira Nordens dag och att införa denna dag i kalendern.

Helsingfors den 29 september 1976

Ernst Palmén
Rektor

Kira Ukkonen
Biträdande sekreterare

Skolstyrelsen¹:

Enligt medlemsförslaget skulle syftet med en Nordens dag vara att sprida ökad kännedom bl. a. i skolorna om såväl det officiella som det frivilliga nordiska samarbetet. Firandet av en årligen återkommande Nordens dag vid samma tidpunkt i hela Norden skulle enligt förslaget erbjuda möjlighet att öka kunskaperna om olika officiella nordiska organ och deras verksamhet samt om innehållet i de olika samarbetsavtalen, exempelvis kulturavtalet av år 1972. Denna informationsverksamhet skulle också omfatta nordiska temadagar, arrangerade av skolorna.

Avtalet mellan de nordiska länderna och kultursamarbete, vilket trädde i kraft vid ingången av år 1972, förstärkte även den samverkan som inletts på utbildningsområdet. Kulturavtalets syfte är enligt avtalets första artikel att stärka och intensifiera samarbetet mellan avtalsparterna för att vidareutveckla den nordiska kulturgemenskapen öka den samlade effekten av ländernas insatser i utbildning, forskning och annan kulturell verksamhet genom gemensam planering, samordning, samverkan och arbetsfördelning. Avtalets tredje artikel definierar åter inriktningen av samarbetet på utbildningsområdet: utbildningens mål,

¹ Yttrandet översatt från finska.

innehåll och medel, utbildningssystemets struktur samt pedagogiskt utvecklingsarbete.

Det nordiska samarbetet på utbildningsområdet har varit betydelsefullt. Denna till samordning syftande verksamhet har omfattat bl. a. kartläggning, forskning och utvecklingsarbete beträffande läroplanerna för olika läroämnen, såsom matematik, engelska och miljölära. Samarbetet har utvidgats till att omfatta utvecklingsprojekt beträffande bl. a. förskola, specialundervisning, lärarutbildning och yrkesutbildning. Särskilt skolmyndigheterna, utbildningsforskare och av saken intresserade lärare har kunnat erhålla information om utvecklingen på utbildningsområdet i de nordiska länderna. Informationsförmedlingen har baserat sig dels på inbördes samarbete mellan myndigheterna, dels på frivillig samverkan, t. ex. gemensamma seminarier inom de nordiska lärarorganisationerna. Enligt skolstyrelsens uppfattning bör inflödet av information om utbildningsförhållandena i Norden och deras utveckling ytterligare effektiviseras sålunda, att det vore möjligt även för bredare medborgarkretsar att få del av denna information. T. ex. information om utbildningen är nödvändiga även för sådana som flyttar till grannländerna, t. ex. för finländare som flyttar till Sverige.

Skolstyrelsen önskar dock betona att man, då man ombesörjer informationen om det nordiska samarbetet, samtidigt även bör försäkra sig om tillgång till sådan information som gäller de olika nordiska ländernas nutida samhälle, historia, kulturliv, levnadsförhållanden och delaktighet i internationellt samarbete. I de läroanstalter som underlyder skolstyrelsen behandlas ovannämnda frågor redan nu inom undervisningen i olika läroämnen i enlighet med läroplanerna, men ämnesshelter rörande de nordiska länderna kunde inom undervisningen planeras och behandlas av lärare och elever i olika ämnen som en särskild temadag. På så sätt kunde man få till stånd samlade översikter t. ex. av miljövärd, historia, musik, näringsliv, den samiska språk- och kulturminoriteten o. s. v. Förverkligandet av en sådan temadag på Nordens dag skulle stödas av olika offentliga arrangemang och av samverkan med bibliotek och massmedia.

Skolstyrelsen konstaterar att, om man i Norden börjar fira en Nordens dag i enlighet med det aktuella medlemsförslaget, det blir möjligt att i skolorna planera denna dag som en temadag, under vilken man i undervisningen särskilt tar upp de nordiska länderna och deras inbördes samarbete.

Helsingfors den 23 augusti 1976

Erkki Aho
Generaldirektör

Jaakko Linnankivi
Överinspektör

Yrkesutbildningsstyrelsen¹:

Under de senaste åren har man i yrkesläroinrättningarna fäst allt större vikt vid undervisning i internationella frågor. I samband med reformeringen av läroplanerna för läroinrättningarna i mellanstadiet strävar man till att tillämpa de principer som Unesco uttalade år 1974 i sin rekommendation om fostran till internationell förståelse, internationellt samarbete och fred samt angående undervisning om de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna. Förslaget om firandet av Nordens dag och informationen i anslutning till denna om förhållandena i Norden sammanhänger med förverkligandet av fostran till internationa-
lism. Yrkesutbildningsstyrelsen anser det därför önskvärt att en gemensam Nordens dag firas och understöder tanken på fortsatta utredningar så att förslaget kan förverkligas.

Helsingfors den 16 juni 1976

Seppo Oinonen
Generaldirektör

Annette Liljeström
Överinspektör

Oy Yleisradio Ab:

Yleisradio ställer sig i princip positivt till medlemsförslagets strävan att utreda möjligheten att årligen vid en viss angiven tidpunkt fira i hela Norden en Nordens dag.

I det fallet att beslut fattas om att införa i de nordiska ländernas kalender en anteckning om en Nordens dag kommer Yleisradio för sin egen del att sträva till att beakta i sin informationsverksamhet ovan nämnda dag.

Helsingfors den 16 juni 1976

Oy Yleisradio Ab
Pekka Silvola

Matti Anderzen

Ålands landskapsstyrelse:

Landskapet Åland har sedan 1970 aktivt deltagit i det nordiska samarbetet. Detta år fick självstyrelseorganen representation i Nordiska rå-

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

det och samma år grundades en fristående Föreningen Norden på Åland. Sedan dess har intresset för nordiskt samarbete starkt tilltagit i landskapet, dels genom deltagande i samnordiska utredningsgrupper, kurser, seminarier etc., dels genom olika besök och föredragstillfällen från övriga Norden på Åland samt på annat sätt.

Mot denna bakgrund finner landskapsstyrelsen tanken på en särskild Nordens dag värd att stöda. I likhet med förslagsställarna anser landskapsstyrelsen det viktigaste vara att sprida information om den nordiska gemenskapstanken. En uttalad målsättning när det gäller Ålands deltagande i nordiskt samarbete har för övrigt varit just att i övriga Norden sprida kännedom om landskapets självstyrelse. En målsättning som tar sikte på informationsspridningen borde för sin del innebära att huvudvikten vid firandet av Nordens dag läggs vid "vardagsnordismen". Dagen skulle då snarare uppmärksammas i skolor, vid kommunernas vänortskontakter, inom olika föreningar och organisationer etc. än vid högstämmda medborgarfester, som i dag i allt mindre utsträckning visat sig intressera allmänheten. Även massmedias bevakning av "Nordens dag" borde stimuleras.

Särskild vikt vid Nordens dag borde läggas i skolorna, där redan nu speciella temadagar i olika ämnen brukar hållas. Skolorna måste dock i så fall av sina resp. huvudmän beredas nödiga resurser härför. Likaså är det viktigt att de permanenta samnordiska organen utarbetar informationsmaterial både för elevernas bruk och för lärarnas handledning.

Landskapsstyrelsen har berett stadsstyrelsen i Mariehamn, som handhar vänortskontakterna på Åland, och Föreningen Norden på Åland tillfälle att yttra sig över förslaget. Yttrandena bifogas till delegationens orientering (*se nedan*).

Mariehamn den 2 juli 1976

Karl Sundblom
Vice lantråd

Lars Ingemar Johansson
T.f. kanslichef

Tidningarnas förbund:

Tidningarnas förbund förhåller sig i princip positivt till förslaget om firandet av Nordens dag. Förbundet självt har lång erfarenhet av ett intimt samarbete med de nordiska broderorganisationerna.

Tidningarnas förbund konstaterar, att tidningspressen för egen del är redo att fortsätta sina strävanden för att främja det nordiska samarbetet

även i samband med den årligen återkommande Nordens dag. Samtidigt föreslår förbundet, att föreningen Pohjola-Norden samt officiella samarbetsorgan i samband med arrangemangen för Nordens dag t. ex. i skolorna kunde presentera nordisk tidningspress samt betona dess vikt som stärkare av nordisk demokrati och nordiskt broderskap.

Helsingfors i juni 1976

Tidningarnas förbund

Väinö J. Nurmimaa

Styrelsens ordförande

Veikko Löyttyniemi

Verkst. direktör

Stadsstyrelsen i Mariehamn har genom beslut den 13 maj 1976 förklarat sig positiv till medlemsförslaget.

Svenska finlands folktingsfullmäktige:

Svenska Finlands folktingsfullmäktige önskar understryka betydelsen av att den nordiska samhörigheten fortsättningsvis utvecklas. Om en gemensam Nordens dag kunde firas årligen skulle detta påtagligt befrämja denna sak. Den nordiska samarbetsviljan skulle härigenom ytterligare kunna manifesteras.

I föreliggande medlemsförslag framhålls fördelarna av att en gemensam Nordens dag skulle inskrivas i de nordiska ländernas kalendrar (almanackor). Vetskapen om en årlig samlingsdag kunde på detta sätt bli allmän. Möjligheterna att befrämja det nordiska samarbetet skulle breddas genom massmediernas kunskapsspridning och andra organs nordiska information vid en sådan samlingsdag. Hittills har det främst varit de aktiva Norden-föreningarna som var på sitt håll arrangerat olika slag av nordiska samlingstillfällen.

Med hänvisning till det ovan anförda önskar folktingsfullmäktige härmed uttala stöd för Nordiska rådets medlemsförslag om firandet av Nordens dag vid fastställd tidpunkt årligen i hela Norden.

Helsingfors den 7 juni 1976

Svenska Finlands folktingsfullmäktige

Anders G. Lindqvist

Folktingsordförande

Wilhelm Schalin

Folktingssekreterare

Suomalaisuuden liitto¹:

— — — och fann härvid idén meningsfull under förutsättning att behov och vilja finns i samtliga nordiska länder och bland invånarna i dessa.

Som begreppslig helhet håller Norden på att fördunklas bl. a. på grund av att stora internationella politiska grupperingar samtidigt ökar i betydelse. Det vore därför nödvändigt att på ett praktiskt sätt uttrycka och upprätthålla kulturtraditionens band, avtalsbaserat samarbete och ömsesidigt umgänge. Allt detta kan stimuleras och reformeras samt upprätthållas med evenemang som ordnas samtidigt i hela Norden. För att Nordens dag skall få en stark ställning borde den alltid firas samma dag.

Utöver informationen inom Norden bör man i detta sammanhang klart understryka behovet av information om Nordens enhet också i andra länder. Suomalaisuuden liitto anser att denna information är en förutsättning för allt samarbete.

Helsingfors den 1 juni 1976

Jouko Hulkko
Ordförande

Pentti Palmu
Generalsekreterare

Lärarnas fackorganisation:

Såväl på det statliga planet som mellan olika organisationer sker ett omfattande nordiskt samarbete som på olika sätt även berikar den enskilda individen. En stor del av detta arbete är dock "osynligt" för den stora allmänheten. Detta gäller speciellt det för- och efterarbete som utförs inom olika statliga organ i samband med beslut som fattas på det nordiska planet. De fördelar den enskilda individen har, då han/hon vistas i ett annat nordiskt land, av harmoniseringsarbetet, och de avtal som slutits t. ex. inom socialvården, lagstiftningen och delvis också undervisningen, står knappast helt klart för alla. En Nordens dag skulle skapa ett lämpligt tillfälle för olika organ att föra fram det nordiska arbetet som utförts och utförs och ge ett nordiskt perspektiv på sin verksamhet. En samlad information över det nordiska arbetet skulle också göra det lättare att föra det nordiska arbetet vidare i undervisningen.

Med hänvisning till det ovan anförda önskar Lärarnas fackorganisa-

tion stöda förslaget om att en Nordens dag årligen firas i de nordiska länderna.

Helsingfors den 29 juni 1976

Opettajien ammattijärjestö OAJ — Lärarnas fackorganisation LFO

S. Apajalahti

II ordförande

Aune Blümchen

Pedagogisk sekreterare

Oy Mainos-TV-reklam Ab:

Medlemsförslaget konstaterar att Nordens dag genom försorg av föreningarna Norden hittills firats med fem års mellanrum. Detta år ser det dock ut som om samarbetet inte längre skulle bära frukt. Det bristande intresset torde i stor utsträckning bero förutom på de av förslagsställarna nämnda stelnade formerna även på den tillfälliga natur firandet fått. Dagen har ju firats endast en gång på fem år, och inte ens då kontinuerligt vid samma tidpunkt. Den stora allmänheten har sålunda uppenbarligen inte fått något intryck av tradition.

På vidsträckt internationell nivå har firandet av dylika dagar lyckats utomordentligt väl, som exempel må endast nämnas Förenta Nationernas dag i oktober. Det nordiska samarbetet har varit och torde även i fortsättningen vara synnerligen vittomfattande, kontinuerligt och fruktbringande. Vi nordbor anser kanske den gynnsamma utvecklingen av vårt samarbete vara så självklar att vi glömmer med hur stora ansträngningar grannstater på annat håll i världen först nu håller på att arbeta mot de mål, som de nordiska länderna nått redan för många år sedan. En årligen återkommande dag skulle säkert fästa den stora allmänhetens uppmärksamhet vid denna fortsatta uppbyggande verksamhet på ett bättre sätt än nu.

Vi är av samma uppfattning som förslagsställarna om att en återkommande och i alla nordiska kalendrar införd Nordens dag säkert i massmedia skulle beaktas på ett bättre sätt än den verksamhet, som hittills skett vart femte år.

Uppenbarligen skulle den föreslagna Nordens dag även bidra till att minska nordbornas fördomar och förhandsuppfattningar om varandra samt närma medborgarna även på individnivå. En lyckad Nordens dag skulle härvid vara ett levande och andra nationer entusiasmerande exem-

pel på den anda, i vars tecken Europeiska säkerhets- och samarbetsavtalet för ett år sedan kunde ingås.

Helsingfors den 23 juni 1976

OY Mainos-TV-reklam Ab

Jaakko Paavela

Leo Meller

Föreningen Norden på Åland:

Föreningen ställer sig klart positiv till förslaget, vilket understryks av att Norden på Åland i år själv arrangerade ett informationsmöte i Mariehamn 23 mars för att celebrera Nordens dag. Uppslutningen var så god att man kan tala om ett gensvar för tanken på Nordens dag på Åland.

Utbudet av olika "dagar" under året är redan nu stort, men med tanke på hur det nordiska samarbetet utvecklats på snart sagt alla nivåer under de senaste åren är en samfällad årlig informationsdag om Norden väl motiverad.

Föreningen Norden på Åland är för sin del beredd till att bidra till dessa arrangemang.

Mariehamn 14 maj 1976

Hasse Svensson

Ordförande

Norge

Kirke- og undervisningsdepartementet:

Medlemsforslaget har vært lagt fram for Norsk rikskringkasting og Almanakkforlaget til uttalelse (*se nedan*).

Kirke- og undervisningsdepartementet vil for sitt vedkommende ikke ha noe å bemerke til at spørsmålet om mulighetene for å etablere en Nordens dag blir nærmere utredet.

Oslo, 9. juli 1976

Olav Hove

Brit Alstad

Norsk rikskringkasting har i skrivelse den 7 maj 1976 förklarat sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Norsk presseforbund har i skrivelse den 23 april 1976 förklarat sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Almanakkforlaget:

— — — og meddeler for ordens skyld at forslaget ikke foranlediger noen bemerkninger fra vår side.

Vi imøteser derfor i sin tid eventuell beskjed om forslaget blir tatt til følge, slik at vi kan få anmerket dagen i kalendariene.

Oslo, 27. april 1976

Almanakkforlaget
Per Nordberg

S v e r i g e

Skolöverstyrelsen (SÖ):

SÖ understryker vikten av nordiskt samarbete och av god kännedom om grannländerna. Det hör till skolans uppgifter att bidra till att ge denna kännedom en inriktning på både det som är gemensamt och det som skiljer — språkligt och kulturellt. Den nordiska orienteringen kan rätt upplagd bli en viktig del av den internationella. Detta gäller skolans alla stadier.

SÖ ser från skolans synpunkt inte en fastlagd Nordens dag som något angeläget önskemål. Den orientering och kunskap om Norden som skolan skall ge måste ges i de olika sammanhang som är naturliga. Arrangemang utan direkt anknytning till arbetet i övrigt går lätt, även om de i och för sig är lyckade, tämligen spårlöst förbi och kan i sämsta fall minska lärarens och elevens benägenhet att syssla med temat vid andra tillfällen. Självfallet är lämplig medverkan av experter utifrån önskvärd, när det gäller den nordiska orienteringen. Det är dock viktigt att skolan kan välja de former och tillfällen som den bedömer som mest motive-
rade.

Stockholm den 21 juni 1976

I tjänsten
Charlotta Friedner

Almqvist & Wiksell almanacksförlaget AB:

Skulle beslut fattas om att införa en gemensam sådan dag i de nordiska länderna, skall det bli oss ett nöje att ange dagen i alla almanackor där plats finnes.

Bromma den 12 april 1976

Almqvist & Wiksell almanacksförlaget AB

Detlof Sjögren

Pressens samarbetsnämnd har i skrivelse den 2 juli 1976 förklarat sig avstå från att yttra sig i anledning av medlemsförslaget.

Medlemsförslag

om upprättandet av ett nordiskt institut för arbetsmarknadsfrågor

(Väckt av Gylfi P. Gíslason, Knut Johansson, Lars Lindeman, Thor Lund och Kjeld Olesen)

BILAGA 1

Yttrande över medlemsförslaget

Nordens fackliga samorganisation:

Nordiska rådet antog den 15 november 1975 ett nytt program för samarbete på arbetsmarknadsområdet samt i anslutning därtill ett s. k. genomföringsprogram. NFS har vid upprepade tillfällen framfört synpunkter på såväl handlings- som genomförandeprogrammet. Det kan konstateras att handlingsprogrammet nära ansluter till NFS' krav. Genomförandeprogrammet uppvisar däremot enligt NFS' uppfattning betydande brister vad gäller prioritering och konkretisering av de olika åtgärderna, vilket NFS framhållit bl. a. i skrivelse till Nordiska arbetsmarknadskommittén.

En närmare granskning av åtgärdsprogrammet inger vidare allvarliga farhågor beträffande de praktiska möjligheterna att inom rimlig tid genomföra de olika utrednings- och forskningsprojekten. NFS instämmer helt i förslagsställarnas uppfattning att "det varken i de nationella administrationerna eller i ministerrådssekretariatet finns erforderlig arbetskapacitet för att genomföra projekten inom rimlig tid". Det är således uppenbart att ytterligare resurser måste avdelas för att förstärka utredningskapaciteten.

Enbart en förstärkning av de personella utredningsresurserna är emellertid otillräcklig. Enligt NFS' uppfattning är åtgärdsprogrammet av sådan omfattning att en hård samordning och prioritering av de olika delprojekten är absolut nödvändig om inte resurserna skall splittas upp på en rad olika delprojekt med olika ambitionsgrad, konkretion och realism. NFS kräver sålunda 1. Prioritering och samordning av arbetsmarknadsprogrammets delprojekt. 2. Tillfredsställande utrednings- och forskningsresurser avdelas för det praktiska arbetet.

För att dessa krav skall kunna tillgodoses fordras vissa organisatoriska åtgärder. Medlemsförslaget hemställer därvid att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att snarast vidta åtgärder syftande till att upprätta ett nordiskt arbetsmarknadsinstitut.

NFS finner detta förslag ändamålsenligt under vissa förutsättningar. En förutsättning är att arbetsmarknadsinstitutets ledning ges en sådan sammansättning att löntagarorganisationerna får möjlighet att utöva ett avgörande inflytande på institutets verksamhet, bl. a. vid prioriteringen av olika delprojekt. Systemet med löntagarrepresentation i arbetsmarknadsorgan tillämpas på nationell nivå och är lika väl motiverat på nordisk nivå. Ett annat villkor är att centraliseringen av genomförandet av olika delprojekt inte görs okritiskt. En avvägning mellan spridning av projekt till befintliga forskningsinstitutioner och central utredningsverksamhet bör göras från fall till fall. Därigenom kan fördelarna med bägge de i medlemsförslaget redovisade alternativen utnyttjas.

Stockholm den 27 juli 1976

Nordens fackliga samorganisation

Richard Traelnes

Generalsekreterare

Nordiska arbetsledareunionen (NAU):

I förslaget konstateras, att varken i de nationella administrationerna eller i ministerrådssekretariatet finns erforderlig arbetskaperitet för att genomföra olika arbetsmarknadsprojekt inom en rimlig tid. Man anser därför, att det är nödvändigt att vidtaga någon form av åtgärder för att råda bot på detta. Härvid diskuteras två alternativ, nämligen

att beslutade projekt sprids på olika händer hos nationella befattningshavare och forskningsinstitutioner eller

att ett gemensamt forsknings- och utredningsinstitut upprättas med uppgift att samordna och genomföra skilda projekt.

Ovan angivna frågeställning har ingående diskuterats inom Nordiska arbetsledareunionen. Inrättandet av ett nordiskt institut för arbetsmarknadsfrågor har härvid bedömts kunna bli av stor betydelse när det gäller att samordna och genomföra olika nordiska arbetsmarknadsprojekt.

Vidare instämmer Nordiska arbetsledareunionen till fullo i vad som sägs i förslaget, nämligen att "Ett gemensamt forsknings- och utredningsinstitut skulle också vara av stort värde för de nationella arbetsmarknadsorgan, som vid beslut om åtgärder m. m. skulle kunna repliera på institutets sakkunskap. Härigenom skulle också en bättre harmonisering av arbetsmarknads- och sysselsättningspolitiken mellan de nordiska länderna uppnås".

Med hänvisning till vad ovan sagts tillstyrker Nordiska arbetsledare-

unionen inrättandet av gemensamt nordiskt forsknings- och utredningsinstitut.

Stockholm den 1 juli 1976

Nordiska arbetsledareunionen

Sune Tidefelt
Unionsordförande

Henry Sjöström

Nordisk Akademikerråd:

I mötet deltok representanter for de sentrale akademikerorganisasjoner i Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige. De representerer til sammen en halv million medlemmer innenfor praktisk talt alle yrker som krever lang utdanning.

Våre organisasjoner har alltid lagt stor vekt på arbeidet for et mest mulig omfattende felles nordisk arbeidsmarked. Vi har i denne sammenheng vurdert denne sak ut fra idealistiske synspunkter. Imidlertid har saken også den side at våre medlemmer i de respektive land har hatt eller vil få vanskeligheter på sine hjemlige arbeidsmarker.

Vi vil gjerne være med å fremme tiltak som kan virke befordrende på en størst mulig bevegelsesfrihet på arbeidsmarkedene i hele Norden.

Våre medlemmer utgjør en rett betydelig gruppe av yrkesutøvere. Vi vil betone vårt ønske om og vår villighet til å delta i det løpende arbeide i Nordisk Råds organer med arbeidsmarkeds- og arbeidsmiljøspørsmål.

Mot denne bakgrunn ser Nordisk Akademikerråd positivt på det foreliggende medlemsforslag, og forutsetter at de nordiske akademikerorganisasjonene gis anledning til å ta aktivt del i det videre arbeidet med gjennomføring av forslaget.

Reykjavik, 31. august 1976

(Ej sign.)

D a n m a r k

Arbejdsministeriet:

— — — skal man meddele, at det pågældende medlemsforslag er optaget på dagsordenen for Nordisk Arbejdsmarkedsudvalgs, NAUT's, møde den 27. september 1976 i Reykjavik.

Arbejdsministeriet vil derfor først afgive en udtalelse om forslaget i oktober måned 1976, således at de synspunkter, der fremkommer under

drøftelsen herom på NAUT-mødet, kan indgå i arbejdsministeriets vurdering af forslaget.

København, den 2. september 1976

P. m. v.

E. b.

Lundbeck

I denne anledning skal arbejdsministeriet bemærke, at ressourcerne til det nordiske samarbejde efter arbejdsministeriets opfattelse i en overskuelig årrække må antages at ville være meget begrænsede set i forhold til de mange og store opgaver for nordisk samarbejde på de forskellige områder af samfundslivet, navnlig foruden arbejdsmarkedsproblemerne de økonomiske, tekniske, sociale og kulturelle opgaver.

Under disse forhold finder arbejdsministeriet, at de relativt knappe midler, der i de nærmeste år kan påregnes stillet til disposition for det nordiske arbejdsmarkedssamarbejde, bør anvendes til gennemførelse af de undersøgelser og de mere praktiske projekter m. v., som Nordiska arbetsmarknadsutskottet, NAUT — efter forhandling med arbejdsmarkedets parter — har anset for de mest påtrængende blandt opgaverne for det nordiske arbejdsmarkedssamarbejde, og som i overensstemmelse dermed er optaget i NAUT's åtgärdsförteckning af 26. november 1975, der blev vedtaget i tilslutning til Nordisk Ministerråd, arbejdsministrenes, vedtagelse af Program for nordisk samarbejde på arbejdsmarkedsområdet.

Efter arbejdsministeriets skøn vil NAUT samt de af dette nedsatte underudvalg og projektgrupper og enkelte hertil knyttede sagkyndige indtil videre også fuldt ud være i stand til med bistand af Ministerrådets sekretariat i det hidtidige omfang at samordne og sikre gennemførelsen af disse projekter. Det bemærkes herved, at det uanset eventuel oprettelse af et nordisk arbejdsmarkedsinstitut formentlig ville blive nødvendigt som hidtil at antage særligt sagkyndige til bistand ved gennemførelsen af adskillige af de i åtgärdsförteckningen omhandlede utredningar m. v., idet det ikke forekommer realistisk at antage, at et sådant institut foreløbig vil få midler nok til bemanning med et tilstrækkeligt antal kvalificerede ansatte til at sikre fornøden specialviden vedrørende alle aspekter af arbejdsmarkedsproblemerne.

Vurderingen af behovet for oprettelse af et nordisk arbejdsmarkedsinstitut må herefter ifølge arbejdsministeriets opfattelse bygge på de erfaringer og resultater, der vill blive indvundet i de nærmeste år under afviklingen af en række af de i åtgärdsförteckningen nævnte projekter, navnlig under arbejdet i underudvalget for arbejdsmarkedsforskning og statistik og ved projektet vedrørende arbejdsmarkedspolitikens mål og

midler. På grundlag af dette materiale vil NAUT da til den tid have fornødent sagligt grundlag for i samarbejde med arbejdsmarkedets parter at tage stilling til, om det trods de begrænsede ressourcer eventuelt bør anbefales Nordisk Ministerråd, arbejdsministrene og samarbejdsministrene at oprette et sådant institut som led i 2. etape af gennemførelsen af det nordiske arbejdsmarkedsprogram, og i bekræftende fald med hvilken prioritet i forhold til andre projekter.

Arbejdsministeriet kan derfor ikke anbefale det foreliggende forslag om, at Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd snarest at tage skridt med henblik på oprettelse af et nordisk arbejdsmarkedsinstitut.

København, den 1. december 1976

P.m.v.

E.b.

Lundbeck

Dansk Arbejdsgiverforening:

— — — Det fremgår af medlemsforslagets tekst, at instituttet skal gennemføre udredninger i sammenhæng med det frie nordiske arbejdsmarked, og der henvises specielt til visse forslag fremsat af det nordiske arbejdsmarkedsudvalg (NAUT).

Det fremgår videre af medlemsforslaget, at forslagsstillerne ikke finder, at de eksisterende nationale institutter, forskningscentre m. v. på fyldestgørende måde kan løse denne opgave. Dansk Arbejdsgiverforening er ikke enig heri. Efter vor opfattelse vil netop de nationale institutter være bedst egnede til løsning af de beskrevne opgaver, idet man fra sag til sag vil kunne udvælge det institut, der har den største ekspertise. Et nordisk institut med forventeligt begrænsede ressourcer vil næppe være i stand til at dække den mangfoldighed af problemer, som foreslås undersøgt. Hertil kommer, at det i den øjeblikkelige situation næppe er tiden for oprettelse af nye institutioner.

Samtidig har Nordisk Ministerråd besluttet at indlede et udredningsarbejde vedrørende arbejdskraftens og kapitalens bevægelighed i Norden. Arbejdsmarkedets parter er blevet opfordret til at medvirke ved dette udredningsarbejde. Det fremgår af det fra Nordisk Ministerråd modtagne materiale, at dette udredningsarbejde i væsentlig grad vil omfatte de samme problemer som et eventuelt nordisk institut skulle forske i. Der synes således at være en reel risiko for dobbelt arbejde på nordisk niveau.

Dansk Arbejdsgiverforening finder derfor, at der ikke for nærværende er behov for oprettelse af det foreslåede institut, og en endelig stillingtagen til forslaget bør udskydes, i hvert fald indtil resultatet af arbejdet i Nordisk Ministerråds regie foreligger.

København, den 29. juli 1976

Dansk arbejdsgiverforening

J. Stenbjerre

Finland

Arbetskraftsministeriet:

Samarbetsprogrammet för arbetsmarknadsbranschen, som förberetts av Nordiska arbetsmarknadsutskottet (NAUT), godkändes vid arbetsministrarnas möte den 26 november 1975 (bilaga 1).¹ Samma dag godkände NAUT's ordförandemöte konkretiseringsprogrammet för förverkligandet av samarbetsprogrammet (bilaga 2).¹ Vid sitt möte i december 1975 utsåg NAUT en servicesektion, som fick till sin uppgift att förverkliga och övervaka projekten som godkänts och som ingår i konkretiseringsprogrammet för samarbetsprogrammet. NAUT samt forsknings- och statistiksektionen liksom också utbildningssektionen svarar för sin del av programmets förverkligande. Hittills har inemot tio projekt påbörjats (bilaga 3).¹

Nordiska ministerrådets sekretariat verkar som sekreterare vid NAUT's permanenta sektioner och handhar som en del av denna uppgift koordineringen av projektverksamheten. Projektverksamheten sker på så sätt, att det land som utsetts att ansvara för projektet utser en forskare eller utredningsman. Därtill kommer projektets ansvariga grupp eller back ground grupp som består av representanter för samtliga medlemsländer. Vid arrangerandet av gemensamma utbildnings-evenemang står det ansvariga landet som värd, och varje land sänder ett visst antal deltagare. I vissa projekts back ground grupper ingår även representanter för arbetsmarknadsorganisationerna.

I detta sammanhang bör det påpekas, att förverkligandet av projektet, som upptas i konkretiseringsprogrammet, inte pågått längre än knappt sex månader.

De första projektbeskrivningarna tillställs först inkommande höst NAUT och dess sektioner för undersökning och de första projektutredningarna blir färdiga först i början av nästa år.

Arbetskraftsministeriet vill inte ifrågasätta betydelsen av ett nordiskt arbetsmarknadsinstitut. Genom arbetsmarknadsinstitutets grundande kunde flera av de fördelar som nämnts i medlemsförslaget uppnås. Vissa anföranden i samband med argumenten för medlemsförslaget ger dock anledning till invändningar. I medlemsförslaget hävdas, att personalen såväl vid de nationella förvaltningarna som ministerrådets sekretariat är otillräcklig för att projekten skulle kunna genomföras inom en rimlig tid, vilket ger upphov till problem med tanke på projektverksamheten i fortsättningen. Med anledning av det ovanstående vill arbetskraftsministeriet framhålla, att forskarkrafterna i alla händelser måste rekryteras från samtliga medlemsländer. Enligt ministeriets åsikt skulle arbetsmarknadsinstitutets grundande inte komma att underlätta vare sig

¹ Här ej tryckt.

arbetskraftsförvaltningens tjänstemäns eller ministerrådets sekretariats arbete. Arbetskraftsförvaltningen måste i alla fall tillhandahålla både fakta och experter.

I motiveringarna framhålls också, att ett gemensamt forsknings- och utredningsorgan vore värdefullt för de nationella arbetsmarknadsorganisationerna. Denna synpunkt har beaktats också vid förverkligandet av projekten som NAUT anordnat. Såsom ovan konstaterats har man beslutat att inbjuda representanter för arbetsmarknadsorganisationerna till back ground grupperna för sådana projekt som är av särskilt intresse för arbetsmarknadsorganisationerna.

Då medlemsförslaget prövas, bör man beakta, att den nationella forskningen inom arbetskraftsbranschen i Finland saknar riksomfattande koordinering och att denna fråga först bör lösas på ett tillfredsställande sätt.

Arbetskraftsministeriet anser, att man i detta skede bör låta NAUT och dess sektioner fortsätta sin verksamhet för projektens förverkligande. Enligt ministeriets syn bör arbetsmarknadsinstitutets grundande inte övervägas förrän man utrett hur NAUT och dess sektioner lyckas med arrangerandet av projektverksamheten, dess övervakande och utnyttjande av verksamhetens resultat.

Helsingfors den 18 augusti 1976

Keijo Liinamaa
Kanslichef

V. Peltomäki
Bitr. avdelningschef

Yrkesutbildningsstyrelsen¹:

Den gemensamma nordiska arbetsmarknaden förutsätter ett allt effektivare samarbete mellan de nordiska länderna för att man i samtliga dessa land skall kunna upprätthålla ett gott sysselsättningsläge. Enligt yrkesutbildningsstyrelsens uppfattning skulle upprättandet av ett nordiskt institut för arbetsmarknadsfrågor främja den samnordiska sysselsättningspolitiken. Det är av vikt att institutet i sitt arbete speciellt skulle koncentrera sig på utredandet av sådana problemställningar som ur de olika nordiska ländernas synpunkt ter sig väsentligast för den gemensamma nordiska arbetsmarknaden.

Utbildningspolitiken utgör en väsentlig del av arbetsmarknads- och sysselsättningspolitiken. Det föreslagna institutet borde sålunda fungera i intimt samarbete med de nordiska och nationella myndigheter och

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

organ, som handhar arrangerandet av yrkesutbildning för såväl ungdom som för vuxna.

Det nordiska kultursekretariatet handhar det nordiska samarbetet och utvecklingen därav på utbildningens område. Yrkesutbildningsstyrelsen anser det ändamålsenligt att alla utbildningsfrågor fortlöpande koncentreras till kultursekretariatets verksamhetsfält. Ämbetsverket har dock upprepade gånger betonat behovet av nordiskt samarbete inom yrkesutbildningen, eftersom kultursekretariatets verksamhet hittills i främsta hand gagnat samarbetsprojekt inom den allmänbildande skolan och undervisningen på högskolenivå. Finländarnas strävanden att förbättra situationen under de senaste åren håller dock på att leda till resultat i och med att ministerrådet uppmanat kultursekretariatet att i högre grad än hittills koncentrera sig på problemen inom utbildningen på mellan-nivå.

Yrkesutbildningsstyrelsen anser det viktigt att kultursekretariatets verksamhet i framtiden också inriktas på yrkesutbildning. Det föreslagna arbetsmarknadsinstitutet och dess oundgängliga samarbete med kultursekretariatet kommer indirekt att stödja samarbetssträvandena inom yrkesutbildningen, speciellt ifall institutet i samband med den gemensamma arbetsmarknaden också åtar sig att beakta specialbehov som föreligger inom yrkesutbildningsområdet.

Helsingfors den 18 augusti 1976

Vid förfall för generaldirektören:

Martti Nevalainen

Avdelningschef

Annette Liljeström

Överinspektör

Finlands akademi, vetenskapliga centralkommissionen:

Förslaget om att upprätta ett nordiskt institut för arbetsmarknadsfrågor grundar sig på konstaterandet, att det varken i ministerrädssekretariatet eller i de nationella administrationerna finns erforderlig arbetskaperkapitet för den projektering, som det nordiska programmet angående arbetsmarknadsfrågor förutsätter. I förslaget konstateras vidare, att det härvid erbjuds två alternativ: att projekten sprids på nationella enheter eller att det upprättas ett gemensamt forsknings- och utredningsinstitut. Medlemsförslaget utmynnar i en rekommendation av det sistnämnda alternativet.

Den omfattande flyttningsrörelse som möjliggörs genom överenskomsten om en gemensam nordisk arbetsmarknad, skulle utan tvivel krä-

va ett mera omfattande forsknings- och utredningsarbete än vad som för närvarande är fallet. Under senare år har dock forskningen på området intensifierats: ett av de största initiativen i Finland är arbetskraftsministeriets migrationsprojekt. Utom arbetsmarknadsfrågor finns det dock många andra ekonomiska, sociala och kulturpolitiska sektorer, som förutsätter ett fastare nordiskt forskningsarbete. Då de samhällspolitiska åtgärderna utvecklas bör även andra än arbetsmarknadspolitiska synpunkter beaktas. De nordiska länderna hör ju till den gemensamma marknaden för bl. a. många förnödenhets kategorier varför standardisering och konsumtionspolitiska åtgärder förutsätter en stabilisering av den nordiska forskningen. Också till skatte- och socialskyddsfrågor hör förutom arbetsmarknadssynpunkter även många andra ekonomiska och sociala aspekter.

Under sådana förhållanden vore det skäl att först utreda, hur det samnordiska forsknings- och utredningsarbetet i sin helhet kunde ordnas. För det andra är vetenskapliga centralkommissionens inställning till upprättandet av särskilda "institut" i varje fall i detta skede förbehållsam därför, att det finns risker för att forskningen alltför mycket lösgör sig från den nationella beslutsnivån om man inte samtidigt ser till, att det på den nationella nivån finns tillräcklig beredskap att använda sig av resultaten. Därför borde man gå till väga enligt det första alternativet i förslaget och först stärka den nationella verksamhetsberedskapen. Verksamhetens koordinering torde kunna ombesörjas med nuvarande resurser.

Helsingfors den 23 augusti 1976

Helge Gyllenberg

Vetenskapliga centralkommissionens ordförande

Teija Halmevaara

Föredragande, tf. sekreterare

Arbetsgivarnas i Finland centralförbund:

Vid förverkligandet av Nordiska arbetsmarknadsutskottets (NAUT) utredningsprojekt, oberoende om beslut om dem redan fattats, de endast skisserats eller de utformas senare, är det enligt vår åsikt synnerligen viktigt att ländernas egna experter utnyttjas för att man vid utredningarna skall kunna beakta olikheterna i förhållandena och för att utredningarna skall bli mångsidigt och grundligt behandlade. I många utredningar är det fråga om mycket centrala och viktiga problem, som gäller hela samhällspolitiken, även om deras betydelse kan växla från land till land.

På basen av det ovan konstaterade anser vi att något speciellt nordiskt

arbetsmarknadsinstitut inte åtminstone i detta skede bör grundas för ovannämnda utredningsarbete, eftersom detta lätt kan medföra både att experterna inte räcker till och att dubbelt arbete utförs.

Ytterligare får vi konstatera att en utredning om arbetskraftens och kapitalets rörlighet mellan länderna inletts genom beslut av Nordiska ministerrådet. Experter från de olika länderna, även arbetsmarknadsexperter, deltar i detta utredningsarbete. Utredningen torde till stor del täcka samma frågor som det föreslagna institutet skulle granska.

Helsingfors den 15 september 1976

Arbetsgivarnas i Finland centralförbund

Matti Korhonen

Affärsarbetsgivarnas centralförbund (AAC)¹:

Den internordiska migrationen utreds i Finland på många olika håll. Sålunda har Delegationen för migrationsärenden med sina omfattande forskningsprogram penetrerat migrationsfrågorna. Migrationsinstitutet utreder frågan i nära samarbete med universiteten. Flyttningsrörelsen mellan Finland och Sverige följs i enlighet med det mellan länderna ingångna avtalet av en finsk-svensk uppföljningsgrupp, i vilken både arbetskraftsmyndigheterna och arbetsmarknadsorganisationerna är företrädade. Arbetsgivarorganisationerna har liksom arbetstagarorganisationerna sinsemellan fasta kontakter på samnordisk bas. Den mest betydande nordiska samarbetsformen är måhända Nordiska rådets omfattande och snabbt expanderande samarbete bl. a. inom ramen för NAUT.

Enligt AAC:s uppfattning råder det således för närvarande ingen brist på olika institutioner och samarbetsorgan, utan på koordinering av aktiviteterna och på resurser. För att undvika dubbelarbete borde man enligt vår mening först värdera de till buds stående resurserna i varje land. Som ett andra led borde man företa en koordinering av aktiviteten inom redan tillsatta delegationer och motsvarande organ — likaså på det nationella planet. Som tredje etapp vore det ändamålsenligt att följa med, hur realiserandet av NAUT:s omfattande arbetskraftspolitiska program igångsätts och att inrikta de tillbuds stående, rätt begränsade resurserna på delprojekt inom programmet. Först i ljuset av vunna erfarenheter är det enligt vår mening möjligt att överväga en positiv lösning även beträffande ett arbetsmarknadsinstitut och därigenom även till denna del främja det värdefulla nordiska samarbetet.

Helsingfors den 10 september 1976

Affärsarbetsgivarnas centralförbund AAC r.f.

Jarmo Pellikka

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

N o r g e**Kommunal- og arbeidsdepartementet:**

Vi antar at den nåværende organisasjonsform for gjennomføringen av Nordisk arbeidsmarkedsutvalgs (NAUT) samarbeidsprogram i forsknings- og utredningssaker bør få tid til å virke en stund før en eventuelt foretar endringer. NAUTs underutvalg har nå ansvaret for gjennomføringen av de ulike prosjektene og arbeider dels gjennom utredninger i utvalget, dels gjennom nedsatte ad hoc-grupper, dels gjennom engasjerte utredere. Noen prosjekter er også fordelt til nasjonale forskningsinstitutter.

Vi vil foranledige at saken legges fram for NAUT til vurdering i et møte i slutten av september 1976. Etter behandlingen der vil vi komme tilbake til saken.

Oslo, 19. august 1976

Etter fullmakt

Helge Håvie

Marit Hult

Nordisk arbeidsmarkedsutvalg under Nordisk Ministerråd behandlet spørsmålet om opprettelse av et Nordisk institutt for arbeidsmarkedsproblemer på et møte i Oslo 27.—28. september 1976.

I medlemsforslaget blir det vist til at ressursproblemer kan sinke gjennomføringen av det nordiske handlingsprogrammet. Medlemmene i Nordisk arbeidsmarkedsutvalg var enig i dette, men reiste spørsmålet om ikke svaret på ressursproblemene heller er økonomiske tiltak enn organisatoriske endringer. På visse hold var man redd for at opprettelsen av nye institusjoner skulle tære på de knappe personalressursene hos arbeidsmarkedsmyndighetene.

Det rådde enighet om at uansett organisatoriske forhold måtte prioriteringene skje i Nordisk arbeidsmarkedsutvalgs regi og arbeidet forankres i de nasjonale arbeidsmarkedsorganenes virksomhet.

Medlemmene i NAUT mente at man måtte følge gjennomføringen av ministerrådets arbeidsmarkedsprogram en tid, før man vurderte spørsmålet om organisatoriske endringer.

En eventuell forsterkning av allerede eksisterende nordiske institusjoner ble fremført som et alternativ til det foreslåtte arbeidsmarkedsinstituttet.

NAUT besluttet derfor på dette tidspunkt å ikke ta stilling till saken, men eventuelt komme tilbake til spørsmålet ved behandlingen av andre etappe i ministerrådets arbeidsmarkedsprogram.

Kommunal- og arbeidsdepartementet slutter seg til vedtaket og de synspunkter som kom fram på møtet i Nordisk arbeidsmarkedsutvalg.

Oslo, 23. november 1976

Etter fullmakt

Hans Arisholm

Marit Hult

Norsk arbeidsgiverforening:

— — — Formålet med forslaget er ifølge bilaget til Deres brev å gjennomføre utredninger om en rekke spørsmål som har sammenheng med det frie nordiske arbeidsmarked. Det henvises til en rekke forslag som er fremlagt av det nordiske arbeidsmarkedsutvalg (NAUT).

Ifølge et brev datert 10. juni fra Nordisk Ministerråd har imidlertid NAUT besluttet å sette i gang en omfattande utredning om arbeidskraftens og kapitalens bevegelighet. Såvidt vi kan se dekker denne utredning i det vesentlige de samme spørsmål som eventuelt skulle behandles i det foreslåtte nordiske institutt. Det kan etter vår oppfatning neppe være grunn til å ta disse spørsmål opp til dobbelt behandling på nordisk basis. Vi finner det derfor naturlig at spørsmålet om opprettelsen av et slikt institutt foreløpig blir utsatt inntil den utredning som er besluttet av NAUT foreligger.

Oslo, 1. juli 1976

Norsk arbeidsgiverforening

Lars Aarvig

S v e r i g e

Universitetskanslersämbetet:

Yttranden över förslagen har inkommit från universiteten i Uppsala, Göteborg och Stockholm. (*se nedan*).

UKÄ anser det angeläget att ett närmare samarbete kommer till stånd på arbetsmarknadsområdet i enlighet med Nordiska ministerrådets be-

slut 1975. Det åtgärdsprogram som utarbetats av Nordiska arbetsmarknadsutskottet rymmer enligt UKÄ:s mening en rad mycket angelägna utrednings- och forskningsuppgifter.

Det åligger Nordiska arbetsmarknadsutskottet att svara för det konkreta samarbete, som följer av programmet, och det synes därför UKÄ som om en organisatorisk förstärkning av något slag är nödvändig.

UKÄ anser inte att det är ändamålsenligt att inrätta ett särskilt institut för arbetsmarknadsforskning. Forsknings- och utredningsuppgifter bör inte isoleras till ett särskilt institut utan kan utföras inom befintliga forskningsorganisationer i respektive länder. I enlighet med remissinstanserna förordar UKÄ att andra organisatoriska lösningar för samordningen prövas.

Stockholm den 24 augusti 1976

Hans Löwbeer

Karin Odencrants

Skolöverstyrelsen:

Utbildningens innehåll och organisation både påverkar och påverkas av strukturen på arbetsmarknaden. Den studie- och yrkesorientering som ges av skolan måste samverka med yrkesvägledning som ges av arbetsmarknadspolitiska organ. Skolöverstyrelsen (SÖ) har velat göra dessa bägge konstateranden som en belysning av det nära samband som råder mellan arbetsmarknadspolitik och utbildningspolitik och som gör det naturligt att flera av de exempel på arbetsuppgifter för ett nordiskt arbetsmarknadsinstitut, som anges i förslaget även har utbildningspolitiska aspekter. Hit hör bl. a. harmoniseringen av arbetsmarknadsutbildningen och utvecklingen av samarbetet kring framtidsforskningen.

SÖ är positiv till att förutsättningarna för att inrätta ett nordiskt arbetsmarknadsinstitut utreds men vill samtidigt understryka angelägenheten av att arbetsuppgifter med utbildningspolitiska aspekter inte bör bedrivas isolerat från det nordiska samarbetet på det utbildningspolitiska området.

Stockholm den 2 augusti 1976

Jonas Orring

Björn von Heland

Arbetsmarknadsstyrelsen:

För att kunna genomföra de forskningsprojekt som ingår i den åtgärdsplan Nordiska arbetsmarknadsutskottet utarbetat, föreslås i medlemsförslaget inrättandet av ett nordiskt forsknings- och utredningsinstitut med uppgift att samordna och genomföra de skilda projekten. Bland de projekt som givits hög prioritet märks genomförandet av utredningar om bl. a. arbetsmarknadspolitikens mål och medel, arbetslöshetens förebyggande, arbetsmarknadsutbildning, utarbetandet av ett system för dokumentation av arbetsmarknads- och socialforskningen i Norden. Vidare vill man utveckla ett nordiskt samarbete kring jämställdhetsfrågor och framtidsforskning samt utveckla studie-, utbytes-, och informationsverksamheten för tjänstemän inom arbetsmarknadsorganen.

Det föreslagna programmet framstår för arbetsmarknadsstyrelsen som värdefullt såväl för uppläggnings av arbetsmarknadspolitikerna i stort, som beslutsunderlag för de nationella arbetsmarknadsorganen. Det är härvidlag angeläget med satsning på forskning som syftar till att analysera speciella åtgärders effekter och ge underlag för en utveckling av de arbetsmarknadspolitiska medlen, men också på forskning syftande till en bättre förståelse av arbetsmarknadens funktionssätt och utvecklingstendenserna på arbetsmarknaden. I båda fallen torde krävas en ökad satsning på teori- och metodutveckling. Styrelsen vill därför fästa uppmärksamheten på att man vad gäller stora delar av forskningsprogrammet torde kunna utnyttja erfarenheter och resultat från de forskningsprojekt på arbetsmarknadsområdet som genomförts resp. pågår inom de samhällsvetenskapliga institutionerna vid universiteten, och andra organ som de svenska SOFI, ERU, EFA, jämställdhetsdelegationen, SCB:s prognosinstitut m. fl.

Det får vidare anses av vikt att valet av problemformulering och undersökningsmetodik vid projekt av det åsyftade slaget sker i nära samarbete med forskare och representanter för myndigheter och organisationer på arbetsmarknadsområdet. Ett fritt utnyttjande, på uppdragsbasis, av vetenskaplig teori- och metodkunskap torde i många fall kunna öka möjligheterna att uppnå praktiskt användbara resultat.

Arbetsmarknadsstyrelsen delar motionärernas uppfattning om det angelägna i att uppnå en sammanhållning av den forsknings- och utredningsverksamhet som skall genomföras inom ramen för det nordiska samarbetet på arbetsmarknadsområdet. Styrelsen anser sig dock inte kunna ta närmare ställning till de organisatoriska formerna för detta, men vill i sammanhanget peka på att en alternativ lösning återfinns i utformningen av bl. a. de svenska kommittéerna ERU och EFA. I dessa

har sekretariatet kommit att förstärkas med universitetsforskare, vilket underlättat sammanhållningen av forskningen på resp. expertorgans område.

Stockholm den 27 juli 1976

Arbetsmarknadsstyrelsen

Gunnar Andersson

C. Canarp

Jan Johannesson

Uppsala universitet, rektorsämbetet:

Utöver de skäl som anförs för alternativ 1 i det remitterade förslaget vill rektorsämbetet understryka betydelsen av att de som ägnar sig åt forskning på specialområden genom detta alternativ garanteras en ständig och stimulerande, absolut nödvändig kontakt med metodutvecklingen inom ämnet och med angränsande forskningsområden. Förnyelsetakten och därmed kvaliteten på forskningen torde alltså vinna på en lösning enligt alternativ 1. Men denna lösning förutsätter ett gemensamt sekretariat för den beslutande styrelse, som har att göra prioriteringar mellan olika projekt och att samordna dem. Även viss dokumentation och andra uppgifter som nämns i förslaget skulle lämpligen kunna hänföras till det gemensamma sekretariatet. Det viktiga är blott, att forskningsuppgifterna utföres i en forskningsmiljö. Sekretariatet torde kunna placeras tillsammans med annat nordiskt sekretariat eller vid en av de forskningsinstitutioner, som kommer att engageras för ifrågavarande projekt. Rektorsämbetet förordar således ett modifierat alternativ 1, som skulle kunna kallas alternativ 1,5.

Uppsala den 22 juli 1976

Torgny Segerstedt

Harald Bohlin

Göteborgs universitet, rektorsämbetet, hänvisar i skrivelse den 9 juli 1976 till samhällsvetenskapliga fakultetens yttrande av den 6 juli 1976 (se nedan).

Göteborgs universitet, samhällsvetenskapliga fakulteten:

Fakulteten finner det mycket värdefullt om arbetsmarknadsforskningen i de skilda nordiska länderna i enlighet med förslaget kunde vidgas till att också omfatta hela Norden som undersökningsområde. Den ge-

mensamma nordiska arbetsmarknaden och det program för utbyggt samarbete på arbetsmarknadsområdet som Nordiska ministerrådet antog hösten 1975 utgör en naturlig utgångspunkt för en sådan forskning. Det behövs dock också komparativa studier av arbetsmarknadspolitikens utveckling och effekter i de nordiska länderna. Eftersom denna politik fått en delvis annorlunda utformning i de olika länderna skulle sådana jämförande studier kunna ge ett betydelsefullt tillskott av kunskap om arbetsmarknadspolitikens problem och möjligheter både för det nordiska samarbetet på arbetsmarknadsområdet och de nationella arbetsmarknadsorganen.

En sådan vidgning av arbetsmarknadsforskningen fordrar dock stora personella och ekonomiska resurser, vilket bl. a. kräver en mobilisering av universitetsforskare runt om i Norden. Det är därför risk att det föreslagna institutet för arbetsmarknadsfrågor blir alltför isolerat från universitetsforskningen. En lösning vore därför att mera arbeta efter samma modell som på regionalforskningens område. Nordiska arbetsgruppen för regionalpolitisk forskning (NordREFO) lägger här upp långsiktiga forskningsprogram och engagerar sedan forskare i de nordiska länderna för att genomföra de enskilda projekten. Forskarna från de olika länderna inom samma forskningsområde bildar också arbetsgrupper för samordning och utbyte av erfarenheter. På detta sätt åstadkommes en sammanhållen utvärdering av erfarenheterna på regionalpolitikens område i de nordiska länderna.

Fakulteten finner det därför önskvärt att Nordiska rådet i sin fortsatta behandling av medlemsförslaget prövade möjligheterna att åstadkomma en forsknings- och utredningsorganisation på arbetsmarknadsområdet som liknade den som redan tillämpas på regionalforskningens område. På grund av de i medlemsförslaget skisserade mera kortsiktiga arbetsuppgifterna kunde en sådan lösning kompletteras med ett i jämförelse med NordREFO:s organisation förstärkt sekretariat.

Göteborg den 6 juli 1976

På samhällsvetenskapliga fakultetens vägnar

Kurt Grönfors

Roland Rydin

Stockholms universitet, rektorsämbetet:

Förslaget motiveras med att det varken i de nationella administrationerna eller i ministerrådssekretariatet finns erforderlig arbetskraft för att genomföra de projekt som ingår i den åtgärdsplan Nordiska arbetsmarknadsutskottet utformat med utgångspunkt från det program

för utbyggt samarbete på arbetsmarknadsområdet vilket antagits av Nordiska ministerrådet.

Förslagsställarna anser att man har att välja mellan två alternativ för att effektuera programmet. Antingen kan de beslutande projekten spridas på olika händer hos nationella befattningshavare och forskningsinstitutioner eller kan ett gemensamt forsknings- och utredningsinstitut upprättas med uppgift att samordna och genomföra de skilda projekten. Förslagsställarna förordar den senare lösningen.

Rektorsämbetet anser för sin del att en smidigare lösning vore att särskilda medel ställdes till förfogande för något av de organ som redan har inrättats för samverkan och samordning inom arbetsmarknadsområdet. Dessa medel skulle kunna användas för de olika utredningar och undersökningar som bedöms vara särskilt angelägna att få utförda för att förverkliga samarbetsprogrammet.

På rektorsämbetets vägnar

Enligt uppdrag

Christian Lange

Institutet för social forskning:

Institutet medverkar i det nordiska samarbetet rörande arbetsmarknadsforskning bl. a. genom föreståndarens medlemskap i Nordiska arbetsmarknadsutskottets underutskott för arbetsmarknadsforskning. Föreståndaren leder ett projekt om dokumentering av arbetsmarknadsforskningen i Norden och en medarbetare deltar i arbetet med förbättrad arbetsmarknadsstatistik.

Liksom i fråga om tidigare förslag rörande samarbete vad gäller arbetstidsforskning, framtidsstudier och massmediaforskning är institutet positivt inställt till nordiskt samarbete men ställer sig tvivlande till att ett särskilt institut för närvarande skulle vara den lämpligaste ramen för detta samarbete, då resurskraven i så fall blir mycket stora. Arbetsmarknadsmyndigheter, forskningsinstitut och universitetsinstitutioner har länge haft informationsutbyte och samråd genom Nordiska arbetsmarknadsutskottets underutskott för arbetsmarknadsforskning, genom socialpolitiska forskarsymposier och informellt genom direkta kontakter mellan berörda forskare. Ett både smidigt och billigt sätt att omedelbart främja nordiskt samarbete på området skulle vara att möjliggöra forskarutbyte genom bekostande av gästforskartjänster hos de

nationella institutioner som bedriver arbetsmarknadsforskning, samt att i förekommande fall ekonomiskt stödja konferens- och symposieverksamhet.

Stockholm den 13 augusti 1976

Bror Rexed

Gösta Rehn

Svenska arbetsgivareföreningen (SAF):

Under hänvisning till det program för samarbete på det arbetsmarknadspolitiska området som antagits av de nordiska organen föreslår motionärerna att ett fristående "gemensamt forsknings- och utredningsinstitut" inrättas. De hävdar att Nordiska ministerrådets sekretariat och de "nationella administrationerna" saknar tillräcklig kapacitet för de åtgärder som programmet förutser.

Enligt föreningens mening har motionärerna förbisett den principiella skillnad som föreligger mellan å ena sidan renodlad forskningsverksamhet och utredningar av kartläggande karaktär och å andra sidan policyinriktade aktiviteter av den typ som står i förgrunden för det nordiska samarbetsprogrammet — utredningar om harmonisering av arbetsmarknadspolitiska mål och medel, studie-, utbytes- och informationsverksamhet för tjänstemän inom arbetsmarknadsorganen, utveckling av samarbete kring jämställdhetsfrågor etc.

Vad gäller policyinriktade aktiviteter bör eventuella behov av förstärkt kapacitet enligt föreningens mening tillgodoses allt efter uppgiftens specifika karaktär antingen inom ramen för ministerrådets sekretariat eller den nationella administrationen tagen i vid bemärkelse. Exempelvis den i det nordiska samarbetsprogrammet upptagna uppgiften att organisera utbytesverksamhet för tjänstemän inom arbetsmarknadsorganen i de nordiska länderna bör rimligtvis delegeras till dessa organ själva att genomföra i samarbete och under överinseende av Nordiska ministerrådets sekretariat.

Det skulle enbart skapa förvirring att koppla in ett fristående forskningsinstitut som mellanhand. När det gäller centrala policy-frågor rörande arbetsmarknadens funktion är det i många fall också lämpligt och angeläget att handläggningen sker under medverkan av arbetsmarknadens parter i de nordiska länderna, exempelvis i form av arbetsgrupper.

Forskning och utredningar av kartläggande natur intar en mera blygsam roll i det nordiska samarbetsprogrammet. Det är också naturligt att dylika arbetsuppgifter av ministerrådets sekretariat skall läggas ut i form av uppdrag till redan befintliga forskningsinstitutioner i de

nordiska länderna. Vid sidan av universiteten finns i respektive länder redan nu flera forskningorgan som kan komma i fråga, för Sveriges del exempelvis socialforskningsinstitutet. Ytterligare ett forskningsinstitut i raden bland många andra skulle ytterligare komplicera en redan starkt uppsplittrad forskningsorganisation på arbetsmarknadsområdet.

Vi vill slutligen erinra om att Nordiska arbetsmarknadsutskottet redan fattat beslut om en omfattande utredningsverksamhet kring arbetskraftens och kapitalets rörlighet i Norden samt att detta arbete delvis kommer att täcka samma frågeställningar som enligt medlemsförslagets författare skulle bli aktuella för ett nordiskt forsknings- och utredningsinstitut.

Under hänvisning till vad här anförts avstyrker föreningen att ett gemensamt nordiskt forsknings- och utredningsinstitut inrättas.

Stockholm den 30 juli 1976

Svenska arbetsgivareföreningen

Sture Eskilsson

Hans-Göran Myrdal

Medlemsförslag

om samnordisk insats mot trafikonykterheten

(Väckt av Martin Buvik, Eric Carlsson, Bjarne Mørk Eidem, Gustav Holmberg, Astrid Kristensson, Bror Lillqvist, Sven Mellqvist, Pekka Tarjanne och Folke Woivalin)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Nordisk Trafiksikkerhedsråd:

Spirituskørsel udgør et alvorligt og meget vanskeligt problem i trafiksikkerhedsarbejdet. Som påpeget i medlemsforslaget er der visse forskelle i de nordiske landes lovgivning om spirituskørsel. Disse forskelle er i et vist omfang formindsket, efter at det danske folketing i foråret 1976 vedtog en ny færdselslov, hvorved der blev indført faste promillegrænser samt givet hjemmel til rutinemæssig kontrol i form af udåndingsprøve.

Baggrunden for de forskelle, som desuagtet består mellem de nordiske lande i de gældende bestemmelser om kørsel i spirituspåvirket tilstand, har ikke været underkastet en nærmere undersøgelse på nordisk plan. Det bør imidlertid i den forbindelse påpeges, at der er forskelle mellem de nordiske lande for så vidt angår almenhedens syn på alkohol og trafik, på sanktionssystemets udformning og på de kontrolsystemer, der anvendes.

En påvirkning af førerens indstilling til alkohol i forbindelse med bilkørsel m.v. vil kunne ske gennem øget information og oplysning, ikke mindst som et led i køreuddannelsen. Det kan i den forbindelse bemærkes, at NTR i forbindelse med Nordisk Råds *rekommendation nr. 35/1970* har nedsat en arbejdsgruppe, som for tiden undersøger de eksisterende forskelle mellem køreuddannelsen og køreprøven i de nordiske lande.

Spirituskørsel vil også kunne modvirkes gennem det sanktionssystem, der knytter sig til overtrædelserne. Disse sanktioner kan ud over pålæggelse af straf i traditionel forstand have karakter af inddragelse af kørekortet eller særlige resocialiseringsforanstaltninger.

Når det gælder om at påvirke omfanget af spirituskørsel, vil opdagelsesrisikoen være en væsentlig faktor. En mere effektiv kontrol spe-

cielt med henblik på afsløring af spiritusbilister vil formentlig betyde en bedre efterlevelse af reglerne. I den forbindelse vil NTR ligesom forslagsstillerne pege på de muligheder, der ligger i rutinemæssig anvendelse af alkotestprøver som et led i politiets almindelige færdselskontrol.

I medlemsforslaget fremhæves ensartede nordiske regler som et væsentligt led i bekæmpelsen af spirituskørsel. Efter NTR's opfattelse er det vanskeligt at afgøre, hvilken betydning ensartede regler ville kunne få. NTR vil imidlertid undersøge spørgsmålet nærmere. Med henblik herpå vil NTR i første omgang udarbejde en redegørelse for lovgivning og praksis på området i de nordiske lande samt undersøge årsagerne til de eksisterende forskelle. På baggrund heraf vil det være muligt at bedømme, i hvilken udstrækning en mere ensartet lovgivning vil kunne få direkte betydning for trafikikkerheden.

København, den 14. september 1976

Ole Due
Formand i NTR

Nordisk union för alkoholfri trafik:

När det gäller själva lagstiftningen på trafiknykterhetens område finns det stora skillnader mellan de nordiska länderna. Island, Norge och Sverige har en i lagen fastställd nedre straffbarhetsgräns vid 0,5 promille alkohol i blodet. I Finland har ett motsvarande lagförslag framlagts, men riksdagen har ännu ej fattat något beslut i frågan. I Danmark föreslog Færdselsikkerhedskommissionen 1970 (Nr. 515/1970) att man skulle införa en "promilleregulering" även i den danska lagstiftningen. Vid frågans behandling i Folketinget avvisades emellertid tanken på en sådan fast promillegräns. I den nya færdselsloven av den 10/6 1976 har man dock infört en nedre promillegräns vid 0,8.

Enligt NUAT är det angeläget att så långt möjligt koordinera de trafiksäkerhetsfrämjande åtgärderna mellan de nordiska länderna. Men denna samordning får ej leda till försämring av trafiksäkerheten i ett enskilt land. Därför måste utgångspunkten för samordningssträvandena vara en lagstiftning, som visat sig ge de bästa resultaten. När det gäller att samordna trafiknykterhetslagstiftningen är, enligt NUAT:s mening, en i lagen inskriven straffbarhetsgräns en sådan utgångspunkt. Unionen vill i detta sammanhang hänvisa till sitt handlingsprogram, som kan sammanfattas i följande sju punkter:

"NUAT skall verka för en harmonisering av trafiknykterhetslagstiftningen såväl mellan de nordiska länderna som internationellt med inriktning på en i lagen inskriven straffbarhetsgräns vid 0,5 promille alkohol i blodet.

NUAT skall verka för att pålitlighet i nykterhetshänsen blir ett internationellt accepterat villkor för innehav av bevis att föra motorfordon.

NUAT skall verka för att lagstiftningsåtgärderna får generalpreventiv effekt. I fråga om sådana personer, som har alkoholproblem, bör påföljden utformas så att den främjar deras återanpassning till skötsamhet.

NUAT skall verka för att polisen medges rätt att genom prov på motorförarnas utandningsluft vid kontroller stickprovsvis pröva nykterheten.

NUAT skall verka för att jämväl andra berusande och bedövande medel än alkohol skall omfattas av trafiknykterhetsbestämmelserna.

NUAT skall bedriva och främja upplysning om alkoholens och andra berusande och bedövande medels inverkan på körfunktionerna.

NUAT skall stimulera forskning rörande dels alkoholens och andra medels inverkan på olika körfunktioner och dels sambandet mellan påverkan och trafikolyckorna.”

Det kan ifrågasättas om inte straffbarhetsgränsen vid 0,5 promille borde sänkas. Man har vid många vetenskapliga undersökningar klarlagt att riskökning inträder redan vid lägre alkoholkoncentration i blodet. Av en färsk sådan undersökning, utförd av statens väg- och trafikinstitut i Sverige, framgår att en alkoholhalt i blodet av 0,4 promille försämrar prestationerna med i medeltal 32 %. Att märka är också att det blodanalysvärde, som ligger till grund för den rättsliga bedömningen, i ett stort antal fall vid brottstillfället kunnat vara inte obetydligt högre, dels på grund av alkoholförbränningen under tiden mellan körning och blodprovstagning hos läkare, dels på grund av det avdrag från det vid analysen funna blodalkoholvärdet, som göres med hänsyn till eventuella analysfel.

Mot krav på en i och för sig berättigad sänkning av straffbarhetsgränsen vid 0,5 promille i de länder där denna gäller talar dock angelägenheten av att i första hand komma fram till en ökad nordisk enhetlighet i lagstiftningen på denna nivå.

Genom att föreskriva blodalkoholhalten som straffbarhetsgräns nås klarhet och stadga i lagstiftningen. En fast nedre promillegräns i lagen ger en ökad preventiv effekt, dels genom att lagen fastslår att den enskilde icke äger rätt att på egen hand bedöma när olämpligheten att föra motorfordon efter alkoholförtäring anses föreligga, dels genom att lagens tillämpning för polismyndigheter och domstolar blir enklare och effektivare.

I medlemsförslaget understryks vikten av att öka upptäcktsrisken för alkoholpåverkade förare. NUAT vill gärna instämma i detta. I Sverige har man bedrivit försöksverksamhet med rutinmässiga utandningsprov. Försöken har fallit så väl ut att man nu permanentat verksamheten. Det kan framhållas att allmänheten har reagerat synnerligen positivt till denna ökade kontrollmöjlighet, tydligen i medvetande om vilken fara alkoholen utgör i trafiksammanhang. Enligt NUAT bör en klok tillämpning av sådan lagstiftning med strategiskt insatta trafikkontroller vara ägnad att främja trafiknykterheten genom att hos allmänheten

skapa ökad respekt för lagen. Också alkoholpåverkade personer som avser att sätta sig vid ratten kan därigenom bringas att räkna med risken att bli ertappade, om de ger sig ut i trafiken.

NUAT finner det även angeläget att körkortsreglerna i de nordiska länderna utformas så, att trafiksäkerhetens krav vederbörligen tillgodoses. Körkort bör sålunda icke tilldelas andra personer än sådana som kan antas vara pålitliga i nykterhetshänseende. Efter trafiknykterhetsbrott bör regeln vara att körkortet skall indragas under erforderlig i lag fastställd lägsta prövningstid. Om alkoholmissbruk konstaterats, bör körkortsmyndigheten inte äga bevilja nytt körkort så länge missbruket består. Sådana körkortsregler har lika väl som straffen en preventiv effekt.

Stockholm den 15 september 1976

Nordisk union för alkoholfri trafik

Thorleif Karlsen

President

Valeri Surell

Generalsekretarare

Nordisk Trafikskoleunion:

Innehav av körkort är vanligt inom en allt större del av befolkningen. För dagens 18-åring är körkortet nästan en självklarhet. Detta torde innebära att i denna stora grupp av körkortshavare finns förutom nykterister och s. k. normalförbrukare av alkohol även personer med dold alkoholism och presumtiva alkoholister. Den undersökning av körkorts-sökandens lämplighet som föregås utfärdandet av körkort kan självklart inte utesluta kommande missbruk av alkohol.

Enligt en svensk utredning (SOU 1970: 61) utföres mer än hälften av trafiknykterhetsbrotten av personer med alkoholproblem. Man kan alltså i trafikbrottsstatistiken urskilja två stora grupper, dels personer med alkoholproblem och dels s. k. normalförbrukare av alkohol.

Ett sätt att påverka förarna i gynnsam riktning är utökad undervisning i alkoholens inverkan på den mänskliga organismen och alkoholens alarmerande roll i trafiken. Denna undervisning bör ges sådan form att den inte bara ger fakta utan framförallt påverkar en positiv attitydutveckling. Lämplig tidpunkt för sådan undervisning torde vara vid körkortsutbildningen samt när personer dömts för trafiknykterhetsbrott.

Ett annat sätt är utökad övervakning. För närvarande är upptäcksriskerna ringa och detta är allmänt känt. En relativ enkel åtgärd är rutinemässiga utandningsprov. Förutsättningen är då att dessa är tekniskt tillförlitliga och att tillfredsställande marginaler finns för eventuell felmätning. Säkerligen upplever inte det stora flertalet förare utandningsprovet som något integritetskränkande. Lämpligen kan reformen föregås av en informationskampanj.

Att de nordiska länderna skall ha likartad påföljdslagstiftning anser NTU vara så självklart att någon särskild motivering är onödig.

Med hänvisning till vad som ovan anförts vill Nordisk Trafikskoleunion biträda Nordiska rådets rekommendation att Nordiska ministerrådet genomför ett samnordiskt program för ökad trafiknykterhet inbegripet rutinkontroller av förare i alla nordiska länder och likartad påföljdslagstiftning.

Stockholm den 10 september 1976

Nordisk Trafikskoleunion

Bertil Flodén
President

Knut Ekelöf
Generalsekreterare

Nordisk Speditør Forbund:

Desværre tillægger vi ikke os selv særlig kompetence i dette anliggende og må derfor afstå fra at fremføre andet end den rent generelle betragtning, at vi gerne ser fremmet sådanne forslag, der tilsigter nedbringelse af den risiko, som "ratfylderi" medfører for menneskelige og materielle tab.

Vi vil mene, at vognmændenes organisationer i Norden er mere oplagte høringsmænd.

Som det allerede er bekendt, er den danske lovgivnings stilling til faste promillegrænser ændret i forhold til det i forslaget anførte.

København, den 9. september 1976

P. f. v.

Hans O. Christiansen

D a n m a r k

Justitsministeriet *hänvisar i skrivelse den 15 september 1976 till Nordisk Trafiksikkerhedsråds yttrande av den 14 september 1976 (se ovan).*

Assurandør-Societetet:

— — — skal vi meddele, at forslaget ikke giver societetet anledning til bemærkninger. Vi gør dog herved opmærksom på, at der i Danmark ved den sidste ændring af færdselsloven er indført faste promillegrænser.

København, den 20. august 1976

P. f. v.

Frits Pedersen

M. Bojesen-Koefoed

Den almindelige danske Lægeforening:

Lægeforeningen kan anbefale den foreslåede øgede kontrol med bilførere. Man kan samtidig minde om, at de seneste ændringer af den

danske færdselslov indfører en fast promillegrænse og hjemmel for politiet til at gennemføre rutinemæssige spiritusprøver med ballon.

København, den 24. november 1976

P. h. v.
Francis Zachariae

E. Trier

Rådet for større Færdelssikkerhed har i skrivelse den 23 juli 1976 förklarar sig icke kunna bidra med yttrande i anledning av medlemsförslaget.

Forenede danske Motorejere, FDM:

Efter den pr. 1.7. ikrafttrådte ændring af færdselslovens regler om spirituskørsel og justitsministeriets bekendtgørelse af 10. juni 1976 vedrørende udåndingsprøve, hvorefter politiet til enhver tid kan forlange, at føreren af et motorkøretøj underkaster sig en udåndingsprøve, er det foreningens opfattelse, at de synspunkter, der er kommet til udtryk i førnævnte forslag, i meget vidt omfang er imødekommet. FDM mener derfor ikke at kunne stille supplerende oplysninger til rådighed for Rådet.

København, den 27. juli 1976

FDM juridisk afdeling
M. Johansen
Afdelingschef

Dansk Politiforbund:

Vi er af den opfattelse, at samordning inden for Norden på dette område kan medvirke til forbedring af trafiksikkerheden, idet enslydende regler i de nordiske lande vil virke fremmende for forståelsen af faren ved at føre motorkøretøj i spirituspåvirket tilstand, hvortil kommer, at risiko for misforståelser vil blive elimineret.

Selv om det uden tvivl er Nordisk Råd bekendt, vil vi ikke undlade at påpege, at vi i Danmark nu har faste promillegrænser, begyndende ved 0,8 promille. Indførelse heraf og (som hovedregel) afskaffelse af den kliniske undersøgelse har i år betydet en radikal ændring af retspraksis på dette område. Ordningen blev da også først gennemført efter langvarige diskussioner i Folketinget, flittigt fulgt op i pressen, radio og tv, og det vil formentlig på nuværende tidspunkt være vanskeligt at få yderligere ændringer — som f. eks. det her omhandlede forslag — vedtaget.

Hvad angår udåndingsprøver (alkotest) kan det oplyses, at der på dette felt ved den ny færdselslov er givet politiet udvidede beføjelser

til rutinemæssig foretagelse af sådan test — f. eks. ved færdselskontrol.

Med henvisning til:

§ 53 i den ny færdselslov — justitsministeriets cirkulære af 30. juni 1976 — justitsministeriets bekendtgørelse nr. 349 af 24. juni 1976 — rigsadvokatens cirkulære af 25. juni 1976 om undersøgelse for spirituspåvirkethed m. v.

er det Dansk Politiforbunds opfattelse, at politiet nu har fået betydelig bedre muligheder for en effektiviseret indsats mod spirituspåvirkede førere af motorkøretøjer.

København, den 17. august 1976

P. f. v.

A. Dalsgaard

Chaufførernes Forbund i Danmark:

— — — bemærkede, at vi finder det overordentlig ønskeligt, at lovgivningen inden for dette område harmoniseres i de nordiske lande med hensyn til både kontrol og retsforfølgning i tilfælde af overtrædelse, altså også når det drejer sig om strafovertrædelse.

Vi skal for en god ordens skyld bemærke, at korrekturen formentlig på grund af den tidlige fremkomst er fejlagtig vedrørende dansk lovgivning på dette område, idet Danmark jo for nylig har revideret bestemmelserne om såvel kontrol som promillegrænser og retsforfølgning.

En harmonisering som ovenfor nævnt vil have stor betydning for erhvervschauffører, der kører i de nordiske lande, i det chauffører inden for såvel dette område som alle andre områder vedrørende trafiklovgivning er interesserede i, at lovgivningen er ens i de forskellige lande.

København, den 20. juli 1976

John Hansen

Forbundsformand

Landsforeningen danske Vognmænd har i skrivelse den 14 september 1976 förklarat sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Specialarbejderforbundet i Danmark har i skrivelse den 18 oktober 1976 förklarat sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

F i n l a n d:

Justitieministeriet¹:

Inom Nordiska rådet har dryftats metoderna att förebygga trafik-

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

fylleri och att främja trafiknykterhet och därigenom öka trafiksäkerheten. Enligt det medlemsförslag som väckts i rådet borde man förverkliga ett samnordiskt program, som skulle omfatta likartad påföljds- lagstiftning och rutinkontroll av bilförare i samtliga nordiska länder. Man har i förslaget fäst uppmärksamhet vid den alarmerande ökningen av antalet rattfylleriförseelser och särskilt vid ökningen av dessas procentuella andel av olycksfallen.

Både i Finland och i de övriga nordiska länderna har man kontinuerligt försökt finna metoder att dämpa rattfylleriet. Justitieministeriet understöder alla åtgärder, med vilkas hjälp man på ett förnuftigt sätt kan lindra problemet. Det förefaller som om man genom sådana rutinkontroller av bilförare som avses i medlemsförslaget kan uppnå goda resultat i detta avseende.

I de flesta länderna har man i rattfyllerilagstiftningen övergått till fasta promillegränser. Så föreslås även i Finland i en år 1975 till riksdagen avgiven regeringsproposition (nr 110/1975 II rd.), vilken ännu inte har slutbehandlats.

Framförande av motordrivet fordon skulle enligt propositionen bestraffas som rattfylleri, om alkoholhalten i förarens blod är minst 0,5 promille. Ett strängare straff skulle bli påföljden av grovt rattfylleri, vars huvudsakliga kännetecken vore minst 1,5 promilles alkoholhalt i blodet. Propositionen skulle närmast motsvara det system som gäller i Sverige. Promillegränser skulle tas i bruk även vid definition av straffbart trafikfylleri i spårbunden trafik, luft- och sjötrafiken.

Den statistiskt belagda rattfylleribrottsligheten har ökat kraftigt i Finland efter år 1968. De ertappade rattfyllerifallens antal översteg år 1971 10 000 och år 1974 ertappades ungefär dubbelt så många rattfyllerister som fem år tidigare. Utvecklingen förklaras delvis av effektiviserad trafikövervakning, men även den reella rattfylleribrottsligheten har tilltagit i och med att alkoholkonsumtionen och trafikvolymen har ökat.

Även rattfylleriets procentuella andel i olycksfallen har tilltagit de senaste åren. Alkoholen har haft andel i cirka 10 procent av alla olycksfall och i mer än 20 procent av de olyckor som lett till dödsfall. Enligt uppgifter från 1974 hade var tredje i olycksfall delaktig förare i de olyckor som undersökts av undersökningsnämnderna för trafikolyckor alkohol i blodet. Rattfylleriet är således en allt allvarigare fara för trafiksäkerheten.

Rattfylleristatistiken gäller endast de rattfyllerifall som har kommit till myndigheternas kännedom. Enligt olika undersökningar och beräkningar kommer dock endast en bråkdel av rattfyllerifallen till myndigheternas kännedom. Upptäcktsrisken har i Finland beräknats vara endast några procent (Kommittébetänkande 1973: 2).

En viktig målsättning för reformen av rattfyllerilagstiftningen är att

förbättra förutsättningarna för övervakning av trafikfylleriet. I bruktagande av promillegränser skulle underlätta polisens övervakningsverksamhet. I trafikövervakningen kan användas utrustning med vilken man kan fastställa den alkohol föraren har förtärt och summariskt blodets alkoholhalt.

För närvarande använder polisen alkotestballonger, med vilkas hjälp det är möjligt att utreda, huruvida föraren har förtärt alkohol. Att underkasta sig prov med alkotestballong är dock frivilligt. Om föraren misstänks för rattfylleri, är han jämlikt lagen om beslag och rannsakan i brottmål (260/59) skyldig att underkasta sig en av läkare förrättad personlig undersökning, som omfattar tagande av blodprov och klinisk rusundersökning.

För att effektivisera trafikövervakningen borde polisen ges befogenhet att beordra föraren till prov med alkotestballong. Upptäcktsrisken borde ökas med hjälp av aktiv trafikövervakning. Polisen har rätt att hejda fordon slumpmässigt för att granska fordonets skick och de handlingar som krävs av en förare. Vid dessa kontroller blir också många rattfyllerister ertappade. Den polisman som utför kontrollen har dock utan prov med alkotestballong svårt att konstatera om föraren har förtärt alkohol. Upptäcktsrisken för rattfyllerister kan ökas betydligt om polisen i dessa situationer hade rätt att rutinmässigt beordra förare att underkasta sig prov med alkotestballong, oberoende av om sannolika skäl att misstänka trafikfylleri föreligger eller inte.

I regeringens proposition till riksdagen år 1975 med förslag till lag om komplettering av strafflagen med stadganden om trafikfylleri samt till ändring av vissa därtill anslutna lagar (nr 110/1975 II rd.) föreslås, att polisen ges rätt att beordra förare att underkasta sig prov med alkotestballong oberoende misstankar. Enligt den nya 22 a §, som intas till lagen om beslag och rannsakan i brottmål kan polisman ålägga förare av motordrivet fordon att undergå prov, som utföres för konstaterande av huruvida denne möjligen förtärt alkohol eller annat rusmedel. Polisen hade den sagda rätten oberoende om sannolika skäl att misstänka trafikfylleri föreligger. Om föraren vägrar undergå prov, vore han skyldig att underkasta sig blodprov och undersökning av berusningstillstånd.

Det föreslagna stadgandet skulle tillämpas utom på prov med alkotestballong även på motsvarande prov med andra metoder, som möjligen utvecklas. Provet borde utföras på sådant sätt, att det icke föranleder onödigt eller oskäligt men. Ministeriet för inrikesärendena skulle utfärda närmare anvisningar om provets utförande.

För fylleri i spårbanden trafik, luft- och sjötrafiken vore utom förare också några andra i lagen nämnda personer med uppgifter som inverkar på trafiksäkerhet skyldiga att undergå prov. Likaså skulle tjänstemän som av järnvägs-, luftfarts- och sjöfartsmyndigheterna förordnats att

övervaka trafiken i sitt uppdrag ha samma befogenhet som tillkommer polisman.

Den föreslagna lagförändringen är betydande från integritetsskyddets synpunkt, eftersom den skulle innebära rätt till ingrepp i medborgarnas personliga frihet, som skyddas av 6 § regeringsformen. Fördenskull föreslås, att lagen stiftas i den ordning 67 § regeringsformen föreskriver, dvs. i den ordning grundlagen stiftas.

Mot bakgrund av synpunkterna i det vid rådet väckta medlemsförslaget och de ovannämnda synpunkterna anser justitieministeriet, att det är motiverat att för ökad trafiksäkerhet samnordiskt sträva till att effektivisera övervakningen av trafikfylleri. Både för övervakningsmyndigheter och för bilister vore det viktigt att öka kunskaper om övervakningsåtgärdernas kvalitet och framför allt om myndigheternas befogenheter. Vad gäller den ansenliga biltrafiken i Norden skulle informationen underlättas betydligt, om övervakningsformerna vore likartade och om polismyndigheterna i alla nordiska länder hade rätt att utföra rutinprov. Justitieministeriet finner det också önskvärt, att straffbarhetsgraden som blodalkoholhalt vore ungefär likadan i alla nordiska länder. Däremot är det svårt att förutsätta, att man når samma påföljds-kvalitet och -hårdhet i alla nordiska länder, och detta är inte heller lika väsentligt för förebyggande av trafikfylleri som övervakningsåtgärdernas effektivitet och straffbarhetsgraden.

Helsingfors den 11 augusti 1976

Kristian Gestrin
Justitieminister

Antti Kivivuori
Avdelningschef

Ministeriet för inrikesärendena:

— — — att det förenar sig om de i förslaget framställda principerna rörande ett likadant påföljdssystemets ändamålsenlighet och möjliggörande av rutinkontroller av bilförare.

Helsingfors den 9 september 1976

Paavo Tiilikainen
Minister för inrikesärendena

Eero Saario
Avdelningschef

Trafikministeriet:

En proposition med förslag till revidering av lagstiftningen om trafikonykterhet, i vilket regeringen bl. a. föreslår ett införande av pro-

millegränser, behandlas för närvarande i riksdagen. Om propositionen godkänns, skulle det innebära ett betydande framsteg i förenhetligandet av den nordiska lagstiftningen om trafikonykterhet. Trafikministeriet konstaterar med tillfredsställelse, att ärendets behandling i riksdagen har framskridit positivt.

I ovannämnda regeringsproposition ingår även ett förslag till ändring av lagen om beslag och rannsakan i brottmål. Denna lagändring skulle möjliggöra införandet av de i medlemsförslaget avsedda rutinkontrollerna vid trafikövervakningen. Ministeriet anser ändringen av lagen om beslag och rannsakan i brottmål i enlighet med regeringens förslag vara viktig i preventivt syfte.

De små resurser som trafikövervakningsmyndigheterna i vårt land har att tillgå i sin verksamhet ger anledning till allvarlig oro. En effektiv trafikövervakning är dock en av de bästa existerande metoderna i syfte att motverka trafikonykterheten. Ministeriet lägger stor vikt vid att de trafikövervakande myndigheternas verksamhetsmöjligheter ökas i vårt land, så att de möjligheter, som ovannämnda lagstiftning erbjuder då den införs, kan utnyttjas effektivt till förbättrande av trafiksäkerheten.

Trafikministeriet ställer sig positivt till genomförandet av ett samnordiskt program i syfte att öka trafiknykterheten.

Helsingfors den 7 september 1976

Pentti Pekonen

Avd. chef vid vägtrafikavdelningen,
regeringsråd

Jarmo Hirsto

Byråchef

Social- och hälsovårdsministeriet¹.

I medlemsförslaget och dess tillägg har utretts trafikfylleriets straffbarhet och ökning i olika nordiska länder. I Finland har situationen utretts närmare i Regeringens proposition till Riksdagen år 1975 med förslag till lag om komplettering av strafflagen med stadganden om trafikfylleri samt till ändring av vissa därtill anslutna lagar (nr 110/1975 rd.). I motiveringen till regeringens proposition har också fästs uppmärksamhet vid det kraftigt ökade trafikfylleriet under de senaste åren samt vid effektivare trafikövervakning. Även medicinalstyrelsens permanenta expert vid rättsmedicinska institutionen vid Helsingfors universitet har fäst uppmärksamhet vid det kraftigt ökade antalet trafikfyllerifall sedan år 1968.

¹ Yttrandet översatt från finska.

Detta problem och det livliga umgänget mellan olika nordbor talar för förslaget, att Nordiska ministerrådet skulle genomföra ett samnordiskt program för ökad trafiknykterhet, inbegripet rutinkontroller av bilförare i alla nordiska länder.

Social- och hälsovårdsministeriet understöder strävan att utveckla påföljdslagstiftningen angående trafikfylleriet i olika nordiska länder enligt samma likartade huvudlinjer. Enligt ministeriet kunde man som nordiskt samarbete också bedriva informations- och dokumentationsverksamhet inom trafiknykterheten. Många upplysningsprojekt kunde man då planera gemensamt, och med vissa förutsättningar också utarbeta upplysningsmaterial.

Helsingfors den 29 september 1976

Irma Toivanen

Social- och hälsovårdsminister

Aarne I. Välikangas

Byråchef

Ålands landskapsstyrelse:

Den uppdagade trafiknykterheten i landskapet Åland ökar enligt de åländska underrätternas statistik. Den dolda trafiknykterhetens omfattning är okänd.

Metoderna för uppdagande av denna brottslighet är oorganiserade och beroende av tillfälligheter. Den åländska skärgården har speciella problem med vanligen en polis per kommun och synbarligen traditions-trogen befolkning. Ifall man i trafiknykterhet även inräknar sjötrafiknykterhet kan landskapet Åland anses uppvisa särskilda förhållanden. Speciellt för landskapet är också turismen både till lands och till sjöss. Dessa turister kommer främst från Sverige och är bilburna i sådan omfattning att trafikbilden sommartid påtagligt förändras.

Mot denna bakgrund och med stöd av inbegärda lokala utlåtanden förordar landsskapsstyrelsen ett samnordiskt program för ökad trafiknykterhet, inbegripet rutinkontroller av förare och likartad påföljdslagstiftning.

Mariehamn den 7 september 1976

Alarik Häggblom

Lantråd

Gunnar Jansson

Kanslichef

Suomen nimismiesyhdistys r.y. (Länsmansföreningen i Finland):

Antalet förare som framfört motorfordon berusade eller under påverkan av alkohol eller annat berusningsmedel har enligt den officiella

brottsstatistiken under de senaste fem åren nästan fördubblats i Finland. Den procentuella andelen alkoholpåverkade förare som varit inblandade i allvarliga trafikolyckor har samtidigt ökat. Orsakssammanhanget mellan alkohol/annat berusningsmedel och förarens nedsatta iakttagelse- och reaktionsförmåga har konstaterats redan efter små inmundigade mängder. Att minska rattfylleriet är ur ekonomisk och ändamålsenlig-hetssynpunkt ett mycket bättre sätt att förbättra trafiksäkerheten än att förbättra vägar och fordon. I slutet av 1960-talet försökte man på auktoritativt håll i Finland inverka på domstolarnas praxis beträffande rattfylleri och de i detta sammanhang åt åklagarna givna direktiven angående skyldigheten att söka ändring i underrätts otillräckliga straffpåföljder är ännu i kraft. Den strängare påföljdspraxisen inverkade också tillfälligt på antalet brott, men jämfört med de andra nordiska länderna hade de långa fängelsestraffen inte önskvärd effekt och följden var endast att fängelserna fylldes med rattfyllerister. Den allmänna opinionen i Finland är inte tillräckligt mogen för trafiknykterhet även om man bedrivit olika slags kampanjer såsom t. ex. senaste året under temat ”nykter i trafiken”.

Man har på olika sätt försökt informera medborgarna om att alkohol och trafik inte passar ihop. Å andra sidan har man planerat att i stället för frihetsstraff tillämpa påföljdstyper av ekonomisk karaktär, vilkas negativa effekt på nationalekonomin inte skulle vara så stor som fängelsestraffens.

Villkorliga frihetsstraff och bötesstraff har blivit allt allmännare under den nu gällande lagen, i synnerhet i städernas underrätter. I rättspraxis har en blodalkoholhalt under 1,00 promille i allmänhet betytt fällande dom endast i de fall då klinisk test utvisat att alkoholen verkligen har inverkat menligt på förarens reaktionsförmåga. Detta har haft till följd att lindriga fall antingen blivit helt okontrollerade eller att man åtminstone har avhållit sig från att ta blodprov, om utandningsprovet utvisat att mindre än hälften av skalan färgats. Utvecklingen är allvarlig enär vid undersökningar har kunnat påvisas att körförmågan redan vid en promillehalt under 0,5 betydligt försämras. Det lagförslag, som år 1975 inlämnats till riksdagen, innebär att åtminstone en alkoholhalt över 0,5 promille vore straffbar och härvid skulle lindrigare fall av rattfylleri än nu kriminaliseras.

På många håll har framhållits att gränsen för grovt rattfylleri lika som i Islands lagstiftning borde sänkas till 1,2 promille. Felmarginalen vid fastställandet av blodalkoholhalten med tillämpning av ADH- och Widmarks parallellmetoder har dock ansetts vara så stor att en gräns under 1,5 promille inte ansetts vara motiverad.

Vid trafikövervakning i Finland har under cirka ett års tid använts en ögonflimmermetod med vars hjälp man kunnat konstatera nystagmus. Vidare har vissa apparater, med vilka man erhållit promillehalten

direkt på fältet, använts. Vid övervakningen har i alla dessa fall konstaterats huvudsakligen endast alkohol: verkan av andra berusningsmedel har betytt straff först sedan föraren på ett eller annat sätt konkret visat sig oförmögen att normalt köra fordonet t. ex. genom att köra krock.

Förslaget torde ha rätt i det att det enda sättet att betydligt minska rattfylleriet är att öka risken för förare att bli upptäckta. Åtgärden kräver naturligtvis en utökning av polisens personal- och materialresurser och/eller inriktande av den nuvarande personalens verksamhet i avsevärd mån på trafiken. Nuförtiden kan utandningsprov på förare som befinner sig i trafiken, tagas endast under förutsättning att han på sannolika grunder misstänkes vara påverkad av alkohol eller annat berusningsmedel. Åtgärden grundar sig på 22 § i lagen om beslag och rannsakan i brottmål (260/1959) och förutsätter regelbundet order av myndighet som äger häktningsrätt. Då saken vanligtvis inte tål uppskov kan polisman utföra provet med stöd av stadgandena i 15 § 1 momentet ovannämnda lag. För att utandningsprov kan verkställas förutsättes sålunda, att objektet på sannolika grunder har gjort sig skyldig till brott, varå kan följa strängare straff än fängelse i sex månader. Såvida regeringens proposition förverkligas i riksdagen borde man enligt den nya lagen alltså från trafiken kunna avlägsna förare med mindre än 1 promille, i själva verket alla rattfyllerister med en promillehalt över 0,5 promille. Detta är inte möjligt ens i teorin såvida övervakningsmyndigheterna inte som i den svenska försöksmodellen ges möjlighet att genomföra rutinkontroller bland förare av motorfordon (alltså inte bara bilister) med hjälp av utandningsprov eller andra officiellt godkända metoder. Suomen nimismiesyhdistys r.y. understöder alltså medlemsförslaget med ovannämnda reservationer.

Skapandet av ett enhetligt påföljdssystem i trafiknykterhetslagstiftningen i de nordiska länderna är fortfarande ett aktuellt och rekommendabelt strävande.

Somero den 29 augusti 1976

Suomen nimismiesyhdistys r.y.

Antero Huhtinen

Ordförande

Timo Mäki

Informationssekreterare

Liikennevakuutusyhdistys — Trafikförsäkringsföreningen:

Trafiknykterheten utgör ett allvarligt problem för vägtrafiken i Finland. Alkoholen ökar risken för trafikskador och därför är alkohol-

påverkade personers andel i trafikskador tydligen större än deras andel av alla trafikanter skulle förutsätta. Statistiken visar även att alkoholens andel i allvarliga trafikskador är större än i lindrigare. Resultaten av undersökningskommissionernas undersökningar av trafikskador med dödlig påföljd för någon av de i fordonet varande utvisar, att under år 1975 i 38 % av trafikskadefallen hade föraren alkohol i blodet och vid enskilda trafikskador ända upp till i 56 % av fallen. Undersökningskommissionerna i Åbo och Björneborgs län samt i Uleåborgs län har vid undersökning av trafikskador med dödlig påföljd för cyklister och fotgängare konstaterat, att över hälften av alla minst 15-åriga fotgängare hade alkohol i blodet, en stor del av dem i rätt hög grad: 81 % hade över 1 ‰ och 59 % över 2 ‰. Enligt dessa uppgifter synes alkoholen utgöra ett problem för inemot alla vägtrafikanter.

Alkoholproblemet blir allt mera oroväckande då det ökar år för år. Till exempel har alkoholens andel i de av undersökningskommissionerna undersökta trafikskadefallen, som har haft dödlig påföljd för någon person i fordonet, ändrats under årens lopp på följande sätt:

År	Krockar %	Enskilda trafikskador %	Alla %
1970	10	32	13
1971	13	42	23
1972	16	41	25
1973	13	47	26
1974	20	52	32
1975	24	56	38

Av ovanstående siffror kan man dra den slutsatsen, att alkoholen utgör ett av de största faromomenten i trafiken, åtminstone då det gäller trafikskador med dödlig påföljd.

Trafikonykterheten påverkas av olika faktorer. Enligt undersökningskommissionernas utredning förekom under år 1974 rattfylleriolyckor särskilt under sommarmånaderna, under veckosluten samt på kvällar och nätter. T. ex. av alla enskilda olyckor mellan kl. 22 och 04 var 75 % rattfyllerifall. Betecknande för olyckorna var förutom alkoholen en alltför hög körhastighet, fordonets dåliga skick, förarens oskicklighet och brist på övning, avsaknad av körkort, vägens dåliga skick samt förarens felaktiga ställningstagande till trafiken. Flera berusade förare och fotgängare visade sig ha ofta använt alkohol.

Trafikförsäkringsföreningen har i sina olika utlåtanden föreslagit bl. a. följande åtgärder för att bekämpa alkoholproblemet.

1. Upplysning och övervakning

Trafikförsäkringsföreningen har på basen av undersökningskommissionernas utredningar och förslag föreslagit en ökning av upplysningsverksamheten och en skärpning av övervakningen för att öka risken för upptäckt. Även om man inte har säkra uppgifter om resultatet av utförda upplysningskampanjer anser Trafikförsäkringsföreningen att så-

väl upplysningsverksamheten som den föreslagna internordiska kampanjen vara av behovet påkallade. Upplysningsverksamheten har knappast någon verkan på sådana trafikanter som använder alkohol regelbundet, men den är nödvändig i preventivt syfte och för att förändra den allmänna inställningen.

Föreningen har även föreslagit och understött införskaffandet av informationsmaterial till restauranger.

En skärpning av övervakningen för att öka risken för upptäckt torde nog vara en av de effektivaste åtgärderna. Därvid borde övervakningen skärpas bl. a. på ställen som utpekats i undersökningskommissionernas rapporter.

2. Promillegränserna

Trafikförsäkringsföreningen anser det vara nödvändigt att promillegränserna utgör den huvudsakliga grunden för straffets fastställande för att bl. a. göra bestraffningspraxisen enhetligare och mera omfattande än i dag. Trots detta borde i lagen ingå, till upplysningsverksamhetens fromma, förbud mot att föra ett fordon i alkoholpåverkat tillstånd. På detta sätt kunde man även förhindra lagen att styra praxisen i en sådan riktning, att det vore tillåtet att föra ett fordon om man har mindre än 0,5 ‰ alkohol i blodet.

3. Metoder och apparatur för alkoholbestämning

Trafikförsäkringsföreningen anser det viktigt för ökandet av risken för upptäckt att trafikövervakarna har tillgång till ett tillräckligt antal moderna hjälpmedel för alkoholbestämning (alcometrar) samt erhåller nödiga fullmakter för att utföra dessa prov.

Åtminstone vid allvarliga trafikolyckor borde man oftare än nu utföra alkoholbestämningar, enär alkoholens andel i dessa fall många gånger förblir blott en misstanke.

Utöver metoder för bestämning av blodets alkoholhalt borde man även utveckla något kliniskt prov för fastställande av bl. a. narkotika, mediciner och alkohol samt för klarläggning av deras verkningar.

4. Rutinmässiga alkoholtester

Trafikförsäkringsföreningen har redan tidigare bl. a. i ett utlåtande till Finlands justitieministerium 11.3.1975 föreslagit rutinmässiga alkoholtester för bilförare. Med hänvisning till ovanstående ger föreningen sitt stöd åt en skärpt övervakning av denna typ.

5. Försäljning av mellanöl på servicestationer

Försäljningen av mellanöl i servicestationernas barer leder lätt till att man anser förtärandet av mellanöl lämpligt även om man därefter ger sig ut i trafiken. Föreningen har också föreslagit en undersökning av de olägenheter försäljningen av mellanöl medför i trafiken.

6. Trafikmiljön

En planering och förbättring av trafikmiljön kunde särskilt för den lätta trafikens vidkommande minska den av alkoholbruk förorsakade faran. Samma gäller även placeringen av utskänkningslokaler och andra försäljningsställen (korvstånd m. fl.) samt även en reglering av trafikleder. Till detta hör även skapandet av nya trafikleder.

7. Samhället och alkoholpolitiken

Det ökade bruket av alkohol i trafiken ansluter sig till det allmänna bruket av alkohol och därmed till alkohol- och samhällspolitiken. Man borde sträva till att minska problemet även med deras medel.

Föreningen har i form av uppgjorda förslag berört även andra till problemet anknutna frågor än de som ingår i medlemsförslaget. På basen av dem framhåller föreningen högakttningsfullt,

- att Nordiska rådet rekommenderar för Nordiska ministerrådet ett verkställande av medlemsförslaget som varit utdelat för utlåtanden samt
- att Nordiska rådet kompletterar medlemsförslaget med ovannämnda förslag till bemästring av alkoholproblemet i vägtrafiken.

Helsingfors den 13 september 1976

Trafikförsäkringsföreningen
Pentti Ajo

Finlands nykterhetsorganisationers förbund:

Medlemsförslaget är i överensstämmelse med de åtgärder som avser att förebygga olägenheter i trafiken förorsakade av alkohol och narkotika, som ingår i nykterhetsrörelsens alkohol- och narkotikapolitiska program från år 1972.

För att effektivera trafikövervakningen är det viktigt att polisen har rätt att utföra blodalkoholmätningar med hjälp av utandningsprov även då det inte är fråga om trafikolyckor eller trafikbrott och utan att polisen har speciell orsak att misstänka att den som rör sig i trafiken har förtärt alkohol.

Det vore till fördel för trafiksäkerheten om de lagar och förordningar, som berättigar polisen att rutinmässigt utföra utandningsprov i samband med trafikkontroller vore möjligast lika i alla nordiska länder. Då de bestämmelser som berör den fällande blodalkoholgränsen inom en snar framtid fås rätt likadan inom de nordiska länderna, kunde övervakningens likhet understöda strävandena att få den stora allmänheten och i synnerhet motorfordonsförarna att förstå och godkänna lagstiftningens syfte och också att efterfölja lagarna.

Också förenhetligandet av påföljderna av onykterhet i trafiken skulle understöda strävandena att utveckla trafiknykterheten och trafiksäkerheten i alla nordiska länder.

Soumen raittiusjärjestöjen liitto — Finlands nykterhetsorganisationers förbund r.y. understöder medlemsförslaget, att Nordiska rådet förordar för Nordiska ministerrådet att ministerrådet förverkligar ett samnordiskt program för en ökad trafiknykterhet som skulle innefatta rutinkontroller för bilister i alla nordiska länder och ett förenhetligande av påföljderna av onykterhet i trafiken.

Helsingfors den 24 augusti 1976

Soumen raittiusjärjestöjen liitto —
Finlands nykterhetsorganisationers förbund r. y.

Hannu Tulkki
Ordförande

Martti Voipio
Generalsekreterare

Trafikskyddet:

Nordiska rådet har betonat den stora roll trafiknykterheten spelar som en olycksbenägenheten ökande faktor genom att godkänna rekommendationerna om ett förenhetligande av lagstiftningen rörande onykterhet i trafiken. Trots detta uppvisar den nordiska lagstiftningen om trafiknykterhet stora differenser.

I medlemsförslaget föreslås att ett samnordiskt program för trafiknykterhetens främjande borde realiseras i och för förebyggande av onykterhet i trafiken. Som viktigaste punkter i programmet framstår rutinkontroll av bilförare samt en enhetlig lagstiftning rörande straffpåföljd.

De i medlemsförslaget anförda målsättningarna bör understödjas av ett flertal orsaker. Trafikmässigt berör medlemsförslaget ett av vår tids mera segslitna trafiksäkerhetsproblem, som kan skönjas över kulturgränserna. Särskilt eftertryck får förslaget genom de utlåtanden som avgetts beträffande ett utbyggt nordiskt samarbete samt genom antagna men icke realiserade rekommendationer.

Vissa svårigheter är dock förbundna med den praktiska realiseringen av det i medlemsförslaget anförda programmet. För att möjliggöra en rutinkontroll av bilförare i samband med trafikövervakningen borde ett tillförlitligt användbart och enkelt system skapas. Fastställandet av alkoholhalten i blodet medelst elektronisk utandningsanalysator är en behändig och tillförlitlig metod. Otillräckliga ekonomiska resurser har i Finland utgjort hinder för en anskaffning av nämnda analysatorer för övervakning av myndigheterna i den omfattning rutinkontroller enligt medlemsförslaget skulle förutsätta. Innan en rutinkontroll av förare införes vore det nödvändigt att övervakningsmyndigheterna i samtliga nordiska länder hade tillgång till ett tillräckligt antal analysatorer av samma typ för fastställande av alkoholhalten i blodet.

En rutinkontroll av förare medför möjlighet att erhålla ett ur forskningssynpunkt sett värdefullt, enligt samplingsmetoden insamlat material, vilket möjliggör en bättre överblick och analys av trafikonykterhetsproblemet.

Vid utvecklandet av den nordiska trafikonykterhetslagstiftningen måste man kunna enas om gemensamma brottsrekvisit som grund för domar, innan det är möjligt att komma till en enhetlig rättspraxis. En möjlighet är att i den nordiska trafikonykterhetslagstiftningen inkludera enhetliga promillegränser. Rätt brokig praxis förekommer i detta avseende i de nordiska länderna, och inte heller medlemsförslaget nämner något om lämpliga, för samtliga nordiska länder gemensamma promillegränser.

I medlemsförslaget framhålles att det genom skärpt straffpåföljd vore möjligt att effektivt förebygga trafikonykterhet. Forskningsresultaten och tidigare erfarenheter ger dock inte något stöd åt denna uppfattning. Man kan med skäl fråga sig om det genom att inkludera allt strängare straff i lagstiftningen verkligen är möjligt att stävja trafikonykterheten mera effektivt än t. ex. genom alkoholpolitiska åtgärder. De maximistraff som ingår i den lagstiftning om trafikonykterhet som i detta nu är under utarbetande i Finland förefaller att vara tillräckliga. De nordiska länderna borde sträva till att förebygga trafikonykterhet inte genom en skärpning av straffen utan t. ex. genom att bygga på rädslan för att råka fast eller genom alkoholpolitiska åtgärder.

Medlemsförslaget inriktar sig i första hand på att stävja bilförarnas trafikonykterhet. Uppmärksamhet bör dock fästas även vid det faktum att också övriga vägtrafikgrupper som rör sig i trafiken i berusat tillstånd innebär ökad sannolikhet för trafikolyckor.

Realiserandet av medlemsförslagens målsättningar borde anpassas till de revideringar av bestämmelserna rörande trafikonykterhet som inletts i de olika nordiska länderna. Ett gemensamt framträdande av de nordiska länderna vore just nu oportunt.

Helsingfors den 10 augusti 1976

Trafikskyddet

Pentti Pekonen

Regeringsråd, styrelsens ordförande

Ilpo Krootila

Verkställande direktör

Finlands läkarförbund¹:

— — — att det tillstyrker de i medlemsförslaget föreslagna åtgärderna. Samtidigt vill förbundet också fästa uppmärksamhet vid vikten

¹ Yttrandet översatt från finska.

av de åtgärder, som syftar till att öka trafiknykterhet även hos andra trafikanter än hos bilister.

Helsingfors den 20 september 1976

Finlands läkarförbund

K. J. Oravisto

Ordförande

Kaarina Sarvilinna

Lagfaren sekreterare

Suomen lakimiesliitto — Finlands juristförbund r.y.:

Juristförbundet understöder den i förslaget framförda tanken om att trafiknykterheten är ett av trafiksäkerhetsarbetets gravaste problem. Fastän Juristförbundet betvivlar tillräckligheten av Finlands poliskårs anslag för att öka rutingsgranskningen av trafikövervakningen, rekommenderar Juristförbundet högaktningsfullt att Nordiska ministerrådet förverkligar ett samnordiskt program för ökad trafiknykterhet, inbegripet rutinkontroller av bilförare i alla nordiska länder och likartad påföljds-lagstiftning.

Helsingfors den 9 september 1976

Suomen lakimiesliitto — Finlands juristförbund r.y.

Erkki Ailio

Styrelsens ordförande

Tapio Elvilä

Verkställande direktör

Suomen kuorma-autoliitto r.y. (Finlands lastbilsförbund):

Suomen kuorma-autoliitto har i en den 3 mars 1976 daterad skrivelse till riksdagens trafikutskott gett sitt utlåtande om regeringens proposition till riksdagen om att strafflagen måtte kompletteras med föreskrifter om trafiknykterhet samt om vissa därmed förbundna lagar. I detta utlåtande har Suomen kuorma-autoliitto omfattat förslaget om införandet av en fast promillegräns som straffbarhetsgrund vid trafiknykterhet. Detta trots att en alkoholhalt om 0,5 promille i blodet ännu inte med säkerhet konsekvent innebär att en person är alkoholpåverkad. Då ett fastställande av exakta promillegränser dock måste anses ha en reducerande inverkan på trafiknykterhet — och fördelarna sålunda är större än nackdelarna — har förbundet beslutat förorda ett dylikt förslag.

Suomen kuorma-autoliitto har heller inte motsatt sig det i samma sammanhang framlagda förslaget om att ge polisen rätt att beordra person att genomgå ett utandningsprov för fastställande av blodets alkoholhalt, oavsett om det finns synbarlig orsak att misstänka personen ifråga för trafiknykterhet.

Suomen kuorma-autoliitto har sålunda redan meddelat riksdagen sin positiva inställning till dessa förslag, som när de väl är realiserade, är ägnade att skapa en enhetlig praxis i de nordiska länderna i och för främjandet av nykterhet i trafiken.

I detta sammanhang bör i synnerhet betonas betydelsen av en tillräcklig och verkligt effektiv trafikövervakning från polisens sida när det gäller att försöka realisera denna målsättning.

Helsingfors den 31 augusti 1976

Suomen kuorma-autoliitto r.y.

Toivo Ruotsalainen

Seppo Sava

Automobilförbundet:

Förslagsställarna har fäst uppmärksamhet vid en ur trafiksäkerhets-synpunkt mycket viktig och allvarlig fråga. Även i Finland har alkoholen andel i trafikolyckor alltjämt ökat under de senaste åren varför det behövs effektiva åtgärder för att avbryta denna oroande utveckling. Ärendet har varit kraftigt framme i vår riksdag och vårt förbund har haft tillfälle att ge sitt utlåtande både skriftligt och muntligt i riksdagens lagutskott. Vi har i dessa och även andra sammanhang framhållit att trafikövervakningen bör skärpas och risken för upptäckt ökas. Vi har även tillkännagivit att vi understöder införande av promillegränsen. Man kan således konstatera att ärenden som ingått i förslaget har redan kraftigt framhävts i vårt land. Det är givetvis mycket önskvärt att alla nordiska länder gemensamt skulle genomföra ett trafiksäkerhetsfrämjande program, som skulle inbegripa rutinkontroller i trafiken och enhetlig lagstiftning om påföljder av trafiknykterhet. Vi kan sålunda understöda de synpunkter som framlagts i medlemsförslaget.

Helsingfors den 25 augusti 1976

Automobilförbundet r.f.

Heimo Jaakola

Verkställande direktör

N o r g e:

Justis- og politidepartementet:

Spørsmålet om å innføre en adgang til bruk av utåndingsprøve (alco-test m. v.) uavhengig av mistanke om kjøring i påvirket tilstand, er som kjent tatt opp i den utredning som en arbeidsgruppe avga 5.3. 1975 (Norges offentlige utredninger 1975: 24, side 33—40 og side 51—52). I denne forbindelse er det fremsatt et forslag til en ny § 22 a i vegtrafikkloven (utredningen side 51).

Utredningen og dermed også det spørsmål som er tatt opp ved med-

lemsforslag i Nordisk Råd, er for tiden under behandling i departementet. På grunnlag av nevnte utredning og høringsuttalelsene som ble avgitt til denne, regner en med at promillelovgivningen i første omgang vil bli omtalt i en stortingsmelding om kriminalpolitikk. Det er etter dette departements mening ikke aktuelt å innføre en midlertidig ordning med tvungen utåndingsprøve forut for Stortingets behandling av denne melding og løsrevet fra mulige endringer i promillelovgivningen ellers.

Den nevnte arbeidsgruppe har også behandlet reaksjonene på kjøring i påvirket tilstand, og disse spørsmål skal behandles på samme måte som spørsmålet om tvungen utåndingsprøve.

Oslo, 25. november 1976

Etter fullmakt

E. Smedsrud

Ulf Ertzaas

Samferdselsdepartementet:

Samferdselsdepartementet har sendt saken til uttalelse til Justisdepartementet, Sosialdepartementet og Vegdirektoratet (*se oven resp. nedan*).

Medlemsforslaget tar opp tre tiltak som kan redusere omfanget av promillekjøring:

1. Opplysningskampanje for å endre folks holdninger til kjøring i alkoholpåvirket tilstand.
2. Innføre adgang til bruk av utåndingsprøve uavhengig av mistanke om kjøring i alkoholpåvirket tilstand.
3. Harmonisering av reaksjonsmåter mellom de nordiske land for overtredelse av promillelovgivning.

Samferdselsdepartementet vil peke på at kjøring av motorvogn i alkoholpåvirket tilstand som årsak til ulykker i trafikken må antas å ha et relativt stort omfang. Tendensen de senere år synes å ha vært økende, men økningen kan også ha sammenheng med økt overvåking og kontroll.

Foreløpige forskningsresultater tyder også på at kjøring i alkoholpåvirket tilstand har alvorligere konsekvenser for trafikksikkerheten enn tidligere antatt. Departementet vil her vise til at man har innledet tre forskningsprosjekter som vil kunne gi sikrere kunnskap om omfang og konsekvenser av promillekjøring.

De skisserte tiltak 2 og 3 bør etter Samferdselsdepartementets mening sees i sammenheng. Som kjent tas disse spørsmål opp i NOU 1975: 24 Om endringer i promillelovgivningen. Utredningen er for tiden til be-

handling i Justisdepartementet og vil bli tatt opp i samband med en melding til Stortinget om kriminalpolitikken. Dette departement har også nylig tatt opp arbeidet med å utrede en forenkling av regelverket for vegtrafikk, og i samband med dette ser man på problemet med nye former for overvåking og kontroll i vegtrafikken. Også disse saker vil i sin tid bli lagt fram for Stortinget, jfr. St. meld. nr. 76 for 1975—1976, s. 26, og Innst. S nr. 12 for 1976—1977 s. 9.

Samferdselsdepartementet vurderer det slik at selv om alkoholpåvirket kjøring som ulykkesskapende faktor er et alvorlig problem, er det riktig å avvente sluttbehandlingen av de nevnte utredninger før det gjennomføres endringer i politiets adgang til å ta utåndingsprøve på grunnlag av mistanke om kjøring i alkoholpåvirket tilstand. Det samme gjelder for reaksjonsmåter for overtredelse av promillelovgivningen, m. m.

Vedrørende opplysningskampanjer for å påvirke holdninger til alkoholpåvirket kjøring vil vi vise til Statens edruskapsdirektorats uttalelse. Samferdselsdepartementet vil for sin del stille seg positivt til en slik kampanje på nordisk hold.

Oslo, 5. januar 1977

Etter fullmakt

R. N. Torgersen

Anton Steen

Sosialdepartementet:

— — — — —
Saken har vært forelagt Statens edruskapsdirektorat. Direktoratets svar av 4. november d. å. med vedlegg følger vedlagt (*se nedan*). Som det går fram av brevet og vedleggene har det i forbindelse med Edruskapsdirektoratets holdningskampanje for å redusere alkoholbruken vært lagt spesiell vekt på å motvirke bruk av alkohol i forbindelse med bilkjøring. Direktoratet mener at de nordiske land i fellesskap bør gjennomføre en holdnings- og opplysningskampanje om farene ved bruk av alkohol i trafikken.

Sosialdepartementet antar for sitt vedkommende at et nærmere samarbeid mellom de nordiske land når det gjelder opplysningsvirksomhet og eventuelt andre tiltak for å motvirke bruk av alkohol i trafikken vil kunne være av positiv betydning, både fordi landene kan lære av hverandres erfaringer, og fordi man kan drøfte utforming og gjennomføring av nye tiltak på området.

Når det gjelder spørsmålet om gjennomføring av likeartet lovgivning på dette område, herunder likeartede bestemmelser om alkotest og

straffereaksjoner, ville Sosialdepartementet på grunn av den stadig økende trafikk mellom landene i og for seg anse det ønskelig med en slik harmonisering. En er imidlertid i tvil om nytten av å sette igang et slikt lovsamarbeid, idet muligheten for å få istand like regler vel må betraktes som små. Spørsmålet om endringer i den norske promillelov-givning har som kjent nylig vært utredet av et utvalg under Justisdepartementet (NOU 1975: 24). I sin uttalelse av 9. juli 1976 gikk Sosialdepartementet imot utvalgets forslag både når det gjelder nyansering av promillegrensen og straffereaksjonene og når det gjelder tvungen alko-test (*se Bihang*).

Oslo, 6. desember 1976

For sosialministeren

Emil Vindsetmo

Kaare Salvesen

BIHANG

**Yttrande från Sosialdepartementet till Justisdepartementet i Norge över
NOU 1975: 24 Endringer i promillelovgivningen**

Utredningen har vært forelagt Statens edruskapsdirektorat og Statens institutt for alkoholforskning. Uttalelsene derfra vedlegges sammen med de tilsendte uttalelser fra høringsinstansene.

Til hovedpunktene i saken skal Sosialdepartementet bemerke:

Nyansering av promillegrensen og den strafferettslige reaksjon

Våre promillebestemmelser er godt kjent blant alle som kjører motorvogn, og disse er også kjent med hva man risikerer ved å overtre bestemmelsene. Siktepunktet for reformer innen promillelovgivningen må etter Sosialdepartementets mening være at man ikke endrer motorførernes oppfatning av at det er forbundet med stor risiko og strenge reaksjoner å nyte alkohol i forbindelse med kjøring av motorvogn.

En endring av straffereaksjonen i promillesaker i retning av økt bruk av bøtestraff, vil etter Sosialdepartementets mening lett skape det inntrykk at samfunnet ser mindre alvorlig på promillekjøring enn hittil. Det antas at dette inntrykk ikke kan svekkes vesentlig selv om oppdagelsesrisikoen økes.

Den strenge praksis man hittil har fulgt i slike saker har riktignok ikke kunnet forhindre at promillekjøringen har øket. En vet imidlertid ikke i hvilken retning utviklingen ville gått om man hadde fulgt en mindre restriktiv praksis, eller om arbeidsgruppens forslag vil innebære noen endret innstilling blant motorvognførere. Den usikkerhet som her hersker, tillier etter Sosialdepartementets oppfatning at en er forsiktig med å foreta vesentlige endringer av reaksjonspraksis.

Sosialdepartementet vil dessuten i likhet med Statens ungdomsråd og Politiembetsmennenes landsforening peke på de problemer som knytter seg til fastsettelsen av bøtenivået.

Etter arbeidsgruppens oppfatning bør bøter som ilegges ved promillekjøring "være av en størrelsesorden betydelig over det som ellers er vanlig ved trafikkkforseelser." En rekke promillekjørere vil imidlertid være ute av stand til å betale en bot av noen størrelsesorden. Da avsoning av subsidiær fengselsstraff ifølge arbeidsgruppen bør unngås ved manglende betalingsvne, vil denne gruppe av promillekjørere i mange tilfelle måtte benådes eller boten bli stående uinndrevet til foreldelse inntre. Sosialdepartementet er av den oppfatning at denne mulighet vil innebære en betydelig svekkelse av den almenpreventive effekt.

Det bør også tillegges vekt at Norge betraktes som et foregangsland på dette felt, og at tendensene i en rekke land går i retning av stadig strengere promillebestemmelser.

Sosialdepartementet kan således ikke slutte seg til arbeidsgruppens forslag til nytt § 31 annet ledd i vegtrafikkloven om nyansering av straffeutmålingen i promillesaker.

Innføring av tvungen alcotest

Sosialdepartementet er enig med flertallet i arbeidsgruppen i at innføring av tvungen utåndingsprøve ventelig vil ha en viss preventiv effekt.

En har imidlertid merket seg at politiet, som eventuelt vil bli pålagt å utføre kontrollen, i likhet med gruppens mindretall, har sterke prinsipielle innvendinger mot forslaget. Det fremheves bl. a. at en slik adgang for politiet kan medvirke til at det skapes et motsetningsforhold mellom politi og trafikanter. Sosialdepartementet er enig i at det ikke bør innføres en ordning som lett kan skape irritasjon hos det lovlidige publikum og vanskeliggjøre politiets arbeid.

Det må likeledes være en forutsetning for innføring av tvungen alcotest at det foreligger et klart behov for en slik adgang for politiet. Dette gjelder særlig ettersom adgangen forutsettes gjennomført også i tilfelle hvor det ikke foreligger mistanke om straffbart forhold. Noe slikt klart behov er, så vidt Sosialdepartementet erfarer, ikke blitt påvist.

Når det gjelder den praktiske gjennomføring av alcotesten er Sosialdepartementet i tvil om hvordan mulighetene for feilaktige utslag på testen kan elimineres. Erfaringene fra den svenske prøveordning bør avventes før man eventuelt innfører en tilsvarende ordning i Norge.

Sosialdepartementet finner etter dette ikke å kunne anbefale innføring av tvungen alcotest, og tiltrer på dette punkt mindretallets syn.

Betinget dom — personundersøkelse

Etter arbeidsgruppens oppfatning kan betinget dom med særvilkår om behandling ofte være en hensiktsmessig reaksjon overfor promillekjørere med alkoholproblemer.

Sosialdepartementet finner det ikke tilrådelig å sette denne gruppe promillekjørere i noen strafferettslig særstilling. Også i slike tilfelle bør utgangspunktet være at vedkommende får straff i overensstemmelse med hovedregelen.

En antar således at promillekjøring ikke uten videre bør gi støtet til undersøkelser med sikte på å avklare om vedkommende er alkoholiker.

Alkoholistbehandling bør foregå i full frivillighet og åpenhet. Et rettsoppgjør i forbindelse med promillekjøring anses å være en ugunstig bakgrunn for behandling. Spørsmålet om behandling av eventuell alko-

holisme bør tas opp med vedkommende etter soningen. Dette må gjelde med mindre alkoholismen er så uttalt at soning av den grunn må utsettes inntil videre.

Oslo, 9. juli 1976

For sosialministeren

Emil Vindsetmo

Kaare Salvesen

Statens vegvesen, Vegdirektoratet:

Ved medlemsforslag A 489/t til Nordisk Råd om samnordisk innsats mot promillekjøring er pekt på følgende tiltak for å redusere promillekjøring:

1. Innføring av adgang til under rutinemessige trafikkkontroller å ta utåndingsprøve av motorvognfører selv om det ikke foreligger mistanke om alkoholpåvirkning.
2. Opplysningskampanjer med sikte på å få flest mulig til å avholde seg fra å nyte alkohol i forbindelse med kjøring av motorvogn.
3. Harmonisering av de nordiske lands promillelovgivning og bestemmelsene om følgene av overtredelser av denne lovgivning, derunder om inndragning av førerkort.

Om disse forslag vil Vegdirektoratet bemerke følgende:

Til 1 og 3

Vegdirektoratet har ved brev av 27. april 1976 til Justisdepartementet gitt uttalelse om NOU 1975: 24 om endringer i promillelovgivningen.

Av denne uttalelse fremgår at Vegdirektoratet ikke er enig i forslag om å innføre adgang til å ta utåndingsprøve uten at det foreligger mistanke om alkoholpåvirkning. Direktoratet kan ikke se at en slik ordning vil være påkrevet for å oppnå en effektiv håndheving av promillebestemmelsene. Ordningen synes også egnet til å bli oppfattet som urimelig av publikum.

Man fant videre grunn til å advare mot endringer i promillelovgivningen som kan gi publikum inntrykk av at myndighetene reagerer mildere enn hittil på overtredelser av den art det her er tale om. Vegdirektoratet ga også uttrykk for den oppfatning at en mer nyansert straffereaksjon bør kunne etableres uten at nåværende praksis med ubetinget fengsel ved lav promille endres i slik grad som det ble foreslått ved den nevnte utredning.

For øvrig vises til Vegdirektoratets uttalelse som man vedlegger kopi av (*se Bihang*).

Man er kjent med at Nordisk Trafikksikkerhetsråds arbeidsgruppe

vedrørende førerutdannelsen i de nordiske land har besluttet å utarbeide en redegjørelse om forskjeller og likheter i disse landenes bestemmelser om kjøring i alkoholpåvirket tilstand.

— — — — —

Til 2

Vegdirektoratet vil støtte opp om forslaget om at det i nordisk samarbeid blir satt iverk opplysningskampanjer som nevnt. Man forutsetter imidlertid at dette i tilfelle blir drøftet nærmere på nasjonalt plan med de berørte institusjoner og organisasjoner.

Oslo, 7. desember 1976

For vegdirektøren

Olav A. B. Torpp

Odd Schøyen

BIHANG

Yttrande från Statens vegvesen, Vegdirektoratet, till Justisdepartementet i Norge över NOU 1975: 24 Endringer i promillelovgivningen

Etter Justisdepartementets anmodning i brev av 13. august 1975 har Vegdirektoratet forelagt saken for samtlige vegsjefer og bilsakkyndigkontorer og for Vegsjevenes forening og Statens bilsakkyndiges forening, til eventuell uttalelse. Fra disse er det til nå kommet inn to uttalelser, nemlig fra vegsjeften i Telemark datert 11. november 1975 og fra vegsjeften i Akershus datert 8. desember 1975. — — —

Arbeidsgruppens viktigste forslag til endringer i vegtrafikkloven er følgende:

Ny § 22 a hvoretter politiet kan ta utåndingsprøve av motorvognfører uten at det foreligger mistanke om alkoholpåvirkning og

nytt annet ledd i § 31, hvoretter det lovfestes ubetinget fengsel for kjøring av motorvogn dersom alkoholkonsentrasjonen i blodet under og etter kjøring er 1,2 promille eller høyere, med mindre det foreligger særlige grunner som taler for bøter eller betinget dom eller begge deler.

En har bemerket at det ikke foreslås endringer i § 22, første ledd, eller § 31, første ledd, slik at det fortsatt vil være *straffbart* å kjøre motorvogn med promille på over 0,5, men det vil normalt ikke lenger bli tale om å reagere med ubetinget fengsel før det kan konstateres en promille på 1,2 eller høyere.

Det er heller ikke foreslått endring i gjeldende regler om inndragning av førerkort.

På bakgrunn av Vegdirektoratets og vegetatens arbeid i samfunnets totale bestrebelser med å redusere trafikkulykkene, finner en grunn til å advare mot endringer i promillelovgivningen som kan gi publikum inntrykk av at myndighetene reagerer mildere enn hittil på overtredelser av den art det her er tale om.

En har full forståelse for arbeidsgruppens intensjoner med hensyn til behovet for en mer nyansert straffereaksjon. Etter Vegdirektoratets

oppfatning bør imidlertid en slik nyansert reaksjon kunne søkes etablert uten at nåværende praksis med ubetinget fengsel ved lav promille endres i en slik grad som foreslått av utvalget.

Vegdirektoratet viser til arbeidsgruppens uttalelse side 41, første spalte, siste avsnitt, hvor det er anført:

”Til tross for de lett påvisbare svakheter ved gjeldende reaksjonspraksis, er arbeidsgruppen som nevnt side 31—32 av den oppfatning at man bør være varsom med å gjennomføre lempninger i reaksjonene med mindre det iverksettes mottiltak som oppveier en eventuell redusert allmennpreventiv effekt. Det må tross alt anses for å være et mindre onde å opprettholde gjeldende ordning, som hittil ikke er møtt med noen bred politisk motstand, enn å risikere endringer som kan medføre en økning i omfanget av promillekjøring og i neste omgang flere trafikulykker. . . .”

Etter Vegdirektoratets oppfatning er det grunn til å understreke dette behovet for varsomhet, jfr. i den anledning også brevet av 6. august 1974 fra Motorførernes Avholdsforbund til Justisdepartementet.

Arbeidsgruppen har antatt at en oppmyking av reaksjonssystemet ikke får den fryktede reduksjon når det gjelder den generalpreventive effekten, fordi utvalget samtidig foreslår større muligheter for politiet til å avsløre promillekjørere.

Vegdirektoratet er ikke enig i forslaget om å innføre adgang til å ta utåndingsprøve uten at det foreligger mistanke om alkoholpåvirkning. En kan ikke se at en slik ordning vil være påkrevd for å oppnå en effektiv håndheving av promillebestemmelsene. Ordningen synes også egnet til å bli oppfattet som urimelig av publikum.

For øvrig kan en ikke se at de forslag som er framsatt med sikte på økt avsløring av promillekjørere, vil motvirke det hovedinntrykk publikum vil få totalt av at myndighetene har inntatt en mer tolerant holdning til promillekjøring dersom § 31, annet ledd, blir endret i samsvar med arbeidsgruppens forslag.

Etter Vegdirektoratets mening bør bestemmelsen gis en utforming som som *utgangspunkt* påbyr ubetinget fengsel for kjøring med promille over 0,5 i samsvar med någjeldende praksis, men med adgang til andre straffereaksjoner i visse særlig formildende tilfeller, med mindre promillen overstiger 1,2.

For øvrig viser en til uttalelsen fra vegsjefen i Akershus, som bl. a. peker på at tiltak for å øke politiets kontroll under alle omstendigheter bør økes og intensiveres før det lempes på gjeldende reaksjonsregler.

Vegdirektoratet sier seg enig i dette.

Oslo, 27. april 1976

Karl Olsen

Odd Schøyen

Statens edruskapsdirektorat:

Statens edruskapsdirektorat vil gi sin tilslutning til de synspunkter som fremkommer i premissene til medlemsforslaget.

Det er utvilsomt slik at alkoholbruk hos motorvognførere er årsak til

trafikkulykker i langt større omfatning enn hva som går frem av den offentlige statistikk. En må også akseptere at selv så små mengder alkohol i blodet — under 0,5 promille — fører til at en motorvognfører blir en farlig trafikant.

Det er derfor viktig å medvirke til at samtlige nordiske land får en like streng lovgivning på dette område som en har i Norge.

Etter direktoratets mening vil en oppnå den største effekt i det forebyggende arbeide om politiet gis generell rett til å ta alko-test av alle motorvognførere. En kan ikke innse at en slik rett vil være å overstige grensene for privatlivets integritet. Med den store økning som finner sted i biltrafikken og de store menneskelige og materielle verdier som står på spill, må samfunnet her sikre en tryggest mulig ferdse.

Politiet må også gis ressurser til å kunne utøve regelmessige kontroller.

I tillegg må de lovmessige og kontrollmessige tiltak følges opp med en aktiv og bevisst holdningsbearbeidelse.

Statens edruskapsdirektorat har i forbindelse med sin generelle Holdningskampanje for å redusere alkoholbruken lagt spesiell vekt på en kampanje mot bruk av alkohol i forbindelse med bruk av motorvogner.

Etter hva vi kan forstå har kampanjen hatt en betydelig effekt og erfaringene fra denne kampanje bør derfor kunne brukes i forbindelse med en eventuell samnordisk aksjon.

Kampanjen har operert med en rekke virkemidler:

Dagspresseannonsering — Riksannonser.

Stillbilder på kino.

Annonsering på fyrstikkesker.

Lokalavisannonsering.

Folder om alkohol og trafikk ved bensinstasjonene.

Opplysningsfilm om alkohol og trafikk.

Opplysnings- og informasjonsmøter.

Lansering av alkoholfrie drikker "Promillefritt".

Undervisning i skolene.

Informasjon gjennom kjøreskolene.

Samarbeide med motororganisasjonene.

Samarbeide med politiet om kontroller.

Utarbeidelse av opplysningsmateriell som: folder, brosjyrer, plakater m. v.

Til orientering legges ved en del av det materiell direktoratet har brukt i kampanjen.¹ Vi vil gjøre oppmerksom på at direktoratets riksannonser har hatt den største "Oppmerksomhetsverdi" av de offentlige annonser i Norge. Det viser at interessen for alkohol og trafikk er betydelig.

En legger også ved undersøkelser fra to opinionsinstitutter omkring temaet alkohol og trafikk.

¹ Här ej tryckt.

For ordens skyld gjøres oppmerksom på at direktoratets kampanje er utarbeidet i nært samarbeide med Statens Informasjonstjeneste og profesjonelle reklamefolk.

I det en viser til ovenstående vil vi konkludere med følgende:

1. Alkoholbruk blant motorvognførere er utvilsomt årsak til en betydelig del av trafikkulykkene.

2. Også et beskjedent forbruk av alkohol som fører til under 0,5 promille nedsetter en motorvognførers dyktighet og kan derfor føre til ulykker.

3. Samtlige nordiske land bør gjennomføre en lovgivning på området som er på linje med den norske.

4. Det bør i samtlige nordiske land skaffes lovhjemmel som gir politiet generell rett til å kunne ta "Alko-test" av alle motorvognførere.

5. Politiet må gis ressurser slik at det kan gjennomføre regelmessige kontroller av bilførere.

6. De nordiske land bør i fellesskap gjennomføre en holdnings- og opplysningskampanje om farene ved bruk av alkohol i trafikken.

Oslo, 4. november 1976

Statens edruskapsdirektorat

Anders Salvesen

Trygg trafikk:

Innstillingen har vært drøftet av Trygg trafikks styre som enedes om følgende uttalelse.

Trygg trafikk kan vanskelig forstå at utvalgets forslag til justering av promillereglene skulle ha noen gunstig innvirkning på trafikksikkerheten. Man frykter at det heller kan få den motsatte virkning — ikke minst på unge mennesker. Trygg trafikk vil derfor for sitt vedkommende anbefale at de nåværende regler opprettholdes.

Trygg trafikk er enig med utvalget i at det ikke bør foretas endringer i reglene for førerkortinndragning.

Når det gjelder bruk av alkotest, er det i Trygg trafikk enighet om at politiet bør ha de hjelpemidler som trengs for å bekjempe promillekjøringen. Mot en stemme finner styret derfor å kunne anbefale bruk av alkotest på de vilkår som flertallet anbefaler. Det forutsettes at alkotest utføres med konduite.

Et viktig punkt i utvalgets innstilling omhandler muligheten for å øke oppdagelsesrisikoen. Det er utvilsomt nødvendig at trafikkkontrollen skjerpes og særlig bør den settes inn i større utstrekning om natten og

i weekenden. Dette vil nødvendiggjøre generell styrking av politiet. På kortere sikt vil man imidlertid også oppnå betydelig ved større bevilgninger til overtidsgodtgjørelser.

Trygg trafikk vil likeledes påpeke nødvendigheten av at opplysningsvirksomheten om såvel alkohol som medikamenter utvides betydelig. Man kjenner til at politiet i sin tid delte ut en opplysningsbrosjyre til alle som fikk førerkort. Den har vært utgitt av Sosialdepartementet, men de fleste politikamre bruker den ikke lenger, muligens fordi opplaget er gått ut. Det bør videre distribueres pressestoff, kinoreklamer, kortfilmer, og annet materiale. En antar at det ville kunne ha en motiverende innflytelse, særlig på unge mennesker.

I forbindelse med førerkortopplæring og eksaminasjon hos bilsakkyn-dige er det også nødvendig at det gis best mulig informasjon — ikke bare om gjeldende bestemmelser, men særlig om hva det betyr for trafikksikkerheten at de som fører motorkjøretøy er edru.

Informasjonsspørsmålet bør derfor tas opp bredest mulig og Trygg trafikk vil gjerne gjøre sitt til å medvirke til et godt resultat.

Oslo, 12. november 1976

Trygg trafikk

Th. Karlsen

Styrets formann

Aage Borgen
Direktør

Den norske lægeforening:

I medlemsforslag A 489/t for Nordisk Råd om en samnordisk innsats mot promillekjøring er vist til en betenkning om endringer i promillelovgivningen — NOU 1975: 24. Denne innstilling har vært forelagt Lægeforeningens sentralstyre 30.9.1975. Sentralstyret vedtok å uttale at det ikke fant spesiell grunn til å kommentere innstillingen om endringer i promillelovgivningen.

Det forelagte medlemsforslag foranlediger heller ingen spesiell kommentar fra Lægeforeningens side.

I henhold til Deres anmodning oversendes nærværende svar i 6 eksemplarer.

Oslo, 30. august 1976

Den norske lægeforenings sentralstyre
etter bemyndigelse

Jon Skåtun

Generalsekretær

Kongelig norsk automobilklub (KNA):

KNA kan i prinsippet slutte seg til at det arbeides henimot felles nordiske regler. Imidlertid er KNA uenig i at det innføres en rutinekontroll for eks. ved utåndingsprøve.

KNA.s syn på promillelovgivningen er avgitt i klubbens uttalelse til NOU, 24/endringer i promillelovgivningen i brev av 28. okt. 1975 til Det kongelige Justis- og Politidepartement.

Vi siterer fra dette brev:

a' Promilleovertredelser

KNA har sterkt fremhevet at behandlingen av slike saker må skje på mer individuell basis og etter vanlige strafferettslige vurderingsnormer. For de helt milde overtredelser mener KNA at bøter bør erstatte fengselstraff. Derved utpekes også den farlige overtreder, og først da får fengselsstraff den preventive virkning man tilsikter.

Rimelighetshensyn og individuell avveining bør komme mer i betraktning ved inndragning av førerkort.

KNA har tro på at en endring i lovverket i samsvar med forslaget og en endring i inndragningspraksis i tråd med hva KNA anfører i sitt bilpolitiske program, på en ganske annen måte vil stemme overens med rettsbevisstheten og på kortere og lengre sikt vil ha en vesentlig bedre preventiv virkning enn den nuværende automatiske behandlingsform. Derimot er KNA ikke tilhenger av at man skal være pliktig til utåndningsprøve, også når det ikke foreligger noen som helst grunn til mistanke om promilleovertredelse medmindre man er innblandet i trafikkuhell. Etter vår mening innføres et nytt og betenkelig prinsipp hvis landets borgere underlegges et påbud i tilfeller hvor de ikke engang kan mistenkes for å ha foretatt en overtredelse. Av denne grunn foreslår KNA at i forslaget til ny § 22 a, bør nr. 4 og også nr. 2 utgå, den siste fordi den er unødvendig da en overtredelse ofte vil være nok til å skape mistanke. Nr. 1 bør få følgende ordlyd:

det er skjellig grunn til å tro at han har overtrådt bestemmelsen i § 22.

Likeledes bør det i tredje siste setning tilføyes "pliktig", d. v. s.: medvirke til pliktig utåndingsprøve.

Når KNA i prinsippet slutter seg til at det arbeides henimot felles nordiske regler, betinges det at vårt siterte prinsipielle syn kommer til uttrykk.

Det fremsatte forslag i uendret form kan vi ikke slutte oss til.

Oslo, 19. august 1976

Kongelig norsk automobilklub

Tor Østmo

Direktør

Motorførernes avholdsforbund:

MA er enig i at det er gode grunner som taler for at det bør gjennomføres økt innsats mot promillekjøring i samtlige nordiske land, og at en samkjøring kan bety vesentlige fordeler.

Undersøkelser som er foretatt kan tyde på at

1. det foregår betydelig mer promillekjøring i de nordiske land enn man hittil har regnet med.
2. Promillekjøring fører til betydelig flere skadetilfeller enn det som er kjent fra statistikken.
3. Det knytter seg en del usikkerhet til om de straffereaksjoner som benyttes er de mest effektive for å motvirke promillekjøring.
4. Oppdagelsesrisikoen med promillekjøring er for liten, og vil kunne økes dersom det gis adgang til rutinemessig kontroll med Alcotest e. l.

Dette siste punkt er vesentlig og MA støtter det fullt ut. Vi tror det kan føre til betydelig reduksjon i promillekjøringen og dermed også i trafikkskader p. g. a. alkohol dersom slik rutinekontroll kan gjennomføres i noen utstrekning.

MA er også interessert i at spørsmålet om likeartet straffereaksjon i nordiske land blir utredet. Vi har ingen grunn til å tvile på at den norske promillelovgivningen er god i sin nåværende form og antar det vil være et skritt i riktig retning hvis den norske reaksjonsform blir gjennomført også i de andre nordiske land, eller at den norske reaksjonsformen endres dersom dette kan motvirke promillekjøring her i landet på en mer effektiv måte. Dette er imidlertid spørsmål vi må komme tilbake til hvis og når det foreligger forslag om endringer.

Det avgjørende for enhver endring av promillebestemmelsene og/eller praksis for å motvirke promillekjøring må være å oppnå størst mulig trafikksikkerhet, og vi støtter tiltak som kan føre til slike resultater.

Oslo, 6. september 1976

Motorførernes avholdsforbund

Arne Næss

Formann

Steinar Hauge

Adm. direktør

Norges taxiforbund:

— — — Medlemsforslaget er blitt vurdert av vår organisasjon som ikke finner å ha noe å bemerke til de foreslåtte endringer.

Oslo, 27. august 1976

Norges taxiforbund

Willy Engell

Thora Tårneby

Sverige

Rikspolisstyrelsen:

Medlemsförslagets huvudsakliga innehåll

I förslaget lämnas kortfattad redogörelse beträffande trafiknykterhetslagstiftningen i de nordiska länderna och de inbördes skiljaktigheterna i denna lagstiftning. Vidare behandlas den i Sverige gällande lagen om rutinmässiga alkoholutandningsprov. Förslaget utmynnar i en hemställan att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att genomföra ett samnordiskt program för ökad trafiknykterhet, inbegripet rutinkontroller av bilförare i alla nordiska länder, och likartad påföljdslagstiftning.

Rikspolisstyrelsens yttrande

Trafik med motorfordon—mellan de nordiska länderna (med undantag för Island) förekommer numera i sådan omfattning att länderna kan anses utgöra ett gemensamt trafikområde. En samordning av all lagstiftning som berör trafiksäkerhet och övervakning av trafiken synes därför vara lämpligt. Detta skulle enligt rikspolisstyrelsens mening underlätta för trafikanterna att rätta sig efter de uppställda trafikreglerna. Övervakningsarbetet kunde då bli effektivare.

Verkställda undersökningar visar att det föreligger ett klart samband mellan trafiknykterhet och trafikolyckor. Det är därför angeläget att åtgärder för att minska frekvensen av brott mot trafiknykterhetslagstiftningen vidtas. Då de nordiska länderna — som tidigare framhållits — kan anses utgöra ett trafikområde är det lämpligt att som ett första led i en harmonisering av trafiklagstiftningen genomföra ett gemensamt program för ökad trafiknykterhet.

Försöksverksamhet med rutinmässiga utandningsprov regleras genom lag den 13 december 1974 (nr 829) som trädde i kraft den 1 januari 1975. Lagen har tillämpats sedan den 1 februari 1975. Under 1975 var lagen geografiskt begränsad till vissa län men gäller sedan 1 januari 1976 hela riket. Lagen har varit tidsbegränsad till försöksperioder. Lagen har fått ett i stort sett positivt gensvar hos allmänheten och den har utan tvekan haft en god förebyggande effekt. Utandningsprov får enligt lagen företagas utan att skäligen misstanke om trafiknykterhetsbrott föreligger på

- förare av motorfordon som stoppas vid i förväg beordrad trafikkontroll
- den som kan antagas under förande av motorfordon ha haft del i uppkomsten av trafikolycka
- den som kan misstänkas för att under förande av motorfordon ha gjort sig skyldig till vissa i lagen närmare angivna trafikbrott.

Lagen medger att den som vägrar att medverka vid utandningsprov får underkastas blodprovtagning för alkoholbestämning. Under tiden 1 februari 1975—30 juni 1976 har 435 682 förare medverkat till utandningsprov. Under samma tid har endast sju förare som vid provtagningstillfället hade en alkoholkoncentration i blodet under straffbarhetsgränsen — 0,5 promille — vägrat att medverka.

I följande tabeller redovisas antalet utandningsprov under perioden 1 februari 1975—30 juni 1976 samt analysresultaten av blodproven.

Tabell 1

	Antal utandnings- prov	Blodprov	
		Antal	%
— vid i förväg beordrad trafikkontroll	363 831	830	0,22
— i samband med trafikolycka	42 234	1 440	3,41
— vid vissa trafikbrott	29 617	1 247	4,21
	435 682	3 517	

Tabell 2

	Antal blod- prov	Promille							
		under 0,5		0,5— 0,79		0,8— 1,5		1,5	
		%	%	%	%	%	%	%	%
— vid i förväg beordrad trafikkontroll	830	148	17,8	186	22,4	346	41,7	150	18,1
— i samband med trafikolycka	1 440	81	5,6	118	8,2	428	29,7	813	56,5
— vid vissa trafikbrott	1 247	117	9,4	171	13,7	457	36,6	502	40,3
Totalt	3 517	346	9,8	475	13,5	1 231	35,0	1 465	41,7

Som framgår av tabell 2 hade 3 171 (3 517 minus 346) förare straffbar promillehalt i blodet vilket motsvarar ca 90 % av de som varit föremål för blodprovtagning. Resultatet av analysen av de blodprov som tagits på förare i samband med trafikolycka visar att nära 95 % av förarna hade en alkoholkoncentration i blodet som översteg straffbarhetsgränsen.

Rikspolisstyrelsen tillstyrker förslaget.

Stockholm den 9 september 1976

Rikspolisstyrelsen

Ake Magnusson

Rune Johannesson

Socialstyrelsen:*Lagstiftningsfrågor*

Som framgår av motionen är trafiknykterhetslagstiftningen olika i samtliga nordiska länder. En gemensam faktor för tre av länderna (Island, Norge och Sverige) är att den nedre straffbarhetsgränsen för trafiknykterhetsbrott är 0,5 promille alkohol i blodet medan i lag inskrivna promillegränser inte finns i Finland och Danmark.

Under mer än 20 år har frågan om samnordisk trafiknykterhetslagstiftning varit aktuell. Hittills antagna rekommendationer av Nordiska rådet rörande enhetlig trafiknykterhetslagstiftning i de nordiska länderna (nr 16/1956 och nr 24/1965) har inte lett till något praktiskt resultat. Att så inte har skett beror på att Danmark och Finland inte har accepterat i lagen inskrivna promillegränser.

I sitt "Betänkning vedrørende spirituspåvirkede motorførere" föreslog Færdselsikkerhedskommissionen (Nr 515/1970) att i den danska lagen skulle inskrivas en "lavpromilleregul" (lågpromilleregul) vars överskridande i området 0,5—0,8 promille alkohol i blodet i regel skulle medföra bötesstraff. Strafflagrådet (straffelovrådet) ansåg emellertid att någon sådan regel inte skulle införas (betänkande nr 588/1970). Där emot ansåg rådet att det fanns behov av en regel om att ingen må föra eller försöka föra motordrivet fordon om alkoholkoncentrationen i blodet under eller efter färden uppgick till 0,8 promille eller däröver. Vid behandlingen i Folketinget röstade 36 medlemmar för och 123 medlemmar mot en promilleregul; 22 medlemmar var frånvarande.

I Danmark tillämpas dock i rättspraxis en straffbarhetsgräns vid ca 0,8 promille alkohol i kroppen. Påföljderna i Danmark anknyter således till promillevärden: under 1,2 dömes till böter. I området 1,2—1,8 utmäts 14 dagars häkte och körkortsindragning. Vid halter över 1,8 dömes i regel till 20 dagars häkte samt körkortsindragning.

I Finland har under många år pågått en debatt om att i lagen inskriva en straffbarhetsgräns för alkoholpåverkan i trafiken. Hittills har någon "promillelagstiftning" inte beslutats. Sympatier för utveckling av den kliniska undersökningen av för rattonykterhet misstänkta personer har uttalats i olika sammanhang. Promillegränsens problematik utvecklades av Hannu Takala i "Alkoholpolitik" nr 4/1972.

En promilleregul i lagen medför att alkoholkoncentrationen i kroppen kan fastställas genom objektiva analysmetoder. Finns ingen promillegräns begränsas blodprovets värde som exklusivt bevismedel. Den kliniska undersökning, som då tillsammans med ett blodprovresultat ligger till grund för bevis om onykterhet, är behäftad med alltför många svagheter för att kunna tillmätas något värde, vilket har påvisats i bl. a. danska och svenska arbeten (t. ex. Andréasson och Bonnichsen: Results

of a clinical study of different concentrations of alcohol in the blood, Proceedings of the Fourth International Conference on Alcohol and Traffic Safety, Indiana University, U.S.A., 1966).

Socialstyrelsen har funnit det angeläget att erinra om situationen i Danmark och Finland för att framhålla de svårigheter som måste övervinnas för att de nordiska länderna skall få en gemensam trafiknykterhetslagstiftning.

En i lagen inskriven promilleregeln har starkt internationellt stöd. The Council of Ministers of Transport rekommenderade vid sitt sammanträde den 14 juni 1976 medlemsländerna "to take the necessary steps to ensure that not only drunken drivers but those under the influence of drink may be more easily traced". För att nå detta mål rekommenderades en regel "to prescribe for blood alcohol concentration a legal level beyond which a driver of a motor vehicle would be liable to the sanctions laid down for driving under the influence of alcohol, 0,8 per mille shall be adopted as the standard for this purpose in as far as no lower level has been fixed". Mot detta uttalande reserverade sig den danska delegationen.

Council of Europe har i resolution (68) 31, som antogs av the Ministers' Deputies den 31 oktober 1968 uttalat att "a blood alcohol concentration should be fixed, above which it should be made an offence to drive a motor vehicle". Vid sammanträde den 24 september 1971 med OECD:s expertgrupp för alkohol och droger beslöts att göra the Steering Committee uppmärksam på att rekommendationen om en promilleregeln i lagstiftningen ännu inte hade accepterats av alla medlemsländerna.

Den eftersträlvade harmoniseringen av de nordiska lagarna med i lag inskriven promillegräns har starkt stöd, men på detta område torde av vad som anförts ändå vara svårt att uppnå samstämmighet.

Detta hindrar inte att socialstyrelsen helt delar motionärernas uppfattning att "enhetlighet vad gäller promillegränser och övrig lagstiftning bör som tidigare eftersträvas". Styrelsen rekommenderar därför Nordiska rådet att förnya ansträngningarna att åtminstone på längre sikt försöka få överensstämmelse mellan de nordiska ländernas trafiknykterhetslagstiftningar.

Upptäcktsrisken

Efter förslag av Kommittén för lagstiftningen angående trafiknykterhetsbrott (SOU 1970: 61) har i Sverige i trafiken genomförts försök med rutinmässiga utandningsprov på bilförare. Denna verksamhet avses nu permanentas. Socialstyrelsen anser att det ur trafiknykterhetssynpunkt är en fördel om risken för alkoholpåverkad förare av motorfordon att bli upptäckt ökar. Det förefaller inte osannolikt att en alkohol-

påverkad avhåller sig från körning om han vet att risken att bli avslöjad är stor, varför åtgärder med rutinmässiga utandningsprov får en förebyggande verkan, som gynnar trafiksäkerheten.

Socialstyrelsen tillstyrker därför att polisen i de nordiska länderna under vissa särskilt angivna förutsättningar, såsom speciellt anordnade kontrollstationer, får ta utandningsprov rutinmässigt, d. v. s. utan att föraren är skäligen misstänkt för trafiknykterhetsbrott.

Samnordiskt program för trafiknykterhetsinformation

Särskilda kampanjer för att förbättra trafiknykterheten har genomförts i alla de nordiska länderna. Någon utvärdering av dessa kampanjers effekt synes dock inte ha förekommit. Av den pågående utvecklingen i Sverige, som nyligen har genomfört en landsomfattande trafiknykterhetskampanj, kan tveksamhet råda om sådana kampanjer verkligen når sitt syfte. Å andra sidan kan naturligtvis anföras att man inte vet hur situationen hade varit utan en sådan kampanj. En effektivare väg än allmänt hållna kampanjer torde vara att inrikta verksamheten på undervisning och information till olika målgrupper.

Enligt socialstyrelsens mening bör information om de trafikrisker som är förenade med alkohol meddelas så tidigt som möjligt och starta innan alkoholvanorna utvecklats. En i den allmänna skolan uppbyggd undervisning skulle effektivare än nu kunna ge bättre effekt och förståelse för alkoholinformationen vid körkortsutbildningen.

En målgrupp för trafiknykterhetsinformationen, som är förbisedd är de som redan har begått trafiknykterhetsbrott. Som ett led i rehabiliteringen borde ingå undervisning om den verkan som alkoholen har på funktioner som sammanhänger med trafiksäkerheten.

Det synes som om trafiknykterhetsinformationen inte har nått sitt syfte, varför det vore värdefullt om samnordisk forskning och utvärdering kom till stånd rörande bästa sättet för undervisning och annan information i trafiknykterhetsfrågor.

Sammanfattningsvis får socialstyrelsen med åberopande av vad som anförts tillstyrka motionärernas krav på förnyade åtgärder i syfte att få till stånd en enhetlig nordisk trafiknykterhetslagstiftning, förbättrade möjligheter att upptäcka alkoholpåverkade i trafiken genom rutinmässiga utandningsprov oberoende av om skäligen misstanke om alkoholpåverkan kan antagas, samt ett samnordiskt program för ökad trafiknykterhetsinformation.

Stockholm den 19 augusti 1976

Enligt socialstyrelsens beslut

Rune Andréasson

Statens trafiksäkerhetsverk:

I medlemsförslaget framhålls att trafikonykterheten är ett av de allvarligaste problemen i trafiksäkerhetsarbetet och att kraftfulla åtgärder måste vidtas i de nordiska länderna för att förmå bilisterna att avstå från alkoholkonsumtion i samband med bilkörning. Vidare framhålls att enhetlighet vad gäller promillegränser och övrig lagstiftning liksom tidigare bör eftersträvas.

I samband med den under 1975 genomförda stora informationskampanjen angående trafiknykterhet hade trafiksäkerhetsverket anledning att närmare penetrera problemet alkohol vid ratten. Verket kom då fram till att antalet trafikonykterhetsbrott om året i Sverige — såsom redovisas i medlemsförslaget — troligen uppgick till en miljon. Med utgångspunkt från de rutinkontroller som skett i trafiken har sedermera denna siffra uppräknats till tre miljoner.

Mot bakgrunden av de stora risker som är förknippade med trafikonykterhet vill trafiksäkerhetsverket livligt tillstyrka förslagsställarnas rekommendation att genomföra ett samnordiskt program för ökad trafiknykterhet, inbegripet rutinkontroller av bilförare i alla nordiska länder och likartad påföljdslagstiftning.

Stockholm den 2 september 1976

Statens trafiksäkerhetsverk
Per Olov Tjällgren

Svenska försäkringsbolags riksförbund:

Riksförbundet tillstyrker i princip förslaget men vill samtidigt framhålla att värdet av gemensamma bestämmelser är beroende av den ambitionsnivå som kan uppnås. Frågan måste därför bli föremål för en förutsättningslös utredning.

Stockholm den 13 september 1976

Svenska försäkringsbolags riksförbund
Richard Schönmeyr
Verkställande direktör

Sven Cronier
Förbundsjurist

Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande:

Sedan en följd av år pågår arbetet med att få en enhetlig nordisk och internationell vägtrafiklagstiftning. Till vissa delar har detta arbete krönts med framgång men som framhålles i medlemsförslaget företer

de nordiska länderna stora olikheter i sin trafiknykterhetslagstiftning.

Det finns knappast något problem inom trafiksäkerheten som undersökts och utretts så grundligt som alkohol och trafik. Varje år presenteras nya fakta som ytterligare understryker de stora risker som onykterheten i trafiken utgör och i vilken omfattning den är anledning till trafikolyckor.

Som visas i medlemsförslaget är antalet officiellt redovisade trafiknykterhetsbrott skrämmande stort. Det är därför angeläget att kraftfullt bekämpa onykterheten i trafiken både nationellt och nordiskt.

NTF anser att de i medlemsförslaget angivna åtgärderna kan öka nykterheten i trafiken och tillstyrker därför förslaget om ett samordiskt program.

Stockholm den 16 september 1976

Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande

C.-G. Hammarlund

Bertil Grönberg

Folksam har i skrivelse den 23 augusti 1976 förklarat sig tillstyrka medlemsförslaget.

Motormännens riksförbund (M):

M har i olika sammanhang klargjort förbundets uppfattning att rattfylleriet måste stävjas med alla medel. M har därför begärt en omfördelning av polisens resurser för att övervakningen av trafiknykterheten skall bli mer effektiv.

M hävdar — efter gjorda undersökningar — att invändningar mot rutinmässiga utandningsprov från dels rättssäkerhetssynpunkt, dels integritetssynpunkt ej kommer att resas i sådan omfattning att de är av betydelse. M stöder sig då på resultatet från en undersökning förbundet lät SIFO genomföra under september—oktober 1975 — alltså några månader före det att polisens möjlighet att utföra utandningsprov utsträcktes att gälla hela landet.

I sammanhanget förtjänar nämnas att vid en undersökning i oktober — november 1974, då följande fråga ställdes:

Det har föreslagits att polisen skall få befogenhet att utföra utandningsprov, så kallat alkotest, utan att misstanke om trafiknykterhetsbrott föreligger. Tycker ni att detta är ett mycket bra förslag, ganska bra förslag, ett ganska dåligt förslag eller mycket dåligt förslag? tyckte 77 % att förslaget att polisen skulle få utföra utandningsprov var

"mycket bra" eller "ganska bra". 1975 års undersökning visar alltså en klart ökad positiv inställning till utandningsprov — 93 % säger att befogenheten som polisen har att få utföra utandningsprov är "mycket bra" eller "ganska bra".

Den stora informationskampanj som TSV genomfört har ännu ej utvärderats. Man kan därför ännu ej taga ställning till hur sådana kampanjer skall läggas upp.

Motormännens riksförbund hälsar med tillfredsställelse förslagsställarnas hemställan att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att genomföra ett samnordiskt program för ökad trafiknykterhet, inbegripet rutinkontroller av bilförare i alla nordiska länder, och likartad påföljdslagstiftning.

Stockholm den 15 september 1976

Motormännens riksförbund

Hans G. Falk

Verkst. direktör

Sven Gustafsson

Informationschef

Motorförarnas helnykterhetsförbund, MHF:

Trafikens kraftiga expansion har medfört att trafikolyckorna världen över kommit att bli ett allt mer oroande samhällsproblem. Att söka minska olycksriskerna i trafiken är därför en uppgift, som kräver intensiva insatser av alla för trafiksäkerheten ansvariga myndigheter och ideellt arbetande organisationer. För att vinna i effektivitet bör ansträngningarna i ökad omfattning samordnas internationellt.

De nordiska länderna har ett livligt trafikutbyte med varandra, varför det synes särskilt angeläget att de trafiksäkerhetsfrämjande åtgärderna så långt möjligt koordineras dem emellan. Strävandena efter ökad enhetlighet bör bl. a. gälla trafikregler och trafiklagstiftning, forskning och utformning av det praktiska trafiksäkerhetsarbetet.

Lagstiftning

Av de nordiska länderna har Island, Norge och Sverige en fastställd nedre blodalkoholgräns vid 0,5 promille. Det kan ifrågasättas om icke denna gräns borde sänkas. Vid många vetenskapliga undersökningar har det klarlagts att riskökning inträder redan vid lägre alkoholkoncentration i blodet än 0,5 promille. En uppmärksammas sådan undersökning har gjorts under 1975 av statens väg- och trafikinstitut, där det bl. a. framgår att en alkoholhalt i blodet av 0,4 promille försämrar prestatio-

nerna med i medeltal 32 %. Att märka är också att det blodanalysvärde, som ligger till grund för den rättsliga bedömningen, i ett stort antal fall vid brottstillfället kunnat vara inte obetydligt högre, dels på grund av alkoholförbränningen under tiden mellan körning och blodprovstagning hos läkare, dels på grund av det avdrag från det vid analysen funna blodalkoholvärdet, som göres med hänsyn till eventuella analysfel.

Mot krav på en i och för sig berättigad sänkning av straffbarhetsgränsen vid 0,5 promille i de länder där denna gäller talar dock angelägenheten av att komma fram till en ökad nordisk enhetlighet i lagstiftningen. Strävan mot en sådan utveckling bör tills vidare prioriteras.

Genom att föreskriva blodprov som underlag för fastställande av straffbarhetsgräns nås klarhet och stadga i lagstiftningen. En fast nedre promillegräns ger också en preventiv effekt åt lagstiftningen, då den icke ger utrymme för den enskilde att själv bedöma om och när han är olämplig att föra motorfordon efter alkoholförtäring. En promillegräns ger vidare en rättssäkerhetsgaranti genom att fastställa en gräns mellan straffrihet och straffbarhet.

MHF vill i detta sammanhang också framhålla att den internationella utvecklingen på trafiknykterhetslagstiftningens område går i riktning mot att man accepterar en i lagen inskriven promillegräns. Här kan hänvisas till Europarådets resolution nr. 31 av år 1968. Vid en världskongress om alkohol och trafik i Toronto, Canada, 1974 skisserade WHO-rådgivaren och sekreteraren i Engelska läkarsällskapet, J. D. J. Harvard, följande 5 principer för den framtida internationella lagstiftningen på trafiknykterhetsområdet.

1. *Upptäcktsrisk* Förarna skall åläggas att underkasta sig utandningsprov, oavsett om de visar symtom på att vara alkoholpåverkade eller inte, och polisen bör ha rätt att stoppa trafiken för att genomföra sådana tester. Denna rätt bör utövas på ett selektivt sätt på tider och platser där man kan misstänka hög frekvens av förare som kör alkoholpåverkade. Med iakttagande av tillbörlig försiktighet bör också förare som tas in på sjukhus efter en trafikolycka genomgå utandningsprov.

2. *Bevisning* På förare som misstänks för att ha kört i alkoholpåverkat tillstånd skall tas blodprov för bestämning av blodalkoholhalten. Detta gäller även förare som vårdas på sjukhus efter en trafikolycka.

3. *Ansvar* Körning med en blodalkoholhalt som överstiger en lagstadgad gräns skall betraktas som ett trafikbrott i sig, d. v. s. oberoende av vilka andra förseelser som har begåtts medan föraren var oförmögen att köra på ett trafiksäkert sätt. Föraren skall anses ha gjort sig skyldig till brott om blodalkoholhalten överstiger en lagstadgad gräns, vilken inte bör överstiga 0,8 promille.

4. *Följdverkan* För trafiknykterhetsbrott skall följa en obligatorisk indragning av körkortet under minst ett år, och domstolen skall ha möjlighet att före körkortets återlämnande vid slutet av återkallelsetiden ålägga vederbörande att följa vissa av domstolen utfärdade föreskrifter, t. ex. att genomgå behandling för alkoholism eller genomföra godkänt

förarprov. Vidare bör det vara möjligt för domstol att förordna om läkarundersökning och i vissa fall bestämma att vederbörande intas för medicinsk vård i stället för att ådömas fängelse eller böter.

5. *Utvärdering* Myndigheterna som svarar för trafiksäkerheten skall se till att relevanta data insamlas innan ändringar i lagstiftningen genomföres, så att effekten av vidtagna åtgärder kan mätas med vetenskapliga metoder och behovet av ytterligare ändringar styrkas.

Rutinkontroller

För att få en effektiv kontroll av trafiknykterhetslagstiftningens efterlevnad krävs goda övervakningsresurser och lämpliga kontrollmetoder. Det är ovedersägligt att en mängd trafiknykterhetsbrott begås utan att bli upptäckta. Detta förhållande har en negativ inverkan på trafiksäkerheten.

För att rutinmässigt kunna kontrollera bilförarna med avseende på nykterheten förutsätter en lagstiftning som tillåter detta. I Sverige tycks försöksverksamheten på detta område ha givit goda resultat, och allmänheten har accepterat det hela i medvetande om vilken stor fara alkoholen utgör i trafiksammanhang.

Enligt MHF talar starka skäl för att polisen skall medges rätt att genom stickprov ta utandningsprov vid på betryggande sätt anordnade kontroller, och detta även när misstanke om brott inte föreligger. För alkoholbestämning medelst prov på utandningsluften har de av polisen använda metoderna och apparaterna visat sig vara tillräckligt tillförlitliga för att avgöra om blodprovstagning för noggrann alkoholbestämning bör ske. Genom dessa metoder kan sådana påverkade förare avslöjas, som slipper igenom en granskning utan tekniska hjälpmedel. Medvetande om risken att bli utsatt för en rutinkontroll med utandningsprov torde verka för avhållsamhet när det gäller alkoholförtäring före körning och därmed förebygga trafiknykterhetsbrott och uppkomsten av trafikolyckor.

Upplysning

Kunskapen om det stora antalet trafikolyckor, som vållas av påverkan av alkohol och andra berusande medel, och om den verkan sådana medel har på olika körfunktioner är hos många trafikanter tyvärr mycket bristfällig. En viktig allmänpreventiv roll har därför olika former av undervisning, upplysning och propaganda, som avser att hos allmänheten inskräpa och öka förståelsen för kravet på nykterhet i trafiken.

Upplysningen skall vara objektiv och baseras på vederhäftiga utredningar, forskning och erfarenhet. Den skall i första hand söka att hos trafikanterna skapa en motivation för avhållsamhet från riskabelt bruk av påverkansmedel i trafiksammanhang.

Kampanjer kring alkohol och trafik har förekommit i alla nordiska länder. Den mest omfattande av dessa torde vara den som trafiksäker-

hetsverket i Sverige genomförde 1975 under namnet "Trafiknykterhetens År". Någon samlad utvärdering av kampanjernas effekter finns emellertid inte. För det praktiska trafiksäkerhetsarbetet skulle en utvärdering av enskilda kampanjer vara ytterst värdefull. MHF vill därför förorda ökade insatser för att klarlägga effekten av olika informationsåtgärder.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis vill MHF

- *tillstyrka* ett genomförande av ett samnordiskt program för ökad trafiknykterhet.
- *förorda* att upptäcktsrisken för trafiknykterhetsbrott ökas genom användning av rutinmässiga utandningsprov och
- *förorda* ökade insatser för att klarlägga effekterna av olika informationsåtgärder.

Stockholm den 13 september 1976

Motorförarnas helnykterhetsförbund

Valeri Surell

Verkst. direktör

Kungl automobil klubben (KAK):

KAK har, i likhet med förslagsställarna, konstaterat att de kontroller av blodalkoholhalt hos bilförare som genomförts i Sverige bevisar att onykterheten i trafiken har en skrämmande stor omfattning. KAK har därför inte funnit skäl till erinran mot att de rutinmässiga utandningsprov som företagits i Sverige i samband med trafikkontroller kommer att permanentas.

Utan att taga ställning till vilka promillegränser som kan anses behövliga, finner KAK också det önskvärt att en enhetlig lagstiftning beträffande dessa gränser och även beträffande straffsatser införes i de nordiska länderna. Detta gäller också frågan om körkortssindragning, som enligt KAK:s uppfattning i Sverige bör beslutas av den rätt som dömer i trafikmål, alltså i första hand tingsrätten.

Med anledning av det ovan anförda instämmer KAK i medlemsförslaget att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att genomföra ett samnordiskt program för trafiknykterhet, inbegripet rutinkontroller av bilförare i alla nordiska länder, och likartad påföljdslagstiftning.

Stockholm den 14 september 1976

Kungl automobil klubben

J.-O. Lysell

Generalsekreterare

Sveriges läkarförbund har i skrivelse den 1 september 1976 förklarat sig icke önska avgiva något yttrande i anledning av medlemsförslaget.

Svenska polisförbundet:

— — — som beretts tillfälle avge yttrande över förslag om samnordisk insats mot trafikonykterheten, delar förslagsställarnas uppfattning i frågan.

Trafikonykterheten är otvivelaktigt ett av de allvarligaste problemen i trafiksäkerhetsarbetet. Det faller sig därför naturligt i de nordiska ländernas gemensamma trafiksäkerhetssträvanden att en gemensam insats i detta syfte företas. Vi är övertygade om att bättre effekter vad gäller ökad trafiksäkerhet kan uppnås i de nordiska länderna genom samordnade insatser.

Stockholm i juli 1976

Svenska polisförbundet

Sture Wendin

Förbundsordförande

Rolf Andersson
Ombudsman

Svenska åkeriförbundet har i skrivelse den 13 september 1976 förklarat sig tillstyrka medlemsförslaget.

Medlemsförslag

om förbättring av barnens trafikmiljö

(Väckt av Martin Buvik, Eric Carlsson, Christian Christensen, Bjarne Mørk Eidem, Gustav Holmberg, Bror Lillqvist, Sven Mellqvist och Pekka Tarjanne)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Nordplan:

Under en ganska lång tid har anvisningar och rekommendationer om trafikmiljöns utformning med hänsyn till trafiksäkerhet i olika former funnits i samtliga nordiska länder.

Ändå är det uppenbart att trafiksäkerheten förblir ett av samhällets stora problem. Även om insatser inom detta område görs på flera håll har vi ändå ett intryck av att dessa är splittrade och ojämna och att den kunskap som finns och den forskning som bedrivs inte i tillräcklig utsträckning når ut till dem som utformar trafikmiljön. Framför allt gäller det kunskapen om barns beteende i trafiken, samt möjligheter att öka säkerheten för denna grupp i trafiken.

Dessa problem är uppenbart lika i de nordiska länderna. En samordnad insats i syfte att öka skyddet för barnen i trafiken är därför möjlig. Genom att göra en gemensam ansträngning borde man bättre än hittills kunna få ut de olika forskningsresultat och erfarenheter som finns i de skilda nordiska länderna och man borde kunna uppnå en mer slagkraftig information till berörda samhällsplanerare, politiker och myndigheter än vad varje enskilt land kan åstadkomma.

Nordplan ställer sig positiv till att ett upplysningsmaterial iordningsställs vilket riktar sig till samhällsplanerare och politiker i Norden, vilka påverkar utformningen av trafikmiljön samt att ett liknande material iordningsställs till fordonsförare samt personer som har tillsyn över barn.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts vill Nordplan därför tillstyrka att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att verka för att trafikmiljön förändras i syfte att öka skyddet för barnen

i trafiken. Nordplan är också berett att i lämplig form medverka i ett projekt som syftar till informationsspridning till samhällsplanerare och politiker.

Detta yttrande har behandlats i Nordplans lärarråd 1976-09-17.

Stockholm den 21 september 1976

Per Andersson

Föreståndare

Nordisk Trafiksikkerhedsråd (NTR):

Forbedringer af børns beskyttelse i trafikken er en nødvendig trafikikkerhedsmæssig opgave. For at forbedre denne beskyttelse bør der træffes forholdsregler på forskellige områder.

Som forslagsstillerne har påpeget, er der begrænsede muligheder for at påvirke børn til at optræde mere trafikikkert. Heri bør der imidlertid ikke ligge en underkendelse af den gavnlige trafikuddannelse, som foregår i skolerne og i frivillige organisationer. Disse spørgsmål har, som også forslagsstillerne har påpeget, været gjort til genstand for opmærksomhed i Nordisk Råd gennem den i år afskrevne rekommandation 14/1969. I samtlige nordiske lande har der i lang tid været foretaget et omfattende oplysningsarbejde netop på dette område.

Et af de vigtigste problemer i forbindelse med information om børn i trafikken er så givet den information, som skal rettes til forældre eller andre, som har opsiget med børnene. Herigennem lærer disse personer at erkende, hvor begrænsede børns muligheder er for at fungere sikkert i trafikken.

I den forbindelse kan NTR i øvrigt henvise til forslagene i rapporten om fodgængerreflekser, der er nærmere omtalt i NTRs årsberetning 1975.

Det har endvidere stor betydning, at alle trafikanter får et klart indblik i de specielle problemer, der kan opstå, når børn færdes i trafikken. Disse problemer behandles derfor også som et led i køreuddannelsen. I denne forbindelse kan det oplyses, at NTR i forbindelse med Nordisk Råds *rekommandation nr. 35/1970* har nedsat en arbejdsgruppe, som for tiden undersøger de eksisterende forskelle i køreuddannelsen og køreprøverne i de nordiske lande.

Når det gælder udformningen af trafikmiljøet gennem planlægning og udbygning af gader og veje under hensyntagen til trafikikkerhedskravene, vil NTR pege på de i nordisk regie vedtagne retningslinier for byplanlægning, der særlig tager hensyn til trafikikkerheden (SCAFT-retningslinierne). NTRs samarbejdsorgan Nordisk Komité for Trafikikkerhedsforskning (NKT) har på NTRs vegne ansvaret for opfølg-

ningen, som bl. a. går ud på at klarlægge de hidtidige erfaringer med tilpasningen af retningslinierne i de nordiske lande. NKT undersøger også behovet for yderligere forsknings- og udviklingsarbejde på netop dette område. Særlig bør opmærksomheden rettes mod de trafikmiljøer, som er vigtigst for børn, nemlig områder omkring skoler, legepladser osv.

Med henblik på at udbygge mulighederne for et fortsat arbejde på at forbedre børns sikkerhed i trafikken, har NKT planer om at arrangere et seminar om netop dette emne. Samtlige problemer af betydning for spørgsmålet vil blive taget op i forbindelse med et sådant arrangement.

København, den 14. september 1976

Ole Due

Formand

Nordisk trafikskoleunion:

Olyckor i trafiken är alltid tragiska händelser och är det ett barn som dödas eller skadas är tragiken djupare och svårare att bära för de anhöriga. Uppgiften om att fler barn dödas i trafiken än i andra typer av barnolycksfall är skrämmande och borde hos ansvariga myndigheter påkalla omedelbara åtgärder.

Uppenbarligen har man för ringa kunskap om hur barn i olika åldrar upplever trafiken. Därför behövs ökad forskning på detta område. Rimligt är också att stadsbyggare och trafikplanerare utbildas även i detta ämne och kontinuerligt informeras om forskningens framsteg.

Att fordonsförare, föräldrar och andra som har tillsyn över barn ofta överskattar barns förmåga att uppfatta och reagera riktigt i en trafiksituation är mycket troligt. Här behövs ökad information särskilt till föräldrar om barns utveckling och dess beteende i trafiken vid olika åldrar samtidigt som ett pedagogiskt informationsmateriel utarbetas — i enlighet med förslaget — att riktas till fordonsförare och föräldragrupper samt att en sådan aktivitet ges en genom tiden kontinuerlig uppläggning och utformning. En systematisk trafikuppföstran för barn bör likaså ingå i ett sådant projekt. Även bör ämnet ges större utrymme i körkortsutbildningen.

Viktigast är dock att olämplig trafikmiljö snabbt förbättras vid skolor, daghem, lekplatser och liknande ställen där barn vistas. Skolvägen bör göras så säker som möjlig med särskilda gång- och cykelbanor. Skolbussar bör utrustas med gult blinkande varningsljus som tänds vid av- och påstigning.

Nordisk trafikskoleunion instämmer till alla delar i medlemsförslaget

och biträder helt att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska minister-
rådet att verka för att trafikmiljön förändras i syfte att öka skyddet för
barnen i trafiken.

Stockholm den 10 september 1976

Nordisk trafikskoleunion

Bertil Flodén

President

Knut Ekelöf

Generalsekreterare

D a n m a r k

Arbejds- og socialministeriernes internationale afdeling:

Socialministeriet har forelagt medlemsforslaget for *socialstyrelsen*,
der har udtalt følgende:

Socialstyrelsen er enig i, at det må anses for ønskeligt, at der even-
tuelt på fællesnordisk basis gøres en indsats for en forbedring af børns
trafikmiljø.

Socialstyrelsen skal i denne forbindelse pege på de særlige problemer,
der er omkring børns færdsel til og fra skole og daginstitution samt
færdsel mellem skole og daginstitution.

Det vil således efter styrelsens opfattelse være meget ønskeligt, så-
fremt der kunne gøres noget for at bibeholde allerede eksisterende
cykelstier samt etablering af cykelstier, hvor sådanne ikke findes i
forvejen.

Under hensyn til at både de små og de lidt større børn har svært ved
at klare sig i en normal blandet trafik, skal man endvidere pege på det
ønskelige i, at gående og cyklende trafik i videst muligt omfang adskilles
fra den motorkørende trafik.

Socialministeriet kan tilslutte sig den af *socialstyrelsen* fremsatte
udtalelse; endvidere kan man oplyse, at spørgsmålet om forbedring af
børns trafikmiljø vil indgå i arbejdet i børnekommissionens udvalg
vedrørende bolig- og miljøforholdene.

Forslaget har af *socialstyrelsen* været forelagt *Danske socialpædago-
gers landsforbund*, der ikke har bemærkninger hertil, og *Børne- og
ungdomspædagogernes landsorganisation*, der finder forslaget godt.

København, den 8. september 1976

P. m. v.

E. b.

N. Raaschou-Nielsen

Indenrigsministeriet:

— — — skal indenrigsministeriet efter brevveksling med *sundhedsstyrelsen* meddele, at man kan anbefale Nordisk Råds rekommandation til Nordisk Ministerråd om at virke for en omlægning af trafikmiljøet med henblik på at beskytte børn bedst muligt mod trafikulykker.

København, den 3. september 1976

P. m. v.

E. b.

Jann Larsen

Justitsministeriet:

— — — skal man oplyse, at forslaget har været behandlet i Nordisk Trafiksikkerhedsråd, der har afgivet vedlagte udtalelse af 14. september 1976 til Nordisk Råds præsidium (*se oven*).

Justitsministeriet kan henholde sig til denne udtalelse.

Indenrigsministeriets, socialministeriets og miljøministeriets udtalelser vedlægges (*se oven resp. nedan*).

København, den 15. september 1976

P. m. v.

E. b.

M. Levy

Miljøministeriet, planstyrelsen:

— — — — —
Sagen er af miljøministeriet, departementet, videresendt til planstyrelsen.

Der peges i medlemsforslaget på de mange trafikskader, der rammer mindre børn, bl. a. fordi børnene savner biologiske forudsætninger for at udvise en adfærd i trafikken, som rækker ud over det aktuelle udviklingsstadium.

Forslaget fremhæver, at mange ulykker skyldes mangler i trafikmiljøet.

I denne forbindelse peges på interessen i information til dem, som udformer dette miljø, f. eks. kommunerne.

I forslaget indstilles det derfor, at f. eks. det nordiske trafiksikkerhedsråd får til opgave at udarbejde oplysningsmateriale, der retter sig til dem, som påvirker udformningen af trafikmiljøet.

Man skal i denne anledning meddele, at planstyrelsen er opmærksom på interessen i, at den sammenfattende fysiske planlægning foretages med størst mulig hensyntagen til børns sikkerhed i trafikken.

Dette vil bl. a. kunne ske ved:

- a. en hensigtsmæssig placering af børneinstitutioner og skoler i forhold til boliger,
- b. planlægning og tilvejebringelse af tilstrækkelige opholds- og legearealer,
- c. opholds- og legearealers placering i forhold til henholdsvis boliger og færdsels- og parkeringsarealer,
- d. en hensigtsmæssig udformning af stinet med henblik på at sikre færdselen mellem boliger indbyrdes samt mellem boliger, institutioner og opholds- og legeområder.

Planstyrelsen vil i sine kommende vejledninger til kommunerne i forbindelse med kommuneplanlovens ikrafttræden den 1. februar 1977 pege på disse problemer og søge at give anvisninger på, hvorledes de kan løses.

Under hensyn til, at tilsvarende initiativer i nordisk regie tidligere har vist sig værdifulde, er man af den opfattelse, at det vil være gavnligt at iværksætte den foreslåede oplysningsvirksomhed.

København, den 7. september 1976

P. d. v.

Birger Christensen

Fuldmægtig

Assurandør-Societetet har i skrivelse den 20 augusti 1976 förklarat sig inte ha anledning att yttra sig i anledning av medlemsförslaget.

Rådet for større Færdselssikkerhed har i skrivelse den 23 juli 1976 förklarat sig icke kunna bidra med yttrande i anledning av medlemsförslaget.

Forenede danske Motorejere:

— — — skal vi udtale, at FDM kan erklære sig ganske enig i forslagens intentioner.

Foreningen har ikke yderligere kommentarer til forslaget.

København, den 5. august 1976

V. Lærkes

Skole og Samfund:

Skole og Samfund skal i den forbindelse bemærke, at vi kan tilslutte os Nordisk Råds henstilling til det nordiske ministerråd om forbedring af børns trafikmiljø.

Vi skal dog foreslå, at man på side 2, fjerde afsnit, tilføjer:

Forældrene bør ligeledes gøres opmærksomme på det ansvar, de påtager sig ved at lade deres børn fra 8—10 års alderen cykle i trafikken. Det kræver en grundig instruktion, hvis børnene skal undgå ulykker i færdslen.

Nykøbing Fl., den 21. september 1976

For Skole og Samfund

P. M. Ibenfeldt

F i n l a n d

Ministeriet för inrikesärendena:

Barnens trafiksäkerhet kan förbättras på många sätt, vilket även konstateras i förslaget. Den i skolan och i hemmen givna trafikfostran är oundgänglig för att barnen skall få erforderliga kunskaper om trafikreglerna.

Den kunskap och de attityder man fått som barn är viktiga även för anammandet av den trafikundervisning man får senare.

I bilskolornas körundervisning kan och bör man poängtera försiktighet gentemot den lätta trafiken och speciellt gentemot barn. Man kan generellt påverka attityderna med hjälp av allmän trafikfostran, även om dess effekt inte bör överskattas, vilket förslagsställarna även nämner.

Bland övriga faktorer som påverkar trafiksäkerheten spelar trafikmiljön en avgörande roll. Genom att förändra trafikmiljön uppnår man ett permanent och säkert resultat. De resurser som investeras i trafikmiljön får man snabbt tillbaka som inbesparade sjukvårdskostnader och minskade förluster i arbetsvärde.

Barn förmår inte bete sig i trafiken på ett sätt som man kan fordra av trafikanter i allmänhet. Vid sidan av barnens trafiksäkerhet borde man fästa uppmärksamhet vid åldringarnas trafiksäkerhet, då metoderna för lösningen av problemen i båda fallen torde vara likartade.

I medlemsförslaget hänvisas till en i Sverige gjord undersökning, enligt vilken trafikmiljön är den största orsaken till att barnen skadas i trafiken. Eftersom trafikmiljön är ett passivt element förorsakar den dock inte olyckorna; det gör fordonet och vägtrafikanten. Detta framgår även av att trafikolyckornas antal har ökat i samma takt som fordonsparken har vuxit. Åtgärderna kan härvid sättas in mot olyckornas egentliga orsak t. ex. genom att begränsa trafikmängden samt genom att gynna kollektivtrafik och andra mindre farliga trafikformer. Detta gäller speciellt sådana områden där trafikmiljön är svår att omforma,

som t. ex. städernas äldre områden. Om fordonstrafiken inte kan regleras, är trafikmiljön det främsta objektet när man förbättrar trafiksäkerheten. En upplysningskampanj riktad till samhällsplanerare, ämbetsmän och beslutsfattare om vilka krav man bör ställa på trafikmiljön ur barnens synpunkt skulle vara viktig. Nordiska trafiksäkerhetsrådets samlade information skulle tjäna detta ändamål. Barnets förmåga att klara sig i sin omgivning bör tas som utgångspunkt och kommunerna bör fås att övervaka att dessa mål uppfylls.

Utvecklingen har hittills lett till att barnens rörelsemöjligheter har minskat, då till buds stående områden har skurits ner och bl. a. borde man därför trygga barnets möjligheter att förflytta sig och öka säkerheten hos de trafikformer barnet använder.

Skapandet av en säker trafikmiljö borde dock inte få leda till en försämring av miljöns kvalitet. Som exempel på trygga, men som miljö ibland otillfredsställande lösningar kan nämnas öppna siktområden samt tunnelområden för fotgängare. I informationen och riktlinjerna för planerare och myndigheter torde man kunna beakta detta vid sammanjämkandet av de olika synpunkterna.

Det väckta förslaget kan som helhet betraktat anses positivt och dess fortsatta behandling viktig.

Helsingfors den 30 september 1976

Olli Ojala
Avdelningschef

Peter von Boguslawsky
Planerare

Trafikministeriet:

I medlemsförslaget har uppmärksamhet fästs vid ett mycket centralt trafiksäkerhetsproblem. Enligt trafikolycksfallsstatistiken är barnen och åldringarna med hänsyn till åldersgruppens storlek oftare än andra delaktiga i trafikolyckor i den lätta trafiken. Även om barnen och åldringarna i detta hänseende har vissa gemensamma drag, är skiljaktigheterna å andra sidan så stora att det är motiverat att betrakta barnen och deras problem i trafiken som en egen grupp.

I trafiken blir barnen mest utsatta för fara som fotgängare och cykelåkare. Redan barnens fysiska och psykiska förmågor är otillräckliga för att kunna röra sig tryggt i trafiken, men också tillämpningen av olika trafikregler och identifieringen av trafikmärken i olika trafiksituationer kan vara för barnen en övermåttan svår uppgift. Vissa undersökningar och praktiska erfarenheter pekar på att barnen inte i tillräcklig mån är i stånd att urskilja vissa för fotgängare och cykelåkare viktiga trafikmärken. Trafikmärkena och deras användning borde därför kunna änd-

ras så att trafikmiljön blir så översiktlig och konsekvent som möjligt. Samma ändamål tjänar naturligtvis den riktiga användningen av trafikledernas konstruktioner och utrustningar i den lätta trafiken (kantstenar, signaler på körbanan, olika beläggningsmaterial, räck o. s. v.).

Trafikministeriet anser det motiverat att inleda ett projekt om barnens trafiksäkerhetsproblem. Barnens trafiksäkerhetsfrågor borde dock betraktas som en större helhet och omfatta bl. a. trafiksäkerhetsutbildning för barn, trafikregler och trafikmärken samt i synnerhet utredning av medel genom vilka en ur barnens synvinkel säkrare trafikmiljö än den nuvarande kunde skapas.

Helsingfors den 23 september 1976

(Ej sign.)

Social- och hälsovårdsministeriet:

Förslaget om förbättring av barnens trafikmiljö är av betydelse och de däri föreslagna rekommendationerna om åtgärder av brådskande natur. Enligt förslaget är det nödvändigt att ändra trafikmiljöns struktur om man vill minska antalet barnoffer i trafiken.

I förslaget anses att trafiksäkerhetsfostran riktad till barnen inte är ett effektivt medel att minska barntrafikolyckornas antal. Det är skäl att konstatera att trafiksäkerhetsfostran riktad till barnen inte ensam minskar antalet olycksfall, men att den kan vara effektiv om den används vid sidan av andra åtgärder.

Förslaget innehåller ett obetydligt antal exempel på svagheter i trafikmiljöns struktur. Det är närmast fråga om skymd sikt och felplacering av skolor och vårdplatser för barn. I förslaget kunde man ha granskat närmare sådana kritiska förhållanden och situationer, som ifråga om barntrafikolyckornas antal är av betydelse, och gjort några konkreta förbättringsförslag.

På basen av senaste undersökningar kan man redan göra ett stort antal förbättringar, såsom t. ex. kännbara och tillräckligt låga hastighetsbegränsningar för motorfordon på gårdar och på gator, där det finns bostäder, byggande av cykelvägar, ändring av vägtrafikförordningen så att cykling på trottoar är tillåten om det inte finns cykelväg, förbud mot parkering i närheten av skyddsvägar, som ofta används av barn, o. s. v. Barncyklarnas extra utrustning är ofta farlig för trafiksäkerheten (t. ex. höga styren), och uppmärksamhet borde fästas vid att utveckla bilarnas inre utrymmen i en mera trafiksäker riktning. Förutsättningarna för erhållande av körkort skulle också kritiskt diskuteras.

Enligt förslaget borde uppgiftsmaterial samlas för trafikplanerare och andra myndigheter, som påverkar planeringen av trafikmiljön. Med

beaktande av det faktum att inte ens de nuvarande uppgifterna om saken utnyttjas effektivt i planeringen, borde dessutom vid planering av nya bostadsområden eller trafikanordningar vederbörande myndigheter förpliktas att inbegära utlåtande av barnens miljöråd, vars inrättande har föreslagits, eller av motsvarande organ.

Helsingfors den 30 september 1976

Kari Puro
Kanslichef

Reijo Kärkkäinen
Yngre regeringssekreterare

Bostadsstyrelsen¹:

---

1. Ökad trygghet för barnen i trafiken har befunnits viktigt och aktuellt också i Finland. Såsom i förslaget konstateras är problemen likartade i alla de nordiska länderna. Det bör därför anses vara ändamålsenligt, att Nordiska rådet tar upp frågan till behandling.

2. Förslagets motiveringsdel är rätt allmänt formulerad och knapphändig, om man beaktar problemfältets vidd och komplexitet. Så har t. ex. betydelsen av att planera olikgradig markanvändning fått för litet uppmärksamhet.

3. I förslaget framförs inte konkreta åtgärdsrekommendationer till ministerrådet. Våra bostadsmiljöer är dock underkastade en kontinuerlig omvandlingsprocess. Såsom även konstateras i medlemsförslaget, är utvecklingen i allmänhet ogynnsam med avseende på barnens trafiksäkerhet. Man borde därför överväga att komplettera rekommendationen med åtgärdsrekommendationer, vilka kunde användas av ministerrådet, om detta går in för att främja en ändring av trafikmiljön i syfte att öka barnens trygghet i trafiken.

Helsingfors den 9 september 1976

Generaldirektörens ställföreträdare

Pentti Petäjä
Direktör

Kalervo Laiho
Byråarkitekt

Skolstyrelsen:

I Nordiska rådets förslag angående förbättrande av barnens trafikmiljö konstaterar man, att den viktigaste orsaken till trafikolyckor ligger i själva trafikmiljön. Med andra ord har man vid utformningen av

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

trafikmiljön inte i tillräckligt hög grad beaktat barnens förutsättningar att röra sig tryggt i denna miljö.

Skolstyrelsen omfattar den uppfattning som framställs i rekommendationen, nämligen att man inte genom trafikfostran för barn och kampanjer som riktar sig till trafikmedlens chaufförer på ett avgörande sätt och bestående kan förbättra säkerheten, utan det skulle vara nödvändigt att beakta säkerhetssynpunkterna redan i det skede då trafikarrangemangen planeras och byggs.

Beträffande skolorna har det bl. a. stadgats, att till förläggningsplats för skola skall utses ett område, som med tanke på elevernas skolresor är så fördelaktigt som möjligt och tillräckligt stort och där byggnader och lekplan kan placeras ändamålsenligt och som är hälsosamt och fridsamt. Jämväl skall trafiksäkerhetens krav beaktas. Skolans placering bestäms i skolstadga, som fastställs av statlig myndighet. I samband med granskning och godkännande av ritningar och arbetsbeskrivningar för skolbyggnader fästes även uppmärksamhet vid säkerhetssynpunkter.

Speciellt från och med 1960-talet har man byggt s. k. kvartersskolor så, att barnen inte under sin skolväg är tvungna att korsa livligt trafikerade leder. Dessa skolor är avsedda för 7—8-åringar. Möjligheterna att använda dylika skolor har förbättrats i och med att man enligt gällande stadganden bestående kan placera skola i hyreslägenhet.

Man kunde ytterligare mera effektivt beakta trafiksäkerheten genom att utarbeta anvisningar för planering av skolbyggnader, i vilka man fäst särskild uppmärksamhet vid säkerhetssynpunkter. Utredningar över barns trafikbeteende kunde vara till hjälp då anvisningarna utarbetas.

Helsingfors den 13 september 1976

Erkki Aho
Generaldirektör

Vesa Partanen
Föredragande

Ålands landskapsstyrelse har i skrivelse den 5 oktober 1976 förklarat sig förorda medlemsförslaget.

Liikennevakuutusyhdistys — Trafikförsäkringsföreningen:

De av Trafikförsäkringsföreningen tillsatta undersökningskommissionerna för trafikskador har under åren 1971—1972 undersökt 749 trafikskadefall som haft dödlig påföljd och konstaterar i sin utredning att i 49 % av fallen trafikmiljön varit åtminstone en av orsakerna till trafikskadan ifråga. Undersökningskommissionerna i Åbo och Björneborgs län samt i Uleåborgs län har under åren 1971—1975 undersökt 206 trafikskadefall som haft dödlig påföljd för fotgängare eller cyklist.

Enligt kommissionernas åsikt hade en trafikled för lätt trafik, som varit möjlig att förverkliga, förhindrat 39 trafikskador och användandet av en redan existerande trafikled 23 trafikskador.

Även om ovannämnda siffror gäller trafikskador som i huvudsak drabbat vuxna, torde de klarlägga den stora betydelse trafikmiljön har även för trafikskador som drabbat barn.

Trafikförsäkringsföreningen ger sitt stöd åt den i medlemsförslaget nämnda rapportens "Varför skadas barn i trafiken?" rekommendation till utökning av trafikundervisningen för barn i alla åldrar, även om resultaten av denna kanske kan skönjas först efter ett flertal år. Parallellt med denna undervisning borde man även i fortsättningen vidtaga åtgärder för att göra trafikmiljön säkrare. Undersökningskommissionerna för trafikskador konstaterar ofta att trafikmiljön vid olycksplatsen är svår till och med för vuxna. Ett barn, vars biologiska förutsättningar är mindre än en vuxen persons, har mindre utsikter att klara sig i en trafikmiljö av detta slag.

Trafikförsäkringsföreningen ger sitt stöd åt den i medlemsförslaget nämnda informationskampanjen samt åt att man i samband med denna kampanj utarbetar anvisningar och rekommendationer för planerare, förtroendepersoner, tjänstemän och andra som medverkar vid placeringen, planeringen och uppförandet av bosättningsområden, olika inrättningar och trafikleder. Övriga trafikanter samt barnens föräldrar och vårdare borde i högre grad än förr informeras om barnens möjligheter att fungera i trafiken.

Trafikförsäkringsföreningen understöder vidare förslaget om att uppsamla nordiskt material för ovannämnda informationsverksamhet. Här torde man även ha nytta av de undersökningsresultat som de finska undersökningskommissionerna för trafikskador kommit till.

Hänvisande till föregående föreslår Trafikförsäkringsföreningen att

- trafiksäkerhetsundervisningen för barn i alla åldrar ökas,
- trafikmiljön göres säkrare,
- övriga trafikanter samt personer som utformar trafikmiljön informeras om barnens möjligheter att fungera i trafiken,
- att nordiskt material beträffande trafikmiljöns inverkan på trafiksäkerheten uppsamlas.

Helsingfors den 13 september 1976

Trafikförsäkringsföreningen

Pentti Ajo

Trafikskyddet¹:

Trafikskyddet vill understryka, att barnens trafiksäkerhet kan betydligt förbättras med hjälp av samhällsplanering. Det är viktigt att

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

påverka planerare och beslutsfattare, när man strävar till allt tryggare trafikmiljö för barnen. Likaså är det viktigt att anordna informationskampanjer för bilister och personer som har tillsyn över barnen. Dessa åtgärder kan ändra attityder och påverka byggandet i framtiden.

Det är nödvändigt att uppfölja undersökningen, men det är möjligt att redan på basis av dagens undersökningar förbättra barnens trafiksäkerhet med många åtgärder.

Samtidigt som trafikskyddet förenar sig med i medlemsförslaget anförda synpunkter, vill det fästa Nordiska rådets uppmärksamhet vid följande åtgärdsförslag, som direkt kan öka barnens trafiksäkerhet:

- Vid placeringen av skolor och daghem samt den lätta trafikens leder i deras närhet borde fästas allt mera uppmärksamhet så, att infartsvägar till bostadsområden vore skyddade för fordonstrafik.
- På livligt trafikerade platser i närheten av skolor och daghem borde gälla en lägre fartbegränsning än vanligt vid tider då skolorna börjar och slutar. Detta har prövats med framgång i Sverige. Fartbegränsningen påminner bilisterna bättre om skolans närhet än ett trafikmärke som varnar om barn i trafiken. En låg hastighet ökar bilistens möjligheter att reagera rätt i en risksituation.
- Vid säkerheten av skolskjutsningen bör fästas allt mera uppmärksamhet bl. a. så, att skolskjutsfordon och deras hållplatser skulle skilja sig bättre från annan trafik. Annan fordonstrafik kunde åläggas att vänta, när ett skolskjutsfordon stannar.

Helsingfors den 8 oktober 1976

Trafikskyddet

Pentti Pekonen
Styrelseordförande

Ilpo Krootila
Verkställande direktör

Pelastakaa lapset r.y. — Rädda barnen:

— — — Förbundet finner de framförda planerna för trafiksäkerheten mycket viktiga och vill särskilt betona förslaget om att en informationskampanj skulle utsträcka sig inte endast till bilisterna utan även till dem som sköter och har tillsyn över barn.

Alla åtgärder ägnade att minska det stora antalet barnolycksfall i trafiken är både nödvändiga och brådskande. Sålunda vill vi understöda förslaget att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att verka för att trafikmiljön förändras i syfte att öka skyddet för barnen i trafiken.

Helsingfors den 21 oktober 1976

Rädda barnen r. f.

Elina Rautanen
Verkst. direktör

Seppo Jäntti
Ekonomiedirektör

Finlands stadsförbund:

— — — att förbundet inte har något att anmärka med anledning av förslaget. Byrån understöder varmt, att Nordiska ministerrådet verkar för att trafikmiljön förändras i syfte att öka skyddet för barnen i trafiken. Stadsförbundet har för sin del strävat till att verka för samma sak i sina ställningstaganden och publikationer och i sin utbildningsverksamhet.

Helsingfors den 3 september 1976

L. O. Johanson
Verkställande direktör

G. Riskula
Avdelningschef

Finlands svenska kommunförbund:

— — — meddelar förbundet att man anser förslaget, som syftar till en ökad upplysning riktad till samhällsplanerare och andra myndigheter som påverkar trafikmiljöns utformning, angeläget och värt att i skyndsam ordning förverkligas.

Helsingfors den 24 augusti 1976

Finlands svenska kommunförbund
K. J. Brunström

Viking Sundström

Suomen kunnallisliitto (Finska kommunförbundet)¹:

Trafikmiljön har de senaste åren ägnats allt mera uppmärksamhet. Fortfarande har man dock vidtagit mycket få åtgärder för att förbättra situationen. Trafikolycksstatistiken är mycket dystrare i Finland än i Sverige och de övriga nordiska länderna. Detta är ett bevis på trafikmiljöns relativt dåliga nivå, i synnerhet om man tar hänsyn till, att Finlands biltäthet tidsmässigt ligger efter de andras. Redan på grund av det ovan sagda kan man vänta, att Finland kan dra nytta av nordiskt samarbete på detta område.

Även om man gjort flera trafikundersökningar och -planer under de senaste 10 åren, har man dock inte tillräckligt beaktat trafikens direkta och indirekta ekonomiska påverkningar i samhällsplaneringen. Trafik- och samhällsplanerarna har redan länge talat för den skyddade trafikmiljön. Speciellt barnens krav på trafikmiljön har däremot ägnats mindre uppmärksamhet.

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

Ett praktiskt problem är inte så mycket planerarnas och byggarnas likgiltiga inställning, som av de för planernas godkännande ansvariga myndigheterna ställda, i allmänhet ekonomiska utgångspunkter och begränsningar för planeringen. Om planeringens huvudprinciper borde man inte besluta enligt för tillfället rådande normer eller med rädsla för kommande byggnadskostnader, såsom det nu ofta är fallet. Tiden mellan planeringen av områdenas användning och dess genomförande är mycket ofta över 10 år. Planeringen bör därför sikta på tiden om 10—30 år. Det är beklagligt, att korrigeringen av de fel, som under de senaste åren gjorts i samhällsplaneringen i detta hänseende, blir dyr för samhället, mycket dyrare än genomförande av de ursprungligen fram-syntare lösningarna.

Det är möjligt att förbättra barnens trafikmiljö och den lätta trafikens miljö endast genom att använda mera medel både till planering och byggande. Den allmänna uppskattningen bör alltså förändras, så att det vore möjligt att nå betydligt bättre resultat i denna sak. En viktig förutsättning för förbättrad trafiksäkerhet är att man gör en tillräcklig skillnad mellan biltrafiken och den lätta trafiken, vilket medför bl. a. flera skilda leder för den lätta trafiken samt under- och övergångsställen.

Suomen kunnallisliitto förenar sig med det vid Nordiska rådet väckte medlemsförslaget om förbättring av barnens trafikmiljö. I trafiksäkerhetssträvanden lyckas man bäst, om man skapar allmänna riktnormer för trafikmiljön som godkänns på möjligaste auktoritativt håll, och som används som grund för planering, trafikplanering och genomförande. När man utarbetar riktnormerna måste man fästa speciell uppmärksamhet vid konkreta planeringsprinciper dock med tanke på samhällets ekonomiska möjligheter att genomföra dem.

Helsingfors den 23 september 1976

Suomen kunnallisliitto

Pentti Vataja
Avdelningschef

Kauko Reijonen

Automobilförbundet:

Vi vill till en början konstatera att det är speciellt viktigt att fästa uppmärksamhet vid möjligheter till förbättrad trafiksäkerhet för barnen. Även förbättring av barnens trafikmiljö hör till de aktuella trafikskyddsfrågorna, så att vi anser förslaget i detta avseende lyckat.

Det är säkert sant att barn i åldrarna 0—10 år saknar biologiska förutsättningar att vid alla tillfällen visa ett trafiksäkert beteende. Vi kan ändå inte vara fullt ense med förslagställarnas uppfattning om den

ringa betydelsen av barnens trafiksäkerhetsfostran. En framgångsrik och resultatrik trafikfostran börjar redan hemma under barnens första levnadsår. Föräldrarnas och äldre syskonens rätta trafikbeteende inverkar även på de mindre barnen i trafiken, eftersom de som bekant imiterar de vuxna även i trafiken. Skolans trafikuppfostran kompletterar och effektiviserar det hemma inlärdade trafikbeteendet. Alla uppfostrarnas samarbete är av stor vikt även i trafikupplysning. Vårt förbund instämmer i de uppfattningar, som framställs i den i medlemsförslaget nämnda undersökningen "Varför skadas barn i trafiken" om förbättring av barnens trafikfostran.

Vi understöder den föreslagna effektiverade undervisningen, inte enbart riktad till bilister och till dem som har tillsyn över barn utan till alla vuxna trafikanter. Även åldersbestämmelserna borde enligt vår uppfattning skärpas vad vidkommer mopedkörning och cykling.

Förslagsställarna berör med rätta samhällsplanerarnas och de kommunala beslutsfattarnas centrala roll i förbättrandet av barnens trafikmiljö. Skolor, daghem, o. d. inrättningar avsedda för barn bör planeras och byggas med större hänsyn till barnens trafiksäkerhet. Dessa frågor har betonats av den kommitté som i Finland har begrundat frågor rörande skoltransporter. Vi kan således instämma i medlemsförslaget i uppfattningen om nödvändigheten att effektivisera informationen till samhällsplanerarna och kommunala beslutsfattarna. Vi understryker också nordiskt samarbete i dessa frågor och mer omfattande bruk av expertis.

Helsingfors den 29 september 1976

Automobilförbundet r.f.

Heimo Jaakkola

Verkställande direktör

Trafikpolitiska föreningen Majoritet rf¹:

Majoritet rf anser medlemsförslaget positivt och understöder att saken vidareutredes. Barnets situation i trafiken har blivit allt svårare i och med att fordonsbeståndet ökar. Bristen på tillräckliga åtgärder beror också säkert på att planerare och beslutsfattare inte har tillräcklig kännedom om hur trafikmiljön kan göras tryggare för barnen.

Majoritet rf konstaterar dock att man här inte bör begränsa sig endast till barnen som en specialgrupp utan att det också vore ändamålsenligt att ta till exempel åldringar och handikappade i betraktande. Alla dessa grupper har sina fysiska och psykiska brister, varför de inte kan bete sig i trafiken som den s. k. genomsnittsmänniskan.

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

Vidare vill föreningen understryka, att trafiksäkerheten för barnen kan förbättras både genom att förbättra trafikmiljön och genom att gynna kollektiv trafik, cykling och fotgängartrafik, som enligt statistiken är de säkraste trafikformerna. Genom att begränsa motorfordons-trafiken når man också positiva resultat utan att kostnaderna nämnvärt ökas.

Genom förbättrad trafikmiljö når man enligt erfarenheterna ett säkert resultat. Därför lönar det sig att satsa där. Föreningen vill dock förordna användande av sådana medel, som utan att medföra onödiga kostnader förbättrar trafiksäkerheten och bevarar olika trafikformer likadana möjligheter.

Helsingfors den 25 oktober 1976

Tuomas Aarnio
Ordförande

Riitta Aalto
Sekreterare

Förbundet hem och skola i Finland r.f.:

Förbundet hem och skola i Finland r.f. omfattar till alla delar medlemsförslaget om förbättring av barnens trafikmiljö.

Förbundet önskar därtill ytterligare som ett typiskt finländskt problem framhålla den fatala brist på cykelvägar som råder i vårt land och yrkar på snabb utbyggnad av ett nät av cykelvägar, speciellt i tätorter och intill livligt trafikerade vägar som leder till skolor av olika slag.

Vidare föreslår förbundet förbud mot omkörning av skolskjutsfordon som stannat för av- eller påstigning vid gata eller allmän väg utan indragen hållplats.

Helsingfors den 22 september 1976

Förbundet hem och skola i Finland r.f.

Mona Dumell
Ordförande

Mary Nybergh
Verksamhetsledare

N o r g e

Samferdselsdepartementet:

Medlemsförslaget konstaterer at barn helt opp til 14 års-alderen mangler biologiske forutsetninger for å kunne beherske ulike trafikk-situasjoner. Videre peker forslaget på to hovedtyper av virkemidler som kan benyttes:

1. Informasjonsvirksomhet rettet mot barn, bilister og foreldre.
2. Endring av trafikkmiljøet der barn ferdes, ved å endre samfunnsplanleggeres og besluttede myndigheters innstilling slik at trafikkmiljøet tilpasses barns spesielle forutsetninger.

På bakgrunn av at aldersgruppen opp til 14 år i en årrekke har hatt høye tall for skadde og drepte i trafikken, (jfr. tabell), og at mange av disse skjer i boligstrøk, anser departementet det som viktig at det fysiske miljøet der barn ferdes vurderes som ulykkesskapende faktor.

	1970	1971	1972	1973	1974	1975
Antal skadde og drepte	1975	1714	1774	1800	1627	1672
I pst. av alle skadde og drepte	16,1	14,8	15,0	15,7	15,2	14,4

Informasjon til bilførere og foreldre om barnas situasjon i trafikken må ses som et viktig ledd i trafikksikkerhetsarbeidet.

Angående påvirkning av trafikkmiljøet gjennom planlegging slik at det tilpasses barns forutsetninger, er dette etter departementets skjønn mest påtrengende i boligområder, ved skoler, butikksentra og daginstitusjoner.

I de senere års planlegging er det lagt større vekt på å innarbeide et tryggere trafikkmiljø i planene.

Da dette forhold kan være avhengig av en rekke forskjellige lokale betingelser, kan det være ønskelig at krav til barnas sikkerhet kommer inn i planleggingen på en mere systematisk måte. De retningslinjer for boligplanlegging som er vedtatt av Nordisk Trafikksikkerhetsråd, og som tar et særlig hensyn til trafikksikkerheten, synes å være et skritt i denne retning.

Et alvorligere problem synes imidlertid å være den store avstand det ofte blir mellom de trafikksikkerhetsmessige kvaliteter som innarbeides i planene, og mangel på praktisk oppfølging av disse.

Den enkelte kommunes vanskelige økonomi resulterer gjerne i at utbyggingen prioriteres slik at "nødvendige" lovfestede tiltak som vannforsyning, kloakkløp og adkomstveger blir utbygd først. Trafikksikkerhetsfremmende tiltak risikerer å bli betraktet som et fordyrende element og blir lavt prioritert eller bortfaller helt.

Det synes som om nåværende regelverk ikke ivaretar den praktiske gjennomføringen av trafikktekniske anlegg for bedring av trafikkmiljøet slik tilfellet er når det gjelder andre tekniske anlegg ved boligutbygging.

Departementet ser derfor forslaget om at trafikkmiljøhensyn innarbeides i planer for boligområder o.l., forutsatt fysisk oppfølging av planene i marken, som et positivt bidrag til barnas sikkerhet i trafikken.

Oslo, 7. oktober 1976

Etter fullmakt

R. N. Torgersen

A. Bruun

Norske kommuners sentralforbund har i skrivelse den 10 september 1976 forklarat sig ikke ha något att anföra i anledning av medlemsforslaget.

Skadeforsikringsselskapenes forening:

Forslaget innebærer en alminnelig oppfordring til myndighetene som vi gjerne støtter. Enkelte spesielle tiltak er nevnt, men det er ikke gitt at vi ville prioritere nettopp disse. Således er vel f. eks. erfaringene med vår norske Barnas trafikkklubb såvidt gode, at vi kanskje i sterkere grad enn forslaget ville understreke trafikkopplæringens betydning.

Norske bilforsikringsselskaper kanaliserer forøvrig sitt engasjement for trafikksikkerhet mest mulig gjennom Trygg trafikk. For eventuelle nærmere spørsmål vil vi derfor anbefale Dem å kontakte Trygg trafikk.

Oslo, 25. august 1976

Skadeforsikringsselskapenes forening

Bransjegruppe motorvogn

Henning Hellman

Adm. direktør

Trygg trafikk:

Trygg trafikks styre har i møte den 15. ds. drøftet forslaget og vil meddele at Trygg trafikk i lengre tid har arbeidet med forbedring av barnas trafikkmiljø, som anlegg av sikre ake- og lekeplasser, sikring av skoleveien m. v.

Det er således utarbeidet forskjellig informasjons- og opplysningsmaterieil rettet til såvel politikere, som planleggere, velforeningen, foreldre og ulike interesseorganisasjoner.

Trygg trafikks syn på dette spørsmål er således i samsvar med de intensjoner som ligger bak medlemsforslaget, og er enig i rekommendasjonen.

Styret vil imidlertid peke på at siste setning i 2. avsnitt:

”Flere barn drepes i trafikken enn i alle andre typer barneulykker tilsammen”

ikke er i overensstemmelse med barneulykkestallene i Norge.

Forsåvidt angår felles nordisk opplysningsmaterieil rettet til planleggere og myndigheter vil dette spørsmål bli tatt opp i Den Nordiske Trafikksikkerhetskomites møte i Stockholm i slutten av november d. å.

Oslo, 24. september 1976

Th. Karlsen

Styrets formann

Aage Borgen

Direktør

S v e r i g e**Socialstyrelsen:**

Förslaget redovisar olika aspekter på barnens säkerhet i trafiken i vilka socialstyrelsen vill instämma. I de nordiska länderna, inte minst i Sverige, har bedrivits en omfattande forskning om barnens trafiksituation på vars resultat rekommendationer i förslaget har grundats, (Sandels, Gunnarsson m. fl.). Det saknas således inte underlag för åtgärder för att förbättra barnens villkor för säkerhet i trafiken.

I förslaget nämns också den av Nordiska rådet år 1976 avskrivna rekommendationen om samarbete för att åstadkomma en effektiv trafikundervisning på skolans alla stadier. Socialstyrelsen vill i sammanhanget framhålla att trafikundervisningen i skolan fortfarande inte är tillfredsställande och att den tidigare rekommendationen nr 14/1969 åter bör aktualiseras. Enligt socialstyrelsens mening bör undervisningen börja redan i förskolan och trafikkunskaperna gradvis byggas upp under skoltiden.

Sammanfattningsvis vill socialstyrelsen framhålla nödvändigheten av att förbättra barnens trafikmiljö och villkor för trafiksäkerhet och att åtgärder i detta syfte med fördel kan ske i ett nordiskt samarbete. Styrelsen får därför tillstyrka det remitterade förslaget.

Stockholm den 10 september 1976

Enligt socialstyrelsens beslut

Bo Adin

Statens vägverk:

Insatserna för förbättring av barnens trafikmiljö rörande nybyggnad beaktas i anvisningarna med föreskrifter om olika grader av separering vid olika gatu- och vägmiljöer. Problemet med barnens trafikmiljö är ofta anknyten till närheten av bebyggelsen och därmed även till vägverket då verksamheten bl. a. omfattar bidragsgivning till väghållande kommuner. I detta sammanhang sker dels granskning av berörda fysiska planer samt de arbetsplaner som skall ligga till grund för ett objekts förverkligande. Granskningen kommer på så vis att omfatta sådan trafikmiljö i vilken barn uppträder. I arbetsuppgifterna ingår också viss utredningsverksamhet.

Till grund för granskningen ligger gällande anvisningar och riktlinjer (SCAFT, RIGU-73, TV 124, TSV:s föreskrifter m. m.) som naturligtvis även tillämpas vid upprättande av planerna. Anvisningarna är i huvudsak upprättade för de trafikantkategorier som förekommer,

biltrafik, cykeltrafik och gångtrafik. Beträffande de sistnämnda har någon ytterligare uppdelning i kategorierna vuxna och barn ej gjorts. I anvisningarna föreslagna åtgärder får dock även anses vara till fördel i barnens trafikmiljö. Man torde dock kunna ifrågasätta huruvida alla föreslagna åtgärder kan nyttjas på rätt sätt av de lägre åldersgrupperna. Det måste således vara helt klart att exempelvis skyltning (text och symboler) ej alltid kan tolkas och efterföljas av mindre barn eller att den säkerhet som erbjudes vid en separering värderas på rätt sätt. Detta förhållande har naturligtvis att göra med barnens utveckling och mognad. Man kan också i sammanhanget påstå att många åtgärder i trafikmiljön kan te sig svårförståeliga även för vuxna människor. Man kan exempelvis peka på de föreskrifter angående cyklars och mopeders färdväg före och i korsning som utgivits av TSV hösten 1975.

De fall där det i anvisingssammanhang direkt tas hänsyn till barn återfinnes i SCAFT och RIGU. I SCAFT kan separering av olika trafikantgrupper vara exempel härpå. I de normvärden som i RIGU angivits för sikt mellan fordon och gående (även cyklister) har hänsyn tagits till barns möjlighet att se och synas. Ögonhöjd och hinderhöjd har begränsats till 0,7 m (1,0 m) i dessa anvisningar. Sidoremsas bredd mellan GC-bana och körbana i gatuklass C1 (70 km/h) har också dimensionerats med hänsyn till den tid ett barn kan behöva för att ta sig över remsan och in på körbanan. Vidare har i samband med övergångsställen särskilt påpekats i vilken trafikmiljö detta kommer att förläggas (intill lekplats, lågstadieskola e. d.).

I samband med granskning av fysiska planer och arbetsplaner sker alltid en viss kontroll av den speciella trafikmiljö som exempelvis närheten till en skola eller ett daghem kan innebära och de särskilda åtgärder detta kan erfordra.

Trafiksäkerhetsverket (TSV) har under 1976 upprättat anvisningar för att i vissa fall begränsa högsta tillåtna hastighet till 30 km/h inom bostadsområden och vid skolor. Avsikten var därvid att ge möjlighet till förbättring av den "allmänna" trafikmiljön (säkerhet, buller, avgaser) inom angivna områden. Vid samråd av utarbetande av anvisningarna har vägverket framfört synpunkter på att andra byggnadstekniska åtgärder i första hand bör undersökas (exempelvis separering, trafiksanering, signalreglering, planskildheter e. d.) innan beslut tages om en hastighetssänkning.

Vad gäller planerade åtgärder upprättar TSV, statens planverk (SPV) och vägverket i samverkan förslag till planeringsanvisningar för tätort, "Stadens trafiknät". Inom dessa skall bl. a. en delrapport utges som behandlar "Fotgängaren". Våren 1976 utgavs delen "Cykeln". I denna har barnens trafikmiljö ej särskilt behandlats. Man kan dock i rapporten finna att daghem, lekparker och skolor angivits som start- och målpunkter som bör beaktas vid upprättande av ett cykelvägnät. I rap-

porten "Fotgängaren" som för närvarande är under utarbetande kommer barnens trafikmiljö att behandlas i större omfattning. Bl. a. beskrives barnens situation och problem i den befintliga gångtrafikmiljön. Ytterligare en rapport kommer att behandla "Trafik vid bostaden". Med hänsyn till att barnens lekytor till stor del är förlagda till bostädernas grannskap torde även i denna rapport ges en framskjuten plats till barnens trafikmiljö.

De största trafiksäkerhetsproblemen finns på de befintliga väg- och gatunäten. För att förbättra barnens trafikmiljö på dessa vidtages flera åtgärder. Vid vägförvaltningarnas driftkontor har sedan länge problemen med barn i trafiken varit föremål för speciell uppmärksamhet. Detta helt naturligt då en mycket stor del av inkomna förslag och framställningar från allmänheten berör problem med barnens säkerhet i trafiken. Skolor, hem- och skolaföreningar, organisationer samt enskilda föräldrar utgör tillsammans en mycket aktiv grupp inom trafiksäkerhetsområdet.

Inom driftsidan pågår således en ständig översyn av trafikmiljön i syfte att undanröja trafikfällor. På grund av penningbrist måste dock ofta billiga lösningar utföras och inte de radikala åtgärder som vore önskvärda. Detta gäller inte minst de platser där barn i stor utsträckning konfronteras med trafiken. Det faktum att barn före en viss ålder ej kan uppfatta trafiksituationer, talar för att man vid t. ex. förskolor och lågstadieskolor alltid bör skilja barnen från trafiken via skolvägar och i anslutning till skolgårdar. För att åstadkomma detta måste gångtunnlar eller gångbroar byggas, separerade gång- och cykelvägar anordnas m. m. I planerade och nybyggda områden är ofta dessa villkor uppfyllda medan det däremot i äldre områden mycket sällan kan åstadkommas. De lösningar som här blir aktuella består som regel av anordnande av signalreglerade övergångsställen, hastighetsbegränsningar, anordnande av gångfällor, skolskjutshållplatser inne på skolgårdarna m. m. Sådana lösningar kan ofta reducera olycksriskerna avsevärt men motsvarar ändå inte alltid de åtgärder som skulle vidtagits om ekonomiska möjligheter funnits. Vad gäller planerade åtgärder startade Riksförbundet hem och skola, NTF och försäkringsbolaget Skandia en rikskampanj år 1973, kallad Barnet och trafikmiljön. Denna kampanj som i första hand vände sig till föräldrar till barn i årskurserna 1—4 pågick till och med utgången av 1975. Under den tid kampanjen pågick har en hel del förslag till trafiksäkerhetsförbättrande åtgärder tillställts vägghållningsmyndigheterna. Av de 2 300 förslag som i samband med kampanjen tillställts myndigheterna hade 900 åtgärdats vid tiden för sammanfattningen av kampanjresultatet. De förslag som tillställts vägghållningsmyndigheterna torde till huvuddelen beröra kommuner som är egna vägghållare och till endast en mindre del vägverket. Kampanjmaterialet har översänts från Skandia till vägverket. Vår avsikt är att

ur detta material söka utröna vilka förslag som tillställts vägverkets centralförvaltning. Vägförvaltningarna kommer sedan att uppmanas att prioritera de åtgärder som är praktiskt och ekonomiskt möjliga att genomföra.

Förutom de åtgärder som kommer till utförande med anledning av nämnda kampanj kommer arbetet med översyn och förbättring av den befintliga trafikmiljön att fortskrida som förut.

I skrivelsen framställs önskemål om att kampanjer startas dels för upplysning till samhällsplanerare och myndigheter dels för upplysning till fordonsförare och personer som har tillsyn över barn.

Beträffande den senare kategorin torde den kampanj TSV för närvarande bedriver, kallad Barn i trafiken, uppfylla önskemålen för svenskt vidkommande. Vad gäller kategorin samhällsplanerare och myndigheter beror kanske de brister som trafikmiljön uppvisar inte så mycket på brist på kunskap om barnens speciella förutsättningar, som på brist på medel att åstadkomma önskvärda förändringar.

En satsning i den riktning som föreslås i skrivelsen måste vi som väghållare betrakta som en positiv utveckling som vi bör stödja. Förutsättningen för att även ett positivt resultat av satsningen skall kunna uppnås är dock att de ekonomiska aspekterna samtidigt blir uppmärksammade då de från väghållarsynpunkt har stor betydelse.

Sammanfattningsvis kan sägas att vägverkets insatser beträffande väghållande kommuners åtgärder för särskild hänsyn till barnens problem i trafiken och oförmåga att uppleva trafiksituationer till viss del ligger inarbetade i de anvisningar och riktlinjer samt granskning av vägförvaltningars och kommuners planer vid bidragsgivningen. Inom vägverkets väghållningsansvar vidtas åtgärder fortlöpande för att förbättra barnens trafikmiljö. Därvid tillvaratas alla möjligheter att få fram önskemål och synpunkter från alla ämbeten. Någon precisering av särskilda åtgärder är naturligtvis inte möjligt.

Stockholm den 14 september 1976

Bo E. Peterson

Bo E. Peterson

Statens trafiksäkerhetsverk:

I medlemsförslaget anförs bl. a.:

att enbart trafiksäkerhetsfostran riktad till barnen inte är ett effektivt medel för att minska barntrafikolyckornas antal

att dagens trafikmiljö är den främsta orsaken till att så många barn skadas i trafiken

att trafikmiljön och samhällsplanerarnas inställning till trafikmiljön måste förändras

att kommunala styrelser och nämnder som har att göra med placeringen av förskolor, familjedaghem, skolor, fritidshem o. d. kontinuerligt måste upplysas om fakta rörande barns beteende i trafiken samt

att en informationskampanj riktad till bilförare och dem som har tillsyn över barn vore en lämplig åtgärd.

I anslutning härtill vill verket framhålla att man enligt verkets uppfattning för att minska barntrafikolyckorna måste dels förbättra trafikmiljön, dels ge barnen lämplig trafikfostran i skolan och med början i förskolan, dels ock genom särskilda kampanjer informera trafikanter och vårdnadshavare om barns bristande förmåga att uppträda på rätt sätt i trafiken. Genom tillämpning av samtliga dessa åtgärder anser verket det vara möjligt att nå en trafiksäkerhetshöjande effekt. Detta sker också på olika sätt.

Den åtgärd som har den bästa effekten är förbättring av trafikmiljön. Det är emellertid samtidigt den åtgärd som är dyrast och tar längst tid att genomföra. I avvaktan på en förbättrad trafikmiljö, där barnen kan röra sig säkert, är det därför nödvändigt att ge barnen lämplig trafikfostran och att informera trafikanter och vårdnadshavare om barns bristande förmåga att uppträda i trafiken.

Genom större informationskampanjer försöker trafiksäkerhetsverket påverka trafikanterna till ett förbättrat uppträdande i trafiken. Under 1976 är verkets huvudkampanj "Barn i trafiken". Denna kampanj som under året genomförs över hela landet under medverkan av myndigheter, organisationer, föreningar och enskilda med hjälp av olika media syftar till att hos vuxna öka kunskapen om barns begränsade förmåga att klara trafiken samt att få vuxna att bättre respektera och ta ansvar i trafiken.

Anvisningar som riktar sig till samhällsplanerare med syfte att förbättra trafiksäkerheten för bl. a. barnen har funnits sedan 1968. De s. k. SCAFT-riktlinjerna — Riktlinjer för stadsplanering med hänsyn till trafiksäkerhet — har inneburit att i områden som byggs enligt anvisningarna är olycksrisken 3—4 gånger mindre än i områden med konventionell blandning av trafikslagen. SCAFT-riktlinjerna är emellertid i första hand tillämpliga vid en nybyggnadssituation. Statens planverk, statens vägverk och trafiksäkerhetsverket har därför tillsammans utarbetat en rapport som behandlar problemen i den befintliga trafikmiljön (Trafiksplanering, statens planverk, rapport 23, 1975). Rapporten informerar om de möjligheter som finns att förbättra miljön bl. a. ur trafiksäkerhetssynvinkel.

Det pågående projektet Stadens trafiknät, gemensamt bedrivet av planverket, vägverket och trafiksäkerhetsverket, skall resultera i anvisningar för planering för alla trafikantkategorier i tätorterna, såväl i nya som i äldre områden. Inom projektet utarbetas också ett antal informationskrifter som behandlar bl. a. cykel- och gångtrafikanternas pro-

blem, och då speciellt barnens problem att klara de krav som trafiken ställer. Barnens bristande förmåga därvidlag har varit styrande för de rekommendationer som lämnas i informationsskrifterna beträffande lämpliga planeringsåtgärder (Statens planverk, rapport 33).

Efterhand som rapporterna färdigställs anordnas kurser där deras innehåll förs ut till i första hand de planeringsansvariga i kommunerna. Rapporterna liksom de kommande planeringsanvisningarna är i första hand riktade till dessa kommunala planerare, men materialet ges en sådan form att det kan utnyttjas även av lekmän.

Som framgår av det anförda är redan de flesta av de synpunkter som förslagsställarna framfört beaktade i Sverige eller på väg att beaktas. Om man beslutar att genomföra förslaget är trafiksäkerhetsverket berett att ställa material och erfarenheter till förfogande från bl. a. den under 1976 genomförda informationskampanjen "Barn i trafiken".

Stockholm den 2 september 1976

Statens trafiksäkerhetsverk

Per Olov Tjällgren

Statens planverk:

Planverket delar motionärernas uppfattning att den fysiska miljön har stor betydelse för trafiksäkerheten. Betydande insatser har emellertid redan gjorts i syfte att verka för en förbättring av trafikmiljön. De s. k. SCAFT-riktlinjerna — Riktlinjer för stadsplanering med hänsyn till trafiksäkerhet — som riktar sig till samhällsplanerare gavs ut gemensamt av planverket och vägverket 1968. Undersökningar av områden planerade enligt anvisningarna har visat att det där endast är 1/3—1/4 så stora olycksrisker som i områden med blandtrafik. SCAFT-riktlinjerna är dock i första hand tillämpliga vid nyexploatering. Planverket, vägverket och trafiksäkerhetsverket har därför tillsammans utarbetat en rapport som behandlar problemen i den befintliga trafikmiljön; planverkets rapport 23 1975 "trafiksanering".

Planverket bedriver för närvarande ett utredningsarbete gemensamt med vägverket och trafiksäkerhetsverket under benämningen Stadens trafiknät. Utredningen skall resultera i nya anvisningar för planering av trafiknät för alla trafikantkategorier i tätorterna, såväl i nya som äldre områden. Inom projektet görs ett antal delutredningar som behandlar bl. a. cykel- och gångtrafikanternas problem, trafiken vid bostaden m. m. Dessa delutredningar publiceras i form av informationsrapporter. Den första kom ut 1975 och den sista beräknas vara klar våren 1977. Efterhand som rapporterna färdigställs anordnas kurser där deras innehåll förs ut till i första hand de planeringsansvariga i kom-

munerna. Skrifterna har fått en sådan form att de även kan utnyttjas av lekmän.

Hösten 1975 gav verket ut Bostadens grannskap råd och anvisningar för planering av bostadsbebyggelse. Där redovisas bl. a. krav på trafik-säkerhet på gångvägar till skolor och förskolor. Anvisningarna ger riktlinjer för den bedömning av boendemiljöns kvalitet som skall inrymmas i länsstyrelsens granskning av stadsplaner och byggnadsplaner vid fastställelseprövning.

Svensk byggnorm, som anger villkor för byggnadslov, gäller i reviderad form fr. o. m. 1 januari 1976. I byggnormen finns ett nytt kapitel om anordningar på tomt. I föreskriftsform står där angivet att "friyta som är avsedd för lek skall avskiljas från yta avsedd för motorfordon och på betryggande sätt kunna nås direkt från bostadsentré". Kapitlet bygger på 53 § 4 mom. BS som tillkom 1972 och som fått vidgat innehåll 1976. Både den direkta kopplingen till lagtexten och den status som en föreskrift i byggnormen har kommer sannolikt att medföra en stark styrning av trafik i relation till lektytor närmast bostaden.

Som framgår av det anförda är redan mycket åtgärdat i syfte att förbättra trafiksäkerheten i den fysiska miljön. Verket instämmer därför med huvudsyftet i motionärernas förslag men är tveksamt till behovet av ytterligare upplysningsmaterial i ämnet.

Stockholm den 9 september 1976

Lennart Holm

Gunilla Wästlund

Barnmiljöutredningen:

Trafikolycksfallen svarar för den största dödligheten bland samtliga barnolycksfall. Undersökningar som belyser små barns lekvanor i modern storstadsbebyggelse har visat, att barn har en påtaglig oförmåga att fatta trafiksituationer och anpassa sig till de krav som plötsligt kan uppstå. Samordning av syn- och hörseluttryck med för ögonblicket riktiga handlingar är begränsad av barnets bristande förmåga och bristande erfarenhet.

Förebyggande insatser i form av trafikundervisning i hem, förskolor och skolor är därför ofta ineffektiva. De bästa förebyggande åtgärder-na är i stället de som skapar trygghet och säkerhet. Detta gäller i första hand runt bostaden och i lekmiljön och för förskole- och skolbarn också på vägen till och från skolan.

Detta har berörts i utredningen om Barns utemiljö (SOU 1970: 1). Man diskuterar där barns trafikförmåga och framhåller att barn under fyra års ålder inte kan ges någon som helst trafikuppgift. De måste hållas under ständig uppsikt då de vistas i trafikmiljö. Deras lek- och uppe-

hållsplatser måste fullständigt skiljas från motortrafiken. Efterhand klarar sig barnen bättre, men inte förrän i 11—12-års åldern kan de jämföras med vuxna gångtrafikanter och cyklister.

Undersökningar av sambandet mellan trafikolyckor och bebyggelseplanering visar att många barnolyckor i trafiken hänger samman med trafikmiljöns utformning. En intressant undersökning i sammanhanget har redovisats från Göteborg. (Trafikolyckornas samband med trafikmiljön, Barnolyckor i Göteborg 1964—1966 stadsdelsvis. Forskargruppen SCAFT, Chalmers tekniska högskola, Göteborg, meddelande 23, 1969). Undersökningen visade att nyligen uppförda bostadsområden fann man 5 trafikolycksfall per 10 000 barn, medan man i äldre bostadsområden fann 28 trafikolycksfall på 10 000 barn. Undersökningen påvisade att moderna principer för stadsplanering var av avgörande betydelse för att förebygga trafikolycksfall bland barn. Riktigt inplacerade skolor, förskolor och lekplatser helt avskilda från trafik var en av de väsentligaste faktorerna för att skapa säker lekmiljö för barnen.

Barnfamiljeutredningen anser sålunda att förändringar — och förbättringar — av bebyggelse- och trafikmiljöer är de mest effektiva insatser som kan göras för att skydda barnen från trafiken. Utredningen anser emellertid också att information till vuxna om barns bristande trafikförmåga är ett viktigt led i strävandena att minska trafikolycksfallen bland barn.

Barnmiljöutredningen vill därför tillstyrka de förslag till åtgärder som framläggs i medlemsförslag A 490/t om förbättring av barnens trafikmiljö.

Stockholm den 14 september 1976

För barnmiljöutredningen

Bror Rexed

Karin Lund

Svenska kommunförbundet:

Trafiksektorns snabba utveckling har bidragit till att göra trafikmiljön mer komplicerad och svåröverskådlig. Trafiknätet byggs ut för att ge ökad framkomlighet och nya trafikregler tillkommer med jämna mellanrum. Detta ställer ökade krav på ett korrekt uppträdande i trafiken, vilket förutsätter skärpt uppmärksamhet och kännedom om gällande regler.

Barnens första kontakt med trafikmiljön sker tillsammans med vuxna. Relativt snart förutsättes dock barnen kunna klara sig på egen hand i trafiken trots begränsade kunskaper och erfarenheter. Trafiken står i kontrast till den i övrigt relativt skyddade uppväxtmiljön genom att ett

förbiseende eller en stunds bristande uppmärksamhet kan få ödesdigra följder. Styrelsen instämmer därför i förslagsställarnas hemställan om åtgärder i trafikmiljön för att öka barnens säkerhet. Dessa åtgärder torde därvid även komma andra grupper i samhället till godo i form av ökad trafiksäkerhet.

Behovet av en god trafikmiljö har i ökad utsträckning uppmärksamats i samhällsplaneringen. Trafik- och trafiksäkerhetsfrågorna har numera en framträdande roll i den kommunala bebyggelseplaneringen. Detta har bl. a. medfört en strävan att undvika biltrafik inne i bostadsområden och att lokalisera skolor, fritidshem och serviceinrättningar så att man kan nå dem utan att behöva korsa livligt trafikerade gator. I äldre områden har trafikmiljön samtidigt förbättrats genom olika trafikreglerande åtgärder. Kommunerna satsar dessutom stora belopp årligen på att anlägga planskilda korsningar, signalreglerade övergångsställen och separata gång- och cykelvägar.

Styrelsen anser det angeläget att denna strävan att förbättra trafikmiljön fortsätter. För att nå största effekt måste emellertid dessa åtgärder kompletteras med en lämpligt utformad information i trafiksäkerhetsfrågor. Denna information skall dels rikta sig till barnen och lära ut ett trafiksäkert beteende. Den måste även i ökad utsträckning ha vuxna som målgrupp och bl. a. söka skapa större förståelse för barnens problem i trafiken.

Då barnen redan vid unga år börjar vistas i trafiken är det väsentligt att trafikfärdigheter förmedlas tidigt och på ett sätt och i en takt som barnen kan tillgodogöra sig. De första trafikupplevelserna sker tillsammans med vuxna. Det är därför lämpligt att föräldrarna på olika sätt stimuleras att lära ut de grundläggande reglerna. Denna uppgift kan sedan successivt kompletteras av den trafikundervisning som förskola och grundskola ger. Den av NTF bedrivna "Barnens trafikklubb" torde också kunna spela en viktig roll i detta avseende.

Barn och trafik varit föremål för två riksomfattande kampanjer. Riksförbundet hem och skola, NTF och Skandiabolaget avslutade nyligen kampanjen "Barnet i trafikmiljön", vilken bl. a. resulterade i ett stort antal framställningar om förbättringar i trafikmiljön. Många av de framförda förslagen har sedermera genomförts i kommunerna. Trafiksäkerhetsverkets huvudkampanj har i år mottot "Barn i trafiken" och tar främst sikte på att informera vuxna om barns beteende i trafiken. Den s. k. trafiksäkerhetsutredningen tar vidare upp frågor rörande barnens säkerhet i trafiken i en särskild arbetsgrupp där även Kommunförbundet är representerat.

Många vuxna har en oklar uppfattning om barnens förmåga att känna till trafikregler, upptäcka faror och koncentrera sig i trafiken. Det synes därför nödvändigt med en intensifierad upplysningsverksamhet till vuxna. Det är inte enbart de som sysslar med samhällsplanering som

behöver känna till barnens situation i trafiken. Alla personer i vuxen ålder som vistas i trafiken bör genom ökad kunskap kunna förmås att visa ökad hänsyn vilket har stor betydelse för barnens säkerhet. Styrelsen vill samtidigt påpeka att de vuxnas eget beteende i trafiken givetvis spelar stor roll för barnens regelefterlevnad.

Genom de olika aktiviteter som förevarit och som fortfarande pågår har det skett en fokusering av barnens problem i trafiken. Den ökade medvetenhet som detta ger upphov till torde enligt styrelsens uppfattning resultera i ökade ansträngningar från kommunernas sida att skapa en så god trafikmiljö som möjligt för barnen.

Stockholm den 3 september 1976

Svenska kommunförbundet

Inge Hörlén

Ingemar Lundin

Svenska försäkringsbolags riksförbund har i skrivelse den 13 september 1976 förklarat sig tillstyrka medlemsförslaget.

Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande NTF:

I förslaget framhålles att barn i åldrarna 0—10 år saknar biologiska förutsättningar att vid alla tillfällen visa ett trafiksäkert beteende. Barn är i utveckling och kan aldrig gå utöver sitt aktuella utvecklingsstadium. Enligt förslagsställarna följer av detta bl. a. att trafiksäkerhetsfostran riktad till barnen inte är ett effektivt medel att minska barntrafikolyckornas antal utan man måste inrikta sig på mer genomgripande åtgärder. Man hänvisar till att en del sådana föreslås i forskningsrapporten "Varför skadas barn i trafiken?". I den rekommenderas visserligen förbättrad trafikfostran till alla barn från tidig förskolålder till vuxen ålder, men huvudvikten läggs vid långsiktigare forskning och åtgärder för att förbättra trafikmiljön med hänsyn till barnen.

NTF delar självfallet förstagsställarnas inställning att barnens säkerhet i trafiken måste tryggas. Detta kan inte uppnås genom enstaka åtgärder utan man måste angripa problemen på bred front.

Barnen måste i tidig ålder få grundläggande trafikfostran anpassad till deras förutsättningar. De vuxna måste upplysas om barnens begränsade förmåga att klara sig i de ofta komplicerade trafiksituationerna. NTF, som i sin verksamhet särskilt ägnar sig åt barnens säkerhet i trafiken, har på grundval av professor Stina Sandels' forskning om barn och trafik och med hjälp av barnpsykologer och pedagoger utformat det material som ingår i Barnens trafikklubb. Materialet är uppbyggt så att

barnet och den vuxne tillsammans skall arbeta med det. Med materialet följer information om barnens utvecklingsstadier i de aktuella åldrarna.

Jämsides med barnens trafikfostran måste man, som också anförs i förslaget, genom forskning och uppföljning av forskning ta fram grunder för lagstiftningsåtgärder eller andra bestämmelser till skydd för barnen i trafiken. Som exempel kan nämnas cykling och cyklars konstruktion och utrustning, skyddsanordningar för barn i bil, skolskjutsar m. m. Hit hör även trafikregler som avser att skydda barnen i trafiken, exempelvis särskilda hastighetsbegränsningar, inskränkning av motortrafik etc.

Av vikt är också att vuxna genom olika kampanjer informeras om barnens situation i trafiken. Statens trafiksäkerhetsverks kampanj "Barnet i trafiken", i vilken NTF medverkar, är ett led i sådan verksamhet. Vid all utbildning av fordonsförare måste understrykas det ansvar gentemot barnen som åvilar fordonsförare.

Det ovan nämnda utgör exempel på åtgärder avsedda dels att påverka barns och vuxnas beteende i trafiken och dels att ge barnen bättre skydd i fordon. Om man skall förbättra barnens säkerhet i trafiken på bred front måste man naturligtvis även göra trafikmiljön bättre och säkrare. I medlemsförslaget anförs exempel på brister som omtalas i forskningsrapporten "Varför skadas barn i trafiken?". Härtill vill NTF lägga den forskning som utförts av den s. k. SCAFT-gruppen vid Chalmers tekniska högskola i Göteborg och som bl. a. legat till grund för de riktlinjer för stadsplanering som utfärdats av statens planverk. Såvitt NTF kan bedöma saknas inte underlag för hur trafikmiljön skall utformas för att öka säkerheten. Det som behövs är ekonomiska resurser för att genomföra saneringsåtgärder i snabbare takt och i större omfattning. Det behövs även mer omfattande saklig information om barn och trafik till alla dem som har ansvar för planering och utbyggnad av våra samhällen.

NTF tillstyrker förslaget att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att verka för att trafikmiljön förändras i syfte att öka skyddet för barnen i trafiken och NTF vill framhålla att det därvid främst gäller att ställa erforderliga ekonomiska resurser till förfogande.

Stockholm den 16 september 1976

Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande

C.-G. Hammarlund

Bertil Grönberg

Folksam:

Folksam ansluter sig helt till förslaget att rekommendera Nordiska ministerrådet att verka för att trafikmiljön förändras i syfte att öka skyddet för barnen i trafiken. Med utgångspunkt från våra egna erfa-

renheter anser vi det vara viktigast med en samordning mellan samhällsplanerare och trafikexperter med särskilda kunskaper om barns beteende i trafiken och att de brister som ännu finns snarast avhjälps.

Informationen bör fortsätta och förstärkas så att alla blir upplysta om barns beteende i trafiken.

Stockholm den 23 augusti 1976

Folksam
Knut Lindberg

Kungl automobil klubben (KAK):

De av medlemmarna framförda synpunkterna på trafikmiljöns betydelse för att minska antalet barnolyckor i trafiken biträdades helt av KAK. KAK har på ett tidigt stadium bland annat verkat för särskild fartbegränsning vid skolor och lekplatser som är förlagda i omedelbar närhet till trafikerade gator eller vägar. KAK deltar också aktivt i TSV:s arbete för att skydda barn i trafiken.

I medlemsförslaget upptaget påpekande angående förläggning av daghem, lekskolor och skolor synes särskilt betydelsefullt, liksom att samhällsplanerarna på ett tidigt stadium får tillfälle att i sitt arbete med utformningen av stadsplaner m. m. ta hänsyn till skyddet av barn i trafiken.

KAK finner förslaget att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att i ovan nämnda syfte verka för att trafikmiljön förändras beaktansvärt och har intet att erinra mot detsamma.

Stockholm den 14 september 1976

Kungl. automobilklubben
J.-O. Lysell
Generalsekreterare

Motormännens riksförbund (M):

Förbundet kan i stort instämma i de synpunkter som framförs i förslaget. Brister förekommer inte minst i kommunernas planarbete då det gäller att skapa en barnvänlig trafikmiljö. Inte heller har informationsverksamheten hittills haft den omfattning som är nödvändig. I detta sammanhang vill dock M påminna om den kampanj "Barn i trafiken" som inleddes i Sverige nu i höst under medverkan av bl. a. M och övriga motororganisationer.

I fråga om de synpunkter som framförs i medlemsförslaget angående barns trafikfostran tycker sig M finna dessa väl pessimistiska. Även om

det är riktigt, att barn i åldrarna 0—10 år saknar biologiska förutsättningar att vid alla tillfällen visa ett trafiksäkert beteende, så måste dock en efter åldern anpassad trafikundervisning skapa en grundval för större säkerhet i trafiken. Förbundet vill i detta sammanhang hänvisa till skrivelse angående trafikundervisning som tillställdes regeringen i juni detta år (*se Bihang*).

Avslutningsvis vill M understryka de synpunkter som framförs i medlemsförslaget angående vikten av ett nordiskt samarbete på detta område och då inte minst ifråga om att åstadkomma en effektiv trafikundervisning på skolans alla stadier.

Stockholm den 14 september 1976

Motormännens riksförbund

Hans G. Falk

Verkst. direktör

Sven Gustafsson

Informationssekreterare

BIHANG

Skrivelse till den svenska regeringen från Motormännens riksförbund angående trafikundervisning

Eftersom trafikintensiteten bara ökar år från år, olika fordonskategorier samsas eller trängs på samma körbanor behövs nu mera än någonsin skärpta, kunniga och ansvarsmedvetna vägfarare. För att vi skall få detta fordras grundkunskaper och vidareutbildning, nycklarna till säkrare trafik.

Det duger inte att i dagens läge lämna någon trafikantgrupp utanför. Alla måste känna till aktuella trafikmärken och gällande trafikregler. Vad hjälper det att ena parten på vägbanan är utbildad för sin uppgift om den andra kör 'på gehör'.

Ovanstående är ett citat ur Motormännens riksförbunds — M — förbundstidning *Motor* från augusti 1969.

Under de sju år som gått sedan detta skrevs har trafiken blivit ännu intensivare och mera komplicerad. Men utbildningen av trafikanter har inte nämnvärt förändrats under denna tid. Förbundet anser inte detta tillfredsställande.

Trafik är en samhällsangelägenhet och en förutsättning för att ett samhälle skall fungera. Alla invånare är trafikanter i någon form, då måste också samhället ta på sitt ansvar att ge landets invånare den utbildning som trafiken kräver.

Naturligt forum för denna utbildning är skolan, anser Motormännens riksförbund. Trafikantutbildning bör börja redan i förskolan. Eleverna kan där bibringas en grundläggande utbildning i trafik som gör dem bättre skickade att klara av rollen som gångtrafikanter.

På låg- och mellanstadiet bör trafikantutbildning fortsätta så att eleverna får en cyklistutbildning. Under högstadiet bör trafikantutbild-

ningen koncentreras på att ge eleverna kunskaper om och färdigheter i mopedkörning.

Varje år skadas ca 3 000 elever i årskurs 9 (15—16 år) så svårt att de måste uppsöka sjukhus. Jämförande tal för årskurs 7 (13—14 år) ca 2 000 elever. 14 % av eleverna i årskurs 7 uppger sig äga egen moped. Ca 65 % av eleverna på grundskolans högstadium uppger sig ha kört moped "mycket ofta" eller "ofta" före 15-årsdagen (ovanstående uppgifter från Riksskoleenkäten 1972, TSV).

Till trafikantutbildning i högstadiet bör förslagsvis kopplas ett kompetensbevis för förande av moped.

Trafikantutbildning skall även fortsätta i gymnasieskolan, anser M.

Antalet körkortsprov ligger kring 200 000 per år. År 1974/75 var 19 % av dem som ansökte om körkort privatutbildade.

Orsakerna till att nära var femte körkortsaspirant var privatutbildad kan vara flera. Ett skäl är utan tvekan kostnaden för körutbildningen i trafikskola. I dagens läge ligger kostnaden för körutbildning (exklusive kranskostnader) på mellan 1 500—2 000 kr per elev i genomsnitt.

För att effektivt kunna ge alla samhällsmedborgare körkortsutbildning, där inte kostnaden har hämmande effekt, bör denna ombesörjas av samhället och då ske med början i gymnasieskolan. Detta förutsätter trafikskola i samhällets regi. En sådan körkortutbildning ger i första hand väsentligt ökad trafiksäkerhet.

Bättre kännedom om vägtrafikförhållanden och större trafikmedvetenhet även hos dem som ej kör, eller ej avser köra bil, är positivt. Även det sociala värdet av utbildningen väger tungt. Körkortet kan bli tillgängligt för alla — oavsett betalningsförmåga. Det är inte heller osannolikt att undervisningen kan effektiviseras.

Regelkunskap och teknisk färdighet är grundförutsättningar för att klara av dagens allt mer komplicerade trafik. Genom att all trafikutbildning i princip bör ske i samhällets regi, får alla medborgare väsentliga kunskaper och färdigheter. En mycket viktig faktor är också människans attityd till och beteende i trafiken.

Attityder skapas mycket tidigt i människans liv. Får man redan i förskolan trafikantutbildning finns då också en möjlighet att förbättra attityderna till trafik med ökad säkerhet som resultat.

Då all annan utbildning sker i samhällets regi bör det vara självklart att trafikutbildningen också skall ske i samma form.

Förbundet avstår på detta stadium från att gå in på detaljer hur en framtida trafikantutbildning i samhällets regi skall se ut eller hur körkortsutbildning skall finansieras.

Motormännens riksförbund förordar härmed varmt att en utredning snarast tillsätts med uppgift att fullständigt gå igenom förutsättningarna för trafikantutbildning i samhällets regi och formerna för en sådan.

M ställer sig givetvis till förfogande för denna utredning.

Stockholm den 1 juni 1976

Motormännens riksförbund

Hans G. Falk

Verkst. direktör

Sven Gustafsson
Informationschef

Riksförbundet hem och skola (RHS):

Hem och skola-rörelsen har enligt sitt program att arbeta för tryggare uppväxtmiljö för barn och unga. I förbundets arbetsplan för perioden 1976—78 har därför verksamheten bl. a. inriktats mot att "hjälpa till att forma en barninriktad, varm och vänlig uppväxtmiljö, där riskerna för de psykiska, fysiska och sociala skador, som kan drabba barn under uppväxttiden, är undanröjda."

RHS har därför all anledning att stödja det av motionärerna väckta förslaget. Även om förbundet vill understryka att det är ett nätverk av åtgärder som ska till för att barnens trafiksäkerhet ska förbättras, framstår förbättringar av trafikmiljön som särskilt angelägna och verkningsfulla.

Motionärerna föreslår att t. ex. Nordiska trafiksäkerhetsrådet ska ges i uppdrag att sammanställa ett upplysningsmaterial riktat till samhällsplanerare och andra myndigheter som påverkar utformningen av trafikmiljön. Ett liknande material skulle också enligt motionärerna kunna iordningställas för fordonsförare och dem som har tillsynen över barnen. RHS vill icke här ta ställning till om det är möjligt eller lämpligt att iordningställa ett sådant samnordiskt material men anser att förslagen bör övervägas.

RHS har under senare år engagerat sig i två stora trafiksäkerhetskampanjer, "Barnet och trafikmiljön" (BoT) och "Barnet i trafiken" (BiT). Genom den första väcktes föräldrarnas intresse för den lokala trafikmiljön. Den andra, som nu pågår, har som mål att öka kunskaperna hos alla vuxna om barn i trafiken och få vuxna att respektera och ta ansvar för barnen i trafiken. Det är naturligtvis svårt att i trafikstatistiken avläsa effekterna av sådana kampanjer. När det gäller förbättringar av trafikmiljön kan dock påtagliga resultat noteras. RHS kan härvid hänvisa till arbetsmaterialet och den sammanställda slutrapporten från BoT-kampanjen.

RHS har framför allt genom dessa två kampanjer skaffat vissa erfarenheter, som kan komma väl till pass vid uppläggnen av framtida kampanjer av liknande art. RHS är berett att ställa dessa erfarenheter till förfogande för ett nordiskt samarbete på barntrafiksäkerhetsarbetets område om lämpliga former härför kan finnas.

Stockholm den 6 september 1976

Riksförbundet hem och skola

Bengt Börjeson

Förbundsordförande

Lars Hildeberg
Förbundssekreterare

BILAGA 3**I efterhand inkomna yttranden****F i n l a n d****Undervisningsministeriet, skolavdelningen¹:**

Såsom i flera sammanhang konstaterats, uppnår barnen trafikmogenhet först i den åldern, då de under flera år redan gått i skolan. På grund av dagliga skolresor finns i trafiken sålunda många sådana fotgängare och cyklister, som av fysiologiska orsaker är utsatta för en större olycksrisk än andra trafikanter. Det är uppenbart, att man dock inte med trafikupplysning eller kampanjer i syfte att ändra attityder, som det föreliggande medlemsförslaget hänvisar till, avgörande kan förbättra den nuvarande situationen. Förbättring av barnens trafiksäkerhet måste börja med trafikmiljöns planering. Åtgärder i anslutning till trafikmiljöns planering, som kan öka barnens trafiksäkerhet, är bl. a. skolornas placering, skiljande av den lätta trafikens leder från motortrafikens leder, skyddad placering av busshållplatser samt vägbelysning. I rapporten har man inte fäst uppmärksamhet vid några regler som gäller bilister, vars inverkan på trafiksäkerheten bör utredas för sig. Till sådana regler hör bl. a. omkörningsförbud vid på- och avstigning i bussar samt då skolskjutsar lastar och avlastar.

För övrigt finns det ingenting att anmärka.

Helsingfors den 19 augusti 1976

Voitto Kallio
Avdelningschef

Jukka Sarjala
Undervisningschef

N o r g e**Samferdselsdepartementet:**

Vedlagt oversendes uttalelser fra Kommunal- og arbeidsdepartementet, Sosialdepartementet og Vegdirektoratet. Departementet viser til disse, og har ingen merknader utover de som er nevnt i vårt brev av 7. oktober 1976 (se Bilaga 1).

Oslo, 16. desember 1976

Etter fullmakt
A. Bruun

Anton Steen

¹ Yttrandet översatt från finska.

Kommunal- og arbeidsdepartementet:

Kommunaldepartementet er enig i de synspunkter som kommer til uttrykk i medlemsforslaget, og i Samferdselsdepartementets uttalelse av 7. oktober 1976.

Vi vil ellers understreke at allerede utbygde boligområder ofte har de største trafikksikkerhetsproblemer, fordi vegsystemet ikke er tilpasset den økte trafikk og kjørehastighet. Man bør derfor i større utstrekning enn hittil sette i verk/intensivere tiltak som kan forbedre trafikksikkerheten i slike områder. Det kan f.eks. dreie seg om gatebruksplaner, bygging av veger for gående og syklende, anlegg av garasjehus for å få parkerte biler vekk fra gatene/vegene.

Dersom barn p. g. a. lokaliseringen av barnehager, skoler o. l. allikevel må ferdes der hvor det er biltrafikk, bør man gjennomføre strenge fartsbegrensninger.

Kommunaldepartementet er også enig i gjennomføring av en informasjonskampanje som nevnt i medlemsforslaget. Foruten dette, bør man imidlertid søke å få i stand en permanent opinionspåvirkning gjennom massemedia. Bl. a. synes det aktuelt å styrke de kringkastingsprogrammene som har slikt formål, og å ta opp spørsmålet om å kutte ut programmer som synes å stimulere holdninger som virker uheldig når det gjelder trafikksikkerheten, f. eks. enkelte programmer om motorsport.

Oslo, 5. november 1976

Etter fullmakt

J. L. Seip

Ragnvald Valheim

Sosialdepartementet *hänvisar i skrivelse den 23 november 1976 till Samferdselsdepartementets yttrande av den 7 oktober 1976 (se Bilaga 1).*

Vegdirektoratet:

Medlemsforslaget tar utgangspunkt i erkjennelsen av at menneskets evne til å mestre de ulike situasjoner i trafikkmiljøet er begrenset. Ut fra ønsket om å bedre trafikksikkerheten generelt og for barn spesielt, bør en derfor som prinsipp søke å tilpasse trafikkmiljøet til mennesket og ikke omvendt.

Vegdirektoratet er for sin del enig i et slikt utgangspunkt.

Når det gjelder barnas situasjon, så er det i medlemsforslaget vist til en nylig utgitt svensk forskningsrapport, "Varför skadas barn i trafiken". Dette er en rapport som er basert på det arbeidet professor Stina Sandels har drevet i mange år, og som i slutten av 60-årene også

ble tatt opp her i landet. Såvidt vi kan bedømme har dette arbeidet ført til en omfattende og god belysning av barnas trafikale situasjon.

Når det gjelder barna er Vegdirektoratet enig i at det opp til et visst alderstrinn er uklart hvilke effekter opplæring og informasjon reelt har på barnas ulykkesituasjon, og at forskning bør settes inn for å klarlegge dette nærmere. Det man vet er at for de yngre årsklasser så er fysiske tiltak i nærmiljøet som skjærmer barna fra trafikken eller på annet vis reduserer risikonivået i deres ferdselsområde — særlig effektiv.

Forslaget nevner den manglende kunnskap om barns trafikksikkerhet hos samfunnsplanleggere og i kommunale organer forøvrig, og peker på den plikt de sentrale myndigheter bør ha til å informere om hvordan barnas interesser best ivaretas i arbeidet med å planlegge og utforme det fysiske miljø.

Vegdirektoratet kan slutte seg til nødvendigheten av en bedre faglig informasjon overfor de utøvende planorganer.

Det er flere måter dette informasjonsarbeidet kan drives på. Vegdirektoratet har de senere årene delvis benyttet den direkte form ved å delta med forelesere på diverse kurs, så som etterutdanningskurs for samfunnsplanleggere, Trygg Trafikk kurs, presseseminarer o.l. Delvis har vi benyttet en mer indirekte form ved å utgi skriftlig informasjon, som f. eks. vedlagte hefte¹ om planlegging av gang/sykkelveganlegg. Vi vil imidlertid på bakgrunn av medlemsforslaget vurdere om det er mulig også å benytte andre informasjonsmåter for å spre opplysning om barns trafikksikkerhetsproblemer.

Når det gjelder forslaget om å la Nordisk Trafikksikkerhetsråd sammenstille opplysningsmateriale om barns trafikksituasjon rettet til planleggere og myndigheter, så er en noe i tvil om i hvilken grad dette er den beste formen. Det viser seg at de ulike planorganer i de nordiske land er godt orientert om hverandres virksomhet. Problemet ligger mere i å få materialet brukt i den praktiske planlegging. Et problem er også å få økonomisk dekning til å realisere prosjekter formet ut etter planleggenes beste intensjoner.

Dette fører ofte til at sentrale trafikksikkerhetsdetaljer så som lekeplasser, gang/sykkelveganlegg o. s. v. ikke kommer til utførelse samtidig med planenes øvrige elementer. Det synes således å være behov for en hjemmel til å kreve en kopling i tid for realisering av sentrale detaljer i planene. Vegdirektoratet vil peke på at dette vil ha vesentlig betydning for å få etablert et barnevennlig trafikkmiljø.

Oslo, 25. november 1976

Etter fullmakt

A. J. Grotterød

Ove Liavaag

¹ Här ej bifogat.

Medlemsförslag

om åtgärder för ökad spridning av nordisk film inom Norden

(Väckt av Illka-Christian Björklund, Elsi Hetemäki, Karl Johan Mortensen, Nikolaj Rosing, Per Olof Sundman, Ulf Sundqvist och Marjatta Väänänen)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Nordisk Film/TV Union:

Unionen uttrycker inledningsvis sin principiella stötta til et hvilket som helst initiativ, der ”styrker og udvikler det nordiske samarbejde” på films (og TVs) område, og som ”virker for uddannelse, forskning, information og andre interesser”.

Med dette som baggrund har Unionen gennemført en række arrangementer, som har haft til hensigt at sprede kendskabet til nordiske filmproduktioner — såvel spillefilm som kortfilm — i de nordiske lande.

Nævnes kan deciderede forevisningsarrangementer som f. eks. ”Nordisk film og TV forum” (1965), ”Nordiska kortfilmdagar” (1967), ”Kortfilmen som samfunnspåvirkende faktor” (1969) og ”Film och TV för barn och ungdom” (1971). Unionen og de enkelte nationale sektioner har ligeledes ved symposier og seminarier af emnemæssig karakter arrangeret forevisninger af nordiske spille- og kortfilm.

Det er ikke Unionens opgave at fungere som et direkte distributionsorgan med en permanent opgave af den type, som foreslås fra Nordisk Råd, men at stimulere sektionsvis og på samnordisk basis de eksisterende distributører af offentlig og privat karakter til øget aktivitet.

Det er Unionens opfattelse, at de eksisterende organer (filminstitutioner, filmcentraler) i de nordiske lande indeholder organisationsformer og allerede har vist en sådan interesse for spredning af nordiske film i de nordiske lande, at en øget aktivitet ville kunne kanaliseres gennem disse. Eksempelvis foregår der hyppigt filmugler, arrangeret af de nationale filminstitutioner og med nordiske film som program.

Det er Unionens opfattelse, at oprettelsen af et selvstændigt samarbejdsorgan, som ”på længre sikt kunna anskaffa och distribuera egna

kopior av åtminstone de viktigaste nordiska filmerna", ikke er nødvendig, da distributionsnettet på nationalt plan allerede eksisterer, ligesom det foreslåede samarbejdsorgans andre opgaver ("arrangementer og konferencer og symposier og gennem at stimulere til debat om filmfråger av nordisk interesse...") allerede foregår — bl. a. gennem Nordisk Film/TV Union.

Unionen udtrykker sin glæde ved henvendelsen og stiller sig villig til rådighed for fremtidige initiativer, der har til formål at styrke det nordiske samarbejde inden for film og TV.

København, den 14. september 1976

Nordisk Film/TV Union

Tue Steen Müller

Sekretær

Foreningene Nordens Forbund:

Medlemsförslaget plädering för ett utökat filmsamarbete i Norden utgår i väsentlig grad från en utomordentligt lyckad filmklubbsverksamhet inom ramen för Förbundet Pohjola-Nordens arbete. Förbundet önskar i sammanhanget uttrycka sin stora tillfredsställelse över denna verksamhet som saknar egentliga motsvarigheter inom de övriga föreningarna Norden. Det krav på ökat nordiskt samarbete i syfte att utnyttja erfarenheterna från den i Finland så framgångsrika filmklubbsverksamheten som nu reses är därför naturligt.

En avgörande svårighet antydd i medlemsförslaget är att filmdistributionen i Norden i så hög grad är underkastad de kommersiella lagarna vilket medför att även kvalitativt högtstående nordisk film inte når någon större publik. De frivilliga insatser som präglat filmklubbsverksamheten inom Pohjola-Norden kan ses som en motvikt mot denna kommersialisering och som ett medel för att vinna en större publik för nordisk kvalitetsfilm. Den bidrar sannolikt till att stora grupper som tidigare inte kommit i kontakt med ett nordiskt filmutbud får ett ökat nordiskt kulturintresse.

Förbundet vill här peka på en konkret åtgärd för att målet — ett ökat intresse för nordisk film hos nya grupper — skulle kunna uppnås. En möjlighet vore att de statliga filminstituterna avdelade särskild personal för att bevaka nordiska filmfrågor. En viktig uppgift för dessa ansvariga skulle också vara att utverka nödvändiga statsbidrag för att underlätta distributionen av nordisk film.

När det gäller problemet att öka publikunderlaget för ett nordiskt filmutbud anser förbundet att den modell med filmklubbar som tilläm-

pats i Finland också borde komma till användning i de övriga nordiska länderna. En sådan ideell verksamhet ekonomiskt stödd av statliga anslag borde enligt förbundets uppfattning avsevärt kunna bredda publikintresset och därmed på sikt leda till att spridning av nordisk film också genom kommersiella kanaler blir möjlig.

Stockholm den 27 oktober 1976

Bertil Olsson
Ordförande

Ake Landqvist
Sekreterare

D a n m a r k

Ministeriet for kulturelle anliggender:

Under henvisning hertil skal man oplyse, at ministeriet har indhentet udtalelser om sagen fra Det danske Filminstitut, Det danske Filmmuseum og Statens Filmcentral.

Det fremgår af udtalelsen fra Det danske Filminstitut, at man tilslutter sig et fra Det svenske Filminstitut modtaget udkast til udtalelse, som stiller sig positivt til en undersøgelse af mulighederne for at øge spredningen af nordiske film i Norden. Filminstitutterne deler derimod ikke den opfattelse, som kommer til udtryk i medlemsforslaget, hvorefter der bør oprettes et særligt nordisk organ til det nævnte formål. Det fremhæves i denne forbindelse, at de nordiske filminstitutter allerede har dokumenteret interesse for at gøre en indsats på området, og at man bl. a. forbereder en samlet manifestation om nordiske film.

Det danske Filmmuseum har i sin skrivelse redegjort for forløbet af en nordisk filmuge, som i 1976 blev gennemført i samarbejde mellem de nordiske filmmuseer og med støtte fra Nordisk Kulturfond. Museerne har ikke fundet, at resultaterne af dette arrangement var tilfredsstillende, og dette er bl. a. baggrunden for, at de nordiske filminstitutter som ovenfor nævnt vil søge gennemført en nordisk filmmanifestation under andre former.

Statens Filmcentral har oplyst, at man for så vidt angår produktion og distribution af kortfilm på det ikke-kommercielle område har mangeårige kontakter med de tilsvarende institutioner i de andre nordiske lande, og man anbefaler ethvert initiativ, som kan medvirke til yderligere spredning af kendskabet til institutions film i Norden.

Under henvisning til ovenstående skal man meddele, at ministeriet

for sit vedkommende er positivt indstillet over for tanken om foranstaltninger til øget spredning af nordiske film i Norden, og at man i denne forbindelse deler den ovennævnte opfattelse, hvorefter denne opgave bør løses gennem en intensivering af det stedfindende samarbejde mellem de eksisterende filminstitutioner i de nordiske lande.

København, den 17. september 1976

P. m. v.

E. b.

Niels-Jørgen Nielsen

Fuldmægtig

Amtsrådsforeningen i Danmark har i skrivelse den 6 januari 1977 förklarar sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Kommunernes Landsforening har i skrivelse den 1 juli 1976 förklarar sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Danmarks Filmamatører:

Interessen i Danmark for kendskab til og spredning af nordiske smalfilm er givet stor og gennem de skandinaviske smalfilmkonkurrencer der nu har været afholdt på tur i 25 år er der allerede sket en del. M. h. t. smalfilm har Danmark det problem at så at sige ingen amatører anvender 16 mm formatet. Det vil sige at vi kun kan være med hvis super 8 mm kommer ind i billedet.

Kvaliteten af dette format er dog nu så god at det kan bruges. Forudsætningen for deltagelse med danske film er absolut penge! Det danske forbund har ingen midler til dette arbejde men hvis der skulle blive tale om bevillinger kan vi skaffe prisbelønnede danske super 8 amatørfilm i kopi.

Vi ønsker arbejdet al mulig held og lykke!

Distribuering fra dansk side mener vi bør kunne ske via foreningen Norden.

København, den 20. august 1976

for Danmarks Filmamatører

Erik Bald

Sammenslutningen af danske Filmklubber:

Sammenslutningen af danske Filmklubber (SDF) kan fuldt ud støtte henstillingen til Nordisk Råd. Vi har i mange år drøftet, hvorledes man

kunne sikre en større spredning af nordiske film inden for Norden.

Den mulighed, som vi er standset ved, er et øget samarbejde mellem de nordiske filmklubsammenslutninger, som jo allerede har oparbejdet et net af filmformidlere rundt om i landene. Det kan i den forbindelse nævnes, at filmklubber især optræder i "biografløse" områder samt som supplement til biograferne i de øvrige områder. Via filmklubberne kan man derfor sikre, at en given film virkelig kan ses overalt i et land. Filmklubsammenslutningerne har ligeledes en vis erfaring i distribution af film og vil derfor kunne gå ind i et frugtbart samarbejde med et eventuelt nedsat fællesnordisk organ for distribution af nordiske film i Norden.

SDF har i forbindelse med Den internationale Filmklubsammenslutnings generalforsamling (F.I.C.C.) i Potsdam i oktober dette år haft en række samtaler med repræsentanter for de finske og svenske filmklubsammenslutninger, og vi enedes om, at tiden nu var moden til et mere intensivt udvekslingsarbejde af film. På denne generalforsamling blev en repræsentant for SDF valgt til at varetage de nordiske filmklubsammenslutningers interesser i FICC.

SDF har i 1977 25 års jubilæum, og vi agter at markere dette bl. a. med afholdelsen af et arbejdsseminar for de nordiske filmklubsammenslutninger, med det formål, at finde ud af på hvilke områder og hvordan vi kan samarbejde. Et udspil fra Nordisk Råd på baggrund af dette medlemsforslag ville naturligt få en central plads i arbejdet på dette seminar.

SDF føler, at film fra de andre nordiske lande har en naturlig plads i det udbud af film, som vores medlemmer tilbyder borgerne rundt omkring i landet. SDF ser endvidere gerne, at en sådan filmdistribution foregår som en ikke-kommerciel virksomhed eventuelt igennem filmklubberne og beslægtede organisationer (Foreningen Norden, Ældre-filmklubberne, Børnefilmklubberne, skolerne). SDF vil gerne aktivt støtte bestræbelserne for at få en sådan filmdistribution op at stå.

Tåstrup, den 3. december 1976

Hans Henrik Søgren
Formand for SDF

Sammenslutningen af danske kortfilmproducenter:

— — — og er kommet til det resultat at vi ikke mener forslaget kan realiseres og at værdien af de omhandlede aktiviteter vil være højst diskutabel.

København, den 1. december 1976

Ib Dam
Formand

Danske Børnefilmklubber:

Danske Børnefilmklubber er en ukommerciel sammenslutning af ca. 100 børne- og ungdomsfilmklubber landet over med i alt ca. 140 000 medlemmer. Vi tilslutter os ganske ønsket om en internordisk filmorganisation. Det kan påpeges, at især inden for børnefilmområdet er det vigtigt at forene kræfterne, både for at supplere vort beskedne filmrepertoire i det hele taget, men også fordi netop børn har stort behov for filmoplevelser i deres eget nordiske miljø.

Vi tilslutter os også varmt oprettelsen af en organisation, der vil tage initiativ til filmpræsentationer af børnefilm og i det hele give sin støtte til børnefilmsagen.

København, den 18. august 1976

P. b. v.

Kirsten Kirstein

F i n l a n d**Statens kommission för kamerakonst¹:**

Det vid Nordiska rådet väckta medlemsförslaget återspeglar filmkulturens allmänna problem närmast inom import och spridning av nordisk film. Erfarenheterna i Finland visar klart behov av sådan verksamhet. Därför anser statens kommission för kamerakonst det viktigt, att också vid import och spridning av nordisk film samt annat utbyte inom filmkulturen fästas uppmärksamhet just på samnordisk nivå. Det skall också konstateras, att på kommersiella grunder inte nåtts tillräckligt filmutbyte i Norden.

Eftersom förslaget avser en del av filmkulturens problem, borde man enligt statens kommission för kamerakonst inte inrätta någon specialorganisation för den nordiska filmen. Olika stödåtgärder borde vidtas inom ramen för de redan existerande organisationerna/anknytningarna i varje nordiskt land.

Filmarkiven och -instituterna i varje nordiskt land kan sköta importen och spridningen, om deras knappa medel ökas med anslag speciellt för den nordiska filmkulturen. Enligt statens kommission för kamerakonst borde Nordiska rådet verka så, att importen och spridningen av filmer mellan de nordiska länderna skulle få ekonomiskt stöd.

I stödfördelningen bör beaktas

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

- stödet till den kommersiella importen
- den icke-kommersiella importen
- behovet av 35 mm:s visningsverksamhet
- behovet av 16 mm:s visningsverksamhet
- barnfilmer och
- klassiska filmer

Utom stödet borde filmutbytet mellan länderna utvecklas.

Enligt kommissionen för kamerakonst borde huvudvikten i stödfördelningen läggas vid att visningsverksamheten (spridningen) utvecklas så omfattande som möjligt.

Dessutom skall man reservera tillräckliga medel för produktion av filmkopior samt för översättning och textsättning.

Sist vill kommissionen för kamerakonst understryka, att man samtidigt kunde börja utveckla också annat nordiskt samarbete inom filmkulturen.

Helsingfors den 7 oktober 1976

Helena Suomela
Sekreterare

Oy Yleisradio Ab:

Förslaget bygger på den promemoria, som den i Finland verksamma filmklubben Walhalla sammanställt och som bifogats som bilaga. Klubbens frivilliga arbete har otvivelaktigt påvisat vissa brister hos filmspridningen inom de nordiska länderna och kartlagt ett område på vilket samnordiska åtgärder verkligen vore av nöden.

Yleisradio anser dock inte den bästa lösningen vara att utvidga en finländsk klubb till en nordisk, om förslaget på så sätt tillåts bli förenklat. Synvinkeln skulle med tanke på televisionsverksamheten bli alldeles för snäv. Ett framgångsrikt bedrivande av denna verksamhet förutsätter enligt vår uppfattning en arbetsfördelning mellan televisionen, biograferna och de olika formerna av filmklubbarnas verksamhet. Detta kan enligt vår åsikt inte uppnås på annat sätt än genom ett organiserat samarbete.

Då vi i princip intar en positiv ställning till det framlagda förslaget, utgår vi från dessa grunder och förklarar oss vara villiga att som delaktig part föra saken vidare.

Helsingfors den 16 augusti 1976

Oy Yleisradio Ab

Pekka Silvola
Programdirektör

Matti Anderzén
Bitr. direktör

Alands landskapsstyrelse:

Landskapsstyrelsen omfattar till alla delar förslagsställarnas förslag om att ett permanent samarbete med syfte att öka spridningen av nordisk film inom Norden bör etableras varvid möjligheterna att upprätta ett samarbetsorgan för detta ändamål särskilt bör övervägas.

Landskapsstyrelsen har gett en i landskapet verkande filmklubb, Filmklubben Chaplin, tillfälle att yttra sig över förslaget. Filmklubbens yttrande bilägges (*se nedan*).

Mariehamn den 12 oktober 1976

Alarik Häggblom
Lantråd

Lennart Winqvist
Utbildningschef

Arbetarnas bildningsförbund:

Förslaget till åtgärder för ökad spridning av den nordiska filmen i de nordiska länderna anser vårt förbund i princip vara värt fullt understöd. Arbetet som hittills gjorts av filmklubben Walhalla utgör en god grund som vi anser borde effektivt utnyttjas i fortsatta åtgärder.

Också vårt förbund har den uppfattningen att det är nödvändigt att åstadkomma ett bestående organ för att kunna börja effektivt samordna, planera och leda ifrågavarande verksamhet. Vi instämmer gärna med förslagets uppfattning om att de nordiska länderna utgör ett naturligt distributionsområde för filmer som produceras i dessa länder, och detta område har ännu inte ens tillnärmelsevis utnyttjats på ett effektivt sätt. Speciellt gäller detta spridningen av den finländska filmproduktionen till de övriga nordiska länderna.

Samtidigt som vi tar för givet att det nya samarbetsorganets roll innan grundandet av själva organet utreds, i synnerhet i förhållande till redan existerande organisationer, prioriterar vi de filmpolitiska uppgifterna i vårt land. Den inhemska filmproduktionen saknar påtaglig förbättring av sina produktionsförutsättningar och Finlands filmarkiv borde förstärkas. Dessa utgör enligt vår uppfattning en pålitlig basis för verksamheten av detta planerade samarbetsorgan från vårt lands filmkultursynpunkt.

Ett första steg i den planerade riktningen kunde vara tillsättandet av en gemensam arbetsgrupp. Filmbranschens organisationer är brokiga och varierar något i alla nordiska länder. Vår åsikt är att endast en skickligt

sammansatt arbetsgrupp kan pålitligt kartlägga problemen, mäta de olika behoven och planera verksamheten.

Helsingfors den 30 september 1976

Työväen sivistysliitto (TSL) r.y.

Jussi Pikkusaari
Generalsekreterare

Seppo Berg
Ekonomichef

Folkupplysningssällskapet¹:

Den nuvarande situationen i den nordiska filmproduktionen och kommersiella filmvisningsverksamheten förutsätter kraftiga specialåtgärder för utvecklande och bekantgörande av den nordiska filmkulturen, eftersom visning av flera även högklassiska nordiska filmer begränsas endast till respektive land. När varje land samtidigt strävar till att trygga filmproduktionen, skall man konsekvent också försöka främja filmernas spridning och öka åskådarsiffrorna. Genom att öka nordiskt samarbete på detta område främjas allmänhetens kännedom utom om nordisk film också om dessa länders samhällsförhållanden och strävanden. Man skall vidare kartlägga möjligheter att inrätta ett nordiskt samarbetsorgan, så att det ända från början kunde verka så effektivt som möjligt.

Helsingfors den 5 oktober 1976

Folkupplysningssällskapet
Aarne Laurila
Verksamhetsledare

Opintotoiminnan keskusliitto (Centralförbundet för studieverksamhet)¹:

Filmen som konstform har visat sig vara den som i allmänhet är mest populär bland människorna. Den har vidare fördelen att den lätt och smidigt når åskådarna oberoende av ort, speciellt genom förmedling av televisionen.

Filmen är en fruktbringande form för nordisk kulturförmedling; den hämtar ju mestadels sina temata ur den egna nationella miljön. Sålunda är en effektiviserad spridning av de nordiska filmerna i Norden en form för nordiskt samarbete som är i högsta grad värd understöd. Detta skulle samtidigt även möjliggöra spridning av vår inhemska film och skulle därigenom höja den på senare tid beklagligt låga nivån

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

på vår film. Vid utvecklandet av det nordiska samarbetet på filmens område vill vi rekommendera, att man i första hand använder sig av redan existerande och inarbetade metoder för spridningen. TV är onekligen en kanal som når ut till de flesta människor. Vi hänvisar till det filmexperiment som Pohjola-Norden har utfört i Finland sedan 1973. Även en organisation uppbyggd på studiecirkelprincipen lämpar sig utmärkt för spridning av filmer och filmmedvetenhet. På detta sätt kan man utnyttja ett färdigt utbyggt nät och dessutom nå en stor mängd människor som inte har tillgång till bl. a. biografier.

Helsingfors den 10 september 1976

Opintotoiminnan keskusliitto

Oili Parjo

Verksamhetsledare

Svenska folkskolans vänner:

Svenska folkskolans vänner finner samnordiska åtgärder i syfte att öka spridningen av nordisk film inom Norden vara synnerligen önskvärda. Det ökade utbudet av utomnordisk film både i televisionen och på de kommersiella biograferna utgör ur nordisk synpunkt en negativ faktor i våra länders kulturliv. Genom att värdefulla nordiska filmproduktioner inte når publik utanför sina hemländers gränser går vi miste om betydelsefulla impulser för vårt eget kulturskapande, vilket på sikt medverkar till försvagande av den nordiska gemenskapen också på andra områden. Varje initiativ till nedbrytande av sådana barriärer hälsas därför med tillfredsställelse.

SFV förenar sig om huvudpunkterna i medlemsförslaget. Det vore emellertid ytterst viktigt, att den nordiska filmen inom televisionen och på de kommersiella biograferna skulle få en bättre ställning än hittills. Då televisionen står under samhällelig kontroll i de nordiska länderna bör det även vara möjligt att finna en lösning på frågan om hur den oproportionerligt höga andelen av amerikanska och andra våldsfilmerna kunde ersättas med nordisk kvalitetsfilm. Det är på detta problem de största ansträngningarna bör inriktas. Därefter kommer åtgärder som främjar den nordiska filmen på biograferna. Skattefrågor, direkta och indirekta subventioner i distributionsledet, bör kunna lösas inom ramen för varje lands kulturpolitiska stödprogram. Först därefter i angelägenhetsordning kommer stödåtgärder för filmklubbsverksamhet eller annan liknande verksamhet med inriktning på en begränsad elit. Organisatoriska åtgärder i form av särskilda nordiska samarbetsorgan bör noga prövas. I stället för att upprätta nya samarbetsorgan bör undersökas

vilka möjligheter det finns att handha den erforderliga koordineringen genom färdigt etablerade organ.

Helsingfors den 10 september 1976

Svenska folkskolans vänner r. f.

Kaj Snellman
Viceordförande

Ragnar Mannil
Kanslichef

Finlands stadsförbund¹:

Medlemsförslaget rörande åtgärder för att öka spridningen av nordisk film inom Norden kan anses riktigt. Enligt Stadsförbundet är det dock skäl att understryka, att i synnerhet spridningen av finländska filmer till de övriga nordiska länderna har varit jämförelsevis ringa. Å andra sidan har i synnerhet importen av norska och danska filmer till Finland inte heller varit tillräcklig. Med tanke på städerna och köpingarna i vårt land vore det synnerligen önskvärt, att produktionen av kortfilmer och 16 mm:s kopior utökas avsevärt för att i kommunerna verksamma läroinrättningar, filmklubbar och även andra organisationer i tillräcklig utsträckning skall kunna få sådana till sitt förhållande.

Samtidigt borde speciell uppmärksamhet fästas vid utbytet av barn- och ungdomsfilmerna mellan de nordiska länderna. I Finland verkar för närvarande på detta område bl. a. Lasten ja nuorten elokuvayhdistys r. y. (Föreningen för barn- och ungdomsfilm), som skulle vara redo för nordiskt samarbete. Det är beklagligt att den nordiska barnfilmnämnden enligt förslaget inte har haft någon verksamhet på flera år. Det vore synbarligen skäl att få denna nämnd att fungera innan man grundar ett helt nytt organ för att utöka det nordiska filmutbytet.

Helsingfors den 30 september 1976

L. O. Johanson
Verkställande direktör

Onni Turtiainen
Biträdande generalsekreterare

Finlands svenska kommunförbund:

— — — meddelar förbundet att det anser förslaget att etablera ett permanent samarbete med syfte att öka spridningen av nordisk film inom Norden vara viktigt främst med tanke på de goda förutsättningar

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

filmen har att sprida information om de andra länderna i Norden. Då det gäller upprättandet av ett samarbetsorgan för detta ändamål, är det skäl att bygga på de erfarenheter som erhållits genom den experimentverksamhet som bedrivits inom Pohjola-Norden. Det är även väsentligt, att alla de samarbetsformer som nu existerar på filmområdet inom Norden anknyts till detta planerade samarbetsorgans verksamhet.

Helsingfors den 30 september 1976

Finlands svenska kommunförbund

Viking Sundström

Margareta Nygård

Centralkommissionen för konst¹:

— — — anför, att den i princip understöder de i det sagda medlemsförslaget framförda strävandena till ökad spridning och bekantgörande av nordisk film i Norden. Frågan om införsel av kvalitetsfilmer och deras effektivare spridning är i Finland nära förknippad med mera omfattande filmpolitiska lösningar, som är aktuella just nu. Införsel och spridning av nordisk film borde därför ses som en del av hela problemet. Mot denna bakgrund anser Centralkommissionen för konst, att den inte för tillfället kan ta ställning till, om man borde inrätta ett särskilt organ i synnerhet för ökad spridning av nordisk film, eller om man kunde effektivisera denna verksamhet inom ramen för de förefintliga organen.

Helsingfors den 21 september 1976

Kalervo Siikala

Ordförande

Risto Kivelä

Sekreterare

Oy Mainos-TV-reklam Ab:

MTV anser det vara viktigt att man inom Nordiska rådet utvecklar tjänsterna i anslutning till den nordiska filmen och samtidigt uppgör en översikt över vilka helflamlings- och kortfilmer, som producerats i Norden inom detta århundrade.

MTV har som programpolitiskt mål uppställt att öka utbudet av speciellt svensk film. Samtidigt har man även försökt finna ett för TV-program lämpligt utbud från Norge, Danmark och Island.

Ända till de senaste åren har största delen av det nordiska filmutbudet nått Finland såsom ett resultat av det traditionella samarbetet inom

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

Nordvisionen, inte alltid i form av ett utbytesprogram, men i alla fall har Rundradion i samband med informationsutbytet mellan TV-bolagen erhållit uppgifter även om utbudet inom filmbranschen. MTV är tills vidare inte medlem av Nordvisionen, trots att bolaget försökt bli det. MTV har dock på eget initiativ vid sidan av Nordvisionen börjat utveckla det nordiska samarbetet bl. a. genom att bedriva samproduktion med Sveriges radio (ett exempel härpå är Finndax, som förevisades i juni) samt genom att söka nordiska filmer för sitt programutbud. Exempel härpå är serien Ante, som handlar om samebefolkningen och som förevisats denna höst. Serien är producerad i Norge.

Praxis har dock utvisat att det är svårt att få tag i nordiska filmer, för avsaknaden av ett enhetligt organ har fört med sig ett informationsproblem; det är svårt att få information om innehavarna av förevisningsrätten till filmerna. Ofta är man tvungen att i månader leta efter det samfund eller den person, som innehar TV-rätten till en t. o. m. känd film.

MTV är medlem av Nordiska film- och TV-unionen och anser det vara viktigt att man, innan en ny nordisk organisation grundas, utreder möjligheterna att kombinera det föreslagna organet för handhavande och utvecklande av det nordiska filmutbudet med den redan fungerande Film- och TV-unionen. Härvid skulle enligt MTV:s åsikt även televisionens roll framträda i rätt proportion och televisionen skulle ha sin representant i det gemensamma organet. Televisionens roll som delproducent av nordiska filmer bör i detta sammanhang speciellt betonas. Det må nämnas att MTV också detta år deltar som delproducent i produktionen av fyra långa inhemska filmer.

Som utlåtande konstaterar MTV att bolaget anser det vara viktigt att spridningen av nordisk film ökas i de nordiska länderna och sålunda även i televisionen. En av MTV:s centrala programpolitiska utgångspunkter är att under de närmaste åren öka framför allt utbudet av svensk film i bolagets programurval.

MTV betonar dock att man, innan ett eventuellt nytt samarbetsorgan grundas, bör utreda Nordiska film- och TV-unionens roll i denna fråga och eventuellt placera de föreslagna funktionerna inom unionens verksamhetsområde, varvid även televisionens representation skulle ha beaktats. Om man dock skulle stanna för ett separat samarbetsorgan, hoppas MTV bli representerat även i detta organ, eftersom televisionens roll i Norden numera är att ge spridning åt filmer, men också att i mycket stor omfattning producera filmer.

Helsingfors den 20 september 1976

Oy Mainos-TV-reklam AB

Jaakko Paavela

Tauno Äijälä

Finlands filmstiftelse¹:

Finlands filmstiftelse förenar sig om förslagsställarnas åsikt att den nordiska filmen i dagens läge inte sprids tillräckligt effektivt till de övriga nordiska länderna. Situationen är traditionellt bäst i fråga om den svenska filmen. Däremot får många danska kvalitetsfilmer och så gott som samtliga norska och finländska filmer en mycket bristfällig spridning i de övriga nordiska länderna. För den finländska filmens del beror detta delvis på språksvårigheterna, delvis åter på brist på behövt exportkapital.

Finlands filmstiftelse tillstyrker varmt alla projekt som leder till ökad spridning av den nordiska filmen i de övriga nordiska länderna. Med anslutning till Svenska filminstitutets ståndpunkt och med resultatet av NIAK-experimentet för ögonen anser vi dock att denna ökade spridning bör ske genom utnyttjande av de redan nu existerande organisationerna. De mest lämpade kanalerna för verksamheten erbjuder härvidlag de nordiska filminstituten och -stiftelserna, filmarkiven och filmklubbarna.

Helsingfors den 9 september 1976

Finlands filmstiftelse

Ragnar Meinander

Styrelseordförande

Kari Uusitalo

Stiftelsens generalsekreterare

Finlands filmarkiv:

Finlands filmarkiv anser att medlemsförslaget inom Nordiska rådet fäst avseende vid en viktig företeelse inom de nordiska biografteatrarnas verksamhet. Den nordiska filmens underrepresentation inom den nordiska filmuthyrningen är i statistisk belysning mycket klar. Visserligen utgör denna situation endast ett litet prov på den allmänna obalansen i informationsflödet mellan de olika länderna, men sett ur de nordiska ländernas synvinkel, kan situationen granskas också skilt från det allmänna läget.

Finlands filmarkiv omfattar den i rådets förslag framförda åsikten att det är nödvändigt att öka spridningen av den nordiska filmen. Det är även uppenbart att en eventuell lösning av hur spridningen av den nordiska filmen inom de nordiska ländernas eget område skall ske vore att grunda ett speciellt organ för detta ändamål. Ett dylikt organ borde sörja för ökningen av såväl långfilmernas som kortfilmernas spridning, vilket inte beaktats i rådets medlemsförslag.

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

På basen av statistiken över exporten-importen av nordiska filmer, (se *Tillägg*) är Danmark den förhållandevis aktivaste exportören och passivaste importören och Norge den passivaste exportören och aktivaste importören. Det mest iögonenfallande undantaget från den relativa jämvikten, då det gäller de nordiska filmernas export-import, utgöres av Norges nollexport till Sverige. I samband med dessa konstateranden är det skäl att hålla i minnet, att förslaget granskar den rådande obalansen rent kommersiellt-kvantitativt, utan att alls fästa avseende vid filmernas kvalitetsskillnader eller med andra ord vid deras konstnärliga nivå. Såvida den sistnämnda aspekten beaktas, kan avvikelserna i jämvikten förändras på ett alldeles avgörande sätt.

Finlands filmarkiv önskar samtidigt starkt betona, att för att det föreslagna organet skall kunna arbeta effektivt, bör det koncentrera sig enbart på att öka spridningen av filmer. Om det föreslagna organet påförs andra uppgifter, kommer detta såväl att minska den effekt, varmed organet kan utföra sin huvuduppgift, som även att i onödan upprepa de förefintliga nationella filmkulturinrättningarnas, såsom filminstitutens och filmarkivens, funktioner.

Helsingfors den 15 september 1976

Finlands filmarkiv r. f.

Seppo Huhtala

Ombudsman

Filmklubben Chaplin r.f.:

— — — I dokumentet har den nordiska filmens ställning och problem så noga penetrerats att föga finns att tillägga. Förslagsställarnas initiativ kan från klubbens sida helt omfattas samtidigt som likväl några kompletterande synpunkter kan antecknas.

På Åland och förmodligen även i det övriga Svenskfinland finns ett särskilt intresse för nordisk och särskilt då rikssvensk kultur. Ålänningarna följer med rikssvensk press, radio och TV och blir samtidigt som i Sverige medvetna om nyheter på bl. a. filmens område. Samtidigt är förmodligen detta intresse på finskspråkigt håll betydligt mindre, vilket tar sig uttryck t. ex. i att många rikssvenska filmer aldrig finner vägen till Finland (se *Tilläggsbihang*), där den svenskspråkiga besökarandelen anses vara för liten. Direktimport t. ex. till Åland från Sverige utan anlåtande av de normala distriktsbolagen är såpass komplicerad att den ytterst sällan förekommer. Förslagsställarnas initiativ borde kunna förbättra filmutbudet t. ex. på så sätt att biografägare direkt genom samarbetsorganet kunde hyra nordiska filmer.

Enligt gällande bestämmelser skall varje film av vilket slag som helst som visas i Finland vara godkänd av filmgranskningsmyndigheterna.

Detta försvårar i hög grad bl. a. filmklubbarnas möjligheter att från motsvarande centralorganisationer i övriga nordiska länder direkt låna filmer. För de finlandssvenska klubbarna ligger t. ex. Filmcentrum i Stockholm nära till. Detta problem har redan tidigare påtalats från filmklubbshåll och borde uppmärksammas i sammanhanget.

Biografer med utrustning för visning av 35 mm film (vanlig biograf-film) finns i regel endast i tätorterna. Trots televisionens stora filmutbud, som haft stor betydelse för glesbygdens del, borde man också kunna visa spelfilm i skolor, ungdomslokaler och andra samlingsställen i skärgården och övriga glesbygdsområden. En viktig uppgift för det föreslagna samarbetsorganet vore därför att kunna omkopiera spelfilmer till 16 mm filmer, som kan visas med sådan utrustning som vanligen finns i skolor och liknande lokaler.

I medlemsförslaget redogörs för det föreslagna organets uppgifter och uppbyggnad. Bl. a. omnämns ett permanent sekretariat, filmbibliotek och datakartotek liksom att organet bör ha tillgång till kopior av åtminstone de viktigaste nordiska filmerna. I flera av de nordiska länderna finns redan eller är under uppbyggnad filminstitut eller motsvarande organ med specialanpassade lokaler och sakkunnig personal. Förmodligen kunde det vara rationellt att åtminstone till en början samordna det avsedda samnordiska organets verksamhet och lokalfrågor med dessa institutioner.

Mariehamn den 1 oktober 1976

Filmklubben Chaplin r. f.

Lars Ingmar Johansson

Ordförande

N o r g e

Kirke- og undervisningsdepartementet:

Medlemsforslaget har vært lagt fram for følgende institusjoner m. v. til uttalelse: Norsk kulturråd, Norsk filmråd, Norsk rikskringkasting, Norske film og videogram produsenters forening, Norske filmklubbers forbund, Norsk filmforbund og Norsk filminstitut.

Kopi av de innkomne uttalelser følger vedlagt (se nedan). Eventuelle nye uttalelser i saken vil bli ettersendt.

Som det fremgår av de mottatte uttalelser, er det prinsipiell tilslutning til at det settes i verk tiltak for økt spredning av nordisk film innen Norden.

På grunnlag av de innkomne uttalelser og etter en samlet vurdering av saken for øvrig kan Kirke- og undervisningsdepartementet slutte seg til at saken blir nærmere utredet i nordisk sammenheng, herunder

spørsmålet om der er grunnlag for å opprette et nytt nordisk samarbeidsorgan i denne forbindelse.

Før saken eventuelt utredes nærmere, bør de nordiske filmarkiver få anledning til å avgi en samlet uttalelse i saken, jfr. remissvarene fra Norsk filminstitutt og Norsk kulturråd.

Oslo, 15. september 1976

Etter fullmakt

Olav Hove

Olav Nyhamar

Norsk kulturråd:

Norsk kulturråd verdsetter fullt ut filmen som kulturelt uttrykksmiddel og har med interesse gjort seg kjent med den virksomhet som drives av den finske filmklubben Walhalla, støttet av Pohjola-Norden, for økt spredning av og kjennskap til nordisk film.

Rådet er også kjent med det arbeid som tidligere er gjort på dette felt av Norsk filminstitutt, Svenska filminstitutet, Det danske Filmmuseum og Suomen elokuva arkisto (Finlands filmarkiv).

Norsk kulturråd har fått kopi av Norsk filminstitutts uttalelse til departementet om denne sak av 10 august d. å. (*se nedan*). Rådet vil anbefale Filminstituttets forslag om at de nordiske filmarkiver blir bedt om å avgi en fellesuttalelse om forslaget.

Når denne foreligger vil Rådet avgi sin endelige uttalelse.

Oslo, 2. september 1976

For Norsk kulturråd

Hartvig Kiran

Ingeborg Lyche

Norsk filminstitutt:

Etter det vi kan se inneholder forslaget i prinsipp ingen nye tanker om hvordan en best kan spre kjennskap til de nordiske lands filmproduksjon gjennom visning av de respektive lands filmer i de øvrige nordiske land.

I 1973/74 utarbeidet Det danske Filmmuseum, Norsk filminstitutt, Suomen elokuva arkisto (Finlands filmarkiv) og Svenska filminstitutet et liknende forslag og søkte om midler av Nordisk kulturfond. En søkte om vel kr. 160 000 danske kroner og fikk innvilget d.kr. 100 000. For dette beløp ble det organisert filmuker i Helsinki, København, Oslo og

Stockholm. Vedlagt følger programmet for visningene i Oslo. I Finland overlot Suomen elokuvarkisto det praktiske arrangementet til filmklubben Walhalla. Våre erfaringer er noe blandede. Som sum kan vi likevel si at visningene ikke fikk den oppslutning fra publikums side vi hadde håpet på. Vi har drøftet årsakene til dette og eventuelle endringer i vårt første opplegg.

I det foreliggende medlemsforslag nevnes ganske kort Nordisk Film og TV-Union og de enkelte lands filmarkiver, og det trekkes den slutning at for tiden finnes ikke noen organer i Norden som kan påta seg den distribusjon det her er tale om.

Vi for vår del kan ikke umiddelbart trekke samme slutning. For oss synes ikke løsningen umiddelbart å være at et nytt sentralt organ bør opprettes. Vi har også inntrykk av at forslagsstillerne tar litt for lett på opphavsrettslige problemer og på de kommersielle interesser som tross alt kjennetegner nordisk filmproduksjon. En annen ting er selvsagt at distribusjonsforholdene varierer sterkt i de enkelte land, og det vil være nytteløst å finne fram til en ensartet distribusjonsform.

Vår foreløpige reaksjon på forslaget er at de nordiske filmarkiver som vel kjenner den ikke-kommersielle distribusjon i de enkelte land best, blir bedt om sammen å avgi en innstilling om eller å gi en vurdering av de foreliggende forslag før endelig vedtak blir fattet.

Oslo, 10. august 1976

Jon Stenklev

Norsk rikskringkasting:

I alle de nordiske land utgjør visning av film, både kortfilmer og fremfor alt spillefilmer, en ikke uvesentlig del av programtilbudet i fjernsynet. Særlig legger man vekt på å kunne vise nasjonal og nordisk film.

I Norge fikk Norsk rikskringkasting en normalavtale med norske filmprodusenter så sent som i 1970. Avtalen gir adgang til å vise maksimum 12 spillefilmer i året. Avtale om visning av kortfilmer fikk man først i 1974. Med danske og svenske filmprodusenter har det ennå ikke lyktes oss å få noen avtale. Det er ingen grunn til å legge skjul på at dette i første rekke skyldes uenighet om de økonomiske vilkår.

Norsk rikskringkasting er i høy grad interessert i tiltak som kan fremme visning av nordisk film innen Norden. Kan medlemsforslaget bidra til dette, vil Norsk rikskringkasting hilse et slikt resultat velkommen.

Oslo, 2. september 1976

Odd Granlund
Fung. kringkastingssjef

Norsk filmråd:

Norsk filmråd stiller seg i prinsippet positivt til medlemsforslaget i Nordisk Råd om et samarbeid mellom de nordiske land som kan øke kjennskapen til og spredningen av nordisk film innen Norden.

Norsk filmråd finner en økt utbredelse av nordiske filmproduksjoner innen de nordiske land å være av vesentlig betydning for disse lands muligheter til å fastholde og videreutvikle sin kulturelle egenart. Som det pekes på i medlemsforslaget til Nordisk Råd vil en bedret avsetning av film til de nordiske land også bidra til å styrke den nordiske filmproduksjonen økonomisk.

Norsk filmråd vil derfor prinsipielt anbefale tiltak som kan stimulere til samarbeide mellom de nordiske land på dette området. Man vil imidlertid peke på faren for byråkratisering dersom det i denne forbindelse opprettes et permanent, overordnet nordisk organ. Norsk filmråd er av den oppfatning at et direkte samarbeide mellom de eksisterende institusjoner og organisasjoner i de enkelte nordiske land vil være mest fruktbart. Med dette som utgangspunkt vil Norsk filmråd anbefale at det stilles midler til disposisjon for tiltak av den art som nevnes i medlemsforslaget til Nordisk Råd.

Oslo, 2. september 1976

Alice Braadlund

Norsk filmforbund:

Norsk filmforbund finner det vanskelig å ta en entydig positiv stilling til medlemsforslaget. Selvsagt er vi med på å understreke betydningen av øket spredning av nordisk film, noe vi mener best kan skje ved direkte stønad til import, lansering og distribusjonsarbeid. Vi kan ikke se nødvendigheten eller ønskeligheten i å institusjonalisere dette samarbeidet. De midler som settes av til dette formålet må uavkortet stilles til rådighet for de eksisterende distribusjonsorganer som skal kunne søke støtte til import, lansering og distribusjon av spillefilm, dokumentarfilm, opplysningsfilm og fri kortfilm.

Norsk filmforbund vil forøvrig nevne at Norsk filmsenter allerede i tre år har drevet et aktivt samarbeide med Svensk filmcentrum med distribusjon av skandinaviske dokumentarfilmer. Det nystartede Dansk Filmsentrum er også med i dette samarbeidet, som er så betydelig at det burde vært nevnt i medlemsforslaget.

I medlemsforslaget framgår det at Nordisk Råd har gjennomført tollfrihet for filmer av opplysende karakter og barnefilm innen Norden (*rek. 4/1954, 2/1955 og 7/1956*). Denne tollfriheten gjelder ikke i praksis, noe alle kan konstatere ved å prøve å innføre en nordisk opplysning

eller barnefilm til Norge. En av forutsetningen for et utvidet nordisk samarbeide er selvsagt at slike tollbarrierer tilintetgjøres.

Oslo, 15. september 1976

Norsk filmforbund

Rolf Håan

Norske film og videogram produsenters forening:

Det er klart at vi uten videre ser verdien av tiltak for å utbre kjennskap til nordiske filmer i Norden.

Vi har i det beslektede medium TV/Nordvisionen. Kan vi etablere Nordfilm som et mål, vil vel alle filmfolk være glade.

Når det gjelder spillefilm, har disse vært importert til andre nordiske land på det vi kan kalle kommersielle kvalitetskriterier. Forståelig nok — fordi film-importørene skal leve. Det ville være galt å tvinge import på noen.

Når det gjelder kortfilm, har utvekslingen hittil foregått ved "film-pakker" via enkelte lands filminstitutter — for distribusjon til filmklubber.

Hvis dette skall forandres, bör det skje på en eller annen form for frivillig basis — og det vil si: informasjon.

Vi foreslår at de respektive filminstitutter fikk midler til — og mannskap til — å informere sine kolleger i de övriga nordiske land om alle spillefilmer og kortfilmer som produseres.

Filminstituttene måtte eventuelt også få midler til å stille kopier til disposisjon.

Filminstituttene forelegger spillefilmene for de enkelte lands distributører — og sørger for kontraktsformidling. Om ingen distributör er interessert (fordi de ikke ser mulighet til å tjene inn importen), skal film-instituttet selv gå i bresjen.

Det at ingen distributör vil ta en film behöver ikke å bety at filmen er "dårlig". Importör/distributör må ta kommersielle hensyn og kan som regel bedöme om filmen har publikumsappell — eller om den bör vises i spesielt interesserte fora.

Når det gjelder kortfilm, vil vel filmklubbene være naturlige — bortsett fra at nordisk TV bör animeres til å være noe mindre tilbakeholdende med å vise både eget lands — og andre nordiske — kortfilmer. Rett og slett for å være med i en kulturutveksling.

Skulle det være tillatt med en meningsytring, bör det påpekes at de nordiske TV-stasjoner heller vil lage ting selv, enn å vise andre filmfolks arbeider.

Vi ser gjerne fölgende tiltak satt ut i livet:

1. Slutt med tollbehandling av film mellom de nordiske land. Dette må nå ordnes — idag er det dyrt og tungvint å sende film over grensene.

2. De nordiske filminstitutter gis økonomisk (og herunder personell) mulighet til å informere gjensidig.

3. Instituttene i respektive land tar når det gjelder spillefilm kontakt med distributører.

Filmer ingen tør ta, distribueres via instituttene.

4. Kortfilmer tilbys først til respektive TV-selskaper (som bør animeres til aktivitet) og ellers distribueres via filmklubber.

5. Institutt-lederne danner et "Nordisk råd", som får i oppdrag å sette utvekslingen i system. Disse får en ad hoc bevilgning for å legge frem konkrete budsjetter.

Oslo, 26. august 1976

Norske film og videogram produsenters forening

Einar Blanck

Norske filmklubbers forbund:

— — — har vært for kort til at vi har kunnet drøfte denne grundig innen vår organisasjon. Noen forhold vil vi likevel trekke fram — enten som kommentar til det konkrete innholdet i forslaget, eller som tilleggsopplysninger vi mener kan være av interesse.

Norske filmklubbers forbund slutter seg til intensjonene bak medlemsforslaget slik disse kommer til uttrykk på side 5. Vi savner imidlertid en plan for hvordan disse intensjonene bør og kan følges opp.

I På side 4 i forslaget nevnes det at det er innført tollfrihet innen Norden for barnefilm og film av opplysende karakter.

Norske filmklubbers forbund vil understreke viktigheten av at det for ikke-kommersielt bruk innføres tollfrihet på all nordisk film innen Norden.

II Et annet punkt som Norske filmklubbers forbund mener er av stor praktisk betydning, er at all film gjøres tilgjengelig i 16 mm kopier. Dette vil kunne bidra til en stor spredning av den enkelte film uavhengig av kinoene.

III Norske filmklubbers forbund vil påpeke at man i langt større grad enn nå kan og bør nytte fjernsynsmediet for å spre nordisk film. At ikke medlemsforslaget har tatt opp dette til bred drøfting, anser vi som en vesentlig svakhet.

IV Mulighetene for at eksisterende organisasjoner kan støttes og nyttes i distribusjonen av nordisk film innen Norden er nevnt, men synes lite utredet. Medlemsforslaget trekker fram filmklubbevegelsen som et konkret eksempel, men kommer ikke inn på at denne virksomheten er av svært forskjellig karakter innen de enkelte nordiske land.

Om den norske filmklubbvirksomheten vil vi trekke fram dens store geografiske spredning, noe som kan illustreres ved det faktum at de tre nordligste fylkene i 1974 hadde omlag 20 % av samtlige klubber. Norske filmklubbers forbund har siden det ble opprettet i 1968 bidratt med en

viss egenimport og distribusjon av film til klubbene. En relativt stor del av denne importen har vært nordisk med hovedvekt på svenskproduert film. Vi har imidlertid også tatt inn film fra Danmark og Finland. Filmvalget har bestått av både langfilm og kortfilm, og Norske filmklubbers forbund har følt et særlig ansvar for samfunnsengasjert film. Den norske filmklubbevegelsen har på denne måten bidratt til spredning av nordisk film som ellers ikke ville blitt vist i Norge. Vårt inntrykk er at det er stor interesse for slik film blant våre medlemmer, men aktiviteten på denne sektoren begrenses av økonomiske forhold.

Norske filmklubbers forbund er svært opptatt av mulighetene for å bedre tilbudet og spredningen av nordisk film innen Norden. Vi ønsker i størst mulig grad å være med på det viderearbeid og utformingen av de intensjoner og planer som nå foreligger og håper derfor på representasjon i det rådet som medlemsforslaget foreslår opprettet.

Oslo, 6. september 1976

Norske filmklubbers forbund

Jan H. Kortner

Formann

Kommunale kinematografers landsforbund:

Styret for KKL har mottatt til orientering den uttalelse som Svenska filminstitutet har avgitt i saken. KKL's styre kan stort sett gi sin tilslutning til de synspunkter som Svenska filminstitutet anfører (*se nedan*).

Svenska filminstitutet peker i sin uttalelse på at medlemsforslaget bygger på enkelte misforståelser/feilinformasjoner i hvert fall hva forholdene i Sverige angår. Enkelte av disse innvendingene gjelder også norske forhold.

Nedgangen i kinobesøket har nok periodevis ført til en redusert filmproduksjon, men fra og med 1973 viser antall produserte filmer sterk økning (gjsnt. 13 filmer mot 6—8 filmer de fleste årene etter krigen).

Det er heller ikke riktig for Norges vedkommende å hevde at publikumsinteressen for underholdningsfilmen svikter til fordel for de kunstnerisk høyverdige filmene. Besøkstallene viser tvert om at det nettopp er de gode underholdningsfilmene som trekker det helt store publikum. Men takket være en betydelig ekstra-innsats både fra sentralt hold og fra kinoenes side til fordel for utvalgte, seriøse kvalitetsfilmer, har imidlertid også denne kategori filmer oppnådd et forholdsvis godt besøk i Norge.

I Norge vises det hvert år et betydelig antall svenske og danske filmer. I perioden 1970—1975 utgjorde svenske og danske filmer henholdsvis 3 % og 2 % av det samlede filmtilbudet til våre kinoer. Til orientering kan opplyses at den norske filmens andel var 5 % i samme periode.

Ikke bare underholdningsfilmer, men også en rekke seriøse filmer importeres fra Sverige og Danmark og vises på norske kinoer med godt resultat. Filmimporten fra Finland har derimot i disse årene vært svært beskjeden. Norske filmer har bare unntaksvis blitt importert av de øvrige nordiske land.

I likhet med Svenska filminstitutet vil også KKL understreke at kvalitetselementet er en viktig faktor når man diskuterer ønskeligheten av en økt spredning av nordisk film innen Norden. Svenska filminstitutet peker på at mange av de nordiske filmene ikke engang kan gjøre seg gjeldende i eget land og at atskillige av dem heller ikke burde gjøre seg gjeldende i eget land. Disse filmer opptar en misvisende plass i statistikken, mener Svenska filminstitutet, og det er ingen grunn til gjennom særskilt innsats å fremme disse filmenes distribusjon. KKL er enig i dette synet.

Styret for KKL vil likevel slutte seg til grunntanken i medlemsforslaget og vil anbefale at spørsmålet om tiltak for økt kjennskap til nordisk film og økt spredning av nordisk film innen Norden blir utredet. Styret vil imidlertid advare mot at det opprettes et særskilt nordisk organ med permanent sekretariat for dette formålet. Denne oppgaven bør kunne overlates til de allerede eksisterende nordiske filminstitusjoner. Styret viser i den forbindelse til det gode samarbeid som allerede er etablert innen Norden mellom Det Danske Filminstitut, Finlands filmstiftelse, Svenska filminstitutet og Norsk kino- og filmfond/Kirke- og undervisningsdepartementet. I den sammenheng vises det til det vedtak som disse nordiske filminstitusjonene har gjort om å arrangere — som en prøveordning — en nordisk filmuke som vil ha til formål å øke kjennskapet til og spredningen av nordisk film innen Norden.

Oslo, 9. september 1976

Kommunale kinematografers landsforbund

I styreformannens fravær

Egil B. Fonn

Direktør

S v e r i g e

Svenska institutet:

Institutet har forståelse for medlemsforslagets ønskan att stimulera det internordiska filmutbytet. Den statistik som bilagts medlemsforslaget tyder på att en relativt stor andel av de i de enskilda nordiska länderna producerade filmerna ändå visas i grannländerna. Av statistiken framgår emellertid inte om det är de seriösa eller kvalitetsmässigt goda filmpro-

duktionerna som finner marknaden i grannländerna eller om det främst rör sig om kommersiella spekulationsfilmer. Är det den förstnämnda typen av filmer som dominerar i statistiken torde ändå flertalet kvalitetsprodukter (det rör sig ju dock ej om alltför många) under de redovisade åren ha nått ut på den nordiska marknaden (dock antagligen bara i huvudstäderna). Är det den senare typen av filmer som dominerar finns det i och för sig fog för åtgärder att stimulera distributionen av konstnärligt värdefull film. Institutet saknar dock förutsättningar för att bedöma huruvida ett samarbetsorgan av den typ som skisseras i medlemsförslaget skulle vara det bästa sättet för att förbättra situationen.

Institutet har dock anledning att ifrågasätta värdet av ytterligare en institution på detta område. Naturligare (och betydligt billigare) vore att entusiasmera de skilda nationella filminstitutionerna (Svenska filminstitutet, Statens filmcentral i Norge respektive Danmark och i Finland Filmklubben Walhalla, eller berörda cinematek) till att intensifiera ett redan existerande samarbete.

Stockholm den 2 september 1976

Enligt uppdrag

Lars Björkbom

Statens kulturråd:

Urvalet av de filmer som importeras till Sverige för visning på biografer sker till helt dominerande del inom den kommersiellt arbetande filmbranschen. Urvalet görs därför utifrån bedömningar av importens lönsamhet. Institutionella förhållanden inom branschen leder också till att urvalet i praktiken görs från några få länders produktion. Det aktuella leveransstoppet för viss USA-producerad film illustrerar farorna med ett starkt beroende av ett fåtal importkanaler.

Distributionen inom Sverige av de filmer som importerats beskär på liknande sätt och får till resultat att många goda förhållandet motverkas till viss del av filmstudiorörelsens och kontrastbiografernas verksamhet men dessa är när det gäller utländsk film i hög grad bundna till den branschimporterade filmen.

Som förslagsställarna framhåller är det önskvärt att en icke kommersiellt styrd import av nordisk film kommer till stånd. Det är emellertid lika angeläget med en sådan import även från andra länder. Det är därför tveksamt om ett organ med den begränsade uppgiften att främja endast nordisk film bör etableras. Hela frågan om import och i synnerhet distribution av kvalitetsfilm inom Sverige bör ses i ett större sammanhang. Kulturrådet är inte ansvarig myndighet för dessa frågor men finner det lämpligt att problemen aktualiseras av Svenska filminstitutet.

Vad beträffar det föreslagna särskilda filmbiblioteket och centrala datakartoteket synes de behov, dessa skulle tillfredsställa, böra tillgodoses vid någon redan existerande institution.

Stockholm den 22 september 1976

Paul Lindblom

Nils Johansson

Svenska filminstitutet:

Filminstitutet vill till en början på ett par smärre punkter tillrätta-lägga vissa missförstånd, som återfinns i den verklighetsbeskrivning som medlemsförslaget bygger på.

Det är enligt filminstitutets uppfattning omotiverat att hävda att "minskningen av biografernas åskådarsiffror numera har upphört i många länder och att en stabilisering har inträtt". Förslagsställarna drar enligt filminstitutets uppfattning alltför stora växlar på en ännu så länge högst tillfällig uppgång av besöksstatistiken i Sverige.

Ej heller är det korrekt att säga att det minskade publikunderlaget i alla nordiska länder har lett till en minskad filmproduktion.

Dessa missförstånd saknar emellertid större betydelse för en bedömning av det aktuella förslaget.

Förslagsställarna säger att det är ett känt faktum, att de nordiska län-dernas filmproduktioner inte ens inom Norden finner stor avsättning utanför det egna landets gränser. Detta påstående stämmer icke överens med tabellerna i *Tilläggsbihanget*. Såväl svensk som dansk film får en förhållandevis stor spridning i de övriga länderna (17 respektive 17 respektive 7 av 26 svenska filmer samt 17 respektive 13 respektive 8 av 21 danska filmer).

Att finsk film inte sprids i nämnvärd utsträckning utanför Finland torde i väsentlig utsträckning bero på språksvårigheter och den finska filmens förhållandevis låga kvalitet. Det sistnämnda förhållandet illustre-ras indirekt därav att finska filmer av påtaglig kvalitet, såsom filmatisering-
ningen av Linnas "Okänd soldat", vissa av Jörn Donners filmer samt senast "Jorden är en syndfull sång", trots språksvårigheterna har fått en omfattande spridning.

Liknande förhållanden gäller för den norska filmen. På senare år har den norska filmen kännetecknats av en glädjande vitalisering. Anja Breiens "Hustrur" har sålunda fått en omfattande spridning utomlands.

Med det ovan anförda vill filminstitutet understryka att kvalitetssele-mentet är en viktig faktor, när man diskuterar den önskvärda omfatt-ningen av en spridning av nordisk film i Norden. Många av de nordiska

filmerna kan icke ens göra sig gällande i det egna landet, och åtskilliga av dem borde inte göra sig gällande i det egna landet. Dessa filmer upp-tar en vilseledande plats i statistiken, och anledning saknas att genom särskilda insatser främja deras distribution.

Sedan dessa grundläggande faktorer framhållits vill filminstitutet likväl ansluta sig till grundtanken i medlemsförslaget. Det vore önskvärt om vissa nordiska filmer kunde få stöd för en distribution i Norden. Film-institutet har också i samråd med Det danske Filminstitut, Finlands film-stiftelse och Norsk kino- og filmfond gjort vissa ansträngningar på detta område, delvis med finansiellt stöd från Nordiska kulturkommissionen. Tyvärr har dessa ansträngningar icke lett till önskat resultat, vilket möj-ligen kan bero på ovan angivna faktorer. Det kan också bero på att vi ännu inte hittat den rätta formen för satsningar på nordisk film. I sam-råd med de tre andra systerorganisationerna har beslut redan fattats om nya former för att sprida intresset för nordisk film i Norden, till en bör-jan genom en samlad filmmanifestation för nordisk film i Köpenhamn.

Filminstitutet ställer sig positivt till en utredning, vars syfte skulle vara att lägga fram förslag för att öka ansträngningarna att sprida nor-disk film i Norden och att beräkna kostnaderna för en sådan verksamhet. Däremot kan filminstitutet icke dela den uppfattning som framföres i medlemsförslaget att ett särskilt nordiskt organ, till råga på allt med eget permanent sekretariat, bör bildas för att driva denna fråga. Intres-set för att göra insatser av detta slag har redan dokumenterats av de fyra centrala filmorganisationerna i de nordiska länderna. Mellan dem råder ett mycket gott samarbete. De har också alla erforderliga tekniska och personella resurser och faciliteter för att utföra de insatser som kan te sig meningsfulla. Hellre än att offra medel på ytterligare en film-organisation bör dessa medel inom ramen av existerande organisationer kanaliseras till produktiva arbetsinsatser.

Stockholm den 9 september 1976

För styrelsen av Svenska filminstitutet

Harry Schein

Styrelsens ordförande

Sveriges radio AB:

Tanken i medlemsförslaget att filmen i Norden kunde ha en del att vinna på gemensamma åtgärder i fråga om distributionen förefaller ha fog för sig. Sveriges radio har gjort den erfarenheten att den kommer-siella biografbranschen underlåter att marknadsföra många sevärda bio-graffilmer från de nordiska grannländerna.

Svensk TV kan sägas ha kompenserat denna brist i den utsträckning det varit möjligt och rimligt. Inom TV 1 noterade man att det i första hand var finsk film som försumrats. I förening med det faktum att svensk TV har en stor andel finsktalande tittare var det en uppenbar angelägenhet att förvärva TV-visningsrätt för en rad finska biograffilmer, som därmed fick premiär i Sverige. För att ytterligare öka möjligheterna på detta område ingick TV 1 också i direkt produktionssamarbete med filmproducenter i Finland (ex. Jorden är en syndfull sång).

Den svenska TV-inbrytningen inom finsk biografilm har på sistone också fullföljts av TV 2, som förvärvat sviten av Väinö Linna-filmer för visning under nästa säsong.

TV 2 har eljest främst tagit sig an norska filmer och visat ett 10-tal sådana, de flesta som svenska premiärer. Fler är kontrakterade för framtida visning.

Dansk biografilm erbjuder däremot problem för svensk TV. I. S. Danske Filmproducenter iakttar stor restriktivitet och har gått i författning om att varken till dansk eller svensk TV sälja filmer som är yngre än 10 år.

Någon isländsk biografilmproduktion är dessvärre knappast att räkna med.

Det kan i sammanhanget nämnas att det inför det nyligen upprättade avtalet mellan Sveriges radio och den svenska filmbranschen prövades om filminköp generellt kunde avse hela den nordiska TV-marknaden. Det stötte emellertid på svårigheter och godtogs endast i fråga om avsnitt som används i s. k. artistporträtt.

Sveriges radios utbud av långfilmer formas inte under det lönsamhetsstryck som naturligen påverkar den kommersiella filmdistributionen, annat än indirekt: filmer med stort publikgehor kan bli otillgängliga för TV eller åtminstone låta vänta på sig. TV behöver i varje fall inte förlita sig till en stort dominerande import från väst och i första hand USA, när det gäller den mera seriösa delen. Små filmkländer kan bli och blir rikligt representerade.

Det finns ett spontant intresse för TV-visningar av filmer från våra grannländer. Det är större än det som biograferna tillgodoser och det är naturligt för TV att träda till. Och detta alldeles oavsett den ideologiska överbyggnad som medlemsförslaget stöder sig på, när det anger de nordiska ländernas verklighet som så likartad "att filmerna kan upplevas som livsnära och relevanta i hela Norden på ett helt annat sätt än filmer från andra länder". Motiveringen kan likaväl vara den motsatta: att vi får intressera oss för och förstå det särpräglade i synsätt och beteenden.

Inrättandet av ett organ för att främja spridningen av nordisk film i Norden ser Sveriges radio som en praktisk fråga. Hur det skall kunna fungera effektivt torde dock i första hand vara ett problem för visnings-

verksamheten utanför TV. TV-visningen av filmer från grannländerna har som framgått närmast gynnats av biografernas underlåtenhet. Förverkligas förslaget och lyckas det nya organet i sina primära uppgifter, ökad visning på biografier och andra lokaler, kunde det lätt medföra snävare villkor just för TV-visningen, varigenom — paradoxalt nog — filmerna skulle nå en mindre publik än tidigare, totalt sett.

En samverkan i linje med medlemsförslaget förefaller Sveriges radio önskvärd. Huruvida detta bör ta sig uttryck i form av ett upprättat permanent organ undandrar sig företagets bedömning. I händelse det kommer till stånd anser dock Sveriges radio det angeläget att beakta att TV-visningar av filmer från grannländerna inte försvåras. TV-utbudet är en väsentlig del av den tillgängliga filmrepertoaren för de många i landet.

Stockholm den 23 september 1976

Sveriges radio aktiebolag

Otto Nordenskiöld

Arbetarnas bildningsförbund (ABF):

I *Tillägg* till förslaget redovisas erfarenheter från experimentarbete utfört av Filmklubben Walhalla i Helsingfors. De vunna erfarenheterna är intressanta. De visar framförallt vad som kan åstadkommas genom frivilligt arbete av filmintresserade människor. Detta talar för att inte minst insatser inom varje land för sig är mest angelägna och viktiga i nuet. Förslagsställarna framhåller själva att de nuvarande arbetsformerna är rätt anspråkslösa inom filmarbetet i Norden. Det torde inte, enligt ABF:s mening, vara troligt att ett nytt samarbetsorgan väsentligt skulle utveckla och intensifiera filmutbytet. I ett längre perspektiv är dock ett nordiskt samarbete inom filmens område mycket önskvärdt. För att öka filmintresset i de nordiska länderna just nu är emellertid ett stöd till verksamheter av den typ Walhalla filmklubb har bedrivit viktigast. De försök som göres i Sverige med kvalitetsfilmvisningar för såväl barn som vuxna är insatser i samma riktning. Den verksamhet som ABF i samarbete med Riksförbundet finska föreningar i Sverige bedrivit under det senaste året är ett annat exempel. Ett utvecklat filmupplysningsarbete torde knappast vara möjligt utan frivilliga och intresserade insatser av många människor. Filmklubbsverksamheten i såväl Finland som Sverige pekar i rätt riktning. Sådana frivilliga insatser — ibland särskilda projekt — bör underlättas.

Nordiska rådet bör i första hand ge stöd till olika organisationers an-

strängningar att främja den nordiska filmen. Detta torde kunna ske utan ett särskilt samarbetsorgan för närvarande.

ABF finner det alltså angelägnare att just nu främja och stödja tri-villiga och enskilda initiativ inom de nordiska länderna snarare än att upprätta formella samarbetsorgan. Det är emellertid önskvärt att se över de bestämmelser som gäller för respektive länder i fråga om import av film länderna emellan.

Stockholm den 15 september 1976

Arbetarnas bildningsförbund

Bo Toresson

Föreningen Sveriges filmproducenter:

Föreningen har vid sammanträde diskuterat förslaget beträffande ökad spridning av nordisk film och självfallet finner föreningen det intressant att söka åstadkomma en ökad spridning men bör detta i första hand åstadkommas inom redan befintligt distributionssystem. Om kompletterande åtgärder och ekonomiskt stöd erfordras, bör sådant handhas av filminstituten i respektive land.

Föreningen avvisar bestämt tanken på att bygga upp en stor byråkrati för ändamålet. Dock finner föreningen det lämpligt att tillsätta en utredning i frågan.

Stockholm den 27 augusti 1976

Föreningen Sveriges filmproducenter

Göran Lindgren

Ordförande

Sveriges biografägarförbund:

Biografägarförbundet ansluter sig till uttalandet i medlemsförslaget, att den internationella filmen kommit att spela en alltför dominerande roll i de nordiska länderna. Detta har särskilt uppmärksammats i samband med de amerikanska filmbolagens just nu pågående blockad mot de svenska biograferna. Bl. a. SF-chefen Kenne Fant och chefen för FHR Bengt Göransson har i tidningsartiklar uttalat sig för en omstrukturering av den svenska filmmarknaden i syfte att minska beroendet av amerikansk film. — Anmärkas bör att det inom Sverige redan finns en betydande import och distribution av övriga nordiska länders filmer, vilket också framgår av *Tilläggsbihang*.

Givet är emellertid att vårt förbund ställer sig positivt till åtgärder för en bättre spridning inom Norden av nordisk film, eller rättare sagt av sådana nordiska filmer, som ur kvalitets- och publikattraktivitetssynpunkt förtjänar ökade visningsmöjligheter inom det nordiska kulturområdet.

Det föreslås i det framlagda medlemsförslaget, att man skall bygga upp särskilda distributionsnät i de olika länderna under ledning av ett gemensamt nordiskt organ med permanent sekretariat "med tillräcklig personlig kapacitet". Biografägareförbundets uppfattning är, att det skulle bli mycket billigare och kanske även effektivare, om man anförtrodde ifrågavarande uppgifter åt de olika nordiska ländernas filminstitut. Enligt erhållna informationer skulle dessa vara beredda att i samarbete påtaga sig en sådan arbetsuppgift.

Stockholm den 21 september 1976

Sveriges biografägareförbund

Allan Nordenstam

Curt Sjöborn

BILAGA 3

I efterhand inkomna yttranden

F i n l a n d

Undervisningsministeriet:

— — — har undervisningsministeriet ombett delegationen för nordiskt kulturellt samarbete, centralkommissionen för konst, Finlands Filmarkiv rf, Finlands filmstiftelse och Samverkande bildningsorganisationerna rf att inkomma med utlåtande i ärendet (*se Bilaga 1 resp. nedan*). Ministeriet ber att få förena sig med de synpunkter som framföres i utlåtandet från centralkommissionen för konst (*se s. 842*).

Ministeriet kommer ytterligare att ta ståndpunkt i ärendet i samband med frågans behandling i de samarbetsorgan som tillsatts med stöd av nordiska kulturavtalet.

Helsingfors den 31 mars 1977

Jaakko Numminen

Kanslichef

Fredrik Forsberg

Yngre regeringssekreterare

Delegationen för nordiskt kulturellt samarbete¹:

Delegationen anser ett ökat filmutbyte mellan de nordiska länderna vara viktigt. För närvarande visas i Finland endast en liten del av de i Sverige, Norge och Danmark producerade betydande filmerna. Likaså är inte spridningen av finska filmer till de övriga nordiska länderna tillräckligt omfattande.

Delegationen anser dock inte inrättande av nya samarbetsorgan eller institut för detta ändamål nödvändigt, utan de redan existerande filmorganisationerna, arkiven och instituten borde kunna åta sig denna verksamhet. Till deras disposition skulle då medel ställas för detta ändamål.

Delegationen vill också fästa uppmärksamhet vid att 35 mm:s film borde överföras i 16 mm:s storlek för att kunna visas för bredare kretsar.

Helsingfors den 15 december 1976

Kalervo Siikala
Ordförande

Fredrik Forsberg
Sekreterare

Samverkande bildningsorganisationerna r.y.:

I det inom Nordiska rådet väckta medlemsförslaget om åtgärder för ökad spridning av nordisk film inom Norden samt i den till detta fogade promemorian har filmens betydelse som det moderna samhällets viktiga kulturform grundligt utretts samt förslag gjorts för att främja utbytet av högklassiga nordiska filmer. Samorganisationen — vars medlemsorganisationer sedan gammalt har arbetat för ökad spontan kulturverksamhet och minskade skadliga verkningar av den kommersiella masskulturen — kan utan förbehåll förena sig med medlemsförslagens tankar och förslag. Inrättandet av en permanent samarbetskommission måste anses vara den första åtgärden i syfte att uppnå dessa mål.

Samverkande bildningsorganisationerna vill understryka, att filmen har en viktig betydelse också i den moderna undervisningsverksamheten. Ett ökat nordiskt samarbete för att alltmera utnyttja filmen i undervisningen skulle vara till nytta för alla parter. Härvid kommer utom produktionen och utbytet av goda undervisningsfilmer även uppfostran till kritisk åskådning samt ökad användning av sak- och konstfilmer i skol- och vuxenutbildningen i fråga. Samorganisationen föreslår, att man vid inrättandet av den sagda kommissionen och planeringen av

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

dess verksamhet fäster uppmärksamhet också vid möjligheter att använda filmen i vuxenutbildningen.

Helsingfors den 14 september 1976

Samverkande bildningsorganisationerna r.y.

Paavo Suvanto

Ordförande

Helena Kekkonen

Generalsekreterare

Medlemsförslag

om en nordisk bank för utvecklingsländerna

(Väckt av Poul Dam, Gils Guðmundsson, Finn Gustavsen, Carl-Henrik Hermansson, Knud Jerspersen, Reidar T. Larsen och Sigurd Ømann)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

D a n m a r k

Udenrigsministeriet:

— — — oversende indhentede udtalelser fra handelsministeriet og finansministeriet (*se nedan*).

For sit eget vedkommende skal udenrigsministeriet udtale, at man ikke kan anbefale oprettelse af en ny nordisk institution som den foreslåede, der hverken kapitalmæssigt eller administrativt skønnes at ville fremme bistand til udviklingslandene.

Det tilføjes, at der ikke kan forventes udtalelser fra andre myndigheder.

København, den 3. november 1976

P. m. v.

E. b.

Tage Leth

Finansministeriet:

Finansministeriet mener ikke, at en institution som den foreslåede kan bidrage til, at der tilføres Norden mere kapital udefra, hvorfor den i princippet ikke vil øge mulighederne for at yde u-landslån. En forøgelse af bistanden må således afhænge af, om der kan tilvejebringes yderligere bevillinger i de enkelte lande.

Finansministeriet må endvidere tvivle på, at en udviklingsbank ville være et hensigtsmæssigt middel til at intensivere de nordiske landes samarbejde på området. Man må formode, at en udbygning af samarbejdet mellem de eksisterende nationale bistandsinstitutioner er en lettere og

administrativt billigere løsning end etablering af en ny internordisk institution.

Med hensyn til spørgsmålet om man i givet fald kunne tænke sig den nordiske investeringsbanks virkefelt udvidet fremfor at skride til oprettelse af en helt ny institution, har finansministeriet den opfattelse, at en udviklingsbank principielt vil adskille sig så meget fra NIB, at det vil være mest hensigtsmæssigt at oprette et nyt juridisk selvstændigt organ. De væsentlige forskelle er, at en udviklingsbank for at få adgang til de internationale lånemarkeder formentlig måtte have en relativt meget større garantikapital end NIB eller måske direkte statsgarantier, samt at den løbende måtte modtage tilskud fra medlemslandene, eftersom dens udlån forudsættes at være rentefrie. Der var på den anden side næppe noget i vejen for, at administrationen overlades til NIB. Herved kunne spares noget dobbeltarbejde, især på låntagningsiden, ligesom låntagningsoperationerne lettere kunne koordineres.

København, den 13. august 1976

P. m. v.

E. b.

Niels Erik Sørensen

Handelsministeriet:

I denne anledning skal man til brug for udenrigsministeriets udarbejdelse af en udtalelse i sagen oplyse, at handelsministeriet finder det tvivlsomt, om der er behov for etablering af en nordisk institution til gennemførelse af den i forslaget omhandlede støtte til udviklingslandene, samt at handelsministeriet finder, at man ikke bør søge at ændre Den Nordiske Investeringsbanks vedtægter med henblik på udvidelse af bankens virksomhed til også at omfatte støtte til udviklingslandene.

København, den 28. september 1976

P. m. v.

E. b.

Erik Nielsen

Danmarks Nationalbank:

I den anledning skal Nationalbanken oplyse, at forslaget — så vidt det kan skønnes på basis af den foreliggende summariske skitse — næppe

vil have mærkbare penge- eller valutapolitiske konsekvenser. Nationalbanken har derfor på dette foreløbige grundlag ingen bemærkninger at fremføre.

Nationalbanken har samtidig sendt et tilsvarende svar på en forespørgsel fra Udenrigsministeriet.

København, den 16. august 1976

Danmarks Nationalbank

Internationalt Kontor

Henning Dalgaard

Kai Aaen Hansen

Dansk Arbejdsgiverforening:

Specielt for så vidt angår det her omhandlede medlemsforslag skal vi meddele, at vi finder den i forslaget anvendte argumentation og karakteristik af den internationale bistand til udviklingslandene mindre rimelig. Vi er endvidere uenige i forslagets sigte og betvivler, at en sådan bank ville kunne erhverve sig en sådan ekspertise på de mangfoldige områder, erhvervsudøvelse i udviklingslandene omfatter, til at gøre forslagens realisering mulig. Vi stiller os endvidere tvivlende over for, at der ved oprettelsen af en sådan ny offentlig institution ville blive overført flere midler til udviklingslandene fra de nordiske lande, end hvad ellers ville blive tilfældet. Vi frygter således, at der alene ville blive tale om en yderligere bureaukratisering. Endelig deler Arbejdsgiverforeningen ikke den i forslaget anførte opfattelse, hvorefter Den nordiske Investeringsbank er afskåret fra at støtte nordiske projekter i udviklingslandene, idet det af sagens behandling på Nordisk Råds første ekstraordinære samling i november 1975 netop synes at fremgå, at Den nordiske Investeringsbank har mulighed herfor under visse betingelser.

På denne baggrund kan Dansk Arbejdsgiverforening ikke støtte forslaget om at foretage en udredning om oprettelsen af og retningslinierne for en nordisk bank for udviklingslandene.

København, den 25. oktober 1976

Dansk Arbejdsgiverforening

Johs. Ammundsen

Arbejderbevægelsens Erhvervsråd har i skrivelse den 26 oktober 1976 förklarar sig tillstyrka medlemsförslaget.

Grosserer-Societetet har i skrivelse den 16 september 1976 förklarat sig till fullo instämna i Den danske Bankforenings yttrande av den 10 augusti 1976 (se nedan).

Provinshandelskammeret:

— — — meddele, at vi fra Kammerets side er af den opfattelse, at der her er tale om et projekt af ret ensrettet karakter jfr. at den foreslåede investeringsbank alene skulle kunne yde bistand til projekter, som er ejet af modtagerlandet.

Der synes således ingen mulighed for at yde bistand til privatejede foretagender i udviklingslandene.

Henset hertil samt da vi må stille os tvivlende over for, om man, bl. a. med henvisning til den store forskel i de enkelte nordiske landes ydelser til udviklingslandene, vil kunne opnå en rationalisering af hjælpearbejdet over for udviklingslandene, må Provinshandelskammeret for sit vedkommende tage afstand fra det foreliggende forslag.

København, den 3. august 1976

P. v.

E. b.

B. Kremer

Danmarks Rederiforening har i skrivelse den 28 september 1976 förklarat sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Den danske Bankforening:

— — — — —
I anledning heraf skal Bankforeningen udtale, at man finder det betænkeligt på nuværende tidspunkt at overveje oprettelsen af yderligere kapitalføgende institutioner på nordisk basis. Efter Bankforeningens opfattelse bør yderligere overvejelser i denne henseende i hvert fald afvente de erfaringer, som man vil indhente vedrørende konsekvenserne på det internationale kapitalmarked af Den Nordiske Investeringsbanks virksomhed, idet det nøje bør undersøges, hvilken virkning den pågældende banks virksomhed kan have på de nordiske landes muligheder for at opretholde den kapitalimport, som også i de kommende år vil være en nødvendighed for de nordiske lande.

København, den 10. august 1976

A. Skjoldager

Henning Birch

Danmarks Sparekasseforening:

Eftersom etableringen af en nordisk bank for udviklingslandene alene må bero på en politisk vurdering, finder sparekasseforeningen ikke grundlag for at fremkomme med bemærkninger.

København, den 13. oktober 1976

Gunde Linvald

Thyge Rosenbeck

Industrirådet:

Under henvisning til skrivelse fra Nordisk Råd af 13. juli 1976 vedrørende medlemsforslag nr. A 492/e om en nordisk bank for udviklingslandene bemærker Industrirådet, at man ikke kan anbefale oprettelsen af en sådan institution.

Der skønnes ikke at være behov for oprettelse af en nordisk bank for udviklingslandene eftersom statutterne for Den nordiske Investeringssbank giver muligheder for finansiering af fællesnordiske projekter i udviklingslande. Disse muligheder er endnu uudnyttede.

På denne baggrund er det Industrirådets opfattelse, at en eventuel forøgelse af den disponible lånekapital for nordiske aktiviteter i udviklingslandene kun bør finde sted i form af en forøgelse af de nationale bistandsrammer.

Industrirådet kan derfor ikke tilslutte sig medlemsforslaget.

København, den 4. oktober 1976

Ove Munch

Landbrugsraadet:

I sagens anledning skal Raadet bemærke, at man ikke for nærværende finder det hensigtsmæssigt at oprette nye institutioner af den foreslåede art for overførsel af bistand til u-landene, og at man derfor finder det unødvendigt, at der som foreslået rettes en anmodning til Nordisk Ministerråd om udarbejdelse af en redegørelse vedrørende retningslinierne for en nordisk bank for u-landene.

København, den 21. september 1976

På Landbrugsraadets vegne

E. b.

Kjeld Ejler

A. Vesten Pedersen

De samvirkende danske Landboforeninger:

Foreningerne skal i den anledning meddele, at vi ikke her har konkrete synspunkter til banken, idet vi dog vil tilføje, at ideen må stå og falde med, hvorledes banken vil arbejde med udviklingsbistand, og at bankvirksomheden kan tilrettelægges på en måde, som ikke overlapper Verdensbankens virksomhed.

København, den 10. september 1976

K. B. Andersen

Danske Husmandsforeninger:

Danske Husmandsforeninger mener ikke, at oprettelse af en nordisk bank med det angivne formål er en egnet løsning for fælles nordisk indsats inden for u-landshjælpen. Eventuel fælles aktivitet bør fortsat aftales projekt for projekt, ligesom vi finder, at den indbyrdes kontakt mellem de nordiske bistandsstyrelser fortsat må kunne løse problemer i u-landssamarbejdet.

København, den 16. juli 1976

P. f. v.

Jørgen Pedersen

Finland**Ministeriet för utrikesärendena:**
-----

1. På nordisk bas sköts bistandsfrågorna inom den administrativa ramen för de samnordiska bistandsprojekten. I ledningen för denna administration står sedan 1971 Nordiska ministerrådet och en samnordisk styrelse, som består av representanter för regeringarna, den allmänna opinionen och de nordiska bistandsmyndigheterna. År 1976 grundades en särskild tjänstemannakommitté för att förbereda de bistandsfrågor som skall behandlas av ministerrådet. I tjänstemannakommittén sitter ledande tjänstemän från de nordiska bistandsmyndigheterna beroende på vad som skall behandlas.

2. För de nordiska projektens del är penningflödet från de nordiska länderna synnerligen väl koordinerat. Förslaget om grundandet av en nordisk bank för u-länderna hör nära ihop med den diskussion som förs i det ovannämnda ministerrådet om det samnordiska biståndets natur och former samt om biståndets kvantitet och mottagare. Hittills har ingen samnordisk finansiering medelst biståndskrediter förekommit. I de nor-

diska länderna förekommer bilaterala biståndskrediter som biståndsform i Finland och Danmark samt i begränsad omfattning i Sverige.

3. Fastän det samnordiska biståndsarbetet är en viktig sak för Finland anser utrikesministeriet det dock inte ändamålsenligt att i detta skede förändra det samnordiska biståndets former i riktning mot krediter utdelade av en gemensam utvecklingsbank. Vid sidan av att en sådan bank skulle bli administrativt tungrodd och i hög grad skulle öka biståndsmyndigheternas arbete skulle den inte i nämnvärd grad förbättra mottargarländernas möjligheter att få krediter. Det är möjligt att den just på grund av denna administrativa tungroddhet rentav skulle försämra dessa möjligheter. Grundandet av nya utvecklingsbanker och en kanalisering av biståndet via allt flera till biståndsvolymen rätt små enheter främjar inte heller strävandena att effektivisera biståndet genom en viss koncentration.

Helsingfors den 28 september 1976

Tom Grönberg
Biträdande avdelningschef

Finlands bank¹:

Det i medlemsförslaget framförda projektet är att jämställa med ett utvecklingskreditarrangemang. Utvecklingskrediterna och den övriga ofentliga kapitalexport som äger rum till förmån för utvecklingsländerna finansieras över statsbudgeten, där trånga gränser tills vidare har uppställts för tillväxten av anslagen för utvecklingshjälp. Finlands bank har inga invändningar mot att en del av medlen till utvecklingsbistånd skulle kanaliseras via en nordisk bank för utvecklingsländerna, men enligt bankens uppfattning är den väsentliga frågan om de existerande finansieringsmöjligheterna. Kan ett nytt projekt som kräver fortlöpande kapitalkomplettering inpassas inom de gränser, vilka även i övrigt måste uppställas för statshushållningen — och för de nuvarande anslagen för utvecklingssamarbete? Om detta inte är möjligt, är det inte heller för Finlands del ändamålsenligt att delta i projektet.

Helsingfors den 9 augusti 1976

Jouko J. Voutilainen
Direktör

Jorma Aranko
Direktör

Centralhandelskammaren¹:

Centralhandelskammaren har vad det i Nordiska rådet väckta medlemsförslaget beträffar inte kunnat konstatera, att de nordiska länderna

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

på grund av den föreslagna banken vore i stånd att höja sin arbetsinsats för utvecklingsländerna. Snarare förefaller det som om banken skulle bli en organisation, vars verksamhetsområde skulle sammanfalla med det nuvarande arbetsorganets för utvecklingsländerna. Med anledning härav anser Centralhandelskammaren förslaget om grundandet av en nordisk bank för utvecklingsländerna vara omotiverat.

Helsingfors den 23 november 1976

Centralhandelskammaren

Veikko Makkonen

Ordförande

Sakari Yrjönen

Verkställande direktör

Delegationen för utvecklingsamarbetsärenden¹:

— — — Delegationen anser strävandena att öka det nordiska samarbetet i utvecklingssamarbets- och u-landsfrågor, som också detta initiativ är ett bevis på, i och för sig vara mycket positiva. Delegationen har förenat sig med tidigare förslag i detta ärende. Delegationen förhåller sig dock återhållsam till den i medlemsförslaget föreslagna nordiska banken för utvecklingsländerna.

Problemet har varken inom samnordiskt utvecklingssamarbete eller i större omfattning varit bristen på finansieringsvägar. Det finns talrika internationella finansieringsinstitut som beviljar utvecklingsländer krediter och fastän i deras verksamhet ofta förekommer i förslaget nämnda brister kan man dock fråga, om det inte bättre motsvarar utvecklingsländernas intressen, om dessa instituts verksamhet utvecklas genom att inrikta de nordiska ländernas ekonomiska stöd och politiska inflytande selektivt till de existerande instituten, än inrättande av ett nytt nordiskt institut. Inrättandet av en av endast de nordiska länderna styrd bank för utvecklingsländerna skulle inte heller motsvara den av Finlands regering i principprogrammet för utvecklingssamarbete godkända inställning, enligt vilken man skall föredra sådana finansieringsinstitut, i vilkas beslutsfattande utvecklingsländerna själva kan göra en avgörande insats.

Enligt delegationen är inte genomförande av de i förslaget nämnda utvecklingssamarbetsprinciperna och inriktande av de nordiska ländernas resurser till utvecklingssamarbete beroende av nya nordiska institut.

Helsingfors den 21 oktober 1976

Erkki Tuomioja

Ordförande

Anna Paljakka

Sekreterare

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

Ålands landskapsstyrelse har i skrivelse den 22 november 1976 meddelat, att man inte ämnar avge något yttrande i anledning av medlemsförslaget.

Lantbruksproducenternas centralförbund¹:

Det nordiska samarbetet på utvecklingsområdet har utvecklats gynnsamt under de senaste åren. Grunden för detta samarbete har varit att varje land har deltagit i det inom ramen för sina möjligheter och resurser, varvid tillgängliga medel och experthjälp har samordnats inom vissa samarbetsprojekt i mottagarländerna.

När ökningen av varje lands anslag för bilateralt och multilateralt bistånd är bunden vid vederbörande lands årliga budget, skulle inrättandet av en ny nordisk bank för utvecklingsländerna inte öka tillgängliga medel för denna verksamhet, utan skulle medföra en ny kanalisering av dessa medel. När det för detta ändamål redan finns tillräcklig förvaltnings- och annan personal, är det enligt centralförbundet inte ändamålsenligt att inrätta en ny bank för utvecklingsländerna, när man vill vidareutveckla det nordiska utvecklingsarbetet.

Helsingfors den 15 november 1976

Lantbruksproducenternas centralförbund

Matti Uusitalo

Esko Lindstedt

Arbetsgivarnas i Finland centralförbund och Affärsarbetsgivarnas centralförbund:

I medlemsförslaget om en utvecklingsbank fästs uppmärksamhet vid att varken de kvantitativa eller kvalitativa mål, som gemensamt uppställts i FN, har uppnåtts. Tvärtom har situationen beträffande de centrala strävandena t. o. m. försämrats. Tyvärr förhåller det sig så, och enligt vår uppfattning står den egentliga orsaken att finna i den alltför knappa utvecklingshjälpen. Då utvecklingshjälpen för Finlands del, mätt enligt bruttonationalproduktandelen, är betydligt mindre än i Norden i genomsnitt, borde vårt land i främsta hand sträva till att höja denna andel inom de gränser vår nationalekonomi tillåter.

En ny bank skulle inte i sig själv medföra nytt kapital att fördelas på utvecklingsländerna som långfristiga räntefria krediter. Eftersom problemet inte heller gäller någon brist på finansieringskanaler eller att

¹ Yttrandet översatt från finska.

finna sådana vore det inte i dag ändamålsenligt att grunda en nordisk bank för utvecklingsländerna. Däremot kunde det vara lämpligt att utreda vilka övriga möjligheter och behov det finns att utöka det nordiska samarbetet på detta område.

Helsingfors den 26 oktober 1976

Arbetsgivarnas i Finland
centralförbund

Ingvar S. Melin

Affärsarbetsgivarnas central-
förbund

Pekka Merenheimo

Industrins i Finland centralförbund¹:

Det nordiska utvecklingssamarbetet har redan en institutionell ram, vilket även måste anses vara värt allt understöd. Den i förslaget nämnda banken kan i princip verka på ett för utvecklingsländerna fördelaktigt sätt. Av denna orsak vore en samnordisk utvecklingsbank måhända på sin plats, under förutsättning att den skulle öka de nordiska ländernas möjligheter att delta i de samnordiska utvecklingslandsprojekten. Om banken inte i betydande utsträckning ökar de samnordiska möjligheterna, bör dess grundande anses vara onödigt.

Vidare bör konstateras, att om bankens finansiering ordnas på det i förslaget nämnda sätt genom nordiska medlemsavgifter, skulle detta automatiskt innebära en minskning av övriga utvecklingssamarbetsmöjligheter. Endast bankens grundande skapar inte något nytt kapital, utan detta bör insamlas på annat håll.

Enligt Industrins i Finland centralförbunds åsikt borde den nyss grundade Nordiska investeringsbankens verksamhet fås i gång och dess verksamhetsformer stabiliseras. Om det konstateras, att den nya investeringsbanken inte uppfyller kraven på finansiering av utvecklingslandsprojekten, bör grundandet av en samnordisk utvecklingslandsbank tas till förnyat övervägande.

Helsingfors den 5 november 1976

Industrins i Finland centralförbund

Aarne Castrén

Bankföreningen i Finland:

Det i Nordiska rådet väckta medlemsförslaget om en nordisk bank för utvecklingsländerna är enligt vår åsikt redan på grund av den i förslaget framförda motiveringen orealistiskt. En sådan bank som här

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

föreslagits kan knappast verka som en bank om till dess verksamhetsprinciper hör att bevilja mycket långsiktiga och räntefria lån för finansiering av projekt i utvecklingsländerna. Den föreslagna inrättningen skulle alltså inte fungera som en egentlig lönsam bank som skaffar medel till exempel på den internationella kapitalmarknaden utan medlen för dess verksamhet skulle komma direkt i form av anslag ur de nordiska ländernas budgeter. En sådan internordisk bank skulle alltså inte inbringa nya pengar som kunde utnyttjas i utvecklingsarbetet utan de medel som dirigerades via den eventuella nya inrättningen skulle från dras ländernas nuvarande utvecklingshjälsorganisationer.

Det faktum att inte alla nordiska länder lyckats följa FN:s rekommendation att använda 1 % av bruttonationalprodukten för utvecklingshjälp beror på bristen på resurser och ökade ekonomiska svårigheter under den djupa lågkonjunktur som varit rådande. Trots att alla nordiska länder strävar att nå nämnda mål ger varje särskilt lands eget aktiva samarbete med något eller några utvecklingsländer en viss rörelsefrihet som åtminstone tills vidare är nödvändig. I motiveringen till förslaget hänvisas till begränsningar som kan föranledas av landets ekonomiska läge.

Det nordiska samarbetet i dagens utvecklingsarbete har under de senaste åren koordinerats och gjorts effektivare. De möjligheter till ett vidare utvecklande av samarbetet vartill hänvisas i motiveringen av förslaget särskilt i fråga om experthjälpen bör beaktas i tillräckligt hög grad. Det är vår uppfattning att samarbetet för utvecklingshjälp inte effektiveras genom att man inrättar en sådan utvecklingsbank som föreslagits. Tvärtom skulle den i värsta fall medföra en ny organisation med samma funktioner som andra redan existerande med allt vad det medför av onödiga extra kostnader.

De nordiska länderna är dessutom medlemmar i internationella regionala utvecklingsinstitutioner vilkas verksamhet under senare år allt mera inriktats på de fattigaste länderna. I synnerhet världsbanksgruppens verksamhet har starkt ändrats i denna riktning. Också i andra avseenden håller den internationella utvecklingshjälp på att få ett nytt drag. De sociala verkningarna har i kreditstyrningen markantare än förut tagits i beaktande vid sidan av de produktiva. Kreditvillkoren har också lindrats genom att man beviljat flera långsiktiga lån med låg ränta.

Vi anser det inte motiverat att en ny nordisk bank för utvecklingsländerna etableras utan är av den åsikten att de nordiska länderna i mån av möjlighet kan effektivera sin verksamhet i de redan existerande internationella utvecklingsinstitutionerna och utöka sina bilaterala eller samnordiska understödsprojekt på nuvarande sätt i utvecklingsländerna.

Helsingfors den 30 augusti 1976

Bankföreningen i Finland

Filip Pettersson
Styrelseordförande

Raimo Ilaskivi
Verkställande direktör

N o r g e**Finans- og tolldepartementet:**

Medlemsforslaget i Nordisk Råd om etablering av en nordisk bank for utviklingslandene har av Finansdepartementet vært forelagt Utenriksdepartementet, Handelsdepartementet, NORAD, Norges bank, Garanti-Instituttet for eksportkreditt og Norges eksportråd (*se nedan*).

Finansdepartementet antar for sin del at de gjeldende ordninger gir grunnlag for en hensiktsmessig kanalisering av såvel Norges bilaterale som multilaterale bistand til utviklingslandene. Departementet kan ikke se at det skulle være behov for å etablere en nordisk bank for utviklingslandene.

Etter fullmakt

Hallvard Borgenvik

Per Melsom

Departement for handel og skipsfart *hänvisar i skrivelse den 19 november 1976 jill Utenriksdepartementets yttrande av den 20 oktober 1976 (se nedan).*

Utenriksdepartementet:

Som kjent kanaliseres i dag en vesentlig del av Norges bistand til utviklingslandene gjennom Verdensbankgruppen (herunder IDA), de regionale utviklingsbanker og utviklingsfond i Afrika og Asia, UNDP, FAO, m. v.

Norge har inngått rammeavtaler om samfinansiering og finansieringsdeltakelse med Verdensbanken/IDA og Afrikabanken; det forhandles dessuten om en tilsvarende avtale med Asiabanken. Disse rammeavtaler gjør det mulig for Norge — i tillegg til den bistand som ytes multilateralt — å bidra til finansiering av spesielle prosjekter og programmer i land og områder som en på norsk side ønsker å prioritere. Norge bidrar også direkte til nasjonale utviklingsbanker i utviklingsland (i Tanzania til en investeringsbank, en husbank og en distriktsutbyggingsbank).

Den alt overveiende del av norsk bistand til utviklingslandene skjer i dag på gavevilkår. Når det gjelder langsiktige kreditter på gunstige vilkår, vil slike kunne gis innenfor to nye norske ordninger som er foreslått i St.meld. nr. 94 (1974—75). Den ene er en låneordning som tar sikte på å fremme industriell utvikling i utviklingsland, den andre på å yte ordinære bistandslån i tillegg til de bilaterale programmer på gavebasis.

Da en nordisk utviklingsbank ikke kan påregnes å få bistandsmidler ut

over den rammen som allerede er fastsatt av Stortinget, er det sannsynlig at bistand gjennom en slik bank ville gå ut over Norges engasjement gjennom multilaterale organer. Det samme må antas å gjelde de andre nordiske land. Et redusert nordisk engasjement i disse organer ville kunne få uheldige følger for de samlede overføringer til utviklingslandene og for organenes bistands/utlånspolitikk, da de nordiske land (sammen med Nederland) har vært blant de fremste til å arbeide for størst mulige bidragsrammer og best mulige vilkår for mottakerlandene.

På grunn av de nordiske lands begrensede kapasitet, synes det tvilsomt om Norden vil ha den nødvendige finansielle styrke og den faglige ekspertise til å rettferdiggjøre opprettelsen av enda en finansieringsinstitusjon i tillegg til dem som eksisterer fra før. Et slikt tiltak vil føre til en duplisering av den virksomhet som allerede i dag finner sted i de andre internasjonale organer Norge deltar i.

Dette forhindrer ikke at de nordiske land på fritt grunnlag i fellesskap kan finansiere større prosjekter/programmer, slik det allerede gjøres i dag. En slik felles nordisk innsats kan eventuelt også foregå gjennom de eksisterende utviklingsbanker, eller i form av lån/kreditter til samme formål.

Ut fra en samlet vurdering finner Utenriksdepartementet at det ikke synes å være hensiktsmessig med en egen nordisk utviklingsbank.

Oslo, 20. oktober 1976

For Utenriksministeren:

Sv. Gjellum

Paal Bog

Direktoratet for utviklingshjelp:

Økte kredittoverføringer til utviklingsland må etter NORAD's oppfatning ses i en bistandspolitisk sammenheng. Langsiktige, rentefrie kreditter vil kunne tjene til å støtte opp om den bistand som overføres på gavevilkår. Av denne grunn vil NORAD peke på nødvendigheten av at en økning i lånevirkosomheten til utviklingsland blir administrert i nær organisatorisk kontakt med eksisterende bistandsorganer og hermed bli direkte knyttet til den øvrige bistandsvirkosomhet.

Ut fra bistandspolitiske og bistandstekniske betraktninger er NORAD derfor av den oppfatning at nasjonal administrasjon av lånevirkosomheten vil være å foretrekke fremfor en nordisk.

Oslo, 5. oktober 1976

Etter fullmakt

Steinar Skjæveland

Underdirektør

Thore G. Hem

Garanti-instituttet for eksportkreditt:

Instituttet antar at forslaget om nordisk bank for utviklingslandene ikke vil ha noen innvirkning på virksomheter som er tillagt dette og finner derfor ikke at forslaget foranlediger noen uttalelse fra Instituttet.

Oslo, 8. oktober 1976

Garanti-Instituttet for eksportkreditt

Johs. Aarøy

G. Flatabø

Norges eksportråd:

Vi antar at det kunne være nyttig med en slik undersøkelse, men vil samtidig peke på at saken også må ses i sammenheng med bistandspolitikken i de enkelte nordiske land og de forskjellige virkemidler som disse har tatt i bruk. I denne forbindelse måtte det avklares om opprettelse av en nordisk bank skulle ha som formål eller virkning å øke den samlede kapitaltilførsel fra de nordiske land til utviklingslandene.

Det ville etter vår oppfatning være naturlig å vurdere hvordan industrien i de nordiske land kunne bidra til å oppfylle målsettingene for en eventuell nordisk bank for utviklingslandene.

Oslo, 28. september 1976

Norges eksportråd

Gunnar Rogstad

Adm. direktør

Norges bank:

Norges bistand til utviklingsland er for tiden stort sett fordelt på multilateral og bilateral bistand etter en 50—50 fordeling.

Den multilaterale bistand foregår nå gjennom internasjonale og regionale bistandsorganer som blant annet gir langsiktige lån og kreditter til utviklingslandene. Disse organer er basert på et samarbeid mellom de land som yter bidrag og de land som mottar bidrag. Norge vil således kunne påvirke bruken av de bevilgede beløp dels gjennom deltakelse i organisasjonenes styrende organer, og dels ved å samarbeide med deres sekretariater. En nordisk bank for utviklingsland vil kunne komme til å konkurrere med allerede etablerte institusjoner, herunder utviklingslandenes egne banker som er i besittelse av stor ekspertise på området.

Den bilaterale bistand skjer for tiden i form av gaver. På lengre sikt vil Norge, som fremtidig kapitaleksporterende land, kunne utvide den bilaterale hjelpen til å omfatte langsiktige lån, slik som antydnet i St.meld. 94 (1974—75). Det vil være viktig at slik långivning koordineres med vår øvrige bistand til utviklingslandene, idet en også tar hensyn til eventuelle industri- og næringspolitiske konsekvenser i Norge. Det synes derfor ikke hensiktsmessig å kanalisere slike lån gjennom en særskilt nordisk bank.

For øvrig vil en henvise til det allerede etablerte inter-nordiske samarbeid om bistandsspørsmål. Gjennom dette samarbeid vil en kunne ta vare på de koordineringsoppgaver som foreligger og som etter forslaget er tiltenkt en nordisk bank.

På denne bakgrunn mener Norges bank at det for tiden ikke er nødvendig å foreta noen utredning vedrørende opprettelse av en nordisk bank for utviklingsland.

Oslo, 26. oktober 1976

Norges bank

Knut Getz Wold

E. Børresen

Norges rederforbund:

Det første spørsmål når det gjelder opprettelsen av nye institusjoner som skal hjelpe utviklingsland, skulle, på bakgrunn av de særdeles mange institusjoner som allerede eksisterer, være å vurdere om enda en ny organisasjon vil kunne bidra positivt til utviklingen. Forslagsstillerne har ikke vurdert dette spørsmålet i det hele tatt. Tvert imot synes det som om det er en selvmotsigelse i argumentasjonen: Det klages over at internasjonal utviklingshjelp blir stadig sterkere preget av kommersielle interesser der "givernes" interesser er viktigere enn mottagernes. Dette skulle være et klart argument for at Norge i enda større grad satser på de virkelig internasjonale hjelpeorganisasjoner. I stedet foreslås en nordisk regional utviklingsbank, som man vil kunne vente vil bli utsatt for press for å ta hensyn til nordisk industri og nordiske arbeidsplasser.

De nordiske land har ut fra en ærlig vilje til å hjelpe utviklingslandene på den mest effektive måte, sluttet opp om den virkelig internasjonale utviklingshjelp, og har vært imot utviklingen mot overdreven bilateralsering av hjelpen. Ut fra denne innstilling har f. eks. Norge vært et foregangsland når det gjelder å støtte The International Development Association, Verdensbankens "lavrente-avdeling". Rederforbundet mener at dette er en linje som bør fortsette.

På denne bakgrunn vil Rederforbundet gå imot at medlemsforslaget om en nordisk bank for utviklingslandene blir vedtatt.

Oslo, 14. oktober 1976

Norges rederforbund

Kjell Storvik

Den norske bankforening:

Etter vår vurdering skyldes problemer ved eventuell kapitaleksport fra nordiske land til utviklingslandene ikke mangel på institusjoner. I den utstrekning de nordiske land er villige og har ressurser til å kanalisere kapital til utviklingslandene, kan dette skje på ulike måter, bl. a. gjennom Verdensbank-gruppen. Videre har de enkelte land bygget opp egne organer som yter bistand av ulik art, bl. a. i form av lån.

Det forslag som er fremmet, gjelder utredning om opprettelse av og retningslinjer for en nordisk bank for utviklingsland.

Også utredningsarbeide av den type det her er tale om, legger beslag på ressurser — høyt kvalifisert arbeidskraft — som det er knapphet på. Etter vår vurdering kan denne arbeidskraft anvendes bedre til fordel for utviklingslandene på annen måte. Vi kan derfor ikke anbefale den foreslåtte utredning.

Oslo, 26. august 1976

Den norske bankforening

Kaare Petersen

Adm. direktør

Norges industriforbund:

Uten å gå god for den etter vår oppfatning noe forenklete beskrivelse av årsakene til at resultatene av FN's annet utviklingstiår har vært skuffende, er vi positivt innstillet til et nordisk samarbeide, for å lette finansieringen av utviklingsfremmende prosjekter i U-land. Vi mener det vil være av betydning at man i de prosjekter som måtte bli realisert i størst mulig grad utnytter bl. a. de erfaringer som nordiske eksperter og nordiske bedrifter med virksomhet i U-land kan bidra med. Vi vil også peke på betydningen av at utviklingsprosjekter som banken finansierer også drives på langsiktig basis slik at de nordiske samarbeidspartners kunnskaper kan utnyttes kontinuerlig og effektivt.

En rekke nordiske bedrifter har gjennom konsulent-, entreprenør- og produksjonsvirksomhet gjennom mange år allerede gjort en tildels

betydelig innsats når det gjelder utbygging av U-landenes industri og infrastruktur.

Vår oppfatning er at en eventuell nordisk bank ikke bør begrense sin virksomhet til prosjekter som utelukkende eies og drives av de låntagende U-land. Banken bør også kunne finansiere prosjekter som helt eller delvis eies og/eller drives av nordiske bedrifter. Vi er innforstått med at virksomheten må skje innenfor rammen av de retningslinjer og prinsipper som gjelder for de nordiske lands bistandsvirksomhet.

Oslo, 26. august 1976

Norges industriforbund

R. Roem Nielsen

Viseadm. direktør

Landbrukets sentralforbund:

Det oversendte medlemsforslag om Nordisk Bank for utviklingslandene er forelagt vårt styre.

Styret er av den mening at en slik bank som foreslått vil medføre en ytterligere byråkratisering av utviklingshjelpen og derfor være lite egnet til å gjøre de nordiske lands utviklingshjelp mer effektiv og hensiktsmessig for mottakerne. I de tilfelle hvor det er aktuelt å gi kreditter av statlige midler vil disse måtte kunne gis fra de enkelte land uten å kanaliseres gjennom en ny og etter vår mening overflødig institusjon.

Oslo, 1. oktober 1976

Landbrukets sentralforbund

Hans Borgen

Olav Borgan

S v e r i g e

Styrelsen för internationell utveckling (SIDA):

Förslaget synes ha tillkommit i anslutning till diskussionen om den nya Nordiska investeringsbanken. Det konstaterades att denna ej har anledning att finansiera nordiska projekt i u-länder. I stället föreslås att de nordiska länderna inrättar en särskild nordisk bank för kreditgivning till u-länderna. Krediterna skall vara långsiktiga och räntefria och finansiera projekt som ägs och drivs av u-länderna själva. Bankens verksamhet bör inriktas på u-länder "som för en utvecklingsorienterad och socialt rättfärdig politik".

Biståndet från de nordiska länderna kanaliseras för närvarande dels genom internationella organ, främst inom FN-familjen, dels genom de nationella biståndsorganen. Vissa gemensamma nordiska insatser administreras under ledning av en särskild nordisk styrelse. Biståndets inriktning och utformning prövas fortlöpande av statsmakterna, bl. a. inom ramen för den biståndspolitiska utredningen.

Motionärerna har inte närmare berört de argument som kunde tala för behovet av en ny nordisk biståndsinstitution i form av en bank. Syftet med bankens verksamhet — finansiering av projekt som drivs av u-länderna själva och med en inriktning på u-länder som för en utvecklingsorienterad och socialt rättfärdig politik — synes således vara samma som det som gäller för det direkta utvecklingssamarbetet genom SIDA. Sverige lämnar genom SIDA långsiktiga och räntefria krediter för projekt och program även om flertalet insatser numera utgår som gåva. Någon anledning att särbehandla bistånd på kredit- och gåvovillkor föreligger inte.

Enligt motionen skulle banken finansieras av statsmedel och därmed, med den uppläggning som finns beträffande biståndsanslagen eventuellt kunna begränsa utrymmet för verksamheten inom redan existerande biståndsformer.

Kanaliseringen av biståndet i olika former är en fråga av central betydelse som behandlas av den biståndspolitiska utredningen. Den har givits direktiv att pröva och genomföra en värdering av de internationella biståndsorganen. Detta skall även innefatta Sveriges roll i dessa och en granskning av omfattningen av Sveriges finansiella bidrag, speciellt avseende UNDP och IDA. Utredningens resultat torde erbjuda intresse också för frågan om anslag av biståndsmedel till gemensamt nordiskt utvecklingssamarbete. Det finns således på svensk sida skäl att avvakta vad utredningen har att anföra innan en särskild utredning om en nordisk bank företas enligt motionärernas förslag.

Beträffande kanaler för industrisamarbete med u-länder utanför ramen för det offentliga biståndet vill styrelsen hänvisa till sin redogörelse i anslagsframställningen för 1977/78.

Stockholm den 18 oktober 1976

Sten-Olof Döös

Göte Magnusson

Kommerskollegium:

Som kollegiet framhöll i sitt yttrande¹ dnr 15, 1976-04-05, rörande den likaså i Nordiska rådet väckta frågan om nordisk samverkan på

¹ *Se Sak A 484/e.*

biståndspolitikens område, rör kollegiets befattning med u-landsproblemen främst frågor inom utrikeshandeln och på handelspolitikens område medan handläggningen av biståndspolitiska frågor väsentligen faller utanför dess verksamhetsområde. Då de uppgifter den föreslagna nordiska banken avses få har ren biståndskaraktär finner kollegiet inte anledning till några särskilda synpunkter i frågan.

Stockholm den 13 oktober 1976

O. G. Lindqvist

Sven Robach

Sveriges riksbank avböjer i skrivelse den 20 oktober 1976 att yttra sig i anledning av medlemsförslaget.

Exportkreditnämnden (EKN):

Förslaget innebär tillskapandet av en nordisk bank vilken avses ge utvecklingsländer (u-länder) mycket långfristiga krediter till projekt som ägs och drivs i mottagarlandets egen regi. Den med projekten förenade teknologin skall vara anpassad till landets naturliga struktur. Mottagarländerna förutsätts föra en utvecklingsorienterad och socialt rättfärdig politik.

De krediter som föreslås bli lämnade skulle visserligen vara återbetalningsbundna men skulle inte betraktas som banklån med hänsyn till sitt betydande biståndsinnehåll. De skulle därmed falla utanför ramen för de krediter vilka EKN brukar garantera och för vilka exempelvis OECD:s eller Bernunionens regler tillämpas. De föreslagna krediterna skulle snarare följa de kriterier som uppställts av SIDA. Förslaget bör därför uppfattas som innebärande en utvidgning av de biståndskrediter SIDA lämnar till vissa mottagarländer. SIDA:s verksamhet synes ha skötts med all önskvärd kompetens och enligt de kriterier, som väglett förslagsställarna. Någon ändring eller överföring av denna verksamhet till annan institution synes knappast befogad.

Det ankommer inte på EKN att närmare kommentera de uppgifter en nordisk bank för utvecklingsländerna skulle utföra och som i sig skulle kunna utgöra skäl för inrättandet av en sådan bank. Följande synpunkter faller sig likväl naturliga.

Behovet av kommersiellt baserade insatser till förmån för u-länderna kan belysas av EKN:s engagemang på u-länderna. Det växande behovet av framförallt kapitalvaror och anläggningar har inneburit accelererande krav på krediter för denna import. De nordiska ländernas speciella leverantörskapacitet har inte alltid motsvarats av en lika stor finansie-

ringskapacitet eller möjlighet att acceptera klumpvis uppkommande risker. Detta kan ha inneburit att u-länderna nödgats inköpa varor och tjänster från andra länder, där bättre kreditvillkor kunnat erhållas eller större kapacitet att täcka enstaka stora risker förelegat, men där stundtals erbjudna produkter måhända uppfyllt u-ländernas behov såsom de av de nordiska länderna erbjudna. I sådana speciella fall kan u-länder sålunda på grund av denna brist i de nordiska ländernas finansierings- och risktagandekapacitet ha blivit sämre tillgodosedda. Samtidigt har exportföretag i Norden gått miste om för dem intressanta affärer.

Stockholm den 26 november 1976

EKN-Exportkreditnämnden

Axel Wallén

Bo E. Thomé

Sveriges industriförbund:

— — — Sveriges industriförbund ställer sig positivt till en nordisk samverkan för att underlätta finansieringen av utvecklingsprojekt i u-länderna. Vi kan däremot ej ansluta oss till den enligt vår åsikt ensidiga bild av den ekonomiska utvecklingen i u-länderna som framförs i förslaget. Det är av vikt att man i gemensamma utvecklingsprojekt i största möjliga mån utnyttjar de erfarenheter som nordiska experter och nordiska företag med verksamhet i u-länderna kan bidra med. De av banken finansierade utvecklingsprojekten bör bedrivas på långsiktig basis och så att den nordiska samarbetspartens kunskaper utnyttjas på ett kontinuerligt och effektivt sätt. Härigenom försäkras man sig om effektiv kunskapsöverföring och en långsiktig uppföljning av de olika projekten.

Nordiska företag har sedan lång tid genom tillverknings-, konsult- och entreprenadverksamhet gjort betydande insatser i utbyggnaden av u-ländernas industri och infrastruktur. Den nordiska banken för utvecklingsländerna bör därför inte begränsa sin utlåning till projekt som ägs och drivs enbart av det låntagande utvecklingslandet, utan bör även kunna finansiera projekt som helt eller till en del ägs och/eller drivs av nordiska företag. Lån bör i princip kunna ges för projekt i samtliga u-länder och de bör bedömas i huvudsak med utgångspunkt från de nordiska ländernas allmänna principer för u-landssamarbete.

Stockholm den 7 oktober 1976

Sveriges industriförbund

Helge Berg

Hans Ekdahl

Svenska arbetsgivareföreningen:

— — — Detta berör ej SAF:s verksamhetsområde, varför föreningen avstår från att yttra sig.

Stockholm den 29 oktober 1976

Svenska arbetsgivareföreningen

Karl-Olof Faxén

Svenska bankföreningen:

Svenska bankföreningen finner att utvecklingshjälpen redan omhändertas av respektive lands biståndsorgan och anser det därför naturligt att verksamheten även i fortsättningen koncentreras till ett sådant centralt organ i varje land.

Verksamheten vid det nationella biståndsorganet kompletteras dessutom redan med engagemang i flera av de internationella och regionala utvecklingsbanker som redan existerar. Om de nordiska länderna skall utvidga sin kreditverksamhet till u-länderna är det naturligt att detta sker via dessa specialiserade multilaterala och regionala utvecklingsorgan som kan förutsättas i högre grad än de nordiska länderna besitta erforderlig expertis för en effektiv fördelning av resurserna.

Bankföreningen finner det angeläget att framhålla det väsentliga i att den offentliga utvecklingshjälpen och de offentliga kapitalöverföringarna kombineras med överföring av tekniskt, administrativt etc. kunnande. De privata kapitalöverföringarna till u-länderna, som i regel innebär en sådan kunskapsöverföring, bör även i fortsättningen betraktas som ett viktigt komplement till det offentliga kapitalflödet.

Stockholm den 28 oktober 1976

Svenska bankföreningen

Dess styrelse:

Gösta Olson

C.-J. Bouveng

Sveriges redareförening:

Sveriges redareförening har ingen erinran mot att frågan utredes men anser sig icke i sak böra yttra sig över förslaget då frågan faller utanför föreningens verksamhetsområde.

Sveriges redareförening

Erik Nordström

Medlemsförslag

om förenhetligad medicinsk nomenklatur

(Väckt av Eric Carlsson, Bror Lillqvist och Petter Savola)

BILAGA 1

Yttrande över medlemsförslaget

NORDDOK:

NORDDOK besluttede ikke at tage stilling til medlemsforslaget som sådant.

Med henvisning til medlemsforslagets omtale af NORDDOK's projekt P. 19 om et nordisk netværk for medicinsk information bemærkes, at projektet ikke omfatter arbejde med at gøre den medicinske nomenklatur ensartet. Men naturligvis er ensartet medicinsk nomenklatur en forudsætning for effektiv nyttiggørelse af bibliografiske og faktadata stillet til rådighed via SCANNET.

København, den 3. november 1976

NORDDOK

Kjeld Klintøe

Formand

Torben Høst

Sekretær

Nordisk federation for medicinsk undervisning:

— — — Styrelsen stiller sig positivt til det vakte forslag, som muligvis kan betyde en forbedret internordisk kommunikation inden for både forskning og undervisning. Det er imidlertid en forudsætning for at være positivt indstillet til eventuelle investeringer på området, at man nøje har gennemtænkt, om man i højere grad end nu vil kunne styre den hastige udvikling af medicinsk videnskabelig terminologi ud over, hvad der allerede nu er muligt inden for de nordiske sprognævn og det nordiske samarbejde inden for farmakologien.

Vi finder, at Nordisk Råd, såfremt man vedtager det vakte ret almene forslag, da bør overveje, at én metode til en mere ensartet no-

menklatur er større grader af samnordisk undervisning inden for medicinen såvel præ- som postgraduat.

Arhus, den 15. november 1976

Efter bemyndigelse

Jørgen Nystrup

Generalsekretær

Nordisk Samarbejdsnemnd for Medisinsk Forskning (NOS-M):

Den nordiske publiseringsnemnd for medicin har i flere år arbejdet for enhetlig utforming av manuskripter og den har holdt to konferanser om dette emne, på Lysebu i Oslo juni 1972 og på Hässelby, Stockholm juni 75. På den siste konferansen var det en egen gruppe som særlig drøftet "terminologi, nomenklatur, vokabular, storheter, enheter, symboler, forkortningar og statistisk terminologi" (arbeidsgruppe 1), og en annen gruppe (arbeidsgruppe 2) som bl. a. drøftet språkgranskning. Selv om konferansen vesentlig var opptatt av de rent faglige sider av spørsmålet, ble også problemene vedrørende enhetlighet i nordisk medisinsk terminologi diskutert.

NOS-M vedtok i sitt møte å oversende medlemsforslaget til den nordiske publiseringsnemndens manuskriptsekretariat for medicin, som var ansvarlig for arrangementet av konferansen på Hässelby, for uttalelse og med anmodning om å oversende eventuelt tilleggsmateriale fra konferansen.

NOS-M vil forøvrig peke på at et nordisk initiativ for enhetlighet bør koordineres med det arbeid WHO har i gang.

NOS-M vil gjøre oppmerksom på at manuskriptsekretariatet ikke har midler til å ta opp det videre arbeid med enhetlighet i den medisinske språkbruk i de nordiske land.

Det gis ikke bevilgninger av nordiske midler, hverken til den nordiske samarbejdsnemnd for medisinsk forskning eller til publiseringsnemndas arbeid. Utgiftene til sekretariat, konferanser og andre samarbeidstiltak må bæres av de nordiske medisinske forskningsråd, og dette medfører at virksomheten må begrenses til tiltak som har stor betydning for medisinsk forskning.

Den eneste nordiske bevilgning som er gitt til dette nordiske samarbeid er kr. 43 700, — fra Nordisk Ministerråd, til en konferanse for sjøfartsmedisinsk forskning i 1975.

Oslo. 5. november 1976

For NOS-M sekretariatet

Gyrd Erikson

Sekretær

Sjuksköterskors samarbete i Norden:

Medlemsorganisationerna inom SSN har anmodats inkomma med synpunkter på förslaget. Då SSN:s styrelse inte sammanträder förrän i mitten av december 1976, kan här emellertid endast redovisas de synpunkter som inkommit från medlemsorganisationerna. Uttalandena är liktydiga med dem som organisationerna avgivit till respektive nationell delegation i Nordiska rådet (*se nedan*).

Stockholm den 26 november 1976

För sjuksköterskors samarbete i Norden

Toini Nousiainen
Ordförande

D a n m a r k**Indenrigsministeriet:**

Sagen har af indenrigsministeriet været forelagt sundhedsstyrelsen og Det Lægevidenskabelige Forskningsråd.

I denne anledning skal man meddele, at man er enig i vigtigheden af, at man såvel nationalt som internationalt, undgår terminologiske uklarheder, herunder i forbindelse med etablering af nye ordformer, og at man sikrer en så ensartet betydning som mulig af sproglige betegnelser af hensyn til kommunikationen såvel mellem fagfolk indbyrdes som i forholdet til lægmænd. Problemerne omkring en sproglig harmonisering m. v. vedrører imidlertid ikke alene den medicinske sprogbrug, men hele sprogområdet. Det synes derfor efter indenrigsministeriets opfattelse mest hensigtsmæssigt at spørgsmålet om en ensartet nordisk medicinsk nomenklatur behandles ud fra alment sproglige synsvinkler f. eks. af de nordiske sprognævn eller evt. i forbindelse med et udbygget nordisk sprogsamarbejde, som foreslået i Nordisk Råds *rekommendation nr. 6/1976*.

København, den 2. december 1976

P. m. v.
E. b.

Jann Larsen

Amtsrådsforeningen i Danmark har i skrivelse den 10 december 1976 förklarat sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Københavns Magistrats 2. Afdeling:

— — — skal man på grundlag af indhentede udtalelser fra stads-
lægen i København og direktoratet for Københavns hospitalsvæsen med-
dele, at magistraten ikke har bemærkninger til forslaget.

København, den 4. november 1976

Alsing Andersen

V. B. Arendrup

Frederiksberg Kommune:

I denne anledning skal man meddele, efter at sagen har været fore-
lagt kommunens hospitalsdirektorat til udtalelse, at man fra forvalt-
ningens side vil finde det meget nyttigt, om der tages initiativ til et fag-
terminologisk samarbejde mellem de nordiske lande inden for det me-
dicinske område.

København, den 17. november 1976

Knud Pinborg

G. Kastberg

Dansk Sprognævn:

Nævnet finder det vigtigt, at den medicinske nomenklatur i de nor-
diske lande så vidt muligt er overensstemmende og forståelig for læg-
mand. Dansk Sprognævn er villigt til i samarbejde med de øvrige nor-
diske sprognævn at yde lægevidenskabeligt kyndige nomenklaturorganer
(fx Nordiska samarbetsnämnden för medicinsk forskning) sproglig bi-
stand til fremme af denne sag.

København, den 12. november 1976

P. n. v.

Allan Karker

Formand

Den almindelige danske Lægeforening:

Lægeforeningen har indhentet en udtalelse fra professor, dr. med.
Helge Baden og kan anføre følgende:

Ad 1: Det er rigtigt, at såvel den medicinske latinske terminologi,
som de ord, der lånes fra udlandet på en del områder anvendes forskel-

ligt i de nordiske lande. Antallet af ord med forskellig mening er dog næppe særlig stort. En fortegnelse over disse ord ville klare denne problematik.

Men det er næppe realistisk at starte en bevægelse for et fælles skandinavisk ordvalg.

Ad 2: Det er næppe muligt eller realistisk at gøre det medicinske fagsprog direkte forståeligt for lægmænd, selv om det er rigtigt, at lægen ofte har vanskeligt ved at oversætte det medicinske fagsprog til lægmandssprog.

Dette problem er man opmærksom på ved Københavns universitet, og man arbejder på, at lærebøgerne skal indeholde de danske betegnelser for sygdomme m. v.

Nyere lære- og håndbøger følger dette princip, men de mange forskelle i de nordiske hverdagsprog gør det urealistisk at tænke på fællesnordiske gloser.

København, den 22. oktober 1976

P. h. v.

Francis Zachariae

E. Trier

Dansk Sygeplejeråd:

Efter at spørgsmålet har været behandlet, kan det oplyses, at Dansk Sygeplejeråd ikke støtter forslaget om, at Nordisk Ministerråd skal tage forholdsregler for at gøre den medicinske nomenklatur mere ensartet i Norden, men derimod tilslutter sig forslaget om at fremme en mere forståelig medicinsk sprogbrug inden for de enkelte lande.

Dette synspunkt støttes på sygeplejerskers opfattelse af, at problemets omfang ikke står i forhold til de anstrengelser, som en tilnærmelse af de nordiske landes medicinske sprogbrug til hinanden vil kræve, at der ved en sådan tilnærmelse vil opstå en mængde konstruerede ord, som alligevel vil være vanskeligt forståelige for befolkningen i de enkelte lande, og at det vil være uhensigtsmæssigt at ændre de i forvejen indarbejdede betegnelser til fordel for nye, som skal indarbejdes.

Vi mener ikke, barrieren mindskes mellem sygehus-sundhedspersonale og befolkningen alene ved at skabe en fælles nordisk nomenklatur, men ved oplysning, så befolkningens ordforråd udvides.

København, den 18. oktober 1976

For Dansk Sygeplejeråd

Kirsten Stallknecht

Formand

Ida Zangenberg

Danske Patienters Landsforening:

Det er et meget tiltrængt spørgsmål, som Nordisk Råd har udsendt medlemsforslag om: "En förenhetligad medicinsk nomenklatur."

For Danske Patienters Landsforening synes det vanskeligt p. t. at foreslå særlige retningslinier, men erfaringen er, at det vil være af største vigtighed for patienter og deres pårørende/subsidiert hjælpepersonale, at den medicin, som er på markedet, bliver betegnet på en måde, der gør det letfatteligt for de pågældende at orientere sig, og som formindsker risikoen for fejtagelser fra forbrugerens side. Samtidig vil det være økonomisk besparende, idet uklarhed fremmer bortkastning og nyindkøb.

Hvordan en fælles nomenklatur, som kan forstås af lægmand, vil kunne forenes med medicinalfabrikkernes forskellige benævnelser for det samme præparat (som dog i brug kan have afvigende virkninger), må antagelig forudsætte, at fabrikkens navn samtidig anføres, og sideløbende evt. den internationale betegnelse. Men under alle omstændigheder præparatets videnskabelige medicinsk-latinske betegnelse og evt. syntetiske sammensætning — til yderligere præcisering og sikkerhed i brugen.

Det vil være af uvurderlig betydning med brugsanvisning, som kan forstås af forbrugeren, indlagt i medicinpakninger. Brugsanvisning med angivelse af præparatets virkninger og bivirkninger, hvilket menneskeligt, men også mod overforbrugets økonomiske følger vil have profylaktisk virkning. DPL har tidligere foreslået indlægsbrochurer gjort obligatoriske her i landet, men endnu uden positivt resultat.

Ud fra dette synes det for relevant, at problemet "anförtros de nordiske språknämnder" (side 2, sidste afsnit, 3 punktum) og der således skabes en for alment sprogbrug forståelig fælles nomenklatur, men den videnskabelige terminologi må nødvendigvis bibeholdes paralleltløbende. Det foreslås, at udvalgene suppleres med repræsentanter for fagmedicinen såvel som repræsentanter for forbrugerne, patienterne. Ligeledes at forslag til betænkningen til sin tid udsendes til parterne til diskussion og kommentar.

DPL kan således absolut tilslutte sig "att förenhetliga den medicinska nomenklaturen och främja ett för allmänheten begripligt medicinskt språkbruk".

København, den 20. november 1976

P. b. v.

Kirsten Frost

Formand

F i n l a n d

Social- och hälsovårdsministeriet hänvisar i skrivelse den 29 november 1976 till medicinalstyrelsens yttrande av den 9 november 1976 (se nedan).

Medicinalstyrelsen:

Strävan att åstadkomma en samnordisk medicinsk (odontologisk) terminologi bör anses vara en befogad och nödvändig åtgärd. Vid de nordiska ländernas gemensamma rådplägningsstillfällen, där medicinska frågor dryflas, är det viktigt, att de som deltar i diskussionen talar om samma sak, vilket är möjligt endast under förutsättning att yrkesområdets terminologi är enhetlig och att alla menar samma sak med samma term.

Den standardiserade terminologin borde enligt medicinalstyrelsens åsikt utarbetas så att den möjligast väl anpassar sig till den internationella medicinska terminologin. Å andra sidan verkar det sannolikt att den standardiserade samnordiska terminologin till sin del skulle främja åstadkommandet av det motsvarande internationella målet.

Utarbetande av standardiserade termer förutsätter emellertid att de skilda termernas förklaringar också avfattas förenhetligade. I detta syfte hänvisar medicinalstyrelsen till ordlistan "Glossary of Health Care Terminology", som WHO:s regionala byrå för Europa publicerade och utgav i fjol.

Standardiseringen av terminologin mellan yrkespersonalen och utomstående förutsätter motsvarande åtgärder skilt för sig i varje land.

Helsingfors den 9 november 1976

Leo Noro
Generaldirektör

Antti Marttila
Byråchef

Forskningscentralen för de inhemska språken¹:

Rekommendationsförslaget avser två uppgifter: 1) förenhetligande av den medicinska nomenklaturen och 2) främjande av ett för allmänheten begripligt medicinskt språkbruk.

Den första uppgiften omfattar förenhetligande och standardisering av specialområdets terminologi och tillkommer i första hand läkarna. Denna sorts nomenklaturarbete har i Norden veterligen utförts redan till exempel inom den kliniska kemien. Verksamheten bör i princip organiseras på samma sätt som vid standardisering av andra specialområdets samnordiska nomenklatur. De s. k. specialläkarföreningarna bör fås med i arbetet, och nomenklaturkommittéer bör också inrättas enligt den specialistuppdelning som förekommer inom medicinen. Språkvårdsexperterna bör anlitas i konsultationsuppgifter. Det koordinerande organet kunde i varje nordiskt land vara en av det allmänna riksläkarförbundet tillsatt nomen-

¹ Yttrandet översatt från finska.

klaturarbetsgrupp, som har en representant för språkvård. Det vore ändamålsenligt att dryfta frågan i sin helhet inom Nordiska samarbetsnämnden för medicinsk forskning.

I den andra uppgiften (främjande av ett för allmänheten begripligt språkbruk) bör de olika ländernas språknämnder delta aktivt. Det möjliga samnordiska språksekretariatet skulle kunna fungera som det koordinerande organet.

Att informera patienten under sjukdomsbehandlingen ingår ofta som en väsentlig del i hans terapi. Sålunda bör det medicinska allmänspråket vara ett ändamålsenligt informationsmedel även för dem, som i praktiken måste ta ansvaret för patientvården. Därför är det nödvändigt att också medicinalexperterna får bestämma vilken del av den medicinska terminologin som bör upparbetas till "ett medicinskt allmänspråk, som måste ligga vid sidan av den vetenskapliga terminologin".

För Finlands del konstaterar man, att både de kommersiella förläggarna och de olika områdenas patientföreningar under senare år publicerat en betydande mängd för lekmän begriplig vetenskaplig litteratur, vars framställningssätt närmast är "medicinskt allmänspråk": Mycket grundmaterial står sålunda till buds för systematiskt nomenklaturarbete.

Helsingfors den 17 november 1976

Tuomo Tuomi
Direktör

Esko Koivusalo
Byråchef för språkbyrån

Svenska språknämnden i Finland:

En samordning av den medicinska nomenklaturen i Norden är viktig inte bara med tanke på kontakterna mellan sjukvårdspersonal i de olika nordiska länderna utan också — och framför allt — med tanke på vanliga människor som under resor eller vistelse i annat nordiskt land kan komma i behov av vård. En vinning i sig vore också om man med hjälp av nordiskt samarbete kunde bidra till att skapa ett sjukvårdsspråk som bättre än den nuvarande medicinska nomenklaturen kunde underlätta kommunikationen mellan å ena sidan läkare och annan vårdpersonal och å andra sidan patienterna.

Nämnden anser det naturligt att terminologiarbetet görs som ett samarbete mellan fackfolk och representanter för språknämnderna. Inte minst med tanke på det medicinska allmänspråk som nämns i medlemsförslaget är den språkliga expertisens medverkan väsentlig. Det bör också nämnas att de nordiska språknämnderna på sitt möte på Island i augusti 1976 ansåg just det medicinska språket värt att prioritera inom den närmaste tidens terminologiarbete.

Arbetet med den medicinska nomenklaturen och över huvud med en samordning och förbättring av sjukvårdsspråket i Norden vore en naturlig uppgift för det nordiska språksekretariat som på rekommendation av Nordiska rådet är under planering i en arbetsgrupp under sekretariatet för nordiskt kulturellt samarbete.

Svenska språknämnden i Finland önskar slutligen understryka vikten av att också den finska terminologin beaktas vid utarbetandet av en nordisk medicinsk nomenklatur. Inte minst med tanke på svenskan i Finland och finskan i Sverige är det oerhört viktigt att en så stor samstämmighet som möjligt i detta avseende kan uppnås mellan finskan och de nordiska språken.

Helsingfors den 15 november 1976

Svenska språknämnden i Finland

Sten-Olof Westman
Viceordförande

Mikael Reuter
Sekreterare

Finlands läkarförbund¹:

Principiellt kan åtgärder för att förenhetliga den medicinska nomenklaturen och främja ett för allmänheten begripligt medicinskt språkbruk anses vara mycket önskvärda.

I praktiken kan det dock vara svårt att nå detta mål. Ett eget problem utgör redan den konflikt, som finns mellan strävandena att å ena sidan förenhetliga språkbruket och att å andra sidan främja ett för allmänheten begripligt medicinskt språkbruk. Det medicinska språkbruket förenhetligas redan sedan gammalt ständigt. Det försvåras i någon mån av strävandena i de olika länderna att främja det rena språket och att till och med skapa nya ord enligt det egna språket. Å andra sidan kan det i de nordiska länderna finnas traditionella, från varandra avvikande uttryck för samma begrepp, vilkas förenhetligande kunde medföra svårigheter för det lands medborgare, där man försöker ändra ett för dem sedan gammalt känt uttryck. Dessa omständigheter kan även i framtiden skapa hinder. För att övervinna dessa hinder bör man utesluta många för språkvården viktiga synpunkter.

Även det för allmänheten begripliga medicinska språkbruket utvecklas ständigt. Om det finns några svårigheter, torde de i allmänhet dock inte bero på själva ordförrådet eller uttrycket, utan på att en människa utan medicinal utbildning har svårt att förstå ordets eller uttryckets konkreta betydelse, vilket ord eller uttryck man än använder. Det är nämligen

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

ofta omöjligt att tillräckligt förstå medicinska begrepp utan att man genom studier skaffar kunskaper bl. a. om anatomi, fysiologi, patologi o. s. v. Detta är återigen omöjligt för den största delen av befolkningen.

Även om Finlands läkarförbund intar en reserverad hållning till möjligheten att lätt nå de i medlemsförslaget uppsatta målen, lönar det dock sig enligt förbundet att eftersträva dessa även inom ramen för det nordiska samarbetet. Utvecklingen på detta område förutsätter i varje fall, att man hittar sakkunniga och av saken intresserade personer att utföra detta arbete.

Innan man vidtar ytterligare åtgärder är det kanske ännu skäl att av förslagsställarna skaffa en grundligare, med några konkreta exempel be-lyst utredning om vilket förenhetligande av ordförrådet de avser, vilket medicinskt språkbruk de anser är obegripligt för allmänheten och huru ett bättre begripligt språkbruk kan ersätta det. Avser de till exempel att det finska ordförrådet skall ersättas med ett annat språks ordförråd och att man bör sträva till ett gemensamt skandinaviskt språk?

Helsingfors den 11 oktober 1976

Finlands läkarförbund

K. J. Oravisto
Ordförande

Kaarina Sarvilinna
Lagfaren sekreterare

Finlands sjuksköterskeförbund r. f.¹:

Kommunikationen har en viktig ställning i den moderna hälso- och sjukvården. För att kommunikationen skall lyckas mellan hälso- och sjukvårdspersonalen och patienten samt anhöriga förutsätts att kommunikationsmedlet, språket och terminologin, är förståeligt. Därför bör i vårdprocessen användas ett entydigt språk. Finlands sjuksköterskeförbund finner det ändamålsenligt att den medicinska nomenklaturen förenhetligas och att den utarbetas i en förståelig form. En klar terminologi sparar tid och kostnader samt ökar patientens säkerhet.

Helsingfors den 3 november 1976

Finlands sjuksköterskeförbund r. f.

Toini Nousiainen
Ordförande

Christina Kuosma
Sekreterare för
internationella ärenden

¹ Yttrandet översatt från finska.

Suomen potilasliitto r.y. — Finlands patientförbund:

Suomen potilasliitto r. f. har tagit del av Er skrivelse angående förenhetligande av den medicinska nomenklaturen i de nordiska länderna och har i sina underhandlingar ansett medlemsförslaget och dess förverkligande vara synnerligen nödvändigt.

Säkerligen vore det också skäl att ta reda på vilka möjligheter WHO har att ge sitt bistånd för ett skapande av en nordisk medicinsk terminologi. Den nordiska nomenklaturen kunde i sinom tid bli en del av en universell nomenklatur under WHO. En sådan terminologi har redan i själva verket sin början, då klassifikationerna av dödsorsakerna är enhetliga. Om en nomenklatur planerad för de nordiska ländernas bruk visar sig vara nödvändig, kan den få användning också i vidare internationella förbindelser.

Företrädare för Suomen potilasliitto kan ej i frågan uppträda som vetenskapliga fackmän. Vi vill endast betona att folkets egna fraser och uttryck blir förenade i den gemensamma terminologin samt att hälsovårdsupplysning direkt riktades åt patienterna. Så undviks faran att missförstånden kvarstår oberoende av skapandet av en enhetlig nordisk nomenklatur.

Suomen potilasliitto stöder varmt all positiv utveckling inom hälsovård och önskar att en planerad nomenklatur ekonomiskt kan förverkligas.

Helsingfors den 17 november 1976

Suomen potilasliitto r. y.

Toivo Immonen

Ordförande

Helga Huuskonen

Sekreterare

Tapani Järvinen

Viceordförande

Alli Pyykkönen

Medlem i direktionen

N o r g e**Sosialdepartementet:**

Departementet vil først vise til at Nordisk medicinal-statistisk kommitté med økonomisk støtte fra Nordisk Ministerråd arbeider med en revisjon av diagnoseklassifikasjonen. Et siktemål er å utforme en klassifikasjon som i størst mulig grad skal være felles for de nordiske land.

Vi kan ellers nevne at Den nordiske farmakopénemnd fra 1950 til den ble oppløst 1.1.75 fastsatte og offentliggjorde oversikter over latinsk nomenklatur for legemidler og hjelpestoffer. Den europeiske farmakopé som så langt mulig nytter legemiddelnavn fastsatt av Verdens Helse-

organisasjon (International Non-proprietary Names), vil trolig bli gjort gjeldende i Norge fra 1.1.78.

I tillegg til ord og uttrykk på nasjonalspråket, inneholder den medisinske språkbruken viktige elementer fra latin, gresk og engelsk. Bare på få områder betyr medisinske fagtermer et problem i det nordiske samarbeidet mellom fagfolk. Derimot synes det å være store vansker med forståelsen i forholdet helsearbeider — allmennhet. Dette er et problem som ikke bare gjelder kommunikasjonen mellom personer fra ulike land, men også mellom fagfolk — ikke-fagfolk i samme land fordi fagfolk ikke legger stor nok vekt på å nytte forståelige termer.

Som konklusjon vil Sosialdepartementet støtte tiltak som fører til en mest mulig samordnet medisinsk terminologi innen de nordiske land. Vi er enige i uttalelsen fra Norsk språkråd av 27.9.76 om at det i et slikt arbeid bør legges særlig vekt på å fremme en medisinsk språkbruk som vanlige folk kan forstå.

I brevet fra Statsministerens kontor er det sagt at delegasjonen har tatt kontakt med visse organisasjoner for å få uttalelse til forslaget. I tillegg til de organisasjonene som der blir nevnt, vil departementet se det som naturlig at Den norske tannlægeforening blir forespurt.

Oslo, 2. november 1976

Etter fullmakt

Torbjørn Mork

Alfred Kvalheim

Norsk språkråd:

Fagnemnda støttet forslaget om å arbeide for en samordnet medisinsk nomenklatur i de nordiske landene, og la særlig vekt på betydningen av å fremme en medisinsk språkbruk som vanlige folk kan forstå.

Det ble pekt på at de nordiske språknemndene på sitt møte på Island 20.—22. august 1976 var enige om at det medisinske og sosialmedisinske fagspråket ligger vel til rette for samnordisk terminologiarbeid.

Fagnemnda mente at arbeidet med den medisinske nomenklaturen vil være en naturlig oppgave for et eventuelt nordisk språksekretariat. Det er en forutsetning at et slikt arbeid må skje i nær kontakt med fagfolk, f. eks. med representanter for Den nordiske samarbeidsnemnda for medisinsk forskning.

Oslo, 27. september 1976

For Norsk språkråd

Leif Mæhle

Ståle Løland

Den norske lægeforening:

Det foreslås her at Nordisk Ministerråd skal ta skritt til å få samordnet den medisinske nomenklatur og fremme et for almenheten forståelig medisinsk språkbruk.

Sekretariatet antar at samordning av den medisinske fagterminologi fortsatt bør være en arbeidsoppgave for WHO, for på denne måte å lette det faglige samarbeid mellom medisinsk fagpersonell innen et større språkområde enn det de nordiske land representerer.

Sekretariatet er ennvidere klar over at almenheten har et legitimt behov for informasjon om medisinske spørsmål i et lett forståelig språk, men vil peke på at det i norden er to helt adskilte språkgrupper. Det antas derfor noe urealistisk å få gjennomført et forslag om felles terminologi på dette området.

Oslo, 10. desember 1976

Jon Skåtun
Generalsekretær

Johan Greve Brun

Norsk sykepleierforbund:

Norsk sykepleierforbund kan ikke gi sin tilslutning til forslaget ut fra følgende begrunnelse;

De nordiske land har en meget forskjellig utforming av sin helse-tjeneste. Dertil legger de forskjellig innhold i en rekke begreper. Begrepene i helsetjenesten og den medisinske nomenklatur vil på en rekke områder gripe inn i hverandre. Ulik tolkning på de respektive begreper område vill kunne lede til misforståelser som i en del tilfelle kan være av alvorlig art.

Det foreligger en medisinsk nomenklatur som er internasjonal, fordi de latinske termer anvendes. Om de omformes en del til angjeldende språk, har så vidt vites ikke frembudt særlig store problemer.

Vi er av den oppfatning at den internasjonale terminologi skulle være hensiktsmessig også i nordisk samarbeid, og at en nasjonal nomenklatur er nødvendig og hensiktsmessig.

Oslo, 25. oktober 1976

Norsk sykepleierforbund

Eli Kristiansen
Formann

Inger Kroksnes
Organisasjonssekretær

Sverige

Socialstyrelsen:

Förutom föreliggande nordiska förslag har nationellt i Sverige ett likartat förslag lämnats i en riksdagsmotion. Efter det att motionen utskottsbehandlats (socialutskottets betänkande 1975/76: 9) och riksdagen tillkännagett för regeringen vad utskottet anfört uppdrog regeringen den 27 november 1975 åt socialstyrelsen "att i samråd med bl. a. Svenska språknämnden och Svenska läkarsällskapet utreda frågan om lämplig organisation av den medicinska språkvården". Eftersom det remitterade förslaget är så intimt förknippat med det arbete, som f. n. pågår inom styrelsen med anledning av regeringsuppdraget, kan en kortfattad lägesbeskrivning av arbetets fortskridande vara av intresse.

Den 20 september 1976 hölls överläggning hos socialstyrelsen med representanter från Svenska språknämnden, Svenska läkarsällskapet och medicinska informationscentralen vid Karolinska institutet. Vid mötet diskuterades allmänna frågor i anslutning till uppdraget, såsom uppläggning och inriktning av utredningsarbetet, arbetsformer m. m. Det befanns att de språkliga problemen kunde delas upp inom tre olika domäner. För det första den *vetenskapliga*, d. v. s. terminologin fackmän emellan där det föreligger krav på ett exakt språk. Den andra domänen skulle vara den *praktiskt tekniska*, d. v. s. terminologin som har att göra med farmaceutiska specialiteter, med instrument och apparater som är i bruk i sjukvården. Detta kompetensområde motsvaras inom tekniken av Tekniska nomenklaturcentralens. Den tredje domänen var det *medicinska allmänspråket*, d. v. s. den terminologi som används gentemot olika kategorier lekmän. Det var en allmän uppfattning att olika åtgärder, som syftar till att underlätta kommunikationen mellan sjukvårdspersonal och allmänheten, är av största betydelse och att detta område (medicinska allmänspråket) borde prioriteras före fackspråket. Socialstyrelsen har mot bakgrund av den förda diskussionen vid överläggningen tillsatt en arbetsgrupp där språknämnden och läkarsällskapet ingår. Arbetsgruppen, som har till uppgift att redovisa ett konkret förslag till lämplig organisation av den medicinska språkvården, påbörjar sitt arbete i dagarna.

Språkvårdsinsatser med inriktning på det medicinska allmänspråket kommer — så vitt styrelsen kan bedöma — att nästan uteslutande vara nationellt betingade. Uppgiften att förenkla och göra det medicinska språket begripligt för lekmän bör då närmast anförtros nationell språkvårdsorganisation, en handlingsväg som förslagsställarna för övrigt anvisat. Förbättrad kommunikation mellan sjukvårdspersonal och patien-

ter, anhöriga m. fl. är inte enbart en språklig fråga. Även insatser i sjukvårdspersonalens utbildning, utvidgad information m. m. är åtgärder som hör hit, men som även de får utformas under hänsynstagande till förutsättningarna inom respektive land.

När det däremot gäller det vetenskapliga området är fördelarna med nordiskt samarbete mer uppenbara. Eftersom det medicinska fackspråket utvecklas under stark påverkan av internationell, främst engelsk, terminologi kan det vara lämpligt att man i de nordiska länderna så långt sig göra låter bestämmer sig för en gemensam vokabulär. Som förslagsställarna påpekat rör sig den medicinska terminologin med en mängd synonymer vilket förorsakar förluster i tid och pengar för den vetenskapliga forskningen samt försvårar kommunikationen forskare emellan. Åtgärder, som syftar till att nå nordisk enhetlighet, bl. a. urval av gemensamma medicinska låneord, skulle därför kunna förbättra forskningens förutsättningar. Fackspråkets problem kan dock inte ses isolerade. Sedan nya termer accepterats inom en trängre vetenskaplig krets kommer de ofta till mer allmänt bruk i det medicinska språket och förs småningom även ut till lekmän. Nordiska språkvårdsinsatser bör därför genomföras under beaktande av allmänhetens krav på begriplighet även när syftet huvudsakligen är att förenhetliga fackspråket.

Socialstyrelsen tillstyrker det remitterade förslaget sådant detta preciseras i förslagsställarnas hemställan. Styrelsen ifrågasätter dock om inte nordiska initiativ inom det medicinska språkbruket främst bör ta sikte på de vetenskapliga och praktiskt tekniska områdena, med andra ord inriktas på fackspråket. Styrelsen har inte möjlighet att bedöma om arbetet härmed kan utföras inom redan etablerade nordiska institutioner eller om ett särskilt nordiskt språksekretariat bör inrättas. Åtgärder, som främjar utvecklingen av ett för gemene man förståeligt medicinskt allmänspråk är mycket betydelsefulla inte minst som ett led i strävan efter att öka allmänhetens förtroende för sjukvårdsapparaten. Sådana insatser bör främst ta tillvara det egna landets behov men kan naturligtvis när så befinns lämpligt bygga på nordiskt samarbete. Styrelsen får anledning att återkomma till dessa frågor i sin redovisning till regeringen med anledning av ovannämnda utredningsuppdrag.

Stockholm den 22 november 1976

Enligt socialstyrelsens beslut

Ulf Nicolausson

Svenska språknämnden:

I likhet med förslagsställarna anser språknämnden det angeläget att så långt möjligt underlätta den språkliga kommunikationen inom sjuk- och hälsovården. Detta gäller såväl kommunikationen mellan forskare, läkare och annan vårdpersonal som kommunikationen mellan vårdpersonal och patienter. Den första aspekten är delvis tillgodosedd genom de organ som förslagsställarna nämner, medan den andra hittills är föga beaktad. Språknämnden vill starkt understryka betydelsen av att man även tar hänsyn till denna och att man försöker åstadkomma ett medicinskt allmänspråk som är begripligt för gemene man och möjliggör en för lekmän begriplig medicinsk information.

I detta sammanhang vill nämnden påpeka att en svensk arbetsgrupp med representanter för socialstyrelsen, Svenska läkarsällskapet och språknämnden inom en relativt snar framtid kommer att lägga fram förslag till lämplig organisation av den medicinska språkvården i Sverige. Detta arbete görs på regeringens uppdrag och med anledning av en riksdagsmotion 1975. Det särskilda organ för svensk medicinsk språkvård som kan bli följden av det pågående utredningsarbetet bör också få till uppgift att intressera sig för den nordiska aspekten på den medicinska språkvården.

Språknämnden anser också liksom förslagsställarna att en enhetlig nordisk medicinsk terminologi är viktig och att ett internationellt samarbete inte är något hinder för ett nordiskt. Vid de nordiska språknämndernas möte i Island i augusti 1976 rådde enighet om att den medicinska och socialmedicinska terminologin är väl lämpad för ett nordiskt samarbete. Språknämnden finner att ett sådant samarbete är en naturlig uppgift för ett eventuellt nordiskt språksekretariat och att arbetet givetvis måste bedrivas i nära kontakt med medicinsk expertis genom t. ex. Nordiska samarbetsnämnden för medicinsk forskning och med eventuella särskilda organ för medicinsk språkvård.

Stockholm den 18 november 1976

Svenska språknämnden

För styrelsen

Bertil Molde

Tekniska nomenklaturcentralen (TNC):

Det har kommit till TNC:s kännedom att ett förslag framlagts i Nordiska rådet med syfte att rekommendera det Nordiska ministerrådet att vidtaga åtgärder för att förenhetliga den medicinska nomenklaturen och främja ett för allmänheten begripligt medicinskt språkbruk.

Under hänvisning till behandlingen av ett likartat ärende i den svenska riksdagen vill TNC hänvisa till svenska riksdagstrycket socialutskottets betänkande 1975/76: 9. TNC:s yttrande över den i betänkandet refererade motionen biläggs också i kopia (*se Bihang*). För dokumentation av pågående terminologiska aktiviteter i Norden biläggs likaledes ett exemplar av Nordterm 1976, en rapport från seminarium i Stockholm den 22—23 april 1976.¹ Visst terminologiskt arbete på medicinens område bedrivs i Sverige under ledning av Spri, manifesterat bl. a. i utgivningen av Spri råd 1.2, Vägvisning inom sjukhus och andra sjukvårdsanläggningar.

Stockholm den 19 november 1976

Tekniska nomenklaturcentralen

Einar Selander

BIHANG

Yttrande till svenska riksdagens socialutskott från Tekniska nomenklaturcentralen över motion 1975: 474 om inrättande av en medicinsk nomenklaturcentral

Behovet av klart fackspråk och entydig terminologi är ett allt starkare samhällsintresse. Mest påtagligt är behovet på områden där vetenskap och teknik gör snabba framsteg och där utbyte av information är av väsentlig betydelse för stora grupper i samhället.

TNC, som verkat sedan år 1941 enligt stadgar fastställda av Kungl. Maj:t, har funnit att vitt skilda fack i stigande grad sökt tillgodose detta behov genom systematisk planering av de språkliga uttrycksformerna. Karaktären hos den dagliga rådfrågningen belyser detta liksom ett axplock ur de ordlistor som TNC utgivit i sin skrivelse (för närvarande omfattande ca 60 titlar): Färg- och lackteknisk ordlista, Vattenordlista 1—3, Skogsordlista, Produktionsteknisk ordlista, Miljöordlista, Rymdordlista, Kärnenergiordlista.

Det omfattande arbetet för att åstadkomma terminologisk stadga inom tekniken och dess grund- och gränsvetenskaper har bedrivits med stöd av anslag från såväl stat som näringsliv. Särskilda medel har ställts till förfogande för utveckling av ett rationaliseringssystem avsett att på ett effektivt sätt insamla, bearbeta, lagra och distribuera terminologisk information. Systemet, inregistrerat under benämningen TERMDOK, innebär tillämpning av datamaskinella metoder för att bl. a. bygga upp en s. k. termbank, effektivisera arbetsrutinerna och möjliggöra utbyte med likartade system i andra länder.

Erfarenheter från TNC:s arbete ger vid handen, att en rationellt bedriven terminologisk verksamhet avpassad för skilda fackområden ger ett resultat som är direkt lönsamt både för det berörda facket och för samhället, även om det är svårt att göra faktiska beräkningar.

¹ Här ej tryckt

Det förefaller troligt att det medicinska fackområdet följer samma mönster ifråga om behovet av terminologisk stadga. Betydande insatser behöves göras för att underlätta sökning av information, tolkning av utlåtanden m. m., säkerställande av statistiskt material och dylikt och för att göra det medicinska språket tillgängligt även för patienter och allmänhet. Förutsättningen för en fackterminologis genomslagskraft är dels att den är systematiskt och noggrant utarbetad och därjämte allmänt utbredd inom facket, dels att dess språkliga form är väl avvägd med hänsyn till olika kategorier av målgrupper.

En närmare prövning av förutsättningarna för ett effektivt nomenklatur- och terminologiarbete inom medicinen bör också innefatta studium av liknande verksamhet i andra länder, bl. a. i Frankrike, där man nyligen upprättat ett medicinskt nomenklaturorgan. Samarbete bör också säkerställas med det internationella program som påbörjats inom ramen för UNESCO:s projekt INFOTERM, vari TNC tar aktiv del.

En enhetlig nomenklatur och terminologi inom det medicinska fackområdet är av väsentlig betydelse för följande kategorier:

läkare och vårdpersonal

arkitekter, ingenjörer och tekniker verksamma vid sjukhusprojektering o. s. v.

administrativ och organisatoriskt verksam personal inom alla områden för sjukvård och hälsovård

patienter och allmänhet.

TNC förordar att motionens syfte främjas. Efter mönster från TNC:s arbetsätt bör det medicinska fackets nomenklatur- och terminologiproblem bearbetas i nära samverkan mellan fackets huvudintressenter, såsom socialstyrelsen, Sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut (Spri), Svenska läkaresällskapet och Läkemedelsindustriföreningen. För att säkerställa överblick, undvika dubbelarbete och främja samstämmning av olika facks termer och uttryck, särskilt med hänsyn till det växande internationella kunskapsutbytet inom vetenskap och teknik, bör det medicinska nomenklaturarbetet samordnas med annan fackterminologisk verksamhet. Som en möjlighet skulle därvid kunna prövas att arbetet utförs inom TNC. De erfarenheter som under lång tid samlats inom TNC skulle därigenom till fullo kunna utnyttjas. Kostnaderna för den förstärkning av TNC, som därvid skulle erfordras, torde bli mindre än om en fristående medicinsk nomenklaturcentral inrättas.

Stockholm den 27 maj 1975

Tekniska nomenklaturcentralen

Harry Brynielsson

Styrelsens ordförande

Einar Selander

Styrelsens sekreterare

Landstingsförbundet:

Landstingsförbundet har i skilda sammanhang noterat bristen på enhetlighet i det medicinska språket, vilket dock bör kunna utformas olika

för exempelvis statistiskt, vetenskapligt och kliniskt bruk. Olikheter i språkbruk bland medicinalpersonal och allmänhet samt dem emellan försvårar deras kommunikationsmöjligheter och kan genom missförstånd motverka en avsedd effekt. För den enskilde patienten är integritet och rättssäkerhet ofta beroende av att den medicinska informationen är entydig och begriplig. Landstingsförbundet ansluter sig därför helt till de syften förslaget avser att främja.

Beträffande formerna för nomenklatur- och terminologiarbetet vill förbundet hänvisa till ett betänkande av socialutskottet i Sveriges riksdag, 1975/76: 9, med anledning av motion i likartad fråga. Riksdagen beslöt enligt utskottets hemställan informera den svenska regeringen om att särskilda insatser bör göras för vården av det medicinska språket. Insatserna bör i första rummet syfta dels till en större enhetlighet på området, dels till att främja ett medicinskt allmänspråk. Frågan om hur den medicinska språkvården bör vara organiserad bör utredas närmare liksom frågan om hur det praktiska språkvårdsarbetet inom området skall utövas.

Med anledning av socialutskottets utlåtande pågår på uppdrag av regeringen inom socialstyrelsen en utredning om lämplig organisation av den medicinska språkvården. Utredningsarbetet bedrivs i samråd med bl. a. Svenska språknämnden och Svenska läkarsällskapet. Vidare pågår vid språknämndens sekretariat en mindre undersökning om den språkliga kommunikationen inom sjukvården.

I augusti 1976 höll språknämnderna i de nordiska länderna ett s. k. nordiskt språkmöte i Húsavik i Island. Överläggningarna gällde bl. a. fackspråket i allmänspråket och framför allt vilka områden som språknämnderna i de nordiska länderna i första hand borde intressera sig för. Det rådde stor enighet om att det vore lämpligt att till en början särskilt uppmärksamma medicinens och sjukvårdens språk.

Det bör också noteras, att Spri genom en särskild arbetsgrupp för sjukhusterminologi år 1975 utarbetat en förteckning över termer, aktuella för funktioner och utrymmen inom enheterna i olika sjukvårdsanläggningar. I gruppen har ingått representanter för Tekniska nomenklaturcentralen, socialstyrelsen och landstingsförbundet.

I Sverige har initiativ sålunda redan tagits till åtgärder inom ramen för nu förevarande medlemsförslag till Nordiska rådet. Landstingsförbundet medverkar i den nordiska medicinalstatistikkommité, som tillkommit efter rekommendation av Nordiska rådet. Förbundet förutsätter, att också när det gäller terminologi- och nomenklaturfrågor ett likartat samarbete på nordisk bas kan etableras i nära kontakt med WHO och motsvarande internationella organ. Förbundet kan här även hänvisa till det internordiska samarbete som Tekniska nomenklaturcentralen utvecklat inom sitt nuvarande arbetsområde.

Sammanfattningsvis torde kunna konstateras, att såväl nationellt som

30—760225. Nordiska rådet. Supplementband

inom ramen för det nordiska samarbetet har påbörjats en utveckling i enlighet med vad som föreslås i föreliggande medlemsförslag.

Stockholm den 25 november 1976

Landstingsförbundet

Kurt Ward

Rune Carlsson

Sveriges läkarförbund:

Sveriges läkarförbund ansluter sig i stort till förslagsställarnas hemställan enligt vilken Nordiska rådet skall rekommendera Nordiska ministerrådet att vidta åtgärder för att förenhetliga den medicinska nomenklaturen och främja ett för allmänheten begripligt medicinskt språkbruk.

Det har under de senaste åren allt oftare framhållits att det medicinska språket behöver fastare normer. Såsom också påpekas i medlemsförslaget till Nordiska rådet omfattar den i Sverige brukade medicinska basvokabulären i dag omkring 50 000 termer, av vilka en stor del är synonymer. Detta har medfört att det medicinska språket blivit alltmer oenhetligt. Samma företeelser kan ha en mängd olika beteckningar, samtidigt som en och samma term kan ha flera betydelser.

I synnerhet på nyare medicinska områden vacklar språkbruket ofta, och inte minst gäller detta psykiatrin. De många engelska (amerikanska) facktermerna skapar ett särskilt problem, eftersom de kanske endast undantagsvis kan direkt införlivas med svenskan (eller annat nordiskt språk).

Problem beträffande den medicinska nomenklaturen finns således inom det egna landet, och dessa blir givetvis större när frågan vidgas till att omfatta samtliga nordiska länder. Läkarförbundet anser att en förenhetligad nordisk medicinsk nomenklatur skulle vara ett steg i rätt riktning, men samtidigt måste tillkomsten av en sådan nomenklatur dock bli endast en dellösning. Det yttersta målet bör vara en internationell terminologi för de medicinskt bildade samt — nationellt och internordiskt för lekmän — ett medicinskt allmänspråk i anknytning till denna terminologi. I läkares kontakter med patienter, journalister, politiker etc. skulle ett sådant allmänspråk kunna förhindra åtskilliga missförstånd.

Redan nu förekommer på det medicinska nomenklaturområdet visst nordiskt samarbete med WHO, och det är läkarförbundets förhoppning att dessa kontakter skall utökas.

Mellan de nordiska språken föreligger vissa klara skiljaktigheter i fråga om den medicinska terminologin. Som exempel må här nämnas

endast norskans opstuvning (svenska: stas) och danskans blaerebeaendelse (på norska: blaerebetennelse, i Sverige: cystit). I sådana fall synes den enda framkomliga vägen vara att bygga på det internationella språkbruket.

Läkarförbundet vill slutligen understryka att en central instans som skall utforma en konsekvent terminologi på det medicinska området givetvis bör bestå inte enbart av språkmän utan även av medicinska fackmän.

Stockholm den 17 november 1976

Sveriges läkarförbund

Bo Hjern

Svensk sjuksköterskeförening (SSF):

SSF stöder de i medlemsförslaget framförda synpunkterna men anser att det är inte helt tillfredsställande med enbart en förenhetligad nordisk nomenklatur.

SSF önskar framhålla nödvändigheten av att varje enskilt land även får ett ur allmänhetens synpunkt mera förståeligt medicinskt språkbruk.

Stockholm den 1 november 1976

För Svensk sjuksköterskeförening

Enligt uppdrag

Aisa Nelson

Förbundssekreterare

Sveriges allmänna patientförening har i skrivelse den 19 november 1976 förklarat sig stödja medlemsförslaget.

Medlemsförslag

om nordiskt finansieringsstöd till färöisk ekonomi

(Väckt av Erlendur Patursson)

BILAGA

Yttranden över medlemsförslaget

Finland

Ministeriet för utrikesärendena¹:

Det huvudsakliga ansvaret för främjandet av Färöarnas industriella utveckling hör naturligtvis till Danmark. Såsom ur medlemsförslaget framgår, har olika danska fonder, vid sidan av Färöarnas egna fonder, beviljat fördelaktiga lån för öarnas industriella utveckling. Initiativtagaren till medlemsförslaget anser dock inte dessa lån tillräckliga, varför han föreslår, att Nordiska rådet skulle rekommendera regeringarna i Finland, Sverige, Norge, Danmark och Island att ställa ett räntefritt lån på upp till 400 miljoner danska kronor för utvidgning och omstrukturering av produktionsapparaten på Färöarna.

Det naturligaste sättet att med samnordiska krafter bidra till Färöarnas industriella utveckling torde vara genom de möjligheter Nordiska investeringsbanken öppnar. Med stöd av de fakta, som ministeriet för utrikesärendena har kännedom om, är det i alla fall i detta skede inte skäl att överväga beviljandet av ett samnordiskt räntefritt lån till Färöarna, varför ministeriet inte anser sig kunna tillstyrka ifrågavarande medlemsförslag.

Helsingfors den 12 januari 1977

Ulf-Erik Slotte

Avdelningschefens vikarie,
tf. konsultativ tjänsteman

Lars Lökvist

Sektionssekreterare

Finansministeriet¹:

— — — meddela, att det enligt ministeriets uppfattning ej finnes statsfinansiella förutsättningar för en sådan finansieringsförbindelse som föreslås i medlemsförslaget. Finansministeriet konstaterar att en med-

¹ Yttrandet översatt från finska.

lemsstat har möjlighet till finansieringsanordningar genom förmedling av Nordiska investeringsbanken.

Helsingfors den 27 januari 1977

Esko Rekola
Finansminister

Teemu Hiltunen
Statssekreterare

Finlands bank¹:

Det i medlemsförslaget framlagda arrangemanget kan ur finländsk synpunkt jämföras med utvecklingskrediter ehuru det är fråga om ett nordiskt projekt. Dessa arrangemang finansieras genom statens budget där ramen för en ökning av anslagen är snäv. Finlands bank anser att detta bör bestämma inställningen till medlemsförslaget.

Helsingfors den 7 februari 1977

Pentti Uusivirta
Medlem av direktionen

Jouko J. Voutilainen
Direktör

Ålands landskapsstyrelse:

Utvidgningen av fiskegränserna och införandet av vidsträckta ekonomiska zoner i Nordsjön och norra Atlanten har medfört att många länders fiskare har utestängts från traditionella fiskeplatser. Detta i kombination med utfiskningsproblem och minskande fångstvolym har skapat stora ekonomiska svårigheter för fiskerinäringen speciellt för ett samhälle av färöisk natur där fisket utgör en dominerande näring. Både fisket och fiskindustrin står inför stora problem och måste genomgå en radikal struktumvandling vilket i sin tur påverkar hela samhällets ekonomi.

På grund härav anser landsskapsstyrelsen det angeläget att ett nordiskt finansieringsstöd för Färöarnas ekonomi övervägs.

Mariehamn den 9 februari 1977

Alarik Häggblom
Lantråd

Carl Storå
Fiskeriintendent

S v e r i g e

Riksbanken har i skrivelse den 7 januari 1977 avböjt att yttra sig i anledning av medlemsförslaget.

¹ Yttrandet översatt från finska.

